

Η Πάπισσα Ιωάννα

Μεσαιωνική Μελέτη, υπό Ε.Δ. Ροΐδου

Απόδοση στη Νεοελληνική Διον. Κ. Παρούτσας

Σε παράλληλη παράθεση, με ερμηνεία των αρχικών σχολίων, προσθήκη νέων με διαδικτυακές συνδέσεις και επεξηγήσεις

2024

Εισαγωγικά σε αυτή την ψηφιακή έκδοση

Κατ' αρχάς πρέπει να διευκρινίσουμε ότι αυτή η εργασία δεν αποτελεί σκόπιμη λογοτεχνική απόδοση του έργου του Ροΐδη στη Νέα Ελληνική. Αρχικός στόχος ήταν η δημιουργία μιας ψηφιακής έκδοσης του πρωτότυπου κειμένου, ώστε να είναι δυνατή η αντιγραφή αποσπασμάτων του για χρήση στην εκπαίδευση. Ωστόσο, προκειμένου να γίνει κατανοητή η Πάπισσα από το ευρύ κοινό, θα έπρεπε να εξηγήσω περίπου το 60% των λέξεων και του ύφους σε υποσημειώσεις. Προκειμένου να το αποφύγω αυτό, θεώρησα προτιμότερο να αποδώσω όλο το κείμενο σε ρέουσα μορφή με αποτέλεσμα όποιος θέλει να μπορεί να διαβάσει ολόκληρα αποσπάσματα χωρίς δυσκολία. Μην το δείτε όμως ως μετάφραση. Δείτε το ως μια τεράστια ερμηνευτική παραπομπή.

Κάνω αυτή τη διευκρίνηση, διότι εάν εμφανιζόταν από κάπου ο Εμμανουήλ Ροΐδης, θα βούταγε την ξερή κολοκύθα που είχε για να χτυπάει τα κεφάλια των αναγνωστών του, προκειμένου να μην αποκοιμούνται, και θα μου τη σβούριζε κατακέφαλα! Και αυτό γιατί σε επιστολή του προς τον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη έγραφε:

«...Γνωρίζετε καλώς ότι, μολονότι γράφων εις την λεγομένην καθαρεύουσαν, είμαι θερμός υποστηρικτής της δημώδους, εντούτοις έχω πλέον καταλήξει εις το συμπέρασμα ότι η μετάφρασις κειμένων εντός της ίδιας γλώσσης κρύπτει πολλούς κινδύνους... Εσχάτως επληροφορήθην ότι επροτάθη εις τον Μιχαλόπουλον να την εκδώση (ΣτΜ: την Πάπισσα) μεταγλωττισμένην εις την κοινήν γλώσσαν, οπότε επείσθην ότι, εάν συναινέσω εις τοιούτον συρμόν ή μάλλον διασυρμόν, δεν θα είμαι ικανός να αναγνωρίσω τον εαυτόν μου εις την νέαν γραφήν».

Επίσης κάνω την διευκρίνηση διότι πιστεύω πως ένας αφορισμός της Πάπισσας είναι αρκετός, δεν χρειάζομαι άλλον από όσους αναίνονται τις ενδογλωσσικές μεταφράσεις.

Ωστόσο, ο Ροΐδης ήταν ο μόνος Έλληνας συγγραφέας του 19ου αιώνα που κατάφερε να γίνει γνωστός στο εξωτερικό και η Πάπισσα μεταφράστηκε στα Αγγλικά, τα Γαλλικά, τα Γερμανικά, τα Ιταλικά, τα Ρωσικά και τα Δανικά. Ιδιαίτερα μάλιστα στην Αγγλία κάποιοι μεταφραστές έκαναν καριέρα στην πλάτη του, καθώς το όνομά του το ανέφεραν με κυριολεκτικά... ψιλά γράμματα. Οπότε στις περιπτώσεις αυτές, είναι σίγουρο ότι και πάλι δεν θα μπορούσε να αναγνωρίσει τον εαυτό του στο τελικό αποτέλεσμα, καθώς δεν υπάρχει... καθαρεύουσα Ρωσική.

Ο κύριος λόγος που τόλμησα το εγχείρημα είναι ότι ως εκπαιδευτικός, ως συγγραφέας και σαν συντηρητικός άνθρωπος, θεωρώ ανοσιούρημα να χάνεται ένα αριστούργημα της λογοτεχνίας μας με το πέραςμα του χρόνου,

Ιδιαίτερα μάλιστα όταν αυτό συμβαίνει εξαιτίας της κοινωνικής ή γλωσσικής του απόστασης ή του συρμού, από τον οποίο αν δεν απομακρυνθούμε θα μας παρασύρει, όπως στο μετρό. Την αξία του έργου δεν θα την αναλύσω εδώ, πρώτον γιατί έχει διαπιστωθεί απ' όλους στα 150 χρόνια που πέρασαν από την εποχή που γράφτηκε, δεύτερον γιατί είναι τόσα πολλά αυτά που πρέπει να γραφτούν ώστε δεν ξέρω από πού να αρχίσω, και τρίτον γιατί βαριέμαι να λέω τα ίδια. Ωστόσο σας υπόσχομαι πως αν μπίετε στον κόπο να ξεκινήσετε το διάβασμα θα υπάρξουν στιγμές που θα γελάσετε, κυριολεκτικά, μέχρι δακρύων! Θα νιώσετε αυτή την άφατη αγαλλίαση που μόνο η επαφή με την σπουδαία λογοτεχνία μπορεί να παρέχει και δεν θα σταματήσετε πριν τελειώσετε. Επιμένω πάντως να το κάνετε από το πρωτότυπο.

Ο Ροΐδης ήταν ιδιαίτερα πολυμαθής και κατά συνέπεια έχει εκατοντάδες αναφορές σε αποσπάσματα και ρήσεις που ανακαλούσε από μνήμης τόσο από τον Όμηρο, όσο και από τους τραγικούς ποιητές, αλλά και από τους Λατίνους, τους Ιταλούς, τους Γερμανούς και τους Γάλλους συγγραφείς που είχε διαβάσει. Για να γίνουν αυτά κατανοητά από εμάς τους αδαείς, μπήκα στον κόπο να εντοπίσω πού βρίσκονται ΟΛΑ τα αναφερόμενα χωρία και να δώσω σε μετάφραση ένα μεγαλύτερο κομμάτι του αρχικού κειμένου που τα περιείχε, παρέχοντας ταυτόχρονα και την διαδικτυακή διεύθυνση που τα εντόπισα. Έτσι, όποιος θέλει, θα μπορέσει να τα κατεβάσει και να τα διαβάσει μόνος του. Προσπάθησα οι πηγές να είναι επίσημες: περιοδικά, πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες και τα πρωτότυπα ψηφιοποιημένα κείμενα, ιδίως των μεσαιωνικών μελετών. Γνωρίζοντας Αγγλικά, Ιταλικά, κάποια λίγα Λατινικά και Γαλλικά από το Λύκειο, με πολλή προσπάθεια, ακόμη περισσότερη διαίσθηση και «τῆ βοήθεια» του μεταφραστή της Google, δοκίμασα να αποδώσω τα αρχικά κείμενα σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο, (αν επρόκειτο για ποιήματα) διατηρώντας όσο πιο πιστά γινόταν τη σειρά των λέξεων. Αυτή είναι και η μοναδική λογοτεχνική μου αξίωση στην προσπάθεια αυτή: στα σχόλια!

Στο κυρίως κείμενο προσπάθησα μόνο να διατηρήσω το σατιρικό ύφος και τα λεκτικά υπονοούμενα όσο γινόταν. Ωστόσο στις περιπτώσεις που το έκρινα αδύνατο, θεώρησα σκόπιμο να εξηγήσω το αστείο σε παραπομπή, κάτι που όπως καταλαβαίνετε το καταστρέφει εκ προοιμίου. Αλλά, πώς αλλιώς να δώσεις σε κάποιον που δεν έχει διαβάσει τον Ηρόδοτο να καταλάβει, ότι «οι τραγικοί έρωτες των γυναικών στην Αίγυπτο» δεν ήταν δακρύβρεχτες ιστορίες αγάπης, αλλά κυριολεκτικά... τραγικές (εκ του τράγος) συννευρέσεις; Έτσι, εξηγώντας το κάθε τι που θεώρησα ότι ο σύγχρονος, μη φιλόλογος και μη φιλολογίζων, κάτω των 40 ετών αναγνώστης δεν θα μπορούσε να κατανοήσει, έφτασα αισίως στα 511 σχόλια, επιπλέον των 150 παραπομπών που είχε αρχικά ο Ροΐδης. Ευτυχώς που δεν θα πρέπει να το τυπώσω!

Μην εξανίστασθε όσοι διαπιστώσετε ότι τα σχόλια περιέχουν δεκάδες κουκουβάγιες, πακεταρισμένες και έτοιμες για αποστολή στην Αθήνα! Πολλοί σύγχρονοι αναγνώστες δεν έχουν δει ποτέ κουκουβάγια και όλοι εμείς που μόλις σπάσαμε τα δεσμά του πλατωνικού σπηλαίου, γυρίσαμε το σβέρκο και είδαμε την φωτιά, τους καραγκιοζοπαίχτες και τα είδωλα, καλά θα κάναμε να το πούμε και στους διπλανούς μας, πριν πάρουμε το δρόμο για την έξοδο της σπηλιάς, όπου θα συναντήσουμε αληθινά άλογα - και τότε δεν υπάρχει περίπτωση να γυρίσουμε πάλι πίσω, χαμένοι στις νεφέλες της οίησής μας.

Μορφολογικά, απέφυγα τις μετοχές μετατρέποντάς τες σε ρήματα, μικραίνοντας ταυτόχρονα τις ιδιαίτερα μακροπερίοδες φράσεις του αρχικού κειμένου, προσθέτοντας πολλές τελείες και μεταφέροντας στην ενεργητική φωνή αρκετά παθητικά ρήματα. Επίσης χώρισα σε μικρότερες παραγράφους τις τεράστιες αρχικές, κυρίως για να διαβάζονται ευκολότερα στις ηλεκτρονικές συσκευές

Τα εξελληνισμένα ονόματα των ξένων διανοούμενων που χρησιμοποιεί ο Ροΐδης ως πηγές ή αναφορές, τα εντόπισα, τα... αποκωδικοποίησα και πρόσθεσα κάποια εγκυκλοπαιδικά στοιχεία ώστε να ξέρουμε για ποιους πρόκειται. Σας διαβεβαιώνω ότι περισσότερο χρόνο μου πήρε να βρω ότι ο Βιτικίνδος ήταν ο βασιλιάς των Σαξόνων Widukind, παρά η ίδια η «ενδογλωσσική μεταγλώττιση» του αρχικού κειμένου.

Επαναλαμβάνω ότι θα ήταν ευχής έργο να διαβάζατε όλο το μυθιστόρημα από το πρωτότυπο. Όχι ότι θα σήμαινε κάτι, απλά με τον τρόπο αυτό δεν θα εντοπίσετε τις δικές μου αστοχίες.

Παρ' όλα αυτά επισημαίνω ότι το αρχικό κείμενο μπορεί να έχει αρκετά ορθογραφικά λάθη, ιδιαίτερα στον τονισμό. Αυτό οφείλεται στην οπτική αναγνώριση χαρακτήρων, από το τυπωμένο βιβλίο, και τα ίδια λάθη υπάρχουν σε όλες τις διαδικτυακές εκδόσεις που εντόπισα το βιβλίο. Διόρθωσα όσα μπόρεσα, αλλά σίγουρα πολλά μου ξέφυγαν. Μακάρι να μπορούσα να το πληκτρολογήσω εξ αρχής, αλλά θα ήθελα τουλάχιστον ένα εξάμηνο και πραγματικά είναι αδύνατο να θυμηθώ πώς πληκτρολογείται το ω .

Καλή απόλαυση και γόνιμη σκέψη!

Διον. Κ. Παρούτσας

Ιούνιος 2024

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ

Ο Ηρόδοτος ἔκρινε καλὸν νὰ ἐκθέσῃ ἐν ἀρχῇ τῆς ἱστορίας του τὰ αἰτία, ἅτινα παρεκίνησαν αὐτὸν νὰ διηγηθῇ τὰ τρόπαια τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοὺς τραγικοὺς ἔρωτας τῶν ἐν Αἰγύπτῳ γυναικῶν. Τὸ καλὸν τοῦτο παράδειγμα τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας ἔσπευσαν νὰ μιμηθῶσι καὶ οἱ ἔπειτα ἱστορικοί, ὁ Θουκυδίδης

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ

Ο Ηρόδοτος¹ θεώρησε σωστό να εξηγήσει στην αρχή της ιστορίας του τα αίτια που τον έσπρωξαν να αφηγηθεί τα κατορθώματα του Μιλτιάδη και τους τραγικούς έρωτες των γυναικών στην Αίγυπτο². Αυτό το καλό παράδειγμα του πατέρα της ιστορίας έσπευσαν να μιμηθούν και οι μετέπειτα ιστορικοί, ο Θουκυδίδης³,

¹ Ο **Ηρόδοτος** ήταν αρχαίος Έλληνας ιστορικός, περιηγητής, και γεωγράφος του 5ου αιώνα π.Χ.. Θεωρείται ο θεμελιωτής της επιστήμης της ιστορίας. Είναι γνωστός για τη συγγραφή του έργου [Ιστορία](#). Πρόκειται για ένα αρχείο της ιστορίας σχετικά με τους πολέμους μεταξύ Ελλήνων και Περσών, συμπεριλαμβανομένων πλούσιων γεωγραφικών και εθνογραφικών πληροφοριών. Παρόλο που κάποιες από τις ιστορίες του ήταν ευφάνταστες και άλλες ανακριβείς, ο ίδιος αναφέρει πως κατέγραφε μόνο ό, τι του έλεγαν. Ο Ηρόδοτος χαρακτηρίστηκε για πρώτη φορά από τον Κικέρωνα ως Πατέρας της Ιστορίας. Στο έργο του φαίνεται επίσης να ασχολήθηκε με τη γεωλογία, τη βοτανική, τη χημεία και την ιατρική. Αναφέρεται ιδιαίτερα από τον Ιωάννη Στοβαίο. © Στο προίμιο της Ιστορίας του γράφει:

Ἡρόδοτος Ἀλικαρνησέος ἱστορὸς ἀπόδειξις ἦδε, ὡς μῆτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μῆτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα, ἀκλέα γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

Ο Ηρόδοτος από την Αλικαρνασό εκθέτει εδώ τις έρευνές του, για να μη ξεθωριάσει με τα χρόνια ό, τι έγινε από τους ανθρώπους, και μήτε να σβήσουν άδοξα τα μεγάλα και θαυμαστά έργα, από τα οποία άλλα πραγματοποιήσαν οι Έλληνες και άλλα οι βάρβαροι· ιδιαίτερα γίνεται λόγος για την αιτία που αυτοί πολέμησαν μεταξύ τους.

² Ἢδη ἀπὸ το ξεκίνημα ο Ροΐδης χρησιμοποιεῖ το λογοτεχνικὸ σχῆμα στο ὁποῖο βασίζεται ὁλόκληρη ἡ «Πάπισσα», δηλαδὴ τὴν ἀνάμιξη «μεγάλων» καὶ «μικρῶν» πραγμάτων στὴν ἴδια πρόταση ὥστε νὰ δημιουργήσῃ ἕνα κωμικὸ εφέ. Ἐδῶ τὸ αστεῖο εἶναι ὅτι ὁ Ηρόδοτος ἔγραψε μὲν γιὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Μιλτιάδη ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἔρωτες τῶν γυναικῶν στὴν Αἴγυπτο, πράγμα φυσικὰ γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν χρειάζοταν νὰ δώσει ἐξηγήσεις στὴν εἰσαγωγή του. Τὸ κείμενο στο ὁποῖο ἀναφέρεται εἶναι τὸ παρακάτω, «καὶ ἡ τραγικότητά» του, κάθε ἄλλο παρὰ στὸν ἀριστοτελικὸ ὀρισμὸ τοῦ θεάτρου ἀναφέρεται:

Τὰς δὲ δὴ αἶγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ θύουσι Αἰγυπτίῳ οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι, τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς τούτους προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν φασὶ γενέσθαι. γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷγαλμα κατὰ περ Ἕλληνες αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὔτι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναι μιν ἄλλ' ὅμοιον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι. ὅτε δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτόν, οὐ μοι ἡδῖον ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἶγας οἱ Μενδήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἔρσενας τῶν θηλέων, καὶ τούτων οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζονας ἔχουσι· ἐκ δὲ τούτων εἰς μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ τῷ Μενδησίῳ νομῶ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος καὶ ὁ Πᾶν αἰγυπτιστὶ Μένδης. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ νομῷ τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσητο ἀναφανδόν· τοῦτο ἐξ ἐπίδειξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.

Ὅσο γιὰ τοὺς Αἰγυπτίους γιὰ τοὺς ὁποίους εἶπα προηγουμένως ὅτι δὲν θυσίαζαν γίδες καὶ τράγους, ὁ λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς: οἱ Μενδήσιοι θεωροῦν ὅτι ὁ Πᾶν εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ὀκτῶ θεοὺς, καὶ υποστηρίζουν ὅτι οἱ ὀκτῶ θεοὶ δημιουργήθηκαν πρὶν ἀπὸ τοὺς δώδεκα. Καὶ τὸ ὁμοίωμα τοῦ Πᾶνα ζωγράφοι καὶ ἀγαματοποιοὶ τὸ κατασκευάζουν ὅπως ακριβῶς καὶ οἱ Ἕλληνες, δηλαδὴ μὲ πρόσωπο γίδας καὶ πόδια τράγου, καὶ ὄχι βέβαια ἐπειδὴ θαρροῦν ὅτι ἔτσι εἶναι: τὸ ξέρουν ὅτι εἶναι ἴδιος μὲ τοὺς ἄλλους θεοὺς. Γιὰ ποιὸ λόγο ὅμως τὸν παριστάνουν ἔτσι, θὰ προτιμούσα νὰ μὴν το πω. Σέβονται πάντως οἱ Μενδήσιοι καὶ τὶς γίδες καὶ τοὺς τράγους, καὶ περισσότερο τοὺς τράγους, καὶ ἀνάμεσά τους οἱ γιδοβοσκοὶ κατέχουν τιμητικὴ θέση· ἀπὸ τοὺς τράγους μάλιστα τιμῶν ιδιαίτερα ἕναν, πού ὅταν πεθάνῃ, μεγάλο πένθος κηρύσσεται σὲ ὅλον τὸν Μενδήσιο νομὸ. Στὰ αἰγυπτιακὰ μάλιστα τόσο ὁ τράγος ὅσο καὶ ὁ Πᾶν λέγονται Μένδης. **Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου πάντως ἐγίνε κάτι τερατώδες: τράγος ἐμίξε μὲ γυναίκα, καὶ μάλιστα μπροστὰ στα μάτια τοῦ κόσμου.**

[ΗΡΟΔΟΤΟΣ 'Ιστορία \(2.46.1-2.50.3\)](#)

³ Ο **Θουκυδίδης** (περ. 455 π.Χ. - περ. 399 π.Χ.) ήταν αρχαίος Έλληνας ιστορικός, γνωστός για τη συγγραφή της Ιστορίας του Πελοποννησιακού Πολέμου, και στρατιωτικός (στρατηγός). Η "[Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου](#)" πρόκειται για ένα κλασικό ιστορικό έργο, πρώτο στο είδος του, το οποίο αφηγείται με τεκμηριωμένο τρόπο τα γεγονότα του Πελοποννησιακού Πολέμου (431 - 404 π.Χ.), μεταξύ της Αθήνας και της Σπάρτης. Το έργο του άσκησε μεγάλη επιρροή σε ιστορικούς και μελετάται ως σήμερα από πολιτικούς επιστήμονες, καθώς θεωρείται ο πατέρας του πολιτικού ρεαλισμού ως προσέγγιση στη μελέτη των διεθνών σχέσεων.

Ξεκινάει το πρώτο βιβλίο του ως εξής:

Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἀρξάμενος εὐθὺς καθισταμένου καὶ ἐλπίσας μέγαν τε ἔσεσθαι καὶ ἀξιολογώτατον τῶν προγεγενημένων, τεκμαιρόμενος ὅτι ἀκμάζοντές τε ἦσαν ἐς αὐτὸν ἀμφοτέροι παρασκευῇ τῇ πάσῃ καὶ τὸ ἄλλο Ἕλληνικὸν ὄρων ξυνιστάμενον πρὸς ἑκατέρους, τὸ μὲν εὐθὺς, τὸ δὲ καὶ διανοούμενον.

Ο Αθηναῖος Θουκυδίδης ἔγραψε τὴν ἱστορία τοῦ πολέμου μεταξύ Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων, πῶς πολέμησαν μεταξύ τους. Ἄρχισε νὰ γράφει, μόλις ξέσπασε ὁ πόλεμος, ἐπειδὴ πρόβλεψε ὅτι θὰ εἶναι ὁ μεγαλύτερος καὶ ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς παλαιότερους πολέμους. Ἐφτάσε στο συμπέρασμα αὐτὸ ἐπειδὴ, ὅταν ἀρχισε ὁ πόλεμος, οἱ δύο ἀντίπαλοι ἦσαν στὴν ἀκμὴ τῆς δυνάμει τους, ἦσαν καλὰ εἰτοιμασμένοι καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπαιρναν ἢ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ πάρουν τὸ μέρος τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου

ὁ Τάκιτος, ὁ Ἀγ. Λουκάς, ὁ Γίββων καὶ ὁ Γυζῶτος· ὡστε πᾶσαι αἱ ἱστορίαι ἀρχονται στερεοτύπως διὰ τῆς δικαιολογίας τοῦ ἱστορικοῦ, ὡς τὰ ἐπικά ποιήματα δι' ἐπικλήσεως τῆς Μούσης. Εἰς τὸν ἱστορικὸν τοῦτον κανόνα ὑποτασσόμενος σπεύδω καὶ ἐγὼ νὰ ἐκθέσω, ἵνα μὴ κατηγορηθῶ

ὁ Τάκιτος⁴, ὁ Ἅγιος Λουκάς⁵, ὁ Γίββων⁶ καὶ ὁ Γυζῶτος⁷. Ἔτσι, ὅλες οἱ ἱστορίες ἀρχίζουν τυπικά μετὰ τὴν δικαιολογία τοῦ ἱστορικοῦ, ὅπως τὰ ἐπὶ μετὰ τὴν ἐπικλήση τῆς Μούσης. Ὑποτασσόμενος κι ἐγὼ σὲ αὐτὸν τὸν ἱστορικὸ κανόνα, βιάζομαι νὰ ἐξηγήσω, γιὰ νὰ μὴ κατηγορηθῶ ὡς ἰδιότροπος τυμβωρύχος,

⁴ Ὁ **Τάκιτος (Publius [ἢ Gaius] Cornelius Tacitus, 56; – 120;)** ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους Λατίνους ἱστορικούς. Στὰ δύο μεγάλα τοῦ ἔργα «Annales» (Χρονικά) καὶ «Historiae», ἐξετάζει τὴν ἱστορία τῆς Ρώμης ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Αυγούστου (14 μ.Χ.) μέχρι τὸν θάνατο τοῦ Δομιτιανοῦ (96 μ.Χ.) Ξεκινᾷ τὴν «Ἱστορία» τοῦ ὡς ἐξῆς:

«Veritas pluribus modis infracta, primum inscitia rei publicae ut alienae, mox libidine adsentandi aut rursus odio adversus dominantis: ita neutris cura posteritatis inter infensos vel obnoxios. sed ambitionem scriptoris facile averseris, obtrectatio et livor pronis auribus accipiuntur; quippe adulationi foedum crimen servitutis, malignitati falsa species libertatis inest.»

«Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια πλῆττεται με πολλοὺς τρόπους, πρῶτα ἀπὸ τὴν ἀγνοία (τῶν ἱστορικών) σὲ σχέση μετὰ τὰ δημόσια πράγματα, ποὺ τῶρα τοὺς φαίνονται παράξενα, μετὰ, λόγω τοῦ πάθους τοὺς γιὰ τὴν κολακεία ἢ, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, τοῦ μίσους τοὺς γιὰ τὰ ἀφεντικά τοὺς. Καὶ ἐτσι, μετὰ τῆς ἐχθρότητας τοῦ ἐνός καὶ τῆς δουλοπρέπειας τοῦ ἄλλου, κανένας δὲν εἶχε καμία σημασία γιὰ τοὺς μεταγενέστερους. Ἀλλὰ ἐνῶ ἐνστικτωδῶς ἀπομακρυνόμεστε ἀπὸ τὸν θαυμασμό ἐνός συγγραφέα, ἀνοίγουμε εὐκόλα τ' αὐτιά μας στὴν υποτίμηση καὶ τὴν κακία, γιὰτὶ ἡ κολακεία περιλαμβάνει τὴν ἐπαίσχυντη ἐννοία τῆς δουλοπρέπειας, ἐνῶ ἡ κακοήθεια φορᾷ τὴν ψεῦτικὴ ἐμφάνιση τῆς εὐλικρίνειας.»

Διαβάστε τὸ στὴν βιβλιοθήκη τοῦ [Perseus](#)

⁵ Ἐνας ἀπὸ τοὺς τέσσερις εὐαγγελιστές, ἅγιος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ τῶν συνεργατῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Σύμφωνα μετὰ τὴν παράδοση, εἶναι ὁ συγγραφέας τοῦ τρίτου συνοπτικοῦ Εὐαγγελίου («Κατὰ Λουκάν») καὶ τῶν «Πράξεων τῶν Ἀποστόλων». Γεννήθηκε στὴν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας, ἐξῆσε τὸν 1ο αἰῶνα καὶ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πλέον μορφωμένους ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς τοῦ. Ἦταν συνοδός καὶ συνεργάτης τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἀπὸ τὴ δευτέρη ἀκόμη ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ, ὅπως φαίνεται ἀπὸ ἐδάφια τῶν «Πράξεων τῶν Ἀποστόλων». Συνόδευσε τὸν Παῦλο στὴ Μακεδονία ἀπὸ τὴν Τρωάδα (Πράξ. ἰστ' 11-12) καὶ παρέμεινε στὺς Φιλίππους πιθανότατα μέχρι τὸ τέλος τῆς τρίτης ἀποστολικῆς πορείας τοῦ Παύλου. Τέλος, συνόδευσε τὸν Παῦλο ἀπὸ [τὴν Καισάρεια στὴ Ρώμη \(Πράξ. κζ' 1, κη' 16\)](#). Ξεκινᾷ τὴν καταγραφή τοῦ ὡς ἐξῆς:

Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρεταὶ γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κάμοι, παρηκολουθηκόντι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, καθ' ἑξῆς σοὶ γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνώως περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐπειδὴ πολλοὶ προσπάθησαν νὰ γράψουν ἀφηγήσεις γιὰ τὰ γεγονότα ποὺ ἐμαθᾶν καὶ βίωσαν οἱ πρῶτοι αὐτόπτες καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ λόγου, κι ἐγὼ θεώρησα σκόπιμο, ἀφοῦ ἐξέτασα με ἀκριβῆ ὅλα τὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν ἀρχή, νὰ τὰ καταγράψω με τάξη γιὰ ἐσένα, κράτιστε Θεόφιλε, γιὰ νὰ βεβαιωθεῖς γιὰ τὴν ἀξιπιστία τῶν διδασκαλιῶν ποὺ δέχτηκες

⁶ Ὁ **Ἐντουαρντ Γκίμπων (Edward Gibbon, γνωστός μερικὲς φορὲς στα ἑλληνικά σαν Εδουάρδος Γίββων, 8 Μαΐου 1737 – 16 Ἰανουαρίου 1794)** ἦταν Ἄγγλος ἱστορικός καὶ Διαφωτιστής. Κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς ἐπίσκεψής τοῦ στὴ Ρώμη τὸ 1764 φέρεται ὅτι συνέλαβε τὴν ἰδέα ἐνός ἔργου ἡ συγγραφή τοῦ ὁποῦοῦ διάρκεσε ἀπὸ τὸ 1776 ἕως τὸ 1788. [Στὸ ἔργο](#) τοῦ ἀνιχνεύεται ἡ σύνδεση τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ σύγχρονου κόσμου, μετὰ τὴν διαπραγματεύση θεμάτων ὅπως ἡ ἐγκαθίδρυση τοῦ χριστιανισμοῦ, οἱ Τεῦτονες, οἱ κατακτήσεις τοῦ Ἰσλάμ καὶ οἱ Σταυροφορίες. Ξεκινᾷ τὸ βιβλίο τοῦ ὡς ἐξῆς:

It is not my intention to detain the reader by expatiating on the variety or the importance of the subject, which I have undertaken to treat; since the merit of the choice would serve to render the weakness of the execution still more apparent, and still less excusable. But as I have presumed to lay before the public a first volume only of the History of the Decline and Fall of the Roman Empire, it will, perhaps, be expected that I should explain, in a few words, the nature and limits of my general plan

Δὲν εἶναι πρόθεσή μου νὰ κρατήσω τὸν ἀναγνώστη τονίζοντας τὴν ποικιλία ἢ τὴν σημασία τοῦ θέματος, μετὰ τὸ ὁποῖο ἔχω ἀναλάβει νὰ ἀσχοληθῶ. Κι αὐτὸ διότι ἡ σημασία τῆς ἐπιλογῆς θα ἔκανε ἐμφανέστερες τὶς ὅποιες ἀδυναμίες καὶ ἀκόμη λιγότερο συχωρητέες. Ὅμως, καθὼς υπολογίζω ὅτι θα καταθέσω στὸ κοινὸ ἕνα πρῶτο τόμο μόνο τῆς Ἱστορίας τῆς Παρακμῆς καὶ τῆς Πτώσης τῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας, θα ἦταν, ἴσως, ἀναμενόμενο νὰ ἐξηγήσω, με λίγα λόγια, τὸ γενικὸ πλάνο τῆς φύσης καὶ τῶν ὁρίων μου.

⁷ Ὁ Φρανσουά Πιερ Γκιγιόμ Γκιζό (4 Ὀκτωβρίου 1787 – 12 Σεπτεμβρίου 1874) ἦταν Γάλλος ἱστορικός, ρήτορας καὶ πολιτικός. Ὁ Γκιζό ἦταν κυρίαρχη προσωπικότητα στὴ γαλλικὴ πολιτικὴ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1848. Ξεκινῶντας τὴν [Ἱστορία τοῦ Ἑυρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ](#) ἐπισημαίνει:

In meditating the plan of the course with which I propose to present you, I am fearful lest my lectures should possess the double inconvenience of being very long, by reason of the necessity of condensing much matter into little space, and, at the same time, of being too concise.

Ἀναλογιζόμενος τὸ σχέδιο αὐτοῦ τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο προτείνω νὰ σας παρουσιάσω, φοβάμαι μήπως οἱ διαλέξεις μου ἔχουν τὴ διπλὴ ταλαιπωρία τοῦ νὰ εἶναι πολὺ μακροσκελεῖς, λόγω τῆς ἀνάγκης συμπύκνωσης πολλῆς ὕλης σὲ μικρὸ χωρὸ, καὶ ταυτόχρονα, τοῦ νὰ εἶναι πολὺ συνοπτικὲς.

ὡς ἰδιότροπος τυμβωρύχος, τίνι τρόπῳ ἔτυχε νὰ ταράξῳ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἀπὸ τοσοῦτων αἰῶνων κεκοιμημένης ἐν εἰρήνῃ Παπίσσης Ἰωάννας.

Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα ἤκμαζεν ἀκόμη ἐν τῇ Δύσει (ὑπῆρχον δηλ. ἄνθρωποι τρώγοντες αστακοὺς τὴν Παρασκευὴν καὶ ἀσπαζόμενοι τῶν καλογήρων τὴν ζώνην) ὅτε πρὸ εἰκοσαετίας περίπου μετέβην νήπιος ἔτι εἰς Ἰταλίαν. Πολλοὺς δὲ τοῦ ἔτους μῆνας διατρίβων κατὰ τὴν ἐκεῖ φιλάγραυλον συνήθειαν εἰς τὴν ἔξοχὴν καὶ πολλακίς κατὰ τὰς μακρὰς τοῦ φθινοπώρου ἐσπέρας, ἐνῶ εἶπον οἱ κοιχλῖαι ἐπὶ τῶν γυμνωθέντων κλημάτων καὶ ἐφύοντο ὑπὸ τὰς καστανέας οἱ ἀμανῖται, παρακαθήμενος εἰς τὴν πυρὰν τῶν τρυγητῶν, παρ' ὧν ἄλλο δὲν ἤκουον εἰμὴ μόνον θαύματα ἀγίων εἰκόνων, δραπετεύσεις βρικολάκων ἐκ τοῦ τάφου καὶ ψυχῶν ἐκ τοῦ καθαρτηρίου, εἶχον καταστήσει διὰ τῆς ἀγροτικῆς ἐκείνης ἐπιμιξίας ὅπως οὖν δεισιδαίμων τὸν δὲ Πάπαν, ὃν ἤκουον ἀνοικοκλείοντα τὴν θύραν τοῦ Παραδείσου, φιλικῶς συναναστρεφόμενον μετὰ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐπέτα κατὰ πᾶσαν πρωΐαν ἐπὶ τὸν ὠμόν του, καὶ προτείνοντα τοὺς ἱεροὺς πόδας του εἰς βασιλεῖς πρὸς ἀσπασμόν, ἐνόμιζον τότε τεράστιόν τι καὶ μυθῶδες ὃν ὡς ἀερόστατον μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς μετέωρον.

Εἰς τοιαύτην εὐρισκόμεν πνεύματος διάθεσιν, ἐν Γενοῦῃ κατοικῶν, ὅτε ἐξερῶράγη αἰφνης ἡ σύμπασαν κλονήσασα τὴν Ἰταλίαν ἐν ἔτει 1848 ἐπανάστασις. Οἱ ἱερεῖς καὶ ἡ θρησκεία συμπεριελήφθησαν, ὡς συμβαίνει κατὰ πάντας τοὺς ἐν τῇ Δύσει πολιτικούς σπαραγμούς, εἰς τὸ κατὰ τῶν βασιλέων καὶ τῆς τυραννίας ἀνάθεμα. Πνεῦμα πονηρὸν ἐπλανᾶτο ἀπὸ τινων ἤδη ἐτῶν ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης χερσονήσου, δυσαρέσκεια, ἀπειθειαν καὶ ἀσβεστον ἐλευθερίας δίψαν εἰς ὅλας τὰς καρδίας ἐμφυσῶν. Ἐτριζον οἱ θρόνοι ὡς ἔτοιμοι νὰ καταπέσωσιν, ἔτριζον δυνατώτερα τῶν βασιλέων οἱ ὀδόντες. Λέξεις δυσηχεῖς καὶ ἀσυνήθεις εἰς τὰ ἰταλικά ὄτα, σύνταγμα, ἐθνοφυλακὴ, ἐλευθεροτυπία, κοινοκτημοσύνη ἀντήχουν πανταχόθεν ὡς ἐχιδνῶν συριγμοί· ἡ δὲ τυφλὴ πίστις, ἡ ἀπὸ τοσοῦτων αἰῶνων εἰς τὴν πρὸς τοὺς τυφλοὺς συμπάθειαν καὶ περιποίησιν συνειθισμένη, ἀπελακτίζετο ἤδη ὡς ὀχληρὸς ἐπαίτης καὶ ἔντρομος ἐφευγεν εἰς τὰ ὄρη, ἄσυλον ζητοῦσα ὑπὸ τῶν χωρικῶν τὴν στέγην, καὶ ἐκείνων πολλακίς κλειστὴν καὶ ἀπόρθητον εὐρίσκουσα τὴν θύραν.

με ποιὸν τρόπο ἔτυχε νὰ ταράξῳ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς Πάπισσας Ἰωάννας που εἶχε κοιμηθεῖ ἐν εἰρήνῃ πρὶν ἀπὸ τόσοις αἰῶνες.

Πρὶν ἀπὸ εἴκοσι περίπου χρόνια, τὴν ἐποχὴν που, παιδάκι ἀκόμα, πῆγα στὴν Ἰταλία, τὸ θρησκευτικὸ αἶσθημα ἐξακολουθοῦσε νὰ ἀκμάζει στὴ Δύση (δηλαδή υπῆρχαν ἄνθρωποι που ἔτρωγαν αστακοὺς τὴν Παρασκευὴ καὶ ἀσπαζόντουσαν τὴ ζώνη των καλόγερων). Ἐζήσα πολλοὺς μῆνες τοῦ χρόνου στὴν ἔξοχὴ, κατὰ τὸ συνήθειο που ἔχουν ἐκεῖ νὰ περνᾶνε χρόνο στους κήπους καὶ τα χωράφια. Συχνά, κατὰ τις μακριές φθινοπωρινές βραδιές, ἐνῶ τα σαλιγκάρια σέρνονταν στα γυμνωμένα κλήματα καὶ τα μανιτάρια φύτρωναν κάτω ἀπὸ τις καστανιές, καθόμουν κοντὰ στὴ φωτιά των τρυγητῶν, ἀπὸ τους οἰοῖους δὲν ἀκουγα τίποτε ἄλλο παρὰ μόνο θαύματα ἀγίων εἰκόνων, δραπετεύσεις βρικολάκων ἀπὸ τον τάφο καὶ ψυχῶν ἀπὸ το καθαρτήριο. Εἶχα καταστήσει, με αὐτὴ τὴν ἀγροτικὴ συναναστροφὴ, νὰ πιστεύω σε αρκετές δεισιδαιμονίες. Ὅσο για τον Πάπα, που τον ἀκουγα νὰ ἀνοικοκλείνει τὴν πόρτα του Παραδείσου, νὰ συναναστρέφεται φιλικὰ με το Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο κάθε πρωὶ πετούσε καὶ καθόταν στον ὦμο του, προτείνοντας τα ἱερά του πόδια για νὰ τα ἀσπαστοῦν οἱ βασιλεῖς, τον θεωροῦσα τότε ἕνα τεράστιο καὶ μυθικὸ ὄν, σαν αερόστατο που αἰωρεῖται ἀνάμεσα στον οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ.

Σε τέτοια πνευματικὴ κατάσταση βρισκόμουν, ἐνῶ κατοικοῦσα στὴ Γένοβα, ὅταν ξέσπασε ξαφνικὰ ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1848 που συγκλόνησε ὅλη τὴν Ἰταλία. Ὅπως συμβαίνει σε ὅλους τους πολιτικούς σπαραγμούς στὴ Δύση, στὸ ἀνάθεμα κατὰ των βασιλέων καὶ τῆς τυραννίας συμπεριλήφθησαν καὶ ἡ θρησκεία καὶ οἱ παπάδες. Ἐνα πονηρὸ πνεῦμα περιφερόταν ἤδη ἐπὶ κάποια χρόνια πάνω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀτυχεῖ χερσόνησο, ἐμφυσώντας δυσαρέσκεια, ἀπειθεια καὶ ἀσβεστὴ δίψα για ἐλευθερία σε ὅλες τις καρδιές. Ἐτριζαν οἱ θρόνοι σαν ἔτοιμοι νὰ καταρρεύσουν, ἔτριζαν καὶ τα δόντια των βασιλιάδων δυνατώτερα. Λέξεις δυσάρεστες καὶ ἀσυνήθιστες στα ἰταλικά αὐτιά, ὅπως σύνταγμα, ἐθνοφυλακὴ, ἐλευθεροτυπία, κοινοκτημοσύνη, ἀντηχούσαν παντοῦ σαν συριγμοί ἀπὸ οχιές. Τὴν τυφλὴ πίστη, που για τόσοις αἰῶνες ἦταν συννηθισμένη στὴ συμπόνια καὶ τὴ φροντίδα που δείχνουμε στους τυφλοὺς, τὴν κλωτσούσαν τῶρα σαν ἐνοχλητικὴ ζητιάνα καὶ ἐφευγε φοβισμένη στα βουνά, ζητώντας ἄσυλο στους χωριάτες, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ συχνὰ ἐβρίσκει τὴν πόρτα κλειστὴ καὶ ἀπόρθητη. Καθὼς ὁμως περιφερόταν στο σκοτάδι,

Ἄλλ' ἐνῶ ἐπλανᾶτο εἰς τὰ σκότη, ἀνὰ πᾶν βῆμα προσκόπτουσα ἢ ἀθλία, οἱ ἐπ' αὐτῆς στηρίζοντες τὴν ἐξουσίαν βασιλεῖς ἐκινοῦντο· ἢ ἀποστάτις Γένουα ἐπολιορκεῖτο, αἱ βόμβαι ἔθραυον τῶν οἰκιῶν τὰς στέγας, οἱ δὲ δυστυχεῖς κάτοικοι, φοβούμενοι μὴ πάθωσιν ὅσα καὶ αἱ στέγαι τῶν καὶ ἐφευγον ἐκεῖ, ὅπου ὑπὸ γῆν φυλάσσονται τὰ εὐθραστότατα τῶν σκευῶν, αἱ φιάλαι.

Εἰς τοιαύτην οἶναποθήκην κατέφυγον καὶ ἐγὼ μεσοῦσης τῆς νυκτὸς μετὰ τῶν οἰκειῶν καὶ γειτόνων, ἐλθόντων νὰ ζητήσωσιν ἄσυλον ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς ἑλληνικῆς σημαίας. Πλείονες ἢ πεντήκοντα, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄρχοντες καὶ ἰχθυοπώλιδες, κόμησαι καὶ ἀνθρακεῖς συνωθούμεθα ἐν τῷ στενῷ ἐκείνῳ τόπῳ μεταξὺ φιαλῶν καὶ σταμνίων, κρομμύων καὶ ξηρῶν σύκων. Αἱ λαοκτόνοι σφαιραὶ τοῦ Βίκτωρος Εμμανουήλ, ἀποτυγχάνουσαι τοῦ τυραννικοῦ σκοποῦ τῶν, ἐκρήμνιζον ἀπ' ἐναντίας τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος τὰ παλαιὰ προπύργια, συσφίγγουσαι τοὺς ὠχρούς ὑπηκόους τοῦ εἰς δημοκρατικὴν ἐν τρόμῳ ἀδελφότητα. Τάφου κατήφεια καὶ σιγὴ ἐπεκράτει ἐν ἀρχῇ εἰς τὴν ὑπόγειον ἐκείνην συνέλευσιν. Ἄλλ' ἡ οἰκία ἦτο πεντῶροφος καὶ οἱ θόλοι τῆς οἶναποθήκης στερεοὶ καὶ εἰς τὰς σφαίρας ἀπρόσιτοι· ὥστε τὰ πρόσωπα τῶν περὶ ἐμέ, ἅτινα ἦσαν πρότερον ὠχροπράσινα ὡς τὸ ὑάλιον τῶν κύκλω φιαλῶν, ἀνελάμβανον βαθμηδὸν ἀνθρωπινώτερον χρῶμα. Αφόβως δὲ σχεδὸν ἠκούομεν τοὺς ἐπὶ γῆς ἀπαισίους ἤχους, βέβαιοι ὄντες ὅτι ὁ ὑπεράνω ἡμῶν αἰωρούμενος Θάνατος δὲν ἠδύνατο, ὅσῳ καὶ ἂν ἔκυπτε, νὰ φθάσῃ τόσῳ χαμηλά. Απομακρυνομένου τοῦ κινδύνου, ἐλύοντο βαθμηδὸν οἱ συνέχοντες τὰ ἰταλικά στόματα γλωσσοδέται· ἡ δὲ ἠχώ τοῦ θόλου ἐπανέλεγε λόγους ἀσυναρτήτους, ὑποσχέσεις κηρίων εἰς τὴν Παρθένον, ἀνδρῶν ἀντεγκλήσεις, Ἀγίων ἐπικλήσεις καὶ φρικώδεις κατὰ τοῦ Bombardatore ἀράς. Ἄλλὰ καθὼς εἰς τοῦ Ἀριόστου τὰς μάχας, ὁπότεν δύο κλεινοὶ ἦρωες ἔλθωσιν εἰς χεῖρας, ταπεινοῦσι τὰ ὄπλα καὶ ἴστανται ἐν σιωπῇ τὴν πάλην θεωροῦντες οἱ λοιποὶ μαχηταί, οὕτω ἐσιώπησαν ἀλλεπάλληλοι

σκοπτάφτοντας ἡ δύστυχη σε κάθε βῆμα, κλονίζονταν καὶ οἱ βασιλιάδες, που πάνω της στηρίζαν τὴν ἐξουσία τους. Ἡ ἀποστάτρια Γένοβα πολιορκούνταν, οἱ βόμβες ἐσπάζαν τὶς στέγες τῶν σπιτιῶν, καὶ οἱ δύστυχοι κάτοικοι, φοβούμενοι ὅτι θα πάθουν ὅ, τι καὶ οἱ στέγες τους, ἐτρέχαν στα ὑπόγεια, ἐκεῖ που φυλάμε τὰ πιο εὐθραυστα σκευῆ, τὰ μπουκάλια.

Σε ἓνα τέτοιο κελάρι κατέφυγα καὶ ἐγὼ μεσάνυχτα με τὴν οικογένειά μου καὶ τοὺς γείτονες, που ἦρθαν νὰ ζητήσουν ἄσυλο ὑπὸ τὶς πτυχές τῆς ἑλληνικῆς σημαίας. Πάνω ἀπὸ πενήντα ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄρχοντες καὶ ψαράδες, κόμισσες καὶ καρβουνιάρηδες, συνωστιζόμεσταν σε ἐκεῖνο τὸ στενὸ χῶρο ἀνάμεσα σε μπουκάλια καὶ πιθάρια, κρεμμύδια καὶ ξερά σύκα. Οἱ ἀνθρωποκτόνες σφαίρες τοῦ Βίκτωρα Εμμανουήλ⁸, δὲν πετύχαιναν τὸν τυραννικὸν σκοπὸν, ἀπεναντίας γκρεμίζαν τὰ παλαιὰ προπύργια τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος, συνενώνοντας τοὺς χλωμοὺς ὑπηκόους τοῦ σε μιὰ δημοκρατικὴ ἀδελφότητα τοῦ τρόμου. Στενοχώρια καὶ ἠσυχία τάφου ἐπικρατοῦσε στὴν ἀρχὴ σε ἐκείνη τὴν ὑπόγεια συγκέντρωση. Ἄλλὰ τὸ σπίτι ἦταν πενταώροφο καὶ οἱ θόλοι τοῦ κελαριοῦ γεροὶ καὶ ἀπρόσιτοι στὶς σφαίρες. Ἐτσι, τὰ πρόσωπα γύρω μου, που πρὶν ἦταν ὠχροπράσινα σαν τὸ γυαλί τῶν μπουκαλιῶν τριγύρω, ἐπαίρναν σιγά-σιγά πιο ἀνθρώπινο χρῶμα. Ακούγαμε σχεδὸν ἀφοβα τοὺς φρικτοὺς ἤχους στὸ ἰσόγειο, βέβαιοι ὅτι ὁ Θάνατος που αἰωροῦνταν πάνω μας, ὅσο καὶ ἀν ἔσκυβε, δὲν μποροῦσε νὰ φτάσῃ τόσο χαμηλά. Καθὼς ὁ κίνδυνος ἀπομακρυνόταν, λύνονταν σιγά-σιγά καὶ οἱ γλωσσοδέτες που ἐσφιγγαν τὰ ἰταλικά στόματα. Ἡ ἠχώ τοῦ θόλου ἐπανελάμβανε ἀσυνάρτητα λόγια, ὑποσχέσεις κερῶν στὴν Παναγία, ἀντεγκλήσεις ἀνδρῶν, ἐπικλήσεις ἀγίων καὶ φρικτὲς κατάρεις ἐναντίον τοῦ "bombardatore"⁹. Ἄλλὰ ὅπως στὶς μάχες τοῦ Ἀριόστου¹⁰, ὅταν δύο ἑξακουστοὶ ἦρωες ἐρχονται στα χεῖρα, οἱ ὑπόλοιποι μαχητὲς χαμηλώνουν τὰ ὄπλα τους καὶ στέκονται σιωπηλοὶ παρακολουθώντας τὸν ἀγῶνα, ἔτσι σίγησαν ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλον καὶ οἱ ἄνθρωποι στὸ κελάρι, ὅταν ὁ γκριζομάλλης ἠγούμενος τοῦ Ἁγίου Ματθαίου καὶ ὁ

⁸ Ὁ Βίκτωρ Εμμανουήλ Β' (ἰταλ. Vittorio Emanuele II, 14 Μαρτίου 1820 - 9 Ἰανουαρίου 1878) ἦταν βασιλιάς τοῦ Πεδεμοντίου, Δούκα τῆς Σαρδίας καὶ Βασιλιάς τῆς Σαρδηνίας (1849 - 1861). Ἐγινε ὁ πρῶτος βασιλιάς τῆς Ἰταλίας, ὅταν στὶς 18 Φεβρουαρίου 1861 τοῦ δόθηκε ὁ τίτλος. Παρέμεινε στὸν θρόνο μέχρι καὶ τοῦ θανάτου του το 1878.

⁹ Bombardatore = βομβαρδιστής

¹⁰ Ἰταλὸς ποιητὴς τῆς Αναγέννησης. Γεννήθηκε στὸ Ρήγιο τὸ 1474 καὶ πέθανε τὸ 1533. Τὸ κυριότερο ἀπὸ τὰ ἔργα του εἶναι τὸ περίφημο μακροσκελὲς ποίημα *Ορλάνδος Μαινόμενος* (Orlando Furioso), που πρωτοδημοσιεύθηκε τὸ 1516. Θέμα τοῦ ποιήματος εἶναι ὁ ἔρωτας τοῦ ἱππότη Ορλάνδου γιὰ τὴν ὠραία Ἀντζέλκα.

καὶ οἱ ἐν τῇ οἶναποθήκῃ, ὅτε ὁ πολὺς ἀββᾶς τοῦ Αγ. Ματθαίου καὶ ὁ γέρον συντάκτης τῆς Γενουησῖας ἐφημερίδος, ἀντικρὺ καθήμενοι ἐπὶ ἀντιμετώπων βαρελίων, ἤρχισαν ἐρίζοντες περὶ ἐλευθερίας καὶ βασιλείων, περὶ προόδου καὶ παπασύνης. Τὰ ὑπεράνω ἡμῶν διαδραματιζόμενα καθίστων τὴν συζήτησιν ἐκείνην ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἐπίκαιρον, ἀμφοτέροι δὲ οἱ ἀντίπαλοι ἦσαν καλῶς προαλειμμένοι εἰς τοιοῦτους ἀγῶνας, οἱ δὲ ἀκροαταὶ περιεκύκλουν αὐτοὺς ἀνοίγοντες τὰ στόματα καὶ τὰ ὦτα ὡς οἱ Καρχηδόνιοι τὸν Αἰνεΐαν. Ὁ μὲν δημοσιογράφος διετείνεται ὅτι ὅσα ἐπάσχομεν δεινὰ προήρχοντο ἐκ τῆς ἐπιρροῆς τῶν ἱερέων, ὁ δὲ Αἰββᾶς ἐπέμενε θεωρῶν τὸ περιῶρέον ἡμᾶς ἀδελφικὸν αἷμα ὡς ἰλαστήριον εἰς τὸν ἦψιστον θυσίαν.

Ἐν τούτοις ἡ νύξ προὔχῳρει καὶ ἡ συζήτησις δὲν ἐφαίνετο ἐγγίζουσα εἰς τὸ τέλος. Αἱ γλῶσσαι συνεστρέφοντο εὐτράπελοι καὶ ὀξεῖαι ὡς μονομάχων σπάθαι· ἐγὼ δὲ συνειθίσας βαθμηδὸν εἰς τὸν γλωσσόκτυπον ἐκείνον, ὑπέκλυτον βαθμηδὸν εἰς ἀκουσίαν νάρκωσιν, στηρίζων τὴν δεκαετὴ κεφαλὴν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς γειτόνός μου, ὅτε παράδοξα αἴφνης ἀκούσματα ἐδίωξαν μακρὰν τῶν βλεφάρων μου τὸν ὕπνον. Ὁ ὀξύχολος ἐφημεριδογράφος, χάσας τέλος πάντων τὴν ὑπομονὴν διὰ τὸ πείσμα τοῦ Αἰββα, ὅστις εἰς τὰ εὐλογώτερα ἐπιχειρήματα ἐπέμενε ἀποκρινόμενος διὰ καλογηρικῶν ῥήσεων καὶ ἀποσπασμάτων τοῦ Βονάλδου καὶ Δεμαίτρου,

γερο-συντάκτης τῆς ἐφημερίδας τῆς Γένοβας, καθιστοὶ ἀπέναντι σε ἀντιμέτωπα βαρέλια, ἀρχισαν νὰ διαφωνοῦν γιὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τοὺς βασιλεῖς, γιὰ τὴν πρόοδον καὶ τὸν παπισμὸν. Αὐτὰ που διαδραματίζονταν πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας ἔκαναν ἐκείνη τὴν συζήτησιν πῶς ἐπίκαιρη ἀπὸ ποτὲ καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι ἦσαν καλὰ προετοιμασμένοι γιὰ τέτοιους ἀγῶνες. Οἱ ἀκροατὲς τοὺς περικύκλωσαν ἀνοίγοντας τὰ στόματα καὶ τὰ αυτιά τοὺς ὅπως οἱ Καρχηδόνιοι τὸν Αἰνεΐα¹¹. Ὁ δημοσιογράφος ὑποστήριξε ὅτι ὅλα τὰ δεινὰ που περνούσαμε προέρχονταν ἀπὸ τὴν ἐπιρροήν των παπάδων, ἐνῶ ὁ ηγούμενος ἐπέμενε νὰ θεωρεῖ τὸ ἀδελφικὸ αἷμα που χυνόταν γύρω μας ὡς ἐξιλεωτικὴ θυσία στὸν Ὑψιστο.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ νύχτα προχωροῦσε καὶ ἡ συζήτησις δὲν φαίνετο νὰ ἀγγίζει τὸ τέλος τῆς. Οἱ γλῶσσες στριφογύριζαν εὐέλκτες καὶ αἰχμηρές σαν σπαθιά μονομάχων. Ἐγὼ, που σιγὰ σιγὰ συνήθισα σὲ ἐκείνον τὸ γλωσσοκοπάνισμα, ὑπέκλυπα σιγὰ σιγὰ σὲ μιὰ ἀκούσια νάρκωση, στηρίζοντας τὸ δεκάχρονο κεφάλι μου στα γόνατα τῆς γειτόνισσάς μου, ὅταν, ξαφνικά, παράδοξα ἀκούσματα ἐδίωξαν μακριὰ ἀπὸ τὰ βλέφαρά μου τὸν ὕπνον. Ὁ οξύθυμος δημοσιογράφος, χάνοντας τελικὰ τὴν ὑπομονὴν μου τὸ πείσμα τοῦ ηγούμενου, ὁ ὁποῖος στα πῶς εὐστοχὰ ἐπιχειρήματα ἀπαντοῦσε με καλογηρικὲς ῥήσεις καὶ ἀποσπάσματα τοῦ Βονάλδου¹² καὶ τοῦ Δεμαίτρου¹³, ἀλλάξε τακτικὴν. Ἀφοῦ ἀπελπίστηκε ὅτι

¹¹ Στὴν ἐλληνικὴ καὶ τὴν ρωμαϊκὴ μυθολογία ὁ **Αἰνεΐας** ἦταν γιὸς τοῦ Ἀγχίσου καὶ τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης, ἀδελφὸς τοῦ Λύρου καὶ συγγενὴς τοῦ βασιλῆος τῆς Τροίας Πριάμου. Ὁ Αἰνεΐας ἔλαβε μέρος στὸν Τρωικὸ Πόλεμον ἐπικεφαλῆς τῶν Δαρδάνων, ὡς σύμμαχος τῶν Τρώων, καὶ ἦταν ὁ γενναϊότερος ἥρωας στὴν πλευρὰ τοῦ μετὰ τὸν Ἑκτορα. Φαίνεται πάντως ὅτι ἀρχικῶς δὲν ἠθέλε νὰ συμμετάσχει στὸν πόλεμον, γιὰτὶ περίμενε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πριάμου νὰ βασιλεύσει αὐτὸς στὸν θρόνον τοῦ, ἀλλὰ ὅταν ὁ Ἀχιλλεὺς τὸν ἐδίωξε ἀπὸ τὴν Ἴδην στὴ Λυρνησσὸ, που ἐπίσης κατέστρεψε ὕστερα, ὁ Αἰνεΐας ὑποχρεώθηκε πλὴν νὰ καταφύγει στὴν Τροία καὶ νὰ συμπολεμήσει με τοὺς Τρώες. Μετὰ τὴν ἄλωση καὶ τὴν λεηλασίαν τῆς Τροίας, ὁ Αἰνεΐας ἀντὶ νὰ πάρει θησαυροὺς σήκωσε στοὺς ὤμους τοῦ τὸν γέροντα καὶ ἀνήμπορο πατέρα τοῦ, τὸν Ἀγχίσον, καὶ τὸν μετέφερε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν. Τότε οἱ Ἀχαιοὶ, θαυμάζοντας τὴν πράξιν τοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ πάρει ἐλεύθερα καὶ ὅ,τι ἄλλο ἠθέλε ἀπὸ τὸ σπιτὶ τοῦ. Στὸ σημεῖον αὐτὸ συνεχίζει ἡ μεταγενέστερη καὶ ρωμαϊκὴ παράδοσις, που ἀναφέρει ὅτι ὁ Αἰνεΐας ἀρνήθηκε τὴν προσφορὰν καὶ, φεύγοντας ἀπὸ τὴν Τροία, περνώντας ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα καὶ τὴν Σικελίαν, ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἰταλία. Ἐκεῖ θεωρήθηκε ὅτι τὰ ἐγγόνια τοῦ ἔχτισαν τὴν Ρώμην, καὶ συγκεκριμένα τὰ παιδιὰ τῆς κόρης τοῦ καὶ τοῦ Ρωμύλου. Στὴν ἀρχὴ τοῦ δευτέρου βιβλίου [τῆς Αἰνεΐας](#), ὅταν ἀρχίζει νὰ διηγεῖται τὴν περιπέτειάν του στὴν βασίλισσαν τῶν Καρχηδονίων Διδῶ, ὁ Βιργίλιος περιγράφει τὴν σκηνὴν ὡς ἐξῆς:

*Conticuere omnes, intentique ora tenebant.
Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto:*

*Συπάσαν ὅλοι, κὶ ἐστρέψαν με προσοχὴν τὴν ὄψιν
κὶ ὁ γέρον Αἰνεΐας ἀρχισε ἀπ' τὴν ψηλὴν τὴν κλίνην:*

¹² Ὁ **Louis Gabriel Ambroise, Vicomte de Bonald** (2 Οκτωβρίου 1754 — 23 Νοεμβρίου 1840) ἦταν Γάλλος ἀντεπαναστάτης φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς. Εἶναι κυρίως γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς θεωρητικῶν πλαισίου ἀπὸ τὸ ὁποῖον θα προέκυπτε ἡ γαλλικὴ κοινωνιολογία. Ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ Bonald βασιζόταν στὴν ὑπόθεσιν τῆς πτώσεως τῆς ἀνθρωπότητος, στὴν ἀνάγκην γιὰ ἰσχυρὴ κυβέρνησιν που θα καταστῆλῃ τὴν κακὴν τάσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἐγγενῶς κοινωνικὰ πλάσματα. Ἀντιτάχθηκε στὴν ἀτομικιστικὴν τάσιν τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης.

¹³ Ὁ **Joseph Marie, comte de Maistre** (1 Ἀπριλίου 1753 — 26 Φεβρουαρίου 1821) ἦταν φιλόσοφος, δικηγόρος, διπλωμάτης καὶ δικαστὴς τῆς Σαβοΐας. Ἐνας ἀπὸ τοὺς προπάτορες τοῦ συντηρητισμοῦ, ὁ Maistre ὑποστήριξε τὴν κοινωνικὴν ἱεραρχίαν καὶ τὴν μοναρχίαν στὴν περίοδον ἀμέσως μετὰ τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάστασιν.

μετέβαλε τακτικήν. Απελπισθείς ν' ανοίξη τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ καλοῦ ἐκείνου χριστιανοῦ, φοβουμένου τὸ φῶς ὡς αἱ νυκτερίδες τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου, ἔπαυσε συζητῶν καὶ ἐπεχείρει ἤδη νὰ καταστήσῃ τὰ εἰδῶλα αὐτοῦ βδελυρὰ καὶ γελοῖα εἰς τοὺς παρεστῶτας. Εκτυλίσσων τῆς παπικῆς ἱστορίας τὰ ὑπαρῶτερα φύλλα καὶ πᾶν ὄνειδος καὶ πᾶσαν κηλίδα ἐκείθεν συλλέγων κατέπτυνεν ὡς ἐχίδνης σύελον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ πτωχοῦ ἱερέως. Παρέστησεν ἡμῖν Βενέδικτον τὸν Θ', Γρηγόριον τὸν στ' καὶ Συλβέστρον τὸν γ', συγχρόνους Πάπας, τρικέφαλον κέρβερον, ἀλλήλους ἀφορίζοντας καὶ δι' αἵματος πλημμυρίζοντας τὴν Ἰταλίαν· τὸν Ζαχαριάν καταδικάζοντα εἰς τὰς φλόγας τοὺς γεωγράφους, οἵτινες ἐδίδασκον τὴν ὑπαρξίν ἀντιπόδων, διότι ἐν τῷ πλήθει τῆς σοφίας του, ἵνα ὑπάρχωσιν ἀντίποδες, ἔπρεπε καὶ δύο ἥλιοι καὶ σελήνη διπλῆ νὰ ὑπάρχη τὸν Στέφανον ζ', αἰσχροὺς τυμβωρύχον, ἐκθάπτοντα τὸν νεκρὸν τοῦ προκατόχου του Φορμόσου, σύροντα τὸ σαπρὸν σῶμα ἐνώπιον συνόδου καὶ ὑποβάλλοντα αὐτὸ εἰς γελοῖαν καὶ βδελυρὰν ἀνάκρισιν· Ἰωάννην τὸν κβ' κατατρίβοντα τὸν βίον εἰς ἀναζήτησιν τῆς φιλοσοφικῆς λίθου καὶ τέλος ἀνευρίσκοντα αὐτὴν διὰ τῆς συντάξεως πίνακος, ἐν ᾧ ἐσημειοῦτο ἀκριβῶς ἡ τιμὴ τῆς ἀφέσεως παντὸς ἁμαρτήματος, φόνου, βιασμοῦ ἢ ἄλλου· Ἰούλιον τὸν γ', νέον Καλλιγούλαν, ἀναγορεύοντα ἐν μέσῳ ποτηρίων καὶ γυναικῶν τὸν πίθηκα αὐτοῦ Καρδινάλιον καὶ Ἰωάννην τὸν ιβ', ἀπλοῦντα τοὺς τάπητας τῆς Αγ. Τραπεζῆς ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς ἐρωμένης του, μεθύοντα μετ' αὐτῆς εἰς τὰς κύλικας τῶν μυστηρίων καὶ τέλος δολοφονούμενον ὑπὸ τοῦ καταφθάσαντος συζύγου, (ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, ὡς θέλουσιν οἱ Χρονογράφοι ἀλλὰ μεταξὺ Διαβόλου καὶ ἀτιμασθέντος συζύγου ὑπάρχει κοινὸν τι χαρακτηριστικόν).

Τοιαῦτα ἔλεγεν ὁ γέρον ἐν μέσῳ βαθείας σιγῆς, διακοπτομένης ἐνίστε ὑπὸ ἐγγύτερον ἐκρηγνυμένης σφαιράς ἢ στέγης καταπιπτούσης. Οἱ μὲν τῶν ἀκροατῶν ἐποιοῦν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἄλλοι ἔφρασσον τὰ ὦτα καὶ αἱ γυναῖκες ἐκρυπτον τὸ πρόσωπον εἰς τὴν ποδιάν ἀλλὰ τί ἔγινε ἐγώ, ὅτε ὁ ἀδυσώπητος ρήτωρ, μὴ ἀρκοῦμενος εἰς τῶν ἀρξένων Παπῶν τὰ αἴσχη, ἄρχισε νὰ διηγῆται καὶ τῆς Παπίσσης Ἰωάννας τὴν

δεν μπορούσε να ανοίξει τα μάτια του καλοῦ ἐκείνου χριστιανοῦ, που φοβόταν το φῶς ὡς οἱ νυκτερίδες τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, σταμάτησε νὰ συζητᾶ καὶ ἐπιχείρησε πλέον νὰ κάνει τὰ εἰδῶλά του ἀηδιαστικά καὶ γελοῖα στους παρευρισκόμενους. Ξεδιπλώνοντας τὰ πιο βρώμικα φύλλα τῆς παπικῆς ἱστορίας καὶ συλλέγοντας ἀπὸ ἐκεῖ κάθε ὄνειδος καὶ κάθε κηλίδα, τὰ ἔφτυνε σαν σάλιο οχιάς στο πρόσωπο τοῦ φτωχοῦ ἱερέα. Μας παρουσίασε τὸν Βενέδικτο τὸν Θ', τὸν Γρηγόριο τὸν ΣΤ' καὶ τὸν Συλβέστρο τὸν Γ', που ἦταν Πάπες ταυτόχρονα, σαν ἓνα τρικέφαλο Κέρβερο, που ἀλληλοαφορίζονταν καὶ πλημμύριζε τὴν Ἰταλία με αἷμα. Μας παρουσίασε τὸν Ζαχαρία νὰ καταδικάζει στις φλόγες τοὺς γεωγράφους που δίδασκαν τὴν ὑπαρξὴ των ἀντιπόδων, διότι, στο πλήθος τῆς σοφίας του, πίστευε ὅτι γιὰ νὰ ὑπάρχουν ἀντίποδες, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν καὶ δύο ἥλιοι καὶ διπλὴ σελήνη. Μας παρουσίασε τὸν Στέφανο τὸν Ζ', ὡς ἓνα αἰσχρὸ τυμβωρύχο, που ξέθαψε τὸν νεκρὸ προκάτοχό του, τὸν Φορμόσο¹⁴, ἔσυρε τὸ σάπιο σῶμα τοῦ μπροστὰ στη σύνοδο καὶ τὸ υπέβαλε σε μιὰ γελοῖα καὶ ἀηδιαστικὴ ἀνάκριση. Μας εἶπε ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ ΚΒ πέρασε τὴ ζωὴ του ψάχνοντας τὴν φιλοσοφικὴ λίθο τὴν ὁποία τελικὰ καὶ βρήκε φτιάχνοντας ἓναν κατάλογο στον ὁποῖο σημειώνονταν ἀκριβῶς ἡ τιμὴ ἀφέσεως κάθε ἁμαρτίας, φόνου, βιασμοῦ ἢ ὁποιασδήποτε ἄλλης. Παρουσίασε τὸν Ἰούλιο τὸν Γ', ὡς ἓναν νέο Καλλιγούλα, που ἀνακήρυσσε τὸν πίθηκό του Καρδινάλιο ἐν μέσῳ ποτηρίων καὶ γυναικῶν, καὶ τὸν Ἰωάννη τὸν ΙΒ', νὰ ἀπλώνει τὰ χαλιά τῆς Αγίας Τραπεζῆς στα πόδια τῆς ἐρωμένης του, νὰ μεθᾶ μαζί τῆς ἀπὸ τὰ ἱερά ποτήρια τῶν μυστηρίων καὶ τελικὰ νὰ δολοφονεῖται ἀπὸ τὸν σύζυγο που ἦρθε τρέχοντας (ἀπὸ τὸν Διάβολο, ὡς θέλουν οἱ χρονογράφοι, ὡστόσο μεταξύ Διάβολου καὶ ἀτιμασμένου συζύγου ὑπάρχει κάτι κοινόν).

Τέτοια ἔλεγε ὁ γέρον μέσα σε βαθιὰ σιγή, που διακοπτόταν πότε-πότε ἀπὸ μιὰ σφαῖρα που ἔσκαγε πιο κοντὰ ἢ ἀπὸ μιὰ στέγη που κατέρρεε. Ορισμένοι ἀπὸ τοὺς ἀκροατῆς ἔκαναν τὸν σταυρὸ τους, ἄλλοι ἔφραζαν τὰ αυτιά τους καὶ οἱ γυναῖκες ἐκρυβαν τὸ πρόσωπό τους στὴν ποδιά τους. Ἀλλὰ σκεφτεῖτε τι ἔπαθα ἐγώ, ὅταν ὁ ἀδυσώπητος ρήτορας, μὴ ἀρκοῦμενος στα αἴσχη τῶν ἀρσενικῶν Παπῶν, ἄρχισε νὰ διηγῆται καὶ τὴν ἱστορία τῆς Πάπισσας

¹⁴ Ὁ Πάπας Φορμόζος (Para Formoso, 816 - 4 Ἀπριλίου 896) διαδέχθηκε τὸν Πάπα Στέφανο Ε'. Ἡ σύντομη ἀρχιερατεία του υπήρξε ταραχώδης. Μετὰ τὸν θάνατό του, ἐγίνε ἐκταφὴ τῶν λειψάνων του καὶ δικάστηκε κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς μακάβριας συνόδου.

ιστορίαν; Πάπα έρωτας και μητρότητας και έν μέση άγορᾱ τοκετόν!

Μετ' οὐ πολὺ άνέτειλεν ή ήμέρα· αί έκπυρσοκροτήσεις ήραιώθησαν και έξέλιπον βαθμηδόν. Η άπόρθητος Γένουα έσυνθηκολόγει μετά τριήμερον πολιορκίαν, παραδίδουσα εις τούς δνυχας του τυράννου, ώς έκάλουν τότε τον Βίκτωρα, τούς άρχηγούς της επανάστασεως, ήτις μετωνομάσθη στάσις την έπιουσαν. Οί εις έθνοφύλακας μετημφισμένοι πραγματευταί, οί ύψίφωνοι και βαρύτονοι του μελοδράματος, οί σπογγίσαντες τὸ ψιμύθιον από τής παρειάς των, ζωσθέντες μεσαιωνικά ξίφη και ψάλλοντες «Ελευθερία ή θάνατος» εις τὰς όδούς, οί φοιτηταί, οί καυχώμενοι ότι μόνα όπλα έχοντες τὰ νομικά ή ιατρικά βιβλία των ήσαν ικανοί νὰ φυγαδεύσωσι τὰ στίφη του τυράννου, πάντες οὗτοι έξηφανίσθησαν εις την πρώτην ακτίνα τών βασιλικών λογχών ώς οί νυκτικόρακες, άμα ό ήλιος ανατείλη.

Και αύται δέ αί Ιταλίδες, αί τσαύτας κεντήσασαι σημαίας και συμπλέξασαι τριχρόους ταινίας ένθυμούντο και πάλιν τὰ παραγγέλματα του πνευματικού των, και όσάκις αξιωματικός τις ήσπάζετο αύτὰς έν μέση άγορᾱ, έστρεφον και την άλλην προς την ύβριν παρειάν. Μετ' όλίγας δέ ήμέρας και έρυθραί σημαίαι και έλεύθεροι ύμνοι και αίμα τών μαρτύρων και σφαιραι και έρείπια ειχον λησμονηθή. Αλλά την Πάπισσαν εγώ δεν ήδυνάμην νὰ λησμονήσω.

Τὸ παράδοξον τής σκηνής, έν ή ήκουσα περι αύτής, τὸ άλλόκοτον του ρήτορος σχήμα, τὸ υπόγειον, ό τρόμος, ή επάνω σφαγή, πάντα ταῦτα καθίστων την εικόνα εκείνην ανεξάλειπτον έν τή καρδιά μου ώς τὰ ίχνη του Σωτήρος έν τῷ βράχῳ τής Ιουδαίας.

Πολλάκις έκτοτε μ' έπεσκέφθη καθ' ύπνου ή πένθιμος τής Ιωάννας σκιά, θνησιγενές βρέφος κρατούσης εις τὰς άγκάλας την δέ ήμέραν έξήτουν παντοιοτρόπως νὰ μάθω τι περι τής μοναδικής ταύτης ήρωίδος. Ηρώτων τούς διδασκάλους, τούς ύπηρέτας, τον σκάπτοντα την αυλακα χωρικόν και τον επαιτούντά με όβολόν παχύν Καπουκίνον όλοκλήρους δέ ώρας έδαπάνων παρα τοίς βιβλιοκαπήλοις άσφραϊνόμενος την κόνιν σκωληκοβρώτων

Ιωάννας; Παπικοί έρωτες, μητρότητες και στην μέση της αγοράς τοκετός!

Λίγο αργότερα, ξημέρωσε. Οι πυροβολισμοί άρχισαν να αραιώνουν και σιγά σιγά έσβησαν. Η άπόρθητη Γένοβα, μετά από τριήμερη πολιορκία, συνθηκολόγησε και παρέδωσε στα νύχια του τυράννου, όπως αποκαλούσαν τότε τον Βίκτωρα, τους αρχηγούς της επανάστασης, η οποία την επόμενη μέρα μετονομάστηκε σε στάση. Οι έμποροι που είχαν μεταμορφωθεί σε εθνοφύλακες, οι τενόροι και οι βαρύτονοι του μελοδράματος, που είχαν σκουπίσει τη λευκή πάστα από τα μάγουλά τους που ζώστηκαν μεσαιωνικά σπαθιά και έψαλλαν "Ελευθερία ή θάνατος" στους δρόμους, οι φοιτητές, που καυχιόνταν ότι έχοντας ως μοναδικά όπλα τα νομικά ή ιατρικά τους βιβλία, ήταν ικανοί να διώξουν τα στίφη του τυράννου, όλοι αυτοί εξαφανίστηκαν στην πρώτη ακτίνα των βασιλικών λογχών, όπως οι νυχτοκόρακες όταν ανατέλλει ο ήλιος.

Και οι ίδιες οι Ιταλίδες, που κέντησαν τόσες σημαίες και έπλεξαν τριχρόμες κορδέλες, θυμήθηκαν και πάλι τις εντολές του πνευματικού τους, και όποτε κάποιος αξιωματικός τις φιλούσε στην αγορά, αυτές έστρεφαν και το άλλο μάγουλο προς την προσβολή. Μετά από λίγες μέρες, και οι κόκκινες σημαίες, και οι ύμνοι ελευθερίας, και το αίμα των μαρτύρων, και οι σφαιρες, και τα ερείπια, όλα είχαν λησμονηθεί. Αλλά εγώ δεν μπορούσα να λησμονήσω την Πάπισσα.

Το παράδοξο της σκηνής, στην οποία άκουσα γι' αυτήν, η άλλόκοτη μορφή του ρήτορα, το υπόγειο, ο τρόμος, η σφαγή από πάνω, όλα αυτά κατέστησαν εκείνη την εικόνα ανεξίτηλη στην καρδιά μου, όπως τα ίχνη του Σωτήρα στην πέτρα της Ιουδαίας¹⁵.

Από τότε, πολλές φορές με επισκέπτονταν στον ύπνο μου η πένθιμη σκιά της Ιωάννας, κρατώντας στην αγκαλιά της ένα βρέφος που πέθανε τη στιγμή που γεννήθηκε. Την ήμέρα, έψαχνα με κάθε τρόπο να μάθω τι συνέβη σε αυτή τη μοναδική ηρωίδα. Ρωτούσα τους δασκάλους, τους υπηρέτες, τον χωρικό που έσκαβε το αυλάκι και έναν που ζητιάνευε τον

¹⁵ Σύμφωνα με την παράδοση, όταν ο Ιησούς ανέβαινε τον Γολγοθά, λίγο πριν οι στρατιώτες αναγκάσουν τον Κίμωνα τον Κυρηναίο να σηκώσει τον σταυρό, σκονταψε και ακούμπησε το χέρι του σε έναν βράχο, όπου αποτυπώθηκε για πάντα. Πολλοί προσκυνητές ακόμη και σήμερα (2024) βάζουν το χέρι τους στο αποτύπωμα και φωτογραφίζουνται.

τόμων, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ν' ἀνεύρω τῆς Παπίσσης μου τὰ ἴχνη, ἅτινα ὅμως μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας εἶχον ἐξαλείψει οἱ ἱερεῖς ἐν Ἰταλία, ὥστε μετὰ μακρὰν καταδίωξιν, ἀφ' οὗ πολλάκις ἀνέκραξα ὡς ὁ ψιττακὸς τοῦ Καίσαρος «*Tempus et labor oleunt*», ἡ περιεργία μου, οὐδὲ ψυχίον εὐρίσκουσα, ἀπέθανε τέλος πάντων τῆς πείνης.

Ὀλίγα μετὰ ταῦτα ἔτη εὐρισκόμην ἐν Βερολίῳ οὔτε τῆς καπνοσύριγγος οὔτε τοῦ ζύθου οὔτε τῶν δημοσίων χορῶν γνωρίζων ἀκόμη τὴν χρῆσιν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἄεργος καὶ μεμονωμένος ἐν μέσῳ τῶν πολυασχόλων ξένων φοιτητῶν. Ἡ πλήξις καὶ ἡ ἀργία εἶναι, ὡς πολλάκις ἔκτοτε παρετήρησα, τὰ κυριώτερα, ἵνα μὴ εἶπω τὰ μόνα, τοῦ ἔρωτος ἐλατήρια, ἱκαναὶ οὔσαι ἐν ἐλλείψει νέων καὶ τ' ἀρχαῖα νὰ ἀναζωογονήσωσι πάθη. Τοιοῦτόν τι συνέβη καὶ εἰς τῆς Παπίσσης Ἰωάννας τὴν ἀνάμνησιν. Εορτάσιμόν τινα προῖαν, καθ' ἣν ὁ οὐρανὸς τοῦ Βερολίνου, θέλων, φαίνεται, νὰ δικαιολογήσῃ τὸ κείμενον τοῦ Μωϋσέως, ἦνοιγε τοὺς καταρῶντας του, καταφυγῶν εἰς τὴν ἔρημον βιβλιοθήκην καὶ ἀπὸ αἰθούσης εἰς ἄλλην περιφέρων τὰ χασμήματα καὶ τὴν ἀνίαν μου, εὐρέθην αἴφνης εἰς τὴν ἀπέραντον στοάν, ἔνθα τὰ θεολογικὰ τοῦ μεσαίωνα βιβλία περιτυλιγμένα εἰς παχὺ στρώμα λευκοῦ κονιορτοῦ, ὡς νεκροὶ εἰς τὰ σάβανά των, κοιμῶνται βαθὺν καὶ ἀνενόητον ὕπνον. Ἡ ὁσμὴ τοῦ τυροῦ ἐνθυμίζει τὴν πατρίδα των εἰς τοὺς Ελβετοὺς, ἡ τῶν ἀχύρων τὸν σταῦλον εἰς τοὺς ὄνους καὶ ἡ τῶν ἀνθέων τὴν φιλάτην των εἰς τοὺς ἐραστὰς παρ' ἐμοὶ δὲ τοῦ παλαιοῦ χαρτίου ἡ ὁσμὴ ἐξύπνιζεν ἀμέσως τὴν ἀνάμνησιν τῆς Παπίσσης. «*Ενταῦθα*», εἶπον,

οβολό μου παχὺ Καπουτσίνο¹⁶. Ολόκληρες ὥρες περνοῦσα στους βιβλιοπώλες, μυρίζοντας τὴ σκόνη σκουληκοφαγομένων τόμων, με τὴν ἐλπίδα νὰ βρῶ τὰ ἴχνη τῆς Παπισσῆς μου τα οποία ὅμως, οἱ ἱερεῖς στὴν Ἰταλία τα εἶχαν ἐξαλείψει με τόση ἐπιμέλεια, ὥστε μετὰ ἀπὸ μακρὰ ἀναζήτηση, ἀφού φώναξα πολλές φορές ὅπως ο παπαγάλος του Καίσαρα "Tempus et labor oleunt"¹⁷, ἡ περιεργία μου, μὴ βρίσκοντας οὔτε ψίχουλο, τελικὰ πέθανε ἀπὸ τὴν πείνα.

Λίγα χρόνια μετὰ, βρέθηκα στὸ Βερολίνο, ἄμαθος ἀκόμα στὴ χρῆση τῆς πίπας, τῆς μύρας καὶ των δημοσίων χορῶν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀεργος καὶ απομονωμένος ἀνάμεσα στους πολυάσχολους ξένους φοιτητές. Ἡ πλήξις καὶ ἡ ἀργία, ὅπως πολλές φορές παρατήρησα ἔκτοτε, εἶναι τὰ κύρια, γιὰ νὰ μὴν πῶ τὰ μόνα, ἐλατήρια τοῦ ἔρωτα, καὶ μποροῦν, ἀν δὲν υπάρχουν νέα, νὰ ἀναζωογονήσουν καὶ τὰ παλιὰ πάθη. Κάτι τέτοιο συνέβη καὶ με τὴν ἀνάμνηση τῆς Πάπισσας Ἰωάννας. Ἐνα γιορτάσιμο πρωί, πού ο οὐρανὸς τοῦ Βερολίνου, θέλοντας, φαίνεται, νὰ δικαιολογήσῃ τὸ κείμενο τοῦ Μωϋσῆ, ἀνοιγε τοὺς καταρῶντας του, κατέφυγα στὴν ἔρημη βιβλιοθήκη καὶ κουβαλοῦσα ἀπὸ αἴθουσα σὲ αἴθουσα τὰ χασμουρητὰ καὶ τὴν ἀνία μου. Βρέθηκα ξαφνικὰ στὴν ἀπέραντη στοά, ὅπου τὰ θεολογικὰ βιβλία τοῦ Μεσαίωνα, τυλιγμένα σὲ ἓνα παχὺ στρώμα λευκῆς σκόνης, κοιμούνται βαθύ καὶ ἀτάραχο ὕπνο, σαν νεκροὶ στὰ σάβανά τους. Ἡ μυρωδιά τοῦ τυροῦ θυμίζει στους Ελβετοὺς τὴν πατρίδα τους, ἡ μυρωδιά των ἀχύρων στὰ γαϊδούρια τὸν στάβλο τους καὶ ἡ μυρωδιά των λουλουδιῶν στους ἐραστῆς τὴν ἀγαπημένη τους. Σὲ μένα, ὅμως, ἡ μυρωδιά τοῦ παλαιοῦ χαρτίου ξύπνησε ἀμέσως τὴν ἀνάμνηση τῆς Πάπισσας. "Ἐδῶ", εἶπα, ἀτενίζοντας ἐκεῖνον τὸν σκονισμένο σωρό, "κείμεται ἡ λύση τοῦ

¹⁶ Το ἀστεῖο αὐτὸ ἔχει χάρη μόνο στὴν καθαρεύουσα καὶ γι' αὐτὸ διατήρησα τὴ δομὴ τῆς πρότασης ἀναλλοίωτη. Ἦταν ἓνας Καπουτσίνο μοναχὸς πού ζητοῦσε παχὺ οβολό, ἢ ἦταν ἓνας παχὺς Καπουτσίνο πού ζητοῦσε μοναχὰ ἓναν οβολό; (Ὁβολός εἶναι νόμισμα μικρῆς ἀξίας, τὸ ἓνα ὄγδοο τῆς δραχμῆς των ἀρχαίων Ἑλλήνων)

¹⁷ «**Χρόνος καὶ κόπος χάθηκαν**». Ἡ ἔκφραση προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτο: Μετὰ τὴν λαμπρὴ νίκη τοῦ στο Ἄκτιο, ὅταν ο Αὐγουστος ἐπέστρεψε στὴ Ρώμη, ὅλοι ἐσπευσαν νὰ τὸν συγχαροῦν. Μέσα στο πλῆθος, ἓνας τεχνίτης τοῦ προσέφερε ἓναν παπαγάλο, τὸν ὁποῖο εἶχε ἐκπαιδεύσει νὰ ἐπαναλαμβάνει τὶς λέξεις: "Χαίρε Καίσαρα, νικηφόρε αυτοκράτορα!". Ὁ Αὐγουστος ἐντυπωσιάστηκε τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν ευφυΐα τοῦ πτηνοῦ, πού τὸ ἀγόρασε ἐναντὶ μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ. Αὐτὸ τὸ παράδειγμα ἐσπρωξε ἓναν σχοινοποιό, ἓναν φτωχὸ ἄνθρωπο, νὰ προσπαθῆσει νὰ διδάξῃ τὸ ἴδιο μάθημα σὲ ἓναν ἄλλο παπαγάλο. Ὅμως, ἡ πρόδοσ τοῦ νέου μαθητῆ ἦταν τόσο μικρὴ, πού ὁ δάσκαλος, ἀπελπισμένος, φώναξε συχνὰ: "Κρίμα γιὰ τὸν κόπο μου καὶ τὸν χρόνο πού ἔχασα!". Ὁ παπαγάλος τελικὰ κατάφερε νὰ μάθει τὸ μάθημά του, ἀλλὰ ὅταν ὁ Αὐγουστος τὸν ἀκούσε, ἀπλὰ εἶπε: "Ἐχω κι ἄλλους τέτοιους κόλακες κοντὰ μου". Καὶ τότε, ἐντελῶς ἀπροσδόκητα καὶ ταιριαστὰ γιὰ τὴν περίπτωσιν, ὁ παπαγάλος, σαν ἀπάντησιν στὰ λόγια τοῦ Καίσαρα, ἐπανάλαβε τὴν ἐπίπληξιν πού ὁ δάσκαλος τοῦ ἔκανε σὲ ἀγανάκτησιν: "Κρίμα γιὰ τὸν κόπο μου καὶ τὸν χρόνο πού ἔχασα!". Ἡ αἰφνιδιαστικὴ αὐτὴ ἀπάντησιν τοῦ πτηνοῦ φάνηκε τόσο ἀστεία στὸν αυτοκράτορα, πού ξέσπασε σὲ γέλια καὶ τὸν ἀγόρασε ἀκριβότερα ἀπὸ τὸν πρῶτο. Τὸ ἀνέκδοτο αὐτὸ δὲν μπόρεσα νὰ τὸ ἐντοπίσω σὲ κανέναν ἀρχαῖο συγγραφέα στὸ διαδίκτυο. Τὸ βρῆκα μόνο στὸ περιοδικὸ «[Ευτέρπη, φ.27. τ. Ζ', 4/11/1853. σελ.72](#)», ἀπὸ ὅπου πιθανότατα τὸ ἀντλήσῃ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ροῖδης. Πιθανότατα τὴν ἔκφραση ἐπινόησε ὁ ἴδιος ὁ Ροῖδης, στὰ πλαίσια τῆς σατιρικῆς τοῦ προσέγγισιν, καθὼς τὸ "oleunt" προέρχεται ἀπὸ τὸ oleo (λάδι, μυρίζω) καὶ μάλλον τὸ χρησιμοποίησε λανθασμένα ὡς συγγενικὸ ἢ προερχόμενον ἀπὸ τὸ ὄλλω (χάνω)

ἀτενίζων τὸν κονισσαλέον ἐκείνον σωρόν, «κείται» τοῦ τοσοῦτον ἀπασχολήσαντός με αἰνίγματος ἢ λύσις». Καὶ λαβὼν παρὰ τοῦ βιβλιοφύλακος τὴν ἄδειαν ν' ἀνοίξω καὶ πανίον ἵνα σπογγίσω τὰς εὐρωτιώσας ἐκείνας μεγαβίβλους ἤρχισα ἀπὸ τόμου εἰς τόμον καὶ ἀπὸ φύλλου εἰς φύλλον ἀναζητῶν τῆς ἠρωϊδος μου τὰ ἴχνη. Τῇ βοήθειά δὲ τῆς συλλογῆς τῶν Rerum Germanicarum, τῶν καταλόγων τοῦ Δουφρενίου καὶ τῶν διατριβῶν τοῦ Βαύλου καὶ Σπανχάϊμ ηδυνήθη ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν

Veterum volvens monumenta virorum,

νὰ διέλθω καὶ νὰ συναθροίσω εἰς δύο παχέα τετράδια τὰ πλεῖστα τῶν ὅσα ἀπὸ ὀκτῶ ἡδη αἰῶνων ἐγράφησαν πρὸς ὑποστήριξιν ἢ ἐξόντωνσιν τοῦ θήλεος Πάπα. Ἀλλὰ τοσαύτη ἦτο τότε ἡ περὶ τὰς τοιαύτας ἐρεῦνας ἀπειρία μου, ὥστε ἠναγκαζόμην πολλάκις ν' ἀναγνώσω ὀλόκληρον κεφάλαιον ἢ καὶ εἰς φύλλον τόμον

αἰνίγματος που με ἀπασχόλησε τόσο πολὺ". Καὶ ἀφοῦ πήρα ἀπὸ τον βιβλιοθηκάριο τὴν ἄδεια νὰ ἀνοίξω καὶ ἓνα πανί για νὰ σκουπίσω ἐκεῖνα τὰ τεράστια μουχλιασμένα βιβλία, ἄρχισα ἀπὸ τόμο σε τόμο καὶ ἀπὸ φύλλο σε φύλλο νὰ ἀναζητῶ τὰ ἴχνη τῆς ἠρωϊδας μου. Με τὴ βοήθεια τῆς συλλογῆς τῶν Rerum Germanicarum¹⁸, τῶν καταλόγων τοῦ Δουφρενίου¹⁹ καὶ τῶν διατριβῶν τοῦ Βαύλου καὶ τοῦ Σπανχάϊμ²⁰, κατάφερα σε διάστημα λίγων μηνῶν

ψάχνοντας στις μνήμες των αρχαίων²¹

νὰ περάσω καὶ νὰ συνοψίσω σε δύο παχιά τετράδια τὰ περισσότερα ἀπὸ ὅσα γράφτηκαν ἐδῶ καὶ ὀκτῶ αἰῶνες ὑπὲρ ἢ κατὰ τοῦ θηλυκοῦ Πάπα. Ὅμως, τότε ἦταν τότε ἡ ἀπειρία μου σε τέτοιες ἐρεῦνες, που ἀναγκαζόμουν συχνά νὰ διαβάσω ὀλόκληρο κεφάλαιο ἢ καὶ τόμο σε διπλωμένο φύλλο πρὶν ἀκουμπήσω τὸ βλέμμα μου στο ζητούμενο χωρίο,

¹⁸ Υπάρχουν αρκετά αξιόλογα ἔργα με αὐτὸν τὸν τίτλο ἢ παρόμοιο, που γράφτηκαν συνήθως στὴν Αναγέννηση ἢ στὴν πρῶμη σύγχρονη περίοδο, ὅταν τὰ Λατινικά ἀποτελοῦσαν τὴν ἐπιστημονικὴ γλῶσσα τῆς Ευρώπης. Ἐνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα εἶναι τὸ "[Rerum Germanicarum Scriptorum](#)", μὴ συλλογὴ μεσαιωνικῶν γερμανικῶν χρονικῶν που ἐπιμελήθηκε ὁ Μάρτιν Ὀπιτς τὸν 17ο αἰῶνα. Αὐτὴ ἡ συλλογὴ περιλαμβάνει διάφορα ἱστορικὰ κείμενα καὶ ἐγγράφα που σχετίζονται με τὴν ἱστορία τῶν γερμανόφωνων περιοχῶν τῆς Ευρώπης. Ἐνα ἄλλο σημαντικό ἔργο εἶναι τὸ «Rerum Germanicarum Epitome» τοῦ Johannes Aventinus (Johann Turmair), ἐνός Βαυαροῦ ἱστορικοῦ τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνα. Τὸ ἔργο τοῦ Aventinus παρέχει ἓνα λεπτομερὲς χρονικὸ τῆς ἱστορίας τῆς Βαυαρίας καὶ ἄλλων γερμανικῶν περιοχῶν.

¹⁹ Πρόκειται για τὸν **Nicolas Lenglet Du Fresnoy** (5 Οκτωβρίου 1674 – 16 Ἰανουαρίου 1755) ὁ ὁποῖος ἦταν Γάλλος λόγιος, ἱστορικός, γεωγράφος, φιλόσοφος καὶ ἀλχημιστής. Ἰδιαιτέρως οὖς καὶ σαρκαστικός, ἔκανε πολλοὺς ἐχθροὺς ἐνῶ ἡ ἀγάπη του για τὴν ἀνεξαρτησία καὶ ἡ ἀντίθεσή του στους βασιλικοὺς λογοκριτές εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα, νὰ φυλακιστεῖ ἐπὶ Λουδοβίκου XV, πέντε φορές στὴ Βασίλη, μὴ στὴν ἀκρόπολη τοῦ Στρασβούργου καὶ μὴ ἀκόμη στὸ Château de Vincennes. Πέθανε στα 82 τοῦ χρόνια, πέφτοντας στὸ τζάκι κοντὰ στὸ ὁποῖο διάβαζε. Τάφηκε στὴν ἐκκλησία ἢ στὸ νεκροταφεῖο τοῦ Église Saint-Séverin στὸ Παρίσι. Ἀσφαλῶς ἰδανικὴ πηγὴ για τὴν Πάπισσα...

²⁰ **Ὁ Φρίντριχ Σπανχάϊμ ὁ Πρεσβύτερος** (1 Ἰανουαρίου 1600, Ἀμπεργκ – 14 Μαΐου 1649, Λάιντεν) ἦταν καλβινιστὴς καθηγητὴς θεολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λάιντεν. Δημοσίευσε ἀνώνυμα τὸ Le Soldat suédois (1633), μὴ ἱστορία τοῦ Τριακονταετοῦ Πολέμου μέχρι τὸ 1631 καθὼς καὶ ἀρκετὰ ἐκτενῆ θεολογικὰ ἔργα.

²¹ Ὁ κεντρικὸς ἥρωας τῆς [Αἰνειάδας](#), ὁ Αἰνεΐας ἦταν ἤδη γνωστὸς στὴν ἐλληνορωμαϊκὴ μυθολογία ὡς πρόσωπο τῆς Ἰλιάδας. Ὁ Βιργίλιος συγκέντρωσε διάσπαρτες ἱστορίες καὶ θρύλους για τὴν περιπέτειά του, τὴν ομιχλώδη σύνδεσή του με τοὺς ἰδρυτὲς τῆς Ρώμης, τὸν ἐξόπλισε με εὐσέβεια καὶ δημιούργησε ἔτσι ἓναν ἰδρυτικὸ μῦθο, ἓνα ἐθνικὸ ἔπος για τὴν κοσμοκράτειρα Ρώμη. Τὸ ἔπος αὐτό, που ἔχει χαρακτηριθεῖ ὡς τὸ σημαντικότερο που γράφτηκε ποτὲ στὴ λατινικὴ γλῶσσα, συνδέει τὴ Ρώμη με τὴν Τροία καὶ τοὺς θρύλους τῆς, ἐνῶ ταυτόχρονα δοξάζει τὴς «παραδοσιακὲς» ρωμαϊκὲς ἀρετὲς καὶ «νομμοποιεῖ» τὴν Ἰουλιο-κλαυδιανὴ δυναστεία ὡς καταγόμενη ἀπὸ τοὺς ἰδρυτὲς, ἥρωες καὶ θεοὺς τῆς Ρώμης καὶ τῆς Τροίας. Στὸ τρίτο βιβλίο τῆς Αἰνειάδας ἀπὸ ὅπου προέρχεται τὸ χωρίο που ἀναφέρει ὁ Ροΐδης, ὁ Αἰνεΐας ζητεῖ χρησμὸ ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος ἀπαντᾷ στοὺς Τρῶες νὰ ἀναζητήσουν τὴν ἀρχαία πατρίδα τους, ὅπου θὰ βασιλέψει ὁ οἶκος τοῦ Αἰνεΐα καὶ οἱ ἀπόγονοί του. Ὁ Ἀγχίσης θεωρεῖ ὅτι ὁ Τεύκρος, ὁ πρόγονος τῶν Τρῶων, καταγόταν ἀπὸ τὴν Κρήτη, ὅπου ἐπίσης ὑπάρχει ὄρος Ἰδη, ὅπως καὶ στὴν Τροία. Τὸ ἀπόσπασμα εἶναι στὸν στίχο 103:

*"Dardanidae duri, quae vos a stirpe parentum
prima tulit tellus, eadem vos ubere laeto
accipiet reduces antiquam exquirite matrem:
hic domus Aeneae cunctis dominabitur oris,
et nati natorum, et qui nascentur ab illis."
Haec Phoebus; mixtoque ingens exorta tumultu
laetitia, et cuncti quae sint ea moenia quaerunt,
quo Phoebus vocet errantis iubeatque reverti?
Tum genitor, veterum volvens monumenta virorum,
"Audite, O proceres" ait "et spes discite vestras:
Creta Iovis magni medio iacet insula ponto;
mons Idaeus ubi, et gentis cunabula nostrae.*

*Τρῶες γενναῖοι, τῶν γονιῶν τὴ ρίζα σας θὰ βρεῖτε
στὴ γῆ που πρωτοφάνηκαν, στὴ γελαστὴ ἀγκαλιά τῆς
θα σας δεχτεῖ ἐπιστρέφοντας, ἡ ἀρχαία σας μητέρα
Ὁ οἶκος τοῦ Αἰνεΐα ἐκεῖ, θὰ διοικήσει χῶρες
καὶ τῶν παιδιῶν του τὰ παιδιά καὶ ὅσα αὐτὰ γεννήσουν.
Εἶπε ὁ Φοῖβος, κι ἔγινε ἀνάκατα μεγάλος
θόρυβος γέλια καὶ μαζί ρωτοῦσαν ποῖα εἶν' τὰ τείχη
που ὁ Φοῖβος διέταξε νὰ βρουν κι ἐκεῖ νὰ ἐπιστρέψουν;
Τότε ὁ γενάρχη, ψάχνοντας στις μνήμες των αρχαίων
Ἀκούστε, εἶπε, προεστοί, μάθετε ποῖα ἴναι ἡ ἐλπίδα:
Τοῦ Δία ἡ Κρήτη, τὸ νησί, στοῦ πέλαγου τὴ μέση
ὅπου τῆς Ἰδης τὸ βουνό, κι ἡ φύτρα τῆς γενιάς μας*

πρὶν ἀναπαύσω τὴν ὄρασιν ἐπὶ τοῦ ζητουμένου χωρίου, διδασκόμενος οὕτω ἀκουσίως πλείστας περιέργους λεπτομερείας περὶ τῆς θρησκείας, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους αἰῶνας.

Τοιαύτη εἶναι ἡ βίβλος γενέσεως τῆς Παπίσσης Ἰωάννας, ἣν ἐπὶ πέντε περίπου ἔτη ἀφήκα ὑπὸ τὰ πιεστήρια τῆς φαντασίας μου, εἶτα δέ,

venutomi inanzi
Un che di stampar libri lavora,
Dissi stampami questo alla malora²².

Ἄμα ἀρξάμενος τῆς συγγραφῆς εὐθύς συνησθάνθην πόσον ξηρὰ καὶ ἀτερετῆς ἤθελεν εἶναι διὰ τοὺς πλείστους ἢ ἀπλῆ ἱστορικὴ ἀφήγησις τῶν κατὰ Ἰωάνναν, ἥς καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξιν ἀγνοοῦσιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀναγνωστῶν. Περιορίσας λοιπὸν τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ἔργου εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν, κατέστησα τὸ ἐπίλοιπον τοῦ βιβλίου εἶδος τι διηγηματικῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ μέσου καὶ ἰδίως τοῦ ἐννάτου αἰῶνος.

Χάρις εἰς τοὺς ποιητάς, τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς καλλιτέχνους πᾶσα ἀπὸ κτίσεως τῆς σφαιράς μας ἐποχὴ καὶ ἐκάστη ἐπ' αὐτῆς χώρα εἶναι μᾶλλον ἢ ἦττον εἰς πάντας γνωστὴ. Ἐκαστος αἰὼν καὶ πᾶς λαὸς κατέλιπον ἡμῖν μνημεῖον εἰκονίζον τοὺς τότε ἀνθρώπους, οἱ Εβραῖοι τὴν Γραφήν, οἱ Αἰγύπτιοι τὰς πυραμίδας καὶ οἱ Ἕλληνες τὴν Ἰλιάδα. Ἀπὸ τῆς Εὐας, ἥς τοὺς ἔρωτας ἔψαλαν ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Μίλτων μέχρι τῆς Κυμοδοκείας, ἥς τὸν μαρτυρικὸν στέφανον ἐπλεξεν ὁ

μαθαίνοντας ἔτσι χωρὶς να το θέλω πλήθος περιέργων λεπτομερειῶν για τη θρησκεία, τα ἡθῆ και τα ἔθιμα στους σκοτεινοὺς ἐκείνους αἰῶνες.

Αὐτὴ εἶναι ἡ βίβλος τῆς γένεσης τῆς Πάπισσας Ἰωάννας, τὴν ὁποία ἀφήσα περίπου για πέντε χρόνια να ωριμάσει στο τυπογραφεῖο τῆς φαντασίας μου, κι ὕστερα

παρουσιάστηκε μπροστὰ μου
ἓνας που δούλευε στο τύπωμα βιβλίων
Και του εἶπα: τύπωσε το μου αὐτό, ἀμέσως τώρα²³

Ξεκινώντας τὴ συγγραφή, συνειδητοποίησα ἀμέσως πόσο στεγνὴ καὶ ἀχαρῆ θα ἦταν για τους περισσότερους ἡ ἀπλὴ ἱστορικὴ ἀφήγησις τῆς ζωῆς τῆς Ἰωάννας, τὴν ὑπαρξὴ τῆς ὁποίας ἀγνοοῦν οἱ περισσότεροι ἀναγνώστες. Περιορίζοντας λοιπὸν αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ ἔργου στὴν Εἰσαγωγὴ, διαμόρφωσα τὸ υπόλοιπο βιβλίο ὡς ἓνα εἶδος ἀφηγηματικῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Μεσαίωνα καὶ εἰδικότερα τοῦ ἐνάτου αἰῶνα.

Χάρη στους ποιητές, τους συγγραφείς και τους καλλιτέχνες, κάθε εποχὴ ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου μας καὶ κάθε χώρα πάνω σε αὐτὸν εἶναι λίγο ἕως πολὺ γνωστὴ σε ὅλους. Κάθε αἰῶνας καὶ κάθε λαὸς μας ἀφήσαν ἓνα μνημεῖο που ἀπεικονίζει τους ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς: οἱ Εβραῖοι τὴν Γραφή, οἱ Αἰγύπτιοι τὶς πυραμίδες καὶ οἱ Ἕλληνες τὴν Ἰλιάδα. Ἀπὸ τὴν Εὐα, τους ἔρωτες τῆς ὁποίας ὑμνησαν ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Μίλτων²⁴, μέχρι τὴν Κυμοδόκη²⁵, τὸ μαρτυρικὸ στεφάνι τῆς ὁποίας ἐπλεξε ὁ

²² Berni

²³ Ο Francesco Berni (1497/98 – 26 Μαΐου 1535) ἦταν Ἰταλὸς ποιητῆς. Του πιστώνεται ὅτι ξεκίνησε αὐτὸ που σήμερα εἶναι γνωστὸ ὡς «ποίησις Bernesque», ἓνα σοβαροφανὲς ἀλλὰ κωμικὸ εἶδος ποίησης με στοιχεῖα σάτιρας. Μια ἀκόμη «ιδανικὴ» πηγὴ για τὸν Ροῖδη. Το ἴδιο ἀπόσπασμα χρησιμοποίησε καὶ ὁ Cesare Balbo, ὡς ἐπιγράμμα, ξεκινώντας τὶς «[Quattro novelle narrate da un maestro di scuola](#)».

²⁴ Ο **Τζον Μίλτων** (John Milton, 9 Δεκεμβρίου 1608 - 8 Νοεμβρίου 1674) ἦταν μεγάλος Ἀγγλὸς ποιητῆς. Σημαντικότερο ἔργο του ἀποτελεσε τὸ ποίημα Ἀπολεσθεῖς Παράδεισος (Paradise Lost). Ὄταν ξέσπασε ὁ ἀγγλικὸς ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ Μίλτων τάχθηκε ὑπὲρ τοῦ Κοινοβουλίου μαχόμενος με τὰ γραπτά του τὸν Κάρολο Α'. Το 1667 κυκλοφόρησε τὸ ἀριστοῦργημά του Ἀπολεσθεῖς Παράδεισος, ποίημα ἐπικὸ μεγαλόπνευστο σε ἀνομοιοκατάληκτους ἰαμβικούς στίχους. Σε δώδεκα ἄσματα περιγράφεται ἡ πτώσις τοῦ ἀνθρώπου συνεπεία τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος. Το ἔργο χαρακτηρίστηκε ὡς τὸ ἔπος τοῦ ἀγγλικοῦ πουριτανισμοῦ καὶ χάρισε στὸν ποιητὴ μία θέση ἀνάμεσα στους μεγαλύτερους τοῦ κόσμου. Στὸ ἔργο αὐτὸ ὁ Ἀδάμ καὶ ἡ Εὐα παρουσιάζονται ὅτι ἔχουν μια συναισθηματικὴ καὶ ἐρωτικὴ σχέση ἐνῶ εξακολουθοῦν να ζουν ἀναμάρτητοι. Ἐχουν πάθη καὶ ξεχωριστὲς προσωπικότητες. Ὁ Σατανάς, μεταμφιεσμένος με τὴ μορφή φιδιῦ, δελεάζει με ἐπιτυχία τὴν Εὐα να φάει ἀπὸ τὸ Δέντρο, ἐκμεταλλεόμενος τὴ ματαιοδοξία τῆς καὶ ξεγελώντας τὴν με ρητορικὴ. Ὁ Ἀδάμ, μαθαίνοντας ὅτι ἡ Εὐα ἔχει ἀμαρτήσει, ἐν γνώσει τοῦ διαπράττει τὴν ἴδια ἀμαρτία. Δηλώνει στὴν Εὐα ὅτι ἀπὸ τὴ στιγμή που δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴ σάρκα του, εἶναι δεμένοι μεταξύ τους – ἀν αὐτὴ πεθάνει, πρέπει να πεθάνει καὶ αὐτός. Με αὐτὸν τὸν τρόπο, ὁ Μίλτων ἀπεικονίζει τὸν Ἀδάμ ὡς ἠρωικὴ φιγούρα, ἀλλὰ καὶ ὡς μεγαλύτερο ἀμαρτωλὸ ἀπὸ τὴν Εὐα, καθὼς γνωρίζει ὅτι αὐτὸ που κάνει εἶναι λάθος.

²⁵ Ο **Οἱ Μάρτυρες** εἶναι ἓνα πεζογραφικὸ ἐπικὸ καὶ ἀπολογητικὸ ἔργο τοῦ François-René de Chateaubriand που ἐκδόθηκε τὸ 1809. Παρουσιάζει τὸν Εὐδωρο, ἓναν Ἕλληνα χριστιανικῆς πίστεως, που ἐκτρέπεται ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ του ἀπὸ μια Δρυΐδα ἀπὸ τὴν Ἀρμορική, τὴ Βελέντα. Μετὰ ἀπὸ πολλὲς περιπέτειες καὶ ταξίδια μια ὁμορφὴ ἰδωλολάτρισσα, ἡ Κυμοδόκη ἐρωτεύεται τὸν νεαρὸ χριστιανὸ ἥρωα. Στὸ τέλος τῆς ἱστορίας ἀποφασίζει να ἀσπαστεῖ τὴ θρησκεία του για να τὸν παντρευτεῖ. Τα τελευταῖα δώδεκα βιβλία τῶν Μαρτύρων ἐκθέτουν τὸν θρίαμβο τῆς χριστιανικῆς θρησκείας κατὰ τὸν διωγμὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ. Ἡ Κυμοδόκη καὶ ὁ Εὐδωρος πεθαίνουν στὴν ἀρένα τῆς Ρώμης, καὶ τελικὰ ὁ στρατὸς τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ πρώτου αυτοκράτορα που ἀσπάστηκε τὸν Χριστιανισμό, διώχνει τὸν τύραννο καὶ ἐγκαθιστὰ μια νέα τάξη στὴν Αἰώνια Πόλη.

Σατωβριάνδος ή Άλυσις είναι σχεδόν αδιάκοπος. Είς ποίαν εποχήν δύναται ν' ανατρέξει ή εις ποίαν παραλίαν να προσοχθήση ό οδοιπόρος χωρίς ν' άπαντήση πρόσωπα γνωστά και μειδιώντα, φίλους τείνοντας εις αυτόν την χείρα; Ραχήλ προσφέρουσιν ύδωρ εις τὰ διψώντα χείλη του ή Ναυσικάν οδηγούσαν αυτόν υπό φιλόξενον στέγην; Αλλά καταβαίνοντες του Πήγασου μας, πριν χάση τὰ πέταλά του, παρατηρούμεν ότι πᾶς τις γνωρίζει τὰς γενειάδας τῶν Πατριαρχῶν, τούς τριβῶνας τῶν Ελλήνων φιλοσόφων, τὰς φάλαγγας τῶν Μακεδόνων, τὰς ξανθὰς φενάκας τῶν ἑταιρῶν τῆς Ρώμης, τὰ ποικιλόστικτα δέρματα τῶν ἀρκτῶν βαρβάρων, τὰ κομβοσχοίνια τῶν χριστιανῶν μαρτύρων και ὅσα ἄλλα περιέγραψαν οἱ ποιηταὶ και συγγραφεῖς, οὐς παρεδόθη ἐν τῷ σχολείῳ ή ἀνέγνωσεν ἐν

Σατωβριάνδος²⁶, η αλυσίδα είναι σχεδόν αδιάκοπη. Σε ποια εποχή μπορεί να ανατρέξει ή σε ποια παραλία να προσαράξει ο οδοιπόρος χωρίς να συναντήσει πρόσωπα γνωστά και χαμογελαστά, φίλους που του τείνουν το χέρι; Τη Ραχήλ²⁷ να προσφέρει νερό στα διψασμένα χείλη του ή τη Ναυσικά²⁸ να τον οδηγεί σε φιλόξενη στέγη; Αλλά κατεβαίνοντας από τον Πήγασό²⁹ μας, πριν χάσει τα πέταλά του, παρατηρούμε ότι ο καθένας γνωρίζει τα γένια των Πατριαρχών, τους τριμμένους χιτώνες των Ελλήνων φιλοσόφων, τις φάλαγγες των Μακεδόνων, τις ξανθές περούκες των εταίρων της Ρώμης, τα πολυζωγραφισμένα δέρματα των βόρειων βαρβάρων, τα κομποσκοίνια των χριστιανών μαρτύρων και όσα άλλα περιέγραψαν οι ποιητές και οι συγγραφείς, που διδάχτηκε στο σχολείο ή διάβασε σε μετάφραση. Πολύ πιο γνωστοί είναι οι

²⁶ Ο **Φρανσουά-Ωγκύστ-Ρενέ, Υποκόμης ντε Σατωμπριάν** (François-Auguste-René, vicomte de Chateaubriand, 1768-1848), γνωστός και με την εξελληνισμένη μορφή Σατωβριάνδος, ήταν Γάλλος συγγραφέας, πολιτικός και φιλέλληνας. Θεωρείται ιδρυτής του γαλλικού ρομαντισμού, ένα από τα μεγάλα ονόματα της γαλλικής λογοτεχνίας, αυτός που ενέπνευσε στον άλλο μεγάλο ρομαντικό, τον Βίκτωρα Ουγκώ, την αποστροφή «Θέλω να είμαι ή Σατωβριάνδος ή τίποτα». Το 1806 πραγματοποιεί το περίφημο ταξίδι του σε Ελλάδα, Μικρά Ασία, Παλαιστίνη, Αίγυπτο και Ισπανία. Τρία βιβλία ήταν προϊόντα του ταξιδιού αυτού: Οι Μάρτυρες, ένα ακόμα θρησκευτικό έργο αναφερόμενο στους διωγμούς των πρώτων Χριστιανών, Οι περιπέτειες του τελευταίου Αβενσεράγου, νουβέλα εμπνευσμένη από την παραμονή του στην Ισπανία και τέλος η περιγραφή του ίδιου του ταξιδιού, το [Οδοιπορικόν εκ Παρισίων εις Ιεροσόλυμα](#), το οποίο μετέφρασε ο ίδιος ο Ροΐδης και όπου εκφράζεται η αρχαιολατρεία του και η συμπάθειά του για τους συγχρόνους του Έλληνες. Η ζωή του Σατωμπριάν ήταν ένα υπόδειγμα εντονότατων αντιφάσεων. Ήταν υπέρμαχος της θρησκείας αλλά ζούσε τόσο εκτός των επιταγών της που ο Λουδοβίκος ΙΗ΄ αναφώνησε κάποτε: «Πολύ θα ήθελα να γνώριζα το όνομα του εξομολογητή του κυρίου ντε Σατωμπριάν!». Ήταν ένας αντιδραστικός που ενέπνευσε τον Μπάυρον και τον Ουγκώ. Ο ίδιος είχε δηλώσει: «Είμαι δημοκρατικός εκ φύσεως, μοναρχικός εξ αιτίας της λογικής και βουρβωνικός για λόγους τιμής». Στο Οδοιπορικό του ο Σατωμπριάν, που πίστευε ότι η Γαλλία ήταν «η πρωτότοκος θυγάτηρ της Ελλάδος κατά τε την ανδρείαν, την ευφυϊαν και τας τέχνας», έψαξε αλλά δεν βρήκε την αρχαία Ελλάδα.

²⁷ Η **Ραχήλ** είναι πρόσωπο της Πολιαιάς Διαθήκης, κόρη του Λάβαν, μικρότερη αδελφή της Λείας και δεύτερη σύζυγος του Πατριάρχη Ιακώβ, φημισμένη για την ομορφιά της. Ο Ιακώβ που μετά την απάτη σε βάρος του αδελφού του Ησαΰ ζούσε εθελοντικά εξόριστος στον θεό του τον Λάβαν, ζήτησε μετά από επτά χρόνια υπηρεσίας τη Ραχήλ για γυναίκα του. Ο Λάβαν επειδή ήταν σύμφωνα με το νόμο υποχρεωμένος να παντρεύει πρώτα την Λεία που ήταν μεγαλύτερη, έκανε το εξής κόλπο. Υποσχέθηκε τη Ραχήλ στον Ιακώβ, την νύχτα του γάμου όμως έστειλε τη Λεία στην σκηνή του. Ο Ιακώβ κοιμήθηκε με τη Λεία, την άλλη μέρα όμως κατάλαβε την απάτη. Έτσι ο Ιακώβ έμεινε με τη Λεία, αποκτώντας έξι γιους τους Ρουβήν, Συμεών, Λευί, Ιούδα, Ισάχαρ και Ζαβουλών καθώς και την Δείνα. Παραμένοντας στην υπηρεσία του θείου του άλλα επτά χρόνια, ζήτησε και πήρε και τη Ραχήλ για γυναίκα, έχοντας και την Λεία. Όμως η Ραχήλ ήταν στείρα και στενοχωριόταν πολύ. Σύμφωνα με τους νόμους της εποχής, η Ραχήλ έστειλε στον Ιακώβ την υπηρέτριά της την Βαλλά που ήταν και ετεροθαλής αδερφή της, από την οποία ο Ιακώβ απέκτησε δύο ακόμα γιους, Δαν και Νεφθαλί. Μετά από πολλά χρόνια η Ραχήλ έμεινε τελικά έγκυος και γέννησε τους δυο τελευταίους γιους του Ιακώβ, τον Ιωσήφ και τον Βενιαμίν, που έγιναν τα αγαπητά παιδιά του.

τῷ δὲ Λάβαν ἦσαν δύο θυγατέρες, ὄνομα τῇ μεῖζονι Λεία, καὶ ὄνομα τῇ νεωτέρᾳ Ῥαχήλ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ Λείας ἀσθενεῖς, Ῥαχήλ δὲ ἦν καλὴ τῷ εἶδει καὶ ὠραία τῇ ὄψει σφόδρα.

Ο Λαβαν εἶχε δύο θυγατέρας· ἡ μεγαλύτερη ονομάζονταν Λεία καὶ ἡ μικρότερη ονομάζονταν Ῥαχήλ. Τα μάτια τῆς Λείας ἦταν ἀδύνατα, ὁμως ἡ Ῥαχήλ ἦταν ὠραία σὲ ὅλην τῆς τὴν ἐμφάνισή καὶ ἐξαιρετικῶς ὠραία σὲ τὸ πρόσωπον.

²⁸ Η **Ναυσικά** είναι γνωστή στην Οδύσσεια του Ομήρου, κόρη του βασιλιά των Φαιάκων, του Αλκινόου, και της Αρήτης. Η Ναυσικά, που είχε πολλά αδέρφια, περιγράφεται από τον Όμηρο ως νεαρή και πολύ χαριτωμένη: ο Οδυσσεάς λέει ότι έμοιαζε με θεά, ιδιαίτερα την Αρτέμιδα. Το επεισόδιο αυτό από την Οδύσσεια είχε αποτελέσει το θέμα μιας χαμένης τραγωδίας του Σοφοκλή, που είχε τον τίτλο «Ναυσικάα» (αυτός είναι ο αρχικός, ασυναίρετος τύπος του ονόματος «Ναυσικά»). Ο Ελλάνικος και ο Αριστοτέλης προσθέτουν στον μύθο ότι η Ναυσικά παντρεύτηκε αργότερα τον Τηλέμαχο και γέννησε έναν γιο, τον Περσέπτολιν ή Πτολίπορθο.

²⁹ Ο **Πήγασος** ήταν το φτερωτό άλογο της Ελληνικής Μυθολογίας. Όταν ο Περσέας αποκεφάλισε τη Μέδουσα, που είχε καταστήσει έγκυο ο Ποσειδώνας, ξεπήδησαν από την τομή ο Χρυσάωρας, πατέρας του Γυριόνη και ο Πήγασος το φτερωτό άλογο. Ήταν συνεπώς γιος του Ποσειδώνα και της Μέδουσας. Θεωρείται το άλογο των ποιητών καθώς συσχετίζεται με τις μούσες ως εξής: Όταν οι Μούσες διαγωνίζονταν κάποτε στο τραγούδι με τις κόρες του Πιέρου, στον ποταμό Ελικώνα, μόλις άρχισαν το τραγούδι οι Πιέριες κόρες, όλα σκοτεινίασαν. Αμέσως μετά, όταν ήλθε η σειρά των Μουσών, όλα φαίνονταν σαν να σταμάτησαν, ο Ουρανός, η Θάλασσα, τα ποτάμια, για να ακούσουν τους εξαίσιους ύμνους, ο δε Ελικώνας άρχιζε να υψώνει τη κορυφή του προς τον ουρανό από χαρά και υπερηφάνεια μέχρι που τον σταμάτησε ο φτερωτός Πήγασος, με διαταγή του Ποσειδώνα, λακτίζοντάς τον με τις οπλές του. Από το λάκτισμα αυτό γεννήθηκε η πηγή του Ελικώνα, της οποίας τα νερά ενέπνεαν τις Μούσες, η καλούμενη και Ιπποκρήνη.

μεταφράσει. Πολύ δὲ γνωστότεροι εἶναι οἱ περὶ τὰ τέλη τοῦ μεσαιῶνος ἀναφανέντες σιδηρόφρακτοι ἥρωες καὶ λευχείμονες ἥρωίδες, οἱ Αμαδεῖς, οἱ Τριστάνοι, οἱ Λεοντοκάρδιοι, οἱ Τεμπλάριοι,

οἱ Ἀβενσεράγοι, αἱ ἰολάνδαι αἱ Ερμινίαί καὶ αἱ Αρμίδαί, ὧν τὰ σύμβολα, τὰς πανοπλίας τοὺς ἔρωτας καὶ τὰ κατορθώματα πᾶς τις γνωρίζει ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ Οὐάλτερσκοῦ, τῶν στίχων τοῦ

σιδηρόφρακτοι ἥρωες καὶ οἱ ἀσπροφορούσες ἥρωίδες που ἐμφανίστηκαν στα τέλη του Μεσαιῶνα, οἱ Αμαδεῖς³⁰, οἱ Τριστάνοι³¹, οἱ Λεοντόκαρδοι³², οἱ Τεμπλάριοι³³, οἱ Ἀβενσεράγοι³⁴, οἱ Γιολάνδες³⁵, οἱ

Ερμίνες³⁶ καὶ οἱ Αρμίδες³⁷, τῶν ὁποίων τὰ σύμβολα, τὶς πανοπλίες, τοὺς ἔρωτες καὶ τὰ κατορθώματα ὅλοι γνωρίζουν ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ Walter Scott³⁸, τοὺς στίχους τοῦ

³⁰ Ο **Αμαδαίος** εἶναι ἕνας θρυλικὸς ἱππότης που εἶναι καὶ ὁ ὁμώνυμος ἥρωας τοῦ μεσαιωνικοῦ ἰσπανικοῦ ρομαντικοῦ ἔργου «[Amadis de Gaula](#)». Εἶναι γνωστός γιὰ τὸν ἱπποτισμὸ, τὴ γενναϊότητα καὶ τὶς ρομαντικὲς τοῦ περιπέτειες, που συχνὰ ἀπεικονίζεται ὡς πρότυπο ἱπποτικῆς ἀρετῆς. Ο Amadis de Gaula ἦταν τὸ ἀγαπημένο βιβλίο τοῦ φανταστικοῦ χαρακτήρα τοῦ Δον Κιχώτη στὸ μυθιστόρημα τοῦ Μιγκέλ ντε Θερβάντες.

³¹ Ο **Τριστάνος**, εἶναι ἕνας θρυλικὸς ἱππότης ἀπὸ τὸ ρομάντζο τοῦ Αρθούρου. Εἶναι περισσότερο γνωστός γιὰ τὸν τραγικὸ ἔρωτά του με τὴν Ιζόλδη, που υπῆρξε δημοφιλὲς θέμα στὴ μεσαιωνικὴ λογοτεχνία καὶ μεταγενέστερες διασκευές.

³² Ο **Ριχάρδος Α΄ τῆς Αγγλίας** (8 Σεπτεμβρίου 1157 - 6 Απριλίου 1199), γνωστός ὡς Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος (Richard the Lionheart), ἀπὸ τὸν Οἶκο τῶν Πλανταγενετῶν-Ανζού ἦταν βασιλιάς τῆς Αγγλίας (1189 – 1199) Διετέλεσε ἐπιπλέον Δούκας τῆς Νορμανδίας, Δούκας τῆς Ακουιτανίας, Δούκας τῆς Γασκώνης, Λόρδος τῆς Κύπρου, Κόμης τοῦ Πουατιέ, Δούκας τοῦ Ανζού, Κόμης τῆς Νάντης καὶ κυρίαρχος τῆς Βρετάνης σε διάφορες χρονικὲς περιόδους. Ο Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος ἦταν ἐξαιρετικὸς στρατιωτικὸς διοικητὴς στὴν Γ΄ Σταυροφορία, ὁ κορυφαῖος μετὰ τὴν ἀναχώρησή του Φιλίππου Β΄ τῆς Γαλλίας. Οἱ νίκες του ἐπὶ τοῦ Σαλαντίν ἦταν σημαντικὲς ἀν καὶ ἡ ἐκστρατεία ἔληξε με συνθήκη εἰρήνης με τὴν ὁποία ἀναγνώρισε ὅτι δὲν ἀνακατέλαβε τὴν Ἱερουσαλήμ.

³³ Οἱ **Τεμπλάριοι (Ναῖτες) ἱππότες** ἦταν ἕνα μεσαιωνικὸ καθολικὸ στρατιωτικὸ τάγμα που ἰδρύθηκε τὸν 12ο αἰῶνα. Ἀρχικὰ ἰδρύθηκαν γιὰ νὰ προστατεύουν τοὺς προσκυνητὲς που ταξίδευαν στους Ἁγίους Τόπους, ἔγιναν μὴ ἀπὸ τὶς πιο ἰσχυρὲς καὶ πλούσιες ὁργανώσεις τῆς ἐποχῆς τῶν Σταυροφοριῶν. Οἱ Ναῖτες συνδέονται συχνὰ με μυστήριον, ἰντριγκες καὶ θρύλους, συμπεριλαμβανομένης τῆς ἀναζήτησης κρυμμένων θησαυρῶν

³⁴ Οἱ **Ἀβενσεράγοι (Abencerrages)**, ἦταν μὴ ὀικογένεια ἢ φατρία που θεωρεῖται ὅτι εἶχε ἐξέχουσα θέση στὸ Βασίλειο τῆς Γρανάδας κατὰ τὸν 15ο αἰῶνα. Τὸ ἐπώνυμο ἐγένετο οἰκειο χάρη στὸ μυθιστόρημα τοῦ Χινέθ Πέρεθ δε Ἴτα, [Guerras civiles de Granada](#), που ἐξιστορεῖ τὶς διαμάχες τῶν Ἀβενσεράγων με τὴν ἀντίπαλη φατρία τῶν Βενεδίνων ἢ τῶν Θέγρις. Ἡ ἱστορία εἶναι πῶς ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἀβενσεράγους ἐρωτεύθηκε μὴ κυρία τῆς βασιλικῆς οἰκογένειας καὶ πιάστηκε ἐπ' αὐτοφώρῳ τῆ στιγμῆ που σκαρφάλωνε ὡς τὸ παράθυρό της. Τότε ὁ Ἰμπραχίμ Βενεδίνος, που εἶχε ἀντιδικία με τὴν οἰκογένεια τῶν Ἀβενσεράγων, διόταξε νὰ δολοφονηθοῦν ὅσα μέλη τῆς ἦταν δυνατὸ. Λέγεται ὅτι ἐκλείσει ὅλους τοὺς Ἀβενσεράγους σε μὴ ἀπὸ τὶς αἰθούσες τῶν ἀνακτόρων Ἀλάμπρα καὶ ἔδωσε ἐντολὲς νὰ τοὺς σκοτώσουν ὅλους. Τὸ μέρος ὅπου αὐτὸ λέγεται ὅτι ἔλαβε χώρα εἶναι μὴ ἀπὸ τὶς ὁμορφότερες αὐλὲς τῆς Ἀλάμπρα καὶ μέχρι σήμερα ἀποκαλεῖται «Αἰθουσα τῶν Ἀβενσεράγων».

³⁵ Τὸ ὄνομα **Γιολάντα** συνδέεται με διάφορες ἱστορικὲς καὶ φανταστικὲς προσωπικότητες μετὰ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Yolanda τῆς Φλάνδρας (1175–1219), ἡγεμόνας τῆς Λατινικῆς Αυτοκρατορίας στὴν Κωνσταντινούπολη, ἡ Yolanda τοῦ Vianden (1231–1283), βασίλισσα τοῦ Marienthal στὸ Λουξεμβούργο, ἐγγονὴ τῆς πρώτης, ἡ Yolanda τῆς Ουγγαρίας (1215–1253), ἡ βασίλισσα σύζυγος τοῦ James I τῆς Αραγονίας, κ.λπ. Γενικὰ, τὸ ὄνομα ἀντιπροσωπεύει μὴ ἀρχόντισσα ἢ ἡρωίδα στὴ μεσαιωνικὴ λογοτεχνία.

³⁶ Ἡ **Ερμίνια** ἦταν ἕνας χαρακτήρας στὸ μεσαιωνικὸ ἐπικὸ ποίημα τοῦ Torquato Tasso "Ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Ἱερουσαλήμ" ([Gerusalemme liberata](#)).

³⁷ Ἡ **Αρμίδα** (Armide) εἶναι μὴ ὄπερα σε πέντε πράξεις τοῦ Jean-Baptiste Lully. Τὸ λιμπρέτο τοῦ Philippe Quinault βασίζεται στὸ ποίημα τοῦ Torquato Tasso *La Gerusalemme liberata* ([Jerusalem Delivered](#)). Ἡ ἱστορία ἔχει ὡς ἐξῆς: Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Πρώτης Σταυροφορίας, ἡ Αρμίδα παγιδεύει τὸν ἐχθρὸ τῆς χριστιανὸ ἱππότη Ρενό (Renaud) με τὰ μαγικὰ τῆς ξόρκια. Τῆ στιγμῆ που σηκώνει τὸ σιλιέτο της γιὰ νὰ τὸν σκοτώσει, τὸν ἐρωτεύεται. Ἐτσι τὸν κάνει ἕνα ξόρκι γιὰ νὰ τὴν ἀγαπήσει. Ἐπιστρέφοντας στὸ κάστρο της, δὲν ἀντέχει ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Renaud εἶναι μόνον ἀποτέλεσμα μαγείας. Καλεῖ τὴ Θεά τοῦ Μίσους νὰ ἀποκαταστήσει τὸ μῖσος της γιὰ τὸν Ρενό, ἀλλὰ δὲν καταφέρνει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἀγάπη της γιὰ αὐτὸν κι ἐτσι ἡ Θεά τὴν καταδικάζει σε αἰώνιο ἔρωτα. Πριν ἐπιστρέψει ἡ Αρμίδα στὸν Ρενό, δύο ἀπὸ τοὺς στρατιώτες τοῦ τὸν βρίσκουν καὶ καὶ σπᾶνε τὸ ξόρκι. Ο Ρενό καταφέρνει νὰ ξεφύγει, ὁ ὁποῖος μένει ἐξάλλη, μόνη καὶ ἀπεπισημένη.

³⁸ Ο **Sir Walter Scott**, (15 Αὐγούστου 1771 – 21 Σεπτεμβρίου 1832), ἦταν Σκωτσέζος μυθιστοριογράφος, ποιητὴς καὶ ἱστορικός. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ παραμένουν κλασικὰ τῆς ευρωπαϊκῆς καὶ σκωτσέζικης λογοτεχνίας, κυρίως τὰ μυθιστορήματα *Ἰβανός* (1819), *Ρομπ Ρόι* (1817), *Waverley* (1814), *Old Mortality* (1816), *The Heart of Mid-Lothian* (1818) καὶ *Ἡ νύφη τοῦ Λάμερμουρ* (1819), μαζί με τὰ ἀφηγηματικὰ ποιήματα *Marmion* (1808) καὶ *The Lady of the Lake* (1810). Εἶχε μεγάλη ἀπήχηση στὴν ευρωπαϊκὴ καὶ ἀμερικανικὴ λογοτεχνία.

Βίκτωρος Ούγου, τῶν συλλογῶν τῶν μουσείων καὶ τῶν ἀσμάτων τοῦ Ροσσίνι καὶ Μαγερβήρου. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ἕκτου μέχρι τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, ἀπὸ τοῦ τελευταίου Ρωμαίου αυτοκράτορος μέχρι τοῦ πρώτου ἱππότη, τίνες οἱ ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας κατοικοῦντες; τί ἔπραττον, τί ἔτρωγον, τί ἐπίστευον καὶ τί ἐφόρουν; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δύναται ν' ἀποκριθῆ ὁ μόνος ὁ ἐξ ἐπαγγέλματος ἱστορικός, ὁ ἀναλαβὼν τὸν ἄχαριν κόπον νὰ φυλλομετρήσῃ τὰς ἀπεράντους συλλογὰς τῶν μεσαιωνικῶν Χρονογράφων, τὰ εὐρωτιῶντα Συναξάρια, τὰς εἰς μέγα φύλλον δυσπέπτους μωρολογίας τῶν καλογήρων, τὰ συγγράμματα τοῦ Κασσιόδωρου, Καισαρίου, Αλκουίνου, Αγ. Αγοβάρδου, Ραβάνου τοῦ Μαύρου καὶ μυρία ἄλλα βιβλία εἰς μόνους τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς σκώληκας γνωστὰ, ἅτινα ὀνομάζει ὁ

Βίκτωρα Ουγκώ³⁹, τις συλλογές των μουσείων και τα ἄσματα του Ροσσίνι⁴⁰ και του Μαγερβήρου⁴¹. Ὁμως, ἀπὸ τον ἕκτο μέχρι τον ἐνδέκατο αἰῶνα, ἀπὸ τον τελευταῖο Ρωμαῖο αυτοκράτορα μέχρι τον πρώτο ἱππότη, ποιοι κατοικοῦσαν στον πλανήτη μας; Τι ἔκαναν, τι ἔτρωγαν, τι πίστευαν και τι φορούσαν; Μόνο ο επαγγελματίας ἱστορικός μπορεῖ να ἀπαντήσει σε αὐτὴν τὴν ἐρώτηση, ο οποίος θα ἀναλάμβανε τον ἄχαρο κόπο να ξεφυλλίσει τις ἀτελείωτες συλλογές των μεσαιωνικῶν χρονογράφων, τα μουχλιασμένα συναξάρια, τις δυσκολοχώνευτες ἀνοησίες των μοναχῶν που εἶναι καταγεγραμμένες σε μεγάλα φύλλα, τα συγγράμματα του Κασσιόδωρου⁴², του Καισαρίου⁴³, του Αλκουίνου⁴⁴, του Αγίου Αγοβάρδου⁴⁵, του

³⁹ Ο **Βίκτωρ Ουγκώ** (26 Φεβρουαρίου 1802 – 22 Μαΐου 1885) ἦταν Γάλλος μυθιστοριογράφος, ποιητής και δραματουργός, ο πλέον σημαντικός και προβεβλημένος εκπρόσωπος του κινήματος του γαλλικού ρομαντισμοῦ. Η αξία του ἀναγνωρίστηκε σύντομα μέσα στον γαλλικό ἀκαδημαϊκό κύκλο ἀλλὰ και στο ευρύτερο ἀναγνωστικό κοινό. Ταυτόχρονα ἀσχολήθηκε με τὴν πολιτική μεταλλάσσόμενος βαθμιαία ἀπὸ φιλομοναρχικό συντηρητικό σε ριζοσπάστη δημοκρατικό. Τὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του γνώρισε τὴ λατρεία τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, ταυτιζόμενος με τὴν ἴδια τὴ Γαλλία, ὅπως ο ἴδιος ἔλεγε στο ποίημά του *Lettre à une femme* (Γράμμα σε μία γυναίκα): "Je ne sais plus mon nom, je m'appelle Patrie!" (Δε γνωρίζω πλέον τὸ ὄνομά μου, ὀνομάζομαι Πατρίς). Προ πάντων, ὅμως, ἦταν ο ποιητής του νέου κόσμου, ο προφητικός, παραισθησιακός φιλόσοφος και μυθοπλάστης μιας ριζικά νέας εποχῆς.

⁴⁰ Ο **Τζοακίνο Αντόνιο Ροσσίνι** (ἰταλ. Gioachino Antonio Rossini[12], 29 Φεβρουαρίου 1792 – 13 Νοεμβρίου 1868) ἦταν Ἰταλός συνθέτης, παγκοσμίως φημισμένος για τις ὀπερές του, με πιο γνωστὲς τον Κουρέα τῆς Σεβίλλης, τὴ Σταχτοπούτα και τον Γουλιέλμο Τέλλο. Ἐγραψε ἀκόμη ἔργα θρησκευτικῆς μουσικῆς, τραγούδια, μουσικὴ δωματίου και ἄλλα κομμάτια για πιάνο και μικρὰ σύνολα. Οἱ μελωδίες του ἀγαπήθηκαν ἀπὸ πολὺ κόσμο, ἐνῶ ἐνέπνευσε πλῆθος συνθετῶν, χαρίζοντάς του τὸ προσωνύμιο «Ο Ἰταλός Μότσαρτ».

⁴¹ Ο **Τζάκομο Μάγιερμπερ** (Jakob Liebmann Meyerbeer, 5 Σεπτεμβρίου 1791 – 2 Μαΐου 1864) ἦταν Γερμανός συνθέτης ὀπερας, «ο συνθέτης ὀπερας που παιζόταν πιο συχνὰ κατὰ τὴ διάρκεια του δέκατου ἑνάτου αἰῶνα, που συνέδεε τον Μότσαρτ και τον Βάγκνερ». Με τὴν ὀπερα του 1831 **Robert le diable** και τις ἐπόμενες, ἔδωσε στο εἶδος τῆς μεγάλης ὀπερας «ἀποφασιστικό χαρακτήρα. Αὐτὰ χρησιμοποιήθηκαν στο πλαίσιο συγκλονιστικῶν και μελοδραματικῶν λιμπρέτι που δημιουργήθηκαν ἀπὸ τον Eugène Scribe και ἐνισχύθηκαν ἀπὸ τὴν σύγχρονη θεατρικὴ τεχνολογία τῆς ὀπερας του Παρισιῦ. Ἔθεσαν ἕνα πρότυπο που βοήθησε να διατηρηθεῖ τὸ Παρίσι ως ἡ πρωτεύουσα τῆς ὀπερας του δέκατου ἑνάτου αἰῶνα. Το ἔργο στο οποίο ἀναφέρεται ο Ροῖδης εἶναι οἱ «**Ουγενότοι**» Το δρᾶμα ἐκτυλίσσεται περὶ τὸ 1572 και στρέφεται γύρω ἀπὸ τους ἔρωτες του Ραούλ ντε Νανζίς και τῆς Βαλεντίνης ἢ Βελεντίνης ντε Σαιν Μπριζ κόμισσας του Νεβέρ, στους διωγμούς των Ουγενότων και τις σφαγές κατὰ τὴν Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου.

⁴² Ο **Φλάβιος Μάγνος Αὐρήλιος Κασσιόδωρος** (περ. 485 - 580) ἢ ἀπλῶς Κασσιόδωρος ἦταν Ρωμαῖος πολιτευτὴς και συγγραφέας που υπηρέτησε ὑπὸ τον Θεοδῆρο, βασιλιά των Οστρογόθων τῆς Ἰταλίας. Γεννήθηκε στο Σκυλλέτιο, κοντὰ στην ἀρχαιοελληνικὴ πόλη του Κατανθερού (Κατασταριοὶ Λοκροῖ), στην Νότια Ἰταλία. Ἦταν θερμός υποστηρικτὴς τῆς ἐκπαίδευσης των ἀπανταχοῦ χριστιανῶν. Ὄταν του ἀρνήθηκαν τὴν ἰδρυση τῆς θεολογικῆς σχολῆς στη Ρώμη, ο ἴδιος ἐπανεξέτασε τὴ φιλοσοφικὴ του θεώρηση για τὴ σχέση μεταξύ ἀνάγνωσης και μάθησης. Η κληρονομία του Κασσιόδωρου στους αἰῶνες εἶναι ἀνεκτίμητη, ἀν μη τι ἄλλο για τὴ συστηματικὴ αντιγραφὴ και διάσωση παλαιῶν χειρογράφων μέσω τῆς μονῆς του.

⁴³ Ο **Άγιος Καισάριος** ἦταν ο μικρότερος ἀδελφός του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου και γεννήθηκε στη Ναζιανζό τῆς Καππαδοκίας τὸ ἔτος 330 μ.Χ. Μετὰ τὴ βασικὴ του ἐκπαίδευση, ο Καισάριος ἀκολούθησε τον μεγαλύτερο ἀδελφὸ του για ἀνώτερες σπουδές στην Καισαρεία τῆς Καππαδοκίας και τῆς Παλαιστίνης και κατόπιν στην Αλεξάνδρεια, ὅπου σπούδασε μαθηματικά, ἀστρονομία, φιλοσοφία, ρητορικὴ και ἰδιαίτερα ἰατρικὴ, που ἀγάπησε και περισσότερο. Ὄταν ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία ο Ἰουλιανός ο Παραβάτης, ο Καισάριος δεν συμβιβάστηκε μαζί του και ἀφοῦ εγκατέλειψε ὅλες τις τιμές και τις ἐξουσίες που του πρόσφερε ο Ἰουλιανός, ἐπέστρεψε στην πατρίδα του Ναζιανζό, ὅπου ἔκανε τὸ ἐπάγγελμα του γιατροῦ, εὐεργετώντας πλῆθος συνανθρώπων του.

⁴⁴ Ο **Αλκουίνος τῆς Υόρκης** (λατινικά: Flaccus Albinus Alcuinus / Φλάκκος Αλβίνος Αλκουίνος, ἀγγλικά: Alcuin of York, 735 – 19 Μαΐου 804) ἦταν Ἀγγλοσάξωνας λόγιος, κληρικός, ποιητής και καθηγητὴς ἀπὸ τὴν Υόρκη τῆς Νορθουμβρίας, και θεωρεῖται ἡ σημαντικότερη πνευματικὴ μορφή τῆς δυναστείας των Καρολιδῶν και τῆς λεγόμενης Καρολίγγειας Αναγέννησης. Προσκλήθηκε ἀπὸ τον Καρλομάγνο ὥστε να ἀναλάβει τὴν ὀργάνωση τῆς ἐκπαίδευσης στην ἐπικράτεια του βασιλείου του τὸ οποίο ἐκτείνονταν σχεδόν στο σύνολο τῆς δυτικῆς Ευρώπης. Κατὰ τὴν περίοδο μεταξύ του 780 και του 790 ο Αλκουίνος ἀπέτελεσε τὴν κορυφαία πνευματικὴ μορφή τῆς φραγκικῆς ἐπικρατείας.

⁴⁵ Saint Agobard: Ο Agobard τῆς Λυών ἦταν Φράγκος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λυών και πολυγραφότατος συγγραφέας του ὁποῖου τα ἔργα περιλαμβάνουν θεολογικὲς πραγματείες, κηρύγματα και ἐπιστολές.

Μουρατόρης Sterili steppe della letteratura del medio evo ήτοι άγόνους έρημους τής μεσοχρονίου φιλολογίας. Εις τās έρημους ταύτας έτυχε νά πλανηθώ άκολουθών τὰ ίχνη τής Ιωάννας. Καθώς δέ ό περιηγητής ό έπισκεπτόμενος άπέχοντας και άβάτους τόπους φιλεϊ νά λαμβάνη έξ έκάστου μνημείον τι τών περιπλανήσεών του, φύλλον εκ του δένδρου του σκιάζοντος τήν βρύσιν τής έρημου, όστρακον εκ παραλίας άγνωστου εις τούς ναυσιπόρους ή άνθος θάλλον επί άπατήτου κορυφής, ούτω καγώ έξ έκάστου τών εις αιωνίαν λήθην καταδικασθέντων εκείνων τόμων άπέσπων ως ένθύμημα χωρίον τι περιγράφον έθιμα παρωχημένα, άλλοκότους δοξασίας, δημώδεις προλήψεις, λείψανα τής ειδωλολατρίας και ει τι άλλο άνεύρισκον διαφυγόν τήν προσοχήν τών νεωτέρων ιστορικών, ότινες εις γενικās θεωρίας καταγινόμενοι και εις ουδέν άλλο άποβλέποντες ειμή πώς νά δικαιολογήσωσι δια τής ιστορίας τούς σκοπούς και τās τάσεις του κόμματος εις ό άνήκουσι, δια τοιαύτας λεπτομερείας ούτε καιρόν έχουσιν ούτε τόπον. Εκ τών παρ' αυτās τās βορβορώδεις του μεσαιώνος πηγās συλλεγέντων τούτων λιθαρίων συνήρμισα ή μάλλον έπειράθην νά συναρμόσω μωσαϊκόν, παριστών εικόνα όπως ούν πιστήν τής ζοφώδους εκείνης έποχής, περι ής, καθ' όσον γνωρίζω, ουδέν ουδαμοϋ έξεπονήθη άκόμη βιβλίον τοις πασι προσιτόν και έν ταύτῳ εύσυνειδήτως γεγραμμένον, καθιστών αυτήν πασίγνωστον και φαεινήν ως αι Τύχαι του Τηλεμάχου τήν ήρωϊκήν Ελλάδα

Ραβάνου του Μαύρου⁴⁶ και μυριάδες άλλα βιβλία γνωστά μόνο στους σοφούς και τα σκουλήκια, τα οποία ο Μουρατόρι⁴⁷ ονομάζει "Sterili steppe della letteratura del medio evo", δηλαδή άγονες ερήμους της μεσαιωνικής φιλολογίας. Σε αυτέσ τις ερήμους έτυχε να περιπλανηθώ ακολουθώντας τα ίχνη της Ιωάννας. Όπως ο περιηγητής που επισκέπτεται άγνωστους και δύσβατους τόπους συνηθίζει να παίρνει από κάθε μνημείο ένα ενθύμιο των περιπλανήσεών του, ένα φύλλο από το δέντρο που σκιάζει την πηγή της ερήμου, ένα όστρακο από μια παραλία άγνωστη στους ναυτικούς ή ένα άνθος που φυτρώνει σε μια απρόσιτη κορυφή, έτσι κι εγώ, από κάθε ένα από εκείνα τα βιβλία τα καταδικασμένα στην αιώνια λήθη, απέσπασα ως ενθύμιο ένα χωρίο που περιγράφει παρωχημένα έθιμα, παράξενες δοξασίες, λαϊκές προλήψεις, λείψανα της ειδωλολατρίας και ό, τι άλλο έβρισκα και είχε διαφύγει την προσοχή των νεότερων ιστορικών. Αυτοί, ασχολούμενοι με γενικές θεωρίες και μην έχοντας άλλο στόχο παρά να δικαιολογήσουν με την ιστορία τους τους σκοπούς και τις τάσεις του κόμματος στο οποίο ανήκουν, δεν έχουν ούτε χρόνο ούτε χώρο για τέτοιες λεπτομέρειες. Από αυτά τα λιθαράκια που συνέλεξα από τις βορβορώδεις πηγές του Μεσαιώνα, συνέθεσα, ή μάλλον επιχείρησα να συνθέσω, ένα μωσαϊκό που να παρουσιάζει μια όσο το δυνατόν πιο πιστή εικόνα εκείνης της ζοφερής εποχής, για την οποία, απ' όσο ξέρω, δεν έχει γραφτεί κανένα και πουθενά βιβλίο προσιτό σε όλους και ταυτόχρονα γραμμένο με εύσυνειδησία, που να την καθιστά γνωστή και λαμπρή όπως οι "Τύχες του Τηλεμάχου"⁴⁸ την ήρωική Ελλάδα, οι

⁴⁶ **Rabanus Maurus**: Ο Rabanus Maurus Magnentius, επίσης γνωστός ως Hrabanus Maurus, ήταν Φράγκος Βενεδικτίνος μοναχός, θεολόγος και Αρχιεπίσκοπος του Μάιντς. Υπήρξε εξέχουσα προσωπικότητα της Καρολίγγειας Αναγέννησης και έγραψε πολυάριθμα θεολογικά και εκπαιδευτικά έργα.

⁴⁷ **O Lodovico Antonio Muratori** (21 Οκτωβρίου 1672 – 23 Ιανουαρίου 1750) ήταν Ιταλός καθολικός ιερέας, αξιόλογος ως ιστορικός και κορυφαίος λόγιος της εποχής του, και για την ανακάλυψη του «θραύσματος Μουρατορι», του παλαιότερου γνωστού καταλόγου βιβλίων της Καινής Διαθήκης

⁴⁸ Συγγραφέας του έργου «**Αι τύχαι του Τηλεμάχου**» το 1694, ήταν ο Ο Γάλλος ιεράρχης Francois Fenelon (1651-1715), στο οποίο εκθειάζει τα Τέμπη και την Ελλάδα. Χωρίς να την έχει επισκεφθεί, εκφράζει την επιθυμία να πορευθεί προς την Κοιλιάδα των Τεμπών, αναλαμβάνοντας μια ιερή αποστολή και έχοντας σαν όραμα την αναγέννηση της Ελλάδας από τα δεινά των Οθωμανών. Οιστρηλατημένος από την αρχαία ελληνική γραμματεία, ο υμνωδός του Τηλεμάχου καταλήγει: «Φεύγω για τα Τέμπη, πλημμυρισμένος από τον ιερό εκείνο ενθουσιασμό, όπου το όσιο και το βέβηλο συμπλέουν με τη χάρη. Αναχωρώ, σχεδόν πετάω! ...Μπροστά μου ανοίγεται όλη η Ελλάδα». Το βιβλίο είχε σημαντικότερη συμβολή στην στήριξη της ελληνικής παλιγγενεσίας.

οί Μάρτυρες την καταρρέουσαν Ρώμην και ο Ιβανός την ιπποτικήν Αγγλίαν.

Αμέσως δὲ συναισθανθεὶς πόσον αἱ δυνάμεις μου ἦσαν πρὸς τοιοῦτον ἔργον ἀνεπαρκεῖς καὶ πόσον ἡλαττούμην τῶν τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρησάντων, ἐφιλοτιμήθην νὰ μὴ ἐλαττωθῶ αὐτῶν τοῦλάχιστον κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν. Ἐκάστη ἐν τῇ Παπίσση Ἰωάννα φράσις, πᾶσα σχεδὸν λέξις, στηρίζεται ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ συγχρόνου συγγραφέως. Τὰ καλογηρικὰ ἀνέκδοτα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν χρονικῶν τῶν τότε Μοναστηρίων, τὰ θαύματα ἐκ τῶν μεσαιωνικῶν Συναξαρίων, ἡ περιγραφή τῶν τελετῶν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Εἰνάρδου, τοῦ Αλκουῖνου καὶ τῆς Εκκλησ. Ἱστορίας τοῦ Γρηγορίου Τουρωναίου, αἱ παράδοξοι θεολογικαὶ δοξασίαι ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν συγχρόνων θεολόγων Αγ. Αγοβάρδου, Ἰναμάρου, Ραβάνου καὶ λοιπῶν πᾶσα δὲ πόλεως, οἰκοδομήματος, ἐνδύματος ἢ φαγητοῦ περιγραφή εἶναι καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας ἀκριβῆς, ὡς καταφαίνεται ἐν μέρει ἐκ τῶν ἐν τέλει τοῦ πονήματος σημειώσεων, ἃς ἠδύναμην εὐκόλως νὰ πολυπλασιάσω· ἀλλὰ πρὶν ἢ καταστήσῃ τις ογκωδέστερον τὸ βιβλίον του, πρέπει πρῶτον νὰ γνωρίζῃ ἂν θέλει ἀναγνωσθῆ ἢ ὄχι. Ταῦτα δὲ πάντα ἀναφέρω ἐνταῦθα οὐχὶ πρὸς ἐπίδειξιν πολυμαθείας, ἀλλ' ἀπλῶς ἵνα δείξω πόσον σέβομαι τὸ κοινόν. Ὁ δὲ πρὸς τὸν ἀναγνώστην οὗτος σεβασμὸς, ὅπως πρωτοφανῆς καὶ ξένος ὢν παρ' ἡμῖν, δικαιούται νομίζω, νὰ

"Μάρτυρες" τὴν καταρρέουσα Ρώμη καὶ ο "Ιβανός"⁴⁹ τὴν ιπποτικὴν Αγγλίαν⁵⁰.

Αμέσως ὅμως συνειδητοποιώντας πόσο ἀνεπαρκεῖς ἦταν οἱ δυνάμεις μου γιὰ ἓνα τέτοιο ἔργο καὶ πόσο υπολειπόμενον αὐτῶν που εἶχαν ἐπιχειρήσει παρόμοια πράγματα, φιλοτιμήθηκα νὰ μὴ θεωρηθῶ υποδεέστερος ἀπὸ αὐτούς, τοῦλάχιστον στὴν ἱστορικὴ ἀκρίβεια. Κάθε φράση στὴν "Πάπισσα Ἰωάννα", σχεδὸν κάθε λέξη, στηρίζεται στὴ μαρτυρία κάποιου συγχρόνου με ἐκείνην συγγραφέα. Τὰ καλογηρικὰ ἀνέκδοτα πάρθησαν ἀπὸ τα χρονικά τῶν τότε μοναστηρίων, τὰ θαύματα ἀπὸ τα μεσαιωνικά συναξάρια, ἡ περιγραφή τῶν τελετῶν ἀπὸ τις ἐπιστολές τοῦ Εἰνάρδου⁵¹, τοῦ Αλκουῖνου καὶ τῆς Εκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ Γρηγορίου τοῦ Τουρνεσίου⁵², οἱ παράδοξες θεολογικὲς δοξασίαι ἀπὸ τα συγγράμματα τῶν συγχρόνων θεολόγων Αγίου Αγοβάρδου, Ἰναμάρου⁵³, Ραβάνου καὶ ἄλλων. Κάθε περιγραφή πόλης, οἰκοδομήματος, ρούχου ἢ φαγητοῦ εἶναι ἀκριβῆς, ἀκόμα καὶ στὶς ἐλάχιστες λεπτομέρειες, ὅπως φαίνεται ἐν μέρει ἀπὸ τις σημειώσεις στὸ τέλος τοῦ ἔργου, τις ὁποῖες θὰ μπορούσα εὐκόλα νὰ πολλαπλασιάσω. Ωστόσο, πρὶν κάποιος κάνει τὸ βιβλίον του ογκωδέστερο, πρέπει πρῶτα νὰ γνωρίζῃ ἂν θὰ θέλει νὰ διαβαστεῖ ἢ ὄχι. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀναφέρω ἐδῶ, ὄχι γιὰ νὰ ἐπιδείξω τὴν πολυμαθειά μου, ἀλλὰ ἀπλῶς γιὰ νὰ δείξω πόσο σέβομαι τὸ κοινόν. Αὐτὸς ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν ἀναγνώστη, που εἶναι ἐντελῶς πρωτοφανῆς καὶ ξένος στὴν πατρίδα μας, δικαιούται, νομίζω, νὰ

⁴⁹ Ὁ **Ιβανός**, τὸ διασημότερο ἔργο τοῦ Σερ Γουόλτερ Σκοτ, διαδραματίζεται στὴν Αγγλία τὴν ἐποχὴ τοῦ βασιλιά Ριχάρδου τοῦ Λεοντόκαρδου καὶ τῶν Σταυροφόρων. Ὁ Γουίλφριντ τοῦ Ἰβανόη, διωγμένος ἀπὸ τὸ σπιτί του ἐξαιτίας μιᾶς σφοδρῆς ἀλλὰ ἀπρεπῆς ἀγάπης, ἀκολουθεῖ τὸ Ριχάρδο στους Ἁγίους Τόπους. Ὑστερα ἀπὸ σκληροὺς ἀγῶνες κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, ξαναγυρίζει στὴν πατρίδα του, ὅπου ὅλα ἔχουν ἀλλάξει. Ὁ ἀδερφὸς τοῦ Ριχάρδου, ὁ Ἰωάννης, ἔχει σφετεριστεῖ τὸ θρόνο, οἱ Νορμανδοὶ κατακτητὲς μαλώνουν διαρκῶς με τοὺς ντόπιους κατοίκους τῆς Αγγλίας, τοὺς Σάξονες, καὶ ἡ ἀγαπημένη τοῦ Ἰβανόη, ἡ λέδη Ροβένα, ετοιμάζεται νὰ παντρευτεῖ κάποιον ἄλλον. Μέσα ἀπὸ περιπέτειες, συνωμοσίαι, πάθη καὶ ἰντριγκες θὰ θριαμβεύσει τελικὰ τὸ δίκαιο καὶ ὁ ἔρωτας. Ὁ Ἰβανός θὰ παντρευτεῖ τὴν ἀγαπημένη του καὶ ὁ Ριχάρδος θὰ ξανακερδίσει τὸ θρόνο τῆς Αγγλίας.

⁵⁰ Ἰδιαίτερα αυτοσαρκαστικὴ ἀναφορά, καθὼς καὶ τὰ τρία αὐτὰ βιβλία περιέγραφαν φανταστικά καὶ ἐξιδανικευμένα γεγονότα. Πρόκειται γιὰ ἓνα «κλείσιμο ματιού» τοῦ Ροῖδη πρὸς τοὺς ἀναγνώστες, ὥστε νὰ μὴ πάρουν πολὺ σοβαρὰ τὸ βιβλίον του.

⁵¹ **Εἰνάρδος ἢ Εἰνάρδος (Eginhard)** (περ. 775 - 840 μ.Χ.). Φράγκος ἱστορικός. Σπούδασε σὲ μοναστήρι βενεδικτινῶν στὴ Φούλντα (μετὰ τὸ 779) καὶ στὴ συνέχεια (ἀπὸ τὸ 791) ἐκπαιδεύτηκε στὴν αὐλὴ τοῦ Καρλομάγνου στὸ Ακυίγγρανο (Αάχεν) μαζί με τοὺς νέους που προορίζονταν γιὰ τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα τοῦ βασιλείου

⁵² Ὁ **Γρηγόριος Τουρώνης** ἢ Γρηγόριος τῆς Τουρ (Grégoire de Tours, 30 Νοεμβρίου 539 - 17 Νοεμβρίου 594) ἦταν Γαλάτης ἱστορικός καὶ ἐπίσκοπος στὴν πόλη Τουρ. Τὸ πλήρες ὄνομά του ἦταν Γεώργιος Φλωρεντίος Γρηγόριος (Λατ. Georgius Florentius Gregorius). Ὁ Γρηγόριος ἀποτελεῖ τὴν κύρια ἱστορικὴ πηγὴ τῆς Μεροβίγγειας ἱστορίας. Ἐγράφε —κατὰ τὴν ἀπόψη κάποιων ἐσκεμμένα ὥστε νὰ ἔχει μεγαλύτερη λαϊκὴ ἀπήχηση— με ἀνορθόγραφο καὶ γεμάτο βαρβαρισμούς τρόπο στὴν υστερολατινικὴ. Τὸ πιο ἀξιόλογο ἔργο του εἶναι τὸ *Decem Libri Historiarum* (Δέκα Βιβλία Ἱστορίας), γνωστότερο με τὸν μεταγενέστερο τίτλο *Historia Francorum* (Ἱστορία τῶν Φράγκων). Ἰδιαίτερα διαδεδομένες υπῆρξαν οἱ φανταστικὲς διηγήσεις του στὶς ὁποῖες περιγράφονται θαύματα ἁγίων, καὶ ἐιδικότερα τὰ τέσσερα βιβλία με τὰ θαύματα τοῦ Μαρτίνου τῆς Τουρώνης. Ὁ τάφος τοῦ ἁγίου Μαρτίνου ἀποτελοῦσε σημαντικό πόλο ἐλξης κατὰ τὸν 6ο αἰῶνα καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Γρηγορίου συντέλεσαν στὴν προώθηση αὐτῆς τῆς λατρείας.

Δες σχόλιο αρ. 166

⁵³ Πρόκειται γιὰ τὸν Hincmarus, βλ. σχόλιο 137

τύχη τῆς ὑπὸ πάντων τῶν ἐξευγενισμένων ἀνθρώπων ἀπονεμομένης εἰς τοὺς ξένους φιλόφρονος ὑποδοχῆς.

Ἄλλ' ὁ πρὸς τὸ κοινὸν σεβασμὸς, καίπερ ὦν ἀρετὴ ἀξιοσέβαστος ὡς οἰκογενειάρχης περιβεβλημένος εθνοφύλακος στολήν, δὲν ἀρκεῖ ὅμως εἰς τοὺς ἀναγνώστας, οἵτινες πλὴν τούτου ἀπαιτοῦσι παρὰ τοῦ συγγραφέως καὶ νὰ μὴν ἀποκοιμίζη αὐτοῦς. Ἐπὶ δὲ τῶν Ἑλλήνων τὰ τυπωμένα φύλλα ἔχουσι τὴν αὐτὴν ναρκωτικὴν ἐπιρροήν, ἣν καὶ τοῦ ὑοσκύαμου τὰ φύλλα καὶ διὰ τοῦτο ἴσως οὐδὲ νὰ κόψωσιν αὐτὰ τολμῶσιν οἱ πλεῖστοι, ἀλλὰ παρθένα καὶ ἄθικτα κληροδοτοῦσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τῆς φιλολογίας μας τὰ προϊόντα. Ἄγγλος τις συγγραφεὺς, ὁ Swift, νομίζω, διηγείται ὅτι οἱ κάτοικοι δὲν ἐνθυμοῦμαι τίνας τόπου εἶναι τοσοῦτ' ἀπαθείς καὶ ἀπρόσεκτοι, ὥστε ὡσάκις ἀποτείνεται τις πρὸς αὐτοὺς, πρέπει νὰ κτυπῆ ἕκ διαλειμμάτων τὴν κε φαλὴν των διὰ ξηρᾶς

λάβει τὴν φιλόφρονη υποδοχὴν που προσφέρουν ὅλοι οἱ ευγενεῖς ἄνθρωποι στους ξένους.

Ἀλλὰ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ κοινὸν, ἀν καὶ εἶναι μιὰ ἀρετὴ ἀξιοσέβαστη, ὅπως ὁ οἰκογενειάρχης που φορεῖ στολὴν εθνοφύλακα, δὲν ἀρκεῖ στους ἀναγνώστες, οἱ οποίοι, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτόν, ἀπαιτοῦν ἀπὸ τὸν συγγραφέα καὶ νὰ μὴν τοὺς ἀποκοιμίζη. Στους Ἑλληνας, τὰ τυπωμένα φύλλα ἔχουν τὴν ἴδια ναρκωτικὴν ἐπίδραση με τὰ φύλλα τοῦ γερούλιου⁵⁴, καὶ ἴσως γι' αὐτὸ οἱ περισσότεροι δὲν τολμοῦν νὰ τὰ κόψουν⁵⁵, ἀλλὰ ἀντίθετα, κληροδοτοῦν τὰ προϊόντα τῆς φιλολογίας μας στις ἐπόμενες γενεὲς ἄθικτα καὶ παρθένα. Κάποιος Ἄγγλος συγγραφεὺς, ὁ Σουίφτ⁵⁶, νομίζω, διηγείται ὅτι οἱ κάτοικοι - δὲν θυμάμαι ποιας χώρας - εἶναι τόσο ἀπαθείς καὶ ἀπρόσεκτοι, ὥστε κάθε φορὰ που κάποιος τοὺς ἀπευθύνεται, πρέπει νὰ χτυπᾷ κατὰ διαστήματα τὸ κεφάλι τοὺς με μιὰ ξερὴ κολοκύθα, γιὰ νὰ μὴν ἀποκοιμηθῶν ἐνὼ μιλάει⁵⁷. Σκέφτηκα καὶ ἐγὼ νὰ χρησιμοποίησω ἕνα

⁵⁴ **Το γερούλι** (επιστημονικὴ ονομασία - *Hyoscyamus albus* - ἑλλ. Ὑοσκύαμος) εἶναι φυτὸ τῆς οἰκογένειας τῶν Στρυχνοειδῶν (*Solanaceae*). Το φυτὸ ἀναπαράγεται κυρίως στὴ Νότια Εὐρώπη. Υπάρχουν 11 εἶδη καὶ εἶναι ὅλα τοξικά, ἐνὸς ἀπὸ τὸ φυτὸ χρησιμοποιοῦνται τὰ φύλλα καὶ τὰ κουκούτσια. Χρησιμοποιεῖται γιὰ ἐπουλωσεις. Ἐπίσης, εἶναι ἀναλγητικό, ἀναισθητικό, σπασμολυτικό, ναρκωτικό, προκαλεῖ διαστολὴ τῆς κόρης. Ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τὸ ομηρικὸ ὕς=χοῖρος + κύαμος=κουκί.

⁵⁵ Το λογοπαίγνιο με τὸ κόψιμο τῶν φύλλων, γίνεται ἀκόμη πιο ἀστεῖο ἀν ἀναλογιστοῦμε ὅτι τὴν ἐποχὴ που γράφονταν ἡ «Πάπισσα» τὰ περισσότερα βιβλία κυκλοφοροῦσαν «ἀκόπα», δηλαδή οἱ σελίδες ἦταν ἐνωμένες μεταξύ τοὺς, διπλωμένες σε δεκαεξάφυλα καὶ ὁ ἀναγνώστης ἔπρεπε νὰ τις κόψει με εἰδικούς χαρτοκόπτες. Ὅποτε ἀν κάποιος δὲν διάβαζε τὸ βιβλίον που εἶχε ἀγοράσει, τὰ ἀκόπα φύλλα θὰ τὸ πρόδιδαν.

⁵⁶ **Ὁ Τζόνναθαν Σουίφτ** (*Jonathan Swift*, 30 Νοεμβρίου 1667 – 19 Οκτωβρίου 1745) ἦταν ἱρλανδὸς σατιρικός, δοκιμογράφος, πολιτικός ἀρθρογράφος, ποιητὴς καὶ κληρικός στὸν Καθεδρικό Ναὸ τοῦ Ἁγίου Πατρικίου στὸ Δουβλίνο. Παράλληλα με τὰ ἐκκλησιαστικά καθήκοντά του, ὁ Σουίφτ ἦταν ἕνας χαλκέντερος πολιτικός σχολιαστής. Τὸ γνωστότερο ἔργο του, «Τὰ ταξίδια τοῦ Γκιούλιβερ», μιὰ φανταστικὴ περιήγηση σὲ χώρες γιγάντων καὶ νάνων, περιέχει μιὰ πικρὴ σάτιρα καὶ ἀνελέητη κριτικὴ γιὰ τὴ σύγχρονή του κοινωνία καὶ τὶς ἀγγλοἱρλανδικὲς σχέσεις. Ἡ προσωπικὴ ζωὴ του καὶ ἰδιαίτερα ἡ φιλία του με δύο νεότερες γυναῖκες, τὴν Ἔστερ Τζόνσον (γνωστότερη ὡς Στέλλα) καὶ τὴν Ἔστερ Βάνομρι, προκάλεσαν ἐπικρίσεις. Πρὸς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἔπαυσε ἀπὸ τὸ σύνδρομο Μενιέρ, μιὰ νόσο τοῦ ἔσω ωτός, που οδήγησε πολλοὺς νὰ θεωρήσουν ὅτι ἦταν τρελός. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Ροῖδης παραδέχεται, ἐντελῶς φυσικά καὶ ἐν τῇ ρύμῃ του λόγου ὅτι τὰ Ταξίδια τοῦ Γκιούλιβερ τοῦ Σουίφτ εἶναι τὸ μοντέλο πίσω ἀπὸ τὴν ἀφθονὴ χρῆση παρομοιώσεων καὶ μεταφορῶν στὴν Πάπισσα Ἰωάννα, μιὰ διάσταση που δὲν ἔχει ἐρευνηθεῖ ἐπαρκῶς ὅπως ἐπισημαίνει ἡ Φωτεινὴ Λίκα, στὸ «[Roidis and the Borrowed Muse: British Historiography, Fiction and Satire in Pope Joan](#)», στὸ ἀπόσπασμα που παρατίθεται.

⁵⁷ **Ὁ Τζόνναθαν Σουίφτ** περιέγραψε μιὰ τέτοια φυλὴ στὸ διάσημο σατιρικό μυθιστόρημά του «**Τὰ ταξίδια τοῦ Γκιούλιβερ**». Στὸ τρίτο μέρος τοῦ μυθιστορήματος: "Ἐνα ταξίδι στὴ Λαπούτα, τὴν Μπαλνιβάρμπη, τὸ Λουγκάγκ, τὸ Γκλαμπνταμπντριμπ καὶ τὴν Ἰαπωνία", ὁ πρωταγωνιστὴς Λέμιουελ Γκιούλιβερ συναντᾷ τοὺς Λαπουτάνους, μιὰ φυλὴ ἀνθρώπων που εἶναι τόσο ἀπορροφημένοι στις σκέψεις καὶ τὶς πνευματικὲς τοὺς ἀναζητήσεις που συχνὰ ἀγνοοῦν τὸ περιβάλλον τοὺς. Γιὰ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουν, οἱ Λαπουτάνοι προσλαμβάνουν ὑπηρετές οἱ οποίοι κρατοῦν φούσκες γεμάτες με μπιζέλια ἢ μικρὰ βότσολλα. Ἡ δουλειὰ τῶν χτυπητῶν εἶναι νὰ χτυποῦν τοὺς Λαπουτάνους στὸ στόμα ἢ στα αὐτιά με αὐτὲς τὶς φούσκες γιὰ νὰ τραβήξουν τὴν προσοχὴ τοὺς στὴ συζήτηση ἢ τὴ δραστηριότητα.

Συγκεκριμένα τὸ κείμενο λέει:

I observed, here and there, many in the habit of servants, with a blown bladder, fastened like a flail to the end of a stick, which they carried in their hands. In each bladder was a small quantity of dried peas, or little pebbles, as I was afterwards informed. With these bladders, they now and then flapped the mouths and ears of those who stood near them, of which practice I could not then conceive the meaning. It seems the minds of these people are so taken up with intense speculations, that they neither can speak, nor attend to the discourses of others, without being roused by some external taction upon the organs of speech and

Παρατήρησα, ἐδῶ κι ἐκεῖ, πολλοὺς νὰ ἔχουν ὑπηρετές, με ἕνα φουσκωτὸ μπαλόνι, στερεωμένο με λάστιχο στὴν ἀκρὴ ἐνός ραβδιοῦ, που τὸ κουβαλοῦσαν στα χέρια τοὺς. Σὲ κάθε μπαλόνι ὑπῆρχε μιὰ μικρὴ ποσότητα ἀπὸ ξερὰ μπιζέλια, ἢ βοτσαλάκια, ὅπως με ἐνημέρωσαν ἐκ τῶν υστέρων. Με αὐτὲς τὶς φούσκες, χτυποῦσαν πότε-πότε τὰ στόματα καὶ τὰ αὐτιά ὄσων στέκονταν κοντὰ τοὺς, μιὰ πρακτικὴ τῆς οἰκίας τοῦ νόημα δὲν μπορούσα νὰ καταλάβω. Φαίνεται ὅτι τὰ μυαλά αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων εἶναι τόσο βυθισμένα σὲ ἐντονες σκέψεις, που οὔτε μποροῦν νὰ μιλήσουν, οὔτε νὰ παρακολουθήσουν αὐτὰ που λένε οἱ ἄλλοι, ἀν δὲν διεγείρονται ἀπὸ κάποια ἐξωτερικὴ ἐπαφὴ στα ὄργανα τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀκοῆς. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ,

κολοκύνθης, ἵνα μὴ ἀποκοιμῶνται, ἐνῶ ὀμιλεῖ. Τοιοῦτόν τι ἀνθυπνωτικὸν φάρμακον ἐσκέφθη καὶ γὰρ νὰ μεταχειρισθῶ κατὰ τῆς ἀπαθείας τοῦ Ἑλληνοῦ ἀναγνώστου ἐν ἐλλείψει δὲ κολοκύνθης ἐπροσπάθησα νὰ ἐξορκίσω τὰ χασμήματα καταφεύγων ἀνὰ πᾶσαν σελίδα εἰς ἀπροσδοκίτους παρεκβάσεις, ἰδιοτρόπους παρομοιώσεις ἢ ἀλλοκότους λέξεων συγκρούσεις περιβάλλον ἐκάστην ἰδέαν δι' εἰκόνας οὕτως εἰπεῖν ψηλαφητῆς καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ σοβαρώτερα τῆς θεολογίας ζητήματα στολίζων διὰ κροσσίων, θυσσάνων καὶ κωδωνίσκων ὡς ποδιὰν Ἰσπανῆς χορευτριάς. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ γράφειν, ὃν εἰσήγαγεν ὁ Βύρων παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς, ὁ Heine παρὰ τοῖς Γερμανοῖς καὶ ὁ Murger καὶ Musset εἰς Γαλλίαν, ἐφευρέθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ποιητῶν τῆς παρακμῆς, οἵτινες ἀπελπισθέντες ν' ἀναρῶνται εἰς τὰ ὕψη, ἐφ' ὧν ὁ Δάντης καὶ ὁ Πετράρχης εἶχον στήσει τὴν σημαίαν των, ἐζήτησαν ἄλλην τινὰ προσιτοτέραν οὐχὶ πρὸς τὴν δόξαν ἀλλὰ πρὸς τὴν δημοτικότητα ὁδόν. Ἡ τοιαύτη φιλολογία ὁμοιάζει τῇ ἀληθείᾳ τὰς ἐρωτοτρόπους ἐκείνας γυναικας, αἵτινες

τέτοιο ἀνθυπνωτικὸν φάρμακον κατὰ τῆς ἀπάθειας τοῦ Ἑλληνοῦ ἀναγνώστη. Καθὼς δὲν εἶχα κολοκύνθα, προσπάθησα νὰ διώξω τὰ χασμουρητὰ καταφεύγοντας ἐν καθῆ σελίδα ἐν ἀπροσδόκητες παρεκβάσεις, ἰδιοτρόπες παρομοιώσεις ἢ παράξενες συγκρούσεις λέξεων. Ἐντῆς καθῆ ἰδέα με μίαν εἰκόνα, ἀς τὸ πούμε, κάπως χειροπιαστή, καὶ στόλισα ἀκόμη καὶ τὰ πιο σοβαρὰ θεολογικὰ ζητήματα με κροσσία, φούντες καὶ κουδουνάκια, ὡς ποδιὰ Ἰσπανῆς χορευτριάς.

Αὐτὸς ὁ τρόπος γραφῆς, ποὺ εἰσήγαγε ὁ Βύρων ἐν Ἰταλίᾳ, ὁ Χάινε⁵⁸ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ὁ Μυρζέ⁵⁹ καὶ ὁ Μυσσέ⁶⁰ ἐν Γαλλίᾳ, ἐφευρέθη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς ποιητῆς τῆς παρακμῆς. Αὐτοί, ἀφ' οὗ ἀπελπίστηκαν πῶς δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ἀνεβούν ἐν ὕψει ἐν ὁποῖα ὁ Δάντης καὶ ὁ Πετράρχης εἶχον στήσει τὴν σημαίαν των, ἀναζήτησαν ἕνα ἄλλο, πιο προσιτὸ δρόμο, ὄχι πρὸς τὴν δόξαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν δημοτικότητα. Ἡ λογοτεχνία αὕτη μοιάζει πραγματικὰ με ἐκεῖνες τὰς ἐρωτύλες γυναῖκες οἱ ὁποῖες, μίαν καὶ δὲν ἔχουν πια ὁμορφίαν ἢ μετροῦν περισσότερο χρόνια ἀπὸ δόντια, προσπαθοῦν με καθῆ τρόπο, με βαψίματα, χαμόγελα, ἀπατηλές

hearing; for which reason, those persons who are able to afford it always keep a flapper (the original is climenole) in their family, as one of their domestics; nor ever walk abroad, or make visits, without him. And the business of this officer is, when two, three, or more persons are in company, gently to strike with his bladder the mouth of him who is to speak, and the right ear of him or them to whom the speaker addresses himself. This flapper is likewise employed diligently to attend his master in his walks, and upon occasion to give him a soft flap on his eyes; because he is always so wrapped up in cogitation, that he is in manifest danger of falling down every precipice, and bouncing his head against every post; and in the streets, of justling others, or being justled himself into the kennel.

ὅσοι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ τὸ ἀντέξουν οικονομικὰ ἔχουν πάντα ἕνα ἄνθρωπο (τὸ πρωτότυπο εἶναι Κλημενὸλης) ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τους, ὡς ὑπηρετὴ τους. Δὲν περπατοῦν ποτὲ ἔξω, οὔτε κάνουν ἐπισκέψεις, χωρὶς αὐτόν. Ἡ δουλειὰ αὐτοῦ τοῦ ἀρχιυπηρέτη εἶναι, ἐν περιπτώσεσιν ποὺ βρίσκονται παρέα με δύο, τρία ἢ περισσότερα άτομα, νὰ χτυπᾷ ἀπαλὰ με τὴν τὴν φούσκα τοῦ στόματός του ποὺ πρόκειται νὰ μιλήσῃ καὶ τὸ δεξιὸ αὐτοῦ ἐκεῖνου ἢ ἐκεῖνων ἐν ὁποῖοις ἀπευθύνεται ὁ ὁμιλητής. Αὐτὸ τὸ χτυπητὴρ χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἐπιμελῶς ὅταν παρακολουθεῖ τὸν κύριόν του ἐν βόλτῃ, κατὰ περίπτωσιν, νὰ του δίνει ἕνα ἀπαλὸ χτύπημα ἐν τῇ μάτῃ του. Καὶ αὐτὸ διότι εἶναι πάντα τόσο ἀπορροφημένος ἐν τῇ σκέψει του ποὺ διατρέχει προφανῆ κίνδυνον νὰ πέσει ἐν καθῆ χαντάκι ἢ νὰ χτυπήσῃ τὸ κεφάλι του ἐν καθῆ στύλῳ. Τὸ χρησιμοποιοῦν ἐπίσης ἐν τῇ δρόμῳ, γιὰ νὰ εὐθυγραμμίσουν τοὺς ἄλλους, ἢ νὰ κρατᾷ τὸν ἑαυτὸν ἐν τῇ πεζοδρόμῳ.

Πηγή: [Τὰ ταξίδια τοῦ Γκιούλιβερ](#) (σελ. 199 τοῦ pdf)

Ὅπως βλέπουμε δὲν ἐπρόκειτο ἀκριβῶς γιὰ «ξερὴ κολοκύνθα», ὡστόσο ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἡ ξερὴ κολοκύνθα εἶναι πολὺ πιο πειστικὸ μέσον ἀρύπνισης!

⁵⁸ **Ὁ Χάινριχ Χάινε** (Christian Johann Heinrich Heine, Ντίσελντορφ 13 Δεκεμβρίου 1797 – Παρίσι 17 Φεβρουαρίου 1856) ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους Γερμανοὺς ποιητῆς τοῦ 19ου αἰῶνα. Ἐπίσης ἦταν δημοσιογράφος, δοκιμογράφος καὶ κριτικὸς λογοτεχνίας.

⁵⁹ **Ὁ Ανρί Μυρζέ** (Γαλλικά: Henry Murger) (27 Μαρτίου 1822 - 28 Ἰανουαρίου 1861), ἦταν Γάλλος μυθιστοριογράφος καὶ ποιητής. Εἶναι γνωστὸς κυρίως ὡς συγγραφέας τοῦ μυθιστορήματος Σκηνές τῆς μπόμεικης ζωῆς τοῦ 1851, ἐν ὁποῖο βασίστηκε ἡ ὄπερα Λα Μπόεμ τοῦ 1896 τοῦ Πουτσίνι, ἐν ὁποῖο περιγράφει τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἐμπειρίας του ὡς πᾶμφτωχος συγγραφέας ποὺ ζοῦσε ἐν μίᾳ παρισινῇ σοφίτῃ καθὼς καὶ τὰ βιώματα φίλων του ἀνέμελων καλλιτεχνῶν καὶ λογοτεχνῶν ποὺ ζοῦσαν ἐν τῇ Καρτιέ Λατέν καὶ αυτοαποκαλοῦνταν «οἱ Νεροπότες» (ἐπειδὴ ἦσαν πολὺ φτωχοὶ γιὰ νὰ ἀγοράσουν κρασί). Ἐν τῇ γραπτῇ του συνδυάζει τὸ ἐνστικτὸ με τὸ πάθος, τὸ χιούμορ καὶ τὴν θλίψη. Ἐγράψε ποίησιν καθὼς καὶ μυθιστορήματα καὶ διηγήματα.

⁶⁰ **Ὁ Ἀλφρέ ντε Μυσσέ** (Alfred de Musset, 1810-1857) ἦταν Γάλλος ποιητής, θεατρικὸς συγγραφέας καὶ μυθιστοριογράφος. Τὸ 1833 ἐντάσσεται ἐν τῇ συνεργάτῃ τῆς Revue des Deux Mondes (Ἐπιθεώρηση τῶν Δύο Κόσμων) καὶ συνδέεται ἐρωτικὰ με τὴν Γεωργία Σάνδη. Πρόκειται γιὰ ἕνα πολυτάραχο δεσμὸν με ἐκατέρωθεν ἀπιστίας, χωρισμοὺς καὶ ἐπανασυνδέσεις, ποὺ διαρκεῖ δύο χρόνια. Ἀκολουθοῦν διάφορες σχέσεις τοῦ Μυσσέ με κοσμικὰς κυρίες. Παρὰ τὴν ἀπόφασίν του νὰ μὴ ξαναγράψῃ θεατρικὰ ἔργα γιὰ τὴν σκηνήν, ἀνεβαίνει τὸ 1847 ἐν τῇ Κομεντί Φρανσαίζ τὸ Καπρίτσιο του με μεγάλη ἐπιτυχίαν, καὶ τὸ 1849 ἄλλα τρία ἔργα του. Τὸ 1852 ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας. Οἱ ποιητῆς τοῦ τέλους τοῦ 19ου αἰῶνα τὸν ἀπέρριψαν, σήμερον ὁμῶς θεωρεῖται ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ἐκπροσώπους τοῦ ρομαντισμοῦ.

στερούμενοι κάλλους ἢ ἀριθμοῦσαι περισσότερα ἔτη παρὰ ἐδόντας ζητοῦσι παντοιοτρόπως διὰ ψιμυθίου, μειδιαμάτων, ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων καὶ ἀνοικτῶν ἐσθῆτων νὰ ἐλκύσωσιν ἐν ἐλλείψει ἀγνοῦ ἔρωτος τὰς ἐπιθυμίας ἢ τὴν περιεργίαν τοῦλάχιστον τῶν θεατῶν. Τὴν σχολὴν ταύτην οὔτε νὰ ἐπαινέσω προτίθεμαι ἐνταῦθα οὔτε νὰ συστήσω ἀλλὰ διὰ τοιοῦτου μόνον ἄλατος ἐνόμισα ὅτι ἦτο δυνατόν ν' ἀρτυθῆ τὸ δυσπεπτότερον πάντων τῶν βρωμάτων, ἢ μεσοχρόνιος ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Διάσημός τις μάγειρος, ὁ Βατέλος, νομίζω, ἐκαυχᾶτο ὅτι δύναται νὰ μαγειρεύῃ τράγον ἢ καὶ ποντικὸν μετὰ τοσαύτης τέχνης, ὥστε νὰ λείψωσιν οἱ τρώγοντες τὰ δάκτυλά των· ἐγὼ δὲ κατόρθωμα θέλω νομίσει ἂν δι' οἰουδήποτε ἀρτύματος ἠδυνήθην νὰ καταστήσω οὐχὶ νόστιμον, ἀλλ' ἀπλῶς ὑποφερτὸν καλόγηρον τοῦ μεσαιῶνος.

Πρὶν ἐπιθέσω τέλος εἰς τὰ μακρὰ ταῦτα προλεγόμενα ἔπρεπεν ἴσως, γράφων ἐν Ἑλλάδι, ν' ἀπολογηθῶ καὶ διὰ τὴν πολλαχού τοῦ βιβλίου μου ἐπικρατοῦσαν ἐλευθερίαν, ὅτι δηλ. ὠνόμασα ἐνίοτε τὰ πράγματα διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, ἀντὶ νὰ καταφύγω εἰς τὰς περιφράσεις ἐκείνας, δι' ὧν οἱ σεμνοὶ συγγραφεῖς σκεπάζουσι τὰς ἀσέμνους ἐννοίας των ὡς οἱ πρῶτοι ἡμῶν γονεῖς διὰ φύλλων συκῆς τὴν γυμνότητά των. Τοῦτο ἠδυνάμην εὐκόλως νὰ κατορθώσω ἀντιγράφων τὰς φιλολογικὰς θεωρίας, ὅσας ὁ Βολταίρος, ὁ Βύρων, ὁ Κάστης καὶ οἱ ἄλλοι προέταξαν τῶν τοιούτων βιβλίων των. Ἀλλὰ κατὰ τὴν γαλατικὴν παροιμίαν *comparaison n'est pas raison*, καὶ ἔπειτα βαρύνομαι τὴν ταυτολογίαν. Τοῦτο δὲ μόνον λέγω, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ταύτην ἐθεώρησα ἀναγκαίαν καὶ φυσικὴν εἰς τὸ εἶδος τῆς διηγήσεώς μου ὡς τὸ ἄλας εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ ἀναγνοῦς τὴν Αὐρηλιανὴν Παρθένον, τὸν Δον Ζουάν ἢ τοὺς Ἰταλοὺς ποιητὰς τῆς ἰστ' ἑκατονταετηρίδος δὲν

υποσχέσεις καὶ ἀνοιχτὰ φορέματα, νὰ προκαλέσουν, ἀφοῦ δὲν μποροῦν τὸν ἀγνοῦ ἔρωτα, τοῦλάχιστο τὸν πόθο ἢ τὴν περιέργεια των θεατῶν. Δὲν σκοπεύω ἐδῶ οὔτε νὰ ἐπαινέσω οὔτε νὰ συστήσω αὐτὴ τὴν σχολή, ἀλλὰ θεώρησα πῶς μόνον με τέτοιο ἀλάτι ἦταν δυνατόν νὰ καρυκευτεῖ τὸ πιο δύσπεπτο ἀπὸ ὅλα τα φαγητὰ, ἢ μεσαιωνικὴ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Ἐνας διάσημος μάγειρος, ὁ Βατέλος⁶¹, νομίζω, καυχόταν ὅτι μποροῦσε νὰ μαγειρεύῃ τράγο ἢ καὶ ποντίκι με τόση τέχνη, ὥστε ὅσοι τα ἔτρωγαν νὰ ἐγλυφαν τὰ δάκτυλά τους. Εἰς ὅμως θα θεωρήσω κατόρθωμα ἂν με οἰουδήποτε καρύκευμα κατάφερα νὰ κάνω τὸν καλόγηρον τοῦ Μεσαιῶνα ὄχι νόστιμο, ἀλλὰ ἀπλῶς ὑποφερτό.

Πρὶν βάλω τέλος στα μακροσκελῆ αὐτὰ προλεγόμενα, θα ἔπρεπε ἴσως, μίας καὶ γράφω στὴν Ἑλλάδα, νὰ ἀπολογηθῶ γιὰ τὴν ἐλευθεριότητα ποὺ ἐπικρατεῖ σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ βιβλίου μου, γιὰ τὸ ὅτι δηλαδὴ μερικὲς φορὲς εἶπα τὰ πράγματα με τὸ ὄνομά τους, ἀντὶ νὰ καταφύγω σὲ ἐκείνες τὶς περιφράσεις, με τὶς ὁποῖες οἱ σεμνοὶ συγγραφεῖς σκεπάζουν τὶς ἀσεμνὲς ἐννοίαις τους, ὅπως οἱ προπάτορές μας σκέπασαν τὴ γύμνια τους με φύλλα συκῆς. Αὐτὸ θὰ μποροῦσα νὰ τὸ κατορθώσω εὐκόλα ἀντιγράφοντας τὶς φιλολογικὲς θεωρίαις, τὶς ὁποῖες ὁ Βολταίρος⁶², ὁ Βύρων⁶³, ὁ Κάστης⁶⁴ καὶ οἱ ἄλλοι προέταξαν σὲ ἀντίστοιχα βιβλία τους. Ἀλλὰ, σύμφωνα με τὴ γαλλικὴ παροιμία, "ἡ σύγκριση δὲν εἶναι σωστὴ", καὶ ἔπειτα βαριέμαι νὰ λέω τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια. Αὐτὸ μόνον λέω, ὅτι θεώρησα αὐτὴν τὴν ἐλευθεριότητα ἀπαραίτητη καὶ φυσικὴ σὲ εἶδος τῆς ἀφήγησός μου, ὅπως τὸ ἀλάτι σὲ τὴ θάλασσα. Αὐτὸς

⁶¹ Ὁ **Φρανσουά Βατέλ** (1631 – 1671) ἦταν ὁ ἀρχιμάγειρος τοῦ Nicolas Fouquet καὶ τοῦ πρίγκιπα Louis, Grand Condé. Γεννήθηκε εἴτε στὴν Ἑλβετία εἴτε στὸ Παρίσι καὶ τοῦ ἀποδίδεται ευρέως, ἀλλὰ λαθασμένα, ἡ δημιουργία τῆς κρέμας σαντιγί με γεύση βανίλιας. Ὁ Vatel ἦταν υπεύθυνος γιὰ ἓνα τεράστιο συμπόσιο 2.000 ἀτόμων ποὺ διοργάνωσε πρὸς τιμὴν τοῦ Λουδοβίκου XIV τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1671 στὸ Château de Chantilly. Στενοχωρήθηκε τόσο πολὺ γιὰ τὴν καθυστέρηση τῆς παράδοσης θαλασσινῶν ποὺ αυτοκτόνησε με τὸ σπαθὶ τοῦ καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνακαλύφθηκε ὅταν πήγαν νὰ τοῦ πουν ὅτι τὰ ψάρια ἐφθασαν. Ἀπὸ τὸ περιστατικὸ θεωρεῖται πῶς προήλθε ἡ ἐκφραση "πέθανε γιὰτὶ δὲν εἶχε σάλτσα ἀστακού", μιὰ φράση ποὺ σημαίνει νὰ πεθάνεις ἢ νὰ καταστραφεῖς λόγω μιᾶς μικρῆς ἀπογοήτευσης ἢ ἀτυχίας.

⁶² Ὁ **François-Marie Arouet**, γνωστός με τὸ ψευδώνυμό του **Βολταίρος**, ἦταν Γάλλος συγγραφέας, φιλόσοφος καὶ ἱστορικός τοῦ Διαφωτισμοῦ. Ἦταν διάσημος γιὰ τὴν ἐξυπνάδα, τὴν σάτιρα καὶ τὴν υπεράσπιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου καὶ τῆς θρησκείας.

⁶³ Ὁ **Τζορτζ Γκόρντον Μπάιρον**, κοινῶς γνωστός ὡς **Λόρδος Μπάιρον (Βύρων)**, ἦταν Βρετανὸς ποιητὴς καὶ ηγετικὴ φυσιογνωμία τοῦ ρομαντικοῦ κινήματος. Τὰ ἔργα του συχνὰ ἐξερευνοῦσαν θέματα ἀγάπης, φύσης καὶ τοῦ ἀγῶνα τοῦ ἀτόμου ἐνάντια σὲ τοὺς κοινωνικοὺς περιορισμοὺς.

⁶⁴ Ὁ **Τζιοβάνι Μπατίστα Κάστι** ἦταν Ἰταλὸς ποιητὴς καὶ λιμπρετίστας γνωστός γιὰ τὰ σατιρικά του ἔργα καὶ τὴν συνεργασία του με τὸν συνθέτη Βόλφγκανγκ Ἀμαντέους Μότσαρτ στὴν ὄπερα «Cosi fan tutte». Δραστηριοποιήθηκε κατὰ τὴν περίοδο τοῦ Διαφωτισμοῦ.

θέλει βεβαίως κατηγορήσει ως ὑπὲρ τὸ δέον γυμνοτράχηλον τὴν Ἰωάνναν, ὁ δὲ γνωρίζων τὸν μεσαιῶνα, ὁ ἐγκύψας εἰς τοὺς Χρονογράφους, τὰ Συναξάρια καὶ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, θέλει ἐξάπαντος ὁμολογήσει ὅτι πρὸς τὰ συγγράμματα αὐτῶν παραβαλλόμενον τὸ ἀνὰ χεῖρας ὁμοιάζει τὴν παρθένον ἐκείνην, ἣν ὠνειρεύετο ὁ Αγ. Βασίλειος «*ίσταμένην ὡς σεμνὸν ἄγαλμα ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου ὑπόβαθρου τῆς παρθενίας*», ἀκίνητον πρὸς πᾶσαν φαντασίαν ἢ ἐπαφήν.

Βαρύτερον ἁμάρτημα θέλει βεβαίως μοὶ καταλογισθῆ παρα πολλῶν ἢ τόλμη μεθ' ἧς ἀνακινῶ τὸν ἐκκλησιαστικὸν βόρβορον τοῦ μεσαιῶνος παρά τε τοῖς Δυτικοῖς καὶ ἐν Βυζαντίῳ, παρεκτρεπόμενος ἐνιαχοῦ καὶ εἰς παρεκβάσεις περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας μας· ἀλλ' ὁ ἀμερόληπτος ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου μου περὶ τούτου τουλάχιστον θέλει πεισθῆ, ὅτι οὐδ' ἶχνος πολεμικῆς τάσεως ὑπάρχει ἐν αὐτῷ. Τὰ αἴσχη τῶν τε Φράγκων καὶ τῶν Ανατολιτῶν ἐκτίθενται μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπαθοῦς ἀμεροληψίας, αἱ ὀπτασίαι τῶν μεσαιωνικῶν θεολόγων καὶ τὰ ὄνειρα τῶν γερμανῶν καθηγητῶν ἐμπαίζονται μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας. Οπουδήποτε εὑρισκόν τὸ δυνάμενον νὰ παράσχη ἀφορμὴν γέλωτος ἐδραττόμην αὐτοῦ, ἀδιαφορῶν ἂν εἰς μοναστήριον ὑπεκρῦπτετο ἢ εἰς ἀκαδημίαν, ὑπὸ τὸ ῥάσον μοναχοῦ ἢ τὸν τρίβωνα φιλοσόφου. Αἱ ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρις ἡμῶν θρησκευτικαὶ ἢ φιλοσοφικαὶ παραδοξολογίαι ἐκτίθενται μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπαθείας, μεθ' ἧς σημειοὶ ὁ θαλασσοπόρος τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀνέμων ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του. Ὁ Αγ. Βασίλειος, ὁ Πασχάλης καὶ ὁ Σατωβριάνδος ὑπερήσπισαν τὸν χριστιανισμὸν ὁ

που διάβασε τὴν "Αυρηλιανὴ Παρθένο"⁶⁵, τὸν "Δον Ζουάν" ἢ τοὺς Ἰταλοὺς ποιητῆς τοῦ 16ου αἰῶνα δὲν θα κατηγορήσει βεβαίως τὴν Ἰωάννα ὡς υπερβολικὰ γυμνή. Κι αὐτὸς που γνωρίζει τὸν Μεσαιῶνα, αὐτὸς που ἐμβάθυνε στους Χρονογράφους, τὰ Συναξάρια καὶ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, θα ὁμολογήσει ὅπωσδήποτε ὅτι, συγκρινόμενον με τὰ συγγράμματα αὐτά, τὸ παρὸν ἔργο μοιάζει με ἐκείνη τὴν παρθένα που ονειρεύτηκε ὁ Ἅγιος Βασίλειος, "να στέκεται σαν σεμνὸ ἄγαλμα στο μαρμάρينو ὑπόβαθρο τῆς παρθενίας", ἀπρόσιτη σε κάθε φαντασία ἢ ἐπαφή⁶⁶.

Βαρύτερο ἁμάρτημα θα μοὶ καταλογίσουν βεβαίως πολλοὶ γιὰ τὴν τόλμη με τὴν ὁποία ἀνακινῶ τὸν ἐκκλησιαστικὸ βόρβορο τοῦ Μεσαιῶνα, τόσο στη Δύση ὅσο καὶ στο Βυζάντιο, ἀποκλίνοντας κάποιες φορές καὶ σε παρεκβάσεις γιὰ τὴν παρούσα κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀλλὰ ὁ ἀμερόληπτος ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου μου θα πεισθῆ τουλάχιστον γιὰ τὸ ἐξῆς, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἶχνος πολεμικῆς διάθεσης σὲ αὐτό. Τὰ αἴσχη τόσο τῶν Φράγκων ὅσο καὶ τῶν Ανατολιτῶν ἐκτίθενται με τὴν ἴδια ἀπαθὴ ἀμεροληψία, οἱ ὀπτασίαι τῶν μεσαιωνικῶν θεολόγων καὶ τὰ ὄνειρα τῶν Γερμανῶν καθηγητῶν χλευάζονται με τὴν ἴδια προθυμία. Οπουδήποτε ἐβρισκα κάτι που μποροῦσε νὰ προκαλέσει γέλιο, τὸ ἀδραχνα, ἀδιαφορώντας ἀν κρυβόταν σὲ μοναστήρι ἢ σὲ ἀκαδημία, κάτω ἀπὸ τὸ ῥάσο μοναχοῦ ἢ τὸν τρίβωνα φιλοσόφου. Οἱ θρησκευτικὲς ἢ φιλοσοφικὲς παραδοξολογίαι ἀπὸ τὴν κτίση τοῦ κόσμου μέχρι τις ἡμέρες μας ἐκτίθενται με τὴν ἴδια ἀπάθεια με τὴν ὁποία ὁ θαλασσοπόρος σημειώνει τὴν κατεύθυνση τῶν ἀνέμων στο ἡμερολόγιό του. Ὁ Ἅγιος Βασίλειος, ὁ Πασχάλης⁶⁷ καὶ ὁ Σατωβριάνδος ὑπερασπίστηκαν

⁶⁵ Στὴ χριστιανικὴ παράδοση ὁ τίτλος τῆς **παρθενομάρτυρος** εἶναι τιμητικὸς χαρακτηρισμὸς τῶν γυναικῶν μαρτύρων που ἦταν παρθένες τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου τους, ἀλλὰ που δὲν συγκαταλέγονται στὶς οσιομάρτυρες, δὲν ἦταν δηλαδὴ μοναχές. Στὴ νεότερη ἐποχὴ τὸ κάθε χριστιανικὸ δόγμα ἔχει καὶ παρθενομάρτυρες που δὲν ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ ἄλλα δόγματα, π.χ. ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἔχει τὴν ονομαστὴ Ἰωάννα τῆς Λωρραίνης (Ζαν ντ' Ἀρκ), που εἶναι γνωστὴ ἐπίσης ὡς **Αυρηλιανὴ Παρθένο** ἢ **Παρθένο τῆς Ορλεάνης**, καὶ τιμάται καὶ ὡς «εθνομάρτυρας» ἀπὸ τοὺς Γάλλους. Ἡ "[αυρηλιανὴ παρθένο](#)" τοῦ Σίλερ εἶναι ἓνα ἔμμετρο ἠρωϊκὸ ποίημα.

⁶⁶ Βλ. υποσημείωση **361**

⁶⁷ **Ὁ Μπλεζ Πασκάλ** (γαλλ. Blaise Pascal, 19 Ἰουνίου 1623 - 19 Αυγούστου 1662) ἦταν Γάλλος μαθηματικὸς, φυσικὸς, συγγραφέας καὶ φιλόσοφος. Δες τὴν υποσημείωση **290** γιὰ τὴν μαθηματικὴ του σκέψη. Στὰ τελευταῖα τοῦ χρόνια, φαίνεται νὰ μείωθηκε τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ μαθηματικὰ καὶ ἐστίασε περισσότερο τὴν προσοχή του σὲ συγγραφὴ θρησκευτικῶν συγγραμμάτων. Τὸ 1654, εἶχε τὴν ἐμπειρία ἐνός μυστικιστικῶν ὁράματος, ὁπότε ἀποσύρθηκε στὸ μοναστήρι Port Royal καὶ ἀφοσιώθηκε, παράλληλα με τὶς μαθηματικὲς ἐργασίες του, σὲ θεολογικὲς καὶ φιλοσοφικὲς μελέτες. Τὸ σύγγραμμά του «*Επαρχιακὲς ἐπιστολὲς γιὰ τὴν ἠθικὴ διδασκαλία τῶν Ἰησουιτῶν*» (1656-57), με τὸ ὁποῖο παίρνει θέση στὴν ἀντιδικία μεταξὺ τῆς κορυφῆς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ κινήματος τοῦ Γιανσενισμού, ἀποτελεῖ λογοτεχνικὸ ἀποκορύφωμα τῆς γαλλικῆς πρόζας ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Τὸ ἔργο του γιὰ τὴν υποστήριξη τοῦ Χριστιανισμοῦ, Pensées, στο ὁποῖο ὁ Πασκάλ ἐργαζόταν ἀπὸ τὸ 1654 καὶ με τὸ ὁποῖο προσπάθησε νὰ μεταφέρει τοὺς νόμους τῆς Λογικῆς στὴ χριστιανικὴ θρησκεία, ἔμεινε ἀνολοκλήρωτο, πιθανόν λόγω τῆς σταδιακῆ ἐπιδεινούμενης υγείας τοῦ μεγάλου φιλοσόφου. Ὁ Πασκάλ ἐναντιώθηκε στὴ δυϊστικὴ ἀντίληψη τοῦ Καρτέσιου γιὰ τὴν ἐπιστήμη καὶ τὸν κόσμον καὶ θεωροῦσε ὅτι ἡ ἀπειρὴ ἀπόσταση μεταξὺ θεοῦ καὶ ἀνθρώπου μπορεῖ νὰ ξεπεραστεῖ μόνο με θεϊκὴ χάρη.

Λιβάνιος, ο Βολταίρος και ο Στράους έπετέθησαν κατ' αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τῆς ἀνθρωπότητος ἢ τῆς φιλοσοφίας πάντες δὲ ἔγραψαν μετὰ πάθους καί, ὡς ἰσχυρίζονται οἱ ἴδιοι, μετὰ πεποιθήσεως εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἢ φιλοσοφικὰς ἀρχὰς τῶν. ΑΛΛ' ὅσάκις ἀναγινώσκω οἰονδήποτε περὶ τοιαύτης ὕλης μετὰ σκοποῦ καὶ πεποιθήσεως γεγραμμένον βιβλίον, εὐθύς ἐνθυμοῦμαι τὸ χωρίον τοῦ Ἰσιδώρου λέγοντος περὶ τῶν συγχρόνων θεολόγων «Περὶ πράγματα θεῖα καὶ λόγου κρείττονα διαφωνεῖν προσποιῶνται ὑπὸ φιλαρχίας ἐκβακχεύομενοι»· ἀνερευθιάστως δὲ ὁμολογῶ ὅτι ἄλλον σκοπὸν δὲν εἶχον

Unless it were to be a moment merry.

Περὶ δὲ τῶν κρίσεών μου περὶ τῶν σημερινῶν τελετῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦτο μόνον λέγω, ὅτι οἰαδῆποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ ἐνδόμυχοι τῶν ἀνθρώπων πεποιθήσεις, μία τις ἐξωτερικὴ λατρεία τοῦ θεοῦ πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐκρίθη ἀναγκαία. Ὁ ἀπλοῦς χριστιανὸς εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἵνα παρηγορηθῇ ἐλπίζων τοὺς ἀδάμαντας καὶ σμαράγδους τοῦ Παραδείσου τῆς Ἀποκαλύψεως, ὁ δὲ φιλόσοφος σκέπτεται ἐκεῖ περὶ τοῦ ἀπειροῦ, τοῦ ἰδανικοῦ, τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄλλων τοιούτων φιλοσοφικῶν

τον Χριστιανισμό, ο Λιβάνιος⁶⁸, ο Βολταίρος⁶⁹ και ο Στράους του επιτέθηκαν στο ὄνομα της ἀνθρωπότητος ἢ τῆς φιλοσοφίας. Ὅλοι ὁμως ἔγραψαν με πάθος και, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ ἴδιοι, με πεποίθηση στις θρησκευτικὲς ἢ φιλοσοφικὲς ἀρχὲς τους. Αλλά ὅποτε διαβάζω οποιοδήποτε βιβλίο γραμμένο με σκοπὸ και πεποίθηση για τέτοια θέματα, ἀμέσως θυμάμαι το χωρίο του Ἰσιδώρου⁷⁰ που λέει για τους σύγχρονους με αὐτὸν θεολόγους: «Προσποιούνται ὅτι διαφωνοῦν για θεῖα και υπέρλογα πράγματα, μεθυσμένοι ἀπὸ τη φιλαρχία τους». Ὁμολογῶ δε ἀνερευθιάστα ὅτι δὲν εἶχα ἄλλο σκοπὸ

Εκτός κι αν ἐπρόκειτο για μια στιγμή χαράς⁷¹

Ὅσον ἀφορὰ τις κρίσεις μου για τις σημερινὲς τελετουργίες της Ὄρθοδόξης Ἐκκλησίας, λέω μόνον αὐτό: ὅτι ὅποιες κι ἂν εἶναι οἱ ἐνδόμυχες πεποιθήσεις τῶν ἀνθρώπων, μια ἐξωτερικὴ λατρεία τοῦ θεοῦ παντοῦ και πάντοτε κριθῆκε ἀναγκαία. Ὁ ἀπλὸς χριστιανὸς εἰσέρχεται στην Ἐκκλησία για να παρηγορηθεῖ, ἐλπίζοντας στα διαμάντια και τα σμαράγδια τοῦ Παραδείσου τῆς Ἀποκαλύψεως, ἐνῶ ὁ φιλόσοφος σκέφτεται ἐκεῖ για το ἀπειρο, το ἰδανικό, τον προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου και ἄλλα τέτοια φιλοσοφικά δυσεπίλυτα ζητήματα. Ὅμως, ἡ διάνοια

⁶⁸ Ὁ Λιβάνιος (Ἀντιόχεια, 314 μ.Χ. - Ἀντιόχεια, 392 ἢ 393 μ.Χ.) ἦταν Ἕλληνας δάσκαλος ρητορικῆς τῆς σχολῆς τῶν Σοφιστῶν. Ἐμεινε γνωστός για το κλασικιστικὸ του ὕφος και ὅτι διαμαρτυρήθηκε ἐναντι τῶν διωγμῶν τῶν εἰδωλολατρῶν στην ὕστερη Ρωμαϊκὴ Αυτοκρατορία. Υπήρξε ὁ πολυγραφώτερος συγγραφέας τῆς ἀρχαιότητος. Εἶχε πολλοὺς μαθητὲς, μεταξύ αὐτῶν ὁ φιλόσοφος Αἰδέσιος, ὁ Μέγας Βασίλειος, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος και ὁ αυτοκράτορας Ἰουλιανός.

⁶⁹ Ὁ Φρανσουά Μαρί Αρουέ (François-Marie Arouet, 21 Νοεμβρίου 1694 – 30 Μαΐου 1778), ευρύτερα γνωστός με το ψευδώνυμο Βολταίρος (Voltaire), ἦταν Γάλλος συγγραφέας, ἱστορικός και φιλόσοφος, διάσημος για το πνεῦμα του, τις ἐπιθέσεις του εἰς βάρους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας και τὴν υπεράσπιση τῆς ἀνεξιθρησκίας και τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου και τοῦ διαχωρισμοῦ ἐκκλησίας και κράτους. Θεωρεῖται κεντρικὴ μορφή και ἐνσάρκωση τοῦ Διαφωτισμοῦ τοῦ 18ου αἰῶνα. Υπήρξε ἐπίσης δοκιμογράφος και κορυφαῖος εκπρόσωπος τοῦ ντεϊσμοῦ.

⁷⁰ Ὁ Ἰσιδώρος ὁ Ἀλεξάνδρεϋς (450-520) ἦταν Ἕλληνας φιλόσοφος και ἕνας ἀπὸ τους τελευταίους νεοπλατωνιστὲς. Ἐζησε στην Ἀθήνα και τὴν Ἀλεξάνδρεια κατὰ τα τέλη τοῦ 5ου αἰῶνα, και κατὰ τον καιρὸ που ἦταν στην Ἀθήνα ἀνέλαβε τὴν διεύθυνση τῆς Ἀκαδημίας διαδεχόμενος τον Μαρίνο τον Νεαπολίτη.

⁷¹ Το ἀπόσπασμα προέρχεται ἀπὸ το ἐπικό ποίημα τοῦ Λόρδου Βύρωνα, «**Το Προσκύνημα τοῦ Τσάιλντ Χάρολντ**». Πρόκειται για ἕνα μακροσκελὲς ποίημα χωρισμένο σε "canto" (ὠδὲς) και κάθε canto χρησιμεύει ως μια αὐτόνομη ἐνότητα στο μεγαλύτερο ἔργο. Το χωρίο περιέχεται στο 4ο "canto" ὅπου ὁ Byron συνεχίζει τὴν ἀφήγηση τοῦ Χάρολντ, ὁ ὁποῖος ταξιδεύει σε διάφορες ἐυρωπαϊκὲς τοποθεσίες και στοχάζεται τὴ ζωὴ, τὴν ἀγάπη και τὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση. Ἡ ποιητικὴ φωνὴ τοῦ Βύρωνα σε αὐτὸ το canto εἶναι συχνὰ στοχαστικὴ και μελαγχολικὴ, καθὼς ὁ Τσάιλντ Χάρολντ παλεύει με τις δικὲς του ἐσωτερικὲς συγκρούσεις και παρατηρεῖ τον κόσμον γύρω του με κριτικὸ μάτι. Το ποίημα εἶναι γνωστό για τις ζωηρὲς περιγραφὲς τοπίων, τὴν ἐξερεύνηση τῶν συναισθημάτων του και τις φιλοσοφικὲς του ἀναζητήσεις. Ἡ στροφὴ που περιέχει το χωρίο εἶναι ἡ ἐξής:

*Some have accused me of a strange design
Against the creed and morals of the land,
And trace it in this poem every line:
I don't pretend that I quite understand
My own meaning when I would be very fine;
But the fact is that I have nothing plann'd,
Unless it were to be a moment merry,
A novel word in my vocabulary.*

*Με λοιδοροῦν για γράψιμο περίεργο, αρκετοὶ
ἐναντιο στην πίστη και τα ἠθή τα χρηστά
Στου ποιήματος το βρίσκουνε τὴν κάθε του γραμμὴ:
Δεν λέω πως μπορῶ κι ἐγὼ ν' ἀντιληφθῶ σωστά
τι ἐννοῶ σαν το ὕφος μου ψηλά ἀναρριχηθεῖ.
Μα δὲν ὑπάρχει σχέδιο που ἀκολουθῶ πιστὰ,
ἐκτός κι ἂν εἶναι μια στιγμή χαράς στ' ἀπόγειό μου
Μια νέα λέξη που θα μπει στο λεξιλόγιό μου*

κόμβων. Αμφοτέρων όμως ή διάνοια άνυψούται εις θεωρίας ανώτερας τών έπιουσίων περισπασμών, άμφοότεροι έξέρχονται εκ του ίεροϋ εκείνου περιβόλου κρείττονες έαυτών και κατανοούντες τήν αλήθειαν τών λόγων του Ίησου μας «Οὐκ έν άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος.» Αλλ' ή τοιαύτη λατρεία, ίνα έκπληρόνη τόν σκοπόν αυτής, πρέπει να είναι σύμφωνος προς τās ιδέας, τὰ ήθη και τὰ έθιμα τών ανθρώπων, τροποποιούμενα καθ' έκάστην υπό του προοδούντος ή άπλως μεταβαλλομένου πολιτισμοϋ. «Το θυσιαστήριον» λέγει ο χριστιανικώτατος Σατωβριάνδος, «πρέπει να μένη ακλόνητον, αλλά τὰ κοσμήματα αυτού να μεταβάλλωνται κατά τās εποχάς». Οί Δυτικοί πεισθέντες πρό πολλοϋ περι τούτου έφρόντισαν να έξορίσωσι τών εκκλησιών των πάν τὸ μη συνᾶδον προς τās τάσεις τών συγχρόνων. Η διάρκεια τής λειτουργίας περιωρίσθη εις έν τέταρτον τής ώρας, αί νηστεΐαι είναι ύποφεραΐ, οί ιερείς έξευγενισμένοι, αί εικόνες αυτών ήδύνουσι τους όφθαλμούς και ή μουσική κηλεΐ τήν ακοήν· ώστε έκαστος δύναται άνευ μεγάλου τινός κόπου ή άηδίας να είναι καλός χριστιανός.

Αλλ' ήμεις έκρίναμεν καλόν να μείνωμεν προσηλωμένοι εις τους τύπους του μεσαιώνος ως τὰ όστρεΐδια εις τόν βράχον. Η άκολουθία διαρκεί δύο ώρας ως ή επί του άγίου Βασιλείου, και οϋδεις άκροᾶται αυτής οί ιερείς εκλέγονται εκ τών «περικαθαρμάτων τής γής» ως κατά τους χρόνους του άποστόλου Παύλου, και οϋδεις άκούει τās συμβουλās αυτών· αί νηστεΐαι άρμόζουσιν εις μεγαλοσχήμους καλογήρους, και οϋδεις νηστεύει· αί εικόνες είναι τερατόμορφοι και οϋδεις ασπάζεται αυτās, περι δέ τής εκκλησιαστικής ήμῶν ρινοφωνίας κρίνω περιττόν να είπω τι ένταϋθα. Εκ τούτων πάντων βαίνει ότι μεταξϋ τών άλλων χριστιανικῶν έθνῶν, μόνοι ήμεις, αί άνεπτυγμένοι τουλάχιστον παρ' ήμίν τάξεις, στερούμεθα, δέν λέγω τής πίστεως, διότι ή στέρησις αύτη κατήντησε γενικόν δυστύχημα, αλλά και πάσης έξωτερικής λατρείας, ήτις, ως ανώτερω έρρέθη, έχει κάκεινη τὰ καλά της, ένθυμίζουσα εις τόν άνθρωπον ότι πλην τών σαρκικῶν ύπάρχουσι και άλλαι άπολαύσεις. Τὸ κατ' έμὲ οτάκις έγονυπέτησα υπό τους θόλους

και των δύο υψώνεται σε θεωρίες ανώτερες από τους καθημερινούς περισπασμούς, και οι δύο βγαίνουν από εκείνο τον ιερό περίβολο καλύτεροι από τον εαυτό τους και κατανοούν την αλήθεια των λόγων του Ιησού μας: "Δεν ζει μονάχα με ψωμί ο άνθρωπος". Αλλά μια τέτοια λατρεία, για να εκπληρώσει τον σκοπό της, πρέπει να είναι σύμφωνη με τις ιδέες, τα ήθη και τα έθιμα των ανθρώπων, που τροποποιούνται κάθε φορά από τον πολιτισμό που προοδεύει ή έστω μεταβάλλεται. "Το θυσιαστήριο", λέει ο χριστιανικώτατος Σατωβριάνδος, "πρέπει να μένει ακλόνητο, αλλά τα κοσμήματά του να μεταβάλλονται κατά τις εποχές". Οι Δυτικοί, έχοντας το καταλάβει εδώ και πολύ καιρό, φρόντισαν να έξορίσουν από τις εκκλησίες τους ό, τι δεν συνάδει με τις τάσεις των συγχρόνων. Η διάρκεια της λειτουργίας περιορίστηκε στο ένα τέταρτο της ώρας, οι νηστείες είναι υποφερετές, οι ιερείς έξευγενισμένοι, οι εικόνες τους ευχαριστούν τα μάτια και η μουσική γοητεύει την ακοή. Έτσι, ο καθένας μπορεί, χωρίς μεγάλο κόπο ή άηδία, να είναι καλός χριστιανός.

Αλλά εμείς κρίναμε καλό να μείνωμε προσκολλημένοι στους τύπους του Μεσαιώνα όπως τα στρεΐδια στον βράχο. Η λειτουργία διαρκεί δύο ώρες όπως τα χρόνια του Αγίου Βασιλείου, αλλά κανείς δεν την παρακολουθεί, οι ιερείς εκλέγονται από τα "σκουπίδια της γης"⁷² όπως στους χρόνους του Αποστόλου Παύλου, και κανείς δεν ακούει τις συμβουλές τους. Οι νηστείες ταιριάζουν σε μεγαλοσχήμους μοναχούς, και κανείς δεν νηστεύει. Οι εικόνες είναι τερατόμορφες και κανείς δεν τις ασπάζεται. Όσο για την εκκλησιαστική μας ψαλμωδία που γίνεται με τη μύτη, κρίνω περιττό να πω οτιδήποτε εδώ. Από όλα αυτά προκύπτει ότι, ανάμεσα στα άλλα χριστιανικά έθνη, μόνο εμείς, τουλάχιστον οι ανεπτυγμένες τάξεις μας, στερούμαστε, όχι την πίστη, γιατί αυτή η στέρηση έγινε γενικό δυστύχημα, αλλά και κάθε έξωτερική λατρεία, η οποία, όπως ειπώθηκε πιο πάνω, έχει και αυτή τα καλά της, υπενθυμίζοντας στον άνθρωπο ότι εκτός από τις σαρκικές ύπάρχουν και άλλες απολαύσεις. Εγώ, όποτε γονάτισα κάτω από τους θόλους κάποιας γοθτικής εκκλησίας, ασπάστηκα

⁷² «...Ός περικαθάραματα του κόσμου έγενήθημεν, πάντων περιψήμα έως άρτι» (Α' Κορ. 4, 13). Στην επιστολή αυτή ο Αποστολος Παύλος λέει στους Κορίνθιους ότι οι κήρυκες του λόγου του Θεού έχουν καταντήσει σκουπίδια και ο κόσμος εκτιμά περισσότερο τους πλούσιους και τους διάσημους, παρά εκείνους. Ωστόσο ο Ροΐδης, κάνει εδώ μια άπίστευτη παρέκβαση, χρησιμοποιώντας ακριβώς τα λόγια του Αποστόλου και λέγοντας οφθαλμοφανέστατα ότι στην εποχή του «οι ιερείς επιλέγονται από τα σκουπίδια της γης» (!) –κατά κυριολεξία όμως, όχι με το νόημα που το έγραφε ο Παύλος.

γοθικής εκκλησίας, ήσπασθην εικόνα του Ραφαήλου ή έτευνα τὸ οὖς εἰς ἱερὰν τοῦ Μοζάρτου ἢ Ροσσίνι μελωδιαν, ήσθάνθην ἀείποτε τὸ θρησουσκευτικὴν αἴσθημα αναγεννώμενον ἐν τῇ καρδίᾳ μου καὶ, λησμονῶν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, «*E pur si muore*» ἀνέκραξα ὡς ὁ Γαλιλαῖος ἐνῶ ὁ εἰσερχόμενος εἰς τινὰ τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιῶν, ὑφ' ἐνὸς μόνου καταλαμβάνεται αἰσθήματος, τῆς ἐπιθυμίας νὰ ἐξέλθῃ. Τὴν ὀρθότητα ἢ τουλάχιστον τὴν ἀλήθειαν πάντων τούτων τυφλὸς μόνον ἐκουσίως τυφλώτων δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ. Ἄν δὲ ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν φρόνιμοι ἄνθρωποι νομίζοντες ὅτι πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐκκλησίας ἐρήμους καὶ κλῆρον ἀναλφάβητον καὶ καταφρονημένον, ὅτι ἡ μύτη εἶναι τὸ κατάλληλον ὄργανον πρὸς ἀνύμνησιν τοῦ ὑψίστου, ἢ Καλοκαιρινὴ ἠθικὸν διὰ τὰς νεάνιδας βιβλίον καὶ τὸ Ἐξομολογητᾶριον τοῦ Νικοδήμου κατάλληλον ἐγκόλπιον ἱερέως, περιμένω καὶ γὰρ νὰ φρονιμεύσω, ἵνα συμμερισθῶ τὴν γνώμην των.

Ἄλλοι πάλιν, καίτοι ὁμολογοῦντες ὅτι ταῦτα δὲν ἔχουσι καλῶς, διατείνονται οὐχ ἤττον ὅτι πρέπει νὰ μένωσιν ἄθικτα δι' εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν λυτρώσασαν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ξένου ζυγοῦ Ἐκκλησίαν, δι' ἧς ἐλπίζομεν τάχιον ἢ βράδιον καὶ τὴν πραγματοποιήσῃ τῆς μεγάλης ἰδέας, τὴν ἀπελευθέρωσιν δηλ. τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας. Παράδοξον ὅμως τῇ ἀληθείᾳ εἶναι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς εὐγνωμοσύνης, ἐξ ἧς ἀντὶ νὰ θεραπεύσωμεν τὰς πληγὰς καὶ νὰ ἐνδύσωμεν κοσμίως τὴν σώτειραν ἡμῶν Ἐκκλησίαν, ἀφίνομεν αὐτὴν ἄστεγον καὶ περιφρονημένην ὑπὸ τὰ κατεσπιλωμένα ράκη τοῦ μεσαιῶνος· οἱ δὲ βουλόμενοι νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὴν ὡς ὄργανον πολιτικῶν σκοπῶν λησμονοῦσι, φαίνεται, ὅτι ὁ καιρὸς τῶν θαυμάτων παρῆλθε πρὸ πολλοῦ, καὶ οὔτε ὁ ἥλιος σταματᾷ πλέον οὔτε τὰ χωρίζοντα ἡμᾶς ἀπὸ τῶν δούλων ἀδελφῶν τείχη θέλουσι κρημνισθῆ διὰ τῆς ῥινοφωνίας τῶν

μία εικόνα του Ραφαήλ ἢ ἀκουσα μία ἱερὴ μελωδίαν τοῦ Μότσαρτ ἢ τοῦ Ροσσίνι, ἐνιωθα πάντα τὸ θρησκευτικὸ αἴσθημα νὰ αναγεννιέται στὴν καρδιά μου καὶ, ξεχνώντας τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία⁷³, φώναζα "Κι ὅμως κινεῖται" ὅπως ὁ Γαλιλαῖος, ἐνῶ αὐτὸς που μπαίνει σὲ μία ἀπὸ τὶς δικές μας ἐκκλησίες κυριεύεται ἀπὸ ἓνα μόνον αἴσθημα, τὴν ἐπιθυμία νὰ βγεῖ. Μόνον ἓνας τυφλὸς που θέλει νὰ εἶναι τυφλὸς μπορεῖ νὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν ὀρθότητα ἢ τουλάχιστον τὴν ἀλήθεια ὅλων αὐτῶν. Ἄν ὑπάρχουν ἀνάμεσά μας φρόνιμοι ἄνθρωποι που πιστεύουν ὅτι πρέπει νὰ ἔχουμε ἐρημὲς ἐκκλησίες καὶ κλῆρο ἀγράμματο καὶ περιφρονημένο, ὅτι ἡ μύτη εἶναι τὸ πιο κατάλληλον ὄργανον γιὰ νὰ υμνήσωμε τὸν Ὑψίστον, ὅτι ἡ "Καλοκαιρινή"⁷⁴ εἶναι ἠθικὸ βιβλίον γιὰ τὰ κορίτσια καὶ τὸ "Ἐξομολογητᾶριον" τοῦ Νικοδήμου⁷⁵ κατάλληλον ἐγκόλπιο ἱερέα, περιμένω καὶ ἐγὼ νὰ συνετιστώ, γιὰ νὰ συμμεριστώ τὴν ἀποψὴ τους.

Ἄλλοι πάλιν, παρ' ὅλο που καταλαβαίνουν ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν πάνε καλά, υποστηρίζουν παρὰ ταῦτα ὅτι πρέπει νὰ μείνουν ἄθικτα ἀπὸ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν που μας λύτρωσε ἀπὸ τὸν ξένον ζυγόν, καὶ μέσω τῆς ὁποίας ἐλπίζομε ἀργὰ ἢ γρήγορα καὶ στὴν πραγματοποίησιν τῆς μεγάλης ἰδέας, δηλαδὴ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας. Ὅμως εἶναι πραγματικὰ παράδοξον αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς εὐγνωμοσύνης, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀντὶ νὰ θεραπεύσωμε τὶς πληγὰς καὶ νὰ ντύσωμε ἀξιοπρεπῶς τὴ σωτήρα μας Ἐκκλησίαν, τὴν ἀφήνομε ἄστεγη καὶ περιφρονημένη νὰ φορᾷ τὰ βρώμικα κουρέλια τοῦ Μεσαιῶνα. Επιπλέον, αὐτοὶ που θέλουν νὰ τὴ χρησιμοποιήσουν ὡς ὄργανον πολιτικῶν σκοπῶν ξεχνοῦν, φαίνεται, ὅτι ὁ καιρὸς τῶν θαυμάτων πέρασε ἐδῶ καὶ πολὺ καιρὸς, καὶ οὔτε ὁ ἥλιος σταματᾷ πλέον οὔτε τὰ τείχη που μας χωρίζουν ἀπὸ τοὺς δούλους ἀδελφούς μας θὰ πέσουν με τὶς ψαλμωδίες ἀπὸ τὴ μύτη των ἱερέων

⁷³ Δηλαδή τὴν καταδίκη τοῦ Γαλιλαίου ἀπὸ τὴν ἱερὰ Εξέτασιν

⁷⁴ [Αγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητός. Βίβλος καλουμένη Καλοκαιρινή](#): περιέχουσα Βίους Ἁγίων τινῶν, τοὺς ωραιότερους τοῦ Καλοκαιρίου, ἀπὸ τὴν α' τοῦ Μαρτίου, ἕως τὰς ὑστεραίας τοῦ Αυγούστου. Πρόκειται γιὰ ἓνα βιβλίον που ἐπανατυπώνεται συνεχῶς μέχρι καὶ σήμερον (2024). Ὁ Ἀγάπιος Λάνδος ἦταν Ἕλληνας λόγιος τοῦ 17ου αἰῶνα. Το «Βιβλίον ωραιότατον, καλούμενον Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία / Συντεθέν εἰς κοινὴν των Γραικῶν διάλεκτον παρὰ Ἀγαπίου Μοναχοῦ τοῦ Κρητός» ὑπῆρξε δημοφιλὲς βιβλίον που ἐπίσης διαβάζεται ἀκόμα καὶ σήμερον.

⁷⁵ Το «[Ἐξομολογητᾶριον](#)», ἓνα πολὺ συντηρητικὸ βιβλίον που γράφηκε γύρω στὰ 1790 ἀπὸ τὸν Νικόδημον Ἀγιορείτη, καὶ ἀπευθυνόταν στοὺς «πνευματικούς», ἀρα ἐντελῶς ἀκατάλληλον, κατὰ τὸν Ροῖδη ὡς ἐγκόλπιο ἱερέα. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὡστόσο τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπανατυπώνεται διαρκῶς μέχρι καὶ σήμερον

ιερέων μας, ὡς τὰ τῆς Ἱεριχοῦς εἰς τὸν ἦχον τῶν σαλπίγγων τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐξέθεσα πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων καὶ οὐχὶ βεβαίως πρὸς δικαιολογίαν τοῦ βιβλίου, ὅπερ παραδίδω εἰς τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀναγνωστῶν· τοῖς δὲ κριτικοῖς ἐνθυμίζω ὅτι ἐν αὐτῷ πράγματα μόνον περιέχονται καὶ γεγονότα στηριζόμενα εἰς μαρτυρίας ἀναμφισβητήτους ὥστε οἱ ὀρεγόμενοι νὰ ἐπικρίνωσι «*res et non verba*» πρέπει κάκεῖνοι νὰ μεταχειρισθῶσιν· αἱ δὲ ἀόριστοι καὶ ἀστήρικτοι διαμαρτυρήσεις ἐν ὀνόματι τῆς ἠθικῆς, ἠθικότητος, ἠθικοποιήσεως ἢ ὅπως ἄλλως καλοῦσι τὸ πρᾶγμα αἱ ἡμέτεραι ἐφημερίδες, οὐ μόνον δὲν σημαίνουν τίποτε, ἀλλὰ καὶ ἐνθυμίζουσι τὴν φράσιν τοῦ Ἀγγλου ποιητοῦ, καθ' ὃν «μόνον οἱ ἀνήθικοι ὀμιλοῦσι περὶ ἠθικῆς».

Ἐγγραφον ἐν Αθήναις τῆ α' Ἰανουαρίου 1866.

ΣΗΜ. Τὴν ἀντικρὺ Εἰσαγωγὴν δύναται νὰ παραλείψῃ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὰς ἱστορικὰς συζητήσεις, τὰ χασμήματα καὶ τὰς παραπομπάς.

μας, ὅπως ἐπεισαν τὰ τείχη τῆς Ἱεριχοῦς με τὸν ἦχον τῶν σαλπίγγων τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ⁷⁶.

Ὅλα τὰ προαναφερθέντα τὰ ἐξέθεσα γιὰ νὰ ἀποφύγω παρεξηγήσεις καὶ ὄχι βεβαίως γιὰ νὰ δικαιολογήσω τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον παραδίδω στὴν ἐπιείκεια τῶν ἀναγνωστῶν. Στους κριτικούς υπενθυμίζω ὅτι σὲ αὐτὸ περιέχονται μόνον πράγματα καὶ γεγονότα βασιμμένα σὲ ἀδιαμφισβήτητες μαρτυρίες. Ἐπομένως, ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀσκήσουν κριτικὴ "*res et non verba*" (στὰ πράγματα καὶ ὄχι στὰ λόγια) οφείλουν καὶ αὐτοὶ νὰ πράξουν τὸ ἴδιο. Ἀόριστοι καὶ ἀβάσιμες διαμαρτυρίες σὲ ὄνομα τῆς ἠθικῆς, τῆς ἠθικότητος, τῆς ἠθικοποίησης ἢ ὅπως ἄλλως ὀνομάζουσι τὸ πρᾶγμα οἱ ἐφημερίδες μας, ὄχι μόνον δὲν σημαίνουν τίποτε, ἀλλὰ καὶ θυμίζουσι τὴν φράσιν τοῦ Ἀγγλου ποιητή⁷⁷, σύμφωνα με τὸν ὁποῖον "*μόνον οἱ ἀνήθικοι μιλοῦν γιὰ ἠθικὴ*".

Γράφτηκε στὴν Αθήνα τὴν 1ῃ Ἰανουαρίου 1866.

Σε ὅποιον δὲν ἀρέσουν οἱ ἱστορικὲς συζητήσεις, τὰ χασμουρητὰ καὶ οἱ παραπομπὲς μπορεῖ νὰ παραλείψῃ τὴν Εἰσαγωγὴν.

⁷⁶ Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωυσῆ, ὁ διάδοχός του στὴν ἡγεσία τῶν Ἰσραηλιτῶν, **Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ** ξεκίνησε τὸ ἔργο τῆς κατάληψης τῶν υποσχεθεισῶν ἀπὸ τὸν Θεὸ περιοχῶν. Ἀμέσως ἐπέστειλε κατασκόπους στὴν Ἱεριχὴ, πόλη καλὰ οχυρωμένη κοντὰ στὸν ποταμὸ Ἰορδάνη. Οἱ κατάσκοποι Ἰσραηλίτες κρύφθηκαν στὴν οἰκία μίας πόρνης ὀνόματι Ραάβ. Ἐν τῷ μεταξύ, οἱ κάτοικοι τῆς Ἱεριχοῦς πανικοβλημένοι εἶχαν κλειστῆ στὴν καλὰ οχυρωμένη πόλη τοὺς πίσω ἀπὸ τὰ γιγάντια τείχη τῆς. Ἐπὶ ἕξι ἡμέρες πολιορκοῦσαν οἱ Εβραῖοι τὴν Ἱεριχὴ γυρίζοντας κυκλικά γύρω ἀπὸ τὰ τείχη καὶ σαλπίζοντας. Τὴν ἕβδομη ἡμέρα σαλπίζοντας οἱ ἱερεῖς, τὰ τείχη ἔπεσαν θαυματουργικά καὶ ἡ πόλη λεηλατήθηκε. Δὲν ἔμεινε κανεὶς ζωντανός, πλην τῆς πόρνης Ραάβ καὶ τῶν οικειῶν τῆς.

⁷⁷ Ὁ Ἀγγλος ποιητὴς ποὺ ἀναφέρεται στὸ ἀπόσπασμα εἶναι πιθανότατα ὁ **Λόρδος Βύρων**. Ὁ Ροῖδης ἀναφέρει τὸ ἀπόφθεγμα «μόνον οἱ ἀνήθικοι ὀμιλοῦσι περὶ ἠθικῆς» ποὺ ἀντανακλᾷ τὸν σκεπτικισμόν τοῦ Βύρωνα ἀπέναντι στὴν ἠθικολογικὴν καὶ υποκριτικὴν συζητήσιν γιὰ τὴν ἠθικὴν. Ὁ Βύρων ἦταν γνωστός γιὰ τὸ πνεῦμα του καὶ τὰ κριτικὰ του σχόλια γιὰ τὴν κοινωνία, καὶ αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα καταγράφει τὴν περιφρόνησίν του γιὰ ὅσους μιλοῦν γιὰ ἠθικὴν ἀλλὰ δὲν ἀνταποκρίνονται στὰ ἠθικὰ πρότυπα οἱ ἴδιοι. Ὡστόσο δὲν κατόρθωσα νὰ ἐντοπίσω ἀκριβῶς σὲ ποιο ἔργο του ὑπάρχει – ἀν ὑπάρχει.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Partout où vous voyez une légende,
vous pouvez être sur, en allant au
fond des choses, que vous trouverez une histoire»

(Vallet de Viriville. Etudes sur l'Alchimie).

Ἐπιχειρῶν νὰ εἰσδύσω εἰς τὸν ζοφερότερον τοῦ μέσου αἰῶνος κύκλον τὸν Πύρρωνα θέλω ἔχει, ὡς τὸν Βιργίλιον ὁ Δάντης, ξεναγὸν καὶ συνοδίτην ἀχώριστον εἰς τὴν ὀλισθηρὰν ταύτην ἐκ σκοτεινῶν παραδόσεων καὶ λήρων ἀπιθάνων πορείαν, ἀλλὰ φεύγων τὰ ἴχνη τῶν ἱστορικῶν ἐκείνων, οἵτι νες εἰ καὶ ἐπὶ σκεπτικῶν καυχῶνται, φαίνονται ὅμως λησμονοῦντες οὐχὶ σπανίως τὴν θεμελιώδη τῆς αἰρέσεως ἀρχήν. Οἱ μὲν παρ' ἀρχαίους πυρρῶνισται ἐδίσταζον μὲν περὶ πάντων, ἀλλ' οὐδέποτε καὶ ἤρνοῦντο, τελευτῶντες ἀείποτε εἰς τὸ «οὐκ οἶδα», οἱ δὲ ἐφ' ἡμῶν οὐ μόνον ὡς ἀνύπαρκτα καὶ γελοῖα χλευάζουσι τὰ ξένα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν ἐπιβάλλουσιν ὡς ἄρθρον πίστεως τῷ ἀναγνώστῃ οὐδαμοῦ δὲ ἀνευρίσκοντες τῆς ἀληθείας ἴχνος, ὑπολαμβάνουσι τὴν ὀλόγυμνον ταύτην Θεὰν ἐν τοῖς ἰδίῳ βιβλίῳ σύσσωμον

«Ὅπου κι ἂν δεῖτε ἓναν θρύλο,
μπορεῖτε νὰ εἰστε σίγουροι ὅτι, πηγαίνοντας
στο βάθος των πραγμάτων, θα βρεῖτε μια
ιστορία»

(Vallet de Viriville. Etudes sur l'Alchimie⁷⁸).

Ἐπιχειρῶντας νὰ διεισδύσω στὸν πιο ζοφερό κύκλο τοῦ Μεσαίωνα, θὰ ἠθέλα κι ἐγώ, νὰ πάρω ὡς ἀχώριστο ξεναγὸ καὶ συνοδοιπόρο τὸν φιλόσοφο Πύρρωνα⁷⁹, ὅπως ὁ Δάντης εἶχε τὸν Βιργίλιο⁸⁰, σὲ αὐτὸ τὸ ολισθηρὸ μονοπάτι, τὸ γεμάτο σκοτεινὲς παραδόσεις καὶ ἀπίθανες σοβαροφανεῖς ἀνοησίες. Ὡστόσο, θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀποφύγω τὰ χνάρια ἐκείνων τῶν ἱστορικῶν, οἱ οἱποῖοι, ἐνὼ καυχῶνται γιὰ τὸν σκεπτικισμό τους, φαίνεται νὰ ξεχνοῦν συχνὰ τὴ θεμελιώδη ἀρχὴ τῆς θεωρίας τους. Καὶ αὐτὸ διότι οἱ πυρρῶνιστὲς τῶν ἀρχαίων ἐνὼ ἀμφέβαλλαν γιὰ τὰ πάντα, ὡστόσο ποτέ δὲν ἀρνοῦνταν ὀλοκληρωτικὰ, καὶ κατέληγαν πάντα στὸ «δὲν ξέρω». Οἱ δικοὶ μας ὅμως, ὄχι μόνον χλευάζουν τὰ παρὰ ξένα ὡς ἀνύπαρκτα καὶ γελοῖα, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλουν τὴν ἀπιστίαν τους ὡς ἄρθρο πίστεως στὸν ἀναγνώστη μὴ βρίσκοντας πούθενά ἴχνος ἀληθείας. Θεωροῦν ὅτι ἡ ὀλόγυμνη αὐτὴ Θεὰ ζεῖ ὀλόκληρη στα

⁷⁸ **O Vallet de Viriville**, τοῦ οἰοῦτο τὸ πλήρες ὄνομα ἦταν Auguste Joseph Alphonse Vallet de Viriville, ἦταν Γάλλος ἱστορικός καὶ κριτικός λογοτεχνίας. Γεννήθηκε στὶς 25 Φεβρουαρίου 1816 καὶ πέθανε στὶς 9 Μαΐου 1868. Ὁ Vallet de Viriville ἦταν γνωστός γιὰ τὴν ἐκτεταμένη ἐρευνα καὶ τὶς δημοσιεύσεις του στὴ γαλλικὴ ἱστορία, ἐστιάζοντας ἰδιαίτερα στὸν Μεσαίωνα καὶ τὴν Αναγέννηση. Συνέβαλε σημαντικὰ στὴ μελέτη καὶ κατανόηση τῆς μεσαιωνικῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπιπλέον, ὁ Vallet de Viriville ἦταν μέλος διαφόρων ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν καὶ ἔπαιξε ρόλο στὴν προώθηση τῆς ἱστορικῆς ἐρευνας καὶ διατήρησης στὴ Γαλλία κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα.

⁷⁹ **O Πύρρων ὁ Ἠλείος** (Ἡλιδὰ 360 π.Χ. – 270 π.Χ.) ἦταν Ἕλληνας φιλόσοφος, ἰδρυτὴς τῆς Σχολῆς τοῦ Σκεπτικισμοῦ. Κήρυξε μίαν ἀδιατάρακτη ἠρεμία τοῦ θυμικοῦ μέσω τῆς διαρκούς ἀμφιβολίας καὶ τῆς παραιτήσεως ἀπὸ κάθε γνώμη ἢ ῥοπή λόγω τοῦ παντελῶς ἀδύνατου τῆς σιγουριάς. Κατὰ τὸν Πύρρωνα, τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καθ'αυτὸ (ἀπὸ μόνου του) ἠθικὰ καλὸ ἢ κακὸ, ὠραῖο ἢ αἰσχρὸ, δίκαιο ἢ ἀδικο (καθὼς ἡ ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ ρυθμίζεται ἀπὸ τὴν καθιερωμένη συνήθεια καὶ τὰ ἔθιμα). Βασικὸ ἀξίωμα τῶν Σκεπτικῶν ἦταν ἡ λεγόμενη «Ἀρρεψία» (ἀμφιβολία), ἐνὼ ὡς τὸ μόνον πραγματικὸ ἀγαθὸν ἀναγνωρίζεται ἡ Ἀρετὴ. Δὲν μποροῦμε νὰ διακρίνομε, μετρήσομε καὶ κρίνομε τὰ πράγματα, ποὺ χαρακτηρίζονται «ἀδιάφορα, ἀσάθμητα καὶ ἀνεπίκριτα». Οὐτὲ τὰ δεδομένα τῶν αἰσθήσεων, οὐτὲ οἱ κρίσεις μας μπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς.

⁸⁰ **O Dante Alighieri καὶ ὁ Βιργίλιος** (Publius Vergilius Maro) ἔχουν μίαν βαθιὰ καὶ σημαντικὴ σχέση στὸ ἐπικὸ ποίημα τοῦ Δάντη, «Ἡ Θεία Κωμωδία». Σὲ ἓνα πρῶτο ἐπίπεδο, στὸ πρῶτο μέρος, «Inferno» καὶ στὸ δεύτερο μέρος, «Purgatorio», ὁ Βιργίλιος χρησιμεύει ὡς ὁδηγὸς τοῦ Δάντη μέσω τῆς Κόλασης καὶ τοῦ Καθαρτηρίου. Αὐτὴ ἡ ἐπιλογή εἶναι συμβολικὴ καὶ σημαντικὴ γιὰ πολλοὺς λόγους: Πρῶτον ὁ Βιργίλιος ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους Ῥωμαίους ποιητὲς, περισσότερο γνωστός γιὰ τὸ ἔπος του, τὴν «Αἰνειάδα», ἡ οἱοῦτο ἄσκησε μεγάλη ἐπιρροή στὴν ἐπικὴ ποίηση τοῦ ἰδιοῦ τοῦ Δάντη. Δεύτερον, στὴ «Θεία Κωμωδία», **ὁ Βιργίλιος ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ καὶ σοφία**. Ὡς εἰδωλολάτρης ποὺ ἔζησε πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλευση τοῦ Χριστιανισμοῦ, συμβολίζει τὸ ὕψος τῆς ἀνθρώπινης διανόησης χωρὶς τὴ βοήθεια τῆς θείας ἀποκάλυψης. Ὁ Δάντης σέβεται τὴ σοφία τοῦ Βιργιλίου καὶ βασιζέται σὲ αὐτὸν γιὰ νὰ περιηγηθεῖ στὸ περίπλοκο ἠθικὸ καὶ θεολογικὸ τοπίο τῆς Κόλασης καὶ τοῦ Καθαρτηρίου. Τέλος, τοῦ παρέχει ἐξηγήσεις γιὰ τὶς διάφορες τιμωρίες καὶ ἐξαγνίσεις ποὺ βλέπουν, προσφέροντας ἠθικὲς καὶ φιλοσοφικὲς γνώσεις ποὺ βοηθοῦν τὸν Δάντη νὰ κατανοήσῃ τὶς συνέπειες τῆς ἀμαρτίας καὶ τὴ διαδικασία τῆς λύτρωσης. Σὲ ὅλο τὸ ταξίδι τους, ὁ Βιργίλιος ἐνεργεῖ ὡς **μὲντορας**, καθοδηγώντας τὸν ὄχι μόνον στὸ φυσικὸ τοπίο τῆς μετὰ θάνατον ζωῆς ἀλλὰ καὶ στὶς ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς προκλήσεις ποὺ ἀντιμετωπίζει. Συχνὰ τὸν ἀποκαλεῖ «κύριο» καὶ «αυθεντία» ἐνὼ ταυτόχρονα, ἀπεικονίζεται ὡς σοφός, ἐνάρετος καὶ συγκροτημένος. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ τοῦ προσδίδει καὶ κάποιους περιορισμούς, καθὼς ὄντας ἐνάρετος εἰδωλολάτρης, ὁ Βιργίλιος κατοικεῖ στὸ Λίμπο (τὸν πρῶτο κύκλο τῆς Κόλασης), ἓνα μέρος γιὰ ευγενεῖς καὶ δίκαιες, ἀλλὰ ἀβάπτιστες ψυχές. Δὲν μπορεῖ νὰ μπει στὸν Παράδεισο γιατί ἔζησε πρὶν ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ δὲν βαπτίστηκε ποτέ. Ἐτσι, στὸ τέλος τοῦ «Purgatorio», ὁ Βιργίλιος δὲν μπορεῖ νὰ συνοδεύσῃ τὸν Δάντη στὸν Παράδεισο. Ἀντίθετα, τὸν ρόλο αὐτὸ, τὸν ἀναλαμβάνει ἡ Βεατρίκη, ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὴ θεία ἀγάπη καὶ χάρη. Ἡ ἐπιλογή τοῦ Βιργιλίου ἀπὸ τὸν Δάντη ὡς ὁδηγὸ ἀποτελεῖ ἓναν φόρο στὴν ποίηση καὶ τὴ σοφία του. Μέσα ἀπὸ τὶς ἀλληλεπιδράσεις τους, ὁ Δάντης ἀναγνωρίζει τὴ βαθιὰ ἐπιρροή τῆς κλασικῆς λογοτεχνίας καὶ φιλοσοφίας στὸ δικὸ του ἔργο, ἐνὼ παράλληλα υπογραμμίζει τὴ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ στὴ θεία ἀποκάλυψη ὡς ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῆς τελικῆς σωτηρίας.

ἐνοικοῦσαν, τὴν δὲ γυμνότητα αὐτῆς διὰ τῶν φύλλων σκεπάζουσιν, ὡς ἄλλη Εὐα. Εἰς τοιούτων πυρρόωνιστῶν τὰς χεῖρας ἐνέπεσε δυστυχῶς καὶ τῆς Παπίσσης ἡ ἱστορία, μῦθος ὑπ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσα. Ἡ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἀνάβασις γυναικὸς ἐπὶ ἑπτὰ ὅλους αἰῶνας ἐθεωρεῖτο ὡς γεγονός ἱστορικόν, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς παπικῆς ἱστορίας ὑπὸ τῶν δοκιμωτάτων Χρονογράφων ἀπεταμιεύετο ἀλλ' αἴφνης, ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἱστορικοί τινες εὐλαβέστεροι, φαίνεται, καὶ αὐτῶν τῶν καλογήρων τοῦ μεσαιῶνος ἀπεπειράθησαν τὴν γυναῖκα ταύτην ὡς ῥύπον δῆθεν καὶ κηλίδα νὰ ἐξαλείψωσιν ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν Παπῶν, μύθου ἀνυπαρκτότερα τὰ κατ' αὐτὴν παριστῶντες.

Τὸ δ' αἴτιον τῆς ὀψίμου ταύτης ἀναιρέσεως δύναται τις ν' ἀνεύρη, ἀναλογιζόμενος ὅτι πάλαι μὲν οἱ Ποντίφηκες ἀκραδάντως ἐπὶ τῆς ἁγίας Ἐδρας ἐσφηνωμένοι, τὴν δὲ τότε ἀμάθειαν ἀρῶρηκτον ἔχοντες πρὸ ἑαυτῶν προπύργιον, περιττὴν καὶ ἀναξίαν ἐνόμιζον πᾶσαν ἀπολογία· ἀλλ' ὅτε, τῆς μεσαιωνικῆς ἀχλύος βαθμὴ δὸν ἀραιουμένης, ἡ ἰσχὺς αὐτῶν συνηλαττοῦτο, οἱ δὲ αἰρετικοὶ καὶ μετὰ τούτους οἱ φιλόσοφοι ἤρξαντο ἀναδιφῶντες τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τὰ ἀρχεῖα, ἵνα ἀνεύρωσιν ἐν αὐτοῖς μομφῆς ἢ γέλωτος ὕλην, καλὸν ἐνόμισαν τότε οἱ διάδοχοι τοῦ Ἁγ. Πέτρου τὴν μὲν γυναῖκα ταύτην εἰς Χίμαιραν μυθώδη⁸¹ νὰ μεταμορφώσωσι, τοὺς δὲ διαωνίσαντας τὰ ἄθλα τῆς ἡρώϊδος εἰς κρονόληρα γερόντια. Αἱ δὲ ἐπίμονοι αὐτῶν προσπάθειαι ἐπέτυχον ἐν μέρει, χάρις εἰς τὴν μετὰ ταῦτα ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἐπιπολαιότητα φυγοπόνων τινῶν συγγραφέων, οἵτινες ἀκοπώτερον εὐρίσκοντες νὰ παραδεχθῶσιν τὴν ὁμοιαλήθη μᾶλλον γνώμην, καθ' ἣν ὁ ἀνδρόθηλος Ἰωάννου τοῦ Θ' χαρακτηρὸς ἐγένετο ἀφορμὴ τοῦ περὶ Παπίσσης μύθου, ἢ νὰ καταπίωσι τὴν κόνιν ῥυπαρῶν χειρῶν γράφων καὶ σκωληκοβρώτων τόμων, ἐτράπησαν εἰς τὴν ὀμαλωτέραν ὁδόν, συμπαρασύροντες καὶ τὴν κοινήν γνώμην. Τὸ κατ' ἐμὲ ἔχων ἐν ἀρχῇ σκοπὸν οὐχὶ τὴν κριτικὴν ἐκτίμησιν τῶν ἀμφοτέρωθεν ὑπὲρ καὶ κατὰ τῆς Παπίσσης γραφέντων, ἀλλὰ τὴν πιστὴν μᾶλλον καὶ ἀκριβῆ ἐξεικόνισιν τῆς θρησκείας, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων κατὰ τὸν ἔννατον αἰῶνα, τὴν δὲ ἰωάνναν κέντρον τῆς διηγήσεως καταστήσας ὡς τὸ περιεργότερον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπεισόδιον, εἶχον κατὰ νοῦν νὰ

βιβλία τους, ὡστόσο σκεπάζουσιν τὴν γύμνια τῆς μετὰ φύλλα, λες καὶ εἶναι ἡ Εὐα. Στὰ χεῖρα τέτοιων ἀμφισβητιῶν ἐπέπεσε δυστυχῶς καὶ ἡ ἱστορία τῆς Πάπισσας, οἱ ὁποῖοι τὴν ὀνόμασαν μῦθος. Ἡ ἀνοδος γυναικὸς στὸν θρόνον τοῦ Ἁγίου Πέτρου θεωροῦνταν ἱστορικὸ γεγονός γιὰ ἑπτὰ ολόκληρους αἰῶνες καὶ καταγραφόταν ὡς τέτοιο στα χρονικά τῆς παπικῆς ἱστορίας ἀπὸ τοὺς πιο ἀξιόπιστους χρονογράφους. Ξαφνικὰ ὅμως, στὶς ἀρχές τοῦ 16ου αἰῶνα, κάποιοι ἱστορικοί, πιο εὐλαβεῖς, ὅπως φαίνεται ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Μεσαιῶνα, ἀποπειράθηκαν νὰ διαγράψουν αὐτὴ τὴν γυναῖκα τάχα ὡς βρωμιὰ καὶ κηλίδα ἀπὸ τὴν σειρά τῶν Παπῶν, παρουσιάζοντας τὰ γεγονότα ποὺ τὴν ἀφοροῦν ὡς παντελῶς ἀνυπόστατα.

Τὴν αἰτία αὐτῆς τῆς ὀψίμης ἀρνήσεως μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν ἐντοπίσει, ἀν ἀναλογιστεῖ ὅτι παλιότερα οἱ Ποντίφικες, ἦταν ἀκραδάντα σφηνωμένοι στὴν Ἁγία Ἐδρα καὶ εἶχαν μπροστὰ τοὺς, ὡς ἀδιαπέραστο προπύργιο τὴν ἀμάθεια τῆς ἐποχῆς τοὺς. Ἐτσι θεωροῦσαν κάθε ἀπολογία περιττὴ καὶ ἀνάξια. Ὅμως, ὅταν ἡ μεσαιωνικὴ ομίχλη ἀρχίσει σταδιακὰ νὰ ἀραιώνει, ἡ δύναμή τοὺς συρρικνωνόταν, καὶ πρῶτα οἱ αἰρετικοὶ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς οἱ φιλόσοφοι ἀρχίσαν νὰ ψάχνουν στα ἀρχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας προκειμένου νὰ βρουν σὲ αὐτὰ υλικὸ γιὰ κοροϊδία ἢ γέλιο. Τότε, οἱ διάδοχοι τοῦ Ἁγίου Πέτρου θεώρησαν καλὸ νὰ μεταμορφώσουν αὐτὴ τὴν γυναῖκα σὲ μυθικὸ τέρας καὶ τοὺς καταγραφεῖς τῶν κατορθωμάτων τῆς ἡρώϊδας σὲ ξεμωραμένα γεροντάκια. Οἱ ἐπίμονοι προσπάθειές τοὺς ἔφεραν ἐν μέρει ἀποτέλεσμα, χάρις καὶ στὴν μετέπειτα ἀδιαφορία καὶ ἐπιπολαιότητα κάποιων τεμπέληδων συγγραφέων. Αὐτοῖ, τὸ βρήκαν εὐκολότερο νὰ υιοθετήσουν τὴν εὐλογοφανῆ ἀποψη ἡ ὁποία ἔλεγε πὼς ἦταν ὁ ἀρσενικοθήλυκος χαρακτηρὸς τοῦ Ἰωάννη τοῦ Θ' ποὺ ἐγένε ἀφορμὴ γιὰ τὸν μῦθος τῆς Πάπισσας, παρά νὰ καταπιούν τὴ σκόνη ῥυπαρῶν χειρογράφων καὶ σκουληκοφαγωμένων τόμων. Ἐτσι, στράφηκαν στὸν πιο εὐκόλο δρόμο, παρασύροντας καὶ τὴν κοινή γνώμη. Σὲ ὅτι ἀφορᾷ ἐμένα, αὐτὸ ποὺ εἶχα ἐξ ἀρχῆς σκοπὸν δὲν ἦταν ἡ κριτικὴ ἀξιολόγησι τῶν ὄσων γράφτηκαν ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς Πάπισσας, ἀλλὰ ἡ πιστὴ καὶ ἀκριβῆς ἀπεικόνισι τῆς θρησκείας, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ 9ου αἰῶνα. Ἐχοντας τὴν Ἰωάννα ὡς κέντρο τῆς διήγησις, ὡς τὸ πιο παράξενο ἐπεισόδιον ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, σκόπευα νὰ παραπέμψω ὅσους ἐπιθυμοῦν ἱστορικὴ συζήτηση στα ογκώδη βιβλία

⁸¹ Monstrum imaginarium

παραπέμψω τούς όρεγομένους ιστορικής συζητήσεως εις τὰς όγκώδεις βίβλους του Μαρσείου, Λωνουά, Αλλατίου και Μαβιλλώνος, οίτινες εξήντησαν πρὸς ύποστήριξιν ἡ ἀναίρεσιν του θήλεος Πάπα, ὅσα ἡ ἀπέραντος πολυμάθεια και κριτική όξύτης παρείχον βοηθήματα. ΑΛΛ' ἀναλογισθεὶς ἔπειτα ὅτι τῶν σοφῶν τούτων τὰ λατινικά συγγράμματα κοιμώνται ὕπνον βαθὺν εις τὰς βιβλιοθήκας, ὑπ' ὀλίγων ἀνερευνώμενα λογίων, αἱ δὲ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐκδοθεῖσαι συντομώτεροι διατριβαὶ ἐξέλιπον παντελῶς⁸², ἔκρινα καλόν, ἵνα μὴ φαίνωμαι μυθολογῶν, νὰ προτάξω ἐν εἶδει εισαγωγῆς περίληψιν τῶν αὐθεντικωτάτων μαρτυριῶν, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ ἀνὰ χεῖρας ἰστόρημα, μετὰ πόνου ἐρανισθεῖσαν ἐκ πολυτόμου σωρείας δυσπέπτων μοναστηριακῶν ἐνθυλευμάτων. Καὶ ἡ ὀλιγότης δὲ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ του ἡμετέρου Πανεπιστημίου

του Μαρσείου⁸³, του Λωνουά⁸⁴, του Αλλατίου⁸⁵ και του Μαβιλλόν⁸⁶. Αυτοί, προκειμένου να υποστηρίξουν ἢ να αναιρέσουν την ύπαρξη του θηλυκού Πάπα, εξάντησαν ὅλα τα βοηθήματα που τους παρείχε ἡ ἀπέραντη πολυμάθειά και ἡ κριτική τους οξύνοια. Στη συνέχεια ὁμως, σκεπτόμενος ὅτι τα λατινικά συγγράμματα αυτών των σοφῶν κοιμούνται βαθύ ὕπνο στις βιβλιοθήκες, ερευνημένα ἀπὸ ελάχιστους λόγιους, και ὅτι οι πιο σύντομες διατριβές που εκδόθηκαν τον 17ο αἰῶνα ἔχουν εξαφανιστεῖ παντελῶς, ἔκρινα καλόν, για να μη φανῶ παραμυθατζής, να προτάξω κάπως σαν εισαγωγή μια περίληψη των αυθεντικότερων μαρτυριῶν, στις οποίες στηρίζεται το παρόν ιστορικό πόνημα. Αυτή την εισαγωγή τη συνέλεξα με κόπο ἀπὸ ἕνα πολύτομο σωρὸ δυσκολοχώνευτων μοναστηριακῶν μεζέδων. Επιπλέον, ἡ ἔλλειψη εκκλησιαστικῶν συγγραφέων στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου

⁸² Μεταξὺ τούτων διαπρέπουν αἱ τοῦ Χιογενοῦς Λέοντος Αλλατίου ἢ Αλλάτζη, ὡς ὀνομάζει αὐτὸν σκωπτικῶς ὁ Δουφρένιος, δύο τὸν ἀριθμὸν, *Confutatio fabula de Johanna Papissa*, Ρώμη 1630, και *Commentatio in Johannis Papissæ fabulam*, ἐν αἷς οὐ μόνον τὴν Πάπισσαν πειράται παντοιοτρόπως νὰ ἐξοντώσῃ, ἀλλὰ και πάντας τοὺς ἀντιγνώμονας ὕβριζει. Μικρὸν μετὰ ταῦτα συνέγραψεν ὁ Δαυὶδ Βλονδέλλος τὴν πολὺκροτον Ἀνάκρισιν, (*David Blondellus de famosæ quæstionis an fama inter Leonem IV et Benedictum III Anacrisis*. Amstelodam 1659), εἰς ἣν ἔσπευσαν ἀμέσως ν' ἀπαντήσωσιν, ὕποστηρίζοντες τὸ ἀληθές τῶν περὶ Παπίσης, Σαμουήλ ὁ Μαρέσιος διὰ τῆς *Johanna restituta*, Γρονίγκη 1659, και ὁ περιώνυμος Φριδερίκος Σπανχάιμ διὰ τῆς *Disquisitio historica de Papa femina*. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ διατριβαὶ αὗται, ἀπηνῶς καταδικώμεναι ὑπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς ἐξέλιπον μετ' οὐ πολὺ πλὴν τῶν εἰς χεῖρας βιβλιοφίλων τινῶν περισωθέντων ὀλίγων ἀντιτύπων. Οἱ δὲ νεώτεροι ιστορικοὶ ὁ Γίββων, ὁ Χάλλαμ, ὁ Πόττερ, ὁ Σισμόνδης και λοιποὶ ἐν παρέδω μόνον ἢ ἐν ὀλιγοστίχῳ σημειῶσι μνημονεύουσι τῆς Παπίσης· ὥστε μετὰ δύο περίπου αἰῶνας σιωπῆς και λήθης πρῶτος ἴσως ἐγὼ ἄπτομαι πάλιν τοῦ ἀκανθώδους τούτου ζητήματος.

Μεταξὺ αυτών ξεχωρίζουν οι δύο κριτικές του Λέοντος Αλλατίου ἀπὸ τῆ Χίο, ἢ Αλλάτζη, ὅπως τον ἀποκαλεῖ ειρωνικά ὁ Δουφρένιος. Φέρουν τους τίτλους "*Confutatio fabula de Johanna Papissa*" (Ρώμη 1630) και "*Commentatio in Johannis Papissæ fabulam*". Σε αυτές, ὁ Αλλάτιος ὄχι μόνον επιχειρεῖ να διαψεύσει παντοιοτρόπως τὴν ὕπαρξη τῆς Παπίσης, ἀλλὰ και ὕβριζει ὅσους ἔχουν ἀντιθετὴ ἀποψη. Λίγο ἀργότερα, ὁ Δαυὶδ Βλονδέλλος ἔγραψε τὴν περίφημη Ἀνακρίσιν ("David Blondellus de famosæ quæstionis an fama inter Leonem IV et Benedictum III Anacrisis. Amstelodam 1659"). Ακολούθησαν ἀμεσες ἀπαντήσεις ἀπὸ ὕποστηρικτές τῆς ιστορίας τῆς Παπίσης: ὁ Σαμουήλ ὁ Μαρέσιος με τὸ "*Johanna restituta*" (Γρονίγκη 1659) και ὁ περιώνυμος Φριδερίκος Σπανχάιμ με τὸ "*Disquisitio historica de Papa femina*". Ωστόσο, ὅλες αυτές οι διατριβές, διωκόμενες ἀγρία ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴ Αὐλή, εξαφανίστηκαν μετὰ ἀπὸ λίγο, με ἐξαίρεση λίγα ἀντίτυπα που σώθηκαν στα χέρια βιβλιοφίλων. Οι νεώτεροι ιστορικοὶ, ὅπως ὁ Γίββων, ὁ Χάλλαμ, ὁ Πόττερ, ὁ Σισμόνδης και ἄλλοι, ἀναφέρουν τὴν Πάπισσα μόνον ἐν παρέργῳ ἢ σε μια σύντομη σημείωση. Ἔτσι, μετὰ ἀπὸ περίπου δύο αἰῶνες σιωπῆς και λήθης, ἴσως ἐγὼ εἶμαι ὁ πρῶτος που ἀγγίζω ξανά αὐτὸ τὸ ἀκανθώδες ζήτημα.

⁸³ **O Samuel Des Marets ἢ Desmaretz** (Λατινικά: Maresius· Oisemont, 1599 – Groningen, 18 Μαΐου 1673) ἦταν Γάλλος προτεστάντης θεολόγος. Ἐγραψε περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸ ἔργα, συμπεριλαμβανομένου ενός *Systhema theologiae* (Groningen, 1645· 4η ἐκδ., 1673, με ἕνα παράρτημα που περιέχει ἕνα κατάλογο των γραπτῶν του), ἐπεξεργασμένο με σχολαστικὸ τρόπο, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε πολὺ ὡς εγχειρίδιο. Ἡ λογοτεχνικὴ του δράση ἦταν κυρίως πολεμικὴ, ἐνάντια στους Ρωμαιοκαθολικοὺς, τους Σωκινιανούς, τους Ἀρμινιάνους, τον Ἀμυραλδισμό ὅπως ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τον Δαλαῖο, τον Χιλιασμό και ἄλλες αἱρέσεις.

⁸⁴ **O Jean de Launoy** (21 Δεκεμβρίου 1603 – 10 Μαρτίου 1678) ἦταν Γάλλος ιστορικός. Γνωστός ὡς «ο ἀρνητῆς των αγίων», ἦταν κριτικὸς ιστορικός. Ἦταν στη σκεπτικιστικὴ πλευρὰ του ὑποτιθέμενου παπικοῦ ταύρου *Sacratissimo uti culmine* (βλ. *Sabbatine Privilege*). Στην παπικὴ πολιτικὴ ἦταν Γαλικανός, στη θεολογία Γιανσενιστῆς.

⁸⁵ **O Λέων Αλλάτιος** ἢ Λιωνῆς Αλάτζης (ιταλικά: Leone Allacci, Allacio, λατινικά: Leo Allatius, Allacius) ἦταν Ἕλληνας λόγιος του 17ου αἰῶνα. Γεννήθηκε τὸ 1586 στη Χίο. Διέπρεψε στις σπουδές του και ἔγινε ἕνας ἀπὸ τους σημαντικότερους φιλόλογους τῆς ἐποχῆς του. Εἶχε δε τὸ χάρισμα να συνομιλεῖ με ἔμμετρος στίχους. Ἐγινε σύμβουλος ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων του καρδινάλιου Βισκία, και διορίστηκε ἀπὸ τον Πάπα Παῦλο Ε' καθηγητῆς των Ἑλληνικῶν. Ὁ καρδινάλιος Φραγκίσκος Βαρβερίνης τον ὀνόμασε βιβλιοθηκάριό του, και ὁ Πάπας Αλέξανδρος Ζ' τον διόρισε ἐπίτιμο θαλαμηπόλο του, και βιβλιοθηκάριο τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης. Ὁ Κλήμης Α' του χορήγησε ἰσόβια σύνταξη.

⁸⁶ **O Jean Mabillon**, ἦταν Γάλλος Βενεδικτίνος μοναχός και λόγιος που ἔζησε τον 17ο και 18ο αἰῶνα. Υπήρξε πρωτοπόρος στον τομέα τῆς παλαιογραφίας και ἦταν γνωστός για τις κριτικὲς ἐκδόσεις του σε μεσαιωνικά χειρόγραφα.

ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, εἰς τὰς ἐκδόσεις τῶν ὁποίων προσήρμοσα τὰς πλείστας τῶν παραπομπῶν, καὶ ἡ ἀπώλεια τῶν πλείστων ἀλλαχόθεν σημειώσεών μου περιώρισαν ἱκανῶς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ἔργου· ἀλλ' ἱκανὰ νομίζω καὶ τὰ ἐκ τῶν ἐνόνητων πρόχειρα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ γνησίου τῆς ἐρμαφροδίτου ἠρωϊδος μου.

Εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν Χρονογράφων, ὅσοι διεφύλαξαν ἡμῖν τὴν μνήμην τῆς Ἰωάννας, μετ' ἀπορίας ἴσως θέλει ἰδεῖ ὁ ἀναγνώστης ὅτι οἱ πλείστοι τούτων εἶναι ἀρχιερεῖς ἢ μοναχοὶ καὶ, τὸ περιεργότερον, ἀφιερῶσι τὰ συγγράμματα αὐτῶν εἰς Πάπας, οἵτινες προθύμως ἀποδεχόμενοι τὴν ἀφιέρωσιν φαίνονται μὴ θεωροῦντες τὴν ἀγίαν ἔδραν ἀτιμαζομένην, διότι ἐκάθισεν ἐπάνω γυνή, ἐνῶ τώρα οἱ μὲν καλοὶ καθολικοὶ ἀποκηρύττουσι τὴν Πάπισσαν ὡς αἰσχρὰν καὶ ἐπονείδισον κατὰ τῆς ἔδρας συκοφαντίαν, λησμονοῦντες ὅτι ἱερωμένοι καὶ μιτροφόροι εἰσὶν οἱ συκοφάνται, οἱ δὲ ἐχθροὶ τῆς ἱεροκρατίας ἐπιῶρίπτουσι τὴν δυστυχή ταύτην γυναῖκα ὡς σαπρίαν κατὰ τῆς Παπασίνης. Τίς ἄρα ἡ αἰτία τῆς μεταβολῆς; καὶ διατί κρύπτεται ὡς αἰσχος ἠρωῖς, ἢν οἱ πρὸ ἡμῶν ἀνέφερον μετὰ θαυμασμοῦ; Κατηντήσαμεν ἄρα τῶν πατέρων ἀγροικότεροι ἢ προοδεύσαντες μόνον εἰς τὰς μηχανικὰς τέχνας ζυγίζομεν τὴν γυναικειαν ἀξίαν εἰς πλάστιγγας ἀκριβεστέρας; Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ἀφοῦ τόσοι εὐβλαβεῖς ἱεράρχαι ἠσπάσθησαν τὸ μὲν σανδάλιον τῆς Παπίσης, ἐνόσω ἔζη, τὴν δὲ κόριν αὐτῆς, ἀφοῦ ἀπέθανεν, ἐκ τῶν μεταγενεστέρων μόνος ὁ αἰρετικὸς Jurieu ἐτόλμησε ὁ περὶ αὐτῆς νὰ εἴπῃ· «ἀφοῦ ἡ Ἰωάννα ἦτο

μας, στις ἐκδόσεις τῶν ὁποίων προσάρμοσα τις περισσότερες ἀπὸ τις παραπομπές, καὶ ἡ ἀπώλεια τῶν περισσότερων σημειώσεών μου ἀπὸ αλλοῦ, μου περιώρισαν σημαντικὰ αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ ἔργου. Ἀλλὰ θεωρῶ ὅτι καὶ ὅσα ἔχω πρόχειρα στὴ διάθεσή μου εἶναι αρκετά γιὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν αὐθεντικότητά τῆς ἐρμαφροδίτης ἠρωϊδας μου.

Με ἐκπληξή ἴσως ὁ ἀναγνώστης θὰ παρατηρήσει ὅτι στὴν ἀπαρίθμηση τῶν χρονογράφων ποὺ διαφύλαξαν τὴν μνήμη τῆς Ἰωάννας, οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ἀρχιερεῖς ἢ μοναχοί. Ἀκόμα πιο περιεργὸ εἶναι ὅτι ἀφιερῶνουν τὰ συγγράμματά τους σὲ Πάπες, οἱ ὁποῖοι, μίας καὶ δέχονταν πρόθυμα τὴν ἀφιέρωση, φαίνεται πως δὲν θεωροῦσαν ὅτι ἡ Ἁγία Ἐδρα ἀτιμάστηκε ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι κάθισε πάνω τῆς μὴ γυναικεία. Σήμερα, ὁμῶς, οἱ καλοὶ καθολικοὶ ἀποκηρύσσουν τὴν Πάπισσα ὡς μὴ αἰσχρὴ καὶ ἐπαίσχυντη συκοφαντία κατὰ τῆς Ἁγίας Ἐδρας, λησμονώντας ὅτι οἱ συκοφάντες εἶναι ἱερωμένοι καὶ μιτροφόροι, ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἱερατικῆς ἰσχύος προσάπτουν αὐτὴ τὴν δύστυχη γυναῖκα στὴν Παπασίνη σαν κάτι σάπιο. Ποια νὰ εἶναι ἀραγε ἡ αἰτία αὐτῆς τῆς μεταστροφῆς καὶ γιατί μὴ ἠρωῖδα ποὺ οἱ πρόγονοί μας ἀνέφεραν με θαυμασμό, τώρα κρύβεται ὡς αἰσχος; Μήπως γίναμε πιο αγροικοὶ σὲ σχέση με τοὺς πατέρες μας ἢ μήπως, ἔχοντας προοδεύσει μόνον στὶς μηχανικὰς τέχνες, ζυγίζουμε τὴν ἀξία τῆς γυναικείας σὲ ζυγαριές πιο ἀξιόπιστες; Ὅπως καὶ νὰ 'χει, παρὰ τὸ ὅτι τόσοι εὐλαβεῖς ἱεράρχες ἀσπάστηκαν τὸ σανδάλι τῆς Πάπισσας ὅσο ζούσε καὶ μετὰ τὸν θάνατό τῆς τίμησαν τὴ σκόνῃ τῆς, ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους, μόνον ὁ αἰρετικὸς Jurieu⁸⁸ τόλμησε νὰ πει γι' αὐτὴν:

⁸⁸ Ὁ **Pierre Jurieu** ἔγραψε τὴν «Ἱστορία τοῦ παπισμοῦ» τὸ (1683). Πρόκειται γιὰ ἕνα ἱστορικὸ ἔργο ποὺ καλύπτει τὴν ἱστορία τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ ἔως τὴν ἐποχὴ τοῦ. Τὸ τρίτο μέρος τοῦ βιβλίου καλύπτει τὴν περίοδο ἀπὸ τὸ ἔτος 1000 ἔως τὸ ἔτος 1500. Ὁ συγγραφέας περιγράφει τὰ «Σημαντικὰ γεγονότα αὐτῆς τῆς περιόδου, ὅπως οἱ Σταυροφορίες, οἱ συγκρούσεις μεταξὺ παπῶν καὶ αυτοκρατόρων, θρησκευτικὲς μεταρρυθμίσεις κ.λπ. Ἀπευθύνεται ἐπίσης στὶς μεγάλες μορφές τῆς ἱστορίας τοῦ Καθολικισμοῦ, ὅπως ὁ Ἅγιος Βερνάρδος τοῦ Κλαιβῶ, ὁ Ἅγιος Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης κ.λπ. Τὸ ἀπόσπασμα στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται εἶναι τὸ ἐξῆς ([σελίδα 84 τοῦ pdf](#)) :

Je trouve mefme que de la manière que cette hiftoire eft rapportée , elle fait au fiege Ro principal plus d'honneur qu'il n'en mérite. Ondit que cette Papeffe évite fort bien eftudié , qu'elle estoit fçavante , habile, éloquente , que les beaux donnent la feu admirateur à Rome, & qu'elle fut élue'd un commun confinement , quoy qu'elle paruft comme un jeune efranger incognu , fans amis & fans autre appuy quefon mérite. Je dis que c'eft faire beaucoup d'honneur au fiege Romain que defuppofer qu'un jeune homme incognu yfut avancé uniquement à caufe defon merite , car on fçait que de tout temps il n'y a eu que la brigade qui ait fait obtenir cette dignité. Et particulièrement dans le fiecle où l'on pofe cette Papelle : la qualité de Bardache, ou celle d'amant de quelque grande Dame Romaine , estoit le feul merite qui conduifoit au Pontificat. Si Meffieurs les hiftoriens de l'Eglife Romaine m'en croient , ils profiteront de cette reflexion pour deftruire l'hiftoire de la Papeffe Jehanne , & ferieufement je fuis trompé s'ils peuvent trouver une meilleure raifon.

Διαπιστώνω μάλιστα ὅτι με τὸν τρόπο ποὺ ἀναφέρεται αὐτὴ ἡ ἱστορία, δίνει στὸ κύριο προπύργιο τοῦ Ρο περισσότερὴ τιμὴ ἀπὸ ὅ, τι τοῦ ἀξίζει. Λέγεται ὅτι αὐτὴ ἡ Πάπισσα ἦταν πολὺ ἱκανή, ὅτι ἦταν γνώστρια, ἐπιδέξια, ετομολογῆ, ὅτι τὴν ὁμορφία τῆς τὴν θαύμαζε ἡ Ρώμη καὶ ὅτι ἐκλέχτηκε με κοινὴ ἀποδοχή, παρόλο ποὺ φαινόταν σαν μὴ νεαρή, ἀγνωστὴ ξένη. καθὼς οἱ θαυμαστές, οἱ φίλοι τῆς ἔδωσαν τὴν υποστήριξη ποὺ τῆς ἀξίζει. Ὑποστηρίζω ὅτι θὰ ἦταν μεγάλη τιμὴ στὴν Ρώμη νὰ μὴ ἀρνηθεῖ ὅτι ἕνας ἀγνωστος νεαρὸς προχώρησε ἐκεῖ μόνον λόγω τῆς ἀξίας τοῦ, ἐπειδὴ γνωρίζουμε ὅτι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μόνον οἱ ευγενεῖς ἀποκοτοῦσαν αὐτὰ τὰ ἀξιώματα. Ἰδιαιτέρως μάλιστα στὸ πλαίσιο ὅπου ἐκλέχθηκε αὐτὴ ἡ Πάπισσα. Ὡς τότε ἡ ιδιότητα τοῦ Bardache, ἢ τοῦ ἐραστὴ κάποιας μεγάλῃς Ρωμαϊκῆς κυρίας, ἦταν τὸ μοναδικὸ προσόν ποὺ ὁδηγοῦσε στὸ ὑπάτο ἀξίωμα. Ἀν με πιστέψουν οἱ ἱστορικοὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, θὰ ἐκμεταλλετοῦν αὐτὸν τὸν προβληματισμὸ γιὰ νὰ μὴν καταστρέψουν τὴν ἱστορία τῆς Πάπισσας Ἰωάννας, καὶ πραγματικὰ θὰ ἐκπλαγῶν ἀν βρουν ἕναν καλύτερο λόγο.

Εἶναι φανερό ὅτι ὁ Ροῖδης τὸν παραφράζει ἐλαφρῶς, ὡστόσο ἡ ἐρμηνεία τοῦ δὲν ἀφίσταται ἀπὸ τὸ πραγματικὸ περιεχόμενο.

συνετή, εύγλωττος και ώραία, ό αποστολικός θρόνος, έφ' ού έκάθισαν τόσοι αναλάβητοι και ρυπαροί καλόγηροι, έτιμήθη μάλλον ή άτιμάσθη ύπ' αύτής»⁸⁷

Ήδη δέ γνωρίζων ότι πολλοί και εις αύτας τας ψηλαφητάς άληθείας δυσπιστοϋσιν, όσακις γεγονός τι φαίνεται πιθανότητος έστερημένον, θέλω προσπαθήσει, πριν μεταβώ εις τας άμέσους περι τής ήρωίδος μου μαρτυρίας, νά παραστήσω δι' όλίγων ότι ή άνάβασις αύτής εις την άγιαν έδραν, ήτις μακρόθεν φαίνεται τόσω άπίθανος και μυθώδης, ούδέν είχε τό τεράστιον καθ' ήν συνέβη έποχήν, εκτός μόνον άν ύπολάβωμεν ώς σπουδαϊον τόν ισχυρισμόν του Όνουφρίου, νομίζοντος «άπίστευτον ν' ανεχθῆ ποτε ό Ύψιστος γυναικάριον επί του θρόνου του Αγίου Πέτρου, ύπό του υιού αυτού του Σωτήρος ήμών ιδρυθέντος»⁸⁹. Αλλά ό ύψιστος, άφου κατακλυσμούς και πῦρ και λέπραν και πανώλην ματαίως μετεχειρίσθη προς σωφρονισμόν τών ανθρώπων, άπελπισθείς, φαίνεται, έπαυσε πρό πολλου νά διαδηλόνη διά σημείων την όργήν του. Κατ' εκείνην μάλιστα την έποχήν, άφου ήνείχετο ν' αντιπροσωπεύσιν αυτόν επί τής γῆς Πάπαι αίρετικοί και μοιχοί και άθεοι και αίμομίκται⁹⁰, δέν βλέπομεν διά τί από τής γενικῆς ταύτης άμνηστείας ήθελεν έξαιρέσει την πτωχήν Ιωάνναν⁹¹. Ήπειτα κατά τούς τότε χρόνους, ώς πληροφορεϊ ήμās ό εϋσεβῆς Βαρώνιος, ό Ιησούς και οι Απόστολοι έκοιμῶντο ύπνον βαθύν, ένω άνεμοι πονηροί έπνεον πανταχόθεν και καταβύθιζον τό σκάφος τής Έκκλησίας»⁹². ΑΛΛ' άφίνοντες τας μοναστηριακάς

«Εφόσον η Ιωάννα ήταν συνετή, εύγλωττη και ώραία, ο αποστολικός θρόνος, στον οποίο κάθισαν τόσοι αναλάβητοι και ρυπαροί καλόγηροι, μάλλον τιμήθηκε παρά ατιμάστηκε από αυτήν».

Γνωρίζοντας ότι πολλοί αμφισβητοϋν ακόμα και αυτές τις απτές αλήθειες, όταν ένα γεγονός φαίνεται άπίθανο, θα προσπαθήσω, πριν προχωρήσω στις άμεσες μαρτυρίες για την ηρωίδα μου, να δείξω με λίγα λόγια ότι η άνοδος της στην Αγία Έδρα, που από μακριά φαίνεται τόσο άπίθανη και μυθώδης, δεν είχε τίποτα το τερατώδες στην εποχή που συνέβη. Εκτός πια κι αν δεχτοϋμε ως σοβαρό τον ισχυρισμό του Ονουφρίου⁹³, ο οποίος θεωρεί «άπίστευτο να ανεχθεί ποτέ ο Ύψιστος μια γυναικούλα στον θρόνο του Αγίου Πέτρου, που ιδρύθηκε από τον Υιό του, τον Σωτήρα μας». Αλλά ο Ύψιστος, άφου χρησιμοποίησε μάταια κατακλυσμούς, φωτιά, λέπρα και πανώλη για τον σωφρονισμό των ανθρώπων, άπελπισμένος, φαίνεται, σταμάτησε εδώ και πολύ καιρό να εκδηλώνει την οργή του με σημεία. Εκείνη την εποχή, μάλιστα, άφου ανεχόταν να τον αντιπροσωπεύουν στη γη Πάπες αίρετικοί, μοιχοί, άθεοι και αίμομίκτες, δέν βλέπομε γιατί θα ήθελε να εξαιρέσει την άμοιρη Ιωάννα από αυτή τη γενική άμνηστία Επιπλέον, εκείνη την εποχή, όπως μας πληροφορεϊ ο εϋσεβῆς Βαρώνιος⁹⁴, ο Ιησούς και οι Απόστολοι κοιμῶνταν ύπνο βαθύ, ενώ πονηροί άνεμοι έπλεαν από παντού και καταβύθιζαν το σκάφος της Εκκλησίας. Αφήνοντας όμως τις μοναστηριακές ανοησίες και ενόσω ο Χριστός και οι Απόστολοι κοιμῶνταν ύπνο βαθύ, ας δούμε αν

⁸⁷ Jurien Histoire du Papisme κεφάλ. γ'. Τῆς αύτής γνώμης είναι και ό άββάς Δουφρένιος (Lenglet Dufresnois), ιστορικός άκμάσας περι τās άρχάς τής παρελθούσης έκατονταετηρίδος και διακρινόμενος επί άκρα άνεξαρτησία φρονήματος. «Απορώ, λέγει έν τῆ ιστορική αύτου Μεθόδω (Methode pour étudier l'histoire Παρισίους 1729 τόμ. Γ', σ. 349) διά τό πείσμα τών σημερινών καθολικών εις τό άρνεϊσθαι την ύπαρξιν τής Ιωάννας, ένω έπρεπεν άπ' έναντίας νά ζητῶμεν παντοιοτρόπως ν' άποδείξωμεν τό άληθές τών περι αύτής, μεγίστην περιποιούσης εις την άγιαν Έδραν τιμήν, άφου κατά την μαρτυρίαν πάντων τών ιστορικών εϋσεβῶς και φρονίμως έπάπευσεν». (ΣΤΜ: το ακριβές απόσπασμα στο επόμενο σχόλιο)

⁸⁹ Non si è da credere che Iddio avesse permesso che una femina occupasse la Sedia di S. Pietro, da Cristo Salvator nostro ordinata. Onofr. Panvinio Annot. in Platina. Τό βιβλίον τούτο εύρίσκεται έν τῆ βιβλιοθ. του ήμετέρου Πανεπιστημ.

⁹⁰ Ο Λιβέριος ἦτο Ἄρειανός, ό Ἄναστάσιος Νεστωριανός, ό Ονώριος μονοφυσίτης, Ιωάννης ό κγ' άθεος, τὰ δέ άλλα δύο επίθετα ἤρμοζον εις άλλους τούς τότε άρχιερεϊς, όρα Πλατίναν, Στέλλαν, Lesueur και λοιπούς.

⁹¹ Παρά μὲν τοίς Εβραίοις, οίτινες δέν έφαίνοντο πιστεύοντες εις μέλλουσαν ζωήν, ή έν τῆ παρούση τιμωρία τών άνομημάτων ἦτο δόγμα άναγκαϊον προς περιστολήν τής κακίας· και διά τούτο βλέπομεν τόν Θεόν έν τῆ παλαιᾷ Γραφῆ έπιδημίας, ακρίδας, λιμούς και άλλα τοιαύτα άποστέλλοντα εις τόν λαόν αύτου. Παρ' ήμίν δέ τοίς χριστιανοίς, οίτινες μετά θάνατον περιμένομεν άμοιβήν ή τιμωρίαν, πάσα άνωθεν τιμωρός επέμβασις εις τὰ επί γῆς καθίσταται περιττή· άνάξιον δέ μάλιστα του Θείου νομιζόμεν νά έκπληρῆ έργα είσαγγελέως και δημίου.

⁹² Dormiebat tune plane alto (ut apparet) sopore Christus in navi, cum hisce flantibus validis ventis navis ipsa fluctibus operiretur. Baron. Ann. Eccles. τόμ. Ι' σ. 461 έν τῆ Βιβλ. του Πανεπιστ

⁹³ Ο Onofrio Panvinius (23 Φεβρουαρίου 1529 – 27 Απριλίου 1568) ήταν Ιταλός ιστορικός και μελετητής που υπηρέτησε ως βιβλιοθηκάριος στον καρδινάλιο Alessandro Farnese.

⁹⁴ Δες σχόλιο 148

μωρολογίας ἄς ἴδωμεν ἄν, ἐνῶ ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι ἐκοιμῶντο ὕπνον βαθύν, δύσκολον ἦτο εἰς ἀνδρόστολον γυναῖκα, διαφυγοῦσαν τὰ ὄμματα τῶν ἱερέων, νὰ ὑποκλέψῃ τὰς κλεῖδας τοῦ ἁγίου Πέτρου.

Ἄλλ' ἐνταῦθα πρέπει νὰ ῥίψωμεν τὸ βλέμμα εἰς τὴν τότε κατάστασιν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας.

Ἴνα μὴ ἀνατρέχωμεν ἐπὶ πολὺ, περιοριζόμεθα εἰς τὸν τῆς Ἰωάννας καὶ τὸν μετὰ ταύτην αἰῶνα, καθ' οὓς πληροφοροῦμεθα παρ' ὄλων τῶν τότε ἱστορικῶν ὅτι ἡ δυτικὴ κοινωνία εὐρίσκετο εἰς οἰκτρὰν κατάστασιν διὰ τὸ φίλαρχον, τὴν ἀπληστίαν καὶ αἰσχροτήτα τῶν ἱερέων⁹⁵, ἡ δὲ διαφθορά εἶχε προβῆ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πᾶσα παρανομία διεπράττετο ἀτιμωρητί. Περὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤρξαντο νὰ ἐκλέγωνται Πάπαι ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐν οἷς ἦν Λέων ὁ δ' καὶ Σέργιος ὁ β' ⁹⁶ Κατὰ δὲ τὸν Βαρόνιον, οὗ τὴν πολῦτιμον μαρτυρίαν πιστῶς μεταφράζομεν, ἡ ἐκλογή τῶν ἀρχιερέων δὲν ἐγένετο πλέον ὑπὸ τῶν κληρικῶν, οὐδ' ἡ συγκατάθεσις κἂν αὐτῶν ἐζητεῖτο· οἱ ἐκκλησιαστικαὶ κανόνες παρεωρῶντο, τὰ παπικὰ διατάγματα κατεπατοῦντο, αἱ περὶ τὴν ἐγκαθίδρουσιν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας παραδόσεις καὶ ἱεραὶ τελεταὶ ἦσαν προγεγραμμέναι, τῆς δὲ προτέρας ἐθιμοταξίας οὐδὲ ἴχνος ἐσώζετο, ἀλλὰ τὰ πάντα κατῶρθου ἀκόρεστος φιλαρχία, βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ βραχίονος τῶν λαϊκῶν»⁹⁷. Πολλὰ τῶν ἐκλογῶν ἐγένοντο διὰ τῆς βίας, πολλάκις δὲ ἀντίπαλοι φατρίαὶ ἀνεδείκνυον δύο συγχρόνως Πάπας, οἵτινες ἀκολουθοῦμενοι ὑπὸ ῥαβδοφόρου ὄχλου διεφιλονείκουν περὶ τῆς ἁγίας Ἐδρας διὰ πετρῶν καὶ ῥοπάλων, ὁ δὲ ἡττηθεὶς ἀκρωτηριάζετο καὶ ἐρρίπτετο εἰς τὰς φυλακὰς ἢ τὸν Τίβεριν. Εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἰωάννας ὁ ἱερεὺς Ἀναστάσιος, καίτοι ἀφορισμένος ἐν πληθούσῃ Συνόδῳ, κατορθώσας τῇ βοήθειᾳ τῶν Γάλλων πρεσβευτῶν νὰ ἀναγορευθῇ ὑπὸ τινων στασιοκόπων, βιάζει μετὰ στρατιωτικοῦ ὄχλου τὰς πύλας τοῦ ἁγίου Πέτρου, καίει τοὺς πίνακας

ἦταν δύσκολο γιὰ μιὰ γυναῖκα ποὺ ξέφευγε ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν ἱερέων, ντυμένη ἀντρας, νὰ κλέψῃ τὰ κλεῖδιά τοῦ ἁγίου Πέτρου."

Ἀλλὰ ἐδῶ πρέπει νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὴν τότε κατάσταση τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας.

Γιὰ νὰ μὴ μακροηγοῦμε, θὰ περιοριστοῦμε στὸν αἰῶνα τῆς Ἰωάννας καὶ τὸν ἐπόμενον, γιὰ τοὺς οἰοῦντες ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ἡ δυτικὴ κοινωνία βρισκόταν σὲ ἀθλία κατάσταση ἐξαιτίας τῆς φιλαρχίας, τῆς ἀπληστίας καὶ τῆς αἰσχροτήτας τῶν ἱερέων. Ἡ διαφθορά εἶχε προχωρήσει τόσο πολὺ, ποὺ κάθε παρανομία διαπράττονταν ἀτιμώρητα. Ἐκείνη τὴν περίοδο ἀρχισαν νὰ ἐκλέγονται Πάπες χωρὶς τὴν συμμετοχὴ τῶν αυτοκρατόρων ἀνάμεσα σὲ οἰοῦντες ἦταν ὁ Λέων ὁ Δ' καὶ ὁ Σέργιος ὁ Β'. Σύμφωνα μετὰ τὸν Βαρόνιο, τοῦ οἰοῦντος μεταφράζομε πιστὰ τὴν πολῦτιμη μαρτυρία, ἡ ἐκλογή τῶν ἀρχιερέων δὲν γινόταν πλέον ἀπὸ τοὺς κληρικούς, οὔτε καν ζητοῦσαν τὴν συγκατάθεσίν τους. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες ἀγνοοῦνταν, τὰ παπικὰ διατάγματα καταπατοῦνταν, οἱ παραδόσεις καὶ οἱ ἱερεῖς τελετές ποὺ σχετίζονταν μετὰ τὴν ἐνθρόνιση τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας παραγράφονταν, καὶ δὲν ὑπῆρχε ἴχνος ἀπὸ τὴν παλιὰ ἐθιμοτυπία. Ὅλα τὰ ὄριζε ἡ ἀκόρεστη φιλαρχία, μετὰ τὴν βοήθεια τοῦ χεριοῦ τῶν λαϊκῶν. Πολλὲς ἐκλογὲς γίνονταν μετὰ τὴν βία, καὶ συχνὰ ἀντίπαλοι φατρίες ἀναδείκνυαν δύο Πάπες ταυτόχρονα οἱ οἰοῦντες ἀκολουθοῦμενοι ἀπὸ οπλισμένους ὄχλους, μάχονταν γιὰ τὴν ἁγία Ἐδρα μετὰ πέτρες καὶ ῥοπαλά, ἐνῶ ὁ ἡττημένος ἀκρωτηριάζετο καὶ ριχνόταν στὴ φυλακὴ ἢ στὸν Τίβεριν. Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἰωάννας, ὁ ἱερεὺς Ἀναστάσιος¹⁸⁰, ἀν καὶ ἀφορισμένος ἀπὸ μιὰ πολυπληθῆ Σύνοδο, κατὰφερε μετὰ τὴν βοήθεια τῶν Γάλλων πρέσβεων νὰ ἀνακηρυχθῇ Πάπας ἀπὸ κάποιους στασιαστὲς. Παραβίασε μετὰ στρατιωτικὴ συνοδεία τὴν πύλην τοῦ ἁγίου Πέτρου, ἐκαψὲ τοὺς πίνακες τῆς Συνόδου, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πῆγε στὸ Λατεράνο, ὅπου ἀφαίρεσε τὴν τιὰρα ἀπὸ τὸ γκρίζο

⁹⁵ Χρονικὰ τῆς Βαυαρίας βιβλ. δ'.

⁹⁶ Οὗτος ἐκαλεῖτο πρὶν Bocca di porco, ἤτοι γουρουνόστομος, ἀλλ' εὐρίσκων ἀνάρμοστον τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς ἀρχιερέα μετωνομάσθη Σέργιος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια ν' ἀλλάσσῃ τὸ ὄνομα οἱ Πάπαι, ἵνα κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην θειότεροι σφῶν αὐτῶν φαίνωνται.

⁹⁷ Nusquam cleri eligentis vel postea consentientis aliqua mentio, canones omnes pressi silentio, decreta Pontificum suffocata, proscriptæ antiquæ traditiones veteres que in eligendo summo Pontifice consuetudines sacræque ritus. Omnia, vendicaverat sibi libido saeculari potentia percita κτλ. Baron. Ann. Eccles. τόμ. 1, σ. 461.

τῆς Συνόδου, καὶ ἐκεῖθεν μεταβὰς εἰς Λατεράνον ἀποσπᾶ ἀπὸ τῆς πολιᾶς τοῦ Βενεδίκτου κεφαλῆς τὴν τιάραν, συντριβεῖ ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ πτωχοῦ γέροντος τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον καὶ ἀπολακτίσας αὐτὸν ἀναβαίνει τὴν ἁγίαν ἔδραν.

Τοιαῦται δὲ σκηναὶ συχνάκις ἀνενεοῦντο καὶ οἱ πλεῖστοι τότε Ποντίφηκες ἢ ψευδοποτίφηκες, ὡς ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ Βαρόνιος, ἀνυψοῦντο εἰς τὸν θρόνον, πατοῦντες ἐπὶ πτωμάτων⁹⁸. ὅσοι δὲ ἐδειλιῶν νὰ ἀρπάσωσιν αὐτὸν διὰ τῆς βίας κατέφευγον εἰς τὸν δόλον καὶ τὴν σιμωνίαν. Μαρίνος ὁ β' ἠγόρασε τὴν τιάραν παρὰ τοῦ κόμητος Τοσκανέλλου, ὁ δὲ Φορμόσιος παρὰ τοῦ Δουκὸς τῆς Σπολέτου διὰ τοῦ χρυσοῦ, ὃν ἔταμιευσε φορολογῶν τοὺς εὐπίστους Βουλγάρους. Βονιφάτιος δὲ ὁ ζ', βδελυρὸν τέρας κατὰ τὸν Βαρόνιον⁹⁹, καίτοι καθαιρεθεὶς διὰ μοιχείαν καὶ φόνον, ἠγόρασε τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν τε ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν ἁγίαν ἔδραν, ἀφ' ἧς ἐξέπεσε μετ' ὀλίγον νεκρὸς διὰ δηλητηρίου ἢ ὑπὸ κραιπάλης, ὡς θέλει ὁ Βαρόνιος. ἵνα δὲ μὴ πλείονα λέγω, αἱ ἐκλογαὶ τῶν ἀρχιερέων καταρῥοῦντο τότε ἐν τῇ ἀγορᾷ διὰ χρυσοῦ καὶ ῥοπάλων, διὰ μωλώπων καὶ δωροδοκίας, ὡς παρ' ἡμῖν αἱ τῶν βουλευτῶν.

Μικρὸν μετὰ ταῦτα μεταβάλλονται μὲν, ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον τὰ πράγματα, ἢ δὲ ἔδρα μεταπίπτει ἀπὸ ἀνδρωνίτιδος εἰς γυναικωνίτιν. Ἡ πολυθέλητος Θεοδώρα καὶ αἱ δύο αὐτῆς θυγατέρες, Μαρωντία καὶ Θεοδώρα ἡ νεωτέρα, εἰσὶν ἢ μόνη ἐν Ρώμῃ λατρευομένη Τριάς, ἣτις ἀρχιερεῖς ἐπὶ θρόνου καθίζανει καὶ σχοινίω τὴν ὀσφύν, (πολλάκις δὲ καὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν)¹⁰³, περιδέει¹⁰⁴ Καρδινάλιοι, ἐπίσκοποι, ὑπατοί, πατρίκιοι, πάντες ἀσπάζονται γονυπετεῖς τὰ

κεφάλι τοῦ Βενεδίκτου, ἔσπασε τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον στὴν πλάτη τοῦ ἀμοιροῦ γέροντα καὶ κλοτσώντας τον, ἀνέβηκε στὸν θρόνο.

Τέτοιες σκηνές ἐπαναλαμβάνονταν συχνά καὶ οἱ περισσότεροι Ποντίφικες ἐκείνης τῆς εποχῆς, ἢ ψευτο-Ποντίφικες ὅπως τοὺς ὀνομάζει ὁ Βαρόνιος, ἀνέβαιναν στὸν θρόνο πατώντας πάνω σὲ πτώματα. Αὐτοὶ που δειλίαζαν νὰ τον ἀρπάξουν με τὴ βία, κατέφευγαν στο δόλο καὶ τὸν χρηματισμό. Ὁ Μαρίνος ὁ Β'¹⁰⁰ ἀγόρασε τὴν τιάρα ἀπὸ τὸν κόμη τῆς Τοσκάνης, ἐνῶ ὁ Φορμόζος¹⁰¹ τὴν ἀγόρασε ἀπὸ τὸν δούκα τῆς Σπολέτου με τὸ χρυσάφι που εἶχε ἐκταμιεύσει φορολογώντας τοὺς ευκολόπιστους Βούλγαρους. Ὁ Βονιφάτιος ὁ ΣΤ'¹⁰², ἓνα βδελυρὸ τέρας κατὰ τὸν Βαρόνιο, ἀν καὶ καθαιρέθηκε γιὰ μοιχεία καὶ φόνο, ἀγόρασε τὴν ἴδια μέρα τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν Ἁγία Ἐδρα, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔπεσε νεκρὸς ὕστερα ἀπὸ λίγο, εἴτε ἀπὸ δηλητήριο εἴτε ἀπὸ κραιπάλη, ὅπως θέλει ὁ Βαρόνιος. Γιὰ νὰ μὴ μακρηγορῶ, οἱ ἐκλογές τῶν ἀρχιερέων γίνονταν τότε στὴν ἀγορὰ με χρυσὸ καὶ ῥοπάλα, με μάλωπες καὶ δωροδοκίες, ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅπως γίνονται οἱ βουλευτικὲς ἐκλογές στὶς δικές μας μέρες.

Λίγο ἀργότερα, τὰ πράγματα ἀλλάζουν, ἀλλὰ ὄχι πρὸς τὸ καλύτερο καὶ ἡ Ἁγία Ἐδρα μεταβάλλεται ἀπὸ ἀρρένων σὲ θηλέων. Ἡ πανέμορφη Θεοδώρα καὶ οἱ δύο κόρες τῆς, ἡ Μαρωντία καὶ ἡ Θεοδώρα ἡ νεότερη, ἀποτελοῦν τὴν μοναδικὴ λατρευομένη Τριάδα στὴ Ρώμη. Αὐτές καθίζουν τοὺς ἀρχιερεῖς στὸν θρόνο καὶ δένουν με σχοινί τὴ μέση τους (ἀλλὰ πολλὲς φορὲς καὶ τὸν λαιμὸ τους). Καρδινάλιοι, ἐπίσκοποι, ὑπατοί, πατρίκιοι, ὅλοι ἀσπάζονται γονατίζοντας τὶς ἄκρες τῆς αἰσχροῦς πορφύρας τους.

⁹⁸ Πλατῖνα Βίοι τῶν Παπῶν, ὅρα καὶ τὴν ἀνωλύτως ἐκδοθεῖσαν ἐν Βρυξέλλαις τῷ 1842 ἱστορίαν τοῦ Παπισμοῦ εἰς τὸμον Γ', τὸν Lesueur, τὸν Jurieu καὶ λοιπούς. Διαθέσιμο γιὰ τὸν διαδικτυακὸ ἀναγνώστη ἐδῶ: <https://archive.org/details/vitapontificum00plat>

⁹⁹ Annales Eccles. ad ann. 897.

¹⁰⁰ Ὁ Πάπας Μαρίνος Β' (θαν. Μάιος 946) ἦταν ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης καὶ ἡγεμόνας τῶν Παπικῶν Κρατῶν ἀπὸ τὶς 30 Οκτωβρίου 942 ἕως τὸν θάνατό του. Κυβέρνησε κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Saeculum obscurum. Ὄνομάστηκε ἐπίσης λανθασμένα Μαρτίνος III (Martinus III) κἀτι που οδήγησε στὸν δευτέρου πάπα με τὸ ὄνομα Μαρτίνος νὰ πάρει τὸ ὄνομα Μαρτίνος IV.

¹⁰¹ Ὁ Πάπας Φορμόζος (Para Formoso, 816 - 4 Ἀπριλίου 896) διαδέχθηκε τὸν Πάπα Στέφανο Ε'. Ἡ σύντομη ἀρχιερατεία του υπῆρξε ταραχώδης. Μετὰ τὸν θάνατό του, ἐγίνε ἐκταφῆ τῶν λειψάνων του καὶ δικάστηκε κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς μακάβριας συνόδου.

¹⁰² Ὁ Βονιφάτιος ΣΤ' ἦταν Ρωμαῖος στὴν καταγωγή καὶ ἐκλέχθηκε Πάπας τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 896, μετὰ τὶς ταραχές που ἀκολούθησαν τὸν θάνατο του προκατόχου του, Πάπα Φορμόζου. Πρὶν τὴν ἐκλογή του, του εἶχε δύο φορές ἐπιβληθεῖ ποινὴ ἀργίας, ἐνῶ ἦταν υποδιάκονος καὶ ἱερέας. Λόγω τῆς ἀνηθικότητάς του, καθαιρέθηκε 15 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἀνάρρησή του στὸν Παπικὸ Θρόνο. Κατ' ἄλλους πέθανε ἀπὸ οὐρική ἀρθρίτιδα, κατ' ἄλλους ἐξαναγκάστηκε νὰ παραιτηθεῖ γιὰ νὰ ἐκλεγεί ὁ Στέφανος ΣΤ'.

¹⁰³ Ὁ Ἰωάννης Δ', ἑραστής τῆς Θεοδώρας, ἀπηγχονίσθη κατὰ διαταγὴν τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Μαρωντίας. Ὅρα τὸν Σισμόνδην (Repub. Ital.) ἐν ἄρ χῆ τοῦ Δ'. τόμου καὶ τὸν Διουτπράνδον apud Reuber τόμου Δ'.

¹⁰⁴ Ψαλμοὶ Δαυῖδ.

κράσπεδα τῆς αἰσχροῦς αὐτῶν πορφύρας. «Τί ἔκαμνες τότε, ἀγιωτάτη, ἀλλὰ καὶ πολυτλήμων Ἐκκλησία», ἀνακράζει ὁ Βαρόνιος ὡς ἄλλος Ἱερεμίας, «ὅτε ὑπήκουεν ἡ Ρώμη εἰς τὰ νεύματα τῶν παντοδυνάμων ἐκείνων καὶ αἰσχίστων ἐταίρων, αἵτινες διένειμον ἐπισκοπὰς, ἀνεδείκνυον Ποντίφηκας καὶ, τὸ ἀποτροπαιότατον, τοὺς ἔραστὰς καὶ τὰ μοιχίδια αὐτῶν τέκνα εἰς τὴν ἔδραν ἀνύψουν τοῦ Πέτρου;»

Ἐξημερωθέντων, φαίνεται, τῶν ἡθῶν, ὅσα προτοῦ διεπράττοντο διὰ τῆς βίας, κατορθοῦνται ἤδη διὰ μεσῶν ἡπιωτέρων, οἱ δὲ ἐκλογεῖς, οἵτινες πρῶην ἠναγκάζοντο διὰ ῥαβδισμῶν, πείθονται ἤδη διὰ φιλημάτων. Ὁσάκις δὲ τὰ ἀκάματα τῆς Θεοδώρας καὶ τῶν θυγατέρων χεῖλη δὲν ἐξαρκοῦσι νὰ κορέσωσι τὸ πλῆθος, προσλαμβάνουσιν αὐταὶ ἐκ τῶν χαμαιτυπείων τῆς Ρώμης ἡμιγύμνους ἐπικούρους καὶ ἡγούμεναι τοῦ αἰσχροῦ τούτου θιάσου περιτρέχουσι λυσίζωνοι τὰς ἀγυῖας τῆς αἰωνίου πόλεως, εἰσέρχονται εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ καπηλεῖα καὶ στρατολογοῦσιν ἐξ ἀμφοτέρων ὀπαδοὺς τῶν γυναικοκηρύκτῳ ὑποψηφίῳ. Οὕτω ἀνηγορεύθησαν ὀκτῶ κατὰ συνέχειαν Πάπαι, πάντες ἔρασταὶ ἢ τέκνα τῶν γυναικῶν τούτων, οὓς ἀντὶ ἀποστολικῶν ἀποστατικῶν ὀνομάζει ὁ ἐπίσκοπος Γενεβράδος¹⁰⁵. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Εδουάρδος ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ βασιλείου αὐτοῦ ἔγραφε μικρὸν μετὰ ταῦτα, «Δὲν βλέπει τις ἄλλο ἐν Ρώμῃ εἰμὴ μόνον μεθύσους, κραιπαλῶντας καὶ καθ' ὁδὸν ἀσχημονοῦντας. Τὰ κελία τῶν ἱερέων εἰσὶ μαχλάδων καὶ παιδεραστῶν καταγῶγια, καὶ ἐν αὐτῶ τῶ παπικῶ οἴκῳ τελοῦνται ὄργια ἄξια τῆς Μεσσαλίνης. Ἀντὶ δὲ ἱερῶν ὕμνων καὶ ψαλμωδιῶν ἀντηχοῦσι πανταχόθεν ἄσματὰ βακχικὰ καὶ ὀρχουμένων ποδοκροσῖαι»¹⁰⁶

Ἐτερον τεκμήριον τῆς κτηνώδους κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖ νους ἀκολασίας εὐρίσκομεν ἐν τινὶ ὁμιλίᾳ ἱεροκήρυκός τινος Κληραίου, τοιαῦτα ἀπὸ

"Τι ἔκανες τότε, ἀγιωτάτη, ἀλλὰ καὶ πολυπάθη Ἐκκλησία", ἀναφωνεῖ ὁ Βαρόνιος ὡς ἄλλος Ἱερεμίας, "ὅταν ἡ Ρώμη ὑπάκουε στα νεύματα ἐκείνων τῶν παντοδυνάμων καὶ αἰσχίστων ἐταίρων, οἱ ὁποῖες μοίραζαν ἐπισκοπές, ἀνάδειχναν Ποντίφικες καὶ, το χειρότερο, ἀνέβαζαν στὸν θρόνο τοῦ Πέτρου τοὺς ἐραστῆς καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς ποὺ ἦταν γέννημα μοιχείας;"

Ἐπειδὴ, φαίνεται, τὰ ἡθῆ ἀρχισαν νὰ ἐξημερώνονται, ὅσα παλιὰ γίνονταν με τὴ βία, τώρα ἐπιτυγχάνονται με πιο ἡπια μέσα. Οἱ ἐκλογεῖς, ποὺ πρὶν ἀναγκάζονταν με τὸ ξύλο, τώρα πείθονται με φιλιὰ. Ὅταν τὰ ἀκούραστα χεῖλη τῆς Θεοδώρας καὶ τῶν θυγατέρων τῆς δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ χορτάσουν τὸ πλῆθος, προσλαμβάνουν ἀπὸ τὰ χαμαιτυπεῖα τῆς Ρώμης ἡμιγύμνες βοηθοὺς καὶ ἡγούμενες αὐτοῦ τοῦ αἰσχροῦ θιάσου, περιδιαβαίνουν με λυμένη τὴ ζώνη τὰ σοκάκια τῆς αἰωνίας πόλης, μπαίνουν στὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ καπηλεῖα καὶ στρατολογοῦν ὀπαδοὺς γιὰ τὸν γυναικοκῶρηκτο ὑποψῆφιο καὶ ἀπὸ τὶς δύο παρατάξεις. Με τὸν τρόπο αὐτὸ ἀναγορεύτηκαν ὀκτῶ συνεχόμενοι Πάπες, ὅλοι ἐραστῆς ἢ παιδιὰ αὐτῶν τῶν γυναικῶν, τοὺς ὁποῖους ὁ Γενεβράδος¹⁰⁷ τοὺς ὀνομάζει ἀποστατικῶς ἀντὶ γιὰ ἀποσταλικῶς. Ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς τῆς Ἀγγλίας Εδουάρδος, σε ἐπιστολῇ τοῦ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, ἔγραφε λίγο καιρὸ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ: «Δὲν βλέπει κανεὶς τίποτε ἄλλο στὴ Ρώμη, παρὰ μόνον μέθυσους, ὀργιάζοντες καὶ ἀσχημονοῦντες στὴ μέση τοῦ δρόμου. Τὰ κελιά τῶν ἱερέων εἰναι καταγῶγια ἀσελγῶν γυναικῶν καὶ παιδεραστῶν, καὶ ἀκόμη καὶ μέσα στὸν ἴδιο τὸν παπικὸ οἶκο γίνονται ὄργια ἀντάξια τῆς Μεσσαλίνας. Ἀντὶ γιὰ ἱεροὺς ὕμνους καὶ ψαλμωδιές, ἀντηχοῦν ἀπὸ παντοῦ βακχικὰ τραγοῦδια καὶ ποδοβολητὰ χορευτῶν».

Ἐνα ἀκόμα σημάδι τῆς κτηνώδους ἀκολασίας ποὺ επικρατοῦσε ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ, τὸ συναντάμε σε μιὰ ὁμιλία ἐνός ἱεροκήρυκα, Κληραίου, ποὺ φώναζε

¹⁰⁵ Χρον. εἰς ἔτος 901. Ὅρα περὶ τούτων καὶ τὴν ἀποδομένην εἰς τὸν Bruys ἱστορίαν τῶν παπῶν (La Haye 1732) τόμ. Β', ἐν τῇ βιβλ. τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστ., τὸν Σισμόνδην (Repub. Ital. τόμ. Α') καὶ τὸν Λιουτπράνδον παρὰ Ρεῦβήρω τόμ. Α'.

¹⁰⁶ Τὸ πολῦτιμον τοῦτο ἱστορικὸν μνημεῖον περιεσώθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ρινβαλλίας Αλφρέδου. Ὅρα καὶ τὴν ἐν Βρυξέλλαις ἀνωλύτως ἐκδοθεῖσαν δεκάτομον ἱστορίαν τῶν Παπῶν εἰς τόμ. Γ'.

¹⁰⁷ **O Gilbert Genebrard** (12 Δεκεμβρίου 1535 – 16 Φεβρουαρίου 1597) ἦταν Γάλλος Βενεδικτίνος θεολόγος καὶ μελετητής. Ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιο μορφωμένους καθηγητῆς στὸ πανεπιστήμιο καὶ μέσα ἀπὸ τὰ πολυάριθμα καὶ σοφὰ ἐρμηνευτικά του ἔργα ἐγένεε διάσημος σε ὅλη τὴν Ἑυρώπη. Ὁ Genebrard μετέφρασε πολλὰ ραβινικὰ γραπτὰ στὰ λατινικά, κὶ ἔγραψε ἕνα ἀπὸ τὰ καλύτερα σχόλια στους Ψαλμοὺς: "Psalmi Davidis vulgata editione, calendario hebraeo, syro, graeco, latin, hymnis, argumentis, et commentariis, etc. instructi" (Παρίσι, 1577). εἶναι ὁ συγγραφέας τοῦ «Ἡ Ἀγία Τριάδα» (Παρίσι, 1569). "Τζόελ ὁ προφήτης με Παράφραση καὶ Σχόλια" κ.λπ. (Παρίσι, 1563); "Chronographiae Libri IV" (Παρίσι 1580) καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα. Ἐπίσης, ἐπιμελήθηκε τὰ ἔργα τοῦ Ὠριγένη (Παρίσι, 1574).

τοῦ ἄμβωνος ἐκφωνοῦντος· «ὁ Διάβολος πρότερον μὲν ἠλίευε τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀνὰ ἓνα διὰ μικροῦ ἀγκίστρου, νῦν δὲ ἀγρεύει αὐτοὺς σωρηδὸν διὰ μεγάλου δικτύου. Πάντες τότε ἐνυμφεύοντο, νῦν δὲ ὡς κύνες ἐν ταῖς τριόδοις αἰσχρορρογοῦσι διάκονοι ἐνήλικες ἠγνόουν τότε ὅσα δεκαπενταετείς κανδηλανάπτει πρᾶττουσι τῶρα. Πάντες ἐγείνατε μαστροποί, τοκογλύφοι, βλάσφημοι, βάταλοι, πορνοτελῶναι, ὑπασπισταὶ τοῦ μεγάλου Διαβόλου, ὅστις θέλει βράσει ὑμᾶς τρίζοντας τοὺς ὀδόντας εἰς τὸν μέγαν λέβητα τῆς κολάσεως»¹⁰⁸. Κατὰ δὲ τὸν Χρονογράφον Ρημινίας Φλοδοῶρδον «οἱ τότε

τα ἐξῆς ἀπὸ τον ἄμβωνα: «Παλιά, ο Διάβολος ψάρευε τους αμαρτωλούς έναν-έναν, με ένα μικρό αγκίστρι. Τώρα όμως τους πιάνει σωρηδόν, με ένα μεγάλο δίχτυ. Παλιά, ὅλοι παντρεύονταν. Τώρα όμως ασχημονοῦν, σαν σκυλιά στις διασταυρώσεις, ἐνῶ ἐνήλικες διάκονοι τότε ἀγνοοῦσαν ὅσα κάνουν τῶρα δεκαπεντᾶχρονοι καντηλανάφτες. Ὅλοι γίνατε μαστροποί, τοκογλύφοι, βλάσφημοι, τραυλοί, προαγωγοί, ὑπασπιστές του μεγάλου Διαβόλου, που θα σας βράσει τρίζοντας τα δόντια στο μεγάλο καζάνι της κόλασης»¹⁰⁹. Σύμφωνα με τον Χρονογράφο της Reims (Ρενς), Φλοδοῶρδο¹¹⁰, "οι ιερεῖς τότε, μη

¹⁰⁸ Clerci Quadragesima feria ante Pasque. Apud Potter.

¹⁰⁹ **Ο Λουί ντε Πότερ** (26 Απριλίου 1786 – 22 Ιουλίου 1859), ἦταν Βέλγος δημοσιογράφος, επαναστάτης, πολιτικός και συγγραφέας. Ἀπὸ τα περισσότερα ἀπὸ 100 βιβλία και φυλλάδια, ἓνα ἀπὸ τα πιο ἀξισημῆτα ἔργα του ἦταν ἡ περίφημη Ἐπιστολή πρὸς τους συμπολίτες και, στην οποία προώθησε τὴ δημοκρατία, τα καθολικά ἐκλογικά δικαιώματα και τὴν ἐνότητα μεταξὺ Βέλγων φιλελεύθερων και καθολικῶν. Ὡς ἓνας ἀπὸ τους ἥρωες τῆς Βελγικῆς Ἐπανάστασης, κήρυξε τὴν ἀνεξαρτησία του Βελγίου ἀπὸ τὴν Ὀλλανδία (ἀπὸ τὴν ταράτσα του Δημαρχείου των Βρυξελλῶν στις 28 Σεπτεμβρίου 1830) και ἐγκαινίασε τὴν πρώτη βελγικὴ κοινοβουλευτικὴ συνέλευση (στις 10 Νοεμβρίου 1830), ἐκ μέρους τῆς ἀπερχόμενης βελγικῆς προσωρινῆς κυβέρνησης. Μεταξὺ των πολλῶν ἔργων που δημοσίευσε, περιλαμβάνεται και ἡ "Ἱστορία του Χριστιανισμοῦ", ἀπὸ ὅπου ο Ροῖδης πήρε τὸ σχετικὸ ἀπόσπασμα του Κληραίου. Το οκτάτομο αὐτὸ ἔργο βρίσκεται ἀνὰ τόμο στις ἀκόλουθες διευθύνσεις: [\[1\]](#), [\[2\]](#), [\[3\]](#), [\[4\]](#), [\[5\]](#), [\[6\]](#), [\[7\]](#), [\[8\]](#), [\[9\]](#)

Το κείμενο του Ροῖδη βασίζεται σχεδόν αὐτοῦσιο στο παρακάτω ἀπόσπασμα που βρίσκεται στον [4ο τόμο](#) ἀπὸ τους παραπάνω στην ἐκδοση που ἐντόπισα ἐγὼ και στην σελίδα 39.

«Le diable, dit le prédicateur Clérée, ne pêchait (autrefois), sinon à la ligne; nunc autan à la retz. Il y avait au temps passé quelque bonnêteté de vivre dans le mariage; maintenant c'est toute chiennerie. Jeunes filles alors les hommes de trente ans savaient à peiue ce que c'est que l'acte de la chair; à présent ils s'y adonnent dès l'âge de douze et de quinze ans. Partout donc le diable pêche au filet. Gens de vie scandaleuse, notoires macquerettes, usuriers, blasphémateurs publics, pipeurs, trompeurs, détracteurs, qui, par vos langues de serpent et vos mauvais exemples, entraînez les autres au péché, vous êtes les aides et les agens du grand diable dans sa pêcherie (vos estis coadjutores magni diaboli in suapiscaloria). Mais, mon frère, quelle récompense auront ces gens- là? Je dis qu'ils pleureront tous quand on les fera frire, avec ceux qu'ils ont trompés, dans la poêle ou la chaudière d'enfer (dico quod luge buntomnes cum fuerint frixati cum aliis quos deceperunt in patella vel caldaria inferni).»

Ὁ κήρυκας Κληραῖος λέει: «Παλαιότερα, ο διάβολος δεν ψάρευε παρά μόνο με πετονιά· τῶρα ὁμως, ψάχνει με δίχτυ. Κάποτε υπήρχε κάποια τιμιότητα στη συζυγικὴ ζωὴ· τῶρα επικρατεῖ ἡ ἀκολασία. Τότε, οἱ ἄντρες τριάντα χρονῶν με δυσκολία ἤξεραν τι εἶναι ἡ σαρκικὴ πράξη· τῶρα ἀρχίζουν να ἐπιδίδονται σ' αὐτὴ ἀπὸ τὴν ἡλικία των δώδεκα και δεκαπέντε ἐτῶν. Ἐτσι, παντοῦ ο διάβολος ψάρευει με δίχτυ. Ἐσεῖς, οἱ ἄνθρωποι με τὴν σκανδαλώδη ζωὴ, οἱ γνωστοὶ προξενητές, οἱ τοκογλύφοι, οἱ δημόσιοι βλάσφημοι, οἱ ἀπατεῶνες, οἱ πλάνοι, οἱ συκοφάντες, που με τις φιδίσεις γλώσσε σας και τα κακά σας παραδείγματα παρασύρετε τους ἄλλους στην ἀμαρτία, εἴστε οἱ βοηθοὶ και οἱ πράκτορες του μεγάλου διαβόλου στο ψαράδικό του (Λατ: vos estis coadjutores magni diaboli in suapiscaloria = εἴστε βοηθοὶ του μεγάλου διαβόλου στις δολοπολκίες του). Ἀλλά, ἀδερφέ μου, ποια ἀνταμοιβὴ θα ἔχουν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι; Λέω ὅτι ὅλοι θα κλάψουν ὅταν θα τηγανιστοῦν μαζί με ἐκείνους που ἐξαπάτησαν, μέσα στο τηγάνι ἢ τον καζάνι τῆς κόλασης (dico quod lugebunt omnes cum fuerint frixati cum aliis quos deceperunt in patella vel caldaria inferni = Λέω ὅτι ὅλοι θα θρηνησοῦν ὅταν τους τηγανιστοῦν με ἄλλους που τους ξεγέλασαν στο τηγάνι ἢ στο καζάνι τῆς κόλασης).»

¹¹⁰ **Ο Flodoard of Reims** (Λατινικά: Flodoardus; 893/4 – 28 Μαρτίου 966) ἦταν Φράγκος χρονικογράφος και ἱερέας τῆς καθεδρικῆς ἐκκλησίας του Ρεμς στο δυτικὸ φραγκικὸ βασίλειο κατὰ τις δεκαετίες που ἀκολούθησαν τὴ διάλυση τῆς Καρολίγγειας Αυτοκρατορίας. Τα γραπτά του ἀποτελοῦν σημαντικὲς πηγές για τὴν ἱστορία τῆς Δυτικῆς Ευρώπης, ἰδιαίτερα τῆς Γαλλίας, στις ἀρχές και τα μέσα του δέκατου αἰώνα και μπορεῖ ο ἀναγνώστης να τα βρεῖ ἐδῶ: <https://dn790004.ca.archive.org/0/items/historiaremensis01flod/historiaremensis01flod.pdf>. Ὡστόσο τὸ κείμενο για τα καπηλειὰ δεν περιέχεται πουθενὰ στις 418 σελίδες του «Histoire de l' Eglise de Reims». Ἀντίθετα τὸ ἐντόπισα σε ἓνα ἐντελὸς διαφορετικὸ ὕφους και στοχοθεσίας βιβλίο του 1851, με τίτλο «[HISTOIRE DES HÔTELLERIES, CABARETS, HÔTELS GARNIS, RESTAURANTS ET CAFÉS](#) (ἹΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΩΝ, ΚΑΜΠΑΡΕ, ΠΑΝΔΟΧΕΙΩΝ, ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΦΕ) κάποιου Francisque Michel. Στο βιβλίο αὐτὸ ἀναφέρεται αὐτολεξεί:

L'Église fit plus: non seulement elle laissa ses prêtres aller au cabaret sans trop les réprimander, mais elle admit le cabaret chez elle. À certains jours, le portail de quelques basiliques fut une taverne ouverte à tous, où le vin coulait à flots pour tous; et l'on vit dans le préau de certaines églises (intra sanctos ambitus) s'ouvrir toute l'année maint cabaret effronté (cauponaria officina), aussi bien que dans les lieux les plus voisins, et presque dans le cloître des monastères. Au milieu du bourg qui s'éleva autour de la riche

Η Ἐκκλησία ἔκανε περισσότερα: ὄχι μόνο ἐπέτρεπε στους ἱερεῖς τῆς να πηγαίνουν στα καπηλειὰ χωρὶς μεγάλες ἐπιπλήξεις, ἀλλὰ δέχθηκε τα κρασοπουλειὰ στο ἴδιο τῆς το σπῆτι. Κάποιες μέρες, ἡ πύλη ὀρισμένων ναῶν ἦταν μια ἀνοιχτὴ ταβέρνα σε ὅλους, ὅπου τὸ κρασί ἔρεε ἐλεύθερα. Ἐτσι βλέπουμε στην αὐλὴ ὀρισμένων ἐκκλησιῶν (intra sanctos ambitus) πολλὰ καταστήματα τῆς ντροπῆς (cauponaria officina) να ἀνοίγουν ὅλο τὸ χρόνο, καθὼς και στα πιο γειτονικά μέρη, και σχεδόν καθολικά των μοναστηριῶν. Στὴ μέση του χωριῦ που μεγάλωσε, γύρω ἀπὸ τὸ

abbaye de Saint-Riquier, il y avait la rue des cabaretiers, qui, chaque jour, s'obligeaient à servir la redevance collective de trente setiers de cervoise aux bons moines, trop friands sans doute pour se faire payer cet impôt autrement qu'en nature. Les conciles déployèrent souvent, et par des actes spéciaux, leur sévérité contre ces scandales. Il en est un du VIIIe siècle, par exemple, dont le père Labbe nous donne les statuts, qui défendit d'ouvrir aucune taverne dans une enceinte consacrée.

Saint Remi fit les mêmes défenses, surtout en ce qui concernait la vente du vin sous le portail des églises, quoique, pour autoriser cet usage, on pût opposer à ses rigueurs l'exemple de saint Abraham qui, les jours de fête, se plaisait à donner à boire au peuple sur les marches mêmes de son église. Ce scandale, si bien patronné, s'était si fort invétéré, que le saint évêque ne vint à bout de le déraciner dans son diocèse qu'en faisant un miracle. Rouillard le raconte ainsi dans son Histoire de Melun, d'après le chroniqueur rémois Flodoart. « Le flacon de vin que bénit saint Remi et le donna au roi Clovis, ne s'épuisa ni ne défaillit point; ains, à mesure qu'il en buvait, miraculeusement redevenait tout plein : au contraire, fit défaillir celui que sans respect on vendait en son église, comme si c'eût été quelque étape publique.»

C'est toujours du meilleur vin que voulaient les prêtres, soit qu'ils allassent au cabaret, soit qu'ils vinsent s'enivrer sous le porche de leur église changé en taverne, soit même seulement qu'ils célébrent la messe. À l'autel ils buvaient le calice à pleins bords; et l'on en vit qui, bien loin d'observer fidèlement la loi de l'abstinence imposée à quiconque va communier, se chargeaient l'estomac de viandes et de vin avant de se présenter à la sainte table. Ils prétendaient ainsi imiter mieux la cène apostolique. Souvent des prêtres officiants, même des évêques ainsi gorgés, furent saisis de nausées au pied de l'autel, et vomirent l'hostie avec les débris de leur orgie.

Nous n'en finirions pas si nous voulions reproduire ici tout ce que nous ont transmis les légendaires, les chroniques, les pénitentiels sur l'ivrognerie et l'appétit vorace et insatiable des gens d'Église. Jean de Cluny, par exemple, dans sa Vie de saint Odon, nous raconte les excès justement punis de deux moines de son temps, qui, échappés de leur cloître, courent le monde en gourmands et en ivrognes, prennent les cabarets pour stations, et même, les jours maigres, se gorgent de gras gigots et de volailles.

Le premier, après une longue course, entre chez sa sœur, et son premier mot est pour demander à manger. On lui offre des poissons frais qu'on vient de pêcher en abondance. « Fi ! des poissons! crie le moine. Pour qui me prend-on? Des poissons! j'en suis las. J'en mange tous les jours depuis de si longues années, qu'il m'est impossible d'en voir sans dégoût. » La bonne femme, alors, veut se mettre à lui faire rôtir un gigot; mais notre affamé lui prend la viande des mains, en taille une tranche, la jette sur les charbons, tout en criant qu'on lui apporte du vin, et après le premier coup, se met à mordre à belles dents la viande toute saignante. Mais la bouchée lui reste au gosier et l'étrangle; il tombe par terre suffoqué et râlant.

L'autre moine arrive chez son père comme il fait à peine jour, et tout d'abord il veut déjeuner. On lui remontre que l'heure est indue pour se mettre à table : « Comment, s'écrie-t-il, j'ai marché toute la nuit, et vous voudriez m'obliger à jeûner ! Non, de par le diable ! servez-moi vite ce que vous avez. » Alors on lui apporte du poisson ; mais indigné, comme l'autre, il le repousse avec colère et dédain. Tout en grondant, il cherche des yeux s'il ne trouvera pas dans quelque coin une pâture plus digne, avise une poule auprès

πλούσιο αβαείο του Αγίου Ρικέρ, βρισκόταν ο δρόμος των ταβερνιάρηδων, οι οποίοι, καθημερινά, υποχρεώνονταν να σερβίρουν έναντι ενός συλλογικού ποσού τριάντα σητερείων, στους καλούς μοναχούς, που αναμφίβολα προτιμούσαν να τους καταβάλλεται αυτός ο φόρος έτσι, σε είδος, παρά με άλλον τρόπο. Τα συμβούλια έδειχναν συχνά, και μέσω ειδικών πράξεων, τη σφοδρή αντίθεσή τους ενάντια σε αυτά τα σκάνδαλα. Υπάρχει ένα από τον 8ο αιώνα, για παράδειγμα, του οποίου τα καταστατικά μας δίνει ο πατέρας Labbe, το οποίο απαγόρευε το άνοιγμα οποιασδήποτε ταβέρνας σε έναν αγιασμένο περίβολο.

Ο Άγιος Ρεμί έκανε τις ίδιες απαγορεύσεις, ειδικά σε ό,τι αφορά την πώληση κρασιού κάτω από τις πύλες των εκκλησιών. Ωστόσο, για να επιτραπεί αυτή η χρήση, θα μπορούσε κανείς να αντιτάξει στην αυστηρότητά του το παράδειγμα του Αγίου Αβραάμ, ο οποίος, τις ημέρες των εορτών, θεωρούσε σκόπιμο να προσφέρει ένα ποτό στους ανθρώπους στα ίδια τα σκαλιά της εκκλησίας του. Αυτό το σκάνδαλο, που ξεκίνησε με τόσο καλές προθέσεις, είχε γίνει τόσο ακραίο που ο ιερός επίσκοπος δεν μπορούσε να το ξεριζώσει από την επισκοπή του παρά μόνο κάνοντας ένα θαύμα. Σύμφωνα με τον χρονικογράφο της Ρενς, Flodoart, ο Rouillard στην «Ιστορία του Μελούν» γράφει: «Το μπουκάλι του κρασιού που ευλόγησε ο Άγιος Ρεμί και έδωσε στον βασιλιά Κλόβις δεν τελείωνε ούτε χαλούσε. Έτσι, όσο έπινε, αυτό ως εκ θαύματος ξαναγέμιζε: αντίθετα, αν κάποιος το πουλούσε στην εκκλησία χωρίς σεβασμό, τον έκανα να λιποθυμά, λες και ήταν δημόσιο θέαμα.»

Οι ιερείς επιθυμούσαν πάντα το καλύτερο κρασί, είτε πήγαιναν στο καπηλειό, είτε έρχονταν να μεθύσουν κάτω από τη βεράντα της εκκλησίας τους που μεταμορφώθηκε σε ταβέρνα, είτε απλώς γιόρταζαν τη λειτουργία. Μέσα στο ιερό, κατέβαζαν το δισκοπότηρο μέχρι πάτο. Και ξέρουμε και κάποιους που, κάθε άλλο παρά τηρώντας πιστά τον νόμο της αποχής που επιβάλλεται σε όποιον πηγαίνει να κοινωνήσει, γέμιζαν το στομάχι τους με κρέας και κρασί πριν παρουσιαστούν στην αγία τράπεζα. Αξιώθηκαν έτσι να μμηθούν καλύτερα το αποστολικό δείπνο. Συχνά οι ιερείς, ακόμη και οι επίσκοποι σε αυτή την κατάσταση, καταλαμβάνονταν από ναυτία μπροστά στο Άγιο Βήμα και έκαναν εμετό την Αγία Μετάληψη με τα υπολείμματα του οργίου τους.

Δεν θα τελειώναμε ποτέ αν θέλαμε να αναπαράγουμε εδώ όλα όσα μας μεταδίδουν οι θρύλοι, τα χρονικά, οι μετάνοιες για το μεθύσι και η αδηφάγα και ακόρεστη όρεξη των ανθρώπων της Εκκλησίας. Ο Ιωάννης του Κλυνύ, για παράδειγμα, στον βίο του συμπατριώτη του Αγίου Όντο, μας λέει για τη δίκαια τιμωρία που υπέστησαν δυο μοναχοί της εποχής του, οι οποίοι, δραπετεύσαν από το μοναστήρι τους, περιπλανήθηκαν στον κόσμο ως λαίμαργοι και μέθυσοι, και σταματούσαν σε όλα τα κρασοπουλιά, και ακόμα και τις μέρες της νηστείας, την έπεφταν χοιρομέρια και πουλερικά.

Ο πρώτος, μετά από μεγάλο ταξίδι, μπαίνει στο σπίτι της αδερφής του, και ο πρώτος του λόγος είναι να ζητήσει κάτι να φάει. Του προσφέρθηκε φρέσκο ψάρι που μόλις είχαν πιάσει σε αφθονία. «Ουφ! Ψάρια! φωνάζει ο καλόγερος. Για ποιον με πέρασες; Ψάρια! Τα έχω βαρεθεί. Τα τρώω κάθε μέρα τόσα χρόνια που μου είναι αδύνατο να το κοιτάξω χωρίς αηδία. » Η καλή γυναίκα, λοιπόν, θέλησε να αρχίσει να του ψήσει ένα αρνάκι· αλλά ο πεινασμένος μας παίρνει το κρέας από τα χέρια της, κόβει ένα κομμάτι, το πετάει στα κάρβουνα, και μέσα σ' όλα αυτά φωνάζει να του φέρει κρασί. Με την πρώτη γουλιά, αρχίζει να δαγκώνει το ματωμένο κρέας με τα δόντια του. Αλλά η μπουκιά μένει στο λαιμό του και τον πνίγει. Πέφτει στο έδαφος πνιγόμενος και μουγκρίζοντας.

Ο άλλος μοναχός φτάνει στο πατρικό του σπίτι την ώρα που ίσα που έφεγγε ακόμη και πρώτα από όλα θέλει να γευματίσει. Του υπενθυμίζεται ότι είναι ακατάλληλη ώρα να καθίσει να φάει: «Τι», φωνάζει, «Περπατάω όλο το βράδυ και θα θέλατε να με αναγκάσετε να νηστέψω! Όχι, μα τον διάβολο! Σέρβιρε μου γρήγορα αυτό που έχεις. » Μετά του φέρνουν ψάρια· αλλά αγανακτισμένος, όπως ο άλλος, τα απορρίπτει με θυμό και περιφρόνηση. Ενώ γρυλίζει, κοιτάζει τριγύρω για να δει αν δεν θα βρει κάτι πιο καλό για φαί σε κάποια γωνιά, εντοπίζει μια κότα κοντά στην εστία, την χτυπάει με ένα ραβδί και

ιερείς, μὴ ἀρκούμενοι νὰ μεθύωσιν ἐν τοῖς οἰνοπωλείοις μετέβαλλον εἰς καπηλεῖα τὰ πρόθυρα τῶν ἐκκλησιῶν, ὅπου κατὰ τὰς ἐπίσημους ἐορτὰς ἔρρεεν ὁ οἶνος ποταμηδόν· εἰς πολλῶν δὲ ναῶν καὶ Μοναστηρίων τὸν ἱερὸν περίβολον (*intra sanctos ambitus*) εἶχον συστηθῆ μόνιμα καπηλεῖα (*cauponaria officina*). Οἱ λειτουργοῦντες ἀντὶ νὰ ἦναι νήστευτοι πρὸ τῆς ἀγίας μεταλήψεως προσήρχοντο πολλάκις εἰς τὸ θυσιαστήριον τοσοῦτω ὑπερκορεῖς κρεῶν καὶ οἴνου, ὥστε καταλαμβανόμενοι ὑπὸ ναυτίας ἐξήμουν τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης. Τοῦτο δὲ ἔπαθον οὐ μόνον ἀπλοῖ ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοποι πολλάκις ἐν περιχρῶσιν περιβολῆ ἱεροσυνοῦντες.»

Ἡ βεβαιότης τοῦ ὅτι ἀδιόρθωτα ἦσαν τὰ ἥθη τῶν κληρικῶν παρεκίνησε τοὺς συντάκτας τῶν ἱερῶν κανόνων εἰς ἔκδοσιν νόμου, καθ' ὃν ἀπηγορεύετο τοῖς λαϊκοῖς τὸ νὰ ὑποθέσωσιν ὡς ἔνοχον ἱερέα, καὶ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἂν ἤθελον συλλάβει αὐτόν. «Ὁσάκις βλέπετε ἱερωμένον ἐναγκαλιζόμενον τὴν γυναῖκα ὑμῶν, διατάσσει τὸ Κανονικὸν Δίκαιον, πρέπει νὰ νομίζετε ὅτι πράττει τοῦτο, ἵνα εὐλογῆσῃ αὐτήν»¹¹¹. Τοιαύτη ἡ τοῦ τότε κλήρου ἀκολασία· ἴδωμεν δὲ ἂν ἐλάσσων αὐτῆς ἦτο καὶ ἡ ἀμάθεια.

Ἀνελίσσοντες ο, τιδήποτε τῶν περὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συγγραμμάτων εὐρίσκομεν χωρία, οἷα τὰ κατωτέρω· «Τῷ 846, ἦτοι τῷ ἐννάτῳ πρὸ τῆς Ἰωάννας ἔτει, «οἱ ἱερεῖς εἶχον καταστήσει τοσοῦτω ἀμαθεῖς, ὥστε ἐβάπτιζον τὰ βρέφη *in nomine Patria, Filia et Spiritu Sancta*, ἦτοι εἰς τὸ ὄνομα τῆς Πατρίδος, τῆς Θυγατρὸς καὶ τῆς Ἁγίας Πνοῆς, ἀντὶ τοῦ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ δὲ κακοῦ προοδεύοντος καθ' ἐκάστην, ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ κυρωθῆ νόμος, καθ' ὃν οἱ ἱερεῖς

αρκούμενοι στο νὰ μεθοῦν στα οἰνοπωλεῖα, μετέτρεψαν τὰ προαύλια τῶν ἐκκλησιῶν σε καπηλεῖα, ὅπου κατὰ τις ἐπίσημες γιορτές το κρασί ἐτρεχε σαν ποτάμι. Στον ἱερό περίβολο πολλῶν ναῶν καὶ μοναστηριῶν, (*intra sanctos ambitus*) εἶχαν στηθεῖ μόνιμα καπηλεῖα (*cauponaria officina*). Αὐτοὶ που λειτουργοῦσαν, ἀντὶ νὰ νηστεύουν πρὶν ἀπὸ τὴν Ἁγία Μετάληψη, συχνὰ προσέρχονταν στο θυσιαστήριο τόσο υπερβολικὰ χορτάτοι με κρέατα καὶ κρασί, ὥστε παθαίνοντας ναυτία ἔκαναν ἐμετό το σῶμα του Σωτῆρος πάνω στην ἱερὴ τράπεζα. Καὶ αὐτὸ το πάθαιναν ὄχι μόνο ἀπλοῖ ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοποι, που συχνὰ λειτουργοῦσαν φορώντας χρυσοποικίλτα ἀμφία.»

Ἡ βεβαιότητα ὅτι τὰ ἥθη τῶν κληρικῶν ἦσαν ἀδιόρθωτα ὠθήσε τους συντάκτες τῶν ἱερῶν κανόνων νὰ ἐκδώσουν νόμο, ὁ ὁποῖος ἀπαγόρευε στους λαϊκοὺς νὰ υποθέσουν ὡς ἔνοχο κάποιον ἱερέα, ἀκόμα καὶ ἀν τὸν ἐπιανῶν ἐπ' αὐτοφῶρῳ. "Ὅσες φορές βλέπετε ἱερωμένο νὰ ἀγκαλιάζει τὴν γυναῖκα σας," διατάσσει τὸ Κανονικὸ Δίκαιο, "πρέπει νὰ νομίζετε ὅτι τὸ κάνει, γιὰ νὰ τὴν εὐλογῆσει." Τέτοια ἦταν ἡ ἀκολασία τοῦ κλήρου ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Ἀς δούμε ὁμως μήπως ἦταν μικρότερη καὶ ἡ ἀμάθειά του.

Ἐξετάζοντας ὁποιοδήποτε ἀπὸ τὰ συγγράμματα που ἀναφέρονται στὴν ἐποχὴ ἐκείνη, συναντᾶμε χωρία ὅπως τὰ ἀκόλουθα: "Τὸ 846, δηλαδὴ ἐννέα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν Ἰωάννα, "οἱ ἱερεῖς εἶχαν γίνῃ τόσο ἀμαθεῖς, ὥστε βάπτιζαν τὰ βρέφη *in nomine Patria, Filia et Spiritu Sancta*, δηλαδὴ στο ὄνομα τῆς Πατρίδας, τῆς Θυγατέρας καὶ τῆς Ἁγίας Πνοῆς, ἀντὶ τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ καθὼς τὸ κακὸ προόδευε καθημερινά, κρίθηκε ἀναγκαῖο νὰ κυρωθῆ

de l'âtre, l'assomme d'un coup de bâton, et s'écrie tout triomphant: «Voilà qui me tiendra lieu de poisson (hoc erit hodie mihi piscis).»

Les valets lui font observer qu'on est en carême, et lui demandent si par hasard il a dispense de son abbé pour faire gras. «Bah ! dit-il, haussant les épaules, la volaille n'est pas de la viande. Les oiseaux et les poissons n'ont-ils pas été créés en même temps ? ils sont donc de la même espèce ! » On trouve la raison bonne, et, sans plus de remontrance, on lui sert la poule. Mais à la première bouchée il s'étrangle ; et pendant qu'il agonise, tous ceux qui se trouvent là, pour ajouter à son châtement, l'accablent d'injures et de soufflets (pugnos tamen et cervicatos pro mercede suae improbitatis in opprobrium antequam moreretur sumpsit).

ἀναφωνεῖ θριαμβευτικὰ: «Ἐδῶ εἶναι λοιπὸν αὐτὸ που θὰ ἀντικαταστήσει τὸ ψάρι γιὰ μένα: (*hoc erit hodie mihi piscis*).»

Οἱ υπηρέτες, τοῦ ἐπισημαίνου ὅτι εἶναι Σαρακοστή, καὶ τὸν ρωτοῦν ἀν κατὰ τύχη εἶχε ἀδεία ἀπὸ τὸν ηγούμενο τοῦ νὰ τὴν παραβῆ. "Μπα! εἶπε, ἀνασηκῶνοντας τοὺς ὠμους του, «τὰ πουλερικά δὲν εἶναι κρέας. Τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ψάρια δὲν δημιουργήθηκαν ταυτόχρονα; Εἶναι λοιπὸν τοῦ ἰδιοῦ εἴδους!» Ἡ αἰτιολόγησή του θεωρήθηκε καλὴ, καὶ, χωρὶς ἄλλες διαμαρτυρίες, τοῦ σερβιρίστηκε τὸ κοτόπουλο. Ἀλλὰ με τὴν πρώτη μπουκιὰ πνίγεται. Καὶ ἐνῶ πεθαίνει, ὅλοι ὅσοι εἶναι ἐκεῖ, γιὰ νὰ προσθέσουν στὴν τιμωρία του, τὸν κατακλύζουν με ὕβρεις καὶ χτυπήματα (*pugnos tamen et cervicatos pro mercede suae improbitatis in opprobrium antequam moreretur sumpsit*).

Ὅπως βλέπουμε ὁ Ροῖδης ἀντέγραψε αὐτοῦσιο τὸ κείμενο καὶ μάλιστα τὸ χρησιμοποίησε ὡς πηγὴ γιὰ τὸ ἐπεισόδιο τῆς ἀπόπειρας βιασμοῦ τῆς Ἰωάννας που ἀκολουθεῖ στο δεῦτερο Κεφάλαιο, χωρὶς νὰ ψάξει νὰ βρεῖ τὸ ἀρχικὸ κείμενο τοῦ Φλοδοάρδου. Τὸ κείμενο βρίσκεται στὴ σελίδα 200, καὶ μάλλον ἀν εἶχε αὐτὸ τὸ βιβλίον στὴ διάθεσή του δὲν χρειαζόταν ἄλλη πηγὴ γιὰ τὰ αἴσχη τοῦ μεσαιῶνα.

¹¹¹ Decretal, part. I cap. VIII. Ap. Potter.

ὕπεχρεοῦντο ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ἐννοοῦσι τὸ Πάτερ ἡμῶν»¹¹²

Καὶ ἀλλαχοῦ «ἐν ταῖς καρλοεῖοις λιτανεῖαις ἐπεκαλοῦντο τοὺς ἁγίους Ὀριχήλ, Ρογουήλ καὶ Τοβιχήλ, ἀντὶ τῶν Ραφαήλ, Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ, μέχρις οὗ συνελθοῦσα Σύνοδος ἀπεφάνθη ὅτι οἱ δῆθεν οὗτοι ἄγγελοι ἦσαν δαίμονες καὶ σύντροφοι τοῦ Σαβαώκ, Ασταρωθ καὶ Ἡνία.» ὁ δὲ ἀνωτέρω

νόμος, ὁ ὁποῖος υποχρέωνε τοὺς ἱερεῖς νὰ ἀποδείξουν ὅτι κατανοοῦν τὸ Πάτερ ἡμῶν."¹¹³

Και ἀλλοῦ: "στις λιτανεῖες τῆς ἐποχῆς τοῦ Καρόλου, ἐπικαλοῦνταν τοὺς ἁγίους Ὀριχήλ, Ρογουήλ καὶ Τοβιχήλ, ἀντὶ γιὰ τοὺς Ραφαήλ, Μιχαήλ καὶ Γαβριήλ, μέχρι ποὺ συνήλθε Σύνοδος καὶ ἀποφάνθηκε ὅτι οἱ δῆθεν αὐτοὶ ἄγγελοι ἦταν δαίμονες καὶ σύντροφοι τοῦ Σαβαώκ, Ασταρωθ καὶ Ἡνία."¹¹⁵ Ὁ δε

¹¹² Potter, Histoire du Christianisme τόμ. Γ'.

¹¹³ Στὴν σελίδα 36 τοῦ pdf στὸν [4ο τόμο τῆς](#) ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ Ντε Πότερ ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς:

Dès l'an 746, on trouve des prêtres si étrangers à la langue latine dont cependant ils se servaient pour remplir les devoirs de leur ministère, administrer les sacrements, etc., qu'ils conféraient le baptême : In nomine Patria, et Filia et Spiritus Sancta. Et de peur probablement de priver l'église de tout service canonique, le pape Zacharie approuva et légittima la formule baroque que nous venons de citer et d'autres du même genre, pourvu seulement qu'elles eussent été employées de bonne foi, par erreur involontaire et par simplicité, sans malice. — Corp. jur. can. decret., part. 3, de consecrat., dist. 4, cap. 86, Retulerunt

Ἀπὸ τὸ ἔτος 746 καὶ μετὰ, συναντᾶ κανεῖς ἱερεῖς τόσο ἀσχετοὺς μετὰ τὴν λατινικὴ γλῶσσα, τὴν ὁποία ὠστόσο χρησιμοποιοῦσαν γιὰ νὰ ἐκπληρῶσουν τὰ καθήκοντα τῆς διακονίας τοὺς νὰ τελέσουν τὰ μυστήρια κ.λπ., ὥστε βάπτιζαν λέγοντας: *In nomine Patria, et Filia et Spiritus Sancta* (Στὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τῆς Κόρης καὶ τῆς Ἁγίας Πνοῆς). Καὶ πιθανῶς ἀπὸ φόβο νὰ μὴν στερῆσει τὴν ἐκκλησία ἀπὸ ὁποιαδήποτε κανονικὴ λειτουργία, ὁ Πάπας Ζαχαρίας ἐνέκρινε καὶ νομιμοποίησε τὸν περιέργο τύπο ποὺ μόλις ἀναφέραμε καὶ ἄλλους παρόμοιους, ὑπὸ τὸν ὄρο μόνον νὰ εἶχαν χρησιμοποιοῦν μετὰ καλὴ πίστη, λόγῳ ἀκούσιου λάθους καὶ ἀπλότητος, χωρὶς κακία. — Corp. jur. can. decret., part. 3, de consecrat., dist. 4, cap. 86, Retulerunt.

Ὅπως βλέπουμε ὁ Ροῖδης ἐδῶ υπέπεσε σὲ μιὰ «μικρὴ» ἀβλεψία, προσθέτοντας ἑκατὸ χρόνια στὴν χρονολόγησιν τοῦ Ντε Πότερ. Δὲν εἶναι τίποτε τραγικὸ, ἀσφαλῶς ἡ κατάσταση δὲν θὰ εἶχε ἀλλάξει καὶ πολὺ στὴ Ρώμη, ὠστόσο δὲν παύει νὰ εἶναι μιὰ λαθροχειρία προκειμένου νὰ στηρίξει τὴν Πάπισσά του.

¹¹⁵ Στὸ κάτω μέρος τῆς σείδας 36 τοῦ pdf στὸν [4ο τόμο τῆς](#) ἱστορίας τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ Ντε Πότερ ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς:

Les capitulaires ordonnent aux évêques de veiller à ce que les prêtres croient ce qu'ils doivent croire, à ce qu'ils sachent administrer correctement le baptême, et comprennent, outre les prières contenues dans l'office de la messe (et missarum preces bene intelligent), au moins l'oraison dominicale, afin de pouvoir l'expliquer aux fidèles et pour que chacun sache avec précision ce qu'il demande journallement à Dieu (et dominicam orationem ipsi intelligent et omnibus prædicent intelligendam, ut quisque sciat quid petat a Deo). Il était spécialement requis des prêtres à cette époque (et cela seul prouve la grande ignorance du clergé), de savoir baptiser selon les règles, de posséder une connaissance utile du pater et du credo, de connaître les canons de l'église et le calendrier à son usage. — Capitular. l. 1, cap. 36, l.1, p. 718. — Capitula Guillelbert. ibid. l. 2, append. p. 437.

Οἱ κανονισμοὶ διατάζουν τοὺς ἐπισκόπους νὰ φροντίσουν ὥστε οἱ ἱερεῖς νὰ πιστεῦν αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ πιστεῦν, ὅτι γνωρίζουν πῶς νὰ κάνουν σωστὰ τὸ βάπτισμα καὶ νὰ καταλαβαίνουν, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς προσευχὲς ποὺ περιέχονται στὸ ἀξίωμα τῆς λειτουργίας τῆς Θείας Λειτουργίας (et missarum preces bene intelligent = καὶ κατανοοῦν καλὰ τὶς προσευχὲς τῆς λειτουργίας), τουλάχιστον τὴν Κυριακάτικη προσευχή, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὴν ἐξηγήσουν στους πιστοὺς καὶ γιὰ νὰ γνωρίζουν ὅλοι ἀκριβῶς τι ζητοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸ καθημερινά (et dominicam orationem ipsi intelligent et omnibus prædicent intelligendam, ut quisque sciat quid petat a Deo = καὶ ἅς καταλάβουν οἱ ἴδιοι τὴν προσευχὴ τῆς Κυριακῆς καὶ ἅς κηρύξουν σὲ ὅλους ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ κατανοητὴ, ὥστε ὁ καθένας νὰ ξέρει τὴν ζητᾶ ἀπὸ τὸν Θεὸ). Ἰδιαιτέρως ἀπαιτοῦνταν ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ (καὶ μόνον αὐτὸ ἀποδεικνύει τὴ μεγάλη ἀγνοία τοῦ κλήρου), νὰ ξέρουν νὰ βαπτίζουν σύμφωνα με τοὺς κανόνες, νὰ ἔχουν χρήσιμες γνώσεις γιὰ τὸν ἱερέα καὶ τὸ δόγμα, νὰ γνωρίζουν τοὺς κανόνες τοῦ ἐκκλησίας καὶ τὸ ἡμερολόγιο γιὰ τὴν χρῆσιν του

Eugène II et son concile de Rome (826) ordonnèrent de suspendre les sous-diacres, les diacres, les prêtres et même les prélats, qu'on aurait trouvés incapables de remplir les fonctions de leur ministère, jusqu'à ce qu'ils se fussent fait instruire. Ils se plaignirent amèrement de la négligence et du manque d'étude des ecclésiastiques, et ils voulurent que désormais il y eût en tous lieux des maîtres préposés à l'enseignement des lettres divines et humaines. Léon IV, vingt-sept ans après, fut obligé de renouveler cette loi dans un autre concile (Concil. roman, c. 4, apud Labbe, t. 9, p. 100; c. 34, p. 112, et p. 117). Il ne faut donc pas s'étonner si les livres sacrés de cette époque se ressentaient de l'ignorance de ceux à qui ils devaient servir : par exemple, on invoquait dans les litanies Carolines, les anges saint Orihel, saint Raguhel et saint Tobihcl (Uriel, Raguel et Tobiel), quoique le pape Zacharie eût décidé avec son onzième concile de Rome (745) que ces prétendus anges, ainsi qu'Inias, Tubuas, Sabaoc et

Ὁ Ευγένιος Β' καὶ ἡ Σύνοδος τοῦ στη Ρώμη (826) διέταξαν τὴν ἀναστολὴν τῶν υποδιακόνων, τῶν διακόνων, τῶν ἱερέων καὶ ἀκόμη καὶ τῶν ἀρχιερέων, ποὺ βρέθηκαν ἀνίκανοι νὰ ἐκπληρῶσουν τὰ καθήκοντα τῆς διακονίας τοὺς, μέχρι νὰ μορφωθοῦν. Παραπονιόντουσαν πικρά γιὰ τὴν ἀμέλεια καὶ τὴν ἔλλειψη μελέτης τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἤθελαν νὰ ὑπάρχουν ἐφεξῆς παντοῦ δάσκαλοι υπεύθυνοι γιὰ τὴν διδασκαλία τῶν θείων καὶ ἀνθρώπινων γραμμάτων. Ὁ Λέων Δ', εἴκοσι ἐπτὰ χρόνια ἀργότερα, υποχρεώθηκε νὰ ἀνανεώσει αὐτὸν τὸν νόμο σὲ ἄλλο συμβούλιο (Concil. roman, c. 4, apud Labbe, t. 9, p. 100· c. 34, p. 112, and p. 117). Ἐπομένως, δὲν πρέπει νὰ ἐκπληττόμεθα εἰς τὰ ἱερά βιβλία αὐτῆς τῆς περιόδου υπέφεραν ἀπὸ τὴν ἀγνοία ἐκείνων στους ὁποίους προορίζονταν νὰ υπηρετήσουν: γιὰ παράδειγμα, στις λιτανεῖες τῆς Καρολίνης, ἐπικαλοῦνταν τοὺς ἀγγέλους Ὀριήλ, Ραγουήλ καὶ Τομπιήλ (Uriel, Raguel καὶ Tobiel), ἀν καὶ ὁ Πάπας Ζαχαρίας εἶχε ἀποφασίσει μετὰ τὴν ἐνδέκατη σύνοδο τῆς Ρώμης (745) ὅτι αὐτοὶ οἱ λεγόμενοι ἄγγελοι,

μνημονευθείς Κληραῖος πληροφορεῖ ἡμᾶς ὅτι «πολλοὶ κλέπται θέλοντες νὰ μεταλάβωσι τῶν μυστηρίων καὶ φοβούμενοι μὴ ἀναγκασθῶσι νὰ προσφέρωσιν ἀντὶ τῆς ἀφέσεως τῶ πνευματικῶ τὰ κλαπέντα, ἐξωμολογοῦντο εἰς πλάνητας ἱερεῖς, οὔτε τὴν ἰταλικὴν οὔτε τὴν λατινίδα ἐννοοῦντας, ἀλλὰ μόνον τοῦ χωρίου αὐτῶν τὴν βαρβαροστομίαν, οἵτινες περιήρχοντο τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας πωλοῦντες ἀντὶ εὐτελοῦς ἀντιμισθίας καὶ πολλακίς ἀντὶ φιάλης οἴνου τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτημάτων»¹¹⁴.

Ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω ἐν βιβλίοις προχείροις εἰς ἕκαστον ῥήσεις, ἅς ἠδυνάμην νὰ πολλαπλασιάσω, δὲν παρέθηκα ἄνευ σκοποῦ ἢ ἀπλῆς χάριν παιδιᾶς, ἀλλ' ἵνα πείσω τὸν ἀναγνώστην, σαφῶς ἤδη τὰ τότε γνωρίζοντα, ὅτι ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν οὐδεμία ἐτρεῖτο πλέον περὶ τὴν ἀναγόρευσιν τῶν ἀρχιερέων τάξις, καὶ αἱ μὲν ἑταῖραι ἦσαν παντοδύναμοι, οἱ δὲ ἱερεῖς ἀναλφάβητοι καὶ ὁ λαὸς θρεμμάτων ἀγέλη, οὐδόλωσ ἦν ἀδύνατον εἰς γυναικα πολυμήχανον, ἀγχίνου καὶ πάντολμον, ὑπὸ δὲ ἀνδρικήν ἐσθῆτα παιδιόθεν ὑποκρύπτουσαν τὰ γυναικεῖα καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν θεολογίαν διδάσκουσαν δημοσίᾳ, ν' ἀπατήσῃ ἱερεῖς ἀμαθεῖς, εὐπίστους καὶ διὰ τὴν μέθην ἠλιθίους.

Ἀλλὰ πῶς κατώρθωσε νὰ κρύψῃ ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη τὴν θηλυτῆτα αὐτῆς ἡ Ἰωάννα;

Πρόχειρος ἢ ἀπάντησις καὶ εἰς τοῦτο, ἀνευρισκομένη ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ. Ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ Χριστιανισμοῦ χρόνων δὲν ἔλειψαν γυναῖκες, αἵτινες εὐσεβεῖ ζήλω καταφεύγουσαι εἰς ἀνδρῶν κοινόβια ἐλάνθανον πάντα ὑπὸ ῥάσον καλογήρου. Παρατρέχοντες

προαναφερθεῖς Κληραῖος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι "πολλοὶ κλέπτες, θέλοντας νὰ μεταλάβουν τῶν μυστηρίων καὶ φοβούμενοι μήπως ἀναγκασθῶν νὰ προσφέρουν στον πνευματικὸ ἀντὶ γιὰ τὴν ἀφεση, τὰ κλοπιμαῖα, ἐξομολογοῦνταν σε περιπλανώμενους ἱερεῖς, που δὲν καταλάβαιναν οὔτε τὴν ἰταλικὴ οὔτε τὴ λατινική, ἀλλὰ μόνον τὴν βαρβαρόφωνη διάλεκτο τοῦ χωρίου τους καὶ που περιδιάβαιναν τις πόλεις καὶ τὰ χωριά πουλώντας ἀντὶ εὐτελοῦς ἀντιμισθίας, καὶ πολλές φορές ἀντὶ γιὰ ἓνα μπουκάλι κρασί, τὴν ἀφεση τῶν ἀμαρτημάτων."

Ὅλες τις προαναφερθείσες φράσεις οἱ οποίες ὑπάρχουν σε βιβλία που ἔχω στα χέρια μου, καὶ τις οποίες εὐκόλα θα μπορούσα νὰ πολλαπλασιάσω, δὲν τις παρέθεσα ἀσκοπα ἢ ἀπλὰ γιὰ παιχιδί, ἀλλὰ γιὰ νὰ πείσω τὸν ἀναγνώστη, που πλέον γνωρίζει σαφῶς τὰ ἡθῆ τῆς ἐποχῆς, ὅτι σε μίᾳ ἐποχῇ ὅπου δὲν τηροῦνταν πλέον καμιά τάξις στὴν ἀναγόρευση τῶν ἀρχιερέων, καὶ οἱ εταῖρες ἦταν παντοδύναμες, οἱ ἱερεῖς ἀναλφάβητοι καὶ ὁ λαὸς ἀγέλη ἀβουλων δούλων, δὲν ἦταν καθόλου ἀδύνατον γιὰ μίᾳ γυναικα πολυμήχανη, εὐστροφη καὶ τολμηρή, που ἀπὸ παιδί ἐκρῦβε τὰ γυναικεῖα τῆς χαρακτηριστικὰ κάτω ἀπὸ ἀνδρική ἐνδυμασία καὶ δίδασκε δημοσίᾳ θεολογία γιὰ πολλά χρόνια, νὰ ξεγελάσει τους ἀμαθεῖς, εὐπίστους καὶ ἠλιθίους ἀπὸ το μεθύσι, ἱερεῖς.

Ἀλλὰ πῶς κατόρθωσε ἡ Ἰωάννα νὰ κρύψῃ ἐπὶ τόσα χρόνια τὴν θηλυκὴ τῆς φύση;

Εὐκόλη ἀπάντησις καὶ σε αὐτὸ το ἐρώτημα βρίσκεται στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία. Ἀπὸ τὰ πρώτα χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ, δὲν ἔλειψαν γυναῖκες που με θρησκευτικὸ ζήλο, κατέφευγαν σε ἀνδρικά μοναστήρια καὶ τους ξεγελοῦσαν ὅλους κάτω ἀπὸ το καλογερίστικο ῥάσο. Ἀφήνοντες στὴν

Simiel, étaient des diables, n'y ayant que trois vrais anges, savoir Michel, Gabriel et Raphaël (non enim Domina angelorum præter nomen Michaëlis, sed nomma dæmonum sunt... non autem... plusquam trium angelorum numina cognoscimus, id est Michaël, Gabriel, Raphaël). On annonçait avec pompe, dans les églises de France, le jour de la fête de Noël, « que le Verbe était entré dans le monde par l'oreille de la sainte Vierge, et qu'il en était sorti par la porte dorée, » comme le rapporte saint Agobard qui critique cette cérémonie avec aigreur, quoique saint Augustin, saint Éphrem et le pape Félix eussent enseigné, dans leurs écrits, une partie des erreurs reprochées à ce verset du chant latin, ainsi que nous l'avons vu dans la première époque (S. Agobard. de correct. antiphon. cap. 7, in opera Baluz. t. 2, p. 89, — Mabillon, veter. analect. t. 2, p. 682 et 690. — Labbe, concil. t. 6, p. 1561).

καθὼς καὶ ὁ Ἡνίας, ὁ Τουμπίας, ὁ Σαβαῶκ καὶ ὁ Συμιήλ, ἦταν διάβολοι, ἔχοντας μόνον τρεῖς ἀληθινούς ἀγγέλους, δηλαδὴ τὸν Μιχαήλ, τὸν Γαβριήλ καὶ τὸν Ραφαήλ. (non enim Domina angelorum præter nomen Michaëlis, sed nomma dæmonum sunt... non autem... plusquam trium angelorum numina cognoscimus, id est Michaël, Gabriel, Raphaël). Ἀνακοινώθηκε με μεγαλοπρέπεια, στὶς ἐκκλησίες τῆς Γαλλίας, ἀνῆμερα τῆς εορτῆς τῶν Χριστουγέννων, «ὅτι ὁ Λόγος εἰσῆλθε στὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ αὐτῆς τῆς Παναγίας, καὶ ὅτι τὸν ἄφησε ἀπὸ τῆ χρυσῆς πόρτας» ὅπως ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἀγοβάρδο, ὁ οποίος ἐπικρίνει αὐτὴ τὴν τελετὴ με πικρία, ἀν καὶ ὁ Ἅγιος Αυγουστίνος, ὁ Ἅγιος Εφραίμ καὶ ὁ Πάπας Φήλιξ εἶχαν διδάξει, στα γραπτά τους, μερικὰ ἀπὸ τὰ λάθη που κατηγοροῦνται γιὰ αὐτὸν τὸν στίχο τῆς λατινικῆς ψαλμωδίας, ὅπως εἶδαμε στὴν πρώτη περίοδο (S. Agobard. de correct. antiphon. cap. 7, in opera Baluz. t. 2, p. 89, — Mabillon, veter. analect. t. 2, p. 682 et 690. — Labbe, concil. t. 6, p. 1561).

¹¹⁴ Mabillon. Vetera analecta τόμ. Α', σελ. 682.

την Ἁγ. Θέκλαν, τὴν ἐν ἀνδρικῶ σχήματι ἀκολουθήσασαν τῷ Ἁγ. Παύλῳ καθ' ὅλας τὰς περιηγήσεις καὶ Μαργαρίταν τὴν Πελαγιανὴν, ἀκρῆν τὴν Ἁγία Θέκλα¹²⁰, που ἀκολούθησε τὸν Ἅγιο Παῦλο σε ὅλες τὶς περιηγήσεις του με ἀνδρική ἐνδυμασία, καὶ τὴν Μαργαρίτα τὴν Πελαγιανή¹²¹, ἡ

¹²⁰ **Ἡ Ἰσαπόστολος Ἁγία Θέκλα** (γενική: τῆς Ἁγία Θέκλης), εἶναι Μικρασιάτισσα ἁγία τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Ἰκόνιο, ἀναφερόμενη ὡς ἀκόλουθος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἀσπάστηκε τὸν Χριστιανισμό, ἔγινε ἀκόλουθος τοῦ Ἀποστόλου καὶ κήρυξε καὶ ἡ ἴδια μέχρι τὸ μαρτύριό της, ἀποτελώντας τὴν πρώτη γυναίκα Χριστιανὴ μάρτυρα. Για τὸν λόγο αὐτὸ ὀνομάζεται Ἰσαπόστολος καὶ Πρωτομάρτυς. Τὸ κείμενο ἀπὸ τὴν Χρυσὴ Βίβλο γράφει γι' αὐτήν:

Thecla sponsa Thamiri sedens in fenestra sua audivit Paulum, qui Iconium venerat, de virginitate praedicantem illi adhaesit. Titus ibi praecesserat et Paulum se descripsit. Statura brevis, capite robusto, superciliis junctis, naso aquilino, gratia plenus. Tunc mater Theclae filiam cum apostolo accusaverat. Tunc ambo ad proconsulem trahuntur, matre contra filiam clamante, quia sponsum suum contempsit et huic adhaeret. Tunc Paulus expellitur et Thecla igni injecta illaesa exivit et invenit Paulum pro se orantem et statim sequitur Antiochiam, ibique a quodam concupiscitur, sed videns se contemni, pro sacrilega iudici traditur. Sequenti die Thecla inter leones et leaenas et ursos projicitur, sed omnes se invicem interficiunt et virgo illaesa permansit. Tunc in aquam inter feras projicitur et dixit: in nomine patris et filii et spiritus sancti sit mihi haec aqua fons baptismi, et omnes ferae statim moriebantur. Iterum in amphitheatro inter feras crudeliores projici jubetur, sed pia matronae confluent et odorifera quaedam aptant, ut ferae dormiant et mitigentur. Quibus statim soporatis tauri fortissimi adducuntur, quibus ignita ferramentula ad genitalia ligantur, ut magis saeviant. Et virgo ligata inter illos projicitur, sed illaesa et combustis vinculis absolvitur. Deinde iterum cum apostolo Syrum pergit. Tandem a Paulo recta benedictione sumpta Iconium rediit et sponsum mortuum reperit. Mater eius in sua nequitia permansit, ipsa vero multarum virginum mater exstitit et orans ad dominum migrauit.

Ἡ Θέκλα, ἀρραβωνιασμένη με τὸν Θάμυρη, καθισμένη στο παράθυρό της, ἀκούσε τὸν Παῦλο, που εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὸ Ἰκόνιο, νὰ κηρύττει γιὰ τὴν παρθενία καὶ προσκολληθῆκε σὲ αὐτόν. Ὁ Τίτος εἶχε προηγηθεῖ ἐκεῖ καὶ περιέγραψε τὸν Παῦλο. Κοντός στο ἀνάστημα, με στιβαρὸ κεφάλι, ἐνωμένα φρύδια, μύτη γαμψή, γεμάτος χάρι. Τότε ἡ μητέρα τῆς Θέκλας κατηγορήσε τὴν κόρη τῆς καὶ τὸν Ἀπόστολο. Ἐπειτα ὀδηγοῦνται καὶ οἱ δύο μπροστὰ στον ἀνθύπατο, με τὴν μητέρα νὰ φωνάζει ἐναντίον τῆς κόρης τῆς, ἐπειδὴ περιφρόνησε τὸν μνηστήρα τῆς καὶ προσκολλήθηκε μαζί του. Τότε ὁ Παῦλος ἐκδιώκεται καὶ ἡ Θέκλα, ριγμένη στη φωτιά, βγαίνει ἀβλαβής, καὶ βρίσκει τὸν Παῦλο νὰ προσεύχεται γι' αὐτήν. Ἀμέσως πηγαίνει στὴν Ἀντιόχεια, ὅπου μερικοὶ τὴν ποθοῦν, ἀλλὰ βλέποντας ὅτι τοὺς περιφρονοῦσε, τὴν παραδίδουν στον δικάστη ὡς βλάσφημη. Τὴν ἐπόμενη μέρα ἡ Θέκλα ρίχνεται ἀνάμεσα σὲ λιοντάρια καὶ λέαινες καὶ ἀρκούδες, ἀλλὰ σκοτώνονται ὅλοι μεταξύ τους καὶ ἡ παρθένα μένει ἀλώβητη. Τότε ρίχτηκε στο νερὸ ἀνάμεσα στα θηρία καὶ εἶπε: Στο ὄνομα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀς εἶναι αὐτὸ τὸ νερὸ ἡ πηγὴ τοῦ βαπτίσματος γιὰ μένα, καὶ ὅλα τα θηρία πέθαναν ἀμέσως. Καὶ πάλι διατάσσεται νὰ τὴν πετάξουν στο ἀμφιθέατρο ἀνάμεσα στα πιο σκληρὰ θηρία, ἀλλὰ συγκεντρώθηκαν εὐσεβεῖς παρθένες καὶ ἀπλώθηκε μιὰ εὐωδία που ἔκανε τα θηρία νὰ κοιμηθοῦν καὶ νὰ ηρεμήσουν. Ὄταν αὐτὰ κοιμήθηκαν ἀμέσως, φέρνουν τοὺς πιο δυνατοὺς ταύρους καὶ τοὺς δένουν στα γεννητικά τοὺς ὄργανα με φλεγόμενα εργαλεῖα, γιὰ νὰ θυμώσουν ἀκόμα περισσότερο. Καὶ ἡ δεμένη παρθένος ρίχνεται ἀνάμεσά τους, ἀλλὰ ἀπελευθερώνεται ἀβλαβής καίγοντας τα δεσμὰ τῆς. Μετὰ πάλι πηγαίνει στὴ Συρία με τὸν ἀπόστολο. Τελικὰ, με τὴν ἁγία εὐλογία τοῦ Παύλου, ἐπέστρεψε στο Ἰκόνιο καὶ βρῆκε τὸν μνηστήρα τῆς νεκρὸ. Ἡ μητέρα τῆς συνέχισε νὰ τὴν κακολογεῖ, ἀλλὰ ἡ ἴδια ἔγινε ἠγουμένη πολλῶν παρθένων καὶ μετέστη στον Κύριο προσευχόμενη.

¹²¹ Γι' αὐτὴ τὴν **Ἁγία Μαργαρίτα, τὴν Πελαγιανή**, στὴν σελίδα 676 τοῦ [Legenda Auroris](#) σημειώνεται:

Cap. CLI. De sancta Margarita.

Margarita dicta Pelagia, virgo pulcherrima, dives et nobilis, tanta fuit parentum sollicitudine custodita et optimis moribus instructa tantaque pudicitiae honestate vigeat, quod ab hominibus videri modis omnibus renuebat. Denique a quodam adolescente nobili in conjugium quaeritur et utriusque parentis assensu cuncta nuptiis necessaria cum immensa divitiarum et deliciarum gloria praeparantur.

Cum ergo nuptiarum dies advenisset et juvenes et puellae et cuncta simul nobilitas ante thalamum jam paratum nuptiarum festa cum gaudio celebrarent, virgo Deo inspirante considerans damnum virginitatis tam damnosis plausibus comparari, prostrata in terram cum lacrimis gloriam virginitatis et nuptiarum molestias tanta in corde suo compensatione libravit, quod omnia hujus vitae gaudia quasi stercora respuebat. Unde nocte illa a viri consortio abstinens, media nocte Deo se recommendans tonsis crinibus in virili habitu clam aufugit.

Longe autem ad quoddam monasterium veniens et fratrem Pelagium se appellans ab abbate receptus est et diligenter instructus. Qui tam sancte ac religiose se habuit, quod defuncto sanctimonialium provisorio de seniorum consilio et abbatis imperio licet invitum monasterio virginum est praelatus. Dum ergo iis non solum corporum, sed etiam

Κεφ. 151 Περί τῆς Ἁγίας Μαργαρίτας

Ἡ Μαργαρίτα, που λεγόταν Πελαγία, μιὰ ωραιότατη παρθένα, πλοῦσια καὶ ευγενής, προστατευμένη με μεγάλη φροντίδα ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς, ἐκπαιδεύτηκε με τοὺς καλύτερους τρόπους, καὶ ἀνθισε σὲ τέτοια εὐκρίνεια ἀγνότητος, που ἀρνιόταν με κάθε τρόπο νὰ τὴ δουν οἱ ἄντρες. Τέλος, ἔως νεαρός ευγενής ζητᾷ νὰ τὴν παντρευτεῖ καὶ με τὴν συγκατάθεση καὶ τὴν δύο γονιῶν ἐτοιμάζονται ὅλα τα ἀπαραίτητα γιὰ τὸν γάμο με τὴν ἀτέραντη πολυτέλεια καὶ λιχουδιές.

Ὄταν, λοιπόν, ἔφτασε ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου, καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ κοπέλες καὶ ὅλη ἡ ἀριστοκρατία μαζί, σὲ μιὰ αἴθουσα ἤδη προετοιμασμένη, γιόρταζαν με χαρὰ τὴ γαμήλια γιορτὴ, ἡ παρθένος, ἐμπνεόμενη ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπορώντς πῶς ἡ ἀπώλεια τῆς παρθενίας γινόταν ἀποδεκτὴ με τόσο δυνατὰ χειροκροτήματα καὶ ἐπευφημίες, ἔπεσε στο ἔδαφος με δάκρυα, ἀναλογίστηκε τὴ δόξα τῆς παρθενίας καὶ τα προβλήματα τοῦ γάμου στὴν καρδιά τῆς με τόση περίσκεψη, καὶ ἀπέριψε ὅλες τὶς χαρὲς αὐτῆς τῆς ζωῆς ὡς κοπριά. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ἀπέχοντας ἀπὸ τὴ συντροφιά των ἀνθρώπων, παραχωρώντας τὸν εαυτὸ τῆς στον Θεό μέσα στὴ νύχτα, με κομμένα μαλλιά, καὶ ἀνδρικό φόρεμα, ἔφυγε κρυφά.

Περνώντας ὁμως πολὺ μακριὰ σὲ ἓνα συγκεκριμένο μοναστήρι, καὶ ὀνομαζόμενος ἀδελφός Πελάγιος, ἔγινε δεκτός ἀπὸ τὸν ἠγούμενο ὁ ὁποῖος τὸν δίδαξε προσεκτικὰ. Συμπεριφέρθηκε τόσο ἁγία καὶ θρησκευτικὰ που, παρά τὴν ἀπροθυμία του, προτάθηκε γιὰ ἠγούμενος ἀπὸ τὸ μοναστήρι των παρθένων με τὴ συμβουλή των πρεσβυτέρων καὶ τὴν ἐντολή του ἠγούμενου μετὰ τὸν θάνατο αὐτοῦ τὸν χειροτόνησε. Ἐνῶ, λοιπόν, τοὺς παρέιχε συνεχῶς καὶ ἀμεμπτα τροφὴ ὄχι μόνο γιὰ τὰ

ἦτις κατὰ τὴν Χρυσὴν Βίβλον¹¹⁶ καταλιποῦσα τὸν νυμφικὸν θάλαμον κατ' αὐτὴν τῶν γάμων τὴν νύκτα ἀπεσύρθη εἰς μάνδραν μοναχῶν, ὅπου μετεκλήθη Πελαγιανός, παρορῶντες δὲ καὶ ἄλλων γυναικῶν μεταμφιέσεις, ὧν μνημονεύουσι τὰ χρονικά τῆς Ἐκκλησίας, περιοριζόμεθα εἰς ἱστορικώτερα παραδείγματα. Εὐγενία ἡ θυγάτηρ τοῦ Φιλίππου, ἐπάρχου Αλεξανδρείας ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γαληνοῦ, συζήσασα χρόνους πολλοὺς παρὰ μοναχοῖς, κατώρθωσε νὰ ἐκλεχθῆ μάλιστα καὶ ἡγούμενος τῆς Μονῆς, πάντας λανθάνουσα μέχρις οὗ κατηγορηθεῖσα ὅτι διέφθειρε παρθένον ἐγύμνωσε τὰ θηλύμορφα

οποία, σύμφωνα με τὴν Χρυσὴ Βίβλο¹²², εγκατέλειψε τὸν νυφικὸ θάλαμο τὴν ἴδια τὴ νύχτα τοῦ γάμου τῆς καὶ αποσύρθηκε σε μοναστήρι μοναχῶν, ὅπου ονομάστηκε Πελαγιανός, παραβλέποντας καὶ ἄλλα παραδείγματα γυναικῶν που μεταμφιέστηκαν σε ἄντρες, ὅπως μνημονεύουν τὰ χρονικά τῆς Ἐκκλησίας, ἀς περιοριστοῦμε σε πιο ἱστορικά παραδείγματα. Ἡ Εὐγενία, κόρη τοῦ Φιλίππου, ἐπαρχοῦ Αλεξανδρείας ἐπὶ αὐτοκράτορα Γαληνοῦ, ἀφοῦ ἐζήσε πολλά χρόνια με μοναχοῦς, κατάφερε νὰ ἐκλεγεί καὶ ἡγούμενος τῆς Μονῆς, ξεγελώντας τοὺς πάντες μέχρις ὅτου κατηγορήθηκε ὅτι διέφθειρε μιὰ παρθένα καὶ ἀναγκάστηκε νὰ γυμνώσει τὰ

animarum pabula continue et inculpabiliter ministraret, dyabolus ei invidens studuit, qualiter prosperum ejus cursum objectu criminis impediret.

Nam unam virginem, quae prae foribus erat, in adulterium traxit et tumescent uterum cum jam celari non posset, tantus pudor et dolor omnes virgines et monachos utriusque monasterii consternavit, quod solus Pelagius utpote earum familiaris atque praepositus sine judicio et examinatione ab omnibus condemnaretur, qui foras cum ignominia pellitur et in quodam rupis specu recluditur, sibi quae monachorum severissimum deputatur, qui sibi panem hordeaceum et aquam tenuissime ministraret. Quibus gestis monachi recesserunt et solum ibi Pelagium reliquerunt. At ille omnia patienter sustinens in nullo turbatus fuit, sed gratias semper Deo referens per sanctorum exempla se continue confortabat. Tandem cum finem suum adesse cognovisset, abbati et monachis per litteras sic mandavit:

Nobili orta genere Margarita in saeculo dicta fui, quae, ut pelagus tentationum transirem, Pelagius mihi nomen imposuit; vir sum non pro deceptione mentita, quod factis ostendi; de crimine virtutem obtinui, poenitentiam egi innocens, et jam quaeso, ut, quam viri feminam nescierunt, sanctae sorores sepeliant et sit expiatio viventis, ostensio morientis, ut feminae virginem recognoscant, quam calumniatores adulterum judicabant. His auditis monachis et sanctimonialibus ad speluncam currentibus Pelagius a feminis femina, virgo intacta cognoscitur et cunctis poenitentiam agentibus in monasterio virginum honorifice sepelitur.

σώματα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς ψυχές, ὁ διάβολος, ζηλεύοντάς τον, ἐψάχνε πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἐμποδίσει τὴν ἐπιτυχημένη πορεία του με τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἐγκλήματος του.

Ἔτσι, τράβηξε στὴ μοιχεία μιὰ παρθένα, ἡ ὁποία κοιμόταν μπροστὰ στὶς πόρτες τῆς, καὶ ἡ μήτρα τῆς φούσκωσε, με ἀποτέλεσμα νὰ μὴν μπορεῖ πια νὰ τὴν κρύψει. Τόσο μεγάλη ἦταν ἡ ντροπὴ καὶ ὁ πόνος που φρίκιασαν ὅλες οἱ παρθένες καὶ οἱ μοναχοὶ καὶ τῶν δύο μοναστηριῶν. Ἔτσι, ὁ Πελάγιος, ὡς πλησιέστερος καὶ κηδεμόνας τῆς, καταδικάστηκε ἀπὸ ὅλους χωρὶς δοκιμασία καὶ ἐξέταση, καὶ διώχθηκε με σκαιότητα. Τον κλείνουν σὲ κάποια σπηλιά τοῦ βράχου, καὶ ἀνατίθεται στὸν πιο αὐστηρὸ ἀπὸ τοὺς μοναχοῦς, νὰ τοῦ σερβίρει κριθαρένιο ψωμί καὶ νερὸ με τὸν πιο ἀραιὸ τρόπο. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν τιμωρία οἱ μοναχοὶ ἀποσύρθηκαν καὶ ἄφησαν τὸν Πελάγιο ἐκεῖ μόνο. Ἀλλὰ υπέμεινε υπομονετικὰ τὰ πάντα καὶ δὲν τὸν ἐνοχλοῦσε σὲ τίποτε, ἀλλὰ πάντα εὐχαριστοῦσε τὸν Θεὸ καὶ συνεχῶς ἐνδυναμωνόταν ἀπὸ τὰ παραδείγματα τῶν ἁγίων. Ἐπιτέλους, ὅταν κατάλαβε ὅτι πληρίαζε τὸ τέλος του, ἐνημέρωσε με ἐπιστολὴ τὸν ἡγούμενο καὶ τοὺς μοναχοῦς ὡς ἐξῆς:

Με ἔλεξαν Μαργαρίτα εὐγενοῦς γένους που γεννήθηκα στὸν κόσμῳ, γιὰ νὰ περάσω τὸν ὠκεανὸ τῶν πειρασμῶν, καὶ ἔδωσαν σὲ ἐμένα τὸ ὄνομα Πελάγιος. Εἶμαι ἕνας ἄνθρωπος που δὲν εἶπε ψέματα γιὰ ἐξαπάτηση, τὴν ὁποία ἔχω δεῖξει με πράξεις. Ἀνέλαβα ἕνα ἐγκλημα ἠθικῆς, τιμωρήθηκα ὄντας ἀθῶος, καὶ τῶρα σὲ ἱκετεύω, οἱ ἄντρες που δὲν κατάλαβαν ὅτι εἶμαι γυναίκα, νὰ με θάψουν με τὶς ἁγίες ἀδελφές, ὥστε νὰ ἐξιλειθῶ ἐν ζωῇ, ἐλέγχοντάς με τῶρα που εἶμαι μελλοθάνατη, νὰ ἀναγνωρίσουν οἱ γυναῖκες ὅτι εἶμαι μιὰ παρθένα που οἱ σοκοφάντες ἔκριναν ὡς μοιχὸ. Ὅταν τὸ ἀκούσαν αὐτὸ, οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ μοναχές, ἔτρεξαν στὴ σπηλιά, ὁ Πελάγιος ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὶς γυναῖκες ὡς γυναίκα, παρθένα ἀνέγγιχτη, καὶ ἐτάφη με τιμὴ στὸ μοναστήρι τῶν παρθένων ἀπὸ ὅλους ὄσους μετανόησαν.

¹¹⁶Legenda Aurea, συναξάριον συγγραφὸν κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα ὑπὸ τινος Ἰακώβου Βορράγηνου ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Δομινικανῶν, περὶ οὗ δ' ὁ σοφὸς Δουφρένιος λέγει ὅτι περιέχει τόσας ἀνοησίας ὅσας καὶ λέξεις. (Meth. Histor. τόμ. Γ', σελ. 225.) Πᾶσαι ὁμως αἱ νεώτεροι ἐκδόσεις, ἐν αἷς καὶ ἡ ἐν τῇ βιβλ. τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστ., ἐκαθαρίσθησαν τῶν παχυλοτέρων ἀτοπημάτων ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ἐκδοτῶν, ὥστε ὁ ὀρεγόμενος νὰ θαυμάσῃ τὸ τερατῶδες τοῦτο ἀποκῆμα ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀλογίας του πρὸς ἡδὴ ν' ἀναζητήσῃ τὰς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεις τοῦ 1478 καὶ 1496.

¹²² Ἡ Χρυσὴ Βίβλος, (Λατινικά: [Legenda aurea ἢ Legenda sanctorum](#), **Χρυσὸς Θρύλος**) εἶναι μιὰ συλλογὴ ἀπὸ 153 ἀγιογραφίαι τοῦ Jacobus de Voragine που διαβάστηκε ευρέως στὴν Ἑυρώπη κατὰ τὸν Ὑστερο Μεσαίωνα. Περισσότερα ἀπὸ χίλια χειρόγραφα του κειμένου ἔχουν διασωθεῖ. Πιθανότατα συντάχθηκε γύρω στὸ 1259–1266, ἀν καὶ πολὺ κείμενο προστέθηκε με τὴν πάροδο τῶν αἰώνων. Γραμμένο σὲ ἀπλὰ, εὐανάγνωστα λατινικά, τὸ βιβλίον διαβάστηκε στὴν ἐποχὴ του γιὰ τὶς ἱστορίες του. Κάθε κεφάλαιο ἀναφέρεται σὲ μιὰ διαφορετικὴ γιορτὴ ἁγίου. Ἡ ἀρνητικὴ ἀντίδραση στὸ Legenda aurea ὑπὸ κριτικὸ ἐλέγχο τὸν 16ο αἰῶνα ἐγίνε ἀπὸ μελετητὲς που ἐπανεξέτασαν τὰ κριτήρια γιὰ τὴν κρίση τῶν ἀγιογραφικῶν πηγῶν καὶ βρῆκαν τὸ Legenda aurea ἀνεπαρκές. Εξέχοντες μεταξὺ τῶν σωματιστῶν ἦταν δύο μαθητὲς τοῦ Erasmus, ὁ Georg Witzel, στὸν πρόλογο τοῦ Ἀγιολογίου του, καὶ ὁ Juan Luis Vives στὸ De disciplinis. Ὡστόσο ἡ ἀξία του κατὰ τὸν 20ο αἰῶνα ἀποκαθίσταται καθὼς ἀποτελεῖ πολὺτιμη πηγὴ γιὰ τοὺς ἱστορικοὺς τέχνης καὶ τοὺς μεσαιωνικοὺς μελετητὲς που ἐπιδιώκουν νὰ ἀναγνωρίσουν τοὺς ἁγίους που ἀπεικονίζονται στὴν τέχνη με τὰ ἔργα καὶ τὶς ιδιότητες τους.

στήθη ως αναντίρροπον τῆς ἀθωότητος τεκμήριον¹¹⁷. Ἐτι δὲ περιεργότερα τὰ παρὰ Νικηφόρω Καλλίστῳ¹¹⁸ περὶ τῆς θαυμαστῆς γυναικὸς Θεοδώρας, ἥτις παραδοθεῖσα νύκτωρ εἰς τὸν ἐραστήν, βεβαιώσαντα αὐτῇ ὅτι ὁ ὕψιστος δὲν ἔχει ὡς αἱ γαλαὶ τὴν ιδιότητα νὰ βλέπη τι ἔκαμνον ἐν τῷ σκοτεινῷ¹¹⁹, ἐπεὶ ἔγνω Θεῷ προσκρούσασα πανταχοῦ παρώντι, τὸν τε πλοῦτον καὶ τὸ τοῦ

γυναικεία στήθη της ως ἀδιάσειστο τεκμήριον της ἀθωότητάς της. Ἀκόμα πιο περιεργή είναι ἡ ἱστορία που ἀφηγεῖται ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος¹²³ γιὰ τὴν θαυμαστὴ γυναῖκα Θεοδώρα, ἡ ὁποία, παραδόθηκε νύχτα στὸν ἐραστὴ της. Αὐτὸς τὴν διαβεβαίωσε ὅτι ὁ Ὑψίστος, σὲ ἀντίθεση με τὶς γάτες, δὲν ἔχει τὴν ικανότητα νὰ βλέπει τι ἔκαναν στὸ σκοτάδι. Μόλις συνειδητοποίησε ὅτι ἀμάρτησε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ που εἶναι πανταχοῦ παρών, *βάζοντας σὲ δευτέρη μοῖρα τὸν πλοῦτο καὶ τὴν εὐγενικὴ καταγωγὴ της*¹²⁴,

¹¹⁷ Εἰς ἔπαινον τῆς Εὐγενίας ταύτης συνέθεσε λατινιστὶ ποίημα ὁ κατὰ τὸν ἡ αἰῶνα ἐπίσκοπος Βιέννης τῆς ἐν Γαλλίᾳ ὄλκιμος ἔβιτος, ἀρχόμενον διὰ τῶν ἀκολουθῶν στίχων *Eugeniæ dudum toto celeberrima mundo Fama fuit, dum dat Christi pronomine vitam* κτλ. ὅρα τὰ παρὰ Γυζότῳ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Γαλλικοῦ Πολιτισμοῦ μάθημα Ἡ περὶ τοῦ ποιητοῦ τούτου, ὄν ὁ βαθὺς οὗτος μεσαιωνολόγος δὲν ἀπαξιῶν νὰ παραβάλλῃ πρὸς τὸν Μίλτωνα.

¹¹⁸ Ἐκκλ. ἱστορ. τόμ. Β', σελ. 739. Παρισίαις 1630.

¹¹⁹ Ἐκ τῆς Χρυσῆς Βίβλου αυτολεξεί

¹²³ **Ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος Ξανθόπουλος** υπῆρξε λόγιος κληρικὸς τοῦ 14ου αἰῶνα καὶ ἱερεὺς τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Πατέρας τοῦ ἦταν ὁ Ξανθόπουλος Κάλλιστος Κωνσταντινουπολίτης. Ὡς μοναχὸς πρῶτα, ἠκμάσθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ανδρόνικου τοῦ Παλαιολόγου. Ἦταν γόνιμος ὑμνογράφος καὶ ἀσματογράφος καὶ παρήγαγε σημαντικὸ ἔργο. Τα ἔργα τοῦ ἐναντίον τῶν Λατίνων περὶ ἀζύμων καὶ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς ἀφανίστηκαν τὸν 16ο αἰῶνα ἀπὸ τὸν Πάπα τῆς Ρώμης.

¹²⁴ Ἡ ἔκφραση «**τὸ τοῦ γένους ἐπίσημον δευτέρα θεμένη**» δὲν εἶναι ἀπὸ κάποιο συγκεκριμένον ἔργο, ἀπλᾶ τὴν ἐφτίαξε τεχνητὰ ὁ Ροῖδης, ἐρανεϊζόμενος α) ἀπὸ τὴν [Ἀλεξιάδα](#) τῆς Ἄννας Κομνηνῆς καὶ β) ἀπὸ τὸν 8^ο Λόγος τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτη πρὸς τὸν Σαλούστο ([cf. Jul. Or. 8.242b](#)): Το πρῶτο μέρος τῆς ἔκφρασης, δηλαδὴ «**τὸ τοῦ γένους ἐπίσημον**» πρέπει νὰ τὴν πῆρε (ἢ νὰ τὴ θυμῆθηκε) ἀπὸ τὴν «[Ἀλεξιάδα](#)» τῆς Ἄννας Κομνηνῆς, ἡ ὁποία στὸ Βιβλίον IB, 2.6 ἀναφέρει:

*Καὶ θαυμάσιέ τις ἐνταυθοῖ γεγονώς, πῶς τὸν αὐτοκράτορα διέλαθε τὸ τοῦ Ἀσπιέτου ἀπειροπόλεμον. Ἐγὼ δ' ἂν ὑπεραπολογησαίμην τοῦμοῦ πατρός, ὅτι **τὸ τοῦ γένους ἐπίσημον** τὸν αὐτοκράτορα πέπεικεν, ὡς ἦ τε τοῦ γένους λαμπρότης καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος περιβόητον πολλὰ συνεισενεγκεῖν ἔχοι τῇ τοῦ Ἀσπιέτου ἀρχῇ. Ἦν γὰρ τῶν Ἀρσακιδῶν τὰ πρῶτα φέρων ἐκεῖνος καὶ ἐκ βασιλικῆ καταγόμενος αἵματος. Ἐνθεν τοι καὶ στρατοπεδάρχην αὐτὸν ἠξιώκει πάσης ἀνατολῆς καὶ εἰς ὑπερηφάνους βαθμίδας ἀνήνεγκεν ἄλλως τε καὶ πείραν τῆς ἀνδρείας ἐκείνου λαβῶν.*

*Κάποιος που θα βρισκόταν ἐκεῖ θα ἀπορούσε πῶς ὁ αὐτοκράτορας δὲν ἀντιλήφθηκε τὴν ἀπειρία τοῦ Ἀσπιέτου στὰ πολεμικὰ θέματα. Ἐγὼ ὁμῶς θα ὑπεραπιστῶ τὸν πατέρα μου, λέγοντας **ὅτι τὸ κύρος τῆς οικογένειάς του** ἐπέισε τὸν αὐτοκράτορα, καθὼς ἡ λαμπρότητα τῆς καταγωγῆς του καὶ ἡ φήμη τοῦ ὀνόματός του θεωρήθηκαν ὅτι θα ὠφελοῦσαν σημαντικὰ τὴν ηγεσία τοῦ Ἀσπιέτου. Ἦταν πράγματι ἀπόγονος τῶν Ἀρσακιδῶν καὶ καταγόταν ἀπὸ βασιλικὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν διόρισε στρατηγὸ σὲ ὅλη τὴν Ἀνατολή καὶ τὸν ἀνέβασε σὲ υψηλὰ ἀξιώματα, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε πειστεῖ γιὰ τὴν ἀνδρεία του.*

Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ ἦταν πρωτότοκη κόρη τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τῆς συζύγου τοῦ Εἰρήνης Δούκαινας, καὶ ἔγραψε τὴν βιογραφία τοῦ πατέρα της, με τὸν τίτλο «Ἀλεξιάδα». Μέχρι νὰ γεννηθεῖ ὁ ἀδελφός της Ἰωάννης, υπῆρξε «συναυτοκράτειρα». Ἡ μόρφωση που ἔλαβε ὡς πορφυρογέννητη πρωτότοκη πριγκίπισσα ἦταν πλούσια καὶ ἡ ἀνατροφή που της δόθηκε ἐπιμελέστερη ἀπὸ αὐτὴν κάθε ἀρρενα ἐπίδοξο διεκδικητὴ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου. Το θάρρος που ἐπεδείκνυε ἐπισκίαζε ἐκεῖνο πολλῶν ἀνδρῶν καὶ εἰδικὰ τοῦ **συζύγου της Βρυέννιου**, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀπρόθυμος νὰ της συμπαρασταθεῖ στὴν προσπάθειά της νὰ ἀνατρέψει τὸν ἀδερφό της ἀπὸ τὴν ἐξουσία καὶ νὰ ἀναλάβει ὁ ἴδιος αὐτοκράτορας. Σύμφωνα με τὸν ἱστορικό **Νικήτα Χωνιάτη**, ἀφενὸς μεν μεμφόμενος τὴν φύση της που τὴν γέννησε γυναῖκα (καὶ ἔχασε τὸ θρόνο ἀπὸ τὸν δευτερότοκο ἀδελφὸ της), ἀφετέρου δὲ τὴν τύχη της που βρέθηκε δίπλα σὲ ἓνα ἀντρα ἀτολμο ὅπως ὁ Βρυέννιος. Λόγω τῆς κοινωνικῆς τῆς θέσης συνέβαινε σὲ πολλὲς περιπτώσεις νὰ εἶναι αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυρας τῶν γεγονότων που περιγράφει. Ἡ πριγκιπικὴ τῆς ιδιότητα ἐξᾴλλου της εξασφάλιζε ἄμεση πρόσβαση σὲ ἐγκυρότατες πηγὲς ὅπως ἐπίσημες ἐπιστολὲς καὶ ἐμπιστευτικὰ κρατικὰ ἀρχεῖα. Δὲ δίστασε μάλιστα προκειμένου νὰ ἐνισχύσει τὴν ἀλήθεια ὅλων ὅσων ἰσχυρίζοταν, νὰ ἐνσωματώσει στὸ ἔργο της ἓνα χρυσόβουλο τοῦ πατέρα της Ἀλεξίου Α'. Το γεγονός αὐτὸ βρῖσκει τὴν βυζαντινὴ πριγκίπισσα πλήρως ἐναρμονισμένη με τὰ διδάγματα καὶ τὶς μεθόδους τῆς ἀρχαίας ἱστοριογραφίας, ἐφόσον ὁ **Ἡρόδοτος** καὶ ὁ Θουκυδίδης χρησιμοποιοῦσαν ἐκτὸς ἀπὸ γεωγραφικὲς καὶ ἐθνολογικὲς παρατηρήσεις καὶ τμήματα ἀπὸ λόγους καὶ δημηγορίες, ἀρχεῖα πόλεων, διοικητικὲς πράξεις καὶ ἄλλα ντοκουμέντα γιὰ νὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀλήθεια τῶν γραφομένων.

Ἡ δευτέρη ἔκφραση «**δευτέρα θεμένη**» συναντάται στὸν Ἰουλιανὸ στὸ ἐξῆς χωρίο:

*οὐ μὴν ἐλάττων οἶμαι σὲ διὰ τοῦτο ἀλγεῖν ἢ ἐγὼ νῦν, ὅτι σοὶ τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων ἐλάττων μετέστιν, ἀλλὰ δὲ καὶ πλέον ὑπὲρ ἐμοῦ δεδιέναι καὶ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς, μὴ τι πάθῃ. καὶ γὰρ τοι καὶ αὐτὸς οὐκ ἐν **δευτέρῳ τῶν ἐμῶν ἐθέμην** τὰ σά, καὶ σοῦ δὲ ὁμοίως ἔχοντος πρὸς ἡμᾶς ἡσθόμην. ὅθεν εἰκότως καὶ μάλ' ἀκρῦσμαι, ὅτι σοὶ, τῶν ἄλλων ἔνεκα λέγειν δυνάμενος Οὐδὲν μέλει μοι· τὰ μὰν γὰρ καλῶς ἔχει, Μόνος εἰμί λύτης αἴτιος καὶ φροντίδος.*

Δὲν νομίζω ὅτι πονᾷς λιγότερο ἀπ' ὅ,τι ἐγὼ τώρα, ἐπειδὴ οἱ δικοὶ σου πόνοι καὶ κίνδυνοι εἶναι μικρότεροι, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ φοβάσαι περισσότερο γιὰ μένα καὶ γιὰ τὴν τύχη μου, μήπως πάθω κάτι. Καὶ ἐγὼ ἄλλωστε δὲν θεωροῦσα τὰ δικά σου προβλήματα δευτερεύοντα, καὶ ἤξερα ὅτι κι ἐσύ ἐνώπιος τοῦ ἴδιου γιὰ μένα. Γι' αὐτὸ καὶ δίκαια ἀκρῦζω, ἀφοῦ, ἐνῶ θὰ μπορούσες νὰ πεις στους ἄλλους: "Δὲν με νοιάζει τίποτα. Ὅλα εἶναι καλὰ. Ἐγὼ εἶμαι ἡ μόνη αἰτία λύτης καὶ στενοχώριας."

γένους επίσημον δεύτερα θεμένη, ἀπῆλθεν ἐν ἀνδρῶα στολή εἰς μοναστήριον.

Ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ εὗρεν ἡσυχίαν· καθότι νεάνις, ἐρασθεῖσα τοῦ ἀγενείου τούτου μοναχοῦ καὶ μὴ δυναμένη νὰ μαντεύσῃ διατὶ ὁ ἔρωσ αὐτῆς παρὰ τὰ καλογηρικὰ ἦθη κατεφρονεῖτο, μνησικακήσασα κατεκλίθη μετ' ἄλλου ῥασοφόρου· ὅτε δὲ εἶδεν ἐξογκωθεῖσαν τὴν γαστέρα, κατηγόρησεν ὡς αἴτιον τούτου τὴν πτωχὴν Θεοδώραν, ἣτις ὅμως διέμεινε μέχρι τέλους σπεύδουσα τὸ λαθεῖν, καὶ ἀπελαθεῖσα τῆς μάνδρας ἐξέθρεψεν ὡς ἴδιον τὸ ξένον βρέφος, ἐνῶ ἡδύνατο, μικρὰ τινα παραδείξασα τοῖς δικασταῖς ν' ἀπαλλαγῇ τῆς συκοφαντίας. Επιστρέψασα δὲ μετὰ τὴν ἐκ-δε τέλεσιν τοῦ κανόνος εἰς τὸ κοινόβιον ἔζησεν ἐκεῖ, μεγίστων ἀξιοθεῖσα χαρισμάτων ὡς καὶ θηρίοις ἐπιτιμᾶν, καὶ μόνον μετὰ θάνατον ἐ γνωρίσθη ὡς γυνὴ ὑπὸ τῶν νεκροφόρων. Κατὰ δὲ τὸν IB' αἰῶνα ἡ Ἁγ. Ἐνδελγόνδη, ἐνθαρῶνομένη ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας τῶν πρὸ αὐτῆς καὶ τοῦ παραδείγματος ἴσως τῆς ἡμετέρας Ἰωάννας μετωνομάσθη Ἰωσήφ, διανύσασα τὸν βίον παρὰ τοῖς Κιστελλιανοῖς μοναχοῖς, παρ' ὧν ἐτιμήθη μετὰ θάνατον ὡς ὁσία¹²⁵.

Ἀναδιφῶν τὸ Ἰταλικὸν Μουσεῖον τοῦ Μαβιλλῶνος ἀνεῦρον ἀνέκδοτον, ὅπερ ὁ ῥασοφόρος οὗτος Ἀθηναῖος ἐξέθαψεν ἐξ ἀγνώστου χρονικοῦ, συγγραφέντος ὑπὸ Ἡρεμβέρτου τινός, μονάζοντος ἐν Λομβαρδία τριάκοντα περίπου μετὰ τὴν Πάπισσαν ἔτη. Κατὰ τὸν καλόγηρον τοῦτον, οὗ παραθέτω τοὺς λήρους ὡς ἀπόδειξιν μόνον τῆς ἐπιπολαζούσης τότε φήμης περὶ γυναικείων μεταμφίσεων, ὁ πρίγκηψ τῆς Βενεβέντου Ἀρέχισος, ἰδὼν καθ' ὕπνους ὅτι ὁ τότε τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγὸς ἦτο γυνή, καὶ ὑπολαβὼν τὸ ὄναρ ὡς ἀποκάλυψιν οὐρανόθεν ἔσπευσε νὰ κοινοποιήσῃ διὰ πρεσβευτῶν τὴν ὁπτασίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν· οἱ δὲ ἐκεῖ ἱερεῖς ἐκπλαγέντες ἐπὶ τῷ ἀκούσματι εἰσῆλθον ἀπροσδοκῆ τως πρὸς τὸν πατριάρχην, ὃν γυμνώσαντες καὶ γυναῖκα ὑπὸ τὴν ἱερὰν στολὴν αὐτὸν ἀνευρόντες ἀπήλασαν γυμνήν τοῦ πατριαρχείου. Ἀλλὰ περὶ

κλείστηκε σε ἓνα μοναστήρι, φορώντας ἀνδρικά ρούχα.

Ἀλλὰ οὐτε καὶ ἐκεῖ βρῆκε ἡσυχία καθὼς μια νεαρὴ μοναχὴ, ἐρωτεύτηκε αὐτὸν τὸν ἀγένειο μοναχὸ καὶ μὴ μπορώντας νὰ καταλάβει γιατί ὁ ἔρωτάς τῆς περιφρονούνταν ἐναντία στα μοναστικά ἦθη, θύμωσε καὶ κοιμήθηκε με ἄλλον ρασοφόρο. Ὄταν εἶδε τὴν κοιλιά τῆς νὰ φουσκώνει, κατηγόρησε ὡς αἰτία τὴν ἄμοιρη Θεοδώρα, ἡ ὁποία ὅμως ἐπέμεινε μέχρι τέλους προσπαθώντας νὰ μὴ ἀποκαλυφθεῖ. Ἀπελάθηκε ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ μεγάλωσε ὡς δικό τῆς τὸ ξένο βρέφος, ἐνῶ θὰ μπορούσε, δείχνοντας μόνον κάποιες μικρὲς ἀποδείξεις στους δικαστές, νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ συκοφαντία. Επιστρέφοντας μετὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς τιμωρίας στο μοναστήρι, ἔζησε ἐκεῖ, καὶ ἀξιώθηκε με μεγάλα χαρίσματα, ὅπως τὸ νὰ ἐπιτιμά καὶ τὰ θηρία, καὶ μόνον μετὰ τὸν θάνατό τῆς ἀναγνωρίστηκε ὡς γυναῖκα ἀπὸ τοὺς νεκροθάφτες. Κατὰ τὸν 12ο αἰῶνα, ἡ Ἁγία Ἐνδελγόνδη, ἐνθαρῶνομένη ἀπὸ τὴν ἐπιτυχία τῶν προκατόχων τῆς καὶ ἴσως καὶ ἀπὸ τὸ παραδειγμα τῆς δικῆς μας Ἰωάννας, μετωνομάστηκε σε Ἰωσήφ καὶ πέρασε τὴ ζωὴ τῆς με τοὺς Κιστελλιανούς μοναχοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τιμήθηκε μετὰ θάνατον ὡς ὁσία.

Ψάχνοντας τὸ Ἰταλικὸ Μουσεῖο τοῦ Μαβιγιόν¹²⁷, βρῆκα ἓνα ἀνέκδοτο κείμενο, τὸ ὁποῖο ἓνας ρασοφόρος Ἀθηναῖος τὸ ξέθαψε ἀπὸ ἓνα ἀγνωστο χρονικό, ποὺ τὸ εἶχε γράψει κάποιος Ἡρέμβερτος, ποὺ ζοῦσε ὡς μοναχὸς στὴ Λομβαρδία περίπου τριάκοντα χρόνια μετὰ τὴν Πάπισσα Ἰωάννα. Σύμφωνα με αὐτὸν τὸν καλόγηρο, τοῦ ὁποῖου παραθέτω τὰ λόγια μόνον ὡς ἀπόδειξη τῆς φήμης ποὺ κυκλοφοροῦσε τότε γιὰ γυναικείες μεταμφίσεις, ὁ πρίγκηψ τῆς Βενεβέντου Ἀρέχισος, εἶδε σε ὄνειρο ὅτι ὁ τότε ἀρχηγὸς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἦταν γυναῖκα. Πιστεύοντας τὸ ὄνειρο ὡς ἀποκάλυψη ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἔσπευσε νὰ στείλει πρέσβεις στὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ γνωστοποιήσῃ τὸ ὄραμά του. Οἱ ἱερεῖς ἐκεῖ, ἐκπληκτοὶ με τὰ ὅσα ἀκούσαν, εἰσέβαλαν αἰφνιδιαστικὰ στὸν πατριάρχη, τὸν γύμνωσαν καὶ, διαπιστώνοντας ὅτι ἦταν γυναῖκα κάτω ἀπὸ τὰ ἱερὰ ἄμφια, τὴν ἐδίωξαν γυμνὴ ἀπὸ τὸ

¹²⁵ Τριθεμίου Χρονικὸν εἰς ἔτος 1128.

¹²⁷ **Museum Italicum** (2 τόμοι. Παρίσι, 1687-1689) Ὁ Jean Mabillon ἦταν οπαδὸς τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ πολὺ παραγωγικὸς λόγιος μοναχὸς τῆς Γαλλικῆς Βενεδικτινικῆς Ἐκκλησίας τοῦ St. Maur κατὰ τὸν 17ο αἰῶνα. Συχνὰ χαρακτηρίζεται ὡς ὁ κύριος ἰδρυτὴς τῆς σύγχρονης ἱστορικῆς μεθόδου. Αὐτὸ τὸ βιβλίο πραγματοποιεῖ ἓνα εἶδος λογοτεχνικοῦ ταξιδιοῦ μέσα ἀπὸ βιβλιοθήκες καὶ ἀρχεῖα ἐκκλησιαστικῶν ἰδρυμάτων στὴν Ἰταλία. Περιέχει ἐπίσης τὶς πρῶτες ἐντυπες ἐκδόσεις πολλῶν σημαντικῶν πηγῶν καθολικῶν λατρευτικῶν βιβλίων καὶ ἄλλων ἐγγράφων ποὺ εἶναι σημαντικὰ γιὰ τὴν Καθολικὴ καὶ Βενεδικτινὴ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία.

θήλεος Πατριάρχου οὐδέποτε παρ' οὐδενὶ ἐγένετο μνεία· ὅπερ δὲ ἱστορικῶς σπουδαιότερον, οὐ δεῖς τοιοῦτος ἐξεβλήθη βιαίως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἐν Βυζαντίῳ ἔδρας. ΑΛΛ' ὁ μὲν Νικητὰς καίτοι εὐνοῦχος κατὰ Θεοφάνη ἀπέθανε πατριαρχεύων, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Παῦλος παρητήθη ἐκουσίως χάριν τοῦ Ταρασίου, ὁσῶς τελευτήσαντος τῷ 806. Ὁ μετὰ τοῦτον Νικηφόρος περιορισθεὶς ἐν μοναστηρίῳ ὑπὸ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου διήνυσεν ἐκεῖ τὸν βίον ἐν νηστεία καὶ προσευχῇ κατὰ τὴν μαρτυρίαν πάντων τῶν ἱστορικῶν, καὶ τέλος ὁ διάδοχος τούτου Θεόδοτος ἐπατριάρχευσεν ἱκανὰ ἀκόμη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρεχίσου ἔτη. Δῆλον ἄρα ἐκ τούτων ὅτι οἱ Λατίνοι, ἀκμάζοντας τότε τοῦ σχίσματος, ἐπειράθησαν τὸ παρ' αὐτοῖς συμβᾶν ν' ἀποδώσωσιν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, οὓς κατηγόρησαν ἔπειτα ὡς τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνειδος προστρίψαντας εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν¹²⁶. Ἀλλὰ περὶ τούτων κατωτέρω.

Παρατηρητέον προσέτι ὅτι πολὺ συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ διευκολύνη τὴν ἀπάτην ταύτην ἢ παρὰ τοῖς Εσπερίοις συνήθεια τοῦ ξυρίσματος, κοινὴ τότε οὔσα καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς μοναχοῖς, ὡς πληροφοροῦμεθα παρὰ τοῦ Μουρατόρη¹²⁹, καθ' ὃν «οἱ δούλοι τοῦ Θεοῦ ἔκειρον τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πάγωνος ὡς σημεῖον ταπεινότητος, οὕτω ποιοῦντων καὶ παρὰ Ῥωμαίους

πατριαρχεῖο¹²⁸. Ὡστόσο, ποτέ κανεὶς δὲν μίλησε γὰρ θηλυκὸ Πατριάρχη. Ἀλλὰ καὶ τὸ πιο σημαντικὸ ἱστορικὰ εἶναι ὅτι κανένας τέτοιος δὲν ἐκδιώχθηκε βία ἀπὸ τὴν ἔδρα τοῦ Βυζαντίου ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ὁ Νικητὰς, ἀν καὶ εὐνοῦχος σύμφωνα μετὰ Θεοφάνη, πέθανε ὡς πατριάρχης ἐνῶ ὁ διάδοχος του, Παῦλος, παραιτήθηκε οικειοθελῶς γὰρ χάριν τοῦ Ταρασίου, ὁ ὁποῖος πέθανε ὅσια τὸ 806. Ὁ Νικηφόρος ποὺ τὸν διαδέχθηκε, περιορισμένος σὲ μοναστήρι ἀπὸ τὸν Λέοντα τὸν Ἀρμένιο, πέρασε ἐκεῖ τὴ ζωὴ του σὲ νηστεία καὶ προσευχῇ, σύμφωνα μετὰ μαρτυρίες ὅλων τῶν ἱστορικῶν. Τέλος, ὁ διάδοχός του, Θεόδοτος, παρέμεινε πατριάρχης γὰρ ἀρκετὰ χρόνια ἀκόμη μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Ἀρεχίσου. Εἶναι λοιπὸν σαφές ὅτι οἱ Λατίνοι, σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἀκμαζε τὸ σχίσμα, προσπάθησαν νὰ ἀποδώσωσιν τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτὸ ποὺ συνέβη τοὺς ἴδιους, κατηγορώντας τοὺς ἀργότερα ὅτι ἀπέδωσαν τὸ δικὸ τοὺς αἰσχος στὴ ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία. Περισσότερα γὰρ αὐτὰ ὁμῶς παρακάτω.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ συνήθεια τοῦ ξυρίσματος, κοινὴ τοὺς δυτικούς, ἀκόμη καὶ τοὺς μοναχοὺς, βοήθησε πολὺ στὴν ἐξαπάτηση. Ὅπως πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὸν Μουρατόρι¹³² σύμφωνα μετὰ τὸν ὁποῖο¹³³: «Οἱ δούλοι τοῦ Θεοῦ ξύριζαν τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πηγουνιοῦ ὡς σημάδι ταπεινότητος, ὅπως ἔκαναν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι

¹²⁶ 1. Ὁρα Βαρονίου Χρον. τόμ. 1', σελ. 75.

¹²⁸ Το κείμενο στο οποίο αναφέρεται βρίσκεται στον 1^ο τόμο του [Museum Italicum](#), σὴν σελίδα 58 καὶ περιέχει τὰ ἐξῆς:

Ejus occasione in mentem venit alia fabula, cujus meminit Herchempertus, somnium videlicet Arechisi principis Beneventani, cui noctu a dæmone revelatum fuerit, Patriarcham, qui Constantinopoli nuper electus fuerat, feminam esse, sexum Constantinopoli masculinum sub clerici vestimentis latitantem. Quocirca expurgatum Arechisum suos nuntios Constantinopolim misisse, per quos factum scribit auctor, ut tam turpi et pernicioso errore sublato, feminaque a patriarchali sede dejecta, pestis etiam, quam tanto scelere expiando Deus in eam urbem immiserat, sedata sit. Huc fortasse spectavit Leo Papa IX in epistola ad Michaelem Cerularium CP. episcopum, scribens, id fama constante ad se perlatum, multos eunuchos in eo patriarchatu sedisse, immo etiam unam feminam, quod postea Graeci etiam in Romanos retulerint. De pseudopapissa Johanna infra inferius.

Μιὰ ἄλλη ἱστορία μου ἔρχεται στο μυαλό με τὴν ευκαιρία αὐτή, τὴν ὁποία ἀναφέρει ὁ Ερchemπερτος, δηλαδὴ τὸ ὄνειρο τοῦ Ἀρέχισου, πρίγκιπα τοῦ Μπενεβεντάν, σὴν ὁποῖο ἀποκαλύφθηκε τὴ νύχτα ἀπὸ ἕνα δαίμονα ὅτι ὁ Πατριάρχης ποὺ εἶχε ἐκλεγεί πρόσφατα στὴν Κωνσταντινούπολη ἦταν μιὰ γυναίκα, ἡ ὁποία ἐκρυβε τὸ φύλο τῆς στὴν Κωνσταντινούπολης κάτω ἀπὸ ἀνδρικὰ ἱερατικὰ ἄμφια. Ὅταν, λοιπὸν, ξύπνησε ὁ Ἀρεχίσος, ἔστειλε τοὺς ἀγγελιοφόρους τοῦ στὴν Κωνσταντινούπολη, γὰρ τοὺς ὁποῖους ὁ συγγραφέας γράφει ὅτι μόλις ἀποκατέστησαν αὐτὸ τὸ ἐπαίσχυντο καὶ ολέθριο σφάλμα καὶ ἡ γυναίκα ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ θρόνο, σταμάτησε καὶ ἡ ἐπιδημία ποὺ εἶχε στείλει ὁ Θεὸς σὲ ἐκείνη τὴν πόλη ὡς ἐξιλέωση γὰρ τὰ τόσα ἐγκλήματα. Ὁ Πάπας Λέων Θ' μάλλον τὸ ἐπεσήμανε αὐτὸ στὴν ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Μιχαὴλ Κηλουράριο, γράφοντας τοῦ, πῶς ἐνῶ ὑπῆρχαν συνεχεῖς ἀναφορὲς ὅτι πολλοὶ εὐνοῦχοι κάθισαν στὸ πατριαρχεῖο ἐκεῖνο, τουλάχιστον δὲν πίστευε ὅτι θὰ ἦταν καὶ γυναίκα, μιὰ προσβολὴ μετὰ τὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες κατόπιν ξανακατηγόρησαν τοὺς Ῥωμαίους. Γὰρ τὸν ψευδοπάπισσα Ἰωάννα παρακάτω.

¹²⁹ Antiquit. Ital. med. Aevi, Dissert. XXIII

¹³² **Ο Λοδovico Antonio Muratori** (21 Οκτωβρίου 1672 – 23 Ἰανουαρίου 1750) ἦταν Ἰταλὸς καθολικὸς ἱερέας, αξιόλογος ὡς ἱστορικὸς καὶ κορυφαῖος λόγιος τῆς ἡλικίας του, καὶ γὰρ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ θραύσματος Μουρατορι, τοῦ παλαιότερου γνωστοῦ καταλόγου βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης.

¹³³ <https://libsysdigi.library.illinois.edu/OCA/Books2013-03/antiquitatesit/>

των δούλων». Ο δὲ Χαλκοκονδύλης ἀποδίδει εἰς τὸ ἔθος τοῦτο τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἰωάννας· «οὐ γὰρ ἐπίδηλος ἦν γυνὴ οὕσα, ὅτι καὶ οἱ ἄρρένες τῆς Ἰταλίας καὶ ξυμπάσης τε τῆς πρὸς Ἑσπέραν χώρας ἐπεικῶς ξυρῶνται τὸ γένειον»¹³⁰, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας οἱ Ἀνατολίται ἐθεώρουν τὸ ξύρισμα ὡς μαλθακότητα ἀναξίαν ἱερέων, μὴ ἀπαξίωσαντες νὰ συγκαταλέξωσι καὶ τοῦτο μεταξὺ τῶν ἐγκλημάτων τῶν Λατίνων, ὡς ἔγραφε προσκλαιόμενος ὁ πάπας Νικόλαος πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Ριμίνιας Ἰνκμαρον ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ περὶ τῶν διαβολῶν τῶν Ἑλλήνων ¹³¹.

Τὰ δὲ λοιπὰ περὶ τῆς Ἰωάννας οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἀπίθανον, ὡς ὁμολογεῖ καὶ ὁ ἀδυσώπητος αὐτῆς διώκτης Βλονδέλλος.

δούλοι». Ο Χαλκοκονδύλης¹³⁴ ἀποδίδει τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἰωάννας σὲ αὐτὴ τὴ συνήθεια¹³⁵: «Δεν ἦταν φανερό ὅτι ἦταν γυναίκα, ἐπειδὴ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄντρες τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Δύσης γενικά, ξυρίζουν τὰ γένια τους». Ἀντιθέτως, οἱ Ἀνατολικοὶ θεωροῦσαν τὸ ξύρισμα ὡς μαλθακότητα ἀνάξια ἱερέων, καὶ δὲν δίσταζαν μάλιστα νὰ το συμπεριλάμβαναν στὰ ἐγκλήματα τῶν Λατίνων, ὅπως ἔγραφε ὁ πάπας Νικόλαος στὸν ἐπίσκοπο τῆς Ρενς (*Rheims*)¹³⁶ Hincmarus¹³⁷, κλαψουρίζοντας, στὴν ἐπιστολὴ του «Περὶ τῶν διαβολῶν τῶν Ἑλλήνων».

Τα υπόλοιπα στοιχεία για τὴν Ἰωάννα δὲν ἔχουν τίποτα ἀπίθανο, ὅπως ὁμολογεῖ καὶ ὁ ἀσπονδος διώκτης τῆς, ὁ Βλονδέλλος¹³⁸.

¹³⁰ Χαλκοκονδ. ἔκδ. Βόννης, βιβλ. ζ', σελ. 303.

¹³¹ Act. Concil. τόμ. Β', στήλη 471.

¹³⁴ **Ο Λαόνικος Χαλκοκονδύλης** (1430 - 1490) ἦταν Ἕλληνας ἱστορικός, μέλος τῆς ομώνυμης ἀρχοντικῆς οἰκογένειας τῆς Ἀθήνας, ἡ ὁποία ἀνέδειξε ἀρκετοὺς λογίους κατὰ τὸν 15ο αἰῶνα. Ὑστερα ἀπὸ τὴ φυγὴ του στὴν Ἰταλία, ἔγραψε ἱστορία με τίτλο «Ἀποδείξεις Ἱστοριῶν» σὲ 10 τόμους, ἡ ὁποία καλύπτει τὴν περίοδο 1298-1463. Τὸ κεντρικὸ θέμα τοῦ βιβλίου εἶναι ἡ βαθμιαία πτώση τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς (Βυζαντινῆς) Αυτοκρατορίας, ἡ ἀνοδος τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων καὶ ἡ προσπάθεια τῶν κρατῶν τῆς περιοχῆς νὰ ἀντισταθοῦν στὴν τουρκικὴ ἐπεκτατικὴ ἐπιπέδαση.

¹³⁵ Ὀλόκληρο τὸ κείμενο τοῦ **Χαλκοκονδύλη** ἐδῶ: <https://byzantium.gr/keimena/laonikos3.php> στὸ ὁποῖο ὑπάρχει καὶ τὸ χωρίο τὸ σχετικὸ με τὴν πάπισσα

¹³⁶ **Η Ρενς** εἶναι πόλη τῆς Βόρειας Γαλλίας. Βρίσκεται στὸ νομὸ Μαρν, στὴ διοικητικὴ περιοχὴ Γκραντ-Ἑστ, περίπου 129 χιλιόμετρα ἀνατολικά-βόρειοανατολικά ἀπὸ τὸ Παρίσι, ἰδρυμένη ἀπὸ τοὺς Γαλάτες, κατέστη σημαντικὴ πόλη κατὰ τὴ ρωμαϊκὴ περίοδο

¹³⁷ **Ο Hincmarus**, (806 – 21 Δεκεμβρίου 882), ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ρενς, ἦταν Φράγκος νομικός καὶ θεολόγος, καθὼς καὶ φίλος, σύμβουλος καὶ προπαγανδιστῆς τοῦ Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ. Ἀνήκε σὲ ευγενὴ οἰκογένεια τῆς βόρειας Φραγκίας.

¹³⁸ **Ο David Blondel**, γεννήθηκε στὸ Châlons-en-Champagne στὶς 25 Σεπτεμβρίου 1590 καὶ πέθανε στὸ Ἀμστερνταμ στὶς 6 Ἀπριλίου 1655, ἦταν ὑπουργός, ἱστορικός καὶ ἱστοριογράφος στὴν αὐλὴ τοῦ βασιλιά τῆς Γαλλίας. Ὁ προτεστάντης μελετητὴς Ντέιβιτ Μπλοντέλ προσπάθησε πᾶση θυσίᾳ νὰ ἀναδείξει τὸ ἀνυπόστατο τῆς φήμης περὶ θηλυκοῦ πάπα, στὸ δημοσιευμένο τὸ 1647 ἔργο του "[Si une Femme a été assise au Siège Papal de Rome](#)" (Περὶ τοῦ εἶναι μιὰ γυναίκα κάθισε στὸν παπικὸ θρόνο τῆς Ρώμης). Τὸ ἀπόσπασμα στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὁ Ροῖδης, ὑπάρχει στὸ κλείσιμο τοῦ βιβλίου, στὴ σελ. 112 ὅπου γράφει:

Et si l'on veut (à toute force) qu'ils s'affermissent dans le dessein de remporter, outre l'avantage direct de la vérité, quelque utilité particulière de la préconisation que les Docteurs de l'Église Romaine ont faite 400 ans durant de leur Papesse; qu'ils considèrent que tout le gain réel qu'ils en ont jamais pu tirer, leur demeure et demeurera à toujours; à savoir que Rome a été en si étrange estime entre ses enfants, voire entre ses propres Papes, que rien de ce qui se pourrait penser et dire avec atteinte à sa réputation, pour étrange et honteux qu'il fût, n'a semblé ni incroyable, ni éloigné de la vraisemblance, ni douteux; mais a été cru et publié, et maintenu constamment durant plusieurs siècles, loin que (depuis qu'elle est revenue à soi-même) elle s'est fait encore deux torts irréparables; et qui lui ôtent aujourd'hui le moyen de persuader qu'en niant la fable de la Papesse, les avocats aient procédé de bonne foi, et suivi leur propre sentiment.

Le premier, lorsqu'elle a démolie la rue, où les anciens prétendaient que le scandaleux accouchement de leur Jean l'Anglois était arrivé. Car encore que l'on dise que le

Ὡστόσο, αὐτὸ που ἐπιθυμοῦν (πᾶση θυσίᾳ) (στΜ: ὅσοι υποστηρίζουν τὴν ὑπαρξὴ τῆς Ἰωάννας) εἶναι νὰ μπορέσουν νὰ κερδίσουν, ἐκτός ἀπὸ τὸ ἄμεσο πλεονέκτημα τῆς ἀλήθειας, καὶ κάποια ἰδιαίτερη χρησιμότητα ἀπὸ τὴν εἰσήγηση που ἔκαναν οἱ Δόκτορες τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πρὶν ἀπὸ 400 χρόνια, ἐπὶ ἀρχιερείας τους. Πιστεύουν δηλαδή ὅτι ὅλο τὸ πραγματικὸ κέρδος που μπόρεσαν ποτὲ νὰ ἀντλήσουν ἀπὸ αὐτὸ, θὰ παραμῆνει μαζί τους καὶ θὰ παραμῆνει γιὰ πάντα. Με ἄλλα λόγια, φαίνεται πως ἡ Ρώμη εἶχε τόσο περίεργα μεγάλη ἐκτίμησι γιὰ τὰ παιδιά τῆς, ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς Πάπες τῆς, που πίστευε ὅτι δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἰπωθεῖ τίποτα που θὰ μπορούσε νὰ βλάψει τὴ φήμη τῆς, ὅσο περίεργο καὶ ντροπιαστικὸ κι ἂν ἦταν, **ἰδιαίτερα ἀνδὲν φαινόταν οὐτε ἀπίστευτο, οὐτε μακριὰ ἀπὸ πιθανότητα, οὐτε ἀμφίβολο.** Ἐτσι, πιστεύεται καὶ δημοσιεύεται, καὶ διατηρεῖται συνεχῶς γιὰ ἀρκετοὺς αἰῶνες, χωρὶς νὰ λαμβάνει ὑπόψη (ἡ Ρώμη) πως (ἀπὸ τότε που κατάλαβε τὸ λάθος τῆς καὶ συνήλθε), ἔχει κάνει δύο ἀκόμη ἀνεπανόρθωτα κακά στὸν εαυτὸ τῆς. Μας στέρησε δηλαδή σήμερα τὰ μέσα που θὰ ἔπειθαν γιὰ τὴν ἀνυπαρξία τῆς Ἰωάννας, διότι προχωρώντας καλὴ τὴ πίστη, ὀρισμένοι ὑπερασπιστῆς τῆς ἀλήθειας, ἀπλὰ ἀκολουθήσαν τὰ συναισθηματὰ τους.

Τὸ πρῶτο λάθος ἦταν, ὅταν κατέστρεψαν τὸν δρόμο, ὅπου οἱ θιασώτες τῆς ἰσχυρίζονταν ὅτι εἶχε συμβεῖ ὁ σκανδαλώδης τοκετός τοῦ Ἰωάννη ἐξ Ἀγγλίας τους. Διότι, ἀν καὶ λέγεται ὅτι

Οὕτω ἢ εἰς Αθήνας ἀποδημία αὐτῆς ἦτο φυσικὸν ἀποτελεσμα τῆς διακαοῦς πρὸς τὰ ἀρχαῖα γράμματα λατρείας. Καὶ ἀληθὲς μὲν εἶναι ὅτι οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τῶν τότε Αθηνῶν, αὐταὶ ὅμως διετήρουν, φαίνεται, λείψανα τῆς ἀρχαίας δόξης ἰκανά, ἀφοῦ τὰ μὲν μνημεῖα ἦσαν εἰσέτι ὄρθια, ἢ δὲ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐσώζετο ἔτι λαλουμένη, ἦν καὶ Ἐριγένης μεταφραστὴς τοῦ Ἀρεοπαγίτου ἐξέμαθεν ἀκριβῶς ἐν Αθήναις κατὰ τὸν ἔννατον αἰῶνα. «Επισκεπτόμην, λέγει ἐν χειρογράφῳ διατηρουμένῳ ἐν τῇ ὀξφορδεῖῳ βιβλιοθήκῃ, «τούς ναοὺς καὶ τὰς στοάς, ἔνθα περιδιαβάζοντες συνέθετον οἱ πάλοι φιλόσοφοι τὰ πονήματα αὐτῶν, ἀνερωτῶν τοὺς λογίους πάντας, παρ' ὧν ἤλπιζον νὰ μάθω τι περὶ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας»¹³⁹. Ἡ πατρις τέλος τῆς Ἰωάννας Γερμανῆς οὐσης ἦ κατ' ἄλλους Ἀγγλίδος, ὅπερ ἐθεώρησάν τινες ὡς πρόσκομμα εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην, οὐδόλως ἐκώλυεν καθ' ἣν ἐποχὴν, μὴ καταστάσης ἀκόμη τῆς ἁγίας Ἐδρας κτήματος ἀποκλειστικοῦ τῶν Ρωμαίων καρδινάλιων, ἐπάπενον καὶ Ἕλληνες καὶ Σύριοι καὶ Θραῖκες καὶ Γαλάται, ἐξ ὧν τινες νεήλυδες ὄντες ἐν Ρώμῃ οὐδ' αὐτὴν τὴν λατινίδα ἐγνώριζον ἀκόμη¹⁴⁰.

Ἡ μετοίκησὶς τῆς στήν Αθήνα ἦταν φυσικὸ ἀποτελεσμα τῆς φλογερῆς λατρείας τῆς πρὸς τὰ ἀρχαῖα γράμματα. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δὲν γνωρίζομε πολλά γιὰ τὴν Αθήνα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, φαίνεται ὅμως ὅτι διατηροῦσε ἀρκετὰ λείψανα τῆς παλιάς τῆς δόξης, ἀφοῦ τὰ μνημεῖα ἦταν ἀκόμα ὄρθια καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα μιλιόταν ἀκόμα. Ὁ Ἐριγένης¹⁴¹, μεταφραστὴς τοῦ Ἀρεοπαγίτου, τὴν ἔμαθε ἀπταιστα στήν Αθήνα τὸν 9ο αἰῶνα. «Επισκεπτόμουν», γράφει σὲ χειρόγραφο ποὺ φυλάσσεται στήν Βιβλιοθήκη τῆς Ὄξφορδης, «τούς ναοὺς καὶ τὶς στοές, ὅπου περιδιαβάζοντας οἱ παλιοὶ φιλόσοφοι συνέθεταν τὰ ἔργα τους, ρωτῶντας ὅλους τοὺς λόγιους, ἀπὸ τοὺς οἰοῦντο ἤλπιζα νὰ μάθω κάτι γιὰ τὴν ἀρχαία φιλοσοφία». Τέλος, ἡ πατρίδα τῆς Ἰωάννας, Γερμανία ἢ κατ' ἄλλους ἡ Ἀγγλία, ποὺ θεωρήθηκε ἀπὸ κάποιους ὡς ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἱεραρχία, δὲν ἀποτελοῦσε πρόβλημα σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ ἡ Ἁγία Ἐδρα δὲν ἦταν ἀκόμα ἀποκλειστικὴ κτήση τῶν Ρωμαίων καρδινάλιων. Ἕλληνες, Σύριοι, Θραῖκες καὶ Γαλάτες, ἀπὸ τοὺς οἰοῦντο κάποιον νεοφερμένον στή Ρώμη ποὺ δὲν ἤξεραν καν λατινικά, γίνονταν καὶ αὐτοὶ πάπες.

Pape Sixte V, l'a fait abattre pour l'élargir, et dresser au cordeau: ceux d'entre les étrangers et Romains naturels qui considèreront que la procession continue à passer par une autre rue qui n'est pas plus large, et qui allonge son chemin, ne pourront se figurer qu'elle prenne ce détour, qu'en souvenance de l'infâme accident de la prétendue Jeanne.

Le second, lorsqu'elle a ôté de sa niche et fait disparaître au temps, soit de Pie V, soit de Sixte V, soit de Clément VIII, (vu que l'on n'en est pas d'accord) la statue que l'on s'imaginait représenter cette garce imaginaire. Car si c'était en effet la figure d'une nouvelle accouchée, (comme Thierry de Niem, et plusieurs autres après lui ont présumé) pourquoi entreprenant de s'inscrire en faux contre le récit qui semblait attesté par ce monument public, n'a-t-on (sans l'arracher de son lieu) tâché d'en montrer l'origine, et le vrai usage, ou même l'abus?

ὁ Πάπας Σίξτος Ε' τὸν κατέστρεψε γιὰ νὰ τὸν διαπλατύνει καὶ νὰ τὸν ευθυγραμμῆσει, ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ τοὺς ντόπιους Ρωμαίους ποὺ θεωροῦν ὅτι ἡ πομπὴ συνεχίζει νὰ περνᾷ ἀπὸ ἕνα ἄλλο δρόμο ποὺ δὲν εἶναι φαρδύτερος καὶ ποὺ εἶναι μακρύτερος, μποροῦν νὰ φαντασθῶν μόνον ὅτι αὐτὴ ἡ παρακάμψη γίνεται εἰς ἀνάμνηση τοῦ περιβόητου ατυχήματος τῆς λεγόμενης Ἰωάννας.

Τὸ δεύτερο, ἦταν ὅτι ἀπομάκρυναν τότε ἀπὸ τὸ βᾶθρο τοῦ τοῦ ἀγάλμα εἴτε τοῦ Πίου Ε' εἴτε τοῦ Σίξτου Ε' εἴτε τοῦ Κλήμεντα Η', (ἀφοῦ δὲν συμφωνοῦμε), αὐτὸ ποὺ φανταζόμεσταν ὅτι παρίστανε αὐτὴ τὴ φανταστικὴ σκύλα. Διότι, ἀν ἦταν στήν πραγματικότητά τοῦ ἀγάλμα ἐνός νέου παιδιοῦ, (ὅπως ἔχουν υποθέσει ὁ Thierry de Niem καὶ ἀρκετοὶ ἄλλοι μετὰ αὐτόν) γιὰ νὰ ἀναλάβομε νὰ ἀντιταχθῶμε στήν ἱστορία ποὺ φαινόταν νὰ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ δημόσιο μνημεῖο, καὶ πλέον δὲν μποροῦμε (ἀφοῦ ἔχει ἀποκαθλωθεῖ) νὰ προσπαθήσομε νὰ δείξομε τὴν προέλευσή του, καὶ τὴν ἀληθινὴ χρῆση, ἢ ἀκόμα καὶ τὴν κατάχρησή του;

¹³⁹ Wood Hist. Antig. Univers. βιβλ. Α, σελ. 15, παρὰ Γυιζότῳ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἐν Γαλλία πολιτισμοῦ, μάθημα ΚΘ'.

¹⁴⁰ Ὁ κατὰ τὸν Ζ' αἰῶνα παπεύσας Κόνων ἦτο Θραῖς, ὁ κατὰ τὸν Η' Ἰωάννης Γ' Ἕλληνας, καὶ οἱ μετὰ τοῦτον Σισίνιος, Κωνσταντῖνος καὶ Γρηγόριος ὁ γ' ἐκ Συρίας. ὦρα τὴν Χρονολογικὴν Σειρὰν τῶν Παπῶν ὑπὸ Λουδοβίκου Βίμα, Ταυρίνῳ 1842.

¹⁴¹ Ὁ Ἰωάννης Σκώτος Εριγένης ἢ Οριγένης (John Scotus Eriugena ἢ Johannes Scotus Eriugena, 815 - 877), ἦταν Ἰρλανδὸς θεολόγος, νεοπλατωνιστὴς φιλόσοφος καὶ ποιητὴς. Εἶναι κυρίως γνωστὸς γιὰ τὶς μεταφράσεις καὶ τὰ σχόλιά του σὲ τὸ ἔργο τοῦ Ψευδο-Διονυσίου. Παράλληλα με τὸ σημαντικὸ μεταφραστικὸ ἔργο του, δημιούργησε καὶ ἕνα πολὺ αξιόλογο φιλοσοφικὸ σύστημα, τὸ οἰοῦντο ἐκτίθεται κατὰ κύριο λόγο σὲ τὸ φημισμένο ἔργο του De Divisione Naturae (Περὶ Φύσεων). Σὲ αὐτὸ ὁ Οριγένης διακρίνει τέσσερις κατηγορίες ὄντων στή φύση, τὰ οἰοῦντο κατατάσσονται σὲ μιὰ κλίμακα ἀνάλογα με τὴν ἱεραρχικὴ θέση ποὺ κατέχουν στή κλίμακα μετὰξὺ Δημιουργοῦ καὶ δημιουργίας

Ὁ δὲ τοκετὸς αὐτῆς πρόωρος καὶ αἰφνίδιος ἐν λιτανείᾳ ἐπελθὼν θεωρεῖται καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λωνουᾶ καὶ Βλονδέλου ὡς ὁμοιαλήθης ὥστε περαίνων ἤδη τὸ κεφάλαιον τοῦτο δικαιοῦμαι νὰ εἶπω μετὰ τοῦ Πλατίνα «Οὐδὲν βλέπω ἐν τούτοις τὸ ἀπίθανον».

Ἀλλὰ πρὶν εἰς τὰ περὶ τοῦ πιθανοῦ ἐπιθέσω τέλος, δὲν δύναμαι ν' ἀντιστῶ εἰς τὸν πειρασμὸν τοῦ νὰ παραβάλω τὴν μυθώδη τῆς Ἰωάννας ἱστορίαν πρὸς τινὰς ἄλλας, τὰς ὁποίας ὡς βεβαίας καὶ ἀναμφισβητήτους παραθέτουσιν ἡμῖν οἱ ἀντίπαλοι αὐτῆς, ὡσάκις πρόκειται νὰ ὑποστηριχθῇ δι' αὐτῶν ἡ παπικὴ ἐξουσία. Καὶ ἂν μὲν οἱ τὰ ληρήματα ταῦτα πωλοῦντες ὁμοιάζον πάντες τὸν ἀγαθὸν Ἰωάννην Σιφλέτον¹⁴⁴ ἢ τὸν καλὸν συντάκτην τῆς Χρυσῆς Βίβλου ἢ καὶ τὸν Κάλλιστον Νικηφόρον, ματαιοπονία ἤθελεν εἶναι ἡ τοιαύτη παράθεσις· ἀλλ' ἐν αὐτοῖς διαπρέπουσιν ἄνδρες σοβαροὶ καὶ θαυμαστοὶ ἐπὶ πολυμαθείᾳ, ὁ πολὺς Βαρώνιος ἐν τε τοῖς

Ὁ πρόωρος καὶ αἰφνίδιος τοκετὸς τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς λιτανείας θεωρεῖται ἀκόμα κι ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Λωνουᾶ¹⁴² καὶ τὸν Βλονδέλο ὡς πιθανός, ὥστε κλείνοντας αὐτὸ τὸ κεφάλαιον δικαιοῦμαι νὰ πω μετὰ τὸν Πλατίνα¹⁴³: «Δεν βλέπω τίποτα ἀπίθανο σε ὅλα αὐτά».

Ἀλλὰ πρὶν κλείσω τὸ θέμα τοῦ πιθανοῦ, δὲν μπορῶ νὰ ἀντισταθῶ στὸν πειρασμὸν νὰ συγκρίνω τὴν μυθώδη ἱστορία τῆς Ἰωάννας με κάποιες ἄλλες, τις ὁποῖες οἱ ἀντίπαλοι τῆς παρουσιάζουν ὡς βέβαιες καὶ ἀδιαμφισβήτητες, ὅταν πρόκειται νὰ στηρίξουν με αὐτὲς τὴν παπικὴ ἐξουσία. Καὶ ἀν ὅσοι πούλανε αὐτὰ τὰ παραμύθια ἦσαν ὅλοι σαν τὸν καλὸ Ἰωάννη Σιφλέτο¹⁴⁶ ἢ τὸν καλὸ συγγραφέα τῆς Χρυσῆς Βίβλου ἢ καὶ τὸν Κάλλιστο Νικηφόρο¹⁴⁷, ἡ σύγκριση θα ἦταν μάταιη. Ἀλλὰ ἀνάμεσά τους ξεχωρίζουν σοβαροὶ ἄντρες καὶ θαυμαστοὶ γιὰ τὴν πολυμαθειὰ τους, ὅπως ὁ μέγας Βαρώνιος¹⁴⁸, τόσο στα Προλεγόμενα ὅσο καὶ στα Ὑπομνήματα στὸ Μαρτυρολόγιο, ὁ σοφὸς Σακάνιος στὸς Βίους τῶν Παπῶν, ὁ Βζόβιος

¹⁴² **Wilhelm Bellier de Launoy** (στὴν ἐλληνικὴ ἱστοριογραφία ἀναφέρεται συχνὰ ὡς συνταγματάρχης Deloney ; - 1826) - Πρώσος ἀξιωματικὸς καὶ φιλέλληνας ποῦ ἔλαβε μέρος στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821. Ἐγίνε γνωστὸς μετὰ τὸ ξέσπασμα τῆς ἐπανάστασης, ἀρχικὰ ὡς μέλος τῶν φιλελληνικῶν ἐπιτροπῶν τῆς Μασσαλίας καὶ τοῦ Λονδίνου. Πέθανε τὸ 1826 κατὰ τὴν ἠρωικὴ ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου. Συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Λίγα λόγια γιὰ τὴν Ελλάδα», ποῦ ἐκδόθηκε στὸ Μόναχο τὸ 1823 καὶ σ' αὐτὸ ἀναφέρεται ἐδῶ ὁ Ροῖδης.

¹⁴³ **Ὁ Μπαρτολομέο Σάκκι** (1421 – 21 Σεπτεμβρίου 1481), γνωστὸς ὡς **Πλατίνας** ἀπὸ τὴ γενέτειρά του τὴν Πλαντένα (Piadena) ἦταν Ἰταλὸς ἀνθρωπιστὴς συγγραφέας τῆς Αναγέννησης. Θεωρεῖται ὅτι ἐξέδωσε τὸ πρῶτο ἐντυπο βιβλίον μαγειρικῆς. Φοίτησε κοντὰ στὸν βυζαντινὸ σὺμμανιστὴ φιλόσοφο Ἰωάννη Ἀργυρόπουλο στὴ Φλωρεντία, καθὼς καὶ μέλη τῆς ἀρχουσαῶς οἰκογένειας τῶν Μεδίκων. Γύρω στὸ 1464, κέρδισε μιὰ θέση ὡς παπικὸς συγγραφέας ὑπὸ τὸν σὺμμανιστὴ Πίο Β' καὶ ἔγινε μέλος τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἀκαδημίας ἐπιηρεασμένης ἀπὸ τὸν Πλατωνισμὸ ποῦ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Πομπόνιο Λέτο. Ὡστόσο με τὴν ἀφίξη τοῦ Πάπα Παύλου Β', φυλακίστηκε στὸ Castel Sant'Angelo κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνα τοῦ 1464-65. Τὸ 1468 ὁ Πλατίνας περιορίστηκε ξανά στὸ Castel Sant'Angelo γιὰ ἕναν ἀκόμη χρόνον, ὅπου ἀνακρίθηκε με βασανιστήρια, μετὰ ἀπὸ κατηγορίες ὅτι μέλη τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἀκαδημίας τοῦ Julius Pomponius Laetus σχεδίαζαν νὰ δολοφονήσουν τὸν Πάπα. Ἡ τύχη τοῦ ἄλλαξε καὶ πάλι με τὴν ἐπιστροφή στὴν ἐξουσία τοῦ Πάπα, Σίξτου Δ', ὁ ὁποῖος τὸ 1475 τὸν ἔκανε βιβλιοθηκᾶριο τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ θέση τοῦ δόθηκε καθὼς συνέγραψε τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς τῶν παπῶν με ἀναφορὰ στὴ γενικὴ Ῥωμαϊκὴ ἱστορία καὶ τὰ θέματα τῆς Ἀρχαιότητος, ἕνα ἔργο ποῦ ὁ Παῦλος Β' δὲν σὺμπαθοῦσε.

¹⁴⁴ Ὁ Ἰωάννης οὗτος ἐκ τοῦ ἐπὶ πολυμαθείᾳ θαυμαστοῦ οἴκου τῶν Chifflet, ὧν οἱ πλεῖστοι ὑπῆρξαν ἐπὶ δύο ὄλους αἰῶνας ἐκδόται καὶ ὑπομνηματιστὰ μεσαιωνικῶν χειρογράφων, συντάξε διάφορα περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχαιοτήτων πονήματα, ἐν οἷς συνεφόρησεν ἀκρίτως ὄλων τῶν Συναξαρίων τὰς ἀδολεσχίας

¹⁴⁶ **Ὁ Jean-Jacques Chifflet** (Chiflet) (Besanson, 1588–1660) ἦταν γιαντρός, νομικός, ἀρχαιολόγος καὶ ἀρχαιολόγος με καταγωγή ἀπὸ τὴν κομητεία τῆς Βουργουνδίας (τώρα στὴ Γαλλία). Ἐπισκέφτηκε τὸ Παρίσι καὶ τὸ Μονπελιέ καὶ ταξίδεψε στὴν Ἰταλία καὶ τὴ Γερμανία. Με τὸν ἰορισμὸ τοῦ Φιλίππου Δ' τῆς Ἰσπανίας ὀρίστηκε γιαντρός στὴν αὐτὴ τῶν Βρυξελλῶν. Ἐπαίξε σημαντικὸ ρόλο στὴ διαμάχη τῆς δεκαετίας τοῦ 1650 σχετικὰ με τὸν περὺβιανὸ φλοῖο στὴ θεραπεία τῆς ἐλονοσίας, δημοσιεύοντας ἕνα σχετικὸ φυλλάδιον Pulvis Febrifugus Orbis Americani τὸ 1653 μετὰ τὴν θεραπεία τοῦ Ἀρχιδούκα Λεοπόλδου.

¹⁴⁷ Ὡραῖο λογοπαῖγνιον με τὸ «καλὸς» καὶ «κάλλιστος». Ὁ Νικηφόρος Κάλλιστος εἶναι πραγματικὸ ὄνομα, δεσ σημ. 123, καὶ τοὺς δύο ὄμως ὁ Ροῖδης τοὺς κατηγορεῖ γιὰ ὑπερσυντηρητισμὸ καὶ συγγραφή ἀνοησιῶν, ἀλλὰ τοὺς ἀποδίδει καλὴ πρόθεση καὶ ἀγνοία, ἐν ἀντιθέσει με τοὺς ἐπόμενους ποῦ ἐνῶ ἦταν πολὺ μορφωμένοι, προστάθησαν νὰ ἀντικρούσουν τὴν ὑπαρξὴ τῆς Ἰωάννας.

¹⁴⁸ **Ὁ Κάισαρ Βαρώνιος** (λατινικά: Caesar Baronius, 30 Οκτωβρίου 1538 – 30 Ἰουνίου 1607) ἦταν Ἰταλὸς καρδινάλιος καὶ ἱστορικός τῆς ἐκκλησίας. Στὴ Ρώμη, μῆκε στὸ ὠδεῖο τὸ 1557 καὶ ἀνέλαβε διευθυντὴς τὸ 1593. Τὸ 1596 ἔγινε βιβλιοθηκᾶριος καὶ ἱστορικός τοῦ Βατικανοῦ. Ἐγραψε ἕνα ἱστορικὸ ἔργο με τὸ ὄνομα Annales Ecclesiastici. Ὁ πλήρης τίτλος εἶναι Annales ecclesiastici a Christo nato ad annum 1198· «Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ ἔως τὸ 1198», καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα μεγάβιβλους. Πρόκειται γιὰ τὴν ἱστορία τῶν πρώτων 12 αἰῶνων τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, γραμμένη ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ τὸν Odorico Raynaldi ἡ ὁποία δημοσιεύτηκε μετὰξὺ 1588 καὶ 1607. Πρόκειται γιὰ σημαντικό ἔργο ἀν καὶ περιέχει κάποιες ἀνακρίβειες, ἰδίως στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ ἱστορία. Τὸ ἔργο ἐπανεκδόθηκε σε 37 τόμους τὸ 1864 οἱ ὁποῖοι εἶναι ψηφιοποιημένοι ἀπὸ τὴν Google. Μπορεῖτε νὰ τοὺς δεῖτε ἐδῶ: [\[1\]](#), [\[2\]](#), [\[3\]](#), [\[4\]](#), [\[5\]](#), [\[6\]](#), [\[7\]](#), [\[8\]](#), [\[9\]](#), [\[10\]](#), [\[11\]](#), [\[12\]](#), [\[13\]](#), [\[14\]](#), [\[15\]](#), [\[16\]](#), [\[17\]](#), [\[18\]](#), [\[19\]](#), [\[20\]](#), [\[21\]](#), [\[22\]](#), [\[23\]](#), [\[24\]](#), [\[25\]](#), [\[26\]](#), [\[27\]](#), [\[28\]](#), [\[29\]](#), [\[30\]](#), [\[31\]](#), [\[32\]](#), [\[33\]](#), [\[34\]](#), [\[35\]](#), [\[36\]](#), [\[37\]](#) Στους τόμους αὐτοὺς καὶ κυρίως στὸς 3 πρώτους ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ ἀναζητήσῃ τὰ θαύματα ποῦ περιγράφονται στὴν ἐπόμενη παράγραφο, στα ἔτη ποῦ προτείνει ὁ Ροῖδης στα δικά του σχόλια.

Προνοικοῖς καὶ τοῖς Ὑπομνήμασιν εἰς τὸ Μαρτυρολόγιον, ὁ σοφὸς Σακώνιος ἐν τοῖς Βίοις τῶν Παπῶν, ὁ Βζόβιος ἐν τοῖς μετὰ Βαρόνιον Χρονικοῖς ¹⁴⁵ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀμιλλώμενοι τίς πρὸ τίνος νὰ ὑποστηρίξῃ ἀτοπώτερα διὰ πλείονος πολυμαθείας, ὧν τὴν δόξαν ζηλώσας, φαίνεται, καὶ ὁ ἡμέτερος Οικονόμος ἐδωρήσατο ἡμῖν τὴν πολύκροτον ἐκείνην περὶ τῶν Ο, Ερμηνευτῶν τετραβιβλον.

Εκλέγων μεταξὺ τῶν ἱστορημάτων τούτων τὰ κοινότερα ὁμολογῶ ὅτι ἄπορον φαίνεται μοι πῶς ὁ Βαρόνιος, ὁ ἐξαντλήσας τὸν συνωνυμικὸν πλοῦτον τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἵνα χαρακτηρίσῃ τὰ περὶ τῆς Ἰωάννας ὡς μῦθον ἀνόητον, ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέλους ψευδῆ, κενόν, μάταιον, παιδαριώδη, ἄκυρον, ἀκούσιον, παράλογον, ἀντιφάσεων μεστόν, οὐδεμιᾶς ἐχόμενον πιθανότητος¹⁵² κτλ., διηγεῖται ἔπειτα μετὰ τοσαύτης σοβαρότητος τὴν ἐν Ρώμῃ κατάπτωσιν τοῦ ναοῦ τῆς Εἰρήνης κατὰ τὴν νύκτα, καθ' ἣν ἐγεννᾶτο ὁ Ἰησοῦς¹⁵³, (περιττοῦ, φαίνεται, καταστάντος τοιοῦτου οἰκοδομήματος τῷ ἐρχομένῳ βαλεῖν οὐχὶ εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν), τὴν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ ἀποστολὴν θαυματουργοῦ εἰκόνας πρὸς τὸν βασιλέα Εδέσης Ἀβγαρον, ἣτις ἤρκεσε νὰ

στα Χρονικά μετὰ τον Βαρόνιο και πολλοί άλλοι που συναγωνίζονται ποιος θα υποστηρίξει τα πιο παράλογα με περισσότερη πολυμαθεια. Την δόξα αυτών, φαίνεται, ζηλεύοντας και ο δικός μας Οικονόμος¹⁴⁹, μας χάρισε εκείνη την πολυσυζητημένη τετραβιβλο περί των Εβδομήκοντα¹⁵⁰ Ερμηνευτών¹⁵¹

Επιλέγοντας τα πιο κοινά από αυτά τα ιστορήματα, ὁμολογῶ ὅτι μοι φαίνεται παράξενο πῶς ὁ Βαρόνιος, ἀφοῦ ἐξάντλησε τὸν συνωνυμικὸ πλοῦτο τῆς λατινικῆς γλώσσης για να χαρακτηρίσει τα ὅσα λέγονται για την Ἰωάννα ως μῦθο ἀνόητο, ψεύτικο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τὸ τέλος, κενό, μάταιο, παιδαριώδη, ἄκυρο, ἀκούσιο, παράλογο, γεμάτο ἀντιφάσεις, χωρὶς καμμιά πιθανότητα, κτλ., διηγεῖται ὕστερα με μεγάλη σοβαρότητα: τὴν κατάρρευση τοῦ ναοῦ τῆς Εἰρήνης στη Ρώμη τὴ νύχτα που γεννήθηκε ὁ Ἰησοῦς (διότι φαίνεται πῶς ἦταν περιττό πια ἓνα τέτοιο οἰκοδόμημα για αὐτὸν που ἐρχόταν να φέρει «ὄχι εἰρήνη ἀλλὰ μάχαιρα¹⁵⁹»), τὴν ἀποστολὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἰησοῦ μίας θαυματουργῆς εἰκόνας πρὸς τὸν βασιλιά τῆς

¹⁴⁵ Ορα περὶ τούτων τὴν ἱστορικὴν Μέθοδον τοῦ Δουφρενίου τόμ. Γ', ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

¹⁴⁹ **Ο Κωνσταντῖνος Οικονόμος ο ἐξ Οικονόμων** (καὶ ὄχι Οικονόμου) (1780-1857) ἦταν Ἕλληνας λόγιος καὶ εκπρόσωπος τοῦ Νεοελληνικοῦ διαφωτισμοῦ ἀπὸ τὴν Τσαριτσάνη τῆς Θεσσαλίας. Με τὴν παιδαγωγικὴ, συγγραφικὴ δράση του, καθὼς καὶ με τὴν ιδιότητά του ὡς ἱεροκῆρυκας σε σημαντικὰ κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Θεσσαλονίκη, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη) καὶ στο ἐξωτερικὸ (Αγ. Πετρούπολη, Βερολίνο, Βιέννη) ὅπου τιμῆθηκε ἐπανεπιλημμένα, συνέβαλε στη διαμόρφωση τῆς νεοελληνικῆς ταυτότητας καὶ τὴν ἐνίσχυση τοῦ κύρους τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ κλασσικῆς Παιδείας στο ἐξωτερικὸ.

¹⁵⁰ **Η Μετάφραση των Εβδομήκοντα** ἀποτελεῖ τὴ σπουδαιότερη ἀπὸ τὶς πρώτες μεταφράσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὴν πρώτη, στὴν οὐσία, γραπτὴ μετάφραση ἀπὸ τὴν εβραϊκὴν στὴν ἐλληνιστικὴ κοινὴ γλώσσα. Ἡ μετάφραση ἐγένετο τὸν 3ο αἰῶνα π.Χ. ἀπὸ 72 διγλωσσους Ἰουδαίους καὶ μεταγενέστερα περιέλαβε ἐπιπλέον βιβλία, πέρα ἀπὸ αὐτὰ που ἀνήκουν στὸν Ἰουδαϊκὸ Βιβλικὸ κανόνα (Τανάκ). Μερικὰ ταραγκοῦμ που ἀποτελοῦσαν μεταφράσεις ἢ παραφράσεις τῶν Εβραϊκῶν Γραφῶν στὴν ἀραμαϊκὴ ἔγιναν ἐπίσης ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Συμβολίζεται στὴν ἐλληνικὴ βιβλιογραφία ὡς Ο' (ὁ ἀριθμὸς ἐβδομήκοντα στὸν ἀλφαβητικὸ τρόπο ἀρίθμησης, δηλαδὴ «κατὰ τοὺς ἐβδομήκοντα» ἀπλοποίηση για να εἶναι ἐυμνημονευτος ὁ ἀριθμὸς, ἀντι ΟΒ) καὶ στὴν ἀγγλικὴ βιβλιογραφία ὡς LXX (ὁ ἀριθμὸς ἐβδομήκοντα στὸν λατινικὸ τρόπο ἀρίθμησης, ἢ ἀλλιῶς Septuaginta).

¹⁵¹ Ὁ Οικονόμος στὸ ἔργο του «[Περὶ τῶν Εβδομήκοντα Ερμηνευτῶν](#)» ὅπως καὶ στὸ «Κατὰ τῆς διάδοσης τῆς Βίβλου στὴ νεοελληνικὴ» προσπαθῆσε να πείσει, ὅτι ἡ νέα ἐλληνικὴ πρέπει να πάρει περισσότερα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν Ἑλληνιστικὴ Κοινὴ, τὴ γλώσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης. Δὲν ἀπέριπτε μάλιστα τὴν εἰσαγωγὴ διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς στὸ σχολεῖο. Ὁ Ροῖδης λοιδωρεῖ τὴν ψευδοεπιστημονικὴ προσέγγιση τοῦ Οικονόμου.

¹⁵² Βαρον. Χρον. Τόμ. Ι', σελ. 75. Παραθέτω τὴν φράσιν ταύτην καὶ λατινιστὶ χάριν τῶν ἀσχολουμένων περὶ συνωνυμικὰς μελέτας «Fabulas indoctas, omni parte mendaces, insulsas, ineptas, vanas, frivolas, varias, sibi contradicentes, se invicem dissolventes, nulla veri similitudine subsistentes»

¹⁵³ Βαρον. Χρον. εἰς ἔτος 35.

¹⁵⁹ «Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν. Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν...ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ οὐκ ἔστι μου ἄξιος. Καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ οὐκ ἔστι μου ἄξιος» (Ματθ. 10, 34, 37) «Μὴ νομίσητε πως ἦρθα για να ἐπιβάλλω ἀναγκαστικὴ ομόνοια μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἦρθα για να φέρω τέτοια ομόνοια ἀλλὰ διαίρεση. Ὅποιος ἀγαπᾶ τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του παραπάνω ἀπὸ μένα, δὲν εἶναι ἄξιος για μαθητῆς μου. Κι ὁποιος ἀγαπᾶ τὸν γιο του ἢ τὴν θυγατέρα του παραπάνω ἀπὸ μένα, δὲν εἶναι ἄξιος για μαθητῆς μου». Τὸ νόημα του χωρίου εἶναι: «Οἱ ἀνθρώποι καλοῦνται ἢ να με ἀκολουθήσουν, με ὅ, τι αὐτὸ συνεπάγεται, δηλαδὴ καὶ τὸ να ἀφήσουν πίσω κάθε δεσμὸ αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὅσο κι αν αὐτὸ πονέσει, εἰδῶλλως δὲν εἶναι ἄξιοι για μαθητῆς μου». Ἐπίτηδες τὸ χρησιμοποιοῖ ὁ Ροῖδης για να υπογραμμίσῃ τὴν παρανόηση τοῦ Βαρόνιου

φυγαδεύση τὸν πυργοῦντα τὴν πόλιν Κοσρόην¹⁵⁴, τὴν ἐν Παρισίοις ἐπισκοπεῖαν τοῦ Ἀρεοπαγίτου¹⁵⁵, τὴν ἄθλησιν τῶν ἐνδεκακισχιλίων ἐν Κολωνία παρθένων¹⁵⁶, τοὺς ἑπτὰ ἐν Εφέσῳ Επιμενίδας κοιμωμένους ἀπὸ Δεκίου μέχρι Θεοδοσίου τοῦ νεωτέρου, ἤτοι ἐπὶ δύο περιπίου αἰῶνας¹⁵⁷, τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ἐπισκόπου Ὠζέρης Βενεδίκτου, ἐκθρόνισαντος τὸν Ρήγαν καὶ τὴν Ῥήγισσαν τῶν Βρεταννῶν, ἵνα ἀνυψώσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου βουκόλον καὶ βουκολίδα, οἵτινες ἔσφαξαν χάριν αὐτοῦ τὸν μόνον ἀπομείναντα μόσχον¹⁵⁸, καὶ ἄλλας τοιαύτας ἀλογίας, ὧν βρῖθουσι τὰ χρονικὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Παραβάλλοντες ἤδη ταῦτα πρὸς τὰ κατὰ τὴν Ἰωάνναν παρατηροῦμεν ὅτι ἐκεῖνα διεδόθησαν διὰ τῆς ἀβεβαίου μαρτυρίας ἐνὸς ἢ δύο μόνον μικροῦ λόγου ἀξίων Χρονογράφων. Οὕτω π.χ. περὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἐν Ρώμῃ ναοῦ, ἦν ὡς βεβαίαν θεωρεῖ ὁ Βαρώνιος, δὲν λέγουσιν οὐδὲ γρῦ οὔτε οἱ Εὐαγγελισταὶ οὔτε οἱ Απόστολοι οὔτε τῆς Ἐκκλησίας οἱ Πατέρες ἢ ἄλλος οἰασθῆποτε θρησκείας ἱστορικός, ἀλλὰ περὶ τούτου ἔχομεν

Ἐδεσσα¹⁶⁰ Ἀβγαρο¹⁶¹, ἡ οποία ἦταν αρκετὴ για να διώξει τον Χοσρόη που πολιορκούσε την πόλη¹⁶², την επισκοπεῖα του Ἀρεοπαγίτου στο Παρίσι, τον μαρτυρικό θάνατο ἐντεκα χιλιάδων παρθένων στην Κολωνία, τους επτά Επιμενίδες στην Ἐφεσο που κοιμήθηκαν ἀπὸ την εποχὴ του αυτοκράτορα Δεκίου μέχρι τον Θεοδόσιο τον νεότερο, δηλαδή για δύο περιπίου αἰῶνες, την εκδίκηση του επισκόπου Ὠζέρης Βενεδίκτου, που εκθρόνισε τον βασιλιά και τη βασίλισσα των Βρεταννῶν για να ἀνυψώσει στο θρόνο ἕναν βοσκό και μια βοσκοπούλα, που είχαν σφάξει για χάρη του το μοναδικό μοσχαράκι που τους εἶχε ἀπομείνει και ἄλλες τέτοιες ἀνοησίες, ἀπὸ τις οποίες ξεχειλίζουν τα χρονικὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Συγκρίνοντας τώρα αὐτά, με ὅσα λέγονται για την Ἰωάννα, παρατηροῦμε ὅτι ἐκεῖνα διαδόθηκαν με βάση την ἀβέβαιη μαρτυρία ἐνὸς ἢ δύο μόνο χρονογράφων, μικρῆς αξίας. Για παράδειγμα, για την πτώση του ναοῦ στη Ρώμη, την οποία ὁ Βαρώνιος θεωρεῖ βέβαιη, δὲν λένε λέξη οὔτε οἱ Εὐαγγελιστές οὔτε οἱ Απόστολοι οὔτε οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἢ ἄλλος ἱστορικός οἰοισθῆποτε θρησκείας. Μόνος μάρτυρας γι' αὐτὸ εἶναι ὁ Πέτρος Δαμιανός, που

¹⁵⁴ Αὐτόθι εἰς ἔτος 31.

¹⁵⁵ Αὐτόθι εἰς ἔτος 109.

¹⁵⁶ Ἰάκωβος Βορράγηνός Κεφ. ΙΔ', Βαρόν. εἰς ἔτος 237.

¹⁵⁷ Βαρόν. εἰς ἔτος 254.

¹⁵⁸ Χρυσὴ Βίβλος καὶ Βαρόν. εἰς ἔτος 712

¹⁶⁰ **Ἡ Ἐδεσσα ἢ Ἀντιόχεια** ἦταν ἀρχαία πόλη τῆς Μεσοποταμίας. Στη θέση τῆς βρίσκεται ἡ σημερινὴ Οὐρφα (τουρκικὰ: Şanlıurfa) τῆς Τουρκίας.

¹⁶¹ **Ὁ Ἀβγαρος Ε' ἢ Αὐγαρος Ε'** ἦταν ἱστορικό πρόσωπο, βασιλιάς τῆς Οσροηνῆς, περιοχῆς τῆς Ἀνω Μεσοποταμίας με πρωτεύουσα τὴν ἀρχαία πόλη τῆς Ἐδεσσας. Βασίλευσε ἀπὸ τὸ 4 π.Χ. ἕως τὸ 7 μ.Χ. καὶ ἀπὸ τὸ 18 μ.Χ. ἕως τὸν θάνατό του, τὸ 50 μ.Χ. Εἶχε τὸ προσωνύμιο "Ουχάμα" που σημαίνει Μαῦρος. Σύμφωνα με τὰ γραφόμενα στὴν «**Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία**» τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας, ὁ Ἀβγαρος, τοπάρχης τῆς Ἐδεσσας ἔπασχε ἀπὸ σοβαρὴ ἀσθένεια (πιθανὸν λέπρα). Ἐχοντας ἀκούσει ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του για τὰ θαύματα που ἔκανε ὁ Ἰησοῦς ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ με τὸν ἐμπιστὸ του Ἀνανία με σκοπὸ νὰ τὸν καλέσει στὴν πόλη του για νὰ ἀκούσει τὸ κήρυγμά του καὶ νὰ θεραπευτεῖ ἀπὸ τὴ θεϊκὴ δυνάμη του. Ὁ Ἀνανίας συναντᾷ τὸν Ἰησοῦ στὴν Ἱερουσαλήμ τὴν ὥρα που κήρυττε καὶ του παραδίδει τὴν ἐπιστολὴ. Ὁ Ἰησοῦς του ἀπάντησε ὅτι πρῶτα θὰ τελειώσει τὸ ἔργο του τὸ ἐπὶ γῆς καὶ κατόπιν θὰ στείλει τοὺς μαθητὲς του νὰ ἐπισκεφτοῦν τὸν Βασιλέα για νὰ τὸν θεραπεύσουν. Κάθισε τότε ὁ Ἀνανίας σὲ ἕνα ὕψωμα καὶ ἀκούγε τὴ διδασκαλία προσπαθώντας πάντα νὰ σχεδιάσει τὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ στὸ χαρτί καὶ νὰ μεταφέρει τὴν εἰκόνα του στὸν Βασιλιά του. Ἦταν ὅμως ἀδύνατο νὰ συγκεντρωθεῖ. Βλέποντας τὴν κατάστασή του ὁ Ἰησοῦς ἐζήτησε ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του νερό για νὰ πλυθεῖ. Μετὰ, σκούπισε τὸ πρόσωπό του με ἕνα κομμάτι πανί που του ἔδωσαν, πάνω στὸ ὁποῖο ἀποτυπώθηκε, σαν ἀπὸ θαῦμα ἡ Θεῖα του Μορφὴ. Πλησίασε τὸν Ἀνανία καὶ του παρέδωσε τὸ ὕφασμα με τὴν «Ἀχειροποίητη Εἰκόνα», λέγοντας νὰ τὸ παραδώσει σὲ ἐκεῖνον που τὸν ἔστειλε. Ὁ Ἀβγαρος μόλις ἔλαβε τὸ Ἅγιο Μανδῆλιο πίστεψε στὴ διδασκαλία, προσκύνησε καὶ θεραπεύτηκε. Ἐμεινε μόνο ἕνα σημάδι στὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, τὸ ὁποῖο τὸν θηράπευσε ὁ Ἀπόστολος Θαδδαῖος, ὅταν ἦλθε στὴν περιοχὴ για νὰ κηρύξει τὴν Χριστιανικὴ Διδασκαλία, σύμφωνα με τὰ λεγόμενα τοῦ Ἰησοῦ.

¹⁶² **Ὁ ἐγγονός του Αυγάρου** ἐξέκλινε ἀπ' τὴν εὐσέβεια τῶν προγόνων του καὶ ἐγίνε ἀσεβής, καὶ ὡς τέτοιος θέλησε νὰ ἀφαιρέσει τὸ Ἅγιο Μανδῆλιο ἀπὸ τὴν πύλη τῆς Ἐδεσσας τῆς Μεσοποταμίας, (σημερινὴ Οὐρφα μετὰξὺ Τουρκίας καὶ Συρίας), ὅπου τὸ εἶχε βάλει ὁ εὐσεβὴς παππὸς του, για νὰ τὸ προσκυνεῖ ὁ κάθε εἰσερχόμενος στὴν πόλη, καὶ νὰ στήσῃ κάποιο ἀγαλμα στὴ θέση του. Ὁ δε ἐπίσκοπος τῆς πόλης, γνωρίζοντας ἀπὸ θεῖα ἀποκάλυψη τὴν κακὴ πρόθεση τοῦ βασιλιά, ἔκρυψε τὴν εἰκόνα μέσα σ' ἕνα θόλο που υπήρχε πάνω ἀπ' τὴν εἰκόνα, ἀνάβοντας καὶ λύχνο μπροστὰ τῆς, καὶ, ἀφοῦ σκέπασε τὸ Ἅγιο Μανδῆλιο με μιὰ κεραμίδα, ἔχτισε τὸν τοῖχο με πλίνθους. Μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ἐπὶ βασιλείῳ Ἡρακλείου, τὸν καιρὸ που ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν Χοσρόης πολιορκήσε τὴν Ἐδεσσα, ὁ ἐπίσκοπος- Εὐλάβιος- εἶδε στὸν ὕπνο του μιὰ γυναίκα ἐπίσημη, ἡ οποία του εἶπε νὰ σκάψῃ για νὰ βρεῖ τὴν ἀχειροποίητο εἰκόνα τοῦ Κυρίου, ὅπως καὶ ἐγίνε. Ἀλλὰ μαζί με τὸ Ἅγιο Μανδῆλιο βρῆκε τὸν μεν λύχνο ἀναμμένο, τὴν δε εἰκόνα τυπωμένη καὶ στὴν κεραμίδα, καὶ αὐτὴ ὀνομάστηκε Ἅγιο Κεράμιο. Οἱ δε Πέρσες κακῶς ἐκδιώχθηκαν με τὴν χάρη τοῦ Ἁγίου Κεραμίου καὶ Μανδηλίου.

μαρτυρούντα μόνον τὸν Πέτρον Δαμιανόν, γράφοντα δέκα μετὰ ταῦτα αἰώνας, περὶ δὲ τῆς ἐν Ἐδέσῃ εἰκόνας, περὶ ἧς οὐδὲν ἀνευρίσκεται παρὰ Προκοπίῳ ἢ παρὰ τῷ λεπτομερῶς ἐκθέσαντι τὰς τοῦ Σωτήρος πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἐδέσης σχέσεις Εὐσεβίῳ, μαρτυρεῖ μόνος ὁ Εὐάγριος κατὰ τὸν Στ' αἰῶνα, ἐνῶ τὰ περὶ Παπίσσης διηγούνται συγγραφεῖς ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους, συγχρόνως ἢ μικρὸν μετ' αὐτὴν ἀκμάσαντες καὶ πάντες καὶ τόπον καὶ χρόνον καὶ τὰς ἄλλας περιστάσεις ἀκριβῶς ὀρίζοντες. Πλὴν δὲ τούτων πᾶς ὁ στέργων νὰ ῥυπάνῃ τοὺς δακτύλους φυλλολογῶν εὐρωτιῶντα τοῦ μεσαίου αἰῶνος ληρήματα δύναται ν' ἀνατρέξῃ ἢ τουλάχιστον νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὴν πηγὴν, ἐξ ἧς ἀπέρρευσαν τὰ ἀνωτέρω μυθεύματα.

Οὕτω τὰ παρὰ Γρηγορίου Τουρονησίου περὶ Διονυσίου τοῦ ἐπισκόπου Παρισίων¹⁶⁴ ἱστορούμενα, ἀποδοθέντα διὰ τὴν ταυτότητα τοῦ ὀνόματος εἰς τὸν ὁμώνυμον Ἀρειοπαγίτην, ἐπίσκοπον κάκεινον καὶ μάρτυρα, παρεκίνησαν ἀμαθεῖς τινες ἢ σφόδρα τῆς γαλατικῆς ἐκκλησίας ζηλωτὰς νὰ χειροτονήσωσιν ἐπίσκοπον Παρισίων κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα τὸν σύγχρονον τῷ Ἀγ. Παύλῳ Ἀρειοπαγίτην, τὰ δὲ περὶ τῶν ἐπτὰ ἐν ἐφέσω ῥεγχόντων ἔλαβον προφανῶς τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν τοῦ Λαερτίου περὶ Επιμενίδους, κοιμηθέντος δεκαεπτὰ ὅλα ἔτη ἐν σπηλαίῳ, καὶ αὐτὴν περὶ τῶν ἐνδεκακισχιλίων παρθένων τὴν παράδοσιν ἀποδίδουσιν ἤδη οἱ ἀρχαιολόγοι εἰς ἐσφαλμένην

γράφει δέκα αἰῶνες ἀργότερα. Για τὴν εἰκόνα στὴν Ἐδεσσα, (για τὴν ὁποία δὲν βρῖσκουμε τίποτε οὔτε στὸν Προκόπιο οὔτε στὸν Εὐσέβιο, που ἐξέθεσε με λεπτομέρειες τὶς σχέσεις τοῦ Σωτήρος με τὸν βασιλιά τῆς Ἐδεσσας), μαρτυρεῖ μόνος ὁ Εὐάγριος¹⁶³ τὸν 6ο αἰῶνα. Ἐνῶ για τὴν Πάπισσα διηγούνται πάνω ἀπὸ πεντακόσιοι συγγραφεῖς, που ἀκμάσαν στὴν ἐποχὴ τῆς ἡλίγο μετὰ, καὶ ὅλοι προσδιορίζουν με ἀκρίβεια καὶ τὸν τόπο, καὶ τὸν χρόνο καὶ τὶς ὑπόλοιπες λεπτομέρειες. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ, ὅποιοι θέλει νὰ λερῶσει τὰ δάχτυλά του ξεφυλλίζοντας τὶς μουχλιασμένες ἀνοησίες τοῦ μεσαίου αἰῶνα, μπορεῖ νὰ ἀνατρέξῃ ἢ ἔστω νὰ πλησιάσῃ τὴν πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται τὰ παραπάνω μυθεύματα.

Ἔτσι, ὅσα γράφει ὁ Γρηγόριος Τουρονησίου¹⁶⁶ για τὸν Διονύσιο, ἐπίσκοπο Παρισίων, ἀποδόθηκαν λόγω τῆς ομοιότητος τοῦ ὀνόματος στὸν ὁμώνυμο Ἀρειοπαγίτη, ἐπίσκοπο κι ἐκεῖνον καὶ μάρτυρα. Αὐτὸ ὠθήσε κάποιους ἀμαθεῖς ἢ φανατικούς ζηλωτὰς τῆς γαλατικῆς ἐκκλησίας νὰ χειροτονήσωσιν ἐπίσκοπο Παρισίων τὸν 4ο αἰῶνα τὸν... Ἀρειοπαγίτη, που ἔζησε τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀγίου Παύλου! Τὴν ἱστορία με τοὺς ἐπτὰ που ροχάλιζαν στὴν Ἐφεσο τὴν πήραν προφανῶς ἀπὸ ὅσα γράφει ὁ Λαέρτιος¹⁶⁷ για τὸν Επιμενίδη¹⁶⁸, που κοιμόταν δεκαεπτὰ ὁλόκληρα χρόνια σε μιὰ σπηλιά. Τὴν παράδοση για τὶς ἐντεκα χιλιάδες παρθένες οἱ ἀρχαιολόγοι τὴν ἀποδίδουν σε ἐσφαλμένη ἀνάγνωση μιᾶς ἐπιγραφῆς στὴν

¹⁶³ **Ο Εὐάγριος Ποντικός** ἦταν Βυζαντινὸς συγγραφέας, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε τὸ 345 ἢ τὸ 346 στὴν πόλη Ἴβηρα τοῦ Πόντου. Ἦταν συγγραφέας καὶ Μέλος τῆς ἐκκλησίας. Πέθανε στὴν Αἴγυπτο τὸ 399 σε ἡλικία πενήντα πέντε ἐτῶν. Στὴν Πέμπτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο (553) ὁ Εὐάγριος καταδικάστηκε ὡς Ωριγενιστὴς, μαζί με τὸ Δίδυμο. Ἡ καταδίκη ἐπαναλήφθηκε ἀπὸ τὶς δυο ἐπόμενες Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Ἀφοῦ ἔγινε μοναχὸς στὴν Ἱερουσαλήμ τὸ 383, ἔγινε μέλος μιᾶς κενοβιτικῆς κοινότητας μοναχῶν στὴ Νιτρία τῆς Κάτω Αἰγύπτου γύρω στὸ 385, ἀλλὰ μερικὰ χρόνια μετὰ μετακόμισε στὴν Κελλία.

¹⁶⁴ Gregorii Turonensis Historia Eccles. lib. XVIII, περιληφθεῖσα ἐσχάτως γαλλιστὶ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν κλασικῶν τοῦ Διδότου. Ὁ δὲ περὶ οὗ λόγος Διονύσιος, ἀποκεφαλισθεὶς κατὰ τὸν ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ διωγμὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν μαρτύρων (Monmartre ὅπερ ἐτυμολογοῦσὶ τινες ἀπὸ τοῦ mons martyrum) ἔλαβε τὴν ἀποκοπεῖσαν κεφαλὴν ὑπὸ τὸν βραχίονα, καὶ ἐπορεύθη ἱκανὴν ὁδὸν, ἵνα θάψῃ αὐτὴν εἰς τὸ ἐπώνυμον χωρίον τοῦ Ἀγ. Διονυσίου, ὀρίζων οὕτω τὸν τόπον τῆς ταφῆς εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας.

¹⁶⁶ Δες σχόλιο 52

¹⁶⁷ **Ο Διογένης ὁ Λαέρτιος** (3ος αἰῶνας μ.Χ.) ἦταν ιστοριογράφος τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀρχαιότητος, συγγραφέας τοῦ ἔργου Βίοι φιλοσόφων καὶ τῆς χαμένης συλλογῆς ἐπιγραμμάτων τὴν ὁποία τὴν ὀνόμαζε Πάμμετρο. Ἦταν ἐλληνικῆς καταγωγῆς, γεννημένος μάλλον στὴν πόλη Λαέρτη τῆς Κιλικίας. Στὸ ἔργο του «βίοι φιλοσόφων» παρουσιάζονται πληροφορίες για τὴν ἐλληνικὴ φιλοσοφία καὶ τὸν βίον τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων που δὲν ὑπάρχουν πουθενά ἀλλοῦ, ἦταν συλλέκτης βιβλίων καὶ εἶχε στὴν κατοχὴ του βιβλία τοῦ Πυθαγόρα τὰ ὁποία σήμερα εἶναι ἀγνωστα.

¹⁶⁸ **Ο Επιμενίδης** ἦταν θρησκευτικὸς διδάσκαλος, προφήτης καὶ μάντης, καταγόμενος ἀπὸ τὴν Κρήτη (κατὰ τὸν Διογένη Λαέρτιο ἀπὸ τὴν Κνωσό, κατὰ τὸν Πλούταρχο ἀπὸ τὴ Φαιστό). Σύμφωνα με τὴν μυθικὴ παράδοση περὶ τοῦ βίου του, ὅταν τὸν εἶχε στείλει ὁ πατέρας του νὰ ψάξῃ κάποιον πρόβατο στα χωράφια, ὁ Επιμενίδης μπερδεύτηκε καὶ μπῆκε σε μιὰ σπηλιά ὅπου κοιμήθηκε για 57 χρόνια, ἐξ ου καὶ ἡ παροιμιώδης φράση Επιμενίδειος ὕπνος. Ὄταν ξύπνησε, ἄρχισε καὶ πάλι νὰ ψάχνῃ τὸ πρόβατο, πιστεύοντας ὅτι εἶχε κοιμηθεῖ λίγο. Δὲν το ἔβρισκε καὶ ἔτσι κατευθύνθηκε πρὸς τὸ χωράφι του ὅπου τα βρῆκε ὅλα διαφορετικὰ καὶ τὸ χωράφι ἀνῆκε σε διαφορετικὸ ἰδιοκτήτη. Ἐπειτα πήγε στὴν πόλη για νὰ ἀναζητήσῃ ἀπαντήσεις καὶ βρῆκε τὸν ἀδελφὸ του που ἦταν γέροντας πια, ὁ ὁποῖος του εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια. Ὄταν ἔμαθαν αὐτὴ τὴν ἱστορία οἱ Ἕλληνες τὸν θεώρησαν ἀγαπημένο τῶν Θεῶν. Τὸ μόνον ἱστορικὸ γεγονός του βίου του, ἀναφέρεται στὴν κάθαρση τῆς Ἀθήνας ἀπὸ τὸ Κυλῶνιο Ἄγος (596 π.Χ.). Κατὰ συνέπεια, τὰ 17 ἔτη που γράφει ὁ Ροῖδης, εἶτε εἶναι τυπογραφικὸ λάθος εἶτε κακὴ πληροφόρηση

ἀνάγνωσιν ἐπιγραφῆς τινος ἐν Κολωνία φερούσης ΧΙΜV ἦτοι Undecim martyres virgines, ἔνδεκα μάρτυρες παρθένοι, ἀνθ' ὧν ἀνέγνωσαν τινες Undecim milia virgines¹⁶⁵.. Επίμοχθον μὲν καὶ ἄχαρι, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀκατόρθωτον ἤθελεν εἶναι τὸ ν' ἀνατρέξει τις καὶ εἰς τῶν ἄλλων μύθων τὴν ἀρχὴν ἀλλ' ἰδῶμεν μᾶλλον ὅποια ἀλλόκοτα ἐπενόησαν οἱ πειραθέντες ν' ἀνεύρωσι τὴν ἀρχὴν τοῦ περὶ Παπίσσης μύθου.

Σιγῇ παρερχόμενοι τὰς ἀνυποστάτους εἰκασίας τοῦ Ὀνουφρίου, ἀποδίδοντας τὴν περὶ θήλεος Πάπα παράδοσιν εἰς τὸ θηλυπρεπές κάλλος τοῦ υἱοῦ τῆς Μαρωντίας Οκταυιανού, παπεύσαντος δεκαοκταετοῦς ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα μετὰ τὴν Ἰωάνναν ἔτη, παρατρέχοντες δὲ καὶ τὰ παρὰ τῶ ἡμετέρῳ πατριώτῃ Ἀλλάτιῳ περὶ

Κολωνία, ἡ ὁποία ἐγράφε ΧΙΜV, δηλαδὴ Undecim martyres virgines, ἔντεκα μάρτυρες παρθένες, ἀντὶ τοῦ οὐοῦ διάβασαν Undecim milia virgines, (ἔντεκα χιλιάδες παρθένες). Κουραστικό καὶ δυσάρεστο μὲν, ἀλλὰ ὄχι ἀκατόρθωτο, θα ἦταν νὰ ἀνατρέξει κανεὶς καὶ στὴν ἀρχὴ τῶν ἄλλων μύθων. Ἀς δούμε ὅμως τι παράξενα σκαρφίστηκαν αὐτοὶ ποὺ ἐπιχείρησαν νὰ βρουν τὴν ἀρχὴ τοῦ μύθου γιὰ τὴν Πάπισσα.

Ἀς ἀφήσουμε ἀσχολίαστες τὶς ἀβάσιμες εἰκασίαι τοῦ Ονουφρίου¹⁷¹, ὁ οὐοῦ ἀποδίδει τὴν παράδοσιν γιὰ θηλυκὸ Πάπα στὴν θηλυπρεπὴ ὁμορφιά τοῦ γιου τῆς Μαρωντίας, Οκταβιανού, ποὺ ἐγένε Πάπας δεκαοκτῶ χρόνων ὅταν εἶχαν περάσει πάνω ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια μετὰ τὴν Ἰωάννα. Ἀς προσπεράσουμε ἐπίσης ὅσα γράφει ὁ συμπατριώτης μας Ἀλλάτιος¹⁷²

¹⁶⁵ Περιηγούμενος τῷ 1857 εἰς Κολωνίαν ἐπορεύθη κἀγὼ νὰ θαυμάσω τὰ εὐσεβῶς ἐν ἰδιαιτέρῳ ναῖσκῳ φυλαττόμενα λείψανα τῶν παρθένων τούτων, στιχηδὸν τεταγμένα ἐν ὑαλοφράκτοις θήκαις. Ερωτήσας δὲ τὸν ξεναγούντά με πῶς κατωρθοῦτο ἐν τῷ ὑγρῷ ἐκείνῳ κλίματι ἢ ἀπὸ τοσοῦτων αἰῶνων διατήρησις τῶν ἀλαπαδῶν ἐκείνων κρανίων, οὗτος μοὶ ἀπεκρίθη ἀφελῶς «Ἀντικαθισταμένων αὐτῶν δι' ἄλλων ὁσάκις φθαρῶσι». (ΣΤΜ: Το 1857, περιηγούμενος στὴν Κολωνία, πῆγα καὶ ἐγὼ νὰ θαυμάσω τὰ λείψανα αὐτῶν τῶν παρθένων, ποὺ φυλάσσονται με εὐλάβειαν σὲ ἓνα ἰδιαιτέρῳ παρεκκλήσι, τοποθετημένα σὲ σειρὰ μέσα σὲ κρυστάλλινες θήκες. Ρώτησα τὸν ξεναγὸ μου πῶς ἦταν δυνατόν σὲ αὐτὸ τὸ ὑγρὸ κλίμα νὰ διατηροῦνται γιὰ τόσοσους αἰῶνες τὰ εὐθραυστα κρανία, καὶ αὐτὸς μοὺ ἀπάντησε με ἀφέλεια: «Ὅταν φθειρόνται τὰ ἀντικαθιστούμε με ἄλλα»)

¹⁷¹ **Ο Onofrio Panvinio** ἦταν ἱστορικός καὶ ἀρχαιολόγος, γεννημένος στὴ Βερόνα, 23 Φεβρουαρίου 1530. Πέθανε στὸ Παλέρμο, 7 Ἀπριλίου 1568. Ἀρνούμενος τὴν ἐπισκοπικὴ ἔδρα, δέχτηκε τὸ ἀξίωμα τοῦ διορθωτῆ καὶ ἀναθεωρητῆ τῶν βιβλίων τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ το 1556. Εἶναι συγγραφέας πολυάριθμων ἱστορικῶν, θεολογικῶν, ἀρχαιολογικῶν καὶ λειτουργικῶν ἔργων, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι μεταθανάτιες ἐκδόσεις, ἄλλα σώζονται ἀκόμη χειρόγραφα στὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ.

¹⁷² **Ο Λέων Ἀλλάτιος** ἢ Λιωνῆς Ἀλάτζης (ἰταλικά: Leone Allacci, Allacio, λατινικά: Leo Allatius, Allacius) ἦταν Ἕλληνας λόγιος τοῦ 17ου αἰῶνα. Γεννήθηκε τὸ 1586 στὴ Χίο. Το 1600 γράφτηκε στὸ Ἑλληνικὸ Γυμνάσιον Ἁγίου Ἀθανασίου στὴ Ρώμη καὶ σπούδασε φιλοσοφία, θεολογία καὶ γραμματικὴ. Ἦταν προικισμένος με κρίση σπάνια, μνήμη ἀπέραντη, καὶ καταπληκτικὴ εὐμάθεια. Διέτρεψε στὶς σπουδῆς του καὶ ἐγένε ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους φιλόλογους τῆς ἐποχῆς του. Ἐγένε σύμβουλος ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων τοῦ καρδινάλιου Βισκία, καὶ διορίστηκε ἀπὸ τὸν Πάπα Παῦλο Ε' καθηγητῆς τῶν Ἑλληνικῶν. Ὁ Κλήμης Α' τοῦ χορήγησε ἰσόβια σύνταξη. Ἀπεβίωσε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1669. Στὸ ἔργο του "DE ECCLESIE OCCIDENTAL ET ORIENTAL" (Περὶ δυτικῆς καὶ ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας) στὴν σελίδα 352 τοῦ pdf ἀναφέρει:

XVIII. Id accidit eo sane acerbius, quod nihil usquequaque praestitisset Photius quo gratiam, nullum poenitentiae signum edidisset quo veniam mereretur, immo magis ac magis insolescens, in deteriora omnia, quasi beneficiis irritatus, praeberet. Et factum Deo permittente, ut non solum Basilium pollicitis minime maneret, verum et Photius ultro ferociens, Constantinopolimque reversus, omnia susque deque ageret, nihilo secus quam praedo in silva, in omnes Catholicae communionis, ac nuper Ignatio faventes, carnificinam exercens; quodque immanius est, statuta Patrum, et oecumenicae Synodi, cuius sententia damnatus fuerat, decreta omnia conculcans.

Luculentam profecto Ioannes existimationi suae, cathedra Pontificiae, notam inussit, quod scelestissimum caput, tot suppliciiis sacrum, tanto honorum praemio muneravit. Unde factum putat Baronius, ut ob nimiam eiusdem facilitatem et mollitudinem, **abjecta penitus omni virilitate, fracto animo, Sacerdotalis constantiae expers, atque robore enervatus non Papa quemadmodum Nicolaus et Hadrianus, sed Papissa, contumeliae loco, sit dictus; utpote qui resistere nesciret Eunuchis, et, ultro victus a semiviro, non vir esset sed femina potius nuncupandus, eaque ratione posteris, rerum incitis, nomen contumeliae transiret in veritatis opinionem, atque ita iactata vulgo locum invensiret**

XVIII. Αὐτὸ τὸ περιστάτικὸ κατέστη πράγματι ἀκόμη πιο πικρὸ, γιὰτὶ ὁ Φώτιος δὲν ἔκανε τίποτε γιὰ νὰ κερδίσει τὴν εὐνοία, οὔτε ἔδειξε κανένα σημάδι μετάνοιας γιὰ νὰ τοῦ ἀξίξει συγχώρεση. Μᾶλλον, ὄλο καὶ πιο θρασὺς, συμπεριφερόταν με κάθε τρόπο χειρότερα, σαν νὰ τὸν προκαλοῦσαν οἱ τιμές ποὺ λάμβανε. Καὶ συνέβη, με τὴν ἀδεία τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνο νὰ μὴν τηρήσει τὶς υποσχέσεις τοῦ Ὁ Βασίλειος, ἀλλὰ ὁ Φώτιος, μαινόμενος περαιτέρω, ἐπιστρέφοντας στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐνήργησε ἀπερίσκεπτα, σαν ληστής στὸ δάσος, καὶ ολόκληρη τὴν καθολικὴ κοινότητα ποὺ ἕως πρόσφατα εὐνοοῦσε τὸν Ἰγνάτιο, τὴν κατέσφαξε. Καὶ τὸ πιο τερατώδες, καταπατώντας ὅλα τὰ διατάγματα τῶν Πατέρων καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου με τὴν κρίση τῆς ὁποίας εἶχε καταδικαστεῖ.

Πράγματι, ὁ Ἰωάννης ἀφῆσε ξεκάθαρο ἀρνητικὸ σημάδι στὴ φήμη του, ἐκ τῆς ποντιφικῆς καθέδρας, διότι ἀξίωσε στὴν πονηρότερη κεφαλῇ, νὰ ἐπιθέσει τόσα ἱερὰ ἀξιώματα καὶ τόσες τιμές ὡς ἀνταμοιβή. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ὁ Βαρώνιος θεωρεῖ ὅτι συνέβη, λόγω τῆς υπερβολικῆς ἐπιείκειας καὶ τῆς μαλθακότητάς του, **ἔχοντας εγκαταλείψει τελείως κάθε ἀνδρισμὸ, συντετριμμένος στὸ πνεῦμα, χωρὶς ἱερατικὴ σταθερότητα καὶ εξασθενημένος ἀπὸ δύναμη, δὲν ὀνομάστηκε Πάπας, ὅπως ὁ Νικόλαος καὶ ὁ Ἀδριανός, ἀλλὰ Πάπισσα, ἐν εἶδει προσβολῆς· καθὼς δὲν γνώριζε πῶς νὰ ἀντισταθεῖ σὲ ἓναν εὐνούχο καὶ, ἀπὸ τὴν ἄλλη, νικημένος ἀπὸ ἓναν ἡμι-ἄνδρα, δὲν θα ὀνομαζόταν ἄντρας ἀλλὰ μᾶλλον γυναίκα. καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἀπόγονοι, ποὺ ἀγνοοῦν τὰ πράγματα, θεώρησαν τὸ ὄνομα τῆς προσβολῆς ὡς ἀληθινὴ γνώμη, καὶ ἔτσι τὸ πίστεψε ὁ ἀπλὸς κόσμος καὶ βρήκε θέση γιὰ τὸν μύθο, κάτι ποὺ εἶ,**

γοήσης τινός Θιότης, ἀναστατούσης διὰ προφητειῶν τὰ πλήθη¹⁶⁹, καὶ τοῦ Ἀβεντίνου καὶ τοῦ Κορβιέρου τὰς ἐρμηνείας, ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀντιπάλων τῆς Παπίσης ἀνηλεῶς διὰ τὸ ἄτοπον χλευασθεῖσας, παρορῶντες δὲ καὶ τὴν κοινότερον παραδεδεγμένην γνώμην, καθ' ἃν ἡ ὑποχώρησις Ἰωάννου τοῦ Θ' εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Φωτίου ἐθεωρήθη ὡς θηλότητος τεκμήριον¹⁷⁰, θέλομεν

για μια μάγισσα ονόματι Θιότη, που αναστάτωνε τα πλήθη με προφητείες, και τις ερμηνείες του Αβεντίνου¹⁷³ και του Κορβιέρου, που γελοιοποιήθηκαν άγρια για το παράλογο ύφος τους ακόμα και από τους αντιπάλους της Πάπισσας. Ας αγνοήσουμε επίσης την πιο κοινώς αποδεκτή άποψη, σύμφωνα με την οποία η υποχώρηση του Ιωάννη του Θ' στις απαιτήσεις του Φωτίου θεωρήθηκε ως

fabula, quam tu mi Leo in tua de Ioanna Papissa dissertatio, obtritis obtrectantium mendaciis, solide confixisti. Sed haec hactenus.

XIX. En vero, quod huc spectat, habes ex me, unde Photio nomen laici haeserit, nulla unquam spongia debibile; ut nimirum contumelia perenne supplicium esset ei, qui sceleribus suis nullam unquam declinavit ignominiam, immo probrum ac dedecus omne ultro accersivit. Et nisi me tua eruditio, longius ut disserendo excurrerem, provocasset, verbo dicere poteram; Photium Laicum nuncupari, non defectu Sacramenti, sed irrogatione poenae.

Vale; me, ut soles, ama.

Λέων μου, στη δική σου διατριβή για την Πάπισσα Ιωάννα, παρά τα ψέματα των επικριτών, το διέψευσες σταθερά. Ωστόσο, αρκετά ως εδώ.

XIX. Στην πραγματικότητα, όπως θα δειχθεί εδώ, μάθε από εμένα, από πού κόλλησε ο Φώτιος το όνομα του «λαϊκού», κάτι που κανένα σφουγγάρι δεν μπορεί ποτέ να σβήσει. Με τον τρόπο αυτό, φυσικά, η προσβολή αυτή αποτελεί την αιώνια τιμωρία του, αυτού ο οποίος ποτέ δεν αρνήθηκε καμία ατιμία των εγκλημάτων του, αντίθετα, σώρευε ντροπή και ατίμωση από κάθε μεριά. Και αν η πολυμάθειά σου δεν με είχε προκαλέσει να προχωρήσω περισσότερο στη συζήτηση, θα ήμουν σε θέση να το πω με ένα μόνο λόγο: Ο Φώτιος αποκαλείται λαϊκός, όχι λόγω της έλλειψης του μυστηρίου, αλλά ως επιβολή της τιμωρίας του.

Χαίρε· αγάπησέ με όπως πάντα.

¹⁶⁹ Confutatio fabulae de Johanna S Γ'.

¹⁷⁰

Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ὁ Ἀλλάτιος ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ περὶ τῆς ἡ Συνόδου ἀρνεῖται ρητῶς τὴν ὑπὸ τοῦ πάπα Ἰωάννου ἀναγνώριση τοῦ Φωτίου, ὃν ὑποθέτει πλαστογραφήσαντα τὰ τε Πρακτικά τῆς Συνόδου καὶ τοῦ Ποντίφηκος τὰς ἐπιστολάς. Ἄλλὰ καὶ ἀληθεῖς ἂν ὑποθέσωμεν ταύτας, οὐδὲν εὐρίσκομεν ἐν αὐταῖς τὸ ταπεινοῦν τὴν ῥωμαϊκὴν ἔδραν ἢ τὸ χαρακτηρίζον ὡς γυναικόφρονα τὸν Ἰωάννην· καθότι τὴν ἀναγνώριση τοῦ Φωτίου ἀπῆτε αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος δι' ἐπίτηδες πρεσβείας, ὑποσχόμενος ἀντ' αὐτῆς ἐπικουρίαν κατὰ τῶν ληϊζομένων τὴν Ἰταλίαν Σαρακηνῶν· οὐδεὶς δὲ τῶν συγχρόνων ὠνόμασε σκωπτικῶς τὸν Ποντίφηκα Ἰωάννην ἢ ἐμέμψατο αὐτὸν ὡς θηλυπρεπῶς πολιτευθέντα, ἀλλὰ πάντες ἀπ' ἐναντίας ἐπέδοκίμασαν τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ ὡς ὑπὸ τῶν περιστάσεων ὑπαγορευομένην. ἄπορον λοιπὸν φαίνεται μοι καὶ λίαν διὰ τὰς γυναικῆς κολακευτικὸν τὸ νὰ θεωρηθῆ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὡς γυναικεῖα ἢ μόνη ἴσως φρόνιμος τοῦ ἀρχιερέως τούτου πράξις

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἣς μνημονεύει καὶ ὁ Ὀνούφριος Παμβίνιος (τόμ. Α', σελ. 175), εὐρισκόμενος ἐν ἰταλικῇ μεταφράσει ἐν τῇ βιβλ. τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστ., δὲν παραδέχεται ὡς γνησίαν ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, διότι «αὐτὸς ὁ Λέων, ὁ συνθέμενος προφανῶς τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην, ἀνεθεματίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου. Πῶς οὖν ἔγραψεν ἐκεῖσε τοιαῦτα; Περὶ δὲ τῶν εὐνούχων, εἰ ἔγραψεν, ἐψεύσατο ὅτι ὁ κανὼν τοὺς ἑαυτοῦς εὐνούχίζοντας ἀποβάλλει, τοὺς δὲ ὑπὸ δεσποτῶν εὐνούχισθέντας, ὄντας δὲ εἰς τ' ἄλλα καλοῦς προσίεται ὁ κανὼν. (Δοσίθ. Ἱεροσολ. Δωδεκάβιβλ. περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολ. πατριαρχευσάντων. βιβλ. Ζ', κεφ. ιβ'). Καὶ ταῦτα μὲν ὀρθῶς παρετήρησε καὶ κοσμίως ἐξέφρασεν ὁ Δοσίθεος, κατωτέρω ὅμως ὀνομάζει κατὰ τὴν καλογηρικὴν συνήθειαν τὸν Λέοντα τοῦτον κατὰπτυστον, κακοῦργον, ἐξουθενητέον κτλ.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι ο Αλλάτιος, στο έργο του "Συνοδική Διατριβή", αρνεῖται ρητὰ τὴν ἀναγνώριση τοῦ Φωτίου ἀπὸ τοῦ Πάπα Ἰωάννη, υποθέτοντας ὅτι πλαστογράφησε τόσο τα Πρακτικά τῆς Συνόδου ὅσο καὶ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Ποντίφηκα. Ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ἀν υποθέσουμε ὅτι αὐτὲς εἶναι αὐθεντικές, δὲν βρῖσκουμε τίποτε σὲ αὐτὲς ποὺ νὰ υποβιβάζει τὴ ρωμαϊκὴ ἔδρα ἢ νὰ χαρακτηρίζει τὸν Ἰωάννη ὡς θηλυπρεπῆ. Κι αὐτὸ γιὰ τὴν ἀναγνώριση τοῦ Φωτίου τὴν ἀπαίτησε ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας Βασίλειος μὲ εἰδικὴ πρεσβεία, υποσχόμενος ὡς ἀντάλλαγμα βοήθεια κατὰ τῶν Σαρακηνῶν ποὺ ληλατοῦσαν τὴν Ἰταλία. Κανένας, ὅμως, ἀπὸ τοὺς συγχρόνους τοῦ δὲν ὀνόμασε χλευαστικά τὸν Ποντίφηκα Ἰωάννη ἢ τὸν κατηγορήσε ὅτι πολιτεύτηκε θηλυπρεπῶς, ἀλλὰ ὅλοι, ἀντίθετα, ἐπαίνεσαν τὴ διαγωγὴ τοῦ ὡς υπαγορευομένη ἀπὸ τὶς περιστάσεις. Ἐπομένως, μοι φαίνεται παράδοξο καὶ πολὺ κολακευτικὸ γιὰ τὶς γυναῖκες τὸ νὰ θεωρηθῆ ἀπὸ τοὺς νεότερους ὡς γυναικεῖα ἢ ἴσως μοναδικὴ φρόνιμη πράξι αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέα.

Αὐτὴν τὴν ἐπιστολή, τὴν ὁποία ἀναφέρει καὶ ὁ Ονοφρίο Ρανβίνιο (τόμος Α', σελ. 175), καὶ ἡ ὁποία βρίσκεται σὲ ἰταλικὴ μετάφραση σὲ βιβλιοθήκη τοῦ Πανεπιστημίου μας, ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων δὲν τὴν ἀποδέχεται ὡς γνήσια διότι «ὁ ἴδιος ὁ Λέων, ὁ ὁποῖος προφανῶς συνέθεσε τὴν προσθήκη σὲ τὸ Σύμβολο, ἀνεθεματίστηκε ἀπὸ τὴ Σύνοδο σὲ τὴν Κωνσταντινουπόλη. Πῶς λοιπὸν ἔγραψε ἐκεῖ τέτοια πράγματα; Ὅσο γιὰ τοὺς εὐνούχους, ἀν ἔγραψε, εἶπε ψέματα λέγοντας ὅτι ὁ κανὼνας ἀποβάλλει ὅσους εὐνούχισαν τὸν ἑαυτὸ τοῦς, ἐνῶ δέχεται ὅσους εὐνούχιστηκαν ἀπὸ δεσπότες, εἰάν εἶναι κατὰ τὰ ἄλλα καλοῖ». (Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, Δωδεκάβιβλος περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, βιβλίον Ζ', κεφάλαιον ιβ'). Καὶ αὐτὰ μὲν τὰ παρατήρησε ὀρθὰ καὶ τὰ ἐξέφρασε μὲ κοσμιότητα ὁ Δοσίθεος, κατωτέρω ὅμως ὀνομάζει, σύμφωνα μὲ τὴ μοναχικὴ συνήθεια, τὸν Λέοντα αὐτὸν "κατὰπτυστο", "κακοῦργο", "ἐξουθενητέο" κτλ.

¹⁷³ **Ο Ιωάννης Αβεντίνος** (Johannes Aventinus, 4 Ιουλίου 1477 – 9 Ιανουαρίου 1534) ἦταν Βαυαρὸς χρονογράφος. Το πραγματικό του ὄνομα ἦταν Γιόχαν Γκέοργκ Τουρμάιρ (Johann Georg Turmair ἢ T(h)urmair). Γεννήθηκε στο Ἄμπενσμπεργκ καὶ πέθανε σὲ τὴ Ρατισβόννη, τὸ σημερινὸ Ρέγκενσμπουργκ. Συνέγραψε σὲ τὴ λατινικὴ γλῶσσα τὸ ἔργο Χρονικά τῆς Βαυαρίας, ποὺ ἐκδόθηκε εἴκοσι χρόνια μετὰ τὸν θάνατό

περιορισθῆ εἰς μόνα τὰ τοῦ Βαρονίου, παρ' οὗ καὶ γενναιότερόν τι δικαιούμεθα νὰ ἐλπίσωμεν. Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὰ περὶ Ἰωάννας ἀποδοτέα εἰς τὴν διαδοθεῖσαν φήμην περὶ γυναικὸς πατριαρχευούσης ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἣτις καὶ νέα Ρώμη ἐνιαχοῦ δὲ καὶ Ρώμη μόνον ὀνομάζεται ὅθεν ἐκ τῆς ταυτωνυμίας ἢ σύγχυσις.

Τεκμήριον δὲ τούτων προσάγει πλὴν τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ὀπτασίας τοῦ Ἀρεχίσου καὶ ἐπιστολὴν Λέοντος τοῦ Θ', γράφοντος τῷ Πατριάρχῃ Μιχαὴλ Κηρουλαρίῳ «Διστάζω νὰ πιστεύσω τὴν διαδοθεῖσαν φήμην, καθ' ἣν μὴ ἀρκοῦμενοι νὰ ἀναβιβάζητε ἐννοῦχους εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, προεχειρίσατε καὶ γυναῖκα. Τὸ αἰσχρὸν τοῦ πράγματος καὶ ἡ πρὸς ὑμᾶς ἀδελφικὴ εὐνοία καθιστῶσί με ἄπιστον εἰς τοιοῦτον ἄκουσμα. Οσακὶς ὁμως ἀναμνησθῶ τῆς ἡμετέρας περὶ τὴν τήρησιν τῶν ἱερῶν κανόνων ῥαθυμίας καὶ τῶν πατριαρχευσάντων ἐννοῦχων, ἀναγκάζομαι νὰ παραδεχθῶ καὶ τὰ λοιπὰ ὡς δυνατά». Τοιαύτη ἢ ἐπιστολὴ τοῦ Λέοντος, ἣν ὁ Βαρόνιος σχολιάζων ἐπιλέγει· «ὅσα λοιπὸν ἐθρυλοῦντο περὶ τῆς βυζαντινῆς ἑδρας προσετρίβησαν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ὑπὸ τῶν σχισμαστικῶν Ἑλλήνων, παρ' ὧν ὁ Μαρριανὸς Σκῶτος ἀντέγραψε τὸν περὶ τῆς Ἰωάννας μῦθον». Επικαλούμεθα ἐνταῦθα ὄλην τοῦ ἀναγνώστου τὴν προσοχὴν, ἵνα μεθ' ἡμῶν θαυμάση μέχρι τίνος δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἱερατικὴ ἀναίσχυντία. Τὸ ἀνωτέρω χωρίον, ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι τὴν ἰδίαν ψῶραν προσετρίψαμεν τοῖς Φράγκοις, περιέχεται ἐν σελίδι ἑβδομηκοστῆ πέμπτη τοῦ δεκάτου τόμου τῶν Προδικῶν, ἐν δὲ τῇ ἑβδομηκοστῇ ἐβδόμῃ τῆς αὐτῆς βίβλου σελίδι αὐτὸς οὗτος ὁ Βαρόνιος, λησμονῶν ὅσα ἀνωτέρω ἔλεγε καὶ προσλαμβάνων τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ὑβρισθέντας Ἕλληνας συμμαχοὺς κατὰ τῆς Παπίσσης, προβάλλει τὴν σιωπὴν αὐτῶν ὡς

τεκμήριον θηλυκότητος. Θα περιοριστοῦμε μόνον στα λεγόμενα του Βαρονίου, από τον οποίο δικαιούμεσθε να ελπίζουμε σε κάτι πιο σοβαρό. Σύμφωνα με αυτόν, λοιπόν, τα όσα λέγονται για την Ιωάννα οφείλονται στη φήμη που κυκλοφόρησε για μια γυναίκα που ασκούσε πατριαρχικά καθήκοντα στην Κωνσταντινούπολη, η οποία ονομάζεται και Νέα Ρώμη, και σε κάποιες περιπτώσεις απλώς Ρώμη και τάχα από αυτή τη συνωνυμία προέκυψε η σύγχυση.

Ὡς τεκμήριον γι' αὐτό, ὁ Βαρόνιος φέρνει, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προαναφερθεῖσα ὀπτασία τοῦ Ἀρεχίσου, καὶ μὴ ἐπιστολὴ τοῦ Λέοντα τοῦ Θ', που γράφει στὸν Πατριάρχῃ Μιχαὴλ Κηρουλάριου: «Διστάζω νὰ πιστέψω τὴ φήμην που κυκλοφόρησε, σύμφωνα με τὴν ὁποία, μὴ ἀρκοῦμενοι στὸ νὰ ἀνεβάζετε ἐννοῦχους στὸν πατριαρχικὸ θρόνο, χειροτονήσατε καὶ γυναῖκα. Τὸ αἰσχρὸ τοῦ πράγματος καὶ ἡ ἀδελφικὴ εὐνοία που νιώθω πρὸς εσᾶς με κάνουν ἀπιστο σὲ τέτοιου εἶδους ἀκούσματα. Ὡστόσο, κάθε φορά που ἀναλογίζομαι καὶ τὴ δικὴ μας ῥαθυμία στὴν τήρησιν τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τοὺς ἐννοῦχους που υπῆρξαν Πατριάρχες, ἀναγκάζομαι νὰ παραδεχθῶ καὶ τὰ ὑπόλοιπα ὡς δυνατά». Αὐτὴ ἦταν ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Λέοντα, τὴν ὁποία ὁ Βαρόνιος σχολιάζει κλείνοντας: «Ὅσα λοιπὸν ψιθυρίζονταν γιὰ τὴν βυζαντινὴ ἑδρα, ἀποδόθηκαν στὴ ῥωμαϊκὴ ἀπὸ τοὺς σχισματικὸς Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Μαρριανὸς Σκῶτος¹⁷⁴ ἀντέγραψε τὸν μῦθο γιὰ τὴν Ἰωάννα». Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο καλοῦμε τὸν ἀναγνώστη νὰ προσέξει ἰδιαίτερα, γιὰ νὰ θαυμάσει μαζί μας μέχρι πού μπορεῖ νὰ φτάσει ἡ ἱερατικὴ ξεδιαντροπία. Τὸ παραπάνω χωρίο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο μαθαίνουμε ὅτι μεταδώσαμε στους Φράγκους τὴ δικὴ μας ψῶρα, περιέχεται στὴ σελίδα 75 τοῦ 10ου τόμου τῶν *Annales Ecclesiastici*¹⁷⁵. Στὴ σελίδα 77 τοῦ ἰδίου βιβλίου, ὁμοίως, αὐτὸς ὁ ἴδιος Βαρόνιος, ξεχνώντας ὅσα εἶπε προηγουμένως καὶ προσλαμβάνοντας ὡς συμμαχοὺς κατὰ τῆς Πάπισσας τοὺς Ἕλληνες που προηγουμένως εἶχε υβρίσει, προβάλλει τὴ σιωπὴ τους ὡς θριαμβευτικὸ

του, το 1554, και αποτελεί μία πολύτιμη καταγραφή της πρώιμης ιστορίας της Γερμανίας. Σύμφωνα με την [καθολικὴ εγκυκλοπαίδεια](#) «ο Αβεντίνος βλέπει τὴν ἱστορία αὐτὴ ὡς σάτιρα γιὰ τὸν Ἰωάννη τὸν ΙΧ» (Aventinus sees in the story a satire on John IX)

¹⁷⁴ **O Marianus Scotus (1028–1082 ἢ 1083)** ἦταν Ἰρλανδὸς μοναχὸς καὶ χρονικογράφος. Μερικὲς φορές ἀναφέρεται καὶ ὡς Marianus Scotus of Mainz γιὰ νὰ διακρίνεται ἀπὸ τὸν Marianus Scotus τοῦ Regensburg καὶ κάποιες ἄλλες ἀποκαλεῖται Mael Brigte (Σύγχρονη Ἰρλανδική: Maelbhríde). Ἐγράψε τὸ Καθαρὸ Χρονικὸ (Cronica Clara), τὸ ὁποῖο φέρεται νὰ εἶναι ἡ παγκόσμια ἱστορία ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου ἕως τὸ 1082 γιὰ τὸ ὁποῖο χρησιμοποίησε ἕνα σύστημα διπλῆς χρονολόγησιν θεωρώντας ὅτι οἱ υπολογισμοὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ Μικροῦ ἦταν λανθασμένοι κατὰ 22 χρόνια. Τὸ χρονικὸ ἦταν πολὺ δημοφιλὲς κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ, στὴν Ἀγγλία, χρησιμοποιήθηκε ἐκτενῶς ἀπὸ τὸν John of Worcester καὶ ἄλλους συγγραφεῖς. Ἐκτυπώθηκε γιὰ πρώτη φορά στὴ Βασιλεία τὸ 1559 καὶ ἔχει ἐπιμεληθεῖ με εἰσαγωγή ἀπὸ τὸν Georg Waitz Τὸ δεκάτομο Monumenta Germaniae Historica: Scriptores, Vol. V. Codex Palatino-Vaticanus 830 περιέχει καὶ τὸ Τρίτομο Χρονικὸ τοῦ Marianus Scotus στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὁ Ροῖδης. Αὐτοὶ οἱ δέκα τόμοι βρίσκονται ἐδῶ: [\[01\]](#), [\[02\]](#), [\[03\]](#), [\[04\]](#), [\[05\]](#), [\[06\]](#), [\[07\]](#), [\[08\]](#), [\[09\]](#), [\[10\]](#).

¹⁷⁵ Δεῖτε τὰ [Annales Ecclesiastici](#)

θριαμβευτικὸν ἐπιχείρημα, θεωρῶν παρείσακτον καὶ αὐτὸ τοῦ Χαλκοκονδύλη τὸ χωρίον !!!

Ἀλλ' ἅμα τῇ βοήθειᾳ τῶν Ἑλλήνων κατεπόνησε τὸ φαντασιώδες θηρίον, εὐθὺς ἀπολακτίζει καὶ πάλιν ὑβρίζει αὐτοὺς ὁ ἀχάριστος Καρδινάλιος ἐπιφωνῶν «Οἱ κακόγλωσσοι σχισματικοὶ ἤθελον προτιμήσει νὰ διαρραγῶσι φωνάζοντες μᾶλλον ἢ νὰ σιωπήσωσιν, ἂν τοιοῦτόν τι συνέβαινε παρ' ἡμῖν». Ἡ ἐν πᾶσι τούτοις καλογηρικὴ ἀλογία καὶ κακὴ πίστις πνίγουσι τὸν ἀναγνώστην, ἀποροῦντα ποῖ νὰ τραπῇ, ἵνα εὑρῇ τὴν ἔξοδον τοῦ βορβορώδους τούτου λαβυρίνθου. σπεύδοντες δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ ἐξέλθωμεν αὐτοῦ παρατηροῦμεν μόνον ὅτι οὐδέποτε ὑφ' οὐδενὸς ἐξρέθη τι περὶ πατριαρχευσάσης γυναικός, ὁ δὲ Λέων γράφων τὰ ἀνωτέρω προϋτίθετο προφανῶς νὰ σκώψη τοὺς ἀνατολικοὺς διὰ τὴν ἐκλογὴν εὐνούχων, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν κάκεινον ἰδόντα ὄναρ ὡς τὸ τοῦ Ἀρχέσιου. Ἐπειτα πῶς ποτε νὰ πιστεύσωμεν ὅτι, γράψαντος ἀπλῶς τοῦ Λέοντος περὶ θρυλήματος, ὅπερ καὶ ὁ ἴδιος ἐθεώρει ὡς ἀνυπόστατον, ἔλαβον εὐθὺς ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἀφορμὴν νὰ πλάσωσι μυθιστορίαν περὶ Παπίσσης, διὰ μυθίων περικοσμοῦντες αὐτὴν παραδόξων περιστατικῶν, ἐνῶ ἠδύνατο παραχρῆμα νὰ ἐλεγχθῶσι ψεῦσαι; Ἐτι δὲ ἀπορώτερον καθίσταται, ἐπινοηθέντος ὅπωςδὴποτε τοῦ μύθου, πῶς οἱ δοκιμώτατοι παρὰ Λατίνοις ἱστορικοὶ, ἐν οἷς καὶ ὑποτελεῖς τῷ Πάπα ἐπίσκοποι καὶ καρδινάλιοι, ἀβασανίστως δῆθεν παραδεχθέντες τῶν Ἑλλήνων τοὺς λήρους ἔσπευσαν νὰ καταχωρίσωσιν αὐτοὺς ὡς ἀληθῆ γεγονότα ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ παπισμοῦ, καὶ μὴ εἰς τοῦτο ἀρκεσθέντες συνεσώρυσαν πολλὰς ἱστορικὰς ἀποδείξεις, ἵνα πιστευτοτέραν καταστήσωσι τῶν σχισματικῶν τὴν συκοφαντίαν. Εἰς τοιαύτην δὲ παχυλὴν ἀπάτην πρέπει κατὰ Βαρόνιον νὰ ὑποθέσωμεν ὑποπεσόντας καὶ τὸν σύγχρονον τῷ Λέοντι Αναστάσιον καὶ τὸν κριτικώτατον Σιγβέρτον καὶ τὸν ἔνθερμον παπολάτρην Μαριανὸν τὸν Σκῶτον καὶ πάντας, ὡς εἰπεῖν, τοὺς καθολικοὺς Χρονογράφους τὰ αὐτὰ διηγουμένους. Ἀλλὰ προκειμένου νὰ πιστεύσω τοιαῦτα, προτιμῶ πάλιν τὴν ὑπαρξίν τῆς Ἰωάννας ὡς πιθανωτέραν. Σπεύδω ἤδη εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐπισημοτέρων ὑπὲρ αὐτῆς μαρτυριῶν, θηρεῦων τὸ ἀξιόχρεον μᾶλλον καὶ τὸ πρόχειρον ἢ τὴν πληθὺν τῶν μαρτυρούντων, ὧν

ἐπιχείρημα, θεωρῶντας παρείσακτο ἀκόμα καὶ τὸ χωρίο τοῦ Χαλκοκονδύλη!

Ἀλλὰ μόλις κατανίκησε τὸ φανταστικὸ θηρίο, μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων ἀμέσως τοὺς κλωτσάει καὶ πάλιν καὶ τοὺς βρίζει ὁ ἀχάριστος Καρδινάλιος, λέγοντας: «Οἱ κακόγλωσσοι σχισματικοὶ θα προτιμούσαν νὰ σκιστοῦν φωνάζοντας παρά νὰ σιωπήσωσιν, ἂν κάτι τέτοιο συνέβαινε σὲ εμάς». Ὁλητὴ αὕτη ἡ παντελῆς καλογερικὴ ἔλλειψη λογικῆς καὶ ἡ κακοπιστία πνίγουν τὸν ἀναγνώστη, πού δεν ξέρει πού νὰ στραφῇ γιὰ νὰ βρεῖ τὴν ἔξοδον ἀπὸ αὐτὸν τὸν βορβορώδη λαβύρινθο. Σπεύδοντας καὶ εμεῖς νὰ βγοῦμε ἀπὸ αὐτόν, παρατηροῦμε μόνον ὅτι ποτέ κανεὶς δεν εἶπε τίποτε γιὰ γυναῖκα που ἀσκήσε πατριαρχικὰ καθήκοντα, καὶ ὁ Λέων, γράφοντας τὰ παραπάνω, προφανῶς σκόπευε νὰ κοροϊδέψει τοὺς ἀνατολικοὺς γιὰ τὴν ἐκλογὴν εὐνούχων, ἐκτὸς ἂν υποθέσουμε ὅτι εἶδε καὶ αὐτὸς ὄνειρο ὅπως ὁ Ἀρχέσιος. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πιστέψουμε ὅτι, ἀφοῦ ὁ Λέων ἀπλῶς ἐγράψε γιὰ μιὰ φήμη, τὴν ὁποία καὶ ὁ ἴδιος θεωροῦσε ἀνυπόστατη, οἱ Ἕλληνες ἀμέσως ἀπὸ αὐτὸ πήραν ἀφορμὴν νὰ πλάσωσιν ἓνα μυθιστόρημα γιὰ κάποια Πάπισσα, στολιζόντάς τὴν με ἀπειρα παράδοξα περιστατικὰ, ἐνῶ μπορούσαν ἀμέσως νὰ ἐλεγχθῶν ὡς ψεῦτες; Ἀκόμα πιο παράξενο γίνεται, (ἂν υποθέσουμε ὅτι ὁ μῦθος ὄντως ἐπινοήθηκε), τὸ πῶς οἱ πιο ἐγκριτοὶ Λατίνοι ἱστορικοὶ, ἀνάμεσά τους καὶ ὑποτελεῖς στὸν Πάπα ἐπίσκοποι καὶ καρδινάλιοι, δέχτηκαν ἀκριτὰ τὶς ἀνοησίες τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔσπευσαν νὰ τὶς καταχωρήσωσιν ὡς ἀληθινὰ γεγονότα στὰ ἀρχεῖα τοῦ παπισμοῦ. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ προσθέτουν καὶ πλήθος ἱστορικῶν ἀποδείξεων, γιὰ νὰ κάνουν πιο ἀξιόπιστη τὴν συκοφαντίαν τῶν σχισματικῶν. Σύμφωνα μετὰ τὸν Βαρόνιον, πρέπει νὰ υποθέσουμε ὅτι ἔπεσαν σὲ τόσο χοντρή ἀπάτη τόσο ὁ σύγχρονος τοῦ Λέοντα Αναστάσιος, ὅσο καὶ ὁ κριτικώτατος Σιγβέρτος (δες σημ. 192), ἀλλὰ καὶ ὁ φανατικὸς παπολάτρης Μαριανὸς ὁ Σκῶτος, καὶ, θα λέγαμε, ὅλοι οἱ καθολικοὶ χρονογράφοι που διηγούνται τὰ ἴδια. Ἄν εἶναι νὰ πιστέψω τέτοια πράγματα, προτιμῶ πάλιν τὴν ὑπαρξὴ τῆς Ἰωάννας ὡς πιο πιθανή. Προχωρῶ τώρα στὴν ἐκθεση τῶν πιο ἐπίσημων μαρτυριῶν ὑπὲρ τῆς, ἐπιδιώκοντας περισσότερο τὴν ἀξιόπιστιαν καὶ τὴν ευκολίαν πρόσβασης παρὰ τὸ πλήθος τῶν συγγραφέων, ὁ κατάλογος τῶν ὁποίων εἶναι ἀτελειώτος στὸν Μαρέσιο, τὸν Δοσίθεο¹⁷⁷ καὶ τὸν Σπανχάιμ²⁰.

¹⁷⁷ Ὁ Δοσίθεος Νοταράς (31 Μαΐου 1641 - 7 Φεβρουαρίου 1707) ἦταν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀπὸ τὸ 1669 ὡς τὸ 1707. Μῆρος τῆς δραστηριότητάς του ἦταν καὶ ἡ ἐνασχόλησή του μετὰ τὰ βιβλία. Με αὐτὰ ἐπιχειροῦσε νὰ διαφωτίσει τὸν κλήρο καὶ τοὺς μοναχοὺς του

ἀτελεύτητος ὁ κατάλογος παρὰ Μαρεσίω, Δοσιθέω καὶ Σπανχαϊμ¹⁷⁶.

Κατὰ τὸν Γερμανὸν τοῦτον πρώτη περὶ Παπίστης μνεΐα γίνεται ἐν χειρογράφοις τισὶ τοῦ συγχρόνου αὐτῆ Ἀναστασίου τοῦ βιβλιοθηκαρίου, πεντήκοντα δὲ μετὰ ταῦτα ἔτη παρὰ Ραδούλφω τινὶ μοναχῶ καὶ σχολιαστῆ τοῦ Λευιτικοῦ· ἀλλ' ὁ Βλονδέλλος καὶ ὁ Βαρόνιος ἰσχυρίζονται ὅτι τὰ μὲν παρ' Ἀναστασίω χωρία εἰσὶ παρεΐσακτα, τὸν δὲ ραδούλφον ὑποθέτουσι μοναχεύσαντα περὶ τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα. ἡμεῖς δὲ μὴ ἔχοντες γνώσεις ἰκανὰς, ἵνα μεταξὺ τούτων ἀποφασίσωμεν, παρατηροῦμεν μόνον ὅτι καὶ σιωπήσαντας ἂν ὑποθέσωμεν τοὺς συγχρόνους ἢ τοὺς μικρὸν μετὰ ταῦτα χρονογράφους, οὐδεμία ἐντεῦθεν περὶ τῆς Ἰωάννας ἀπόδειξις ἐναντία· καθότι οἱ μὲν τούτων, ἐν οἷς ὁ Φρεκούλφος καὶ ὁ Βαλλαφρεΐδος, ἀπέθανον πρὸ τοῦ 856, οἱ δὲ λοιποὶ, ὁ ἐπίσκοπος

Σύμφωνα με τὸν Γερμανὸ αὐτὸ συγγραφέα, ἡ πρώτη μνεΐα γιὰ τὴν Πάπισσα γίνεται σὲ χειρόγραφα τοῦ συγχρόνου τῆς, τοῦ βιβλιοθηκαρίου Ἀναστάσιου¹⁸⁰, ἐνῶ πενήντα χρόνια ἀργότερα γίνεται ἀναφορὰ ἀπὸ τὸν μοναχὸ Ραδούλφο, σχολιαστῆ τοῦ Λευιτικοῦ. Ὡστόσο, ὁ Βλονδέλλος καὶ ὁ Βαρόνιος ἰσχυρίζονται ὅτι τὰ χωρία ποὺ ἀποδίδονται στὸν Ἀναστάσιο εἶναι παρεμβολές, ἐνῶ υποθέτουν ὅτι ὁ Ραδούλφος ἔζησε τὸν 11ο αἰῶνα¹⁸¹. Ἐμεῖς, μὴ ἔχοντας τὶς ἀπαραίτητες γνώσεις γιὰ νὰ κρίνουμε, ἐπισημαίνουμε μόνον ὅτι, ἀκόμα καὶ ἀν υποθέσουμε ὅτι οἱ σύγχρονοι ἢ οἱ μεταγενέστεροι χρονογράφοι σιωποῦσαν, αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ἐναντίον τῆς ὑπαρξῆς τῆς Ἰωάννας. Κι αὐτὸ γιὰτί, ἀπὸ τοὺς πρώτους, ὁ Φρεκούλφος καὶ ὁ Βαλλαφρεΐδος πέθαναν πρὶν ἀπὸ τὸ 856, ἐνῶ οἱ

πατριαρχεῖο του. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Κώδικα τοῦ Παναγίου Τάφου ([Codex Hierosolymitanus Sancti Sepulchri](#)) ἔχει γραφτεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο. Οἱ ἐκδόσεις ποὺ εἰσηγεῖτο ἐξυπηρετοῦσαν τὴν υπεράσπιση τῆς ὀρθόδοξης πίστεως καὶ τὴν ἀπόκρουση τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Καλβινικῶν δογματῶν. Υπήρξε ἐπίσης ἰδρυτὴς ἐλληνικῶν τυπογραφείων στὴ Μολδαβία στὴν περίοδο τῆς ηγεμονίας τοῦ Γεωργίου Δούκα. Συγκεκριμένα, ἰδρύσε ἐλληνικὸ καὶ ρουμανικὸ τυπογραφεῖο στὸ Ἰάσιο, στὸν Ἅγιο Σάββα, καὶ στὴ Βλαχία σὲ Βουκουρέστι, Τερκοβίστε, Ρίμνικ καὶ Σναγκῶβ.

¹⁷⁶ Παρ' αὐτῶ ἀναφέρονται συγγραφεῖς ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους μνημονεύοντες τῆς Παπίσης, ἀλλὰ πολλοὶ τούτων καθεύδουσιν ἐν χειρογράφοις εἰς τὰς διαφόρους ἐν Γερμανίᾳ βιβλιοθήκας, ἄλλοι δὲ ἅπαξ μόνον ἐκδοθέντες κατήντησαν οὐχ ἦττον δυσεύρετοι. Διὸ προτίμησα νὰ παραθέσω μᾶλλον τοὺς περιληφθέντας ἐν ταῖς γνωσταῖς συλλογαῖς, τοῦ Λειβνιτίου (*Scriptores rerum Brunsvicesium 3 Τόμ. εἰς φύλ.*), τοῦ Πιστορίου (*Veteres scriptores rerum Germanicarum, Francofur. 1607*), τοῦ Φροχρήρου (*Germanicar. rerum. scriptor. Francof. 1600*), καὶ τοῦ Μείβομιου (*Rerum Germanicarum. Tomi tres, in fol. Helmstad, 1688*), αἵτινες ἔχουσι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ μέγιστον πλεονέκτημα τοῦ νὰ ὑπάρχωσι πρόχειροι ἐν πάσαις ταῖς βιβλιοθήκαις, πλὴν μόνης τῆς ἡμετέρας, ἐν ἣ δὲν εὐρίσκει τὶς ἄλλο εἰμὴ μεταγενεστέρων συμφορήματα, ἐνῶ ἢ ἀπόκτησις τῶν πρωτοτύπων τοῦ μεσαιῶνος Χρονογράφων, ὀλίγων ὄντων καὶ πάντων σχεδὸν περιλαμβανομένων ἐν ταῖς ἀνωτέρω συλλογαῖς, δὲν ἦθελεν εἶναι, νομίζω, οὔτε δύσκολος οὔτε λίαν πολυδάπανος, ἂν μάλιστα ἀπεφασίζομεν νὰ θυσιάσωμεν χάριν αὐτῆς μίαν τῶν τεσσάρων ἐκδόσεων τῆς εὐρωπιώσης ἱστορίας τοῦ Ἀββά Φλωρῆ ἢ τὰ πολύτομα ληρήματα τοῦ Πάτερ Καπελέτη, οὐδενὶ χρήσιμα καὶ τόπον μόνον καταργουντα

Ἀπὸ αὐτὸν ἀναφέρονται πάνω ἀπὸ 500 συγγραφεῖς ποὺ μνημονεύουν τὴν Πάπισσα, ἀλλὰ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς κοιμούνται σὲ χειρόγραφα σὲ διάφορες βιβλιοθήκες τῆς Γερμανίας, ἐνῶ ἄλλοι, ἔχοντας ἐκδοθεῖ μόνον μιὰ φορὰ, εἶναι ἐξίσου δύσκολο νὰ βρεθοῦν. Γι' αὐτὸ, προτίμησα νὰ παραθέσω μᾶλλον ὅσους περιλαμβάνονται στὶς γνωστὲς συλλογές τοῦ Λειβνιτίου (*Scriptores rerum Brunsvicesium, 3 τόμοι in folio*), τοῦ Πιστορίου (*Veteres scriptores rerum Germanicarum, Frankfurt 1607*), τοῦ Φροχρήρου (*Germanicar. rerum. scriptor. Frankfurt 1600*) καὶ τοῦ Μείβομιου (*Rerum Germanicarum Tomi tres, in folio, Helmstad 1688*). Αὐτές οἱ συλλογές, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα, ἔχουν καὶ τὸ μεγάλο πλεονέκτημα ὅτι εἶναι ἀμέσως διαθέσιμες σὲ ὅλες τὶς βιβλιοθήκες, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δική μας, στὴν ὁποία δὲν βρίσκει κανεὶς παρὰ συγγράμματα μεταγενέστερων, ἐνῶ ἡ ἀπόκτηση τῶν πρωτοτύπων τῶν μεσαιωνικῶν χρονογράφων, ὄντας λίγοι καὶ σχεδὸν ὅλοι περιλαμβανόμενοι στὶς προαναφερθεῖσες συλλογές, δὲν θα ἦταν, νομίζω, οὔτε δύσκολη οὔτε πολὺ δαπανηρῆ. Φυσικὰ, ἐάν ἀποφασίζαμε νὰ θυσιάσουμε γιὰ χάρι τῆς μιᾶς ἀπὸ τὶς τέσσερις ἐκδόσεις τῆς μουχλιασμένης ἱστορίας τοῦ Ἀββά Φλωρῆ ἢ τὰ πολυσέλιδα παραληρήματα τοῦ Πάτερ Καπελέτη, ποὺ εἶναι ἀχρησता σὲ ὅλους καὶ ποὺ μόνον χῶρο πιάνου.

¹⁸⁰ **Ὁ Ἀναστάσιος ὁ Βιβλιοθηκᾶριος**, λατιν.: Anastasius Bibliothecarius (π. 810 – π. 878) ἦταν βιβλιοθηκᾶριος καὶ ἀρχιφύλακας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καὶ ἐπίσης γιὰ λίγο διεκδικητὴς τῆς παπικῆς ἐδρας. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀρχιερατείας τοῦ πάπα Νικολάου Α' (858–867), ὁ Ἀναστάσιος ἦταν ηγούμενος τῆς Σάντα Μαρία ἰν Τραστεβερὲ στὴν ἀπομακρυσμένη πλευρὰ τοῦ Τίβερη. Ὁ πάπας τὸν ἀπασχολοῦσε σὲ διάφορα θέματα. Δραστηριοποιήθηκε ἐπίσης ὡς συγγραφέας καὶ μετέφρασε ἔργα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας στα λατινικά. Ὁ Hinemar θεωρεῖ ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο με τὸν λεγόμενον "ἀντίπαπα Ἀναστάσιο" ὁ ὁποῖος μετὰ τὸ τέλος τοῦ πάπα Λέοντα Δ' τὸ 855, ἐξελέγη ὡς ἀντίπαπας ἀπὸ τὸ βασιλικὸ (Φραγκικὸ) κόμμα, ἀλλὰ ὁ νομίμως ἐκλεγμένος πάπας Βενέδικτος Γ' κέρδισε καὶ ἐνήργησε ευγενικὰ πρὸς τὸν σφετεριστῆ. Συνέταξε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα ἑνα ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ἡ Ποντιφικὴ Βίβλος ([Liber Pontificalis](#)), ὡστόσο στὴν ἐκδοσὴ τοῦ Βατικανοῦ ποὺ ἐντόπισα, λείπουν οἱ τελευταῖες σελίδες ὅπου λογικὰ θα ἔπρεπε νὰ γίνεται ἀναφορὰ στὴν Ἰωάννα. Ἀναφορὰ στὸν ρόλο τοῦ Ἀναστάσιου γίνεται καὶ στὸ ογκώδες ἔργο τοῦ ἐνὸς ἰσπανοῦ Ἀββά τὸ 1884 [εἰδὼ](#) καὶ [εἰδὼ](#)

¹⁸¹ Πρὸς ἐπίρρωση τῶν ἀναφερομένων δεσ στὸν 4^ο τομὸ τῆς [Cyclopaedia of Biblical, Theological, and Ecclesiastical Literature](#), τῶν John McClintock καὶ James Strong στὴν σελ. 922, πρὸς τὸ τέλος.

Βιέννης Άδων, ό Ρηγινών και οί συντάκται τών Χρονικών του Άγ. Βερτίνου, περιωρίσθησαν εις μόνας τας πράξεις τών αυτοκρατόρων ή βασιλέων τής Γαλλίας, πολλών Παπών παραλείποντες και αυτά τὰ όνόματα. Μή λησμονώμεν προσέτι ότι κατά τὰ διατάγματα τής ρωμαϊκής έδρας δέν έπρεπε νά συγκαταριθμηθί ή Ιωάννα έν τή σειρᾶ τών Παπών, ως πληροφοροῦσιν ήμᾶς ότε Μαρτίνος ό Πολωνός¹⁷⁸ και ό ήμέτερος Δοσίθεος, καθ' όν τιθέμενοι οί Χρονογράφοι μετά Λέοντα Βενέδικτον τόν γ' τόν νόμιμον διάδοχον είπον, τήν δέ άσεβώς παρεισφύσασαν κυράτσαν Ιωάνναν άφηκαν»¹⁷⁹.

Βλέποντες δέ και τόν σοφόν Βαρόνιον τοσουτύρ διαστάζοντα τίνας έκ τών τότε Παπών ως γνήσιους ν' άποδεχθί και τίνας νά έξαλείψη, και

υπόλοιποι, όπως ο επίσκοπος Βιέννης Άδων¹⁸², ο Ρηγινών¹⁸³ και οι συντάκτες των Χρονικών του Αγίου Βερτίνου¹⁸⁴, περιορίστηκαν μόνο στις πράξεις των αυτοκρατόρων ή βασιλέων της Γαλλίας, παραλείποντας ακόμα και τα ονόματα πολλών παπών. Επιπλέον, ας μην ξεχνάμε ότι, σύμφωνα με τα διατάγματα της ρωμαϊκής έδρας, η Ιωάννα δεν έπρεπε να καταχωρηθεί στη σειρά των παπών, όπως μας πληροφορούν ο Μαρτίνος ο Πολωνός¹⁸⁵ και ο δικός μας Δοσίθεος. Σύμφωνα με αυτούς, οι χρονογράφοι, μετά τον Λέοντα, ανέφεραν τον Βενέδικτο Γ' ως νόμιμο διάδοχο, αγνοώντας την "ασεβώς παρεισφύσασαν κυράτσαν Ιωάννα".

Βλέποντας, μάλιστα, και τον σοφό Βαρόνιο να διαστάζει τόσο για το ποιους από τους τότε πάπες να αποδεχθεί ως γνήσιους και ποιους να απορρίψει, και

¹⁷⁸ Apud, Leibnitz. Scrip. Brunsv. τόμ. Β'.

¹⁷⁹ Δωδεκάβ. βιβλ. Ζ', κεφ. ΙΒ'.

¹⁸² **Ο Άδων της Βιέννης** (Λατινικά: Ado Viennensis, Γαλλικά: Adon de Vienne· πέθανε στις 16 Δεκεμβρίου 874) ήταν αρχιεπίσκοπος της Βιέννης στη Λοθαριγγία από το 850 έως το θάνατό του και τιμάται ως άγιος. Ανήκε σε μια επιφανή φράγκικη οικογένεια και πέρασε μεγάλο μέρος της πρώιμης ενηλικίωσής του στην Ιταλία. Αρκετές από τις επιστολές του σώζονται και αποκαλύπτουν τον συγγραφέα τους ως έναν ενεργητικό άνθρωπο με ευρείες συμπάθειες και σημαντική επιρροή. Τα κύρια έργα του Ado είναι ένα μαρτυρολόγιο και ένα χρονικό, το [Chronicon sive Breviarium Chroniorum de sex mundi aetatibus de Adamo usque adnum](#)

¹⁸³ **Ο Regino Von Prüm** (επίσης γνωστός και ως Reginon) γεννήθηκε με το όνομα Altrijis, κοντά στο Speyer, στην Άνω Λωρραίνη [Γερμανία] και πέθανε περίπου το 915, στο Τρίερ. Ήταν κληρικός και χρονοκογράφος που συνέθεσε πολλά εκκλησιαστικά έργα και ένα [χρονικό που κάλυπτε την περίοδο από τη γέννηση του Χριστού έως τις αρχές του 10ου αιώνα](#).

¹⁸⁴ **Ο Βερτίνος** (Λατινικά: Bertinus, περ. 615 – περ. 709 μ.Χ.), γνωστός και ως Άγιος Μπερτέν ο Μέγας, ήταν ο Φράγκος ηγούμενος ενός μοναστηριού στο Σεν-Ομέρ που αργότερα ονομάστηκε Αβασείο του Αγίου Μπερτίν προς τιμήν του. Τιμάται ως άγιος από την Καθολική και την Ορθόδοξη Εκκλησία. Η φήμη της πολυμάθειας και της ιερότητας του Bertin ήταν τόσο μεγάλη που σε σύντομο χρονικό διάστημα πάνω από 150 μοναχοί εντάχθηκαν υπό την ηγεσία του. Ανάμεσά τους ήταν ο Άγιος Γουίνοκ και οι τρεις σύντροφοί του που είχαν έρθει από τη Βρετάνη για να ενταχθούν στην κοινότητα του Μπερτέν και να βοηθήσουν στον εκχριστιανισμό της περιοχής του Μορίνι.

¹⁸⁵ **Ο Μαρτίνος της Οπάβα**, (θαν. 1278) γνωστός και ως Μαρτίνος ο Πολωνός, ήταν Δομινικανός μοναχός, επίσκοπος και χρονοκογράφος του 13ου αιώνα. Το Χρονικό του είναι η πηγή με τη μεγαλύτερη επιρροή για τον θρόλο της «Πάπιας Ιωάννας». Αποτελεί επίσης πηγή για το Jami al-Tawarikh του Rashid al-Din Hamadani. Το κείμενο όπου αναφέρει την Ιωάννα, τον εντόπισα σε μια βραζιλιάνικη εργασία με τίτλο «[Tradução dos fragmentos da primeira documentação referente à 'papisa' Joana](#) (Μετάφραση σπαραγμάτων της πρώτης τεκμηρίωσης της 'πάπιας' Ιωάννας)» και είναι το εξής:

Post hunc Leonem Iohannes Anglicus nacione Maguntinus sedit annis 2, mensibus 7°, diebus 4, et mortuus est Rome, et cessavit papatus mense 1. Hic, ut asseritur, femina fuit, et in puellari etate Athenis ducta a quodam amasio suo in habitu virili, sic in diversis scienciis profecit, ut nullus sibi par inveniretur, adeo ut post Rome trivium legens magnos magistros discipulos et auditores haberet. Et cum in Urbe vita et sciencia magner opinionis esset, in papam concorditer eligiur. Sed in papatu per suum familiarem impregnatur. Verum tempus partus ignorans, cum de Sancto Petro in Lateranum tenderet, angustiata inter Coliseum et sancti Clementis ecclesiam peperit, et post mortua ibidem, ut dicitur, sepulta fuit. Et quia dominus papa eandem viam semper obliquat, creditur a plerisque, quod propeter detestationem facti hoc faciat. Nec ponitur in cathalogo sanctorum pontificum propter mulieris sexus quantum ad hoc deformitatem.

Μετά τον Λέοντα, ο Ιωάννης εξ Αγγλίας, γεννημένος στο Μάιντς, κάθισε (στον θρόνο) 2 χρόνια, 7 μήνες και 4 ημέρες και πέθανε στη Ρώμη, και ο θέση του πάπα χήρεψε για ένα μήνα. Για αυτόν τον πάπα αυτό που λένε είναι ότι ήταν γυναίκα, που ως κοπέλα στάλθηκε στην Αθήνα ντυμένη με ανδρικά ρούχα με κάποιον εραστή της. Έτσι, έγινε ικανός σε διάφορες επιστήμες, ώσπου δεν υπήρχε κανείς να την ξεπεράσει, τόσο που αργότερα, διδάσκοντας το Trivium (Γραμματική, Ρητορική και Λογική) στη Ρώμη, είχε σπουδαίους δασκάλους ως μαθητές και ακροατές. Και επειδή η ζωή και η μάθησή του είχαν μεγάλη εκτίμηση στην πόλη, εξελέγη Πάπας. Ενώ πάπας, όμως, έμεινε έγκυος από έναν από τους συντρόφους της. Αγνοώντας την πραγματική ώρα της γέννησης, όταν πήγαινε από τον Άγιο Πέτρο στο Λατερανό, γέννησε σε ένα στενό ανάμεσα στο Κολοσσαίο και την εκκλησία του Αγίου Κλήμεντος και μετά τον θάνατό της, λέγεται, θάφτηκε εκεί. Και επειδή ο Λόρδος Πάπας πηγαίνει πάντα γύρω από το ίδιο μονοπάτι, πολλοί πιστεύουν ότι το μέρος πρέπει να αποφευχθεί. Δεν αναφέρεται στον κατάλογο των αγίων Ποντίφικα και επειδή είναι γυναίκα και λόγω αυτής της ανηθικότητας.

αυθαιρέτως πολλάκις περὶ τούτου ἀποφασίζοντα δὲν πρέπει, νομίζω, ν' ἀπορησώμεν πῶς καὶ ἡ Ἰωάννα, ἀφανὴς πρὸς στιγμὴν γενομένη ἐν τῷ σκότει τοῦ ζοφεροῦ ἐκείνου αἰῶνος, ἀναφαίνεται ἀναντιρρόητοις κυρουμένη μαρτυρία, ἅμα, ἐπελθόντων δοκιμητέρων ἱστορικῶν, ἐτακτοποιήθη ὅπως οὖν τὸ ἄμορφο ἐκεῖνο χάος. Ἀλλ' ὅπως δὴποτε καὶ ἂν ἦ, χαριζόμενοι τῷ Βαρονίω, ἵνα συγχωρήσῃ καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὅσας εἶπομεν αὐτῷ ἀνωτέρω πικρὰς ἀληθείας, ἀρχόμεθα ἀπὸ τοῦ Μαριανού. Ὁ ἱστορικὸς οὗτος ὁ κατὰ τὴν τότε συνήθειαν ἐπονομασθεὶς ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Σκῶτος, καταλιπὼν τὰ πάτρια ὄρη λήγοντος τοῦ ἰ' αἰῶνος μετέβη εἰς Κολωνίαν, ὅπου ἐγένετο μοναχός, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στη Μογουντία¹⁸⁷, ὅπου ἐζήσῃ προσευχόμενος καὶ γράφοντας. Σεβόταν τὴν παπικὴ ἐδρα μέχρι θεοποίησης, τολμώντας νὰ τὴν υπερασπιστεῖ ἐναντι τοῦ αυτοκράτορα Ερρίκου τοῦ Δ' στὴν περίφημη διαμάχη γιὰ τὴν ἀπονομὴ τῶν ἐπισκοπῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ὁ Μαριανὸς δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς καλόγηρους ἐκείνους στὶς σελίδες τῶν ὁποίων συναντᾶμε βλακεῖες καὶ ἰχνη κακοδοξιών, ἀλλὰ ἀπολάμβανε τέτοιας ὑπόληψης ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, ὥστε ἡ Ἀγγλία, ἡ Σκωτία καὶ ἡ Γερμανία τὸν θεωροῦσαν ὡς δικό του τέκνο, ὅπως μάλωναν παλιὰ οἱ ἐπτὰ πόλεις γιὰ τὸν Ὀμηρο¹⁸⁸. Ἐπομένως, ἀν ἀπορρίψουμε ὡς ὑποπτη τὴ μαρτυρία ἐνός τέτοιου ἱστορικοῦ, ὁ ὁποῖος ὁμολογεῖ, ἀν καὶ εἶναι παπολάτρης ὅτι «*Τὸν Λέοντα τὸν Δ', τὸν διαδέχθηκε μιὰ γυναῖκα ὀνόματι Ἰωάννα, ἡ ὁποία ἐπάπενσε γιὰ δύο χρόνια, πέντε μῆνες καὶ τέσσερις ἡμέρες*», σε ποῖον ἄλλο καὶ σε τι θα ἐπρεπε φυσιολογικά νὰ πιστέψουμε;

μάλιστα νὰ λαμβάνει αυθαίρετες ἀποφάσεις, δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ ἀπορούμε πὺς καὶ ἡ Ἰωάννα, ἐξαφανίστηκε γιὰ ἓνα διάστημα στὸ σκοτάδι ἐκείνου τοῦ ζοφεροῦ αἰῶνα, ἐνῶ ξαναεμφανίζεται με ἀδιαμφισβήτητες μαρτυρίες, ὅταν ἐμφανίστηκαν πῶς ἀξιοὶ ἱστορικοὶ καὶ τακτοποιήσαν κάπως τὸ ἄμορφο ἐκεῖνο χάος. Ἀλλὰ ὅπως καὶ νὰ ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀς ἀφήσουμε τὸν Βαρονίω στὴν ἡσυχία του, γιὰ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ καὶ αὐτὸς τὶς πικρὰς ἀληθείες πὺς του εἶπαμε, καὶ ἀς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὸν Μαριανό¹⁷⁴. Αὐτὸς ὁ ἱστορικὸς, ὀνομαζόμενος κατὰ τὴν τότε συνήθεια, Σκῶτος, ἀπὸ τὴν πατρίδα του, ἀφήσῃ τὰ βουνὰ του στὰ τέλη τοῦ 10ου αἰῶνα καὶ μετέβῃ στὴν Κολωνία, ὅπου ἐγένετο μοναχός, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στη Μογουντία¹⁸⁷, ὅπου ἐζήσῃ προσευχόμενος καὶ γράφοντας. Σεβόταν τὴν παπικὴ ἐδρα μέχρι θεοποίησης, τολμώντας νὰ τὴν υπερασπιστεῖ ἐναντι τοῦ αυτοκράτορα Ερρίκου τοῦ Δ' στὴν περίφημη διαμάχη γιὰ τὴν ἀπονομὴ τῶν ἐπισκοπῶν. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ὁ Μαριανὸς δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς καλόγηρους ἐκείνους στὶς σελίδες τῶν ὁποίων συναντᾶμε βλακεῖες καὶ ἰχνη κακοδοξιών, ἀλλὰ ἀπολάμβανε τέτοιας ὑπόληψης ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, ὥστε ἡ Ἀγγλία, ἡ Σκωτία καὶ ἡ Γερμανία τὸν θεωροῦσαν ὡς δικό του τέκνο, ὅπως μάλωναν παλιὰ οἱ ἐπτὰ πόλεις γιὰ τὸν Ὀμηρο¹⁸⁸. Ἐπομένως, ἀν ἀπορρίψουμε ὡς ὑποπτη τὴ μαρτυρία ἐνός τέτοιου ἱστορικοῦ, ὁ ὁποῖος ὁμολογεῖ, ἀν καὶ εἶναι παπολάτρης ὅτι «*Τὸν Λέοντα τὸν Δ', τὸν διαδέχθηκε μιὰ γυναῖκα ὀνόματι Ἰωάννα, ἡ ὁποία ἐπάπενσε γιὰ δύο χρόνια, πέντε μῆνες καὶ τέσσερις ἡμέρες*», σε ποῖον ἄλλο καὶ σε τι θα ἐπρεπε φυσιολογικά νὰ πιστέψουμε;

Ὁ δὲ Σιγβέρτος ἐκ τῆς ἐν Βελγικῇ πολίχνης Γεμβλούρης, ὃν Γεμβλακένσιον μετωνόμασεν ὀ

Ὁ Σιγβέρτος, μοναχὸς καὶ χρονογράφος με καλὴ φήμη, ἀπὸ τὴν μικρὴ πόλη Γεμπλούρ¹⁹¹, στὸ

¹⁸⁶ ad. Scot. chron. ad. an. 854 · ἐν τῇ πιστορείῳ συλλογῇ τόμ. Α'. Περὶ δὲ τοῦ Μαριανού ὄρα τὸ λεξικὸν τοῦ Βαύλου. Ὁ σοφὸς Βόσσιος τοιαύτης ἡξίου ὑπολήψεως τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὥστε ἐπὶ μόνῃ τοῦ Χρονικοῦ αὐτοῦ τῇ μαρτυρία, διώρθου χωρία τοῦ Εὐσεβίου καὶ Κασσιόδωρου.

¹⁸⁷ **Τὸ Μάιντς** (παλαιότερα: Μαγεντία, γερμανικὰ Mainz) εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ κρατιδίου τῆς Ρηνανίας-Παλατινάτο στὴ Γερμανία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται στὸς 200.000 σήμερα. Βρίσκεται στὶς ἀριστερὰς ὄχθεις τοῦ ποταμοῦ Ρήνου, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν ἐνώση με τὸν παραπόταμο Μάιν. Στὸ Μάιντς γεννήθηκε ὁ Γουτεμβέργιος.

¹⁸⁸ Γιὰ τὸν **Ὀμηρο**, πὺς θεωρεῖται ποιητὴς τῆς **Ἰλιάδας** καὶ τῆς **Ὀδύσειας** καὶ πατέρας τῆς δυτικῆς ποίησης, δε γνωρίζουμε σχεδὸν τίποτα με βεβαιότητα. Ὑπάρχει ἀβεβαιότητα γιὰ τὸν τόπο καὶ τὸ χρόνο πὺς γεννήθηκε ὁ ποιητὴς, γιὰ τοὺς γονεῖς του, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν ἴδια του τὴν ὑπάρξη. Ἐνας «βίος τοῦ Ὀμήρου» πὺς μᾶς διασώθηκε περιέχει μόνον θρύλους. Τὴν πατρίδα του τὴ διεδικῶν ἐπτὰ τουλάχιστον πόλεις σύμφωνα με ἓνα γνωστὸ ἐπίγραμμα («*ἐπτὰ πόλεις μάρνανται σοφὴν διὰ ρίζαν Ὀμήρου, Σμύρνη, Χίος, Κολοφών, Ἰθάκη, Πύλος, Ἄργος, Ἀθήνη*»). Ἡ ἰωνικὴ ὅμως μορφή του ὀνόματός του, ἡ ἰωνικὴ γλῶσσα τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν καὶ ἄλλα στοιχεῖα μᾶς ὀδηγοῦν στὴ βεβαιότητα ὅτι ἦταν ἰωνικῆς καταγωγῆς (ἀπὸ τὴ Χίο ἢ τὴ Σμύρνη). Καὶ ὁ χρόνος πὺς ἐζήσῃ ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ σύμφωνα με ὄλες τὶς ἐνδείξεις εἶναι **ὁ 8ος αἰ. π.Χ.** Ἡ παράδοξη ἀκόμα τὸν θέλει τυφλὸ, γιὰ τὸν συγγέει με τὸν ποιητὴ ἐνός «Ὑμνου στὸν Ἀπόλλωνα», πὺς παραδέχεται ὅτι εἶναι τυφλός, καὶ κυρίως με τὴν ἀναφερόμενη τυφλότητα τῶν «αἰοιδῶν» γενικότερα καὶ τῶν μάντεων. **Τὸ θάνατό του** τὸν τοποθετοῦν συνήθως στὴν Ἰο, ὅπου στάθμευσε τὸ πλοῖο πὺς τὸν πῆγαινε στὴν Ἀθήνα.

¹⁹¹ **Τὸ Gembloux** (Γαλλικὴ προφορὰ: ζαμπλού, ὀλλανδικὴ προφορὰ: γεμπλούρ) εἶναι πόλη καὶ δήμος τῆς Βαλλονίας πὺς βρίσκεται στὴν ἐπαρχία Ναμούρ τοῦ Βελγίου. Τὴν 1η Ἰανουαρίου 2006, ὁ δήμος εἶχε 21.964 κατοῖκους. Αὐτὴ ἡ πόλη εἶναι γνωστὴ γιὰ τὸ Γεωπονικὸ τῆς

Δοσίθεος, μοναχός και χρονογράφος ευνύποληπτος, ακμάζων περι τὰ τέλη τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος, κατέγραψε καὶ οὗτος ἐν τῷ Χρονικῷ αὐτοῦ τὰ κατὰ τὴν Ἰωάνναν μετὰ τῶν οὐσιωδεστέρων περιστάσεων, «*Fama est hunc Iohannem foeminam fuisse κτλ.*» ἤτοι, κατὰ λέξιν μεταφραζομένου τοῦ χωρίου, «*Περὶ τοῦ Ἰωάννου τούτου λέγουσι¹⁸⁹ ὅτι ἦν γυνή, ὑφ' ἐνός μόνου τῶν οἰκείων γνωριζομένη, ὑφ' οὗ ἐγγαστροθεῖσα ἔτεκε παπίδιον*»¹⁹⁰

Ὁθων ὁ ἐπίσκοπος Φρουσίγγης, ἐν Γερμανία ἐκ μητρός ἀδελφός τοῦ αὐτοκράτορος Κορράδου τοῦ γ' καὶ ἐγγονός Ερρίκου τοῦ δ' ἐν τῷ Χρονικῷ αὐτοῦ διήκοντι μέχρι τοῦ ἔτους 1146 μνημονεύει τοῦ Πάπα Ἰωάννου, ὅστις ἦν γυνή¹⁹⁴, ταῦτο δὲ ποιούσιν ὁ τε Γηφρεῖδος Αρθούρος καὶ ὁ Γουτεφρεῖδος ἐκ Βιτέρβου¹⁹⁵ χρονογράφοι, ζήσαντες περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, τιθέντες τὴν Ἰωάνναν μετὰ Λέοντος καὶ Βενεδίκτου καὶ παραγγέλλοντες ἐν παρενθέσει τῷ ἀναγνώστη νὰ μὴ συγκαταριθμῆ τὴν γυναῖκα ταύτην μετὰ τῶν Παπῶν.

Κατὰ δὲ τὸν γ' αἰῶνα πλεῖστοι ὅσοι μαρτυροῦσιν ὑπὲρ τῆς Ἰωάννας, ἀλλὰ προσοχῆς μάλιστα ἄξια εἰσι τὰ παρὰ Μαρτίνῳ τῷ Πολωνῷ

Βέλγιοπου ὁ Δοσίθεος τὸν ὀνομάζει Γεμβλακένσιο¹⁹², ακμάζοντας στα τέλη τοῦ 10ου αἰώνα, κατέγραψε καὶ αὐτός στο Χρονικό του τὰ γεγονότα τῆς Ἰωάννας, μαζί με τις πιο σημαντικές λεπτομέρειες: "*Fama est hunc Iohannem foeminam fuisse κτλ.*", που μεταφράζεται κατὰ λέξιν: "Για τὸν Ἰωάννη αὐτὸν λένε ὅτι ἦταν γυναῖκα, κάτι που ἤξερε μόνο ἓνας ἀπὸ τοὺς φίλους τῆς, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔμεινε ἐγκυος καὶ γέννησε ἓνα παπίδιο¹⁹³".

Ὁ Ὁθων¹⁹⁶, ἐπίσκοπος στο Φράιζινγκ τῆς Γερμανίας, γιὸς τῆς ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορα Κορράδου τοῦ Γ' καὶ ἐγγονός τοῦ Ερρίκου τοῦ Δ', στο Χρονικό του, που φτάνει μέχρι τὸ ἔτος 1146, μνημονεύει τὸν Πάπα Ἰωάννη, ὁ ὁποῖος ἦταν γυναῖκα. Τὸ ἴδιο κάνουν καὶ οἱ χρονογράφοι Γεφρεῖδος Αρθούρος καὶ Γουτεφρεῖδος ἀπὸ τὸ Βιτέρμπο, που ἐζήσαν τὴν ἴδια περίοδο, τοποθετώντας τὴν Ἰωάννα μετὰ Λέοντα καὶ Βενεδίκτου καὶ προτρέποντας τὸν ἀναγνώστη, σὲ παρένθεση, νὰ μὴν κατατάξει αὐτὴ τὴ γυναῖκα στους Πάπες.

Κατὰ τὸν 13ο αἰῶνα, πλήθος μαρτυριῶν ὑπάρχουν γιὰ τὴν Ἰωάννα, ἀλλὰ ιδιαίτερης προσοχῆς ἀξίζουν ὅσα γράφει ὁ Μαρτίνος ὁ

Πανεπιστήμιο το ὁποῖο στεγάζεται στο ἱστορικό Αβαεῖο τοῦ Gembloux, το ὁποῖο χρονολογεῖται ἀπὸ τὸν δέκατο αἰῶνα. Τὸ καμπαναριό τοῦ Gembloux εἶναι Μνημεῖο Παγκόσμιος Πολιτιστικῆς Κληρονομιάς τῆς UNESCO, ὡς μέρος τῶν καμπαναριῶν τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Γαλλίας. Στὴν περιοχή γύρω ἀπὸ τὴν πόλη, τὸ 1578, διεξήχθη ἡ μάχη τοῦ Gembloux κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ογδονταετοῦς Πολέμου.

¹⁸⁹ Τὴν φράσιν λέγουσι μετεχειρίζοντο συχνάκις οἱ χρονογράφοι ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ ἐπὶ βεβαίῳ γεγονότων. ὄρα Κ. Ασωπίου Ἱστορίαν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ἐν τῷ Προλόγῳ σ. ρπισ'.

¹⁹⁰ Sigeberti. Chron. ad ann. 884 ἐν τῇ συλλογῇ Scrip. Brunsvic. τοῦ Λεῖβνιτίου τόμ. Α'.

¹⁹² **Ὁ Sigebertus ἢ Sigibertus Gemblacensis**, περ. 1030 – 5 Οκτωβρίου 1112) ἦταν συγγραφέας Μεσαίωνα, γνωστός κυρίως ὡς φιλο-αυτοκρατορικός ἱστορικός ἐνός παγκόσμιου χρονικοῦ, ἀντίθετος στον ἐκτεταμένο παπισμό τοῦ Γρηγορίου Β' καὶ τοῦ Πασκάλου. Γεννήθηκε κοντὰ στο Gembloux που βρίσκεται τώρα στὴν ἐπαρχία Namur, στο Βέλγιο, περίπου τὸ 1030. Ἐτυχε παγκόσμιος θαυμασμοῦ, καὶ ἦταν υπεύθυνος τῆς σχολῆς τοῦ αβαεῖου μέχρι τὸ θάνατό του, ἀσχολούμενος με τὴ διδασκαλία καὶ τὴ συγγραφή. Τὸ πιο διάσημο ἔργο του εἶναι τὸ Chronicon sive Chronographia («Χρονικό ἢ Χρονογραφία»), ἓνα παγκόσμιο χρονικό που ὁ Auguste Molinier τὸ θεώρησε ὡς τὸ καλύτερο ἔργο τοῦ εἶδους του. Τὸ χρονικό ἦταν πολὺ δημοφιλές κατὰ τὸν μετέπειτα Μεσαίωνα. Ἀπέκτησε πολὺ μεγάλη φήμη, κυκλοφόρησε σὲ ἀμέτρητα ἀντίτυπα, χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ πολλοὺς συγγραφείς καὶ βρήκε πολλοὺς συνεχιστές, που τὸ χρησιμοποιήσαν ὡς βάση πολλῶν μεταγενέστερων ἱστορικῶν ἔργων. Τὸ Gemblacensis στα λατινικά σημαίνει «ἀπὸ τὸ Gembloux», ὡστόσο στα ἑλληνικά ἀκούγεται ὡς «γεμάτος βλακεία» καὶ πάνω σ'αὐτὸ στήνει ὁ Ροῖδης τὸ λογοπαίγνιο.

¹⁹³ Τὸ πλήρες λατινικό κείμενο εἶναι τὸ ἐξής: "Fama est, inquit Sigebertus, hunc Iohannem foeminam fuisse, et uni soli familiari tantum cognitam, qui eam amplexus est, et gravis facta peperit, papa existens", δηλαδή «Υπάρχει φήμη, λέει ὁ Sigebertus, ὅτι αὐτός ὁ Ἰωάννης ἦταν γυναῖκα καὶ τὸν γνώριζε μόνο ἓνας ἀπὸ τοὺς οἰκείους, ὁ ὁποῖος τὴν ἐναγκαλίσθηκε καὶ ἀφοῦ ἐγένε βαριά (ἔμεινε ἐγκυος), γέννησε, ὄντας πάπας» πράγμα που σημαίνει ὅτι ὁ Ροῖδης ἐπινοεῖ τὸ «παπίδιο» καὶ ἀποκόπτει κάποιες λέξεις σκόπιμα καὶ σκωπτικά. (<https://adnotatiunculae.blogspot.com/>)

¹⁹⁴ Othon. Frisingensi Chron. ad ann. 839, ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Οὐρσιτισίου, Φραγκοφ. 1720 τόμ. Α'.

¹⁹⁵ ἐν τῇ συλ. τοῦ Φρεχέρου τόμ. Α'.

¹⁹⁶ **Ὁ Ὁθων τοῦ Φράιζινγκ** (Λατινικά: Otto Frisingensis, περ. 1114 – 22 Σεπτεμβρίου 1158) ἦταν Γερμανός ἐκκλησιαστής τοῦ τάγματος τῶν Κιστερκιανῶν χρονογράφος που ἐγράψε τουλάχιστον δύο κείμενα που περιέχουν πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ τὴν πολιτικὴ ἱστορία τῆς ἐποχῆς του. Ἦταν ἐπίσκοπος τοῦ Φράιζινγκ ἀπὸ τὸ 1138. Ὁ Ὁθωνας συμμετείχε στὴ Δεύτερη Σταυροφορία. Ἐπέζησε ἀπὸ τὸ ταξίδι καὶ ἔφτασε στὴν Ἱερουσαλήμ. Ἀργότερα ἐπέστρεψε στὴ Βαυαρία στα τέλη τοῦ 1140, ζώντας μὴ ἀκόμη δεκαετία στὴν Εὐρώπη.

ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Δομινικανῶν, οὐ μετ' ἐπαίνων μνημονεύουσιν οἱ σύγχρονοι χρονογράφοι. Οὗτος ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη πνευματικὸς τῶν Παπῶν Ἰωάννου τοῦ α' καὶ Νικολάου τοῦ γ', παρ' οὗ ἐστάλη ἔπειτα ἐπίσκοπος εἰς Πολωνίαν· ὥστε ἂν ποτε εὐρέθη ἱστορικὸς εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν, τοιοῦτος ἦν βεβαίως ὁ Μαρτίνος ὁ διὰ τε τὸν χαρακτήρα καὶ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ παρὰ τῆ ρωμαϊκῆ ἕδρα ἀξιοπιστότατος. Παρὰ τούτου λοιπὸν πληροφοροῦμεθα πλὴν τῶν ἤδη γνωστῶν ὅτι ἡ Ἰωάννα ἐγεννήθη ἐξ Ἀγγλων ἐν Μογουντία, παπεύσασα δὲ ἔτη δύο μῆνας πέντε καὶ τέσσαρας ἡμέρας ἀπέθανεν ὠδίνουσα ἐν λιτανείᾳ καὶ ἐτάφη ἀτίμως ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τῆς θανῆς, οὐ παρεκκλίνοντες οἱ ἔπειτα Ποντίφικες ἐπορεύοντο δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς Λατεράνον¹⁹⁷. Ταῦτα δὲ διηγηθεὶς συνιστᾷ ἡμῖν ὁ Μαρτίνος νὰ μὴ συγκαταλέγωμεν τὴν γυναῖκα ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Παπῶν.

Οἰκοθεν ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης πόσῳ βαρεῖα κατέπιπτε κατὰ τῶν ἀντιπάλων τῆς Παπίσης ἢ ἐπίσημος τοιοῦτου ἀνδρὸς μαρτυρία· ὥστε ταύτην πρὸ πάντων ἐπειράθησαν παντὶ τρόπῳ νὰ μηδενίσωσιν, ἰσχυριζόμενοι οἱ μὲν ὅτι οὐδ' αὐτὸς ὁ Μαρτίνος φαίνεται πιστεύων εἰς ὅσα διηγείται, οἱ δὲ ὅτι ἐν ὥρᾳ εὐθυμίας ἐπλασε τὸν μῦθον. Ἀλλὰ τοιαῦτα κατὰ τοιοῦτου ἀνδρὸς αἰτιάσεις ἦσαν ἀπλῶς γελοῖαι· διὸ σκοπιμώτερον ἐνόμισεν ὁ Χιογενὴς Ἀλλάτιος¹⁹⁸ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὰ περὶ Παπίσης παρενετέθησαν εἰς τὰ Μαρτίνεια χειρόγραφα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἤτοι τῶν διαμαρτυρομένων τοιαύτης δὲ γνώμης εἶναι καὶ ὁ Πάτερ Chifflet, αναφέρων πρὸς ὑποστηρίξειν αὐτῆς ὅτι εἶδεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (!), ἥτις ἐκάη (!!), χειρόγραφον τοῦ Μαρτίνου, ἐν ᾧ δὲν ἐγένετο μνεῖα περὶ τῆς Ἰωάννας.

Οὐδὲν ἀηδέστερον ἢ ἀλογώτερον τοῦ συχνάκις παρὰ τοῖς καθολικοῖς ἀπαντωμένου ἰσχυρισμοῦ τούτου περὶ ἀρχαίων χειρογράφων, νοθευθέντων, δῆθεν ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων. Πρέπει δὲ νὰ ἤναι τις χαλκοπρόσωπος ὅσῳ ὁ Ἀλλάτιος, ἵνα κατηγορήσῃ αὐτούς, ἀναφανέντας κατὰ τὸν 15ῶν αἰῶνα, ὅτι παρενέβαλον εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Μαρτίνου γεγονὸς, ὅπερ τοσοῦτοι καθολικοὶ χρονογράφοι ἀντέγραψαν

Πολωνός, ἀπὸ τοῦ τάγματος τῶν Δομινικανῶν, γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ σύγχρονοὶ τοῦ χρονογράφου μιλοῦν με ἐπαίνους. Ὑπῆρξε γιὰ πολλὰ χρόνια πνευματικὸς τῶν Παπῶν Ἰωάννου τοῦ Α' καὶ Νικολάου τοῦ Γ', ἀπὸ τὸν ὁποῖο στάλθηκε ἀργότερα ἐπίσκοπος στὴν Πολωνία. Συνεπῶς, ἀν ποτέ ὑπῆρξε ἱστορικὸς σὲ θέση νὰ γνωρίζῃ με ἀκρίβεια τὴν ἀλήθεια, αὐτὸς ἦταν βεβαίως ὁ Μαρτίνος, ὁ ὁποῖος, λόγῳ τοῦ χαρακτήρα καὶ τοῦ ἀξιώματός του, θεωροῦνταν ἀξιοπιστὸς ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴ ἕδρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἤδη γνωστά, μαθαίνουμε ἀπὸ αὐτὸν ὅτι ἡ Ἰωάννα γεννήθηκε ἀπὸ Ἀγγλους στὴ Μογουντία, καὶ ἀφοῦ ἀσκήσῃ τὸ παπικὸ ἀξίωμα γιὰ δύο χρόνια, πέντε μῆνες καὶ τέσσερις ἡμέρες, πέθανε ἀπὸ ὠδίνες σὲ λιτανεία καὶ θάφτηκε ἀτιμωτικά στὸ μέρος ποῦ ξεψύχησε, ἀπὸ ὅπου οἱ ἐπόμενοι Ποντίφικες, στρίβοντας, πήγαιναν ἀπὸ ἄλλο δρόμο στὸ Λατεράνο. Ἀφοῦ ἀφηγεῖται αὐτά, ὁ Μαρτίνος μας προτρέπει νὰ μὴν κατατάξουμε τὴ γυναῖκα στὴ σειρά τῶν Παπῶν.

Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ εὐκόλα νὰ καταλάβῃ πόσο βαρεῖα ἐπέφετε στὰ κεφάλια τῶν ἀντιπάλων τῆς Πάπισσας ἡ ἐπίσημη μαρτυρία ἐνὸς τέτοιου ἀνδρα. Γι' αὐτὸ καὶ προσπάθησαν με κάθε τρόπο νὰ τὴν ἀκυρώσουν, ἄλλοι ὑποστηρίζοντας ὅτι οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Μαρτίνος δὲν φαίνοταν νὰ πιστεύῃ ὅσα ἀφηγεῖται, καὶ ἄλλοι ὅτι δημιούργησε τὸν μῦθο σὲ μιὰ στιγμή εὐθυμίας. Ὡστόσο, τέτοιες κατηγορίες ἐναντίον ἐνὸς τέτοιου ἀνδρα ἦταν ἀπλᾶ γελοῖες. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀλλάτιος ἀπὸ τὴ Χίο θεώρησε σκόπιμο νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι τὰ περὶ Πάπισσας παρεμβλήθησαν στὰ χειρόγραφα τοῦ Μαρτίνου ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας, δηλαδὴ τοὺς Διαμαρτυρομένους. Τὴν ἴδια ἀποψη υιοθετεῖ καὶ ὁ Πάτερ Chifflet, ὁ ὁποῖος, γιὰ νὰ τὴν στηρίξῃ, ἀναφέρει ὅτι εἶδε στὴν βιβλιοθήκῃ τοῦ πατέρα του (!), ἡ ὁποία κάηκε (!!), χειρόγραφο τοῦ Μαρτίνου, στὸ ὁποῖο δὲν γινόταν μνεῖα τῆς Ἰωάννας.

Δεν ὑπάρχει τίποτε πιο ἀηδιαστικὸ καὶ παράλογο ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἰσχυρισμὸ ποῦ συχνά συναντάται στὸς καθολικοὺς, περὶ ἀρχαίων χειρογράφων ποῦ νοθεύτηκαν δῆθεν ἀπὸ τοὺς Διαμαρτυρομένους. Πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἀδιάντροπος, ὅπως ὁ Ἀλλάτιος, γιὰ νὰ κατηγορήσῃ τοὺς Διαμαρτυρομένους, ποῦ ἐμφανίστηκαν τὸν 15ο αἰῶνα, ὅτι παρενέβαλαν στὸ χειρόγραφο τοῦ Μαρτίνου, ἓνα γεγονὸς, τὸ ὁποῖο τόσοι καθολικοὶ

¹⁹⁷ Martini Poloni Chron. ad an 834, Scriptor. Brusyic. τόμ. Β'.

¹⁹⁸ Conf. fabul S Δ'.

παρ' αὐτοῦ τοῦ Μαρτίνου διακόσια πρὸ τῆς μεταρρυθμίσεως ἔτη¹⁹⁹. Ἄλλως δέ, ἂν τῶ ὄντι συνέβησαν νοθεύσεις, δὲν εἶναι λογικότερον ν' ἀποδώσωμεν αὐτὰς μᾶλλον τοῖς κατόχοις τῶν χειρογράφων καθολικοῖς, ἐνδιαφερομένοις εἰς πολλῶν αἰσχροτήτων τὴν ἐξάλειψιν, ἢ τοῖς νεοθρήσκους, οἵτινες προγεγραμμένοι ὄντες οὐδὲ νὰ πλησιάσωσιν ἠδύναντο τὰς βιβλιοθήκας; ἔπειτα οὐδεὶς ποτε διαμαρτυρόμενος ἐφωράθη ἢ κατηγορήθη ὡς πλαστογράφος, τοὺς δὲ καλογήρους μέμφονται πολλάκις καὶ οἱ ὁμόθρησκοι ἱστορικοὶ διὰ τὰς ἐν τοῖς μοναστηρίοις προσθαφαιρέσεις.

Κατὰ δὲ τὸν ἰδ' αἰῶνα ἀνεῦρεν ὁ Σπανχάϊμ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Λεύδης μαρτυρίαν ὑπὲρ τῆς Ἰωάννας, οὐδόλωρ τῶν ἀνωτέρω ἀπολειπομένην, τὴν τοῦ ἐπισκόπου Γαλικίας Βερνάρδου Γύη ἱεροεξεταστοῦ ἐπὶ τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ κβ', λέγοντος ἐν τῷ Χρονικῶ αὐτοῦ (Flores temporum). «*Επιχειρήσας νὰ ἱστορήσω τὰς ἀξιωματικότητας πρᾶξεις τῶν Παπῶν ἀνέγνωσα καὶ παρέβαλα ἀλλήλοις πλήθος Χρονικῶν, ἵνα ἀποκτήσω καθαρὰν καὶ ἀκριβῆ περιὶ πάντων γνῶσιν, καθόσον μάλιστα παρατήρησα ὅτι ὑπάρχουσι παρὰ πολλοῖς χρονογράφοις οὐ μικραὶ διαφοραὶ περιὶ τὴν χρονολογικὴν κατάταξιν τῶν Ῥωμαίων ἀρχιερέων καί, ὅπερ σπουδαιότερον, περιὶ τῶν πράξεων ἑκάστου*». Μετὰ τοιοῦτον προοίμιον, μεταβαίνων εἰς τὴν βιογραφίαν τῶν Ποντιφικῶν, τοποθετεῖ ὁ ἀκριβὴς οὗτος καὶ λεπτολόγος ἱστορικός ἐν τῇ οἰκειᾷ θέσει τὴν Ἰωάνναν, διηγούμενος τὰ κατ' αὐτὴν ὡς ἔχουσι καὶ παρὰ Μαρτίνῳ. Εἰς τὸν ἀναγνώστην ἐναπόκειται ν' ἀποφασίσῃ, ἂν συγγραφεὺς ἐπιχειρῶν νὰ διορθώσῃ καὶ διὰ κριτικῆς παραθέσεως νὰ συμβιβάσῃ τὰ ἀρχαῖα χρονικά, ἂν ἱεροεξεταστής καὶ διώκτης τῶν

χρονογράφοι ἀντέγραψαν ἀπὸ τον ἴδιο τον Μαρτίνο 200 χρόνια πριν από τη Μεταρρύθμιση. Εξάλλου, ἀν ὄντως ἐγέναν νοθεύσεις, δὲν εἶναι λογικότερο νὰ τις ἀποδώσωμε στους καθολικοὺς κατόχους τῶν χειρογράφων, που εἶχαν συμφέρον νὰ ἐξαλείψουν πολλά αἰσχη, παρὰ στους νεοθρήσκους, οἱ οἱποῖοι, ἔχοντας προγραφεί, δὲν μποροῦσαν καν νὰ πλησιάσουν τις βιβλιοθήκες; Επιπλέον, ποτέ κανένας Διαμαρτυρόμενος δὲν συνελήφθη ἢ κατηγορήθηκε ὡς πλαστογράφος, ἐνῶ οἱ μοναχοὶ κατηγοροῦνται συχνά ἀκόμα καὶ ἀπὸ ὁμόθρησκους ἱστορικοὺς γιὰ προσθήκες καὶ αφαιρέσεις στα μοναστηριακά κείμενα.

Κατὰ τον 14ο αἰῶνα, ὁ Σπανχάϊμ βρῆκε στη βιβλιοθήκη τῆς Λιέγης μια μαρτυρία ὑπὲρ τῆς Ἰωάννας, ἰσάξια με τις προηγούμενες, ἀπὸ τον ἐπίσκοπο Γαλικίας Βερνάρδο Γύη²⁰⁰, ἱεροεξεταστή ἐπὶ του Πάπα Ἰωάννη του ΚΒ', ὁ οἱποῖος λέει στο Χρονικό του ("Flores temporum"): «*Επιχειρώντας νὰ ἱστορήσω τις ἀξιωματικότητες πρᾶξεις τῶν Παπῶν, διάβασα καὶ συνέκρινα μεταξύ τους πλήθος Χρονικῶν, γιὰ νὰ ἀποκτήσω σαφὴ καὶ ἀκριβῆ γνώση γιὰ ὅλα, καθὼς μάλιστα παρατήρησα ὅτι ὑπάρχουν σε πολλοὺς χρονογράφους πολλές διαφορὲς ὅσον ἀφορᾶ τὴ χρονολογικὴ κατάταξη τῶν Ῥωμαίων ἀρχιερέων καὶ, τὸ σημαντικότερο, ὅσον ἀφορᾶ τις πρᾶξεις τοῦ καθενός*." Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ τὸ προοίμιο, ὁ ἀκριβὴς καὶ λεπτολόγος αὐτὸς ἱστορικός, περνώντας στις βιογραφίες τῶν Ποντιφικῶν, τοποθετεῖ τὴν Ἰωάννα στη σωστὴ θέση, ἀφηγούμενος τὰ γεγονότα που τὴν ἀφοροῦν ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Μαρτίνος. Στον ἀναγνώστη ἐναπόκειται νὰ ἀποφασίσῃ ἐὰν ἓνας συγγραφεὺς που ἐπιχειρεῖ νὰ διορθώσῃ καὶ νὰ συμβιβάσῃ με κριτικὴ παράθεση τὰ ἀρχαῖα χρονικά, ἐὰν ἓνας ἱεροεξεταστής καὶ διώκτης τῶν Ἀλβιγηνῶν²⁰¹, οἱ οἱποῖοι ἤδη χλεύαζαν τὴν Ἀγία Ἐδρα

¹⁹⁹ Ἐνταῦθα ἴσως τὸ τοῦ Αἰσωπείου μύθου ἔλεγεν ὁ λύκος · -- Πέριος μὲ ὕβρις — « Ἐφέτος ἐγεννήθην, ἀπεκρίνετο τὸ ἀργίον.

²⁰⁰ Πρόκειται γιὰ τον **Bernard Gui**, ἐπίσης γνωστὸ ὡς Bernardo Gui ἢ Bernardus Guidonis (1261–1331), ἓναν Δομινικανὸ μοναχὸ, ἐπίσκοπο τῆς Lodeva. Μεταξὺ 1307 καὶ 1323, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Πάπα Κλήμη Ε' καὶ τοῦ Πάπα Ἰωάννη XXII, ὁ Γκούι ὑπηρέτησε ὡς ἐπιτελεστικὸς ἱεροεξεταστής τῆς Τουλούζης, ἀναφερόμενος δημόσια τον εαυτὸ του ὡς «Ἀδελφὸς Bernard Gui, τοῦ Τάγματος τῶν Κηρύκων, ἱεροεξεταστής τῆς αἰρετικῆς ἐξαχρείωσης διορισθεὶς στην Γαλλία ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἀρχή». Τον δέκατο ἓνατο αἰῶνα, ἐπικρατοῦσε ἡ ἀποψη μεταξὺ τῶν ἱστορικῶν ἦταν ὅτι ὁ Gui εἶχε καταδικάσει σε θάνατο στην πυρὰ πάνω ἀπὸ ἑξακόσια άτομα. Ωστόσο, πῖο πρόσφατη ἐρευνα ἔδειξε ὅτι δὲν ἐκτελέστηκαν περισσότερα ἀπὸ 45 ἀπὸ τὰ άτομα που καταδικάστηκαν ἀπὸ τον Gui (περίπου τὸ 7% του συνόλου), ἐνῶ 307 φυλακίστηκαν, 143 διατάχθηκαν νὰ φοροῦν σταυροὺς καὶ ἐννέα στάλθηκαν σε υποχρεωτικὰ προσκυνήματα. Βάσει αὐτῶν τῶν στατιστικῶν καὶ τῆς ἐυρύτερης ἀναθεώρησης τῆς ἱστοριογραφίας τῆς μεσαιωνικῆς ἱεράς Ἐξέτασης, ἡ σύγχρονη ἱστορικὴ ἀποψη εἶναι ὅτι ἡ ἀνακριτικὴ καριέρα τοῦ Gui χαρακτηριζόταν ἀπὸ μετριότητα καὶ ἐπιεικεία παρὰ ἀπὸ σκληρότητα ἢ ἔλλειψη ἐλέους. Ὁ Gui ἐμφανίζεται ὡς μυθιστορηματικὸ πρόσωπο καὶ δευτερογενὴς στο ἱστορικὸ μυθιστόρημα τοῦ 1980 "Τὸ ὄνομα τοῦ ῥόδου" τοῦ Ἰταλοῦ μελετητῆ καὶ κριτικοῦ Ουμπέρτο Ἐκο, τὸ οἱποῖο ἔχει μεταφραστὴ σε περισσότερες ἀπὸ τριάντα γλώσσες καὶ πούλησε πάνω ἀπὸ δέκα ἑκατομμύρια ἀντίτυπα. Στην κινηματογραφικὴ μεταφορὰ τοῦ 1986 τοῦ Gui ὑποδύθηκε ὁ Ἀμερικανὸς ἠθοποιὸς F. Murray Abraham. Ὁ John Aberth ἔχει χαρακτηρίσει τὴν ἀπεικόνιση τοῦ Gui ὡς "πυρομανὴ τρελοῦ" ὡς "φρικτὴ διαστρέβλωση τῆς ἱστορίας".

²⁰¹ Στη Γαλλία τοῦ 13ου αἰῶνα κυριαρχοῦσε τὸ σύστημα τῆς φεουδαρχίας, με τους φεουδάρχες νὰ ἔχουν, μέχρι ἓνα σημεῖο, μεγάλο βαθμὸ ἀνεξαρτησίας, δύναμης, πλοῦτος καὶ ἐλευθερίας. Ἐτσι, στο προσκήνιο ἦρθαν οἱ «Καθαροὶ» ἢ «Ἀλβιγνοι», δημιουργώντας μίαν πανίσχυρη θρησκευτικὴ αἵρεση. Ἡ ονομασία «Ἀλβιγνός» ἔχει σχέση με τὴ γαλλικὴ πόλη τοῦ Ἀλμπί (Albi), που ἦταν στις ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Ταρν καὶ

Ἰαλιγεσίῳ, οἵτινες ἔσκωπτον ἤδη τὴν ἀγ. Ἐδραν διὰ τὴν Πάπισσαν, ἣθελε ποτε παραδεχθῆ τὰ περὶ αὐτῆς, ἂν καθ' ἣν ἔγραφεν ἐποχὴν ἡδύναντο ὅπωςδὴποτε ν' ἀμφισβητηθῶσιν.

Ἀπὸ τοῦ Γύη διερχόμενοι σιγῇ Ἰωάννην τὸν Παρισινόν, Σιφρεΐδον τὸν ἐκ Μισνίας, τὸν Σωζόμενον, τὸν ἐκ Καλαβρίας Ἑλληνα μοναχὸν Βαυλαάμ καὶ ἄλλους πολλούς, οὓς ὁ βουλόμενος δύναται ν' ἀναζητήσῃ παρὰ Βοσσίῳ, μεταβαίνομεν εἰς τὸν Ἀμαλρῖκον Ἀυγήριον, ἀφιερῶσαντα ἐν ἔτει 1362 τῷ Πάπα Οὐρβάνῳ τὴν Χρονολογικὴν σειρὰν τῶν Ἀρχιερέων Ῥώμης²⁰², ἐν ἣ ἀπαντῶνται τὰ ἐξῆς νεώτερα περὶ Ἰωάννας «*Ἐν ἀρχῇ μὲν διήγεν ἡ γυνὴ σώφρονα καὶ ὄσιον βίον, ἀλλὰ παχυνθεῖσα ἔπειτα διὰ τῆς καταχρήσεως λιπαρῶν κρεάτων ἐξώκειλεν εἰς ἀσέλγειαν καὶ ἐγένετο ἔγγυος ὑπὸ τινος τῶν ὑπηρετῶν*».

Παρορῶντες καὶ πάλιν ἀσημοτέρων μαρτύρων πολλὸν ὄχλον, ἀπὸ τοῦ ἀδόξου Ἀμαλρῖκου, τοῦ ὁποίου τὴν Χρονολογίαν ἔφαγον οἱ λεῦδιαι σκώληκες, μεταπηδῶμεν εἰς τὸν δαφνοστεφῆ

για τὴν Πάπισσα, θα δεχόταν ποτέ ὅσα λέγονται γιὰ αὐτήν, εἴν τὴν ἐποχὴ που ἔγραφε μποροῦσαν με οποιονδήποτε τρόπο να ἀμφισβητηθῶν.

Ἀφήνοντες τὸν Γύη, προσπερνάμε σιωπηλά τὸν Ἰωάννην τὸν Παρισινό, τὸν Σιφρεΐδο ἀπὸ τῆ Μισνία, τὸν Σωζόμενον, τὸν Ἑλληνα μοναχὸ Βαυλαάμ ἀπὸ τὴν Καλαβρία καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς ὁποίους ὁποῖος θέλει μπορεῖ να βρεῖ στὸν Βόσσιο, καὶ πάμε στὸν Ἀμαλρῖκο Ἀυγήριο, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσε τὸ 1362 στὸν Πάπα Οὐρβανὸ τὸ ἔργο του "Χρονολογικὴ σειρὰ τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης". Σε αὐτὸ συναντάμε τὰ ἀκόλουθα νεότερα στοιχεῖα γιὰ τὴν Ἰωάννα: "Στὴν ἀρχὴ ἡ γυναικὰ ζούσε σώφρονα καὶ ὅσια ζωὴ, ἀλλὰ ἀργότερα, παχαίνοντας ἀπὸ τὴν κατάχρηση λιπαρῶν κρεάτων, ξέπεσε στὴν ἀκολασία καὶ ἐμεινε ἔγκυος ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες".

Παρακάμπτοντας πάλι πλῆθος ἀσήμαντων μαρτύρων, ἀπὸ τὸν ἀδόξο Ἀμαλρῖκο, τοῦ ὁποίου τὴ Χρονολογία ἔφαγαν τὰ ἀσπριδερά σκουλήκια, ἀσπηδήξουμε στὸν δαφνοστεφανωμένο Πετράρχη²⁰⁴,

ἦταν λίγα χιλιόμετρα βορειοανατολικά τῆς Τουλούζης. Επιπλέον, γιὰ τὸν ὄρο «Καθαρός» ὑπάρχουν δύο ἐξηγήσεις: ἡ πρώτη ἔχει προέλευση ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ λέξη «καθαρός» καὶ συμβόλιζε τὴν ἀγνότητα καὶ ἡ δευτέρη στηρίζεται στὴ θεωρία ὅτι ἡ ρίζα τοῦ χαρακτηρισμοῦ «Καθαρός» ἔχει σχέση με τὴ γερμανικὴ λέξη «Ketter», που σημαίνει αἰρετικὸς. Ἡ αἴρεση εἶναι ἤδη ὑπαρκτὴ ἀπὸ τὸν 12ο αἰῶνα καὶ ἐντοπιζέται στὴ νοτιοδυτικὴ Γαλλία, με κεντρικὸ σημεῖο τὴν πόλη Ἀλμπὶ καὶ σε ὁρισμένους περιοχὲς τῆς Ἰταλίας.

²⁰² Τὸ χειρόγραφο τοῦτο πόνημα ἀπώλεσθη, τὸ δὲ περὶ Παπίσης χωρίον ἀντεγράφη ὑπὸ Βοσσίου (Histor. Latin. σ. 530) καὶ Λεῖβντιῦ (Scrittor. Brunsvic. τόμ. Α').

²⁰⁴ **Ο Φραντσέσκο Πετράρκα** (Francesco Petrarca, 20 Ἰουλίου 1304 - 19 Ἰουλίου 1374), ἐξελληνισμένῳ Φραγκίσκῳ Πετράρχῃ, ἦταν Ἰταλὸς λόγιος, ποιητὴς καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς παλαιότερους Οὐμανιστὲς τῆς Αναγέννησης. Βάσει τῶν ἔργων τοῦ Πετράρχῃ καὶ, σε μικρότερο βαθμὸ, τοῦ Ἀντή καὶ τοῦ Βοκκάκιου, ὁ Πιέτρο Μπέμπο τὸν 16ο αἰῶνα δημιούργησε τὸ μοντέλο γιὰ τὴ σύγχρονη ἰταλικὴ γλῶσσα. Ὁ Πετράρχῃ ἔγινε γνωστὸς γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν сонέτων του σε τέτοιο βαθμὸ τελειότητας, ὥστε παρέμειναν ἀξεπέραστα μέχρι σήμερα καὶ ἡ χρῆση τοὺς ἐπεκτάθηκε καὶ σε ἄλλες ευρωπαϊκὲς γλῶσσες: κατὰ τὴν Αναγέννηση, ἀπέτελεσαν ἀντικείμενο θαυμασμοῦ, ἀλλὰ καὶ μίμησης σε ὅλη τὴν Ἑυρώπη. Τὸ ἔργο του Canzoniere με 365 ἐρωτικὰ ποιήματα, ἀφιερωμένα στὴ Λάουρα, ἐπηρεάσε ὅλη τὴ μετέπειτα λυρικὴ ποίηση, δημιουργώντας τὸ γνωστὸ ρεύμα τοῦ «πετραρχισμοῦ». Μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ συγκαταλέγεται καὶ τὸ "[Chronica de le Vite de Pontefici et Imperadori Romani](#)" (Χρονικὸ τῶν βίων τῶν Ῥωμαίων Ποντιφικῶν καὶ Αυτοκρατόρων) στὴ σελίδα 72 (144 τοῦ pdf) ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς γιὰ τὴν Ἰωάννα:

Giovanni d'Inghilterra tenne il pontificato anni due, mesi cinque, di quattro vacò la chiesa mesi uno. Prodi costui non si pone nel catalogo dei papi concio sia che, secondo che si leggà, fu femmina, il quale fin da nel sangue la età puerile fu da un suo amatore in abito di maschio piovuto menato ad Atene, dove in diverse scienze studiò divinamente eccellentissimo. Dopo venuto a Roma in tanta grandezza di fama salì, che gli era da tutti maravigliosamente reputato. Il perché concordemente il supremo onore del papato gli fu concesso. Le qual cose dopo si scopersero. A suo tempo nella città di Brescia tre di tre notti piove maravigliosamente sangue. Et in Gallia apparirono mirabili locuste le quali avevano sei ali e sei piedi e denti durissimi, volando per l'aria mirabilmente, le quali poi tutte nel mare britannico affogarono, onde i loro corpi dall'onde marine a liti ributtate in tal maniera corruptione l'aria, per che gran parte degli uomini vi morirono.

Ὁ Ἰωάννης τῆς Ἀγγλίας κράτησε τὴ θέση τοῦ ποντίφικα γιὰ δύο χρόνια, πέντε μῆνες, καὶ τέσσερις ἡμέρες, ἀφήνοντας κενὸ στὴν ἐκκλησία ἐπὶ ἕνα μῆνα. Ὁ Πρόντι δὲν τὸν περιλαμβάνει στὸν κατάλογο τῶν παπῶν, δεδομένου ὅτι, σύμφωνα με ὅσα διαβάζουμε, ἦταν γυναίκα, ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν παιδικὴ τῆς ἡλικία μεταφέρθηκε στὴν Ἀθῆνα ἀπὸ ἕναν ἐραστὴ, ντυμένη ἄνδρα, ὅπου σπούδασε τὶς διάφορες θεολογικὲς ἐπιστῆμες ἐξοχα. Ἀφοῦ ἦρθε στὴ Ῥώμη, ἀπέκτησε τόσο μεγάλη φήμη που θεωρήθηκε θαυμάσιος ἀπὸ ὅλους. Αὐτὸ ἦταν ἡ αἰτία που τοῦ ἀπονεμήθηκε ὁμόφωνα ἡ υπέρτατη τιμὴ τοῦ παπισμοῦ. Τὸ ποῖα ἦταν ἡ αἰτία ἀνακαλύφθηκε ἀργότερα. Κάποια στιγμή στὴν πόλη τῆς Μπρέσια τρεῖς στὶς τρεῖς νύχτες ἔβρεξε με θαυματουργὸ τρόπο αἶμα. Καὶ στὴ Γαλατία ἐμφανίστηκαν υπερφυεῖς ἀκρίδες που εἶχαν ἕξι φτερά καὶ ἕξι πόδια καὶ πολὺ σκληρὰ δόντια, που πετοῦσαν στὸν αἶρα με θαυμαστὸ τρόπο, καὶ στὴ συνέχεια πνίγηκαν ὅλες τὴ βρετανικὴ θάλασσα, ὁπότε τὰ σώματά τους που ξεβράστηκαν στὴν ἀκτὴ ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θάλασσας μολύνοντας με αὐτὸν τὸν τρόπο τὸν αἶρα, με ἀποτέλεσμα να πεθάνουν ἔτσι οἱ περισσότεροι ἄντρες ἐκεῖ.

Ὅστόσο νεώτερες ἐρευνες θεωροῦν πως τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶναι τοῦ Πετράρχῃ καὶ κατὰ συνέπεια ἀποδίδεται στα λεγόμενα ἔργα τοῦ "Ψευδο - Πετράρχῃ", δηλαδὴ στὸ σύνολο ἐκείνων τῶν ἔργων που τοῦ ἀποδόθηκαν λανθασμένα. Με τὴν πάροδο τῶν αἰῶνων, πολλὰ

Πετράρχην, οὐ τὰ ἐρωτύλα ἄσματα εἶναι ἀσφαλῆ ἀπὸ τοιαύτης συμφορᾶς, ἔν τε τῇ βιβλιοθήκῃ καὶ τῇ μνήμῃ διατηρούμενα πασῶν τῶν Ἰταλίδων. Ὁ ποιητὴς οὗτος, ἀφοῦ ἐμελῶδησε τὸ κύκνειον ἄσμα ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς Λάουρας, ἀπεσύρθη εἰς Ενετίαν, ὅπου ἐδαπάνησε τὰ τελευταία αὐτοῦ ἔτη, συγγράφων τοὺς Βίους τῶν Αυτοκρατόρων καὶ Παπῶν μέχρι Γρηγορίου τοῦ Θ', ἐν οἷς ἀνευρίσκομεν τὴν πανταχοῦ παροῦσαν Ἰωάνναν, πληροφορούμενοι πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ὁ ὕψιστος ὀργισθεὶς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τῆς ἁγίας Ἐδρας βεβηλώσει, ἠρήμωσε τοὺς ἀγροὺς διὰ τεραστίων ἀκριδῶν²⁰³

Σύγχρονος τῷ Πετράρχῃ ἦκμαζεν ἐν Φλωρεντία ὁ ἐπὶ χάριτι καὶ αἰσχροτήτι μοναδικὸς συγγραφεὺς τοῦ Δεκαήμερου Ἰωάννης Βοκάκιος,

του οποίου τα ερωτικά ἄσματα εἶναι ἀσφαλῆ ἀπὸ τέτοια συμφορὰ, διατηρούμενα τόσο στη βιβλιοθήκῃ ὅσο καὶ στη μνήμη ὅλων τῶν Ἰταλίδων. Αὐτὸς ὁ ποιητὴς, ἀφοῦ τραγούδησε τὸ κύκνειο ἄσμα του στον τάφο τῆς Λάουρας, ἀποσύρθηκε στην Βενετία, ὅπου πέρασε τὰ τελευταία του χρόνια γράφοντας τοὺς Βίους τῶν Αυτοκρατόρων καὶ Παπῶν μέχρι τὸν Γρηγόριο τὸν Θ'. Σε αὐτοὺς βρῖσκουμε πανταχοῦ παρούσα τὴν Ἰωάννα καὶ πληροφορούμαστε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ὅτι ὁ Ὑψιστος, ὀργισμένος γιὰ μιὰ τέτοια βεβηλῶση τῆς ἁγίας Ἐδρας, ἐρήμωσε τὰ χωράφια με τεράστιες ἀκριδες.

Σύγχρονος τοῦ Πετράρχῃ ἀκμαζε στὴ Φλωρεντία ὁ μοναδικὸς σε αἰσχροτήτα καὶ χάρη συγγραφεὺς τοῦ Δεκαήμερου, ὁ Ἰωάννης Βοκάκιος²⁰⁷, ὁ οποίος

κείμενα ἀποδόθηκαν κατὰ λάθος ἢ δόλια στὸν Πετράρχῃ καθὼς ἡ μεγάλη του φήμη δελέαζε τοὺς μεταγενέστερους συγγραφεῖς νὰ του ἀποδώσουν τὰ ἔργα τους γιὰ νὰ κερδίσουν ἀξιοπιστία ἢ προσοχή. Ἡ σύγχρονη λογοτεχνικὴ ἔρευνα προσπαθεῖ νὰ διορθώσει αὐτὲς τὶς ἐσφαλμένες καταγραφές. Μέσω προσεκτικῆς κειμενικῆς ἀνάλυσης, σύγκρισης με τὰ επικυρωμένα ἔργα τοῦ Πετράρχῃ καὶ ἱστορικῆς ἔρευνας, οἱ μελετητὲς μπόρεσαν νὰ διακρίνουν τὰ γνήσια κείμενα ἀπὸ αὐτὰ που του ἀποδίδονται ψευδῶς.

²⁰³. Ἐκδοσις Γενούης, τόμ. Γ', περὶ τὰ τέλη.

²⁰⁷ **Ο Τζοβάνι Μποκκάτσιο** (ἰταλικά: Giovanni Boccaccio, μεταξύ Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου 1313 - 21 Δεκεμβρίου 1375), γνωστὸς με τὸ ἐξελθισμένο Ἰωάννης Βοκάκιος, ἦταν Ἰταλὸς συγγραφεὺς, ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ φημισμένου Πετράρχῃ. Θεωρεῖται σημαντικὸς Ἀνθρωπιστὴς τῆς Αναγέννησης καὶ υπῆρξε συγγραφεὺς ἐνός ἀξιοσημείωτου ἀριθμοῦ ἔργων, ἀνάμεσα στα οποία περιλαμβάνεται τὸ Δεκαήμερον καὶ τὸ [Περί Διασήμεων Γυναικῶν](#). Οἱ χαρακτῆρες τοῦ Βοκάκιου διακρίνονται γιὰ τὸν ρεαλισμὸ, τὴν ἐμπνευση, τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴν προσγείωσή τους στὴν πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς τους (ἀντίθετα με χαρακτῆρες συγχρόνων του συγγραφέων, που συνδέονταν περισσότερο με τὶς μεσαιωνικὲς ἀξίες τῆς Ἰπποσύνης, τῆς Εὐσεβείας καὶ τῆς Ταπεινότητος). Στὸ προαναφερόμενο ἔργο υπάρχουν δύο σελίδες (130-131 του pdf) ἀφιερωμένες στὴν Ἰωάννα, ὡς ἐξής:

De Jobanna 'Anglica papa'.

Joannes esto viro pio ac frugi, nam femina fuit. Li magnitudo temeritatis probis toto norissima fieret et in posteris non crearetur effecti.

Ex patria magna quidam fuit, dicitur quod praeuis fuerit nomen per cognitum est. Sunt qui dicant fuisse Giliberta et ostendat recenter eam virginem a scholastico juvene electam. Quae adeo se ferunt et postea mirabilia per virginem patefacta esse.

A patre femineo cum domo patria effugerit; amatoribus appropinquans in habitu et mutato nomine. In Anglia studiis clericorum erudita est, litterarum militia favorita, unde juvene morte subtracto animose cognosceret ingenio valere et dulcedine traheret; scientia retenta habitu nec adhaerere voluit alteri nec se feminam profiteri quin primo studio pergillanti insistere; ad eo in scripturis sacris litteris perfecter, praeter ceteros eruditione valeret.

Sic scientia mirabili praedita jam etate provecta ex Anglia se Roma peruit, ibidem aliquibus annis in trivio legendi insignia habuit atque cum praeter scientiam singulari honestate et sanctitate polleret ab omnibus credita et ideo notata a multis;

solus Leone quinto pontifice summo camie tribuenda venerandissimis patribus communi consensu

Περί τῆς Ἰωάννας, τοῦ «Ἄγγλου πάπα».

Ὁ Ἰωάννης, εἶναι ἄνθρωπος εὐσεβῆς καὶ λιτός, ἀν καὶ ἦταν γυναίκα. Τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀπερσεψίας τῆς τόσο διαβόητο κατέστη ὥστε ἀπὸ τοὺς ἐπιγενόμενους νὰ μὴ ἐπαναληφθεῖ.

Ἀπὸ τέτοια μεγάλη πατρίδα ἦταν, λέγεται ὅτι καταγόταν ἀπὸ ἀρχοντικὴ οἰκογένεια, στὸ ὄνομα γνωστή. Ὑπάρχουν ἐκεῖνοι που λένε ὅτι ὀνομαζόταν Γκιλιμπέρτα καὶ υποστηρίζουν ὅτι τὴν ἐπέλεξε νωρὶς ἕνας νεαρὸς μελετητῆς. Ὅσα ἀποκαλύφθηκαν ἀργότερα, θεωροῦνται πολὺ θαυμαστά γιὰ μιὰ παρθένο.

Ἐγκατέλειψε τὴν πατρίδα καὶ τὸν παρθενικὸ τῆς ηγούμενο, προσκολλώμενη στὸν ἐραστὴ τῆς με ἀλλαγμένο ὄνομα καὶ ρούχα. Στὴν Ἀγγλία ἐκπαιδεύτηκε στὶς θρησκευτικὲς σπουδές, προτιμώντας τὸν τομέα τῆς λογοτεχνίας, ἔτσι ὥστε, ὅταν ὁ θάνατος πήρε τὸν νεαρό, ἤξερε με θάρρος ὅτι ἦταν **δυνατὴ με τάλεντο καὶ υπέροχη γλυκύτητα**. Διατηρώντας τὴν γνώση τῆς ἐξέθους, δὲν θέλησε νὰ προσκολληθεῖ σὲ ἄλλον, οὔτε νὰ φανερώσει τὸν ἐαυτὸ τῆς ὡς γυναίκα, χωρὶς πρῶτα νὰ ἐπιμείνει νὰ ολοκληρώσει τὶς σπουδές τῆς. Ἐτσι τελειοποιήθηκε στὶς ἱερές γραφές, τὶς ὁποῖες ἐκτὸς τῶν ἄλλων φρόντισε νὰ σπουδάσει.

Ἐτσι, προικισμένος με θαυμάσιες γνώσεις, ἤδη σὲ προχωρημένη ηλικία, μετακόμισε ἀπὸ τὴν Ἀγγλία στὴ Ρώμη, ὅπου γιὰ μερικὰ χρόνια διακρίθηκε στὴ μελέτῃ τοῦ trivium (Γραμματικῆς, Ρητορικῆς καὶ Λογικῆς), διέπρεψε σὲ μοναδικὴ εὐκρίνεια καὶ ἱερότητα, τὸν ἐμπιστεύθηκαν ὅλοι καὶ ἐπομένως πολλοὶ ἐπεσήμαναν τὴν ἀξία του.

Μόνον μετὰ τὸν Λέοντα, τὸν πέμπτο ποντίφικα, ἔλαβε τὸ ἀνώτατο ἀξίωμα με τὴν κοινὴ συναίνεση τῶν πιο σεβαστῶν πατέρων. καὶ ὀνομαζόταν Ἰωάννης:

ὅστις μέχρι τελευταίας πνοῆς τοὺς γυναικείους δόλους ἀνυμνῶν συνέθεσε προβεβηκῶς ἤδη τὴν ἡλικίαν πόνημα λατινιστὶ περὶ τῶν Ἐνδόξων γυναικῶν, ἐν ᾧ κατέχει ἡ Ἰωάννα ἕξοχον μεταξὺ τῶν ἡρωϊδῶν θέσιν, πρὸς τὴν Σεμίραμιν παραβαλλομένη²⁰⁵. Σπεύδοντες ἤδη καὶ εἰς τοὺς ἕξοχωτέρους περιοριζόμενοι θέλομεν ἐξαντλήσει κατὰ χρονολογικὴν τάξιν τὴν ἀτερμάτιστον ἀπογραφὴν τῶν βιογράφων τῆς πολυῦμνητου γυναικός. Διαπρέπουσι δὲ ἐν αὐτοῖς κατὰ μὲν τὸν ἰεὶ αἰῶνα Α'. Ὁ Θεοδωρικός Νίεμος γραμματεὺς Ἰωάννου τοῦ κγ', ὅστις περιηγούμενος τῷ 1413 εἰς Φλωρεντίαν ἀνεῦρεν ἐκεῖ πραγματεῖαν περὶ Προνομίων καὶ δικαιομάτων τῶν Αὐτοκρατόρων, ἣν ὑπομνηματίσας ἐξέδωκεν ἐκ δὲ τινος τῶν σχολίων αὐτοῦ μανθάνομεν ὅτι «ἡ Ἰωάννα ἐδίδαξε δημοσίᾳ ἐν Ρώμῃ ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Ἑλλήνων, ὅπου πρὸ αὐτῆς καὶ ὁ ἱερός Ἀγνουστίνος, καὶ ἐν ὄσῳ μὲν ἦτο πτωχή, παρεδίδοτο ἀόκνως εἰς σοβαρὰς μελέτας, ἀλλ' ὅτε ἐγένετο Πάπας, διεφθάρη βαθμηδὸν ὑπὸ τῆς τρυφῆς καὶ κυοφορήσασα ἕκ τινος τῶν ὑπηρετῶν ἔτεκε παπίδιον ἐν ἐπίσημῳ λιτανείᾳ πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Εἰρήνης²⁰⁶,

ὅπου εἰς μνήμην τοῦ γεγονότος ἀνηγέρθη μαρμάρινον ἄγαλμα», περὶ οὗ κατωτέρω.

μέχρι τὴν τελευταία του πνοῆς υμνοῦσε τις γυναικείες πονηριές. Ὄντας πλέον προχωρημένης ἡλικίας, συνέθεσε ἕνα ἔργο στα λατινικά με τίτλο "Περὶ τῶν Ἐνδόξων Γυναικῶν", στο οποίο ἡ Ἰωάννα κατέχει ἐξέχουσα θέση ἀνάμεσα στις ἡρωίδες, συγκρινόμενη με τὴ Σεμίραμη²⁰⁸. Επιταχύνοντας τώρα καὶ περιοριζόμενοι μόνο στους πιο σημαντικούς, θα προσπαθήσουμε νὰ ἐξαντλήσουμε με χρονολογικὴ σειρά τὴν ἀτελειώτη καταγραφὴ τῶν βιογράφων αὐτῆς τῆς γυναίκας που τόσο πολὺ υμνήθηκε. Μεταξὺ αὐτῶν, κατὰ τὸν 15ο αἰῶνα διέπρεψαν: Α. Ὁ Θεοδωρικός Νίεμος, γραμματεὺς τοῦ Ἰωάννη τοῦ ΚΓ', ο οποίος περιηγούμενος τὸ 1413 στη Φλωρεντία βρῆκε ἐκεῖ πραγματεῖα "Περὶ Προνομίων καὶ Δικαιομάτων τῶν Αὐτοκρατόρων", τὴν ὁποία σχολίασε καὶ ἐξέδωσε. Ἀπὸ ἕνα ἀπὸ τα σχόλιά του μαθαίνουμε ὅτι "ἡ Ἰωάννα δίδασκε δημοσίᾳ στη Ρώμη στη Σχολὴ τῶν Ἑλλήνων, ὅπου πρὶν ἀπὸ αὐτὴν καὶ ὁ ἱερός Ἀγνουστίνος. Καὶ ὅσο μὲν ἦταν φτωχὴ, ἀφοσιωνόταν ἀκούραστα σὲ σοβαρὲς μελέτες, ἀλλὰ ὅταν ἐγένετο Πάπας, διεφθάρη σταδιακὰ ἀπὸ τὴν τρυφηλὴ ζωὴ καὶ μένοντας ἐγκυος ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς υπηρέτες γέννησε ἕνα παπίδιο σὲ ἐπίσημη λιτανεία, πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Εἰρήνης, ὅπου πρὸς ἀνάμνηση τοῦ γεγονότος ἀνεγέρθηκε μαρμάρينو ἄγαλμα", γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ μιλήσουμε παρακάτω.

primogenito in papam suffecit; nominatusque Joannes: cui si vir fuisset praeterea caeteris numerum contigisset.

Qui tamen non verita ascendere episcopalem cathedram et facta mysteria omnia: nulli mulier licitum a christiana religione concessum tractare ageret aliquo exstolito apostolatus culmine aliquibus annis obnevit: ipsumque peccatum femina gessit in throno.

Eandem et praeclaro truo plebi sua miserrima tam insignem locum teneri: tanto praesideri populo: tandem suis erroribus coepit a femina pasto non est: et illam in tribuna audentem nec trementem suis in manibus liquit.

Quam ob rem sua monet diabolus qui eam in tam sceleratam deduxerat audaciam.

με τὸν ὁποῖο, ἀν ἦταν ἄνδρας, θὰ συνεχιζόταν ἡ ἀρίθμηση σὲ συνέχεια τῶν προηγουμένων.

Αὐτός, ὅμως, παρ' ὅλο που δὲν ἀνήλθε με εὐκρίνεια στὴν ἐπισκοπικὴ ἔδρα πραγματοποιοῦσε ὅλα τὰ μυστήρια τὰ ὁποῖα σὲ καμία γυναίκα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τελεῖ στὴν χριστιανικὴ θρησκεία. Γνωρίστηκε με κάποιον ἐπιφανὴ ἱερῶμένο γιὰ τὴ διάρκεια ἀρκετῶν ἐτῶν: καὶ ὡς γυναίκα διέπραξε τὴν ἴδια ἀμαρτία στὸν θρόνο.

Τὴν ἴδια καὶ τὸν ἐπιφανὴ ἄνδρα, τὴν ἀνέχθηκε ὁ λαός, ἐξ αἰτίας τῆς ἀθλιότητάς του, σὲ μια τόσο διακεκριμένη θέση. Ἐπιτέλους ἀντιλήφθηκε τὸ λάθος γιὰ μια γυναίκα που δὲν ἦταν ποιμένας κι ἐτσι σὲ κοινὴ θεά, δίχως νὰ τρέμει τὴν διέλυσε με τὰ χέρια του.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ τὴν συμβόλευσε ὁ διάβολος που τὴν εἶχε ὁδηγήσει σὲ ἕνα τόσο πονηρὸ θράσος.

Ὅπως βλέπουμε, δὲν ὑπάρχει εὐθεία ἀναφορὰ στὴ Σεμίραμη, ὡστόσο ἐπειδὴ ὁ Βοκάκιος περιγράφει καὶ τὶς δύο γυναῖκες με τὰ ἴδια ἐπίθετα, ὁ Ροῖδης θεώρησε σκόπιμο νὰ κάνει τὸν παραλληλισμό.

²⁰⁵ Joab. Boccac. de Claris Mulieribus, in Johanna.

²⁰⁶ Ἡ πραγματεῖα αὕτη περιέχεται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Σχαρδίου σ. 250.

²⁰⁸ Ἡ **Σεμίραμις** ἦταν μια θρυλικὴ βασίλισσα τῆς Ἀσσυρίας, γνωστὴ κι ὡς Shamiram στα ἀραμαϊκά. Τὸ ὄνομα "Σεμίραμις" εἶναι ἐξελληνισμένη μορφή του ἀκκαδικοῦ ὀνόματος "Sammur-amat" Σύμφωνα με τοὺς θρύλους, τόσο κατὰ τὴ γέννηση ὅσο καὶ τὴν εξαφάνισή της ἀπὸ προσώπου γῆς, ἡ Σεμίραμις ἐμφανίζεται ὡς θεότητα, κόρη τῆς θαλάσσιας θεότητας Ἀταργάτης, που συνδέεται με τὰ περιστέρια τῆς Ἰστάρ-Ἀστάρτης. Ἡ γοητεία κι ἡ θελκτικότητά της, στοιχεῖα που εἶναι ἐμφανῆ σὲ ὅλους τοὺς σχετικούς με αὐτὴ μύθους, υποδεικνύουν πὼς ἀρχικὰ μάλλον ἦταν ἕκφανση τῆς θεᾶς Ἀστάρτης καὶ ἀργότερα ἐξελίχθηκε σὲ μεγάλη βασίλισσα τῆς Ἀσσυρίας.

Β'. Ο Ιωάννης Κάρολος Γέρσων, καγκελάριος του ἐν Παρισίοις Πανεπιστημίου, ὁ διὰ τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὸ ἄμεμπτον τῆς διαγωγῆς ἐπικληθεὶς χριστιανικώτατος Δόκτωρ (Doctor christianissimus), ὅστις παρακαθῆσας διέπρεψεν ἐν τῇ Συνόδῳ Κωνσταντίας. Οὗτος εὕρισκόμενος τῷ ἔτει 1404 ἐν Ταρασκῶνι, παρὰ ῥόδοανειῶ τῆς Προβηγκίας πόλει, ἀπήγγειλεν ἐκεῖ διδαχὴν ἐνώπιον τοῦ Πάπα Βενεδίκτου τοῦ ιγ', ἐν ἣ, ὑποστηρίζων τὰ προνόμια τῆς γαλατικῆς Εκκλησίας, «ἡπατᾶτο, λέγει, καὶ ἡ Ρώμη, ἀναγνωρίζουσα ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον γυναιῖκα ὡς ἀρχηγόν»²⁰⁹. Τοιαῦτα μὲν ἔλεγεν ὁ Γέρσων κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα, ὁ δὲ κατὰ τὸν ιη' ἐκδότης τῶν ἀπάντων αὐτοῦ Λουδοβίκος Δυπίνος, σορβόνειος διδάκτωρ, ἐπὶ ἀπεράντῳ πολυμαθεῖα, ἀλλὰ καὶ μείζονι ἀκρισία διαπρέπων καλὸν ἐνόμισε μετὰ τοὺς λόγους τοῦ Γέρσονος «ἡπατᾶτο ἡ Ρώμη», καθ' ὧν οὐδὲν εἶχεν ἀντειπεῖν ὁ πάπας Βενέδικτος, νὰ προσθέσῃ ἐν παρενθέσει «σὺ ὦ ἴγαθὲ ἡπατᾶσο» (tu falleris vir bone).

Γ'. ὁ Θεόδωρος Εγγελοῦσιος, διηγούμενος πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐν τῷ Χρονικῷ αὐτοῦ ὅτι, ἐνῶ ἔτικτεν ἡ Πάπισσα, ἐφάνη ὁ Διάβολος μετέωρος ἀνακράζων

*Papa pater patrum,
Reperit papissa papellum*²¹².

ὅπερ μετεποίησεν ὁ Δοσίθεος εἰς τὸ Πάπα πάτερ πατρῶν, δεῖξον γέννημα παπίσης.

Δ'. Ὁ Φήλιξ Αμερλίνος καὶ Μαρτίνος ὁ Φράγκος διηγούνται ὅτι διετηροῦντο ἀκόμη ἐπ' αὐτῶν πολλὰ λειτουργικὰ βιβλία, συντεθέντα

Β'. Ο Ιωάννης Κάρολος Γέρσων²¹⁰, καγκελάριος του Πανεπιστημίου του Παρισιού, ο οποίος ονομάστηκε "Χριστιανικώτατος Δόκτωρ" (Doctor christianissimus) για την ορθοδοξία και την άψογη διαγωγή του, και ο οποίος διακρίθηκε συμμετέχοντας στη Σύνοδο της Κωνσταντίας. Το 1404, βρισκόμενος στην Ταρασκώνα²¹¹, μια πόλη της Προβηγκίας στις όχθες του Ροδανού, απήγγειλε μια διδασκαλία ενώπιον του Πάπα Βενεδίκτου του ΙΓ'. Σε αυτήν, υποστηρίζοντας τα προνόμια της Γαλλικής Εκκλησίας, είπε: "Ξεγελάστηκε η Ρώμη αναγνωρίζοντας για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα μια γυναίκα ως αρχηγό". Αυτά ἔλεγε ο Γέρσωνας τον 15ο αἰῶνα, ἐνῶ κατὰ τὸν 17ο, ὁ ἐκδότης τῶν Ἀπάντων του, Λουδοβίκος Δυπίνος, διδάκτωρ τῆς Σορβόνης, ὁ ὁποῖος διακρινόταν για τὴν ἀπεραντοσύνη τῆς γνώσης του, ἀλλὰ καὶ για τὴν ἀκόμη μεγαλύτερη ἔλλειψη κριτικῆς σκέψης, θεώρησε καλὸ μετὰ τα λόγια τοῦ Γέρσωνα «Ξεγελάστηκε ἡ Ρώμη» στα ὁποῖα ὁ Πάπας Βενέδικτος δὲν εἶχε τίποτε νὰ ἀντιτάξῃ, νὰ προσθέσῃ σε παρένθεση «εσύ, καλέ μου, ξεγελάστηκες» (tu falleris vir bone).

Γ. Ο Θεόδωρος Ευαγγελούσιος, που ἔγραψε μεταξύ ἄλλων στο Χρονικό του, ὅτι ἐνῶ γεννοῦσε ἡ Πάπισσα, φάνηκε ὁ Διάβολος αἰωρούμενος φωνάζοντας

*Ο πάπας, ο πατέρας των πατέρων
Γέννησε ως πάπισσα έναν μικρό πάπα*²¹³

το ὁποῖο ὁ Δοσίθεος το μετέφρασε ως Πάπα πάτερ πατρῶν, δεῖξον γέννημα παπίσης.

Δ'. Ὁ Φήλιξ Αμερλίνος καὶ ὁ Μαρτίνος ὁ Φράγκος διηγούνται ὅτι στὴν ἐποχὴ τοὺς διατηροῦνταν ἀκόμη πολλὰ λειτουργικὰ βιβλία, γραμμένα ἀπὸ τὴν

²⁰⁹ Gerson. oper. τόμ. Γ', Παρισίους 1706 ὑπὸ Dupin. Ἐν δὲ τῇ συλλογῇ τῶν συγγραψάντων περὶ τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ Συνόδου (Scriptores Rerum Concilii Constantiniensis, Helmaestad 1700, typis Salom. Schnorii) ὑπαρχούσῃ ἐν τῇ Βιβλ. τοῦ ἡμ. Πανεπιστ., περιέχεται ἡ βιογραφία τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ πόνημα αὐτοῦ περὶ Σιμωνίας, (Gersoni nobile opusculum de Simonia) του. Δ', μέρος ε', σ. 16.

²¹⁰ https://prdldev.juniusinstitute.org/author_view.php?a_id=4898&type=Opera

²¹¹ Ἡ **Ταρασκώνα**, που μερικὲς φορές αναφέρεται ὡς Tarascon-sur-Rhône, εἶναι μια κοινότητα που βρίσκεται στα ἄκρα δυτικὰ του διαμερίσματος Bouches-du-Rhône τῆς Γαλλίας στὴν περιοχή Provence-Alpes-Côte d'Azur. Οἱ κάτοικοι ἀναφέρονται ὡς Tarasconnais ἢ Tarasconnaises. Ἡ πολιούχος τῆς πόλης εἶναι ἡ Μάρθα τῆς Βηθανίας, τῆς ὁποῖας τὸ σύνθημα εἶναι «Concordia Felix». Θραύσματα που χρονολογούνται ἀπὸ τὴν Ὑστερη Εποχὴ τοῦ Χαλκοῦ ἔχουν βρεθεῖ σε ἓνα καταφύγιο σε ἓνα μέρος που ὀνομάζεται Lèque, ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ὑπάρξη ἀνθρώπινης ἐγκατάστασης στὶς Ἀλπῖες ἀπὸ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους. Ὁ οικισμὸς ἐξαπλώθηκε στὴν πρώτη ἐποχὴ τοῦ σιδήρου. Τα εὐρήματα βρίσκονται δίπλα στὸν Ροδανό, κοντὰ στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Μάρθας.

²¹² Leibnitz. Script. Bruns. τόμ. Α', σ. 1065.

²¹³ Αὐτὸς ὁ στίχος προξενεῖ ἀνέκαθεν μεγάλη ἐντύπωση στους μελετητὲς τῆς Λατινικῆς για τὴν εὐρηματικότητα καὶ τὴν παρήχηση τοῦ «π», ὡστόσο ἡ μετάφρασή του στα Ἑλληνικά, δὲν μπορεῖ νὰ ἀποδώσῃ πλήρως τὸ παιχνίδι με τὶς λέξεις. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι οἱ καταλήξεις τῶν μειωτικῶν τῶν οὐσιαστικῶν τῆς β' κλίσης εἶναι -ulus -ula -ulum. Ἐτσι, ἡ λέξη «papellum» σημαίνει «μικρὸς πάπας», ἢ ἀκριβέστερα «παπίδιο» ὅπως ευφύως τὸ μεταφράζει ἀλλοῦ, ὁ Ροῖδης. Θα μποροῦσε βέβαια νὰ χρησιμοποιηθεῖ καὶ ἡ λέξη «παπάκι», ὡς μετάφραση, ὅπως ὄντως τὴ χρησιμοποιήσε ὁ Κακολύρης στὴν δική του ἀπόδοση το 2005, ὡστόσο ὁ Δημητρούλης στὴν «Ἐλευθεροτυπία», στὶς 10. 2. 2006 τὴ θεωρεῖ πολὺ γελοία, σε σχέση με τὸ γενικότερο πλαίσιο. Για νὰ μὴν υποπέσω στὸ ἴδιο ἀμάρτημα, τὸ ἄφησα περιφραστικά, καταστρέφοντας βέβαια τὸ λογοτεχνικὸ ευφυολόγημα τόσο στα λατινικά ὅσο καὶ στα ἑλληνικά.

ὑπὸ τῆς Ἰωάννας, καὶ ὑπότροτος ἔδρα, κατασκευασθεῖσα κατὰ διαταγὴν τοῦ διαδόχου αὐτῆς Βενεδίκτου, ἵνα πρὸς ἀποφυγὴν καὶ ἑτέρας, τυχόν, Παπίσσης ὑποβάλλωνται ἐπ' αὐτῆς εἰς σωματικὴν ἐξέτασιν οἱ ἀναγορευόμενοι Πάπαι. Ὁ δὲ ἐξ Ἀθηνῶν Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, ὁ μόνος Ἕλληνας παρ' ᾧ ἠδυνήθηεν ν' ἀνεύρω τι περὶ τοῦ προκειμένου, διηγεῖται οὕτω πως τὰ κατὰ τὴν Πάππισαν «Περὶ δὲ τοῦ Ῥώμης ἀρχιερέως ἔρχομαι ἐρῶν ἐπειδὴν τὰς ψήφους ἐπιλέγωνται καὶ ἀποδειχθῆ, ἀρχιερέα ἀναγορεύουσι τε αὐτόν, οἴκοι κατέχοντες, ἐς ὃ καὶ τοῖς λοιποῖς συνδόξη ἡ αἴρεσις. Καθίζουσι δὲ ἐπὶ σκίμποδος ὀπὴν ἔχοντος, ὥστε καὶ τῶν ὀρχέων αὐτοῦ ἐπικρεμαμένων ἄπτεισθαι δοκοῦσι γὰρ τὸ παλαιὸν γυναῖκα ἐπὶ τὴν ἀρχιερατείαν Ῥώμης ἀφικέσθαι, ἔγκυον δὲ γενομένην, ὡς εἰς τὴν θυσίαν ἀφίκετο, γεννήσαι τε τὸ παιδίον κατὰ τὴν θυσίαν καὶ ὀφθῆναι ὑπὸ τοῦ λαοῦ, δι' ἃ δὴ, ὥστε ἐπιγνῶναι καὶ μὴ πάντι ἐνδοιάζειν, ἄπτονται καὶ ἀψάμενοι ἐπιφωνοῦσιν, «Ἀρρὴν ἡμῖν ἐστὶν ὁ δεσπότης»²¹⁴. Καὶ ταῦτα μὲν παρὰ Λαονίκῳ, συντομώτερον δὲ καὶ ἐμφαντικώτερον ἦν τὸ παρὰ Ῥωμαίοις ἐπιφώνημα, οἷτινες τὴν χεῖρα ἔχοντες ὑπὸ τὴν παπικὴν ποδιὰν ἀντὶ τοῦ Ἀρρὴν ἡμῖν κτλ. ἔλεγον μονολεξεί Ἐχει! (Habet)

Πλὴν τούτων ποιοῦνται κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα μνεῖαν τῆς Ἰωάννας ὁ Αἰνεῖας Πικολομίνης, ὁ μετέπειτα Πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίου τοῦ β', καὶ ὁ αἰρεσιάρχης Ἰωάννης Οὐσσιος (Huss), περὶ ὧν κατωτέρω· τοὺς δὲ Φολγόσιον, Ιάσωνα Μάϊνον, Βέρνερον, Πλατίαν²¹⁵, Πανόνιον, τοὺς χρονογράφους τῆς Κολωνίας, Σαξωνίας, καὶ Αὐγουστουπόλεως καὶ ἄλλους πολλοὺς διὰ τε συντομίαν καὶ περισσεῖαν μαρτυριῶν παραλείπομεν. Κατὰ δὲ τὸν 15' αἰῶνα, κοινοτέρων καταστάσεων τῶν πιεστηρίων, τοσοῦτον ἐπολλαπλασιάσθησαν τῆς Παπίσσης οἱ βιογράφοι, ὥστε μὴ γνωρίζοντες τίνα πρῶτον καὶ τίνα ὕστατον νὰ καταλέξωμεν, παρατρέχομεν αὐτοὺς ἅπαντας, μιμούμενοι τὸν Γενουήνσιον

Ἰωάννα, καθὼς καὶ ἓνα τρύπιο κάθισμα, κατασκευασμένο με διαταγὴν τοῦ διαδόχου τῆς, Βενεδίκτου, γιὰ νὰ υποβάλλονται σὲ σωματικὴ ἐξέταση οἱ υποψήφιοι Πάπες, πρὸς ἀποφυγὴν καὶ ἄλλης μίας, τυχόν μελλοντικῆς "Παπίσσης". Ὁ μοναδικὸς Ἕλληνας συγγραφέας ἀπὸ τοῦ ὁποῖο μπόρεσα νὰ βρῶ πληροφορίες γιὰ τὸ θέμα, ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης (βλ. υποσ. 135) ἀπὸ τὴν Αθήνα, περιγράφει τὰ γεγονότα γύρω ἀπὸ τὴν Πάπισσα ὡς ἐξῆς: "Σχετικὰ με τὸν ἀρχιερέα τῆς Ῥώμης, θὰ σας πῶ πῶς ἀφοῦ μετρηθοῦν οἱ ψήφοι καὶ ἀνακηρυχθεῖ, τὸν κρατοῦν κλεισμένο μέχρι νὰ συμφωνήσουν καὶ οἱ υπόλοιποι με τὴν ἐκλογή καὶ κατόπιν τὸν ἀναγορεύουν ἀρχιερέα. Τὸν καθίζουσι σὲ ἓνα σκαμνὶ με τρύπα, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἀγγίξουν τοὺς κρεμασμένους τοὺς ὀρχεις. Κι αὐτὸ γιὰτί λέγεται ὅτι παλιά μὴν γυναῖκα ἀνέβηκε στὸν θρόνον τῆς Ῥώμης, ἡ ὁποία ἐμεινε ἐγκυος καθὼς πῆγαινε νὰ τελέσει τὴ λειτουργία καὶ γέννησε τὸ παιδί κατὰ τὴ διάρκεια τῆς θυσίας, μπροστὰ στα μάτια τοῦ λαοῦ. Γι' αὐτὸ, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν καὶ νὰ μὴν ἔχουν καμιά ἀμφιβολία, τὸν ἀγγίζουσι καὶ φωνάζουσι: "Ἄντρας εἶναι ὁ δεσπότης μας!". Μπορεῖ βέβαια νὰ τα γράφει ἔτσι ὁ Λαόνικος, ὡστόσο τὸ ἐπιφώνημα τῶν Ῥωμαίων ἦταν πιὸ σύντομο καὶ πιὸ σαφές, καθὼς κρατώντας τὸ χεῖρ τοὺς κάτω ἀπὸ τὸ παπικὸ ἔνδυμα, ἀντὶ γιὰ τὸ "Ἄντρας εἶναι κτλ..." ἔλεγον μὴ μόνον λέξη: "Ἐχει!" (Habet).

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς προαναφερθέντες, τὸν ἴδιο αἰῶνα μνημονεύουσι τὴν Ἰωάννα ὁ Αἰνεῖας Πικολομίνης, ὁ μετέπειτα Πάπας με τὸ ὄνομα Πίος Β', καὶ ὁ αἰρεσιάρχης Ἰωάννης Οὐσσιος (Huss), γιὰ τοὺς ὁποῖους θὰ μιλήσουμε παρακάτω. Τοὺς Φολγόσιο, Ιάσωνα Μάϊνο, Βέρνερο, Πλατίνα, Πανόνιο, τοὺς χρονογράφους τῆς Κολωνίας, Σαξωνίας καὶ Αὐγουστουπόλεως²¹⁷ καὶ πολλοὺς ἄλλους τοὺς παραλείπομεν, χάριν συντομίας καὶ πλήθους μαρτυριῶν. Κατὰ τὸν 16ο αἰῶνα, με τὴν ἐξάπλωσιν τῶν τυπογραφειῶν, οἱ βιογράφοι τῆς Παπίσσης πολλαπλασιάσθησαν τόσο πολὺ, ὥστε μὴ γνωρίζοντας ποῖον νὰ διαλέξωμεν πρῶτον καὶ ποῖον τελευταῖον τοὺς παραλείπομεν ὅλους, μιμούμενοι ἐκεῖνον τὸν ράφτη ἀπὸ τὴ Γένοβα, ὁ ὁποῖος ἔχοντας

²¹⁴ Λαόν. Χαλκοκοδ. βιβλ. στ', σ. 303, Ἐκδοσ. Βόννης.

²¹⁵ οὗτου τὸ πόνημα εὐρίσκεται ἐν τῇ βιβλ. τοῦ Πανεπ. μετὰ τῶν σχολίων τοῦ Ονουφρίου.

²¹⁷ Ἡ **Αὐγουστόπολη** ἦταν ἀρχαία ἐλληνικὴ πόλις τῆς Φρυγίας στὴ Μικρὰ Ἀσία, ἡ ὁποία κατὰ τὴν πρῶτη βυζαντινὴ περίοδο, ἀνήκε στὴν ἐπαρχία τῆς Παρωρείου Φρυγίας τῆς Διοικήσεως Ἀσίας. Ἡ θέση τῆς πόλης, παρὰ τὴν βιβλιογραφικὴν ἀναφορὰν, δὲν ἔχει ἐντοπιστεῖ μέχρι σήμερον. Ἡ ὑπάρξη ἐπισκοπῆς στα πρῶτα χρόνια ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, καταδεικνύει τὴν σημαντικότητά τῆς πόλης τουλάχιστον στὴν πρῶτη βυζαντινὴ περίοδο. Μεταγενέστερα τὸ ὄνομα τῆς πόλης διασώζεται ὡς ἔδρα ἐπισκοπῆς τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὡς τιμητικὸς τίτλος τιτουλάριων ἐπισκόπων τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

ἐκείνον ῥάπτῃν, ὅστις ἔχων πολλὰ ἐνδύματα κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ Πάσχα νὰ ἐτοιμάσῃ καὶ ἀπορῶν ἀπὸ τίνος ν' ἀρχίσῃ ἐφύσησε τὸ φῶς καὶ ἐκοιμήθη. Καὶ τοῖς ἀνωτέρω ὅμως ἀρκοῦμενοι δικαιούμεθα, νομίζω, νὰ εἴπωμεν μετὰ τοῦ Δοσιθέου «Τοσοῦτοις σημείοις καὶ μαρτυρίαις, καὶ παπιστῶν μάλιστα ὄντων τῶν μαρτύρων, στηριζομένην τὴν διήγησιν φανερώς ἐστὶν αἰσχύνῃ καὶ ἀρνεῖσθαι αὐτὴν»²¹⁶. Κατὰ τοὺς ἀντιπάλους τῆς Παπίσσης ἢ πληθὺς αὕτη τῶν μαρτυρούντων μικρὰν ἔχει σημασίαν, διότι οἱ χρονογράφοι συνειθίζουσι πολλάκις ν' ἀντιγράψωσιν ἀλλήλους, εἰς οὐδεμίαν ὑποβάλλοντες κριτικὴν συζήτησιν τῶν προγενεστέρων τοὺς λήρους.

Ἡ παρατήρησις αὕτη, εἰ καὶ ὀρθὴ καθ' ἑαυτήν, δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ἀν προῖκετο περὶ παραδόσεώς τινος σκοτεινῆς ἢ μικροῦ λόγου ἀξίας, περὶ τοῦ Ἀγ. Παχωμίου π.χ. διαπλέοντος τὸν Νεῖλον ἐπὶ τῶν νῶτων κροκοδείλου ἢ τῆς Ἀγ. Μαγδαληνῆς ἀποσυρομένης εἰς σπήλαιόν τι ἐν Γαλλίᾳ, ἵνα ἐξαγοράσῃ τὰς ἀμαρτίας αὐτῆς διὰ δακρῶν μεταμορφουμένων εἰς μαργαρίτας, ἤθελεν εἶναι πιστευτὸν ὅτι οἱ μνημονεύοντες αὐτῆς ἠρκέστησαν ἐκ ῥαθυμίας εἰς μόνην τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐφευρόντος τὸν μῦθον. ἄλλως ὅμως ἔχουσι τὰ περὶ Ἰωάννας, τὰ τοσοῦτον προσάπτοντα μῶμον εἰς τὴν παπασύνῃν, καὶ ἐν τούτοις μαρτυρούμενα ὑπὸ ἱστορικῶν, ψυχῇ τε καὶ σώματι εἰς τὴν ἀγίαν ἔδραν ἀφωσιωμένων. Ἀδύνατον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ παπολάτρης Μαριανὸς παρεδέχθη τὰ περὶ τῆς Παπίσσης, μὴ λαβὼν οὐδὲ τὸν κόπον νὰ ἐξετάσῃ ἂν εἶχοντο ἀληθείας, καὶ ἔτι ἀτοπώτερον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι οἱ μετὰ τοῦτον καθολικοὶ συγγραφεῖς ὤκνησαν νὰ διαψεύσωσιν αὐτόν, εἰς τοιαύτην ὑποπεσόντα ἀπάτην. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἂν ὑποθέσωμεν ἐξ ἀσυγγνώστου νωχελείας ἀμελήσαντας ν' ἀποπλύνωσι τοιοῦτον ῥύπον ἀπὸ τῆς παπικῆς ἱστορίας, πῶς ποτε νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ ὁ κριτικώτατος Γύης, ὁ τοσαῦτα ἀνευρὼν καὶ διορθῶσας ἀμαρτήματα ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῶν προγενεστέρων, οὐ μόνον ἄθικτα ἀφῆκε τὰ περὶ τῆς Παπίσσης, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναμφισβήτητον γεγονός κατεχώρισε ταῦτα ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ, τοιοῦτον φοβερόν ὄπλον παρέχων εἰς τοὺς αἰρετικούς; Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἀνθρώπων

πολλὰ ρούχα νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν παραμονὴν τοῦ Πάσχα, καὶ μὴ ξέροντας ἀπὸ πού νὰ ἀρχίσῃ, ἐσβῆσε τὸ φῶς καὶ κοιμήθη. Καὶ μόνον στους προαναφερθέντες, ὅμως, ἀρκοῦμενοι, δικαιούμεσθε, νομίζω, νὰ πούμε μετὰ τοῦ Δοσιθέου: "Με τόσα σημεία καὶ μαρτυρίαις, καὶ μάλιστα ἀπὸ μάρτυρες πιστοῦς στον παπισμὸ νὰ στηρίζουν τὴ διήγησιν, εἶναι ντροπὴ νὰ τὴν ἀρνούμαστε". Σύμφωνα με τοὺς ἀντιπάλους τῆς Πάπισσας, τὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν μαρτυριῶν δὲν ἔχει μεγάλη σημασία, διότι οἱ χρονογράφοι συνηθίζουσι νὰ ἀντιγράψωσιν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, χωρὶς νὰ ἀσκούν κριτικὴν σὲς ἀνοησίες τῶν προγενεστέρων.

Ἡ παρατήρησις αὕτη, ἀν καὶ σωστὴ ἀπὸ μόνῃ τῆς, δὲν μπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τῇ περίπτωση που μας ἀπασχολεῖ. Ἀν ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ παράδοσι σκοτεινὴ ἢ μικρῆς ἀξίας, ὅπως γιὰ τὸν Ἅγιον Παχώμιο που διέπλευσε τὸν Νεῖλο πάνω σε ράχη κροκοδείλου ἢ γιὰ τὴν Ἁγία Μαγδαληνή που ἀποσύρθηκε ἐν σπήλαιον ἐν Γαλλίᾳ γιὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὰς ἀμαρτίας τῆς μετὰ τὰ δάκρυά τῆς νὰ μετατρέπονται ἐν μαργαριτάρια, θὰ μπορούσαμε νὰ πιστέψουμε πῶς ὅσοι τὴν μνημονεύουν ἀρκέστησαν μόνον ἐν μαρτυρίᾳ τοῦ ἐφευρόντος τοῦ μύθου ἀπὸ τεμπελιά. Ὅμως, τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικὰ μετὰ τὴν περίπτωση τῆς Ἰωάννας, ἡ ὁποία ἀν καὶ προσβάλλει τόσο πολὺ τὸ θέμα τῆς παπασύνῃς, ἐν τούτοις μαρτυρεῖται ἀπὸ ἱστορικούς ἀφωσιωμένους ψυχῇ τε καὶ σώματι ἐν τῇ Ἁγίᾳ Ἐδρᾷ. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ παπολάτρης Μαριανὸς δέχθηκε τὰ ὅσα λέγονται γιὰ τὴν Πάπισσα, χωρὶς καν νὰ κάνει τὸν κόπον νὰ ἐρευνήσῃ ἀν εὐσταθοῦν, καὶ ἀκόμα πῶς παράλογο νὰ πιστέψουμε ὅτι οἱ μεταγενέστεροι καθολικοὶ συγγραφεῖς δίστασαν νὰ τὸν διαψεύσωσιν, ἀν εἶχε πέσει ἐν τέτοιᾳ πλάνῃ. Καὶ ἀκόμα, ἀν ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι ἀπὸ ἀσυγχώρητη τεμπελιά ἀμέλησαν νὰ ξεπλύνουν τέτοιον ῥύπον ἀπὸ τὴν παπικὴν ἱστορίαν, πῶς ποτε νὰ δεχτοῦμε ὅτι καὶ ὁ κριτικώτατος Γύης, που βρῆκε καὶ διόρθωσε τόσα λάθη ἐν τῇ Χρονικῇ τῶν προγενεστέρων, ὄχι μόνον ἀφῆκε ἄθικτα ὅσα λέγονται γιὰ τὴν Πάπισσα, ἀλλὰ καὶ τὰ κατέγραψε ὡς ἀναμφισβήτητον γεγονός ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, παρέχοντας σὲς αἰρετικούς ἓνα τόσο φοβερό ὄπλον; Ἐκτός ὅμως ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὰ πράγματα ἀκόμα καὶ οἱ ἴδιες οἱ πέτρες μαρτυροῦν τὴν ἀλήθειαν ὅσων ἀφοροῦν τὴν Ἰωάνναν.

²¹⁶ Δοσιθ. Ἱεροσολ. Δωδεκάβιβλ. σ. 700.

καὶ τὰ πράγματα καὶ οἱ λίθοι αὐτοὶ τεκμηριοῦσι τὸ ἀληθές τῶν περὶ τῆς Ἰωάννας

Ἄναυδοι, σαφεῖς, ἔτυμοι ἄγγελοι.²¹⁸

Διέλθωμεν δὲ ἐν ὀλίγοις καὶ τὰ περὶ τούτων.

Κατὰ τὸν ἤδη μνημονευθέντα Θεοδώρικον Νιέμον, γραμματέα του Πάπα Ἰωάννου τοῦ κγ' καὶ πάντων τῶν τῆς παπικῆς αὐτῆς ἀπορρήτων μεμνημένον²²⁰, «ὕψοῦται ἐν Ρώμῃ ἀγαλμα μαρμάρινον, παριστῶν τὸ πρᾶγμα ὅπως συνέβη, ἦτοι γυναῖκα τίκτουσαν, ὅπερ ἀνήγειρεν ὁ Πάπας Βενέδικτος πρὸς ἀποτροπιασμὸν τοῦ ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ συμβάντος σκανδάλου». Νεώτεροι ὅμως ἱστορικοί, ἐν οἷς ὁ σοφὸς Πάτερ Ναθάλιος²²¹, ὁ κατὰ τὸν δριμῦν Δουφρένιον κεκτημένος τὸ προνόμιον τοῦ ὑπερασπιζέσθαι πᾶσαν ἄτοπον γνώμην²²², ἰσχυρίσθησαν ὅτι ὁ ἀνδριάς παρίστα θεότητά τινα τῶν ἐθνικῶν. Ἀλλ' ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος χλευάζεται ὡς γελοῖος καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βλονδέλλου· καθότι εἰ μὲν τὸ ἀγαλμα ἦτο λειψανον τῷ ὄντι τῆς ἀρχαιότητος, ἄπορον καθίσταται τί παθῶν ἐβύθισεν αὐτὸ εἰς τὸν Τίβεριν ὁ Πάπας Σίξτος ὁ ε', ὃν πάντες ὁμολογοῦσι λάτρην τῆς ἀρχαίας τέχνης θερμόν, ὀβελίσκον καὶ ἄλλα ῥωμαϊκὰ ἐπισκευάσαντα μνημεῖα, εἰ δὲ παρίστα γυναῖκα τίκτουσαν, καλῶς ἔπραξεν ὁ Ποντίφηξ καταβυθίσας τὸ ἄσμενον

με δίχως λόγια, φανεροί, γνήσιοι μαντατοφόροι²¹⁹

Ἀς δούμε λοιπὸν ἐν συντομίᾳ ὅσα σχετίζονται μ'αυτά.

Σύμφωνα με τὸν προαναφερθέντα Θεοδώρικον Νιέμο, γραμματέα του Πάπα Ἰωάννη του ΚΓ' καὶ γνώστη ὅλων τῶν μυστικῶν τῆς παπικῆς αὐλῆς, "ὕψονεται στη Ρώμη μαρμάρينو ἀγαλμα, που απεικονίζει το γεγονός ὅπως συνέβη, δηλαδή μια γυναῖκα να γεννά, το οποίο ἀνήγειρε ο Πάπας Βενέδικτος ὡς μια ντροπιαστικὴ υπενθύμιση του σκανδάλου που συνέβη σε ἐκεῖνο τον τόπο". Νεότεροι ἱστορικοί, ὅμως, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ σοφὸς Πάτερ Ναθάλιος²²³, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν αὐστηρὸ Δουφρένιο ἔχει τὸ προνόμιον να ὑπερασπίζεται κάθε παράλογη ἀπόψη, ἰσχυρίστηκαν ὅτι τὸ ἀγαλμα ἀναπαριστοῦσε κάποια θεότητα τῶν ἐθνικῶν. Ἀλλὰ ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς χλευάζεται ὡς γελοῖος καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Βλονδέλλο. Διότι, ἐάν τὸ ἀγαλμα ἦταν ὄντως λειψανον τῆς ἀρχαιότητος, εἶναι ἀδύνατον να καταλάβουμε τι τοῦ ῥθε του Πάπα Σίξτου του Ε' καὶ το καὶ τὸ πέταξε στον Τίβεριν, αὐτὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ὅλοι ὁμολογοῦν ὅτι ἦταν θερμὸς λάτρης τῆς ἀρχαίας τέχνης, μίας καὶ ἐπισκεύασε ἕναν ὀβελίσκο καὶ ἄλλα ῥωμαϊκὰ μνημεῖα. Ἐάν, ἀπὸ τὴν ἄλλη, παρίστανε γυναῖκα να γεννά, σωστὰ ἔπραξε ὁ Ποντίφηκας καὶ

²¹⁸ Αἰσχύλου Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας στίχ. πγ'.

²¹⁹ Στον πρόλογο τῶν «**Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβαις**», ὁ Αἰσχύλος παρουσιάζει τὸν βασιλιά Ετεοκλή να ἀπευθύνεται στον λαὸ γιὰ να ἐπισημάνει τὴν κατάσταση που βρίσκεται ἡ πόλη ἀλλὰ καὶ τὴν αἰσιοδοξία πως στὴν επικείμενη πολιορκία ὅλα θα πάνε πολὺ καλὰ γιὰ τοὺς Θηβαίους καὶ τὴν πόλη τους. Σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο, ἐμφανίζεται ὁ ἄγγελος που δίνει πληροφορίες γιὰ τὶς κινήσεις τῶν ἐχθρῶν καὶ δίνει στους πολίτες βασικὲς ἐπίσης πληροφορίες γιὰ να οργανώσουν μία συντονισμένη ἀμυνα. Στὴ συνέχεια, στους στίχους 78-180 ὁ χορὸς τῶν κοριτσιῶν τῆς Θήβας θρηνολογεῖ γιὰ τὸν κίνδυνο που προαισθάνεται καὶ γιὰ αὐτὸ τὸ λόγο προσπέφτει ὡς ἰκέτης στα ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ τοὺς κετεῦει να σώσουν τὴν πόλη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς. Στους στίχους 78 – 86 ὁ χορὸς λέει:

θρεῦμαι φοβερά μεγάλ' ἄχη·
μεθεῖται στρατὸς στρατόπεδον λιπών·
ρεῖ πολὺς ὄδε λεὼς πρόδρομος ἰππότας·
αἰθερία κόνις με πείθει φανείσ',
ἄναυδος σαφῆς ἔτυμος ἄγγελος,
ἔλε δὲ γὰς ἐμὰς πεδί'· ὀπλῶν κτύπος,
ἔξ, χρίμπτεται.— ποτᾶται, βρέμει δ'
ἀμαχέτου δίκαν ὕδατος ὀροτύπου.

Ἀχ ξεφωνίζω φοβερές, μα καὶ μεγάλες λύπες!
Ἐξαπολύθηκε στρατὸς καὶ τὸν στρατῶνα ἀφήνει
Κυλάει πολὺς ἐδῶ λαός, μπροστὰ ἀλογαταραῖοι
ἡ σκόνη που σηκώθηκε στα οὐράνια μου το δείχνει
με δίχως λόγια, φανερός, γνήσιος μαντατοφόρος
Τὸν κάμπο τῆς δικιάς μας γῆς ἀλώνει ὀπλῶν ὁ χτύπος
Ὡχ, ὠχ, ζυγώνει – καὶ πετάει, βροντοκοπάει συνέχεια
σαν τὸ ἀνίκητο νερό που τα βουνὰ χτυπάει

²²⁰ Secretioribus pontificum negotiis adhibitus (Rer. Conc. Constantiniensis τόμ. Α', σ. 480). Ἐν τῇ πολυτίμῳ ταύτῃ συλλογῇ περιέχονται καὶ τινὰ πονημάτια τοῦ Νιέμου περὶ τῶν ἐν τῇ κωνσταντινείᾳ Συνόδῳ συζητηθέντων, ἐλέγχοντα πολυμάθειαν μεγίστην καὶ, ὅπερ μείζον, εἰλικρίνειαν δυσσεύρετον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

²²¹ Noël Alexandre ἔγραψε λατινιστὶ κριτικὰς διατριβὰς περὶ ἐκκλησιαστικῆς ὕλης (Dissert. criticae in historiam ecclesiast. Παρισίους 1715., αἵτινες ἐπὶ ἀκρισίᾳ μάλλον ἢ κριτικῇ διατρέπουσι.

²²² Lenglet Dufrenoy Meth. Histor. τόμ. Γ', σ. 101.

²²³ **O Noël Alexandre ἢ Natalis Alexander** στα Λατινικὰ (1639 – 1724) ἦταν Γάλλος θεολόγος, συγγραφέας καὶ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικός. Ἐπαιξε ἐξέχοντα ρόλο στὶς ἐκκλησιαστικὲς υποθέσεις καὶ κήρυξε πολλὰ φορὰς πρὶν ἀπὸ τὸν Λουδοβίκο ΙΔ', ὁ ὁποῖος τοῦ χορήγησε ἐτήσια σύνταξη 800 λιβρῶν. Τα πολυάριθμα ἔργα του ἐξακολουθοῦν να ἐκτιμῶνται πολὺ ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικὸς μελετητὰς.

εκείνο μνημείον τῆς παπικῆς αἰσχύνῃς, ὅπερ καὶ οὐδεμίαν ἠδύνατο νὰ ἔχη τεχνικὴν ἀξίαν ἐν αἰῶνι ἀπειροκαλίᾳ καὶ βαρβαρότητος ἀνδρουθέν. Πλὴν δὲ τούτων μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Θεοδώρικος, διατελέσας τὸ πλεῖστον τοῦ βίου ἐν Ρώμῃ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἀγ. Ἐδρας, ἤθελε καὶ οὗτος ῥιφθῆ εἰς τὸν Τίβεριν ἢ τοῦλάχιστον ἀφορισθῆ, ἂν ἐν συγγράμματι σπουδαίῳ, οἷον τὸ περὶ προνομίων τῶν Αὐτοκρατόρων, κατεχώρει ἀδεσπότης μῦθον, του τεχασούτου προσάπτοντα μῶμον εἰς τὴν παντοδύναμον καὶ διὰ τὰ σκώμματα τοῦ Βικλεφίου ἐξηγηρωμένην τότε παπυσύνην.

Ἐτερον τῆς Ἰωάννας ἄγαλμα ἐκόσμη ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὸν πάνσεπτον ἐν Σιέννῃ ναόν, ὅπου εἶδον αὐτὸ ὁ τε Μαβιλλὼν καὶ ὁ Λωνόιος, καθ' ὃν πᾶς ὁ μὴ τυφλὸς ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τὸν ἀνδριάντα μεταξὺ τῶν τοῦ Λέοντος καὶ Βενεδίκτου, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ ἀνεγινώσκετο ἡ ἐπιγραφή Ἰωάννης ἡ γυνὴ ἐξ Ἀγγλίας. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα παρίσταται πάλιν ὁ Πάτερ Ναθάλιος, ἰσχυριζόμενος ὅτι τὸ ἄγαλμα ἦτο ἔργον γλύπτου τινὸς ἀμαθοῦς καὶ ἀκολάστου θελήσαντος ν' ἀστειευθῆ. Λησμονεῖ, φαίνεται, ὁ καλὸς ἱερεὺς ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ ἀστειεύομενοι τοὺς Πάπας ἐκαίοντο ζῶντες. Ἄν δὲ ἀναλογισθῆ τις τὴν τότε εὐκλειαν τῆς Σιέννης, τῆς πατρίδος τοσούτων κραταιῶν ἀρχιερέων, καὶ τὸ περιφανὲς τοῦ ἐκεῖ ναοῦ, ἐν ᾧ ἐκκλησιάζοντο οἱ τε Ποντίφηκες κατὰ τὰς συχνὰς ἐκεῖσε μεταβάσεις καὶ ἅπασα τῆς χώρας ἡ ἀριστοκρατία, δυσκόλως θέλει δυνηθῆ νὰ πιστεύσῃ ὅτι, ἐνῶ πάντες οὗτοι ἔβλεπον ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας διαπρέπουσαν μεταξὺ τῶν κλειδούχων τοῦ παραδείσου μορφὴν γυναικειάν, ἀστειότητος χάριν ὑπὸ τοῦ γλύπτου παρεντεθείσαν, οὐδεὶς αὐτῶν ἐφρόντισέ ποτε νὰ μάθῃ ὑπὸ τίνος βεβήλου ἐτέθη ἐκεῖ τὸ ἀπρεπὲς ἐκείνο εἶδωλον ἢ νὰ συντρίψῃ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ καλλιμαρμάρου ἐδάφους.

βούλιαξε τὸ ἀσεμνο ἐκείνο μνημείον τῆς παπικῆς αἰσχύνῃς, το ὁποῖο οὕτως ἢ ἄλλως δεν μπορούσε να ἔχει καμιά καλλιτεχνική αξία, ἀφοῦ δημιουργήθηκε σε χρόνια βαρβαρότητας που δεν ἔδιναν ἀξία στην ομορφιά. Ἐκτός ἀπὸ αὐτά, ἀς μὴ λησμονοῦμε ὅτι ὁ Θεοδώρικος, ἔχοντας περάσει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του στη Ρώμη στην υπηρεσία τῆς Ἀγίας Ἐδρας, θα εἶχε πεταχτεῖ καὶ αὐτὸς στον Τίβεριν ἢ τοῦλάχιστον θα εἶχε ἀφοριστεῖ, ἀν σε ἕνα σημαντικό σύγγραμμα, ὅπως αὐτὸ περὶ προνομίων τῶν Αὐτοκρατόρων, κατέγραφε ἕναν ἀστήριχτο μῦθο, που τόσο πολὺ αμαυρῶνει τὴν παντοδύναμη καὶ ἐξοργισμένη τότε παποσύνη, ἐξαιτίας τῆς κοροϊδίας τοῦ Βικλεφίου²²⁴.

Ἐνα ἄλλο ἄγαλμα τῆς Ἰωάννας κοσμοῦσε γιὰ πολλοὺς αἰῶνες τὸν πάνσεπτο ναὸ στη Σιένα, ὅπου το εἶδαν καὶ ὁ Μαβιλλὼν καὶ ὁ Λωνόιος²²⁵, κατὰ τὸ ὁποῖο, ὁποῖος εἶχε μάτια μπορούσε νὰ διακρίνει τὸ ἄγαλμα ἀνάμεσα σε αὐτὰ τοῦ Λέοντα καὶ τοῦ Βενεδίκτου, ἐνῶ κάτω ἀπὸ αὐτὸ ἦταν χαραγμένη ἡ ἐπιγραφή "Ἰωάννης ἡ γυναίκα ἀπὸ τὴν Ἀγγλία". Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἐμφανίζεται πάλι ὁ Πάτερ Ναθάλιος, ἰσχυριζόμενος ὅτι τὸ ἄγαλμα ἦταν ἔργο κάποιου ἀμαθοῦς καὶ ἀξεστοῦ γλύπτη που θέλησε νὰ ἀστειευτεῖ. Φαίνεται ὅτι ὁ καλὸς ἱερέας λησμονεῖ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὅσοι ἀστειεύονταν με τοὺς Πάπες καίγονταν ζωντανοί. Ἐάν δε σκεφτοῦμε τὴν τότε ἀκμὴ τῆς Σιένας, τῆς πατρίδας τῶσων κραταιῶν ἀρχιερέων, καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἐκεῖ ναοῦ, στον ὁποῖο ἐκκλησιάζονταν καὶ οἱ Ποντίφικες κατὰ τις συχνὲς μεταβάσεις τοὺς ἐκεῖ ὅπως καὶ ολόκληρη ἡ ἀριστοκρατία τῆς χώρας, δύσκολα μπορεῖ νὰ πιστέψῃ κανεὶς ὅτι, ἐνῶ ὅλοι αὐτοὶ ἔβλεπαν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνες νὰ διαπρέπει ἀνάμεσα στους κλειδούχους τοῦ παραδείσου μια γυναικεῖα μορφή, που τὴν εἶχε προσθέσει ἕνας γλύπτης «γιὰ πλάκα», κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δεν φρόντισε νὰ μάθῃ ἀπὸ ποιὸν βέβηλο τοποθετήθηκε ἐκεῖ τὸ ἀπρεπο ἐκείνο εἶδωλο ἢ νὰ το συντρίψῃ πάνω στο καλλιμάρμαρο ἐδαφος.

²²⁴ **Ο Βικλέφιος**, πιθανότατα εἶναι ὁ John Wycliffe (περ. 1328 – 31 Δεκεμβρίου 1384)[2] ἦταν Ἄγγλος σχολαστικὸς φιλόσοφος, χριστιανὸς μεταρρυθμιστὴς, ἱερέας καὶ καθηγητὴς θεολογίας στο Πανεπιστήμιο Οξφόρδης. Ὁ Wycliffe πιστεύεται παραδοσιακὰ ὅτι υποστήριξε ἢ ἔκανε μὴ ἀμετάφραση τὴν καθολομένη Ἀγγλικὴ γλῶσσα τῆς περιόδου, τῆς Λατινικῆς Βίβλου Vulgate (στην μεσαιωνικὴ Ἀγγλική), ἀν καὶ ἡ σύγχρονη ἐρευνα το ἀμφισβητεῖ λόγω ἔλλειψης ἀμεσῶν σύγχρονων ἀποδεικτικῶν στοιχείων. Ἐξελίχθηκε σε ἰσχυρὸ ἀντιφρονούντα ἐντὸς τοῦ Καθολικοῦ ἱερατείου κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 14ου αἰῶνα καὶ συχνὰ θεωρεῖται σημαντικὸς πρόδρομος τοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ἡ θεωρία τοῦ περὶ κυριαρχίας σήμαινε ὅτι οἱ ἄνθρωποι που υπέπεσαν σε κάποιον θανάσιμο ἀμάρτημα δεν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἀσκοῦν ἐξουσία στην ἐκκλησία ἢ τὸ κράτος, οὔτε νὰ κατέχουν περιουσία. Ὁ Γουίκλιφ ἐπέμενε στη ριζικὴ φτώχεια ὅλων τῶν κληρικῶν. Τα γραπτά του στα λατινικά ἐπηρέασαν σε μεγάλο βαθμὸ τὴ φιλοσοφία καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Τσέχου μεταρρυθμιστῆ Jan Hus (περ. 1369–1415).

²²⁵ **Ο Jean de Launoy** (Joannes Launoius) (21 Δεκεμβρίου 1603 – 10 Μαρτίου 1678) ἦταν Γάλλος ἱστορικὸς. Γνωστὸς ὡς «le dénichéur des saints» (εντοπιστὴς ἁγίων), ἦταν κριτικὸς ἱστοριογράφος. Ἀνήκε στη σκεπτικιστικὴ πλευρὰ σχετικὰ με τὸν υποτιθέμενο παπικὸ διάταγμα Sacratissimo uti culmine (βλ. Sabbatine Privilege). Στην παπικὴ πολιτικὴ ἦταν Γαλικανός, στη θεολογία Γιανσενιστὴς.

Τοιαύτης δὲ ἀκατανόητου ἀνοχῆς ἐνόχους πρέπει κατὰ τὸν Ναθάλιον νὰ ὑποθέσωμεν καὶ τοὺς ἐκ Σιέννης ὀξύχλους Ποντίφηκας, Γρηγόριον τὸν ζ', Ἀλέξανδρον τὸν γ' καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν Πιον β', καίτοι χλευασθέντα ἤδη ἐν Βοημία ὡς ἀπόστολον γυναικοκρατηθείσης Ἐκκλησίας²²⁶, οἵτινες πάντες ἐσεβάσθησαν τοῦ ἀστέιου γλύπτου τὸ ἰδιότροπον τεχνούργημα, θεωρήσαντες, φαίνεται, τὴν γυναῖκα ἐκείνην ὡς ἀναγκαῖον κακόν. Ὁπωσδήποτε τὸ ἄγαλμα τῆς Ἰωάννας ἔμεινεν ἀκράδαντον ἐπὶ τοῦ βάθρου, μέχρις οὗ ὁ ἀδυσώπητος αὐτῆς διώκτης Βαρόνιος κατόρθωσε διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ Δουκὸς τῆς Τυρόρηνιας παρὰ τῷ ἐπισκόπῳ Σιέννης ν' ἀποκομισθῆ ἐκεῖθεν ὡς σκανδαλίζον τοὺς πιστοὺς ἢ, κατὰ Μαβιλῶνα, νὰ μετασχηματισθῆ ἀπὸ γυναικεῖο εἰς ἀνδρικό, ἀντικαθισταμένης καὶ τῆς ἐπιγραφῆς Ἰωάννης ἡ γυνὴ ἐξ Ἀγγλίας διὰ τοῦ Ζαχαρίας.

Πρόκειται ἤδη νὰ προσαγάγωμεν τῷ ἀναγνώστῃ καὶ ἕτερον ἐκ μαρμάρου τεκμήριον, οὗ μνημονεύουσι μὲν πάντες οἱ εἰς Ρώμην περιηγηταί, τὴν δὲ ἀρχὴν καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ περιέγραψαν οἱ πιστοὶ τῆς ἀγ. ἔδρας θεράποντες, Πλατίνας ὁ τῆς βατικανείου βιβλιοθήκης φύλαξ²²⁷, ὁ Καρδινάλιος Πανδούλφος²²⁸, ὁ ἐπίσκοπος Ἰακωβάτιος καὶ ἄλλοι πολλοί, οὓς ἀντικρούουσι καὶ πάλιν ὁ Σιφλέτος καὶ Ἀλλάτιος, λησμονοῦντες ἐν τῇ ὁρμῇ τοῦ παπικοῦ ζήλου ὅτι πλείοτερον ὄνειδος προστρίβουσι τῇ ῥωμαϊκῇ αὐλῇ τοσοῦτοι ψεῦσαι κατ' αὐτοὺς ἀρχιερεῖς ἢ μία μόνον διὰ δόλου παρεισφρήσασα γυνή. Κατὰ τοὺς ἀνωτέρω λοιπὸν ἱστορικοὺς ὑπῆρχεν ἐν τῷ παπικῷ οἰκῆματι ὑπότροχος ἐκ μαρμάρου πορφυροῦ ἔδρα, ἐφ' ἧς καθήμενοι οἱ μετὰ τὴν Ἰωάνναν Ποντίφηκας παρεῖχον εἰς τὴν ὄρασιν καὶ τὴν ἀφήν τῶν ἐκλογέων πιστὰ τῆς ἀνδρωσύνης αὐτῶν τεκμήρια, δεχόμενοι μετὰ τὴν δεῖξιν ταύτην τὰς κλεῖδας τοῦ Αγ. Πέτρου. Ἡ ἀναιδῆς αὕτη τελετὴ ἐτηρεῖτο μέχρι τῆς ἰστ' ἑκατονταετηρίδος, μὴ ἐξαιρεθέντος (κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱστοριογράφου Μεδιολάνου Κωρίου, ἦν λίαν κυριολεκτικὴν οὖσαν, ἰταλιστὶ

Μίας τέτοιας λοιπὸν ἀκατανόητης ἀνοχῆς ἐνόχους πρέπει, κατὰ τὸν Ναθάλιο, νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἦταν καὶ οἱ οξύθυμοι ποντίφικες ἀπὸ τὴν Σιέννα ὁ Γρηγόριος ὁ Ζ', ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Γ' ἀκόμα καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πίος Β', παρὰ τὸ ὅτι ὁ ἴδιος εἶχε χλευασθεῖ ἤδη ἐν τῇ Βοημία ὡς ἀπόστολος γυναικοκρατούμενης Ἐκκλησίας. Ὅλοι αὐτοὶ σεβάσθησαν τὸ ἰδιότροπο τεχνούργημα τοῦ ἀστέιου γλύπτη θεωρώντας ὡς φαίνεται, τὴν γυναῖκα ἐκείνην ὡς ἀναγκαῖο κακόν. Ὁπωσδήποτε, τὸ ἄγαλμα τῆς Ἰωάννας ἔμεινε ἀκλόνητο στο βάθρο του, μέχρις οὗ ὁ ἀδυσώπητος διώκτης τῆς, ὁ Βαρόνιος, κατόρθωσε, με τὴ μεσολάβηση τοῦ Δούκα τῆς Τοσκάνης πρὸς τὸν ἐπίσκοπο τῆς Σιένας, νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ ἐκεῖ γιατί τάχα σκανδάλιζε τοὺς πιστοὺς ἢ, κατὰ τὸν Μαβιλῶνα, νὰ μεταμορφωθῆ ἀπὸ γυναικεῖο εἰς ἀνδρικό, ἀντικαθιστώντας καὶ τὴν ἐπιγραφὴ "Ἰωάννης ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὴν Ἀγγλία" με τὸ "Ζαχαρίας".

Ἄς παρουσιάσουμε τώρα στὸν ἀναγνώστη ἓνα ἀκόμα μαρμάρينو τεκμήριο, τὸ ὁποῖο μνημονεύουν μὲν ὅλοι οἱ περιηγητὲς τῆς Ρώμης, τὴν ἀρχὴν καὶ τὴ χρῆσιν τοῦ ὁμοῦς τὴν περιέγραψαν οἱ πιστοὶ ὑπηρετὲς τῆς Ἀγίας Ἐδρας, ὁ Πλατίνας, φύλακας τῆς Βατικανῆς βιβλιοθήκης, ὁ Καρδινάλιος Πανδούλφος, ὁ ἐπίσκοπος Ἰακωβάτιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι, τοὺς ὁποῖους ἀντικρούουν καὶ πάλιν ὁ Σιφλέτος καὶ ὁ Ἀλλάτιος, λησμονώντας στὸν οἴστρου τοῦ παπικοῦ ζήλου τοὺς ὅτι περισσότερο ὄνειδος προσάπτουν ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ αὐλῇ τόσοι ψεῦτες, (κατὰ τοὺς ἰδίους), ἀρχιερεῖς, παρὰ μία μόνον γυναῖκα που διεῖδουσε με δόλο. Σύμφωνα, λοιπὸν, με τοὺς προαναφερθέντες ἱστορικοὺς, ὑπῆρχε ἐν τῷ παπικῷ οἰκῆματι ἓνα τρύπιο κάθισμα φτιαγμένο ἀπὸ πορφυροῦ μάρμαρου, πάνω ἐν τῷ ὁποίῳ κάθονταν οἱ Ποντίφικες μετὰ τὴν Ἰωάνναν, προσφέροντας ἐν τῇ ὄραση καὶ τὴν ἀφή τῶν ἐκλογέων ἀδιάσειστα τεκμήρια τοῦ ἀνδρισμοῦ τοῦς, γιὰ νὰ ἀναλάβουν μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐπίδειξη τὰ κλεῖδιά τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Αὕτη ἡ αἰσχροὴ τελετὴ τηροῦνταν μέχρι τὸν 16ο αἰῶνα, χωρὶς νὰ ἐξαιρεθῆ (κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱστοριογράφου τοῦ Μιλάνου, Κωρίου, τὴν ὁποία, ὄντας ἰδιαίτερα κυριολεκτικὴ, μποροῦμε νὰ παραθέσωμε μόνον ἐν ἰταλικῇ σὲ

²²⁶ Πίος ὁ β', ὁ γνωστότερος ὑπὸ τὸ ὄνομα Αἰνείου Πικολομίνη, μετέβη τῷ 1488, ἀπλοῦς ἔτι ὢν ἐπίσκοπος, εἰς Βοημίαν. ἡμέρα δὲ τιμὴ ἐνὺ ἐκήρυττεν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, προσκαλὼν τοὺς πιστοὺς ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν κυριαρχίαν τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐδρας, ἀπέχοντες τῆς κατὰ τὸ ἔθος τῶν σχισματικῶν Ἑλλήνων μεταλήψεως τῶν μυστηρίων δι' ἄρτου καὶ οἴνου, γηραιὸς Θαβορίτης ἀναστάς διέκοψεν αὐτὸν λέγων «Εὐθυμήθητι, Αἰνεῖα, ὅτι ἐπὶ τῆς ἔδρας ἐκείνης ἐκάθισαν γυναῖκες καὶ γυναικῶν πλασουργήματα» ὁ δὲ ἱεροκήρυξ ὀλίγα τινα ψελλίσας πρὸς δικαιολογίαν τῆς Ρώμης, ἀκουσίως ἀπατηθείσης, κατέβη τοῦ βήματος τεταραγμένος (ἱστορ. τῆς Βοημίας ὑπὸ Αἰνείου Σιλβίου κεφ. ιβ').

²²⁷ Museum Italic. Μέρος Β'.

²²⁸ In sede, ad eam rem perforata, genitalia ab ultimo diacono altrectabantur (In vit Johan vi) ἐν τῇ βιβλ. τοῦ Πανεπ.

μόνον δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν ἐν σημειώσει)²²⁹ οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Αλεξάνδρου Βόργια, ἀναγκασθέντος ν' ἀναβῆ τὴν ὑπόρητον πρὶν καθίση ἐπὶ τῆς ἀγίας ἔδρας, εἰ καὶ εἶχε τότε τέσσαρας ἐνήλικας υἱούς, οὓς μεθ' ὑπερηφανείας ἐδείκνυε τοῖς προσερχομένοις²³⁰, καὶ πλὴν τούτων τὴν Λουκρητίαν σύζυγον, νύμφην καὶ θυγατέρας. Μετὰ δὲ Λέοντα τὸν Ι' κατηγορήθη ἡ μοναδικὴ αὕτη τελετὴ διὰ τὰ σκώμματα τῶν αἰρετικῶν ἢ κατὰ τὸν ἐπίσκοπον Πεντεκκλησίας Ἰωάννην, διότι τὰ ἦθη τῶν τότε ἀρχιερέων, περικυκλουμένων ὑπὸ ἑταίρων καὶ νόθων τέκνων, παρείχον τοῖς Ῥωμαίοις ἐγγυήσεις περὶ τῆς ἀνδρότητας ἱκανάς, ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω δημῶδους ἄσματος, ὅπερ ἀμετάφραστον καὶ τοῦτο παραθέτομεν δι' οὓς λόγους καὶ τὴν ἀνωτέρω περικοπὴν τοῦ Κωρίου,

*Non poterat quisquam reserantes Aethera claves
Non exploratis, sumere testiculis.*

*Cur igitur nostro mos hic nunc tempore cessat ?
Ante probat quod, se, quilibet esse marem.*

Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀπηλλάγη τῆς δοκιμασίας καὶ ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κίβων Ἰννοκέντιος ὁ γ' κατὰ τὸν ποιητὴν Μάρυλλον, εἰπόντα τοῖς Καρδιναλίοις

*Τῆς ἀνδρότητας τοῦ Πάπα
Αποδείξεις μὴ ζητεῖτε,
Τὴν τῶν τέκνων του ἀγέλην
Νὰ θαυμάσητε στραφήτε²³²*

Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐπιγράμματα ἤθελον εἶναι πάντῃ ἄσκοπα καὶ κωμικοῦ ἀλατος ἐστερημένα, ἂν τὸ ἔθος, ὅπερ αἰνίττονται, δὲν ἦτο τότε πραγματικὸν καὶ πασίγνωστον ἐν Ῥώμῃ. Τοῦτο δ' ἐννοήσαντες καὶ οἱ νοημονέστεροι τῶν

υποσημείωση)²³¹ οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Αλέξανδρος Βοργίας, ὁ ὁποῖος ἀναγκάστηκε νὰ ἀνεβῆ στον τρύπια ἔδρα προτοῦ καθίσει στὴν Αγία, παρόλο που εἶχε τότε τέσσερις ἐνήλικες γιους, τους ὁποῖους ἐδείχνε με ὑπερηφάνεια στους προσερχομένους, καθὼς καὶ τὴν σύζυγό του Λουκρητία, τὴ νύφη καὶ τὴν θυγατέρα του. Μετὰ τὸν Λέοντα τὸν Ι' καταργήθηκε ἡ μοναδικὴ αὕτη τελετὴ, εἴτε ἐξαιτίας τῆς κοροϊδίας τῶν αἰρετικῶν, εἴτε, κατὰ τὸν ἐπίσκοπο Πεντεκκλησίας Ἰωάννην, διότι τὰ ἦθη τῶν τότε ἀρχιερέων, που τους περικύκλωναν εταῖρες καὶ νόθα τέκνα, παρείχαν στους Ῥωμαίους ἐγγυήσεις γιὰ τὸν ἀνδρισμὸ τους, ἱκανές, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο δημοτικὸ τραγούδι, τὸ ὁποῖο καὶ αὐτὸ παραθέτομε ἀμετάφραστο γιὰ τους ἴδιους λόγους που τὸ κάναμε καὶ με τὴν προηγούμενη περικοπὴ τοῦ Κωρίου,

*Δεν μπορούσε κανεὶς νὰ γυρίσει τὰ αἰθέρια κλειδιά
Ἀν δὲν του ἐλέγχανε, τους ὄρχεις ἀκουμπώντας*

Τάχα γιὰ τὸ ἐθίμο στις μέρες μας τ' ἀφήσαν;

Πρὶν νὰ δειχτεῖ στα σίγουρα πὼς ἀντρας ὁ ἴδιος εἶναι.

Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴν δοκιμασία καὶ ὁ Ἰννοκέντιος Γ', ἀπὸ τὸν οἶκο τῶν Κίβων, ὁ ὁποῖος σύμφωνα με τὸν ποιητὴ Μάρυλλο, εἶπε στους καρδιναλίους:

*Γιὰ τὸν ἀνδρισμὸ τοῦ Πάπα
Αποδείξεις μὴ ζητεῖτε,
Τὸ κοπάδι τῶν παιδιῶν του
Νὰ θαυμάσετε στραφεῖτε*

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιγράμματα, καὶ πολλὰ ἄλλα ἐκείνων τῶν χρόνων, θὰ ἦταν ἄσκοπα καὶ δίχως τὸ κωμικὸ ἀλατοπίπερο, ἀν τὸ ἐθίμο που ὑπονοοῦν δὲν ἦταν πραγματικὸ καὶ πασίγνωστο στὴ Ῥώμη. Αὐτὸ τὸ ἀντιλήφθηκαν καὶ οἱ πιο λογικοὶ ἀπὸ τους ἀντιπάλους τῆς Πάπισσας καὶ,

²²⁹ Finalmente essendo fornite le solite solenità in sacra sanctorum e domesticamente tocatoli i testicoli, Alessandro sesto ritorno al palazzo mansueto come bove (Hist. Mediol. cap. i).

²³⁰ Guicciardini βιβλ. Α', δ δ'.

²³¹ Μὴν ἔχοντας νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὴν κοινωνικὴ κατακραυγὴ που θὰ ἀντιμετώπιζε ὁ Ροῖδης, εμεῖς ἀντίθετα μεταφράζουμε τὸ χωρίο

Finalmente essendo fornite le solite solenità in sacra sanctorum e domesticamente tocatoli i testicoli, Alessandro sesto ritorno al palazzo mansueto come bove (Hist. Mediol. cap. i).

Τελικὰ, ἔχοντας πραγματοποιήσει τις συνήθειες τελετές στα ἅγια των αγίων καὶ ἔχοντας ἀγγίξει τους ὄρχεις στὴν οἰκία του, ὁ Αλέξανδρος ὁ Ἐκτος ἐπέστρεψε στο παλάτι ἡμέροσ σαν βόδι

Ὅστόσο, ὅπως φαίνεται, προκειμένου νὰ ἀυξήσει τὸ κωμικὸ στοιχείο σταματᾶ τὴν παράθεση τοῦ ἀρχικοῦ κειμένου στὴν μέση τῆς πρότασης παραλείποντας τὴν κατακλείδα "e l'ha amministrato come Leone" ([...ἡρεμος σαν βόδι...] μα με τὴν ὑπεροψία λιονταρίου) Τὸ ἀρχικὸ κείμενο ἐντόπισα στὸ [ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ](#) τοῦ ACHILLE GENNARELLI, στὴν σελίδα 215 τοῦ pdf, στὴν υποσημείωση, στὴν ἀριστερὴ στήλη, στὸ τέλος τῆς μεγάλης παραγράφου.

²³² Περὶ τούτου καὶ τῶν ἀνωτέρω ἐπιγραμμάτων ὄρα εἰς τόμ. Δ', σελ. 289 τὸν Ἀββὰ Κάστην, καισάρειον ποιητὴν παρὰ τῆ βιενναῖα αὐλῆ, στιχουργήσαντα Ἐρωτικὰ διηγήματα (Novelle gallanti, Parigi 1832), ὧν οἱ ἥρωές εἰσὶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀρχιερεῖς ἢ καπουκίνοι, ἐν αὐτοῖς δὲ καὶ ἡ Ἰωάννα. Τὸν ποιητὴν τούτον, θαυμαστὸν ὄντα διὰ τὴν εὐροῖαν καὶ χάριν τῆς στιχουργίας, μέμφεται διὰ τὴν ἄκρατον κοπρολογίαν καὶ αὐτὸς ὁ ἐπὶ ἀκολασία διαβόητος Καζανόβας (Απομνημον. τόμ. Ε', περὶ τὰ τέλη).

ἀντιπάλων τῆς Παπίσης ἀντί ν' ἀρνηθῶσι τὴν ὑπότητον ἔδραν, ἐπειράθησαν μάλλον ν' ἀνεύρωσιν ἄλλην τινὰ ἐξήγησιν τῆς παραδόξου ταύτης τελετῆς. Οὕτω ἰσχυρίσθη ὁ Μαβιλλὸν ὅτι ἠναγκάζετο ὁ Ποντίφηξ νὰ καθίσῃ ἐπὶ τρυπημένης ἔδρας, ἵνα ἐνθυμηθῇ ὅτι ἦτο ἄνθρωπος, ὑποκείμενος ὡς τοιοῦτος εἰς τὰς δυσώδεις τῆς φύσεως ἀνάγκας²³³. Ὁ σοφὸς ὅμως Βενεδικτῖνος συγχέει, νομίζομεν, ἐκουσίως τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἔδραν μετ' ἄλλης μὴ ὑποτήτου, τῆς κοπρανικῆς²³⁴ λεγομένης, ἐφ' ἧς καθίζοντες τὸν Πάπαν ὑπενθύμιζον αὐτῷ τὸ παλίμβολον τῶν ἀνθρωπίνων διὰ τοῦ στίχου τοῦ ριβ' ψαλμοῦ «Κύριος ἐγείρει ἀπὸ γῆς πτωχὸν καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψοῖ πένητα». Ἀλλά, ὡς φιλεῖ νὰ λέγῃ ὁ Νέστωρ τῶν παρ' ἡμῖν λογίων Κ. Ασώπιος, ἕτερον ἐκάτερον. Ἐπειτα κατὰ τὴν θετικὴν μαρτυρίαν πλήθους ἱστορικῶν οἱ ψηλαφούντες τὸν νεοικηρικτὸν Πάπαν δὲν ἀπήγγελλον ψαλτήρια, ἀλλὰ τὴν λέξιν «Ἐχει», ἐκφράζουσιν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν τῆς τελετῆς. Οἱ δὲ τότε Ποντίφηκες, ἔκδοτοι ὄντες εἰς τὴν μέθην καὶ πολυφαγίαν, δὲν ὁμοίαζον τοὺς ἐπὶ Κύρου Πέρσας, τοὺς κάρδαμα μόνον τρώγοντας καὶ αἰσχροὺς νομίζοντας «ἵναί που τοῦ οὐρῆσαι ἔνεκα ἢ ἄλλου τινὸς τοιοῦτου»²³⁵,

ἀντί νὰ ἀρνηθῶσι τὴν ὑπαρξὴ τῆς "ἔδρας με τὴν τρύπα", προσπάθησαν νὰ βρουν μιὰ ἄλλη ἐξήγησιν γιὰ αὐτὴ τὴν παράδοξον τελετὴν. Ἐτσι, ὁ Μαβιλλὸν ἰσχυρίσθηκε ὅτι ὁ Ποντίφικας ἀναγκαζόταν νὰ καθίσῃ σὲ μιὰ τρυπημένη ἔδρα, γιὰ νὰ θυμάται ὅτι ἦταν ἄνθρωπος, ὑποκείμενος κι αὐτὸς στὶς δυσώδεις ἀνάγκες τῆς φύσεως. Ὡστόσο, ὁ σοφὸς Βενεδικτῖνος μπερδεύει, νομίζω ἐσκεμμένα, αὐτὴ τὴν "ἔδρα" με τὴν ἄλλη, ποὺ δὲν εἶχε τρύπα, τὴν λεγόμενη "κοπρανικὴ", στὴν ὁποία καθίζοντας τὸν Πάπα τοῦ ὑπενθύμιζαν τὴν ἀντιφατικότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, με τὸν στίχον τοῦ ριβ' ψαλμοῦ "Ὁ Κύριος θα ἀνυψώσει τὸν φτωχὸ ἀπὸ τὴ γῆ καὶ θα ἀνυψώσει τὸν πένητα ἀπὸ τὴν κοπριά". Ἀλλά, ὅπως λέει καὶ ὁ Νέστωρ²³⁶ τῶν λογίων μας, Κ. Ασώπιος²³⁷, "ἕτερον ἐκάτερον", δηλαδὴ πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικὰ πράγματα. Ἐπιπλέον, σύμφωνα με τὴν ρητὴ μαρτυρία πλήθους ἱστορικῶν, αὐτοὶ ποὺ ψηλαφούσαν τὸν νεοεκλεγέντα Πάπα δὲν ἔλεγαν ψαλμωδίες, ἀλλὰ τὴν λέξιν "Ἐχει", ἡ ὁποία ἐξέφραζε με ἀκριβεία τὸν σκοπὸ τῆς τελετῆς. Τέλος, οἱ Ποντίφικες ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὄντας ἐρμαία τῆς μέθης καὶ τῆς πολυφαγίας, δὲν ἐμοίαζαν με τοὺς Πέρσες ἐπὶ Κύρου, ποὺ ἐτρώγαν μόνον κάρδαμα²³⁸ καὶ θεωρούσαν αἰσχροὺς "νὰ πηγαίνουν γιὰ νὰ οὐρήσουν ἢ γιὰ κάτι ἄλλο τέτοιο"²³⁹. Οὔτε ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ

²³³ Comment. in Ordinatio Rom. σ. 121.

²³⁴ Stercoraria

²³⁵ Ξενοφ. Κύρ. παιδ. βιβλ. α΄.

²³⁶ Ὁ Νέστωρ ἦταν μυθικός ἥρωας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας καὶ βασιλέας τῆς Πύλου. Ἐπειδὴ στὴν Ἰλιάδα εἶναι ἕνας σοφὸς γέρος, τὸ ὄνομα Νέστωρ εἶναι τιμητικὸς τίτλος γιὰ τὸν γηραιότερο ἀπὸ τοὺς **παρευρισκόμενους** σὲ ἐπιστημονικοὺς κύκλους.

²³⁷ Ὁ **Κωνσταντῖνος Ασώπιος** (1785 - 1872) ἦταν Ἕλληνας λόγιος καὶ καθηγητὴς πανεπιστημίου τοῦ 19οῦ αἰῶνα ἀπὸ τὴν Ἠπειρο.

²³⁸ Εἶδος λαχανικοῦ ποὺ τοὺς σπόρους τοῦ ἐτρίβαν καὶ ἐτρώγαν οἱ Πέρσες, ὅπως σήμερον τὸ σινάπι, με ξινή γεύση

²³⁹ [Το ἀπόσπασμα τοῦ Ξενοφώντα](#) ὅπου ἀναφέρεται τὸ συγκεκριμένο χωρίο εἶναι τὸ ἐξῆς:

Ἴνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθῆι διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐδεὶς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεία. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργούντας πέμπουσιν, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστι αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι, τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστι. οἱ δ' ἂν αὐτὸ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναλιζεσθαι καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν, οἱ δ' ἂν μὴ διαγέωνται ἐν τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ' ἂν αὐτὸ ἐν τοῖς τελείοις διαγέωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν γεραιτέρων γίνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραιτέροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐηλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣ οἶονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτύρια καὶ τῆς

Γιὰ νὰ γίνῃ πιο σαφὴς ἡ ὁργάνωσις τοῦ κράτους τῶν Περσῶν, θὰ κάνω μιὰ σύντομη ἐπανάληψιν. Ἐτσι τώρα θὰ περιγράψω με πολὺ λίγα λόγια αὐτὰ ποὺ εἶπα παραπάνω. Σύμφωνα με τὰ λεγόμενα, οἱ Πέρσες εἶναι περίπου δώδεκα εκατομμύρια. Ἀπὸ αὐτοῦ, κανένας δὲν ἀποκλείεται ἀπὸ νόμον ἀπὸ τιμῆς καὶ αξιώματα, ἀλλὰ ὅλοι οἱ Πέρσες ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ στέλνουν τὰ παιδιὰ τοὺς στα δημόσια σχολεῖα δικαιοσύνης. Ἐτσι, ὅσοι μποροῦν νὰ συντηρήσουν τὰ παιδιὰ τοὺς ἄεργα τὰ στέλνουν, ἐνῶ ὅσοι δὲν μποροῦν δὲν τὰ στέλνουν. Ἐκεῖνοι ποὺ ἐκπαιδεύονται ἀπὸ τοὺς δημοσίους δασκάλους ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ συμμετάσχουν στὴν τάξη τῶν ἐφήβων, ἐνῶ σὲ ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν ἐκπαιδευθεῖ με αὐτὸν τὸν τρόπο δὲν ἐπιτρέπεται. Ἐκεῖνοι ποὺ ὀλοκληρώνουν τὴν υπηρεσίαν τοὺς στους ἐφήβους, συμμορφούμενοι με τοὺς νόμους, μποροῦν νὰ ἐγγραφῶν στους τελείους ἄνδρες καὶ νὰ συμμετάσχουν σὲ αξιώματα καὶ τιμῆς. Ἐκεῖνοι ποὺ δὲν υπηρετοῦν στους ἐφήβους δὲν γίνονται μέλη τῶν τελείων ἀνδρῶν. Ἐκεῖνοι πάλι ποὺ γίνονται μέλη τῶν τελείων ἀνδρῶν καὶ παραμένουν ἄψογοι, γίνονται μέλη τῶν γερόντων. Ἐτσι, οἱ γέροντες, ἔχοντας περᾶσει ἀπὸ ὅλα τὰ καλὰ, ἀναλαμβάνουν τὴν ἐξουσία. Καὶ αὐτὸ τὸ πολίτευμα, πιστεύουν οἱ Πέρσες, τοὺς κάνει νὰ εἶναι οἱ καλύτεροι. Καὶ ἀκόμα καὶ σήμερον, ὑπάρχουν μαρτυρίες τόσο γιὰ τὴ μετρημένη διατροφή τοὺς ὅσο

οὐδ' ἦτο κίνδυνος νὰ λησμονήσωσιν ἐπὶ πολὺ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰς χρείας.

Ἄλλοι πάλιν τῶν ἀντιπάλων τῆς Ἰωάννας, ἐν οἷς, ὡς εἰκός, καὶ ὁ Πάτερ Ναθάλιος, διατείνονται ὅτι ἡ ἔδρα ἐκείνη, ἦν βαλανευτικήν²⁴⁰ ὀνομάζουσιν, ἐχρησίμευε πρὸς ἐπιλούσεις τῶν κάτω μερῶν τοῦ κορμοῦ τοῖς πάπαις, ὧν πολλοὶ διὰ τὸν οἰκουρὸν βίον καὶ τὴν πολυφαγίαν ὑπέκειντο εἰς αἰμορροΐδας²⁴¹. Ἀλλ' ἡ ἐξήγησις αὕτη τοῦ Ναθαλίου, ἐπ' οὐδεμιᾶ ἴσως στηριζομένη μαρτυρία, οὐ μόνον ἀναισχυντος εἶναι, ἀλλὰ καὶ γελοία, διότι οὐδεὶς ποτε θέλει πιστεῦσει ὅτι οἱ τότε Πάπαι, ὅσῳ ἀναιδεῖς καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν, ἔλουον δημοσίᾳ τὰ ὀπίσθια ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγ. Σιλβέστρου, ὅπου εὐρίσκετο ἡ πολύκροτος αὕτη ἔδρα, ἥτις ἄλλως ὑπότρητος οὕσα δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς πυγολουσίᾳς. Ἐν πᾶσι τούτοις οἱ ἀρνούμενοι τὴν Ἰωάνναν ὁμοιάζουσι τοῖς πρὸ τῶν δικαστηρίων κακούργοις, οἵτινες θέλοντες παντὶ τρόπῳ ν' ἀποκρύψωσιν ἀλήθειαν θανατηφόρον ἀπὸ ἀντιφάσεων μεταπίπτουσιν εἰς ἀλογίας, ὅτε μὲν οἶκτον, ὅτε δὲ γέλωτα τοῖς ἀκροωμένοις προξενοῦντες.

Ἐπόμενοι τῷ παραγγέλματι τῶν ἀρχαίων ῥητοροδιδασκάλων, καθ' οὓς πρέπει νὰ θέτωνται εἰς τὸ τέλος τὰ ἰσχυρότερα τῶν ἐπιχειρημάτων, οὐδὲν εἶπομεν ἄχρι τοῦδε περὶ ἐτέρας ὑπὲρ τῆς Ἰωάννας μαρτυρίας, ἥτις μόνη ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ πάσας τὰς λοιπὰς ἀφανεῖς καὶ ὠχράς, ὡς σβέννυται τῶν ἀστέρων ἢ μαρμαρυγῇ, ἅμα ἢ ἡμέρα ἐπιλάμψη. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ κονισαλέων χειρογράφων, συγγραφέων ἀμφισβητουμένων ἢ καταποντισθέντων μαρμάρων, ἀλλὰ περὶ ἀθρόας Συνόδου τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ περιφανεστάτης, ἄνευ ἀντιρρήσεως οὐδεμιᾶς τὴν Ἰωάνναν παραδεχομένης. Ἀγραφον

λησμονήσουν για πολύ τις ανάγκες της ανθρωπίνης φύσης.

Ἄλλοι πάλι ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους τῆς Ἰωάννας, στους οἰοῦντες, ὅπως εἶναι φυσικὸ, συμπεριλαμβάνεται καὶ ὁ Πατὴρ Ναθάλιος, υποστηρίζουν ὅτι τὸ κάθισμα ἐκεῖνο ποὺ το ὀνομάζουν «βαλανευτικὸ» χρησίμευε στους Πάπες γιὰ νὰ πλένουν τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματός τους, καθὼς πολλοὶ ἀπὸ αὐτοῦς, λόγω τῆς καθιστικῆς ζωῆς καὶ τῆς πολυφαγίας, υπέφεραν ἀπὸ αἰμορροΐδες. Ὡστόσο, ἡ ἐξήγησις αὕτη τοῦ Ναθαλίου, ποὺ δὲν στηρίζεται σε καμιὰ μαρτυρία, εἶναι ὄχι μόνον ἀσεμνὴ, ἀλλὰ καὶ γελοία. Διότι κανεὶς δὲν θα πιστέψει ποτέ ὅτι οἱ Πάπες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὅσο ἀναιδεῖς καὶ ἀν υποθεθῶν, ἐπλεναν δημόσια τὰ ὀπίσθιά τους στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Σιλβέστρου, ὅπου βρισκόταν ἡ περίφημη αὕτη ἔδρα, ἡ ὁποία, ὄντας τρύπια, δὲν ἦταν δυνατόν νὰ χρησιμεύσει γιὰ τὸ πλύσιμο τοῦ πισινού. Σὲ ὅλα αὐτὰ, οἱ ἀρνητὲς τῆς Ἰωάννας μοιάζουν με τοὺς κακούργους στα δικαστήρια, οἱ οἱποῖοι, θέλοντας με κάθε τρόπο νὰ ἀποκρύψουν μιὰ θανάσιμη ἀλήθεια, πέφτουν ἀπὸ ἀντίφαση σε ἀνοησία προκαλώντας ἄλλοτε οἶκτο καὶ ἄλλοτε γέλιο στους ἀκροατὲς.

Ἀκολουθώντας τὴν ἐντολὴ τῶν ἀρχαίων ῥητοροδιδασκάλων, ποὺ πρότειναν νὰ τοποθετοῦνται στο τέλος τὰ ἰσχυρότερα ἐπιχειρήματα, δὲν μιλήσαμε μέχρι στιγμῆς γιὰ μιὰ ἄλλη μαρτυρία ὑπὲρ τῆς Ἰωάννας, ἡ ὁποία ἀπὸ μόνη τῆς ἀρκεῖ νὰ εξαφανίσει καὶ νὰ χλομιάσει ὅλες τις ὑπόλοιπες, ὅπως σβήνει ἡ λάμψη τῶν ἀστρῶν ὅταν φωτίσει ἡ μέρα. Δὲν πρόκειται πλέον γιὰ σκονισμένα χειρόγραφα, ἀμφισβητούμενους συγγραφεῖς ἢ βυθισμένα μάρμαρα, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ολόκληρη Σύνοδο, τὴν πιο περιφανή στὴν ἱστορία, ποὺ δέχεται τὴν Ἰωάννα χωρὶς καμιὰ ἀντίρρηση. Ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ θεωρήσει ἀγραφο χαρτί ὅσα ἄλλα με κόπο

μετρίας διαίτης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν διαίταν. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐστὶ Πέρσαις καὶ τὸ πτύειν καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι καὶ τὸ φύσης μεστοῦς φαίνεσθαι, **αἰσχρὸν δὲ ἐστὶ καὶ τὸ ἰόντα ποι φανερόν γενέσθαι ἢ τοῦ οὐρήσαι ἔνεκα ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου.** ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύνατο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία ἐχρῶντο καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλη πη ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν· οὐ δ' ἔνεκα ὁ λόγος ὠρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

καὶ γιὰ τὴν ἀσκηση ποὺ κάνουν. Ἀκόμα καὶ σήμερα, θεωρεῖται αἰσχρὸ γιὰ τοὺς Πέρσες νὰ φτύνουν, νὰ φυσᾶνε τὴ μύτη τους ἢ νὰ φαίνονται φουσκωμένοι. **Εἶναι ἐπίσης αἰσχρὸ νὰ φαίνεται κανεὶς νὰ πηγαίνει γιὰ νὰ ἀφοδεύσει ἢ νὰ ουρήσει ἢ γιὰ οτιδήποτε ἄλλο παρόμοιο.**

Αὐτὸ δὲν θα μπορούσαν νὰ το κάνουν, ἀν δὲν ἀκολουθοῦσαν μετρημένη διατροφή καὶ ἀν δὲν ξόδευαν τὰ υγρά με πολλὴ δουλειὰ ὥστε νὰ φεύγουν με κάποιον ἄλλο τρόπο. Αὐτὰ ἔχουμε νὰ πούμε γιὰ ὅλους τοὺς Πέρσες. Τώρα, γι' αὐτὸ ποὺ ξεκίνησε ἡ ὁμιλία μας, θα ἀφηγηθούμε τις πράξεις τοῦ Κύρου, ξεκινώντας ἀπὸ τὴν παιδικὴ του ηλικία.

²⁴⁰ Balnearia

²⁴¹ Natal, Alexand. Dissert. Aril

χάρτην δύναται νὰ θεωρήσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅσα ἄλλα ἐπιπόνως ὑπὲρ αὐτῆς ἐσωρεύσαμεν, ὀκτῶ αἰῶνων ἀνατινάξαντες τὴν κόνιν, ἀρχιερεῖς καὶ ποιητὰς, ἱστορικοὺς καὶ ἁγίους μάρτυρας ἐκ τοῦ τάφου ἀναγαγόντες, καὶ εἰς ταύτην μόνην νὰ προσηλώσῃ τὸ βλέμμα, ἱκανὴν οὖσαν πᾶσαν ἀσάφειαν, πᾶσαν ἀντίρρησην καὶ ἀμφιβολίαν ὡς νέφη ἐλαφρὰ νὰ διασκορπίσῃ.

Τῷ ἔτει 1410 τὴν ἀδιαίρετον ἐν οὐρανῷ Ἀγίαν Τριάδα ἀντεπροσώπευεν ἐπὶ τῆς γῆς τριάς στασιάζουσα καὶ διηρημένη, Ἰωάννης ὁ κγ', Γρηγόριος ὁ ιβ' καὶ Οὐρανὸς ὁ γ', συγχρόνως παπεύοντες καὶ ἄρπαγας, ἀντιχριστοὺς, ἀντιπάπας ἀλλήλους ἀποκαλοῦντες. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης ὁ πρὶν πειρατῆς καὶ ἔπειτα Πάπας ἐληίζετο τὴν Ἰταλίαν, ὁ δὲ Βενέδικτος ἔκαιεν ἀνθρώπους ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ὁ γέρον Γρηγόριος, ἀποβαλὼν πάντας τοὺς ὀπαδοὺς καὶ τοὺς ὀδόντας, ἀνεθεμάτιζε τὸν κόσμον ὅλον ἐξ Ἀγκώνης²⁴². Ἐν τούτοις οἱ ἄγροὶ ἔμενον ἀκαλλιέργητοι, αἱ πόλεις ἠρημοῦντο, ὁ Βικλέφιος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Βοημίᾳ ὁ Οὐσσιος ἐξανίσταντο κατὰ τῆς ἱερατικῆς αἰσχροτήτος, οἱ δὲ Τούρκοι ἠπέιλουν καὶ πάλιν τὴν Εὐρώπην, καὶ οὔτε χρήματα οὔτε ἄνδρες πρὸς ἄμυναν ὑπῆρχον πλέον, τῶν πάντων καταβρωθέντων ὑπὸ τῆς τρικεφάλου ὕδρας. Εἰς τοιαύτην δεινώσιν περιελθόντων τῶν πραγμάτων, τοῦ δὲ κακοῦ καθ' ἐκάστην αὐξάνοντος, ὁ Αὐτοκράτωρ Σιγισμούνδος διενεώθη ὡς μόνον σωτηρίας μέσον νὰ συναθροίσῃ σύνοδον ἐν Κωνσταντίᾳ

συγκεντρώσαμε ὑπὲρ τῆς, τινάζοντας τὴ σκόνη ὀκτῶ αἰῶνων, βγάζοντάς ἀπὸ τον τάφο τους ἀρχιερεῖς καὶ ποιητῆς, ἱστορικοὺς καὶ ἁγίους μάρτυρες, καὶ νὰ στηλώσει τὸ βλέμμα μόνο αὐτήν, ἡ ὁποία ἀρκεῖ γιὰ νὰ διαλύσει κάθε ἀσάφεια, κάθε ἀντίρρηση καὶ ἀμφιβολία, σαν τὴν ἐλαφριά συννεφιά.

Τὸ ἔτος 1410, τὴν ἀδιαίρετη οὐράνια Ἀγία Τριάδα ἀντιπροσώπευε στὴ γῆ μιὰ τριάδα ποὺ μάλωνε μεταξύ τῆς καὶ ἦταν διαιρεμένη: ὁ Ἰωάννης ὁ ΚΓ', ὁ Γρηγόριος ὁ Β' καὶ ὁ Οὐρανὸς ὁ Γ', ποὺ ἀσκούσαν τὸ παπικὸ ἀξίωμα ταυτόχρονα, καὶ ἀποκαλοῦσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον ἄρπαγες, ἀντιχριστοὺς καὶ ἀντιπάπες. Ἔτσι, ὁ Ἰωάννης, ποὺ ἦταν πρῶτα πειρατῆς καὶ μετὰ ἐγένε Πάπας, λεηλατοῦσε τὴν Ἰταλία, ὁ Βενέδικτος ἔκαιγε ἀνθρώπους στὴν Ἰσπανία, ἐνῶ ὁ γέρο-Γρηγόριος, ἔχοντας χάσει ὅλους τοὺς ὀπαδοὺς καὶ τὰ δόντια του, ἀφόριζε τὸν κόσμον ὅλον ἀπὸ τὴν Ἀγκώνα. Ἐν τῷ μεταξύ, τὰ χωράφια ἔμεναν ἀκαλλιέργητα, οἱ πόλεις ἐρημώνονταν, ὁ Βικλέφιος στὴν Ἀγγλία καὶ ὁ Οὐσσιος²⁴⁴ στὴν Βοημία ἐπαναστατοῦσαν κατὰ τῆς ἱερατικῆς αἰσχροτήτος, ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἀπειλοῦσαν καὶ πάλιν τὴν Εὐρώπη, καὶ οὔτε χρήματα οὔτε ἄνδρες γιὰ ἄμυνα δὲν υπῆρχαν πλέον, ἀφοῦ τὰ πάντα τὰ εἶχε καταβροχθίσει ἡ τρικεφάλη Ὑδρα. Ἐχοντας φτάσει τὰ πράγματα σὲ τέτοια δεινὴ κατάσταση, καὶ με τὸ κακὸ νὰ αὐξάνεται καθημερινά, ὁ Αὐτοκράτορας Σιγισμούνδος²⁴⁵ σκέφτηκε ὡς μόνον μέσον σωτηρίας νὰ συγκαλέσει σύνοδο στὴν Κωνσταντία γιὰ νὰ

²⁴² "Ὅρα τὴν ἱστορίαν τῶν Παπῶν ὑπὸ Bruys εἰς βίον Ἰωάνου κγ', τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Κωνσταντίᾳ Συνόδου ὑπὸ Lenfant καὶ τὰ ἐν τῇ βιβλ. τοῦ ἡμ. Πανεπιστ. Πρακτικὰ τῆς Συνόδου (Script. Concilii Constantiniensis, typis Salom. Schnorii Helmstadt 1700), συλλογὴν πλουσίαν καὶ πολῦτιμον, ἐξ ἧς ἠρανίσθη τὰ πλεῖστα τῶν κατωτέρω.

²⁴⁴ Ὁ Γιαν Χους, ἐξελληνισμένα **Ἰωάννης Οὐσσιος**, ἦταν ὁ σπουδαιότερος Τσέχος θεολόγος καὶ μεταρρυθμιστῆς τοῦ 15ου αἰῶνα, ποὺ με τὸ ἔργο του ἀνοίξε τὸ δρόμο γιὰ τὴν μεγάλη θρησκευτικὴ μεταρρύθμιση τοῦ 16ου αἰῶνα. Υἱὸς πρῶτος τοῦ προτεσταντικῆς κινήματος, ποὺ ἄσκησε ἰσχυρὴ ἐπιρροή στὴν κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ ἰδιαίτερα στὴς διδασκαλίες τοῦ Μαρτίνου Λούθηρου. Ὁ ἴδιος κατηγορήθηκε ὡς αἰρετικὸς καὶ πέθανε στὴν πυρὰ. Ἐγένε εθνικὸς ἥρωας γιὰ τοὺς Τσέχους καὶ τὸ 1999 ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὸν πάπα ὡς μεταρρυθμιστῆς τῆς ἐκκλησίας.

²⁴⁵ **Ὁ Σιγισμούνδος τοῦ Λουξεμβούργου** (14 ἢ 15 Φεβρουαρίου 1368 – 9 Δεκεμβρίου 1437) ἦταν μονάρχης ποὺ βασιλεψε ὡς Βασιλιάς τῆς Ουγγαρίας καὶ τῆς Κροατίας ἀπὸ τὸ 1387, Βασιλιάς τῆς Γερμανίας ἀπὸ τὸ 1410, Βασιλιάς τῆς Βοημίας ἀπὸ τὸ 1419 καὶ Αὐτοκράτορας τῆς Ἁγίας Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὸ 1433 ἕως τὸν θάνατό του τὸ 1437 καθὼς καὶ πρίγκιπας-εκλέκτορας τοῦ Βραδεμβούργου (1378–1388 καὶ 1411–1415). Ἦταν τὸ τελευταῖο ἄρρεν μέλος τοῦ Οἴκου τοῦ Λουξεμβούργου. Ὁ Σιγισμούνδος γεννήθηκε στὴ Νυρεμβέργη, γιὸς τοῦ Καρόλου Δ', αὐτοκράτορα τῆς Ἁγίας Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς τέταρτης συζύγου του Ελισάβετ τῆς Πομερανίας. Τὸ 1396 ὁ Σιγισμούνδος ἠγήθηκε τῆς Σταυροφορίας τῆς Νικόπολης, ἀλλὰ ἠττήθηκε κατὰ κράτος ἀπὸ τὴν Οθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. Υἱὸς ἦταν ἀπὸ τὴν κινήσει δυνάμεις γιὰ τὴ Σύνοδο τῆς Κωνσταντίας (1414–1418), ποὺ τερμάτισε τὸ Παπικὸ Σχίσμα, ἀλλὰ οδήγησε ἐπίσης σὺς Πολέμους τῶν Χουσιτών, ποὺ κυριάρχησαν τὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του. Ἡ σύνοδος τερματίστηκε τὸ 1418, ἔχοντας ἐπιλύσει τὸ Σχίσμα καὶ —με μεγάλη συνέπεια γιὰ τὴ μελλοντικὴ σταδιοδρομία τοῦ Σιγισμούνδου— με τὴν καύση στὴν πυρὰ ὡς αἰρετικῆς τοῦ Τσέχου θρησκευτικῆς μεταρρυθμιστῆ Γιαν Χους τὸν Ἰούλιο τοῦ 1415. Ἡ συνηγορία τοῦ Σιγισμούνδου γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Χους ἀποτελεῖ ἀντικείμενο διαμάχης. Εἶχε παραχωρήσει στὸν Χους ἄδεια ἀσφαλοῦς διέλευσης καὶ διαμαρτυρήθηκε γιὰ τὴ φυλάκισή του, ἀλλὰ ὁ Χους κἄνκε κατὰ τὴν ἀπουσία τοῦ Σιγισμούνδου. Ὅταν κάποια στιγμή κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συνόδου ἓνας καρδινάλιος διόρθωσε τὰ λατινικά τοῦ Σιγισμούνδου ἐκεῖνος τοῦ ἀπάντησε *Ego sum rex Romanus et super grammaticam* («Εἶμαι βασιλιάς τῶν Ῥωμαίων καὶ πάνω ἀπὸ τὴ γραμματικὴ»). Ὁ Τόμας Κάρλαϊλ ὀνόμασε τὸν Σιγισμούνδο "Super Grammaticam".

πρὸς συρρόαφην τοῦ σχίσματος καὶ μεταρρύθμισιν τῆς Ἐκκλησίας, καταπέισας δι' ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων καὶ τὸν Ἰωάννην, ἐλπίζοντα ν' ἀπαλλαγῇ οὕτω τῶν ἀντιζήλων²⁴³.

Παρὰ τὴν ὄχθην τῆς ὁμώνυμου λίμνης ἀνυψώθη ὑπὸ Κωνσταντίνου ἡ ἄσημος πρῶην καὶ διὰ τῆς Συνόδου δοξασθεῖσα Κωνσταντία. Εκεῖ ἤρξαντο συρρέοντες περὶ τὰ τέλη τοῦ 1413 βασιλεῖς, Εκλέκτορες, θεολόγοι καὶ ἀρχιερεῖς πανταχόθεν. Ἠκολούθουν δὲ καὶ πενήντα χρυσοχόοι, τριακόσιοι τεσσαράκοντα κουρεῖς, ἔννεακόσιοι μάγειροι, τριακόσιοι οἰνοπῶλαι, πλήθος ὑπηρετῶν, χορευτῶν καὶ ὀρχηγηστρίδων καὶ ἑπτακόσιοι δεκαοκτῶ ἑταῖροι²⁴⁶, οἵτινες πάντες ἐσκήνωσαν ὑπὸ ξυλίνοιο οἰκίσκου περὶ τὸν ναόν, ἐν ᾧ ἔμελλον νὰ συζητηθῶσιν αἱ τύχαι τῆς χριστιανωσύνης. Φθάσαντος δὲ μετ' οὐ πολὺ καὶ τοῦ Πάπα Ἰωάννου, ἤρξατο ἡ Σύνοδος τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς. Καὶ τὴν μὲν ἡμέραν ἐδαπάνων οἱ ποιμένες τῆς καθολικῆς ἀγέλης καίοντες ἀνθρώπους ἢ συζητοῦντες περὶ τοῦ χρώματος τῶν ἱερατικῶν στολῶν καὶ τοῦ πλάτους τῶν χειρῶν²⁴⁷, τὴν δὲ νύκτα ἀνεπαύοντο εἰς τῆς καλῆς Ἱμπερίας²⁴⁸ καὶ τῶν συντροφῶν αὐτῆς τὰς ἀγκάλας.

Ἄλλ' εἰσέλθωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν ἱερὸν περίβολον τῆς Συνόδου. Ἐπὶ θρονίων ἐν σχήματι ἰππέιου πετάλου τεταγμένων κάθονται τὰ μέλη

μαντάρει το σχίσμα και να μεταρρυθμίσει την Εκκλησία, πείθοντας με απατηλές υποσχέσεις και τον Ιωάννη, που ἐλπίζε να ἀπαλλαγῇ ἔτσι ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους του.

Στις ὄχθες τῆς ὁμώνυμης λίμνης, υψώθηκε ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο ἡ ἄσημη ἕως τότε και δοξασμένη μέσω τῆς Συνόδου, Κοσταντζα. Εκεί ἀρχισαν να συρρέουν προς τα τέλη του 1413 βασιλεῖς, εκλέκτορες, θεολόγοι και αρχιερεῖς ἀπὸ παντοῦ. Τους ἀκολουθοῦσαν πενήντα χρυσοχόοι, τριακόσιοι σαράντα κουρεῖς, ἐννιακόσιοι μάγειροι, τριακόσιοι οἰνοπῶλες, πλήθος ὑπηρετῶν, χορευτῶν και χορευτριῶν, και ἑπτακόσιες δεκαοκτῶ εταῖρες. Ὅλοι αὐτοὶ κατασκήνωσαν σε ξυλίνες καλύβες γύρω ἀπὸ τὸν ναό, ὅπου ἐπρόκειτο να συζητηθῶν οἱ τύχες τῆς χριστιανωσύνης. Μετὰ τὴν ἀφιξη και τοῦ Πάπα Ἰωάννη, ἡ Σύνοδος ἀρχισε τις ἐργασίες τῆς. Και τὴν μεν ἡμέρα οἱ ποιμένες τοῦ καθολικοῦ ποιμνίου τὴν περνοῦσαν καίγοντας ἀνθρώπους ἢ συζητῶντας για το χρώμα τῶν ἱερατικῶν στολῶν και το πλάτος τῶν μανικιῶν, τὴν δε νύκτα ἀναπαύονταν στις ἀγκαλιὰ τῆς καλῆς Ἱμπερίας²⁴⁹ και τῶν φιλενάδων τῆς.

Ἀς μπούμε, ὁμως, και εμεῖς στον ἱερό περίβολο τῆς Συνόδου. Σε θρόνους, τοποθετημένους σε σχήμα πέταλου ἀλόγου, κάθονται τα μέλη τῆς και

²⁴³ ὁ αὐτοκράτωρ μετεχειρίσθη, ἵνα καταπέισῃ τὸν σκληροτράχηλον Ἰωάννην, Ἐμμανουὴλ τὸν Χρυσολωρᾶν, ἀποσαλέντα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ζήτησιν ἐπικουρίας κατὰ τῶν Τούρκων· ὥστε εἰς Ἑλληνα ὀφείλεται ἴσως ἡ ἐπιτυχία τῆς Συνόδου

²⁴⁶ Κατὰ χειρόγραφον Ἡμερολόγιον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐταῖρῶν ὑπερέβαινε τὰς χιλίας πεντακοσίας (Lenfant, Histoire du Concile τόμ. Δ, σ. 50). Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἔσυραν ἐκεῖ τὸ σὰς γυναῖκας, θέλοντες, φαίνεται, ν' ἀποδείξωσιν ὅτι τῷ ὄντι ἀγαγκαῖα ἦτο ἡ μεταρρύθμισις τοῦ ἱερατείου.

²⁴⁷ Statuunt contra clericos, qui vestes viridas, rubras, supra talem curtas, aut manicas latas ultra palmum (Concil τόμ. Α, σ. 636).

²⁴⁸ Ὅρα περὶ τῆς Φρύνης ταύτης τοῦ μεσαίωκου καὶ τῶν ἄλλων αὐτῆς ἐν Κωνσταντίᾳ τὰ Παιγνιώδη διηγήματα (Contes Drolatiques) τοῦ Βαλζάκ, Πλὴν δὲ ταύτης ἤκμασε κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ε' καὶ ἄλλῃ ὁμώνυμος εταῖρα, ἣτις τοσοῦτ' ἐτιμᾶτο παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ὥστε μετὰ θάνατον τὸ σῶμα αὐτῆς ἐναπετέθη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας ὑπὸ καλλιμάρμαρον πλάκα, ἐφ' ἧς ἐνεχαράχθη εἰς ἔπαινον τοῦ κάλλους αὐτῆς τὸ ἀκόλουθον ἐπιτύμβιον Imperia cortisana Romana, quæ digna tanto nomine, raræ intra homines formæ specimen dedit. Vixit. annos xxvi, dies XII. Obiit 1511, die 15 Augusti.

Ἴδε τὸ πόνημα τοῦ Briffault Secret de Rome σ. 143.

²⁴⁹ **Τὸ ὄνομα τῆς Ἱμπερίας** δανεῖζεται ὁ Ροῖδης ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Μπαλζάκ [La Belle Imperia](#). Ἀποτελεῖ μέρος τῆς συλλογῆς Les Cent Contes drolatiques που ἐκδόθηκε στο Παρίσι, ἀπὸ τὸν C. Gosselin (καὶ τὸν E. Werdet) ἀπὸ τὸ 1832 ἕως τὸ 1837. Πρόκειται για μια σφοδρὴ σάτιρα τῶν ἠθῶν τοῦ καθολικοῦ κλήρου στην οποία ἡ εταῖρα Ἱμπερία σαγηνεύει καρδινάλιους και πρίγκιπες και τοὺς τραβάει ἀπὸ τὴ μύτη. Ὡστόσο, ἡ ιστορικὴ Imperia που χρησίμευσε ως πηγαῖο υλικὸ τῆς ιστορίας τοῦ Μπαλζάκ ἦταν μια καλὰ μορφωμένη Ἰταλίδα εταῖρα που πέθανε τὸ 1512, σχεδὸν 100 χρόνια μετὰ τὴν σύνοδο, και δεν ἐπισκέφτηκε ποτὲ τὴν Κωνσταντζα. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ 1993, στην Κωνσταντζα, δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Peter Lenk και ἀνεγέρθηκε λαθραῖα ἕνα πολὺ μεγάλο ἀγαλμα που τὴν ἀπεικονίζει. Ἡ ἀνέγερση τοῦ ἀγάλματος προκάλεσε διαμάχες, ἀλλὰ βρισκόταν στην ἰδιωτικὴ ἰδιοκτησία μιας σιδηροδρομικῆς εταιρείας που δεν ἔφερε ἀντίρρηση για τὴν παρουσία του. Τελικὰ, ἐγινε ἕνα ευρέως γνωστὸ ὀρόσημο τῆς πόλης.

Τὸ ἀγαλμα δείχνει μια γυναῖκα να κρατᾷ δύο ἀντρες στα χέρια τῆς. Ἀν και οἱ δύο ἀνδρες μοιάζουν με τὸν Πάπα Μαρτίνο Ε' και τὸν αὐτοκράτορα Σιγισμόνδο, ὁ Λενκ ἔχει δηλώσει ὅτι αὐτὲς οἱ μορφὲς "δεν εἶναι ὁ Πάπας και ὁ Αὐτοκράτορας, ἀλλὰ δύο ἀνόητοι που ἀπέκτησαν τα διακριτικὰ τῆς κοσμικῆς και πνευματικῆς ἐξουσίας".

αὐτῆς συζητοῦνται ὀπισθεν αὐτῶν στίλβουσιν αἱ λόγχαι τῶν δορυφόρων καὶ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τὰ ἐμβλήματα τῆς εὐγενείας, ὅπου καὶ ἂν στρέψωμεν τὸ βλέμμα,

Εκλέκτορες Κατάχρυσοι ἢ καρδινάλιοι περιπόρφυροι

Electeurs de drap d'or, cardinaux d'ecarlate²⁵⁰

Εκεῖ οἱ φωστήρες τῆς ἐκκλησίας, Γέρωσιν ὁ χριστιανικώτατος, ὁ βαθύσοφος καρδινάλιος Αἰλλῆς, ὁ νέος Ιερεμίας Ματθαῖος Ροΐδερος²⁵¹ καὶ ὁ εἰς Ἰταλίαν εἰσηγητῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Χρυσολωρᾶς· ἐκεῖ οἱ μεγάλοι τῆς γῆς, ὁ σκηπτροῦχος καὶ ἐβραΐζων τὸ σχῆμα Δουξ τῆς Σαβαυδίας Αμεδαῖος, ὁ ἀγένειος Κόμης τῆς Κλιβίας Αδόλφος, στηριζόμενος ἐπὶ σπάθης μακροτέρας ἑαυτοῦ, ὁ φοβερός Δουξ τῆς Αὐστρίας Ερνέστος, οὗ μόνον οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ὁ πῶγων διακρίνονται ὑπὸ βαρεῖαν λευκόλοφον περικεφαλαίαν καὶ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας Ρουδόλφος, λευκῆς ἄρκτου μηλωτὴν περιβεβλημένος²⁵² ἐκεῖ πατριάρχαι τέσσαρες καὶ εἰκοσιεπτὰ πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Σαρακηνῶν πρέσβεις. Οὐδέποτε συνῆλθεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὀμίγησις σεμνοτέρα ταύτης ἢ καταπληκτικώτερα.

Ἡ ὥρα ἦτο ὡσεὶ ἐβδόμη τῆς πρωΐας καὶ ὁ ἥλιος τοῦ Ἰουνίου εἰσδύων ποικιλόχρους διὰ τῶν ἐζωγραφημένων ὑάλων τῆς ἐκκλησίας ἐπηύξανε τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς πορφύρας τὴν λάμψιν, ὅτε κρότος ὄπλων καὶ συρομένων ἀλύσεων ἀκούεται πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ. Πάντων τὰ βλέμματα στρέφονται νὰ ἴδωσι τὸν ὑπὸ τοῦ ἀπαισίου ἤχου ἀναγγελλόμενον ἀλλ' αἰφνης τὸ φῶς τοῦ ἡλίου σβέννυται καὶ σκότος βαθύ ἀπλουταὶ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ ἱερεῖς ζητοῦσιν ἔντρομοι τὰ κρεμάμενα ἀπὸ τοῦ τραχήλου φυλακτήρια, οἱ δὲ ἄρχοντες τοῦ ξίφους τὴν λαβὴν²⁵³. Ὅποτε δὲ παρελθούσης τῆς ἡλιακῆς ἐκλείψεως ἐπέλαμψε καὶ πάλιν ἡ ἡμέρα, ἐν μέσῳ τῆς συνελεύσεως ἐφάνη κυκλοῦμενος ὑπὸ δεσμοφυλάκων καὶ

συζητοῦν. Πίσω τους λάμπουν οἱ λόγχες τῶν δορυφόρων καὶ πάνω ἀπὸ τα κεφάλια τους τα ἐμβλήματα τῆς εὐγένειας. Ὅπου καὶ ἂν στρέψουμε τὸ βλέμμα,

Εκλέκτορες Κατάχρυσοι ἢ καρδινάλιοι περιπόρφυροι

Electeurs de drap d'or, cardinaux d'ecarlate

Εκεῖ βρίσκονταν οἱ φωστήρες τῆς ἐκκλησίας, ὁ χριστιανικώτατος Γέρωσιν, ὁ βαθύσοφος καρδινάλιος Αἰλλῆς, ὁ νέος Ιερεμίας Ματθαῖος Ροΐδερος καὶ ὁ εἰσηγητῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων στὴν Ἰταλία Χρυσολωρᾶς. Εκεῖ ἦταν καὶ οἱ μεγάλοι τῆς γῆς, ὁ σκηπτροῦχος καὶ ντυμένος με εβραϊκὰ ρούχα Δούκας τῆς Σαβοΐας Αμεδαῖος, ὁ ἀγούρος Κόμης τῆς Κλιβίας Αδόλφος, στηριγμένος σε ἓνα σπαθί μακρύτερο ἀπὸ τὸν ἴδιο, ὁ φοβερός Δούκας τῆς Αὐστρίας Ερνέστος, τοῦ οἰοῦ μόνον τὰ μάτια καὶ ἡ γενειάδα διακρίνονται κάτω ἀπὸ μιὰ βαριά περικεφαλαία με λευκὸ λοφίον, καὶ ὁ ἐκλέκτορας τῆς Σαξωνίας Ρουδόλφος, ντυμένος με λευκὴ γούνα ἀρκούδας. Εκεῖ παρευρίσκονταν καὶ τέσσερις πατριάρχες καὶ εἴκοσι ἐπτὰ πρέσβεις ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς Σαρακηνοὺς. Ποτέ δὲν εἶχε συγκεντρωθεῖ πιο σεβαστὴ ἢ πιο ἐντυπωσιακὴ συνέλευση ἀπὸ αὐτή.

Ἦταν περίπου ἐφτά ἡ ὥρα τὸ πρωῖ καὶ ὁ ἥλιος τοῦ Ἰουνίου, μπαίνοντας πολυχρῶμος μέσα ἀπὸ τὰ ζωγραφιστὰ τζάμια τῆς ἐκκλησίας, αὗξανε τὴ λάμψη τοῦ χρυσοῦ καὶ τῆς πορφύρας, ὅταν ἓνας κρότος ἀπὸ ὄπλα καὶ σύρσιμο ἀλυσίδων ἀκούγεται μπροστὰ ἀπὸ τὴν εἰσὸδο τοῦ ναοῦ. Τα βλέμματα ὅλων στρέφονται γιὰ νὰ δουν αὐτὸν ποὺ ἀναγγέλλεται ἀπὸ τὸν ἀχαρὸ ἤχο, ἀλλὰ ξαφνικὰ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου σβήνει καὶ βαθύ σκοτάδι ἀπλώνεται στὴν ἐκκλησία. Φοβισμένοι, οἱ ἱερεῖς ψάχνουν τὰ φυλαχτὰ ποὺ κρέμονται ἀπὸ τὸν λαιμὸ τους, ἐνῶ οἱ ἀρχοντες σφίγγουν τὴ λαβὴ τοῦ σπαθιοῦ τους. Μόλις πέρασε ἡ ἡλιακὴ ἐκλείψη καὶ ἐλάμψε ξανά ἡ μέρα, ἐμφανίστηκε στὸ μέσο τῆς συνέλευσης περικυκλωμένος ἀπὸ δεσμοφύλακες καὶ ἀλυσίδες,

²⁵⁰ Βίκτορος Ούγου Ερνάνης πράξ. β'.

²⁵¹ Mathieu Roeder, διδάκτωρ τῆς θεολογίας ἐν Παρισίοις, ὅστις παρέβαλε τὴν τότε Ἐκκλησίαν πρὸς τὸν παραλυτικὸν τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰς τοῦτον ἀποδίδεται τὸ περίφημον δίστιχον Virtus, Ecclesia, Populus, Damon, Simonia Cessat, errat, turbatur, regnat, dominatur, ὅπερ, ἐκάστου ὀνόματος συνδεομένου μετὰ τοῦ ὑποκάτω ῥήματος, μεταφράται « Ἡ Ἀρετὴ παύει, ἡ Ἐκκλησία σφάλει, ὁ λαὸς ταρασσεται, ὁ Δαίμων ἐξουσιάζει, ἡ Σιμωνία βασιλεύει » (Hist. du Concil., σ. 49).

²⁵² Τα σχήματα πάντων τούτων περιέγραψα κατὰ τὰς ὥραιας εἰκόνας, αἵτινες κοσμοῦσι τὰ Πρακτικὰ τῆς Συνόδου, ἐν τῇ βιβλ. τοῦ Πανεπιστ.

²⁵³ Πάντα ταῦτα εἶναι ἀληθῆ, ληφθέντα οὐχὶ ἐκ μυθιστορημάτων ἢ συγχρόνου συγγραφέως, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν Πρακτικῶν τῆς Συνόδου « Eo die, quid erat septimus Junii, horam circiter septimam, cum paulo ante totalis solis eclipsis, Johannem Hus magna turba armatorum militum cinctum coram eis sistis mandarunt (τόμ. Β', σ. 324).

άλυσεσι, βεβαρυμένος ἀνὴρ κάτωχρος καὶ κατεσκληκῶς ὑπὸ τῆς κακουχίας, ῥάσον φέρων καὶ πῶγωνα μακρόν, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς περικεφαλαίαν χαρτίνην, ἐφ' ἧς ἦσαν δύο κακοὶ δαίμονες ἐζωγραφημένοι²⁵⁴. Οὗτος ἦτο ὁ ἀπόστολος τῆς Βοημίας Ἰωάννης Οὔσσιος, ὁ μέλλον νὰ παράσχη ἡμῖν ἄμαχον ὑπὲρ τῆς Ἰωάννας μαρτυρίαν. Κηρύξας ὁ μάρτυς οὗτος ἐν Βοημία ὅτι ὁ Πάπας ἦτο ἅγιος οὐχὶ διότι εἶναι πλούσιος ἢ βασιλεὺς, ἀλλ' ἂν ἠκολούθει τὰ περὶ πραότητος καὶ ἐλεημοσύνης παραγγέλματα τοῦ Σωτῆρος, ὅτι ὁ ἀφορισθεὶς ὑπὸ ἀρχιερέως δύναται ἐλέω Θεοῦ νὰ σωθῆ, ὁ δὲ κατατρώγων τὴν ποίμνην εἶναι ἀνάξιος τοῦ ὀνόματος ποιμένος καὶ ὁ Ἰούδας ψευδῆς τοῦ Ἰησοῦ μαθητῆς, καὶ ἄλλας τοιαύτας αἰρετικὰς βλασφημίας, ἐφέρετο σιδηροδέσμιος πρὸ τῆς Συνόδου, ἵνα δικασθῆ καὶ ἔπειτα παραδοθῆ εἰς τὰς φλόγας. Ἀλλ' ἡ ἀνάκρισις ἄρχεται, ἀνοίγονται τοῦ Οὔσσιου τὰ βιβλία καὶ ἀνὰ ἓν ἀναγινώσκονται τὰ ἐπιλήψιμα χωρία, ἐν οἷς καὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἄνευ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς δύναται νὰ διοικήσῃ αὐτὴν διὰ τῶν ἀληθῶν αὐτοῦ μαθητῶν, διεσπαρμένων ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.

Ερωτηθεὶς ὁ ὑπόδικος πῶς ἐτόλμησε τοιαῦτα νὰ γράψῃ, ἀπεκρίθη «*Ἀκέφαλος καὶ ἀναρχος δὲν ἦτο ἡ Ἐκκλησία, ὅτε ἐπὶ δύο ἔτη καὶ πέντε μῆνας ἐπάπενεν ἡ γυνὴ Ἰωάννα;*» Καὶ πάλιν ἐξετασθεὶς διὰ τί εἶπεν ὅτι δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀναγορευθῆ τις Πάπας, ἵνα ἦ ἀληθῆς τῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγός, ἀπεκρίθη, «*Εἶπον τοῦτο, ἵνα μὴ χριστιανὸς τις, ἀπατηθεὶς ὑπολάβῃ καὶ τὴν Πάπισσαν ὡς ἀληθῆ τῆς Ἐκκλησίας ἀρχηγόνῃ. Οὐδεὶς τῶν παρευστώτων εὐρέ τι ἀντειπεῖν εἰς ταῦτα οὐδ' ἠλέγξεν ἢ ἐχλεύασε τὸν εἰπόντα, καὶ ἐνῶ τὸ περὶ Ἐκκλησίας βιβλίον τοῦ Οὔσσιου εὐρίσκετο ἐκεῖ ἠνεωγμένον καὶ πλεῖστα κακόβουλα ὄμματα προσηλοῦντο ἐπ' αὐτὸ τὸν κώνωπα διωλίζοντα καὶ βλασφημίας ἀνευρίσκοντα ἐν ἐκάστῳ στίχῳ, μόνον τὸ κατωτέρω χωρίον διέφυγε τὴν καταδίκην, «*Ἡ μέλλουσα νὰ κατισχύσῃ τῶν πυλῶν τοῦ Ἄδου καθολικὴ Ἐκκλησία πρέπει νὰ εἶναι ἄμωμος, ἀμόλυντος καὶ ἀρρητίδωτος· ἀλλὰ τοιοῦτοι δὲν ὑπῆρξαν πάντοτε οἱ Πάπαι καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτῶν καρδινάλιοι, πολλάκις ὑποπεσόντες εἰς ἁμαρτίαν καὶ ἀπάτην, ὡς ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πάπα Ἰωάννου, ὅστις ἦν γυνή. Ἄσπιλον ἄρα γε καὶ ἀμόλυντον νὰ ὑποθέσωμεν καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην, τὴν δημοσίᾳ**

ἓνας ἀρρωστημένους ἀνδρας, κατάχλομος καὶ σκελετωμένος ἀπὸ τὶς κακουχίας, που φοροῦσε ῥάσο καὶ εἶχε ἓνα μακρὸ γένι, καὶ στο κεφάλι του ἓνα χάρτινο καπέλο, πάνω στο οποίο ἦταν ζωγραφισμένοι δύο κακοὶ δαίμονες. Ἦταν ὁ ἀπόστολος τῆς Βοημίας, ὁ Ἰωάννης Οὔσσιος, αὐτὸς που θα μας προσέφερε ἀμάχητη μαρτυρία για τὴν Ἰωάννα. Ὁ μάρτυρας αὐτὸς κήρυξε στὴν Βοημία ὅτι ὁ Πάπας δὲν εἶναι ἅγιος ἐπειδὴ εἶναι πλούσιος ἢ βασιλιάς, ἀλλὰ μόνο ἀν ἀκολουθεῖ τὶς ἐντολές του Σωτῆρα για πραότητα καὶ ἐλεημοσύνη. Κήρυξε ἐπίσης ὅτι ὅποιος ἀφορίζεται ἀπὸ ἀρχιερέα μπορεῖ με τὸ ἐλεος του Θεοῦ νὰ σωθεῖ, ὅτι αὐτὸς που κατατρώει τὸ ποίμνιο εἶναι ἀνάξιος του ὀνόματος ποιμένας, ὅτι ὁ Ἰούδας ἦταν ψεύτικος μαθητῆς του Ἰησοῦ, καὶ ἄλλες αἰρετικὲς βλασφημίες. Γι' αὐτὸ τον ἔφεραν σιδηροδέσμιο μπροστὰ στὴ Σύνοδο, για νὰ δικαστεῖ καὶ ὕστερα νὰ παραδοθεῖ στὶς φλόγες. Ξεκινᾷ ἡ ἀνάκριση, ἀνοίγονται τὰ βιβλία του Οὔσσιου καὶ διαβάζονται ἓνα πρὸς ἓνα τὰ ἀμφισβητούμενα χωρία, στα οποία περιλαμβάνεται καὶ ἡ δήλωση ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, ἀκόμα καὶ χωρὶς ἀρχηγὸ τῆς Ἐκκλησίας στὴ γῆ, μπορεῖ νὰ τὴ διοικήσει μέσω των ἀληθινῶν μαθητῶν του, που εἶναι διασκορπισμένοι σε ὅλη τὴν οἰκουμένην.

Ερωτηθεὶς ὁ κατηγορούμενος πῶς τόλμησε νὰ γράψῃ τέτοια πράγματα, ἀπάντησε: «*Δὲν ἦταν ἀκέφαλη καὶ ἀναρχὴ ἡ Ἐκκλησία ὅταν για δύο χρόνια καὶ πέντε μῆνες ἦταν πάπας ἡ γυναῖκα Ἰωάννα;*» Καὶ ξανά, ὅταν ἐξετάστηκε γιατί εἶπε ὅτι δὲν ἀρκεῖ κάποιος νὰ ἀνακηρυχθεῖ Πάπας για νὰ εἶναι ἀληθινὸς ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἀπάντησε: «*Αὐτὸ το εἶπα για νὰ μὴ ἀπατηθεῖ κανένας χριστιανὸς καὶ θεωρήσει καὶ τὴν Πάπισσα ὡς ἀληθινὴ ἀρχηγὸ τῆς Ἐκκλησίας.*» Κανεὶς ἀπὸ τους παρευρισκόμενους δὲν βρῆκε νὰ ἀντιτείνει σε αὐτὰ, οὔτε ἐλέγξε ἢ χλεύασε αὐτὸν που τα εἶπε. Καὶ ἐνῶ τὸ βιβλίον του Οὔσσιου για τὴν Ἐκκλησία βρισκόταν ἐκεῖ ἀνοιχτὸ καὶ πλήθος κακόβουλων ματιῶν καρφώνονταν πάνω του, φιλτράροντας ἀκόμα καὶ τὸ πιο ἀσήμαντο ψεγάδι καὶ βρίσκοντας βλασφημίες σε κάθε στίχο, μόνον τὸ παρακάτω χωρίο διέφυγε τὴν καταδίκη: «*Ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία που πρόκειται νὰ καταστρέψει τὶς πύλες του Ἄδῃ, πρέπει νὰ εἶναι ἀμωμῆ, ἀμόλυντῆ καὶ ἀρρητίδωτῆ. Ὁμως δὲν ἦταν πάντοτε τέτοιοι οἱ Πάπες καὶ οἱ σύμβουλοι τους καρδινάλιοι, καθὼς πολλές φορές ἔπεσαν σε ἁμαρτία καὶ ἀπάτη, ὅπως ὅταν ἐξέλεξαν τὸν Πάπα Ἰωάννη, που ἦταν γυναῖκα. Μήπως ἄραγε νὰ υποθέσουμε ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ γυναῖκα, που*

²⁵⁴ Corona papyracea Hussi capiti imposita, duobus cacodæmonibus adpictis ornata. Αυτόθι.

τεκοῦσαν;»²⁵⁵ Δίς καὶ τρίς ἐπέρριψεν ὁ ἀναμορφωτῆς τὴν Ἰωάνναν κατὰ πρόσωπον τῶν δικαστῶν, ὑποστηριζόντων τὸ ἀδιάπτωτον τῆς ἀγ. ἔδρας, καὶ οὐδεὶς τῶν ἐκεῖ εἰκοσιδύο καρδινάλιων, οὐδεὶς τῶν τεσσαράκοντα ἑννέα ἐπισκόπων, οὐδεὶς τῶν διακοσίων ἑβδομήκοντα δύο θεολόγων ἤλεγξεν αὐτὸν ὡς ψευδόμενον ἢ διέκοψεν ὡς βλασφημοῦντα. Τοιαύτη μαρτυρία ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Συνόδου ὑπὸ δεκαοκτῶ παπιστῶν γραμματέων καταχωρηθεῖσα οὔτε εἰς ἀντίρρησιν ὑπόκειται οὔτε χρήζει σχολίων.

Μετ' ὀλίγον ὁ Οὐσσιος, μὴ θελήσας νὰ παραδεχθῆ τὸ ἀναμάρτητον τοῦ Πάπα, ἐκάη ὡς αἰρετικὸς ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων τῶν ἀρχιερέων, οἵτινες τὸν προεδρεύσαντα ἐν τῇ Συνόδῳ Πάπαν Ἰωάννην καθήρεσαν καὶ καθιέρωσαν ὡς μοιχόν, φαρμακευτὴν, σιμωνιακὸν καὶ αἰμομίκτην²⁵⁶. Αναβαίνων ὁ Οὐσσιος τὴν πυρὰν ἠὺχαρίστησε καὶ ἠσπάσθη τοὺς δεσμοφύλακας καὶ δημίους. Ἐνῶ δὲ περιέλειχον τοὺς πόδας τοῦ μάρτυρος αἱ φλόγες, χωρικός ἐπιστρέφων ἐκ τοῦ δάσους μετ' ἀγκαλίδος ξύλων ἔρριψε τὸν φόρτον εἰς τὴν πυρὰν πρὸς ἐπίδειξιν καθολικοῦ ζήλου. Πρὸς τοῦτον στραφεὶς ὁ Οὐσσιος καὶ ἠρέμα μειδιάσας «ὦ ἀγία ἀπλότη!» ἀνεφώνησε καὶ εὐθὺς ἐξέπνευσεν ἀποπνιγείς ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τῶν χλωρῶν κλάδων. Ἡ τέφρα αὐτοῦ ἔρριφθη εἰς τὸν ῥήνον καὶ τὰ βιβλία εἰς τὸ πῦρ, ὡς αἰετὶς δὲ θελήσῃ τις ν' ἀποδείξῃ τοὺς καθολικοὺς ἱερεῖς ἀνακολούθους καὶ αἰμοβόρους, τὴν Ἰωάνναν γεγονὸς ἱστορικὸν καὶ ψεύστην τὸν Ἀλλάτιον, ἃς ἀτενίσῃ εἰς τοῦ Οὐσσίου τὴν πυρὰν,

μηκέτι σκοπῶν

θαλπνότερον ἄλλο ἐν ἡμέρᾳ φαεινὸν ἄστρον.

γέννησε δημόσια, ἦταν ἀσπιλη καὶ ἀμόλυντη;» Δύο καὶ τρεῖς φορές ὁ ἀναμορφωτῆς πέταξε τὴν Ἰωάννα στα μούτρα τῶν δικαστῶν, που υποστήριζαν τὸ ἀδιάπτωτο τῆς ἀγίας ἔδρας, καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς εἰκοσι δύο καρδινάλιους, κανεὶς ἀπὸ τοὺς σαράντα ἑννιά ἐπισκόπους, κανεὶς ἀπὸ τοὺς διακοσίους ἑβδομήντα δύο θεολόγους δὲν τὸν κατηγόρησε ὡς ψεύτη ἢ δὲν τὸν διέκοψε ὡς βλάσφημο. Μια τέτοια μαρτυρία, καταχωρημένη στα πρακτικά τῆς Συνόδου ἀπὸ δεκαοκτῶ παπικούς γραμματεῖς, δὲν ὑπόκειται σε ἀντίρρηση οὔτε χρήζει σχολίων.

Μετά ἀπὸ λίγο ὁ Οὐσσιος, ἀρνούμενος νὰ δεχθῆ τὸ ἀλάθητο τοῦ Πάπα, κἀκεῖ ὡς αἰρετικὸς ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἀρχιερεῖς οἱ ὁποῖοι ἀργότερα καθαίρεσαν καὶ φυλάκισαν τὸν προεδρεύοντα τῆς Συνόδου Πάπα Ἰωάννην, κατηγορώντας τὸν γιὰ μοιχεία, φαρμακία, σιμωνία καὶ αἰμομιξία. Καθὼς ἀνέβαινε στὴν πυρὰ, ὁ Οὐσσιος εὐχαρίστησε καὶ ἀσπάστηκε τοὺς δεσμοφύλακες καὶ τοὺς δημίους. Τὴν ὥρα που οἱ φλόγες ἐγλείφαν τὰ πόδια τοῦ μάρτυρα, ἕνας χωρικός που ἐπέστρεφε ἀπὸ τὸ δάσος με μιὰ ἀγκαλιά ξύλα, τὰ ἔριξε στὴν πυρὰ γιὰ νὰ δείξει τὸν καθολικὸ τοῦ ζήλο. Γυρίζοντας πρὸς αὐτόν, ὁ Οὐσσιος, με ἕνα ἡρεμὸ χαμόγελο, ἀναφώνησε: «ὦ, ἀγία ἀπλότητα!» καὶ ἀμέσως ξεψύχησε, πνιγμένος ἀπὸ τὸν καπνὸ τῶν χλωρῶν κλαδιῶν. Ἡ τέφρα τοῦ ρίχτηκε στὸν ῥήνον καὶ τὰ βιβλία τοῦ στη φωτιά. Κάθε φορὰ που κάποιος θέλει νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ καθολικοὶ ἱερεῖς εἶναι ἀσυνεπεῖς καὶ αἰμοβόροι, ὅτι ἡ Ἰωάννα εἶναι ἱστορικὸ γεγονός καὶ ὁ Ἀλλάτιος ψεύτης, ἀς ἀτενίσῃ τὴν πυρὰ τοῦ Οὐσσίου.

Μην ψάχνοντας

ἄλλο θερμότερο στὴ μέρα φωτεινότερο ἀστέρι²⁵⁷

²⁵⁵ Illi enim sæpius sunt maculati deceptione prava et peccato, ut tempore Johannis papæ, Anglicæ mulieris. Quo mobo illa Romana ecclesia, illa Agnes Johannis Papa cum collegio semper immaculata permansit, qui peperit? (Huss. de Eccles fol. 200 καὶ 220).

²⁵⁶ Ἡ ἀπαρίθμησις τῶν κακουργημάτων τοῦ Ἰωάννου πληρεῖ δύο ὁλοκλήρους σελίδας τῶν Πρακτικῶν

²⁵⁷ Το ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν Πίνδαρο. Ἡ ἀξία καὶ ἡ μοναδικότητα τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων παραδίδεται στὴν [Ὀλυμπιακὴ Ὁδὴ τοῦ Πινδάρου](#) (1.1-7), αφιερωμένη στὸ νικητὴ Ἰέρωνα τῶν Συρακοῦσων (αρ. κατ. 75) στοὺς ἀγῶνες τοῦ 476 π.Χ.

*ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὃ δὲ χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ
ἄτε διαπρέπει νυκτὶ, μεγάνορος ἔξοχα πλούτου:
εἰ δ' ἄεθλα γαρύεν
ἔλδεαι, φίλον ἦτορ,
μηκέθ' ἄλιου σκόπει
ἄλλο θαλπνότερον ἐν ἡμέρᾳ φαεινὸν ἄστρον ἐρήμας δι'
αἰθέρος,
μηδ' Ὀλυμπίας ἀγῶνα φέρτερον αὐδάσομεν*

*Το νερό εἶναι τὸ πολυτιμότερο, καὶ ὁ χρυσὸς σαν τὴ λαμπρὴ φωτιά
που ἀκτινοβολεῖ τὴ νύχτα, τοῦ ἥρωα τὸν πλοῦτο ξεπερνάει:
Ἄλλ' ἀν ἄθλους νὰ τραγουδήσεις
λαχταράς, καρδιά μου
μη ψάχνεις ἀπ' τὸν Ἥλιο
ἄλλο θερμότερο στὴ μέρα φωτεινὸ ἀστρο μέσα στὸν ἐρημὸ
αἰθέρα
Μηδὲ ἀπ' τῆς Ὀλυμπίας ἀγῶνα ἄλλον νὰ ψάλλουμε*

Τὸ κατ' ἐμέ, χρόνον πολὺν εἰς τὰ περὶ τῆς Παπίσσης ἐγκύψας καὶ οὐδὲν ἀφείς ἀνερευνήτον ἐξ ὧσων ἠδύνατο τὸ ζήτημα νὰ διευκρινηθῆ, εἰμὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἐνδομύχως πεπεισμένος. Τὴν πεποίθησίν μου ταύτην ἐπειράθην νὰ μεταδώσω τῷ ἀναγνώστῃ διὰ γεγονότων καὶ ἀκριβῶν παραπομπῶν ἀποδεικνύων α'. ὅτι λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς καταστάσεως τῶν τότε ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων οὐδὲν ἔχουσι τὸ ἀπίστευτον τὰ περὶ Ἰωάννας. β'. ὅτι μαρτυροῦνται ὑπὸ συγγραφέων καὶ μνημείων, ὧν τὸ κύρος τυφλὸς μόνον ἢ ἐκουσίως τυφλώττων δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ. Ἦδη δὲ ἀφίνω ἕκαστον ὅ, τι βούλεται νὰ πιστεύσῃ ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν ὁ μὴ πειθόμενος δυνηθῆ νὰ εὔρη πρόφασιν τῆς ἀπιστίας εὐλογωτέραν τῆς τοῦ ψάλτου ἐκείνου, ὅστις ἐθεώρει ὡς ἀπόκρυφον τὴν λέπραν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, διότι οὐδὲν εὔρισκε περὶ αὐτῆς ἐν τῷ Εὐχολογίῳ.

Σε ὅτι ἀφορᾷ ἐμένα, ἀφοῦ μελέτησα εἰς βάθος τὸ θέμα τῆς Παπίσσης καὶ μὴν ἀφήνοντας ἀδιερεύνητο κανένα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα που μποροῦν νὰ διευκρινίσουν τὴν ὑπόθεσιν, εἰμὶ μέσα μου πεπεισμένος γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς. Προσπάθησα νὰ μεταδώσω στὸν ἀναγνώστη τὴν πεποίθησίν μου αὐτή, τεκμηριώνοντας τὴν με γεγονότα καὶ ἀκριβεῖς παραπομπές, ἀποδεικνύοντας: α) Ὅτι λαμβάνοντας ὑπόψιν τὴν κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, τὰ ὅσα ἀναφέρονται γιὰ τὴν Ἰωάννα δὲν εἶναι ἀπίστευτα. β) Ὅτι μαρτυροῦνται ἀπὸ συγγραφεῖς καὶ μνημεῖα, τὸ κύρος τῶν ὁποίων μόνον ἕνας τυφλὸς ἢ ὁποῖος θέλει νὰ εἶναι τυφλὸς μπορεῖ νὰ ἀμφισβητήσῃ. Πλέον, ἀφήνω τὸν καθένα νὰ πιστεύει ὅ, τι θέλει. Ἀμφιβάλλω, ὅμως, ἂν αὐτὸς που δὲν θα πειστεί, θα μπορέσει νὰ βρῇ δικαιολογία γιὰ τὴν ἀπιστία τοῦ πιο εὐλογη ἀπὸ αὐτὴν ἐκείνου τοῦ ψάλτη, ὁ ὁποῖος θεωροῦσε ἀπόκρυφον τὴ λέπραν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐπειδὴ δὲν εὔρισκε τίποτε σχετικὸ γι' αὐτὴν στὸ Εὐχολόγιον.

ΙΩΑΝΝΑ

«Il y a bien de la difference entre rire de la religion,
et rire de ceux qui la profanent par leurs opinions
extravagantes».

(Pascal, lettre XI).

Από τοῦ μέσου ἄρχονται συνήθως οἱ ἐπικοί ποιηταί· ταῦτο ποιοῦσι καὶ οἱ μυθιστοριογράφοι, ὅσοι τὰς δεκατόμους τύχας τῶν Πόρθων καὶ Ἀραμίδων παραγγέλουσιν ὑπομισθίῳ ἐφημερίδι νὰ ὀνομάσῃ, ἀριστοτελικὴ ἀδεία²⁵⁹ ἐποποιίας· ἔπειτα ὁ ἥρωας, ὅταν εὖρη εὐκαιρίαν, ἐντὸς σπηλαίου ἢ ἀνακτόρου, ἐπὶ εὐώδους χλόης ἢ μαλακῆς κλίνης διηγεῖται τὰ προηγούμενα τῆ ἐρωμένη, ἐπεὶ εὐνῆς καὶ φιλότητος ἐξ ἔρον ἔντο²⁶⁰.

Οὕτω θέλει ὁ Λατίνος Ὁράτιος ἐν τῇ Ποιητικῇ τοῦτο συνιστῶσι καὶ οἱ βιβλιοπῶλαι, ὡσάκις παραγγέλλουσι βιβλίον, ὀρίζοντες εἰς τὸν συγγραφέα τὸ μήκος, τὸ πλάτος καὶ τὴν ὕλην αὐτοῦ ὡς τοῦ ἐνδύματος εἰς τὸν ῥάπτῃν. Τοιαύτη τέλος εἶναι ἡ κοινὴ μέθοδος· ἀλλ' ἐγὼ προτιμῶ ν' ἀρχίσω ἀπὸ τὴν ἀρχῆν· ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν κλασικὴν ἀταξίαν δύναται ν' ἀναγνώσῃ πρῶτον τὰς τελευταίας τοῦ βιβλίου μου σελίδας καὶ ἔπειτα τὰς πρώτας, μετασχηματίζων οὕτω εἰς ἐπικὸν μυθιστόρημα τὴν ἀπέριττον καὶ φιλαλήθη διήγησίν μου.

Ὁ μέγας Βύρων ἔλαβε τὴν ὑπομονὴν ν' ἀκούσῃ τὰς φλυαρίας τῶν γραιῶν τῆς Σεβίλλης, ἵνα μάθῃ ἂν ἡ μήτηρ τοῦ ἡρώος του Δὸν Ζουάν ἔλεγε λατινιστὶ τὸ Πάτερ ἡμῶν, ἂν ἤξευρεν Ἑβραϊκὰ καὶ ἐφόρει λινοῦν ὑποκάμισον καὶ γαλανὰς κνημίδας. Ἐπιθυμῶν κάγῳ νὰ εἶπῳ τῷ ἀναγνώστῃ τοῦλάχιστον πῶς ὠνομάζετο τῆς ἡρωίδος μου ὁ γεννήτωρ, ἀνεδίφησα τοὺς εἰς μέγα φύλλον λήρους τῶν μεσαιωνίων Ἡροδότων· ἀλλ' οὗτος εἶναι ἐκεῖ πολυώνυμος καὶ ποικιλώνυμος, ὡς ὁ Ζεὺς παρὰ τοῖς ποιηταῖς καὶ ὁ Διάβολος παρὰ τοῖς

«Υπάρχει μεγάλη διαφορά ἀνάμεσα στο να γελάς με τη θρησκεία, και στο να γελάς με αυτούς που τη βεβηλώνουν με τις εξωφρενικές απόψεις τους»²⁵⁸
(Pascal, lettre XI).

Συνήθως οἱ ἐπικοί ποιητές ξεκινοῦν ἀπὸ τὴ μέση τῆς ιστορίας. Το ἴδιο κάνουν καὶ οἱ μυθιστοριογράφοι, που ἀναθέτουν σε μια ἐφημερίδα νὰ δημοσιεύσει, ἐναντὶ ἀμοιβῆς, τὶς δεκάτομες περιπέτειες τῶν Πόρθων καὶ τῶν Ἀραμίδων, βαφτίζοντάς τες, με ἀριστοτελικὴ ἀδεία, ἔπος. Ἐπειτα, ὁ ἥρωας, ὅταν βρεῖ τὴν εὐκαιρία, σε σπήλαιο ἢ παλάτι, πάνω σε εὐωδιαστὴ χλόη ἢ μαλακὸ κρεβάτι, ἀφηγεῖται τὰ προηγούμενα σὲν ἀγαπημένη του, ἀφροῦ ἀπὸ «ξάπλωμα καὶ φίλημα χορτάσουν»²⁶¹.

Αὐτὸ κάνει ὁ Λατίνος Ὁράτιος σὲν Ποιητικῇ του. Το ἴδιο συνιστοῦν καὶ οἱ βιβλιοπῶλες, ὅταν παραγγέλλουν ἓνα βιβλίον, ὀρίζοντας σὲν συγγραφέα τὸ μήκος, τὸ πλάτος καὶ τὸ υλικὸ του, ὡπως παραγγέλλουν σὲν ῥάπτῃ τὸ ρούχο. Αὐτὴ εἶναι, τέλος, ἡ κοινὴ μέθοδος. Ὁμως ἐγὼ προτιμῶ νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὴν ἀρχή. Σε ὅποιον ὁμως ἀρέσει ἡ κλασικὴ ἀταξία, μπορεῖ νὰ διαβάσει πρῶτα τὶς τελευταῖες σελίδες τοῦ βιβλίου μου καὶ μετὰ τὶς πρώτες, μετατρέποντας ἔτσι τὴν ἀπέριττη καὶ ἀληθινὴ ἀφήγησή μου σὲ ἐπικὸ μυθιστόρημα.

Ὁ μέγας Βύρων ἀκούσε ὑπομονετικὰ τὶς φλυαρίες τῶν γραιῶν τῆς Σεβίλλης, γιὰ νὰ μάθῃ ἂν ἡ μητέρα τοῦ ἡρώα του, τοῦ Δὸν Ζουάν, ἔλεγε τὸ Πάτερ ἡμῶν σὲν λατινικὰ, ἂν ἤξερε ἑβραϊκὰ καὶ φορούσε λινὸ ποκάμισο καὶ γαλάζιες κάλτσες. Ἐπιθυμῶντας κι ἐγὼ νὰ πῶ σὲν ἀναγνώστῃ ἔστω τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα τῆς ἡρωίδας μου, ερεῦνησα τὶς ἀνοησίες τῶν μεσαιωνικῶν Ἡροδότων, γραμμένες σὲ μεγάλους τόμους. Αὐτὸς ὁμως ἐκεῖ διέθετε πολλὰ καὶ ποικίλα ὀνόματα, ὡπως ὁ Δίας σὲν ποιητές καὶ ὁ Διάβολος σὲν Ἰνδοῦς. Ἄν ξόδευα ἀρκετὰ χρόνια

²⁵⁸ https://fr.wikisource.org/wiki/Page:%C5%92uvres_de_Blaise_Pascal_-_V.djvu/325

²⁵⁹ Ὁρα Σατωβρ. Προλεγ. Μάρτυρ. σ. 3.

²⁶⁰ Πβλ. Ὁμήρου Ἰλιάς 9.92, Ὀδύσεια 12.308.

²⁶¹ Ἡ Ὁμηρικὴ φράση «ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἔντο» (ἀφροῦ ἀπ' το ποτό καὶ το φαῖ χορτάσαν, κατὰ λέξη: ἀφροῦ ἀπὸ το ποτοῦ καὶ το φαγητοῦ τὸν πόθο (ἔρον) βγήκαν) χρησιμοποιεῖται πολὺ συχνὰ καὶ σὲν δύο ὁμηρικὰ ἔπη. Ἐδῶ ὁ Ροῖδης τὴν μεταλλάσει χρησιμοποιώντας ἐπίσης τὶς ὁμηρικὲς λέξεις «εὐνή» (κρεβάτι) καὶ «φιλότητα» (ἀγάπη), ὡστε ὅσοι δὲν εἶχαν καλὴ γνώση τοῦ Ὁμήρου νὰ νομίζουν ὅτι πρόκειται γιὰ αὐθεντικὸ ἀπόσπασμα ἢ ἀπλὰ καὶ μόνο «χάριν παιδιάς». Στὴν πραγματικότητα ἡ φράση «ἐμίγη φιλότητι καὶ εὐνή» (ἐμίξε σ' ἀγάπη καὶ κρεβάτι) ἀναφέρεται σὲν Ὀδύσεια, ο, στίχ. 219

Ινδοῖς. Δαπανῶν ἔτη τινὰ εἰς παραβολὰς χειρογράφων, ἠδυνάμην ἴσως νὰ μάθω, ἂν ὁ γεννήσας τὴν Ἰωάνναν ὠνομάζετο Βιλλιβάλδος ἢ Βαλλαφρεῖδος· ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν τὸ κοινὸν ἤθελέ με ἀνταμείψει διὰ τὸν τοιοῦτον κόπον μου. Ἀκολουθῶν λοιπὸν τὸ παράδειγμα τῶν σημερινῶν λογίων, οἵτινες φοβοῦνται μήπως, ἂν ἔχανον καιρὸν ἀναγινώσκοντες, ἤθελον γράψει ὀλιγότερα καὶ οὕτω ζημιώσει τοὺς τε συγχρόνους καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα, ἐξακολουθῶ ἢ μᾶλλον ἄρχομαι τῆς ἱστορίας μου.

Ὁ ἀνώνυμος λοιπὸν πατὴρ τῆς ἡρωίδος μου ἦτο Ἄγγλος μοναχός· ἐκ τίνος δὲ ἐπαρχίας δεν ἠδυνήθην νὰ μάθω, μὴ οὔσης ἀκόμη διηρημένης τῆς Βρεταννίας εἰς κομιτάτα πρὸς εὐκολίαν τῶν εἰσπρακτόρων. Κατήγετο δὲ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων ἀποστόλων, οἵτινες ἐφύτευσαν τὸν πρῶτον σταυρὸν εἰς τὴν χλοερὰν Ἰρλανδίαν, καὶ ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἐριγένους Σκώτου, ὅστις πρῶτος ἐφεύρε τὸν τρόπον τοῦ κατασκευάζειν ἀρχαία χειρογράφα, δι' ὧν ἠπάτησε τοὺς τότε λογίους, ὡς ὁ Σιμωνίδης τοὺς Βερολινεῖους. Ταῦτα μόνα διέσωσεν ἡμῖν ἡ ἱστορία περὶ τοῦ πατρὸς τῆς Ἰωάννας. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς ἐκαλεῖτο Γιούθα, ἦτο ξανθὴ καὶ ἔβοσκε τὰς χήνας Σάξωνος βαρόνου. Οὗτος καταβάς τὴν παραμονὴν συμποσίου, ἵνα ἐκλέξῃ τὴν παχύτεραν, ὠρέχθη καὶ τῆς ποιμενίδος, ἣν ἀπὸ τοῦ ὀρνιθῶνος μετέφερεν εἰς τὸν κοιτῶνα. Βαρυνθεὶς αὐτὴν μετ' ὀλίγον τὴν ἔδωκεν εἰς τὸν οἰνοχόον, ὁ οἰνοχόος εἰς τὸν μάγειρον καὶ οὗτος εἰς τὸν χυτροκόρον, ὅστις εὐλαβῆς ὦν ἀντήλλαξε τὴν νεάνίδα μετὰ τοῦ μοναχοῦ, λαβὼν ἀντ' αὐτῆς ὀδόντα τοῦ ἀγίου Γουτλάκου, τοῦ ζήσαντος καὶ ὁσῶς τελευτήσαντος ἐντὸς λάκκου τινὸς τῆς Μερκίας. Οὕτω ἐξέπεσεν ἡ Γιούθα ἀπὸ τῆς κλίνης δεσπότηου εἰς τὰς ἀγκάλας καλογήρου, ὡς καὶ σήμερον ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ ὑψηλοὶ πῖλοι ἀπὸ τῶν κροτάφων διπλωμάτου εἰς τὴν κεφαλὴν ἐπαίτου· καθότι εἰς τὸν εὐνομούμενον ἐκείνον τόπον πολλοὶ μὲν ἀποθνήσκουσι τῆς πείνης, πολλοὶ δὲ προσβάλλουσι τὴν αἰδῶ δι' ἄλλειψιν ὑποκαμίσου, ἀλλὰ πάντες γερουσιασταὶ καὶ νεκροθάπται, κόμητες καὶ ψωμοζῆται φοροῦσι πῖλον ὑψηλόν,

συγκρίνοντας χειρογράφα, ἴσως μάθαινα ἂν ὁ πατέρας τῆς Ἰωάννας ὀνομαζόταν Βιλλιβάλδος ἢ Βαλλαφρεῖδος, ἀμφιβάλλω, ὅμως, ἂν το κοινὸν θὰ με ἀντάμειβε γιὰ τὸν κόπο μου. Ἀκολουθώντας, λοιπόν, τὸ παράδειγμα τῶν σημερινῶν λογίων, ποὺ φοβοῦνται ὅτι ἂν ἔχαναν χρόνο διαβάζοντας, θὰ ἔγραφαν λιγότερα καὶ θὰ ζημιώναν ἔτσι τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς μεταγενέστερους, συνεχίζω ἢ μᾶλλον ἀρχίζω τὴν ἱστορία μου.

Ὁ ἀγνώστος, λοιπόν, πατέρας τῆς ἡρωίδας μου ἦταν Ἄγγλος μοναχός. Ἀπὸ ποια ἐπαρχία καταγόταν δεν μπόρεσα νὰ μάθω, καθὼς ἡ Βρεταννία δεν εἶχε ἀκόμα χωριστεῖ σε κομητείες πρὸς διευκόλυνση τῶν εἰσπρακτόρων. Καταγόταν ἀπὸ ἐκείνους τοὺς Ἕλληνες ἀποστόλους ποὺ φύτεψαν τὸν πρῶτο σταυρὸ στὴν καταπράσινη Ἰρλανδία καὶ ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἰωάννη Σκώτου Ἐριγένη (βλ. σὴμ 141), ποὺ πρῶτος ἐφεύρε τὸν τρόπο κατασκευῆς ἀρχαίων χειρογράφων, με τὰ ὁποῖα ἐξαπάτησε τοὺς λόγιους τῆς ἐποχῆς, ὅπως ὁ Σιμωνίδης²⁶² τοὺς Βερολινέζους. Ἀυτὰ μόνο διέσωσε ἡ ἱστορία γιὰ τὸν πατέρα τῆς Ἰωάννας. Ἡ μητέρα τῆς ὀνομαζόταν Γιούθα, ἦταν ξανθὴ καὶ ἔβοσκε τὶς χήνες ἐνὸς Σάξωνα βαρόνου. Ἐκείνος, τὴν παραμονὴ ἐνὸς γλεντιοῦ, ὅταν κατέβηκε γιὰ νὰ διαλέξει τὴν παχύτερη, νοστιμεύτηκε καὶ τὴν βοσκοπούλα, τὴν ὁποῖα καὶ μετᾶθεσε ἀπὸ τὸν ὀρνιθῶνα στὸν κοιτῶνα. Ὅταν μετὰ ἀπὸ λίγο τὴν βαρέθηκε, τὴν ἔδωσε στὸν οἰνοχόο, ὁ οἰνοχόος στὸν μάγειρα καὶ αὐτὸς σ' ἐκείνον ποὺ καθάριζε τὶς κατσαρόλες. Αὐτός, ὄντας εὐλαβῆς, ἀντάλλαξε τὴν κοπέλα με τὸν μοναχό, παίρνοντας ὡς ἀνταμοιβή ἕνα δόντι ποὺ ἀνήκε στὸν Ἅγιο Γουτλάκο, ποὺ ἔζησε καὶ ὅσια κατέληξε σε κάποιον λάκκο, στὴ Μερκία. Ἔτσι, ἡ Γιούθα ξέπεσε ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ δεσπότη τῆς, στὴν ἀγκαλιά ἐνὸς καλόγερου, ὅπως καὶ σήμερα στὴν Ἀγγλία τὰ ψηλά καπέλα ἀπὸ τοὺς κροτάφους τοῦ διπλωμάτη στὸ κεφάλι τοῦ ζητιάνου. Διότι σὲ ἐκείνον τὸν εὐνομούμενο τόπο, ἂν καὶ πολλοὶ πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πείνα, καὶ ἄλλοι κυκλοφοροῦν ντροπιαστικὰ ἡμίγυμνοι γιὰτὶ δεν ἔχουν ποικάμισο νὰ φορέσουν, ὅλοι ὅμως, γερουσιαστές καὶ νεκροθάφτες, κόμητες καὶ ζητιάνοι, φοροῦν ψηλὸ καπέλο, τὸ ὁποῖο

²⁶² Ὁ Κωνσταντῖνος Σιμωνίδης ἔμεινε στὴν ἱστορία γιὰ τὴ δεινότητά του νὰ πλαστογραφεῖ ἀρχαία κείμενα. Τὸν ἔχουν χαρακτηρίσει ὡς τὸν μεγαλύτερο πλαστογράφο τοῦ 19ου αἰῶνα. Τὸ 1855 ἐπισκέφθηκε τὸ Βερολίνο καὶ τὴ Λειψία καὶ παρουσίασε στὸν κλασσικὸ φιλόλογο Βίλχελμ Ντίντορφ ἕνα δῆθεν χαμένο παλιμπνηστο τοῦ ἱστορικοῦ Οὐράνιου, ποὺ εἶχε στὴν κατοχὴ του, με τὴν ἱστορία τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Ντίντορφ πείστηκε καὶ τὸ χειρόγραφο ἀγοράστηκε ἀπὸ τὸν βασιλιά τῆς Πρωσίας γιὰ τὴ βιβλιοθήκη τῆς Ακαδημίας Ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου. Πηγή: <https://www.sansimera.gr/biographies/1931>

ὅστις θεωρεῖται ἐκεῖ ὡς τὸ παλλάδιον τῆς συνταγματικῆς ἰσότητος.

Τὸ συνοικέσιον ὑπῆρξεν εὐτυχές. Τὴν μὲν ἡμέραν περιήρχετο ὁ μοναχὸς τοὺς πέριξ πύργους, πωλῶν εὐχὰς καὶ κομβολόγια, τὸ δὲ ἑσπέρας ἐπέστρεφεν εἰς τὸ κελλίον ἔχων τὰς χεῖρας ὑγρὰς ἀπὸ τὰ φιλήματα τῶν πιστῶν καὶ τὴν πῆραν πλήρη ἄρτου, κρεάτων, πλακούντων καὶ καρῶν· γεώμηλα δὲ δεν ὑπῆρχον ἀκόμη ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλ' εἰσῆχθησαν βραδύτερον μετὰ τοῦ συντάγματος πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐλευθέρου λαοῦ, ὅτε ἐπελθούσης τῆς ἰσότητος, ἔπαυσαν οἱ ὑπηρεταὶ νὰ τρώωσι καλὰ κρέατα εἰς τὴν αὐτὴν τράπεζαν μετὰ τοῦ αὐθέντου.

Ἡ Γιούθα ἅμα ἤκουε μακρόθεν εἰς τὴν πεδιάδα τὸ ἄσμα τοῦ ἐπιστρέφοντος συζύγου, ἔστρωνε τὴν τράπεζαν· ἔθετε δηλ. ἐπὶ ἀπελεκῆτων σανίδων ξύλινον πινάκιον κοινὸν ἀμφοτέροις, σιδηρᾶν περόνην, κέρας βουβάλου ὡς ποτήριον καὶ ξηροὺς κλάδους εἰς τὴν ἐστίαν, ἵνα φωτίζη τὸ δεῖπνον· τὰ δὲ χειρόμακτρα, αἱ φιάλαι καὶ τὰ κηρία ἦσαν τότε εἰς μόνους τοὺς ἐπισκόπους γνωστά. Μετὰ τὸ δεῖπνον ἠπλωνον οἱ νεόνυμφοι προβεῖας ἐπὶ σωροῦ ξηρῶν φύλλων, ἐπὶ τῶν προβειῶν ἠπλοῦντο ἐκεῖνοι καὶ ἐπ' αὐτῶν δασύμαλλον δέρμα λύκου. Ὅσῳ δριμύτερος ἐφύσα ἔξω ὁ βορρᾶς, ὅσῳ πυκνότερα κατέπιπτεν ἡ χιών, τόσῳ σφιγκτότερα ἐνηγκαλιζέτο τὸ ὄλβιον ἐκεῖνο ζεῦγος, ἀποδεικνύον οὕτω πόσῳ ἠπατάτο ὁ Ἅγ. Ἀντώνιος, ἰσχυριζόμενος ὅτι τὸ κρῦο ψυχραίνει τὸν ἔρωτα, καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ παριστῶντες τὸν χειμῶνα ὡς γέροντα μισογύνῃ.

Τοιαύτας διῆγον οἱ γονεῖς τῆς Ἰωάννας χρυσᾶς ἡμέρας χλοεροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσιν²⁶³, ὅτε πρῶϊαν τινά, ἐνῶ ὁ μοναχὸς ἀπετίνασεν ἐκ τῶν βλεφάρων τὸν ὕπνον καὶ ἐκ τῆς μαύρης γενειάδος ξανθὰς τινὰς τρίχας τῆς γυναικὸς του, δύο

θεωρεῖται ἐκεῖ ὡς τὸ σύμβολο τῆς συνταγματικῆς ἰσότητος.

Το συνοικέσιον ἀποδείχθηκε πετυχημένο. Τὴν ἡμέρα, ὁ μοναχὸς γύριζε στους γύρω πύργους, πουλώντας ευχές και κομποσκοίνια. Το βράδυ, ἐπέστρεφε στο κελί του με τα χέρια υγρά ἀπὸ τα φιλιὰ των πιστῶν καὶ το σακούλι γεμάτο ψωμί, κρέας, πίτες καὶ καρῦδια, μίας καὶ δεν ὑπῆρχαν ἀκόμα πατάτες στὴν Ἀγγλία, ἀφοῦ εἰσῆχθησαν ἀργότερα, μαζί με τὸ σύνταγμα, γιὰ νὰ τις ἀπολαμβάνει ὁ ἐλεύθερος λαός, τὴν ἐποχὴ που, ἀφοῦ ἦρθε ἡ ἰσότητα, οἱ ὑπηρετὲς σταμάτησαν νὰ τρῶνε καλὰ κρέατα στο ἴδιο τραπέζι με τὸν ἀφέντη.

Ἡ Γιούθα, ὅταν ἀκούγε ἀπὸ μακριὰ στὴν πεδιάδα τὸ τραγούδι τοῦ συζύγου που ἐπέστρεφε, ἔστρωνε τὸ τραπέζι. Δηλαδή, ἔβαζε πάνω σε δυο ἀπελεκῆτες σανίδες ἓνα ξύλινο πιάτο κοινὸ γιὰ τους δύο, ἓνα σιδερένιο πιρουνι, ἓνα κέρατο βουβαλιού γιὰ ποτήρι καὶ ξερά κλαριά στο τζάκι γιὰ νὰ φωτίζου τὸ δεῖπνο. Οἱ πετσέτες, τὰ μπουκάλια καὶ τὰ κεριὰ ἦταν τότε γνωστά μόνο στους ἐπισκόπους. Μετὰ τὸ δεῖπνο, οἱ νεόνυμφοι ἀπλωναν προβιές πάνω σε σωρὸ ἀπὸ ξερά φύλλα, πάνω στις προβιές ἔαπλωναν αὐτοὶ καὶ ἀπὸ πάνω τους ἔβαζαν ἓνα δασύτριχο δέρμα λύκου. Ὅσο πιο δυνατὰ φυσούσε ὁ βοριάς, ὅσο πιο πυκνὸ ἔπεφτε τὸ χιόνι, τόσο πιο σφιχτὰ ἀγκαλιαζόταν τὸ εὐτυχισμένο ζευγάρι, ἀποδεικνύοντας ἔτσι πόσο πλανιόταν ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος, που εἶπε ὅτι τὸ κρῦο ψυχραίνει τὸν ἔρωτα, καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, που παρίσταναν τὸν χειμῶνα ὡς γέροντα μισογύνῃ.

Τέτοιες χρυσές μέρες περνούσαν οἱ γονεῖς τῆς Ἰωάννας, «**χαιράμενοι τὰ δροσερά τὰ μέλη του κορμιού τους**²⁶⁴», ὅταν ἓνα πρῶϊ, ἐνῶ ὁ μοναχὸς ἐδίωχνε τὸν ὕπνο ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ κάποιες ξανθές τρίχες τῆς γυναικὸς του ἀπὸ τὴ μαύρη του

²⁶³ Θεοκρίτου, Εἰδύλλια. ΚΖ', στίχ. 65.

²⁶⁴ Στὰ «[Εἰδύλλια](#)» τοῦ Θεοκρίτου, ἀπὸ ὅπου δανεῖζεται ὁ Ροῖδης τὸ ἀπόσπασμα ὑπάρχει μίᾱ [εκπληκτικὴ περιγραφή τοῦ πρώτου σμιξίματος](#) τοῦ Δάφνιδος καὶ τῆς Κόρης ὡς εξῆς:

Δ: Αἰθ' αὐτὰν δυνάμαν καὶ τὰν ψυχὰν ἐπιβάλλειν
Κ: Ἄρτεμι, μὴ νεμέσα· σέο ῥήμασι οὐκέτι πιστή.
Δ: Ῥεξῶ πόρτιν Ἔρωτι, καὶ αὐτᾶ βῶν Ἀφροδίτα
Κ: Παρθένος ἔνθα βέβηκα· γυνὴ δ' εἰς οἶκον ἀφέρψω.
Δ: Ἀλλὰ γυνὴ μήτηρ, τεκέων τροφός, οὐκέτι κύρα.
Ἦς οἱ μὲν, χλοεροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν
ἀλλήλοισι ψιθύριζον· ἀνίστατο φώριος εὐνή.
Χὴ μὲν ἀνεγρομένη γε διέστιχε μᾶλα νομεύειν,
ὄμμασιν αἰδομένη, κραδίη δέ οἱ ἔνδον ἰάνθη,
ὅς δ' ἐπὶ ταυρείας ἀνέλας, κεχαρημένος εὐνάς.

Δ: Γιὰ σέβανε θε νὰ ἴδινά μὲχρι καὶ τὴν ψυχὴ μου.
Κ: Μὴ μου θυμῶνεις Ἄρτεμι, που δεν θα σε υπακούω
Δ: Τάζω μωσχάρι τοῦ Ἐρωτα, βόδι στὴν Ἀφροδίτη
Κ: Παρθένά ἦρθα ἐγὼ ἐδῶ, γυναικὰ θα γυρίσω
Δ: Γυναίκα, μᾶνα ὁμως παιδιῶν, καὶ ὄχι πλέον κόρη
Σαν χάρηκαν τὰ δροσερά τὰ μέλη τοῦ κορμιού τους
σιγοψιθύριζαν οἱ δυο, κι ἀπ' τὸ κρυφὸ κρεβάτι
σηκώθη αὐτὴ καὶ τράβηξε στ' ὠραῖο βοσκοτόπι
στὰ μάτια ἔχοντας ντροπὴ, μὰ γλύκα στὴν καρδιά της
Κι αὐτὸς στὰ βόδια, ὅλος χαρὰ μετὰ τὸ σμιξίμὸ τους

Αγγλοσάξωνες τοξόται γυμνοί τὰς κνήμας καὶ τοὺς πόδας, μικρὰς φέροντες ἀσπίδας καὶ βελοπληθεῖς ἐπὶ τῶν ὤμων φαρέτρας, ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς καλύβης, προσκαλοῦντες τὸν οἰκοδεσπότην ἐν ὀνόματι τοῦ Ἐπτάρχου Ἐκβέρτου ν' ἀκολουθήσει αὐτούς, λαμβάνων τὰ πρὸς μακρὰν πορείαν ἀναγκαῖα ἐφόδια. Ἐντρομος ὁ καλόγηρος ἀναρτήσας τὸ δισάκκιον εἰς τοὺς ὤμους, λαβὼν τὴν γυναῖκα διὰ τῆς δεξιᾶς, τὴν βακτηρίαν διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ τὸ εὐχολόγιον ὑπὸ μάλης ἠκολούθησε τοὺς σκυθρωποὺς ὁδηγούς.

Τρεῖς ἡμέρας καὶ δύο νύκτας ὁδοιπορήσαντες διὰ φαλακρῶν ὄρεων καὶ ἐρεικοφύτων κοιλάδων καὶ πολλοὺς συναντήσαντες καθ' ὁδὸν ἰερωμένους, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοξοτῶν ἔφθασαν τὴν τετάρτην εἰς τὴν παραθαλάσσιον πολίχνην Γαριάνορον²⁶⁵. Μέγα πλῆθος λαοῦ ἦτο ἐπὶ τῆς προκυμαίας συνηθροισμένον, ἐπὶ θρόνου χλοεροῦ ἴστατο ὁ ἐπίσκοπος Ἐβοράκου²⁶⁶ Βόλσιος εὐλογῶν τοὺς πιστοὺς καὶ ὀγκῶδες σαξωνικὸν πλοιάριον ἐσαλεύετο ἐν τῷ λιμένι, ἀνυπόμονον ν' ἀναπετάσῃ τὸ τετράγωνον ἰστίον εἰς τὴν ἀπόγειον αὐραν. Ὅτε ἐπλησίασαν οἱ πανταχόθεν τῆς Ἀγγλίας στρατολογηθέντες μοναχοί, ἐξήκοντα τὸν ἀριθμὸν, ὁ εὐσεβῆς Βόλσιος ἐναγκαλισθεὶς αὐτοὺς ἀνὰ ἓνα καὶ ἐγχειρίσας ἕκαστῳ δύο δηνάρια²⁶⁷, «Πορεύεσθε, εἶπε, καὶ διδάσκετε πάντα τὰ ἔθνη».

Ἀπὸ τῆς ἀγκάλῃς τοῦ ἐπισκόπου μετέβησαν παραχρῆμα οἱ ἱεροκήρυκες εἰς τὰς σανίδας τῆς κοίλης νηὸς καὶ μετ' οὐ πολὺ ἔσχισαν τὰ θολὰ κύματα τοῦ γερμανικοῦ πελάγους, ἀγνοοῦντες πρὸς ποίας ἔπλεον ὄχθας εἰς ἀναζητήσιν μαρτυρικοῦ στεφάνου ἢ λιπαροῦ μοναστηρίου. Ἄλλ' ἐνῶ ποντοποροῦσιν οὗτοι ὑπὸ τὴν σκέπη τοῦ Σταυροῦ, θέλομεν ἡμεῖς πληροφορήσει τὸν ἀναγνώστην τι παθῶν ὁ ἐπίσκοπος Βόλσιος παρέδιδεν εἰς τὸ παλίμβολον τῶν κυμάτων τοὺς φωστῆρας τῆς ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀποχαιρετῶντες τὴν νῆσον τῶν Βρεταννῶν ἄς μεταβῶμεν εἰς τὴν χώραν τῶν Φράγκων.

γενειάδα, δύο Αγγλοσάξωνες τοξότες, με γυμνά τα πόδια και τις κνήμες, κουβαλώντας μικρές ασπίδες και φαρέτρες γεμάτες βέλη στους ώμους τους, εμφανίστηκαν στην πόρτα της καλύβας και κάλεσαν τον σπιτονοικοκύρη, εν ονόματι του Επτάρχου Εκβέρτου, να τους ακολουθήσει, παίρνοντας μαζί του τα αναγκαῖα εφόδια για μεγάλη πορεία. Ἐντρομος ο καλόγερος, κρέμασε το δισάκι του στον ώμο, και, πιάνοντας τη γυναίκα του με το δεξί χέρι, το ραβδί του με το αριστερό και το ευχολόγιο κάτω απ' τη μασχάλη, ακολούθησε τους σκυθρωπούς οδηγούς.

Ἀφοῦ περπάτησαν για τρεῖς ἡμέρες και δύο νύχτες σε φαλακρά βουνά και σε γεμάτες ρεῖκια κοιλάδες, συναντώντας πολλοὺς ἱερεῖς στο δρόμο τους, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη τοξοτῶν, ἔφτασαν τὴν τέταρτη μέρα στὴν παραθαλάσσια πόλη Γαριάνορο (Yarmouth). Μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων ἦταν συγκεντρωμένο στὴν προκυμαία. Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Ἐβορα, Βόλσιος, στεκόταν ὀρθίος σε ἓνα χλοερό θρόνο και εὐλογούσε τοὺς πιστοὺς. Ἐνα ογκῶδες σαξονικό πλοιάριο σάλευε στο λιμάνι, ἀνυπόμονο να υψώσει το τετράγωνο ἰστίο του σ το αεράκι που φύσαγε ἀπὸ τὴ στεριά. Ὅταν πλησίασαν οἱ στρατολογημένοι ἀπὸ ὅλη τὴν Ἀγγλία, μοναχοί, ἐξήντα στον ἀριθμό, ο εὐσεβῆς Βόλσιος τοὺς ἀγκάλιασε ἓναν πρὸς ἓναν και, δίνοντας σε κάθε ἓναν δύο δηνάρια²⁶⁸, τοὺς εἶπε: «Πηγαίνετε και διδάξτε ὅλα τα ἔθνη».

Ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά τοῦ ἐπισκόπου, οἱ ἱεροκήρυκες ἀνέβηκαν ἀμέσως στὶς σανίδες τοῦ «**βαθύσκαφτο καραβιού**»²⁶⁹ και ὕστερα ἀπὸ λίγο ἔσχισαν τὰ θολὰ κύματα τῆς γερμανικῆς θάλασσας, ἀγνοώντας πρὸς ποῖες ἀκτέες ἔπλεαν, ἀναζητώντας μαρτυρικό στεφάνι ἢ πλούσιο μοναστήρι. Ἀλλὰ ἐνῶ αὐτοὶ ποντοποροῦν ὑπὸ τὴν σκέπη τοῦ Σταυροῦ, θα θέλαμε να πληροφορήσουμε τὸν ἀναγνώστη τι τοῦ ἤρθε τοῦ ἐπισκόπου Βόλσιου και παρέδωσε στο πῆγαιν' - ἔλα τῶν κυμάτων τοὺς φωστῆρες τῆς ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας. Για να το κάνουμε αὐτὸ ὅμως, ἀς ἀποχαιρετήσουμε τὸ νησί τῶν Βρεταννῶν και ἀς μεταφερθοῦμε στὴ χώρα τῶν Φράγκων.

²⁶⁵ Ἀρχαῖον ὄνομα τῆς Ἰαρμούθης.

²⁶⁶ Τανὺν Ἰόρκης.

²⁶⁷ Τέσσαρα περίπου φράγκα.

²⁶⁸ Περίπου 80 ευρώ

²⁶⁹ Κοίλη ναὺς (βαθύσκαφο καράβι) στὴν Οδύσσεια, μ, 245

Ο μέγας Κάρολος, αφού περιέδραμε την Ευρώπην θερίζων δάφνας και κεφαλὰς διὰ τῆς μακρᾶς του σπάθης, ἀφοῦ ἐπνιξεν, ἐτύφλωσεν ἢ ἐστρέβλωσε τὰ τρία τέταρτα τῶν Σαξόνων, ἀποκτήσας οὕτω τὴν ὑποταγὴν καὶ τὸ σέβας τῶν ἐπιζώντων, ἀνεπαύετο τέλος ἐπὶ τῶν τροπαίων τοῦ εἰς Ἀκυίσγρανον, πόλιν περίφημον διὰ τὰ ἅγια λείψανα καὶ τὰς βελόνας. Τὰ πάντα ἐβάδιζον κατ' εὐχὴν ἐν τῇ ἀπεράντῳ αὐτοκρατορίᾳ· ὁ σοφὸς Ἀλκουίνος ἔλουεν εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος τοὺς ῥυπαροὺς τοῦ Καρόλου ὑπηκόους, ἔκοπτε τὰ κόκκινὰ των γένεια καὶ τὰ μακρὰ ὀνύχια καὶ ἀνοίγων αὐτοῖς τῆς ἀνεξαντλήτου σοφίας του τὸν θησαυρὸν ἔτριβε τοῦ ἐνὸς τὰ χεῖλη διὰ τοῦ μέλιτος τοῦ ἱεροῦ λόγου, ἔτρεφεν ἄλλον μὲ τῆς γραμματικῆς τὰς ρίζας καὶ τρίτον ἐδίδασκεν ὅτι τῶν χηνῶν τὰ πτερά, διὰ τῶν ὁποίων καθιστὰ ταχύτερα τὰ βέλη, ἦσαν καὶ πρὸς γραφὴν ἐπιτήδεια.

Ὁ δ' εὐτυχὴς αὐτοκράτωρ διήνυεν ἀφρόντιδας ἡμέρας, μετρῶν τὰ ῥὰ τῶν ὀρνίθων του, τακτοποιῶν τὰ ὥρολόγια καὶ τὰ κράτη του, παίζων μετὰ τῶν θυγατέρων του καὶ τοῦ ἐλέφαντος, ὃν ἔλαβε δῶρον παρὰ τοῦ καλίφου Ἀροῦν, καταδικάζων εἰς μικρὸν πρόστιμον τοὺς φονεῖς καὶ ληστὰς καὶ ἀπαγχονίζων εἰς τὰ δένδρα τοῦ κήπου του ὅσοι τῶν ὑπηκόων ἔτρωγον κρέας τὴν Παρασκευὴν ἢ ἔπτυνον μετὰ τὴν μετάληψιν.

Ἀλλ' ἐνῶ ὁ εὐσεβὴς Κάρολος, ὅστις, καίτοι μὴ ἐξεύρων να γράφῃ, ἐγνώριζεν ὅμως τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα, ἐπανέλεγε καθ' ἐκάστην:

Ο μέγας Κάρολος, αφού περιέτρεξε την Ευρώπη θερίζοντας δάφνες και κεφάλια με το μακρὸ του σπαθί, αφού ἐπνιξε, τύφλωσε ἢ στράβωσε τα τρία τέταρτα των Σαξόνων, αποκτώντας ἔτσι τὴν ὑποταγὴν καὶ τὸν σεβασμὸν των ἐπιζώντων, ἀναπαύτηκε τέλος πάνω στα τροπαια του στο Ἀκυίσγρανο²⁷⁰, πόλη περίφημη για τα ἅγια λείψανα καὶ τις βελόνες. Ὅλα πήγαιναν κατ' εὐχὴν στην ἀπεράντη αὐτοκρατορία. Ὁ σοφὸς Ἀλκουίνος ἐπλενε στο νερό του βαπτίσματος τους βρώμικους ὑπηκόους του Καρόλου, ἔκοβε τα κόκκινα γένια καὶ τα μακριὰ νύχια τους καὶ, ἀνοίγοντας για αὐτοὺς τὸν θησαυρὸ τῆς ἀστείρευτης σοφίας του, ἀλείφει τα χεῖλη του ἐνός με το μέλι του ἱεροῦ λόγου, ἔτρεφε ἄλλον με τις ρίζες τῆς γραμματικῆς καὶ δίδασκε σε τρίτον ὅτι τα φτερά των χηνῶν, με τα ὁποῖα γίνονται ταχύτερα τα βέλη, ἦταν κατάλληλα καὶ για γράψιμο.

Ο εὐτυχὴς αὐτοκράτορας περνούσε ξέγνοιαστες ἡμέρες, μετρῶντας τα αυγά των πουλερικών του, τακτοποιῶντας τα ρολόγια²⁷¹ καὶ τα κράτη του, παίζοντας με τις κόρες του καὶ τὸν ἐλέφαντα, που ἔλαβε δῶρο ἀπὸ τὸν χαλίφη Χαροῦν αλ Ρασίντ, καταδικάζοντας τους φονιάδες καὶ τους ληστές σε μικρὸ πρόστιμο καὶ ἀπαγχονίζοντας στα δέντρα του κήπου του ὅσους ἀπὸ τους ὑπηκόους ἔτρωγαν κρέας τὴν Παρασκευὴ ἢ ἐφτνυαν μετὰ τὴν μετάληψη.

Ἀλλὰ ἐνῶ ὁ εὐσεβὴς Κάρολος, ὁ ὁποῖος ἀν καὶ δὲν ἤξερε να γράφει, γνώριζε ὅμως τὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα, ἐπαναλάμβανε κάθε μέρα στα λατινικά:

²⁷⁰ Το Ἀαχεν (Aachen), αναφερόμενο στην παλαιότερη ἐλληνικὴ βιβλιογραφία ὡς "Ἀκυίσγρανον", παραδοσιακὰ γνωστὸ στους Ἄγγλους καὶ στους Γάλλους ὡς Αἰξ-λα-Σαπέλ (Aix-la-Chapelle), εἶναι συνοριακὴ πόλη στη Βόρεια Ρηνανία-Βεστροφλία τῆς Γερμανίας. Βρίσκεται στα δυτικά του κρατιδίου, στα σύνορα τῆς Γερμανίας με τὸ Βέλγιο καὶ τὴν Ολλανδία.

²⁷¹ Μαζί με ἕναν ἐλέφαντα του ὁποῖου τὸ ὄνομα στα ἀραβικά σήμαινε «ο πατέρας τῆς νοημοσύνης», ὁ χαλίφης των Ἀββασίδων Χαροῦν αλ-Ρασίντ χάρισε τὸ 807 στὸν Ἅγιο Ρωμαῖο αὐτοκράτορα Καρλομάγνο ἕνα μηχανικὸ ρολοὶ που κινούνταν με νερό. Τὸ μεσημέρι ἔπεφτε ἕνα βαρίδι, καὶ ἠχοῦσαν κουδουνάκια ἐνῶ δώδεκα ὀρειχάλκινοι ἱππεῖς ξεπρόβαλλαν ἀπὸ δώδεκα παράθυρα <https://muslimheritage.com/baghdad-clock/>. Ἐπίσης, στὸν μεσαίωνα, στὴ **Δυτικὴ**, κυρίως, Ευρώπη, ὄργανα μέτρησης χρόνου ἦταν καὶ οἱ **αμμοκλεψύδρες (αμμωτά)**. Ἡ ἐπινοήσή τους ἀποδίδεται στὸν **Γάλλο μοναχὸ Λουιπράν** στὴ Σαρτ, τὸν 8ο μ.Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὴν παράδοση, τὸ **807 μ.Χ. ὁ Καρλομάγνος** διέταξε να κατασκευαστεῖ ἕνα αμμωτὸ τόσο μεγάλο, ὥστε τὸ ἀνέστρεφαν μόνον μῖα φορὰ κάθε 12 ὥρες!

Haec mihi Deus otia fecit, οί Σάξωνες ἀνήγειρον πάλιν τὴν θρασεῖαν καὶ ἀκτένιστον κεφαλὴν τῶν καὶ βυθίζοντες τὴν χεῖρα εἰς τὸ αἷμα οὐχὶ ταυρείων, ἀλλ' ἀνθρωπίνων θυμάτων, ὤμνουν εἰς τὸν Τουίτονα, τὸν Ἰρμινσοῦλ καὶ Ἀρμίνιον ἢ ν' ἀποσεῖσωσι τὸν καρόλειον ζυγὸν ἢ διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν νὰ φυράσωσι τοῦ Ἄλως καὶ Βισούργιδος τὰς ὄχθας. Ἦλθεν, εἶδε καὶ ἐνίκησε κατὰ τὸ σῆνηθες ὁ ἄμαχος αὐτοκράτωρ διὰ τῆς λόγχης ἐκείνης, ἦν κατὰ τοὺς Εὐαγγελιστὰς ἐβύθισεν ὁ Ῥωμαῖος στρατιώτης εἰς τοῦ Σωτήρος τὴν πλευράν, ὁ δὲ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ἐμφανισθεὶς καθ' ὕπνους τῷ Καρόλω ἐναπέθεσεν ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἵνα κατὰ τοὺς χρονογράφους ἀνταμείψῃ αὐτόν, διότι καὶ ἀπὸ ἐψημένου καὶ ἀπὸ ὤμοῦ κρέατος ἀπέχων τὴν Τεσσαρακοστὴν ἐκοιμάτο μόνος.

Μετὰ τὴν νίκην, φοβούμενος ὁ ἅγιος αὐτοκράτωρ μὴ ἀναγκασθῆ καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν ἀγριανθρώπων ἐκείνων νὰ διακόψῃ τὰς εὐσεβεῖς αὐτοῦ ἀσχολίας, ἀπεφάσισεν ἢ πάντας τοὺς νικηθέντας νὰ ἐξολοθρεύσῃ ἢ ἐκόντας ἄκοντας ὅλους νὰ βαπτίσῃ. Οὐδεὶς ποτὲ ἱεροκῆρυξ κατώρθωσε πλείονας ἀπίστους ἐν βραχεῖ χρόνῳ νὰ χριστιανίσῃ· ἀλλ' ἢ εὐγλωττία τοῦ Φράγκου κατακτητοῦ ἦτο ἀκαταμάχητος. «Πίστευσον ἢ σὲ φονεύω», ἔλεγεν εἰς τὸν δεσμώτην Σάξωνα, εἰς οὐ

"Ὁ θεὸς ἐμὰς τέτοιες χαρὲς μας δίνει"²⁷², οἱ Σάξωνες σήκωναν καὶ πάλιν τὸ θρασὺ κι ἀκτένιστο κεφάλι τους καὶ βυθίζοντας τὸ χεῖρι στο αἷμα ὄχι ταύρων, ἀλλὰ ἀνθρώπων θυμάτων, ὀρκίζονταν στον Τουίτονα²⁷³, τον Ἰρμινσοῦλ²⁷⁴ καὶ τον Ἀρμίνιο²⁷⁵ ἢ νὰ ἀποτινάξουν τὸν καρόλειο ζυγὸ ἢ νὰ ποτίσουν με τὸ αἷμα τους τις ὄχθες τοῦ Ἄλυ καὶ τοῦ Βισούργη. Ἦλθε, εἶδε καὶ νίκησε ὅπως τὸ εἶχε συνήθειο ὁ ἄμαχος αὐτοκράτορας με τὴν ἴδια λόγχη, τὴν ὁποία κατὰ τοὺς Εὐαγγελιστὰς βύθισε ὁ Ῥωμαῖος στρατιώτης στὴν πλευρὰ τοῦ Σωτήρα, καὶ ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ἐμφανιζόμενος στὸν ὕπνο τοῦ Καρόλου τὴν ἀφήσε πάνω στο κρεβάτι του, γιὰ νὰ τὸν ανταμείψῃ, σύμφωνα με τοὺς χρονογράφους, διότι, νηστεύοντας τόσο ἀπὸ ψημένο ὅσο καὶ ἀπὸ ὠμὸ κρέας τὴν Σαρακοστὴ κοιμόταν μόνος του.

Μετὰ τὴν νίκη, φοβούμενος ὁ ἅγιος αὐτοκράτορας μήπως ἀναγκαστεῖ πάλιν ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀγρίους νὰ διακόψῃ τις εὐσεβεῖς τοῦ ἀσχολίες, ἀποφάσισε ἢ νὰ ἐξολοθρεύσῃ ἀπαντες τοὺς ἠττημένους ἢ νὰ τοὺς βαπτίσῃ θέλοντας καὶ μὴ ὅλους. Κανένας ἱεροκῆρυκας ποτὲ δὲν κατάφερε νὰ χριστιανίσῃ περισσότερους ἀπίστους σὲ τόσο σύντομο χρόνον. Ἀλλὰ ἡ εὐγλωττία τοῦ Φράγκου κατακτητῆ ἦταν ἀκαταμάχητη. "Πίστεψε ἢ σὲ σκοτώνω", ἔλεγε στὸν ἀιχμάλωτο Σάξωνα, στὰ μάτια τοῦ ὁποῖου ἔλαμπε ὡς

²⁷² Ἡ λατινικὴ φράση "**deus nobis haec otia fecit**" σημαίνει "ὁ Θεὸς μας ἐφτιαξε αὐτὲς τὶς διασκεδάσεις". Δηλαδή πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πως εἴμαστε εὐτυχεῖς που ἔχουμε τὴ δυνατότητα, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ βιοτικὲς μέριμνες, ν' ἀσχολοῦμαστε ἀπερίσπαστοι με ὅ, τι μας ἀρέσει. Προέρχεται ἀπὸ τὴν πρώτη ἀπὸ τὶς «**Ἐκλογές**» τοῦ Βιργιλίου, ἓνα κείμενο ἐπηρρασμένο ἀπὸ τὰ «**Εἰδύλλια**» τοῦ Θεόκριτου ἀπόσπασμα τοῦ ὁποῖο παραθέτουμε ἐδῶ:

Meliboeus

Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi
silvestrem tenui musam meditaris avena:
nos patriae finis et dulcia linquimus arva;
nos patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in umbra
formosam resonare doces Amaryllida silvas.

Tityrus

Ὁ Meliboee, **deus nobis haec otia fecit**.
namque erit ille mihi semper deus, illius aram
saepe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.
ille meas errare boves, ut cernis, et ipsum
ludere quae vellem calamo permisit agresti.

Μελίβοιος

Τίτυρε συ μου ξάπλωσες σὲ οξιάς καλαμωτὴ
γοητεύοντας τὴν δασικὴ τὴ μούσα με φλογέρα
κι ἐγὼ μακραίνω ἀπ' τὰ ὄρια καὶ τὰ γλυκὰ χωράφια
φεύγω ἀπ' τὴν πατρίδα μου, κι ἐσὺ στὴ σκιά ἀπλωμένος
κάνεις τὰ δάση νὰ ηχοῦν «Γλυκιά Ἀμαρυλλίδα»

Τίτυρος

Μελίβοιε **ὁ θεὸς ἐμὰς τέτοιες χαρὲς μας δίνει**
κι εἶναι μαζί μου πάντοτε, ἀφοῦ καὶ τὸν βωμὸ τοῦ
συχνὰ ἀρνάκια τρυφερά με τὸ αἷμα τοὺς λερώνουν.
Αὐτὸς βόσκει τὰ βόδια μου καὶ βλέπεις πως ὁ ἴδιος
με τὸ παλιὸ καλάμι μου παίζω ὅ, τι μου ἀρέσει

²⁷³ Πρόκειται **γιὰ τὸν Τιῦ**, ἓναν θεὸ τοῦ πολέμου καὶ πιθανῶς τοῦ οὐρανοῦ. Συγγενὴς τοῦ Σκανδιναβικοῦ Tyr, καθὼς καὶ τοῦ Ἑλλήνα Δία, τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Jupiter, τῶν Βαλτικῶν Dievs/Dievas καὶ τῶν Hindu Dyaus. Ἀπὸ αὐτὸν προέρχεται τὸ ὄνομα τῆς ἡμέρας «Tuesday» (Τρίτη).

²⁷⁴ Το **Irmisul** (παλαιοσαξονικὸ «μεγάλος πυλῶνας») ἦταν ἓνα ἱερὸ ἀντικείμενο που ἐμοιαζε με κολόνα καὶ ἐπαιξε σημαντικὸ ρόλο στὸν γερμανικὸ παγανισμὸ τῶν Σαξόνων. Οἱ μεσαιωνικὲς πηγὲς περιγράφουν πῶς ἓνα Irmisul καταστράφηκε ἀπὸ τὸν Καρλομάγνο κατὰ τὴ διάρκεια τῶν Σαξονικῶν Πολέμων. Στὴ θέση τῆς ἀνεγέρθηκε ἐκκλησία τὸ 783 καὶ εὐλογήθηκε ἀπὸ τὸν Πάπα Λέοντα Γ'.

²⁷⁵ Ὁ **Ἀρμίνιος** (λατινικά: Arminius, γερμανικά: Hermann) ἦταν ἐκρωμαϊσμένος βάρβαρος λεγεωνάριος καὶ στὴ συνέχεια φύλαρχος τῶν Χερούσκων. Εἶναι γνωστὸς, ἐπειδὴ ἠγήθηκε τῶν γερμανικῶν φυλῶν στὴν ἱστορικὴ Μάχη τοῦ Τευτοβούργιου Δρυμοῦ στὴν ὁποία οἱ Βάρβαροι (ὅπως ἀποκαλοῦσαν τοὺς Γερμανοὺς οἱ Ῥωμαῖοι) συνέτριψαν τρεῖς Ῥωμαϊκὲς λεγεῶνες, γεγονός που οὐσιαστικὰ ἀπέτρεψε τὴ Ῥωμαϊκὴ Αυτοκρατορία νὰ ἐπεκταθεῖ σχεδὸν σὲ ὅλη τὴν Εὐρώπη.

τὰ ὄμματα ἤστραπτεν ὡς πειστικώτατον ἐπιχείρημα ἢ μάχαιρα τοῦ δημίου, καὶ ὅλος ἐκεῖνος ὁ ὄχλος ἐπήδα εἰς τὴν κολυμβήθραν ὡς αἰ νῆσαι εἰς τοὺς λάκκους, ἀφοῦ βρέξη.

Ἐπειδὴ ὁμως, ὅσω παντοδύναμος καὶ ἂν ὑποτεθῆ ἢ πίστις, ἀπαιτεῖται οὐχ ἦττον νὰ γνωρίζῃ ὁπωσοῦν καὶ ὁ χριστιανὸς εἰς τὴν πιστεύει, συνηθίζετο τότε ἐν Εὐρώπῃ, ὡς σήμερον ἐν Ὀταῖτῃ καὶ Μαλαβάρῃ, νὰ μανθάνωσιν οἱ νεοβάπτιστοι εἶδος τι κατηχήσεως, ἣν οἱ δεκανεῖς τοῦ Καρόλου ἐδίδασκον τοὺς Σάξωνας, τάσσοντες αὐτοὺς κατὰ σειρὰν ἀνὰ δέκα ὡς νεοσυλλέκτους καὶ ὀραπίζοντες ἀνηλεῶς, ὡσάκις προσέκοπτον εἰς δυσπρόφερτον τινὰ λέξιν τοῦ «Πιστεύω». Οὕτω ἐλάμβανε δίκην ὁ Ἰησοῦς παρὰ τῶν εἰδώλων δι' ὅσα ἐπαθον ὑπ' ἐκείνων οἱ πρῶτοι αὐτοῦ ὀπαδοί, ὅτε ἐκαίοντο ἐπὶ Νέρωνος ἢ ὠπτοῦντο ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, κ' ἐντεῦθεν τῶν Γάλλων ἢ παροιμία «Ἡ ἐκδίκησις εἶναι ἡ ἡδονὴ τῶν θεῶν»²⁷⁶.

Ἐνόσω μὲν διήρκει ὁ πόλεμος, οἱ στρατιῶται ἐξηκολούθουν ἐκπληροῦντες ἔργα ἱερέων· ἀλλ' ἀφοῦ ἠσύχασαν τὰ πράγματα καὶ ἐξηντλήθησαν αἱ θεολογικαὶ γνώσεις τῶν θωρακοφόρων ἐκείνων ἱεροκηρύκων, πάντες καὶ πρὸ πάντων ὁ αυτοκράτωρ ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην σοβαρωτέρων κατηχητῶν. Ἀλλὰ παρὰ τοῖς Φράγκοις καλόγηροι μόνον ὑπῆρχον τότε καὶ δεινότεροι περὶ τὴν ζυθοποιίαν ἢ τὴν δογματικὴν, βαπτίζοντες τὰ βρέφη εἰς τὸ ὄνομα τῆς Πατρίδος, τῆς Θυγατρὸς καὶ τῆς Ἁγίας Πνοῆς, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἡ Θεοτόκος συνέλαβεν ἐκ τοῦ ὠτός, προγευματίζοντες πρὸ τῆς μεταλήψεως καὶ ἀναγκάζοντες τὸν διάκονον νὰ πῖν τὸ ὕδωρ, δι' οὗ ἔπλυνον τὰς χεῖρας μετὰ τὴν λειτουργίαν.

Εἰς τοιούτων διδασκάλων τὰς χεῖρας οὐδ' αὐτοὺς τοὺς Σάξωνας ἐτόλμησεν ὁ Κάρολος νὰ ἐμπιστευθῆ, φοβούμενος μὴ ἀναγκασθῆ μετ' ὀλίγον νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ πάλιν, ἵνα νέα εἰδῶλα κρημνίσῃ, τὰ του Βάκχου καὶ τοῦ Μορφέως. Ἀπορῶν περὶ τοῦ πρακτέου ἐσυμβουλευθῆ τὸν Ἀλκουῖνον, εἰς οὗ τοὺς χρησμούς κατέφευγον τότε οἱ Φράγκοι, ὡς οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Πυθίαν. Ὁ Ἀλκουῖνος ἦτο Ἄγγλος, ἡ δὲ Ἀγγλία εἶχε τότε τὸ μονοπῶλιον τῶν θεολόγων, ὡς σήμερον τῶν

πειστικώτατο ἐπιχείρημα τὸ μαχαίρι τοῦ δημίου, καὶ ὅλος ἐκεῖνος ὁ ὄχλος πηδούσε σὴν κολυμπήθραν ὡπως οἱ πάπιες σὴν λάκκους, μετὰ τὴ βροχή.

Ἐπειδὴ ὁμως, ὅσο παντοδύναμη κι ἂν υποθέσουμε πως εἶναι ἡ πίστις, ἀπαιτεῖται ὁπωσδήποτε νὰ γνωρίζῃ ἐστὼ καὶ στοιχειωδῶς ὁ χριστιανὸς σὴν τι πιστεύει, συνηθίζοταν τότε σὴν Εὐρώπῃ, ὡπως καὶ σήμερον σὴν Ταῖτῃ καὶ σὴν Μαλαμπάρ²⁷⁷, νὰ μαθαίνουν οἱ νεοφῶτιστοι ἓνα εἶδος κατηχήσεως, τὴν ὁποία οἱ δεκανεῖς τοῦ Καρόλου τὴν δίδασκον σὴν Σάξωνες, βάζοντάς τὸς σὴν σειρὰ ἀνὰ δέκα σὴν νεοσύλλεκτους καὶ δίνοντάς τὸς ἀλύπητα σφαλιάρες ὡσες φορὲς δυσκολεύονταν σὴν κάποια δυσκολοπρόφερτη λέξη τοῦ "Πιστεύω". Ἔτσι ἐπαιρνε ἐκδίκηση ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὰ εἰδῶλα γιὰ ὡσα ἐπαθον ἀπὸ αὐτὰ οἱ πρῶτοι τοῦ ὀπαδοί, ὡταν καίγονταν ἐπὶ Νέρωνα ἢ ψηνόταν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, καὶ ἀπὸ αὐτὸ βγήκε ἡ παροιμία τῶν Γάλλων "Ἡ ἐκδίκηση εἶναι ἡ ἡδονὴ τῶν θεῶν"²⁷⁸.

Ἐνὼ διαρκούσε ὁ πόλεμος, οἱ στρατιῶτες συνέχιζαν νὰ ἐκτελοῦν χρεὴ ἱερέων. Μόλις ὁμως ἠσύχασαν τὰ πράγματα καὶ ἐξαντλήθηκαν οἱ θεολογικὲς γνώσεις τῶν θωρακοφόρων ἐκείνων ἱεροκηρύκων, ὅλοι καὶ πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ αυτοκράτορας ἐνίωσαν τὴν ἀνάγκη γιὰ πῶ σοβαροῦς κατηχητῆς. Ὡστόσο, σὴν Φράγκους ὑπῆρχαν μόνον καλόγηροι τότε, καὶ μάλιστα ἦταν πῶ καλοὶ σὴν νὰ φτιάχνουν μπίρα, παρὰ σὴν θεολογία, ἀφοῦ βάφτιζαν τὰ βρέφη σὴν ὄνομα τῆς Πατρίδος, τῆς Θυγατρὸς καὶ τῆς Ἁγίας Πνοῆς, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ἡ Θεοτόκος συνέλαβε ἀπὸ τὸ αὐτί, προγευματίζοντας πρῶν τὴν μετάληψη καὶ ἀναγκάζοντας τὸν διάκονο νὰ πῖν τὸ νερὸ με τὸ ὁποῖο ἔπλυναν τὰ χεῖρα τὸς μετὰ τὴν λειτουργία.

Σὴν τέτοιων διδασκάλων τὰ χεῖρα ὁ Κάρολος δὲν τόλμησε νὰ ἐμπιστευθῆ οὔτε τὸς ἴδιους τὸς Σάξωνες, φοβούμενος μήπως ἀναγκασθῆ μετὰ ἀπὸ λίγο νὰ ἐκστρατεύσει ξανά, γιὰ νὰ γκρεμίσει νέα εἰδῶλα, τοῦ Βάκχου καὶ τοῦ Μορφέα. Ἀπορῶντας τι νὰ κάνει, συμβουλευθῆκε τὸν Ἀλκουῖνο, σὴν ὁποῖο κατέφευγαν τότε οἱ Φράγκοι γιὰ χρησμούς, ὡπως οἱ Ἕλληνες σὴν Πυθία. Ὁ Ἀλκουῖνος ἦταν Ἄγγλος, καὶ ἡ Ἀγγλία εἶχε τότε τὸ μονοπῶλιον τῶν θεολόγων, ὡπως σήμερον τῶν ατμομηχανῶν. Ἐκεῖ λοιπὸν

²⁷⁶ La vengeance est le plaisir des Dieux.

²⁷⁷ Ἡ ἀκτὴ Malabar τῆς Ἰνδίας, σὴν νοτιοδυτικὴ ἀκτὴ τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου.

²⁷⁸ Ἡ ἐκδίκηση εἶναι ἡ ευχαρίστηση τῶν θεῶν καὶ, ἂν τὴν ἔχουν κρατήσῃ γιὰ τὸν εαυτὸ τὸς, ὡπως μὰς λένε οἱ ἱερεῖς, εἶναι γιὰ τὴν θεωροῦν ἀπόλαυση πολὺτιμη γιὰ τὸς ἀπλοὺς θνητοῦς. (Walter Scott, Ἰβανός, 1820).

ἀτμομηχανών. Ἐκεῖ λοιπὸν ἐστάλη πλοῖον, ἵνα φορτωθῇ ἱεροκήρυκας πρὸς μύησιν τῶν Σαξῶνων εἰς τῆς πίστεως τὰ μυστήρια.

Ἡ σωτήριος ἐκείνη κιβωτὸς τῆς χριστιανοσύνης, ἐφ' ἧς εἶδομεν ἐπιβάντα καὶ τῆς Ἰωάννας τὸν πατέρα μετὰ τῆς γυναίκος, ἐφέρετο ὀκτῶ ἡμέρας ἐπὶ τῶν ὑδάτων, τὴν δὲ ἐνάτην ὑπερβάσα τὸ στόμιον τοῦ Ῥήνου προσωρμίσθη ἐνώπιον τῆς πόλεως Νοβιομάγου, ὅπου κατὰ πρῶτον ἐπάτησαν τὸ γερμανικὸν χῶμα οἱ ἀγρευτήρες ἐκεῖνοι τῶν ψυχῶν. Ἐκεῖθεν ἄλλοι ἐπὶ ὄνων, ἄλλοι διὰ λέμβων καὶ ἄλλοι ἀποστολικῶς ἀνατρέξαντες εἰς τὰς πηγὰς τῆς Λίππης, ἐφθασαν τέλος κεκμηκότες καὶ πειναλέοι εἰς Παδεβόρνον, ὅπου ἐσκήνου ὁ Κάρολος ἐν μέσῳ σταυρῶν καὶ ἀσπίδων. Ἡ Σαξωνία διενεμήθη παραχρῆμα ὑπὸ τοῦ νικητοῦ εἰς τοὺς νεήλυδας καλογήρους, ὧν ἕκαστος ἔλαβεν ἐντολὴν να κοσμήσῃ διὰ τοῦ Σταυροῦ πᾶσαν καλύβην ἐπαρχίας τινὸς τῆς κατακτηθείσης χώρας, τῆς δὲ Ἰωάννας ὁ πατὴρ διετάχθη να διευθυνθῇ πρὸς νότον, ἵνα κρημνίσῃ τὸ ἐν Ἐρισβούργῃ εἶδωλον τοῦ Ἰρμινσούλ, περὶ τὸ ὁποῖον συνήρχοντο οἱ τότε ἐπαναστάται, ὡς οἱ ἡμέτεροι εἰς τὰ Χαφτεία, προσφέροντες ἀνθρωπίνους θυσίας καὶ νέας καθ' ἑκάστην χαλκεύοντες συνωμοσίας. Ὁ ταλαίπωρος μοναχός, φορτώσας ἐπὶ ὄναριον τὴν γυναῖκα του καὶ τέσσαρας μαύρους σαξωνικοὺς ἄρτους, ἤρξατο τῆς νέας ὁδοπορίας, σύρων τὸ ζῶον ἐκ τοῦ χαλινοῦ καὶ μετὰ δακρῶν ἐνθυμούμενος τὰς ἀναπαύσεις τῆς πατρῶας καλύβης.

Ὀκτῶ ὅλα ἔτη ἐπλανήθη ὁ πατὴρ τῆς Ἰωάννας ὑπὸ τὰ δένδρα τῆς Βεσταλίας, βαπτίζων, διδάσκων, ἐξομολογῶν καὶ θάπτων. Πολυπαθέστερος δὲ γενόμενος καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου Παύλου πολλάκις ἐρραβδίσθη, δεκάκις ἐλιθάσθη, πεντάκις ἐρρίφθη εἰς τὸν Ῥήνον καὶ δις εἰς τὴν Ἄλυν, τετράκις ἐκάη, τρις ἐκρεμάσθη καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα ἐπέζησε τῇ βοήθειᾳ τῆς Θεοτόκου. Τὸν δὲ ὑποπτευόμενον ὅτι ἀπίθανα λέγω, παραπέμπω εἰς τῆς ἐποχῆς

στάλθηκε πλοῖο, για να φορτωθῇ ἱεροκήρυκες πρὸς μύηση τῶν Σαξῶνων στα μυστήρια τῆς πίστεως.

Ἡ σωτήρια ἐκείνη κιβωτὸς τῆς χριστιανοσύνης, πάνω στην οποία εἶδαμε να επιβαίνει και ο πατέρας τῆς Ἰωάννας με τη γυναῖκα του, περιφέρονταν ὀκτῶ ἡμέρες πάνω στα νερά. Τὴν ἐνάτη ἡμέρα, περνώντας το στόμιο τοῦ Ῥήνου, προσόρμισε μπροστὰ στην πόλη τοῦ Νοβιομάγου, ὅπου πάτησαν για πρώτη φορά σε γερμανικὸ ἔδαφος ἐκεῖνοι οἱ αγροκαλλιεργητὲς τῶν ψυχῶν. Ἀπὸ ἐκεῖ, ἄλλοι με γαϊδούρια, ἄλλοι με βάρκες και ἄλλοι βαδίζοντας με ἱεραποστολικὸ ζήλο πρὸς τις πηγές τῆς Λίππης²⁷⁹, ἔφτασαν τελικὰ κουρασμένοι και πεινασμένοι στο Παδεβόρνο²⁸⁰, ὅπου στρατοπέδευε ο Κάρολος ἀνάμεσα σε σταυροὺς και ἀσπίδες. Ἡ Σαξωνία διαμοιράστηκε ἀμέσως ἀπὸ τὸν νικητὴ στους νεοφερμένους μοναχοὺς, ο καθένας ἀπὸ τους οποιοὺς ἔλαβε ἐντολή να κοσμήσει με τὸν Σταυρὸ κάθε καλύβα σε μια ἐπαρχία τῆς κατακτημένης χώρας. Ὁ πατέρας τῆς Ἰωάννας διατάχθηκε να κατευθυνθῇ πρὸς νότο, για να γκρεμίσει το εἶδωλο τοῦ Ἰρμινσούλ στο Ἐρισβούργο, γύρω ἀπὸ το οποίο μαζεύονταν οἱ ἐπαναστάτες τῆς ἐποχῆς, ὅπως οἱ δικοὶ μας στα Χαφτεία, προσφέροντας ἀνθρώπινες θυσίες και σκαρώνοντας νέες συνωμοσίες κάθε μέρα. Ὁ ταλαίπωρος μοναχός, φορτώνοντας σε ἕνα γαϊδουράκι τὴν γυναῖκα του και τέσσερα μαύρα σαξονικὰ ψωμιά, ἄρχισε τὴν νέα του περιπέτεια, τραβώντας το ζῶο ἀπὸ το χαλινάρι και με δάκρυα στα μάτια θυμόταν τις ἀνέσεις τῆς καλύβης του στην πατρίδα.

Ὀκτῶ ολόκληρα χρόνια περιπλανήθηκε ο πατέρας τῆς Ἰωάννας στα δάση τῆς Βεσταλίας, βαπτίζοντας, διδάσκοντας, ἐξομολογώντας και θάβοντας. Ὑπέμεινε περισσότερα δεινὰ και ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἀπόστολο Παῦλο: Πολλές φορές τὸν μαστίγωσαν, δέκα φορές τὸν λιθοβόλησαν, πέντε φορές τὸν ἐρίξαν στον Ῥήνο και δύο στον Ἄλυ, τέσσερις φορές τὸν ἐκάψαν, τρεις φορές τὸν κρέμασαν, και παρ' ὅλα αὐτὰ ἐπέζησε με τὴ βοήθεια τῆς Θεοτόκου. Ἀν κάποιος ἀμφισβητεῖ τα λόγια μου,

²⁷⁹ Ἡ Lippe εἶναι μια περιοχή στα ἀνατολικά τῆς Βόρειας Ρηνανίας-Βεσφαλίας, Γερμανία. Γειτονικές περιοχές εἶναι οἱ Herford, Minden-Lübbecke, Höxter, Paderborn, Gütersloh και το Bielefeld. Πῆρε το ὄνομά τῆς ἀπὸ τους Ἄρχοντες τοῦ Lippe, οἱ οἱ οποίοι ἀρχικὰ ζοῦσαν στον ποταμὸ Lippe και ἱδρυσαν ἐκεῖ το Lippstadt. Ἦταν ἀυτόνομο κράτος ἐντὸς τῆς Ἁγίας Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας και διατηροῦσε τὴν ἀυτονομία του μέχρι το 1947, ὅταν ἐγίνε περιοχή τῆς Βόρειας Ρηνανίας-Βεσφαλίας.

²⁸⁰ Το Πάντερμπορν (γερμανικά: Paderborn εἶναι πόλη στην ἀνατολικὴ Βόρεια Ρηνανία-Βεσφαλία, πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς Πάντερμπορν. Το ὄνομα τῆς πόλης προέρχεται ἀπὸ τὸν ποταμὸ Πάντερ και το «μπορν», ἕναν παλιὸ γερμανικὸ ὄρο για τὴν πηγή ἐνός ποταμοῦ. Ὁ ποταμὸς Πάντερ προέρχεται ἀπὸ περισσότερες ἀπὸ 200 πηγές κοντὰ στον Καθεδρικὸ Ναὸ του Πάντερμπορν, ὅπου εἶναι θαμμένος ὁ Ἅγιος Λιβόριος. Ἰδρύθηκε ως ἔδρα ἐπισκόπου ἀπὸ τὸν Καρλομάγνο το 795, ἀν και ἡ ἐπίσημη ἱστορία του ξεκινὰ το 777, ὅταν ὁ Καρλομάγνος ἐκτίσει κάστρο στις πηγές του Πάντερ.

ἐκείνης τὰ συναξάρια, ἵνα μάθη τίνι τρόπῳ ἡ ξανθή Παναγία ὑπεστήριζεν διὰ τῶν λευκῶν αὐτῆς χειρῶν τοὺς πόδας τῶν πιστῶν της, ὡσάκις ἀπηγγονίζοντο, ἔσβηνε τὰς φλόγας τῆς πυρᾶς διὰ ὀριπιδίου ἐκ πτερῶν Ἀγγέλου, ὡσάκις ἐκαίοντο, ἢ λύουσα τὴν κυανὴν ζώνην ἔτεινεν αὐτὴν εἰς τοὺς καταποντιζομένους, ὡς ἡ Ἰνώ τῷ Ὀδυσσεὶ τὸν πέπλον.

Τὰ τόσα παθήματα δεν ἴσχυσαν να ψυχράνωσι τὸν ζῆλον ἢ ν' ἀλλοιώσωσι τὸ φρόνημα τοῦ ἀκαμάτου ἀποστόλου· τὸ σῶμα ὅμως αὐτοῦ κατήντησε βαθμηδὸν ἀγνώριστον, ἀφοῦ οἱ μὲν Φρίσωνες τῷ ἀφῆρσαν τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν, οἱ δὲ Λογγοβάρδοι ἔκοψαν τὰ ὦτα του, οἱ Θουρίγγιοι τὴν ῥίνα καὶ οἱ ἀνήμεροι κάτοικοι τοῦ Ἑρκυνίου δάσους, θέλοντες να ἐξολοθρεύσωσι τῶν ἱεροκηρύκων τὴν γενεάν, ἐθυσίασαν πρὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Τουίτονος τὰ δύο τέκνα του καὶ ἔπειτα διὰ τῆς αὐτῆς ἀπανθρώπου μαχαίρας ἀπέκοψαν αὐτῶ... πᾶσαν πατρότητος ἐλπίδα.

Ἡ Γιούθα, ἥτις καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν ταύτην συμφορὰν ἔμεινε πιστὴ τῷ ἠκρωτηριασμένῳ συζύγῳ, ἐπειρᾶτο παντοιοτρόπως ν' ἀνακουφίσει τὰς θλίψεις του. Ὅσάκις ἐξυπνῶν τὴν νύκτα προσήλθεν εἰς αὐτὴν μετὰ ματαίου πόθου τὸν ἕνα ἀπομείναντα ὀφθαλμὸν καὶ ἔκλαιε τὴν στέρησιν τῶν τέκνων του καὶ τῶν πρῶν ἡδονῶν, ἠσπάζετο αὐτὸν λέγουσα, «Καθ' ἡμέραν ἀνάπτω λαμπάδα πρὸ τῆς εἰκόνης» τοῦ Ἁγ. Πατέρων. Ἴσως ὁ προστάτης οὗτος τῆς εὐτεκνίας ἐφεύρη θαῦμα τι, ἵνα ἀπολαύσωμεν καὶ πάλιν τέκνα».

Ἡ εὐχὴ αὕτη τῆς καλῆς Γιούθας ἐπληρώθη μετ' οὐ πολὺ· οὐχὶ φεῦ! διὰ θαύματος τοῦ ἁγίου Πατέρων, ἀλλ' ὑπὸ δύο τοξοτῶν τοῦ κόμητος τῆς Ἐρφούρτης. Οἱ κακότεροισι οὗτοι συναντήσαντες αὐτὴν παρὰ τὴν ὄχθην τῆς Φούλδας ἀπλόνησαν

τον παραπέμπω στα συναξάρια της εποχής, όπου θα μάθει πῶς η ξανθή Παναγία με τα λευκά της χέρια υποστήριζε τα πόδια των πιστών της, ὡσάκις ἔσβηνε τις φλόγες τῆς φωτιᾶς με μια βεντάλια ἀπὸ φτερά ἀγγέλου, ὅταν τοὺς ἐκαίγαν, ἢ λύνοντας τὴν γαλάζια ζώνη της, τὴν ἔτεινε στους πνιγμένους, ὡς ἡ Ἰνώ τὸ πέπλο της στον Ὀδυσσεά.

Τόσα μαρτύρια δεν κατάφεραν να ψυχράνουν τὸν ζῆλο ἢ να ἀλλοιώσουν τὸ φρόνημα τοῦ ακούραστου ἀποστόλου. Το σῶμα του ὅμως κατάντησε σιγά-σιγά ἀγνώριστο. Οἱ Φρίσωνες²⁸¹ του ἔβγαλαν τὸ δεξιὸ μάτι, οἱ Λομβαρδοί²⁸² του ἔκοψαν τα αὐτιά, οἱ Θουρίγγιοι²⁸³ τὴ μύτη καὶ οἱ ἀγριοί κάτοικοι τοῦ δάσους τοῦ Ἑρκυνου, θέλοντας να ἐξολοθρεύσουν τὴ γενιὰ των ἱεροκηρύκων, θυσίασαν μπροστὰ στον βωμὸ τοῦ Τουίτονα τα δύο παιδιὰ του καὶ ὕστερα με τὸ ἴδιο ἀπάνθρωπο μαχαίρι τοῦ ἔκοψαν... κάθε ἐλπίδα για πατρότητα.

Ἡ Γιούθα, που παρέμεινε πιστὴ στον ακρωτηριασμένο σύζυγό της ἀκόμα καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν τελευταία συμφορὰ, προσπαθοῦσε με κάθε τρόπο να ἀνακουφίσει τις θλίψεις του. Ὅταν ξυπνοῦσε τὴ νύχτα καὶ τὴν κοίταζε ἔντονα με μάταιο πόθο, με τὸ ἕνα μάτι που του εἶχε ἀπομείνει καὶ κλαίγοντας για τὴν ἀπώλεια των παιδιῶν τοὺς καὶ των παλιῶν ἡδονῶν, τὸν φιλοῦσε λέγοντας: «Κάθε μέρα ἀνάβω λαμπάδα μπροστὰ στην εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Πατέρων». Ἴσως ὁ προστάτης αὐτός τῆς εὐτεκνίας κάνει κάποιον θαῦμα, για να ἀπολαύσουμε ξανά παιδιὰ".

Ἡ εὐχὴ τῆς καλῆς Γιούθας ἐκπληρώθηκε σύντομα, ὄχι ὅμως, δυστυχῶς, με θαῦμα τοῦ Ἁγίου Πατέρων, ἀλλὰ ἀπὸ δύο τοξότες τοῦ κόμη τῆς Ἐρφούρτης²⁸⁴. Αὐτοὶ οἱ κακοὶ ἀνθρώποι,

²⁸¹ Οἱ **Φρίσωνες** (Frison) εἶναι ἕνας γερμανικὸς λαὸς που, ἐθνογλωσσικὰ, ἀνήκει στον ἀγγλοφρισιανὸ κλάδο. Μεταξὺ των Ἀγγλοσάξωνων καὶ των Ὀλλανδῶν, μεταξὺ ἄλλων, διακρίνονται οἱ Φρίσωνες τῆς Ἀρχαιότητος (Frisii) ἀπὸ αὐτοὺς των μεταγενέστερων περιόδων που ἔχουν ἄλλο ὄνομα (Friezen, Friss)

²⁸² Οἱ **Λομβαρδοὶ ἢ Λογγοβάρδοι** (Λατινικὰ: Langobardi) ἦταν ἕνας Γερμανικὸς λαὸς που κυβέρνησε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἰταλικῆς Χερσονήσου τὸ 568-774, με καταγωγή ἀπὸ τὸν Ἐλβα στη Βόρεια Γερμανία καὶ τὴ Σκάνια στη νότια Σουηδία πρὶν ἀπὸ τὴν Περίοδο των Μεταναστεύσεων.

²⁸³ Οἱ **Thuringii, Toringi ἢ Teuriochaimai** ἦταν ἕνας πρῶτος γερμανικὸς λαὸς που ἐμφανίστηκε κατὰ τὴν ὕστερη περίοδο τῆς μετανάστευσης στα ὄρη Harz τῆς κεντρικῆς Γερμανίας, μια περιοχή γνωστὴ ἀκόμα καὶ σήμερα ὡς Θουριγγία. Ἐγινε βασίλειο, τὸ ὁποῖο ἤρθε σε σύγκρουση με τοὺς Μεροβίγγειους Φράγκους καὶ ἀργότερα πέρασε ὑπὸ τὴν ἐπιρροή τους καὶ τὸν Φραγκικὸ ἔλεγχο. Τὸ ὄνομα ἐξακολουθεῖ να χρησιμοποιεῖται για ἕνα ἀπὸ τα σύγχρονα ὁμοσπονδιακὰ κρατίδια τῆς Γερμανίας (Bundesländer).

²⁸⁴ Ἡ **Ἐρφούρτη** (γερμανικὰ: Erfurt, Ἐρφουρτ) εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ κρατίδιου τῆς Θουριγγίας στη Γερμανία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται στους 202.590 κατοίκους. Ἡ Ἐρφούρτη ἀναφέρθηκε για πρώτη φορά τὸ 742 με τὸ ὄνομα "Erfhesfurt". Ἦταν σημαντικὴ πόλη ἐμπορικῶν συναλλαγῶν κατὰ τὴ διάρκειά του Μεσαίωνα κοντὰ σε μια διάβαση πέρα ἀπὸ τὸ ποταμὸ Γκέρα.

εις τὸν ἥλιον τὸν χιτῶνα τοῦ ἀνδρός της, ὅστις μὴ ἔχων ἄλλον ἐκρύπτετο ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς ὑπὸ σωρὸν ξηρῶν φύλλων, περιμένων να ξηρανθῆ ὁ πλυθεῖς, ἤπλωσαν κάκεινῃ ἐπὶ τῆς χλόης καὶ διὰ τῆς βίας τῆς ὑπενθύμισαν τα ὄν ἀληθῆ ἐπὶ τῆς γῆς προορισμὸν τῆς γυναικός.

Ἀφοῦ κορεσθέντες ἀνεχώρησαν οἱ στρατιῶται, ἐξῆλθε τῆς κρύπτης ὁ ἀτυχῆς καλόγηρος καὶ ἐνδυθεὶς ὑγρὸν ἀκόμη τὸ ὑποκάμισον ἀπεμακρύνθη ἐκεῖθεν μετὰ τῆς πεπονημένης γυναικός, καταρώμενος τοὺς Σάξωνας, οἵτινες πλὴν τοῦ μαρτυρικοῦ ἐπέθεσαν καὶ ἄλλον στέφανον ἐπὶ τῆς φαλακρᾶς κεφαλῆς του.

Ἐννέα μετὰ ταῦτα μήνας, ἐν ἔτει 818, ἔτεκεν ἡ Γιούθα ἐν Ἰγγελχέιμη ἢ κατ' ἄλλους ἐν Μογουντία, τὴν μέλλουσαν ν' ἀρπάσῃ τὰς οὐρανίους κλείδας Ἰωάνναν. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτῆς ἢ μᾶλλον ὁ σύζυγος τῆς μητρός, ἵνα συνηθίσῃ ἅμα γεννηθεῖσα εἰς τοῦ πλάνητος βίου τὰς κακουχίας, ἐβάπτισεν αὐτὴν εἰς τὸ ψυχρὸν ρεῦμα τῆς Μεῖνης, ὅπου ἐβύθιζον καὶ οἱ αὐτόχθονες τὰ ξίφη, ἵνα σκληρότερα αὐτὰ καταστήσωσι.

Πάντων τῶν ἡρώων τὴν κοιτίδα κοσμοῦσι κατ' ἔθος ἀρχαῖον οἱ βιογράφοι διὰ τεραστίων σημείων προαγγελλόντων τὰς μελλούσας ἀρετάς. Οὕτω νήπιος ἔτι ὦν ἔπνιξε τοὺς δράκοντας ὁ Ἡρακλῆς, ὁ δὲ Κριεζώτης τὴν ἄρκτον, αἱ μέλισσαι ἐπεκάθισαν εἰς τοῦ Πινδάρου τὸ στόμα, ὁ Πασχάλης ἐφεῦρε δεκαετῆς τὴν γεωμετρίαν, ὁ ἥρωας τοῦ Βύρωνος ἀκούων τὴν λειτουργίαν εἰς τῆς

συναντώντας τὴν σπὴν ὄχθη τῆς Φούλδας²⁸⁵ να ἀπλώνει στον ἥλιο τὸν χιτῶνα τοῦ ἀνδρα της, ὁ ὁποῖος, μὴν ἔχοντας ἄλλον, κρυβόταν σαν τὸν Ὀδυσσεά κάτω ἀπὸ σωρὸ ξερῶν φύλλων, περιμένοντας να στεγνώσει ὁ πλυμένος, τὴν ἀπλώσαν καὶ ἐκεῖνη στο χορτάρι καὶ με βία της ὑπενθύμισαν τὸν ἀληθινὸ προορισμὸ τῆς γυναικᾶς στὴ γῆ.

Ἀφοῦ χόρτασαν καὶ ἀποχώρησαν οἱ στρατιῶτες, ὁ ἀτυχὸς καλόγερος βγήκε ἀπὸ τὸ κρησφύγετό του καὶ, φορώντας μουσκεμένο ἀκόμα τὸ πουκάμισό του, ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ ἐκεῖ με τὴν ταλαιπωρημένη γυναικᾶ, ρίχνοντας κατάρες στους Σάξωνες, οἱ ὁποῖοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μαρτυρικό, τὸν φόρεσαν καὶ ἄλλο στέφανι στο φαλακρὸ τοῦ κεφάλι.

Ἐννέα μῆνες ἀργότερα, τὸ ἔτος 818, ἡ Γιούθα γέννησε στο Ἰνγκελχάιμ²⁸⁶, ἢ σύμφωνα με ἄλλους στὴν Μογουντία²⁸⁷, τὴν Ἰωάννα, ἡ ὁποία στὸ μέλλον ἐπρόκειτο να ἀρπάξῃ τὰ κλειδιά τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ πατέρας της, ἢ μᾶλλον ὁ σύζυγος τῆς μητέρας της, γιὰ να τὴν ἐξοικειώσῃ ἀπὸ τὴ γέννησή της με τὶς κακουχίες τοῦ μάταιου βίου, τὴν βάπτισε στὸ παγωμένο ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ Μείν, ὅπου καὶ οἱ ντόπιοι βύθιζαν τὰ ξίφη τους γιὰ να τα σκληρύνουν.

Σύμφωνα με μιὰ παλιὰ συνήθεια, οἱ βιογράφοι στολιζοῦν τὴν κούνια ὅλων τῶν ηρώων με τεράστια σημάδια που προαναγγέλλουν τὶς μελλοντικὲς τους ἀρετὲς. Ἔτσι, μωρὸ ἀκόμα, ὁ Ἡρακλῆς ἔπνιξε τοὺς δράκους, ὁ Κριεζώτης τὴν ἀρκούδα²⁸⁸, οἱ μέλισσες

²⁸⁵ Ἡ **Φούλδα** (γερμανικά: Fulda, εἶναι γερμανικὴ πόλη στὸ διαμέρισμα τῆς Φούλντα, στὸ ομόσπονδο κρατίδιο τῆς Ἑσσης. Ἡ πόλη καὶ τὸ μοναστήρι τῆς ἰδρύθηκαν τὸ 744. Στὸν καθεδρικό ναὸ τῆς πόλης βρίσκεται ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου Βονιφατίου, ὁ ὁποῖος τὸν 7ο αἰῶνα μετέδωσε τὸν χριστιανισμό στὴ Γερμανία. Κατὰ τὸν ψυχρὸ πόλεμο ἡ περιοχή (τὸ φαράγγι τῆς Φούλντα ἢ Fulda Gap) θεωροῦνταν ἡ πιο ἐπικίνδυνη γιὰ μιὰ πιθανὴ σοβιετικὴ εἰσβολή, λόγω τοῦ ὅτι ἦταν καὶ κοντὰ στα σύνορα με τὴν Λαϊκὴ Δημοκρατία τῆς Γερμανίας, ἀλλὰ καὶ κοντὰ στὸ οικονομικὸ κέντρο τῆς Γερμανίας (εἰδικὰ τὴν Φρανκφούρτη).

²⁸⁶ Τὸ **Ingelheim** (αγγλικά: Ingelheim upon Rhine), εἶναι μιὰ πόλη στὴν περιοχή Mainz-Bingen στὸ κρατίδιο Ρηνανίας-Παλατινάτου τῆς Γερμανίας. Ἡ πόλη ἀπλώνεται κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερῆς ὄχθης τοῦ Ρήνου. Ἡ τυπικὴ κατάληξη —heim μπορεῖ κάλλιστα να ἀνάγεται στους Φραγκικούς χρόνους, δηλαδή, πιθανότατα ἤδη ἀπὸ τὸν 5ο ἢ τὸν 6ο αἰῶνα. Οἱ οικισμοὶ ἢ τὰ κτήματα πήραν τότε τὰ ὀνόματα τῶν κυρίων τους καὶ τοὺς δόθηκε αὐτὸ τὸ ἐπίθημα, που σημαίνει «σπίτι» στα γερμανικά. Ἡ περιοχή Ingelheim κατοικοῦνταν ἤδη στὴν προϊστορικὴ ἐποχὴ. Τὸ μέρος ἀπόκτησε γιὰ πρώτη φορὰ ἰδιαίτερη σημασία, ὑπὸ τὸν Καρλομάγνο καὶ τοὺς διαδόχους του. Ὁ Καρλομάγνος εἶχε χτίσει ἐκεῖ τὸ Αυτοκρατορικὸ Παλάτι Ingelheim (Ingelheimer Kaiserpfalz), ὅπου τελούνταν σύνοδοι καὶ αυτοκρατορικὲς συναντήσεις τῆς ἐποχῆς που ἀκολούθησε. Ὁ γιος καὶ διάδοχός του, αυτοκράτορας Λουδοβίκος ὁ Εὐσεβῆς, πέθανε στὶς 20 Ἰουνίου 840 στὸ Ingelheim.

²⁸⁷ **Πρόκειται γιὰ τὸ Μάιντς** (παλαιότερα: Μαγεντία, γερμανικά Mainz) εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ κρατιδίου τῆς Ρηνανίας-Παλατινάτου στὴ Γερμανία. Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται στους 200.000 σήμερα. Τὸ Μάιντς, βρίσκεται στὶς ἀριστερὲς ὄχθεις τοῦ ποταμοῦ Ρήνου, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν ἔνωση με τὸν παραπόταμο Μάιν. Στὸ Μάιντς γεννήθηκε ὁ Γουτεμβέργιος.

²⁸⁸ Ὁ **Νικόλαος Κριεζώτης** ἦταν οπλαρχηγὸς στὴν Εὐβοία, ἀπὸ τοὺς διαπρεπέστερους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Τόσο κατὰ τὴν ἐποχὴ που ἔζησε ὅσο καὶ καθ' ὅλον τὸν 19^ο αἰῶνα θαμάζονταν ἰδιαίτερα γιὰ τὴν ἀνδραγαθία καὶ τὴν στρατηγικὴ του ικανότητα, με ἀποτέλεσμα να ἔχουν διαδοθῆ πολλοὶ μῦθοι γύρω ἀπὸ αὐτόν. Ὡστόσο τὸν συγκεκριμένο με τὴν ἀρκούδα δεν κατόρθωσα να ἐντοπίσω. Ἐντόπισα ὡστόσο πολὺ [ενδιαφέρουσα διατριβὴ γιὰ τὸν Κριεζώτη](#) που περιέχει καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς «μῦθους» που συνόδευαν τὸ ὄνομα καὶ τὴ ζωὴ του.

τροφού τὰς ἀγκάλας ἀπέστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῶν ἐρρυτιδωμένων ἀγίων, ἵνα προσηλώσῃ αὐτοὺς μετὰ κατανύξεως ἐπὶ τῆς Ἁγίας Μαγδαληνῆς, ἥ δὲ ἡμετέρα ἠρωὶς ἢ μέλλουσα εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον να διαπρέψῃ, οὐδέποτε Τετάρτην ἢ Παρασκευὴν ἠθέλησε να βυζάξῃ, ἀλλ' ὡσάκις προσεφέρετο αὐτῇ ὁ μαστὸς κατὰ νησιήσιμον ἡμέραν, ἀπέστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς μετὰ φρίκης.

Ἅγια λείψανα, σταυροὶ καὶ κομπολόγια ὑπῆρξαν τὰ πρῶτα αὐτῆς ἀθύρματα. Πρὶν φυτρῶσωσιν οἱ ὀδόντες, ἐγνώριζε τὸ Πάτερ ἡμῶν· ἀγγλιστί, ἑλληνιστί καὶ λατινιστί, πρὶν δὲ ἀλλάξῃ αὐτοὺς, ἐβοήθει ἤδη τὸν πατέρα εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἔργον, κατηχούσα τὰς ὁμήλικας Σαξονίδας. Μόλις ὀκταετής ἦτο, ὅτε ἀπέθανεν ἡ μήτηρ αὐτῆς, ἡ καλὴ Γιούθα, καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς μακαρίτιδος ἀπήγγειλεν ἐπικήδειον λόγον, ἀναβάσα ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ νεκροθάπτου.

Ἄλλ' ἐνῶ ἠῤῥαζανεν ἡ Ἰωάννα κατὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν σοφίαν, ὁ πατὴρ αὐτῆς, καταβεβλημένος ὑπὸ τῶν πόνων καὶ τῆς στερησεως τῆς συντροφου, ἠσθάνετο τὰς δυνάμεις καθ' ἐκάστην ἐλαττωμένας. Μάτην ἐπεκαλεῖτο τὸν ἅγιον Γῆνον, ἵνα στερεώσῃ τὸ κλονούμενον βῆμα του, μάτην ἀνῆπτε κηρία εἰς τὴν Αγ. Λουκίαν, ἵνα ἀποδώσῃ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ τὴν δύναμιν να διακρίνῃ τὰ γράμματα τοῦ ψαλτηρίου καὶ μάτην παρεκάλει τὸν ἅγιον Φορτίον, ἵνα ἐνισχύσῃ τὴν φωνὴν τοῦ· αἱ δὲ χεῖρες αὐτοῦ τόσο ἐτρεμον,

κάθισαν στο στόμα του Πινδάρου²⁸⁹, ο Πασχάλης²⁹⁰ δεκαετής εφηύρε τη γεωμετρία, ο ἠρώας του Βύρωνα ακούγοντας τη λειτουργία στην αγκαλιά της τροφού του ἔστρεψε τα μάτια του μακριά από τους ρυτιδιασμένους αγίους για να τα καρφώσει με κατάνυξη στην Αγία Μαγδαληνή. Και η δική μας ηρωίδα, η οποία μελλοντικά θα διέπρεπε στην εκκλησιαστική σταδιοδρομία, δεν ἠθέλε ποτέ να θηλάσει Τετάρτη ἢ Παρασκευή. Κάθε φορά που της πρόσφεραν το στήθος σε νησιήσιμη μέρα, ἔστρεψε τα μάτια της με φρίκη.

Ἅγια λείψανα, σταυροὶ καὶ κομπολόγια ἦταν τα πρῶτα της παιχνίδια. Πρὶν φυτρῶσωσιν τα δόντια της, ἤξερε το Πάτερ ἡμῶν στα αγγλικά, ελληνικά καὶ λατινικά. Καὶ πρὶν ἀλλάξῃ τα δόντια της, βοηθούσε ἤδη τὸν πατέρα της στο ἀποστολικὸ ἔργο, κατηχώντας τις συνομήλικές της Σαξονίδες. Ἦταν μόλις οκτῶ ετών, ὅταν πέθανε ἡ μητέρα της, ἡ καλὴ Γιούθα, καὶ πάνω στον τάφο της μακαρίτισσας ἐκφώνησε ἐπικήδειο λόγο, ἀνεβασμένη στους ὤμους του νεκροθάφτη.

Ἐνῶ ἡ Ἰωάννα μεγάλωνε σε ομορφιά καὶ σοφία, ὁ πατέρας της, καταβεβλημένος ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ τὴν ἔλλειψη τῆς συντροφου του, ἐνιωθε τις δυνάμεις του να ἐξασθενούν καθημερινά. Μάτια ἐπικαλοῦνταν τὸν Ἅγιο Γῆνο²⁹¹ για να στηρίξῃ τα κλονισμένα του βήματα, μάτια ἀναβε κερία στην Ἅγια Λουκία²⁹² για να δώσει στο μάτι του τὴ δύναμη να διακρίνῃ τα γράμματα του ψαλτηρίου καὶ μάτια παρακαλοῦσε τὸν Ἅγιο Φόρτιο²⁹³ να δυναμώσῃ τὴ φωνή του. Τα χέρια του ἐτρεμαν τόσο πολύ, που μια μέρα, προσφέροντας τὸ Σῶμα του Σωτήρα στην

²⁸⁹ Ο Πίνδαρος (522 – 443 π.Χ.) ο μεγάλος Θηβαίος λυρικός ποιητής, ὅταν ἦταν παιδί ἐπισκέφτηκε τὸν Ελικώνα, Κουρασμένος ἀπὸ τὸ περπάτημα, ξάπλωσε κάτω ἀπὸ ἕνα δέντρο καὶ ἐκεῖ τὸν πῆρε ὁ ὕπνος. Ὅταν ξύπνησε διαπίστωσε ὅτι στα χεῖλη του εἶχαν κάνει οὐ μέλισσες μια κερήθρα. Σύμφωνα πάντα με τὸν Πίνδαρο, ἡ κερήθρα στα χεῖλη του ἦταν ἔργο τῶν ἐννέα Ελικωνιάδων Μουσῶν, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τοῦ ἔδωσαν τὸ χάρισμα τοῦ δημιουργοῦ ποιημάτων.

²⁹⁰ Ο Blaise Pascal (19 Ἰουνίου 1623 – 19 Αυγούστου 1662) ἦταν Γάλλος μαθηματικός, φυσικός, εφευρέτης, φιλόσοφος καὶ καθολικός συγγραφέας. Ο Πασκάλ ἦταν ἕνα παιδί θαύμα που ἐκπαιδεύτηκε ἀπὸ τὸν πατέρα του, φοροεισπράκτορα στη Ρουέν. Ἡ πρώτη του μαθηματικὴ ἐργασία ἦταν σὲ κωνικὲς τομές. Για τις οποίες ἔγραψε μια σημαντικὴ πραγματεία σχετικά με τὸ θέμα τῆς προβολικῆς γεωμετρίας σὲ ηλικία 16 ετῶν. Ἀργότερα ἀλληλογραφοῦσε με τὸν Pierre de Fermat σχετικά με τὴ θεωρία πιθανοτήτων, ἐπιβεβαιώνοντας ἐντόνα τὴν ἀνάπτυξη τῶν σύγχρονων οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Τὸ 1642, ξεκίνησε μια πρωτοποριακὴ ἐργασία σὲς υπολογιστικὲς μηχανές (που ονομάστηκαν ἀριθμομηχανές τοῦ Πασκάλ καὶ ἀργότερα Πασκαλίνες), καθιερώνοντάς τὸν ὡς ἕνα ἀπὸ τοὺς δύο πρῶτους εφευρέτες τῆς μηχανικῆς ἀριθμομηχανῆς.

²⁹¹ Ο Ἅγιος Γῆνος εἶναι πιθανότατα ὁ πολιοῦχος τοῦ Saint-Genis-Pouilly (Σεν Ζενί Ποληί) μια κοινότητα στο διαμέρισμα Ain στην περιοχή Auvergne-Rhône-Alpes τῆς ἀνατολικῆς Γαλλίας, ἀκριβῶς κοντὰ σὲς περιοχές που περιπλανιόνταν ἐκεῖνη τὴν περίοδο ἡ Ἰωάννα καὶ ὁ πατέρας της. Καθῶς στα λατινικά ἡ λέξη genuit σημαίνει γόνατο, εἶναι λογικὸ ὅτι αὐτὸν να προσευχόταν για ἀνάκτηση τῆς χαμένης του δυνάμεις. Σήμερα στην περιοχή αὐτὴ βρίσκεται ὁ ἠλεκτρονικὸς ἐπιταχυντὴς τοῦ CERN

²⁹² Τὸ ὄνομα Lucia σημαίνει «φωτεινὴ» καθῶς προέρχεται ἀπὸ τὸ «lux=φως», ὁπότε καὶ ἡ ἐπίκληση σὲ αὐτὴν για τὴν ἀνάκτηση τῆς ὄρασης ἦταν λογικὴ.

²⁹³ fortis = δυνατός, ισχυρός. Καὶ στην περίπτωση αὐτὴ ὁ παρετυμολογία τοῦ ονόματος τοῦ αἰγίου κάνει τὸν δύστυχο πατέρα τῆς Ἰωάννας να τὸν ἐπικαλεῖται για να τὸν «ενδυναμώσῃ».

ὥστε ἡμέραν τινὰ προσφέρων τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος εἰς τὴν ἡγουμένην τοῦ Μοναστηρίου Βιτερφείλδης, τὴν ὠραίαν Γίσλαν, ἀντὶ να εἰσαγάγῃ αὐτὸ εἰς τὸ ῥοδόχρουν στόμα τῆς παρθένου, ἀφῆκε να καταπέσῃ εἰς τὰ λευκὰ στήθη της, ἅτινα ἢ δούλη αὐτῆ τοῦ Θεοῦ εἶχε πάντοτε γυμνὰ δι' ἰδιαιτέρας ἀδείας τοῦ πάπα Σεργίου. Τὸ σκάνδαλον ὑπῆρξε μέγα· ἢ μεταλαμβάνουσα ἠρυσθίασεν, αἱ μοναχαὶ ἐκάλυψαν διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον, οἱ δὲ αὐτόχθονες ἱερεῖς ἀνέκραξαν Ἱεροσουλία! Ἱεροσουλία, ἐπανελάβον ὡς πιστὴ ἡχώ αἱ μονάζουσαι παρθένοι, καὶ ὡς Βακχίδες ὀρμήσασαι κατὰ τοῦ δυστυχοῦς γέροντος ἀπέσπασαν τὰ ἱερὰ κοσμήματα καὶ κακῶς ἔχοντα ἔρριψαν αὐτὸν ἔξω τοῦ μοναστηρίου.

Ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας ἐπλανᾶτο ὁ ἀτυχῆς ἀπόστολος μετὰ τῆς Ἰωάννας εἰς τὰ μεταξὺ Φραγκφούρτης καὶ Μογουντίας ἄξενα δάση, διανυκτερεύων ὑπὸ τὸ φύλλωμα τῶν δένδρων καὶ συντρῶγων βάλανους μετὰ τῶν χοίρων τῆς Βεσταλίας. Ἄλλ' ἢ τροφή αὐτῆ, ἥτις τοσοῦτω παχεῖς καθιστᾶ τοὺς συντρόφους τούτους τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, κατέστησε μετ' οὐ πολὺ αὐτόν τε καὶ τὴν θυγατέρα ἰσχυρότερους τῶν ἑπτὰ σταχύων, οὓς εἶδε κατ' ὄναρ ὁ Φαραῶ.

ἡγουμένη τοῦ Μοναστηρίου Βίτερφελντ²⁹⁴, τὴν ὁμορφὴν Γίσλα, ἀντὶ να το βάλει στο ῥοδίνο στόμα της παρθένου, το ἀφῆσε να πέσει στο λευκὸ στήθος της, το οποίο αὐτὴ ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ το εἶχε πάντα γυμνὸ με ἰδιαιτέρη ἀδεια τοῦ πάπα Σέργιου. Το σκάνδαλο ἦταν μεγάλο, ἢ μεταλαμβάνουσα κοκκίνισε, οἱ μοναχὲς κάλυψαν το πρόσωπό τους με τα χέρια, ἐνῶ οἱ ντόπιοι ἱερεῖς φώναξαν Ἱεροσουλία! Ἱεροσουλία, ἐπανελάβαν σαν πιστὴ ἡχώ οἱ μοναχὲς παρθένες, καὶ ορμώντας σαν Βακχίδες²⁹⁵ ἐναντίον τοῦ ἀτυχοῦ γέροντος, το ἀρπαξάν τα ἱερὰ κοσμήματα καὶ τον πέταξαν κακῶς ἔξω ἀπὸ το μοναστήρι.

Δεκαπέντε μέρες περιπλανήθηκε ὁ ἀτυχὸς ἀπόστολος με τὴν Ἰωάννα στα ἀγρία δάση ἀνάμεσα στη Φρανκφούρτη καὶ τὴ Μογουντία, διανυκτερεύοντας κάτω ἀπὸ τα φύλλα των δέντρων καὶ τρώγοντας βελανίδια με τα ἀγριογούρουνα τῆς Βεσταλίας. Ὅμως, αὐτὴ ἡ τροφή, που τόσο παχαίνει αὐτοὺς τοὺς συντρόφους τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου²⁹⁶, ἔκανε σύντομα αὐτόν καὶ τὴν κόρη τοῦ πιο ἀδύναμου κι ἀπὸ τα ἐπτὰ στάχυα που εἶδε στον ὕπνο τοῦ ο Φαραῶ²⁹⁷.

²⁹⁴ **To Bitterfeld-Wolfen** εἶναι μὴ πόλη στὴν Γερμανία. Βρίσκεται στὴ νοτιοανατολικὴ Σαξονία-Ἀνχαλτ, δυτικὰ τοῦ ποταμοῦ Mulde, σὲ μὴ περιοχή ὅπου κυριαρχεῖ ἡ βαριά βιομηχανία καὶ ἡ ἐξόρυξη λιγνίτη. Το Bitterfeld ἔχει περίπου 15.000 κατοίκους (2006). Αναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ το 1224.

²⁹⁵ Στὴν ἐλληνικὴ μυθολογία οἱ **Βακχίδες ἢ Μαινάδες** ἦταν νύμφες που παρουσιάζονται ὡς συντρόφισσες καὶ συνοδοὶ τοῦ θεοῦ Διονύσου. Ἡ λέξη μαινάς (στον ἐνικό) ἐμφανίζεται στὸν Ὅμηρο, ὅπου συσχετίζεται με τὴ μανία. Καὶ πράγματι, το κυριότερο χαρακτηριστικὸ των Μαινάδων ἦταν ἡ ἐκστατικὴ μανία, δηλαδή ἡ πέρα ἀπὸ τὴ λογικὴ, υπερκρινητικὴ καὶ βίαιη συμπεριφορὰ. Ἐπίσης σύμφωνα με τὸν ἐλληνικὸ μῦθο, ὁ Ὀρφείας ἦταν κύριος ἐκπρόσωπος τῆς τραγουδιστικῆς τέχνης, καὶ τῆς λύρας ἐνῶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις τῆς φόρμιγγας. Εἶχε βαρύνουσα σημασία στὴ θρησκευτικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλάδας. Σύμφωνα με τὸν Ὀβίδιο: "Ὁ Ὀρφείας μετὰ τὸν θάνατο τῆς Ἐυρυδίκης ἀπέιχε ἀπὸ τὸν ἔρωτα των γυναικῶν καὶ ἔγινε ὁ πρῶτος Θράκας που μετέφερε τὴν ἀγάπη τοῦ στα νεαρὰ ἀγόρια ἀπολαμβάνοντας τὴν πρῶτη ἀνδρότητα τους". Οἱ Θρακικὲς Μαινάδες, θυμωμένες στὸν Ὀρφέα ἀφοῦ ἤθελε μόνο ἄνδρες ἐραστὲς ἀρχικὰ τοῦ ἐρίζαν ραβδία καὶ πέτρες ἐνῶ ἔπαιζε, ἀλλὰ ἡ μουσικὴ τοῦ ἦταν τόσο ὁμορφὴ που ἀκόμα καὶ οἱ πέτρες καὶ τα κλαδιά ἀρνιόντουσαν να τὸν χτυπήσουν. Ἐξαγριωμένες οἱ Μαινάδες τὸν ἔσκισαν σὲ κομμάτια κατὰ τὴ φρενίτιδα των Βακχικῶν τοὺς οργίων.

²⁹⁶ **Ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος ὁ Μέγας** ἢ Μέγας Ἀντώνιος εἶναι Ἅγιος καὶ ὁ πρῶτος ἀσκητὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ, που θεμελίωσε τὸν υγιὴ Μοναχισμό. Ἐζησε στα χρόνια των Ρωμαίων αυτοκρατόρων Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ μέχρι καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ των παιδιῶν τοῦ. Το μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς τοῦ το ἔζησε ὡς ἀσκητὴς στὴν ἔρημο καὶ ἐκοιμήθη στὶς 17 Ἰανουαρίου τοῦ 356 σὲ ἡλικία 105 ἐτῶν. Ἡ μνήμη τοῦ εορτάζεται ἀπὸ τὶς Λουθηρανικὲς, τὶς Ἀγγλικανικὲς, τὶς Καθολικὲς καὶ τὶς Ὀρθόδοξες ἐκκλησίες, στὶς ὁποῖες θεωρεῖται ἅγιος. Ἐδῶ ὁ Ροῖδης κάνει ἕνα πολὺ ωραῖο λογοπαίγνιο. Ἀφοῦ ὁ Ἅγ. Ἀντώνιος ἐτρωγε βελανίδια καὶ οἱ χοῖροι τρώνε βελανίδια, ἀρα εἶναι... συν+τροφοί!

²⁹⁷ Κατὰ τὴ βιβλικὴ διήγηση, ὁ **Ἰωσήφ** ἦταν γιος τοῦ Ἰακώβ καὶ τῆς Ραχὴλ καὶ ἀδερφός τοῦ Βενιαμίν. Τα ἑτεροθαλὴ τοῦ ἀδέρφια, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ρουβὴν, τὸν πούλησαν γιὰ σκλάβο στους ἐμπόρους, ἐπειδὴ τὸν φθονοῦσαν. Πουλήθηκε στὸν Πετεφρὴ, που τὸν ἐμπιστεύθηκε γιὰ ὅλες τὶς δουλειές. Ἡ γυναίκα ὅμως τοῦ Πετεφρὴ ἤθελε να κοιμηθεῖ μαζί τοῦ στο κρεβάτι, ὅμως αὐτός δεν δέχτηκε. Ἡ γυναίκα τοῦ Πετεφρὴ τότε τὸν συκοφάντησε πὼς μίπηκε παράνομα στο δωμάτιό της. Ὁ Πετεφρὴς τὸν ἔβαλε στὴν φυλακὴ. Ὅταν ὅμως ἐξήγησε δυο ὄνειρα τοῦ Φαραῶ, ὁ Φαραῶ τὸν ἔκανε βοηθό τοῦ. Τα ὄνειρα τοῦ Φαραῶ: "Εἶδα ἐφτά παχιές, ωραίες ἀγελάδες. Μετὰ εἶδα ἐφτά πολὺ ἀδύνατες καὶ σκελετωμένες ἀγελάδες. Καὶ οἱ ἀδύνατες ἀγελάδες ἔφαγαν τὶς παχιές. Στὸ δεύτερο ὄνειρό μου εἶδα ἐφτά μεστὰ, ὠριμα στάχυα που ἔβγαιναν ἀπὸ ἕνα στέλεχος. Ὑστερα, εἶδα ἐφτά λεπτά, κατὰξερὰ στάχυα. Καὶ τα λεπτά στάχυα ἀρχισαν να καταπίνουν τα ἐφτά καλὰ στάχυα". Ὁ Ἰωσήφ ἀπάντησε στὸν Φαραῶ: "Τα δυο ὄνειρα σημαίνουν τὸ ἴδιο πράγμα. Οἱ ἐφτά παχιές ἀγελάδες καὶ τα ἐφτά μεστὰ στάχυα σημαίνουν ἐφτά χρόνια, καὶ οἱ ἐφτά ἀδύνατες ἀγελάδες καὶ τα ἐφτά λεπτά στάχυα σημαίνουν ἄλλα ἐφτά χρόνια. Θὰ υπάρξουν ἐφτά χρόνια κατὰ τα ὁποῖα ἡ γῆ τῆς Αἰγύπτου θὰ δώσει πολλὴ τροφή. Μετὰ θὰ υπάρξουν ἐφτά χρόνια κατὰ τα ὁποῖα ἡ γῆ θὰ δώσει πολὺ λίγη

Μάτην ἐπειράθη ὁ καλόγηρος ν' ἀνανεώσῃ τὸ θαῦμα τοῦ συμπατριώτου αὐτοῦ Ἀγ. Πατρικίου, ὅστις δι' ἐπικλήσεώς τινος μετεμόρφωσε τοὺς τρέχοντας εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἰρλανδίας ἀγριοχοίρους εἰς λιπαρὰ χοιρομήρια, καὶ μάτην παρεκάλει τοὺς ἵπταμένους ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ αἰετοῦς, ἵνα φέρωσιν αὐτῶ τροφήν ὡς εἰς τὸν Ἀγ. Στέφανον. Ἡ δὲ Ἰωάννα ἀνύψωνεν ἐνίοτε ὑγρὰ βλέμματα πρὸς τὸν πατέρα, κρᾶζουσα «Πεινώ!». Ἐν ἀρχῇ μὲν ὁ φιλόστοργος γονεὺς ἀνατείνων τοὺς κατίσχνους βραχίονας εἰς οὐρανὸν ἀπεκρίνετο, ὡς ἡ Μήδεια «τάς φλέβας μου θέλω ἀνοίξει, ἵνα διὰ τοῦ αἵματός μου σὲ χορτάσω». Ἀλλὰ βαθμηδὸν τοσοῦτον ἐξήρανεν ἡ πείνα τὸν λάρυγγα καὶ τὴν καρδίαν του, ὥστε εἰς τοὺς θρήνους τῆς θυγατρὸς ἀπεκρίνετο λακωνικῶς «Πῆδα».

Ἡ κίνησις λυχνίας ὠδήγησε τὸν Γαλιλαῖον εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὥρολογίου, ὃ δὲ πειναλέος μοναχὸς ὠδηγήθη ὑπὸ λευκῆς ἄρκτου εἰς ἀνεύρεσιν νέου πόρου ζωῆς. Ἰδὼν μίαν τῶν πολυμάλλων τούτων θυγατέρων τοῦ πόλου ὀρχουμένην ἐν πανηγύρει καὶ τὸν αὐθέντην αὐτῆς ἀργυρολογούντα τοὺς θεατάς, ἐσκέφθη νὰ μεταχειρισθῇ τὴν πρόωρον σοφίαν τῆς Ἰωάννας, ὡς ὁ θηριοτρόφος τὴν ὀρχησιν τῆς ἄρκτου, ἵνα πορίζηται δι' αὐτῆς τὸν ἐπιούσιον ἄρτιον καὶ ζύθον. Δικαίως ἄρα ἰσχυρίσθη ὁ σοφὸς Ἑρασμος, ὅτι πᾶς φρόνιμος δύναται καὶ παρ' ἄρκτου πολλὰ χρήσιμα νὰ μάθῃ.

Ἦρξατο λοιπὸν νὰ ἐτοιμάζῃ τὴν θυγατέραν εἰς τὸ νέον ἐπάγγελμα, στοιβάζων εἰς τὴν δεκαετῆ τῆς κορασίδος κεφαλὴν τὰς φλυαρίας, ὅσας οἱ τότε σοφοὶ ὠνόμαζον Δογματικὴν, Δαιμονολογίαν, Σχολαστικὴν ἢ ἄλλως πως καὶ ἐνέγραφον ἐπὶ μεμβράνης, ἀφ' ἧς ἀπέξενον ὀμηρικὸς στίχους ἢ ἐπιγράμματα τοῦ Ἰουβενάλῃ. Ὅτε δὲ ἐνόμισεν αὐτὴν ἱκανῶς προηλειμμένην εἰς τὸν καλὸν τούτον ἀγῶνα, ἤρχισε νὰ περιέρχεται τοὺς πύργους καὶ τὰ μοναστήρια τῆς παχυχλόου

Μάταια προσπάθησε ὁ καλόγηρος νὰ ἀνανεώσῃ τὸ θαῦμα τοῦ συμπατριώτη του Ἀγίου Πατρικίου, ὁ ὁποῖος με μίαν ἐπικλήση μετέτρεψε τὰ ἀγριογούρουνα ποὺ ἔτρεχαν στα βουνά της Ἰρλανδίας σε λιπαρά χοιρομέρια. Καὶ μάταια παρακαλοῦσε τοὺς αἰετοὺς ποὺ πετούσαν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του νὰ του φέρου τροφή, ὅπως στὸν Ἅγιο Στέφανο. Ἡ Ἰωάννα, σηκώνοντας μερικὲς φορὲς κλαμένη τὰ μάτια πρὸς τὸν πατέρα της, φώναζε "Πεινάω!". Στὴν ἀρχή, ὁ στοργικὸς γονεὺς, υψώνοντας τὰ ἀδύνατά χέρια του στὸν οὐρανὸ, ἀπαντοῦσε, ὅπως ἡ Μήδεια: «Θέλω νὰ ἀνοίξω τις φλέβες μου γιὰ νὰ σε χορτάσω με τὸ αἷμα μου». Ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ ξεράθηκε τόσο πολὺ ὁ λαιμὸς καὶ ἡ καρδιά του ἀπὸ τὴν πείνα, ὥστε στὰ κλάματα της κόρης του ἀπαντοῦσε λακωνικά: "Πῆδα".

Ἡ κίνηση ἐνὸς λυχναρίου ὠθήσε τὸν Γαλιλαῖο στὴν κατασκευὴ τοῦ ρολογίου, ἐνῶ ὁ πεινασμένος μοναχὸς ὠδηγήθηκε ἀπὸ μίαν λευκὴ ἀρκούδα στὴν ἀνακάλυψη ἐνὸς νέου τρόπου ζωῆς. Βλέποντας μίαν ἀπὸ αὐτὲς τις πολύτριχες θυγατέρες τοῦ πόλου νὰ χορεύει σε ἓνα πανηγύρι καὶ τὸν ἀφέντη της νὰ ζητᾶ χρήματα ἀπὸ τοὺς θεατῆς, σκέφτηκε νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν πρόωρη σοφία τῆς Ἰωάννας, ὅπως ὁ ἐκπαιδευτὴς τοῦ ἀγρίου ζῶου τὸν χορὸ τῆς ἀρκούδας, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει μέσω αὐτῆς τὸν ἄρτο τὸν ἐπιούσιο καὶ τὴν μπίρα. Δίκαια, λοιπὸν, ἰσχυρίστηκε ὁ σοφὸς Ἑρασμος ὅτι κάθε συνετὸς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ μάθῃ πολλὰ χρήσιμα ἀκόμα καὶ ἀπὸ μίαν ἀρκούδα²⁹⁸.

Ἄρχισε, λοιπὸν, νὰ προετοιμάζῃ τὴν κόρη του γιὰ τὸ νέο ἐπάγγελμα, στοιβάζοντας στὸ κεφάλι του δεκάχρονο κοριτσιὸ ὅσες φλυαρίες, οἱ τότε σοφοὶ ὠνόμαζαν Δογματικὴ, Δαιμονολογία, Σχολαστικὴ ἢ ὅπως ἀλλιῶς, καὶ τις κατέγραφαν σε περγαμηνή, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξυῖναν ὀμηρικὸς στίχους ἢ ἐπιγράμματα τοῦ Γουβενάλῃ²⁹⁹. Ὅταν θεώρησε ὅτι ἦταν ἀρκετὰ προετοιμασμένη γιὰ αὐτὸν τὸν καλὸ ἀγῶνα, ἀρχισε νὰ περιφέρεται στὸς πύργους καὶ τὰ μοναστήρια τῆς καταπράσινης Βεσταλίας.

τροφή. Διάλεξε ἓναν σοφὸ ἄντρα καὶ διόρισέ τον υπεύθυνο γιὰ νὰ συγκεντρώνει τροφή στὴ διάρκεια τῶν ἐφτά καλῶν χρόνων. Ἐτσι ὁ λαὸς δὲν θὰ πεινάσει ὅταν ἐρθοῦν τὰ ἐπόμενα ἐφτά ἀσχημα χρόνια κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ γῆ θὰ δώσει πολὺ λίγη τροφή".

²⁹⁸ Ὁ **Desiderius Erasmus**, ὁ Ολλανδὸς ἀνθρωπιστὴς, εἶχε μεγάλο σεβασμὸ γιὰ τὴ φύση καὶ πίστευε στὴ δυνατότητα τῶν ἀνθρώπων νὰ μάθουν ἀπὸ αὐτὴν. Ὡστόσο, δὲν κατάφερα νὰ ἐντοπίσω τὸ χωρίο ὅπου ὁ Ἐράσμος δηλώνει ρητὰ ὅτι "κάθε συνετὸς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ μάθῃ πολλὰ χρήσιμα ἀκόμα καὶ ἀπὸ μίαν ἀρκούδα" στὶς πηγές ποὺ ἔχω πρόσβαση. Ἐντούτοις ἐξέφρασε τὴν ἰδέα ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ μπορούσαν νὰ μάθουν πολλὰ παρατηρώντας τὸν κόσμον γύρω τους. Γιὰ παράδειγμα, μίαν ἀπὸ τὶς φράσεις τοῦ υποδηλώνει ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι πιο δυστυχισμένοι ἀπὸ ἄλλα πλάσματα ἐπειδὴ ἐνῶ ἐκεῖνα εἶναι εὐχαριστήματα με τὰ ὅρια ποὺ τοὺς ἔχει θέσει ἡ φύση, μόνο οἱ ἄνθρωποι ἐπιδιώκουν νὰ τα υπερβούν.

²⁹⁹ Ὁ **Δέκιμος Ἰούνιος Γουβενάλῃς** (λατινικά: Decimus Iunius Iuvenalis ἢ Ἰουβενάλιος / Ουβενάλιος, περ. 55-135 μ.Χ.) ἦταν ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους Ρωμαίους ποιητῆς σατιρικῆς ποίησης, στὸν ὁποῖο μεταξὺ ἄλλων οφείλεται ἡ φράση (Σάτιρες, 10) «ἄρτον καὶ θεάματα», ἀλλὰ καὶ ἡ φράση πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴ Σύγκλητον «Ποῖος φυλά τὸς φυλάκες;»

Βεσταλίας. Είσερχόμενος προσεκύνει εδαφιαίως τὸν ἄρχοντα, ηὐλόγει τὴν οἰκοδόποιαν, ἔτεινε τὰς χεῖρας ἢ τὴν ζώνην πρὸς ἀσπασμὸν τοῖς ὑπηρέταις, εἶτα δὲ ἔτοποθέτει τὴν Ἰωάνναν ἐπὶ τραπέζης καὶ ἤρχιζεν ἢ παράστασις· «Θυγάτερ, ἠρώτα αὐτήν, τί εἶναι γλώσσα; - Ἡ μᾶστιξ τοῦ ἄερος. - Τί εἶναι ἀήρ; - Τὸ στοιχείον τῆς ζωῆς - Τι εἶναι ζωή; - Ἡδονὴ τοῖς εὐτυχουσι, βάσανον τοῖς πτωχοῖς, θανάτου προσδοκία - Τι εἶναι θάνατος; - Ἀποδημία εἰς ἀγνώστους ὄχθας. - Τι εἶναι ὄχθη; - Τὸ ὄριον τῆς θαλάσσης - Τι εἶναι θάλασσα; - Ἡ κατοικία τῶν ἰχθύων. - Τι εἶναι οἱ ἰχθύες; - Τῆς τραπέζης ἀρτύματα. - Τι εἶναι ἄρτυμα; - Κατόρθωμα μαγειροῦ.

Αφοῦ ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἐξηκολούθει ἢ κατ' ἐρωταπόκρισιν ἐπίδειξις γνώσεων παντοδαπῶν, περὶ τε τὴν θεολογίαν καὶ τὴν μαγειρικὴν, προσεκάλει ὁ πατήρ τὸν πνευματικὸν τοῦ φρουρίου ν' ἀποτείνη εἰς τὴν παιδίσκην δυσκόλους ἐρωτήσεις περὶ οἰουδήποτε κλάδου τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἢ δὲ Ἰωάννα ῥίπτουσα τὸ ἄγκιστρον εἰς τὸν ὠκεανὸν τῆς μνήμης τῆς ἀνεῖλκε πάντοτε τὴν κατάλληλον ἀπάντησιν, ἢν ὑπεστήριξε δι' ἑδαφίου τῆς Γραφῆς ἢ τοῦ Ἁγίου Βονιφατίου.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς συζητήσεως ἐπήδα ἐλαφρῶς ἀπὸ τῆς τραπέζης καὶ λαμβάνουσα τὰς ἄκρας τῆς ποδεᾶς τῆς μεταξὺ τῶν δακτύλων, ἐπαρουσίαζεν αὐτὴν ἐν εἶδει δίσκου εἰς ἕκαστον τῶν παρεστώτων, ἐπικαλουμένη διὰ γλυκεροῦ μειδιάματος τὴν μεγαλοδωρίαν των. Οἱ μὲν ἔρριπτον ἐντὸς αὐτῆς χαλκοῦν νόμισμα, οἱ δὲ ἀργυροῦν, ἄλλοι ῥᾶ καὶ ἕτεροι μῆλα· ὅσοι δὲ δεν εἶχον τί να δώσωσιν ἀπέθετον φίλημα ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς ξανθῆς ἱεροδιδασκάλου.

Οὕτω ἔζησαν πέντε ἀκόμη ἔτη, τρώγοντες καθ' ἡμέραν καὶ πολλάκις δις τῆς ἡμέρας, καὶ διανυκτερεύοντες ὅτε μὲν ὑπὸ τὰ δρυῖνα φατνώματα ἀρχοντικοῦ πύργου, ὅτε δὲ ὑπὸ τὴν ἀχύρινον στέγην δασοφύλακος ἢ κυνηγοῦ. Οἱ χρόνοι καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν παθημάτων εἶχον μετριάσει ὁπωσοῦν τὸν ζῆλον τοῦ ἀποστόλου, ὥστε οὐδένα ἐπεχειρεῖ πλέον ἄκοντα να κατηχήση, οὐδένα ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς του ἐβάπτιζε πλὴν μόνων τῶν νεκρῶν, ὅσους ἀνεύρισκε τὴν ἐπιούσαν μάχης παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἄλυος καὶ τοῦ Ῥήνου· καθότι κατὰ τὴν τότε ἐπικρατούσαν γνώμην καὶ εἰς νεκροὺς ἀπονεμόμενον τὸ βάπτισμα ἤνοιγεν αὐτοῖς τὰς οὐρανίους πύλας.

Μπαίνοντας, προσκυνούσε ὡς τὸ ἔδαφος τὸν ἄρχοντα, εὐλογούσε τὴν οἰκοδόποιαν, ἔτεινε τὰ χεῖρα ἢ τὴν ζώνην πρὸς ἀσπασμὸν τοῖς ὑπηρέταις, καὶ κατόπιν τοποθετούσε τὴν Ἰωάννα πᾶνω σε ἕνα τραπέζι καὶ ἀρχιζε ἢ παράστασις: "Κόρη μου", τὴν ρωτοῦσε, "τί εἶναι ἡ γλώσσα;" "Τὸ μαστίγιον τοῦ ἀέρα." "Τί εἶναι ὁ ἀέρας;" "Τὸ στοιχείον τῆς ζωῆς." "Τί εἶναι ἡ ζωή;" "Ἡδονὴ γιὰ τοὺς εὐτυχισμένους, βάσανο γιὰ τοὺς φτωχοὺς, προσμονὴ τοῦ θανάτου." "Τί εἶναι ὁ θάνατος;" "Ταξίδι σε ἀγνώστες ὄχθες." "Τί εἶναι ἡ ὄχθη;" "Τὸ ὄριο τῆς θαλάσσης." "Τί εἶναι ἡ θάλασσα;" "Ἡ κατοικία τῶν ψαριῶν." "Τί εἶναι τὰ ψάρια;" "Νοστιμιές τοῦ τραπεζιοῦ." "Τί εἶναι νοστιμιά;" "Κατόρθωμα μαγειροῦ."

Αφοῦ γιὰ ἀρκετὴ ὥρα συνεχιζόταν ἡ ἐπίδειξη γνώσεων με ἐρωτήσεις καὶ ἀπαντήσεις, ποὺ ἀπτόνταν τόσο τῆς θεολογίας ὅσο καὶ τῆς μαγειρικῆς, ὁ πατέρας προσκαλοῦσε τὸν πνευματικὸν τοῦ φρουρίου να θέσει στο παιδάκι δύσκολες ἐρωτήσεις γιὰ οἰοιοδήποτε κλάδο τῆς ἀνθρώπινης γνώσης. Ἡ Ἰωάννα, ρίχνοντας τὸ ἀγκίστρι στον ὠκεανὸ τῆς μνήμης τῆς, ἀνέσυρε πάντα τὴν κατάλληλη ἀπάντησι, τὴν οἱα τεκμηριῶνε με χωρία ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή ἢ τὸν Ἁγιο Βονιφατίο.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς συζήτησης, πηδούσε ἐλαφρᾶ ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ, πιάνοντας τὶς ἄκρες τῆς ποδιάς τῆς με τὰ δάχτυλά τῆς, τὴν παρουσίαζε σαν δίσκο σε κάθε ἕνα ἀπὸ τοὺς παρόντες, ἐπικαλούμενη με ἕνα γλυκὸ χαμόγελο τὴν γενναιοδωρία τους. Κάποιοι ἔριχναν μέσα ἕνα χάλκινο νόμισμα, ἄλλοι ἕνα ἀσημένιο, ἄλλοι αὐγά καὶ ἄλλοι μῆλα. Ὅσοι δεν εἶχαν τίποτε να δώσουν, ἀφήναν ἕνα φιλί στο μέτωπο τῆς ξανθῆς ἱεροδιδασκάλισσας.

Ἔτσι ἔζησαν ἄλλα πέντε χρόνια, τρώγοντας κάθε μέρα (συχνά καὶ δυο φορὲς τὴν ἡμέρα), καὶ περνώντας τὶς νύχτες ἄλλοτε κάτω ἀπὸ τοὺς δρυῖνους θόλους ἐνός ἀρχοντικοῦ πύργου, καὶ ἄλλοτε κάτω ἀπὸ τὴν ἀχυρένια στέγη ἐνός δασοφύλακα ἢ κυνηγοῦ. Τα χρόνια καὶ ἡ ἀνάμνησις τῶν παθημάτων εἶχαν μετριάσει κάπως τὸν ζῆλο τοῦ ἀποστόλου, ὥστε δεν ἐπιχειροῦσε πλέον να κατηχήσει κανέναν χωρὶς τὴν θέλησή του, καὶ κανέναν δεν βάπτιζε χωρὶς τὴν συγκατάθεσή του, ἐκτός ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, ὅσους ἐβρίσκε μετὰ ἀπὸ κάποια μάχη σὶς ὄχθες τοῦ Ἄλυ καὶ τοῦ Ῥήνου. Διότι, σύμφωνα με τὴν τότε ἐπικρατούσα ἀποψη, τὸ βάπτισμα ποὺ δίνονταν ἀκόμα καὶ στους νεκροὺς, ἀνοίγε γι' αὐτοὺς τὶς πύλες τοῦ παραδείσου.

Μετά τσαύτας περιπλανήσεις ἀπεδήμησε τέλος πάντων ὁ πολυπαθῆς γέρον εἰς τὰς ἀγνώστους ἐκεῖνας ὄχθας, ἀφ' ὧν δεν ὑπάρχει ἐπιστροφή. Ὁ θάνατος κατέλαβεν αὐτὸν εἰς τὸ κελλίον τοῦ καλοῦ ἐρημίτου Ἀρκούλου, ὅστις ἐμόναζε παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ Μαγάνου³⁰⁰ πλέκων ἐγκώμια εἰς τοὺς ἀγίους καὶ καλάθια εἰς τοὺς ἀλιεῖς. Ἡ Ἰωάννα, ἀφοῦ ἐκλείσει τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ πατρὸς της, ἔθαψε αὐτὸν βοηθουμένη ὑπὸ τοῦ ἀσκητοῦ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, ὑπὸ ἰτέαν, εἰς ἧς τὸ στέλεχος ἐνεχάραξεν ἐπιγραφὴν ἐνθυμίζουσαν τὰς ἀρετὰς τοῦ μακαρίτου. Καταπεσοῦσα ἔπειτα ἡ δύστηνος κόρη ἐπὶ τοῦ χώματος ἐκείνου, τοῦ κρύπτοντος τὸν μόνον αὐτῆς ἐπὶ τῆς γῆς προστάτην, ἀνέμιξεν ὡς ἡ σύζυγος τοῦ Ὁθέλλου ἀλμυρὰ δάκρυα εἰς τὸ κῦμα, ὅπερ ἔβρεχε τοὺς πόδας της. Αφοῦ δὲ προσέφερε τὴν εὐσεβῆ ἐκείνην σπονδὴν ἐπὶ τοῦ πατρῶου τάφου ἀπέμαξε τέλος τοὺς στεριεύσαντας ὀφθαλμούς.

Ἡ λύπη, ἣν αἰσθανόμεθα διὰ τὴν στέρησιν φιλάτου ὄντος, ὁμοιάζει τὴν ἐκρίζωσιν ὀδόντος· σφοδρὸς ὁ πόνος, ἀλλὰ στιγμιαίος. Μόνοι οἱ ζῶντες προξενούσιν ἡμῖν διαρκεῖς λύπας. Τίς πότε ἔχυσε ἐπὶ τοῦ τάφου ἐρωμένης τὸ ἥμισυ, τὸ ἑκατοστόν, τὸ χιλιοστόν τῶν δακρῶν, ἀφ' ὅσα διὰ τὴν κακίαν τῆς ἔχυνε καθ' ἡμέραν; Αφοῦ λοιπὸν ἀπέκλαυσεν ἡ Ἰωάννα, ἔκυψεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ἵνα δροσίση τοὺς καίοντας ὀφθαλμούς. Πρώτην τότε φορὰν ἐνέβλεψε μετὰ προσοχῆς εἰς τὴν ἐν τῷ ὕδατι εἰκόνα αὐτῆς, τοῦ μόνου εἰς τὸν κόσμον πλάσματος, ὅπερ τῇ ἀπέμεινεν ν' ἀγαπᾶ.

Κύπτοντες καὶ ἡμεῖς ἄνωθεν τοῦ ὤμου της, ἴδωμεν τί ἀντανάκλα τὸ ρευστὸν ἐκεῖνο κάτοπτρον. Πρόσωπον δεκαεξαετῆς μήλου στρογγυλότερον, κόμην ξανθὴν ὡς τῆς Μαγδαληνῆς καὶ ἀκτένιστον ὡς τῆς Μῆδειας, χεῖλη ἐρυθρὰ ὡς πῖλον καρδιναλίου, ὑποσχόμενα ἡδονὰς ἀνεξαντλήτους καὶ στήθη εὐσαρκα ὡς πέρδικος, πάλλοντα ἔτι ὑπὸ τῆς συγκινήσεως. Τοιαύτην ἔβλεπεν ἑαυτὴν ἐν τῷ ὕδατι ἡ Ἰωάννα, τοιαύτην εἶδον καγὼ ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Κολωνίας τὴν εἰκόνα της.

Ἡ ὀπτασία ἐκείνη ἐπράυνεν ὀπωσοῦν τῆς ἡρώιδος μου τὸν πόνον, ἣτις ἀπλωθεῖσα ἐπὶ τῆς χλόης καὶ στηρίζασα ἐπὶ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν, ἤρξατο νὰ σκέπτηται πῶς ἤθελε μεταχειρισθῆ τὸ

Μετά ἀπὸ τόσες περιπλανήσεις, ὁ πολυπαθὸς γέρον ταξίδεψε τελικὰ πρὸς ἐκεῖνες τὶς ἀγνώστες ὄχθες, ἀπὸ ὅπου δεν ὑπάρχει ἐπιστροφή. Ὁ θάνατος τὸν βρῆκε στο κελί τοῦ καλοῦ ἐρημίτη Ἀρκούλου, ὁ ὁποῖος ἀσκήτεε στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Μείν, πλέκοντας ὕμνους γιὰ τοὺς ἀγίους καὶ καλάθια γιὰ τοὺς ψαράδες. Ἡ Ἰωάννα, ἀφοῦ ἐκλείσει τὸ μάτι τοῦ πατέρα της, τὸν ἔθαψε με τὴ βοήθεια τοῦ ἀσκητῆ στὴν ὄχθη τοῦ ποταμοῦ, κάτω ἀπὸ μιὰ ἰτιά, στὸν κορμὸ τῆς ὁποίας χάραξε μιὰ ἐπιγραφὴ που υμνοῦσε τὶς ἀρετὲς τοῦ μακαρίτη. Κατόπιν, ἡ ἀτύχη κόρη ἔπεσε στὸ χῶμα που κάλυπτε τὸν μοναδικὸ της προστάτη στὴ γῆ, καὶ ἀνακάτεψε, ὅπως ἡ σύζυγος τοῦ Ὁθέλλου, ἀλμυρὰ δάκρυα με τὸ κύμα που ἔβρεχε τὰ πόδια της. Αφοῦ πρόσφερε αὐτὴ τὴν εὐσεβῆ σπονδὴ στὸν πατρικὸ τάφο, σκούπισε τελικὰ τὰ μάτια της που εἶχαν στερεῖσει.

Ἡ θλίψη που νιώθουμε γιὰ τὴν ἀπώλεια ἐνὸς ἀγαπημένου προσώπου μοιάζει με τὴν εξαγωγή ἐνὸς δοντιοῦ: ὁ πόνος εἶναι οξύς, ἀλλὰ στιγμιαίος. Μόνο οἱ ζωντανοὶ μας προκαλοῦν διαρκεῖς λύπες. Ποιὸς ἔχυσε ποτέ στὸν τάφο μιᾶς ἀγαπημένης τὸ μισό, τὸ ἓνα ἑκατοστό, τὸ χιλιοστό ἀπὸ τὰ δάκρυα που χύνει κάθε μέρα γιὰ τὴν ἀδιαφορία της; Αφοῦ, λοιπὸν, ἡ Ἰωάννα σταμάτησε τὸ κλάμα, ἔσκυψε πάνω ἀπὸ τὸ νερό γιὰ νὰ δροσίσει τὰ φλογισμένα μάτια της. Γιὰ πρώτη φορὰ τότε κοίταξε προσεκτικὰ τὴν ἀντανάκλασή της στὸ νερό, τὴν εἰκόνα τοῦ μοναδικοῦ πλάσματος στὸν κόσμον που της εἶχε ἀπομείνει νὰ ἀγαπάει.

Ἀς σκύψουμε κι ἐμεῖς πάνω ἀπὸ τὸν ὤμο της καὶ ας δούμε τί ἀντανεκλούσε τὸ ρευστὸ ἐκεῖνο κάτοπτρο. Δεκαεξάχρονο πρόσωπο, πιο στρογγυλὸ ἀπὸ μῆλο, μαλλιὰ ξανθὰ σαν τῆς Μαγδαληνῆς καὶ ἀχτένιστα σαν τῆς Μῆδειας, χεῖλη κόκκινα σαν σκούφος καρδιναλίου που ὑπόσχονταν ἀτελείωτες ἡδονές, καὶ στήθος γεμάτο σάρκα σαν τῆς πέρδικας, που ἀκόμα πάλλονταν ἀπὸ τὴ συγκίνηση. Αὐτὴ ἦταν ἡ εἰκόνα που ἔβλεπε ἡ Ἰωάννα στὸ νερό, καὶ αὐτὴ τὴν εἰκόνα εἶδα κι ἐγὼ στὸ χειρόγραφο τῆς Κολωνίας.

Ἐκείνη ἡ ὀπτασία μαλάκωσε κάπως τὸν πόνο τῆς ἡρώιδος μου, ἡ ὁποία, ἀπλώνοντας τὸ σῶμα της στὸ χορτάρι καὶ στηρίζοντας τὸ κεφάλι της στὸ χέρι της, ἄρχισε νὰ σκέφτεται πῶς θὰ ἀξιοποιήσει τὴν

³⁰⁰ Mein

κάλλος καὶ τὴν σοφίαν τῆς· ἂν ἤθελεν ἐνδυθῆ ῥάσον ἢ ἀναζητήσῃ ἄλλον ἀντὶ τοῦ πατρὸς προστάτην. Ἀφοῦ ἐφ' ἱκανὴν ὥραν ἐρέμβασεν ἔξυπνος, νικηθεῖσα ὑπὸ τοῦ καύσωνος καὶ βαυκαλωμένη ὑπὸ τῶν τεττίγων, ἀπεκοιμήθη ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων, ἅτινα προεφύλαττον αὐτὴν ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου καὶ τὰ βλέμματα τῶν περιέργων.

Ἀγνοῶ ἂν εἶχεν ἀναγνώσει καὶ τὸν Λουκιανὸν ἢ Ἰωάννα, ἀλλ' ἄμα ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμούς, εἶδε κακεῖνη ὄνειρον ὡς τοῦ Σαμοσατέως. Δύο γυναῖκες ἐφάνησαν αὐτῇ ἐξερχόμεναι τοῦ ὕδατος. Ἡ μὲν τούτων εἶχε γυμνὰ τὰ στήθη, ἄνθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ μειδιάμα ἐπὶ τῶν χειλέων, ἡ δὲ μαῦρον ῥάσον, σταυρὸν ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ κατάνυξιν ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ἀμφότεραι ἦσαν ὠραῖαι, ἀλλὰ τῆς μὲν τὸ κάλλος ἐνεθύμιζεν εὐθύμους ἑορτάς, ποτηρίων συγκρούσεις καὶ χορευτῶν ποδοκρουσίαν, τῆς δὲ τὸ ὕγρον βλέμμα τὰς μυστηριώδεις τῶν κοινοβίων ἀπολαύσεις, ἀθόρυβα συμπόσια καὶ σιγαλὰ φιλήματα. Ταύτης μὲν ἤθελε τις ἐπιθυμία νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν ὄσφυν εἰς θορυβώδη αἶθουσαν χοροῦ, ὑπὸ τὰβλέμματα πλήθους θεατῶν καὶ τὴν λάμψιν μυρίων λαμπάδων, ἐκείνης δὲ νὰ λύσῃ τὴν ζώνην ἐντὸς σιωπηλοῦ κελλίου εἰς τὸ ἀμφίβολον φῶς λυχνίας κρεμαμένης πρὸ τῆς εἰκόνας ἀγίου.

Ὅτε ἐπλησίασαν, προτρέξασα ἢ πρώτη, «Ἰωάννα», εἶπε, συμπλέκουσα θωπευτικῶς τοὺς δακτύλους εἰς τοὺς ξανθοὺς τῆς ἡρώιδος μας πλοκάμους, «σὲ εἶδον δισταζούσαν ἂν ἤθελες προτιμήσει τοῦ κόσμου τὰς ἀπολαύσεις ἢ του

ομορφιά καὶ τὴ σοφία τῆς: ἀν θὰ φορούσε ῥάσο ἢ θὰ ἀναζητούσε ἄλλον προστάτη ἀντὶ γιὰ τον πατέρα τῆς. Αφοῦ ἀναπόλησε ρεμβάζοντας ξυπνητὴ γιὰ ἀρκετὴ ὥρα, νικημένη ἀπὸ τὴ ζέστη καὶ νανουρισμένη ἀπὸ τὰ τζιτζίκια, ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τῶν δέντρων, τὰ ὁποῖα τὴν προστάτευαν ἀπὸ τὶς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου καὶ τὰ βλέμματα τῶν περιέργων.

Δεν ξέρω ἀν ἡ Ἰωάννα εἶχε διαβάσει καὶ τὸν Λουκιανό, ἀλλὰ μόλις ἐκλείσει τὰ μάτια τῆς, εἶδε ἓνα ὄνειρο σαν αὐτὸ τοῦ Σαμοσατέα³⁰¹. Δύο γυναῖκες ἐμφανίστηκαν, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ νερό. Ἡ μὴ ἀπὸ αὐτὲς ἦταν γυμνόστηθη, εἶχε ἄνθη στο κεφάλι καὶ χαμόγελο στα χεῖλη, ἐνῶ ἡ ἄλλη μαῦρο ῥάσο, σταυρὸ στο στήθος καὶ κατάνυξη στο πρόσωπο. Καὶ οἱ δύο ἦταν ὁμορφες, ἀλλὰ ἡ ομορφιά τῆς μίας θύμιζε εὐθυμὲς γιορτές, τσουγκρίσματα ποτηρίων καὶ χοροπηδητά, ἐνῶ ἡ ὑγρὴ ματιὰ τῆς ἄλλης θύμιζε τὶς μυστηριώδεις ἀπολαύσεις τῶν κοινοβίων, τὰ ἡσυχὰ συμπόσια καὶ τὰ σιγαλὰ φιλιὰ. Κάποιος θὰ ἤθελε νὰ ἀγκαλιάσει τὴ μέση τῆς μίας σὲ μὴ θορυβώδη αἶθουσα χοροῦ, ὑπὸ τὰ βλέμματα πλήθους θεατῶν καὶ τὴ λάμψη χιλιάδων λαμπάδων, ἐνῶ τῆς ἄλλης θὰ ἤθελε νὰ λύσει τὴ ζώνη μέσα σὲ ἓνα ἡσυχὸ κελί, στο ἀμφίβολο φῶς ἐνὸς λυχναριοῦ ποὺ κρεμόταν μπροστὰ ἀπὸ τὴν εἰκόνα ἐνὸς ἀγίου.

Ὅταν πλησίασαν, ἔτρεξε ἡ πρώτη καὶ εἶπε, τυλίγοντας τρυφερά τὰ δάχτυλά τῆς σὶς ξανθὲς μπουκλὲς τῆς ἡρώιδος μας: Ἰωάννα, σὲ εἶδα νὰ δισταζεῖς ἀν θὰ προτιμούσες τὶς ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου ἢ τὴν ἡσυχία τοῦ μοναστηριοῦ, καὶ ἔτρεξα

³⁰¹ Ὁ **Λουκιανὸς ὁ Σαμοσατέυς** (125 - 180 μ.Χ.) ἦταν ρήτορας καὶ σατιρικοῦ συγγραφέας ποὺ ἔγραφε σὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα. Ἦταν ὁ δημιουργὸς τοῦ σατιρικοῦ διαλόγου καὶ ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους αττικιστὲς συγγραφεῖς τῆς Δεύτερης σοφιστικῆς. Γεννήθηκε σὶς Σαμόσατα, πρωτεύουσα τῆς Κομμαγενῆς, σὶς ἀνω Εὐφράτη τῆς Συρίας, γύρω σὶς 125 μ.Χ. Ἡ ἐντονη φιλομάθειά του τον ἔκανε νὰ στραφεῖ σὶς γράμματα (σὶς ἔργο του [Περὶ τοῦ ἐνυπνίου](#) ἀφηγεῖται πῶς ἐνισχύθηκε αὐτὴ του ἡ ἀπόφαση μετὰ ἀπὸ ὄνειρο ποὺ εἶδε τὴ νύχτα τῆς ἐπιστροφῆς του σὶς σπιτί).

Ξεκινώντας τὴν περιγραφή του ονείρου του λέει:

Δύο γυναῖκες λαβόμεναι ταῖν χερσῶν εἰλκόν με πρὸς ἑαυτὴν ἑκατέρω μάλα βιαίως καὶ καρτερῶς· μικροῦ γοῦν με διεσπάσαντο πρὸς ἀλλήλας φιλοτιμούμεναι· καὶ γὰρ ἄρτι μὲν ἡ ἑτέρα ἐπεκράτει καὶ παρὰ μικρὸν ὅλον εἶχέ με, ἄρτι δ' ἂν αὐθις ὑπὸ τῆς ἑτέρας εἰχόμεν. ἔβδων δὲ πρὸς ἀλλήλας ἑκατέρω, ἡ μὲν ὡς αὐτῆς ὄντα με κεκτῆσθαι βούλοιο, ἡ δὲ ὡς μάτην τῶν ἀλλοτρίων ἀντιποιοῖτο. ἦν δὲ ἡ μὲν ἐργατικὴ καὶ ἀνδρική καὶ αὐχμηρὰ τὴν κόμην, τῷ χεῖρε τύλων ἀνάπλευς διεζωσμένη τὴν ἐσθήτα τιτάνου καταγέμουσα, οἷος ἦν ὁ θεῖος ὁπότε ξεῖο τοὺς λίθους· ἡ ἑτέρα δὲ μάλα εὐπρόσωπος καὶ τὸ σῆμα εὐπρεπῆς καὶ κόσμιος τὴν ἀναβολὴν. Τέλος δ' οὖν ἐφῆσάν μοι δικάζειν, ὁποτέρω βουλοῖμην συνείναι αὐτῶν· προτέρα δὲ ἡ σκληρὰ ἐκείνη καὶ ἀνδρῶδης ἔλεξεν.

Δύο γυναῖκες, πιασμένες χέρι-χέρι, με τραβούσαν ἡ καθεμία πρὸς τὸ μέρος τῆς με μεγάλη δύναμη καὶ πείσμα. Σχεδὸν με ἐσκίσαν σὶς δύο, μαλώνοντας ποια θὰ με κρατήσῃ. Μία στιγμὴ επικρατοῦσε ἡ μὴ καὶ με εἶχε σχεδὸν ὅλο δικό της, καὶ τὴν ἄλλη στιγμὴ ἔπεφτα σὶς χέρια τῆς ἄλλης. Φώναζαν ἡ μὴ σὶς ἄλλη, ἡ μὲν λέγοντας ὅτι ἐγὼ τῆς ἀνήκω καὶ θέλει νὰ με κρατήσῃ, ἡ δε ὅτι διεκδικεῖ μάταια αὐτὸ ποὺ δεν τῆς ἀνήκει. Ἡ πρώτη γυναῖκα ἦταν ἐργατικὴ, δυναμικὴ καὶ με μαλλιά ἀτημέλητα. Τὰ χέρια τῆς ἦταν γεμάτα κάλους καὶ ἡ φούστα τῆς ἦταν δεμένη με σκοινί, σαν αὐτὸ ποὺ χρησιμοποιοῦσε ὁ θεῖος μου ὅταν λάξευε τὶς πέτρες. Ἡ δεύτερη γυναῖκα ἦταν πανέμορφη, με ὠραῖο σῶμα καὶ κομψὰ ντυμένη. Τελικά, με ἀφήσαν νὰ αποφασίσω με ποια ἀπὸ τὶς δύο θὰ ἤθελα νὰ μείνω. Ἡ πιο σκληρὴ καὶ ἀνδροπρεπῆς ἀπὸ τὶς δύο μίλησε πρώτη καὶ εἶπε:

μοναστηρίου τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐθύς ἔδραμον, ἵνα ὀδηγήσω τὸ ἄπειρον βῆμά σου εἰς τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας τὴν ὁδόν. Εἶμαι ἡ Ἁγία Ἰδα· οὐδενὸς ἔμεινα ἄγευστος τοῦ κόσμου τῶν ἀγαθῶν· ἀπήλαυσα δύο συζύγους, τρεῖς ἐραστὰς καὶ ἑπτὰ τέκνα, πολλὰς ἐκένωσα φιάλας καλοῦ παραρρηγίου οἴνου, πολλὰς δὴλθον φαιδρὰς αὐπνοὺς νύκτας· τοὺς ὤμους μου ἔδειξα εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τὴν χεῖρά μου ἔτεινα εἰς ὅλα τὰ χεῖλη, τὴν μέσην μου ἔσφιγξαν ὅσοι ἤξευρον χορὸν καὶ ἐν τούτοις συνδοξάζομαι καὶ συμπροσκυνούμαι μετὰ τῶν Ἁγίων. Ἀπήλαυσα δὲ καὶ τοῦτο φαγοῦσα καλοὺς ἰχθύας τὴν Τεσσαρακοστήν, ῥίψασα τὰ ψυχία τῆς τραπέζης μου εἰς τὰ ἀδηφάγα στόματα τῶν ἱερέων καὶ τὰς παλαιάς μου ἐσθῆτας δωρήσασα εἰς τὰ ἀγάλματα τῆς Παναγίας.

Τοιοῦτον καὶ εἰς σέ, ἂν ἀκούσης τὰς συμβουλὰς μου, ὑπόσχομαι μέλλον. Εἶσαι πτωχή, ἄστεγος καὶ ῥακενδύτις· ἀλλὰ καὶ γὰρ, πρὶν γίνω σύζυγος τοῦ κόμητος Ἐκβέρτου, ἐφύσων τὸν χειμῶνα εἰς τὰ δάκτυλά μου, καὶ γὰρ μόνην περιουσίαν εἶχον τὰ κόκκινά μου χεῖλη, δι' ὧν ἀπέκτησα πλοῦτον, τιμὰς καὶ ἀγιότητα. Θάρσει λοιπόν, ξανθὴ μου Ἰωάννα. Εἶσαι ὡραία ὡς ἄνθος λειμῶνος, σοφὴ ὡς βίβλος τοῦ Ἰνκμάρου, πανοῦργος ὡς ἀλώπηξ τοῦ Μαύρου δάσους. Διὰ τούτων δύνασαι ν' ἀποκτήσης πᾶν ὃ, τι εὐφρόσυνον ἔχει ὁ βίος. Ἀλλὰ βάδισον τὴν πεπατημένην ὁδὸν καὶ ἄφες εἰς τοὺς μωροὺς τὰς ἀκρωρείας. Εὗρε σύζυγον, ἵνα σοὶ δώσῃ τὸ ὄνομά του καὶ ἰσπανικὰ σανδάλια, ἔχε ἐραστὰς, ἵνα ἀσπάζωνται τὰ σανδάλια ταῦτα, ἔχε τέκνα ἵνα παρηγορῶσι τὸ γῆράς σου, ἔχε, ἂν θέλῃς, καὶ σταυρόν, ἵνα ὑπ' αὐτὸν καταφεύγῃς, ὡς ἂν βαρυνθῆς τοὺς ζῶντας ἢ σὲ βαρυνθῶσιν ἐκεῖνοι. Μόνη ἢ ὁδὸς αὕτη ἄγει εἰς τὴν εὐτυχίαν· αὐτὴν ἠκολούθησα ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ἐν μέσῳ ἀνθέων, συμποσίων, ἵππων καὶ ἀσμάτων, περικυκλωμένη ὑπὸ συζύγου, ὅστις μ' ἠγάπα, ὑπὸ ἐραστῶν ἀνυμνούντων τὸ κάλλος μου καὶ ὑπηκόων εὐλογούντων τὸ ὄνομά μου· ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πεπρωμένον τέλος, ἐξέπνευσα ἐπὶ κλίνης πορφυρᾶς, μεταλαβοῦσα διὰ χειρὸς ἀρχιεπισκόπου καὶ ὑπὸ τῶν τέκνων μου ὑποστηριζομένη. Νῦν δὲ ἀφόβως περιμένω τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως ὑπὸ καλλιμάρμαρον πλάκα, ὅπου αἱ ἀρεταὶ μου εἶναι μὲ χρυσὰ γράμματα κεχαραγμένα».

Οὕτω ὠμίλησεν ἡ ἁγία Ἰδα· τοιαύτας φρονίμους συμβουλὰς ψιθυρίζουσι καὶ σήμερον εἰς τὸ οὖς τῶν θυγατέρων αἱ πολύπειροι μητέρες,

αμέσως γὰρ νὰ ὀδηγήσω τὰ ἀβέβαια βήματά σου στον δρόμο τῆς ἀληθινῆς εὐδαιμονίας. Εἶμαι ἡ Ἁγία Ἰδα. Δεν ἀφήσα τίποτα ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου χωρὶς νὰ το γευτώ. Ἀπόλαυσα δύο συζύγους, τρεῖς ἐραστὲς καὶ ἑπτὰ παιδιά. Ἄδειασα πολλὰ μπουκάλια μὲ καλὸ κρασί ἀπὸ τις ὄχθες τοῦ Ρήνου καὶ πέρασα πολλὰς χαρούμενες ξάγρυπνες νύχτες. Ἐδειξα τοὺς ὤμους μου σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ἔτεινα τὸ χέρι μου σὲ ὅλα τὰ χεῖλη, ἡ μέση μου σφίχτηκε ἀπὸ ὅσους ἤξευραν νὰ χορεύουν. Καὶ ὁμως, δοξάζομαι καὶ λατρεύομαι μαζί με τοὺς Ἁγίους. Ἀπόλαυσα μάλιστα καὶ φαγητὸ τὴν Τεσσαρακοστήν, τρώγοντας νόστιμα ψάρια, ρίχνοντας τὰ ψίχουλα ἀπὸ τὸ τραπέζι μου στὰ ἀδηφάγα στόματα τῶν ἱερέων καὶ χαρίζοντας τὰ παλιά μου ρούχα στὰ ἀγάλματα τῆς Παναγίας."

Καὶ σὲ σένα, ἂν ἀκούσεις τὶς συμβουλές μου, ὑπόσχομαι ἓνα παρόμοιο μέλλον. Εἶσαι φτωχὴ, ἄστεγη καὶ ρακενδύτη· ἀλλὰ καὶ ἐγώ, πρὶν γίνω σύζυγος τοῦ κόμητος Ἐκβέρτου, φύσων τὰ δάκτυλά μου τὸν χειμῶνα, καὶ ἡ μόνη μου περιουσία ἦταν τὰ κόκκινα χεῖλη μου, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπέκτησα πλοῦτη, τιμὰς καὶ ἀγιότητα. ἔχε, λοιπόν, θάρρος, ξανθὴ μου Ἰωάννα. Εἶσαι ὁμορφὴ σαν ἀγριολούλουδο, σοφὴ σαν βιβλίον τοῦ Ἰνκμαροῦ, πονηρὴ σαν ἀλεπού του Μαύρου δάσους. Μὲ αὐτὰ τὰ χαρίσματα μπορεῖς νὰ ἀποκτήσεις ὅ, τι ευχάριστο ἔχει ἡ ζωὴ. Ἀκολούθησε λοιπόν τὸν συνηθισμένον δρόμον καὶ ἄσε τὰ επικίνδυνα μονοπάτια στους ἀνόητους. Βρες σύζυγον γὰρ νὰ σου δώσῃ τὸ ὄνομά του καὶ ἰσπανικὰ σανδάλια, ἔχε ἐραστὲς γὰρ νὰ φιλοῦν αὐτὰ τὰ σανδάλια, ἔχε παιδιά γὰρ νὰ παρηγοροῦν τὰ γηρατεῖά σου, ἔχε, ἂν θέλῃς, καὶ σταυρόν γὰρ νὰ καταφεύγῃς κάτω ἀπὸ αὐτόν ὅποτε βαρεθῆς τοὺς ζωντανούς ἢ σὲ βαρεθῶσιν ἐκεῖνοι. Μόνον αὐτός ὁ δρόμος ὀδηγεῖ στὴν εὐτυχίαν· αὐτόν ἀκολούθησα γὰρ τριάκοντα χρόνια ἀνάμεσα σὲ ἀνθη, συμπόσια, ἄλογα καὶ τραγούδια, περιτριγυρισμένη ἀπὸ σύζυγον ποὺ με ἀγαποῦσε, ἀπὸ ἐραστὲς ποὺ ὑμνοῦσαν τὴν ὁμορφίαν μου καὶ ἀπὸ ὑπηκόους ποὺ εὐλογοῦσαν τὸ ὄνομά μου· ὅταν ὁμως ἦρθε τὸ προκαθορισμένον τέλος, ἀφήσα τὴν τελευταία μου πνοὴν σὲ πορφυρὸν κρεβάτι, κοινωνώντας ἀπὸ τὸ χέρι ἀρχιεπισκόπου καὶ στηριζομένη ἀπὸ τὰ παιδιά μου. Τώρα περιμένω ἀφόβα τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως κάτω ἀπὸ μιὰ μαρμάρινη πλάκα, ὅπου οἱ ἀρεταὶ μου εἶναι χαραγμένες μὲ χρυσὰ γράμματα.

Ἔτσι μίλησε ἡ ἁγία Ἰδα. Τέτοιες σοφές συμβουλές ψιθυρίζουν καὶ σήμερον στὸ αὐτί των θυγατέρων οἱ ἔμπειρες μητέρες, ἐμπνέοντας τοὺς μιὰ σωτήρια

ἐμπνέουσαι αὐταῖς σωτήριον πρὸς τὰς ἀηδίας τῶν μυθογράφων ἀποστροφῆν. Ἀφοῦ δὲ ἐξετύλιξεν ἐκείνη εἰς τὰ ὄμματα τῆς κορασίδος τὸ ἀπαστράπττον κομβολόγιον τῶν κοσμικῶν ἡδονῶν, προσῆλθεν ἡ ῥασοφόρος αὐτῆς σύντροφος καὶ διὰ φωνῆς ῥεούσης ἡσυχῆ, ὡς ἡ πηγὴ τοῦ Σιλωάμ, ἤρξατο νὰ λέγῃ·

«Εγὼ δέ, Ἰωάννα, εἰμὶ ἡ ἁγία Λιόββα, τέκνον ὡς καὶ σὺ τῆς Βρεταννίας, ἐξαδέλφη τοῦ προστάτου τῆς χώρας ταύτης Ἀγ. Βονιφατίου καὶ φίλη τοῦ ὑπὸ τὸ χῶμα τοῦτο ἀναπαυθέντος πατρός σου.

Τίνα εἶναι τοῦ κόσμου τ' ἀγαθὰ, ἤκουσας παρὰ ταύτης. Ἀναμείξασα γάμους, μητρότητας, ἔρωτας καὶ ἵππους κατεσκεύασε δι' αὐτῶν ἐπίχρυσον καταπότιον, ὅπερ σοὶ ἐπέρριψεν, ὡς οἱ ἄλιεις τὸ δόλωμα εἰς τοὺς ἰχθύας. Ἄλλ' οὔτε τὴν τιμὴν οὔτε τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐμπορεύματός σοι εἶπεν ἡ εὐσυνείδητος αὐτῆ μεσίτρια. Ἐρώτησον αὐτὴν πόσα διὰ τὰς ὕβρεις τοῦ συζύγου ἔχυσε δάκρυα, πόσα διὰ τὴν ἀπιστίαν ἑραστοῦ, πόσα ἐπὶ τῆς κοιτίδος ἀσθενούντος τέκνου, πόσα πρὸ τοῦ κατόπτρου, ὅτε ἀντὶ κρίνων καὶ ῥόδων ὠχρότης καὶ ῥυτίδες ἀντανακλῶντο. Οὔτε φανατικαὶ οὔτε ἀνόητοι ἦσαν αἱ πρῶται ἐκεῖναι παρθέναι, αἵτινες ἀπολακτίσασαι τὸν κόσμον ἐζήτησαν ἡσυχίαν ὑπὸ τὴν στέγην μοναστηρίου· ἀλλ' ἐγνώριζον ὅτι οἱ γάμοι πλήθουσιν ἀνιάς, ἤκουσαν τὰς κραυγὰς τῶν γυναικῶν, ὅτε ἔτικτον ἢ ἐξυλοκοποῦντο ὑπὸ τοῦ συζύγου, εἶδον τὰς γαστέρας αὐτῶν ἐξοιδημένας καὶ τὰ στήθη τῶν γάλακτος ἀποστάζοντα, ἐμέτρησαν δὲ καὶ τὰς ῥυτίδας, ὅσας αἱ ἀγρυπνίαι καὶ οἱ πόνοι ἔσκαψαν ἐπὶ τοῦ μετώπου των.

Τὸ ἀηδὲς θέαμα ἀζώστου, ἐγκυμονούσης ἢ θηλαζούσης γυναικὸς ὤθησεν ἡμᾶς εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ οὐχὶ ἀγγέλων ὀπτασίαι ἢ ὄρεξις ξηροῦ ἄρτου, ὡς διηγοῦνται οἱ κρονόληροι ἁγιογράφοι. Ἐκεῖ εὐρομεν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀνάπαυσιν ὑπὸ σκιερὰ κελλία, ὅπου οὔτε τέκνων κραυγαὶ οὔτε αὐθέντου ἀπαιτήσεις οὔτε μέριμνα οἰαδῆποτε διακόπτει τὴν ἡσυχίαν μας. Ἄλλ' ἵνα μὴ ἔρημος ὁ κόσμος καταντήσῃ, ἵνα μὴ αἱ γυναῖκες τρέξωσιν ἀθροαὶ εἰς τὰ κοινόβια, διεσπείραμεν ἀλλοκότους περὶ τοῦ βίου ἡμῶν φήμας, ὅτι διανυκτερεύομεν γονυπετεῖς ἐπὶ ψυχρῶν μαρμάρων, ποτίζομεν ῥάβδους μέχρις οὐ ἀνθήσωσι, κοιμώμεθα ἐπὶ στάκτης καὶ μαστιγοῦμεν τὸ σῶμα ἀνηλεῶς. Οὕτω καὶ οἱ κιβδηλοποιοί, ἵνα ἀπομακρύνωσι τοὺς

ἀποστροφή πρὸς τὰς ἀηδίες που γράφουν οἱ μυθιστοριογράφοι. Ἀφοῦ ἐκείνη ξετύλιξε στα μάτια τῆς κοπέλας τὸ λαμπερὸ κομπολόι τῶν κοσμικῶν ἡδονῶν, πλησίασε ἡ ρασοφόρος τῆς σύντροφος καὶ με φωνὴ που κυλούσε ἡσυχά, σαν τὴν πηγὴ τοῦ Σιλωάμ, ἄρχισε νὰ λέει:

«Εγὼ λοιπόν, Ἰωάννα, εἰμὶ ἡ ἁγία Λιόββα, κόρη κι ἐγώ, ὅπως κι ἐσύ, τῆς Βρεταννίας, ἐξαδέλφη τοῦ προστάτη αὐτῆς τῆς χώρας, Ἀγίου Βονιφατίου, καὶ φίλη τοῦ πατέρα σου που ἀναπαύεται κάτω ἀπὸ τοῦτο τὸ χῶμα.»

Ποια εἶναι τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, τὰ ἀκουσες ἀπὸ αὐτὴν. Ἀνακατεύοντας γάμους, μητρότητες, ἔρωτες καὶ ἄλογα σου ἐφτιαξε ἓνα χρυσομένο χάπι, τὸ ὁποῖο σου τὸ ἐρίξε, ὅπως οἱ ψαράδες τὸ δόλωμα στα ψάρια. Ὅμως αὐτὴ ἡ επιτήδεια μεσίτρια δὲν σου εἶπε οὔτε τὴν τιμὴν οὔτε τὰ ἐλαττώματα τοῦ ἐμπορεύματος. Ρώτησέ τὴν πόσα δάκρυα ἔχυσε γιὰ τὶς βρисиές τοῦ συζύγου, πόσα γιὰ τὴν ἀπιστία ἑραστῆ, πόσα στο προσκεφάλι ἐνός ἀρρωστοῦ παιδιοῦ, πόσα μπροστὰ στον καθρέφτη, ὅταν ἀντὶ γιὰ κρίνα καὶ τριαντάφυλλα ἀντανακλούσε χλωμάδα καὶ ρυτίδες. Οὔτε φανατικὲς οὔτε ἀνόητες ἦταν ἐκεῖνες οἱ πρῶτες παρθένες, που ἀποποιήθηκαν τὸν κόσμον καὶ ἀναζήτησαν ἡσυχία κάτω ἀπὸ τὴν στέγη τοῦ μοναστηρίου· ἀλλὰ ἤξεραν ὅτι οἱ γάμοι εἶναι γεμάτοι με θλίψεις, ἀκούσαν τὶς κραυγές τῶν γυναικῶν, ὅταν γεννοῦσαν ἢ ξυλοφορτώνονταν ἀπὸ τὸν σύζυγο, εἶδαν τὶς κοιλιές τους φουσκωμένες καὶ τὰ στήθη τους νὰ στάζουν γάλα, μέτρησαν δε καὶ τὶς ρυτίδες, που οἱ αὐπνίες καὶ οἱ πόνοι χάραξαν στο μέτωπό τους.

Τὸ ἀηδιαστικὸ θέαμα τῆς γυναίκας που δὲν φορεῖ ζώνη, τῆς εγκύου ἢ τῆς θηλάζουσας ἦταν που μας ὤθησε στα μοναστήρια, καὶ ὄχι ὀπτασίες ἀγγέλων ἢ ὄρεξη γιὰ ξερὸ ψωμί, ὅπως διηγοῦνται οἱ ξεκούτηδες ἁγιογράφοι. Ἐκεῖ βρήκαμε ἀνεξαρτησία καὶ ἀνάπαυση σε σκιερὰ κελιά, ὅπου οὔτε οἱ φωνές τῶν παιδιῶν οὔτε οἱ ἀπαιτήσεις τοῦ ἀφέντη οὔτε ὁποιαδῆποτε μέριμνα δὲν διακόπτει τὴν ἡσυχία μας. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ γίνεῖ ἔρημος ὁ κόσμος, γιὰ νὰ μὴν τρέξουν οἱ γυναῖκες μαζικὰ στα μοναστήρια, διαδώσαμε παράξενες φήμες γιὰ τὴ ζωὴ μας, ὅτι μένομε ξύπνιες ὅλη τὴ νύχτα γονατιστές σε κρῦα μάρμαρα, ποτίζομε ραβδιά μέχρι νὰ ἀνθίσουν, κοιμόμαστε σε στάχτη καὶ μαστιγώνομε τὸ σῶμα μας ἀνελέητα. Ἔτσι καὶ οἱ παραχαράκτες, γιὰ νὰ ἀπομακρύνουν τοὺς περιέργους, διαδίδουν ὅτι

περιέργους, διαδίδουσιν ὅτι φάσματα φρικαλέα καὶ βρυκόλακες κακοποιοὶ συχνάζουσι τὰ σπήλαια, ὅπου χαλκεύεται ὁ νόθος χρυσός. Μὴ φοβηθῆς οὔτε τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἁγίου Παχωμίου παξιμάδιον, τὸ ὁποῖον μόνον αἱ ἀνόητοι τρώγουσιν, οὔτε τὸν νυκτερινὸν κῶδωνα, ὅστις τὰς εὐήθεις μόνον ἐξυπνα, οὔτε τοῦ ἐνδύματος ἡμῶν τὴν πενιχρότητα· ἰδὲ τί ὑπὸ τὸ τραχὺ τοῦτο ὕφασμα ὑποκρύπτεται».

Ταῦτα λέγουσα ἀπετίναξεν ἡ Ἁγ. Λιόββα ἀπὸ τῶν ὤμων τὸ ῥάσον καὶ ἐφάνη ἐνδεδυμένη ἀράχρινον χιτῶνα τῆς Κέα, ἀέρα ἐξυφασμένον, ὡς ὠνόμαζον αὐτοὺς οἱ ποιηταί, ὑπὸ τὸν ὁποῖον τὸ σῶμα αὐτῆς ἔλαμπεν ὡς γενναῖος οἶνος ὑπὸ κρύσταλλον τῆς Βοημίας.

Κύψασα εἶτα εἰς τὸ οὖς τῆς κοιωμένης, «Ἰωάννα», ἐξηκολούθησεν, ἀπαλύνουσα ἔτι μᾶλλον τὴν φωνὴν «σοι ὑπεσχέθη καὶ ἡδονὰς ἢ ἀντίζηλός μου αὐτῆ· ἀλλ' ἐρώτησον αὐτὴν ἄν, περικυκλωμένη ὑπὸ κακοβούλων βλεμμάτων ἀμιγῆ ἡσθάνετο ἡδυπάθειαν, ὅτε παρεδίδοτο εἰς τὸν ἐραστήν, τείνουσα τὸ οὖς οὐχὶ εἰς τοὺς γλυκεῖς λόγους του, ἀλλ' εἰς πάντα περὶ αὐτὴν θόρυβον, καὶ κάτωχρος αὐτὸν ἀπωθοῦσα, ὡσάκις ἔτριζε θύρα ἢ ἐκινεῖτο φύλλον. Εἰδὲς ποτε γαλῆν ἀναβᾶσαν ἐπὶ τραπέζης καὶ πίνουσαν τοῦ αὐθέντου τὸ γάλα; Λοξὰ τὰ βλέμματα αὐτῆς, ἀνήσυχα τὰ ὦτα, ὀρθαὶ αἱ τρίχες ὑπὸ τοῦ φόβου καὶ ἔτοιμοι οἱ πόδες εἰς φυγὴν. Οὕτω γεύονται καὶ αἱ κοσμικαὶ αὐταὶ δέσπονται τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ. Ἡμεῖς δὲ οὔτε ὑπὸ φροντίδων οὔτε ὑπὸ κατασκόπων περικυκλούμεναι, ἀλλ' ὑπὸ τοίχων ὑψηλῶν καὶ δασῶν πολυδένδρων, τὴν μὲν ἡμέραν δαπανῶμεν διαλεγόμεναι ὡς οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι περὶ ἡδονῆς, ὁπότεν δὲ σημανῆ ἢ ὥρα αὐτῆς, ἀποσυρόμεθα εἰς τὰ ἡσυχὰ ἡμῶν κελλία, ὅπου ἐν σιωπῇ καὶ κατανύξει προετοιμαζόμεθα εἰς τὴν ἀπόλαυσιν ὡς οἱ ἵππῳται εἰς τὴν μονομαχίαν. Βυθίζουσαι εἰς χλιαρὰ ἀρώματα τὸν τριχόσακκον τούτον³⁰², ὃν οἱ ἀνόητοι νομίζουσιν ὄργανον κακοπαθείας, τρίβομεν δι' αὐτοῦ τὸ σῶμα μέχρις οὐ καταστῆ ὑπέρευθρον ὡς ῥόδον, εὐαίσθητον εἰς πᾶσαν πρόσψασιν ὡς ἵππος εἰς τὸν πτερνιστήρα, λύομεν τὴν κόμην, καλύπτουμεν τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ κατακλινόμεναι τὸν μὲν χειμῶνα παρὰ τὴν λάμπιν εὐθύμου πυρᾶς, τὸ δὲ θέρος πλησίον ἀνοικτοῦ παραθύρου, ἀκροώμεναι τὸ ἄσμα τῆς ἀηδόνης ἢ ψιθυρίζουσαι τὸ ἄσμα

φρικαλέα φαντάσματα καὶ κακοποιοὶ βρυκόλακες συχνάζουσι στὰ σπήλαια, ὅπου νοθεύουν με χαλκὸ τὸ χρυσάφι. Μὴν φοβάσαι οὔτε τὸ παξιμάδι που ἔχει τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Παχωμίου, τὸ ὁποῖο τρώνε μόνο οἱ ἀνόητοι, οὔτε τὴ νυκτερινὴν καμπάνα που ξυπνάει μόνο τις ἀφελεῖς, οὔτε τὴν φτώχεια τῶν ρούχων μας· δεῖς τι κρύβεται κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὸ τραχὺ ὕφασμα».

Λέγοντας αὐτά, ἡ Ἁγία Λιόββα τίναξε ἀπὸ τοὺς ὤμους τῆς τὸ ῥάσο καὶ φάνηκε ντυμένη με ἀραχνούφαντο χιτῶνα ἀπὸ τὴν Κέα, υφασμένο ἀπὸ ἀέρα, ὅπως τοὺς ὠνόμαζαν οἱ ποιητῆς, κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο τὸ σῶμα τῆς ἐλάμπε σαν δυνατὸ κρασί μέσα σε κρύσταλλο Βοημίας.

Σκύβοντας στὸ αὐτὴ τῆς κοιμισμένης, συνέχισε, μαλακώνοντας ἀκόμα περισσότερο τὴ φωνὴ τῆς: "Ἰωάννα, καὶ ἡ ἀντίζηλός μου αὐτῆ σου ὑποσχέθηκε ἡδονές. Ἀλλὰ ρώτησέ τὴν ἄν, περικυκλωμένη ἀπὸ κακόβουλα βλέμματα, ἐνιωθε γνήσια ευχαρίστηση, ὅταν παραδίδοταν στὸν ἐραστή, τεντώνοντας τὸ αὐτὴ τῆς ὄχι στὰ γλυκὰ του λόγια, ἀλλὰ σε κάθε θόρυβο γύρω τῆς, καὶ χωρὴ τὸν ἀπωθοῦσε, ὅποτε ἔτριζε πόρτα ἢ κουنيόταν φύλλο. Εἶδες ποτέ γάτα να ἀνεβαίνει στὸ τραπέζι καὶ να πίνει τὸ γάλα τοῦ ἀφέντη; Τὰ βλέμματά τῆς λοξὰ, τὰ αὐτιά τῆς ἀνήσυχα, οἱ τρίχες τῆς ὀρθιες ἀπὸ τὸν φόβο καὶ τὰ πόδια τῆς ἔτοιμα γιὰ φυγὴ. Ἐτσι γεύονται καὶ αὐτές οἱ κοσμικὲς κυρίες τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ. Ἡμεῖς ὅμως, οὔτε ἀπὸ ἐγνοίες οὔτε ἀπὸ κατάσκοπους περικυκλωμένες, ἀλλὰ ἀπὸ ψηλοῦς τοίχους καὶ πυκνὰ δάση, τὴ μέρα τὴν περνᾶμε συζητώντας σαν οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι γιὰ τὴν ἡδονή, καὶ ὅταν ἐρθεῖ ἡ ὥρα τῆς, ἀποσυρόμαστε στὰ ἡσυχὰ κελιά μας, ὅπου με σιωπῇ καὶ κατανύξει προετοιμαζόμεστε γιὰ τὴν ἀπόλαυση, ὅπως οἱ ἱππότες γιὰ τὴ μονομαχία. Βυθίζουμε σε χλιαρὰ ἀρώματα αὐτὸ τὸ μάλλινο ρούχο, που οἱ ἀνόητοι τὸ θεωροῦν ὄργανο δυστυχίας, τρίβομε με αὐτὸ τὸ σῶμα μέχρι να γίνεῖ κατακόκκινο σαν τριαντάφυλλο, εὐαίσθητο σε κάθε ἀγγιγμα ὅπως τὸ ἄλογο στὸ φτερνιστήρι, λύνουμε τὰ μαλλιά, καλύπτουμε τὶς ἀγιες εἰκόνας καὶ ξαπλώνουμε τὸν χειμῶνα δίπλα στὴ λάμπη μιᾶς χαρούμενης φωτιάς, καὶ τὸ καλοκαίρι δίπλα σε ἀνοιχτὸ παράθυρο, ἀκούγοντας τὸ τραγούδι τοῦ ἀηδονιού ἢ ψιθυρίζοντας τὸ ἄσμα τῶν Ἀσμάτων, παραδομένες σε γλυκὰ ὄνειρα, μέχρι να ἀκουστοῦν στὸν διάδρομο τὰ σανδάλια τοῦ ἐρχόμενου, γιὰ να

³⁰² Κιλίκιον

ἀσμάτων, παραδιδόμεθα εἰς μελίχια ὄνειρα, μέχρις οὐ ἠχήσωσιν εἰς τὸν διάδρομον τα ἄσανδάλια τοῦ ἐρχομένου, ἵνα τὰ ὄνειρα ταῦτα ἐνσαρκώσῃ. Οἱ Ανατολίται ἐφεῦρον τὰ διπλᾶ μοναστήρια, ὅπου οἱ θεράποντες τοῦ Ὑψίστου καὶ αἰνύμφαι τοῦ Χριστοῦ οἰκοῦσιν ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην, ὑφ' ἑνὸς χωριζόμενοι τοίχου, ἀλλ' ἡμεῖς ἐτελειοποιήσαμεν τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐφεύρεσιν, ἀνοίξασαι εἰς τοὺς τοίχους τούτους ὁπάς, δι' ὧν ἀθορύβως καὶ ἀκινδύνως δεχόμεθα τοὺς ἐν ἀγίῳ Βενεδίκτῳ ἀδελφούς. Πρῶται ἡμεῖς ἐκαλλιεργήσαμεν εἰς τοὺς κήπους τῶν κοινοβίων τὸ ἡδύπνουν πηγανόν, τὸ ὁποῖον ἀπαλλάττει ἀπὸ τῶν κόπων τῆς μητρότητος, τὴν βαρύσομον ἐρείκην, ἣτις καθιστὰ ἀκόρεστα τὰ χεῖλη, καὶ τὴν ὀξεῖαν κνίδα, ἐξ ἧς οἱ ἡμέτεροι ἐρασταὶ ἀρύονται νέας ἀείποτε δυνάμεις, ὡς ὁ Ἄνταϊος ἐκ τῆς γῆς.

Ἀλλὰ μὴ νομίσης, Ἰωάννα, ὅτι πάντοτε ἐντὸς τεσσάρων τοίχων περιορίζομεν τὸν βίον καὶ εἰς τοιαύτας ἀπολαύσεις τὴν εὐδαιμονίαν. Ἐπίστε ἢ πληξίς ἐπέρχεται ἐν μέσῳ τῆς τρυφῆς· ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου φαίνεται ἡμῖν βραδὺς διὰ τῶν κιγκλίδων τοῦ κελλίου, οἱ δὲ θωρακοφόροι ἱππῶται προτιμότεροι τῶν καλογῆρων. Προφασιζόμεναι τότε εὐσεβῆ ἀποδημίαν εἰς τάφον ἀγίου, περιερχόμεθα τὸν κόσμον, ἐμβαίνουσαι εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τὰς καλύβας, τὰ θέατρα καὶ τὰ λουτρὰ καὶ πανταχοῦ εὐρίσκουσαι φιλόφρονα ὑποδοχὴν, ἀγκάλας ἀνοικτὰς καὶ μέτωπα προσκλινῆ. Ὅτε μετέβην εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου, ἐωρτάζοντο κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἐσπέραν οἱ γάμοι αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἰλδεγάρδης. Κόμητες, δέσποιναι, ἱππῶται καὶ ἱεράρχαι συνωθοῦντο ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ἐν Ἀκνισγράνω ἀνακτόρου. Οἱ ῥαψῳδοὶ ἔψαλλον τοὺς ἄθλους τοῦ τροπαιούχου νυμφίου, οἱ μῖμοι καὶ αἱ ὄρχηστρίδες ἐκίνουν εἰς γέλωτα δι' ἀλλοκότων μορφασμῶν, οἱ κύβοι κατεκυλίοντο καὶ ὁ οἶνος ἐκυκλοφόρει ἐντὸς ἀργυροχείλων ποτηρίων. Ἄλλ' ἅμα τὸ μαῦρόν μου ῥάσον ἐφάνη παρὰ τὴν φλιάν τῆς θύρας, ἅμα τὸ ὄνομά μου, «Λιόββα ἢ ἡγουμένη! Λιόββα ἢ ἀγία!» ἤχησεν ἐν τῇ αἰθούσῃ, πάντες ἀφήκαν κύβους, ποτήρια καὶ γυναῖκας, ἵνα ἐνατενίσωσιν εἰς ἐμέ. Οἱ μὲν ἠσπάζοντο τὰ ἄκρα τῆς ζώνης, οἱ δὲ τῶν ποδῶν μου τὰ ἴχνη, μόνος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὰς χεῖρας. Ἡ τριχίνη μου ἐσθῆς ἐπεσκίασε καὶ τῆς μετὰξῆς καὶ τῶν ἀδαμάντων καὶ τῶν ἐψιμμυθιωμένων παρειῶν καὶ τῶν γυμνῶν ὤμων τὴν λάμψιν· μετὰξὺ δὲ τοῦ γονυπετοῦς ἐκείνου πλήθους διέκρινα τὸν δεκαοκταετῆ Ροβέρτον, ὅστις

ἐνσαρκώσῃ αὐτὰ τὰ ὄνειρα. Οἱ Ανατολίτες ἐφεύραν τὰ διπλᾶ μοναστήρια, ὅπου οἱ θεράποντες τοῦ Ὑψίστου καὶ οἱ νύμφες τοῦ Χριστοῦ ζοῦν κάτω ἀπὸ τὴν ἴδια στέγη, χωρισμένοι μόνον ἀπὸ τοίχου, ἀλλὰ εμεῖς τελειοποιήσαμε τὴν ἐλληνικὴ ἐφεύρεση, ἀνοίγοντας σε αὐτοὺς τοὺς τοίχους τρύπες, μέσα ἀπὸ τις ὁποῖες δεχόμεστε ἀθορύβα καὶ ἀφοβα τοὺς ἀδελφούς στο ὄνομα τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου. Πρῶτες καλλιεργήσαμε στους κήπους τῶν μοναστηριῶν τὸ μοσχομύριστο πηγανόν, που μας ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς μητρότητος, τὴν βαριά μυραδιά τοῦ ρεικίου που κάνει τὰ χεῖλη ἀχόρταγα, καὶ τὴν καυτερὴ τσουκνίδα, ἀπὸ τὴν ὁποία οἱ ἐραστὲς μας ἀντλοῦν συνεχῶς νέες δυνάμεις, ὅπως ὁ Ἄνταϊος ἀπὸ τὴ γῆ.

Ἀλλὰ μὴ νομίζεις, Ἰωάννα, ὅτι πάντα περιορίζομε τὴ ζωὴ μας μέσα σε τέσσερις τοίχους καὶ τὴν εὐτυχία σε τέτοιες ἀπολαύσεις. Κάποιες φορές ἡ πληξὴ μας κυριεύει ἀκόμα καὶ μέσα στὴν πολυτέλεια· ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου μας φαίνεται ἀργός μέσα ἀπὸ τὰ κάγκελα τοῦ κελλίου, καὶ οἱ θωρακοφόροι ἱππότες προτιμότεροι ἀπὸ τοὺς καλόγερους. Προφασιζόμενες τότε ἕνα εὐσεβὲς προσκύνημα στὸν τάφο κάποιου ἀγίου, περιφερόμαστε στὸν κόσμον, μπαίνοντας σε ἀνάκτορα καὶ καλύβες, θέατρα καὶ λουτρὰ, καὶ παντοῦ βρίσκουμε φιλόξενη ὑποδοχὴ, ἀνοιχτὲς ἀγκαλιὲς καὶ υποκλίσεις. Ὅταν πῆγα στὴν αὐλὴ τοῦ αὐτοκράτορα Καρόλου, γιορτάζονταν ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα οἱ γάμοι τοῦ με τὴν Ἰλδεγάρδη. Κόμητες, κυρίες, ἱππότες καὶ ἱεράρχες στριμώχνονταν στὴν αἴθουσα τοῦ ἀνακτόρου στο Ἀκνισγράνο. Οἱ ραψῳδοὶ ἔψαλλαν τὰ κατορθώματα τοῦ νικηφόρου γαμπροῦ, οἱ μῖμοι καὶ οἱ χορευτὲς προκαλοῦσαν γέλια με παράξενους μορφασμούς, τὰ ζάρια κυλούσαν καὶ τὸ κρασί κυκλοφοροῦσε σε ἀσημένια ποτήρια. Ἀλλὰ μόλις φάνηκε τὸ μαῦρο μου ῥάσο στο κατώφλι, μόλις τὸ ὄνομά μου, «Λιόββα ἢ ἡγουμένη! Λιόββα ἢ ἀγία!» ἀκούστηκε στὴν αἴθουσα, ὅλοι ἀφήσαν ζάρια, ποτήρια καὶ γυναῖκες, γιὰ νὰ με κοιτάξουν. Ἄλλοι φιλοῦσαν τὰ ἄκρα τῆς ζώνης μου, ἄλλοι τὰ ἴχνη τῶν ποδιῶν μου, καὶ μόνον ὁ αὐτοκράτορας μου ἐσφίξε τὰ χεῖρια. Τὸ μάλλινο ἐνδύμα μου ἐπισκίασε τὴ λάμψη τοῦ μεταξιοῦ καὶ τῶν διαμαντιῶν, τῶν βαμμένων μάγουλων καὶ τῶν γυμνῶν ὤμων· καὶ ἀνάμεσα στο πλῆθος που γονάτιζε, διέκρινα τὸν δεκαοχτάχρονο Ροβέρτο, που ὑψωσε πρὸς ἐμένα υγρά βλέμματα καὶ ἐνωμένα

ἀνύψου πρὸς ἐμὲ κάθυγρα βλέμματα καὶ ἠνωμένας χεῖρας, ἀπλήστως ἀναζητῶν τὸ πρόσωπόν μου ὑπὸ τὴν καλύπτραν.

Ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ ἑορτὴ, ὠδηγήθην ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸν λαμπρότερον τῶν ἀνακτόρων κοιτῶνα, κοινωνοῦντα μετὰ τοῦ κήπου διὰ ὑελοφράκτου θύρας. Ἐξυπνήσασα περὶ μέσσην νύκτα ἤνοιξα τὴν θύραν ἐκείνην, ἵνα μετριάσω τὴν ὄσμην τῆς ἀλόης καὶ τῆς σμύρνας, δι' ὧν αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Καρόλου εἶχον ἀρωματίσει τὸν θάλαμον πρὸς τιμὴν μου, καὶ ἀντικρῦ μου εἶδον καθήμενον ὑπὸ μηλέαν τὸν Ῥοβέρτον, στηρίζοντα ἐπὶ τῶν γονάτων τοὺς βραχίονας καὶ ἐπ' αὐτῶν τὴν ἔφηβον κεφαλὴν του, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς ἀπλήστως εἰς τὸ παράθυρόν μου προσηλούντα. Ὅτε μὲ εἶδεν, ἠγέρθη ἔντρομος, ἵνα φύγῃ, ἀλλὰ δι' ἐλαφροῦ νεύματος προσεκάλεσα αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ. Ἀνασκικρήσας τότε δι' ἑνὸς πηδήματος εὐρέθη πρὸ ἐμοῦ γονυπετής, ἀλλ' οὔτε νὰ μὲ ἐγγίσῃ οὔτε λέξιν νὰ προφέρῃ, οὔτε τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ σηκώσῃ ἐτόλμα ὁ δυστυχῆς νεανίας. Ὅτε δὲ παραμερίσασα τὴν μακρὰν κόμην του ἐπέψαυσα διὰ τῶν χειλέων τὸ μέτωπόν του, φοβούμενος μὴ ἠπατάτο ὑπὸ φάσματος νυκτερινοῦ ἐψηλάφει τὴν ἐσθῆτα, τὰς χεῖρας καὶ τὴν λυτὴν κόμην μου, ἵνα πεισθῇ ὅτι ἡμῖν ἐγὼ, ὅτι τὴν ἁγίαν Λιόββαν εἶχεν ἡμίγυμνον καὶ μειδιῶσαν ἐνώπιον αὐτοῦ. Τῆς τῶν του κόσμου δεσποινῶν ἠξιώθη πότε τοιαύτης λατρείας καὶ τίνος τὰ χεῖλη εἰς τὴν τοιαύτην εὐγνώμονα ἔκστασιν ἐβύθισαν τὸν ἐραστήν;

Δύο ὀλοκλήρους μῆνας ἔμεινα εἰς τοῦ Καρόλου τὴν αὐλήν· ὅτε δὲ κορεσθεῖσα συμποσίων, χειροσπασμῶν καὶ θορύβου ἀπεχαιρέτησα τὰ φιλόξενα ἐκεῖνα ἀνάκτορα, αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἐκράτησε τῆς ὄνου μου τὸν χαλινόν, ἢ αὐτοκράτειρα καὶ αἱ ἠγεμονίδες μὲ καθικέτευον μετὰ δακρῶν νὰ μείνω, ὁ δὲ Ῥοβέρτος ἀπέσπα τὰς τρίχας ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας. Τοιοῦτον καὶ εἰς σὲ ὑπόσχομαι βίον, Ἰωάννα· ἀμιγεῖς πόνου ἠδονὰς ἀντὶ τῶν ἀμφιβόλων τοῦ κόσμου ἀπολαύσεων, ἀνεξαρτησίαν ἀντὶ δουλείας, ῥάβδον ἠγουμένης ἀντὶ ἠλακότητος καὶ τὸν Ἰησοῦν ἀντὶ θνητοῦ συζύγου. Ἦκουσας τὴν Ἴδαν συνηγοροῦσαν ὑπὲρ τοῦ γάμου, ἤκουσας καὶ ἐμὲ ὑπὲρ τοῦ μοναστηρίου· μεταξύ αὐτῆς καὶ ἐμοῦ ἔκλεξον ἥδη, Ἰωάννα».

Ἡ ἐκλογὴ δὲν ἦτο δύσκολος, ἀλλὰ καὶ διὰ κλειστῶν ὀφθαλμῶν ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Διὸ οὐδόλως διστάσασα ἡ κοιμωμένη ἠρώϊς ἔτεινεν

χεῖρια, ψάχνοντας ἀπληστα τὸ πρόσωπό μου κάτω ἀπὸ τὸ πέπλο.

Ἀφοῦ τελείωσε ἡ γιορτὴ, ὠδηγήθηκα ἀπὸ τὸν ἴδιον αὐτοκράτορα στο πιο λαμπρὸ θάλαμο τοῦ ἀνακτόρου, που ἐπικοινωνοῦσε με τὸν κήπο μὲσω μίας γυάλινης πόρτας. Ἐυπνώνοντας περὶπου τα μεσάνυχτα, ἀνοιξα αὐτὴν τὴν πόρτα γιὰ νὰ μετριάσω τὴ μυρωδιὰ τῆς ἀλόης καὶ τῆς σμύρνας, με τις οποίες οἱ ἀδερφές τοῦ Καρόλου εἶχαν ἀρωματίσει τὸν θάλαμο πρὸς τιμὴν μου, καὶ ἀντίκρισα τὸν Ῥοβέρτο καθισμένο κάτω ἀπὸ μίαν μηλιά, νὰ στηρίζει στα γόνατά του τοὺς βραχίονες καὶ πάνω σε αὐτοὺς τὸ νεανικὸ τοῦ κεφάλι, με τὰ μάτια καρφωμένα ἀπληστα στο παράθυρό μου. Μόλις με εἶδε, σηκώθηκε ἔντρομος γιὰ νὰ φύγῃ, ἀλλὰ με ἕνα ἐλαφρὸ νεύμα τὸν προσκάλεσα νὰ μπει. Πηδώντας τότε με ἕνα ἄλμα, βρέθηκε γονατιστὸς μπροστὰ μου, ἀλλὰ ὁ δυστυχῆς νεαρός οὔτε νὰ με ἀγγίξει, οὔτε λέξιν νὰ προφέρῃ, οὔτε τὰ μάτια του νὰ σηκώσει δὲν τολμούσε. Καὶ ὅταν σήκωσα τὰ μακριὰ του μαλλιά καὶ ἀγγίξα με τὰ χεῖλη μου τὸ μέτωπό του, φοβούμενος μήπως εξαπατήθηκε ἀπὸ νυχτερινὸ φάντασμα, ἔψαχνε τὰ ρούχα μου, τὰ χεῖρια μου καὶ τὰ λυμένα μαλλιά μου, γιὰ νὰ πεισθεῖ ὅτι ἡμῖν ἐγὼ, ὅτι τὴν ἁγία Λιόββα εἶχε ἡμίγυμνη καὶ χαμογελαστὴ μπροστὰ του. Ποια ἀπὸ τις κυρίες τοῦ κόσμου ἀξιώθηκε ποτέ τέτοιας λατρείας καὶ ποια χεῖλη βύθισαν τὸν ἐραστή σε τέτοια εὐγνώμονα ἔκστασι;

Δύο ὀλοκλήρους μῆνες ἔμεινα στὴν αὐλὴ τοῦ Καρόλου. Ὅταν ὅμως χόρτασα ἀπὸ συμπόσια, χειροφιλήματα καὶ θόρυβο, ἀποχαιρέτησα ἐκεῖνα τὰ φιλόξενα ἀνάκτορα. Ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας κρατοῦσε τὰ χαλινάρια τοῦ γαῖδουριού μου, ἡ αὐτοκράτειρα καὶ οἱ ἠγεμονίδες με ἰκέτευαν με δάκρυα νὰ μείνω, ἐνῶ ὁ Ῥοβέρτος τραβοῦσε τὰ μαλλιά του ἀπὸ τὴν ἀπελπισία. Τέτοια ζωὴ σου ὑπόσχομαι καὶ σε σένα, Ἰωάννα. Ἡδονὲς ἀπαλλαγμένες ἀπὸ προβλήματα, ἀντὶ γιὰ τις ἀμφίβολες ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου, ἀνεξαρτησία ἀντὶ γιὰ δουλεία, ῥάβδο ἠγουμένης ἀντὶ γιὰ τὸ ἀδράχτι τοῦ γενεσίματος καὶ τὸν Ἰησοῦ ἀντὶ γιὰ θνητὸ σύζυγο. Ἀκουσες τὴν Ἴδα νὰ συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ γάμου, ἀκουσες καὶ ἐμένα ὑπὲρ τοῦ μοναστηρίου. Μεταξὺ αὐτῆς καὶ ἐμένα, διάλεξε τώρα, Ἰωάννα».

Ἡ ἐκλογὴ δὲν ἦταν δύσκολη καὶ μποροῦσε νὰ γίνῃ με κλειστὰ μάτια. Γι' αὐτὸ, χωρὶς νὰ διστάσει καθόλου ἡ κοιμισμένη μας ἠρωίδα, ἀπλωσε καὶ τα

ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας εἰς τὴν εὐγλωττον ῥασοφόρον, ἐνῶ ἢ σύντροφος αὐτῆς κατησχυμένη καὶ οὐδὲν ἔχουσα ἀντειπεῖν διελύετο εἰς καπνόν, ὡς οἱ γυναικόμορφοι ἐκεῖνοι δαίμονες, οἵτινες διέκοπτον τὰς εὐσεβεῖς μελέτας τοῦ ἁγίου Παχωμίου, παρενθέτοντες λευκὰ στήθη ἢ κόκκινα χεῖλη μεταξὺ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ τοῦ εὐχολογίου.

Ἡ δὲ ἁγία Λιόββα, ἀσπασθεῖσα τὴν νέαν προσήλυτον ἐπὶ τῆς παρεῖας, προσέθηκεν περιχαρῆς: «Ἴνα πεισθῶ ὅτι ἢ πρὸς τὸν μοναστικὸν βίον προαίρεσίς σου εἶναι εἰλικρινής, δὲν σοὶ εἶπον ὅποιον σοὶ ἐπεφύλαττον τρισένδοξον μέλλον, ὅποιαν ἀτίμητον ἀμοιβήν. Ἡ Σεμίραμις ἐγένετο βασίλισσα τῶν Ἀσσυρίων, ἢ Μοργάνη τῶν Βρεταννῶν καὶ ἢ Βαθίλδη τῆς Γαλλίας. Ἀλλὰ σὺ ἰδὲ τί θέλεις γίνεαι, Ἰωάννα!»

Παράδοξος τότε ὀπτασία, ὄνειρον ἐν ὄνειρῳ, ἐθάμβωσε τὴν ἡμετέραν ἡρωίδα. Ἐφάνη αὐτῇ ὅτι ἐκαθῆτο ἐπὶ θρόνου τόσῳ ὑψηλοῦ, ὥστε ἢ κεφαλὴ αὐτῆς, ὑπὸ τριπλοῦ κοσμουμένη διαδήματος, ἤγγιζε τὰ νέφη, λευκὴ περιστερὰ ἵπτατο περὶ αὐτὴν δροσίζουσα διὰ τῶν περὺγων, πολὺς δὲ λαὸς συνωθεῖτο περὶ τοὺς πόδας τοῦ θρόνου γονυπετῶν· τινὲς τούτων ἔπαλλον ἀργυρὰ θυμιατήρια, ὧν οἱ ἀτμοὶ συνεπυκνοῦντο περὶ αὐτὴν εἰς εὐσομα νέφη, καὶ ἄλλοι ἀναβαίνοντες ἐφ' ὑψηλῶν κλιμάκων ἠσπάζοντο εὐσεβῶς τοὺς πόδας τῆς.

Ἐτυχε ποτὲ, καλέ μου ἀναγνώστα, νὰ ὄνειρευθῆς ὅτι σὲ ἀπαγχονίζουσιν ἢ ὅτι ἀπὸ μέρους ὑψηλοῦ πίπτεις εἰς βάραθρον ἀκαταμέτρητον; Καθ' ἣν στιγμὴν σφίγγει τὸν τράχηλον τὸ σχοινίον ἢ μέλλει τὸ σῶμά σου νὰ συντριβῆ, ἐξυπνᾶς καὶ εὐρίσκεσαι ἐντὸς θερμῆς κλίνης, ἔχων τὸν νυκτικὸν πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τὸν κύνα σου παρὰ τοὺς πόδας. Οὐδὲν γλυκύτερον τῆς ἐγέρσεως ἐκεῖνης· ψηλαφεῖς τὰ μέλη σου καὶ ἀγάλλεσαι εὐρίσκων αὐτὰ σώα, ἀνοίγεις ἔπειτα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ παράθυρον, ἵνα μὴ σ' ἐπισκεφθῆ πάλιν ὁ κακὸς ὄνειρος. Ἀλλ' ἂν ἔτυχε νὰ ἴδῃς ὄνειρον καλόν, ὅτι ἀνευρες τὴν φιλοσοφικὴν λίθον ἢ γυναικα φρόνιμον, καὶ ἐξυπνήσῃς καθ' ἣν στιγμὴν ἠπλονες τὴν χεῖρα εἰς τὰ χεῖμαιρικὰ ταῦτα κειμήλια, τότε ὅλα σοὶ φαίνονται δυσάρεστα καὶ ἀηδῆ. Ἀπωθῶν τὴν ὀχληρὰν πραγματικότητα βυθίζεις τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸ ἐφάπλωμα, ζητῶν παντὶ τρόπῳ νὰ συλλάβῃς καὶ πάλιν τὰ φεύγοντα ἐκεῖνα φαντάσματα.

δυο τῆς χεῖρα στὴν εὐγλωττὴ ρασοφόρο, ἐνῶ ἢ σύντροφός τῆς, καταντροπιασμένη καὶ χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ἀντιλέξει, διαλύονταν σὲ καπνόν, ὅπως ἐκεῖνοι οἱ γυναικόμορφοι δαίμονες, ποὺ διέκοπταν τὶς εὐσεβεῖς μελέτες τοῦ ἁγίου Παχωμίου, βάζοντας λευκὰ στήθη ἢ κόκκινα χεῖλη ἀνάμεσα στὸ εὐχολόγιο καὶ τὰ μάτια του.

Ἡ ἁγία Λιόββα, ἀφοῦ φίλησε τὴν νέαν προσήλυτο στὸ μάγουλο, πρόσθεσε με χαρὰ: "Για νὰ πειστώ ὅτι ἢ πρόθεσή σου γιὰ μοναστικὴ ζωὴ εἶναι εἰλικρινής, δὲν σοὺ εἶπα ποιο τρισένδοξο μέλλον, ποια ἀνεκτίμητη ἀμοιβὴ σε περιμένει. Ἡ Σεμίραμις ἐγένετο βασίλισσα τῶν Ἀσσυρίων, ἢ Μοργκάνη τῶν Βρεταννῶν καὶ ἢ Βαθίλδη τῆς Γαλλίας. Ἀλλὰ ἐσύ, Ἰωάννα, δεῖς τί πρόκειται νὰ γίνεσαι!"

Τότε, μιὰ παράξενη ὀπτασία, ἓνα ὄνειρο μέσα σὲ ὄνειρο, θάμπωσε τὴν ἡρωίδα μας. Τῆς φάνηκε ὅτι καθόταν σὲ ἓνα θρόνο τόσο ψηλόν, ποὺ τὸ κεφάλι τῆς, στολισμένο με τριπλὸ διάδημα, ἀγγιζε τὰ σύννεφα. Ἐνα λευκὸ περιστέρι πετούσε γύρω τῆς, δροσίζοντάς τὴν με τὰ φτερά τῆς, ἐνῶ πλήθος κόσμου σπρώχνονταν στὰ πόδια τοῦ θρόνου γονατιστός. Κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς ἐκαίγαν ἀσημένια θυμιατήρια, τῶν ὁποίων οἱ ἀτμοὶ πύκνωναν γύρω τῆς σὲ εὐωδιαστὰ νέφη, καὶ ἄλλοι ἀνέβαιναν σὲ ψηλά σκαλοπάτια καὶ προσκυνούσαν με εὐλάβεια τὰ πόδια τῆς.

Σοὺ ἔχει τύχει ποτὲ, ἀγαπητέ μου ἀναγνώστη, νὰ ὄνειρευτεῖς ὅτι σὲ ἀπαγχονίζουσιν ἢ ὅτι πέφτεις ἀπὸ ψηλά σὲ ἓνα ἀχανές βάραθρο; Τῆ στιγμὴν ποὺ τὸ σχοινὶ σφίγγει τὸν λαιμό σου ἢ τὸ σῶμα σου πρόκειται νὰ συντριβῆ, ἐξυπνᾶς καὶ βρίσκεσαι σὲ ἓνα ζεστὸ κρεβάτι, με τὸ σκουφάκι τοῦ ὕπνου στὸ κεφάλι σου καὶ τὸν σκύλο σου στὰ πόδια σου. Δὲν ὑπάρχει τίποτα πιο γλυκόν ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἐξυπνημα. Ἀγγιζεις τὰ μέλη σου καὶ χαίρεσαι ποὺ τα βρίσκεις σώα, ἀνοίγεις μετὰ τὰ μάτια σου καὶ τὸ παράθυρο, γιὰ νὰ μὴ ἐρθεῖ ξανά ὁ κακὸς ἐφιάλτης. Ἀλλὰ ἀν τύχει καὶ δεῖς ἓνα καλόν ὄνειρο, ὅτι βρήκες τὴν φιλοσοφικὴν λίθον ἢ μιὰ λογικὴ γυναῖκα, καὶ ἐξυπνήσῃς τὴν στιγμὴν ποὺ ἀπλώνεις τὸ χεῖρι σου σὲ αὐτοὺς τοὺς μυθικοὺς θησαυροὺς, τότε ὅλα σου φαίνονται δυσάρεστα καὶ ἀσχημα. Ἀπωθῶντας τὴν ἐνοχλητικὴν πραγματικότητα, βυθίζεις τὸ κεφάλι σου κάτω ἀπὸ τὰ σκεπάσματα, ψάχνοντας με κάθε τρόπο νὰ ξαναπιᾶσεις τὰ φευγαλέα ἐκεῖνα φαντάσματα.

Τοιοῦτον τι ἠσθάνθη καὶ ἡ Ἰωάννα ὅτε, ἐξυπνήσασα μετὰ τὴν γοητευτικὴν ἐκείνην ὄπτασιαν, εὐρέθη ἄπορος, ἀπροστάτευτος καὶ μόνη πλησίον τοῦ νεοσκάπτου τάφου τοῦ πατρὸς τῆς. Ὁ φιλόξενος Ἀρκούλφος προσήλθε μετ' ὀλίγον, ἵνα προσφέρει τῇ ὀρφανῇ παραμυθίαν καὶ τροφήν· ἀλλ' αὕτη καὶ τὰς παρηγορίας καὶ τὰ ἀνάλατα χόρτα ἀπωθήσασα τοῦ καλοῦ ἀσκητοῦ: «Ποῖον εἶναι, ἠρώτησε, τὸ πλησιέστερον μοναστήριον;» - «Τὸ τῆς Ἁγ. Βλιθρούρδης ἐν Μοσβάχῃ», ἀπεκρίθη ἐκπληκτος ὁ γέρον, τείνων τὸν τρέμοντα δάκτυλον πρὸς ἀνατολάς. - «Εὐχαριστῶ», ἀπήντησεν ἡ Ἰωάννα, καὶ σφίγξασα τῆς ἐσθῆτος τὸν ζωστήρα ἠκολούθησε τὴν ὑποδειχθεῖσαν διεύθυνσιν, σπεύδουσα εἰς κατάκτησιν τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα ὑπεσχέθη αὐτῇ ἡ Ἁγία Λιόββα. Ὁ δὲ εὐσεβῆς ἐρημίτης, βλεπῶν αὐτὴν μεγάλοις βήμασιν ἀπομακρυνομένην, κατέγραψεν εἰς τὸ ἡμερολόγιον ὅτι διὰ τῶν παρακλήσεων αὐτοῦ τὰ ἐπισκιάζοντα τὸ ἐρημητήριόν του δένδρα ἀπέκτησαν τὴν ιδιότητα τοῦ να ἐμπνέωσιν ἀκράτητον πρὸς τὸν μοναστικὸν βίον ὀρμὴν εἰς πάντα ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτῶν ἀναπαυόμενον.

Ἡ Ἰωάννα, ἣτις ἐν τῇ ἀνυπομονησίᾳ αὐτῆς οὐδὲ περὶ τῆς ὁδοῦ ἐφρόντισεν ἀκριβῶς να ἐρωτήσει, ἐν ὧσφ μὲν ὁδρόμος ἠνοιγέτο εὐθὺς ἐνώπιόν τῆς ἔτρεχεν ὡς διωκομένη ἔλαφος· ἀλλὰ περιπλεχθεῖσα μετ' οὐ πολὺ εἰς στενάς ἀτραπούς καὶ ἀδιέξοδα μονοπάτια κατέπεσε τέλος ὡς ἡ Δήμητρα παρὰ τὸ χεῖλος φρέατος, ἵνα πῖη καὶ σκεφθῇ περὶ τοῦ πρακτέου. Ἐν τούτοις ἡ νῦξ ἐξηπλοῦτο ἀσέληνος καὶ ζοφερὰ ἐπὶ τοῦ δάσους, εἰς δὲ τὸσκότος ἐκείνο ἐσπινθήριζον ἀπαισιῶς μεταξὺ τῶν φύλλων τὰ ὄμματα τῶν γλαυκῶν καὶ τῶν λύκων. Ἡ δύστηνος νεᾶνις, μόνη ἐν τῇ φοβερᾷ ἐκείνῃ ἐρήμῳ, ὅτε μὲν συνεστέλλετο ἀκινήτουσα παρὰ τὴν ρίζαν γηραιᾶς δρυός, ὅτε δὲ νέας δυνάμεις ἀντλούσα ἐκ τοῦ φόβου ἔτρεχεν ὡς φάσμα νυκτερινὸν μεταξὺ τῶν δένδρων.

Οὕτω πλανωμένη διέκρινε τέλος εἰς τὸ πυκνότερον μέρος τοῦ δάσους ἀμυδρὸν τι φῶς,

Ἐτσι ἀκριβῶς ἐνίωσε καὶ ἡ Ἰωάννα, ὅταν ξύπνησε μετὰ ἀπὸ ἐκείνη τὴν γοητευτικὴ ὄπτασι, καὶ βρέθηκε φτωχὴ, μόνη καὶ ἀβοήθητη δίπλα στον φρεσκοσκαμμένο τάφο του πατέρα της. Ὁ φιλόξενος Ἀρκούλφος πλησίασε λίγο αργότερα, γιὰ να προσφέρει στὴν ὀρφανὴ παρηγοριά καὶ τροφή. Ἐκείνη ὁμως ἀπέριψε καὶ τὶς παρηγοριές καὶ τὰ ἀνάλατα χόρτα που τῆς πρόσφερε ὁ καλόκαρδος ἀσκητής: "Ποῦ εἶναι τὸ πλησιέστερο μοναστήρι;" ῥώτησε. "Τῆς Ἁγίας Βλιθρούρδης στὴ Μοσβάχῃ"³⁰³, ἀπάντησε ἐκπληκτος ὁ γέρον, δείχνοντας με τὸ τρεμάμενο δάχτυλό του πρὸς τὴν ἀνατολή. "Εὐχαριστῶ", εἶπε ἡ Ἰωάννα, καὶ σφίγγοντας τὸ ζωνάρι του φορέματός της, ἀκολούθησε τὴν κατεύθυνση που τῆς ἔδειξε, βιαστικὴ να κατακτήσει τὰ ἀγαθὰ που τῆς ὑποσχέθηκε ἡ Ἁγία Λιόββα. Ὁ εὐσεβῆς ἐρημίτης, καθὼς τὴν παρακολουθοῦσε να ἀπομακρύνεται με γρήγορα βήματα, κατέγραψε στο ἡμερολόγιό του ὅτι, χάρι στις προσευχές του, τὰ δέντρα που σκίαζαν τὸ ησυχαστήριό του ἀπέκτησαν τὴν ιδιότητα να ἐμπνέουν ἀκατάπαυστη ὄρεξη γιὰ μοναστικὴ ζωὴ σε ὅποιον ἀναπαυόταν κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τους.

Ἡ Ἰωάννα, στὴν ἀνυπομονησίᾳ της, δὲν φρόντισε καν να ρωτήσει λεπτομερῶς πῶς πάνε ἐκεῖ. Ὅσο ὁ δρόμος ἀνοίγε ευθεῖα μπροστά της, ἔτρεχε σαν κυνηγημένο ελάφι. Ἀλλὰ σύντομα μπλέχτηκε σε στενά δρομάκια καὶ ἀδιέξοδα μονοπάτια, καὶ τελικὰ ἔπεσε σαν τὴ Δήμητρα³⁰⁴ στο χεῖλος ἐνός πηγαδιοῦ, γιὰ να πει νερό καὶ να σκεφτεῖ τι να κάνει. Στο μεταξύ, ἡ νύχτα ἀπλωνόταν ἀσέληνη καὶ ζοφερὴ πάνω ἀπὸ τὸ δάσος, καὶ μέσα στο σκοτάδι ἐλάμπαν με ἀπειλητικὸ τρόπο ἀνάμεσα στα φύλλα τὰ μάτια τῶν κουκουβαγιῶν καὶ τῶν λύκων. Ἡ δύστυχη κοπέλα, μόνη στὴν τρομακτικὴ ἐκείνη ἐρημία, ἄλλοτε ἔμενε ἀκίνητη, κουλουριασμένη στὴ ρίζα μιᾶς γέρικης βελανιδιάς, καὶ ἄλλοτε, ἀντλώντας νέες δυνάμεις ἀπὸ τὸν φόβο, ἔτρεχε σαν νυχτερινὸ φάντασμα ἀνάμεσα στα δέντρα.

Ἐτσι περιπλανώμενη, διέκρινε τελικὰ στο πυκνότερο μέρος του δάσους ἕνα ἀχνό φως, πρὸς τὸ

³⁰³ Το **Αββαίον Mosbach** (Kloster Mosbach) ἦταν ἕνα μοναστήρι τῶν Βενεδικτίνων, στὴν πόλη Mosbach στο Ὀντενβαλντ, στὴ Βάδη-Βυρτεμβέργη, στὴ Γερμανία. Ὡς μέρος του συστηματικοῦ ἐκχριστιανισμοῦ αὐτοῦ του τμήματος τῆς Γερμανίας, ἰδρύθηκαν μιὰ σειρά ἀπὸ μοναστήρια, που κάλυπταν μεταξύ τους ὁλόκληρη τὴν περιοχή του Odenwald: Amorbach, Lorsch καὶ Fulda, που ἰδρύθηκαν ὅλα τὸν 8ο αἰῶνα, καὶ του Mosbach, τὸ νοτιότερο καὶ λιγότερο τεκμηριωμένο. Αναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ σε μιὰ ἀναφορὰ στα ἀρχεῖα του Αββαίου Reichenau το 825.

³⁰⁴ Σύμφωνα με τὸν μῦθο ἡ θεὰ **Δήμητρα** ὅταν ἐφθασε στὴν Ἐλευσίνα, ἐπειτα ἀπὸ πολυήμερη ἀναζήτηση τῆς κόρης τῆς Περσεφόνης, κάθισε να ξεκουραστεῖ δίπλα σε ἕνα πηγάδι, τὸ λεγόμενο Καλλίχορον φρέαρ. Ὅπως ἀναφέρει ὁ περιηγητὴς Παυσανίας, ἐκεῖ τελούνταν ἀπὸ τὶς γυναῖκες τῆς Ἐλευσίνας, χοροί, που αποτελοῦσαν μέρος τῶν ἱεροτελεστιῶν πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς.

πρὸς ὃ κατηύθυνε τὸν κλονούμενον πόδα της, ἐλπίζουσα νὰ εὕρῃ ἐκεῖ φιλόξενο ἀσκητήριον ἐρημίτου. Ἄλλ' ἀντιτίτουτο εὗρε μόνον ξύλινον ἀγαλμάτιον τῆς Θεοτόκου, ἐναποτεθειμένον εἰς κοίλωμα δένδρου, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἔκαιε μία τῶν θαυμασιῶν ἐκείνων λυχνιῶν, ὧν τὸ ἔλαιον οὐδέποτε ἐξηντλεῖτο κατὰ τοὺς τότε ἀγιογράφους ἢ κατ' ἄλλους ἀνενεοῦτο καθ' ἐκάστην ὑπὸ τῶν ἀγγέλων. Πρὸ τοῦ ἀγάλματος τούτου καταπεσοῦσα ἡ Ἰωάννα ηὐχέθη εἰς τὴν Παρθένον, ζητοῦσα προστασίαν καὶ ὁδηγόν, ἵνα ἐξέλθῃ τοῦ πολυδένδρου ἐκείνου λαβύρινθου.

Αἱ εὐχαὶ αὐτῆς εἰσηκούσθησαν· τριπλοῖ ὄνων ὀγκηθμοὶ ἀπεκριθῆσαν εἰς τῆς νεάνιδος τὰς δεήσεις καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐφάνησαν καὶ τὰ ζῶα, κύπτοντα ὑπὸ τὸ βάρος τριῶν πολυσάρκων καλογήρων· εἶπετο δὲ καὶ τέταρτος ὄνος σύρων μονότροχον ἄμαξαν, ἐφ' ἧς ἐφαίνοντο δύο ἐπιμήκη κιβώτια, εὐσεβῶς δι' ἀργυροκεντήτου ὑφάσματος κεκαλυμμένα. Οἱ τρεῖς ὄνοβάται ἦσαν πατρῶοι τῆς Ἰωάννας φίλοι, οἱ πανοσιώτατοι Ραλήγος, Ληγοῦνος καὶ Ρεγιβάλδος, μετακομίζοντες εἰς Μουλινχείμην³⁰⁵ τὰ σώματα τῶν Ἁγίων Μαρτύρων Πέτρου καὶ Μαρκελλίνου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ καθήσῃ ἡ ἡετέρα ἡρώϊς ἐπὶ τῆς ἀγιοφόρου ἀμάξης.

Οἱ καλοὶ οὗτοι πατέρες, ἀφοῦ ἔμαθον τὰ περὶ τῆς Ἰωάννας, διηγήθησαν ἔπειτα αὐτῇ ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ ἡγουμένου αὐτῶν Ἐγινάρδου μετέβησαν εἰς Ρώμην, ἵνα ἀγοράσωσιν ἅγια λείψανα, ἀλλὰ μὴ δυνηθέντες νὰ συμφωνήσωσι περὶ τῆς τιμῆς εἰσῆλθον τὴν νύκτα, ὀδηγούμενοι ὑπὸ ἀγγέλου κρατοῦντος φανάριον, εἰς τὴν ὑπόγειον ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Τιβουρκίου καὶ ἀνοίξαντες τοὺς τάφους τῶν ἐκεῖ ἀναπαυομένων Ἁγίων Πέτρου καὶ Μαρκελλίνου ἔκλεψαν τὰ ὀστά αὐτῶν, ἅτινα διὰ μυριῶν κινδύνων καὶ κόπων κατώρθωσαν νὰ μετακομίσωσιν εἰς Γερμανίαν. Οἱ ἐκταφέντες οὗτοι Ἅγιοι ἐφαίνοντο ἐν ἀρχῇ δυσανασχετοῦντες ὅτι ἐταράχθη ἡ ἡσυχία των· γοεροὶ στεναγμοὶ ἐξήρχοντο ἐκ τῶν φερέτρων καὶ ἄφθονον αἶμα ἀπέσταζεν ἐξ αὐτῶν καθ' ἐκάστην, βαθμηδὸν ὁμως ὑπετάγησαν εἰς τὴν νέαν τύχην των, καὶ ἀναλαμβάνοντες τὰς παλαιὰς αὐτῶν ἕξεις ἐθαυματούργουν, θεραπεύοντες χωλοὺς, τυφλοὺς καὶ παραλυτικούς, διώκοντες τοὺς πονηροὺς

ὁποῖο κατεύθυνε τὰ ἀσταθῆ βήματά της, ἐλπίζοντας νὰ βρῇ ἐκεῖ φιλόξενο ἀσκητήριον ἐρημίτη. Ἀλλὰ ἀντὶ γιὰ αὐτὸ, βρῆκε μόνον ἓνα ξύλινο ἀγαλμάτιον τῆς Θεοτόκου, τοποθετημένο σὲ μιὰ κοιλότητα δένδρου, κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔκαιγε μιὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς θαυματούργες λυχνίες, τὸ λάδι των ὁποίων ποτὲ δὲν τελείωνε, σύμφωνα με τοὺς ἀγιογράφους τῆς εποχῆς, ἢ σύμφωνα με ἄλλους ἀνανεωνόταν κάθε μέρα ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Πεσμένη στὰ γόνατα μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἀγαλμάτιον, ἡ Ἰωάννα προσευχήθηκε στὴν Παναγία, ζητώντας προστασία καὶ ὁδηγὸ γιὰ νὰ βγῆ ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν πολὺδεντρο λαβύρινθο.

Οἱ προσευχῆς τῆς εἰσακούστηκαν. Τρία γκαρίσματα γαιῶδων ἀπάντησαν στὶς δεήσεις τῆς νεαρῆς κοπέλας καὶ σύντομα ἐμφανίστηκαν καὶ τὰ ζῶα, ἀγκομαχώντας κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τριῶν χοντρῶν καλόγερων. Ἀκολουθοῦσε καὶ ἓνας τέταρτος γαῖδαρος ποὺ ἔσερνε ἓνα μονότροχο ἀμάξι, πάνω στὸ ὁποῖο φαίνονταν δύο μακριὰ κιβώτια, εὐλαβικὰ καλυμμένα με ἀργυροκεντήτο ὑφάσμα. Οἱ τρεῖς γαιῶδουροκαβαλαραῖοι ἦταν παλιοὶ φίλοι τοῦ πατέρα τῆς Ἰωάννας, οἱ σεβασμιότατοι Ραλήγος, Ληγοῦνος καὶ Ρεγιβάλδος, ποὺ μετέφεραν στὸ Μάλινχαίμ τὰ λείψανα των Ἁγίων Μαρτύρων Πέτρου καὶ Μαρκελλίνου, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα, ἡ ἡρώϊδα μας πήρε τὴν ἄδεια νὰ καθίσει στὸ ἀγιοφόρο ἀμάξι.

Αὐτοὶ οἱ καλοὶ πατέρες, ἀφοῦ ἔμαθον τὰ περὶ τῆς Ἰωάννας, τῆς διηγήθηκαν ὅτι, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ ἡγουμένου τοὺς Ἐγινάρδου, πήγαν στὴ Ρώμη γιὰ νὰ ἀγοράσουν ἱερά λείψανα. Ἀλλὰ, μὴ μπορώντας νὰ συμφωνήσωσι γιὰ τὴν τιμὴ, μπήκαν νύχτα, ὀδηγούμενοι ἀπὸ ἓναν ἀγγέλο ποὺ κρατοῦσε φανάρι, στὴν ὑπόγεια ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Τιβουρκίου καὶ ἀνοίγοντας τοὺς τάφους των Ἁγίων Πέτρου καὶ Μαρκελλίνου ποὺ ἀναπαύονταν ἐκεῖ, ἔκλεψαν τὰ ὀστά τους, τὰ ὁποῖα κατάφεραν νὰ μεταφέρουν στὴ Γερμανία με χιλιάδες βάραινα καὶ κόπους. Ἀρχικὰ, φαίνονταν ὅτι οἱ ἅγιοι ποὺ ξεθάφτηκαν, δυσανασχετοῦσαν ποὺ ταραχτήκε ἡ ἡσυχία τους. Ἀκούγονταν θλιμμένοι στεναγμοὶ ἀπὸ τὰ φέρετρα καὶ ἀφθονο αἶμα ἔσταζε ἀπὸ αὐτὰ κάθε μέρα. Σιγὰ σιγὰ ὁμως, ὑποτάχθηκαν στὴ νέα τους μοῖρα καὶ, ἀναλαμβάνοντας τὶς παλιές τους συνήθειες, θαυματούργησαν, θεραπεύοντας κουτσούς, τυφλοὺς καὶ παραλυτικούς, διώχνοντας τοὺς κακοὺς δαίμονες καὶ μετατρέποντας τὴ μπίρα

³⁰⁵ Mulinheim

δαίμονας καὶ μεταβάλλοντες τὸν ζύθον εἰς οἶνον, τοὺς κόρακας εἰς περιστερὰς καὶ τοῦ εἰδωλολάτρης εἰς χριστιανούς.

Τοιαῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ διηγούντο οἱ πανοσιώτατοι τῇ Ἰωάννα, ἐπαινοῦντες τὰ θαύματα τῶν ἁγίων των, ὡς οἱ κίναῖδοι τὰ τῆς Συρίας θεάς· ἀλλ' αὕτη ἐναύλους ἔτι ἔχουσα εἰς τὰ ὦτα, τὰς χρυσᾶς ὑποσχέσεις τῆς ἁγίας Λιόββας ὀλίγον προσεῖχεν εἰς τῶν συνοδοιπόρων τὰ συναξάρια, δις δὲ καὶ τρις χασμηθεῖσα ἀπεκοιμήθη τέλος μεταξύ τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Μαρκελλίνου. Τὸ ἴδιον φοβούμενοι μὴ ἔπαθες καὶ σύ, ἀναγνώστρια, παραπέμπομεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον τὴν ἐξακολουθήσιν τῆς φιλαλήθους ἡμῶν ἱστορίας.

σε κρασί, τοὺς κόρακες σε περιστέρια καὶ τοὺς εἰδωλολάτρης σε χριστιανούς.

Αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα διηγούνταν οἱ σεβασμιότατοι στὴν Ἰωάννα, υμνώντας τὰ θαύματα τῶν ἁγίων τους, ὅπως οἱ κίναῖδοι υμνοῦν τὰ θαύματα τῆς θεᾶς ἀπὸ τῆς Συρίας³⁰⁶. Ἀλλὰ ἐκείνη, ἔχοντας ἀκόμα τυπωμένες σαν μουσικὴ στα αυτιά της τις χρυσῆς ὑποσχέσεις τῆς ἁγίας Λιόββας, δὲν ἔδινε μεγάλη προσοχὴ στα συναξάρια τῶν συνταξιδιωτῶν της κι ἀφοῦ χασμουρήθηκε δύο καὶ τρεῖς φορές τελικὰ ἀποκοιμήθηκε ἀνάμεσα στους Ἁγίους Πέτρο καὶ Μαρκελλίνο. Φοβούμενοι μὴπως πάθεις τὸ ἴδιο καὶ ἐσύ, καλὴ μου ἀναγνώστρια, σε παραπέμπομε στο ἐπόμενο κεφάλαιο γιὰ τὴν συνέχεια τῆς ἀληθινῆς μας ἱστορίας.

³⁰⁶ Ἡ **Ατάργατις** (ἢ Αταργάτις) ἢ Αταραθέχ ἦταν ἡ κύρια θεὰ τῆς βόρειας Συρίας στὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα. Ὁ Κτησίας χρησιμοποίησε ἐπίσης τὸ ὄνομα Δερκετώ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ονόμασαν Ντέα Σύρια ἢ με μιὰ λέξη Ντεασούρα. Κατὰ κύριο λόγο ἦταν θεὰ τῆς γονιμότητας. Τὸ κύριο ἱερό της ἦταν στὴν Ἱεράπολη, στὴ σύγχρονη Μανμπίτζ, βορειοανατολικά τοῦ Χαλεπίου τῆς Συρίας. Σύμφωνα με μιὰ συριακὴ πηγὴ τοῦ τρίτου αἰῶνα: «Στὴ Συρία καὶ στὴν Ἐδεσσα, οἱ ἄντρες εὐνουχίζονταν πρὸς τιμὴν τῆς Ταράθα. Ἀλλὰ ὅταν ὁ Βασιλιάς Ἄμπγκαρ ἔγινε πιστός, διέταξε ὅτι ὅποιος εὐνουχίζοταν, θα ἔπρεπε νὰ κόψει καὶ ἓνα χέρι. Καὶ ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα μέχρι σήμερα κανεὶς δὲν τὸ ἔχει ξανακάνει πια». Walter Bauer· Robert A. Kraft (1996). *Orthodoxy and heresy in earliest Christianity*. Sigler Press. σελ. 5. [ISBN 978-0-9623642-7-3](https://doi.org/10.1017/9780962364273).

ΜΕΡΟΣ Β

«*Regrettez-vous le temps où nos vieilles romances
ou vraient
leurs ailes d'or vers un monde enchanté,
où tous nos monuments et toutes nos croyances
portaient le manteau blanc de leur virginité?*»
(Musset, Rolla).

Έτυχε ποτέ, ἀναγνώστὰ μου, ἀφοῦ διήλθες τὴν ἡμέραν ἀναγινώσκων μυθιστόρημα τὶ τοῦ μεσαιῶνος, τὰ κατορθώματα τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου ἢ τοὺς Ἔρωτας τοῦ Λαγκελότου καὶ τῆς Γινέβρας, ν' ἀφήσης τὸ βιβλίον νὰ καταπέση καὶ συγκρίνων τὴν τότε ἐποχὴν πρὸς τὴν παρούσαν νὰ ποθήσης τοὺς χρυσοὺς ἐκείνους χρόνους, ὅτε ἡ εὐσέβεια, ὁ πατριωτισμὸς καὶ ὁ ἔρωσ ἐπεκράτουν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης; Ὅτε καρδιαὶ πισταὶ ἔπαλλον ὑπὸ θώρακας σιδηροῦς καὶ χεῖλη εὐσεβῆ ἠσπάζοντο τοὺς πόδας τοῦ Ἐσταυρωμένου; Ὅτε αἱ βασίλισσαι ὕφαινον τοὺς χιτῶνας τῶν συζυγῶν, αἱ δὲ παρθένοι ἔμενον ἔτη ὀλόκληρα εἰς τὰ δώματα τῶν φρουρίων περιμένουσαι τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ μνηστήρος; Ὅτε ὁ κλεινὸς Ρολάνδος ἀπεσύρετο εἰς σπήλαιον ἀντικρὺ τοῦ περικλείοντος τὴν ἐρωμένην τοῦ μοναστηρίου καὶ ἔδαπανα τριάκοντα ἔτη θεωρῶν τὸ φῶς τοῦ παραθύρου τῆς, ὁ δὲ κόμης Ροβέρτος ἐκρημνίζετο ἀπὸ πύργου ὑψηλοῦ, ἵνα σώσῃ τὴν τιμὴν τῆς ἐστεμμένης φίλης του; Πολλάκις ὑπὸ τοιούτων ἀναμνήσεων ἐκυκλοφόρησε θερμότερον τὸ αἷμα καὶ ὑγράνθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ μου. Ἄλλ' ὅτε ἀφήσας τοὺς ῥαψωδοὺς ἐζήτησα τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τὴν κόνιν τῶν αἰῶνων, εἰς τὰ χρονικὰ τῶν συγχρόνων, τοὺς νόμους τῶν βασιλέων, τὰ Πρακτικὰ τῶν Συνόδων καὶ τὰ διατάγματα τῶν παπῶν, ὅτε ἀντὶ τοῦ Ἐρσάρτου ἀνείλιξα τὸν Βαρόνιον καὶ Μουρατόρη καὶ εἶδον γυμνὸν ἐνώπιόν μου τὸν μεσαιῶνα, ἐθρήνησα τότε οὐχὶ ὅτι παρήλθον, ἀλλ' ὅτι οὐδέποτε ἀνέτειλαν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἥρωισμοῦ αἱ

«*Μετανιώνεις για την εποχή που άνοιγαν τα παλιά
μας ειδύλλια
τα χρυσά φτερά τους προς έναν κόσμο μαγεμένο,
όπου όλα τα μνημεία μας και όλα τα πιστεύω μας
φορούσαν τον λευκό μανδύα της παρθενίας τους;*»
(Musset, Rolla)³⁰⁷.

Έτυχε ποτέ, ἀναγνώστη μου, ἀφοῦ διάβασες ὅλη μέρα ἓνα μεσαιωνικὸ μυθιστόρημα, τὰ κατορθώματα τοῦ βασιλιά Ἀρθούρου ἢ τοὺς ἔρωτες τοῦ Λάνσελοτ καὶ τῆς Γκουίνιβερ, νὰ αφήσεις τὸ βιβλίον νὰ πέσει καὶ συγκρίνοντας τὴν τότε ἐποχὴ με τὴν παρούσα νὰ ποθήσεις ἐκεῖνα τὰ χρυσὰ χρόνια, ὅταν ἡ εὐσέβεια, ὁ πατριωτισμὸς καὶ ὁ ἔρωτας κυριαρχοῦσαν σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη; Τότε που πιστὲς καρδιὲς χτυποῦσαν κάτω ἀπὸ σιδερένιους θώρακες καὶ εὐσεβῆ χεῖλη φιλοῦσαν τὰ πόδια τοῦ Ἐσταυρωμένου; Τότε που οἱ βασίλισσες ὕφαιναν τοὺς χιτῶνες τῶν συζύγων τους καὶ οἱ παρθένες ἔμεναν ὀλόκληρα χρόνια στα δωμάτια τῶν φρουρίων περιμένοντας τὴν ἐπιστροφήν τοῦ μνηστήρα; Τότε που ὁ ἔνδοξος Ρολάνδος ἀποσύρθηκε σὲ σπήλαιον ἀπέναντι ἀπὸ τὸ μοναστήρι που εἶχαν φυλακίσει τὴν ἐρωμένην του καὶ πέρασε τριάντα χρόνια κοιτάζοντας τὸ φῶς τοῦ παραθύρου τῆς, καὶ ὁ κόμης Ροβέρτος ἔπεσε ἀπὸ ψηλὸ πύργο γιὰ νὰ σώσῃ τὴν τιμὴν τῆς προικίτισσάς του; Πολλὲς φορὲς, ἐπηρεασμένος ἀπὸ παρόμοιες ἀναμνήσεις, τὸ αἷμα μου ἔτρεχε πιο ζεστό καὶ τὰ μάτια μου υγραίνονταν. Ἀλλὰ ὅταν ἀφήσα τοὺς ραψωδοὺς καὶ ἀναζήτησα τὴν ἀλήθειαν κάτω ἀπὸ τὴν σκόνην αἰῶνων, στα χρονικὰ τῶν συγχρόνων, στους νόμους τῶν βασιλιάδων, στα Πρακτικὰ τῶν Συνόδων καὶ στα διατάγματα τῶν παπῶν, ὅταν ἀντὶ γιὰ τὸν Ἐρσάρτο³⁰⁸, ἀνοιξα τὸν Βαρόνιον καὶ τὸν Μουρατόρη καὶ εἶδα γυμνὸ μπροστὰ μου τὸν Μεσαιῶνα, τότε θρήνησα ὄχι γιὰτὶ πέρασαν, ἀλλὰ γιὰτὶ δὲν ἀνέτειλαν ποτὲ στὴν οἰκουμένη οἱ χρυσοὲς ἐκεῖνες ἡμέρες τῆς πίστεως καὶ τοῦ ἥρωισμοῦ. Μόνον ντροπὴ καὶ γελοιογραφίαι περιέχει αὐτὸ τὸ βιβλίον,

³⁰⁷ Ἡ **Rolla του Musset** (1833), εἶναι μὴ ποιητικὴ ἐπισημασμένη τοῦ μύθου τοῦ Δον Ζουάν. Ἐνας χρεοκοπημένος νεαρὸς ἀποφασίζει νὰ αυτοκτονήσει, ἀλλὰ πρὶν νὰ τὸ κάνει ἐπισκέπτεται μὴ νεαρή πόρνη με τὴν ὁποία ἀναλογίζεται τὴ χαμένη ζωὴ του. Καθὼς πεθαίνει στὴν ἀγκαλιὰ τῆς βιώνει γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἀγάπη. [https://fr.wikisource.org/wiki/Po%C3%A9sies_nouvelles_\(1836-1852\)/Rolla](https://fr.wikisource.org/wiki/Po%C3%A9sies_nouvelles_(1836-1852)/Rolla)

³⁰⁸ Πρόκειται γιὰ τὸ βιβλίον τοῦ ἀγγλοῦ συγγραφέα Thomas Carlyle με τίτλο **Sartor Resartus**. Ἐκεῖ ὁ Καρλάιλ περιγράφει τὴν πορεία ἐνὸς Γερμανοῦ καθηγητῆ πρὸς τὴν ἀναγνώριση τῆς ἀληθινῆς τοῦ κλίσης καὶ τὴν συμφιλίωσή του με τὸ ἀνθρώπινο καὶ τὸ θεῖο. Ὁ Καρλάιλ στα 36 τοῦ χρόνια, ἀντλῶντας ἀπὸ τὴ δική του μακρόχρονη πορεία ἀμφισβήτησης, με τὴν τετράγωνη μαθηματικὴ λογική του, τὸ βιτριολικὸ τοῦ χιούμορ, τὸν αυτοσαρκαστικὸ μισανθρωπισμὸ του, τὸν ἀξιοσημείωτο σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὰ ζῶα καὶ τὴ Φύση γενικὰ, δημιούργησε τὸ πρῶτο τοῦ βιβλίου στο ὁποῖο περιέχονται ὅλες οἱ κοινωνικοπολιτικὲς καὶ φιλοσοφικὲς ἀπόψεις καὶ ἀνησυχίες του. Ἡ Τζωρτζ Ἐλιοτ ἔγραψε τὸ 1855: "Ὅλα τὰ ἀνώτερα καὶ δραστήρια πνεύματα αὐτῆς τῆς γενιάς διαμορφώθηκαν μέσα ἀπὸ τὰ γραπτὰ τοῦ Καρλάιλ. Τὸ μέγεθος τῆς ἐπιρροῆς του φαίνεται ξεκάθαρα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι διαφωνοῦν περισσότερο με τὴς ἀπόψεις του ἐκεῖνοι που ἡ ἀνάγνωση του ἀφῆσε ἐποχὴ στὴν ἱστορία τοῦ μυαλοῦ τους" (Ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή τῆς ἐκδόσεως) https://en.wikipedia.org/wiki/Sartor_Resartus

χρυσῆ ἐκεῖναι ἡμέραι. Αἴσχη μόνον ἢ γελοιογραφίας τὸ βιβλίον τοῦτο περιέχει, ἀλλὰ ταῦτά εἰσιν αἱ πισταί, αἱ φωτογραφικαὶ οὕτως εἰπεῖν εἰκόνες τῶν τότε ἀνθρώπων, ὅσα δὲ λέγω, δι' ἀκαταμαχῆτων μαρτυριῶν ὑποστηρίζω, ὡς οἱ βασιλεῖς τὰ διατάγματα αὐτῶν διὰ τῆς λόγχης.

Ἀφήκαμεν τὴν Ἰωάνναν συνοδοιποροῦσαν μετὰ δύο Ἁγίων, τριῶν μοναχῶν καὶ τεσσάρων ὄνων. Ὁ δρόμος ἦτο σκοτεινὸς καὶ ἀνώμαλος ὡς τὸ ὕφος τῆς Νέας Σχολῆς, ὥστε ἀνθρώποι καὶ ζῶα ἀπέκαμον μετὰ δίωρον πορείαν διὰ τῶν δυσβάτων ἐκείνων ἀτραπῶν. Ὅτε δὲ διέκριναν μακρόθεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου τὸ ἐρυθρὸν φανάριον ξενοδοχείου, ἐτράπησαν πρὸς τὸ σωτήριον ἐκεῖνο φῶς, ὡς οἱ μάγοι πρὸς τὸν ὑποδεικνύοντα τὴν φάτνην τοῦ Σωτῆρος ἀστέρα.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Τακίτου μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς ἡ πολυφαγία καὶ πολυποσία εἶναι τὸ θανάσιμον ἀμάρτημα τῶν Γερμανῶν· ἀλλ' οἱ μὲν φιλόξενοι κάτοικοι τῆς πάλαι Γερμανίας ἐμέθυσον ἐν ταῖς καλύβαις των, προσφέροντες δεῖπνον καὶ στέγην εἰς τὸν κεκμηκότα ὁδοιπόρον, οἱ δὲ καλόγηροι τοῦ μεσαιῶνος, ἀφοῦ ὁ Ἁγ. Βενέδικτος ἀντικατέστησε τὸν οἶνον διὰ τοῦ ζύθου ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν κοινοβίων, ἔζων εἰς τὰ καπηλεῖα ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἰς τὴν ἀγοράν. Μάτην αἱ Σύνοδοι καὶ ὁ Πάπας Λέων ἀνεθεμάτιζον τοὺς πωλοῦντας καὶ πίνοντας τὸν οἶνον καὶ μάτην οἱ φιλόξενοι ἐρημίται ἐθεμελίουν ἀσκητήρια εἰς τὰς λεωφόρους καὶ τὰ δάση, προσφέροντες τῷ ὁδοιπόρῳ ἄμισθον φιλοξενίαν, πράσινα χόρτα, ἵνα φάγη, καὶ χόρτα ξηρά, ἵνα κοιμηθῇ. Οἱ περιηγούμενοι ἱερεῖς εἰσῆρχοντο μὲν ἐνίοτε εἰς τὰ κελλία τῶν ἀσκητῶν, ὅταν ὁ καιρὸς ἦτο κακός, ἀλλ' ἅμα ἔπαυεν ἡ βροχή, ἔτρεχον εἰς τὸ πλησιέστερον καπηλεῖον. Σήμερον τὰ ξενοδοχεῖα εἶναι συστημένα χάριν τῶν περιηγητῶν, κατὰ δὲ τὸν μεσαιῶνα πολλοὶ μοναχοὶ ἐγίνοντο περιηγηταὶ χάριν τῶν ξενοδοχείων.

Οἱ τρεῖς πανοσιώτατοι, ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν τοὺς ὄνους εἰς τὸν σταῦλον, τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ ξενοδόχου καὶ ἑαυτοὺς πρὸ τῆς ἐστίας, διότι νύκτες θερῖναι δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ἤνοιξαν τοὺς ῥώθωνας, ἵνα ὀσφρανθῶσι τὴν κνίσσαν τοῦ μαγειρείου. Παχεῖα

ἀλλὰ αὐτές εἶναι οἱ ἀληθινές, οἱ φωτογραφικές, θα ἔλεγε κανεῖς, εἰκόνες τῶν ἀνθρώπων ἐκείνης τῆς εποχῆς. Καὶ ὅ, τι λέω, το ὑποστηρίζω με ἀδιαμφισβήτητες μαρτυρίες, ὅπως οἱ βασιλιάδες ὑποστηρίζουν τὰ διατάγματά τους με τὸ δόρυ.

Ἀφήσαμε τὴν Ἰωάννα να συνταξιδεῖ μετὰ δύο Ἁγίους, τρεῖς μοναχοὺς καὶ τέσσερα γαϊδούρια. Ὁ δρόμος ἦταν σκοτεινὸς καὶ ἀνώμαλος, σαν τὸ ὕφος τῆς Νέας Σχολῆς³⁰⁹, με ἀποτέλεσμα ἀνθρώποι καὶ ζῶα να κουρασθῶν μετὰ ἀπὸ δύο ὥρες περπάτημα σε ἐκεῖνα τὰ δύσβατα μονοπάτια. Ὅταν διέκριναν ἀπὸ μακριὰ τὴν κορυφὴν ἐνός λόφου τὸ κόκκινο φανάρι ἐνός ξενοδοχείου, στράφηκαν πρὸς αὐτὸ τὸ σωτήριο φῶς, ὅπως οἱ μάγοι πρὸς τὸ ἀστέρι που τους οδηγούσε στὴ φάτνη τοῦ Σωτῆρα.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τακίτου μέχρι σήμερον, ἡ πολυφαγία καὶ ἡ πολυποσία ἀποτελοῦν τὸ θανάσιμο ἀμάρτημα τῶν Γερμανῶν. Ἀλλὰ οἱ φιλόξενοι κάτοικοι τῆς παλιάς Γερμανίας μεθούσαν σὲς καλύβες τους, προσφέροντας φαγητὸ καὶ στέγη στὸν κουρασμένο ταξιδιώτη, ἐνῶ οἱ καλόγεροι τοῦ Μεσαιῶνα, ἀφοῦ ὁ Ἁγιος Βενέδικτος ἀντικατέστησε τὸ κρασί με μπύρα στὸ τραπέζι τῶν μοναστηριῶν, ζούσαν στὰ καπηλεῖα ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες στὴν ἀγορά. Μάταια οἱ Σύνοδοι καὶ ὁ Πάπας Λέων ἀφόριζαν ὅσους πουλούσαν καὶ ἐπίναν κρασί, καὶ μάταια οἱ φιλόξενοι ἐρημίτες ἱδρῶν ἀσκητήρια σὲς δρόμους καὶ σὲς δάση, προσφέροντας δωρεάν φιλοξενία στὸν ταξιδιώτη, φρέσκα χόρτα γιὰ φαγητὸ καὶ ξερὰ χόρτα γιὰ ὕπνο. Οἱ περιηγητὲς ἱερεῖς ἐμπαιναν μερικὲς φορὲς σὲς κελιά τῶν ἀσκητῶν ὅταν ὁ καιρὸς ἦταν κακός, ἀλλὰ μόλις σταματοῦσε ἡ βροχή, ἔτρεχαν στὸ πλησιέστερο κρασοπουλεῖο. Σήμερον τὰ ξενοδοχεῖα ἔχουν δημιουργηθεῖ γιὰ τοὺς τουρίστες, ἐνῶ τὸν Μεσαιῶνα, πολλοὶ μοναχοὶ γίνονταν τουρίστες χάριν τῶν ξενοδοχείων.

Οἱ τρεῖς σεβασμιότατοι, ἀφοῦ ἔβαλαν τὰ γαϊδούρια στὸ στάβλο, τὰ λείψανα τῶν ἁγίων στὸ κρεβάτι τοῦ ξενοδόχου καὶ τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐστία (γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν καλοκαιρινὲς νύχτες σὲς ἐκεῖνον τὸν τόπο), ἀνοιξαν τὰ ρουθούνια γιὰ να μυρίσουν τὴ μυρωδιά τῆς

³⁰⁹ Φυσικὰ ἀνεφέρεται σὲ αὐτὸ που σήμερον (2024) ονομάζουμε Α' Ἀθηναϊκὴ Σχολὴ ἐννοώντας τὸ σύνολο τῶν ποιητῶν τῆς χρονικῆς περιόδου 1830-1880 που ἐδρασαν στὴν Ἀθήνα. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῆς Α' Ἀθηναϊκῆς Σχολῆς εἶναι ὁ ρομαντισμὸς. Ἐνδιαφέρουσα ἡ κριτικὴ στάση τοῦ Ροῖδη ἀπέναντί τῆς, καίτοι ἡ Νέα Ἀθηναϊκὴ Σχολὴ, ὅπως τὴν ονομάζουμε σήμερον, ἐμφανίστηκε στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία μετὰ τὸ 1880, με προεξάρχουσα μορφή τὸν Κωστὴ Παλαμὰ καὶ ὁ Ροῖδης γράφει τὴν Πάπισσα τὸ 1866, δεκαπέντε ὀλόκληρα χρόνια πρὶν.

χήν ἐστρέφετο ὑπεράνω σπινθηριζούσης ἀνθρακίας καὶ ἔτερα ἔβραζεν ἐντὸς καλοῦ οἴνου τῆς Ἰγκελχείμης. Ἡ θεὰ τοῦ ὀβελου καὶ τὸ ἄσμα τῆς χύτρας ἠύφραναν τὴν καρδίαν τῶν καλῶν πατέρων, οἵτινες καθήσαντες μετ' οὐ πολὺ περὶ μαρμαρίνην τράπεζαν ἠκόνιζον ἤδη τὰς μαχαίρας καὶ τοὺς ὀδόντας, ἵνα σπαράξωσι τὴν λείαν, ὅτε αἴφνης ὄχληρὰ ἀνάμνησις ἠπλωσε μέλαν νέφος ἐπὶ τῆς φαιδρᾶς ὄψεως τῶν δαιτυμόνων. «Παρασκευή!» εἶπεν ὁ Ραλήγος, ἀπωθῶν τὸ πινάκιον· «Παρασκευή!» ἀπεκρίθη ὁ Ληγοῦνος, καταθέτων τὴν περόνην· «Παρασκευή!» ἀνέκραξεν ὁ Ρεγιβάλδος, κλείων τὸ πλατὺ τοῦ στόμα, καὶ πάντες ἐθεώρουν τὰς χήνας ὡς Ἀδὰμ τὸν ἀπολωλότα παράδεισον, τρώγοντες ἀντ' αὐτῶν τοὺς ὄνυχας ἐκ τῆς ἀπελπισίας. Οἱ τότε ἄνθρωποι ἦσαν μὲν διεφθαρμένοι, μέθυσοι, ἀσελγεῖς καὶ ἀπατεῶνες, ἀλλὰ δεν εἶχον ἀκόμη καταντήσει ὡς οἱ σημερινοὶ να τρώγωσι κρέας κατὰ τὰς νηστησίμους ἡμέρας. Εἰς τὸν τότε παράδεισον ὑπῆρχον ὡς εἰς τὸν Ὀλυμπον τῶν ἀρχαίων Ἅγιοι προστάται τῆς μέθης³¹⁰, ἐπὶ δὲ τῆς γῆς ἐπίσκοποι ἐπιτρέποντες αὐτὴν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ καὶ τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου· ἀλλ' ὅστις δεν ἐτήρει τὰς νηστείας, ἢ ἐκεραυνοῦτο ὑπὸ τοῦ θεοῦ πυρός, ὡς ὁ Δουξ Ροκολῆνος, ἢ ἀπηγχονίζετο ὑπὸ τῶν δορυφόρων τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἡ Ἰωάννα γνωρίζουσα ἐκ πείρας τί ἐστὶ πείνα ἐλυπεῖτο τοὺς πεινῶντας συντρόφους, δεινὴ δὲ οὖσα περὶ τὴν καζουιστικὴν, ἐπιστήμην ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀνατολίτας, ἀντικείμενον δ' ἔχουσα ν' ἀποδεικνύη τὸ μέλαν λευκόν, τὴν σελήνην τετράγωνον καὶ τὴν κακίαν ἀρετὴν, ἐπειράθη ν' ἀνεύρη δι' αὐτῆς τίνι τρόπῳ ἠδύναντο να δειπνήσωσιν ἀναμαρτήτως. Αφοῦ δὲ ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν ἔξυσε τὴν κεφαλὴν, «Βαπτίσατε», εἶπε, «τὴν χήνα ταύτην εἰς ἰχθὺν καὶ φάγετε αὐτὴν ἀφόβως. Οὕτω ἔπραξεν ὁ καλὸς πατήρ μου, ὅτε συλληφθεῖς ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν ἠναγκάσθη ἐπὶ ἀπειλῇ θανάτου να φάγη ὀλόκληρον ἀρνίον τὴν παραμονὴν τοῦ Πάσχα. Ἄλλως δὲ τὰ τε ὀψάρια καὶ τὰ πτηνὰ ἐπλάσθησαν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ὥστε ἢ σὰρξ αὐτῶν συγγενεῦει».

κουζίνας. Μια παχιά χήνα γυρνούσε πάνω ἀπὸ αναμμένα κάρβουνα καὶ μια ἄλλη ἔβραζε μέσα σε καλὸ κρασί ἀπὸ το Ἰγκελχαίμ. Ἡ θεὰ τῆς σουβλάς καὶ το τραγούδι τῆς χύτρας ευχαρίστησαν τὴν καρδιά των καλῶν πατέρων, οἱ οἱποῖοι, κάθισαν μετὰ ἀπὸ λίγο γύρω ἀπὸ ἓνα μαρμαρίνο τραπεζί, καὶ ἀκόνιζαν ἤδη τα μαχαίρια καὶ τα δόντια τους για να καταβροχθίσουν τη λεία, ὅταν ξαφνικά μια δυσάρεστη ἀνάμνηση ἀπλωσε ἓνα μαῦρο σύννεφο πάνω στα χαρούμενα πρόσωπα των καλοφαγάδων. "Παρασκευή!" εἶπε ὁ Ραλήγος, σπρώχνοντας το πιάτο. "Παρασκευή!" ἀπάντησε ὁ Ληγοῦνος, ἀφήνοντας κάτω το πιρουνί. "Παρασκευή!" φώναξε ὁ Ρεγιβάλδος, κλείνοντας το πλατὺ του στόμα, καὶ ὅλοι κοίταζαν τις χήνες ὅπως ὁ Ἀδὰμ τον χαμένο παράδεισο, τρώγοντας ἀντὶ για αὐτές τα νύχια τους ἀπὸ την ἀπελπισία. Οἱ ἄνθρωποι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἦταν μὲν διεφθαρμένοι, μέθυσοι, ἀσελγεῖς καὶ ἀπατεῶνες, ἀλλὰ ἀκόμα δεν εἶχαν φτάσει στο σημεῖο, ὅπως οἱ σημερινοί, να τρώνε κρέας τις νηστήσιμες μέρες. Στον παράδεισο ἐκείνης τῆς ἐποχῆς υπῆρχαν, ὅπως στον Ὀλυμπο των ἀρχαίων, Ἅγιοι προστάτες τῆς μέθης, καὶ στη γῆ ἐπίσκοποι που την ἐπέτρεπαν, ἀκολουθώντας το παράδειγμα του Ἐκκλησιαστή καὶ του ἱεροῦ Αὐγουστίνου. Ἀλλὰ ὅποιος δεν τηροῦσε τις νηστείες, εἴτε κεραυνοβολούταν ἀπὸ τη θεϊκὴ φωτιά, ὅπως ὁ Δούκας Ροκολῆνος, εἴτε ἀπαγχονίζόταν ἀπὸ τους φρουροὺς του αὐτοκράτορα.

Ἡ Ἰωάννα, γνωρίζοντας ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς τι σημαίνει πείνα, λυπόταν τους πεινασμένους συντρόφους τῆς. Μίας καὶ ἦταν ἐξ ἄλλου καὶ δεξιότηχνης στην καζουιστικὴ, μια ἐπιστήμη, ἄγνωστη στους ἀνατολίτες³¹¹, ἡ οἱποία μπορεῖ να ἀποδείξει το μαῦρο λευκό, το φεγγάρι τετράγωνο καὶ τὴν κακία ἀρετὴ, προσπάθησε να βρει μέσω αὐτῆς τον τρόπο που θα μπορούσαν να φάνε χωρὶς να ἀμαρτήσουν. Αφοῦ ἔξυσε το κεφάλι για ἀρκετὴ ὥρα, εἶπε: "Βαπτίστε αὐτὴ τη χήνα σε ψάρι καὶ φάτε τὴν ἀφοβα. Ἐτσι ἔκανε καὶ ὁ καλὸς μου πατέρας, ὅταν πιάστηκε ἀπὸ τους εἰδωλολάτρες καὶ ἀναγκάστηκε, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ του θανάτου, να φάει ἓνα ὀλόκληρο ἀρνί τὴν παραμονὴ του Πάσχα. Ἄλλωστε, τα ψάρια καὶ τα πουλιά δημιουργήθηκαν τὴν ἴδια μέρα, ἀρα ἡ σὰρκα τους εἶναι συγγενικὴ."

³¹⁰ Ὁ Ἅγ. Μαρτίνος καὶ ἡ Ἁγία Λιουτβίργη

³¹¹ Ἡ χρῆση ἐξυπνων ἀλλὰ ἀβάσιμων συλλογισμῶν, εἰδικὰ σε σχέση με ἠθικὰ ζητήματα. Σοφιστεία. Φυσικά τη γνώριζαν καὶ οἱ Ἀνατολίτες, ἐδῶ σκωπτικά.

Τὸ ἐπιχείρημα, ἂν οὐχὶ καλόν, ἦτο τουλάχιστον καλῶς ἐξευρημένον· ἔπειτα δὲ ἡ πείνα, ἣτις καθιστὰ νόστιμον καὶ τὸν ξηρὸν ἄρτον, ἔχει, φαίνεται, τὴν ιδιότητα νὰ ἐνισχύη καὶ τὰ ἀμφίβολα τῶν ἐπιχειρημάτων, παρὰ τοῖς ἐνόρκοις τουλάχιστον, οἵτινες ἀθωοῦσι πολλακίς τοὺς ληστὰς, διότι ὅτε ἔπραξαν τὸ ἔγκλημα ἦσαν νήστες πρὸ πολλοῦ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔπρεπεν ἴσως ν' ἀθωώνονται καὶ οἱ ἔνοχοι βιασμοῦ, ὡς ἀποδείξωσιν ὅτι, κατὰ τὸν Θεόκριτον, «Εἶχον ἀνάγκαν». Ὁ πάτερ Ραλήγος εὐχαριστήσας τὴν Ἰωάνναν δι' ἠχηρῶς φιλήματος ἐπὶ τῆς παρειᾶς, ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας ποτήριον ὕδατος καὶ τρεῖς ῥαντίσας τὰς χεῖρας εἶπε μετὰ κατανύξεως «In nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti, haec erit hodie nobis piscis». «Ἀμήν», ἀπεκρίθησαν οἱ σύντροφοι αὐτοῦ, καὶ μετ' οὐ πολὺ τὰ ὄστα μόνον ἀπέμειναν τῶν νεοβαπτίστων ἰχθύων. Ἀφοῦ δὲ ἐκόρσεσαν τὴν πείναν, ἐσκέφθησαν οἱ καλοὶ πατέρες νὰ σβέσωσι καὶ τὴν δίψαν· καθότι οἱ τότε μοναχοί, ὡς οἱ Ἀραβες τῆς Χαλιμάς, πρῶτον ἔτρωγον μέχρι χορτασμοῦ καὶ ἔπειτα ἐζήτουν ἀλμυρὰ ἀρτύματα καὶ οἶνον, ἵνα δροσίωσι καὶ ξηραίνωσι τὸν λάρυγγα ἐναλλάξ, ἀμιλλώμενοι ὡς οἱ δαιτυμόνες τοῦ Μιθριδάτου τις πρὸ τίνος περισσώτερον νὰ πῖν. Ἡ μέθη ἦτο τότε ἡ εὐθηνότερα τῶν ἀπολαύσεων· ἐπὶ μόνον δηνάρια ἐτιμᾶτο τὸ μέτρον τοῦ οἴνου, ὅστις οὐ μόνον εἰς τὰ καπηλεῖα ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς ὁδοὺς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς γυναικῶνας ἔρρεε ποταμηδόν, οὐδόλως ἀναχαιτιζόμενος ὑπὸ τῶν διαταγμάτων τῶν παπῶν καὶ τῶν Συνόδων, ἅτινα συμπαρέσυρεν εἰς τὸν ὀρητικὸν αὐτοῦ ῥοῦν, ὡς οἱ χεῖμαρροι τὰ δένδρα. Οἱ ἡμέτεροι πανοσιώτατοι, πρὶν ἀρχίσωσι τὴν πόσιν, ἔλαβον ἕκαστος, ὡς συνηθίζετο τότε, τὸ ὄνομα ἀγγέλου τινός, ὁ μὲν Γαβριήλ, ὁ δὲ Μιχαήλ καὶ ὁ τρίτος Ρογουήλ, εἶτα ἤρξαντο κενοῦντες τὰ κεράτινα ποτήρια εἰς ὑγείαν οὐχὶ ἀλλήλων ἢ τῆς πατρίδος ἢ τῶν ἀπόντων φίλων κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν κοσμικῶν, ἀλλὰ τῆς Παναγίας, τοῦ Ἁγ. Πέτρου καὶ πάντων τῶν κατοίκων τοῦ Παραδείσου. Τοιαῦτα ἐπέταττεν ἡ εὐσέβεια τῶν χρόνων ἐκείνων, ἣτις καὶ αὐτὴν τὴν μέθην καθιστὰ θεάρεστον ἔργον. Ἐν τούτοις ἡ νύξ ἐπροχώρει, ὁ στραβουλαριος³¹² εἶχεν ἀποκοιμηθῆ, τὸ ἔλαιον τῆς λυχνίας καὶ ὁ οἶνος τῆς λαγῆνου ἐξηντλοῦντο καὶ

Τὸ ἐπιχείρημα, ἂν καὶ ὄχι καλόν, ἦταν τουλάχιστον καλοσχεδιασμένον. Ἐπειτα, ἡ πείνα, ἡ οποία κάνει καὶ τὸ μπαγιάτικο ψωμί νὰ φαίνεται νόστιμο, φαίνεται πως ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ ἐνισχύει καὶ τὰ πιο ἀβάσιμα ἐπιχειρήματα, τουλάχιστον στους ἐνόρκους, οἱ οποίοι ἀπαλλάσσουν συχνά τους ληστές ἐπειδὴ ὅταν διέπραξαν τὸ ἔγκλημα ἦταν νηστικοὶ γιὰ πολὺ καιρὸ. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ θα ἔπρεπε ἴσως νὰ ἀθωώνονται καὶ οἱ ἐνοχοὶ βιασμοῦ, ἂν ἀποδείξουν ὅτι, σύμφωνα με τὸν Θεόκριτο, «Εἶχαν ἀνάγκη»³¹³. Ὁ πατέρας Ραλήγος, εὐχαριστώντας τὴν Ἰωάννα με ἕνα ἠχηρὸ φιλή στο μάγουλο, πήρε στα χεῖρα του ἕνα ποτήρι νερό καὶ ραντίζοντας τρεῖς φορὲς τις χεῖρες εἶπε με κατάνυξη: "In nomine Patris, Filii et Spiritus Sancti, haec erit hodie nobis piscis" (Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αὐτὸ θα εἶναι σήμερα γιὰ μας ψάρι). "Ἀμήν", ἀπάντησαν οἱ σύντροφοὶ του, καὶ σε λίγο ἐμείναν μόνον τὰ κόκαλα ἀπὸ τὰ νεοβαπτισμένα ψάρια. Ἀφοῦ χόρτασαν τὴν πείνα τους, οἱ καλοὶ πατέρες σκέφτηκαν νὰ σβήσουν καὶ τὴ δίψα τους. Διότι οἱ μοναχοὶ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὅπως οἱ Ἀραβες τῆς Χαλιμάς, ἔτρωγαν πρῶτα μέχρι σκασμοῦ καὶ μετὰ ζητούσαν ἀλμυρὰ καρυκεύματα καὶ κρασί γιὰ νὰ δροσίωσι καὶ νὰ ξεραίνωσι τὸν λαιμὸ τους ἐναλλάξ, συναγωνιζόμενοι σαν τους συνδαιτυμόνες τοῦ Μιθριδάτη ποιος θα πει περισσότερο. Ἡ μέθη ἦταν τότε ἡ πιο φτηνὴ ἀπόλαυση. Τὸ μέτρο τοῦ κρασιοῦ κόστιζε μόνον ἐπὶ δηνάρια, καὶ ἔρεε ποταμηδόν ὄχι μόνον στα καπηλεῖα ἀλλὰ καὶ στις ἐκκλησίες καὶ στους δρόμους καὶ ἀκόμα καὶ στα γυναικῆ διαμερίσματα, χωρὶς καθόλου νὰ ἀναχαιτίζεται ἀπὸ τὰ διατάγματα τῶν παπῶν καὶ τῶν Συνόδων, τὰ οποία συμπαρέσυρε στην ὀρητικὴ του κατεβασιά, ὅπως οἱ χεῖμαρροι τὰ δέντρα. Οἱ σεβασμιότατοι πατέρες μας, πρὶν ἀρχίσωσι νὰ πῖν, πήραν ὁ καθένας, ὅπως συνηθίζετο τότε, τὸ ὄνομα ἐνός ἀγγέλου: ὁ ἕνας Γαβριήλ, ὁ ἄλλος Μιχαήλ καὶ ὁ τρίτος Ρογουήλ. Ἐπειτα ἀρχισαν νὰ ἀδειάζουν τὰ κερατένια ποτήρια στην υγεία ὄχι ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου, οὔτε τῆς πατρίδας, οὔτε τῶν ἀπόντων φίλων, ὅπως συνηθίζεται στους κοσμικοὺς, ἀλλὰ τῆς Παναγίας, τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ Παραδείσου. Αὐτὸ ἐπέτασσε ἡ εὐσέβεια ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἡ οποία ἔκανε καὶ τὴν ἴδια τὴ μέθη θεάρεστο ἔργο. Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ νύχτα προχωροῦσε, ὁ ξενοδόχος εἶχε ἀποκοιμηθῆ, τὸ λάδι τοῦ λυχναριοῦ καὶ τὸ κρασί τῆς φιάλης εἶχαν

³¹² Ξενοδόχος

³¹³ Πόσο ἐπικαιρὸ σχόλιο ὑπὲρ τῆς ἰσότητος τῶν δύο φύλων, ἤδη ἀπὸ το 1866!!!

μόνη ή έξαψις τῶν ῥασοφόρων προέβαινεν αὐξάνουσα ἀνὰ πᾶν ποτήριον. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐσπινθηροβόλουν ὡς οἱ του Χάρωνος, ἐκ δὲ τοῦ στόματος ἐξήρχοντο ἀναρθροὶ μόνον ἤχοι, βλασφημίαι καὶ ἐπικλήσεις εἰς τὴν Παρθένον, τροπάρια καὶ ἄσματα βακχικά. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἦσαν καὶ οἱ τρεῖς οἰνοβαρεῖς ὡς ὁ Βύρων, ὅτε ἐσκέπτετο περὶ ἀθανασίας ψυχῆς ἢ ὁ Ἁγ. Ἄβιτος, ὅτε ἐστιχούργει τοὺς ἔρωτας τῆς Εὐας. Ἡ Ἰωάννα, γνωρίζουσα ὅτι ἀκόλαστος οἶνος καὶ ὑβριστικὸν μέθη, ὡς ἔγραφεν ὁ Σολομὼν καταφερόμενος κατὰ τῆς ἀκολασίας ἐν μέσῳ τριακοσίων γυναικῶν καὶ ἐπτακοσίων παλλακίδων, ἀπεσύρθη ἡσύχως εἰς τὴν σκοτεινότεραν τοῦ θαλάμου γωνίαν· ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖ εὗρεν ἐπὶ πολὺ ἡσυχίαν· καθότι οἱ καλοὶ πατέρες ἀφοῦ ἐκόρσεσαν τὴν πείναν καὶ τὴν δίψαν, ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ εὐχαριστήσωσι καὶ τὴν ἔκτην ἐκείνην αἴσθησιν, δι' ἣν δεν εὗρον ἀκόμη ὄνομα οἱ φυσιολόγοι, οἱ δὲ αἰδήμονες χρονογράφοι ὠνόμαζον αὐτὴν ὄρεξιν ὤμου κρέατος. Διὸ λαβόντες, κατὰ τὴν καλογηρικὴν συνήθειαν, τὸ ἄκρον τοῦ ῥάσου μεταξὺ τῶν ὀδόντων ὠρμησαν κατὰ τῆς πολυπαθοῦς ἡμῶν ἡρωίδος.

Μὴ βιασθῆς νὰ ἐρυθριάσῃς σεμνὴ μου ἀναγνώστρια· ὁ σιδηροῦς κάλαμος διὰ τοῦ ὁποίου γράφω τὴν ἀληθῆ ταύτην ἱστορίαν εἶναι ἀγγλικῆς κατασκευῆς, ἐκ τῶν ἐργοστασίων τοῦ Σμιθ, καὶ ὡς ἐκ τούτου σεμνὸς ὡς αἱ ξανθαὶ ἐκεῖναι Ἀγγλίδες, αἴτινες, ἵνα μὴ ῥυπάνωσι τὴν παρθενικὴν αὐτῶν ἐσθῆτα ὑψοῦσι αὐτὴν μέχρι μέσης κνήμης, δεικνύουσαι εἰς τοὺς διαβάτας πλατεῖς πόδας ἐντὸς διπᾶτων σανδαλίων· ὥστε οὐδεὶς κίνδυνος ν' ἀκούσῃς παρ' ἐμοῦ ὅσα παρθένω λέγειν οὐ καλόν³¹⁶.

τελειώσει, καὶ μόνο ἡ έξαψη τῶν ῥασοφόρων προχωροῦσε, αὐξάνοντας με κάθε ποτήρι. Τα μάτια τους ἐβγαζαν σπῖθες σαν τοῦ Χάρου³¹⁴, καὶ ἀπὸ το στόμα τους ἐβγαζαν μόνο ἀναρθρες φωνές, βλαστήμιες καὶ ἐπικλήσεις πρὸς τὴν Παναγία, τροπάρια καὶ βακχικά ἄσματα. Με λίγα λόγια, καὶ οἱ τρεῖς ἦταν μεθυσμένοι σαν τὸν Βύρωνα, ὅταν σκεφτόταν τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἢ τὸν Ἁγιο Ἄβιτο, ὅταν ἐγράφε τοὺς ἔρωτες τῆς Εὐας. Ἡ Ἰωάννα, γνωρίζοντας ὅτι "το κρασί εἶναι ἀκόλαστο καὶ το μεθύσι υβριστικό", ὅπως ἐγράφε ὁ Σολομὼν καταφερόμενος κατὰ τῆς ἀκολασίας ἀνάμεσα σε τριακόσιες γυναῖκες καὶ ἐπτακόσιες παλλακίδες, ἀποσύρθηκε ἀθόρυβα στὴ σκοτεινότερη γωνία τοῦ δωματίου. Ἀλλὰ οὔτε ἐκεῖ βρήκε ἡσυχία γιὰ πολὺ. Γιατί οἱ καλοὶ πατέρες, ἀφοῦ χόρτασαν τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα τους, ἐνίωσαν τὴν ἀνάγκη νὰ εὐχαριστήσουν καὶ τὴν ἔκτη ἐκείνη αἴσθησι, γιὰ τὴν ὁποία οἱ φυσιολόγοι δεν ἔχουν βρεῖ ἀκόμα ὄνομα, ἐνῶ οἱ ντροπαλοὶ χρονογράφοι τὴν ὠνόμαζαν "ὄρεξη γιὰ ὠμὸ κρέας". Ἔτσι, πιάνοντας, σύμφωνα με τὸ καλογηρικό ἔθιμο, τὴν ἀκρὴ τοῦ ῥάσου ἀνάμεσα στα δόντια τους, ὄρμησαν πρὸς τὴν πολὺπαθη ἡρωίδα μας.

Μὴν βιάζεσαι νὰ κοκκινίσῃς, σεμνὴ μου ἀναγνώστρια. Το σιδερένιο καλάμι με τὸ ὁποία γράφω³¹⁵ αὐτὴ τὴν ἀληθινὴ ἱστορία εἶναι ἀγγλικῆς κατασκευῆς, ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια τοῦ Σμιθ, καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι σεμνὸ σαν ἐκεῖνες τὶς ξανθές Ἀγγλίδες, οἱ ὁποῖες, γιὰ νὰ μὴ λερώσουν τὸ παρθενικό τους φόρεμα, τὸ σηκώνουν μέχρι τὴ μέση τῆς γάμπας, δείχνοντας στους περαστικούς τὰ πλατιά τους πόδια μέσα σε δίπατα σανδάλια. Ἔτσι, δεν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἀκούσῃς ἀπὸ μένα ὅσα δεν εἶν' πρεπούμενο νὰ λέει μιὰ παρθένα.³¹⁷

³¹⁴ Ἀδύνατο νὰ μεταφερθεῖ στα νέα ἑλληνικά τὸ πανέξυπνο λογοπαίγνιο: ἡ λέξη χάρων εἶναι προσωνυμία ἀρπακτικῶν ζώων καὶ κυρίως τοῦ λιονταριοῦ, ποῦ οφείλεται στὴν σπινθηροβόλα, ἀπαστράπτουσα ἀγρία λάμψη τῶν ματιῶν τοῦ ζώου. Ὡστόσο Χάρων εἶναι καὶ ὁ πορθμέας τῆς Στυγός, ὁ Χάρος, ἀπὸ τὰ λαμπερά καὶ ἀγρία μάτια τοῦ

³¹⁵ Πανέξυπνο φαλλικό ἀστεῖο, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ Ροῖδης κατηγορήθηκε ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν συντηρητικό τύπο τῆς ἐποχῆς του.. Πέραν τῶν ὑπονοουμένων περὶ ...σιδηροκατασκευῆς, δεῖτε πῶς τὸ καλάμι δεν εἶναι καὶ τόσο σεμνὸ, ἀφοῦ τὸ σῆκωμα τοῦ φορέματος «μέχρι μέσης κνήμης» κάθε ἄλλο παρά σεμνὸ εἶναι. Ἡ προσθήκη τῶν «πλατιῶν ποδιῶν» κάνει τὸ ἀστεῖο προσιτὸ ἀκόμα καὶ σε ὅσες ἀναγνώστριες δεν μποροῦσαν νὰ κατανοήσουν τὰ προηγούμενα.

³¹⁶ Εὐριπίδ. Ὀρέστης, στίχ. 26.

³¹⁷ Πρόκειται γιὰ παράφρασι ἀποσπάσματος ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς τραγωδίας, ὅπου ἡ Ἡλέκτρα μιλά γιὰ τὴν οἰκογένειά τῆς καὶ τὰ τραγικά γεγονότα ποῦ τὴν ἔχουν σημάδεψῃ.

Μενέλεώς τε Κρήσης μητρὸς Ἀερόπης ἄπο.
γαμῆ δ' ὃ μὲν δὴ τὴν θεοῖς στυγομένην
Μενέλαος Ἐλένην, ὃ δὲ Κλυταμνήστρας λέχος
ἐπίσημον εἰς Ἑλληνας Ἀγαμέμνων ἄναξ:
ὦ παρθένοι μὲν τρεῖς ἔφωμεν ἐκ μιᾶς,

Τὴν Αερόπη, Κρητικιά, εἶχε ὁ Μενέλαος μάνα
καὶ πήρε αὐτὸς γυναῖκα τοῦ τη θεομισμημένη
Ελένη, ὁ Μενέλαος. Τὴν Κλυταμνήστρα πήρε
ὁ Ἀγαμέμνων βασιλιάς, γνωστή μες τὴν Ελλάδα.
Ἀπὸ αὐτοῦς φυτρώσαμε εμεῖς οἱ τρεῖς παρθένες

Ἡ Ἰωάννα διωκομένη ὑπὸ τῶν τριῶν μοναχῶν ἔτρεχε περὶ τὸν θάλαμον, ὑπερπηδῶσα τραπέζας καὶ καθίσματα, καὶ ὁτέ μὲν πινάκιον, ὁτέ δὲ ῥητὸν τῆς Γραφῆς ἐκσφενδονίζουσα κατ' αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ ἱερὰ αὐτῆς εὐγλωττία καὶ τὰ σκεύη τῆς τραπέζης συνετρίβοντο ματαίως κατὰ τῶν μεθύσων ἐκείνων, ὡς τὰ κύματα κατὰ τῶν βράχων. Ἦδη δὲ ἤπλωνεν ἐπ' αὐτῆς τὰς χεῖρας, ὅτε διακρίνασα ἐπὶ τῆς κλίνης τὰ περιέχοντα τὰ λείψανα τῶν ἀγίων κιβώτια κατέφυγεν ὀπισθεν αὐτῶν, ὡς ὁ Αἴας ὀπισθεν τῆς ἀσπίδος. Οἱ πανοσιώτατοι ὀπισθοδρόμησαν ἐν ἀρχῇ ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου προπυργίου, ὡς οἱ λύκοι πρὸ τῶν πυρῶν, δι' ὧν προφυλάσσουσιν οἱ ποιμένες τὰς μάνδρας· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, λησμονήσαντες τὸν πρὸς τὰ ἄγια ἐκεῖνα λείψανα σεβασμόν, ἐχύθησαν κατὰ τῆς κλίνης, ἐφ' ἧς ἡ δύστηνος νεᾶνις ἔτρεμεν ὡς κορυδαλὸς ὑπὸ τὸ δίκτυον τοῦ κυνηγοῦ. Ἡ σύγκρουσις ἐνταῦθα ὑπῆρξεν τοσοῦτω σφοδρά, ὥστε κατέπεσεν ἡ κλίνη καὶ μετ' αὐτῆς αἱ θῆκαι τῶν ἀγίων, ὧν τὰ μαρτυρικά ὀστᾶ κατεκυλίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐνθυμηθεῖσα τότε ἡ Ἰωάννα ὅτι διὰ σιαγόνοσ ὄνου ἐπάταξεν ὁ Σαμψῶν χιλίους Φιλισταίους, ἐδεήθη τοῦ Ὑψίστου, ἵνα κραταιώσῃ τὴν δεξιὰν τῆς, εἶτα δὲ δραξαμένη κακεῖνη μιᾶς κνήμης τοῦ Ἀγ. Μαρκελλίνου ἤρξατο δι' αὐτῆς νὰ κτυπᾷ τοὺς ἀσελγεῖς αὐτῆς διώκτας. Ἀλλὰ τὰ κόκκαλα αὐτῶν ἦσαν, φαίνεται, σκληρότερα τῶν τοῦ Ἀγίου, ὥστε μετ' οὐ πολὺ ἐθραύσθη τὸ ὄπλον καὶ ἐξηντλήθησαν αἱ δυνάμεις τῆς σεμνῆς ἡμῶν ἡρώιδος, ἣτις μετὰ πεισματῶδη ἀντίστασιν κατέπεσε τέλος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ κλείσασα τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπετάγη εἰς τὸ πεπερωμένον. Ἀλλ' ἐν οὐρανῷ ὑπῆρχον τότε Ἅγιοι καὶ Ἄγιοι ὑπὲρ τῶν ἐν κινδύνῳ παρθένων

Ἡ Ἰωάννα, κυνηγημένη ἀπὸ τοὺς τρεῖς μοναχοὺς, ἔτρεχε γύρω στο δωμάτιο, πηδώντας πάνω ἀπὸ τραπέζια καὶ καθίσματα, καὶ πετώντας ἐναντίον τοὺς ἄλλοτε ἓνα πιάτο, κι ἄλλοτε ἓνα ρητό ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή. Ἀλλὰ ἡ ἱερὴ τῆς εὐγλωττία καὶ τὰ σκεύη τοῦ τραπέζιου συντρίβονταν μάταια πάνω σὲ ἐκεῖνους τοὺς μεθύστακες, ὅπως τὰ κύματα πάνω σὲ βράχια. Ἦδη ἀπλωναν τὰ χεῖρια τοὺς πάνω τῆς, ὅταν διακρίνοντας πάνω στο κρεβάτι τὰ κιβώτια ποὺ περιείχαν τὰ λείψανα τῶν ἀγίων, κατέφυγε πίσω ἀπὸ αὐτὰ, ὅπως ὁ Αἴας πίσω ἀπὸ τὴν ἀσπίδα τοῦ³¹⁸. Οἱ πανοσιώτατοι στὴν ἀρχὴ υποχώρησαν μπροστὰ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ἱερό οχύρωμα, ὅπως οἱ λύκοι μπροστὰ ἀπὸ τὶς φωτιές, με τὶς ὁποῖες οἱ βοσκοὶ προστατεύουν τὰ μαντριά τους. Ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ λίγο, ξεχνώντας τὸν σεβασμὸ πρὸς τὰ ἱερά ἐκεῖνα λείψανα, ὄρμησαν πάνω στο κρεβάτι, πάνω στο ὁποῖο ἡ δύστυχη νεᾶ ἔτρεμε σαν τὸν κορυδαλὸ κάτω ἀπὸ τὸ δίχτυ τοῦ κυνηγοῦ. Ἡ σύγκρουση ἐδῶ ἦταν τόσο ἀγρία, ποὺ ἔσπασε τὸ κρεβάτι καὶ μαζί του καὶ οἱ θῆκες τῶν ἀγίων, τῶν ὁποίων τὰ μαρτυρικά ὀστᾶ κυλίστηκαν στο ἐδαφος. Τότε ἡ Ἰωάννα θυμήθηκε ὅτι με ἓνα σαγόνι γαιδάρου ὁ Σαμψῶν χτύπησε χιλίους Φιλισταίους, ἰκέτευσε τὸν Ὑψίστο νὰ δυναμώσῃ τὸ δεξί τῆς χέρι, καὶ ἐπειτα, ἀρπάζοντας ἓνα κόκαλο τοῦ Ἀγίου Μαρκελλίνου, ἀρχισε νὰ χτυπᾷ με αὐτὸ τοὺς ἀσελγεῖς διώκτες τῆς. Ἀλλὰ τὰ κόκαλά τους φαίνεται πως ἦταν πιο σκληρά ἀπὸ τοῦ Ἀγίου, ὥστε μετὰ ἀπὸ λίγο τὸ ὄπλο ἔσπασε καὶ ἐξαντλήθηκαν οἱ δυνάμεις τῆς σεμνῆς μας ἡρώιδος, ἡ ὁποία μετὰ ἀπὸ πεισματικὴ ἀντίσταση ἔπεσε τελικὰ στο πεδίο τῆς μάχης καὶ κλείνοντας τὰ μάτια υποτάχθηκε στο πεπερωμένο. Ἀλλὰ ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ, ὑπῆρχαν στὸν οὐρανὸ ἅγιοι καὶ αγίες ποὺ θαυματοουργοῦσαν γιὰ χάρη τῶν παρθένων ποὺ βρισκόνταν σὲ κίνδυνο. Τῆ στιγμῆ ποὺ ὁ σεβασμιώτατος Ραλήγος, ὁ ὁποῖος ὡς

Χρυσόθεμις Ἰφιγένειά τ' Ἠλέκτρα τ' ἐγώ,
ἄρσην δ' Ὀρέστης, μητρὸς ἀνοσιωτάτης,
ἢ πόσιν ἀπείρω περιβαλοῦσ' ὑφάσματι
ἔκτεινεν: **ὦν δ' ἔκατι, παρθένω λέγειν**
οὐ καλόν: ἐὼ τοῦτ' ἀσαφὲς ἐν κοινῷ σκοπεῖν.

Χρυσόθεμη, Ἰφιγένεια κι ἐγώ 'μαι ἡ Ἠλέκτρα
κι Ὀρέστης τὸ ἀρσενικό, μ' ἀπὸ κακοῦργα μάνα,
ποὺ τύλιξε τὸν ἀντρα τῆς μέσα σ' ἓνα σεντόνι
καὶ σκότωσε: **μα ἐπειδὴ, τέτοια νὰ λέει παρθένα**
καλὸ δεν εἶναι, ἀφήνω τὰ, κι ἀς τὰ σκεφτεῖ ὁ καθένας.

³¹⁸ (ΟΜΗΡΟΥ ΙΛΙΑΔΑ, Ραψωδία Η, στ. 219 κ.εξ.):

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἤλθε φέρων σάκος ἤντε πύργον
χάλκεον ἐπταβόειον, ὃ οἱ Τυχίος κάμε τεύχων
σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος ὕλη ἔνι οἰκία ναίων,
ὃς οἱ ἐποίησεν σάκος αἰόλον ἐπταβόειον
ταύρων ζατρεφῶν, ἐπὶ δ' ὄγδοον ἤλασε χαλκόν.
τὸ πρόσθε στέρνοιο φέρων Τελαμώνιος Αἴας
στῆ ῥα μάλ' Ἔκτορος ἐγγύς, ἀπειλήσας δὲ προσηύδα:

Κι ἦρθε κοντὰ ὁ Αἴαντας με ἀσπίδα, ἴδιον πύργο,
χάλκινη με ἐφτὰ πετσίᾳ ποὺ τοῦ 'φτιαξε ὁ Τυχίος
ὁ πιο καλὸς στα δέρματα, ποὺ ἔμενε στὴν ὕλη
ἀσπίδα ευκολοφόρετη, ἐφτιαξε μ' ἐφτὰ στρώσεις
ἀπὸ καλόθρευτα ταυριά, κι ἡ ογδόη χαλκωματένια
Αὐτὴ στο στέρνο φέροντας ὁ Τελαμώνιος Αἴας
στάθηκε μπροσ στὸν Ἔκτορα, καὶ τοῦ 'πε ἀπειλώντας:

Μεϋνης ήκολούθησε τούς έλιγμούς του ρύακος, ώς ό Θησεύς τον μίτον της Αριάδνης, μέχρις ου έφθασε δύνοντας του ήλιου εις τό τέρμα της όδοιπορίας.

Η μονή της Μοσβάχης ύψουτο παρὰ τούς πρόποδας αποτόμου όρους, υπό τό όποιον έτοποθέτησεν αυτήν ή Αγ. Βλιθρούδη, ίνα μη ψυχραίνηται ό ζήλος τών καλογοριών υπό της πνοής του βορρά. Η έσπερινή προσευχή έληγε κατ' εκείνην την στιγμήν, αί δέ μονάζουσαι παρθένοι έξήρχοντο της εκκλησίας κρατούμεναι εκ της χειρός και όμοιάζουσαι κομβολόγιον εκ μαύρων μαργαριτών. Ίδουσαι την Ίωάνναν περιεκύκλωσαν αμέσως αυτήν, έρωτῶσι τις ήτο, πόθεν ήλθε και τι έζήτει· αφ' ου δέ έμαθον ότι έπεθύμει ράσον, σανδάλια και κελλίον, ώδήγησαν αυτήν προς την ήγουμένην, ήτις έμνήστευσε την ήμετέραν ήρωίδα μετά του Σωτήρος, απαλλάξασα αυτήν της δεκαμήνου δοκιμασίας χάριν τών προς την θρησκείαν εκδουλεύσεων του μακαρίτου πατρός της.

Η Αγ. Βλιθρούδη αγαπήσασα παραχρήμα την νέαν μοναχήν, διότι έννοει τό Πάτερ ήμών και έσταύρωνε μετά κατανύξεως τάς χειράς επί του στήθους, κατέστησεν αυτήν φύλακα της βιβλιοθήκης του κοινοβίου, περιεχούσης έξήκοντα έπτά τόμους, πλουτον μυθώδη κατ' εκείνην την εποχήν. Η Ίωάννα, μόνη από πρωίας μέχρι έσπέρας έν τῷ κελλίω της, υπέπεσε κατά τάς πρώτας ήμέρας εις την μοναστηριακήν εκείνην χάνωσιν, ήτις καταλαμβάνει τάς νεήλυδας εις τά κοινόβια, ώς ή ναυτίασις τούς κατά πρώτον πατούντας επί πλοίου. Εισήρχετο και έξήρχετο του κελλίου, εκαθάριζε τά βιβλία, τούς όνυχας και την κόμην της, ήρίθμει τούς κόκκους του κομβολογίου και έμέμφετο τον ήλιον ώς βραδέως προχωρούντα προς την δύσιν. Αί σύντροφοι αυτης ζηλεύουσαι την εϋνοϊαν, ής απήλαυε παρὰ τη ήγουμένη, και φοβούμεναι μηκατεσκοπέυε τούς λόγους και τά έργα των απεμακρύνοντο απ' αυτης ώς οί Βραχμάνες από τών παριάδων. Πολλάκις κατά την ώρα της διασκεδάσεως, ένῶ αί λοιπαί παρθένοι

αφού βρήκε σε λίγο το ρεύμα του Μείν³²¹, ακολούθησε τις στροφές του ποταμού, όπως ο Θησεάς τον μίτο της Αριάδνης, μέχρι που έφτασε, καθώς έδυε ο ήλιος, στο τέλος του ταξιδιού της.

Η μονή της Μοσβάχης³²² υψωνόταν στους πρόποδες ενός αποτόμου βουνού, κάτω από το οποίο την είχε τοποθετήσει η Αγία Βλιθρούδη, για να μην ψυχραίνεται ο ζήλος των καλογοριών από την πνοή του βοριά. Η εσπερινή προσευχή τελείωνε εκείνη τη στιγμή, και οι παρθένες μοναχές έβγαιναν από την εκκλησία κρατούμενες χέρι-χέρι, μοιάζοντας με κομπολόι από μαύρα μαργαριτάρια. Μόλις είδαν την Ίωάννα, την περικύκλωσαν αμέσως, ρωτώντας ποια ήταν, από πού ήρθε και τι ζητούσε. Μόλις έμαθαν ότι επιθυμούσε ράσο, σανδάλια και κελί, την οδήγησαν στην ηγουμένη, η οποία αρραβώνιασε την ηρωίδα μας με τον Σωτήρα, απαλλάσσοντάς την από τη δεκάμηνη δοκιμασία χάρη στις θρησκευτική προϋπηρεσία του μακαρίτη πατέρα της.

Η Αγία Βλιθρούδη, που αγαπήσε αμέσως την νέα μοναχή, διότι καταλάβαινε το Πάτερ Ημών και σταύρωνε με κατανύξη τα χέρια στο στήθος, την έκανε φύλακα της βιβλιοθήκης της μονής, η οποία περιείχε εξήντα επτά τόμους, πλούτος μυθώδης για εκείνη την εποχή. Η Ίωάννα, μόνη από το πρωί μέχρι το βράδυ στο κελί της, υπέπεσε τις πρώτες ήμέρες στην μοναστηριακή εκείνη αποχαύνωση, που καταλαμβάνει τις νεόφερτες στα μοναστήρια όπως η ναυτία αυτούς που πατούν για πρώτη φορά σε πλοίο. Έμπαινε και έβγαινε από το κελί, καθάριζε τα βιβλία, τα νύχια και τα μαλλιά της, μετρούσε τους κόκκους του κομπολογιού και κατηγορούσε τον ήλιο ότι προχωρούσε αργά προς τη δύση. Οι συντρόφισσές της, ζηλεύοντας την εϋνοια που απολάμβανε από την ηγουμένη, και φοβούμενες μήπως παρακολουθούσε τα λόγια και τα έργα τους, την απέφευγαν όπως οι Βραχμάνοι τους παρίες³²³. Πολλές φορές, κατά την ώρα της διασκέδασης, ενώ οι υπόλοιπες παρθένες διασκορπίζονταν σε ομάδες στον κήπο συζητώντας χαρούμενα, κοροϊδεύοντας τις γριές, διηγούμενες τα όνειρα της νύχτας,

³²¹ Ο **Main** είναι ο μεγαλύτερος παραπόταμος του Ρήνου. Ονομάζεται ως ο Λευκός Μείν στα βουνά Φίχτελ της βορειοανατολικής Βαυαρίας και ρέει δυτικά μέσω της κεντρικής Γερμανίας για 525 χιλιόμετρα για να συναντήσει τον Ρήνοκάτω από το Rüsselsheim, Έσση. Οι πόλεις Μάιντς και Βισμπάντεν βρίσκονται κοντά στη συμβολή.

³²² Το αβαείο Mosbach (Kloster Mosbach) είναι ακόμα και σήμερα ένα μοναστήρι των Βενεδικτινών στην πόλη Mosbach στο Όντενβαλντ στη Βάδη-Βυρτεμβέργη, Γερμανία.

³²³ Στην ινδική κοινωνία των **καστών**, οι Βραχμάνοι θεωρούνταν η ανώτερη κάστα, ιερείς και πνευματικοί ηγέτες, ενώ οι παρίες (ή Ντάλιτ) βρίσκονταν στην κατώτερη βαθμίδα, θεωρούμενοι "ακάθαρτοι" και άξιοι περιφρόνησης.

δισκορπίζοντο καθ' όμίλους εις τόν κήπον φαιδρώς διαλεγόμεναι, έμπαίζουσαι τάς γραιάς, διηγούμεναι τὰ όνειρα τής νυκτός, δεικνύουσαι τὰ γράμματα τών έραστών, παραβάλλουσαι τὸ μήκος τών ποδών και τὸ χρώμα τών χειλέων ή τής κόμης των, ή Ιωάννα έμενε μόνη, ως όβελίσκος έν μέσω πλατείας, μετρούσα τὸ ύψος τών δένδρων και αίτιωμένη τήν Αγίαν Λιόββα, διότι αντί ήδονών πλήξιν μόνον και χασμήματα εύρεν έν τῷ μοναστηρίῳ, ως καταρῶνται και οί τυχοδιώκται τάς έφημερίδας, όσάκις αντί χρυσοῦ πέτρας μόνον και πυρετούς εύρίσκουσιν εις τήν Καλιφόρνιαν.

Η πλήξις και ή αργία είναι, νομίζω, τὰ κυριώτερα έλατήρια τής ευσεβείας. Εις ουρανόν άτενίζομεν τότε μόνον, όταν δεν έχωμεν τί να κάμωμεν ή να έλπίσωμεν έπί τής γής, τάς δέ άγίας εικόνας άσπαζόμεθα, όσάκις δεν έχομεν άλλο τι ν' άσπασθῶμεν. Όπως ή Ιωάννα, ήτις πρότερον μετεχειρίζετο τάς θεολογικάς αὐτῆς γνώσεις ως άπλοῦν πόρον ζωῆς, άποστηθίζουσα τήν Γραφήν και τούς Πατέρας ως ή κυρία Ριστόρη τούς στίχους τοῦ Αλφιέρι, ότε εύρέθη μόνη έντός τών τεσσάρων τοίχων πνιγηροῦ κελλιού, άνούσιον εύρίσκουσα τήν παρούσαν, ήρξατο να σκέπτηται περι τής μελλούσης ζωῆς. Παράδοξος ή ένασχόλησις εις νεάνιδα δεκαεπταετή. Αλλά τὰ μοναστήρια είναι άπ' αίωνων τὰ βασιλεία τών ιδιοτρόπων όρέξεων. Οί Αιγύπτιοι καλόγηροι έπότιζον ράβδους μέχρις οῦ καρποφορήσωσιν· αί Άγιοι τής Ουγγαρίας έτρωγον φθειρας και οί Ήουχασται έμενον έτη ολόκληρα, προσηλοῦντες τὸ βλέμμα έπί τήν κοιλίαν των, εκ τής όποιás έπερίμενον να ίδωσιν έκπορευόμενον τὸ φῶς τής αλήθείας. Η δέ Ιωάννα, παραδιδόμενη εις μεταφυσικάς μελέτας, ότε μέν διημέρευε κύπτουσα έπί τών συγγραμμάτων τοῦ Αγ. Αυγουστίνου, όστις περιέγραψεν ως αὐτόπτης τάς απολαύσεις τών μακάρων και τάς φλόγας τής Κολάσεως, ότε δέ χώνουσα τούς δακτύλους εις τήν ξανθήν κόμην τής, άπέτεινεν εις έαυτήν τάς έρωτήσεις εκείνας περι τής παρούσης ήμῶν και μελλούσης ύπαρξεως, τάς όποιás πάντες οί

δείχνοντας τα γράμματα των εραστών, συγκρίνοντας το μήκος των ποδιών και το χρώμα των χειλιών ή των μαλλιών τους, η Ιωάννα έμενε μόνη, σαν όβελίσκος στη μέση της πλατείας, μετρώντας το ύψος των δέντρων και κατηγορώντας την Αγία Λιόββα, διότι αντί για ήδονές στο μοναστήρι βρήκε μόνο πλήξη και χασμουρητά, όπως καταριούνται και οι χρυσοθήρες τις εφημερίδες, όταν αντί για χρυσάφι βρίσκουν μόνο πέτρες και πυρετούς στην Καλιφόρνια.

Η πλήξη και η αργία είναι, νομίζω, τα κυριότερα ελατήρια της ευσεβείας. Στον ουρανό ατενίζουμε μόνο όταν δεν έχουμε τίποτε να κάνουμε ή να ελπίσουμε στη γη, και φιλάμε τις άγιες εικόνες όταν δεν έχουμε να φιλήσουμε κάτι άλλο. Όπως ή Ιωάννα, η οποία μέχρι πρότινος χρησιμοποιούσε τις θεολογικές γνώσεις της ως απλό μέσο επιβίωσης, αποστηθίζοντας την Αγία Γραφή και τους Πατέρες της Εκκλησίας όπως η κυρία Ριστόρι³²⁵ τους στίχους του Αλφιέρι³²⁶, όταν βρέθηκε μόνη μέσα στους τέσσερις τοίχους ενός πνιγηρού κελιού, θεωρώντας την παρούσα ζωή άσκοπη, άρχισε να σκέφτεται για τη μέλλουσα ζωή. Παράδοξη ασχολία για μια δεκαεπτάχρονη κοπέλα. Αλλά τα μοναστήρια από αιώνες είναι τα βασιλεία των ιδιότροπων όρέξεων. Οι Αιγύπτιοι καλόγεροι πότιζαν ραβδιά μέχρι να καρποφορήσουν, οι Άγίες της Ουγγαρίας έτρωγαν ψείρες και οι Ηουχαστές έμεναν ολόκληρα χρόνια, προσηλώνοντας το βλέμμα τους στην κοιλιά τους, από την οποία περιέμεναν να δουν να εξέρχεται το φως της αλήθειας. Και η Ιωάννα, αφοσιωμένη σε μεταφυσικές μελέτες, άλλοτε περνούσε τις μέρες της σκυμμένη πάνω στα συγγράμματα του Αγίου Αυγουστίνου, ο οποίος περιέγραψε ως αὐτόπτης τις απολαύσεις των μακάριων και τις φλόγες της Κόλασης, και άλλοτε βυθίζοντας τα δάχτυλά της στα ξανθά μαλλιά της, έθετε στον εαυτό της εκείνα τα ερωτήματα για την παρούσα και μέλλουσα ύπαρξή μας, τα οποία όλοι οι κάτοικοι της κοιλάδας του κλαυθμώνος³²⁷ θέτουν στον εαυτό τους με

³²⁵ Η **Αδελαιίδα Ριστόρι** (29 Ιανουαρίου 1822 – 9 Οκτωβρίου 1906) ήταν μια διακεκριμένη Ιταλίδα τραγωδός, η οποία συχνά αναφέρεται ως Μαρκησία. Το 1855 πραγματοποίησε την πρώτη της επαγγελματική επίσκεψη στο Παρίσι, το οποίο κατέκτησε με τον πρωταγωνιστικό ρόλο της Μύρρας του Αλφιέρι. Η εμφάνισή της προκάλεσε μεγάλο διχασμό απέναντι στην αντίπαλό Ραχήλ. Το Παρίσι χωρίστηκε σε δύο στρατόπεδα και οι θαυμαστές τους μάλωναν στις διάφορες γκαλερί για τα προτερήματα των αγαπημένων τους.

³²⁶ Ο κόμης **Vittorio Alfieri** (1749 -1803) ήταν Ιταλός δραματουργός και ποιητής, που θεωρείται ο «ιδρυτής της ιταλικής τραγωδίας». Έγραψε δεκαεννέα τραγωδίες, σονέτα, σάτιρες και μια αξιοσημείωτη αυτοβιογραφία.

³²⁷ Η ζωή μας έχει χαρακτηριστεί ως «**κοιλάδα κλαυθμώνος**», γιατί είναι γεμάτη από θλίψη, πόνο, αρρώστιες, θανάτους, συκοφαντίες, δυσκολίες κλπ. Η έκφραση αναφέρεται στον Ψαλμό 83.7 «εις τήν κοιλάδα του κλαυθμώνος, εις τόν τόπον, όν έθετο· και γάρ εύλογίας δώσει ό νομοθετών»

κάτοικοι τῆς κοιλάδος τοῦ κλαυθμῶνος ἀποτείνουσιν εἰς ἑαυτοὺς μετ' ἀπελπισίας, οἱ δὲ πνευματικοὶ καὶ θεολόγοι ἀποκρίνονται εἰς αὐτὰς δι' ὑπεκφυγῶν καὶ κοινῶν τόπων, ὡς οἱ ὑπουργοὶ εἰς τοὺς ὀχληροὺς θεσιθήρας. Παράδοξα ὄνειρα ἐτάραττον τῆς πτωχῆς κορασίδος τὸν ὕπνον, οὐχὶ πλέον ἢ καλὴ Λιόββα ἠδονὰς ἀνεξαντλήτους ὑποσχομένη, ἀλλὰ δαίμονες ἐπισειόντες κέρατα φοβερὰ ἢ ἄγγελοι κρατοῦντες διστόμους ῥομφαίας· ὅτε μὲν ἤλπιζε τὰς ἀγαλλιάσεις τοῦ Παραδείσου, ὅτε δὲ ἐφοβεῖτο τοὺς ὄνυχας τοῦ Διαβόλου· ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἐπίστευεν εἰς τὰς ἀληθείας τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελίου μέχρι τῶν θαυμάτων τοῦ Ἁγ. Μαρτίνου καὶ ἐπὶ τρεῖς ἐδίσταζε περὶ πάντων· ἄλλοτε ἔκυπτε τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ἐπιβαρύνουσαν ἡμᾶς θείαν καταδίκην καὶ ἄλλοτε, ἂν εἶχε πέτρας, ἤθελε ῥίψει αὐτὰς κατὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἵνα τὸν σπάσῃ³²⁴. Ἐν ἐνὶ λόγῳ εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῆς μονομανίας ἐκείνης, εἰς ἣν ὑποπίπτουσι πάντες, ὅσοι μετ' εἰλικρινείας ζητήσωσι τὴν λύσιν τοῦ μυστηριώδους τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν προβλήματος. Τὶ εἴμεθα, πόθεν ἐρχόμεθα, ποία ἔσται ἢ μέλλουσα ἡμῶν τύχη; Τοιαῦτα ζητήματα, ἀδιάλυτα ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ἐγκεφάλῳ, ὡς ὁ κηρὸς ἐν τῷ ὕδατι, ἐπειράτο νὰ λύσῃ. Ἐν τούτοις ἡ κόμη τῆς πτωχῆς Ἰωάννας ἔμενεν ἀκτένιστος καὶ οἱ ὀδόντες ἀργοῖ· οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἐρυθροὶ ὑπὸ τῆς ἀϋπνίας, τὸ πρόσωπον ὠχρὸν καὶ οἱ ὄνυχες μαῦροι. Κατὰ τὸν κλεινὸν Πασχάλην, τοιαύτη πρέπει νὰ ἦναι ἐπὶ τῆς γῆς ἢ φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ, ζῶντος διηνεκῶς μετὰ τοῦ φόβου τῆς κολάσεως καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς σωτηρίας καὶ μετὰ στεναγμῶν ἀναζητοῦντος ἐν τῷ σκότει τὴν ὁδὸν τοῦ Παραδείσου. Ἀλλὰ τὴν κατάστασιν ταύτην, ὅσω ἀριστοκρατικὴ καὶ ἂν ἦναι, ὅσω καὶ ἂν ἰδιάζῃ εἰς τὰ ἔξοχα πνεύματα, δὲν σοὶ τὴν εὐχομαι, καλέ μου ἀναγνώστα· προτιμητέα πάλιν ἢ ἰλαρὰ καὶ ἀμέριμνος εὐσέβεια τῶν καλῶν ἐκείνων χριστιανῶν, οἵτινες ψάλλοντες τροπάρια εἰς τοὺς Ἁγίους καὶ τρώγοντες ὀκταπόδια τὴν Παρασκευὴν, περιμένουσιν ἀμερίμνως τὰς ἀπολαύσεις τοῦ Παραδείσου. Πολλοὶ θέλοντες νὰ ἐπιδείξωσιν πνεύματος ὑπεροχὴν ταλανίζουσι τοὺς μακαρίους τούτους θνητοὺς, ἀλλ' ἐγὼ ζηλεύω τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς των καὶ τὰ κολλύρια τοῦ τραχήλου των. Ἄν Τούρκος τις ἢ πυρολάτρης ἐπρόκειτο νὰ χριστιανισθῆ, ἤθελον συμβουλευσεῖ

ἀπελπισία, ἐνῶ οἱ πνευματικοὶ καὶ θεολόγοι ἀπαντοῦν σὲ αὐτὰ με ὑπεκφυγῆς καὶ κοινοτυπίες, ὅπως οἱ ὑπουργοὶ τοὺς ενοχλητικούς που τοὺς ζητοῦν διορισμό. Παράδοξα ὄνειρα ταράζαν τὸν ὕπνο τῆς ἀμοιρῆς κοπέλας, ὅχι πλέον ἢ ὁμορφή Λιόββα που υποσχόταν ἀνεξάντλητες ἠδονές, ἀλλὰ δαίμονες που ἔσειαν τρομακτικὰ κέρατα ἢ ἄγγελοι που κρατοῦσαν δίκωπες ρομφαίες. Ἄλλοτε ἤλπιζε στὶς ἀγαλλιάσεις τοῦ Παραδείσου, ἄλλοτε φοβόταν τὰ νύχια τοῦ Διαβόλου. Μία μέρα πίστευε στὶς ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τοῦ Εὐαγγέλιου μέχρι τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου καὶ τρεῖς μέρες ἀμφέβαλε γιὰ ὅλα. Ἄλλοτε ἔσκυβε τὸ κεφάλι στὸ θεῖο βαρὺ φορτίο τῆς καταδίκης μας καὶ ἄλλοτε, ἂν εἶχε πέτρας, θὰ τὶς πετούσε στὸν οὐρανὸ γιὰ νὰ τὸν σπάσει. Με ἓνα λόγο, ἡ Ἰωάννα εἶχε κυριευτεῖ ἀπὸ ἐκείνη τὴ μονομανία στὴν ὁποία πέφτουν ὅσοι ἀναζητοῦν εἰλικρινὰ τὴν ἀπάντηση στὸ μυστηριώδες πρόβλημα τῆς ὑπαρξῆς μας. Τὶ εἴμαστε, ἀπὸ ποῦ ἐρχόμαστε, ποία θὰ εἶναι ἡ μελλοντικὴ μας μοῖρα; Τέτοια ἐρωτήματα, ἀδιάλυτα στὸν ἀνθρώπινο νοῦ, ὡς τὸ κερί στὸ νερὸ, προσπαθοῦσε νὰ λύσει. Ἐν τῷ μεταξύ, τὰ μαλλιά τῆς φτωχῆς Ἰωάννας ἔμεναν ἀχτένιστα καὶ τὰ δόντια τῆς ἀνεργὰ. Τὰ μάτια τῆς ἦταν κόκκινα ἀπὸ τὴν ἀϋπνία, τὸ πρόσωπό τῆς ὠχρὸ καὶ τὰ νύχια τῆς μαῦρα. Σύμφωνα με τὸν ἅγιο Πασχάλη, αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ φυσικὴ κατάσταση τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ στὴ γῆ: νὰ ζεῖ αἰώνια ἀνάμεσα στὸν φόβο τῆς κολάσεως καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, ψάχνοντας με στεναγμούς στὸ σκοτάδι τὸ δρόμο πρὸς τὸν Παράδεισο. Ὅμως, ὅσο ἀριστοκρατικὴ καὶ ἂν εἶναι αὐτὴ ἡ κατάσταση, ὅσο καὶ ἂν ταιριάζει στὰ ἐξαιρετὰ πνεύματα, δὲν τὴν εὐχομαι σὲ σένα, ἀγαπητέ μου ἀναγνώστη. Προτιμότερη εἶναι ἡ χαρούμενη καὶ ἀμέριμη εὐσέβεια ἐκείνων τῶν καλῶν χριστιανῶν, που ψάλλοντες τροπάρια στὸς Ἁγίους καὶ τρώγοντας χταπόδια τὴν Παρασκευὴν, περιμένουν ἀφοβὰ τὶς ἀπολαύσεις τοῦ Παραδείσου. Πολλοί, θέλοντας νὰ δείξουν πνευματικὴ ἀνωτερότητα, κατηγοροῦν αὐτοὺς τοὺς εὐλογημένους θνητοὺς, ἀλλὰ ἐγὼ ζηλεύω τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς των καὶ τὶς παυσίπονες ἀλοιφές που βάζουν στὸν σβέρκο των. Ἄν κάποιος Τούρκος ἢ πυρολάτρης ἤθελε νὰ γίνεῖ χριστιανός, θὰ τοῦ συνιστοῦσα νὰ προτιμήσῃ προπάντων τὴν καθολικὴ ἐκκλησία. Οἱ τελετές τῆς εἶναι τόσο μεγαλοπρεπεῖς, ἡ λειτουργία τόσο σύντομη καὶ οἱ νηστείες τόσο γεμάτες φαγητά, ἡ μουσικὴ τῆς εὐχαριστεῖ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ εἰκόνες τῆς

³²⁴ Τὸ στερέωμα ἐνομιζέτο τότε κρυστάλλινον.

αὐτὸν να προτιμήση πρὸ πάσης ἄλλης τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἣς αἰ τελεταί εἶναι τόσω μεγαλοπρεπεῖς, ἢ λειτουργία τόσω σύντομος καὶ αἰ νηστεία τόσω πολυόψοι, ἣς ἢ μουσική ἡδύνη τὴν ἀκοὴν καὶ αἰ εἰκόνες εὐφραίνουσι τοὺς ὀφθαλμούς· πνευματικὸν δὲ να ἐκλέξῃ οὐχὶ ἄγριον τίνα Βοσουέττον ἢ Λακορδαῖρον, γυμνὸν τὸν Ἄδην καὶ τοὺς κατοίκους αὐτοῦ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παριστῶντα, ἀλλ' ἡδυεπὴ τίνα μαθητὴν τοῦ Ἑσκοβάρου, ἵνα ἐπὶ ἀτλαζίνου τάπητος τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὰς μακαρίους μονάς. Ἀφοῦ ὁ Ὑψιστος, κατὰ τὸν ἱερὸν Αὐγουστίνον καὶ Λακτάντιον, δὲν ἀποστρέφεται τὰς ἀνθηρὰς ἀτραπούς, ὁσάκις αὐταὶ ὀδηγῶσιν ἡμᾶς πρὸς αὐτόν, διατὶ ν' ἀναζητῶμεν τὸν Παράδεισον δι' ἀκανθῶν καὶ τριβόλων καὶ νεροβοράστων χόρτων, ἀκροώμενοι ἔρρινα ἄσματα καὶ ἀσπαζόμενοι δυσμύρφους εἰκόνας; Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκειμένον καὶ ἔστω τὸ σφάλμα τῶν παρεκβάσεών μου εἰς τὰς εἰκοσιεπτὰ τῶν Ἀθηνῶν ἐφημερίδας καὶ τοὺς τέσσαρας κώδωνας τῆς ὥσσοικῆς ἐκκλησίας, διακόπτοντας ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸ νῆμα τῆς διηγήσεώς μου.

Αἰ κακαὶ νόσοι, ἢ πανώλης, ἢ εὐλογία, ὁ ἔρωσ καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ πηγάζοντα ἐπάνωμα τῆς ξανθῆς μητρὸς του πάθη ἔχουσι τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι ἅπαξ μόνον ὑποκειμέθα εἰς αὐτά. Τοιαύτη ἦτο καὶ ἡ μεταφυσικὴ ἀσθένεια τῆς Ἰωάννας. Ἀφοῦ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἔξυσε τὴν κεφαλὴν, ζητοῦσα τοῦ ἀλύτου αἰνίγματος τὴν λύσιν, ἔκλεισε τέλος πάντων τὰ βιβλία τῆς καὶ ἀνοίξασα τὸ παράθυρον τοῦ κελλίου ὠσφράνθη τὰ ἀρώματα τῆς ἀνοίξεως. Ὁ Ἀπρίλιος ἤγγιζεν εἰς τὸ τέλος καὶ ἡ φύσις πᾶσα καταπράσιнос, μειδιῶσα καὶ μυροβόλος ὠμοίαζε νεάνιδα στολισθεῖσαν ὑπὸ ἐμπείρου θαλαμηπόλου. Αἰ ἀναθυμιάσεις τοῦ ἔαρος ἐμέθυσον τὰς αἰσθήσεις τῆς νέας μοναχῆς, ἣτις ἀπὸ τριῶν ἡδὴ μηνῶν βυθισμένη εἰς τὰ σκότη τοῦ κελλίου καὶ τῆς μεταφυσικῆς, ἠτένιζε καὶ

χαροποιούν τα μάτια. Για πνευματικό του οδηγό, ας μὴν ἐπιλέξει κανέναν σκληρὸ Μποσουέ³²⁸ ἢ Λακορντέρ³²⁹, που θα του παρουσιάζον γυμνὸν τον Ἄδη καὶ τους κατοίκους του, ἀλλὰ κάποιον γλυκομίλητο μαθητὴ του Ἑσκοβάρου, που θα τον ὀδηγήσει σε τόπο χλοερὸ πατώντας σε ολομέταξα χαλιά. Εφόσον ὁ Ὑψιστος, σύμφωνα με τὸν ἱερὸ Αὐγουστίνο καὶ τὸν Λακτάντιο³³⁰, δὲν ἀποστρέφεται τα ανθισμένα μονοπάτια, αν μας ὀδηγούν σε αὐτόν, γιατί να ἀναζητήσουμε τὸν Παράδεισο μέσα ἀπὸ ἀγκάθια, τριβόλια καὶ βραστά χόρτα, ἀκούγοντας ἐνρινους ὕμνους καὶ προσκυνώντας ἀσχημες εἰκόνες; Ἀς ἐπιστρέψουμε ὁμως στο θέμα μας, κι ας πέσει τὸ λάθος των παρεκβάσεών μου στις εἰκοσιεπτὰ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες καὶ τις τέσσερις καμπάνες τῆς ρωσικῆς ἐκκλησίας, που διακόπτουν κάθε στιγμὴ τὸ νῆμα τῆς διηγήσῆς μου.

Οἱ κακέσ ἀρώστιες, ἡ πανώλη, ἡ εὐλογία, ὁ ἔρωσ καὶ οἱ ἀρώστιες που προέρχονται ἀπὸ αὐτόν καὶ ονομάζονται με τὸ ὄνομα τῆς ξανθιάς του μητέρας³³¹, ἔχουν αὐτὸ τὸ καλὸ, ὅτι τις παθαίνουμε μόνο μια φορὰ. Τέτοια ἦταν καὶ ἡ μεταφυσικὴ ἀσθένεια τῆς Ἰωάννας. Ἀφοῦ για τρεῖς μῆνες ἔξυσε τὸ κεφάλι, ψάχνοντας για τὴν λύση του ἀλύτου αἰνίγματος, ἔκλεισε ἐπιτέλους τα βιβλία τῆς καὶ ἀνοίγοντας τὸ παράθυρο του κελλίου μύρισε τα ἀρώματα τῆς ἀνοίξεῆς. Ὁ Ἀπρίλιος πλησίαζε στο τέλος του καὶ ἡ φύση ολόκληρη καταπράσινη, χαμογελαστή καὶ εὐωδιαστή ἔμοιαζε με νεαρὴ κοπέλα στολισμένη ἀπὸ ἐμπειρη υπηρέτρια. Οἱ ἀναθυμιάσεις τῆς ἀνοίξεῆς μεθούσαν τις αἰσθήσεις τῆς νέας μοναχῆς, ἡ ὁποία βυθισμένη για τρεῖς μῆνες στα σκοτάδια του κελλίου καὶ τῆς μεταφυσικῆς,

³²⁸ Ὁ **Ζακ Μπενὴν Μποσουέ** (γαλλικά: Jacques-Bénigne Bossuet, παλαιότερη ἐλληνικὴ ὀνομασία Βοσσουέτος, 27 Σεπτεμβρίου 1627 – 12 Ἀπριλίου 1704) ἦταν Γάλλος ἱερωμένος, θεολόγος καὶ ἱεροκήρυκας, θεωρούμενος ἕνας ἀπὸ τους σπουδαιότερους ρήτορες ὄλων των ἐποχῶν

³²⁹ Ὁ **Jean-Baptiste Henri-Dominique Lacordaire**, (12 Μαΐου 1802 – 21 Νοεμβρίου 1861), ἦταν Γάλλος ἐκκλησιαστικὸς, ἱεροκήρυκας, δημοσιογράφος, θεολόγος καὶ πολιτικὸς ἀκτιβιστῆς. Ἐπιδίδρυσε τὸ Δομινικανὸ Τάγμα στη μεταεπαναστατικὴ Γαλλία. Ὁ Lacordaire φημιζόταν ὅτι ἦταν ὁ μεγαλύτερος ρήτορας του ἀμβωνα του δέκατου ἑνάτου αἰῶνα.

³³⁰ Ὁ **Λεῦκιος Καικίλιος Φιρμιανὸς Λακτάντιος** (Lucius Cæcilius Firmianus Lactantius, 250 - 325) ἦταν συγγραφέας τῆς πρωτοχριστιανικῆς περιόδου, ὁ ὁποῖος ἐγίνε σύμβουλος του πρώτου χριστιανοῦ Ρωμαίου αυτοκράτορα, Κωνσταντίνου Α', καθοδηγώντας τὴ θρησκευτικὴ του πολιτικὴ, ἐνῶ ἦταν καὶ δάσκαλος του γιου του Κωνσταντίνου, Κρίσπου. Λόγω τῆς ρητορικῆς του δεινότητος ὀνομάστηκε ἀπὸ τους μεταγενέστερους ἀνθρωπιστῆς λογίους «Χριστιανὸς Κικέρων».

³³¹ Ἀφροδίσια νοσήματα

ὠσφραίνετο μετ' αὐξούσης ἀπληστίας τὴν χλόην τῶν λειμώνων καὶ τῶν ἴων τὴν εὐωδίαν. Μεταξὺ τῆς ἀνοιξέως καὶ τῆς καρδιάς ἡμῶν, ὅταν ἤμεθα εἰκοσαετείς, ὑπάρχει κατὰ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς ἰατροὺς σχέσις τις μυστηριώδης καὶ δυσεξήγητος, ὡς ἡ του Σωκράτους πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην. Ὅσακις βλέπομεν πράσινα δένδρα, μαλακὴν χλόην ἢ σπήλαια σκιερὰ αἰσθανόμεθα εὐθὺς τὴν ἀνάγκην Εὐας τινὸς ἐν τῷ παραδείσῳ τούτῳ. Ὁ Νέρων κατὰ τὰς ὥρας τῆς νοσταλγίας του ἐπεθύμει νὰ εἶχε σύμπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος μίαν μόνην κεφαλὴν, ἵνα τὴν ἀποκόψῃ. Δεν ἔτυχέ ποτε καθήμενος τὸ ἔαρ ὑπὸ τὴν σκιὰν πίτυος ἢ ροιάς καὶ σύ, ἀναγνώστὰ μου, νὰ ἐπιθυμήσῃς νὰ εἶχον αἱ γυναῖκες πᾶσαι ἐν μόνον στόμα, ἵνα ὅλας ὁμοῦ τὰς ἀσπασθῆς; Ἡ Ἰωάννα αἰσθανομένη τὸ στήθος τῆς ἀναπάλλον ὡς τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, ἀνεμνήσθη τοῦ ὄνειρου τῆς καὶ τῶν ἐλπίδων, ὑφ' ὧν κατείχετο, ὅτε εἰσηλθεν εἰς τὸ κοινόβιον ἐκεῖνο, ὅπου εὗρεν μόνον ἀνίαν, βιβλία παλαιὰ καὶ σκέψεις ὀχληράς.

«Λιόββα! Λιόββα! πότε θέλεις ἐκτελέσει τὰς ὑποσχέσεις σου;» ἀνέκραξε τέλος, σεῖουσα τὰς κιγκλίδας τῆς φυλακῆς τῆς μετ' ἀπελπισίας. Ἀλλ' αἰκιγκλίδες ἦσαν σιδηραῖ, αἱ δὲ χεῖρες τῆς νέας μοναχῆς εἶχον γίνει διὰ τῆς ἀργίας λευκαὶ καὶ ἀπαλαὶ ὡς ὁ κηρὸς τῶν λαμπάδων· διὸ ἀφήσασα αὐτάς, καὶ μὴ ἔχουσα ἐν τῷ κελλίῳ οὔτε σκύλον νὰ δείρῃ οὔτε σινικὰ ἀγγεῖα νὰ σπάσῃ, ἔκρουψε μεταξὺ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον καὶ ἤρξατο νὰ κλαίῃ. Οὐδὲν γλυκύτερον τῶν δακρῶν, ὅπῃ ὑπάρχει χεῖρ ἑτοιμὴ νὰ τὰ σφογγίσῃ ἢ χεῖλη πρόθυμα νὰ ῥοφήσωσι τὴν βροχὴν ταύτην τῆς καρδιάς, ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὰ οἱ Ἴνδοί. Ἀλλ' ὅταν κλαίῃ τις μόνος, τὰ δάκρυα τότε εἶναι ἀληθῆ καὶ πικρά, ὡς πάσα ἐν τῷ κόσμῳ ἀλήθεια· πολὺ δὲ πικρότερα, ὅσακις θρηνώμεν οὐχὶ τὴν ἀπώλειαν ἀγαθοῦ τινος ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ διότι δεν δυνάμεθα νὰ ἀπολαύσωμεν τὸ ἀντικείμενον πρὸς ὃ ἐποφθαλιώμεν, ἵππον, ὑπούργημα ἢ γυναῖκα.

Κρότος βημάτων εἰς τὸν διάδρομον ἀπέσπασε μετ' ὀλίγον τὴν Ἰωάνναν τῶν θλιβερῶν αὐτῆς λογισμῶν καὶ ἀνοιχθείσης τῆς θύρας, εἰσηλθεν ἡ ἡγουμένη κρατοῦσα ἐκ τῆς χειρὸς ἀγένειον νεανίσκον, φέροντα τὸ ἔνδυμα τοῦ Ἁγ. Βενεδίκτου, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς μετὰ σεμνότητος ἐπὶ τῶν σανδαλίων του προσηλούντα. «Ἰωάννα», εἶπεν ἡ Προεστῶσα, παρουσιάζουσα τὸν νέον μοναχὸν εἰς τὴν ἑκθαμβὸν ἡμῶν ἡρώϊδα, «ὁ ἡγούμενος τῆς Φούλδας Ἁγ. Ραβάνος ὁ Μαῦρος,

κοίταζε καὶ μύριζε με ολοένα αυξανόμενη ἀπληστία το χόρτο των λιβαδιῶν καὶ τὴν εὐωδιά των μενεξέδων. Μεταξὺ τῆς ἀνοιξέως καὶ τῆς καρδιάς μας, ὅταν ἤμασταν εἴκοσι χρονῶν, ὑπάρχει σύμφωνα με τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς ἰατροὺς μίαν σχέσιν μυστηριώδης καὶ δυσεξήγητη, ὅπως αὐτὴ του Σωκράτη πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην. Κάθε φορὰ που βλέπομεν πράσινα δένδρα, μαλακὸ χόρτο ἢ σπήλαια σκιερὰ, αἰσθανόμεσθε ἀμέσως τὴν ἀνάγκην μίας Εὐας σε αὐτὸν τὸν παράδεισο. Ὁ Νέρωνας, γὰρ παραδειγμα, σ' αὐτὲς τὶς νοσταλγικὲς στιγμὲς, ἐπιθυμοῦσε νὰ εἶχε ὅλο τὸ ἀνθρώπινον γένος ἓνα μόνον κεφάλι, γὰρ νὰ τὸ κόψῃ. Δεν σου ἔτυχε ποτέ κι ἐσένα νὰ κάθῃσαι τὴν ἀνοιξὴ κάτω ἀπὸ τὴν σκιά ενός πεύκου ἢ μίας ροδιάς, ἀναγνώστη μου, καὶ νὰ ἤθελες νὰ εἶχαν οἱ γυναῖκες ὅλες μόνον ἓνα στόμα, γὰρ νὰ τὶς φιλήσεις ὅλες μαζί; Ἡ Ἰωάννα, αἰσθανομένη τὸ στήθος τῆς νὰ φουσκώνει σαν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, θυμήθηκε τὸ ὄνειρό τῆς καὶ τὶς ἐλπίδες που τὴν κυρίευαν, ὅταν μπήκε σε ἐκεῖνο τὸ μοναστήρι, ὅπου βρῆκε μόνον ἀνία, παλιὰ βιβλία καὶ ἐνοχλητικὲς σκέψεις.

«Λιόββα! Λιόββα! Πότε θα ἐκπληρώσεις τὶς ὑποσχέσεις σου;» φώναξε τελικὰ, κουνώντας ἀπελπισμένη τὰ κάγκελα τῆς φυλακῆς τῆς. Ἀλλὰ τὰ κάγκελα ἦταν σιδερένια, καὶ τὰ χέρια τῆς νέας μοναχῆς εἶχαν γίνει ἀπὸ τὴν ἀργία λευκά καὶ ἀπαλά σαν τὸ κερὶ των λαμπάδων. Ἐτσι, τὰ ἀφήσε, καὶ μὴ ἔχοντας στὸ κελί οὔτε σκύλο νὰ δείρῃ οὔτε κινέζικα βάζα νὰ σπάσῃ, ἔκρουψε τὸ πρόσωπό τῆς ἀνάμεσα στα χέρια τῆς καὶ ἀρχισε νὰ κλαίει. Τίποτα δεν εἶναι πιο γλυκὸ ἀπὸ τὰ δάκρυα, ὅταν ὑπάρχει χεῖρ ἑτοιμὴ νὰ τὰ σκουπίσῃ ἢ χεῖλη πρόθυμα νὰ ροφήξουν αὐτὴ τὴ βροχὴ τῆς καρδιάς, ὅπως τὰ ὀνομάζουν οἱ Ἴνδοί. Ἀλλὰ ὅταν κλαίει κανεὶς μόνος, τότε τὰ δάκρυα εἶναι ἀληθινὰ καὶ πικρά, ὅπως ἡ κάθε ἀλήθεια στὸν κόσμον. Πολὺ πιο πικρά ὅμως εἶναι, ὅταν θρηνοῦμε ὄχι τὴν ἀπώλεια ενός ἀγαθοῦ στη γῆ, ἀλλὰ ἐπειδὴ δεν μποροῦμε νὰ ἀπολαύσωμεν αὐτὸ που ζηλοῦμε, ὅπως ἓνα ἄλογο, μίαν δημόσια θέσιν ἢ μίαν γυναῖκα.

Ἐνας θόρυβος βημάτων στὸν διάδρομον ἀπέσπασε σύντομα τὴν Ἰωάννα ἀπὸ τὶς θλιβερὲς σκέψεις τῆς. Ἡ πόρτα ἀνοίξε καὶ μπήκε ἡ ἡγουμένη κρατώντας ἀπὸ τὸ χεῖρ ἓναν ἀμούστακο μοναχὸ ντυμένο με τὸ ἔνδυμα τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου, καὶ που κρατοῦσε τὰ μάτια προσηλωμένα στα σανδάλια του με σεμνότητα. «Ἰωάννα», εἶπε ἡ ἡγουμένη, παρουσιάζοντας τὸν νέον μοναχὸν στὴν θαμπωμένη μας ἡρώϊδα, «ὁ ἡγούμενος τῆς Φούλδας, ὁ Ἁγιος Ραβάνος ὁ Μαῦρος, θέλοντας νὰ στείλῃ ιεροκήρυκα

μέλλων ν' ἀποστείλῃ ἱεροκήρυκας εἰς Θουρίγγην, ζητεῖ παρ' ἐμοῦ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀγ. Παύλου, γεγραμμένας διὰ χρυσῶν γραμμάτων ἐπὶ πολυτίμου μεμβράνης, ἵνα διὰ τῆς λάμπους τοῦ χρυσοῦ θαμβώσῃ τὰ ὄμματα τῶν ἀπίστων, ἐμπνέων οὕτω εἰς αὐτοὺς περισσότερον σέβας πρὸς τὰς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ νέος οὗτος Βενεδικτίνος εἶναι ὁ Πάτερ Φρουμέντιος, διαπρέπων, ὡς καὶ σύ, ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ καλλιγραφίᾳ. Συνεργάσθητι μετ' αὐτοῦ, μέχρις οὐ ἐκτελεσθῇ ἡ παραγγελία τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν Ραβάνου. Λάβε χρυσὴν μελάνην· γραφίδας ἔχεις, τροφήν θέλω στέλλει ὑμῖν ἐκ τῆς ἰδίας μου τραπέζης. Χαίρετε, τέκνα μου».

Ταῦτα εἰποῦσα ἐξῆλθεν ἡ Ἀγ. Βλιθρούδη, κλείουσα ὀπισθεν αὐτῆς τὴν θύραν, ὡς οἱ χωρικοὶ ἐν Μολδαβίᾳ, ὡς αἱ ἐπισκέπτεται τὴν γυναῖκα των. Ἄλλ' ἡ Ἀγ. Βλιθρούδη ἦτο ἐκ τῶν ἐναρέτων ἐκείνων γυναικῶν, τῶν ὁποίων ὁ νοῦς ἀδυνατεῖ νὰ ὑποθέσῃ τὸ κακόν. Ἄν ἐβλεπε καλόγηρον ἀσπαζόμενον τινὰ τῶν παρθένων τοῦ μοναστηρίου, ἤθελε πιστεύσει ὅτι πράττει τοῦτο, ἵνα εὐλογῆσῃ αὐτήν. Παιδιόθεν κατακοπεῖσα ὑπὸ τῆς εὐλογίας ἀθῶα μόνον φιλήματα εἶχε γνωρίσει, οὐδ' ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλα εἰς τὸν κόσμον. Ἄλλως κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκείνον οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀγ. Βενεδίκτου, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἔζων φύρδην μίγδην ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ὡς αἱ βδέλλαι ἐντὸς φιάλης ὕδατος. Κατὰ τίνας χρονογράφους αἱ σχέσεις αὗται ἦσαν ἀθῶαι, ὡς αἱ τοῦ ἡμετέρου Ἀγ. Ἀμούν, συγκοιμηθέντος δεκαοκτῶ ὅλα ἔτη μετὰ τῆς συζύγου του, ἣτις ἀπέθανε παρθένα· κατὰ τὸν Μουρατόρη ὅμως ἐκ τῆς ἐπιμειξίας ταύτης ἐγεννῶντο πολλάκις σκάνδαλα καὶ παιδιά. Ἀλλὰ ταῦτα ἐρρίπτοντο συνήθως εἰς τὸ ρεῦμα τῆς Φούλδας. Οὕτω ἐσώζετο ἡ τιμὴ τῶν μοναστηρίων καὶ ἐπαχύνοντο οἱ ἰχθύες.

Τὸ νέον ζευγός, ἅμα ἔμεινε μόνον, γνωρίζον πόσον πολυτίμος εἶναι ὁ χρόνος ἀνύψωσε τὰς χειρῖδας τῶν ῥάσων καὶ ἤρξατο ἀμέσως τῆς ἐργασίας, τῆς ἀντιγραφῆς δηλ. τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀγ. Παύλου. Ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας ἤρχετο ἀνὰ πᾶσαν πρωίαν ὁ νέος μοναχὸς εἰς τὸ κελλίον τῆς Ἰωάννας, ὅπου συνειργάζετο μετ' αὐτῆς μέχρι τῆς ἐσπέρας. Ἄλλ' ὁ δεκαοκταετής ἐκεῖνος νεανίας, παιδιόθεν ἀσχολούμενος εἰς ἀντιγραφὰς εὐχολογιῶν καὶ οὔτε τὴν Γραφήν ἀναγνώσας οὔτε τοῦ Αὐγουστίνου τὰς ἐξομολογήσεις οὔτε τὸν περὶ Παρθενίας λόγον τοῦ Ἀγ. Βασιλείου ἢ ἄλλο ἱερόν βιβλίον, ἦτο ὡς ἐκ τούτου ἀγνός καὶ ἄσπιλος ὡς ἡ

στην Θουριγγία, ζητά ἀπὸ ἐμένα τις Ἐπιστολὴ τοῦ Αποστόλου Παύλου, γραμμένες με χρυσὰ γράμματα σε πολυτίμη μεμβράνη, για νὰ τυφλώσει με τὴ λάμψη τοῦ χρυσοῦ τὰ μάτια τῶν ἀπίστων, ἐμπνέοντας τοὺς με περισσότερο σεβασμὸ πρὸς τὴς ἀλήθειες τοῦ Εὐαγγελίου. Αὐτὸς ὁ νέος Βενεδικτίνος εἶναι ὁ Πάτερ Φρουμέντιος, διαπρεπῆς, ὅπως καὶ ἐσύ, σὴν εὐσεβείᾳ καὶ τὴν καλλιγραφίᾳ. Συνεργάσου μαζί του μέχρι νὰ ἐκτελεστεῖ ἡ ἐντολὴ τοῦ ἀδελφοῦ μας Ραβάνου. Πάρε χρυσὴ μελάνη, γραφίδες ἔχεις κι ἐγὼ θὰ σὰς στέλνω φαγητό ἀπὸ τὸ δικό μου τραπέζι. Χαίρετε, τέκνα μου».

Αφοῦ τα εἶπε αὐτά, ἡ Ἀγία Βλιθρούδη βγήκε, κλείνοντας πίσω τῆς τὴν πόρτα, ὅπως κάνουν οἱ χωρικοὶ σὴν Μολδαβία ὅταν ὁ ἀρχοντας ἐπισκέπτεται τὴν γυναῖκα τοὺς. Ὅμως ἡ Ἀγία Βλιθρούδη ἦταν ἀπὸ ἐκεῖνες τὴς ἐνάρετες γυναῖκες, τῶν ὁποίων ὁ νοὺς ἀδυνατεῖ νὰ υποθέσει τὸ κακό. Ἄν ἐβλεπε ἕναν καλόγερο νὰ φιλεῖ μιὰ ἀπὸ τὴς παρθένας τοῦ μοναστηρίου, θὰ πιστεῦε ὅτι τὸ ἔκανε για νὰ τὴν εὐλογήσει. Μεγαλωμένη ἀπὸ παιδί ὑπὸ τὴν εὐλογία, γνῶριζε μόνον ἀθῶα φιλιὰ καὶ δὲν μποροῦσε νὰ πιστέψει ὅτι ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα σὴν κόσμῳ. Ἐξάλλου, ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ, οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Ἀγίου Βενεδίκτου, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ζοῦσαν ἀνακατωμένοι σὴν μοναστήρια, ὅπως οἱ βδέλλες σὴν μπουκάλι με τὸ νερό. Σύμφωνα με κάποιους χρονογράφους, αὐτὲς οἱ σχέσεις ἦταν ἀθῶες, ὅπως αὐτὲς τοῦ δικοῦ μας Ἀγίου Ἀμούν, που κοιμήθηκε δεκαοκτῶ ολόκληρα χρόνια με τὴ σύζυγό του, ἡ ὁποία πέθανε παρθένα. Ὁ Μουρατόρη ὅμως ὑποστηρίζει ὅτι ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀνάμειξη γεννιούνταν συχνὰ σκάνδαλα καὶ παιδιά. Ἀλλὰ αὐτὰ τα ἐρίχναν συνήθως σὴν ρέμα Φούλδας. Ἐτσι, σώζονταν ἡ τιμὴ τῶν μοναστηρίων καὶ πάχαιναν τα ψάρια.

Τὸ νέο ζευγάρι, μόλις ἔμεινε μόνον τοῦ, γνωρίζοντας πόσο πολυτίμος εἶναι ὁ χρόνος, σήκωσε τὰ μανίκια τῶν ῥάσων κι ἔπιασε δουλειὰ ἀμέσως, δηλαδή τὴν ἀντιγραφὴ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Αποστόλου Παύλου. Για δεκαπέντε ἡμέρες ὁ νέος μοναχὸς ἐρχόταν κάθε πρωὶ σὴν κελί τῆς Ἰωάννας, ὅπου συνεργαζόταν μαζί τῆς μέχρι τὸ βράδυ. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ὁ δεκαοκτάρχρονος νεαρός, ἀσχολούμενος ἀπὸ παιδί με ἀντιγραφὰς εὐχολογιῶν καὶ μὴ ἔχοντας διαβάσει οὔτε τὴν Ἀγία Γραφή οὔτε τὴς ἐξομολογήσεις τοῦ Αὐγουστίνου οὔτε τὸν λόγο τοῦ Ἀγίου Βασιλείου περὶ Παρθενίας ἢ ἄλλο ἱερό βιβλίον, ἦταν ὡς ἐκ τούτου ἀγνός καὶ ἄσπιλος ὡς τὸ χιόνι,

χιών, ἐφ' ἧς ἐκυλίετο ὁ Ἄγ. Φραγκίσκος, ἵνα κατασιγάσῃ τοὺς πειρασμοὺς τῆς σαρκός· ὥστε ἡ μὲν ἀντιγραφή τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἄγ. Παύλου προώδευε ταχέως, αἱ δὲ μετὰ τῆς Ἰωάννας σχέσεις αὐτοῦ ἔμενον στάσιμοι.

Ὅσακις ἡ χεὶρ τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος ἠγγίξε τὴν χεῖρα τοῦ ἡ αἱ κόμαι αὐτῶν συνεπλέκοντο, ἐνῶ ἔκυπτον ἐπὶ τῆς μεμβράνης, ἡσθάνετο τὴν καρδίαν τοῦ πάλλουσαν ὡς κώδωνα φρουρίου ἐν ὥρᾳ κινδύνου, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ἠδύνατο να εἶπη, ἂν πρὸς δεξιὰν ἔπαλλεν ἢ πρὸς ἀριστεράν. Ἡ δὲ Ἰωάννα ἀναγνώσασα πολλάκις τὸν Ὠριγένη, τὸν Χρυσόστομον καὶ τοὺς κανόνας τοῦ Νηστευτοῦ ἐγνώριζε τὰ πάντα θεωρητικῶς· ἠδύνατο μάλιστα καὶ να συζητήσῃ περὶ τῶν τοιούτων, μεταχειριζομένη τὰς τεχνικὰς ἐκεῖνας λέξεις, αἵτινες εἰς μόνους τοὺς ἰατροὺς, τὰς πόρνας καὶ τοὺς θεολόγους εἶναι γνωσταί. Ἀλλὰ μόνη μετ' ἀνδρὸς τότε πρώτην φορὰν εὕρισκετο, ἡ δὲ ἀμηχανία αὐτῆς ἠῤῥαξε καθ' ἐκάστην, ὡς ἡ τῶν Ἀγγλῶν περιηγητῶν ἐν μέσῳ τῶν νεκροπόλεων τῆς Αἰγύπτου, τὰς ὁποίας τόσον καλά ἐσπούδασαν ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ἡ θέσις τῶν δύο νεανίσκων κατήντα καθ' ἡμέραν μᾶλλον ἀφόρητος. Οὔτε ὁ Φρουμέντιος ἐγνώριζε τί να ζητήσῃ, οὔτε ἡ Ἰωάννα τι πρῶτον να προσφέρῃ. Ἐν τούτοις ἡ ἀντιγραφή ἐπλησίαζεν εἰς τὸ τέλος· μόνη ἀπελείπετο ἡ πρὸς Ἑβραίου ἐπιστολή καὶ ἔπειτα πικρὸς καὶ ἀναπόφευκτος ἐπήρχετο ὁ χωρισμός. Πολλάκις ἡ Ἰωάννα ὡς ἄλλη Πηνελόπη ἀπέξεε τὴν νύκτα, ὅσα τὴν προτεραίαν εἶχον γράψῃ. Ὁ σύντροφος αὐτῆς ἐννοεῖ τὸ τέχνασμα, ἐμάντευε τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καὶ ἠρυσθρία.. ἡ ἐξέπεμπε στεναγμούς, ἱκανοὺς να κινήσωσι τὰς πτέρυγας ἀνεμομύλου, ἀλλ' εἰς ταῦτα μόνον περιωρίζετο, ἡ δὲ ἡμέρα παρήρχετο ὡς αἱ ἄλλαι, πλήρης πόθων ματαίων καὶ ἐλπίδων διαψευδομένων. Ἀλλ' οὔτε σύ, ἀναγνώστα, οὐτ' ἐγὼ ἔχομεν τόσας ἡμέρας να χάσωμεν. Ἄλλως δὲ γράφων ἀληθῆ ἱστορίαν δεν δύναμαι να μιμηθῶ τοὺς ποιητὰς ἢ συγγραφεῖς ἐκείνους, οἵτινες σωρεῦντες παλμούς, δάκρυα, ἐρυθήματα καὶ ἄλλα πλατωνικά ἐφόδια ζευγνύουσιν ἀνά δύο τοὺς μελιρρῦτους στίχους των, ὡς οἱ γεωργοὶ εἰς τὸ ἄροτρον τοὺς βόας, ἢ τορνεύουσι περιόδους στρογγύλας ὡς τοὺς μαστοὺς τῆς Αφροδίτης. Ὁ μέγας Δάντης ὠνόμαζε τοὺς τοιούτους μαστροπούς, ἀλλ' εἰς ἐμὲ οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε τὸ ἐπάγγελμα ἀρέσκει. Ἀφίνων λοιπὸν ἀμφοτέρω ταῦτα εἰς τὸν Πλάτωνα, τὸν Ὄβιδιον, τὸν Πετράρχην καὶ τοὺς δακρυρροοῦντας ὄπαδούς

πάνω στο οποίο κυλιόταν ο Άγιος Φραγκίσκος για να κατασιγάσει τους πειρασμούς της σάρκας. Έτσι, η αντιγραφή των επιστολών του Αποστόλου Παύλου προχωρούσε γρήγορα, οι σχέσεις του όμως με την Ιωάννα έμεναν στάσιμες.

Κάθε φορά που το χέρι της ηρωίδας μας άγγιζε το χέρι του ἢ τα μαλλιά τους ηπλέκονταν, καθώς σκύβανε πάνω στην περγαμηνή, ένιωθε την καρδιά του να πάλλεται σαν καμπάνα φρουρίου σε ώρα κινδύνου, αλλά ούτε κι αυτός ο ίδιος δεν μπορούσε να πει αν παλλόταν προς τα δεξιά ἢ προς τα αριστερά. Η Ιωάννα, έχοντας διαβάσει πολλές φορές τον Οριγένη, τον Χρυσόστομο και τους κανόνες του Νηστευτή, ἤξερε τα πάντα θεωρητικά. Μπορούσε μάλιστα και να συζητήσει για αυτά, χρησιμοποιώντας εκείνες τις τεχνικές λέξεις που είναι γνωστές μόνο στους γιατρούς, στις πόρνες και στους θεολόγους. Αλλά βρισκόταν μόνη με άντρα τότε για πρώτη φορά, και η αμηχανία της μεγάλωνε κάθε μέρα, όπως η αμηχανία των Άγγλων περιηγητῶν ανάμεσα στις νεκροπόλεις της Αιγύπτου, τις οποίες έχουν μελετήσει τόσο καλά απ' τα βιβλία.

Η θέση των δύο νέων γινόταν μέρα με τη μέρα ὄλο και πιο ἀφόρητη. Οὔτε ο Φρουμέντιος ἤξερε τι να ζητήσῃ, οὔτε ἡ Ιωάννα τι να πρωτοπροσφέρει. Ωστόσο, ἡ ἀντιγραφή πλησίαζε στο τέλος. Μόνον ἡ ἐπιστολή προς Ἑβραίου ἀπέμενε και μετὰ θα ἔρχονταν ὁ πικρὸς και ἀναπόφευκτος χωρισμός. Πολλές φορές ἡ Ιωάννα, σαν ἄλλη Πηνελόπη, ἔσβηνε ξύνοντας τὴ νύχτα ὁ, τι εἶχαν γράψῃ τὴν προηγούμενη μέρα. Ὁ σύντροφός της καταλάβαινε τὸ τέχνασμα, μάντευε τὸν σκοπὸ του και κοκκίνιζε ἢ ἄφηνε στεναγμούς ικανοὺς να κινήσουν τα φτερά ενός ανεμόμυλου, ὡστόσο περιοριζόταν μόνον σε αυτά. Η μέρα κυλούσε ὅπως και οι ἄλλες, γεμάτη μάταιους πόθους και διαψευδόμενες ἐλπίδες. Αλλά οὔτε ἐσύ, ἀναγνώστη, οὔτε ἐγὼ ἔχομεν τόσες μέρες να χάσουμε. Ἄλλωστε, μιας και γράφω μια ἀληθινή ἱστορία, δεν μπορῶ να μιμηθῶ τοὺς ποιητῆς ἢ τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους, που σωρεῦντες παλμούς, δάκρυα, κοκκινίσματα και ἄλλα πλατωνικά στολίδια, ζευγαρώνουν ἀνά δύο τοὺς μελωδικούς στίχους τους, ὅπως οι γεωργοί ζευγαρώνουν τα βόδια στο ἄροτρο ἢ τορνεύουν φτιάχνουν στρογγυλές φράσεις ὅπως τα στήθη της Αφροδίτης. Ὁ μέγας Δάντης τοὺς ὠνόμαζε μαστροπούς, ἀλλά σε μένα οὔτε τὸ ὄνομα οὔτε τὸ ἐπάγγελμα μου ἀρέσει. Αφήνοντας λοιπὸν και τα δύο αυτά στον Πλάτωνα, τὸν Ὄβιδιο, τὸν Πετράρχη και τοὺς δακρυβρεχτοὺς ὄπαδούς τους, θα παρουσιάζω

των, θέλω παριστὰ ἀείποτε τὴν ἀλήθειαν γυμνήν
καὶ ἀκτένιστον, ὡς ὅτε ἐκ τοῦ φρέατος ἐξῆλθεν.

Οἱ δύο ἐρασταὶ εἶχον τελειώσει τὴν
ἀντιγραφὴν τῆς τελευταίας ἐπιστολῆς τοῦ
Ἀποστόλου, ὁ δὲ ἥλιος, ὃν ὁ Γαλιλαῖος δεν εἶχεν
ἀκόμη καταδικάσει εἰς ἀκινήσιαν, ἐπέβαινε τὴν
καθημερινὴν αὐτοῦ περιστροφὴν. Ἦτο ἡ ὥρα,
καθ' ἣν οἱ βόες ἐπιστρέφουσιν εἰς τὸν σταῦλον, οἱ
δὲ χριστιανοὶ ἀσπάζονται τὴν Παρθένον διὰ τοῦ
«Χαίρε Μαρία». Ὁ κώδων εἶχε προσκαλέσει τὰς
καλογραίας εἰς τὴν ἐσπερινὴν προσευχὴν καὶ
οὐδεὶς ἤχος ἠκούετο πλέον εἰς τοὺς διαδρόμους
τοῦ μοναστηρίου. Ἡ Ἰωάννα ἐκάθητο πλησίον τοῦ
παραθύρου φυλλολογούσα τόμον τῆς Ἀγ.
Γραφῆς, ὁ δὲ Φρουμέντιος ἠτένιζεν ἐν ἐκστάσει
πρὸς τὴν σύντροφον αὐτοῦ, ἣν ὁ δὴ ἥλιος,
διερχόμενος διὰ τῶν ἐρυθρῶν ὑαλίων τοῦ κελλίου
περιέστεφε διὰ κύκλου ἀκτινοβόλου, ὡς οἱ Ῥώσοι
ζωγράφοι τὰς κεφαλὰς τῶν Ἁγίων. Ἡ ἡμετέρα
ἡρώϊς δεκαεπταετῆς τότε οὐσα δεν ὠμοίαζε τὰς
λευκὰς καὶ ἀγγελομόρφους ἐκεῖνας παρθένους,
τὰς ὁποίας δεν τολμᾷ τις νὰ ἐγγίση, φοβούμενος
μὴ ἀνοιξοσι τὰ πτερὰ των, οὐδὲ ἠδύνατο πρὸς
κάλυκα ῥόδου νὰ παραβληθῆ, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς
τὸ φυτὸν ἐκεῖνο τῆς θερμῆς Παλαιστίνης, τὸ
ὁποῖον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κλάδου οὐ μόνον εὐοσμία
ἄνθη, ἀλλὰ καὶ ὀρεκτικούς καρπούς προσφέρει εἰς
τὸν πεινῶντα ὁδοιπόρον. Ἡ σκιά τὸ κελλίου καὶ ἡ
καλὴ τράπεζα τῆς μονῆς εἶχον στερεώσει τὰς
σάρκας καὶ ἀπαλύνει τὸ δέρμα τῆς ἡμετέρας
ἡρώϊδος, ἡ δὲ κόμη αὐτῆς ἄπαξ μόνον
ψαλιδισθεῖσα ἐκυμαίνετο πυκνοτέρα ἢ πρότερον
ἐπὶ τῶν στρογγύλων ὤμων. Πάντα ταῦτα ἦσαν τῆ
ἀληθείᾳ ὁπωσοῦν ἀκτένιστα, ἀπεριποίητα καὶ
ἡμελημένα, ἀλλὰ κατὰ τὸν ποιητὴν³³³ οὔτε ὁ
καθαρὸς χρυσὸς ἔχει ἀνάγκην χρυσώσεως οὔτε τὸ
ῥόδον προσθέτου εὐωδίας ὁ ὅτε ὁ κρίνος ψιμυθίου

πάντα τὴν ἀλήθεια γυμνήν καὶ ἀκτένιστη, ὅπως ὅταν
βγήκε ἀπὸ το πηγάδι³³².

Οἱ δύο ἐραστὲς εἶχαν τελειώσει τὴν ἀντιγραφὴν
τῆς τελευταίας ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου. Ὁ ἥλιος,
που ὁ Γαλιλαῖος δεν εἶχε ἀκόμα καταδικάσει σε
ἀκινήσιαν, ολοκλήρωνε τὴν καθημερινὴν του
περιστροφὴν. Ἦταν ἡ ὥρα που τα βόδια ἐπιστρέφουν
στο σταβλὸ καὶ οἱ χριστιανοὶ ψέλνουν τὸ "Χαίρε
Μαρία" στὴν Παναγία. Ἡ καμπάνα καλοῦσε τὶς
καλογραφίες στὴν ἐσπερινὴν προσευχὴ καὶ κανένας
ἤχος δεν ἀκουγόταν πλέον στους διαδρόμους τοῦ
μοναστηρίου. Ἡ Ἰωάννα καθόταν δίπλα στο
παραθύρο, ξεφυλλίζοντας ἕναν τόμο τῆς Ἀγίας
Γραφῆς, ἐνῶ ὁ Φρουμέντιος ἀτένιζε ἐκστατικὰ τὴ
συντρόφισσά του, τὴν ὁποία ὁ ἥλιος, που ἔδουε
περνώντας μέσα ἀπὸ τὰ κόκκινα τζάμια τοῦ κελλιοῦ,
τὴν περιέβαλλε με ἕνα φωτεινὸ κύκλο, ὅπως οἱ
Ῥώσοι ζωγράφοι ζωγράφιζαν τὰ κεφάλια τῶν Ἁγίων.
Ἡ ἡρώϊδα μας, δεκαεπτὰ χρονῶν τότε, δεν ἔμοιαζε με
τὶς λευκὲς καὶ ἀγγελικὲς ἐκεῖνες παρθένες, που
κανεὶς δεν τολμᾷ νὰ ἀγγίξει ἀπὸ φόβο μήπως
ανοίξουν τὰ φτερά τους, οὔτε μποροῦσε νὰ
συγκριθεῖ με μπουμπούκι τριαντάφυλλου. Ἐμοιαζε
μᾶλλον σαν ἐκεῖνο τὸ φυτὸ τῆς θερμῆς Παλαιστίνης,
τὸ ὁποῖο στο ἴδιο κλαδί προσφέρει στον πεινασμένο
πεζοπόρο ὄχι μόνον εὐωδιαστὰ ἄνθη, ἀλλὰ καὶ
ὀρεκτικούς καρπούς. Ἡ σκιά τοῦ κελλιοῦ καὶ ἡ καλὴ
διατροφή τοῦ μοναστηριοῦ εἶχαν σφίξει τὶς σάρκες
καὶ ἀπαλύνει τὸ δέρμα τῆς ἡρώϊδας μας, ἐνῶ τὰ
μαλλιά της, κομμένα μόνον μιὰ φορὰ, κυμάτιζαν πιο
πυκνὰ ἀπὸ πρὶν στους στρογγυλοὺς ὤμους της. Ὅλα
αὐτὰ, βέβαια, ἦταν κάπως ατημέλητα, ἀκομψὰ καὶ
παραμελημένα, ἀλλὰ, ὅπως ἔλεγε ὁ ποιητὴς οὔτε ὁ
καθαρὸς χρυσὸς χρειάζεται χρυσώμα, οὔτε τὸ
τριαντάφυλλο ἐπιπλέον εὐωδία, οὔτε τὸ κρίνο
καλλυντικά³³⁴, οὔτε, νομίζω, μιὰ δεκαεπτὰχρονη
κοπέλα ἀρώματα καὶ χτενίσματα.

³³² Σύμφωνα με τὸν θρύλο τοῦ 19ου αἰῶνα, **οἱ δρόμοι τῆς Ἀλήθειας καὶ τοῦ Ψέματος** κάποτε διασταυρώθηκαν. Τὸ Ψέμα καλημέρισε τὴν Ἀλήθεια: «Ὡραία μέρα σήμερα». Ἡ Ἀλήθεια γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ κοίταξε γύρω της, καθὼς καὶ τὸν οὐρανὸ, καὶ, ὄντως, ἡ μέρα ἦταν ωραία. Περπάτησαν γιὰ λίγο μέχρι ἔφτασαν σὲ ἕνα μεγάλο πηγάδι γεμάτο νερό. Τὸ Ψέμα βούτηξε τὸ χέρι του στο νερό της καὶ της εἶπε: «Ὡραία καὶ ζεστό τὸ νερό. Θεὸς νὰ κολυμπήσουμε μαζί!». Καὶ πάλι, ὁμως, ἡ Ἀλήθεια ἦταν καχύποπτη. Δοκίμασε με τὸ χέρι της τὸ νερό καὶ πράγματι ἦταν ζεστό. Μπήκαν καὶ οἱ δυο στο νερό καὶ κολυμπούσαν γιὰ πολλή ὥρα, ὅταν τὸ Ψέμα, βγήκε ἀπὸ τὸ πηγάδι, φόρεσε τὰ ρούχα τῆς Ἀλήθειας καὶ εξαφανίστηκε. Ἡ Ἀλήθεια, θυμωμένη, βγήκε ἀπὸ τὸ πηγάδι καὶ, γυμνὴ, ἔτρεχε, ψάχνοντας γιὰ τὸ Ψέμα, ὥστε νὰ πάρει πίσω τὰ ρούχα της. Ὁ κόσμος που τὴν εἶδε γυμνὴ, γύριζε τὸ βλέμμα τοῦ αλλοῦ -εἴτε ἀπὸ ντροπὴ εἴτε ἀπὸ θυμὸ. Ἡ Ἀλήθεια ντροπιασμένη μῆθε ξανά στο πηγάδι καὶ ἔμεινε ἐκεῖ γιὰ πάντα. Ἀπὸ τότε, τὸ Ψέμα γυρίζει ἀνενόχλητο, φορώντας τὰ ρούχα τῆς Ἀλήθειας, ικανοποιώντας τὶς ἐπιθυμίες τῶν ἀνθρώπων που δεν θέλουν νὰ δουν κατὰματα, τὴ γυμνὴ ἀλήθεια...

³³³ Τὸν Σαϊκσπῆρον

³³⁴ Πιθανότατα ἀπὸ τὸν **Ρωμαῖο καὶ Ιουλιέτα**, Πράξη 2, στιχ. 87 κ.ε.

What's Montague? it is nor hand, nor foot,
Nor arm, nor face, nor any other part
Belonging to a man. O, be some other name!
Μοντένης, ἀρα, τι θα πει; πόδι, χέρι δεν εἶναι
βραχίονας ἢ πρόσωπο, ἢ κάποιο ἄλλο κομμάτι
που ἀνήκουνε σὲ ἄνθρωπο. Ὡ τ' ὄνομα ν' ἀλλάξει!

οὔτε δεκαεπταετής, νομίζω, νεᾶνις μύρων καὶ βοστρυχισμάτων.

Ὁ Φρουμέντιος ἐξηκολούθει νὰ σιωπᾷ, ἡ δὲ Ἰωάννα νὰ στρέφῃ τὰ φύλλα τῆς Γραφῆς, ὅτε μὲν ψιθυρίζουσα μεταξὺ τῶν ὁδόντων, ὅτε δὲ ἐδάφιόν τι ἀναγινώσκουσα μεγαλοφώνως. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἔπαυσε νὰ φυλλομετρήῃ καὶ διὰ φωνῆς μελιχίου, ὡς νέας Ἰνδῆς ἐπαδούσης ὄφιν φαρμακερόν, ἤρξατο ν' ἀναγινώσκη:

«Ἄσμα ἀσμάτων, ὃ ἐστὶ Σαλομών. Φιλησάτω μὲ ἀπὸ φιλημάτων στόματος αὐτοῦ. Ἀγαθοὶ οἱ μαστοὶ σου ὑπὲρ οἶνον καὶ ὀσμὴ μύρων σου ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα· μύρον ἐκκενωθὲν ὄνομά σου· διὰ ταῦτα αἱ νεᾶνιδες ἠγάπησαν σέ. Ἴδου εἰ καλός, ἀδελφιδός μου, καὶ ὠραῖος πρὸς κλίνην ἡμῶν· σύσκιος ἀνάμεσον τῶν μαστῶν μου ἀύλισθήσεται. Ἐλθέ, ἀδελφιδέ μου, ἐξέλθωμεν εἰς ἀγρόν· εὐροῦσα σὲ ἔξω φιλήσω σέ· ἐκεῖ δώσω τοὺς μαστοὺς μου σοί. Στηρίζατε μὲ ἐν μύροις, στιβάσατε μὲ ἐν μήλοις, ὅτι τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ. Θές μὲ ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὴν καρδίαν σου, ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου. Κρατερὰ ὡς θάνατος ἀγάπη· ὕδωρ πολὺ οὐ δυνησεται σβέσαι καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσιν αὐτήν».

Ταῦτα ἤκουεν ὁ Φρουμέντιος καὶ μὴ γνωρίζων ὅτι τὰ μῆλα, οἱ μαστοὶ καὶ τὰ φιλήματα ἐκεῖνα ἦσαν προφητικαὶ ἀλληγορίαι εἰκονίζουσαι τὴν μέλλουσαν τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἀγάπην, ἠσθάνετο τὰς σάρκας καὶ τὰς τρίχας τοῦ φρισοῦσας ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, ὡς ὁ Ἰώβ ὑπὸ τοῦ τρόμου. Ἀνὰ ἕκαστον στίχον τῆς οὐρανίας ἐκείνης ἐπώδης ἐπλησίαζεν ἐν βῆμα πρὸς τὴν ἀναγνώστριαν, κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον ἐδάφιον εὐρίσκετο πρὸ αὐτῆς γονυπετής. Ἡ Ἰωάννα ἀνήγειρε τότε τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ βιβλίου καὶ τὰ βλέμματα ἀντικρύσθησαν τῶν δύο ἐραστῶν. Ὅποτε εὐρίσκεται τις εἰς τὸ χεῖλος κρημνοῦ (καὶ τοιαύτη, νομίζω, ἦτο ἡ θέσις τῆς ἡμετέρας ἠρωίδος) πρέπει, λέγουσι, νὰ κλείῃ τοὺς ὀφθαλμούς, εἰ δὲ μὴ, ζαλίζεται καὶ πίπτει· ἀλλ' ἐκείνη δὲν ἐκλείσει τοὺς ὀφθαλμούς, ὥστε ἔπεσε... τὸ βιβλίον ἐκ τῆς χειρὸς τῆς καὶ

Ὁ Φρουμέντιος συνέχιζε νὰ σιωπᾷ, ἐνῶ ἡ Ἰωάννα γύριζε τὶς σελίδες τῆς Γραφῆς, ἀλλοτε ψιθυρίζοντας ἀνάμεσα στα δόντια καὶ ἀλλοτε διαβάζοντας δυνατὰ κάποιο ἐδάφιο. Ἀλλὰ σύντομα σταμάτησε νὰ ξεφυλλίζει καὶ με γλυκιά φωνή, σαν νεαρή Ἰνδὴ που τραγουδάει σὲ ἓνα φαρμακερὸ φίδι, ἀρχισε νὰ διαβάζει:

"Ἄσμα Ἀσμάτων, που εἶναι του Σολομώντα. Ἀς με φιλήσει, με τα φιλιὰ του στόματός του. Εἶναι πιο ὁμορφα τα στήθη σου ἀπὸ το κρασί, καὶ ἡ μυρωδάτη σου ἀύρα ἀπὸ ὅλα τα ἀρώματα. Μύρο που χύνεται εἶναι τὸ ὄνομά σου. Γι' αὐτὸ οἱ νεαρές σε ἀγάπησαν. Δες πόσο εἶσαι ὠραῖος, ἀδελφέ μου, καὶ ὁμορφος γιὰ το κρεβάτι μας. Ἐλα στον ἴσκιο του στήθους μου νὰ ξεκουραστεῖς. Ἐλα, ἀδελφέ μου, ἀς βγοῦμε στην ἐξοχή. Εκεί θα σε βρῶ καὶ θα σε φιλήσω. Εκεί θα σου δώσω τὸ στήθος μου. Δώστε μου μύρα γιὰ νὰ ἀρωματιστώ, στρώσε μου τὸ κρεβάτι με μήλα, γιὰτί εἶμαι πληγωμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Βάλε με σαν σφραγίδα πάνω στην καρδιά σου, σαν σφραγίδα στο χέρι σου. Ἰσχυρὴ σαν τὸν θάνατο εἶναι ἡ ἀγάπη. Πολλὰ νερά δὲν μποροῦν νὰ τὴ σβήσουν, οὔτε οἱ ποταμοὶ δὲν μποροῦν νὰ τὴ πνίξουν."

Αὐτὰ ἀκούγε ὁ Φρουμέντιος, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἤξερε ὅτι τὰ μῆλα, τὰ στήθη καὶ τὰ φιλιὰ ἐκεῖνα ἦταν προφητικὲς ἀλληγορίες που συμβόλιζαν τὴν μέλλοντικὴ ἀγάπη τοῦ Σωτῆρα πρὸς τὴν Ἐκκλησία του, ἐνιωθε τὶς σάρκες καὶ τὶς τρίχες του νὰ σηκώνονται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, ὅπως τοῦ Ἰώβ ἀπὸ τὸ φόβο. Με κάθε στίχο ἐκείνου τοῦ οὐρανοῦ ὕμνου, πλησίαζε ἓνα βῆμα πρὸς τὴν ἀναγνώστρια, καὶ στο τελευταῖο ἐδάφιο βρέθηκε γονατιστὸς μπροστά της. Ἡ Ἰωάννα σήκωσε τότε τὸ κεφάλι της ἀπὸ τὸ βιβλίον καὶ τὰ βλέμματα τῶν δύο ἐραστῶν συναντήθηκαν. Ὅταν κάποιος βρῖσκεται στο χεῖλος γκρεμοῦ (καὶ σὲ τέτοια θέση, νομίζω, ἦταν ἡ ἠρωίδα μας), λένε ὅτι πρέπει νὰ κλείσει τὰ μάτια του, ἀλλιῶς ζαλίζεται καὶ πέφτει. Ἀλλὰ ἐκείνη δὲν ἐκλείσει τὰ μάτια, με ἀποτελεσμα νὰ πέσει... τὸ βιβλίον ἀπὸ τὸ χέρι της καὶ

What's in a name? that which we call a rose
By any other name would smell as sweet;
So Romeo would, were he not Romeo call'd,
Retain that dear perfection which he owes

Καὶ τι σημαίνει τ' ὄνομα; **Αὐτὸ που λέμε ρόδο.**
Ἰδία γλυκὰ μοσχοβολά, ὅπως καὶ νὰ το πούμε.
Ἔτσι καὶ ὁ Ρωμαῖός μου, Ρωμαῖο ἀν δὲν τον 'λέγαν,
τὴ χάρη δὲν θα ἔχανε που 'χει ἀπὸ φυσικοῦ του

Quel giorno piu non vi leggero avanti³³⁵.

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Πρωσίας κατὰ τὴν μετὰ τὸ Κριμαϊκὸν πόλεμον εἰρήνην ἐζήτηε πτερόν αἰτοῦ, ἵνα ὑπογράψῃ τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τίτλους του εἰς τὴν συνθήκην· ἐγὼ δὲ ἐκ τῆς πτέρυγος τοῦ Ἑρωτος ἐπεθύμουν νὰ ἔχω πτερόν, ἵνα δι' αὐτοῦ περιγράψω τοῦ νέου ζεύγους τὴν ἐφήμερον εὐδαιμονίαν. Μοναξία, ἡσυχία, ἄφθοнос τροφή, ἕαρος πνοαί, οὐδὲν ἔλειπεν αὐτοῖς ἐξ ὧσων καθιστῶσιν εὐδαίμονας τοὺς ἐραστάς. Ἡ Ἰωάννα ἀπαλλαγεῖσα χάριν τῆς ἀντιγραφῆς ἀπὸ τῶν ὀρθρων, τῶν ἀναγνώσεων, προσκυνήσεων καὶ ἄλλων μοναστικῶν ἀγγαρειῶν, ἠδύνατο ἀπὸ πρῶιας μέχρι νυκτὸς νὰ μένῃ μετὰ τοῦ συντρόφου της. Ἀλλὰ καίτοι μεσοῦντος τοῦ Ἰουνίου, πάλιν σύντομοι ἐφαίνοντο αἱ ἡμέραι εἰς τὰ ἀκόρεστα τῶν νεανίσκων χεῖλη. Πολλάκις κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ἔσπερινου καθήμενοι πλησίον τοῦ ἀνοικτοῦ παραθύρου, ἐνῶ οἱ κῶδωνες ἀντήχουν πενθίμως, ὡς εἰ ἐθρήνουν τὴν θνήσκουσαν ἡμέραν, ἐστέναζον κακεῖνοι καί, ὡς ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ἔλεγον «στήθι» τῷ ἡλίῳ· ἀλλ' οὗτος μὲν ἐπορευέτο νὰ φωτίσῃ τοὺς ἀντίποδας, οἱ δὲ ἐρασταὶ περιέμενον τὴν ἐπιούσαν.

Δέκα ἀκόμη ἡμέρας δὴλθον ἐντὸς τοῦ στενοῦ ἐκείνου κελλίου, γράφοντες, τρώγοντες, ἀσπαζόμενοι καὶ ἄλλο ἐλάττωμα μὴ εὐρίσκοντες εἰς τὸν καιρὸν, ὅστις ἦτο ὠραῖος, εἰμὴ μόνον ὅτι ἔφευγε ταχύς. Ἀλλὰ τέλος ἀνέτειλεν ἡ ἀποφράς τοῦ χωρισμοῦ ἡμέρα. Ἡ ἀντιγραφή τοῦ Ἀγ.

ἔτσι δεν διαβάσανε κείνη τη μέρα ἄλλο.³³⁶

Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Πρωσίας, κατὰ τὴν εἰρήνην μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμο, ζήτησε ἓνα φτερό αἰτοῦ γιὰ νὰ υπογράψῃ τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τίτλους του στὴ συνθήκη. Εγώ, ὅμως, θὰ ἠθέλα νὰ ἔχω ἓνα φτερό ἀπὸ τὶς φτερούγες τοῦ Ἑρωτα, γιὰ νὰ περιγράψω μὲ αὐτὴν ἐφήμερη εὐδαιμονία τοῦ νέου ζεύγους. Μοναξιά, ἡσυχία, ἀφθονο φαγητό, ἀνοιξιὰτικα αεράκια, τίποτε δὲν ἔλειπε ἀπὸ αὐτὰ που κάνουν τοὺς ἐραστὲς εὐτυχισμένους. Ἡ Ἰωάννα, ἀπαλλαγμένη χάρις στὴν ἀντιγραφή ἀπὸ τοὺς ὀρθρους, τὶς ἀναγνώσεις, τὶς προσκυνήσεις καὶ τὶς ἄλλες μοναστηριακὲς ἀγγαρεῖες, μποροῦσε νὰ μένῃ ἀπὸ τὸ πρῶι μέχρι τὸ βράδυ μὲ τὸν σύντροφό της. Ἀλλὰ παρόλο που εἶχε μεσιάσει ὁ Ἰούνιος, οἱ μέρες καὶ πάλι φαίνονταν μικρὲς στὰ ἀχόρταγα χεῖλη τῶν νέων. Πολλὲς φορὲς, τὴν ὥρα τοῦ ἔσπερινου, καθισμένοι δίπλα στο ἀνοικτὸ παράθυρο, ἐνῶ οἱ καμπάνες ἐβγαζαν θλιμμένους ἤχους, σαν νὰ θρηνοῦσαν τὴν ἡμέρα που πέθαινε, στενάζαν καὶ ἐκεῖνοι κα, ὅπως ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ἔλεγαν "στάσου" στὸν ἥλιο, ὅμως αὐτὸς πορευόταν γιὰ νὰ φωτίσει τοὺς ἀντίποδες, ἐνῶ οἱ ἐραστὲς περιέμεναν τὴν ἐπόμενη.

Δέκα ἀκόμη μέρες πέρασαν μέσα σὲ ἐκεῖνο τὸ στενὸ κελλί, γράφοντας, τρώγοντας, φιλώντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ μὴ βρίσκοντας ἄλλο ἐλάττωμα στὸν καιρὸ, που ἦταν ὠραῖος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἔφευγε γρήγορα. Ἀλλὰ τελικὰ ἀνέτειλε ἡ ἀποφράδα μέρα τοῦ χωρισμοῦ. Ἡ ἀντιγραφή τοῦ Ἀγίου Παύλου εἶχε

³³⁵ Δάντου Κόλασις, ᾄσμα Ε΄

³³⁶ Το ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν **Κόλαση τοῦ Δάντη** ἀναφέρεται στὴν ἱστορία τοῦ Πάολο καὶ τῆς Φραντσέσκας, τῶν δύο μοιχῶν ἐραστῶν που συνάντησε ὁ Ποιητὴς ὅταν μῆκε στὴν Κόλαση, στὸν «κύκλο τῆς Λαγνείας». Εἰς οἱ κολασμένοι βασανίζονται συνεχῶς ἀπὸ μιὰ ἀδιάκοπη καταιγίδα, που τοὺς ταρακουνάει βίαια καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει ποτὲ νὰ ξεκουραστοῦν. Ὅπως στὴ ζωὴ οἱ λάγνοι ἀφήνονται νὰ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὸν ἀνεμο τῶν παθῶν τους, τώρα στὸ θάνατο καὶ στὴν αἰωνιότητα βιώνουν τὴν ἀνησυχία τῆς καταιγίδας. Ὁ Δάντης βλέπει δύο που τραβοῦν τὴν προσοχή του: εἶναι ἡ Φραντσέσκα ντὰ Ρίμινι καὶ ὁ Πάολο Μαλατέστα. Ἡ Φραντσέσκα διηγείται στὸν Δάντη τὴν ἱστορία τῆς καὶ ἐξηγεῖ τὸν λόγο που βρίσκεται ἐκεῖ. Ἡ ἐνοχὴ τῆς ἀφορὰ μιὰ ἀπαγορευμένη καὶ παθιασμένη ἀγάπη. Ὁ Πάολο καὶ ἡ Φραντσέσκα ἦταν κουνιάδοι καὶ ἐραστὲς. Τοὺς ἀνακάλυψαν σὲ μιὰ στιγμὴ πάθους, καὶ σκοτώθηκαν καὶ οἱ δύο ἀπὸ τὸν σύζυγο τῆς Φραντσέσκας, τὸν ἀδερφὸ τοῦ Πάολο. Ὡστόσο, παρ' ὅλα αὐτὰ, οἱ δυο τοὺς ἐξακολουθοῦν νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ ἐπιθυμοῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, καὶ τὸ πάθος τοὺς ἦταν ἀσταμάτητο. Ὄταν ὁ Δάντης τῆ ρωτᾷ πῶς ξεκίνησε ἡ ἱστορία τους, ἡ Φραντσέσκα λέει ὅτι, μέσα στους τοίχους τοῦ κομψοῦ παλατιοῦ στα τέλη τοῦ δέκατου τρίτου αἰῶνα στὴν Ἰταλία ὅπου ζοῦσε, μὲ τὸν σύζυγό της νὰ λείπει μακριὰ γιὰ δουλειές, οἱ δύο νέοι διάβασαν φωναχτὰ μαζί ἓνα μυθιστόρημα που ἀφηγοῦνταν τὶς περιπέτειες τοῦ Λάνσελοτ, τοῦ ἱππότη τοῦ βασιλιά Ἀρθούρου. Οἱ δυο τοὺς διάβασαν γιὰ τὸ πάθος τοῦ Λάνσελοτ πρὸς τὴν Γκουίνιβερ, μιὰ ἐπίσης παρὰνομη ἀγάπη, καθὼς ἡ Γκουίνιβερ ἦταν ἡ νύφη τοῦ βασιλιά Ἀρθούρου. Ἡ συνάντηση μεταξὺ τῶν δύο ἐραστῶν διευκολύνθηκε ἀπὸ ἓναν μεσάζοντα, τὸν Galehaut (Γκαλιότο). Ακριβῶς ὅπως ὁ Λάνσελοτ καὶ ἡ Γκουίνιβερ, ὁ Πάολο καὶ ἡ Φραντσέσκα συνειδητοποίησαν ὅτι ἔλκονταν ὁ ἓνας γιὰ τὸν ἄλλον. Ὁ Πάολο τῆ φίλησε καὶ οἱ δυο τοὺς παραδόθηκαν στὸ πάθος.

*Quando leggemmo il disiato riso
esser baciato da cotanto amante,
questi, che mai da me non fia diviso,
la bocca mi baciò tutto tremante.
Galeotto fu il libro e chi lo scrisse.
Quel giorno più non vi leggemmo avante.*

*Καὶ ὅπως διαβάζαμε γιὰ τὴν χαρὰ τοῦ πόθου
νὰ σὲ φιλάει δυνατὰ παρόμοιος ἐραστής,
ὅπως ἐκεῖνος, που ποτὲ δὲν θὰ τὴν παρατοῦσε,
φιλάει τὸ στόμα μου αὐτὸς μὲ τρέμουλο μεγάλο.
Βιβλίο καὶ ὁ που τὸ ἔγραψε γενήκανε Γκαλιότο
Κι ἔτσι δὲν διαβάσαμε τὴ μέρα ἐκείνη ἄλλο.*

Παύλου είχε τελειώσει πρό πολλού, ο δὲ ἡγούμενος ἔπεμπεν εἰς τὸν Φρουμέντιον ἡμίονον καὶ ῥητὴν διαταγὴν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μάνδραν. Ὁ δυστυχὴς νεανίσκος καταρῶμενος τοὺς ὄρκους του, τὸν Προεστῶτα καὶ τοὺς ἁγίους πάντας ὑπῆγε ν' ἀποχαιρετήσῃ τὴν φίλην του, κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ τὴν ὁδοιπορικὴν βακτηρίαν, ἀλλὰ τὰ δάκρυα αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ κρατήσῃ. Ἡ Ἰωάννα δὲν ἔκλαιε, διότι τινὲς τῶν συντρόφων τῆς ἦσαν παροῦσαι, αἱ δὲ γυναῖκες, ὅσω εὐαίσθητοι καὶ ἂν ἦναι, κλαίουσι μόνον ὅτε καὶ ὅπου πρέπει. Ἄν διστάζῃς περὶ τούτου, ἀναγνώστα, ἐρώτησον τοὺς πλοιάρχους καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἡ αυτοκράτειρα Ἰουδίθ, ἀφοῦ, ἵνα σώσῃ αὐτήν, ἐκρημνίσθη ἀπὸ ὑψηλοῦ παραθύρου ὁ ἀτυχὴς Ροβέρτος, ὑπεδέχθη μειδιώσα τὸν σύζυγον τῆς, ἡ βασίλισσα Μαργόττα, ἵνα διασκεδάσῃ πᾶσαν ὑποψίαν, ἐγέλα ἐνῶ ἀντικρὺ τῆς ἀποκεφαλίζετο χάριν αὐτῆς ὁ Βονιφάτιος, ἡ δὲ κόμισσα Καρούση κατησπάσθη τὸν βδελυρὸν αὐτῆς δεσπότην αἰμοσταγῆ ἐκ τοῦ φόνου τοῦ πιστοῦ φίλου τῆς. Οἱ χρονογράφοι ἀνύμνησαν τὴν γενναιότητα τῶν καρτεροψύχων τούτων δεσποινῶν, ἀλλ' ἐγὼ οὔτε τὰς ἡρώιδας ταύτας ἐθαύμασα ποτε οὔτε τὴν εὐαίσθησίαν τῶν εὐπαθῶν ἐκείνων Ἀγγλίδων, αἵτινες πορευόμεναι ν' ἀκούσωσι τὴν Ῥιστόρη σημειοῦσιν εἰς τὸ περιθώριον τῆς Μύρρας καὶ Μηδείας, ποῦ πρέπει νὰ δακρῶσιν.

Ἄλλ' ἅμα ἔμεινε καὶ πάλιν μόνη ἡ Ἰωάννα, ἠσθάνθη τὸ βάρος ἐκεῖνο εἰς τὸν στόμαχον, ὅπερ καταλαμβάνει ἡμᾶς, ἀφοῦ πολυφαγῆσωμεν χάσωμεν μητέρα, ἐρωμένην ἢ περιουσίαν. Κατὰ τὸν γέροντα Πλούταρχον τοῦ ἀληθοῦς ἔρωτος οὐδὲ τὴν σκιὰν γνωρίζουσιν αἱ γυναῖκες· ἐγὼ δὲ φρονῶ μᾶλλον ὅτι οὗτος εἶναι παρ' αὐταῖς παράσιτος τίς νόσος, πηγάζουσα ἐκ τῆς πλήξεως καὶ μοναξίας, ὡς αἱ φθειρὲς ἐκ τῆς ὀυπαρότητος. Αἱ γυναῖκες τοῦ κόσμου ἀφ' ἑνὸς εἰς ἄλλου ἀνδρὸς τὴν ἀγκάλην μεταβαίνουσαι καθ' ἐσπέραν (εἰς τὸν χορὸν ἐννοῶ) οὔτε νὰ στενάζωσιν ἔχουσι καιρὸν οὔτε ν' ἀγαπήσωσιν ἄλλο τι πλὴν τοῦ ῥιπιδίου των. Ὁμοιάζουσι τὸν ὄνον ἐκεῖνον, ὅστις ἔμεινε νήστις ἐν μέσῳ τεσσάρων σωρῶν τριφυλλίου, μὴ γνωρίζων ποῖον πρῶτον νὰ

τελειώσει προ πολλού, καὶ ὁ ἡγούμενος ἔστειλε στον Φρουμέντιο ἓνα μουλᾶρι καὶ ῥητὴ διαταγὴ νὰ ἐπιστρέψῃ στο μοναστήρι. Ὁ δυστυχὴς νέος, ρίχνοντας κατάρες στους ὄρκους του, στον ἡγούμενο καὶ στους ἁγίους πάντες, πῆγε νὰ ἀποχαιρετήσῃ τὴν ἀγαπημένην του, κρατῶντας στα χεῖρια του τὸ ραβδί γιὰ τὸ ταξίδι, ἀλλὰ δὲν μποροῦσε νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά του. Ἡ Ἰωάννα δὲν ἔκλαιγε, γιὰτί μερικὲς ἀπὸ τις συντρόφισσές τῆς ἦταν παρούσες, καὶ οἱ γυναῖκες, ὅσο εὐαίσθητες καὶ ἀν εἶναι, κλαίνε μόνον ὅταν καὶ ὅπου πρέπει. Ἀν ἀμφιβάλλεις γι' αὐτό, ἀναγνώστη, ρώτησε τους καπετάνιους καὶ τὴν ἱστορία. Ἡ αυτοκράτειρα Ἰουδίθ, ἀφοῦ, γιὰ νὰ τὴ σώσει, ὁ ἀτυχὸς Ροβέρτος ἔπεσε ἀπὸ ἓνα ψηλὸ παράθυρο, ὑποδέχτηκε χαμογελαστὴ τὸν σύζυγό τῆς, ἡ βασίλισσα Μαργκότ³³⁷, γιὰ νὰ διασκεδάσει κάθε υποψία, γελοῦσε ἐνῶ ἀπέναντί τῆς ἀποκεφαλίζετο ὁ Βονιφάτιος γιὰ χάρη τῆς, καὶ ἡ κόμισσα Καρούση γέμιζε φιλιὰ τὸν βδελυρὸ τῆς ἀφέντη που ἔσταζε ἀκόμα αἷμα ἀπὸ τὴ δολοφονία τοῦ πιστοῦ ἐραστή τῆς. Οἱ χρονογράφοι ὑμνησαν τὴ γενναιότητα αὐτῶν των ψυχραίων δεσποινῶν, ἀλλὰ ἐγὼ οὔτε ποτέ θαύμασα αὐτές τις ἡρώιδες οὔτε τὴν εὐαίσθησίαν ἐκείνων των λεπτεπίλεπτων Ἀγγλίδων, που πηγαίνοντας νὰ δουν μιὰ παράσταση τῆς Ριστόρη σημειῶνουν στο περιθώριο τῆς Μύρρας καὶ τῆς Μηδείας ποῦ πρέπει νὰ δακρῶσιν.

Ἀλλὰ μόλις ἔμεινε καὶ πάλιν μόνη ἡ Ἰωάννα, ἔνωσε ἐκεῖνο τὸ βάρος στο στομάχι, που μας πιάνει ἀν χάσουμε μητέρα, ἐρωμένη, περιουσία ἢ ἀφοῦ φάμε πολὺ. Κατὰ τὸν γέροντα Πλούταρχο, οἱ γυναῖκες δὲν γνωρίζουν οὔτε τὴν σκιά τοῦ ἀληθινοῦ ἔρωτα. Ἐγὼ, ὅμως, νομίζω μᾶλλον ὅτι αὐτὸς εἶναι μιὰ παρασιτικὴ γυναικεῖα ἀσθένεια, που πηγάζει ἀπὸ τὴν πλήξη καὶ τὴ μοναξιά, ὅπως οἱ ψείρες ἀπὸ τὴν βρωμιά. Οἱ κοσμικὲς κυρίες, περνώντας ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά τοῦ ἐνός ἀντραρὰ στην ἀγκαλιά ἄλλου κάθε βράδῳ (ἐννοῶ στον χορὸ), δὲν ἔχουν οὔτε χρόνον νὰ στενάζουν οὔτε νὰ ἀγαπήσουν τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν βεντάλια τους. Μοιάζουν με ἐκεῖνον τὸν γάιδαρο, που ἔμεινε νηστικός ἀνάμεσα σε τέσσερις σωρούς τριφυλλίου, μὴ γνωρίζοντας ποῖον νὰ προτιμήσῃ πρῶτο. Ἴσως νὰ γελιέμαι, ἀλλὰ ὅσες

³³⁷ Ἡ **βασίλισσα Μαργκό** ἦταν ἡ **Μαργκερίτα ντε Βαλουά**, σύζυγος τοῦ βασιλιά τῆς Γαλλίας. Εἶχε αρκετοὺς ἐραστὲς σὲ ὅλη τῆς τὴ ζωὴ. Ἐνας ἀπὸ τους πιο διάσημους ἐραστὲς τῆς ἦταν ὁ Joseph Boniface de La Môle, ἓνας Γάλλος ευγενὴς. Ἡ σχέση τους ἦταν ἰδιαίτερα ἀμφιλεγόμενη, εἰδικὰ δεδομένου τοῦ γάμου τῆς Μαργκό με τὸν Ερρίκο Δ' τῆς Γαλλίας. Ἡ σχέση τῆς με τὸν La Môle ἀπεικονίζεται στο μυθιστόρημα τοῦ Αλεξάνδρου Δουμά, "[La Reine Margot](#)", τὸ ὁποῖο μυθιστορηματοποιεῖ ἱστορικὰ γεγονότα γύρω ἀπὸ τους Γαλλικοὺς θρησκευτικὸς πολέμους. Στὸ μυθιστόρημα, ἡ σχέση τῆς Margot με τὸν La Môle παίζει σημαντικό ρόλο στὴν πλοκὴ τῆς ἱστορίας. Ἡ ὑπόθεση ἔχει γυριστῆ καὶ σὲ ομώνυμη κινηματογραφικὴ ταινία τὸ 1994.

προτιμήση. Πιθανόν ν' ἀπατώμαι, ἀλλ' ὅσας ἐρωτολήπτους ἐγνώρισα, ἦσαν ἢ κατάκλειστοι ἢ κορασίδες, φρουρούμεναι ὑπὸ ἀγρύπνων γονέων ὡς τὰ μήλα τῶν Ἑσπερίδων, ἢ πολύπειροι δέσποιναι, ἀριθμούσαι περισσότερα ἔτη παρά ὀδόντας.

Ἡ ἀθυμία τῆς πτωχῆς Ἰωάννας μόνης μεταξὺ τῶν τεσσάρων ἐκείνων τοίχων, ὅπου χθές ἀκόμη ἀντήχουν τοσοῦτοι ἐρωτικοὶ ὄρκοι καὶ φιλήματα, ἠῦξανε καθ' ἡμέραν. Ὁ Ἄγ. Αὐγουστίνος, ὅσakis ἐμελαγχόλει, ἐκυλίετο εἰς τὸν βόρβορον ὡς εἰς εὖοσμον λουτρόν, ἢ Ἄγ. Γενοβέφα ἐδάκρυε μέχρις οὐ ἠναγκάζετο ν' ἀλλάξη ὑποκάμισον, ὁ Ἄγ. Φραγκίσκος ἐνηγκαλίζετο χιονοσκεπῆ ἀγάλματα, ἢ Ἄγ. Λιμπανία ἐσχίζε τὰς σάρκας τῆς διὰ σιδηροῦ κτενίου καὶ ἢ Ἄγ. Λιουτβίργκη ἔπνιγε ποντικούς. Ἡ δὲ ἡμετέρα ἠρώϊς, φρονιμωτέρα πάντων τούτων, κατέκειτο εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ κελλίου τῆς καὶ διὰ ῥιπιδίου ἐκ πετρῶν περιστερὰς (τῶν μόνων θεμιτῶν ἐν τοῖς μοναστηρίοις) ἐπειράτο τὰ διώξῃ τὰς μυίας καὶ τοὺς ὀχληροὺς λογισμοὺς. Ἡ θερμότης τοῦ Ἰουνίου καθιστὰ ἔτι καυστικωτέραν τὴν λύπην τῆς, αἱ δὲ ἡμέραι ἐφαίνοντο αὐτὴ μακραιὶ ὡς ἢ ζωὴ γέροντος θείου εἰς τοὺς κληρονόμους. Κατὰ τοὺς παροξυσμοὺς τῆς ἀπελπισίας τῆς κατέφευγεν ἐνίοτε, ἵνα ἀπομακρύνῃ τὰ περικυκλόντα αὐτὴν ὀχληρὰ φαντάσματα, εἰς τῶν συναξαρίων τὰς εὐσεβεῖς συνταγὰς, ὅτε μὲν μαστιγουμένη διὰ τῆς ζώνης τῆς, ὅτε δὲ βρέχουσα τὰς σινδόνας τῆς διὰ παγετώδους ὕδατος ἢ ζητοῦσα νὰ πνίξῃ τὴν λύπην τῆς εἰς τὸν οἶνον κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ³³⁹. Ἀλλὰ πάντα τὰ θαυματουργὰ ταῦτα ἀντιφάρμακα ἀπετύγχανον κατὰ τῆς ἀθυμίας τῆς, καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ἀγνοχορτον³⁴⁰, τοῦ ὁποῦ μόνη ἢ ὀσμὴ ἤρκει, κατὰ τοὺς ἀγιογράφους ἵνα ἀποδιώξῃ τὸν ἔρωτα ὡς ἢ τοῦ πυρέθρου τοὺς ψύλλους.

Ὁ καιρὸς, λέγουσι, θεραπεύει πάσας τὰς πληγὰς· ἀλλ' οὐχί, νομίζω, τὸν ἔρωτα καὶ τὴν πείναν· ἀπ' ἐναντίας ὅσω περισσότερον μένη τις σώφρων ἢ νῆστις, τοσοῦτω ἢ ὄρεξις αὐτοῦ αὐξάνει, μέχρις οὐ καταντήση νὰ φάγῃ τὰ

ἐρωτοπαθεῖς γυναῖκες γνώρισα, ἦταν ἢ κλεισμένες σε μοναστήρια ἢ κοπέλες, που φυλάγονταν ἀπὸ ἀγρυπνους γονεῖς σαν τὰ μήλα τῶν Ἑσπερίδων³³⁸, ἢ πολύπειρες δεσποινίδες, που ἀριθμούσαν περισσότερα χρόνια παρά δόντια.

Ἡ στενοχώρια τῆς ἀτυχῆς Ἰωάννας, μόνης ἀνάμεσα στους τέσσερις ἐκείνους τοίχους, ὅπου χθες ἀκόμα ἀντηχούσαν τόσο ἐρωτικοὶ ὄρκοι καὶ φιλιὰ, μεγάλωνε μέρα με τὴ μέρα. Ὁ Ἅγιος Αὐγουστίνος, ὅταν μελαγχολοῦσε κυλιότανε στὴ λάσπη σαν σε ευωδιαστὸ λουτρό, ἢ Ἅγία Γενοβέφα δάκρυζε μέχρι που ἀναγκαζόταν νὰ ἀλλάξῃ πουκάμισο, ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος ἀγκάλιαζε χιονισμένα ἀγάλματα, ἢ Ἅγία Λιμπανία ἐσχίζε τὶς σάρκες τῆς με σιδερένια χτένα καὶ ἢ Ἅγία Λιουτβίργκη ἐπνιγε ποντίκια. Ἡ δική μας ἠρώϊδα, ἐξυπνότερη ἀπ' ὅλους αὐτοὺς, ξάπλωσε σε μιὰ γωνιά τοῦ κελλιοῦ τῆς καὶ με μιὰ βεντάλια ἀπὸ φτερά περιστεριοῦ (τὰ μόνια ἐπιτρεπόμενα στα μοναστήρια) προσπαθοῦσε νὰ διώξῃ τὶς μύγες καὶ τὶς ενοχλητικὲς σκέψεις. Ἡ ζέστη τοῦ Ἰουνίου ἔκανε τὴν θλίψη τῆς ἀκόμα πιο καυτὴ, καὶ οἱ μέρες τῆς φάνταζαν μακρύτερες ἀπὸ τὴ ζωὴ ἐνὸς γέροντος θείου στα μάτια τῶν κληρονόμων τοῦ. Στα ξεσπάσματα τῆς ἀπελπισίας τῆς, κατέφευγε μερικὲς φορὲς στὶς εὐσεβεῖς συνταγὲς τῶν συναξαρίων, γιὰ νὰ διώξῃ τὰ ενοχλητικὰ φαντάσματα που τὴν κύκλωναν, πότε μαστιγώνοντας τὸν εαυτὸ τῆς με τὴ ζώνη τῆς, πότε βρέχοντας τὰ σεντόνια τῆς με παγωμένο νερὸ ἢ προσπαθώντας νὰ πνίξῃ τὴ θλίψη τῆς στο κρασί, σύμφωνα με τὴ συμβουλή τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ θαυματουργὰ ἀντίδοτα ἀπέτυχαν νὰ νικήσουν τὴ στενοχώρια τῆς, ἀκόμα κι αὐτὸ τὸ ἀγνοχορταρο, ἢ μυρωδιά τοῦ ὁποῦ, σύμφωνα με τοὺς ἀγιογράφους, ἀρκοῦσε γιὰ νὰ διώξῃ τὸν ἔρωτα ὅπως τὸ πύρεθρο τοὺς ψύλλους.

Ὁ καιρὸς, λένε, θεραπεύει ὅλες τὶς πληγές. Ἀλλὰ, νομίζω, ὄχι τὸν ἔρωτα καὶ τὴν πείνα. Ἀντίθετα, ὅσο περισσότερο μένει κανεὶς ἠθικός ἢ νηστικός, τόσο ἡ ὄρεξή του αὐξάνεται, μέχρις ὅτου καταλήξῃ νὰ φάει τὰ παπούτσια του, ὅπως οἱ στρατιῶτες του

³³⁸ Στὴν πιο κοινὴ ἐκδοχή, τὰ μήλα φυλάσσονταν ἀπὸ τὶς Ἑσπερίδες, νύμφες που ζοῦσαν σε ἕναν κήπο στα δυτικὰ ἄκρα τοῦ κόσμου. Ὁ ἀριθμὸς τους ποικίλει ἀνάλογα με τὴν πηγὴ, ἀλλὰ συνήθως ἀναφέρονται τρεῖς ἢ τέσσερις. Ἐκτός ἀπὸ τὶς Ἑσπερίδες, ὁ κήπος φυλάσσονταν καὶ ἀπὸ τὸν Λάδωνα, ἕνα τεράστιο δράκο με ἑκατὸ κεφάλια. Ὁ Λάδωνας τυλιγόταν γύρω ἀπὸ ἕνα δέντρο λεμονιάς, στο ὁποῖο φύτερναν τὰ χρυσὰ μήλα.

³³⁹ Δίδετε μέθην τοῖς ἐν λύπαις καὶ οἶνον πίνειν τοῖς ἐν ὀδύναϊς

³⁴⁰ Ἄγνός, Agnus castus.

ὑποδήματά του, ὡς οἱ στρατιῶται τοῦ Ναπολεόντος ἐν Ῥωσσία, ἢ ν' ἀγαπήσῃ τὰς αἴγας του ὡς οἱ ποιμένες τῶν Πυρηναίων. Εἰς τοιαύτην περίπου κατάστασιν εὐρίσκετο καὶ ἡ ἡμετέρα ἡρώϊς, ὅτε ἐσπέραν τινά, ἐνῶ ἐκάθητο παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ἰχθυοτροφείου μοιράζουσα μελαγχολικῶς τὸ δεῖπνον τῆς εἰς τοὺς κυπρίνους, ἐπλησίασεν αὐτὴν μυστηριωδῶς ὁ κηπουρὸς τῆς μονῆς, καὶ στρέψας κύκλω ἀνήσυχτα βλέμματα, ὡς ἀλώπηξ ἐτοιμαζομένη νὰ εἰσέλθῃ εἰς ὄρνιθῶνα, ἐνεχείρισεν αὐτὴ μυστηριωδῶς ἐπιστολήν, γεγραμμένην δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων ἐπὶ λεπτοῦ δέρματος θησιγενοῦς ἀρνίου. Ἡ Ἰωάννα ἀναπτύξασα αὐτήν, ἐν μέσῳ ἀνθίνων στεφάνων, καρδιῶν τετρωμένων, ἀσπαζομένων περιστερῶν, φλεγουσῶν λαμπάδων καὶ ἄλλων περιπαθῶν συμβόλων, δι' ὧν οἱ τότε ἐρασταὶ ἐκόσμου τὰς ἐπιστολάς των, ὡς παρ' ἡμῖν οἱ βρακοφόροι τοὺς βραχιόνας καὶ τὰς κνήμας των, ἀνέγνωσε τὰ ἐξῆς:

«Φρουμέντιος τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ Ἰωάννα χαίρειν ἐν Ὑψίστῳ»

Ὡς ἡ ἔλαφος ἐπιποθεὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐδίψησε πρὸς σέ, ἀδελφῆ μου³⁴¹. Θρῆνος κατέλαβε μὲ καὶ ὕδωρ ῥέουσι τὰ βλέφαρά μου³⁴². Τὰ δάκρυά μου εἶναι ἡ τροφή τῆς ἡμέρας καὶ τῶν νυκτῶν μου ὁ ὕπνος³⁴³. Ὁ πεινῶν ὄνειρεύεται ἄρτους, καγὼ σὲ εἶδον καθ' ὕπνου, Ἰωάννα³⁴⁴ ἀλλ' ἐξύπνησα καὶ δεν σὲ εὗρον πλησίον μου. Ἀναβάς τότε τὸν ὄνον μου τὸν μαῦρον ἤλθον εἰς τὸ σκῆνωμά σου τὸ ἅγιον. Παρὰ τὸν τάφον τῆς Ἀγίας Βόμμας σὲ περιμένω. Ἐλθέ, περιστέρα μου, ἐκλεκτὴ ὡς ὁ ἥλιος³⁴⁵, ἐλθέ διὰ τοῦ ἀκτίνων σου νὰ ἐπισκιάσῃς τὴν σελήνην».

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Φρουμεντίου. Σήμερον γράφοντες πρὸς γυναῖκα κατακλέπτομεν τὸν

Ναπολέοντα στη Ρωσία, ἢ νὰ ἀγαπήσῃ τις κατοίκες του ὅπως οἱ βοσκοὶ τῶν Πυρηναίων. Σε μια τέτοια κατάσταση περίπου βρισκόταν καὶ ἡ ἡρώϊδα μας, ὅταν ἓνα βράδυ, ἐνῶ καθόταν στὴν ἀκρὴ τῆς λιμνούλας με τὰ ψάρια, μοιράζοντας μελαγχολικὰ τὸ δεῖπνο τῆς στους κυπρίνους, τὴν πλησίασε μυστηριωδῶς ὁ κηπουρὸς τοῦ μοναστηριοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἐστρεψε ἀνήσυχτα τὰ μάτια τοῦ γύρω, σαν ἀλεπού ἐτοιμὴ νὰ μπεῖ σε κοτέτσι, τῆς ἔδωσε κρυφὰ ἓνα γράμμα, γραμμένο με κόκκινα γράμματα πάνω σε λεπτὸ δέρμα ἀπὸ ἀρνάκι που γεννήθηκε νεκρό. Ἡ Ἰωάννα, ἀφοῦ τὸ ἀνοίξε, ἀνάμεσα σε ἀνθισμένα στεφάνια, πληγωμένες καρδιές, ἀγκαλιασμένα περιστέρια, φλεγόμενες λαμπάδες καὶ ἄλλα ἐρωτικά σύμβολα, με τὰ ὁποῖα οἱ τότε ἐραστὲς στόλιζαν τὰ γράμματα τους, ὅπως σήμερα οἱ ναυτικοὶ μας τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τους, διάβασε τὰ ἐξῆς:

"Ὁ Φρουμέντιος πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἰωάννα, νὰ εἶσαι χαρούμενη με τὴ βοήθεια τοῦ Ὑψίστου "

Ὅπως τὸ ελάφι ποθεῖ τις πηγές τῶν ὑδάτων, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μου διψᾷ γιὰ σένα, ἀδελφῆ μου. Θλίψη με κατέλαβε καὶ νερὸ τρέχει ἀπὸ τὰ μάτια μου. Τὰ δάκρυά μου εἶναι ἡ τροφή τῆς ἡμέρας μου καὶ ὁ ὕπνος μου τις νύχτες. Ὅποιος πεινάει καρβέλια ὄνειρεύεται, κι ἐγὼ σε εἶδα στὸν ὕπνο μου, Ἰωάννα, ἀλλὰ ξύπνησα καὶ δεν σε βρήκα δίπλα μου. Ἀνέβηκα τότε γαῖδούρι μου τὸ μαῦρο κι ἤρθα στὸ σκῆνωμά σου τὸ ἅγιο. Σε περιμένω δίπλα στὸν τάφο τῆς Ἀγίας Βόμμας. Ἐλα, περιστέρι μου, ἐκλεκτὴ σαν τὸν ἥλιο, ἔλα με τις ἀκτίνες σου νὰ ἐπισκιάσεις τὴν σελήνην."

Αὐτὴ ἦταν ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Φρουμεντίου. Σήμερα, γράφοντας πρὸς μιὰ γυναῖκα, κατακλέβουμε τὸν

³⁴¹ 9. Ψαλμὸς ΜΑ', ἐδ. 2.

³⁴² Ἱερεμίου Κεφ. Θ', ἐδ. 18.

³⁴³ Ψαλμὸς ΟΘ', ἐδ. 6.

³⁴⁴ Ἡσαΐου Κεφ. ΚΘ', ἐδ. 8.

³⁴⁵ Ἄσμα ἄσμ. Κεφ. Α', ἐδ. 5.

Φόσκολον και την Σάνδην, οί δὲ τότε ἐρασταί ἀντέγραφον τοὺς Ψαλμοὺς καὶ τοὺς Προφῆτας, ὥστε αἱ ἐπιστολαὶ αὐτῶν ἦσαν φλογεραὶ ὡς τὰ χεῖλη τῆς Σουναμίτιδος καὶ ἡ ἄμμος τῆς ἐρήμου.

Περὶ τὴν πέμπτην ὥραν τῆς νυκτός, ὅτε ὁ κώδων προσεκάλεσε τὰς παρθένους εἰς τὸν ὄρθρον, ἡ Ἰωάννα κρατοῦσα διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὰ σανδάλια, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τὴν καρδίαν τῆς, ἵνα κατασιγάσῃ τοὺς παλμοὺς αὐτῆς, κατέβη τὴν κλίμακα τοῦ κοινοβίου, ὀλισθαίνουσα σιωπηλῶς ὡς ὄφις ἐπὶ τῆς χλόης. Ἡ σελήνη, ἡ πιστὴ αὐτῆ λαμπὰς τῶν λαθρεμπόρων καὶ τῶν μοιχαλίδων, ἦν οἱ ποιηταὶ ὠνόμασαν ἀγνήν κατ' εὐφημισμὸν ὡς καὶ σεμνὰς τὰς Ἐρινύας, ἀνατείλασα ὀσονούπω ὀπισθεν τῶν ἐπάλλεων τῆς μονῆς ἐφώτισε τὴν πορείαν τῆς δραπέτιδος ἠρωίδος, ἥτις ἔσπευδεν εἰς τὴν συνέντευξιν, ἀσπλάγχχνως καταπατούσα τὰ σέλινα καὶ τὰ πράσα τοῦ μοναστικοῦ κήπου. Ἀφοῦ ἐπὶ ἡμίσειαν περίπου ὥραν ἐβάδιζεν οὕτω, ἔφθασε τέλος εἰς τὸ νεκροταφεῖον σκιαζόμενον ὑπὸ κυπαρίσσω καὶ σμιλάκων τοσοῦτω πυκνῶν, ὥστε οὔτε τοῦ ἀνέμου ἢ πνοῆς οὔτε τοῦ ἡλίου αἱ ἀκτίνες ἠδύναντο νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ σκυθρωπὸν ἐκεῖνο ἐστιατόριον τῶν σκωλήκων. Ὁ Φρουμέντιος εἶχε

Φώσκολο³⁴⁶ καὶ τὴ Σάνδη³⁴⁷, ἐνῶ οἱ ἐραστὲς τότε ἀντέγραφον τοὺς Ψαλμοὺς καὶ τοὺς Προφῆτας, ἔτσι ὥστε οἱ ἐπιστολὲς τοὺς ἦταν φλογερές σαν τὰ χεῖλη τῆς Σουναμίτιδος³⁴⁸ καὶ ἡ ἄμμος τῆς ἐρήμου

Περίπου στις πέντε το πρωί, ὅταν ἡ καμπάνα καλοῦσε τις παρθένες στον ὄρθρο, ἡ Ἰωάννα, κρατώντας με το δεξί της χέρι τα σανδάλια και με το αριστερό τὴν καρδιά της για νὰ κατασιγάσει τοὺς χτύπους τῆς, κατέβηκε τὴ σκάλα τοῦ μοναστηριοῦ, γλιστρώντας ἀθόρυβα σαν φίδι στο χορτάρι. Ἡ σελήνη, ἡ πιστὴ αὐτῆ λάμπα τῶν λαθρεμπόρων καὶ τῶν μοιχαλίδων, που οἱ ποιητὲς ὠνόμασαν ἀγνή κατ' εὐφημισμὸν, ὅπως καὶ σεμνὲς τις Ἐρινύες, ἀνατέλλοντες μόλις πίσω ἀπὸ τὰ τεῖχη τοῦ μοναστηριοῦ, φώτισε τὴν πορεία τῆς δραπέτιδος ἠρωίδας, που ἔτρεχε στὴ συνάντηση, πατώντας ἀλύπητα τὰ σέλινα καὶ τὰ πράσα τοῦ μοναστηριακοῦ κήπου. Ἀφοῦ περπάτησε ἔτσι γιὰ περίπου μισὴ ὥρα, ἔφτασε τελικὰ στο νεκροταφεῖο, σκεπασμένο ἀπὸ κυπαρίσσια καὶ ἀρκουδόβατα τόσο πυκνά, που οὔτε ἡ ἀνάσα τοῦ ἀνέμου οὔτε οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου δὲν μποροῦσαν νὰ εἰσχωρήσουν σὲ ἐκεῖνο τὸ σκοτεινὸ ἐστιατόριο τῶν σκουληκιῶν. Ὁ Φρουμέντιος εἶχε δέσει τὸ γαϊδουράκι τοῦ σὲ ἓνα κλαδί δέντρου που σκίαζε τὸ μνήμα τῆς Ἀγίας

³⁴⁶ **Ο Ugo Foscolo**, γνωστός στὴν Ελλάδα ὡς Οὐγὸς Φώσκολος, (1778 - 1827) ἦταν Ἑλληνοϊταλὸς ποιητὴς. Γεννήθηκε στὴ Ζάκυνθο καὶ ἦταν γιος τοῦ γιαιτροῦ Ἀντρέα Φόσκολο, Ἐνετοῦ γεννημένου στὴν Κέρκυρα, καὶ τῆς Ἑλληνίδας Διαμαντίνας Σπαθῆ. Τὸ 1794 ἐγκαταστάθηκε στὴ Βενετία, παρακολούθησε μαθήματα κλασσικῆς παιδείας καὶ γνώρισε τὴν κόμισσα Ἰζαμπέλα Ἀλμπρίτζι-Θεοτόκη. Ἡ Κόμισσα ἐπιμελήθηκε τῆς ἐκπαίδευσης τοῦ Φόσκολο σὲ ὅλους τοὺς τομείς, τοῦ ἐρωτικοῦ συμπεριλαμβανομένου, παρά τὸ ὅτι τὸ 1795 εἶχε τὰ διπλάσια χρόνια του. Ἐπῆσε ὁμως στὴ δυσμένεια τῶν γαλλικῶν γιὰ νὰ καταλήξῃ στὴν Ἀγγλία τὸ 1816. Οἱ Ἄγγλοι φιλελεύθεροι τοῦ ἐπιφύλαξαν θερμὴ υποδοχή, σύντομα ὁμως ἀποξενώθηκε λόγω τοῦ δύσκολου χαρακτήρα του καὶ τῆς ἀσώτης ζωῆς του. Ἐξοικονομοῦσε τὰ πρὸς τὸ ζῆν παραδίδοντας μαθήματα καὶ γράφοντας σὲ περιοδικὰ καὶ πέρασε τὰ τελευταῖα τοῦ χρόνια μέσα στὴ φτώχεια. Πέθανε τὸ 1827. Ἀριστούργημά του θεωρεῖται τὸ ποίημά του *Dei sepulcra* (Οἱ τάφοι) με ἀφορμὴ ἓνα διάταγμα τοῦ Ναπολέοντα περὶ δημοκρατικῆς ομοιομορφίας τῶν τάφων, ὁ Φόσκολο ἀνατρέχει στους μεγάλους νεκροὺς τῆς Ελλάδος, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Φλωρεντίας ἐιδικότερα. Δεῖτε ἐπίσης μὴ πολὺ ἐνδιαφέρουσα μελέτη [γὶα τὴν ἐρωτικὴν τοῦ ἐπιστολογραφία ἀπὸ τὴν Μαρία Σγουρίδου](#).

³⁴⁷ **Η Αμαντίν-Ωρόρ-Λουσιλ Ντυπέν** (γαλλ. Amandine-Aurore-Lucile Dupin), ἀργότερα Βαρώνη Ντυντεβάν (Dudevant) ἦταν Γαλλίδα μυθιστοριογράφος με ἀριστοκρατικὴ καταγωγή, που ἔγραφε με τὸ συγγραφικὸ ψευδώνυμο George Sand. Τὸ ἀντρικὸ αὐτὸ ψευδώνυμο μεταφέρθηκε στὰ Ἑλληνικὰ σαν «Γεωργία Σάνδη», τὸ σωστότερο ὁμως θὰ ἦταν «Γεώργιος Σάνδης». Χαρακτηριστικὸ τῆς Σάνδη ἦταν ὅτι κυκλοφοροῦσε, ἀπὸ ἓνα σημεῖο τῆς ζωῆς τῆς καὶ μετὰ, με ἀντρικὰ ρούχα. Ἐγραψε κάποια πετυχημένα, στὴν ἐποχὴ τοὺς αὐτοβιογραφικὰ, μυθιστορήματα ὅπως τὰ "La Mare du Diable" (1846), "François le Champi" (1847-1848), "La Petite Fadette" (1849), καὶ "Les Beaux Messieurs Bois-Dore". Δὲν ἦταν μεγάλη συγγραφέας υπῆρξε ὁμως ἰσχυρὴ προσωπικότητα καὶ κεντρικὴ μορφή τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς τοῦ Παρισιοῦ στὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα. Ἐμεινε στὴν ἱστορία περισσότερο γιὰ τις σχέσεις τῆς με διάφορες διασημότητες τῆς ἐποχῆς ὅπως ὁ Ἀλφρέντ ντε Μυσέ, ὁ Φραντς Λιστ καὶ κυρίως ὁ Σοπέν (με τὸν ὁποῖο εἶχε μὴ θυελλώδη σχέση καὶ τὸν ὁποῖο παράτησε λίγο πρὶν ἐκεῖνος πεθάνει ἀπὸ φυματίωση). Ὁρισμένα ἀποφθεύγματα που τῆς ἀποδίδονται καὶ τὰ ὁποῖα σίγουρα κοσμοῦσαν τὴν ἐπιστολογραφία τῶν ἐρωτευμένων τῆς ἐποχῆς εἶναι καὶ τὰ ἀκόλουθα:

- Ἡ ἀληθινὴ ὁμορφιά τῶν ματιῶν βρίσκεται στὸ βλέμμα.
- Ὑπάρχει μὴ μόνον εὐτυχία σ' αὐτὴν τὴν ζωὴ: νὰ ἀγαπᾷ καὶ ν' ἀγαπιέσαι.
- Ὁ θαυμασμός καὶ ἡ οικειότητα εἶναι δυο ξένοι.
- Ὅποιος ἔχει καλὴ καρδιά δὲν εἶναι ποτὲ βλάκας.
- Παράδεισος εἶναι ἡ ἔνωση δυο ψυχῶν στὸ φιλί τῆς ἀγάπης.

³⁴⁸ Ἡ **Σουμανίτις** γυναίκα, ἢ καὶ Σουναμίτις γυναίκα εἶναι ἓνας χαρακτήρας ἀπὸ τὴν Ἑβραϊκὴ Βίβλο καὶ που ἀναφέρεται στὰ θαύματα τοῦ προφήτη Ἐλισαίου στὸ Β' Βασιλέων τῆς Ἑβραϊκῆς Βίβλου, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ Δ' Βασιλείων τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Σύμφωνα με τὸ [Δ' Βασιλείων 4:8](#) μὴ πλούσια γυναίκα που ζοῦσε στὸ Σουνάμ φιλοξενοῦσε τὸν Ἐλισαίον κάθε φορὰ που αὐτὸς ἐρχόταν στὴν πόλη τῆς. Ὁ προφήτης τῆς ζήτησε τι θὰ μπορούσε νὰ κάνει γιὰ νὰ τῆς ἀναπαδώσει τὴν καλοσύνη τῆς, καὶ ἀφοῦ ἐκεῖνη ἀπάντησε τίποτα, ρώτησε τὸν ὑπηρέτη του καὶ ἐκεῖνος τοῦ εἶπε ὅτι ἦταν ἀτεκνῆ. Τότε ὁ Ἐλισαίος προφήτεψε ὅτι θὰ ἀποκτήσει γιο, κάτι που ὄντως ἐγένεε τὸν ἐπόμενον χρόνον.

δέσει τὸν ὄνον τοῦ εἰς κλάδον δένδρου, ἐπισκιάζοντος τὸ μνήμα τῆς Ἀγ. Βόμμας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθητο ἀνυψῶν εἰς τὴν ἄκραν βακτηρίας κεράτινον φανάριον, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς φάρος εἰς τὴν φιλάτην του· ἅμα δὲ εἶδε τὴν Ἰωάνναν προβαίνουσαν μετὰ δειλίας μεταξὺ τῶν τάφων, ὥρμησε πρὸς αὐτὴν ὡς καπουκίνος πρὸς χοιρομήριον κατὰ τὸ τέλος τῆς Τεσσαρακοστῆς. Ἀλλ' ὁ τόπος δεν ἦτο κατάλληλος διὰ τοιαύτας φιλοφρονήσεις· διὸ κρεμάσας τὸ φανάριον εἰς τὸ τράχηλον τοῦ ὄνου καὶ ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ ἀναβάς μετὰ τῆς Ἰωάννας, ἔσπευσε ν' ἀπομακρυνθῇ τῶν νεκρωσίων ἐκείνων σκιῶν. Τὸ δυστυχὲς ζῶον κύπτον ὑπὸ διπλοῦν φορτίον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τεσσάρων πτερῶν ἐνθαρρυνόμενον, ἔκλινε τὰ μακρὰ του ὦτα καὶ ἤρξατο νὰ τρέχῃ, ἐκπέμπον ἐν εἶδει διαμαρτυρήσεως ὀγκηθμούς τοσοῦτ' ἤχηρους, ὥστε (κατ' ἀξιόπιστον ἀγιογράφον) πολλὰ τῶν κεκοιμημένων παρθένων, νομίσασι ὅτι ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς Κρίσεως, ἐξήγαγον τὰς φαλακρὰς κεφαλὰς ἐκ τῶν μνημείων.

Ἡ Ἰωάννα ἔχουσα ζώνην τοὺς βραχίονας καὶ στήριγμα τὰ στήθη τοῦ καλοῦ Φρουμεντίου, ἀνέπνεε μετ' ἀπεριγράπτου ἀγαλλιάσεως τὸν ἀέρα τῶν ἀγρῶν. Τὸ νέον ζευγὸς ὑπερβὰν τὸ δάσος ἔτρεχεν ἤδη ἐπὶ ἀνοικτοῦ πεδίου φυτευμένου διὰ κριθῆς ἢ κυάμων. Ἀνατείλαντος δὲ μετ' οὐ πολὺ τοῦ ἡλίου, ὁ νέος μοναχός, ἵνα προφυλάξῃ τὴν σύντροφόν του ἀπὸ τῶν θερινῶν ἀκτίνων, ἠνάγκασε διὰ θαυματουργοῦ ἐπικλήσεως μεγάλον τινὰ ἀετὸν νὰ ἀπλώσῃ τὰς πτέρυγας ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς της, παρακολουθῶν ἐν τῇ πτήσει του τὸ βῆμα τοῦ ὄνου. Τοιαῦτα θαύματα κατῴρθουν οἱ τότε χριστιανοί, τῶν ὁποίων ἡ καρδιά ἦτο ἀπλή, ἡ πίστις ἀκμαία καὶ αἱ προσευχαὶ παντοδύναμοι παρὰ τῇ Παναγίᾳ, ἐνῶ σήμερον οἱ πολυμαθεῖς, ἀλλ' ὀλιγόπιστοι σοφοὶ τοῦ αἰῶνος, οἱ κρατοῦντες διαβήτην καὶ μικροσκόπιον ἀντὶ σταυροῦ καὶ κομβολογίου, γνωρίζουσι μὲν πόσα πτερὰ ἔχει ἡ οὐρὰ ἐκάστου πτηνοῦ καὶ πόσους σπόρους περικλείει ἡ κάλυξ τῶν ἀνθέων, ἀλλ' οὔτε ἀετοὺς δύνανται δι' ἐνὸς νεύματος νὰ ἐξημερώσωσιν οὔτε τὰς ἀκάνθας νὰ μεταβάλωσιν εἰς κρίνους δι' ἐνὸς δακρύου· πλὴν δὲ τούτου ὑβρίζονται καὶ ὑπὸ τοῦ πανοσιωτάτου ἀββᾶ Γερίνου, ὅστις ὀνομάζων αὐτοὺς εἰδωλολάτρεις, διότι διατηροῦσιν ἐν τῷ χριστιανικῷ οὐρανῷ τὸν Ἑρμῆν καὶ τὴν

Βόμμας, πάνω στο οποίο καθόταν ἔχοντας κρεμάσει στην ἀκρὴ ἐνός ραβδιοῦ ἓνα κέρατινον φανάρι, που θα χρησίμευε ὡς φάρος στην ἀγαπημένη του. Μόλις εἶδε τὴν Ἰωάννα νὰ προχωρᾷ με φόβο ἀνάμεσα στους τάφους, ὥρμησε πρὸς αὐτὴν ὅπως ὁ καπουκίνος στο χοιρομέρι στο τέλος τῆς Σαρακοστῆς. Ἀλλὰ ὁ τόπος δεν ἦταν κατάλληλος γιὰ τέτοιες ἐκδηλώσεις ἀγάπης. Ἔτσι, κρέμασε τὸ φανάρι στο λαίμω τοῦ γαῖδουριοῦ καὶ ἀνέβηκε στην πλάτη του μαζί με τὴν Ἰωάννα, σπεύδοντας νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς νεκρώσιμες σκιές. Τὸ ἀτυχο ζῶο, λυγίζοντας ἀπὸ τὸ διπλό φορτίο, ἀλλὰ καὶ ἐνθαρρυνόμενο ἀπὸ τέσσερις φτέρνες, δίπλωσε τὰ μακρὰ του αὐτιά καὶ ἀρχισε νὰ τρέχει, ἐκπέμποντας ὡς ἐνδειξὴ διαμαρτυρίας τόσο δυνατὰ γκαρίσματα, που (σύμφωνα με ἀξιόπιστο ἀγιογράφο) πολλὲς ἀπὸ τὶς κεκοιμημένες παρθένες, νομίζοντας ὅτι χτύπησε ἡ σάλπιγγα τῆς Κρίσεως, ἐβγαλαν τὰ φαλακρὰ κεφάλια τους ἀπὸ τὰ μνήματα.

Ἡ Ἰωάννα, ἔχοντας γιὰ ζώνη τὰ χέρια καὶ γιὰ στήριγμα τὸ στήθος τοῦ καλοῦ Φρουμέντιου, ἀνέπνεε με ἀπερίγραπτη ἀγαλλίαση τὸν ἀέρα τῆς ἐσοχῆς. Τὸ νέο ζευγάρι, ἀφοῦ διέσχισε τὸ δάσος, ἔτρεχε πλέον σὲ ἀνοικτὸ κάμπο σπαρμένο με κριθᾶρι ἢ κουκιά. Λίγο ἀργότερα, μόλις ἀνέτειλε ὁ ἡλῖος, ὁ νέος μοναχός, γιὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν σύντροφό του ἀπὸ τὶς καλοκαιρινὲς ἀκτίνες, ἀνάγκασε με θαυματουργικὴ ἐπίκληση ἓναν μεγάλο αετὸ νὰ ἀπλώσῃ τὰ φτερὰ του πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι της, ἀκολουθώντας στην πτήση του τὸ βῆμα τοῦ γαῖδουριοῦ. Τέτοια θαύματα κατῴρθωναν τότε οἱ χριστιανοί, τῶν ὁποίων ἡ καρδιά ἦταν ἀπλή, ἡ πίστις ἀκμαία καὶ οἱ προσευχὲς παντοδύναμες πρὸς τὴν Παναγία, ἐνῶ σήμερα οἱ πολυμαθεῖς, ἀλλὰ ὀλιγόπιστοι σοφοὶ τῆς ἐποχῆς μας, που κρατοῦν διαβήτην καὶ μικροσκόπιο ἀντὶ γιὰ σταυρὸ καὶ κομπολόι, γνωρίζουν μὲν πόσα φτερὰ ἔχει ἡ οὐρὰ κάθε πουλιοῦ καὶ πόσους σπόρους περικλείει ὁ κάλυκας τῶν ἀνθῶν, ἀλλ' οὔτε αετοὺς μποροῦν με ἓνα νεῦμα νὰ ἐξημερώσουν οὔτε τὰ ἀγκάθια νὰ μεταβάλλουν σὲ κρίνους με ἓνα δάκρυ. Καὶ σαν νὰ μὴν ἔφταναν αὐτὰ, τοὺς βρίζει καὶ ὁ πανιερότατος ηγουμένος Γερίνος, ὁ ὁποῖος ἀποκαλώντας τοὺς εἰδωλολάτρεις, ἐπειδὴ διατηροῦν στον χριστιανικὸ οὐρανὸ τὸν Ἑρμῆ καὶ τὴν

Αφροδίτην³⁴⁹ καὶ ἀθέους, διότι ἀλλάσσουσι τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν, ἀνακράζει ὡς ἄλλος Ἱερεμίας «Ἀνάθεμα! Ἀνάθεμα! καὶ πάλιν ἀνάθεμα εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐπιστήμην».

Μετὰ τετράωρον δρόμον ἐσταμάτησαν οἱ δραπέται, ἵνα ἀναπαυθῶσι πλησίον μικρὰς τίνος λίμνης, παρὰ τὸ χεῖλος τῆς ὁποίας ὑψοῦτο προτοῦ γιγαντιαῖον ἄγαλμα τοῦ Ἰρμινσοῦλ. Τὸ εἶδωλον τοῦτο εἶχε κρημνίσει ὁ Ἅγ. Βονιφάτιος δι' ἑνὸς φυσημάτων εἰς τὸ βάθος τῆς λίμνης· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι αὐτοῦ λάτραι, καίτοι γενόμενοι χριστιανοί, διετήρουν εἰς τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας λείψανά τινὰ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν ἀποπνιγέντα αὐτῶν προστάτην, εἰς ὃν ἐξηκολούθουν να προσφέρωσι δῶρα, ρίπτοντες κατ' ἔτος εἰς τὸ ὕδωρ πλακούντας, λαμπάδας, μελόπητας καὶ τυριά πρὸς μεγίστην χαρὰν τῶν ἰχθύων, οἵτινες διὰ τῶν προσφορῶν ἐκείνων εἶχον γίνεαι παχεῖς ὡς οἱ ἱερεῖς τῆς Ρέας ἢ τῆς ἐν Λορέτω Παναγίας. Ὁ Φρουμέντιος καταγόμενος μητρόθεν ἐκ τῶν ἡρωικῶν συναγωνιστῶν τοῦ Βιτικίνδου, ἦτο δεισιδαίμων ὡς γνήσιον τέκνον τῆς Σαξωνίας, ἡ δὲ Ἰωάννα καίτοι δεινὴ θεολόγος συνεμερίζετο ὡς ὁ Σωκράτης τὰς προλήψεις τῶν συγχρόνων.

Οἱ πλεῖστοι χριστιανοί τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀμφιρρέποντες εἰσέτι μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν εἰδώλων, ὠμοίαζον τὴν ἐν Χίῳ εὐλαβῆ ἐκείνην γραῖαν, ἥτις κατ' ἐκάστην ἀνήπτε κηρίον πρὸ τῆς εἰκόνης τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἕτερον πρὸ τῆς του Διαβόλου, λέγουσα ὅτι καλὸν εἶναι να ἔχη τις φίλους πανταχοῦ. Οἱ δύο λοιπὸν ἐρασταί, γονυπετήσαντες παρὰ τὴν ὄχθη τῆς λίμνης προσέφερον εἰς τὸν Ἰρμινσοῦλ τὰ λείψανα τοῦ προγεύματος, τρίχας τῆς κεφαλῆς καὶ ὀλίγας τινὰς ἀναμεμειγμένας τοῦ αἵματος αὐτῶν σταγόνας, καθιστώντας οὕτω τὴν ἔνωσιν αὐτῶν αἰωνίαν καὶ ἀδιάρηκτον ὡς τὴν του Δουκὸς τῆς Ἑνετίας μετὰ τῆς θαλάσσης. Μετὰ δὲ τὴν τελετὴν ἐξήγαγεν ὁ Φρουμέντιος ἐκ τοῦ δισακκίου

Αφροδίτη, καὶ ἀθέους, ἐπειδὴ ἀλλάζουν τα ὀνόματα τῶν φυτῶν, φωνάζει σαν ἄλλος Ἱερεμίας "Ἀνάθεμα! Ἀνάθεμα! καὶ πάλιν ἀνάθεμα στην πρόοδο καὶ τὴν ἐπιστήμη!".

Μετὰ ἀπὸ τετράωρη πορεία, οἱ δραπέτες σταμάτησαν γιὰ να ξεκουραστοῦν δίπλα σε μιὰ μικρὴ λίμνη, στὴν ὄχθη τῆς ὁποίας ὑψωνόταν κάποτε τὸ γιγαντιαῖο ἄγαλμα τοῦ Ἰρμινσοῦλ. Τὸ εἶδωλο αὐτὸ τὸ εἶχε ρίξει ὁ Ἅγιος Βονιφάτιος με ἕνα φύσημα στὸ βάθος τῆς λίμνης. Ὅμως, οἱ παλαιοὶ τοῦ λάτρεις, ἀν καὶ εἶχαν γίνεαι χριστιανοί, διατηροῦσαν στὰ βάθη τῆς καρδίας τους κάποια υπολείμματα ἀφοσίωσης πρὸς τὸν πνιγμένο προστάτη τους, στὸν ὁποῖο συνέχιζαν να προσφέρουν δῶρα, ρίχνοντας κάθε χρόνο στὴν λίμνη πίτες, λαμπάδες, μελόπιτες καὶ τυριά, πρὸς μεγάλη χαρὰ τῶν ψαριῶν, που με τις προσφορὲς αὐτὲς εἶχαν παχύνει ὅσο οἱ ἱερεῖς τῆς Ρέας ἢ τῆς Παναγίας τοῦ Λορέτο³⁵⁰. Ὁ Φρουμέντιος, που ἀπὸ τὴ μεριά τῆς μητέρας τοῦ καταγόταν ἀπὸ τους ἡρωικοὺς συντρόφους τοῦ Βίτεκιντ³⁵¹, ἦταν δεισιδαίμονας, σαν γνήσιο τέκνο τῆς Σαξωνίας, ἐνὼ ἡ Ἰωάννα, ἀν καὶ σπουδαία θεολόγος, συμεμερίζεταν, ὅπως ὁ Σωκράτης, τις προλήψεις τῶν συγχρόνων τῆς.

Οἱ περισσότεροὶ χριστιανοί ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀμφιταλαντευόμενοι ἀκόμα ἀνάμεσα στὸν Χριστὸ καὶ τὰ εἶδωλα, ἐμοίαζαν με ἐκείνη τὴν εὐλαβῆ γριά στὴ Χίο, που κάθε μέρα ἀναβε ἕνα κερί μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἕνα ἄλλο μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Διαβόλου, λέγοντας ὅτι καλὸ εἶναι να ἔχει κανεὶς φίλους παντοῦ. Ἐτσι, οἱ δύο ἐραστὲς, γονατίζοντας στὴν ὄχθη τῆς λίμνης, προσέφεραν στὸν Ἰρμινσοῦλ τὰ υπολείμματα τοῦ πρωينوῦ τους, τρίχες ἀπὸ τὸ κεφάλι τους καὶ μερικὲς σταγόνες ἀπὸ τὸ αἷμα τους ἀνακατεμένες, καθιστώντας με αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν ἔνωσή τους αἰώνια καὶ ἀρρηκτὴ, ὅπως ἡ ἔνωση τοῦ Δούκα τῆς Βενετίας με τὴ θάλασσα. Μετὰ τὴν τελετὴ, ὁ Φρουμέντιος ἐβγαλε ἀπὸ τὸ δισάκι μιὰ ἀνδρική

³⁴⁹ Τὸς πλανήτας δηλ.

³⁵⁰ Το **Λορέτο** εἶναι μιὰ μικρὴ πόλη τῆς περιφέρειας Μάρκε, στὴν Ἰταλία. Εἶναι πολὺ γνωστὸ στους Ρωμαιοκαθολικοὺς παγκοσμίως ὡς ὁ τόπος τῆς Βασιλικῆς τῆς Ἁγίας Οικίας, δημοφιλὺς προσκυνήματος που συνδέεται με θρύλο σχετικῶς με τὸ σπίτι τῆς Παναγίας στὴ Ναζαρέτ, στὸ ὁποῖο ἡ Παναγία γεννήθηκε, μεγάλωσε καὶ ἐξῆσε ὡς ἑγγαμῆ. Οἱ κάτοικοι τοῦ Λορέτο ἀποκαλοῦνται Λορετάνι ἢ Λαουρετάνι, με τὴ δευτέρη λέξη να υποδεικνύει τὴν ἐτυμολογία τοῦ Λορέτο, ἀπὸ τὴ λατινικὴ λέξη laurus = δάφνη ἢ ἀπὸ μιὰ μεσαιωνικὴ ἰδιοκτήτρια τῶν γύρω δασωμένων λόφων, που ὀνομαζόταν Laureta.

³⁵¹ Ὁ **Widukind**, ἐπίσης γνωστὸς ὡς Wittekind and Wittikund, ἦταν ἡγέτης τῶν Σαξόνων καὶ ὁ κύριος ἀντίπαλος τοῦ Φράγκου βασιλιὰ Καρλομάγνου κατὰ τὴ διάρκεια τῶν Σαξονικῶν Πολέμων ἀπὸ τὸ 777 ἕως τὸ 785. Ὁ Καρλομάγνος τελικὰ ἐπικράτησε, ὀργάνωσε τὴ Σαξονία ὡς Φραγκικὴ ἐπαρχία, σφαγίασε χιλιάδες Σάξονες ευγενεῖς καὶ διέταξαν μετατροπὲς τῶν ἰδωλολατρῶν Σάξωνων στὸν Χριστιανισμό. Σε μεταγενέστερους χρόνους, ὁ Widukind ἐγίνε σύμβολο τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Σαξόνων καὶ μιὰ θρυλικὴ φιγούρα, ἐνὼ τιμᾶται ὡς ἅγιος στὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία.

άνδρικήν στολήν καλογήρου, τὴν ὁποίαν παρεκάλεσε τὴν φίλην τοῦ να ἐνδυθῆ, ἵνα γίνῃ δεκτὴ ὡς νεοφώτιστος εἰς τὴν Μονὴν τῆς Φούλδας. «Οὕτω», προσέθηκεν ἐρυθριῶν ὁ νεανίσκος, «θέλομεν κατοικεῖ ἀνενοχλήτως εἰς τὸ αὐτὸ κελλίον, τρώγοντες εἰς τὸ αὐτὸ πινάκιον καὶ βυθίζοντες τὸν κάλαμον εἰς τὸ αὐτὸ μελανοδοχεῖον, ἐνῶ, ἂν σ' ἐννοήσωσιν ὡς γυναῖκα, θέλουσι σὲ κλείσει οἱ προεστῶτες μετὰ τῶν ἄλλων κατηχουμένων εἰς τὸν γυναικῶνα, ὅπου μόνον ἐκεῖνοι ἔχουσι τὴν ἄδειαν να εἰσέρχωνται, ἐγὼ δὲ θέλω ἀποθάνει εἰς τὴν φλιάν ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας».

Ἡ Ἰωάννα ἀπεποιεῖτο ὡς ἔργον ἀσεβῆς τὴν μεταμφίεσιν, ἀντιτάσσουσα εἰς τοῦ ἐραστοῦ τὰς παρακλήσεις τὸ ῥητὸν τῆς Γραφῆς «οὐκ ἔσται σκευὴ ἄνδρός ἐπὶ γυναικί, οὐδ' ἐνδύσεται ἀνὴρ στολήν γυναικείαν», ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπέμενε, καὶ εἰς τὸ ἐδάφιον τοῦ Δευτερονομίου ἀντέταττεν τὴν γνώμην τοῦ Ὠριγένους, καθ' ὃν αἱ γυναῖκες θέλουσι μεταμορφωθῆ εἰς ἄνδρας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Κρίσεως. Ἀποκριθείσης δὲ τῆς Ἰωάννας ὅτι ὁ Ὠριγένης ἦτο αἰρετικὸς καὶ πλὴν τούτου εὐνοῦχος, ἐνεθύμισεν αὐτὴ ὁ νεανίσκος τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγ. Θέκλας, ἀδελφῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ πλὴν ταύτης τὴν Ἀγ. Μαργαρίταν, τὴν Ἀγ. Εὐγενίαν, τὴν Ἀγ. Ματρῶναν καὶ τόσας ἄλλας ἀγίας, αἵτινες κρύψασαι ὑπὸ ἀνδρικὸν ῥάσον τὸ σῶμα αὐτῶν, τὸ λευκὸν ὡς πτέρυγα ἀγγέλου, ἀπέκτησαν τὴν ἀγιότητα, συζήσασαι μετὰ καλογήρων, ὡς κατακτώσι καὶ οἱ Τούρκοι τὸν παράδεισον, ζῶντες μετὰ γυναικῶν.

Ἡ νεότης, τὸ κάλλος καὶ ἡ περιπάθεια ἦσαν ἐπιχειρήματα καθιστώντα ἀκαταμάχητον τὴν εὐγλωττίαν τοῦ νέου κατηχητοῦ, ὥστε ἡ Ἰωάννα καταπατήσασα μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τοὺς μικροὺς πόδας τῆς τὰ τε παραγγέλματα τῆς Γραφῆς καὶ τὴν γυναικείαν αὐτῆς στολήν, ἐνεδύθη τὸ ῥάσον καὶ ὑπεδέθη τὰ σανδάλια ἐκεῖνα, ἅτινα ἔμελλε μετὰ τίνα ἔτη να τείνῃ πρὸς ἀσπασμὸν εἰς τοὺς μεγάλους τῆς γῆς περὶ τὸν θρόνον τῆς γονυπετούντας. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ μεταμόρφωσις, ὠδήγησεν αὐτὴν ὁ Φρουμέντιος εἰς τὸ χεῖλος τῆς λίμνης, ἵνα κατοπτρισθῆ. Οὐδέποτε εἶχε σφίξει σχοινίον τὴν ὄσφυν ὠραιότερου καλογήρου, τὸ δὲ πρόσωπον τῆς ἠρωίδος μας ἔλαμπεν ὑπὸ τὸ μοναχικὸν κουκούλιον ὡς μαργαρίτης ἐντὸς τοῦ ὄστράκου. Ὁ Φρουμέντιος δὲν ἠδύνατο να κορεσθῆ θαυμάζων τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννην, πρὸ τοῦ ὁποίου

στολή καλογήρου καὶ παρακάλεσε τὴν ἀγαπημένην του να τη φορέσει, για να γίνῃ δεκτὴ ὡς νεοφώτιστη στη Μονὴ τῆς Φούλδας. «Ἐτσι», πρόσθεσε κοκκινίζοντας ὁ νεαρός, «θα μπορούμε να κατοικοῦμε ἀνενόχλητοι στο ἴδιο κελί, τρώγοντας ἀπὸ το ἴδιο πιάτο καὶ βουτώντας το καλάμι στο ἴδιο μελανοδοχεῖο, ἐνῶ ἂν σε υποψιαστούν ὡς γυναῖκα, οἱ προεστῶτες θα σε κλείσουν με τις υπόλοιπες κατηχούμενες στο γυναικωνίτη, ὅπου μόνον αὐτοὶ ἔχουν τὴν ἄδεια να μπαίνουν, καὶ ἐγὼ θα πεθάνω ἀπὸ τὴν ἀπελπισία στο κατώφλι».

Ἡ Ἰωάννα ἀρνιόταν ὡς ἀσεβῆς ἔργο τὴν μεταμφίεση, ἀντιτάσσοντας στις παρακλήσεις τοῦ ἐραστοῦ τῆς το ῥητό τῆς Γραφῆς «οὐκ ἔσται σκευὴ ἄνδρός ἐπὶ γυναικί, οὐδ' ἐνδύσεται ἀνὴρ στολήν γυναικείαν», ἀλλὰ ἐκεῖνος ἐπέμενε, καὶ στο ἐδάφιο τοῦ Δευτερονομίου ἀντέτασσε τὴν γνώμην τοῦ Ὠριγένη, σύμφωνα με τὴν ὁποία οἱ γυναῖκες θα μεταμορφωθοῦν σε ἄνδρες κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως. Μόλις ἡ Ἰωάννα τοῦ ἀπάντησε ὅτι ὁ Ὠριγένης ἦταν αἰρετικὸς καὶ μάλιστα εὐνοῦχος, ὁ νεαρός τῆς θύμισε τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγίας Θέκλας, ἀδελφῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν, τὴν Ἀγία Μαργαρίτα, τὴν Ἀγία Εὐγενία, τὴν Ἀγία Ματρῶνα καὶ τόσες ἄλλες ἀγίες, οἱ ὁποῖες, κρύβοντας τὸ σῶμα τους, τὸ λευκὸ σαν φτεροῦ ἀγγέλου, κάτω ἀπὸ ἀνδρικό ῥάσο, ἀπέκτησαν τὴν ἀγιότητα, ζῶντας με καλόγερους, ὅπως κατακτοῦν καὶ οἱ Τούρκοι τὸν παράδεισο, ζῶντας ἀνάμεσα σε γυναῖκες.

Ἡ νεότης, ἡ ομορφιά καὶ ἡ πειθὴ ἦσαν ἐπιχειρήματα που καθιστοῦσαν ἀκαταμάχητη τὴν εὐγλωττία τοῦ νέου κατηχητή, ὥστε ἡ Ἰωάννα, καταπατώντας μετὰ ἀπὸ λίγο με τα μικρά τῆς πόδια τόσο τις ἐντολές τῆς Γραφῆς ὅσο καὶ τὴν γυναικεία τῆς ἐνδυμασία, φόρεσε τὸ ῥάσο καὶ ποδέθηκε ἐκεῖνα τα σανδάλια, τα ὁποία σε μερικὰ χρόνια ἔμελλε να ἀπλώσει για να τα ἀσπαστοῦν οἱ μεγάλοι τῆς γῆς, γονατιστοὶ γύρω ἀπὸ τὸν θρόνο τῆς. Ἀφοῦ τελείωσε ἡ μεταμόρφωση, ὁ Φρουμέντιος τὴν ὠδήγησε στην ὄχθη τῆς λίμνης για να καθρεφτιστεῖ. Ποτέ σκοινί δὲν εἶχε σφίξει τὴν μέση ὠραιότερου καλογήρου, καὶ τὸ πρόσωπο τῆς ἠρωίδας μας ἔλαμπε κάτω ἀπὸ τὴν καλογερικὴ κουκούλα σαν μαργαριτάρι μέσα στο ὄστρακο. Ὁ Φρουμέντιος δὲν μπορούσε να χορτάσει θαυμάζοντας τὸν ἀδελφὸ τοῦ Ἰωάννη, μπροστὰ στον ὁποῖο γονυπετώντας σαν σε ἐκσταση ἄρχισε να ὑμνεῖ τὴν ομορφιά του με κάποιους ἀπὸ ἐκείνους

γονυπετήσας ὡς ἐν ἐκστάσει ἤρξατο νὰ ἀνυμνή-
τῃν καλλονὴν αὐτοῦ διὰ τίνος τῶν
μυστικοανατομικῶν ἐκείνων ὕμνων, δι' ὧν οἱ
καλόγηροι τοῦ μεσαιῶνος ἐξεθείαζον ἀνὰ ἐν τὰ
μέλη τῆς Παναγίας, τὰς τρίχας, τὰς παρειάς, τοὺς
μαστούς, τὴν γαστέρα, τὰς κνήμας καὶ τοὺς
πόδας, ὡς οἱ ἵπποκάπηλοι τὰ κάλλη τῶν ἵππων
των καὶ ὁ κύριος Π. Σούτζος τὰ τῶν ἡρωίδων του.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς λιτανείας ἵππεῦσαν καὶ
πάλιν τὸ νέον ζευγὸς διηύθυνε τὰ βήματα τοῦ
ὑποζυγίου πρὸς τὸ μοναστήριον τῆς Φούλδας,
ὅπου ἔμελλεν ἡ Ἰωάννα νὰ καταταχθῇ ἐν τῇ
ποιμνῇ τοῦ Ἁγ. Βενεδίκτου. Δώδεκα ὅλας ἡμέρας
ἐδαπάνησαν οἱ δραπέται, ἵνα διατρεξῶσι τὰς
μεταξὺ Μοσβάχης καὶ Φούλδας τριάκοντα
λεύγας, ἀναπαύομενοι ὅπου εὗρισκον σκιάν,
λουόμενοι εἰς πάντα ῥύακα καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν
ἐγχαράσσοντες εἰς τὰ δένδρα, ἅτινα ἐσκίαζον τὰς
ἡδονὰς των. Ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου, τῆς νεότητος,
τοῦ ἔρωτος καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐκ τῆς ἵππασίας
καθίστα ἀναγκαίους τοὺς συχνοὺς ἐκείνους
σταθμοὺς. Ἄλλως δὲ ὁ Φρουμέντιος, γνωρίζων
ἀκριβῶς τὴν ἀγιογραφίαν τῶν τόπων ἐκείνων,
εὗρισκε πάντοτε εὐσεβῆ τίνα πρόφασιν, ὡς ἂν
ἐπεθύμει νὰ πεζεύσωσιν ὅτε μὲν, ἵνα
προσευχηθῶσι πρὸ τοῦ δένδρου, ὅπου ἡ Ἁγ.
Θέκλα ἐθεράπευσε τὸν τυφλόν, ῥαντίσασα τοὺς
ἐσβεσμένους ὀφθαλμοὺς τοῦ διὰ τίνων σταγόνων
γάλακτος ἐκ τῶν παρθενικῶν αὐτῆς μαστῶν, ὅτε
δέ, ἵνα φιλήσωσι τὸ χῶμα, ὅπου ἔρρευσε τὸ αἷμα
τοῦ Ἁγ. Βονιφατίου καὶ ἐξ ἐκάστης σταγόνης
ἐβλάστησεν ὡς ἐκ τοῦ Ἀδωνίδος μία ἀνεμώνη. Ἡ
Ἰωάννα συγκατέβαινε μειδιῶσα εἰς τοῦ ἐραστοῦ
τὰς αἰτήσεις, οἱ δὲ ποιμένες καὶ γεωργοὶ
ἐθαύμαζον τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐσέβειαν τῶν δύο
κουκουλοφόρων νεανίσκων, σπεύδοντες ὡς ἂν

τοὺς μυστικοανατομικοὺς ὕμνους με τοὺς οἰοῦντο
καλόγηροι τοῦ Μεσαιῶνα ἐξυμνοῦσαν ἕνα πρὸς ἕνα
τὰ μέλη τῆς Παναγίας, τὰ μαλλιά, τὰ μάγουλα, τὰ
στήθη, τὴν κοιλιά, τὰ γόνατα καὶ τὰ πόδια, ὅπως οἱ
αλογέμποροι τὰ κάλλη των ἀλόγων τοὺς καὶ ὁ
κύριος Π. Σούτζος³⁵² τὰ κάλλη των ἡρωίδων του.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς λιτανείας, τὸ νέο ζευγάρι
καβαλώντας καὶ πάλιν, κατεύθυνε τὰ βήματα τοῦ
φορτιάρικου ζώου πρὸς τὸ μοναστήρι τῆς Φούλδας,
ὅπου ἡ Ἰωάννα ἔμελλε νὰ καταταχθῇ ἐν τῇ
ποιμνῇ τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου. Δώδεκα ολόκληρες ἡμέρες
ξόδεψαν οἱ δραπέτες γιὰ νὰ διατρεξοῦν τις τριάντα
λεύγες που χωρίζαν τὴ Μοσβάχη ἀπὸ τὴ Φούλδα,
ἀναπαύομενοι ὅπου ἐβρισκαν σκιά, λουόμενοι σὲ
κάθε ῥέμα καὶ χαράζοντας τὸ ὄνομά τους στὰ δέντρα
που σκίαζαν τις ἡδονὰς τους. Ἡ ζέση τοῦ ἡλίου, τῆς
νεότητος, τοῦ ἔρωτα καὶ, πάνω ἀπὸ ὅλα, τῆς
ἵππασίας, ἔκαναν ἀπαραίτητες ἐκεῖνες τις συχνές
στάσεις. Εἰς ἄλλου, ὁ Φρουμέντιος, γνωρίζοντας
ἀψογα τὴν ἀγιογραφίαν των τόπων ἐκείνων, ἐβρισκε
πάντα μιὰ εὐσεβῆ πρόφασιν, ὅποτε ἐπιθυμοῦσε νὰ
πεζέψουν: ἄλλοτε γιὰ νὰ προσευχηθῶν μπροστὰ
στὸ δέντρο ὅπου ἡ Ἁγία Θέκλα θεράπευσε τὸν
τυφλόν, ῥαντίζοντας τὰ σβησμένα μάτια του με
μερικές σταγόνες γάλακτος ἀπὸ τὰ παρθενικά τῆς
στήθη, καὶ ἄλλοτε γιὰ νὰ φιλήσουν τὸ χῶμα ὅπου
ἔτρεξε τὸ αἷμα τοῦ Ἁγίου Βονιφατίου καὶ ἀπὸ κάθε
σταγόνα φύτρωσε, ὅπως ἀπὸ τὸν Ἀδωνη, μιὰ
ανεμώνη. Ἡ Ἰωάννα συμφωνοῦσε με χαμόγελο στὰ
αἰτήματα του ἐραστοῦ τῆς, καὶ οἱ βοσκοὶ καὶ οἱ
γεωργοὶ θαύμαζαν τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν εὐσέβειαν
των δύο κουκουλοφόρων νεαρῶν, σπεύδοντας, ὅποτε
τοὺς συναντοῦσαν, νὰ βγάλουν τὰ τριγωνικά τους
καπέλα καὶ τσακώνονταν ποῖος θὰ ἀσπαστεῖ τὰ

³⁵² Ὁ **Παναγιώτης Σούτζος** (Κωνσταντινούπολη 1806-Αθήνα 1868) ἦταν φαναριώτης ρομαντικὸς πεζογράφος καὶ ποιητὴς τῆς Α' Ἀθηναϊκῆς Σχολῆς. Τὸ ἐκτενὲς ποίημά του [Ὁ Οδοιπόρος](#) (1831) εἶναι τὸ πρῶτο ποιητικὸ ἔργο του ἀθηναϊκοῦ ρομαντισμοῦ καὶ τὸ μυθιστόρημά του Ὁ Λέανδρος (1834) εἶναι τὸ πρῶτο νεοελληνικὸ μυθιστόρημα. Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον ὁ Οδοιπόρος ἐμμένει σὲ θέματα ἐξαρσης των ἠθικῶν ἀξιών, ὅπως εἶναι ὁ πατριωτισμὸς. Μπορεῖ μὲν τὸ θέμα τῆς ἐρωτικῆς ἐγκατάλειψης νὰ εἶναι ὁ πυρήνας τοῦ ἔργου, ἀλλὰ ἡ ἐγκατάλειψη αὐτὴ ἔχει γίνῃ χάριν τῆς μεγαλύτερης ἀγάπης γιὰ τὴν πατρίδα.

*«Ὁ ἔρως τῆς πατρίδος μου μετέβαλε τὰ πάντα
Κ' ἐπέφερε στον βίον μου ὀδυνηρὰ συμβάντα».*

Τὸ κάλεσμα τῆς πατρίδας, ἀνώτερο χρέος ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴ σχέση, εὐθύνεται γιὰ τὴν αυτοκτονία τοῦ ἥρωα καὶ τὸ θάνατον τῆς «ερωμένης του». Ὁ θάνατος ἢ μάλλον ἡ θανατολαγνεία καὶ ὁ βαμπιρισμὸς, ἡ ἀνωθυμία τοῦ ἥρωα ὡς τὸ τέλος, ἡ μορφή του ἀντάρτη καλόγηρου καὶ ἡ αυτοκτονία εἶναι τὰ βυρωνικά πρότυπα που διατηροῦνται σὲ ὅλη τὴν ἐκταση τοῦ ἔργου, κατὰλληλα ἐνδεδμεμένα ὁμως με τὴν χριστιανικὴ πίστη. Αὐτὸ που σκώπτει ἐδῶ ὁ Ροῖδης εἶναι στίχοι ὅπως οἱ παρακάτω:

*"Δὲν εἶναι ἡ μορφή τῆς
δὲν εἶναι οἱ γλαυκοὶ, ὠραῖοι ὀφθαλμοὶ τῆς
καὶ τὸ λευκόν τῆς μέτωπον... καὶ τὸ ἀνάστημά τῆς...
Φεὺ! ἀπατώμαι... ὄνειρον γλυκύτατον ἀπάτης"*

ἀπήντων αὐτοὺς να ἀφαιρέσωσι τοὺς τριγώνους πῖλους καὶ ἀμιλλώμενοι τὶς πρῶτος να ἀσπαθῆ τάς χεῖρας των ἢ να προσφέρῃ αὐτοῖς ἄρτον, μυζήθραν, ζύθον καὶ ὀπώρας.

Ἄλλοτε πάλιν ἀπήντων ἡμιγύμνους Σκλαβηνοὺς, οἵτινες διητῶντο ὡς οἱ κάλαμοι παρὰ τάς ὄχθας τῶν ῥυάκων, ἀπαιτοῦντες φόρον διαβάσεως παρὰ τῶν ὀδοιπόρων καὶ ῥίπτοντες εἰς τὸ ὕδωρ τοὺς δυστροπούντας. Ἀλλὰ τούτους ἀπεμάκρυνεν ὁ Φρουμέντιος διὰ τροπαρίου τινὸς εἰς τὸν Ἅγ. Μιχαήλ, ὅπερ ἔτρεπεν ἀμέσως εἰς φυγὴν τοὺς ἀμφίβιους ἐκείνους ληστές, ὡς ἡ φωνὴ τοῦ χοίρου τὸν ἐλέφαντα. Πρωίαν δὲ τινα, ἐνῶ ὑπὸ τὴν σκιάν γηραιὰς δρυὸς ἀνεπαύετο τὸ χαριτωμένον ζεῦγος ἐπὶ τῶν ἐρωτικῶν δαφνῶν του ἢ μᾶλλον ἐπὶ τριφυλλίων (διότι αἱ δάφναι εἰς Γερμανίαν δεν βλαστάνουσιν εἰμὴ μόνον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἡρώων) προσῆλθον δύο γυναῖκες, δεδεμένον ἔχουσαι τὸν πόδα δι' ἐλαφρὰς ἀλύσου, ἐψιμυθιωμένας τάς παρειὰς καὶ μόνον ἔνδυμα τὴν λυτὴν κόμην των. Αὗται ἦσαν ἀμαρτωλαί, κανονισθεῖσαι ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ να ὑπάγωσι γυμναὶ καὶ ἀλυσόδετοι εἰς προσκύνῃσιν τοῦ τάφου τοῦ Ἁγ. Μαρκελλίνου, ἵνα ἐξαγοράσωσι τάς ἀμαρτίας. Αἱ εὐσεβεῖς αὗται ἀποδημία ἐγίνοντο συνήθως περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔαρος ἢ τάς ἀρχὰς του θέρους, ὅτε ἡ θερμοκρασία ἐπέτρεπε τὴν παραδείσιον ἐκείνην στολήν. Αἱ πλεῖσται τῶν Μαγδαληνῶν τούτων γνωρίζουσαι ὅτι ἡ πρόσψαυσις τῶν ἱερῶν λειψάνων ἔμελλε μετ' ὀλίγον να ἀποπλύνῃ ἀπ' αὐτῶν πᾶσαν κηλίδα, οὐδόλως συνεστέλλοντο να πολλαπλασιάζωσι καθ' ὁδὸν τάς ἀμαρτίας, ζητούσαι φιλοξενίαν παρὰ τῶν χωρικῶν καὶ ἐλέη παρὰ τῶν ὀδοιπόρων καὶ ἀμφοτέρους ἀνταμείβουσαι διὰ τοῦ νομίσματος ἐκείνου, δι' οὗ ἐπλήρωσε τὸν ναῦλον τῆς ἡ Αγ. Μαρία ἢ Αἰγυπτία· ἡ δὲ ἀδάμειος αὐτῶν ἔνδυμασία καθίστα συνεχεῖς καὶ προχείρους τάς τοιαύτας συναλλαγὰς. Αἱ δύο λοιπὸν προσκυνήτριαι, μὴ δυνάμεναι να μαντεύσωσιν τι ὑπὸ τὸ ῥάσον τῆς Ἰωάννας ὑπεκρύπτετο, ἐπλησίασαν ἐπικαλούμεναι ὀλίγα τινὰ δηνάρια, ἀντὶ τῶν ὀποίων ὑπέσχοντο ν' ἀνοίξωσιν εἰς τοὺς δύο νεανίσκους τάς πύλας τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν μέλλοντα καὶ τάς ἀγκάλας τῶν εἰς τὸν παρόντα βίον.

Ὁ Φρουμέντιος, ἔχων πρὸ ἑαυτοῦ τὴν Ἰωάνναν θώρακα ἀσφαλῆ κατὰ παντὸς πειρασμοῦ, ἀπώθησε διὰ τοῦ σχοινίου τῆς ζώνης τοῦ τάς ἀναιδεῖς προτάσεις τῶν λυσιζώνων ἐκείνων σειρήνων, ἀφ' ὧν ἀπεμακρύνθη σφίγγων τὴν

χέρια τους πρῶτος, ἢ θα τους προσφέρει ψωμί, μυζήθρα, μπίρα και φρούτα.

Ἄλλοτε πάλιν συναντοῦσαν ἡμίγυμνους Σκλαβηνοὺς, που ζούσαν σαν τα καλάμια στις ὄχθες των μικρῶν ποταμῶν, απαιτώντας φόρο διέλευσης ἀπὸ τους ὀδοιπόρους και ρίχνοντας στο νερὸ ὅσους διαμαρτύρονταν. Ἀλλὰ αὐτοὺς τους ἀπόδιωχνε ὁ Φρουμέντιος με ἕνα τροπάριο στον Ἅγιο Μιχαήλ, που ἔτρεπε ἀμέσως σε φυγὴ τους ἀμφίβιους ἐκείνους ληστές, ὅπως δῶχνει ἡ φωνὴ του γουρουνιῦ τον ἐλέφαντα. Ἐνα πρωί, λοιπὸν, ἐνῶ το χαριτωμένο ζευγάρι ξεκουραζόταν κάτω ἀπὸ τὴ σκιά μιας γέρικης βελανιδιάς στις ἐρωτικές του δάφνες ἢ μᾶλλον στα τριφύλλια (γιατί δάφνες στη Γερμανία δεν φυτρώνουν παρὰ μόνον στο κεφάλι των ἡρώων), πλησίασαν δύο γυναῖκες, που εἶχαν δεμένα τα πόδια με ἐλαφριές ἀλυσίδες, με βαμμένα τα μάγουλα και μοναδικὸ ρούχο τα λυμένα τους μαλλιά. Αὐτές ἦταν ἀμαρτωλές, καταδικασμένες ἀπὸ τον πνευματικὸ τους να πάνε γυμνές και ἀλυσοδεμένες για προσκύνῃμα στον τάφο του Ἁγίου Μαρκελλίνου, για να ἐξαγοράσουν τις ἀμαρτίες τους. Αὐτές οἱ εὐσεβεῖς ὀδοιπορίες ξεκινούσαν συνήθως προς το τέλος της ἀνοιξης ἢ στις ἀρχές του καλοκαιριοῦ, ὅταν ἡ θερμοκρασία ἐπέτρεπε ἐκείνη τὴν παραδείσια ἐνδυμασία. Οἱ περισσότερες ἀπὸ αὐτές τις Μαγδαληνές, γνωρίζοντας ὅτι το ἀγγίγμα των ἱερῶν λειψάνων ἔμελλε να ξεπλύνει σύντομα κάθε ἀνόμημά τους, δεν ντρέπονταν καθόλου να πολλαπλασιάζουν τις ἀμαρτίες κατὰ τὴ διάρκεια του ταξιδιοῦ τους, ζητώντας φιλοξενία ἀπὸ τους χωρικούς και ἐλεημοσύνη ἀπὸ τους πεζοπόρους, ἀνταμείβοντας και τους δύο με ἐκεῖνο το νόμισμα που ἡ Αγία Μαρία ἢ Αἰγυπτία χρησιμοποίησε για να πληρώσει το ναῦλο της. Εξ ἄλλου τα ρούχα του Ἀδάμ που φορούσαν ἔκανε συχνές και εὐκόλες αὐτές τις συναλλαγές. Οἱ δύο προσκυνήτριες λοιπὸν, μὴ μπορώντας να μαντέψουν τι κρύβεται κάτω ἀπὸ το ῥάσο της Ἰωάννας, πλησίασαν ζητώντας λίγα δηνάρια, σε ἀντάλλαγμα για τα ὀποία ὑποσχέθηκαν να ἀνοίξουν στους δύο νεαροὺς ἀνδρες τις πύλες του ουρανοῦ στην ἄλλη και τὴν ἀγκαλιά τους σε αὐτὴν ἐδῶ τὴ ζωὴ.

Ὁ Φρουμέντιος, ἔχοντας τὴν Ἰωάννα ὡς ἀσφαλῆ θώρακα ἐνάντια σε κάθε πειρασμὸ, ἀπώθησε με το σχοινὶ τῆς ζώνης του τις ἀναιδεῖς προτάσεις των ξεδιάντροπων ἐκείνων σειρήνων, ἀπὸ τις ὀποῖες ἀπομακρύνθηκε σφίγγοντας τὴν ἀγαπημένη του

φίλην τοῦ εἰς τὰς ἀγκάλας, ὡς οἱ ἀσκηταὶ τὸν Σταυρόν, ὡς αἱ ἐπειράζοντο ὑπὸ τοῦ δαίμονος τῆς σαρκός. Ἄλλ' οἱ μὲν ἅγιοι ἐκεῖνοι ἐρημίται, ἐνῶ ἀπέστρεφον μετὰ τρόμου τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἀπὸ τοῦ δαίμονος, προσήλουν τὸν ἄλλον εἰς αὐτὸν μετ' ἐπιθυμίας ἅμα καὶ φρίκης, ὡς νῆστις Ἰουδαῖος εἰς χοιρομήριον, ὃ δὲ Φρουμέντιος, ὅστις ὡς γνήσιον τέκνον τῆς Δύσεως μετεχειρίζετο τὴν ἀπόλαυσιν ὡς ἀντιφάρμακον κατὰ τῆς ἐπιθυμίας, ἀπέστρεφεν ἄνευ κόπου ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ ἡμέτεροι ἅγιοι ἀγρυπνοῦντες, μαστιγούμενοι καὶ νηστεύοντες, μέχρις οὐ τὸ στόμα τῶν ἐπληροῦτο σκωλήκων, μόλις κατώρθουν νὰ καταστείλωσι τοὺς ὠρυγμούς τῆς σαρκός, παλαίοντες νυχθήμερον κατὰ διαβόλων ἐνδεδυμένων μορφήν γυναικείαν καὶ αὐτὰς τὰς ὄρνιθας καὶ τὰς αἴγας ἀπομακρύνοντες τῶν ἀσκητηρίων, ὡς ἐπικινδύνους εἰς τὴν δυσβάστακτον σωφροσύνην των, ἐνῶ οἱ Φράγκοι, ἀφοῦ διὰ μικρὰς τινας θυσίας καθησυχάζον τὸν ἕξαρχον τῆς ἀσελείας, ἠδύνατο ἔπειτα ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ ψυχῆς νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς σωτηρίας των, μὴ ἀναγκαζόμενοι νὰ διακόπτωσιν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὰς προσευχὰς των, ἵνα ἐκδιώξωσιν, ὡς ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος, τὸν πειρασμὸν διὰ ψυχρολουσίας. Κατὰ τὸν σοφὸν Ἀρχιγένην ἡ ἐγκράτεια εἶναι τὸ σφοδρότερον τῶν ἀφροδισίων φαρμάκων· καλῶς λοιπὸν ἔπραττον οἱ Φράγκοι ἐξορίζοντες τὰ τοιαῦτα φάρμακα ἐκ τῶν μοναστηρίων.

Ὁ ἥλιος φωτίσας τὴν μακροτέραν τοῦ ἔτους ἡμέραν εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ, ὅτε οἱ δύο ὁδοιπόροι, ὑπερβάντες τὰ περιφράσσοντα τὴν μονὴν τῆς Φούλδας ἐσβεσμένα ἠφαιστεια, ἐπάτησαν τέλος πάντων τὰς μοναστηριακὰς γαίας. Ἡ νῦξ ἦτο ἀσέληνος καὶ γλυκεῖα, καὶ μόνοι οἱ ἀστέρες ἑκατοπτρίζοντο εἰς τὸ ρεῦμα τῆς Φούλδας· ἀλλ' ἐφ' ὅσον ἐπλησίαζον οἱ νεανίσκοι πρὸς τὴν μονὴν, διέκρινον μετὰ τῶν δένδρων ἐρύθημα ὡσεὶ μεγάλης τινὸς πυρκαϊᾶς. Ἀλώπεκες, λαφοὶ καὶ ἀγριόχοιροι γιγαντιαῖοι ἔφευγον πέριξ αὐτῶν μετὰ τρόμου, τὰ δὲ νυκτερινὰ πτηνὰ ἀνεζήτουν τὸ σκότος τῆς φωλεᾶς ἀτάκτως ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῶν πτερυγίζοντα. Ἡ Ἰωάννα συνεσφίγγετο τρέμουσα εἰς τὰ στήθη τοῦ συντρόφου τῆς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ὄνος ἔτεινεν ἀνησύχως τὰ ὦτα, προχωρῶν μετὰ περισκέψεως καὶ δειλίας ὡς στρατιώτης τοῦ πάπα εἰς τὸ πῦρ τῶν μαχῶν. Στήλαι πυρός, νέφη καπνοῦ, ἦχος κωδῶνων καὶ ἀσμάτων, ἀναθυμιάσεις λιβάνου καὶ μαγειρείου

στην ἀγκαλιά του, ὅπως οἱ ἀσκητὲς ἐσφίγγαν τὸν Σταυρόν, ὅποτε ἐμπαιναν σὲ δοκιμασία ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς σάρκας. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι οἱ ἅγιοι ἐρημίτες, ἐνῶ ἐστρεφον μετὰ τρόμου τὸ ἕνα μάτι μακριὰ ἀπὸ τὸν δαίμονα, γυρνοῦσαν τὸ ἄλλο πρὸς αὐτὸν με ἐπιθυμία καὶ φρίκη μαζί, ὅπως ὁ νηστικός Ἐβραῖος πρὸς τὸ χοιρομέρι. Ὁ Φρουμέντιος ὅμως, ὄντας γνήσιο τέκνον τῆς Δύσης, χρησιμοποιοῦσε τὴν ἀπόλαυσιν ὡς ἀντίδοτο στὴν ἐπιθυμία, καὶ ἔτσι μποροῦσε νὰ αποστρέφει καὶ τὰ δύο μάτια του χωρὶς κόπο. Οἱ δικοὶ μας ἅγιοι, ἀφοῦ ἀγρυπνοῦσαν, μαστιγῶνονταν καὶ νήστευαν μέχρι νὰ γεμίσει σκουλήκια τὸ στόμα τους, μόλις καὶ μετὰ βίας κατάφεραν νὰ καταστειλοῦν τὶς κραυγὰς τῆς σάρκας, παλεύοντας νυχθήμερον με διαβόλους ντυμένους γυναικείες μορφές, διώχνοντας ἀκόμα καὶ τὶς κότες καὶ τὰ κατσίκια ἀπὸ τὰ ἀσκητήριά τους, ὡς ἐπικίνδυνα γιὰ τὴν δυσβάστακτη σωφροσύνη τους. Οἱ Φράγκοι ἀντίθετα, ἔκαναν μιὰ μικρὴ θυσία καθησυχάζοντας τὸν ἄρχοντα τῆς ἀκολασίας, καὶ ἔπειτα μποροῦσαν με ἡρεμία καὶ γαλήνη ψυχῆς νὰ φροντίσωσιν γιὰ τὴν σωτηρία τους, χωρὶς νὰ ἀναγκάζονται νὰ διακόπτουν κάθε στιγμὴ τὶς προσευχὰς τους γιὰ νὰ διώξουν τὸν πειρασμὸν με κρῦο νερό, ὅπως ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος. Σύμφωνα με τὸν σοφὸ Ἀρχιγένην, ἡ ἐγκράτεια εἶναι τὸ πιο δυνατὸ ἀφροδισιακὸ. Καλῶς λοιπὸν ἔκαναν οἱ Φράγκοι ποὺ ἐξορίζαν τέτοια φάρμακα ἀπὸ τὰ μοναστήρια.

Ὁ ἥλιος, ποὺ εἶχε φωτίσει τὴν μακρύτερη μέρα τοῦ χρόνου, εἶχε δύσει πρὸ πολλοῦ, ὅταν οἱ δύο ὁδοιπόροι, περνώντας τὰ σβησμένα ἠφαιστεια ποὺ περιέβαλλαν τὸ μοναστήρι τῆς Φούλδας, πάτησαν ἐπιτέλους στὰ μοναστηριακὰ εἰσόδια. Ἡ νύχτα ἦταν ἀσέληνη καὶ γλυκιά, καὶ μόνο τὰ ἀστέρια καθρεφτίζονταν στὸ ρεῦμα τῆς Φούλδας. Ἀλλὰ ὅσο πλησίαζαν οἱ νεαροὶ πρὸς τὸ μοναστήρι, διέκριναν ἀνάμεσα στὰ δέντρα μιὰ κόκκινη ἀνταύγεια σὰ ν ἀπὸ μεγάλη φωτιά. Ἀλεπούδες, λαγοὶ καὶ γιγαντιαῖα ἀγριογούρουνα ἔφευγαν τρέχοντας γύρω τους με τρῶμο, ἐνῶ τὰ νυκτερινὰ πτηνὰ, ἀναζητώντας ἀτάκτα τὸ σκοτάδι τῆς φωλιάς, πετοῦσαν φτερουγίζοντας ἀτάκτα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους. Ἡ Ἰωάννα, τρέμοντας, σφίγγονταν στὸ στήθος τοῦ συντρόφου τῆς, καὶ ἀκόμα καὶ ὁ γάιδαρος τέντων ἀνήσυχτα τὰ αὐτιά του, προχωρώντας με δισταγμὸ καὶ φόβο, σὰν στρατιώτης τοῦ Πάπα πρὸς τὴν φωτιά τῆς μάχης. Στήλες φωτιάς, πυκνὰ σύννεφα καπνοῦ, ἦχος καμπανῶν καὶ τραγουδιῶν, ἀναθυμιάσεις λιβανίου καὶ κουζίνας, χτύπησαν σύντομα τὰ μάτια,

προσέβαλον μετ' οὐ πολὺ τοὺς ὀφθαλμούς, τὰ ὄματα καὶ τὴν ῥίνα τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος, ἧς τὸ θάμβος καὶ ὁ τρόμος ἠΰξανον ἀνὰ πᾶν βῆμα, οὐδ' ἴσχυε να καθησυχάσῃ αὐτὴν ἢ εὐθυμία τοῦ Φρουμεντίου, ὅστις εἰς τὰς συχνὰς αὐτῆς ἐρωτήσεις ἀπεκρίνετο διὰ καγχασμών καὶ φιλημάτων.

Ἡμεῖς δὲ μὴ δυνάμενοι να δώσωμεν τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν, καλὴ ἀναγνώστρια, θέλομεν σὲ πληροφορήσει ὅτι ἡ ἡμέρα ἢ μᾶλλον ἢ νῦξ ἐκείνη ἦτο ἢ εἰκοστὴ τετάρτη Ἰουνίου, καθ' ἣν πρὸ ὀκτακοσίων ἐτῶν ἢ κεφαλὴ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου προσεφέρετο ὡς ἀμοιβὴ τῆς ὀρχήσεως εἰς τὴν θυγατέρα τῆς Ἡρωιδάδος, ὅπως σήμερον ἀνθοδέσμη εἰς τὴν Ἑσλερ ἢ τὴν Ταλιόνην. Τὰ ὄστα τοῦ Ἁγίου ἐκταφέντα ὑπὸ τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου περιήλθον κατὰ τὴν τότε συνήθειαν τὴν οἰκουμένην ἅπασαν θαυματουργούντα, ἢ δὲ κεφαλὴ εἶχε μετακομισθῆ ὑπὸ τίνος Γάλλου καλογήρου ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Γαλλιαν· καθότι οἱ Φράγκοι τοῦ μεσαιῶνος ἤρπαζον ἀπὸ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς τὰ λείψανα τῶν ἁγίων, ὡς οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν τὰ συντρίμματα τῆς ἀρχαίας τέχνης. Δάκτυλος τοῦ Ἁγ. Σεργίου ἢ κνήμη τῆς Ἁγ. Φεβρωνίας ἐπωλοῦντο τότε πολὺ ἀκριβότερα ἢ σήμερον κεφαλὴ τοῦ Ἑρμοῦ ἢ βραχίων τῆς Ἀφροδίτης· τοῦ δὲ Ἁγ. Ἰωάννου τὸ κρανίον κατατεθὲν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγ. Ἀγγελὴ ἐχρησίμευεν τοῖς κατοίκους πρὸς θεραπείαν τοῦ πυρετοῦ, ὡς σήμερον ἢ κινήνη. Ἡ φήμη τῆς θαυματουργοῦ ἐκείνης κεφαλῆς ἐξηπλώθη βαθμηδὸν καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν, κατ' ἔτος δὲ ἀνήπτοντο πανταχοῦ εἰς τιμὴν τοῦ Ἁγίου πολυάριθμοι πυραὶ, περὶ τὰς ὁποίας εὐωχοῦντο καὶ ἐχόρευον οἱ πιστοί, ὡς οἱ πρόγονοι αὐτῶν περὶ τοὺς πυρσοὺς τῶν Παληίων. Ἡ θεὰ Πάλῃ εἶχε λησμονηθῆ πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι αὐτῆς λάτραι ἐξηκολούθουν ἀγαπῶντες τὸν οἶνον, τὸν χορὸν καὶ τὰς εὐθύμους ἀγρυπνίας, καὶ ἐν ἐλλείψει θεῶν προσέφερον εἰς τοὺς μακροπύγωνα καὶ μακροχίτωνα Ἁγίους τοῦ

ταυτιὰ καὶ τὴ μῦτη τῆς ἡρωίδας μας, τῆς ὁποίας ἡ ἀπορία καὶ ὁ τρόμος μεγάλωναν με κάθε βῆμα. Οὕτε ἡ εὐθυμία τοῦ Φρουμέντιου μποροῦσε να τὴν καθησυχάσει, ὁ ὁποῖος ἀπαντοῦσε στις συχνές ἐρωτήσεις τῆς με γελᾶκια καὶ φιλιὰ.

Ἡμεῖς, ἀγαπητὴ ἀναγνώστρια, μὴ μπορώντας να σου δώσουμε τὴν ἴδια ἀπάντησιν, θα σε πληροφορήσουμε ὅτι ἡ μέρα, ἢ μᾶλλον ἢ νύχτα ἐκείνη, ἦταν ἡ 24ῃ Ἰουνίου. Πρὶν ἀπὸ ὀκτακόσια χρόνια, τὸ κεφάλι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη προσφέρθηκε ὡς ἀμοιβὴ γιὰ ἓναν χορὸ στὴν κόρη τῆς Ἡρωιδάδας, ὅπως σήμερον δίνουμε μιὰ ἀνθοδέσμη στὴν Ἑσλερ ἢ τὴν Ταλιόνην³⁵³. Τὰ λείψανα τοῦ Ἁγίου, ποὺ τα εἶχε ξεθάψει ὁ Ἁγιὸς Ἀθανάσιος, περιόδευαν τότε σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένην τελώντας θαύματα, σύμφωνα με τὸ ἔθιμο τῆς ἐποχῆς. Τὸ κεφάλι εἶχε μεταφερθεῖ ἀπὸ ἓναν Γάλλο καλόγερο ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια στὴ Γαλλία καθότι οἱ Φράγκοι τοῦ Μεσαιῶνα ἀρπαζαν ἀπὸ τις ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς τὰ λείψανα τῶν ἁγίων, ὅπως οἱ ἀπόγονοί τους τα συντρίμματα τῆς ἀρχαίας τέχνης³⁵⁴. Ἐνα δάκτυλο τοῦ Ἁγίου Σεργίου ἢ μιὰ κνήμη τῆς Ἁγίας Φεβρωνίας πουλιόταν τότε πολὺ ἀκριβότερα ἀπὸ ὅτι σήμερον ἓνα κεφάλι τοῦ Ἑρμῆ ἢ ἓναν βραχίονα τῆς Ἀφροδίτης. Τὸ κρανίον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη, τοποθετημένο στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἀγγελῆ, χρησίμευε στους κατοίκους γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ πυρετοῦ, ὅπως σήμερον τὸ κινίνο. Ἡ φήμη αὐτοῦ τοῦ θαυματουργοῦ κεφαλιοῦ ἀπλώθηκε βαθμηδὸν σὲ ὅλη τὴ Δύση. Κάθε χρόνο, ἀναβαν παντοῦ πολυάριθμες φωτιές πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου, γύρω ἀπὸ τις ὁποῖες οἱ πιστοὶ γλεντούσαν καὶ χόρευαν, ὅπως οἱ πρόγονοί τους γύρω ἀπὸ τις φωτιές τῶν Παληίων³⁵⁵. Ἡ θεὰ Πάλῃ εἶχε ξεχαστεῖ πρὸ πολλοῦ, ἀλλὰ οἱ ἀρχαῖοι λάτρεις τῆς συνέχιζαν να ἀγαποῦν τὸ κρασί, τὸν χορὸ καὶ τὰ εὐθύμα ξενύχτια. Μιὰ καὶ δὲν εἶχαν πια θεοὺς, προσέφεραν στους μακρογένηδες καὶ μακροφορῶντες Ἁγίους τοῦ χριστιανικοῦ παραδείσου τὴν εὐθυμὴ λατρεία ποὺ

³⁵³ Ἡ **Μαρί Ταγκλιονί** (Marie Taglioni, Comtesse de Voisins, 23 Ἀπριλίου 1804 – 22 Ἀπριλίου 1884) ἦταν Σουηδέζα χορευτριά τοῦ μπαλέτου καὶ σημαντικὴ μορφή τοῦ ευρωπαϊκοῦ χοροῦ. Μιὰ ἀπὸ τις γνωστότερες μπαλαρίνες τοῦ ρομαντικοῦ μπαλέτου καὶ τῆς ρομαντικῆς περιόδου, τὸ ὁποῖο καλλιέργησε ἀρχικὰ στὸ Her Majesty's Theatre στὸ Λονδίνο καὶ στὸ Théâtre de l'Académie Royale de Musique στὴν Ὀπερα τοῦ Παρισιοῦ. Θεωρεῖται (χωρὶς ὅμως να ἔχει ἐπιβεβαιωθεῖ) ὡς ἡ πρώτη μπαλαρίνα ποὺ χόρεψε στις μύτες τῶν ποδιῶν τῆς.

³⁵⁴ Καυστικὴ ἀναφορὰ στὸν λόρδο Ἐλγιν

³⁵⁵ Τὰ **Παλίλια**, ἢ **Παλήλια**, ἢ **Παρίλια** (Palilia, ἢ Parilia) ἦταν ἀρχαῖα ποιμενικὴ εορτὴ τῶν Λατίνων καὶ εἰδικότερα τῶν Ρωμαίων. Με τὴν εορτὴ αὐτὴ οἱ Λατίνοι ποιμένες τιμοῦσαν τὴ θεὰ Πάλῃ (Pales), τὴν ὁποία θεωροῦσαν προστάτιδα θεὰ τους. Τὰ Παλίλια εορτάζονταν στις 21 Ἀπριλίου (κατὰ τὸ σύγχρονο ἡμερολόγιο), ὅπου με κλάδους δάφνης ραντίζονταν τὰ εδάφη βοσκῆς με νερό καὶ στὴ συνέχεια τὸ βράδυ ἀναβαν φωτιές ἀπὸ ἀχυρα καὶ πηδοῦσαν ὁ καθένας τρεῖς φορές. Ἐπειδὴ πίστευαν πως ὁ Ρωμύλος ἰδρυσε τέτοια ἡμέρα τὴ Ρώμη, ἡ εορτὴ τῶν Παλιίων θεωροῦνταν γενέθλια εορτὴ τῆς Ρώμης. Ἡ εορτὴ αὐτὴ τηροῦνταν μέχρι τὸ 792 μ.Χ., ὅταν καὶ καταργήθηκε ἀπὸ τὴ σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θεωρούμενη ὡς εἰδωλολατρικὴ.

χριστιανικοῦ παραδείσου τὴν χαρμόσουν λατρείαν τῶν γυμνῶν καὶ ἀγενείων κατοίκων τοῦ Ολύμπου.

Ἡ πανηγυρις εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκμὴν, ὅτε εἰσῆλθον οἱ δύο ὁδοιπόροι εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ μοναστηρίου. Οἱ μὲν τῶν μοναχῶν προσέθετον δέσμας ἀχύρων καὶ κενωθέντα βαρέλια εἰς τὴν πυράν, οἱ δὲ ἀνυψοῦντες τὰ κράσπεδα τῶν ῥάσων ἐπήδων ὑπεράνω τῆς ἱεράς φλογός, καταφεύγοντες εἰς λάκκον πλήρη ὕδατος, ὡσάκις ἔδακνε τὸ πῦρ τὰς γυμνάς κνήμας τῶν· ἔτεροι ὠρχοῦντο περὶ τὰς πυράς, ὡς ὁ Δαυὶδ περὶ τὴν Κιβωτόν, ἢ κατακείμενοι ἐπὶ τῆς χλόης ἐβύθιζον τὰς περόνας εἰς τὰς χύτρας καὶ τὰ ποτήρια εἰς τοὺς πίθους· ἄλλοι πάλιν κρατοῦντες φλέγοντα δαυλὸν ἔτρεχον περὶ τὸν κήπον ἀναζητοῦντες ἱεράκιον πρὸς φυγάδευσιν τῶν δαιμόνων ἢ τετράφυλλον τριφύλλον, τὸ ὅποιον καθιστὰ τὰ καταχθόνια πνεύματα ὑποτελῆ τῷ ἀνευρίσκοντι τοιοῦτον φυτὸν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην.

Οἱ εὐθυμοὶ μοναχοὶ ὑπεδέχθησαν μετὰ κραυγῶν χαρᾶς τὸν ἐπιστρέφοντα ἀδελφὸν καὶ τὴν Ἰωάνναν, ἣν παρουσίασεν αὐτοῖς ὡς ὄρφανὸν συγγενῆ τοῦ ὑποτελῆ τοῦ Δουκὸς Ἀνσιγίζου, εὐρίσκοντα βαρείαν τὴν ἄλυσιν τοῦ δούλου καὶ ἐπιθυμοῦντα νὰ ἀνταλλάξῃ αὐτὴν ἀντὶ καλογηρικοῦ σχοινίου. «Dignus, Dignus est intrari in nostro Sancto Corpori!» ἀπεκρίθησαν ὁμοφώνως οἱ Βενεδικτῖνοι, συμπαρασύροντες τὴν νεοφώτιστον εἰς τὰς ταχείας περιδινήσεις τοῦ κυκλείου χοροῦ, ὅστις περιστρέφετο ὡς πολύκρικος ὄφις περὶ τὴν ὑψηλότεραν τῶν πυρῶν. Ἡ Ἰωάννα ἅμα εἰσελθοῦσα εἰς τὸ μοναστήριον ἐδιδάσκετο νὰ χορεύῃ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὁ χορὸς, ὃν ἀπαγορεύουσι σήμερον οἱ πνευματικοὶ ὡς ἐφεύρεσιν τοῦ Σατανᾶ, οὐδὲν εἶχε τὸ ἀσεβές ἢ ἀντίθρησκον, ἀλλ' ἦτο ἀπλῶς προσευχὴ γινομένη διὰ τῶν ποδῶν ὡς οἱ ψαλμοὶ διὰ τῶν χειλέων, ἀμφότεροι δὲ ἐφευρέθησαν ὑπὸ τοῦ προφητᾶνακτος Δαυὶδ, ὥστε συγγενεῦουσιν ὡς γνήσια τέκνα τοῦ αὐτοῦ πατρὸς.

Οἱ ἀστέρες ὠχρίων εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ αἱ πυραὶ ἐσβήνοντο ἐπὶ τῆς γῆς, ὅτε ὁ κώδων ἠνάγκασε τοὺς οἰνοβαρεῖς καὶ νυστάζοντας συμπότας ν' ἀφήσωσι τὸν χορὸν ἢ τὸν πίθον, ἵνα

κάποτε ἀπέδιδαν στους γυμνοὺς καὶ ἀγένειους κατοίκους του Ολύμπου.

Το πανηγύρι βρισκόταν στο ἀποκορύφωμά του, ὅταν οἱ δύο ὁδοιπόροι μπήκαν στὴν αὐλὴ τοῦ μοναστηρίου. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ἐρίχναν δεσμίδες ἀχύρου καὶ ἀδεια βαρέλια στὴν φωτιά, ἐνῶ ἄλλοι, σηκώνοντας τὰ ῥάσα τους, πηδούσαν πάνω ἀπὸ τὴν ἱερὴ φλόγα καὶ ἐπεφταν σὲ ἓνα λάκκο γεμάτη νερό, ὅταν ἡ φωτιά ἐκαίγε τὰ γυμνά τους πόδια. Ἄλλοι χόρευαν γύρω ἀπὸ τὶς φωτιές, ὅπως ὁ Δαυὶδ γύρω ἀπὸ τὴν Κιβωτό, ἢ ξαπλωμένοι στὸ χορτάρι βουτούσαν τὰ πιρουνία τους στὶς χύτρας καὶ τὰ ποτήρια στὰ πιθάρια. Ἄλλοι πάλι, κρατώντας ἀναμμένα δαυλιά, ἔτρεχαν γύρω ἀπὸ τὸν κήπο ψάχνοντας γιὰ κανένα γεράκι γιὰ νὰ διώξουν τοὺς δαίμονες ἢ ἓνα τετράφυλλο τριφύλλι, τὸ ὁποῖο ἔκανε τὰ υποχθόνια πνεύματα ὑποτελῆ σὲ ὅποιον ἐβρίσκε ἓνα τέτοιο φυτὸ ἐκείνη τὴ νύχτα.

Οἱ εὐθυμοὶ μοναχοὶ ὑποδέχτηκαν με κραυγές χαρᾶς τὸν ἐπιστρέφοντα ἀδελφὸ καὶ τὴν Ἰωάννα, τὴν ὁποία τους παρουσίασε ὡς κάποιον ὄρφανὸ συγγενῆ ὑποτελῆ στὸν Δούκα Ἀνσιγίζο³⁵⁶, πὺ ἐβρίσκε βαριά τὴν ἀλυσίδα τοῦ δούλου καὶ ἐπιθυμοῦσε νὰ τὴν ἀνταλλάξῃ με τὸ σχοινὶ τῆς καλογηρικῆς ζωῆς. Ἀξίος, ἀξίος εἶναι νὰ μπεῖ στὸ Ἅγιο Σῶμα μας!" φώναξαν ὁμόφωνα οἱ Βενεδικτῖνοι, παρασύροντας τὴν νεοφώτιστη στὶς γρήγορες κινήσεις τοῦ κυκλικοῦ χοροῦ, πὺ στριφογύριζε σαν πολὺχρωμο φίδι γύρω ἀπὸ τὴν ψηλότερη φωτιά. Με τὸ πὺ μπήκε στὸ μοναστήρι ἡ Ἰωάννα, ἔμαθε νὰ χορεύει. Ἀλλὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὁ χορὸς, πὺ σήμερα ἀπαγορεύεται ἀπὸ τοὺς πνευματικούς ὡς ἐφεύρεση τοῦ Σατανᾶ, δὲν εἶχε τίποτα τὸ ἀσεβές ἢ ἀνίερο, ἦταν ἀπλᾶ μὴ προσευχὴ πὺ γινόταν με τὰ πόδια ὅπως οἱ ψαλμοὶ με τὰ χεῖλη, ἄλλωστε καὶ τὰ δύο ἐφευρέθηκαν ἀπὸ τὸν προφήτη Δαβὶδ, με ἀποτέλεσμα νὰ συγγενεῦουν σαν γνήσια τέκνα τοῦ ἰδιοῦ πατέρα.

Καθὼς τὰ ἀστέρια ξεθώριαζαν στὸν οὐρανὸ καὶ οἱ φωτιές ἐσβήνανε στὴ γῆ, ἡ καμπάνα ἀνάγκασε τοὺς μεθυσμένους καὶ νυσταγμένους συμπότες νὰ ἀφήσουν τὸν χορὸ ἢ τὸ πιθάρι, γιὰ νὰ τρέξουν στὸν

³⁵⁶ **Ansegisus** - σύμφωνα με τὸν ἀγνωστο βιογράφου: «Ἀνθρωπὸς διακεκριμένος, ἐνδοξὸς καὶ ἡρεμὸς, ἐπαρκῶς διδασκόμενος σὲ κάθε γνώση, δηλαδὴ τῆς θείας καὶ ἀνθρώπινης φιλοσοφίας, γεννημένος ἀπὸ πατέρα με τὸ ὄνομα Ἀναστάσιος καὶ μητέρα με τὸ ὄνομα Χιμιλράδα, διοικώντας με ἐπιείκεια, ἀνέλαβε τὴ διακυβέρνηση αὐτοῦ τοῦ τόπου τὸ σωτήριον ἔτος 823» Δες ἐδῶ: https://la.m.wikisource.org/wiki/Vita_S._Ansegisi. Εἶναι ἀπορίας ἀξίον πὺ τὸν «ξετρύπωσε» ὁ Ροῖδης!

δράμωσιν εἰς τὸν ὄρθρον. Τὴν πρωίαν ἐκείνην, ὡς συνέβαινε πάντοτε τὴν ἐπιούσαν ἑορτῆς, βαρῦνηχοι ῥογχασμοὶ ἀντήχησαν ἀντὶ ὕμνων ὑπὸ τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τούτου, λέγουσι, παρέμεινεν εἰς τοὺς καλογήρους ἢ συνήθεια τοῦ να ψάλλωσι καὶ ἔξυπνοι ὄντες διὰ τῶν μυκτῆρων. Ἡ συνήθεια αὕτη, ἔξορισθεῖσα τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως μετὰ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ὁνοῦ καὶ τῶν ἄλλων γοθικῶν λειψάνων τοῦ μεσαιῶνος, κατέφυγε παρ' ἡμῖν, ὅπου διατηρεῖται ἀκέραιος καὶ ἀκμαία, καθιστώσα καθ' ἡμέραν ἐρημότερους τοὺς ναοὺς, ψυχροτέραν τὴν εὐλάβειαν καὶ ἐλαφρότερα τὰ ἐλέη τῶν ὀρθοδόξων.

Αἱ θρησκεῖαι ὁμοιάζουσι τὰς γυναῖκας. Ἀμφότεραι ἐνόσω ἦναι νέαι οὔτε καλλωπισμῶν χρῆζουσιν οὔτε ψιμυθίου, ἵνα περικυκλώνται ὑπὸ λατρευτῶν προσκλινῶν, ἐτοιμῶν καὶ τὴν ζωὴν ὑπὲρ αὐτῶν να θυσιάσωσιν, ὡς οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ καὶ οἱ ἔρασταὶ τῆς Ἀσπασίας· ἀλλ' ἅμα γηράσωσιν ἀνάγκη να καταφύγωσιν εἰς τὸ φύκος καὶ τὰ κοσμήματα, ἵνα ἐπ' ὀλίγον ἀκόμη διατηρήσωσι τοὺς ἀραιουμένους θιασώτας. Ἡ μὲν Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐννοήσασα τοῦτο, εὐθὺς ἅμα εἶδε ψυχραίνόμενον τὸν ζῆλον τῶν πιστῶν, κατέφυγεν εἰς τοὺς ζωγράφους καὶ τοὺς γλύπτας, ὡς ἡ Ἥρα εἰς τὸν κεστὸν τῆς Ἀφροδίτης, ἵνα καλύψῃ τὰς ῥυτίδας καὶ ἐνδύσῃ τὴν γυμνότητα τῆς, ἢ δὲ ἀνατολικὴ καίτοι πρεσβυτέρα τῆς ἀδελφῆς τῆς εἴτε ἐκ πενίας εἴτε ἐξ ὑπερηφάνειας ἐπέμεινε θέλουσα να ἐλκῆ τὸς πιστοὺς δι' ἐρρίνων ἀσμάτων καὶ συνωφρουμένων εἰκόνων. Ἡ εὐλάβεια ἐξέλιπεν πρὸ πολλοῦ ἐκ τῆς οἰκουμένης, ἀλλ' αἱ εἰκόνες τοῦ Ῥαφαήλου καὶ ἡ φωνὴ τῶν Λακορδαίρων ἢ τῶν εὐνούχων τοῦ πάπα ἐλκύουσιν ἀκόμη προσκυνητὰς ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ Ἀγ. Πέτρου καὶ τοῦ Πανθέου, ἐνῶ ἡμεῖς ἅπαξ μόνον τοῦ ἔτους πορευόμεθα φράσσοντες τὰ ὦτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἄμα ἐτελείωσεν ὁ ὄρθρος, ἔσπευσεν ὁ Φρουμέντιος να ξεναγήσῃ τὴν Ἰωάνναν εἰς τὸ νέον αὐτῆς κλωβίον. Ἡ μονὴ τῆς Φούλδας ὡμοίαζε μᾶλλον φρουριῶ ἢ μάνδρα μοναχῶν.

Ὁρθρο. Εκείνο το πρωί, ὅπως συνέβαινε πάντα τὴν ἐπομένη τῆς γιορτῆς, βαρῖα ροχαλητὰ ἀντηχοῦσαν ἀντὶ γὰ ὕμνους κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπὸ τότε, λένε, παρέμεινε στους καλόγερους ἡ συνήθεια να ψάλλουν, ἀκόμα κι ὅταν εἶναι ξύπνιοι, ἀπὸ τὴ μύτη. Ἡ συνήθεια αὐτή, ἔξορισμένη ἀπὸ τις ἐκκλησίες τῆς Δύσης μαζί με τὴ γιορτὴ τοῦ Γαῖδάρου καὶ τὰ ἄλλα γοθικὰ λείψανα τοῦ Μεσαιῶνα, κατέφυγε σε ἐμὰς, ὅπου διατηρεῖται ἀκέραιη καὶ ἀκμαία, καθιστώντας καθημερινὰ πιο ἐρημους τοὺς ναοὺς, πιο ψυχρὴ τὴν εὐσέβεια καὶ πιο ἐλαφριά τὰ ἐλέη τῶν ὀρθοδόξων.

Οἱ θρησκείες μοιάζουν με τις γυναίκες. Καὶ οἱ δύο, ὅσο εἶναι νέες, οὔτε καλλωπισμοὺς χρειάζονται οὔτε μπογιές, γὰ να περιτριγυρίζονται ἀπὸ λάτρεις που υποκλίνονται, ἐτοιμοὶ να θυσιάσουν καὶ τὴ ζωὴ τους γὰ αὐτές, ὅπως οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ καὶ οἱ ἐραστὲς τῆς Ἀσπασίας. Ἀλλὰ μόλις γεράσουν, ἀναγκάζονται να καταφύγουν στο κοκκινάδι καὶ στα κοσμήματα, γὰ να διατηρήσουν γὰ λίγο ἀκόμα τοὺς θαυμαστὲς που ολοένα λιγοστεύουν. Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, που το κατάλαβε, ἀμέσως μόλις εἶδε να ψυχραίνει ὁ ζῆλος τῶν πιστῶν, κατέφυγε στους ζωγράφους καὶ τοὺς γλύπτες, ὅπως ἡ Ἥρα στον κεστό³⁵⁷ τῆς Ἀφροδίτης, γὰ να καλύψῃ τις ρυτίδες καὶ να ντύσῃ τὴ γύμνια τῆς. Ἡ ἀνατολικὴ ὁμως, ἀν καὶ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ τῆς, εἴτε ἀπὸ φτώχεια εἴτε ἀπὸ ὑπερηφάνεια, ἐπέμεινε θέλοντας να προσελκύει τοὺς πιστοὺς με στριγκές ψαλμωδίες καὶ κατσουφιασμένες εἰκόνες. Ἡ εὐσέβεια ἔχει εξαφανιστεῖ ἐδῶ καὶ καιρὸ ἀπὸ τὴν οἰκουμένη, ἀλλὰ οἱ εἰκόνες τοῦ Ῥαφαήλ καὶ ἡ φωνὴ τῶν Μουσικοτονιστῶν (l'acordaire) ἢ τῶν εὐνούχων τοῦ Πάπα ἐλκουν ἀκόμα προσκυνητὲς κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τοῦ Ἀγίου Πέτρου καὶ τοῦ Πανθέου, ἐνῶ ἐμεῖς πάμε μόνο μία φορὰ το χρόνο στην ἐκκλησία, βουλώνοντας τὰ αὐτὰ.

Μόλις τελείωσε ὁ ὄρθρος, ὁ Φρουμέντιος ἔσπευσε να ξεναγήσῃ τὴν Ἰωάννα στο νέο τῆς κλωβί. Ἡ μονὴ τῆς Φούλδας ἐμοίαζε μᾶλλον με φρουριὸ παρὰ με μάνδρα μοναχῶν. Ψηλά ἠφαίστεια, τῶν ὁποῖων τους

³⁵⁷ Τόσο ὁ Ὀμηρος ὅσο καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν τὸν «**κεστὸν ἰμάντα**» που φοροῦσε ἡ Κύπριδα Ἀφροδίτη, καὶ ὁ ὁποῖος προκάλεσε ποικίλες συζητήσεις στους σύγχρονους μελετητὲς ὡς προς τὸ τι ἀκριβῶς ἦταν. Ὁ Ὀμηρος ἀναφέρει (Ἰλιάς, Ξ, 214 - 215):

... Ἡ καὶ ἀπὸ στήθεσιν ἐλύσατο κεστὸν ἰμάντα
ποικίλον, ἐνθα τέ οἱ θελκτῆρια πάντα τέτυκτο...

... κι ἀπὸ τὰ στήθια ἔλυσε τὸ κεντητὸ κορδόνι
τὸ πλουμιστό, που μαγικά γεμάτο εἶχε φτιαγμένο...

Τὸ διακοσμημένο αὐτὸ κορδόνι ἡ θεὰ τοῦ ἔρωτα εἶχε δανείσει στὴν Ἥρα, γὰ να σαγηνεύσει τὸν Δία.

Υψηλά ήφραϊσθεια, τῶν ὁποίων τοὺς κρατήρας εἶχε σβήσει ὁ Ἅγ. Στούρμης διὰ σταγόνων τινῶν ἡγιασμένου ὕδατος, περιέφρασον αὐτὴν πανταχόθεν, τὸ δὲ ρεῦμα τοῦ ὁμώνυμου ῥυακος ἐχρησίμευεν ὡς τάφρος τοῦ μοναστικοῦ τούτου φρουρίου, στεφομένου διὰ πύργων καὶ ἐπάλλεων ὀδοντωπῶν. Οἱ τότε ὀπαδοὶ τοῦ Ἅγ. Βενεδίκτου πλὴν τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕπνου ἡγάπων ν' ἀναμειγνύονται καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς πάλας τοῦ αἰῶνος, ὡσάκις δὲ κατεδιώκοντο ὑπὸ τίνος ἰσχυροῦ, ὠχυροῦντο ὀπισθεν τῶν τειχῶν τοῦ κοινοβίου, ὡς οἱ ἐφημεριδογράφοι ὀπισθεν τῶν ἄρθρων τοῦ Συντάγματος. Ὁ μέγας Κάρολος εἶχε ἐξημερώσει εἶχεν ἐξημερώσει ὀπωσοῦν τὰ ἦθη τῶν ἀρειμανίων καλογήρων, ἀφαιρέσας αὐτοῖς πάντα τὰ ὄπλα πλὴν τῶν πνευματικῶν, ἀλλ' αἱ μοναὶ διετήρουν ἀκόμη τὴν φιλόμαχον αὐτῶν στολήν. Ἡ Ἰωάννα ἐπεσκέφθη κατὰ σειρὰν τὰ κελλία, τὸ σπουδαστήριον τῶν νεοφύτων, τὸ ἐστιατόριον κοσμούμενον ὑπὸ τερατομόρφων ἀγαλμάτων τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, τὰς ὑπογείους εἰρκτάς, ἔνθα οἱ κακοὶ καλόγηροι ἐθάπτοντο ζῶντες, καὶ τέλος τὴν βιβλιοθήκην, ὅπου ἐξήκοντα γραφεῖς εἰργάζοντο νυχθήμερον, οἱ μὲν ἀποξέοντες ἀρχαία χειρόγραφα, οἱ δὲ καταγράφοντες ἐπὶ τοῦ οὕτως ἐτοιμασθέντος χάρτου τὰς ἀθλήσεις τοῦ Ἅγ. Βαβύλα καὶ τῆς Ἅγ. Πρίσκας ἀντὶ τῶν ἄθλων τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Ἀννίβα. Ὁ δὲ κῆπος ἦτο ἡμελημένος, διότι οἱ καλοὶ πατέρες ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ ἀνθέων καὶ ἀπεστρέφοντο τὰ λαχανικά, ὡς καταργοῦντα πολῦτιμον τόπον ἐν τῷ στομάχῳ, προτιμώντας τὰ στήθη τῶν χηνῶν καὶ τοὺς μηροὺς τῶν χοίρων, τοὺς ὁποίους παρωμοίαζον πρὸς τὰ ῥητὰ τῆς Γραφῆς, τὰ ἐν ὀλίγαις λέξεσι πολλὴν περιέχοντα οὐσίαν.

Περιγράψαντες τὴν φωλεὰν θέλομεν ἤδη προσπαθῆσαι νὰ σκιαγραφήσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τῶν ἐν αὐτῇ ἐνοικούντων. Τὰ μοναστικά τάγματα τοσοῦτον ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ τόσον ποικίλα κατήντησαν τὰ ὀνόματα καὶ τὰ σχήματα τῶν καλογήρων, τῶν Θεατίνων, Ρεκολλέτων, Καρμηλιτῶν, Ἰωαννιτῶν, Φραγκισκανῶν, Καπουκίνων, Καμαλδούλων, ἀνυποδήτων, σανδαλοφόρων, γενειωτῶν, κεκαρμένων, λευχειμόνων, μαυροφόρων καὶ ἄλλων, ὥστε ὁ περιώνυμος ζωολόγος Βόρνος³⁵⁸ ἐπειράθη πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως νὰ κατατάξῃ αὐτοὺς ἐκ τῶν κυριωτέρων γνωρισμάτων κατὰ γένη καὶ εἶδη κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Λινναίου, ὡς πρὸς τὰ ζῶα

κρατήρες εἶχε σβήσει ὁ Ἅγιος Στούρμης με σταγόνες αγιασμένου νερού, την περιέφραζαν από παντού, και το ρεῦμα του ὁμώνυμου ποταμίου χρησίμευε ὡς τάφρος αὐτοῦ τοῦ μοναστικοῦ φρουρίου, στεφανωμένου με πύργους και ὀδοντωτές ἐπάλλξεις. Οἱ τότε ὀπαδοὶ τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου, ἐκτός ἀπὸ το κρασί και τον ὕπνο, ἠθελαν νὰ ἀνακατεύονται και στις πολιτικὲς ἐρίδες τῆς ἐποχῆς, και ὅποτε διώκονταν ἀπὸ κάποιον ἰσχυρό, ὀχυρώνονταν πίσω ἀπὸ τὰ τείχη τοῦ μοναστηρίου, ὅπως οἱ δημοσιογράφοι πίσω ἀπὸ τὰ ἄρθρα τοῦ Συντάγματος. Ὁ μέγας Κάρολος εἶχε ἐξημερώσει κάπως τὰ ἦθη τῶν ἀγρίων καλογέρων, ἀφαιρώντας τους ὅλα τὰ ὄπλα ἐκτός ἀπὸ τὰ πνευματικά, ὡστόσο οἱ μονές διατηροῦσαν ἀκόμα τὴν πολεμικὴ τους στολή. Ἡ Ἰωάννα ἐπισκέφτηκε με τὴ σειρὰ τὰ κελλία, τὸ σπουδαστήριον τῶν νεοφύτων, τὸ ἐστιατόριον τὸ στολισμένο με τερατόμορφα ἀγάλματα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, τὰ ὑπόγεια μπουντρούμια, ὅπου οἱ κακοὶ καλόγηροι θάβονταν ζωντανοί, και τέλος τὴ βιβλιοθήκη, ὅπου ἐξήντα γραφεῖς ἐργάζονταν νυχθημερόν, ἄλλοι ξύνοντας ἀρχαία χειρόγραφα, κι ἄλλοι καταγράφοντας πάνω σ' αὐτὸ τὸ χαρτί τους ἄθλους τοῦ Ἁγίου Βαβύλα και τῆς Ἁγίας Πρίσκας ἀντὶ γιὰ τους ἄθλους τοῦ Ἡρακλή και τοῦ Ἀννίβα. Ὁ κῆπος ὁμως ἦταν παραμελημένος, διότι οἱ καλοὶ πατέρες ἐδιναν λίγη σημασία στα λουλούδια και ἀπεχθάνονταν τὰ λαχανικά, μιας και πιάνουν πολῦτιμο χῶρο στο στομάχι, προτιμώντας τὰ στήθη τῶν χηνῶν και τὰ χοιρομέρια, τὰ ὁποία τὰ παρωμοίαζαν με τὰ ῥητὰ τῆς Γραφῆς, τὰ ὁποία μέσα σε λίγες λέξεις περιέχουν πολλή οὐσία.

Ἀφοῦ περιγράψαμε τὴ φωλιά, ας προσπαθῆσουμε τώρα νὰ σκιαγραφήσουμε και τὴν εἰκόνα αὐτῶν που κατοικοῦσαν σε αὐτὴν. Τὰ μοναστικά τάγματα πολλαπλασιάστηκαν τόσο πολὺ και τόσο ποικίλα ἐγιναν τὰ ὀνόματα και τὰ σχήματα τῶν καλόγηρων, ὅπως Θεατίνοι, Ρεκολλέτοι, Καρμηλίτες, Ἰωαννίτες, Φραγκισκανοί, Καπουτσίνοι, Καμαδούλοι, ξυπόλητοι, σανδαλοφόροι, με μούσι, ξυρισμένοι, ἀσπροφοροῦντες, μαυροφοροῦντες και ἄλλα πολλὰ, ὥστε ὁ περίφημος ζωολόγος Βόρνος ἐπιχείρησε, γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴ σύγχυση, νὰ τους ταξινομήσει με βάση τὰ κυριότερα χαρακτηριστικά τους σε γένη και εἶδη, σύμφωνα με τὸ σύστημα τοῦ Λινναίου, ὅπως

³⁵⁸ Baron Born

καὶ τὰ φυτὰ. Ἀνοίγοντες λοιπὸν τὴν Λινναϊκὴν ταύτην Μοναχολογίαν εἰς τὴν λέξιν Βενεδικτίος εὐρίσκουμεν τὸν ἐξῆς ἐπιστημονικὸν ὄρισμὸν τοῦ εἴδους τούτου τῶν ῥασοφόρων «... πρόσωπον ἀγένειον, κρανίον ἐγκεκαρμένον, πόδες σανδαλοφόροι· φέρει ἔνδυμα μακρὸν, μέλαν, ποδηρῆς, μανδύαν καταπίπτοντα μέχρι πτερνῶν ...κρῶζει τρις ἢ τετράκις τῆς ἡμέρας καὶ μεσοῦσης τῆς νυκτός διὰ φωνῆς βραγχώδους, βραδείας... παμφαγεί· νηστεύει σπανίως».

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά· πλὴν δὲ τούτων οἱ Βενεδικτινοὶ τῆς Γερμανίας ἐφόρουσαν ἐρραμμένην εἰς τὸ κουκούλιον μικρὰν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἵνα προφυλάτῃ τὰς κεφαλὰς τῶν ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ τὰς φθειρας· τὰ δὲ πρόσωπα αὐτῶν πολὺ ὠμοίαζον τὰ παλίμψηστα μοναστηριακὰ χειρόγραφα, ἐν οἷς ὑπὸ τὰ εὐσεβῆ τροπάρια τοῦ μεσαιῶνος διαφαίνονται εἰσέτι ἐρωτικοὶ στίχοι τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ τῆς Σαπφούς. Τετράκις τῆς ἡμέρας ἔτρωγον οἱ καλοὶ πατέρες· ἀντὶ βουτύρου μετεχειρίζοντο χοίρινον ἄλειμμα καὶ τοὺς δακτύλους τῶν ἀντὶ περόνης, οἱ δὲ ἀμαρτήσαντες ἐτιμωροῦντο στερούμενοι ἀλείμματος ἐπὶ τίνας ἑβδομάδας, ὡς παρ' ἡμῖν τῆς μεταλήψεως. Δις τοῦ μηνὸς ἐξυρίζοντο, τὴν μεγάλην Παρασκευὴν ἔπλυνον ὅλοι τοὺς πόδας καὶ τρις τοῦ ἔτους οἱ παχύτεροι αὐτῶν ἐφλεβοτομοῦντο, ἵνα καταστείλωσι τὰς ἀκαθάρτους ὀρέξεις, ἢ κατ' ἄλλους χρονογράφους, ἵνα προλάβωσι τὴν ἀποπληξίαν. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἀγράμματοι, τινὲς ὅμως ἐννόουν τὸ Πάτερ ἡμῶν καὶ ἄλλοι ἐγνώριζον καὶ νὰ γράφωσιν· εἰς τούτους δὲ ἐχορηγεῖτο, ὡς εἰς τοὺς ἥρωας τοῦ Ὀμήρου, διπλασία μερὶς εἰς τὴν τράπεζαν καὶ οἶνος ἀντὶ ζύθου. Πάντες ἠγίαζον τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου, ἐπειδὴ δὲ, δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸν κατὰ ποίαν ἡμέραν τελειώσας ὁ Θεὸς τὸν κόσμον

γινόταν με τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ. Ἀνοίγοντας λοιπὸν αὐτὴ τὴν Λινναϊκὴν Μοναχολογίαν στο λήμμα Βενεδικτίος, βρίσκουμε τὸν ἀκόλουθο ἐπιστημονικὸν ὀρισμὸν τοῦ εἴδους αὐτοῦ τῶν ῥασοφόρων: "... πρόσωπο χωρὶς γένια, κρανίον ξυρισμένον, πόδια σανδαλοφόρα· φορᾷ μακρὸν μαῦρον ἔνδυμα που φτάνει μέχρι τοὺς ἀστραγάλους, μανδύα που πέφτει μέχρι τὶς φτέρνες... φωνάζει τρις ἢ τέσσερις φορές τὴν ἡμέρα καὶ τὰ μεσάνυχτα με βραχνή, ἀργὴ φωνή... εἶναι παμφάγος· νηστεύει σπάνια".

Αὐτὰ ἦταν τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά τους. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ, οἱ Βενεδικτινοὶ τῆς Γερμανίας φοροῦσαν ῥαμμένην στήν κουκούλα τους μὴ μικρὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας, γιὰ νὰ προφυλάσσει τὰ κεφάλια τους ἀπὸ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ τὶς ψείρες. Τὰ πρόσωπά τους ἐμοίαζαν πολὺ με τὰ παλίμψηστα μοναστηριακὰ χειρόγραφα, ὅπου κάτω ἀπὸ τὰ εὐσεβῆ τροπάρια τοῦ Μεσαιῶνα διαφαίνονται ἀκόμα ἐρωτικοὶ στίχοι τοῦ Ἀνακρέοντα καὶ τῆς Σαπφῶς. Τέσσερις φορές τὴν ἡμέρα ἔτρωγαν οἱ καλοὶ πατέρες. Ἀντὶ γιὰ βούτυρο χρησιμοποιοῦσαν χοιρινὸ λίπος καὶ τὰ δάχτυλά τους ἀντὶ γιὰ πιρουνία. Ὅσοι ἀμαρτάναν τιμωροῦνταν με στέρηση αὐτοῦ τοῦ λίπους γιὰ μερικὲς ἑβδομάδες, ὅπως ἐμεῖς στερούμαστε τὴν Θεῖα Κοινωνία. Ξυρίζονταν δύο φορές τὸ μῆνα, τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ ἔπλεναν ὅλοι τὰ πόδια τους καὶ τρις φορές τὸ χρόνον οἱ πιο παχεῖς ἀπὸ αὐτοὺς ἔκαναν φλεβοτομία, γιὰ νὰ καταστείλουν τὶς ἀκάθαρτες ὀρέξεις τους, ἢ, σύμφωνα με ἄλλους χρονογράφους, γιὰ νὰ προλάβουν τὴν ἀποπληξία. Οἱ περισσότεροι ἦταν ἀγράμματοι, κάποιοι ὅμως ἤξεραν τὸ Πάτερ ἡμῶν καὶ ἄλλοι ἤξεραν καὶ νὰ γράφουν. Σὲ αὐτοὺς ἔδιναν, ὅπως στους ἥρωες τοῦ Ὀμήρου, διπλὴ μερίδα στο τραπέζι καὶ κρασί ἀντὶ γιὰ μπίρα. Ὅλοι ἀγίαζαν τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸ ποῖα μέρα τελείωσε ὁ Θεὸς τὸν κόσμον καὶ ἀναπαύτηκε³⁶⁰, φοβούμενοι μὴ τυχόν

³⁶⁰ Ο **Νεόφυτος Βάμβας** (Χίος 1776 - Αθήνα, 9 Ιανουαρίου 1855) υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες λόγιους και είναι ένας από τους λεγόμενους «Δασκάλους του Γένους», εκπρόσωπος του Νεοελληνικού Διαφωτισμού. Είχε την πεποίθηση ότι η Αγία Γραφή έπρεπε να μεταφραστεί στη καθομιλουμένη, για να γίνει κτήμα του λαού, τη μετέφρασε αλλά αυτό τον έφερε αντιμέτωπο με σφοδρές συγκρούσεις που τελικά δεν επέτρεψαν στην προσπάθειά του να εδραιωθεί. Ένας από τους επικριτές του ήταν ο Κωνσταντίνος Οικονόμος ο εξ Οικονόμων (1780-1857) λόγιος και εκπρόσωπος του Νεοελληνικού διαφωτισμού από την Τσαριτσάνη της Θεσσαλίας. Με την παιδαγωγική, συγγραφική δράση του, καθώς και με την ιδιότητά του ως ιεροκήρυκας σε σημαντικά κέντρα του Ελληνισμού (Θεσσαλονίκη, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη) και στο εξωτερικό (Αγ. Πετρούπολη, Βερολίνο, Βιέννη) όπου τιμήθηκε επανειλημμένα, συνέβαλε στη διαμόρφωση της νεοελληνικής ταυτότητας και την ενίσχυση του κύρους της ελληνικής γλώσσας και κλασσικής Παιδείας στο εξωτερικό. Στο έργο του ["Επίκρισις κατὰ Νεοφύτου Βάμβου"](#) αναλύει ένα προς ένα τα επιχειρήματα του καινοτόμου ιεράρχη, τα επικρίνει και βρίσκει ανακολουθίες σε σχέση με τη μετάφραση και την απόδοση των κειμένων. Ο Ροΐδης τον παραθέτει με σκωπτική διάθεση προκειμένου να σατιρίσει και πάλι την 1η Αθηναϊκή Σχολή, χωρίς ωστόσο να μπορεί να προσαφθεί ψόγος στον ίδιο, καθώς το κάνει με ιδιαίτερη διακριτικότητα. Το κείμενο στο οποίο αναφέρεται είναι το εξής:

Γενεσ. Β. 2. «Καὶ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε, καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἃ ἐποίησε» κτλ. Τὸ ἑβραϊκὸν καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ

Καὶ ολοκλήρωσε ὁ Θεὸς τὴν ἕκτη ἡμέρα τὰ ἔργα του, που δημιούργησε, καὶ ἀναπαύτηκε τὴν ἑβδομὴ ἡμέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα του, που δημιούργησε. Τὸ ἑβραϊκὸ κείμενο καὶ ἡ χυδαία

ἀνεπαύθη³⁵⁹, φοβούμενοι μὴ ὑποπέσωσιν εἰς τι λάθος, ἔμμενον ἀργοὶ ὀλόκληρον τὴν ἑβδομάδα· ἡ κρᾶσις τέλος τῶν καλογήρων ἐκείνων ἦτο τοσοῦτω ῥωμαλέα, ὥστε οἱ πλείότεροι αὐτῶν ἀπέθνησκον ὄρθιοι ὡς οἱ Ῥώσσοι στρατιῶται, τοὺς ὁποίους πρέπει, λέγουσι, να ὠθήσῃ τις μετὰ θάνατον, ἵνα καταπέσωσιν.

Ποιμὴν τῆς κουκουλοφόρου ταύτης ἀγέλης ἦτο τότε ὁ κλεινὸς Ἄγ. Ραβάνος ὁ Μαῦρος, τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη περιεῖχε πλείονα συρτάρια ἀφ' ὅσα ἐργαστήριον φαρμακοπώλου. Ὁ σοφὸς ἡγούμενος, διαπλεύσας ὅλας τὰς θαλάσσας, ἐφ' ὅσων ἡμεσὲ ποτε ὁ περιηγητῆς, ἦτο κάτοχος ὅλων τῶν τε ζωσῶν καὶ κεκοιμημένων γλωσσῶν, πλὴν δὲ τούτων ἐγνώριζε τὴν Ἀστρολογία, τὴν Μαγείαν, τὸ Κανονικὸν δίκαιον καὶ τὴν Μαιευτικὴν, ἐφευρῶν μάλιστα μηχανὴν τινα, δι' ἧς ἐβαπτίζοντο ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς οἱ κυοφορούμενοι χριστιανοί, ἵνα διαφύγωσιν οὕτω ἐν περιπτώσει ἀποβολῆς τὰ σκοτεινὰ βασίλεια, ὅπου πλανῶνται οἱ ἀβάπτιστοι παῖδες, ὡς οἱ ἄταφοι εἰδωλολάτραι παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Στυγός. Ὅτε δὲ εἰσῆλθεν ἡ Ἰωάννα εἰς τὴν Μονὴν τῆς Φούλδας, ὁ Ἄγ. Ραβάνος γηράσας ἤδη καὶ πάσχων ὑπὸ δυσπεψίας ἐνησχολεῖτο περὶ τῆς σωτηρίας του, τρώγων μόνον χόρτα, ὡς ὁ Ναβουχοδονόσορ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου, ὅτε δηλ. μετεμορφώθη εἰς ταῦρον, καὶ συνθέτων ὠδὰς εἰς τιμὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Ἐκάστη τῶν ὠδῶν ἐκείνων συνέκειτο ἐκ τριάκοντα στίχων καὶ

υποπέσουν σε κάποιο λάθος, δεν ἔκαναν τίποτε ὀλόκληρη τὴν εβδομάδα. Τέλος, ἡ κράση ἐκείνων τῶν καλόγηρων ἦταν τόσο δυνατὴ, ὥστε οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς πέθαιναν ὄρθιοι, ὅπως οἱ Ῥώσοι στρατιῶτες, τοὺς ὁποίους, λένε, πρέπει να τοὺς σπρώξει κανεὶς μετὰ θάνατον, για να πέσουν.

Ποιμένας αὐτοῦ τοῦ κουκουλοφόρου κοπαδιοῦ ἦταν τότε ὁ περίφημος Ἅγιος Ραβάνος ὁ Μαῦρος, ἡ μνήμη τοῦ ὁποίου περιεῖχε περισσότερα συρτάρια ἀπὸ φαρμακευτικὸ ἐργαστήριον. Ὁ σοφὸς ἡγούμενος, ἔχοντας διαπλεύσει ὅλες τὶς θάλασσες, ἀπὸ ὅσες ἔκανε ποτέ ἐμετὸ περιηγητῆς, γνῶριζε ὅλες τὶς ζωντανές καὶ νεκρές γλώσσες, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτές γνῶριζε τὴν Ἀστρολογία, τὴ Μαγεία, τὸ Κανονικὸ δίκαιο καὶ τὴ Μαιευτικὴ, ἔχοντας μάλιστα ἐφεύρει καὶ μιὰ μηχανὴ με τὴν ὁποία βαπτίζονταν στὴν κοιλία τῆς μητέρας οἱ κυοφορούμενοι χριστιανοί, για να ξεφύγουν ἔτσι σε περίπτωση ἀποβολῆς ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ βασίλεια, ὅπου πλανῶνται τὰ ἀβάφτιστα παιδιὰ, ὅπως οἱ ἄταφοι εἰδωλολάτρεις στὶς ὄχθες τῆς Στυγός. Ὅταν ἡ Ἰωάννα μπήκε στὴ Μονὴ τῆς Φούλδας, ὁ Ἅγιος Ραβάνος, ἤδη γέρος πλέον καὶ ταλαιπωρούμενος ἀπὸ δυσπεψία, ἀσχολοῦταν με τὴ σωτηρία του, τρώγοντας μόνον χόρτα, ὅπως ὁ Ναβουχοδονόσορας στα τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, ὅταν δηλαδὴ μεταμορφώθηκε σε ταῦρο, καὶ συνθέτοντας ὠδές πρὸς τιμὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Κάθε μιὰ ἀπὸ αὐτές τὶς ὠδές αποτελοῦνταν ἀπὸ τριάντα στίχους καὶ κάθε στίχος ἀπὸ ἰσάριθμα

χυδαιογραφικισθεῖσα παχύστομος μετάφρασις ἔχουσι «Καὶ εἶχεν ἀποτελειωμένον ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην τὸ ἔργον τοῦ, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν. Καὶ ἀνεπαύθη εἰς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα τοῦ, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν.» Ἀλλὰ κατὰ ταῦτα, 1) ἀναιρεῖται τὸ σάββατον, οὐδὲ σημαίνει πλὸν ὄλον ἀκραιφνῆ καταύπασιν (διότι, ἂν κατ'αὐτὸ συνετέλεσεν ὁ Θεὸς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐδαπάνησε λοιπὸν καὶ τοῦ σαββάτου μέρος εἰς τὴν συντέλεσιν τῶν ἔργων –καὶ ποίων ἔργων;) (α) 2) ἡ φράσις ἀποβαίνει φλύαρος καὶ βαττολογώδης. Καθότι δις ἐς τὸ αὐτὸ ἐδάφιον ἐπαναλαμβάνονται ταῦτά. «συνετέλεσεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην –καὶ κατεύπασεν (ἡ ἀνεπαύθη) τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην!» Τὸ ἀντίστοιχόν του συνετέλεσεν ἐβραϊκὸν ῥῆμα σημαίνει καὶ τὸν ἀόριστον καὶ τὸν παρακείμενον καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον (διότι ἡ ἐβραϊκὴ γλῶσσα ἔχει ἕνα μόνον παρῶσημένον (β)) ὅθεν πολλοὶ τῶν νεωτέρων μεταφραστῶν ἐκφέρουσι τὸ ῥῆμα καθ'ὑπερσυντέλικον (compleverat, τοῦτ. Συνεπεπληρώκει) (γ). Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω μεταφράζοντες οὐδὲ ψυχίον, οὐδὲ τρίχα πιθανότητος κερδαίνουσι· διότι ὁ χρόνος ἀρμόζει καὶ εἰς τὴν ἔκτην ἐπίσης· οἶον, συνετετέλεκει ἢ συνετέλεκε (τὸ ἔργον) τῆ ἡμέρα τῆ ἔκτη, καὶ τῆ ἡμέρα τῆ ὀγδόη κατέπαυσεν. Οὕτω καὶ ὁ Θεοδωρος ἐρμηνεύων τὸ χωρίον, «ἐπι μὲν τῆς ἔκτης (λέγει) συμπεπλήρωκε πάντα –ἐπαύσατο δὲ τῆ ἑβδόμην ἡμέραν τοῦ ποιεῖν.

μετάφρασή του στα ἑλληνικά ἔχουν ως ἐξῆς: "Καὶ εἶχε ολοκληρώσει ὁ Θεὸς τὴν ἑβδόμη ἡμέρα τὸ ἔργον του, που ἔκανε. Καὶ ἀναπαύτηκε τὴν ἑβδόμη ἡμέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἔργα του, που ἔκανε". Ὡστόσο, με βάση αὐτὴ τὴν ἐρμηνεία: 1) Ἀκυρώνεται ἡ ἔννοια τοῦ Σαββάτου, καὶ δεν σημαίνει πλέον πλήρη ἀνάπαυση (διότι, ἀν ὁ Θεὸς ολοκλήρωσε τὰ ἔργα του τὴν ἑκτη ἡμέρα, τότε χρησιμοποίησε καὶ μέρος τοῦ Σαββάτου για τὴν ολοκλήρωσή τους - καὶ ποια ἔργα; (α)). 2) Ἡ φράση γίνεται φλύαρη καὶ ἐπαναλαμβανόμενη. Διότι στὸ ἴδιο ἐδάφιο ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἴδια: "Ὁλοκλήρωσε ὁ Θεὸς τὴν ἑβδόμη ἡμέρα - καὶ ἀναπαύτηκε (ἡ σταμάτησε) τὴν ἑβδόμη ἡμέρα!". Τὸ ἀντίστοιχο ἐβραϊκὸ ῥῆμα σημαίνει καὶ τὸν ἀόριστο καὶ τὸν παρακείμενον καὶ τὸν ὑπερσυντέλικον (διότι ἡ ἐβραϊκὴ γλῶσσα ἔχει μόνον ἕνα παρελθόντα χρόνο) (β). Γι' αὐτὸ πολλοὶ σύγχρονοι μεταφραστῆς ἀποδίδουν τὸ ῥῆμα στὸν ὑπερσυντέλικον (compleverat, δηλαδὴ εἶχε ολοκληρώσει). (γ) Παρ' ὅλα αὐτὰ, ἀκόμα καὶ με αὐτὴν τὴν ἐρμηνεία, δεν κερδίζουν οὔτε ψίχα οὔτε τρίχα πιθανότητος. Διότι ὁ χρόνος ταιριάζει καὶ για τὴν ἑκτη ἡμέρα, ὅπως: Ὁλοκλήρωσε (τὸ ἔργο) τὴν ἑκτη ἡμέρα, καὶ τὴν ὀγδόη ἡμέρα ἀναπαύτηκε. Αὐτὴν τὴν ἐρμηνεία δίνει καὶ ὁ Θεοδωρος, λέγοντας: "Τὴν ἑκτη ἡμέρα (λέει) ολοκλήρωσε τὰ πάντα - καὶ ἀναπαύτηκε τὴν ἑβδόμη ἡμέρα ἀπὸ το να ἐργάζεται."

³⁵⁹ Ἴδε Οἰκονόμου Ἐπίκρισιν κατὰ Βάμβρα, σ. 146

ἕκαστος στίχος ἐξ ἰσαριθμῶν γραμμάτων διατεταγμένων ἐν σχήματι σταυροῦ, ὡς τὰ βακχικά ἄσματα τῶν Γάλλων ποιητῶν ἐν σχήματι φιάλης ἢ βαρελίου. Ἡ ἀντιγραφή τῶν ἀριστουργημάτων τούτων ἀπῆται ἐμπειρὸν καλλιγράφον, οὐδεὶς δὲ ἠδύνατο κατὰ τοῦτο να διαγωνισθῆ πρὸς τὸν Φρουμέντιον καὶ τὸν νέον ἀδελφὸν Ἰωάννην. Εἰς τούτους λοιπὸν ἐνεπιστεύθη ὁ ῥασοφόρος ὑμνωδὸς τοὺς ποιητικούς σταυροὺς του, ἵνα πληρωθῆ ἡ προφητεία τοῦ Φρουμεντίου εἰπόντος: «Θέλομεν βυθίζει τὸν κάλαμον εἰς τὸ αὐτὸ μελανοδοχεῖον».

Οἱ εὐδαίμονες ἐρασταὶ ὁμοιάζουσι τοὺς εὐτυχεῖς λαούς, οἵτινες δεν ἔχουσιν ἱστορίαν· τῶν δὲ ἡμετέρων μοναχῶν ὁ βίος ἔρρεεν ἀκύμαντος καὶ γαληνιαῖος ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ μοναστηρίου, ὡς τὸ ρεῦμα τῆς Φούλδας ὑπὸ τὰς σκιαζούσας γηραλέας αἰγείρους. Ἐσκέφθης ποτέ, ἀναγνώστᾶ μου, πόσω γλυκὴ καὶ ἀναπαυτικὴ ἦθελεν εἶναι ἐρωμένη φέρουσα ἀνδρικήν ἐνδυμασίαν καὶ εἰς σὲ μόνον ἀποκαλύπτουσα τὰ θέλητρα της; Οὔτε τὴν ζῆλιαν ἤθελες γνωρίζει οὔτε τὰς μυρίας ἐκεῖνας ἀκάνθας, αἵτινες κατὰ τὸν Ἄγ. Βασίλειον καθιστῶσιν ἐργαστήρια ὀδυνῶν τὰς γυναῖκας. Ἡ ἀρρενικὴ αὐτῆς στολή ἤθελε φρουρεῖ αὐτὴν πολὺ ἀσφαλέστερον ἢ τὰ κλεῖθρα τῶν τουρκικῶν γυναικῶν καὶ αἱ προφυλακτικαὶ ἐκεῖναι ζῶναι, δι' ὧν ἀσφαλιζοῦσιν οἱ Ἰταλοὶ τὰς συζυγικὰς κτήσεις τῶν ἀπὸ πάσης ἐπιδρομῆς. Πλὴν δὲ τούτου οὔτε ὑπὸ ἀσέμων βλεμμάτων ἤθελε μολύνεσθαι τὸ πρόσωπον τῆς φιλάτης σου οὔτε τὰ ὦτα αὐτῆς ὑπὸ λόγων ἀκόλαστων ἢ αἱ χεῖρες ὑπὸ προσψάσεων. Ἀλλ' αὕτη ἤθελε εἶναι ἀγνή καὶ ἄσπιλος, ὡς ἡ πτέρυξ τῶν ἀγγέλων καὶ ἡ ἰδανικὴ ἐκεῖνη παρθένος, τὴν ὁποίαν ὠνειρεύετο ὁ Ἄγ. Βασίλειος ἰσταμένην ὡς σεμνὸν ἄγαλμα ἐπὶ

γράμματα διατεταγμένων σε σχῆμα σταυροῦ, ὅπως τὰ βακχικά ἄσματα τῶν Γάλλων ποιητῶν που ἔχουν σχῆμα μπουκαλιού ἢ βαρελιού. Ἡ ἀντιγραφή αὐτῶν τῶν ἀριστουργημάτων ἀπαιτοῦσε ἐμπειρὸ καλλιγράφο, καὶ κανεὶς δεν μποροῦσε σε αὐτὸ να ἀνταγωνιστεῖ τὸν Φρουμέντιο καὶ τὸν νέο ἀδελφὸ Ἰωάννη. Σε αὐτοὺς λοιπὸν ἐμπιστεύθηκε ὁ ρασοφόρος ὑμνωδὸς τοὺς ποιητικούς τοῦ σταυροῦ, γιὰ να ἐκπληρωθεῖ ἡ προφητεία τοῦ Φρουμέντιο που ἔλεγε: "Θὰ βυθίσουμε τὸν καλάμι μας στὸ ἴδιο μελανοδοχεῖο".

Οἱ τυχεροὶ ἐραστὲς μοιάζουν με τοὺς εὐτυχημένους λαοὺς, που δεν ἔχουν ἱστορία. Ἡ ζῶη τῶν μοναχῶν μας κυλοῦσε ἡρεμῆ καὶ γαλήνια, στὴ σκιά τοῦ μοναστηρίου. Ὅπως τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ Φούλδα κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τῶν αἰωνόβιων πλατανίων. Σκέφτηκες ποτέ, ἀναγνώστη μου, τι γλυκὴ καὶ σίγουρο πράγμα, θα ἦταν μὴ ἐρωμένη ντυμένη με ἀνδρικὰ ρούχα, που θα ἀποκάλυπτε μόνον σε σένα τὴν ομορφιά της; Οὔτε τὴ ζῆλια θα γνωρίζες, οὔτε καὶ τὰ ἀμέτρητα ἐκεῖνα ἀγκάθια που, σύμφωνα με τὸν Ἅγιο Βασίλειο, κάνουν τις γυναῖκες ἐργαστήρια πόνου. Ἡ ἀντρικὴ τῆς ἐνδυμασία θα τὴν προστάτευε πολὺ πιο σίγουρα κι ἀπὸ τὰ κλεῖδιά τῶν χαρμημιῶν καὶ τις ζῶνες ἀγνότητητας με τις ὁποῖες οἱ Ἰταλοὶ προσπατοῦν τις συζυγικὰς τους περιουσίες ἀπὸ κάθε ἐπιδρομῆ. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ, οὔτε τὸ πρόσωπο τῆς ἀγαπημένης σου θα μολυνόταν ἀπὸ ἀσεμνα βλέμματα, οὔτε τὰ αὐτιά της ἀπὸ ἀκόλαστα λόγια, οὔτε τὰ χεῖρα της ἀπὸ ἀγγίγματα. Ἀλλὰ ἐκεῖνη θα ἦταν ἀγνή καὶ ἀσπιλη, σαν τὰ φτερά τῶν ἀγγέλων καὶ σαν τὴν ἰδανικὴ παρθένο που ονειρευόταν ὁ Ἅγιος Βασίλειος, να στέκεται ὄρθια σαν σεμνὸ ἄγαλμα πάνω στὸ βᾶθρο τῆς παρθενίας τῆς καὶ ἀκίνητη σε κάθε φαντασία καὶ ἐπαφή³⁶¹.

³⁶¹ Το χωρίο βρίσκεται στη σελ. 910 (604 του pdf) των [Απάντων του Βασιλείου](#) καὶ περιέχει τὰ ἐξῆς:

Σάββατον δὲ οὐκ ἐν ἔργῳ, ἀλλ' ἐν πράξεως ἀργία νοεῖται. Σαββατίζειν γὰρ βούλεται τὴν παρθένον, οὐκ ἐν τῷ ἐνεργεῖν τὴν παρθενοῖαν φυλάττουσαν, ἀλλ' ἐν τῷ ἀκίνητον πρὸς ἐνέργειαν μεῖναι τὴν ἀφθορίαν τηροῦσαν. Οἶον ἄγαλμα, φησὶ, Θεοῦ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἢ παρθένος ἐπὶ γῆς ἐπλάσθη. Μυστικῶς αὕτη σαββατὶ ζέτω, μὴ χεῖρα, μὴ πόδα, μὴ ὀφθαλμὸν, μήτ' ἄλλο τι τῶν μελῶν, ἀλλὰ μηδὲ νοῦν φθοροποιὸν τοῦ φυσικοῦ κάλλους κινουῖσα· ἀλλ' ἐστηκέτω ὡς ἄγαθὸν γλύμμα Θεοῦ ἀκίνητον πρὸς πᾶσαν φαντασίαν τε καὶ ἐπαφήν, δι' ὅλου ἐπὶ τῆς πέτρας ἐστῶσα· μὴ τις δι' ὀφθαλμῶν ἢ δι' ἀκοῆς, ἢ δι' ἄλλης τινὸς μιᾶς αἰσθήσεως λαθραίως παρεκρυσταίῃ, ἢ παρακινήσῃ τοὺς κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐν ψυχῇ χαρακτήρας, ἢ καὶ συγγέας τοὺς ἀρχετύπους ἰδίους που κακῶς ἐγχαράξῃ· καὶ τὸ μὲν τῆς ψυχῆς κάλλος οὕτω λυμῆνηται, τὸ δὲ σῶμα ὑλικὸν ὑπάρχον φθοραίοις τισὶν ἐπαφαῖς κηλίδων καὶ μύμων ἀπανταχοῦ ἀναπλήσῃ. Ἐστηκέτω οὖν πάγιον, φημί, τὸ τοῦ

Τὸ Σάββατο δεν νοεῖται ὡς ἐργασία, ἀλλὰ ὡς ἀκίνησιὰ πράξεων. Ἡ παρθένος πρέπει να "σαββατίζει", ὄχι με τὸ να ἐργάζεται καὶ να φυλάει τὴν παρθενοῖα της, ἀλλὰ με τὸ να μένει ἀκίνητη πρὸς κάθε ἐνέργεια, διατηρώντας τὴν ἀφθορία της. Ἡ παρθένος, ἴσως, πλάστηκε σαν ἄγαλμα Θεοῦ ἀπὸ ψυχῆ καὶ σώμα, στὴ γῆ. Ἀς σαββατίζει μυστικά, μὴ κουνώντας χεῖρα, πόδι, μάτι ἢ ἄλλο μέλος, ἀλλὰ οὔτε καὶ νοῦ που φθεῖρει τὸ φυσικὸ κάλλος. Ἀς στέκεται ἀκίνητη σαν καλὸ γλυπτό τοῦ Θεοῦ, ἀκίνητη πρὸς κάθε φαντασία καὶ ἐπαφή, στερεωμένη πάνω στὴν πέτρα. Ἀς μὴ ἀφήσει κανεὶς, κρυφὰ κρυφοκοιτάζοντας με τὰ μάτια ἢ ἀκούγοντας με τὰ αὐτιά ἢ με ἄλλη αἴσθησι, να παρασύρει ἢ να κουνήσει τοὺς χαρακτήρες που εἶναι χαραγμένοι στὴν ψυχῆ "κατ' εἰκόνα Θεοῦ", ἢ να μπερδέψει καὶ να χαράξει με τρόπο ξένο τοὺς δικούς της ἀρχετύπους χαρακτήρες. Ἐστὶ θα βλάψει τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ υλικὸ σῶμα, ὄντας φθορτὸ, θα το γέμισει παντοῦ με κηλίδες καὶ μύμους ἀπὸ φθοροποιὲς ἐπαφές. Ἀς στέκεται λοιπὸν ἀκλόνητο, ἴσως, τὸ ἄγαλμα τοῦ Κυρίου, σαββατίζοντας

τοῦ ὑποβάθρου τῆς παρθενίας τῆς καὶ ἀκίνητον πρὸς πᾶσαν φαντασίαν καὶ ἐπαφήν.

Οἱ ζηλότυποι στεναγμοὶ τοῦ Τιβούλλου καὶ τοῦ Βύρωνος αἱ βλασφημίαι κατὰ τῶν γυναικῶν ἤθελον σοὶ εἶναι ἀκατάληπτοι, ὡς οἱ θρήνοι τοῦ Ἱερεμίου εἰς τὸν οὐδέποτε θρηνήσαντα. Τοιαύτη ἦτο διὰ τὸν Φρουμέντιον ἡ Ἰωάννα, ῥόδον ἄνευ ἀκανθῶν, ὀψάριον ἄνευ ὀστῶν, γαλῆ ἄνευ ὀνύχων· νηπιόθεν συζήσασα μετ' ἀνδρῶν οὔτε ἰδιοτροπίας εἶχεν οὔτε τὰ ἐράσματα ἐκεῖνα ἐλαττώματα, τὰ ὅποια καθιστῶσι τὰς θυγατέρας τῆς Εὐας φοβερωτέρας καὶ αὐτῶν τῶν Σειρήνων, αἵτινες μόνον ἀπὸ τῆς ζώνης καὶ κάτω ἦσαν ὄφεις. Ἐπτὰ ἔτη εἶχον παρέλθει ἀπὸ τῆς εἰσοδοῦ τῶν νεανίσκων εἰς τὴν Μονὴν τῆς Φούλδας καὶ ἡ Μοῖρα ἐξηκολούθει κλώθουσα εἰς αὐτοὺς χρυσοῦφάντους ἡμέρας, ἡ δὲ σχέσις τῶν ἔμνε μυστικὴ καὶ ἀνενόχλητος ὡς μαργαρίτης εἰς τοὺς μυχούς τῆς θαλάσσης, οὐδ' ἦτο κίνδυνος ν' ἀνακαλυφθῆ ποτε ὁ δόλος· καθότι οὐδεὶς πρὸ τῶν Σταυροφοριῶν Φράγκος ἐφρόντισέ ποτε νὰ ἐρευνήσῃ, τί ὑπεκρύπτετο ὑπὸ τὰς πολυπλόκους φράσεις τοῦ Πλάτωνος ἢ τὰς πτυχὰς ἀνδρικοῦ χιτῶνος. Μόνος ὁ κουρέυς τῆς μονῆς ἠστειεύετο ἐνίστε πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην, ὅτε οὗτος προσέφερε μειδιῶν εἰς τὸ ξυράφιον παρειᾶν ἀγένειον καὶ λείαν ὡς λίμνην ἐν ὥρᾳ νηνεμίας.

Ἀλλὰ πλὴν τῆς Ἰωάννας ὑπῆρχε, δυστυχῶς, εἰς Φούλδαν καὶ ἄλλος ἀγένειος μοναχός, ὁ πάτερ Κορβίνος, ὃν πάντες ἀπέφευγον ὡς τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ δυσσίωνον πτηνόν³⁶³. Ὁ δυστυχῆς οὗτος Βενεδικτίνος ἠράσθη νέος ὢν τῆς ἀνεψιάς τοῦ ἐπισκόπου τῆς Μογουντίας, παρὰ τῷ ὁποίῳ ὑπῆρέτει ὡς διάκονος κρατῶν τὴν οὐρὰν τῆς πορφύρας του κατὰ τὰς τελετὰς καὶ πίνων τὸ ὕδωρ, δι' οὗ ἡ αὐτοῦ Ἀγιότης ἔπλυνε τὰς χεῖρας μετὰ τὴν μετάληψιν. Ἡ νεᾶνις ἤνοιξε τὰ ὦτα καὶ μετ' οὐ πολὺ τὰς ἀγκάλας εἰς τὸν ἐρώτα τοῦ νέου διακόνου, ἀλλ' ὁ μιτροφόρος αὐτῆς κηδεμῶν

Οἱ ζηλότυποι στεναγμοὶ τοῦ Τιβούλλου³⁶² καὶ καὶ οἱ βλασφημίαι του Βύρωνα κατὰ τῶν γυναικῶν θα σου ἦταν ἀκατάληπτες, σαν οἱ θρήνοι του Ἱερεμία για κάποιον που δεν θρήνησε ποτέ. Ἐτσι ἦταν ἡ Ἰωάννα για τον Φρουμέντιο: ῥόδο χωρὶς ἀγκάθια, ψάρι χωρὶς κόκαλα, γάτα χωρὶς νύχια. Ἀπὸ μικρὴ ἔζησε με ἀνδρες καὶ δεν εἶχε ἰδιοτροπίες οὔτε ἐκεῖνα τα ἀξιαγάπητα ἐλαττώματα που κάνουν τις κόρες τῆς Εὐας πιο τρομακτικὲς καὶ ἀπὸ τις Σειρήνες, που μόνο ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω ἦταν φίδια. Ἐπτὰ χρόνια εἶχαν περάσει ἀπὸ τὴν εἰσοδοῦ των νεαρῶν στη Μονὴ τῆς Φούλδας καὶ ἡ Μοῖρα συνέχιζε νὰ υφαίνει χρυσὲς μέρες για αὐτοὺς. Ἡ σχέση τους παρέμενε μυστικὴ καὶ ἀνενόχλητη, σαν μαργαριτάρι στα βᾶθη τῆς θάλασσας. Δεν υπῆρχε κίνδυνος νὰ ἀποκαλυφθεῖ ποτὲ ἡ ἀπάτη, ἀφοῦ κανένας Φράγκος πρὶν ἀπὸ τις Σταυροφορίες δεν εἶχε σκεφτεῖ ποτὲ νὰ ψάξει τι κρύβεται κάτω ἀπὸ τις περίπλοκες φράσεις του Πλάτωνα ἢ τις πτυχὲς ἐνός ἀντρικοῦ χιτῶνα. Μόνο ο κουρέας του μοναστηριοῦ πείραζε πότε-πότε τον ἀδελφὸ Ἰωάννη, ὅταν ἐκεῖνος προσέφερε χαμογελαστός στο ξυράφι το ξυρισμένο καὶ λείο σαν λίμνη σε ὥρα γαλήνης μάγουλό του.

Ἐκτός ἀπὸ τὴν Ἰωάννα, υπῆρχε δυστυχῶς στη Φούλδα καὶ ἓνας ἄλλος ἀγένειος μοναχός, ὁ πατέρας Κορβίνος, τον οποίον ὅλοι ἀπέφευγαν σαν τὸ κακόφημο πουλί που ἔχει τὸ ἴδιο ὄνομα. Αὐτός ὁ ἀτυχὸς Βενεδικτίνος, ὅταν ἦταν νέος, ἐρωτεύτηκε τὴν ἀνεψιά του ἐπισκόπου τῆς Μογουντίας, στὴν υπηρεσία του οποίου βρισκόταν ὡς διάκονος κρατώντας τὴν οὐρὰ του πορφυροῦ του μανδύα στις τελετὲς καὶ πίνοντας τὸ νερό με τὸ οποίον ἡ Ἀγιότητά του ἔπλενε τὰ χεῖρα του μετὰ τὴ Θεία Κοινωνία. Ἡ νεαρή κοπέλα ἀνοῖξε τὰ αυτιά τῆς καὶ σύντομα καὶ τὴν ἀγκαλιά τῆς στον ἐρώτα του νέου διακόνου.

Κυρίου ἀγαλμα, σαββατίζον δι' ὄλου, ἵνα μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενον παρακινήσῃ που ἢ ἐν τῇ κινήσει τίσι προσαραττόμενον παραθραύσῃ τινὰς τῶν φυσικῶν χαρακτήρων, μήτε παρὰ τῆς ἔξωθεν χειρὸς σαλευόμενον ἀποσυληθῇ τὸ τῆς φύσεως κάλλος.

ολόκληρο, για νὰ μὴν κινήσει τίποτα ἀπὸ μόνο του καὶ με τὴν κίνηση νὰ προσαρτηθεῖ σε κάτι καὶ νὰ θρυμματίσει κάποιους ἀπὸ τους φυσικούς χαρακτήρες, ἢ νὰ ἀφαιρεθεῖ τὸ κάλλος τῆς φύσης ἀπὸ τὸ κούνημα ἐνός ἐξωτερικοῦ χειριοῦ

³⁶² Ὁ **Ἀλβίος Τίβουλλος** (Albius Tibullus, 55 π.Χ. – 19 π.Χ.) ἦταν Λατίνος ποιητής. Ἦταν πολὺ ἀγαπητός στο κοινὸ τῆς ἐποχῆς του για εἰδυλλιακὴ ἀπλότητα, τὴν χάρη καὶ τὴν ἐκφραστικότητά του. Ὁ Τίβουλλος ἐγράψε ἐρωτικὴ ποίηση. Στὸ πρῶτο καὶ σημαντικότερο βιβλίο των ποιημάτων του ἀπευθύνεται σε κάποιαν Delia (Δηλία), με ὁποία εἶχε συνάψει ἐρωτικὲς σχέσεις ἐκμεταλλεῦόμενος τὴν ἀπουσία του συζύγου ἢ ἐραστή τῆς σε ἐκστρατεία καὶ ποτίζοντάς τον κατὰ τὴν ἐπιστροφή του με «ἀκράτον οἶνον». Ὅλα αὐτὰ μέχρι που κάποιος νέος ἐραστής ἀρχισε νὰ ἐφαρμόζει τὸ ἴδιο τέχνασμα στον ποιητὴ.

³⁶³ Cornus, ἐξ οὗ τὸ Corninus, σημαίνει λατινιστὶ κόραξ

συλλαβών νύκτα τινὰ τοὺς νεανίσκους κόπτοντας ἀπηγορευμένους καρπούς εἰς τὸν κήπον τῆς ἐπισκοπῆς, τῆς μὲν ἀνεψιάς του ἔκοψε τὴν κόμην, τὸν δὲ Κορβίνον, ἀφοῦ κατέστησε... οὐδέτερον, ἔστειλεν ἔπειτα εἰς τὴν μονὴν τῆς Φούλδας, ἵνα κλαύσῃ τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ νέος μοναχὸς ἐθρήνησε κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τὴν ἀπώλειάν του, ὡς ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἰεφθάε τὴν παρθενίαν της, ἀλλ' ὁ καιρὸς ἔκλεισε τέλος τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς του τὰς πληγὰς, βαθμηδὸν δὲ κατήντησε νὰ καταφρονῇ τὰς γυναῖκας, προσκαλῶν τοὺς συντρόφους τοῦ ν' ἀποκτήσωσιν ἀσφαλῶς δι' ὁμοίας θυσίας τὸν Παράδεισον, ὡς ἡ ἀκρωτηριασθεῖσα ἀλώπηξ τοῦ μύθου συνεβούλευε τὰς ἄλλας ἀλώπεκας νὰ κόψωσι κακεῖναι τὴν οὐρὰν των. Τοιαύτην διῆγε φιλοσοφικὴν ζωὴν ὁ καλὸς Κορβίνος, ἀναπληρῶν τὴν στέρησιν τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ διὰ καλῶν κρεάτων καὶ τῆς προσδοκίας τοῦ Παραδείσου, ὅτε ἡμέραν τινὰ λαβῶν διαταγὴν νὰ κυνηγήσῃ τοὺς πολιορκοῦντας τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἡγουμένου σκόρους, εὔρεν ἐκεῖ μετάφρασιν τοῦ περὶ Παρθενίας λόγου τοῦ Ἁγ. Βασιλείου. Ἀνοίξας τὸ βιβλίον τοῦτο, ἐν ᾧ ἠλπίζε νὰ εὔρῃ νέας ἀφορμὰς, ἵνα δοξάσῃ τὸν Ὑψιστον ὅτι ἀπεκόπη αὐτῷ πᾶν μέσον ἀπωλείας, ἔπεσε κατὰ κακὴν του τύχην εἰς τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ὅπου ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Καισαρείας συμβουλεύει τὰς σεμνὰς παρθένους ἄρρενα σώματα κἂν εὐνούχων ἢ φυλάττεσθαι, διότι καθὼς ὁ βούς, τοῦ ὁποίου ἀπεκόπησαν τὰ κέρατα, διαμένει οὐχ ἦττον ἐκ φύσεως κερατιστὴς καὶ πλήττει ὅσους ἀπαντᾷ διὰ τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς κεφαλῆς, ὅπου τὰ κέρατα ὑπῆρχον πρὶν, οὕτω καὶ οἱ ἀποτετμημένοι, φλεγόμενοι ὑπὸ ἐκτόπου μανίας δύνανται ἀκόμῃ...

Ἀλλ' ἐνταῦθα παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν πραγματείαν τοῦ ἁγίου, ἵνα εὔρῃ τὸ τέλος τῆς φράσεως. Κατὰ τοὺς κριτικούς ἐπὶ ἀσπίδος

Ὅμως, ὁ μιτροφόρος κηδεμόνας της, μια νύχτα ἔπιασε τοὺς νεαροὺς νὰ κλέβουν τὸν ἀπαγορευμένον καρπὸν στὸν κήπον τῆς ἐπισκοπῆς. Ἐκοψε τὰ μαλλιά της ἀνεψιάς του καὶ, ἀφοῦ κατέστησε... οὐδέτερο τὸν Κορβίνον, τὸν ἔστειλε στὴ μονὴ τῆς Φούλδας, γιὰ νὰ θρηνήσῃ τὴν ἁμαρτίαν του. Ὁ νέος μοναχὸς θρηνοῦσε στὴν ἀρχὴ τὴν ἀπώλειάν του, ὅπως ἡ κόρη τοῦ Ἰεφθάε τὴν παρθενίαν της. Τελικὰ ὁμως, ὁ χρόνος, ἔκλεισε τὶς πληγὰς τοῦ σώματός του καὶ τῆς ψυχῆς του. Σιγὰ σιγὰ ἀρχίσε νὰ περιφρονεῖ τὶς γυναῖκες, προτρέποντας τοὺς συντρόφους του νὰ ἀποκτήσουν με ἀσφάλεια τὸν Παράδεισον μέσω μιᾶς παρόμοιας θυσίας, ὅπως ἡ ἀκρωτηριασμένη ἀλεπού τοῦ μύθου ποὺ συμβούλευε τὶς ἄλλες ἀλεπούδες νὰ κόψουν καὶ αὐτὲς τὴν οὐρὰ τους. Ἐτσι περνοῦσε τὴ φιλοσοφικὴν τοῦ ζωῆ ο καλὸς Κορβίνος, ἀναπληρῶνοντας τὴν ἔλλειψη τοῦ ἀπαγορευμένου καρποῦ με καλὰ φαγητὰ καὶ τὴν προσδοκίαν τοῦ Παραδείσου. Μια μέρα, ὁμως, ποὺ του δόθηκε ἐντολή νὰ κυνηγήσῃ τοὺς σκόρους ποὺ πολιορκοῦσαν τὴ βιβλιοθήκην τοῦ ηγουμένου, βρῆκε ἐκεῖ μιὰ μετάφραση τοῦ λόγου τοῦ Ἁγίου Βασιλείου περὶ τῆς παρθενίας. Ἀνοίγοντας τὸ βιβλίον αὐτό, ὅπου ἠλπίζε νὰ βρεῖ νέες ἀφορμὰς γιὰ νὰ δοξάσῃ τὸν Ὑψιστον ποὺ του εἶχαν κόψει κάθε μέσον ἁμαρτίας, ἔπεσε γιὰ κακὴν του τύχην, τὸ χωρίον ἐκεῖνο, ὅπου ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Καισαρείας συμβουλεύει τὶς σεμνὰς παρθένους νὰ προφυλάσσονται ἀπὸ τὰ ἀρσενικὰ σώματα ἀκόμῃ καὶ των ευνούχων γιὰτί ὅπως τὸ βόδι ἀπὸ τὸ ὁποῖον κόπηκαν τὰ κέρατα παραμένει ἀπὸ τὴ φύσιν τοῦ κερασφόρου καὶ χτυπᾷ ὅποιον συναντᾷ με τὸ μέρος τοῦ κεφαλιοῦ ὅπου ὑπῆρχαν πρὶν τὰ κέρατα, ἔτσι καὶ οἱ ἀκρωτηριασμένοι, φλεγόμενοι ἀπὸ παράλογη μανία, μποροῦν ἀκόμα...

Ἀλλὰ ἐδῶ παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην στὴν πραγματεία τοῦ Ἁγίου, γιὰ νὰ βρεῖ τὸ τέλος τῆς φράσεως³⁶⁴. Σύμφωνα με τοὺς κριτικούς, ἡ

³⁶⁴ Ἡ φράση θα μπορούσε νὰ συμπληρωθεῖ «...νὰ ἀποπαρθενώσουν». Δὲν ὑπάρχει αὐτοῦσια στὸ κείμενο, ἀλλὰ ἐξυπονοεῖται καὶ ὁπωσδήποτε οἱ ἀναγνώστες τοῦ 1860 δὲν θα μπορούσαν νὰ βρουν τὴν πραγματεία εὐκόλα, κάτι ποὺ ἐμένα μου πήρε μόνο μισή ὥρα. Ὡστόσο ὁ Ροῖδης τὰ παραλείπει λίγο, διότι ὁ καημένος ἐπίσκοπος Ἀγκύρας Βασίλειος, (γιατρός τοῦ ἐπάγγελμα), κάθε ἄλλο παρά πονηροῦς σκοποῦς ἔχει καὶ σίγουρα δὲν γράφτηκε «πάνω στὸ στήθος κάποιας ὁμορφῆς παρθένου». Ἀντίθετα, προσπαθεῖ νὰ εἶναι ὅσο πιο «ἐπιστημονικός» γίνεται, με ἀποτέλεσμα νὰ σκανδαλίζει, ὅσους θέλουν νὰ σκανδαλισθοῦν, τοῦ Ροῖδης, των ἀναγνωστών του καὶ ὑμῶν μὴ ἐξαιρουμένων. Το [κείμενο πάνω στο ὁποῖο ἔπεσε ὁ δυστυχὴς Κορβίνος](#) πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἀκόλουθο:

Εἰ γὰρ θῆλειαι θηλείαις ἐπὶ τῆς αὐτῆς κοίτης ἐνδιαθῆτως περιπλεκόμεναι, ζεούσης αὐτῶν ἐνδοθεν τῆς ἀκμῆς, πολλάκις ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα τῶν σωμάτων ἀφῆς, πρὸς ἃ ἐπλάσθησαν ἔχειν σώματα σχέσιν, τὴν μνήμην διερεθίζονται (ἱκανὸς γὰρ ἐστὶν ὁ νομοθετῶν ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν τὴν ἁμαρτίαν, μέσος τῶν σαρκῶν λαθραίως χωρήσας ἐκ τῆς φιλικῆς πρὸς ἄλληλα τῶν θηλέων καὶ φιλόφρονος ἡδονῆς, ὑποκλέψαι μὲν τὴν φιλόφροναν,

Ἐάν ἀκόμῃ κι ὅταν βρίσκονται στὸ ἴδιο κρεβάτι γυναῖκες με γυναῖκες ἀγκαλιασμένες, με τὸ πάθος τους νὰ φλέγεται ἐσωτερικὰ, συχνὰ ἀπὸ τὸ ἀγγιγμα ἢ μιὰ τῆς ἄλλης, διεγείρουν τὴ μνήμην τοῦ σκοποῦ γιὰ τὴν ὁποία πλάστηκαν τὰ σώματα (εἰς ἄλλου αὐτός ποὺ φωλιάζει μέσα στα μέλη μας τὴν ἁμαρτίαν (ΣτΜ:ὁ διάβολος), μπορεῖ, εἰσχωρῶντας κρυφὰ ἀνάμεσα στὶς σάρκες νὰ μετατρέψῃ τὴν τρυφερὴ ἡδονὴ των γυναικῶν ἀπὸ φιλικὴ τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἄλλη, καὶ νὰ σπείρει δόλια

φαίνεται γραφείσα του Τάσσου ή Ιερουσαλήμ, του δὲ Ἀγ. Βασιλείου ἡ παρθενικὴ πραγματεία ἐπὶ τοῦ στήθους καλῆς τινος παρθένου φαίνεται μοι γεγραμμένη. Τὸ ἀνάγνωσμα ἐκεῖνο κατεθορύβησε

"Ιερουσαλήμ" του Τάσσου λέγεται ὅτι γράφηκε πάνω σε ασπίδα, ἐνῶ ἡ παρθενικὴ πραγματεία του Ἀγίου Βασιλείου μου φαίνεται γραμμένη στο στήθος μίας ὀμορφῆς παρθένου.³⁶⁵ Ἡ ἀνάγνωση ἐκείνη τάρραξε

τὴν δὲ τῶν σαρκῶν ἄρρενα πανούργως ἐνσπεῖραι) · πόσω πλέον δεῖ τὰ ἄρρενα σώματα, κὰν εὐνούχων ἦ, τὴν παρθένον φυλάττεσθαι; Κὰν εὐνούχος γὰρ ἦ, ἀλλ' ἀνὴρ ἐστὶ τὴν φύσιν.

Ὡς γὰρ ὁ βουὸς ὁ κερατιστὴς ἀποτμηθεὶς τὰ κέρατα, οὐχὶ τῆ ἀφαιρέσει τῶν κεράτων ἵππος ἐγένετο, ἀλλ' ἔτι βουὸς ἐστὶ κὰν μὴ ἔχη τὰ κέρατα · οὕτω καὶ ὁ ἄρσην ἀποκοψάμενος πάντα τὰ μόρια, οὐ τῆ ἀφαιρέσει τούτων γυνὴ ἐγένετο οὗτος · ἀλλ' ἔτι ἄρσην ἐστὶ τὴν φύσιν, κὰν μὴ ἔχη τὰ μόρια. Καὶ ὡς ὁ κερατιστὴς ἀποκεκομμένος τὰ κέρατα, κερατιστὴς ὅμως ἐστὶ τὸν θυμὸν (παρεκκλίνων γοῦν τὸν αὐχένα, καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν ὀρμὴν σχηματίζων, τὴν ἀπειλὴν ἀσμένως ἐνδείκνυται · ἀλλὰ καὶ ἐπληξε πολλὰς ἐπελθὼν τῷ μέρει τῆς κεφαλῆς, καθ' ὃ τῷ κέρατι ὤπλιστο, πληροφορῶν τὸν θυμὸν τῆ φαντασίᾳ τῆς ἐνεργείας · οὕτω γὰρ διατίθεται ὑπὸ τῆς ὀρμῆς συναρπαζόμενος, οὐχ ὡς πλησῶν ἀπλῶς, ὃ ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ πρὶν τῷ κέρατι διαιρῶν) · οὕτω καὶ ὁ ἄρσην ἀποκεκομμένος τὰ μόρια, ἄρσην ὅμως ἐστὶ τῆ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πάθους. Διὸ καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ ὅμοιον σχηματίζαμενος πρὸς τὴν πράξιν, ἔρωτος πνέει καὶ ἐκτόπου μανίας. 643 Ἀλλὰ καὶ ὀρμῶν πρὸς τὴν συμπλοκὴν, κὰν μὴ φθεῖρη τῷ μέρει ἐκεῖνο ἐνοχλῶν τῆ θηλείᾳ, ὅμως αὐτὸς μὲν ὡς φθείρας, τὴν ἐπιθυμίαν οὕτως ὑπὸ τῆς φαντασίας διάκειται. Τὸν δὲ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν πικρότερον ἐρεθίζων, φθείρει μὲν ὅλον τὸν νοῦν, καὶ τὸ σῶμα δὲ πρὸς τὴν τῆς φθορᾶς πράξιν οἰστρεῖ.

Διὸ εἶπερ σκοπὸς ἐστὶ τῆ παρθένου ἄφθορον ἑαυτῆς τὴν ἔνδον παρθενίαν φυλάξαι, ἀκριβοῦτα καὶ τὰς πρὸς τούτους ἀεὶ ὀμιλίας. Εἰ γὰρ καὶ τὴν τοῦ Σιράχ παραίνεσιν συμβαλλομένην εἰς τὸ ἄχραντον τῆς παρθένου δεχόμεθα · Ὡς εὐνούχος, φησί, περιλαμβάνων παρθένον, καὶ στενάζων · πάντως δὲ ὅτι οὐ δύναται ὁ βούλειται πράξει. Καὶ, Ἐπιθυμία εὐνούχου ἀποπαρθενῶσαι νεάνιδα. Εἰ καὶ μητέρα γὰρ, φησὶν, διὰ τὸ ἄγονον οὐ ποιεῖ, ἀλλ' ἀποπαρθενεῦσαι αὐτὴν θέλει. Οὐ τοῖνυν ἐπὶ σωφροσύνῃ ἐπαινέσθαι προσήκει τοὺς ἀποκοπτομένους τὰ μόρια. Οὐδὲ γὰρ τοὺς ἵππους ὡς μὴ κερατίζοντας ἐπαινοῦμεν, ἀλλὰ τούτους μὲν εἰ μὴ λακτίζουσι ἐπαινεσομεν · » τοὺς δὲ βουὸς, εἰ μὴ κερατίζουσι, τῆς ἡμερότητας κατὰ λόγον ἀποδεξόμεθα. Οὐ γὰρ ἐν ᾧ μὴ δύναται τις, ἀλλ' ἐν ᾧ δυνάμενος οὐκ εἰς ἀδικίαν κέχρηται τῆ δυνάμει, θαυμάζεται. Εἰ δὲ οἴονται τι τὴν ἀποκοπὴν τῶν μορίων εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀναμαρτησίαν συμβάλλεσθαι, ἐκκομάτωσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, πολλὰ παρὰ λόγον ἐμβλέποντας · ἀκρωτηριασάτωσαν δὲ τὰς χεῖρας ὁμοῦ καὶ τοὺς πόδας · ἐπιβυσάτωσαν δὲ καὶ τὴν ἀκοήν, ἵνα μὴ δὲν τούτων ὄργανον γένηται ἀμαρτίας. Ἡ τοῦτο μὲν ἄλογον ἄμα καὶ μανιώδες, ὅλα τὰ μέλη πανταχόθεν περικόψαντας, τὸ δὲ λεγόμενον, κορμὸ δίκην τὸ λοιπὸν σῶμα ἀχρεῖον ἀπλῶς ἀπορρίψαι μετὰ τοῦ αἰτίου, ὅμως ταῖς προλαβούσαις διὰ τῶν μελῶν φαντασίαις τὴν διάνοιαν ἀμαρτάνειν · "ἐάσαντας δὲ, ὡς ἐπλάσθη, κατὰ τὸν ἀνωτέρω λόγον, σῶφρονι λογισμῷ ἠνιοχεῖν πάντα τὰ μέλη, οὐκ ἀνάγκης, ἀλλὰ προαιρέσεως ἡμετέρας τὸ κατόρθωμα τὸ καλὸν ποιουμένων.

τὴν αρσενική των σαρκῶν)· πόσο περισσότερο πρέπει μια παρθένος να φυλάγεται από τα αρσενικά σώματα, ακόμα και αν είναι ευνούχων; Διότι ακόμα και αν είναι ευνούχος, παραμένει εκ φύσεως ἄνδρας.

Ὅπως ὁ ταῦρος που του ἐκόψαν τὰ κέρατα, δὲν ἐγίνε ἀλογο με τὴν ἀφαίρεση των κεράτων, ἀλλὰ παραμένει ταῦρος ακόμα και αν δὲν ἔχει τὰ κέρατα ἐστὶ και ὁ ἄνδρας που κόβει ὅλα τὰ μόριά του, δὲν ἐγίνε γυναικία με τὴν ἀφαίρεση τους · ἀλλὰ παραμένει ἄνδρας ἀπὸ τὴ φύση, ακόμα και αν δὲν ἔχει τὰ μόρια. Καὶ ὅπως ὁ ταῦρος με τὰ κομμένα κέρατα, ἐξακολουθεῖ να ἔχει ἐπιθυμία ταύρου (στρέφοντας ἐστὼ τον λαϊμό του, και κατεβάζοντας τὸ κεφάλι ὀρμητικά, δὲν δείχνει μόνο με χαρὰ τὴν ἀπειλή· ἀλλὰ πολλές φορές και χτυπάει με τὸ μέρος του κεφαλιού, τὸ ὁποῖο ἦταν ὀπλισμένο με τὸ κέρατο, ικανοποιώντας τὴν ἐπιθυμία με τὴν φαντασία τῆς ἐνεργείας · Τόσο τον ἔχει συναρπάσει ἡ ὀρμή, και δὲν χτυπᾶ ἀπλᾶ, ἀλλὰ μιμείται σαν να σχιζέει με τὸ κέρατο ὅπως πρὶν) · ἐστὶ και ὁ ἄνδρας με κομμένα τὰ μόρια, ἐξακολουθεῖ να εἶναι ἄντρας στὴν ἐπιθυμία του πάθους. Γι' αὐτὸ και αὐτὸς, μιμούμενος με τον ἴδιο τρόπο τὴν πράξη, ἀποπνέει ἔρωτα και παράλογη μανία. Ἀλλὰ και ὀρμώντας πρὸς τὸ σμίξιμο, ακόμα και αν δὲν φθείρει τὸ θηλυκὸ ἐνοχλῶντας τὸ με ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅμως ὁ ἴδιος συμπεριφέρεται σαν να τὸ φθείρει, καθὼς ἐστὶ ἐπιτάσσει ἡ ἐπιθυμία τῆς φαντασίας. Ἐρεθίζοντας δε πιο ἔντονα πρὸς τὴν ἀμαρτία, φθείρει ὀλόκληρο τὸ νοῦ, και παράλληλα και τὸ σῶμα ωθεῖται πρὸς τὴν πράξη τῆς φθορᾶς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν σκοπὸς τῆς παρθένου εἶναι να φυλάξει ἀφθαρτὴ τὴν ἐσωτερικὴ τῆς παρθενία, ἀς προσέχει και τὶς συναναστροφές με αὐτοὺς πάντα. Εἴαν δεχόμεστε και τὴν νοουθεσία του Σειράχ που συμβάλλει στὴν ἀψογή παρθενία: «Σαν εὐνούχος», λέει, «που ἀγκαλιάζει παρθένου, και στενάζει· ἐστὼ και αν και δὲν μπορεῖ, ἐπιθυμεῖ ὡστόσο να κάνει αὐτὸ που θέλει». Καὶ ἐπίσης, «Ἐπιθυμία του εὐνούχου εἶναι να ἀποπαρθενῶσει μια κοπέλλα. Αν και μητέρα», λέει, "λόγω τῆς στεριότητος δὲν μπορεῖ να τὴν καταστήσει, ὡστόσο θέλει να τὴν ἀποπαρθενῶσει. Δὲν ἀρμόζει λοιπὸν να ἐπαινοῦνται για σωφροσύνη αὐτοὶ που κόβουν τὰ μόριά τους. Οὕτε ἐπαινοῦμε τὰ ἀλογα που δὲν χτυποῦν με τὰ κέρατα, ἀλλὰ θα ἐπαινεσομε αὐτὰ που δὲν κλωτσούν» καθὼς και, ὅπως εἶναι λογικὸ, θα δεχθοῦμε των βοδιῶν τὴν ἡμερότητα ὅταν δὲν χτυποῦν με τὰ κέρατα. Γιατί δὲν θαυμάζεται κάποιος γι' αὐτὸ που δὲν μπορεῖ, ἀλλὰ για αὐτὸ που, ἐνῶ ἔχει τὴ δυνατότητα, δὲν χρησιμοποιεῖ τὴν δυνάμη του για ἀδικία. Εἴαν νομίζουν ὅτι ἡ κοπή των μορίων συμβάλλει στὴν ἀμαρτησία τῆς ψυχῆς, ἀς τυφλώσουν και τὰ μάτια, ἀφοῦ βλέπουν πολλὰ παράλογα · ἀς ἀκρωτηριάσουν ἐπίσης τὰ χέρια και τὰ πόδια · ἀς κλείσουν και τὰ αὐτιά, ὡστε κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὄργανα να μὴ γίνε ὄργανο ἀμαρτίας. Ἡ μήπως αὐτὸ εἶναι παράλογο και μανιώδες, να κόψουν ὅλα τὰ μέλη παντού, να πετάξουν ἀπλᾶ σαν ἀχρηστο σῶμα τὸ ὑπόλοιπο σαν κορμὸ μαζί με τὴν αἰτία, και ὅμως να ἀφήνουν τὴν διάνοια να ἀμαρτάνει με τὶς φαντασιώσεις που προηγήθηκαν μέσω των μελῶν; Ἀς ἀφήσομε λοιπὸν, ὅπως πλάστηκαν, σύμφωνα με τὰ προαναφερθέντα, τὰ μέλη ὅλα και να ἠνιοχούνται ἀπὸ σῶφρονα λογισμό, ὄχι ἀπὸ ἀνάγκη, ἀλλὰ ἀπὸ δικὴ μας προαίρεση, κάνοντας τὸ καλὸ ἔργο.

³⁶⁵ Στο σημεῖο αὐτὸ πρέπει να ἀποκαταστήσομε τὴν **ἀδικία του Ροῖδη πρὸς τον Μ. Βασίλειο**, ἡ ὁποία πιθανότατα ἦταν αὐτὴ που ὀδηγήσε και στον ἀφορισμὸ τῆς "Πάπισσας". Το 1857 στο Παρίσι ἐκδόθηκαν [τὰ Ἀπαντα του Μ. Βασιλείου](#), στα ὁποία, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἐπιστολές του βρισκόταν και μια πραγματεία "Περὶ παρθενίας" καὶ στα ὁποία ἦταν εὐκόλο να ἔχει πρόσβαση. Αν και ὁ ἐκδότης τῶν Ἀπάντων ἐπεσημείωνε ρητὰ πῶς οὐτε ὁ ὕψος οὐτε ἡ ἴθως τῆς πραγματείας ταираάζει με τον Μ. Βασίλειο, ἡ σημεῖωση ἦταν στα Λατινικά

και στο μέσον του βιβλίου, οπότε θεωρώ πολύ εύκολο να την παράβλεψε ο Ροΐδης, αν και πάντα υπάρχει το ενδεχόμενο να το έκανε εσκεμμένα. Συγκεκριμένα η σημείωση-εισαγωγή αναφέρει:

Hoc opus commendat antiquitas. Scriptum est enim quarto sæculo, eidemque nuncupatur Letoio Melitinensi, ad quem et Gregorii Nysseni exstat Epistola Canonica. Huc accedit auctoris dignitas, quem episcopum fuisse declarat hæc salutandi Letoii ratio, επισκόπων ὁμόψυχε Λητόιε, unanimis mihi inter episcopos Letoi. Sed tamen S. Basilio hæc elucubratio attribui non potest; idque Tillemontius non ut probabilem conjecturam, sed ut rem necessariis exploratam rationibus defendit.

Non solum enim huic scriptori summa est cum Basilio stili dissimilitudo, sed etiam multa pertra ctat incaute, quæ cum virgineum pudorem imaginibus non decoris inquinare possint, nec semetipsum Basilius, nec lectores in ejusmodi periculum conjecisset. Providit ipse scriptor se in offensio nem pluribus venturum, ac reprehensionem occurrit hoc rationis momento, quod virgo, si modo non sit impubis, nihil eorum, quæ ad masculi naturam pertinent, ignoret.

Sed petita ex stilo argumenta multis tanti esse non videntur, ut præjudicatas opiniones deponant. Hic autem manifesta est temporum repugnantia, quod nullum prorsus litigandi locum relinquit. Nam Letoios Melitinensis episcopus, cui nuncupatus est liber de vera Virginitate, pluribus post Basilio mortem annis ad hanc dignitatem pervenit.

Sensit Dupinus hujus argumenti pondus, nec tamen cessit; sed aut Letoium nondum fuisse episcopum, cum hæc ei nuncupata elucubratio, aut pro Letoio legendum esse Otreium existimat.

Nihil moror Suidam, qui librum de Virginitate scriptum a Basilio commemorat. Longe major Gregorii Nazianzeni auctoritas, cujus testimonio Combesisius et Dupinus nituntur. Sed cum Gregorius scripta Basilio laudat, quibus virginitatem vere colere docebat, Regulas indicat, quæ nihil prorsus habent, quod non ad optimam excolendæ virginitatis rationem pertineat. Atque etiamsi constaret Basilio singulari opera de Virginitate scripsisse; verum illud opus desiderandum esset, minime vero illud, quod in manibus habemus, affingi ei in tam manifesta stili dissimilitudine et temporum discrepantia deberet.

Αυτό το έργο θεωρείται όντως αρχαίο. Διότι γράφηκε τον τέταρτο αιώνα, και τιτλοφορείται «Προς τον Λητόιο τον Μελιτηνό», προς τον οποίον υπάρχει και Κανονική Επιστολή του Γρηγορίου Νύσσης. Εδώ υπεισέρχεται η αξιοπιστία του συγγραφέα, ο οποίος δηλώνει ότι ήταν επίσκοπος καθώς χαιρετά τον Λητόιο ως «επίσκοπων ὁμόψυχε Λητόιε», δηλαδή κάτι σαν «συνάδελφέ μου επίσκοπε Λητόιε». Αλλά και πάλι αυτή η επιστολή δεν μπορεί να αποδοθεί στον Άγιο Βασίλειο και ο Τιλλεμόντιος το αντιμετωπίζει ως πιθανή εικασία, και ως αμφίβλολο γεγονός για διάφορες εύλογες αιτίες.

Διότι αυτός ο συγγραφέας όχι μόνο έχει μεγάλη ανομοιότητα με το ύφος του Βασιλείου, αλλά προσπερνά και πολλά πράγματα απρόσεκτα, τα οποία, μπορούν να μολύνουν τη σεμνότητα μιας παρθένας με εικόνες που δεν είναι όμορφες. Ούτε ο ίδιος ο (Μ.) Βασίλειος ούτε οι αναγνώστες (της επιστολής) θα διακινδύνευαν κάτι τέτοιο. Ο ίδιος ο συγγραφέας προέβλεψε ότι θα πρόσβαλε πολλούς, και σημειώνει (απολογητικά), ότι μια παρθένα, αν και είναι ανύπαντρη, δεν αγνοεί τίποτα από αυτά που σχετίζονται με τη φύση του αρσενικού.

Αλλά τα επιχειρήματα που στηρίζονται στο ύφος δεν φαίνεται να τα λαμβάνουν πολλοί υπόψη ώστε να απαρνηθούν τις προκαταλήψεις τους. Εδώ, όμως, υπάρχει έκδηλη και μια χρονική ασυνέπεια, που δεν αφήνει κανένα απολύτως περιθώριο αμφισβήτησης. Διότι ο Λετούιος, επίσκοπος Μελίτης, στον οποίο απευθύνεται η πραγματεία για την αληθινή παρθενία, ανέλαβε αυτή τη θέση αρκετά χρόνια μετά το θάνατο του (Μ.) Βασιλείου.

Ο Dupinus κατανόησε τη βαρύτητα αυτού του επιχειρήματος, ωστόσο δεν υποχώρησε. Θεωρεί πως είτε ο Λετούιος δεν ήταν ακόμη επίσκοπος, όταν τον αποκαλούσαν με αυτόν τον τίτλο, είτε νομίζει ότι αντί του Λετούιου έπρεπε να διαβαστεί Οτρεάς

Δεν λαμβάνω υπόψη τον Σούιδα (ΣτΜ: Το λεξικό της Σούδας), ο οποίος αναφέρει ένα βιβλίο για την Παρθενία που έγραψε ο Βασίλειος. Η αξιοπιστία του Γρηγορίου Ναζιανζηνού είναι πολύ μεγαλύτερη, στη μαρτυρία του οποίου βασίζονται ο Κομπερήσιος και ο Ντυπίνος. Αλλά όταν ο Γρηγόριος επαινεί τα γραπτά του Βασιλείου, στα οποία δίδαξε να αγαπάμε πραγματικά την παρθενία, επισημαίνει ιδιαίτερα τους Κανόνες, οι οποίοι δεν περιέχουν τίποτα απολύτως μεμπτό σχετικά με τον ιδανικό τρόπο καλλιέργειας της παρθενίας. Ακόμη κι αν ήταν βέβαιο ότι ο Βασίλειος είχε γράψει ένα μοναδικό έργο για την Παρθενία, είναι αλήθεια ότι αυτό το έργο θα ήταν ανεπαρκές, καθώς αυτό που έχουμε στα χέρια μας, δεν θα έπρεπε να του αποδοθεί με τίποτα, έχοντας μια τέτοια προφανή ανομοιότητα ύφους και χρονολογικών αντιφάσεων.

Αυτό το μπέρδεμα πρέπει να προήλθε από τη συνωνυμία τριών ανθρώπων που έζησαν την ίδια εποχή, στην ίδια περιοχή με το όνομα "Βασίλειος". Πρόκειται α) για τον Μέγα Βασίλειο, επίσκοπο Καισαρείας, β) τον Βασίλειο επίσκοπο Αγκύρας και γ) τον ιερέα Βασίλειο πάλι από την Άγκυρα. Και οι τρεις αντιτάχθηκαν στον Αρειανισμό, με αποτέλεσμα οι αντιγραφείς και οι συγγραφείς του Μεσαίωνα να έχουν κάνει πολλές παρανοήσεις και να αποδίδουν στον Μ. Βασίλειο έργα του επισκόπου Αγκύρας και στον ιερέα της Αγκυρας ημερομηνίες της ζωής του επισκόπου. Ωστε ξεκαθαρίζοντας έχουμε τα εξής:

- **Ο Μέγας Βασίλειος** (330 - 379), ήταν Καππαδόκης, επίσκοπος της Καισάρειας στην Καππαδοκία της Μικράς Ασίας, και Εκκλησιαστικός Πατέρας με τεράστιο ανθρωπιστικό, κοινωνικό και συγγραφικό έργο. Υποστήριξε το Σύμβολο της Πίστεως και αντιτάχθηκε στις αιρέσεις των πρωτοχριστιανικών χρόνων, μεταξύ των οποίων και του Αρειανισμού. Είναι ένας από τους Τρεις Ιεράρχες, που θεωρούνται προστάτες της παιδείας, μαζί με τον Γρηγόριο τον Θεολόγο και τον Ιωάννη τον Χρυσόστομο. Τιμάται ως Άγιος από τις Χριστιανικές Εκκλησίες και η μνήμη του γιορτάζεται την 1η Ιανουαρίου από την Ορθόδοξη Εκκλησία και στις 2 Ιανουαρίου από την Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και την Αγγλικανική Εκκλησία.
- **Ο άλλος Βασίλειος** ήταν Έλληνας θεολόγος και επίσκοπος της Άγκυρας (πέθανε περίπου το 364, στην Ιλλυρία) του οποίου η προσπάθεια να μεσολαβήσει στην αρειανή διαμάχη απορρίφθηκε από την αιρετική παράταξη και οδήγησε στην εξορία του. Ήταν γιατρός και διορίστηκε επίσκοπος το 336 από το κόμμα των Ημιαρειανών. Σε μια Συνοδική Επιστολή που εστάλη σε όλους τους επισκόπους όπου συνόψιζε τα συμπεράσματα μιας τοπικής συνόδου στην Άγκυρα (358), η σαφής διατύπωση από τον Βασίλειο της Ημι-Αρειανής άποψης (ομοιοσιανή άποψη) τον καθιέρωσε ως πνευματικό ηγέτη αυτής της ομάδας. Παρά τις προσπάθειες του Βασιλείου Επισκόπου Αγκύρας και των συναδέλφων του, οι Αρειανοί κέρδισαν την υποστήριξη του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Β' (κυβέρνησε 337-361) και απέρριψαν την άποψη του Βασιλείου σε δύο συνόδους που συγκλήθηκαν το 359. Το "κόμμα" του Βασιλείου

τόν ἀπό τοσούτων ἐτῶν ἡσυχάσαντα καλόγηρον. Οἱ ὄφεις, οἱ δράκοντες, οἱ λύκοι, οἱ πάνθηρες καὶ τ' ἄλλα ζῶα, δι' ὧν εἰκονίζουσιν οἱ θεολόγοι τὰ πάθη, ἐξύπνησαν ἄθροα καὶ ἤρξαντο νὰ ὠρύωνται καὶ νὰ δάκνωσι τὴν οὐρὰ τῶν εἰς τοὺς μυχοὺς τῆς καρδίας του, ἣτις κατέστη καὶ πάλιν ἀκοίμητον θηριοτροφεῖον. Ὁ Ἀρχιμῆδης βεβακχευμένος ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἔκραζεν «Εὐρηκα!» μετὰ τοῦ προβλήματος τὴν λύσιν, ὁ δὲ μοναχὸς περιέτρεχεν τὰς στοὰς τοῦ μοναστηρίου κράζων «Δύναμαι!» μεγάλη τῆ φωνῇ. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης κατελήφθη ὑπὸ παραδόξου μονομανίας, ἦν οὔτε ἡμάστιξ οὔτε ἡ ξηροφαγία οὔτε ἡ ψυχρολουσία οὔτε ἄλλη τις τοῦ καλογηρικοῦ φαρμακείου συνταγὴ ἠδυνήθη νὰ θεραπεύσῃ. Ὅλος ἔνθους ὑπὸ τῆς θεοφορήτου εὐγλωττίας τοῦ θείου Βασιλείου ἐκράτει νυχθήμερον τὴν βίβλον εἰς τὰς ἀγκάλας, ὡς νέα μήτηρ τὸ πρωτότοκον τέκνον, καὶ ὅτε μὲν ἡσπάζετο, ὅτε δὲ ἀντέγραφεν ἢ ἀπεστήθιζε τὰς ἱεράς ἐκείνας σελίδας· ὡσάκις δὲ ἔβλεπε γυναῖκα, ἔτρεχε πρὸς αὐτὴν ὡς διψαλέα ἔλαφος πρὸς τὴν πηγὴν τῆς ἐρήμου, ἵνα λάβῃ πείραν τῶν λόγων τοῦ Ἁγίου. Ἄλλ' αἱ ξανθαὶ κόραι τῆς Σαξωνίας ἀπέφευγον αὐτόν, καίτοι ἀποτετμημένον, κατὰ τὰς φρονίμους συμβουλὰς τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας. Νομίζω δὲ ὅτι καὶ ἄνευ τούτων ὀλίγα ἐξ αὐτῶν, γνωρίζουσαι τὰς ἐλλείψεις τοῦ ἠθελον τὸν περιμένει.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ μέλλων νὰ κόψῃ τὸ χρυσοῦν νήμα, δι' οὗ ἡ εὐνους Μοῖρα συνέγραπτε τῶν δύο ἐραστῶν τὰς ἡμέρας, καθιστώσα τὸν βίον αὐτῶν κομβολόγιον στιλπνῶν καὶ ἀμώμων μαργαριτῶν. Κατὰ πᾶσαν νύκτα συνήρχοντο ὁ Φρουμέντιος καὶ

τόν καλόγερο που για τόσα χρόνια ζούσε ἡσυχά. Τα φίδια, οἱ δράκοι, οἱ λύκοι, οἱ πάνθηρες καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, με τὰ οποία οἱ θεολόγοι συμβολίζουν τὰ πάθη, ξύπνησαν ξαφνικά καὶ ἄρχισαν νὰ ουρλιάζουν καὶ νὰ δαγκώνουν τὴν οὐρὰ τοὺς μέσα στα μύχια τῆς καρδίας του, ἡ οποία ἐγίνε καὶ πάλι ἓνα ἀκοίμητο θηριοτροφεῖο. Ὁ Ἀρχιμῆδης, μεθυσμένος ἀπὸ τῆς χαρᾶς, φώναζε "Εὐρηκα!" ἀφοῦ βρῆκε τὴ λύση τοῦ προβλήματος, ἐνῶ ὁ μοναχὸς ἔτρεχε στους διαδρόμους τοῦ μοναστηρίου φωνάζοντας "Μπορώ!" με δυνατὴ φωνή. Ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα, τὸν κυρίευσε μὴ παράξενη μανία, τὴν οποία οὔτε τὸ μαστίγωμα οὔτε ἡ ξηροφαγία οὔτε τὰ κρῦα μπάνια οὔτε καμιά ἄλλη συνταγὴ ἀπὸ τὸ φαρμακεῖο τῶν καλόγηρων δὲν μπόρεσαν νὰ θεραπεύσουν. Γεμάτος ἐνθουσιασμό ἀπὸ τὴν θεόπνευστη εὐγλωττία τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, κρατοῦσε νύχτα μέρα τὸ βιβλίο στὴν ἀγκαλιά του, ὅπως μὴ νέα μῆτέρα τὸ πρωτότοκο παιδί τῆς, καὶ ἄλλοτε τὸ φιλοῦσε, ἄλλοτε τὸ ἀντέγραφε, ἄλλοτε μάθαινε ἀπ' ἐξω τὶς ἱερές ἐκείνες σελίδες. Κάθε φορὰ που ἔβλεπε γυναῖκα, ἔτρεχε πρὸς αὐτὴν σαν διψασμένη ἔλαφος στὴν πηγὴ τῆς ἐρήμου, γιὰ νὰ δοκιμάσει τὴν ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Ἁγίου. Ἀλλὰ οἱ ξανθὲς κόρες τῆς Σαξωνίας τὸν ἀπέφευγαν, παρόλο που ἦταν ἀκρωτηριασμένος, ἀκολουθώντας τὶς φρόνιμες συμβουλές τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας. Ἀλλὰ νομίζω, ὅτι καὶ χωρὶς αὐτές, λίγες θὰ τὸν περιμέναν γνωρίζοντας τὶς ἐλλείψεις του.

Αὐτὸς ἦταν που θὰ ἔκοβε τὸ χρυσοῦν νήμα, με τὸ οποίο ἡ εὐνοϊκὴ Μοῖρα ἐπλεκε τὶς ἡμέρες τῶν δύο ἐραστῶν, κάνοντας τὴ ζωὴ τοὺς ἓνα κομπολόι ἀπὸ λαμπερὰ καὶ ἀψεγάδιαστα μαργαριτάρια. Κάθε νύχτα, ὁ Φρουμέντιος καὶ ἡ Ἰωάννα συναντιούνταν

αναγκάστηκε ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖο Β' τὸν Δεκέμβριο τοῦ 359 νὰ υπογράψῃ τὴν ἀποψη τῶν Ἀρειανῶν, οἱ οποίοι, με ἐπικεφαλῆς τὸν ἐπίσκοπο Καισαρείας Ἀκάκιο, συνήλθαν σὲ σύνοδο στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 360, καθάισαν τὸν Βασίλειο καὶ τὸν ἐδίωξαν στὴν Ἰλλυρία. Πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, ὡστόσο, ὁ Βασίλειος ἀνακάλεσε τὴν υπογραφή του στὴν ἀρειανὴ πίστη που του εἶχε ἀποσπάσει ἐκβιαστικά ὁ Ἀυτοκράτορας. Ἡ ὀρθόδοξη πλευρὰ, ἐκπροσωπούμενη ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιο τῆς Ἀλεξάνδρειας καὶ τὸν Ἰλᾶριο τοῦ Πουατιέ, ἀναγνώρισε ὅτι ἡ ἀποψη τοῦ Βασιλείου προσέγγιζε τὴ δική τους καὶ προέτρεψε τοὺς ἄλλους νὰ ἀναζητήσουν συναινέση μαζί του. Ἀνάμεσα στα ἄλλα γραπτὰ τοῦ Βασιλείου εἶναι καὶ ἡ συγκεκριμένη πραγματεία γιὰ τὴν παρθενία, ἡ οποία υποδηλώνει ὅτι αὐτὴ ἡ ἀρετὴ μπορεῖ νὰ ἐξασφαλιστεῖ με βάση τὴ σωματικὴ ἀρμονία που καλλιεργεῖται ἀπὸ μὴ ἀσκητικὴ ζωὴ. Ὡστόσο, ὡς γιαντρός τῆς εποχῆς, στὴν πραγματεία αὐτὴ ἀναφέρει πολλὲς σκανδαλιστικὲς λεπτομέρειες, τῶν οποίων -ἐκ τῶν πραγμάτων- ὁ Μ. Βασίλειος δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἔχει γνώση, μετὰξὺ ἄλλων καὶ λόγῳ τῶν οἰκογενειακῶν του καταβολῶν καὶ ἡθους. Μία σύγχρονη φιλολογικὴ ἐρευνα τοῦ 2018, τοῦ Ὀλανδοῦ θεολόγου Χαβιέ Μοράλες (Morales, X. (2018). [Basil of Ancyra's Treatise on Faith: Confirming the Authorship](#). *Vigiliae Christianae*, 72(1), 71–92., ἐντοπίζει πλείστα ὅσα φιλολογικὰ χαρακτηριστικά που διαχωρίζουν τὸ ὄφρος τοῦ Βασιλείου αὐτοῦ ἀπὸ ἐκεῖνο τοῦ μεγάλου ἱεράρχη. Ἡ μνήμη του τιμᾶται σὲ μας, στὶς 2 Ἰανουαρίου.

- **Τέλος, ὁ τρίτος Βασίλειος τῆς Ἀγκυρας**, ἦταν χριστιανὸς **ιερέας** στὴν Ἀγκυρα κατὰ τὸν 4ο αἰῶνα. Πολὺ λίγες πληροφορίες σώζονται γιὰ τὴ ζωὴ του διατηροῦνται στὸ ἔργο: «Ἡ Ζωὴ καὶ οἱ Πράξεις τοῦ Μάρτυρος ἱερέα Βασιλείου» Πολέμησε ἐναντῆα στους εἰδωλολάτρες καὶ τοὺς Ἀρειανούς. Ὃταν ὁ αυτοκράτορας Ἰουλιανὸς ὁ Ἀποστάτης (361-363) ἐφτάσε στὴν πόλη τῆς Ἀγκυρας, ὁ Βασίλειος ὁμολόγησε τὴν πίστη του στὸν Χριστὸ ἐνώπιόν του στὴ δίκη καὶ καταδίκασε τὸν αυτοκράτορα γιὰ τὴν ἀποστασία του. Ὁ Ἰουλιανὸς διέταξε νὰ κοποῦν λωρίδες δέρματος ἀπὸ τὴν πλάτη του ὡς τιμωρία γιὰ τὰ λεγόμενά του. Πέθανε μαρτυρικά στὶς 29 Ἰουνίου 362. Ἡ ὀρθόδοξη ἀλλά καὶ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία τὸν θεωροῦν ἅγιο καὶ τιμοῦν τὴν μνήμη του στὶς 22 Μαρτίου ἐκάστου ἔτους (μεταφέρθηκε ἀπο τὶς 29 Ἰουνίου στὶς 22 Μαρτίου λόγῳ τῆς γιορτῆς τῶν Ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου).

ἡ Ἰωάννα εἰς σπήλαιόν τι ἐγγύς τοῦ μοναστηρίου, ἱερὸν τὸ πάλαι τῷ Πριάπῳ. Ὁ θεὸς ἐκεῖνος ἐλατρεῦετο ἀκόμη ἐν Γερμανία ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Αγ. Βίτου, αἱ δὲ τελεταὶ αὐτοῦ δεν εἶχον μεταβληθῆ. Τὰ χεῖλη τῶν χριστιανῶν γυναικῶν ἐξηκολούθουν ζητοῦντα παρ' αὐτοῦ ὅ, τι ἐζήτουν καὶ αἱ ἄσεμνοι εἰδωλολάτριδες, ἡδονὰς ἢ εὐτεκνίαν, ὁ δὲ καλὸς Ἅγιος σπανίως ἐκώφευεν εἰς τὰς τοιαύτας δεήσεις. Ἀλλὰ τὰ ἀγάλματα αὐτοῦ ἀνιδρύνοντο συνήθως ὑπὸ τὴν σκιὰν ἀνδρικοῦ μοναστηρίου· καὶ τοῦτο, ὡς λέγουσιν τινες κακόγλωσσοι ἱστορικοί, καθίστα βεβαίαν τῶν προσκυνητριῶν τὴν ἐπιτυχίαν. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ἱεροῦ τούτου σπηλαίου, ὀπισθεν τοῦ ξυλίνου ἀγάλματος τοῦ ἀγίου, εἶχε πλέξει τὸ νέον ζεῦγος τὴν φωλεάν του, δι' εὐόσμων φύλλων κυτίσου, δερμάτων ἀλωπέκος καὶ ἀπαλῶν ὑφασμάτων τῆς Ἀνατολῆς, ἀνατεθέντων ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν δεσποινῶν τῆς Σαξωνίας· ὑπεράνω δὲ τῆς κοιτίδος αὐτῶν ἐκρέμαντο στιλπνοὶ σταλακτίται, γλῶσσαι καπνισταί, ξηροὶ ἰχθύες, ἀσκοὶ γενναίου οἴνου τῆς Μοσέλλης καὶ ἄλλα ἐδώδιμα, εἰς τὰ ὁποῖα κατέφευγον οἱ νεανίσκοι, ὅσάκις ἀπηύδων ψάλλοντες τροπάρια εἰς τιμὴν τοῦ Αγ. Βίτου· καθότι ἢ πρὸς τὸν ἅγιον τοῦτον εὐβλάβεια, ὡς καὶ ἢ τῆς Ἀφροδίτης, ψυχραίνεται ἄνευ τῶν δώρων τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Βάκχου. Ἐκεῖ εὐρίσκοντο ἀποφράδα τινὰ νύκτα οἱ δύο ἐρασταὶ ἀπολαύοντες πάντων τῶν ἀγαθῶν, ἐνῶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν Κορβίνος, μὴ δυνάμενος πρὸ πολλοῦ νὰ εὕρῃ ὕπνον, ἐγκαταλείποντα, ὡς οἱ παράσιτοι, τοὺς δυστυχοῦντας, ἐπλανᾶτο ὡς λυκάνθρωπος εἰς τοὺς ἀγροὺς διηγούμενος τὰ βάσανά του εἰς τὴν σελήνην. Ἀλλὰ καὶ αὕτη βαρυνθεῖσα, φαίνεται, τὰ μονότονα παράπονα τοῦ πτωχοῦ ῥασοφόρου ἐκρύβη ὀπισθεν μαύρων νεφελῶν καὶ μετ' ὀλίγον πυκναὶ σταγόνες βροχῆς ἠνάγκασαν τὸν λάτριν τοῦ μεγάλου Βασιλείου νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Αγ. Βίτου.

Ἡ λεπτή ἄμμος, δι' ἧς ἦτο ἐστρωμένον τὸ ἔδαφος τοῦ σπηλαίου, ἵνα μὴ πληγόνωνται οἱ ἀπαλοὶ πόδες τῶν προσκυνητριῶν, αἵτινες μόνον ἀνυπόδητοι ἠδύναντο νὰ εἰσέλθωσιν ἐκεῖ, ἀπέκρουσε τῶν βημάτων τοῦ τὸν ἦχον, ὥστε προχώρησεν ἀπαρατήρητος μέχρι τοῦ κοιλώματος, ὅπου οἱ δύο ἐρασταὶ ἀνεπαύοντο εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλήλων καὶ τοῦ Μορφέως. Ὁ κοιτῶν ἐφωτίζετο ὑπὸ λυχνίας καιούσης πρὸ τῆς εἰκόνας τοῦ χριστιανισθέντος Πριάπου, ἢ δὲ

σε ἓνα σπήλαιο κοντὰ στο μοναστήρι, που παλιά ἦταν ἱερὸ του Πριάπου. Αὐτὸς ο θεὸς λατρεῦόταν ἀκόμα στη Γερμανία με τὸ ὄνομα Ἅγιος Βίτος, καὶ οἱ τελετὲς του δεν εἶχαν ἀλλάξει. Τὰ χεῖλη τῶν χριστιανῶν γυναικῶν συνέχιζαν νὰ ζητοῦν ἀπὸ αὐτὸν ὅ, τι ζητούσαν καὶ οἱ ἄσεμνες εἰδωλολάτρισες, ἡδονὴ ἢ πολλὰ καὶ ὁμορφα παιδιὰ, καὶ ὁ καλὸς Ἅγιος σπάνια κώφευε σε παρόμοιες προσευχῆς. Ὡστόσο, τὰ ἀγάλματά του τὰ ἐβαζαν συνήθως στη σκιά ἐνὸς ἀνδρικοῦ μοναστηρίου· καὶ αὐτό, ὅπως λένε μερικοὶ κακόγλωσσοι ἱστορικοί, ἐξασφάλιζε τὴν ἐπιτυχία τῶν προσκυνητριῶν. Στὸ βάθος αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ σπηλαίου, πίσω ἀπὸ τὸ ξύλινο ἀγαλμα τοῦ ἀγίου, τὸ νεαρὸ ζεῦγάρι εἶχε φτιάξει τὴ φωλιά του, με εὐωδιαστὰ φύλλα κίτρου, δέρματα ἀλεπούς καὶ ἀπαλὰ υφάσματα τῆς Ἀνατολῆς, που τὰ εἶχαν ἀφιερῶσει οἱ εὐσεβεῖς δέσποινες τῆς Σαξωνίας. Πάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοὺς κρέμονταν λαμπεροὶ σταλακτίτες, καπνιστὲς γλῶσσες, ξερὰ ψάρια, ἀσκοὶ με δυνατὸ κρασί τῆς Μοσέλλης καὶ ἄλλα φαγώσιμα, στα ὁποῖα κατέφευγαν οἱ δυο νεαροί, ὅποτε σταματοῦσαν νὰ ψάλλουν τροπάρια πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Βίτου· Μιας καὶ ἡ εὐλάβεια πρὸς αὐτὸν τὸν ἅγιο, ὅπως καὶ πρὸς τὴν Ἀφροδίτη, ψυχραίνεται χωρὶς τὰ δῶρα τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Βάκχου³⁶⁶. Ἐκεῖ βρισκόνταν μια σκοτεινὴ νύχτα οἱ δύο ἐραστῆς, ἀπολαμβάνοντας ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ἐνῶ ὁ ἀδερφός τους Κορβίνος, μὴ μπορῶντας ἐδῶ καὶ πολλὲς μέρες νὰ βρεῖ ὕπνο, ὁ ὁποῖός τον εἶχε ἐγκαταλείψει, ὅπως τὰ παράσιτα τοὺς ἀτυχούς, περιπλανιόταν σαν λυκάνθρωπος στους ἀγροὺς, διηγούμενος τὰ βάσανά του στο φεγγάρι. Ἀλλὰ καὶ αὐτό, ἔχοντας βαρεθεῖ ὅπως φαίνεται τὰ μονότονα παράπονα τοῦ φτωχοῦ ῥασοφόρου, κρύφτηκε πίσω ἀπὸ μαύρα σύννεφα καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο πυκνὲς σταγόνες βροχῆς ἀνάγκασαν τὸν λάτρη τοῦ μεγάλου Βασιλείου νὰ ζητήσῃ ἄσυλο στο ἱερὸ τοῦ Ἁγίου Βίτου.

Ἡ λεπτή ἄμμος, με τὴν ὁποία ἦταν στρωμένο τὸ ἔδαφος τῆς σπηλιάς, γιὰ νὰ μὴ πληγόνωνται τὰ ἀπαλὰ πόδια τῶν προσκυνητριῶν, οἱ ὁποῖες μόνον ξυπόλητες μποροῦσαν νὰ εἰσέλθουν ἐκεῖ, κάλυψε τὸν ἦχο τῶν βημάτων του, ὥστε προχώρησε ἀπαρατήρητος μέχρι τὸ κοιλῶμα, ὅπου οἱ δύο ἐραστῆς ἀναπαύονταν στὴν ἀγκαλιά ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου καὶ τοῦ Μορφέα. Ὁ χώρος φωτιζόταν ἀπὸ ἓνα καντήλι που ἐκαίγε μπροστὰ ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐκχριστιανισμένου Πριάπου, καὶ ἡ Ἰωάννα,

³⁶⁶ Δηλαδή εἰάν δεν ἔχεις νὰ φας καὶ νὰ πιεις, δεν ἔχεις καὶ διάθεση γιὰ ἔρωτες

Ἰωάννα, ἡμίγυμνος ὡς θεᾶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ὠραία ὡς ἐκεῖναι ἐπαρίστα εἰκόνα τοσοῦτω θελκτικὴν, ὥστε πρὸ αὐτῆς καὶ ὁ Ἄγ. Ἀμούν ἤθελε λησμονῆσαι τοὺς ὄρκους του καὶ ὁ Ὠριγένης τὴν συμφορὰν του καὶ αὐτός, νομίζω, ὁ Θεμιστοκλῆς τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου. Ὁ δὲ Πάτερ Κορβίνος, λησμονήσας κακεῖνος τὸν ἐκεῖ παρακείμενον Φρουμέντιον, ὥρμησε νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὴν βάσανον τῆς πείρας τὰ φυσιολογικὰ θεωρήματα τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας. Ἄλλ' ὁ Ἄγ. Βίτος ἐπροστάτευε τὸν ὕπνον τῶν ὑπὸ τὴν σκέπην του ἀναπαυομένων ἐραστῶν· οὐδ' ἠδύνατο ν' ἀνεχθῆ νὰ μιανθῶσι τὰ μυστήριά του ὑπὸ χαμερποῦς εὐνοῦχου. Ὅτε δὲ εἶδεν αὐτὸν ἐπιβάλλοντα αὐθάδη χεῖρα ἐπὶ τῆς κοιμωμένης δούλης του, αἰ παρειαὶ αὐτοῦ ἠρρυθρίασαν ὑπὸ τῆς ὀργῆς, ὡς αἰ τῆς ἐν Λωρέτω Παναγίας, ὡσάκις ἀσπάζονται αὐτὴν ἀσεβῆ χεῖλη, ἢ κεφαλὴ τοῦ ἐσεισθη ἀπειλητικῶς καὶ τὸ ἔλαιον τῆς λυχνίας ἀνέβρασε μεθ' ὀρμῆς. Σταγῶν τοῦ ζέοντος τούτου ἐλαίου ἐξύπνισε τὸν Φρουμέντιον, ἐπὶ τῆς παρειᾶς τοῦ καταπεσοῦσα· αὐτὸς δὲ ἐγερθεὶς εἶδε τὴν σύντροφόν του ἡμικοιμωμένην ἔτι καὶ παλαίουσαν κατὰ τοῦ ἐπικειμένου αὐτῆ πατρὸς Κορβίνου ὡς κατὰ κακοῦ ὄνειρου.

Ὁ Φρουμέντιος ἦτο οὐδύθυμος, ὡς γνήσιος ἀπόγονος τοῦ Βιτικίνδου καὶ ῥωμαλέος ὡς Γερμανὸς καλόγηρος, εἰθισμένος νὰ μεταχειρίζεται τοὺς γρόνθους ὡς ἐπιχειρήματα κατὰ πᾶσαν συζήτησιν, ἔστω καὶ θεολογικὴν. Διό, μὴ χρονοτριβήσας εἰς περιττὰς ἐξηγήσεις, ἐδράξατο τοῦ σχοινίου τῆς ζώνης, τὸ ὁποῖον ἤρξατο νὰ ὑψοῦται καὶ νὰ καταπίπτῃ ἐπὶ τῶν νῶτων τοῦ ἀθλίου Κορβίνου, ὡς ἡ μᾶστιξ τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν ἐμπορευομένων εἰς τὸν Ναόν. Ἐν τούτοις ἡ Ἰωάννα ἐγερθεῖσα ἔσπευδε νὰ κρύψῃ ὑπὸ τὸ ῥάσον τὰ αἷτια τῆς ξριδος, ἐνῶ οἱ δύο καλόγηροι ἐξηκολούθουν γρονθοκοπούμενοι καὶ τὸ αἷμα ἤρχιζε νὰ ῥέῃ, ἀλλ' εὐτυχῶς μόνον ἐκ τῆς μύτης· μετὰ δὲ πεισματώδη πάλην κατώρθωσε τέλος ὁ Κορβίνος νὰ διαφύγῃ κακῶς ἔχων τὰς χεῖρας τοῦ παρωρισμένου ἀντιπάλου, ἀφίνων αὐτῶ τὴν κουκούλαν του ὡς ὁ Ἰωσήφ τὰ ἱμάτια εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ Πετεφρή. Ἄλλ' εἰς τοῦτο μόνον περιορίζεται, νομίζω, ἢ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰακώβ ὁμοιότης.

Οἱ δύο ἐρασταὶ μείναντες μόνον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἠτένιζον πρὸς ἀλλήλους μετ' ἀδημονίας, βέβαιοι ὄντες ὅτι ὁ ξυλοκοπηθεὶς ἐκεῖνος σάτυρος ἤθελε προδώσει τὰ ἀπόκρυφα τοῦ σπηλαίου των, ὡς διεσάλπισε καὶ ὁ Ἀβού τὰ

ἡμίγυμνη σαν θεᾶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ὠραία σαν ἐκεῖνες, παρουσίαζε μιὰ εἰκόνα τόσο γοητευτικὴ, που μπροστὰ τῆς ἀκόμα καὶ ὁ Ἅγιος Ἀμούν θα ξέχναγε τοὺς ὄρκους του, ὁ Ὠριγένης τὴν συμφορὰ του καὶ, νομίζω, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεμιστοκλῆς τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου. Ἔτσι κι ὁ πατέρας Κορβίνος, ξεχνώντας κι ἐκεῖνος τὸν Φρουμέντιον που κοιμόταν ἐκεῖ δίπλα, ὄρμησε νὰ υποβάλῃ στὴ δοκιμασίᾳ τῆς πείρας τὶς ἰατρικὲς θεωρίαι τοῦ ἐπισκόπου Καισαρείας. Ἀλλὰ ὁ Ἅγιος Βίτος προστάτευε τὸν ὕπνον τῶν ἐραστῶν που ἀναπαύονταν ὑπὸ τὴν σκέπη του· καὶ ἄλλωστε δὲν θα μπορούσε νὰ ἀνεχθεῖ νὰ μιανθῶν τα μυστήριά του ἀπὸ ἓναν ποταπό εὐνοῦχο. Ὅταν λοιπὸν τὸν εἶδε νὰ βάζει με αὐθάδεια χεῖρι στὴν κοιμισμένη δούλη του, τὰ μάγουλά του κοκκίνισαν ἀπὸ θυμὸ, ὅπως ἐκεῖνα τῆς Παναγίας στὸ Λορέτο, ὅποτε τὴν φιλοῦν ἀσεβῆ χεῖλη, τὸ κεφάλι του κουνήθηκε ἀπειλητικῶς καὶ τὸ λάδι τῆς λάμπας ἐβρασε με ὀρμῆ. Μιὰ σταγόνα ἀπὸ αὐτὸ το καυτό λάδι ξύπνησε τὸν Φρουμέντιον, πέφτοντας στὸ μάγουλό του. Ἐκεῖνος σηκώθηκε καὶ εἶδε τὴν σύντροφόν του μισοκοιμισμένη ἀκόμα καὶ νὰ παλεύει με τὸν πατέρα Κορβίνου που τῆς ἐπιτίθονταν, λες καὶ ἦταν σε κακὸ ὄνειρο.

Ὁ Φρουμέντιος ἦταν οὐδύθυμος, ὡς γνήσιος ἀπόγονος τοῦ Βιτικίνδου καὶ δυνατὸς σαν Γερμανὸς καλόγηρος, συνηθισμένος νὰ χρησιμοποιεῖ τὶς γροθιές του σαν ἐπιχειρήματα σὲ κάθε συζήτησιν, ἀκόμα καὶ θεολογικὴ. Ἔτσι, χωρὶς χάσιμο χρόνου σὲ περιττὰς ἐξηγήσεις, ἀρπάξε τὸ σχοινὶ τῆς ζώνης, τὸ ὁποῖο ἄρχισε νὰ σηκώνεται καὶ νὰ πέφτει στὴν πλάτη τοῦ Κορβίνου, ὅπως τὸ μαστίγιον τοῦ Ἰησοῦ στὴν ῥάχη τῶν ἐμπόρων στὸν Ναό. Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Ἰωάννα σηκώθηκε καὶ ἔσπευσε νὰ κρύψῃ κάτω ἀπὸ τὸ ῥάσο τὴν αἰτία τῆς διαμάχης, ἐνῶ οἱ δύο καλόγηροι συνέχιζαν νὰ γρονθοκοποῦνται καὶ τὸ αἷμα ἄρχισε νὰ ῥέει, ἀλλὰ εὐτυχῶς μόνον ἀπὸ τὴ μύτη. Μετὰ ἀπὸ μιὰ πεισματώδη πάλη, ὁ Κορβίνος κατὰφερε τελικῶς νὰ δραπετεῦσαι κακὴν κακῶς ἀπὸ τὰ χεῖρα του ἐξοργισμένου τοῦ ἀντιπάλου, ἀφήνοντάς του τὴν κουκούλα του, ὅπως ὁ Ἰωσήφ τὰ ρούχα του στὴ γυναῖκα τοῦ Πετεφρή. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι μόνον σ' αὐτὸ περιορίζεται ἡ ὁμοιότητα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ γιου τοῦ Ἰακώβ.

Οἱ δύο ἐραστῆς, μένοντες μόνον στὸ πεδίο τῆς μάχης, κοίταζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον με ἀνησυχία, βέβαιοι ὅτι ἐκεῖνος ὁ σάτυρος που ἔφαγε τὸ ξύλον τῆς χρονιάς του, θα προδώσει τὰ μυστικὰ τῆς σπηλιάς τους, ὅπως ὁ Ἀβού ἀποκάλυψε τὰ μυστικὰ τῆς

τῆς Ἑλλάδος, ἵνα ἐκδικήσῃ τὴν παθοῦσαν ῥάχιν του. Ἐπρεπε λοιπὸν πρὸς ἀποφυγὴν τῆς εἰρκτῆς καὶ τῆς ξηροφαγίας ν' ἀποχαιρετήσωσιν ἀνεπιστρεπτὴ τὴν φιλόξενον ἐκείνην στέγην, ὅπου τοσαύτας διήγαγον εὐφροσύνους ἡμέρας ἐν ἀγία ἀναπαύσει καὶ ἀργία ἀπολαύοντες ἀλλήλων καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν. Τὰ ἔτη καὶ ἡ τρυφή εἶχον μετριάσει τὸ φιλοκίνδυνον τῶν δύο μοναχῶν, οἵτινες μετὰ φρικῆς ἀνελογίζοντο τοὺς κόπους καὶ τὰς στερήσεις τοῦ πλάνητος βίου, συμμεριζόμενοι τὴν γνώμην τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου, καθ' ὃν τὰ μοναστήρια εἶναι διὰ τοὺς καλογήρους ὡς ἡ θάλασσα διὰ τοὺς ἰχθύας, καὶ ὡς ἐκεῖνοι ἀπόλλυνται ἐξερχόμενοι τοῦ ὕδατος, οὕτω μαραίνονται καὶ οἱ μοναχοὶ ἀφίνοντες τὰ κοινόβια. Εἰς τοιαύτας παρεδίδοντο μελαγχολικὰς σκέψεις, ὅτε ὁ κώδων τοῦ ὄρθρου ἐνεθύμισεν αὐτοῖς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον.

Ἡ νῦξ ἦτο σκοτεινὴ καὶ οἱ σταῦλοι ἐγγύς, ἐν αὐτοῖς δὲ ἔζη ἀκόμη ὁ καλὸς ἐκεῖνος ὄνος, ὅστις πρὸ ἐπτὰ ἐτῶν εἶχε μετακομίσει εἰς Φούλδαν τὴν Ἰωάνναν. Ὁ πατριάρχης οὗτος τῆς καλογηρικῆς φάτνης, κατάλευκος ἤδη ὑπὸ τοῦ γήρατος, ἀνεπαύετο περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν ἀπογόνων του καὶ ὑπὸ δεμάτων τριφυλλίου. Τοῦτον λύσαντες οἱ δραπέται καὶ περιτυλίξαντες πρὸς ἀποφυγὴν θορύβου τὰ πέταλά του διὰ στυπίου, ὡς οἱ πειραταὶ τὰς κώπας τῶν ἀκατίων των, ἐξῆλθον τῶν τειχῶν τῆς μακαρίας ἐκείνης μονῆς, τρέμοντες μὴ ὁ σύντροφός αὐτῶν ἐξυπνήσῃ διὰ τῆς φωνῆς τοῦ τοὺς ζῶντας, ὡς ἐξήγειρε πρὸ ἐπταετίας τοὺς νεκροὺς ἐκ τῶν μνημείων.

Ἑλλάδας, γὰρ νὰ ἐκδικηθεῖ τὴν πονεμένην τοῦ ῥάχῃ. Ἐπρεπε, λοιπὸν, γὰρ νὰ ἀποφύγουν τὴ φυλακὴ καὶ τὴν ξηροφαγία, νὰ ἀποχαιρετήσουν γὰρ πάντα τὸ φιλόξενο ἐκεῖνο καταφύγιο, ὅπου πέρασαν τόσες ξέγνοιαστες καὶ χαρούμενες ἡμέρες, σε αγία ἀνάπαυση καὶ ἀργία, ἀπολαμβάνοντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ ὅλα τα καλά. Τα χρόνια καὶ ἡ καλοπέραση εἶχαν μετριάσει τὴν ἀγάπη γὰρ τὸ ρίσκο τῶν δύο μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι σκέφτονταν με τρόπο τοὺς κόπους καὶ τὶς στερήσεις τῆς περιπλανώμενης ζωῆς, συμμεριζόμενοι τὴν γνώμην τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, σύμφωνα με τὸν ὁποῖο τα μοναστήρια εἶναι γὰρ τοὺς καλόγερους ὅ, τι καὶ ἡ θάλασσα γὰρ τα ψάρια, καὶ ὅπως ἐκεῖνα χάνονται βγαίνοντας ἀπὸ τὸ νερό, ἔτσι καὶ οἱ μοναχοὶ μαραζώνουν ἀφήνοντας τὰ κοινόβια. Σε αὐτὲς τὶς μελαγχολικὰς σκέψεις βυθίζονταν, ὅταν ἡ καμπάνα τοῦ ὄρθρου τοὺς θύμισε τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον.

Ἡ νύχτα ἦταν σκοτεινὴ καὶ οἱ στάβλοι κοντά. Ἐκεῖ ζούσε ἀκόμα ὁ καλὸς ἐκεῖνος γαῖδαρος, αὐτὸς που πρὶν ἀπὸ ἐπτὰ χρόνια εἶχε μεταφέρει τὴν Ἰωάννα σὴν Φούλδα. Αὐτὸς ὁ πατριάρχης τῆς καλογηρικῆς φάτνης, κάτασπρος πλέον ἀπὸ τα γηρατεία, ἀναπαύετο περιτριγυρισμένος ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους του καὶ ἀπὸ δεμάτια τριφυλλίου. Οἱ δραπέτες τὸν ἔλυσαν καὶ, γὰρ νὰ ἀποφύγουν τὸν θόρυβο, τύλιξαν τὰ πέταλά του με στυπί, ὅπως οἱ πειρατὲς τὰ κουπιὰ τῶν πλοιαρίων τους, καὶ βγήκαν ἀπὸ τα τείχη ἐκείνης τῆς μακαρίας μονῆς, τρέμοντας μὴπως ὁ σύντροφός τους ξυπνήσῃ με τὴ φωνὴ τοῦ τοὺς ζωντανούς, ὅπως πρὶν ἀπὸ ἐπτὰ χρόνια σήκωσε τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τα μνήματα.

ΜΕΡΟΣ Γ

*But the fact is that I have nothing plann'd
Unless it were to be a moment merry.*

ΒΥΡΩΝ, Δον Ζουάν, άσμα Δ'

Αγαπᾶς, ἀναγνώστα μου, τὸν καλὸν οἶνον; Ἄν τῷ ὄντι τὸν ἀγαπᾶς, μισεῖς βεβαίως τοὺς ἀσυνειδήτους ἐκείνους καπήλους, οἵτινες ἐξ αἰσχροκερδεῖας νοθεύουσι τὸ καλὸν τοῦτο ποτόν, ἀναμιγνύοντες ὕδωρ, βαφὰς ἢ δηλητήρια καὶ ἀντὶ θεοῦ νέκταρος ἀνούσιον ἢ ναυτιῶδες ποτὸν προσφέροντες εἰς τὰ διψῶντα σου χεῖλη. Τοιοῦτοι κάπηλοι ὑπῆρξαν ἀπ' αἰῶνων οἱ μετερχόμενοι τὴν φρούρησιν καὶ διανομὴν τοῦ «γενναίου οἴνου τῆς πίστεως», ὡς ἠνόμαζε τὴν θρησκείαν ὁ σοφὸς Ἀλβίνος, ἢ δὲ μεταξὺ καπήλων καὶ ἱερέων, χριστιανισμοῦ καὶ βασιλείου παρομοιώσις ἀνήκει εἰς τινὰ Σύνοδον τοῦ ἐνάτου αἰῶνος· ὥστε αἱ ἐκφράσεις μου, ἂν ὄχι εὐγενεῖς, εἶναι τουλάχιστον «Κανονικαί». Ἐλεγον λοιπὸν ὅτι, καθὼς ὁ γνήσιος οἰνοπότης βδελύττεται τοὺς νοθεύοντας τὸν οἶνον, οὕτω καὶ ὁ καλὸς χριστιανὸς ἀποστρέφεται τοὺς ἀναμιγνύοντας εἰς τὴν θρησκείαν, ἵνα καταστῆ ἐπικερδεστέρα, τὰς παντοίας τῆς κεκαρμένης ἢ πολυμᾶλλου κεφαλῆς τῶν ἐφευρέσεις, τὰ θαύματα τῶν εἰκόνων, τοὺς θεοὺς τῆς εἰδωλολατρείας μετημφιεσμένους εἰς ἀγίους, τὰς προσκυνήσεις, τὰ εἰσιτήρια τοῦ Παραδείσου, τὰ ἅγια λείψανα, τὰ κομβολόγια καὶ ἄλλα ἱερατικά ἐμπορεύματα, δι' ὧν τὸ ἐπάγγελμα τῶν Ἀποστόλων κατέστη καὶ αὐτῆς τῆς ἱατρικῆς καὶ ὄνειροκρισίας ἀγυρτικώτερον.

Παιδιόθεν ἠγάπων τὴν Χημείαν· τὸ δὲ βιβλίον μου τοῦτο εἶναι χημικὴ τις μόνον ἀνάλυσις τοῦ θρησκευτικοῦ οἴνου, δι' οὗ οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως ἐποτίζοντο κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὑπὸ ρασοφόρων καπήλων. Πάντα τὰ κακοποιὰ ζῶα, οἱ ὄφεις, αἱ σφήκαι, οἱ κώνωπες καὶ ὁ σκορπίοι γίνονται τοσοῦτω μᾶλλον φαρμακερὰ καὶ κακοήθη, ὅσω ζῶσι πλησιέστερον τοῦ ἡλίου. Μόνοι οἱ ἱερεῖς ἐξαιροῦνται, οἵτινες εἰς μὲν τὰς ἀνηλίους χώρας τῆς Δύσεως ἀπέκτησαν ὄξεις ὄνυχας καὶ ἰοβόλους ὀδόντας, ἐν δὲ τῇ Ανατολῇ κατήντησαν βαθμηδὸν ἀβλαβεῖς καὶ χειροθήεις ὡς αἱ ἐγχέλεις τῶν Κωπαΐδος· ὥστε ἀφοῦ οὔτε τρώγονται, ὡς ἐκεῖναι, οὔτε δάκνουσιν, ὡς οἱ Φράγκοι, ἀλλ' ἡσυχῶς καὶ τιμίως μετέρχονται τὸ ἐπάγγελμα των,

*Μα δεν υπάρχει σχέδιο που ακολουθῶ πιστά
Εκτός και ἄμα πρόκειται για μια στιγμή χαράς
ΒΥΡΩΝ, Δον Ζουάν, άσμα Δ'³⁶⁷*

Αγαπᾶς, ἀναγνώστη μου, τὸ καλὸ κρασί; Ἄν τὸ ἀγαπᾶς σ' ἀλήθεια, θα μισεῖς βέβαια ἐκείνους τοὺς ἀσυνειδήτους ταβερνιάρηδες που ἐξ αἰτίας τῆς αἰσχροκερδεῖας νοθεύουν αὐτὸ τὸ καλὸ ποτό, ἀνακατεύοντας νερό, βαφές ἢ δηλητήρια καὶ ἀντὶ γὰρ θεοῦ νέκταρ προσφέρουν στα διψασμένα σου χεῖλη τέτοιο ἀνούσιο ἢ ἀηδιαστικὸ ποτό. Τέτοιου εἶδους ταβερνιάρηδες ἦταν ἐδῶ καὶ αἰῶνες οἱ μεσάζοντες που ἀναλάμβαναν τὴ φύλαξη καὶ διανομὴ τοῦ "γενναίου οἴνου τῆς πίστεως", ὅπως ὠνόμαζε ὁ σοφὸς Ἀλβίνος τὴ θρησκεία. Μάλιστα, ἡ παρομοίωση ἱερέων με ταβερνιάρηδες καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ με τὸ βαρέλι θεωρεῖται ἀνήκει σὲ κάποια Σύνοδο τοῦ 9ου αἰῶνα ὥστε οἱ ἐκφράσεις μου, ἂν ὄχι εὐγενεῖς εἶναι τουλάχιστον «Κανονικές» Ἐλεγα λοιπὸν ὅτι, ὅπως ὁ γνήσιος οἰνοπότης ἀπεχθάνεται τοὺς νοθευτὲς τοῦ κρασιοῦ, ἔτσι καὶ ὁ καλὸς χριστιανὸς ἀποστρέφεται ὅσους ἀναμιγνύουν στὴν θρησκεία, γὰρ νὰ τὴν κάνουν πιο ἐπικερδῆ, κάθε εἶδους ἐπινόηση τοῦ κουρεμένου ἢ ἀκουρευτοῦ κεφαλιοῦ τους, δηλαδὴ τὰ θαύματα εἰκόνων, τοὺς εἰδωλολατρικούς θεοὺς μεταμφιεσμένους σὲ ἀγίους, τὶς προσκυνήσεις, τὰ εἰσιτήρια γὰρ τὸν Παράδεισο, τὰ λείψανα ἀγίων, τὰ κομπολόγια καὶ ἄλλα θρησκευτικὰ ἐμπορεύματα. Με αὐτὰ τὰ μέσα, τὸ λειτούργημα τῶν Ἀποστόλων κατάντησε πιο αἰσχροκερδὲς ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν ἱατρικὴ καὶ τὴν ὄνειροκριτικὴν.

Ἀπὸ παιδί ἀγαπούσα τὴ Χημεία. Το βιβλίον μου αὐτὸ εἶναι μιὰ χημικὴ ἀνάλυση τοῦ θρησκευτικοῦ οἴνου, με τὸν ὁποῖο οἱ λαοὶ τῆς Δύσης μεθούσαν κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἀπὸ τοὺς ρασοφόρους ταβερνιάρηδες. Ὅλα τὰ κακοποιὰ ζῶα, τὰ φίδια, οἱ σφήκες, τὰ κουνούπια καὶ οἱ σκορπιοί, γίνονται πιο δηλητηριώδη καὶ κακά, ὅσο ζοῦν πιο κοντὰ στὸν ἡλιο. Μόνο οἱ ἱερεῖς ἀποτελοῦν ἐξαιρεση οἱ ὁποῖοι σὶς ἀνηλιαγες χώρες τῆς Δύσης ἀπέκτησαν ἀιχηρὰ νύχια καὶ δηλητηριώδη δόντια, ἐνὼ στὴν Ανατολή κατάντησαν σταδιακὰ ἀκίνδυνοι καὶ εὐκόλα διαχειρίσιμοι, σαν τὰ χέλια τῆς Κωπαΐδας. Ἐτσι, ἀφοῦ οὔτε τρώγονται, ὅπως ἐκεῖνα, οὔτε δαγκώνουν, ὅπως οἱ Φράγκοι, ἀλλὰ ἀσκοῦν ἡσυχὰ καὶ τίμια τὸ λειτούργημά τους, σταυροκοπούμενοι,

³⁶⁷ Βλ. υποσημείωση 71 σελ. 22

σταυροκοπούντες, θυμιάζοντες, βαπτίζοντες και εξομολογούντες, άμαρτία ήθελεν είναι να πειράξη τις τούς άκάκους τούτους κληρονόμους της βασιλείας των Ουρανών. Ταύτα σοί είπον, άναγνώστα, ίνα σε πείσω περι της όρθοδοξίας μου· ήδη δέ επανέρχομαι εις τούς ήρώας μου.

Μετά τον θάνατον του Μεγάλου Καρόλου ούτε ταχυδρομικοί σταθμοί ούτε χωροφύλακες ή αστυνομία υπήρχε πλέον εν Γερμανία· οί δέ σαξονικοί ίπποι ήσαν, ως και, τοσούτω παχείς και βραδυκίνητοι, ώστε όλίγον έφοβούντο οί ήμέτεροι δραπέται την καταδίωξιν. Άλλως δέ τὸ υποζύγιον αὐτῶν ήτο εκ των παρασημοφόρων εκείνων ζώων, τῶν καταγομένων από του μακαρίου όνου, όν άνέβη ό Ίησοῦς, ότε εισήλθεν εις Ιεροσόλυμα, και επί της ράχεως του όποιου έμεινεν έγκεχαραγμένον κατά τον μέγαν Αλβέρτον, τὸ σημεῖον του Σταυρου, ως ή εικὼν του θείου προσώπου επί του πέπλου της Βερονίκης. Οί τοιοῦτοι όνοι, διακρινόμενοι διά μαύρης σειρᾶς διατεμομένης σταυροειδῶς κατά μέσον της ράχεως, έκαλούντο σταυροφόροι και ήδύναντο, χρείας τυχούσης, και προς αὐτούς τούς ίππους και τούς κύνας να διαγωνισθῶσι κατά την ταχύτητα, έχρησίμευον κατά τον μεσαιώνα εις μόνους τούς ήγουμένους και ιεράρχας. Η γενεά αὐτῶν εξέλιπε βαθμηδόν εν Ευρώπη, αλλά διατηρείται ακόμη άμιγής και άκμαία εις Αίγυπτον και Παλαιστίνην, όπου, αν υπάγης, άναγνώστα, θέλεις ίδει αὐτούς φέροντας χρυσοκεντήτους χαλινοὺς και τρώγοντας βραστοὺς κυάμους εντός πορφυρῶν άγγείων. Επί τοιούτου υποζυγίου έτρεχον ασφαλῶς οί δραπέται, ως ό Ερυθρός Πειρατής επί του υποπτέρου πλοίου του, στρέφοντες εις τον νουν μύρια περι του μέλλοντος βίου σχέδια.

θυμιατίζοντας και εξομολογώντας, θα ήταν άμαρτία να πειράξει κανείς αὐτούς τούς αθῶους κληρονόμους της βασιλείας των Ουρανών. Αὐτά σου τα είπα, άναγνώστη, για να σε πείσω για την ορθοδοξία μου, κι επιστρέφω αμέσως στους ήρώες μου.

Μετά τον θάνατο του Μεγάλου Καρόλου, ούτε ταχυδρομικοί σταθμοί ούτε χωροφύλακες ή αστυνομία υπήρχαν πλέον στη Γερμανία. Τα σαξονικά άλογα μάλιστα είχαν γίνει τόσο παχιά και βραδυκίνητα, ώστε οι δραπέτες μας φοβόντουσαν ελάχιστα την καταδίωξη. Εξ άλλου, το υποζύγιό τους ήταν από εκείνα τα παρασημοφορημένα ζώα, που κατάγονται από τον μακάριο γάιδαρο πάνω στον οποίο ανέβηκε ο Ιησούς όταν μπήκε στα Ιεροσόλυμα, και στην ράχη του οποίου, σύμφωνα με τον Μεγάλο Αλβέρτο³⁶⁸, έχει χαραχτεί το σημάδι του Σταυρού, όπως η εικόνα του θείου προσώπου στο ύφασμα της Βερονίκης³⁶⁹. Αὐτοί οι γάιδαροι, που ξεχωρίζονταν από μια μαύρη γραμμή σχηματισμένη σταυροειδῶς στη μέση της ράχης τους, ονομάζονταν σταυροφόροι³⁷⁰ και μπορούσαν, αν χρειαζόταν, να ανταγωνιστούν σε ταχύτητα ακόμη και τα άλογα και τα σκυλιά. Τον Μεσαίωνα, τα χρησιμοποιούσαν μόνο οι ηγούμενοι και οι ιεράρχες. Η γενιά τους εξαφανίστηκε σταδιακά στην Ευρώπη, αλλά διατηρείται ακόμα αγνή και άκμαία στην Αίγυπτο και την Παλαιστίνη, όπου, αν τύχει και πας, άναγνώστη, θα τους δεις να φέρουν χρυσοκέντητα χαλινάκια και να τρώνε βραστά κουκιά μέσα σε πορφυρά άγγεία. Πάνω σε ένα τέτοιο υποζύγιο έτρεχαν ασφαλῶς οι δραπέτες, σαν τον ΚόκκινΟ Πειρατή³⁷¹ στο φτερωτό πλοίο του, σκαρώνοντας στο μυαλό τους άπειρα σχέδια για το μέλλον.

³⁶⁸ Ο **Albertus Magnus** (περ. 1200 – 15 Νοεμβρίου 1280), επίσης γνωστός ως Άγιος Αλβέρτος ο Μέγας, Αλβέρτος της Σουηβίας ή Αλβέρτος της Κολωνίας, ήταν Γερμανός Δομινικανός μοναχός, φιλόσοφος, επιστήμονας και επίσκοπος, που θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους φιλοσόφους και στοχαστές του Μεσαίωνα. Μελετητές όπως ο James A. Weisheipl και ο Joachim R. Söder τον αναφέρουν ως τον μεγαλύτερο Γερμανό φιλόσοφο και θεολόγο του Μεσαίωνα. Η Καθολική Εκκλησία τον διακρίνει ως έναν από τους Δόκτωρες της Εκκλησίας.

³⁶⁹ Το **Πέπλο της Βερονίκης** ή Sudarium, αποκαλούμενο συχνά Volto Santo, είναι ένα κειμήλιο, που σύμφωνα με τον θρύλο, αποτελεί την Αχειροποίητη αποτύπωση του Προσώπου του Ιησού. Η πιο πρόσφατη εκδοχή του θρύλου αναφέρει ότι η αγία Βερονίκη από τα Ιεροσόλυμα συνάντησε τον Ιησού κατά μήκος της Via Dolorosa, στην πορεία προς το Γολγοθά. Όταν τον πλησίασε να σκουπίσει τον ιδρώτα (λατινικά suda) από το Πρόσωπό του με το πέπλο της, αυτό αποτυπώθηκε πάνω στο ύφασμα. Το γεγονός αυτό μνημονεύεται στην 6η στάση της Ακολουθίας του Δρόμου του Σταυρού (Via Crucis) που τελείται στους καθολικούς ναούς κατά την διάρκεια της Τεσσαρακοστής.

³⁷⁰ Για μια πλήρη ανάλυση της υποβόσκουσας ειρωνίας σε σχέση με τη λέξη «σταυροφόρος», δες την εξαιρετική ανάλυση της [Φωτεινής Λίκα \(2018\)](#)

³⁷¹ Ο **Χαϊρεντίν πασάς** (τουρκικά: Hayreddin Paşa, Παλαιόκηπος Λέσβου, 1478 - Κωνσταντινούπολη, 4 Ιουλίου 1546), γνωστότερος ως Μπαρμπαρόσα (ιταλικά: Barbarossa, "κοκκινόγενής", τουρκ. Barbaros), ήταν αλβανικής και Ελληνικής καταγωγής αρχιναύαρχος του οθωμανικού στόλου, και κουρσάρος των ακτών της Μπαρμπαριάς (σημερινής Αλγερίας). Το κανονικό όνομά του στην τουρκική γλώσσα ήταν Χιζίρ Μπιν Γιακούπ από το Αραβικό Χιντρ μπν Γιακούμπ.

Ὁ ἥλιος, ἀνατείλας μετ' ὀλίγον θερμός καὶ ἀνέφελος ὀπισθεν τῶν κορυφῶν τοῦ Βιβραστίνου, ὠρίμασε τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτῶν ἀναφυσίας ἰδέας. Ἀπεφάσισαν λοιπὸν νὰ περιέλθωσιν ἐπὶ τοῦ ὄνου τῶν τὴν οἰκουμένην, ζητοῦντες φιλοξενίαν παρὰ τοῖς ἰσχυροῖς, τείνοντες τὰς χεῖρας εἰς τὰ χεῖλη τῶν πιστῶν καὶ ἀφίνοντες εἰς ἄλλους τὴν φροντίδα νὰ χριστιανίσωσι τοὺς ἀπίστους. Ἦρξαντο δὲ τῶν περιπλανήσεων διευθυνόμενοι εἰς Μογουντίαν, ἵνα παρευρεθῶσιν εἰς τὴν τελετὴν τῆς συμφιλιώσεως τοῦ αὐτοκράτορος Λουδοβίκου μετὰ τῶν υἱῶν του. Ἀλλ' ὅτε μετὰ τριήμερον πορείαν ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν ταύτην, πένθιμοι ψαλμωδία καὶ κῶδωνες ὀχληροὶ ἀντήχουν πανταχόθεν ἀντὶ εὐθύμων ἀσμάτων· ἀντὶ δὲ τῆς κνίσσης ὀπτῶν κρεάτων νεκρῶσιμοι λιβάνου ἀναθυμιάσεις ἐμόλυνον τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ὁ δυστυχὴς Λουδοβίκος ὁ Εὐσεβὴς ἢ ὁ Εὐήθης (τὰ δύο ταῦτα ἐπίθετα ἀπεδίδοντο αὐτῷ ἀδιαφόρως ὡς συνώνυμα³⁷²) εἶχε παραδώσει τὴν προτεραίαν εἰς τὸν Πλάστην τὴν ἄχολον ψυχὴν του, «Συγχωρῶ, λέγων, τοὺς υἱοὺς μου, ὡς συγχωρεῖ καὶ ὁ κατάδικος τοὺς δημίους»· τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἐσύρετο εἰς τὴν τελευταίαν κατοικίαν ὑπὸ τεσσάρων μαύρων ἵππων, οἵτινες νῆσταις ὄντες ἀπὸ τῆς προτεραίας ἐβάδιζον μελαγχολικῶς, ὡς οἱ τοῦ Ἰππολύτου, μεταξὺ διπλῆς σειρᾶς λαμπαδηφόρων ἱερέων, ἀνυμνούντων τὰς ἀρετὰς τοῦ μακαρίτου· καθότι ὁ Λουδοβίκος εἶχε κληροδοτήσει τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν Σαρδηνίαν, τὴν Κύρνον καὶ Σικελίαν, αἵτινες ὅμως κατεχόμεναι ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν καὶ Ἑλλήνων ἀνῆκον αὐτῷ, ὅσω σήμερον ἡ Κύπρος καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἰταλίας.³⁷³

Ἀλλ' ὅπωςδήποτε ἡ καλὴ αὐτοῦ προαίρεσις ἦτο ἀξία ἐπαίνων, θυμιάματος καὶ λιτανειῶν. Οἱ ἡμέτεροι μοναχοὶ καταβιβάσαντες τὸ κουκούλιον ἐπὶ τοῦ προσώπου συνεβάδισαν μετὰ τοῦ μακαρίτου τὴν ὁδὸν ἐκείνην, ἥτις κατὰ Βίωνα

Ὁ ἥλιος, που ἀνέτειλε θερμός καὶ ακτινοβόλος πίσω ἀπὸ τις κορυφές του Βιβραστίνου³⁷⁴, ὠρίμασε τις ἰδέες που φύτρωναν στο μυαλό τους. Ἀποφάσισαν λοιπὸν νὰ γυρῶσιν τὸν κόσμον πάνω στο γαῖδουράκι τους, ζητώντας φιλοξενία ἀπὸ τους ἰσχυροὺς, ἀπλώνοντας τὰ χεῖρα τους στα χεῖλη τῶν πιστῶν καὶ ἀφίνοντας σε ἄλλους τὴν φροντίδα νὰ εκχριστιανίσουν τους ἀπίστους. Ἐεκίνησαν τις περιπλανήσεις τους κατευθυνόμενοι πρὸς τὸ Μάιντζ, γιὰ νὰ παραστοῦν στὴν τελετὴ συμφιλιώσεως τοῦ αυτοκράτορα Λουδοβίκου με τους γιους του. Ἀλλὰ ὅταν, ὕστερα ἀπὸ τριήμερη πορεία, ἔφτασαν στὴν πόλη, πένθιμες ψαλμωδίες καὶ λυπητερές καμπάνες ἀντηχοῦσαν παντοῦ ἀντὶ γιὰ εὐθυμὰ τραγούδια. Ἀντὶ γιὰ μυρωδιὰ ψητοῦ κρέατος, τὴν ἀτμόσφαιρα μόλυναν νεκρῶσιμες ἀναθυμιάσεις λιβανιοῦ. Ὁ δυστυχὴς Λουδοβίκος ὁ Εὐσεβὴς ἢ ὁ Εὐήθης³⁷⁵ (τὰ δύο αὐτὰ ἐπίθετα του δίνονταν ἀδιαφοροποίητα ὡς συνώνυμα) εἶχε παραδώσει τὴν ἀκακὴ ψυχὴ του στὸν Πλάστη τὴν προηγούμενη μέρα, λέγοντας: "Συγχωρῶ τους γιους μου, ὅπως συγχωρεῖ καὶ ὁ καταδικασμένος τους δημίους". Τὸ σῶμα του δε, ὀδηγούνταν στὴν τελευταία του κατοικία ἀπὸ τέσσερα μαύρα ἄλογα, τὰ οποία, νηστικά ἀπὸ τὴν προηγούμενη μέρα, βάδιζαν μελαγχολικά, σαν τοῦ Ἰππολύτου, ἀνάμεσα σε διπλὴ σειρὰ λαμπαδηφόρων ἱερέων που υμνοῦσαν τις ἀρετὲς του μακαρίτη. Διότι ὁ Λουδοβίκος εἶχε ἀφήσει ὡς κληρονομία στὴν Ἐκκλησία τὴν Σαρδηνία, τὴν Κορσική καὶ τὴν Σικελία, οἱ οποίες ὅμως, κατεχόμενες ἀπὸ τους Σαρακηνούς καὶ τους Ἕλληνες, του ἀνῆκαν ὅσο ἀνήκει σήμερον ἡ Κύπρος καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα στὸν βασιλιά τῆς Ἰταλίας³⁷⁶.

Ἀλλὰ ὅπωςδήποτε ἡ καλὴ του πρόθεσις ἦταν ἀξία ἐπαίνων, θυμιάματος καὶ λιτανειῶν. Οἱ μοναχοὶ μας, κατεβάζοντας τὴν κουκούλα στο πρόσωπό τους, βάδισαν μαζί με τὸν μακαρίτη ἐκεῖνον τὸν δρόμο, που σύμφωνα με τὸν Βίωνα εἶναι

³⁷² Οἱ ἱστορικοὶ ἀποκαλοῦσιν αὐτὸν ὅτε μὲν Louis le Pieux, ὅτε δὲ Louis le Debonnaire.

³⁷³ Οἱ βασιλεῖς τῆς Σαρδηνίας ἐλάμβανον, ὡς γνωστὸν, τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Κύπρου καὶ τῶν Ἱεροσολύμων.

³⁷⁴ Τὸ **Biberstein** εἶναι δῆμος στὴν περιφέρεια Aargau τοῦ καντόνιου Aargau στὴν Ελβετία. Βρίσκεται στὴ βόρεια ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Aar κοντὰ στο Aarau. Με βάση τὰ ἀρχαιολογικὰ στοιχεῖα, ἡ περιοχὴ Biberstein κατοικεῖται τουλάχιστον ἀπὸ τὸν 6ο αἰῶνα. Τὸ χωριὸ ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1280. Στὴ συνέχεια, τὸ χωριὸ καὶ τὸ κάστρο ἀναφέρονται ὡς πόλη τὸ 1315 ὡς κτῆμα τῆς οἰκογένειας τῶν Αψβούργων-Λάουφενμπουργκ. Τὸ 1335 τὸ τάγμα τῶν Ἰπποτῶν Hospitaller στο Klingnau ἐγένετο ἰδιοκτῆτης τοῦ Biberstein. Μέχρι τὸ 1399 εἶχε ἕνα τείχος γύρω τῆς. Τὸ 1499, κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου τῆς Σουηβίας, ἡ πόλη πολιορκήθηκε ἀπὸ τὴ Βέρνη.

³⁷⁵ Ἡλίθιος, χαζός

³⁷⁶ Τὴν ἐποχὴ που γράφονταν ἡ Πάπισσα ἡ Κύπρος ἐξακολουθοῦσε νὰ εἶναι μέρος τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας, ὁπότε αὐτὸ που ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Ροῖδης εἶναι πῶς ὁ Λουδοβίκος δὲν ἀφῆσε καμιά κτῆση ὡς κληρονομία στὴν ἐκκλησία, ἀφοῦ δὲν του ἀνῆκε.

είναι πασών ή όμαλωτέρα (διότι και διά κλειστών όφθαλμών εύρισκομεν αυτήν) είτα δέ άπεμακρύνθησαν έν σιωπή από τών τειχών της πενθηφορούσης Μογουντίας.

Μετά τόν θάνατον του εύσεβους Λουδοβίκου ό άηρ της Γερμανίας δεν ήτο πλέον ώς πρότερον ύγιεινός διά τούς πνεύμονας τών ρασοφόρων, ών πολλοί ήρχισαν να μεταναστεύωσιν, ώς καταλείπουσι και οι ποδαλγοί Άγγλοι την Νίκαιαν μετά την προσάρτησιν αυτής εις την Γαλλίαν, λέγοντες ότι ιταλικόν και ουχι γαλατικόν άέρα διετάχθησαν ν' αναπνέωσιν υπό του ίατρού. Οι υιοί του Καρόλου διεφιλονείκουν διά τών όπλων την πατρικήν κληρονομίαν, ό δέ πρεσβύτερος αυτών Λοθάριος, θέλων να προσελκύση τούς Σάξωνας, μετεχειρίσθη ώς οι παρ' ήμιν ύπουργοί μέσα διαφθοράς, επιτρέπων εις αυτούς ν' ανεγείρωσι και πάλιν προγονικά είδωλα, προσφέροντες ένίοτε ώς ίλαστικήν θυσίαν προς τών πατρών βωμών άδιάκριτον τίνα ιεροκήρυκα ή παχύν Βενεδεκτίον. Κακόγλωσσοι δέ τίνες χρονογράφοι προσθέτουσι μάλιστα ότι ό άθεόφοβος Λοθάριος κατεσκεύαζεν έντός τών ανακτόρων είδωλα του Ιρμινσουλ και Τουϊτονος, άτινα έπεμπεν ώς διαλλακτικά δώρα εις τούς Σάξωνας και Θουριγγίους, ώς στέλλουσι και σήμερα οι βιομήχανοι Άγγλοι εις τάς άποικίας των αγάλματα ινδικών ή αυστραλιακών ειδώλων, γλυφέντα έν τοις εργοστασίοις του Λονδίνου υπό εύσεβών Πουριτανών και Κουακέρων, φορτόνοντες επί του αυτού πλοίου ώς αντίφάρμακον και δέματά τίνα ιερών Γραφών της Βιβλικής Έταιρείας· ώστε τά τε είδωλα και τά Ευαγγέλια εύπλοούσιν έν ειρήνη υπό την σκέπη της άγγλικής σημαίας.

Αί διενέξεις τών κληρονόμων του Λουδοβίκου κατέστησαν μετ' ου πολυύ τόπον δυσοίκτητον την Γερμανίαν. Ό δυστυχής τών έραστών όνος προσέκοπτεν άνα πάν βήμα κατά πτωμάτων ή ώλίσθαινε εις αίματώδη έλη· σπανίως δέ εύρίσκων κριθήν, χλόην ή φύλλα κατήντησε ν' άλέθη άκάνθας και βάτους υπό τούς νηστικούς του όδόντας. Έν τούτοις ό χειμών επήρχετο, χειμών σαξωνικός, τοσούτω άπότομος και δριμύς, ώστε και αυτοί οι κόρακες άπέθνησκον της πείνης, μη δυνάμενοι να σχίσωσι τάς σάρκας τών πτωμάτων, άπολιθωθέντων υπό τουψύχους. Οι δυστυχείς δραπέται έπλανώντο ώς άστεγα στρουθία επί της χιονος, καταρώμενοι τόν ήκρωτηριασμένον εκείνον σάτυρον, όστις

ο πιο ομαλός απ' όλους (διότι τον βρίσκουμε και με κλειστά μάτια), κι έπειτα απομακρύνθηκαν σιωπηλά από τα τείχη της πενθούσας Μογουντίας.

Μετά τον θάνατο του εύσεβους Λουδοβίκου, ο άερας της Γερμανίας δεν ήταν πλέον υγιεινός για τα πνευμόνια των ρασοφόρων, από τους οποίους πολλοί άρχισαν να μεταναστεύουν, όπως εγκαταλείπουν και οι Άγγλοι που τους πονούν τα πόδια τη Νίκαια μετά την προσάρτησή της στη Γαλλία, λέγοντας ότι ο γιατρός τους διέταξε να αναπνέουν ιταλικό και όχι γαλλικό άέρα. Οι γιοι του Καρόλου διεκδικούσαν με τα όπλα την πατρική κληρονομιά, και ο μεγαλύτερος από αυτούς, ο Λοθάριος, θέλοντας να προσελκύσει τους Σάξονες, χρησιμοποίησε μέσα διαφθοράς όπως οι δικόι μας ύπουργοί, επιτρέποντάς τους να ανεγείρουν και πάλι τα προγονικά είδωλα, προσφέροντας μερικές φορές ως εξίλαστήρια θυσία στους πατρικούς βωμούς κάποιον ιεροκήρυκα ή παχύ Βενεδικτίνο, χωρίς να κάνουν διακρίσεις. Μερικοί κακόγλωσσοι χρονογράφοι μάλιστα προσθέτουν ότι ο ασεβής Λοθάριος κατασκεύαζε μέσα στα ανάκτορα είδωλα του Ιρμινσουλ και του Τουϊτονα, τα οποία έστελνε ως δώρα συμφιλίωσης στους Σάξονες και Θουριγγίους, όπως στέλνουν και σήμερα οι βιομήχανοι Άγγλοι στις αποικίες τους αγάλματα ινδικών ή αυστραλιανών ειδώλων, σκαλισμένα στα εργοστάσια του Λονδίνου από εύσεβεις Πουριτανούς και Κουάκερους, φορτώνοντας στο ίδιο πλοίο ως αντίδοτο και δέματα ιερών Γραφών από τη Βιβλική Έταιρεία, ώστε είδωλα και Ευαγγέλια να ταξιδεύουν ειρηνικά υπό την σκέπη της άγγλικής σημαίας.

Οι διενέξεις των κληρονόμων του Λουδοβίκου σύντομα έκαναν τη Γερμανία δύσκολο τόπο για να ζεις. Ο άτυχος γάιδαρος των εραστών σε κάθε βήμα του σκόνταφτε πάνω σε πτώματα ή γλιστρούσε σε λίμνες αίματος. Σπάνια έβρισκε κριθάρι, χόρτο ή φύλλα και αναγκάστηκε να αλέθει αγκάθια και βάτους με τα πεινασμένα του δόντια. Εν τω μεταξύ, ο χειμώνας έρχονταν, χειμώνας σαξωνικός, τόσο σκληρός και τσουχτερός, που και οι ίδιοι οι κόρακες πέθαιναν από την πείνα, μη μπορώντας να σχίσουν τις σάρκες των πτωμάτων, που είχαν γίνει πέτρα από το κρύο. Οι άτυχοι δραπέτες περιπλανιούνταν σαν άστεγα σπουργίτια στο χιόνι, ρίχνοντας κατάρες σε κείνον τον ακρωτηριασμένο σάτυρο, που τους ανάγκασε να εγκαταλείψουν τη ζεστή και

ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν θερμὴν αὐτῶν καὶ εὐοσμὸν φωλεάν. Ὁ φόβος τῶν ἐχθρῶν καὶ ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος εἶχον ψυχράνει τὴν φιλοξενίαν τῶν Σαξόνων, ὥστε μάτην ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔκρουον οἱ δύο μοναχοὶ τὰς θύρας τῶν καλυβῶν καὶ κοινοβίων. Ἄλλοτε μὲν οὐδ' ἀπάντησις ἐδίδοτο αὐτοῖς, ἄλλοτε δὲ προέκυπτεν ἐκ μικρὰς θυρίδος σαξωνικὴ τις κεφαλὴ ἐρυθρὰ ὑπὸ τοῦ ψύχους ἠκάτωχος ὑπὸ τοῦ τρόμου, παρακινούσα τοὺς ἰκέτας εἰς ἐξακολούθησιν τοῦ δρόμου των, σπανίως δὲ χεῖρ τις εὐσπλαχνικωτέρα τῆς κεφαλῆς ἔρριπτεν αὐτοῖς ὡς ἐφόδιον τεμάχιον μέλανος ἄρτου ἢ ξηροῦ ἰχθύος. Οὕτω ἐπλανῶντο ἐπὶ δύο ὀλοκλήρους μῆνας, παρακολουθοῦντες ὡς οἱ κόρακες τὰ ἴχνη τῶν στρατευμάτων, ἵνα θερμανθῶσιν εἰς τὴν φλόγαν ἡμισβέστου πυρᾶς ἢ γλείψωσι τὰ κόκκαλα ἐγκαταλειφθείσης τραπέζης. Ἦλθε δὲ ἡμέρα, καθ' ἣν ἀτενίζοντες μετὰ φθόνου τοὺς θῶας σπαράσσοντας τὰ πτώματα στρατιωτῶν τίνων τοῦ Λοθαρίου, ἐνῶ ἡ πείνα ἐσπάρασσε κακείνων τὰ σπλάγχνα, ὡς ὁ γῦψ τὰ του Προμηθέως, ἐδικαίωσαν σχεδὸν τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ Χρυσίππου, ὅστις μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐδίδασκε τοὺς μαθητὰς ὅτι ἦτο θεμιτὴ καὶ ἡ νεκροφαγία.

Ἡ Ἰωάννα ὑπετάσσετο ἀγογγύστως εἰς τὰς τοσαύτας ταλαιπωρίας, ὑπομένουσα τὴν πείναν καὶ τὸ ψῦχος, ὡς ἡ κάμηλος τῆς ἐρήμου τὴν θερμότητα καὶ τὴν δίψαν. Οὔτε στεναγμὸς οὔτε παράπονον ἐξήρχετο ποτε τῶν ὠχρῶν χειλέων τῆς, δι' ὧν ἐσφόγγιζεν ἐνίοτε τὰ δάκρυα τοῦ συντρόφου, λαβόντος πολλάκις ἀφορμὴν νὰ εὐλογῆσιν τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἠλίευσεν εἰς τὸ ρεῦμα τῆς ζωῆς τοῦ τὸν ξανθὸν ἐκείνον μαργαρίτην. Ὁ χαρακτήρ τῶν γυναικῶν πρὸς μόνον τὸν χαλκὸν ἐκείνον τῆς Κορίνθου δύναται νὰ παραβληθῆ, ὅστις συνέκειτο ἐκ μυριῶν ἑτερογενῶν στοιχείων, ἐν οἷς ὅμως ὑπῆρχε καὶ ἄδολος χρυσός. Οὕτω νηστεύοντες, δακρύνοντες, παρηγορούμενοι, φυσῶντες εἰς τὰ δάκτυλα των καὶ διευθυνόμενοι πάντοτε πρὸς νότον, ὡς αἱ χελιδόνες καὶ αἱ φθισικαὶ Ἀγγλίδες, ὑπερέβησαν τὰς χιονοσκεπεῖς ἐρήμους τῶν Βαυαρῶν, διέπλευσαν τὴν λίμνην τῆς Κωνσταντίας καὶ

ευωδιαστὴ φωλιά τους. Ὁ φόβος τῶν ἐχθρῶν καὶ ἡ σκληρότητα τοῦ χειμῶνα εἶχαν ψυχράνει τὴν φιλοξενία των Σαξόνων, κι ἔτσι τις περισσότερες φορές οἱ δύο μοναχοὶ χτυπούσαν μάταια τις πόρτες των καλυβίων καὶ των μοναστηριῶν. Ἄλλοτε δὲν τους ἔδιναν καν ἀπάντηση, ἄλλοτε ἐμφανίζοταν ἀπὸ ἓνα μικρὸ παράθυρο ἓνα σαξωνικὸ κεφάλι, κόκκινο ἀπὸ τὸ κρῦο ἢ χλωμὸ ἀπὸ τὸν τρόμο, παρακινώντας τους ἰκέτες νὰ συνεχίσουν τὸν δρόμο τους, καὶ σπάνια σπλαχνικότερο ἀπὸ τὸ κεφάλι χεῖρ τους ἐρίχνε σαν ἐφόδιο ἓνα κομμάτι μαῦρο ψωμί ἢ ξερὸ ψάρι. Ἐτσι περιπλανιούνταν γιὰ δύο ολόκληρους μῆνες, ἀκολουθώντας ὅπως τὰ κοράκια τὰ χνάρια των στρατευμάτων, γιὰ νὰ ζεσταθοῦν στη φλόγα μίας μισοσβησμένης φωτιάς ἢ νὰ γλείψουν τὰ κόκαλα ἀπὸ ἓνα ἐγκαταλειμμένο τραπέζι. Ἦρθε ὅμως μία μέρα, που καθὼς ἐβλεπαν με φθόνο τους λύκους νὰ κατασπαράζουν τὰ πτώματα των στρατιωτῶν τοῦ Λοθαρίου, ὅπως ἡ πείνα σπάραζε τὰ δικά τους σπλάγχνα, ὅπως ὁ γῦψ τοῦ Προμηθέα, που δικαίωσαν σχεδὸν τὴ γνώμη τοῦ σοφοῦ Χρυσίππου, ὁ ὁποῖος δίδασκε στους μαθητὲς του, μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ἦταν θεμιτὴ καὶ ἡ νεκροφαγία.

Ἡ Ἰωάννα ὑποτασσόταν ἀδιαμαρτύρητα σὲ ὅλες αὐτὲς τις ταλαιπωρίες, ὑπομένοντας τὴν πείνα καὶ τὸ κρῦο, ὅπως ἡ κάμηλα τῆς ἐρήμου τὴν ζέστη καὶ τὴ δίψα. Οὔτε στεναγμὸς οὔτε παράπονο δὲν ἐβγαίνει ποτὲ ἀπὸ τὰ ὠχρὰ χεῖλη τῆς, με τὰ ὁποῖα σκούπιζε μερικές φορές τὰ δάκρυα τοῦ συντρόφου τῆς, που ἐβρισκε συχνὰ ἀφορμὴ νὰ εὐλογῆσιν τὴ στιγμὴ που ψάρεψε στο ρεῦμα τῆς ζωῆς του αὐτὸ τὸ ξανθὸ μαργαρίταρι. Ὁ χαρακτήρας των γυναικῶν μπορεῖ μόνον νὰ παρομοιασθῆ με ἐκείνον τὸν χαλκὸ τῆς Κορίνθου, που αποτελοῦνταν ἀπὸ μυριάδες ἐτερόκλητα στοιχεῖα, μέσα στα ὁποῖα ὅμως ὑπῆρχε καὶ ἀτόφιο χρυσάφι³⁷⁷. Ἐτσι, νηστεύοντας, κλαίγοντας, παρηγορούμενοι, φυσῶντας στα δάχτυλά τους καὶ κατευθυνόμενοι πάντα πρὸς νότο, ὅπως τὰ χελιδόνια καὶ οἱ φθισικὲς Ἀγγλίδες, πέρασαν τις χιονισμένες ἐρήμους των Βαυαρῶν, διέσχισαν τὴ λίμνη τῆς Κωνσταντίας καὶ βρῆκαν τελικὰ φιλοξενία στη μονὴ τοῦ Ἁγίου Γάλλου³⁷⁸,

³⁷⁷ Ἡ χαλκούργια γνώρισε πολὺ μεγάλη ἀνάπτυξη στὴν ἀρχαία **Κόρινθος** καὶ ὁ κορινθιακὸς διάπυρος χαλκὸς που δὲν σκούριαζε χάρις στὴν ἀνάμιξή του με χρυσό, καὶ τὰ χαλκούργηματα καὶ τὰ ὄπλα – ἰδιαιτέρως τὸ Κορινθιακὸ Κράνος – ἀπὸ αὐτὸν ἦταν περιζήτητα.

³⁷⁸ Ὁ **Ἅγιος Γάλλος** (Gall) γεννήθηκε λίγο μετὰ τὸ 550 μ.Χ. στὴν Ἰρλανδία, που ἦταν τότε τὸ τρίτο μεγάλο κέντρο τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου μετὰ τὴ Ρώμη καὶ τὴν Κωνσταντινούπολη. Με τὸν Ἁγ. Κουλουμβάνο πῆγαν στὴν Ελβετία, ὅπου τους ἔδωσε ἀρχικὰ καταφύγιο ὁ εὐσεβὴς ἱερέας Βιλλεμάρος τοῦ Ἀρμπεν, κοντὰ στὴ λίμνη Κωνσταντία. Στὴ συνέχεια ἐφτιαξαν κελιά σ' ἓναν ἐρημότοπο, στὴν κοιλάδα τοῦ Στάιναχ,

εὔρον τέλος φιλοξενίαν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγ. Γάλλου, ἧς οἱ καλοὶ μοναχοὶ προσέφερον αὐτοῖς ἄσυλον κατὰ τῶν λύκων καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Λοθαρίου.

Οἱ δύο ἐρασταὶ ἠτοιμάζοντο ἤδη νὰ στήσωσι τοὺς πενάτας τῶν ὑπὸ τὴν ἱεράν ἐκείνην καὶ ἀπόρθητον στέγην, ὅτε περιεργος τὶς καλόγηρος, θεωρῶν μετὰ προσοχῆς τὴν Ἰωάνναν, παρετήρησεν ὅτι τὰ ὦτα αὐτῆς ἦσαν ὑπότροπα, ἐκ δὲ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ταραχθεὶς συνέλαβεν ἀμέσως παραδόξους ὑπονοίας καὶ ἐπιθυμίας. Ἦρκει ἢ ἄκρα θήλεος ὠτίου νὰ ταράξῃ τὴν ἡσυχίαν τῶν τότε μοναχῶν, ὡς καὶ σήμερον μόνῃ ἢ ὀσμῇ γυναικείας ἐπιστολῆς ἀρκεῖ νὰ ἀναστατώσῃ ὅλους τοὺς κατοικοὺς τοῦ Ἁγ. Ὁρους. Ἡ δὲ Ἰωάννα φοβουμένη τὰς περαιτέρω ἀνακαλύψεις καὶ ἀπαιτήσεις τοῦ Ὁσίου Πατρὸς κατέπεισε τὸν Φρουμέντιον ν' ἀφήσωσιν αὐθημερὸν τὴν μάνδραν τῶν περιεργῶν ἐκείνων Ἑλβετῶν.

Ἀπὸ τοῦ Ἁγ. Γάλλου μετέβησαν εἰς Τίγυρον τὴν ἀρχαιότατην ἐν Ἑλβετία πόλιν, ὀνομαστήν διὰ τὴν δύναμιν τῶν κατοίκων καὶ τοῦ ῥακίου της, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Λυκέρνην, ὅπου εἰσῆλθον διὰ νυκτός, ἵνα θαυμάσωσι τὸ τεράστιον φανάριον, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς χρονογράφους τοσαύτην ἐπέχεε λάμπιν, ὥστε καθιστὰ ἀοράτους τοὺς ἀστέρας καὶ ὄρατους τοὺς λάκκους, εἰς οὓς ἔπιπτον πρότερον, ὡς ὁ Μιλήσιος φιλόσοφος, οἱ πλείστοι τῶν ὁδοιπόρων. Ἀπὸ Λυκέρνης διευθύνθησαν εἰς Αὐεντικόν, τὴν πρωτεύουσαν τῶν πάλαι

ἔπου οἱ καλοὶ μοναχοὶ τοὺς πρόσφεραν ἄσυλο ἀπὸ τοὺς λύκους καὶ τοὺς στρατιώτες τοῦ Λοθαρίου³⁷⁹.

Οἱ δύο ἐραστὲς ἐτοιμάζονταν ἤδη νὰ στήσωσιν τὴ φωλιά τους κάτω ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἱερὴ καὶ ἀπόρθητη στέγη, ὅταν ἓνας περιεργος καλόγηρος, κοιτάζοντας προσεκτικὰ τὴν Ἰωάννα, παρατήρησε ὅτι τὰ αὐτιά της ἦταν τρυπημένα. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν παρατήρησιν ταράχθηκε καὶ ἀμέσως σχημάτισε παράξενες υποψίες καὶ ἐπιθυμίες. Ἐφτανε ἡ ἀκρὴ ἐνός θηλυκοῦ αὐτιοῦ γιὰ νὰ ταράξῃ τὴν ἡσυχίαν τῶν τότε μοναχῶν, ὅπως καὶ σήμερα μόνῃ ἡ μυρωδιά ἐνός γυναικείου γράμματος ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἀναστατώσῃ ὅλους τοὺς κατοικοὺς τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἡ Ἰωάννα, φοβουμένη τὶς μελλοντικὰ ἀνακαλύψεις καὶ ἀπαιτήσεις τοῦ Ὁσίου Πατέρα, ἐπεισε τὸν Φρουμέντιο νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἴδια μέρα τὸ μαντρί ἐκείνων τῶν περιεργῶν Ἑλβετῶν.

Ἀπὸ τὸν Ἁγιο Γάλλο μετέβησαν στὸ Τίγυρο³⁸⁰, τὴν ἀρχαιότατη πόλιν τῆς Ἑλβετίας, φημισμένη γιὰ τὴ δύναμιν τῶν κατοίκων καὶ τὸ ῥακί της. Ἀπὸ ἐκεῖ πῆγαν στὴ Λουκέρνη³⁸¹, ὅπου μπήκαν νύχτα γιὰ νὰ θαυμάσωσιν τὸ τεράστιο φανάρι, τὸ ὁποῖο, σύμφωνα με τοὺς χρονογράφους, ἐρίχνε τόση λάμπη ποὺ ἔκανε ἀόρατους τοὺς ἀστέρες καὶ ὄρατους τοὺς λάκκους, στους ὁποίους ἐπέφταν παλαιότερα, οἱ περισσότεροὶ πεζοπόροι ὅπως ὁ Μιλήσιος φιλόσοφος³⁸². Ἀπὸ τὴ Λουκέρνη κατευθύνθησαν πρὸς τὴν Ἀβάν, ³⁸³ τὴν πρωτεύουσα τῶν παλαιῶν

καὶ ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ. Τα ταπεινὰ κελῶνα τῆς κοιλάδας τοῦ Στάιναχ ἐξελίχθηκαν με τὸν καιρὸ στὴν ὀνομαστὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Γάλλου, ποὺ ἐπιβίωσε ὡς τὸν 19ο αἰῶνα μ.Χ. καὶ ἀνέδειξε μεγάλες προσωπικότητες τῶν γραμμάτων καὶ τῆς εὐσέβειας.

³⁷⁹ Ὁ **Λοθάριος τῆς Γαλλίας** (Γαλλικὴ γλῶσσα : Lothaire, 941 – 2 Μαρτίου 986) ἦταν Βασιλιάς τῶν Δυτικῶν Φράγκων ἀπὸ τὴ Δυναστεία τῶν Καρολιδῶν (10 Σεπτεμβρίου 954 - 2 Μαρτίου 986). Ὁ Λοθάριος ἦταν γιὸς τοῦ Λουδοβίκου Δ΄ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γκερμπέργκας τῆς Σαξονίας.

³⁸⁰ Πρόκειται γιὰ τὴν πόλιν **Chur** (Ἰταλικά: Coira Γαλλικά: Coire [κουάρ]), πρωτεύουσα τοῦ ἐλβετικοῦ καντονίου Grisons ποὺ βρίσκεται στὴν κοιλάδα τοῦ Ρήνου, ὅπου ὁ Ρήνος στρίβει πρὸς τὰ βόρεια. Τα ἀρχαιολογικὰ δεδομένα, χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ τοῦ Pfyn (3900-3500 π.Χ.), καθιστώντας τὴν ἓναν ἀπὸ τοὺς παλαιότερους οικισμοὺς στὴν Ἑλβετία. Λεῖψανα καὶ ἀντικείμενα τῆς Εποχῆς τοῦ Χαλκοῦ καὶ τοῦ Σιδήρου ἔχουν βρεθεῖ ἐπίσης στὸν ἀνατολικὸ τομέα τοῦ κέντρου τῆς σημερινῆς πόλης. Αὐτὰ περιλαμβάνουν τοὺς οικισμοὺς Urnfeld καὶ Laugen-Melau τῆς Εποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ἀπὸ τὸ 1300 ἕως τὸ 800 π.Χ. καὶ οικισμοὺς τῆς Εποχῆς τοῦ Σιδήρου ἀπὸ τὸν 5ο ἕως τὸν 3ο αἰῶνα π.Χ.

³⁸¹ Ἡ **Λουκέρνη** (γερμανικά: Luzern, γαλλικά: Lucerne, ἰταλικά: Lucerna) σήμερα εἶναι πόλιν στὴν κεντρικὴ Ἑλβετία με πληθυσμὸ 81.673 (2018). Ἀποτελεῖ σημαντικὸ τουριστικὸ προορισμὸ, ἀφ' ἐνός λόγῳ τῆς θέσης της στὴ λίμνη καὶ κοντὰ στὶς Ἄλπεις καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, χάρις στὰ αξιοθέατα της, ὅπως ἡ Γέφυρα Κάπελ, τὸ Ἑλβετικὸ Μουσεῖο Μεταφορῶν καὶ τὸ περίφημο Καρναβάλι τῆς Λουκέρνης. Προήλθε ἀπὸ ἓνα μικρὸ χωριό, ποὺ εἶχε ἰδρυθεῖ ἀρχαιότερα στὶς ἀκτὲς τῆς λίμνης, με τὴν ἰδρυση τοῦ μοναστηριοῦ τῶν Βενεδικτίνων τοῦ Ἁγίου Λεοδεγαρίου περίπου τὸ 700. Τὸ λατινικὸ ὄνομα "Luciaria" ἐμφανίζεται στὰ ἱστορικὰ ἀρχεῖα περίπου τὸ 840.

³⁸² Πρόκειται γιὰ τὸν **Θαλή**, ὁ ὁποῖος σύμφωνα με τὴν παράδοση παρατηρώντας τὸν οὐρανὸ ἐπέσει μέσα σὲ ἓνα πηγάδι, με ἀποτέλεσμα μὴ υπηρέτρια νὰ τὸν κοροιδίῃ, λέγοντας τοῦ πως μελετᾷ τὰ οὐράνια ἀλλὰ ἀγνοεῖ τὰ γήινα πράγματα.

³⁸³ Τὸ **Ἀβάν** εἶναι κτισμένον σὲ λοφώδη περιοχὴ, νότια τῆς λίμνης Μορά (Morat), ποὺ βλέπει στὴν κοιλάδα Μπρουά (Broye), περίπου 17 χμ. ΒΑ τῆς πόλης Φριμπούρ (Fribourg). Οἱ ρίζες τῆς πόλης πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν στὴν ἐποχὴ τῶν Κελτῶν. Μια φυλὴ παλαιῶν Ἑλβετῶν (Helvetians) εἶχε κτίσει ἓναν οικισμὸ στους λόφους τοῦ Bois de Châtel, νότια τοῦ κατοπινοῦ, μεγαλύτερου ρωμαϊκοῦ. Ἡ δημιουργία τοῦ

Έλουητιών, ἔνθα εἶδον τὰ ἴχνη τῶν ὑποδημάτων τοῦ Ἀττίλα ἐγκεχαραγμένα ἐπὶ σκληροῦ βράχου ὡς τὰ του Ἰησοῦ ἐν τῷ ὄρει τῶν Ἐλαιῶν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σέδουνον, ὅπου εὔρον ἀκάτιον, δι' οὐ κατέπλευσαν τὸν Ῥοδανὸν μέχρι τοῦ Λουγδούνου. Τὸ πλοιάριον ἐκεῖνο ἀνῆκεν εἰς Ἑβραίους ἐμπόρους μεταβαίνοντας εἰς Μασσαλίαν, ἵνα πωλήσωσι χριστιανούς δούλους εἰς τοὺς Σαρακηνοὺς τῆς Ἰσπανίας. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἰσραὴλ ἀντὶ να καταπιέζονται ἦσαν παντοδύναμοι κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Γαλίαν. Οἱ Αὐτοκράτωρ, δανειζόμενος καθ' ἑκάστην παρὰ τούτων μεγάλη ποσά, ἐπλήρωνε τοὺς τόκους τοῦ χρέους του ἐπιτρέπων αὐτοῖς να προσηλυτίζωσι τοὺς ὑπηκόους του, ὡς ἀνεχόμεθα καὶ ἡμεῖς τὰς ἀδελφὰς τοῦ Ἐλέους, τὰς Γραφὰς τῆς Βιβλικῆς Ἐταιρείας, τὰς ὀπτασίας τοῦ Ἀγαθαγγέλου, τῶν ἀγαθαγγελιστῶν τὰς χρυσὰς προσδοκίας καὶ ἄλλας τῶν τριῶν Ἑγγυητριῶν μας ἐφευρέσεις.

Οἱ δὲ Ἑβραῖοι τοῦ Λουγδούνου μετεχειρίζοντο τὰ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ἀγορασθέντα διατάγματα ὡς ὀδόντας, ἵνα κατατρώγωσι δι' αὐτῶν τοὺς χριστιανούς, φονεύοντες τοὺς χοίρους των, κλέπτοντες τὰ παιδιά, ἀναγκάζοντες τοὺς δούλους αὐτῶν να ἀγιάζωσι τὸ Σάββατον καὶ να

Ελβετῶν, ὅπου εἶδαν τὰ ἴχνη των παπουτσιῶν του Ἀττίλα χαραγμένα σε σκληρὸ βράχο, ὅπως του Ἰησοῦ στο ὄρος των Ἐλαιῶν κι ἀπὸ κει πήγαν στο Σέδουνο, ὅπου βρῆκαν ἕνα καῖκι, με το οποίο κατέπλευσαν τον Ῥοδανὸ μέχρι τη Λυών. Το πλοιάριο ἐκεῖνο ἀνήκε σε Ἑβραίους ἐμπόρους που πήγαιναν στη Μασσαλία, για να πουλήσουν χριστιανούς δούλους στους Σαρακηνοὺς της Ἰσπανίας. Εκείνα τα χρόνια, οἱ ἀπόγονοι του Ἰσραήλ, ἀντὶ να καταπιέζονται, ἦταν παντοδύναμοι στη Νότια Γαλλία. Ο Αὐτοκράτορας, δανειζόμενος συνεχῶς μεγάλα ποσὰ ἀπὸ αὐτοῦς, πλήρωνε τοὺς τόκους του χρέους ἐπιτρέποντάς τους να προσηλυτίζουν τοὺς ὑπηκόους του, ὅπως και ἐμεῖς ἀνεχόμεστε τις Ἀδελφές του Ἐλέους³⁸⁴, τις Γραφές της Βιβλικῆς Ἐταιρείας³⁸⁵, τις ὀπτασίες του Ἀγαθαγγέλου, τις χρυσές προσδοκίες των Ἀγαθαγγελιστῶν³⁸⁶ και ἄλλες ἐφευρέσεις των τριῶν Ἑγγυητριῶν μας Δυνάμεων³⁸⁷.

Οἱ Ἑβραῖοι της Λυών χρησιμοποιοῦσαν τα διατάγματα που ἀγόραζαν ἀπὸ τον Αὐτοκράτορα σαν δόντια, για να κατατρώνε τοὺς Χριστιανούς, σκοτώνοντας τα γουρουνία τους, κλέβοντας τα παιδιά τους και ἀναγκάζοντας τοὺς δούλους τους να ἀγιάζουν το Σάββατο και να ἐργάζονται την

οχυροῦ οικισμοῦ Avenicum ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ο οποίος ἐγένε η πρωτεύουσα της επαρχίας, ἔλαβε χώρα γύρω το 15-13 π.Χ. Το ὄνομα προέρχεται ἀπὸ τη θεὰ της ἀνοίξης Avenia των Ἐλβετῶν.

³⁸⁴ **Οἱ Ἀδελφές του Ἐλέους** (αγγλικά Sisters of Mercy, πλήρης τίτλος Religious Order of the Sisters of Mercy, ἀρχικά RSM – Θρησκευτικὸ Τάγμα των Ἀδελφῶν του Ἐλέους), εἶναι καθολικὸ μοναστικὸ τάγμα γυναικῶν, με φιλανθρωπικὴ δραστηριότητα. Ἰδρύθηκε στο Δουβλίνο το 1831 ἀπὸ τη μοναχὴ Catherine McAuley και ἀπὸ τότε δραστηριοποιεῖται σε μία σειρά φιλανθρωπικῶν ἔργων σε ὅλο τον κόσμο.

³⁸⁵ **Ἡ Βιβλικὴ Ἐταιρεία** ἰδρύθηκε ἀρχικά στο Λονδίνο, και στα 1819 ξεκινώντας ἀπὸ την Κέρκυρα, και ἀργότερα στην Αθήνα, ἦταν κάτω ἀπὸ τη διοίκηση και την υποστήριξη της Ευαγγελικῆς Κοινότητος (Διαμαρτυρόμενη). Τὴν ἐποχὴ του Ροῦϊδῆ υπάρχουν μαρτυρίες για εκπαιδευτικούς οἱ οποίοι συνιστοῦσαν στους μαθητὲς να προμηθευτοῦν, για τις ἀνάγκες του μαθήματος των θρησκευτικῶν, την Ἁγία Γραφή, «ὄχι ὁμως ἀπὸ τη Βιβλικὴ Ἐταιρεία»... Τὴ σύσταση της Ἰωνικῆς Βιβλικῆς Ἐταιρείας επικύρωσε με ἐπιστολὴ του ο Οικουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ο Ε΄. Το 1859 ἡ Ἐταιρεία συνεχίζει τη δραστηριότητά της σε ὅλη τη χώρα, ως «Βιβλικὴ Ἐταιρεία της Ἑλλάδος».

³⁸⁶ **Ἀγαθαγγελιστές** ἦταν οἱ οπαδοὶ και πιστοὶ στις προφητείες που ἀναφέρονται στο κείμενο "Ἀγαθάγγελος", ἕνα προφητικὸ και ἀποκαλυπτικὸ χριστιανικὸ κείμενο, που φέρεται ὅτι γράφηκε ἀπὸ κάποιον ἱερομόναχο ὀνόματι Ἀγαθάγγελο το 1279 στη Μεσσηνία της Σικελίας. Πιστεύεται ὅτι στην πραγματικότητα, το ἔγραψε πολὺ πιθανόν ο λόγιος ἱεράρχης Θεόκλητος Πολυειδής, που ἔζησε τον 17ο και 18ο αἰῶνα. Το ἔργο ἔχει ἐπανεκδοθεῖ πολλές φορές με μεταγενέστερες προσθήκες. Ἦταν γνωστὸ στους Ἕλληνες πρὶν την Ἐπανάσταση του 1821, προσφέροντας παρηγορία και ἐλπίδα για ἀνάσταση της Ὀρθοδοξίας και του Γένους. Ὡστόσο το μεγαλύτερο μέρος του ἀφορὰ μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης, ὅπως ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, ἡ Αυστρία και ἡ Ρωσία, ἐνῶ ως κύριο ἀντίπαλο της Ὀρθοδοξίας θεωρεῖ το Καθολικὸ και Προτεσταντικὸ δόγμα. Ἀναφορὲς που ἔγιναν δημοφιλεῖς μετὰ την Ἐπανάσταση, ὅπως περὶ "Ξανθοῦ γένους" (δηλαδή των Ρώσων), λέγεται ὅτι εἶναι προσθήκες του Ρήγα Φεραίου ἢ των περὶ αὐτόν, ὥστε να τονώσουν το φρόνημα των Ὀρθοδόξων. Διαπνέεται ἀπὸ τη νοσταλγία της τελικῆς νίκης των ὑπόδουλων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν και την ἀποκατάσταση μιας χριστιανικῆς αυτοκρατορίας. Θεωρεῖται ὅτι ἴσως ἀποτελεῖ μια ὑστατη ὑπόμνηση του οἰκουμενικοῦ χαρακτῆρα του Ἑλληνισμοῦ. Ο Ροῦϊδης ἐδὼ σε μια φράση κατακρίνει ὅλες τις ἀνοησίες της ἐποχῆς του, που θυμίζαν αὐτὸ που σήμερα λέμε «θεωρίες συνωμοσίας»

³⁸⁷ Πρόκειται για **την Ἀγγλία, τη Γαλλία και τη Ρωσία** οἱ οποίες στις 3 Φεβρουαρίου του 1830 υπέγραψαν το Πρωτόκολλο της ἀνεξαρτησίας του Ἑλληνικοῦ κράτους, την πρώτη ἐπίσημη, διεθνὴ διπλωματικὴ πράξη που ἀναγνώριζε την Ἑλλάδα ως κυρίαρχο και ἀνεξάρτητο κράτος με ὅλα τα δικαιώματα –πολιτικά, διοικητικά, ἐμπορικά– που ἐκπορευόνταν ἀπὸ την ἀνεξαρτησία της, το οποίο θα ἐπεκτεινόταν νότια της συνοριακῆς γραμμῆς που ὀρίζαν οἱ ποταμοὶ Ἀχελῷος και Σπερχειός. Ὡστόσο στη συνέχεια και οἱ τρεῖς ἀνακατεῦνταν στην ἐσωτερικὴ πολιτικὴ ζωὴ της χώρας με διάφορους τρόπους, προκαλώντας ἐρίδες ἀλλὰ και την ἀντίδραση των ἐχθρῶν πολιτῶν ὅπως ο Ροῦϊδης.

εργάζονται την Κυριακήν, πωλούντες ως κτήνη τούς άπειθούς η βαπτίζοντας τὰ τέκνα των, και αυτάς ακόμη τών αρχιερέων τὰς παλλακίδας επιχειρούντες ένίστε να έβραΐωσιν. Οί δυστυχείς επίσκοποι έστελλον πρὸς τὸν Αυτοκράτορα άναφορὰς επί άναφοραίς, οί δέ Έβραίοι σάκκους επί σάκκοις. Άλλ' εις μὲν τούς πρώτους οὐδ' άπεκρίνετο ὁ μονάρχης, εις δὲ τούς Ιουδαίους έπεμπε στρατιώτας, ίνα φρουρῶσι τούς οίκους των και άναγκάζωσι τούς χρεώστας εις άπότισιν τῆς ὀφειλῆς, καθὼς φυλακίζουσι και σήμερα χριστιανοί κλητήρες τοῦ Ροσίλδου τούς ὀφειλέτας. Άδίκως λοιπὸν κατηγοροῦμεν τὸν παρόντα αἰῶνα ὡς φιλοχρηματώτερον τών παρελθόντων. Ὁ χρυσὸς ὑπῆρξεν άνέκαθεν ὁ μόνος σεβαστὸς ἐν τῷ κόσμῳ Θεός, προφήται δὲ αὐτοῦ οί Έβραίοι· κατ' ἐκείνην δὲ μάλιστα τὴν εποχὴν και αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον έγράφετο διὰ χρυσῶν γραμμάτων, ίνα καταστῆ σεβαστόν.

Μεταξὺ τών επιβατῶν τοῦ πλοιαρίου ὑπῆρχε και γέρων τις ραβίνος, ὀνόματι Ισαχάρ, ὅστις ίνα να διασκεδάση κατὰ τὸν διάπλουον έπεχείρησε να προσηλυτίση τούς νέους εκείνους καλογήρους, ζητῶν να λάβῃ παρ' αὐτῶν ὁ άσυνειδήτος τοκογλύφος τὴν ψυχὴν τών άντι ναύλου. Ἡρξάτο λοιπὸν διηγούμενος εις τούς νεανίσκους ὅτι ὁ Ιησοῦς ἦτο ποταπὸς τις Έβραίος, ὅστις διδαχθεὶς τὴν θαυματουργίαν ὑπὸ γόητός τινος, καλουμένου Ιωάννου Βαπτιστοῦ, εἶχεν ὑποσχεθῆ εις τὴν θυγατέρα τοῦ αυτοκράτορος Τιβερίου να καταστήσῃ αὐτὴν μητέρα άνευ άνδρικῆς μεσολαβήσεως, ἡ δὲ νεάνις ακολουθήσασα τὰς συνταγὰς αὐτοῦ ἔτεκε λίθον άντι παιδίου· διο θυμωθεὶς ὁ Αυτοκράτωρ παρήγγειλε τῷ Πιλάτῳ να σταυρῶσῃ τὸν άγύρτην, τοῦ ὀποίου τὸ σῶμα ταφέν πλησίον ὕδραγωγείου παρεσύρθη τὴν νύκτα ὑπὸ τοῦ πλημμυρήσαντος ὕδατος, και ἐκ τούτου προήλθεν ἡ εις τὴν άνάστασιν πεποιθησις τών Ναζωραίων.

Αφοῦ τοιαύτας και άλλας βλασφήμους φλυαρίας ἐξήμεσεν ἐκ τοῦ μαροῦ αὐτοῦ στόματος ὁ βρωμολόγος εκείνος Έβραίος, ἡρξάτο ἔπειτα να πλέκη εις τὸν θεὸν τοῦ Ισραὴλ στέφανον ἐκ

Κυριακή, πωλώντας σαν κτήνη ὄσους δεν υπάκουαν ἡ βάφτιζαν τα παιδιά τους, και προσπαθώντας να προσηλυτίσουν ακόμη και αυτές τις παλλακίδες των αρχιερέων. Οί άτυχοι επίσκοποι έστελναν στον Αυτοκράτορα αναφορές επί αναφορών, ενώ οί Έβραίοι σάκους επί σάκων. Έτσι ο μονάρχης δεν απαντούσε στους πρώτους, ενώ στους Έβραίους έστελνε στρατιώτες για να φρουρουν τα σπίτια τους και να αναγκάζουν τους χρεώστες να αποπληρώσουν το χρέος τους, ὅπως και σήμερα χριστιανοί κλητήρες του Ρότσιλντ³⁸⁸ φυλακίζουν τους οφειλέτες. Άδικα λοιπὸν κατηγοροῦμε τον παρόντα αἰῶνα ὡς πιο φιλοχρήματο από τους προηγούμενους. Το χρυσάφι ἦταν πάντοτε ὁ μόνος σεβαστὸς Θεὸς στον κόσμο και προφῆτες του ἦταν οί Έβραίοι. Εκείνη μάλιστα τὴν εποχὴν ακόμη και το Εὐαγγέλιο γράφονταν με χρυσὰ γράμματα για να γίνει πιο σεβαστό.

Μεταξὺ των επιβατῶν του πλοιαρίου υπήρχε και ένας γέρος ραβίνος, ὀνόματι Ισαχάρ, ὁ ὀποίος, για να διασκεδάσει κατὰ τὴ διάρκεια του ταξιδιού, επιχείρησε να προσηλυτίσει τους δύο νέους καλόγερους. Ζητούσε από αυτούς ὁ αδίστακτος τοκογλύφος τὴν ψυχὴ τους αντί για ναῦλο. Άρχισε λοιπὸν να διηγείται στους νεαρούς ὅτι ὁ Ιησοῦς ἦταν ένας άθλιος Έβραίος, ὁ ὀποίος, αφού έμαθε να κάνει θαῦματα από έναν μάγο, που ονομαζόνταν Ιωάννης Βαπτιστής, εἶχε υποσχεθεὶ στην κόρη του Αυτοκράτορα Τιβερίου να τὴν κάνει μητέρα χωρὶς άνδρικῆ επέμβαση. Ἡ νεαρὴ κοπέλα ακολούθησε τις οδηγίες του και γέννησε μια πέτρα αντί για παιδί. Έτσι, ὀργισμένος ὁ Αυτοκράτορας διέταξε τον Πόντιο Πιλάτο να σταυρῶσει τον απατεῶνα. Το σῶμα του, αφού θάφτηκε κοντὰ σε ένα ὕδραγωγείο, παρασύρθηκε τὴ νύκτα από τα πλημμυρισμένα νερά και από αὐτὸ προήλθε ἡ πεποίθηση για τὴν άνάσταση στους Χριστιανούς.

Αφοῦ εκτόξευσε τέτοιες και άλλες βλάσφημες φλυαρίες από το μισητὸ του στόμα, ὁ βρωμολόγος εκείνος Έβραίος άρχισε ὕστερα να πλέκει στον Θεὸ του Ισραὴλ ένα στεφάνι από σύννεφα και αστέρια.

³⁸⁸ Ἡ Οικογένεια **Ρότσιλντ** είναι μια πλούσια εβραϊκὴ οικογένεια τραπεζιτῶν που κατάγεται από τὴν Φρανκφούρτη και έγινε γνωστὴ με τον Μάγερ Άμσκελ Ρότσιλντ (1744–1812), δικαστικὸ παράγοντα τῆς Φρανκφούρτης, τὸ ὀποίος ξεκίνησε τις τραπεζικὲς του δραστηριότητες τὸ 1760 και ίδρυσε μια διεθνή τραπεζικὴ οικογένεια μέσω των πέντε γιων του, που εγκατέστησαν επιχειρήσεις στο Λονδίνο, τὸ Παρίσι, τὴν Φρανκφούρτη, τὴ Βιέννη και τὴ Νάπολη. Κατὰ τὴ διάρκεια του 19ου αἰῶνα, καθὼς και στη σύγχρονη παγκόσμια ιστορία, ἡ οικογένεια Ρότσιλντ κατείχε τὴ μεγαλύτερη ιδιωτικὴ περιουσία στον κόσμο. Ὁ πλοῦτος τῆς διατηρήθηκε και κατὰ τον 20ο αἰῶνα, αλλά διαιρέθηκε μεταξύ πολλῶν απογόνων. Σήμερα (2024) τα ενδιαφέροντά τους καλύπτουν ένα ευρὸ φάσμα τομέων, συμπεριλαμβανομένων των χρηματοοικονομικῶν υπηρεσιῶν, των ακινήτων, τῆς εξόρυξης, τῆς ενέργειας, τῆς μικτῆς γεωργίας, τῆς οἰσποίησης και των μη κερδοσκοπικῶν οργανισμῶν. Ἦταν άνέκαθεν αντικείμενο θεωριῶν συνωμοσίας, πολλές από τις ὀποίες ἔχουν αντισημτικὴ προέλευση.

νεφελῶν καὶ ἀστέρων. Παρέστησεν αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ ἄρματος συρομένου ὑπὸ τεσσάρων πανθήρων, ὡς τὸ του Βάκχου, κρατοῦντα εἰς τὴν δεξιὰν χιλιόπηχυν σύριγγα, δι' ἧς ἐνεφύσα τὰς ἐντολὰς τοὺς εἰς τὸ οὖς τῶν Προφητῶν, τίκτοντα ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄπλοφόρους δαίμονας, ὡς ὁ Ζεὺς τὴν πάνοπλον Ἀθηνᾶν, φιλικῶς συναναστρεφόμενον μετὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου, ἅτινα ἦσαν ἄγγελοι πτερωτοί, καὶ ἀλέθοντα διὰ τεραστίας μυλοπέτρας τὸ μάννα, δι' οὗ κατεσκευάζετο ὁ ἄρτος τῶν κατοίκων τοῦ Παραδείσου. Οἱ δύο νεανίσκοι ὅτε μὲν ἐγέλων ἀκροώμενοι τὰς ῥαβινικὰς ἐκείνας τερατολογίας, ὅτε δέ, φοβούμενοι μὴ αἰ βλασφημίαι ἐκείναι βυθίσωσι τὸ πλοῖον εἰς τοὺς μυχοὺς τῶν κυμάτων, ἐψιθύριζον ὡς ἀντιφάρμακον τροπάριόν τι εἰς τὸν Ἅγ. Μεδάρδον, ὅστις, ὡς ὁ Ποσειδῶν, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ὁ Ἅγ. Νικόλαος παρ' ἡμῖν, ἐξήγειρε τότε καὶ κατηύναζε τὰ κύματα τῶν ὑδάτων.

Χάριν τοῦ τροπαρίου ἐκείνου καὶ τῆς νηνεμίας τὸ πλοῖάριον προσωρμίσθη εὐτυχῶς τὴν ἐπιούσαν εἰς Λούγδουνον, ὅπου ἤδρευε τότε ὁ Ἅγ. Αἰγοβάρδος, ὁ μόνος τῶν ἁγίων, τοῦ ὁποίου καγὼ ἤθελον ἀσπασθῆ μετὰ σεβασμοῦ τὸ κράσπεδον τῆς ἐσθῆτος. Οὗτος ἐδόξαζεν ὅτι, ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς εἶναι αἰώνιος καὶ πανταχοῦ παρῶν, πάντες οἱ τὰ παραγγέλματα αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες εἴτε πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ἐγεννήθησαν εἴτε μετ' αὐτὴν, εἴτε ἐγνώρισαν αὐτὸν εἴτε ὄχι, ἦσαν χριστιανοὶ καὶ νόμιμοι κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν· ἀπεστρέφετο τὴν εἰς τὰς ἁγίας εἰκόνας ἀποδιδομένην λατρείαν, νομίζων ἀσέβειαν τὴν ὑπὸ ἀνθρωπίνην μορφήν παράστασιν ἄλλου θεότητος καὶ διδάσκων ὅτι οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ διετήρουν τὰς εἰκόνας τοῦ Ἰησοῦ, τῶν Αποστόλων καὶ τῶν Μαρτύρων ὡς τὰ ὁμοιώματα ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἐγνώρισαν καὶ ἠγάπων, ὅπως ἡμεῖς σήμερον τὰς φωτογραφίας τῶν ἀπόντων φίλων, καὶ οὐχὶ ὡς ἀντικείμενα δεισιδαίμονος λατρείας. Πλὴν δὲ τούτων γελοῖον ἐνόμιζεν ὁ καλὸς Ἐπίσκοπος τὸ να πιστεύωμεν, ὅτι ὁ Ὑψιστος ὑπηγόρευεν εἰς τοὺς Προφήτας κατὰ λέξιν τὰς Γραφάς, ὡς ὁ Ἄγγελος τὰ ἀποφθέγματα εἰς τὸν ὄνον τοῦ Βαλαάμ· ἀπέτρεπε τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τῶν

Τον παρουσίασε καθισμένο σε ἓνα ἄρμα που το ἔσερναν τέσσερις πάνθηρες, ὅπως του Βάκχου, κρατώντας στο δεξί του χέρι μια τεράστια σάλπιγγα, με την οποία φυσούσε τις εντολές στα αυτιά των Προφητῶν, γεννώντας ἀπὸ τὸ κεφάλι του σπλισμένους δαίμονες, ὅπως ὁ Δίας τὴν Ἀθηνᾶ, φιλικὰ συναναστρεφόμενος με τα γράμματα τῆς ἀλφαβήτου, τα οποία ἦταν φτερωτοὶ ἄγγελοι, καὶ ἀλέθοντας σε μια τεράστια μυλόπετρα τὸ μάννα, ἀπὸ το ὁποῖο φτιαχνόταν τὸ ψωμί τῶν κατοίκων τοῦ Παραδείσου. Οἱ δύο νεαροί, ἄλλοτε γελοῦσαν ἀκούγοντας τις ραβινικὲς ἐκείνες τερατολογίες, καὶ ἄλλοτε, φοβούμενοι μήπως οἱ βλασφημίες ἐκείνες βυθίσουν τὸ πλοῖο στα βάθη τῶν κυμάτων, ψιθύριζαν ὡς ἀντίδοτο ἓνα τροπάριο στον Ἅγιο Μεδάρδο, ὁ ὁποῖος, ὅπως ὁ Ποσειδῶνας στους ἀρχαίους καὶ ὁ Ἅγιος Νικόλαος στους δικούς μας, ξεσήκωνε καὶ γαλήνευε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τα κύματα τῶν ὑδάτων.

Χάρη στο τροπάριο ἐκεῖνο καὶ στὴν νηνεμία, τὸ πλοῖάριο προσέγγισε με ἐπιτυχία τὴν ἐπομένη στὴ Λυών, ὅπου ἔδρευε τότε ὁ Ἅγιος Αἰγοβάρδος, ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς ἁγίους, τοῦ ὁποῖου κι ἐγὼ θα ἠθέλα να ἀσπαστῶ με σεβασμὸ τὸ κράσπεδο τοῦ φορέματός του. Αὐτὸς πίστευε ὅτι, ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς εἶναι αἰώνιος καὶ πανταχοῦ παρῶν, ὅλοι ὅσοι ἀκολούθησαν τις ἐντολές του, εἴτε γεννήθηκαν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνσάρκωσή του εἴτε μετὰ, εἴτε τὸν γνώρισαν εἴτε ὄχι, ἦταν χριστιανοὶ καὶ νόμιμοι κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν. Αποστρέφονταν τὴν λατρεία που ἀποδίδονταν στις ἁγίες εἰκόνας, θεωρώντας ἀσέβεια τὴν παράσταση ἄυλης θεότητος με ἀνθρώπινη μορφή καὶ διδάσκοντας ὅτι οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ διατηροῦσαν τις εἰκόνας τοῦ Ἰησοῦ, τῶν Αποστόλων καὶ τῶν Μαρτύρων ὡς ὁμοιώματα ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους γνώρισαν καὶ ἀγάπησαν, ὅπως ἐμεῖς σήμερον τις φωτογραφίες τῶν ἀπόντων φίλων, καὶ ὄχι ὡς ἀντικείμενα μίας δεισιδαίμονος λατρείας. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, ὁ καλὸς Ἐπίσκοπος θεωροῦσε γελοῖο να πιστεύουμε ὅτι ὁ Ὑψιστος ὑπαγόρευε στους Προφήτες κατὰ λέξη τις Γραφές, ὅπως ὁ Ἄγγελος τα ἀποφθέγματα στον γαῖδαρο τοῦ Βαλαάμ³⁹⁰. Ἀπέτρεπε τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τις προσκυνήσεις, καὶ διέτασσε τα ἐλέη τους να δίνονται στους φτωχοὺς καὶ ὄχι στις ἐκκλησίες, θεωρώντας

³⁹⁰ Σύμφωνα με τὴν ἀφήγηση στὴν Παλαιὰ Διαθήκη (Ἀριθμοὶ 22), ὁ **Βαλαάμ**, ἓνας μάντης ἀπὸ τὴν Μεσοποταμία, προσλήφθηκε ἀπὸ τὸν Βαλαάκ, βασιλιά τῶν Μωαβιτῶν, γιὰ να καταραστῆ τοὺς Ἰσραηλίτες. Καθὼς ὁ Βαλαάμ ταξίδευε πρὸς τὸ Μωάβ πάνω στὸ γαῖδούρι του, τὸ ζῶο εἶδε ἓναν ἄγγελο τοῦ Κυρίου να στέκεται στὸ δρόμο καὶ σταμάτησε. Ὁ Βαλαάμ, τυφλωμένος ἀπὸ τὴν οἴηση, χτύπησε τὸ γαῖδούρι γιὰ να τὸ ἀναγκάσει να προχωρήσει, ἀλλὰ τὸ γαῖδούρι μίλησε καὶ τὸν ρώτησε γιὰτί τὴν χτυπούσε. Ὁ Βαλαάμ, ἐκπληκτος, εἶδε τότε καὶ ὁ ἴδιος τὸν ἄγγελο καὶ συνειδητοποίησε τὸ λάθος του.

προσκυνησεων, τὰ δὲ ἐλέη αὐτῶν διέταττε νὰ δίδωνται εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ οὐχὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἁμαρτίαν νομίζων, ἐνῶ τοσοῦτοι πένητες στεροῦνται χαλκοῦ πρὸς ἀγορὰν ἄρτου, νὰ δίδηται χρυσὸς εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἵνα ἀνάπτωσι κηρία ἐν πλήρει μεσημβρία ἢ κοσμῶσι δι' αὐτοῦ τὰ εἰδῶλα τῶν ναῶν³⁸⁹ ἢ τῶν παλλακίδων τῶν τὰ στήθη.

Τοιαύτας χριστιανικὰς ἢ μάλλον αἰώνιους ἀληθείας ἐδίδασκεν ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἱερεὺς τοῦ Ὑψίστου, τὰς ὁποίας ἂν εἶχε κηρύξει βραδύτερον, ἤθελε καὶ ὡς ὁ Οὐσίος ἢ ῥιφθῆ ἄκλαυτος καὶ ἄταφος ἐπὶ βράχου ὡς ὁ Καΐρης. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνη οἱ ἱερεῖς τῆς Δύσεως ἐνασχολούμενοι ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν κραιπάλην καὶ ἀργυρολογίαν δὲν εἶχον ἀκόμη καταληφθῆ ὑπὸ τῆς μανίας τοῦ νὰ δικάζωσι καὶ καίωσιν ἀνθρώπους. Ἄν δὲ ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἐκείνης ἀμαθείας καὶ διαφθορᾶς ἐπήρχετο εἰς τινὰ ἐξ αὐτῶν ἡ ιδιότροπος ὄρεξις νὰ ζῆσιν ἐναρέτως ἢ νὰ ὁμιλήσῃ λογικῶς, ἔτρωγαν ἐκεῖνοι τὴν μερίδα τοῦ καλοῦ τούτου ἀνθρώπου, γελῶντες διὰ τὴν ἀνοησίαν τοῦ καὶ ἀφίνοντες μάλιστα εἰς αὐτὸν τὸ τίτλον τοῦ ἀγίου, ὅστις ἀπενέμετο τότε ἀφειδῶς εἰς τοὺς ἱερεῖς, ὡς σήμερον τὸ ἐξοχώτατος εἰς τοὺς ἰατρούς. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Αγοβάρδος, ἀδάμας ἐν μέσῳ χαλίκων, κύκνος ἐν μέσῳ κοράκων, στυλβῶν ἐν τῷ σκότει τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ὡς μαργαρίτης εἰς τὴν ῥίνα χοίρου³⁹¹. Ἀπαντήσας αὐτὸν, ἐνῶ μετὰ κόπου καὶ ἀηδίας ἀνεκίνουν τὴν κόπρον τοῦ μεσαιῶνος, ἠθέλησα ν' ἀναπαυθῶ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς πλησίον του, ὡς ὁ κεκμηκὼς Ἄραψ παρὰ τὴν πηγὴν τῆς ἐρήμου. Εἰς τοιοῦτον δὲ ἄνδρα συστέλλεται τίς σχεδὸν νὰ ἀπονεύμῃ τὸν γελοῖον καὶ κατεσπιλωμένον τίτλον τοῦ Ἁγίου, ὡς αἰσχύνονται καὶ παρ' ἡμῖν οἱ τίμιοι ἄνθρωποι νὰ φέρωσι τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτήρος.

ἁμαρτία, ἐνῶ τόσοι πολλοὶ πτωχοὶ δὲν ἔχουν καν χάλκινα νομίσματα γιὰ νὰ ἀγοράσουν ψωμί, νὰ δίνεται χρυσὸς στους ἱερεῖς γιὰ νὰ ἀνάβουν κηριά μὲρα μεσημέρι ἢ νὰ στολίζουν μ' αὐτὸν τὰ εἰδῶλα τῶν ναῶν ἢ τὰ στήθη τῶν παλλακίδων τους.

Τέτοιες χριστιανικὲς ἢ μάλλον αἰώνιες ἀλήθειες δίδασκε ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἱερέας τοῦ Ὑψίστου, τίς ὁποῖες ἂν εἶχε κηρύξει ἀργότερα, θὰ καιγόταν ὅπως ὁ Οὐσίος ἢ θὰ ριχνόταν ἀκλαυτος καὶ ἀταφος ἀπὸ κανέναν βράχο, ὅπως ὁ Καΐρης³⁹². Ἀλλὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ ἱερεῖς τῆς Δύσης, ἀπασχολημένοι ἀποκλειστικὰ μὲ τὴν κραιπάλην καὶ τὸ πλιατσικολόγημα, δὲν εἶχαν ἀκόμα καταληφθῆ ἀπὸ τὴν μανίαν νὰ δικάζωσι καὶ νὰ καίνε ἀνθρώπους. Ἀν ὅμως, μέσα σὲ ἐκείνη τὴν γενικὴν ἀμάθειαν καὶ διαφθορὰν, ἔρχονταν σὲ κάποιον ἀπὸ αὐτοὺς ἡ ιδιότροπη ὄρεξις νὰ ζῆσιν ἐνάρετα ἢ νὰ μιλήσῃ λογικῶς, ἔτρωγαν ἐκεῖνοι τὸ μερίδιον αὐτοῦ τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου, γελῶντας γιὰ τὴν ἀνοησίαν του καὶ μάλιστα τοῦ ἀφηναν τὸν τίτλον τοῦ ἀγίου, ὁ ὁποῖος ἀπονεμόταν τότε ἀφειδῶς στους ἱερεῖς, ὅπως σήμερον τὸ "ἐξοχώτατος" στους γιатρούς. Τέτοιος ἦταν ὁ Αγοβάρδος, διαμάντι ἀνάμεσα σὲ χαλίκια, κύκνος ἀνάμεσα σὲ κοράκια, λαμπερὸς στο σκοτάδι τοῦ ἐνάτου αἰῶνα ὡς μαργαριτάρη στὴ μύτη ἐνὸς γουρουνιού. Συναντώντας τον, ἀφοῦ μὲ κόπο καὶ ἀηδία ἀνακάτεψα τὴν κοπριά του μεσαιῶνα θέλησα νὰ ἀναπαυθῶ γιὰ λίγο κοντὰ του, ὅπως ὁ κουρασμένος Ἄραβας στὴν πηγὴ τῆς ἐρήμου. Ἀπέναντι σὲ ἕναν τέτοιο ἄνδρα, σχεδὸν ντρέπεται κανεὶς νὰ ἀποδώσῃ τὸν γελοῖο καὶ μολυσμένο τίτλον τοῦ Ἁγίου, ὅπως ντρέπονται στὶς μέρες μας οἱ τίμιοι ἄνθρωποι νὰ φορᾶνε τὸν σταυρὸν τοῦ Σωτήρα.

³⁸⁹ Παρὰ τοῖς Δυτικοῖς, πλὴν τῶν εἰκόνων, ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἀγάλματα τῆς Παναγίας, ἐνδεδυμένης μεταξίνους ἐσθήτας καὶ δι' ἐνωτίων καὶ περιδεραιῶν κεκοσμημένης.

³⁹¹ Παροιμ. Κεφ. ΙΑ/ ἐδ. 22.

³⁹² Ὁ **Θεόφιλος Καΐρης** (19 Οκτωβρίου 1784 – 13 Ἰανουαρίου 1853) ἦταν κορυφαῖος Νεοέλληνας διαφωτιστής, φιλόσοφος, διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ πολιτικός. Ὁ Καΐρης ἀνέπτυξε μίαν προσωπικὴν θρησκείαν τὴν «Θεοσέβειαν» ἐπηρεασμένος ἀπὸ τοὺς Γάλλους ντεϊστές. Μία μονοθεϊστικὴ διδασκαλία μὲ δικῆς τῆς τελετῆς λατρείας καὶ ἀναφορὴς στὴν ἰσότηταν καὶ τὴν οὐσιαστικὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου. Γιὰ αὐτὴν τὴν θρησκευτικὴν θεωρίαν θεωρήθηκε σύντομα αἰρετικός καὶ επικίνδυνος τόσο ἀπὸ τὴν βαυαροκρατίαν, ποὺ ἐβλεπε στὸ πρόσωπο τοῦ ἕναν ἀφυπνιστὴ τοῦ λαοῦ, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν επίσημην Ἐκκλησίαν. Παρὰ τίς ἐκθέσεις τῶν δύο ἀλληλοδιαδόχων νομαρχῶν Κυκλάδων, Ἀμβροσιάδη καὶ Ζυγομαλά, ποὺ διαβεβαίωσαν ὅτι ὁ Καΐρης δὲν ἔκανε προσηλυτισμὸν, ὁ ὑπουργὸς Δικαιοσύνης Βόλβης, στηριζόμενος σὲ ἔγγραφο τῆς Συνόδου, διέταξε τὸν εισαγγελεῖαν Πλημμελειοδικῶν Σύρου νὰ προβεῖ σὲ δίωξιν τοῦ Καΐρη καὶ τῶν συνεργατῶν του. Τὸ δικαστήριον τῆς Σύρου ἐξέδωσε καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, μὲ διετὴ φυλάκισιν γιὰ τὸν Θεόφιλον Καΐρη. Ἀσθενὴς ἤδη καὶ σὲ προχωρημένην ἡλικίαν, μεταφέρθηκε στὶς φυλακὰς Σύρου, ὅπου λίγες μέρες ἀργότερα στὶς 13 Ἰανουαρίου 1853 ἀφῆσε τὴν τελευταίαν του πνοήν. Τὸ σκηνώμα του ἐνταφιάστηκε σὲ χῶρον τοῦ λοιμοκαθαρητηρίου Ἐρμούπολης, ἀφοῦ ὁ τοπικὸς ἱερέας δὲν παρέχει ἀδείαν ταφῆς στὸ κοιμητήριον, χωρὶς νεκρῶσιμην ἀκολουθίαν καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς αστυνομίας. Τὴν ἐπομένην τῆς ταφῆς τοῦ ἀγνωστοῦ βέβηλον ἀνοίξαν τὸν τάφον τοῦ διδασκάλου τεμάχισαν τὴν σορὸν του καὶ ἐρίζαν μέσα στα σωθικά του ἀσβέστη.

Ὁ Φρουμέντιος ἐπορεύθη μετὰ τῆς Ἰωάννας ν' ἀσπασθῆ τὰς χεῖρας τοῦ καλοῦ ἐπισκόπου. Οἱ τότε περιηγηταί, ἅμα ἔφθανον εἰς ξένην πόλιν, ἐζήτουν τὴν κατοικίαν τοῦ Ἀρχιερέως, ὡς σήμερον τὸ Προξενεῖον. Ἐκεῖ παρέδιδον τὰς συστατικὰς ἐπιστολάς των καὶ ἐξητοῦντο ὁδηγίας ἢ βοηθήματα πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς ὁδοιορίας, ἀντὶ τῶν ὁποίων προσέφερον συνήθως τῷ Ἐπισκόπῳ ἱερά τινά λείψανα τῶν ἁγίων τοῦ τόπου των· καθότι ἤκμαζε παρὰ τοῖς τότε χριστιανοῖς ἡ συνήθεια νὰ κάμνωσι συλλογὰς ἁγίων λειψάνων πάσης χώρας καὶ ἐποχῆς, ὡς πέρουσι ἐν Αθήναις ἢ τῶν γραμματοσήμων. Οἱ ἡμέτεροι ὁδοιπόροι πολλὰ ἔχοντες νὰ ζητήσωσι καὶ οὐδὲν νὰ προσφέρωσιν εἰς τὴν αὐτοῦ ἀγιότητα, ἐπαρουσιάσθησαν πρὸ αὐτοῦ, ἐρυθριῶντες καὶ συνεσταλμένοι, ὡς αἱ λιμώττουσαι χῆραι τῶν τουρκομάχων ἠρώων μας εἰς τὰ πρόθυρα τῶν αὐλοδούλων. Ἀλλ' ὁ Ἅγ. Ἀγοβάργδος εἰθισμένος ὡς οἱ πνευματικοὶ καὶ ἰατροὶ νὰ ἐξετάζη νεφροὺς καὶ καρδίας ἐγνώριζε καὶ νὰ διακρίνη τὴν ὑπὸ τὰ ῥάκη κεκρυμμένην ἀξίαν. Προσκαλέσας εἰς τὴν λιτὴν τοῦ τράπεζαν τὸ πολυπαθὲς ἐκεῖνο ζεῦγος, ἐθαύμασε τῶν νέων συνδαιτυμόνων τὸ κάλλος, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀδελφικὴν στοργήν, παρέβαλεν αὐτοὺς πρὸς τὸν Κάστορα καὶ Πολυδεύκην καί, ὅτε ἀνεχώρησαν, ἔδωκεν αὐτοῖς καλὰς συμβουλὰς, νέα ὑποδήματα, τὴν εὐχὴν τοῦ καὶ χρήματα πρὸς ἐξακολούθησιν τῆς ὁδοιορίας.

Καταπλεύσαντες καὶ πάλιν τὸν Ῥοδανὸν ἔφθασαν οἱ ὁδοιπόροι μετὰ ἐξαήμερον πλοῦν εἰς Ἀρελατίαν, τὴν κλεινὴν ποτε καθέδραν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, νῦν δὲ περιώνυμον διὰ τὰ σῦκα καὶ τὰς παρθένους τῆς, αἵτινες ὀφείλουσιν, ὡς καὶ οἱ ἀγγλικοὶ ἵπποι, τὴν καλλονὴν τῶν εἰς τὴν μετὰ τῶν Ἀράβων ἐπιμειξίαν. Οἱ δύο περιηγηταί, ἀφοῦ ἐθαύμασαν τὰ ἐρείπια τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, τὴν Μητρόπολιν, τὸ ἀμφιθέατρον καὶ τὸν ὀβελίσκον, ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ φροντίσωσι καὶ περὶ τοῦ στομάχου των, ὅστις ἦτο πρὸ πολλοῦ κενός, ὡς ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, πρὸ τοῦ ὁποίου εὕρισκοντο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν. Διευθύνθησαν λοιπὸν πρὸς τὸ ἐκεῖ γυναικεῖον μοναστήριον, τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἐν Γαλλίᾳ, ὅπερ ἐσύστησεν ὁ Ἅγ.

Ὁ Φρουμέντιος καὶ ἡ Ἰωάννα πῆγαν νὰ ἀσπασθῶν τα χεῖρια τοῦ καλοῦ ἐπισκόπου. Εκείνη τὴν ἐποχὴ, οἱ περιηγητὲς, μόλις ἔφταναν σὲ μιὰ ξένη πόλιν, ἀναζητοῦσαν τὴν κατοικίαν τοῦ Ἀρχιερέα, ὅπως σήμερον τὸ Προξενεῖο. Εκεί παρέδιδαν τὶς συστατικὰς ἐπιστολὰς τοὺς καὶ ζητοῦσαν ὁδηγίαις ἢ βοήθειαν γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδι τοὺς καὶ σὲ ἀντάλλαγμα, συνήθως προσέφεραν στὸν Ἐπίσκοπο ἱερά λείψανα τῶν ἁγίων τοῦ τόπου τοὺς, καθὼς στὸς τότε χριστιανούς ἀνθίζε ἡ συνήθεια νὰ συλλέγουν λείψανα ἁγίων ἀπὸ κάθε χώρα καὶ ἐποχὴ, ὅπως πέρουσι στὴν Αθήνα ἡ συλλογὴ γραμματοσήμων. Οἱ ὁδοιπόροι μας, ἔχοντας πολλὰ νὰ ζητήσουν καὶ τίποτα νὰ προσφέρουν στὴν Ἀγιότητά του, παρουσιάσθησαν μπροστὰ του, κοκκινίζοντας καὶ ντροπαλοί, ὅπως οἱ πεινασμένες χῆρες τῶν τουρκομάχων ἠρώων μας στὰ πρόθυρα τῶν αὐλικῶν. Ἀλλὰ ὁ Ἅγιος Ἀγοβάργδος, συνηθισμένος ὅπως οἱ πνευματικοὶ καὶ οἱ γιατροὶ νὰ ἐξετάζει νεφροὺς καὶ καρδιές, γνῶριζε καὶ διέκρινε τὴν ἀξία ποὺ κρυβόταν κάτω ἀπὸ τὰ κουρέλια. Προσκαλώντας στὸ λιτὸ τραπέζι τοῦ το πολυπαθὸ ἐκεῖνο ζεῦγαρι, θαύμασε τὴν ὁμορφίαν, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην τῶν νέων συνδαιτυμόνων, τοὺς παρομοίασε με τὸν Κάστορα καὶ τὸν Πολυδεύκην καὶ, ὅταν ἀναχώρησαν, τοὺς ἔδωσε καλὰς συμβουλὰς, καινούργια παπούτσια, τὴν εὐχὴν τοὺς καὶ χρήματα γιὰ νὰ συνεχίσουν τὸ ταξίδι τοὺς.

Πλέοντας ξανά στὸν Ῥοδανό, οἱ ὁδοιπόροι ἔφθασαν μετὰ ἀπὸ ἐξαήμερο ταξίδι στὴν Ἀρελατία³⁹⁴, τὴν κάποτε περίφημη ἔδρα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τώρα Ἰακουστή γιὰ τὰ σῦκα καὶ τὶς παρθένους τῆς, οἱ ὁποῖες ὀφείλουσιν τὴν ὁμορφίαν τοὺς, ὅπως καὶ τὰ ἀγγλικά ἀλόγα, στὴν ἀνάμειξη με τοὺς Ἀραβες. Οἱ δύο περιηγητὲς, ἀφοῦ θαύμασαν τὰ ἐρείπια τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου, τὸν Μητροπολιτικὸ Ναό, τὸ ἀμφιθέατρο καὶ τὸν ὀβελίσκο, ἐνίωσαν τὴν ἀνάγκην νὰ φροντίσουν καὶ γιὰ τὸ στομάχι τοὺς, τὸ ὁποῖο ἦταν ἀδειο ἐδῶ καὶ καιρὸ, ὅπως ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς μπροστὰ στὸν ὁποῖο βρισκόνταν ἐκείνη τὴ στιγμή. Κατευθύνθησαν λοιπὸν πρὸς τὸ γυναικεῖο μοναστήρι ἐκεῖ, τὸ ἀρχαιότερο στὴ Γαλλία, ποὺ ἴδρυσεν ὁ Ἅγιος Καισάριος³⁹⁵ τὸν 6ο

³⁹⁴ Πρόκειται γιὰ τὴν πόλιν Ἀρλ τῆς νότιας Γαλλίας, στὸν νομὸ Bouches-du-Rhône (Στόμιο τοῦ Ῥοδανού), τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ τὴν πρωτεύουσα, στὴν ἱστορικὴ περιοχὴ Προβηγκία (Προβάνς). Εἶναι ἱστορικὴ πόλιν, ἡ ἀρχαία Ρωμαϊκὴ Ἀρελάτη.

³⁹⁵ Ὁ **Καισάριος τῆς Ἀρλ** (λατινικά : Caesarius Arelatensis, 468/470 – 27 Αυγούστου 542 μ.Χ.), ἀποκαλούμενος μερικὲς φορὲς Cabillonensis ἀπὸ τὴ γενέτειρά του Chalon-sur-Saône, ἦταν ὁ πιο ἱεροπρεπὴς τῆς γενιάς του στὴ Μερσβιγγιανὴ Γαλλία. Ὁ Καισάριος θεωρεῖται ὅτι ἀνήκει στὴν τελευταία γενιά ἐκκλησιαστικῶν ἡγετῶν τῆς Γαλατίας ποὺ ἐργάστηκαν γιὰ νὰ ἐνσωματώσουν μεγάλῃς κλίμακας ἀσκητικὰ στοιχεῖα στὴ δυτικὴ χριστιανικὴ παράδοσιν. Ἡ μελέτη τοῦ William E. Klingshirn γιὰ τὸν Καισάριο τὸν ἀπεικονίζει νὰ ἔχει τὴ φήμην ἐνός «δημοφιλούς»

Καίσαριος κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, γράψας, ὡς λέγουσι, διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὸν κανονισμόν, ὡς ὁ Δράκων τοὺς νόμους τοῦ και Ὁ Ἐρρίκος ὁ Γ' τὰς εἰς τὴν ἐρωμένην τοῦ ἐπιστολάς³⁹³. Ὁ κανονισμὸς οὗτος ἦτο σκληρὸς καὶ τραχὺς ὡς τὸ ῥάσον τοῦ ἀγίου συντάκτου. Εἰς οὐδένα ξένον εἶτε ἄνδρα εἶτε γυναῖκα ἦτο συγχωρητὴ ἢ εἴσοδος τοῦ κοινοβίου, εἰς δὲ τὰς μοναχὰς οὐδὲ τὴν κεφαλὴν να προβάλλωσιν ἐπετρέπετο εἰς τὰς θυρίδας· ὅσαι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔλθουν τὸ σῶμα, ἐκτένιζον τὰς τρίχας καὶ ἐδείκνυον γελῶσαι τοὺς ὀδόντας ἢ βαδίζουσαι τοὺς πόδας, ἐμαστιγοῦντο διὰ βουνεῦρων ἢ ἐρρίπτοντο ἀλυσόδετοι εἰς ὑπογείους φυλακάς. Ἀλλ' εἰς τοιοῦτους νόμους ἀδύνατον ἦτο να ὑποταχθῶσιν ἐπὶ πολὺ αἱ φιλήδονοι κόραι τῆς θερμῆς Προβηγίας. Αἱ δύστηνοι παρθένοι ἐμαραίνοντο ἐν τῶν κοινοβίῳ ὡς φυτὰ ἐν τῇ θήκη βοτανικοῦ, μέχρις οὐ καταπατήσασαι ὑπὸ τὰ σανδάλια τῶν τὴν γραῖαν αὐτῶν ἠγουμένην καὶ τοὺς θηριώδεις κανονισμοὺς τοῦ Ἀγ. Καισαρίου, ἀνέκτησαν μετὰ τῆς ἐλευθερίας τὸ χρῶμα καὶ τὴν ζωηρότητα τῶν. Ἐκτοτε ἐκυβερνῶντο συνταγματικῶς, ἀνεγείρασαι θέατρον ἐν τῇ μονῇ, ἐξερχόμεναι αὐτῆς δις τῆς ἑβδομάδος καὶ νηστεύουσαι, ὡσάκις ἐπόνουν τοὺς ὀδόντας. Ὅτε δὲ ἐπεχείρησεν ὁ εὐσεβὴς Λουδοβίκος να ἐπαναγάγῃ τὰς ἀποπλανηθείσας ταύτας ἀμνάδας ὑπὸ τὸν ζυγὸν τοῦ Ἀγ. Βενεδίκτου, ἐκεῖναι ἀπεκρίθησαν ἐν πληθούσῃ Συνόδῳ ὅτι εἰς μόνην τὴν ἠγουμένην τῶν ἐχρεώστων ὑπακοήν, τὰς δὲ νηστείας καὶ τὴν ἀγνότητα ἔμελλον μὲν να φυλάττωσι κατὰ τὸ δυνατόν, ἀλλ' οὔτε δι' ὄρκου οὔτε δι' ὑποσχέσεων οἰασθῆποτε ἔστεργον να ὑποχρεωθῶσι, φοβούμεναι, ὡς ἔλεγον, μὴ εἰς τὸ ἀμάρτημα τῆς σαρκὸς προσθέσωσι καὶ τὴν ἐπιφορὰν. Τοιαύτη ἦτο ἡ τότε κατάστασις τῶν πλείστων ἐν Εὐρώπῃ παρθενοτροφείων, ἅτινα παρθενοφοροῦσα ὠνόμαζεν ὁ Ἅγ. Πέτρος Δαμιανός.

Ὁ ἥλιος λησμονήσας, ὡς συμβαίνει πολλάκις ἐν Προβηγίᾳ, ὅτι ἦτο ἀκόμη χειμῶν, ἐθέρμαινε μεσουρανῶν τὰς πλάκας τῆς αὐλῆς τοῦ μοναστηρίου, ὅτε ἐπαρουσιάσθησαν πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ οἱ δύο ὁδοιπόροι. Ἡ θυρωρὸς ἔρρεγχε πλησίον τῆς ἀνοικτῆς πύλης, ἦν ὑπερβάντες οἱ τυχοδιώκται καὶ ἐπὶ στιγμὰς τινας πλανηθέντες ὑπὸ ἐρήμους στοὰς καίσιωπηλοὺς

αἰῶνα, γράφοντας, ὅπως λένε, τὸν κανονισμό με το αἷμα του, ὅπως ο Δράκων τους νόμους του και ο Ερρίκος ο Γ' τα γράμματα στην ερωμένη του. Ο κανονισμὸς αὐτὸς ἦταν σκληρὸς καὶ τραχὺς, ὅπως τὸ ῥάσο τοῦ ἀγίου συντάκτη του. Σε κανέναν ξένο, ἄνδρα ἢ γυναῖκα, δεν ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος στο μοναστήρι, καὶ οἱ μοναχὲς δεν ἐπιτρέπεται οὔτε να προβάλλουν το κεφάλι τους ἀπὸ τις θυρίδες. Ὅσες ἀπὸ αὐτὲς ἐπλεναν τὸ σῶμα, χτένιζαν τὰ μαλλιά καὶ ἐδείχναν γελώντας τὰ δόντια ἢ περπατώντας τὰ πόδια, μαστιγώνονταν με βούνευρα ἢ ριχνόταν ἀλυσοδεμένες σε ὑπόγειες φυλακὲς. Ἀλλὰ σε τέτοιους νόμους ἀδύνατον ἦταν να ὑποταχθῶν για πολὺ οἱ φιλήδονες κόρες τῆς θερμῆς Προβηγίας. Οἱ ἀμοιρες παρθένες μαράζωναν στο μοναστήρι σαν φυτὰ σε θήκη βοτανολόγου, μέχρι που, πατώντας με τὰ σανδάλια τους τὴν γριά ἠγουμένη καὶ τοὺς θηριώδεις κανονισμοὺς τοῦ Ἀγίου Καισαρίου, ἀνέκτησαν μαζί με τὴν ἐλευθερία τους τὸ χρῶμα καὶ τὴν ζωηρότητα τους. Ἀπὸ τότε κυβερνοῦνταν συνταγματικὰ, ἐχτίσαν θέατρο στο μοναστήρι, ἐβγαίναν ἀπὸ αὐτὸ δύο φορές τὴν ἑβδομάδα καὶ νήστευαν μόνο ὅταν τους πονούσαν τὰ δόντια. Ὅταν ὁμως ὁ εὐσεβὴς Λουδοβίκος ἐπιχείρησε να ἐπαναφέρει αὐτὰ τὰ παραπλανημένα πρόβατα κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τοῦ Ἀγίου Βενεδίκτου, ἀπάντησαν σε πλήρη Σύνοδο ὅτι ὀφείλαν ὑπακοή μόνο στην ἠγουμένη, τις νηστείες καὶ τὴν ἀγνότητα θα τις τηρούσαν ὅσο μπορούσαν, ἀλλὰ δεν ἠθέλαν να ὑποχρεωθῶν οὔτε με ὄρκο οὔτε με οποιεσδήποτε ὑποσχέσεις, φοβούμενες, ὅπως ἔλεγον, μὴ καὶ προσθέσουν στο ἀμάρτημα τῆς σαρκὸς καὶ τὴν ἐπιφορὰ. Αὐτὴ ἦταν ἡ τότε κατάσταση τῶν περισσότερων παρθενοτροφείων στην Εὐρώπη, τὰ ὁποῖα ὁ Ἅγιος Πέτρος Δαμιανός ὀνόμαζε παρθενοφοροῦσα.

Ὁ ἥλιος, ξεχνώντας, ὅπως συμβαίνει συχνά στην Προβηγία, ὅτι ἦταν ἀκόμα χειμῶνας, ζέσταινε στο μεσουράνημά του τις πλάκες τῆς αὐλῆς τοῦ μοναστηρίου, ὅταν παρουσιάστηκαν μπροστά στην εἰσὸδό του οἱ δύο ὁδοιπόροι. Ἡ θυρωρὸς ροχάλιζε δίπλα στην ἀνοικτὴ πόρτα, τὴν ὁποῖα πέρασαν οἱ τυχοδιώκται καὶ, ἀφού περιπλανήθηκαν για λίγο σε ἐρημες στοῆς καὶ σιωπηλοὺς διαδρόμους, ἐφτάσαν

ιεροκήρυκα με μεγάλη ζέση και διαρκή επιρροή». Δεν πρέπει να συγχέεται με τον Ἅγιο Καίσαριο, ἀδελφὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, που ἔζησε σχεδὸν δύο αἰῶνες πριν.

³⁹³ Ἴδε Σατωβριάνδου, *Analys. histor*

διαδρόμους, ἔφθασαν τέλος εἰς τὸ ὑπνωτήριον, ὅπου κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν θερμῶν τόπων ἐμεσημβριαζον αἱ μοναχαὶ παρθένοι. Ψάθινα παραπετάσματα προεφύλαττον ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου τὰ βλέφαρα τῶν κοιμωμένων, τὸ δὲ ἡμίφως καθιστὰ ἔτι χαριεστεράς τὰς ῥασοφόρους ἐκείνας Ἀφροδίτας. Μεταξὺ τῶν νυμφῶν τούτων τοῦ Ἰησοῦ ὑπῆρχον, ὡς καὶ εἰς τὸν γυναικῶνα τοῦ Σουλτάνου, παντὸς ἔθνους καὶ πάσης χροιάς παρθένοι· ἐρυθρόμαλλοι κόραι τῆς Ἑλβετίας, λευκαὶ ὡς τὸ γάλα τῶν αἰγῶν των καὶ γαλήνιοι ὡς τῆς πατρίδος τῶν αἰλίμναι, καὶ νεοφώτιστοι Σαρακηναί, μελανότριχες ὡς ὁ ἄνθραξ καὶ θερμαὶ ὡς ἐκεῖνος, φιλομειδεῖς Γαλάτιδες καὶ ὀρεσίτροφοι ποιμενίδες τῶν Πυρηναίων. Ὁ κοιτῶν τοῦ κοινοβίου ὠμοίαζε τοὺς βοτανικοὺς ἐκείνους κήπους, εἰς οὓς ἄνθη παντοῖα διαφέροντα κατὰ τὸ χρῶμα, τὴν ὄσμη καὶ τὴν πατρίδα, ἀλλ' ἀδελφὰ κατὰ τὸ κάλλος, θάλλουσιν αἰχμάλωτα ἐντὸς ὑαλίνης φυλακῆς. Ἡ μὲν τῶν κοιμωμένων, κατεχόμενη ὑπὸ ἡδυπαθοῦς ὄνειρου ἐμειδία, στηρίζουσα ἐπὶ τοῦ βραχίονος τὴν φλέγουσαν παρεϊάν, ἐνῶ τὰ τεταραγμένα στήθη τῆς διεφαίνοντο ὑπὸ τὸν λευκὸν χιτῶνα ὡς ἡσελήνη ὀπισθεν νέφους, ἡ δὲ, ὠχρὰ καὶ συνωφρωμένη, ὠμοίαζεν ἄγαλμα τῆς κοιμισμένης Λύπης, βλέπουσα ἴσως καθ' ὕπνου τὰς ὄχθας τῆς πατρίδος ἢ τῆς μητρὸς τῆς τὰ χεῖλη, ἐτέρω ἐφαίνετο τείνουσα ἀγκάλας εἰς τὸν οὐράνιον αὐτῆς μνηστήρα. Ἀλλ' αἱ πλεῖσται ἐκοιμῶντο ἡσύχως καὶ κοσμίως ὡς οἱ Φαραῶ ἐντὸς τῆς μεγάλης πυραμίδος, τινὲς μάλιστα καὶ ἔρρεγchon, ἀλλ' αὐταὶ ἦσαν γραῖαι ὄνειρευόμεναι τὴν μακαριότητα τοῦ παραδείσου.

Οἱ δύο ἐρασταὶ ἐλησμόνουν τὴν πείναν των, θαυμάζοντες τὰ ποικίλας ἐκείνας προσωποποιήσεις τοῦ Μορφέως, ὅτε ἤχησεν αἴφνης ἡ φωνὴ τοῦ ἀργυροῦ ἀλέκτορος, δι' οὗ ἐκοσμεῖτο τὸ ὠρολόγιον τοῦ κοιτῶνος, ἀριστούργημα ἀραβικῆς τέχνης, δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Σαρακηνοῦ ἡγεμόνος φιλοξενηθέντος ἐν τῇ μονῇ, ὅπου εὔρε κατὰ τὰς κακὰς γλώσσας ὅλας τῶν ἀνακτόρων του τὰς ἀπολαύσεις. Εἰς τὸν ἦχον ἐκείνον πλῆθος ὀφθαλμῶν μαύρων, κυανῶν, φαιῶν ἢ καστανοχρῶν, ἀποτινάξαντες τὸν ὕπνον ἤστραψαν ὡς ἀστέρες εἰς τὸ ἡμίφως τοῦ θαλάμου, προσηλούμενοι μετὰ περιεργείας ἐπὶ τῶν δύο ἀπροσδοκῆτων ξένων. Αἱ μοναχαὶ τῶν χρόνων ἐκείνων οὔτε σεμνότυφοι ἦσαν οὔτε δειλαί, τῶν δὲ ἡμετέρων ἠρώων ἢ ὄψις οὐδὲν τὸ φοβερόν, ἀπ' ἐναντίας ὁ μὲν ἀδελφὸς

τέλος στο ὑπνωτήριο, ὅπου, σύμφωνα με το ἔθιμο των θερμῶν τόπων, ἔπαιρναν τον μεσημεριανό ὕπνο τους, οἱ μοναχὲς παρθένες. Ψάθινα παραπετάσματα προστάτευαν ἀπὸ τον μεσημεριανὸ ἡλιο τα βλέφαρα των κοιμωμένων, καὶ το ἡμίφως ἔκανε ἀκόμα πιο χαριτωμένες ἐκεῖνες τις ρασοφόρες Ἀφροδίτες. Μεταξὺ αυτῶν των νυμφῶν του Ἰησοῦ υπῆρχαν, ὅπως καὶ στο χαρέμι του Σουλτάνου, παρθένες ἀπὸ ὅλα τα ἔθνη καὶ ὅλα τα χρώματα: κοκκινομάλλες κόρες τῆς Ἑλβετίας, λευκὲς σαν το γάλα των κατσικῶν καὶ γαλήνιες σαν τις λίμνες τῆς πατρίδας τους, νεοφώτιστες Σαρακηνὲς, μελαχρινὲς σαν το κάρβουνο καὶ θερμὲς σαν ἐκεῖνο, χαμογελαστὲς Γαλάτισσες καὶ βουνίσιες βοσκοπούλες των Πυρηναίων. Ὁ κοιτῶνας του μοναστηριοῦ ἔμοιαζε με ἐκείνους τους βοτανικοὺς κήπους, ὅπου λουλούδια κάθε λογῆς, διαφορετικὰ στο χρῶμα, τὴν ὄσμη καὶ τὴν πατρίδα, ἀλλὰ ἀδελφία στην ομορφιά, ἀνθίζουν αἰχμάλωτα μέσα σε γυάλινη φυλακῆ. Μια ἀπὸ τις κοιμισμένες, βλέποντας ἓνα γλυκὸ ὄνειρο γεμάτο πόθο, χαμογελοῦσε, ἀκουμπώντας στο χέρι τῆς το φλογισμένο μάγουλό τῆς, ἐνῶ το τρεμάμενο στήθος τῆς διαγραφόταν κάτω ἀπὸ τον λευκὸ χιτῶνα ὅπως το φεγγάρι πίσω ἀπὸ σύννεφο. Μια ἄλλη, ὠχρὴ καὶ κατσουφιασμένη, ἔμοιαζε με ἄγαλμα τῆς κοιμισμένης Λύπης, βλέποντας ἴσως στον ὕπνο τῆς τις ὄχθες τῆς πατρίδας ἢ τα χεῖλη τῆς μητέρας τῆς. Ἀκόμη μια, φαινόταν να ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά τῆς στον οὐράνιο μνηστήρα τῆς. Ἀλλὰ οἱ περισσότερες κοιμόνταν ἡσυχὰ καὶ κόσμια ὅπως οἱ Φαραῶ μέσα στην μεγάλη πυραμίδα, καὶ μερικὲς μάλιστα ροχάλιζαν, ἀλλὰ αὐτὲς ἦταν γριὲς που ονειρευόταν τὴν μακαριότητα του παραδείσου.

Οἱ δύο ἐραστὲς ξέχασαν τὴν πείνα τους, θαυμάζοντας τις ποικίλες ἐκείνες προσωποποιήσεις του Μορφέα, ὅταν ξαφνικὰ ἀκούστηκε ἡ φωνὴ του ἀσημένιου κόκορα, που κοσμοῦσε το ρολοὶ του κοιτῶνα, ἀριστούργημα ἀραβικῆς τέχνης, δωρεὰ του Σαρακηνοῦ ἡγεμόνα που φιλοξενήθηκε στο μοναστήρι, ὅπου, σύμφωνα με τις κακὲς γλώσσες, βρήκε ὅλες τις ἀπολαύσεις των ἀνακτόρων του. Στον ἦχο ἐκεῖνο, πλῆθος μάτια μαύρα, γαλανὰ, γκριζὰ ἢ καστανόχρωμα, ἀποτινάσσοντας τον ὕπνο, ἔλαμψαν σαν ἀστέρια στο ἡμίφως του θαλάμου, καὶ στράφηκαν με περιέργεια προς τους δύο ἀπροσδόκητους ξένους. Οἱ μοναχὲς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς οὔτε σεμνότυφες ἦταν οὔτε δειλὲς, καὶ ἡ ὄψη των ἠρώων μας δεν εἶχε τίποτα το τρομακτικὸ. Ἀντίθετα, ὁ ἀδελφὸς Φρουμέντιος εἶχε πρόσωπο γεμάτο υγεία καὶ ἦταν ἀκμαῖος σαν κρῖνο τῆς

Φρουμέντιος ἦτο εὐχρους καὶ ἀκμαῖος ὡς λείριον τῆς Ὀλλανδίας, ὁ δὲ Ἰωάννης ὡς ἶον λειμῶνος εὐχαρις καὶ τρυφερός. Αἱ μονάζουσαι παρθένοι, ἀγαπῶσαι τὰ ἄνθη ὡς πάντες οἱ φυλακισμένοι, συνωθούντο λευκαὶ καὶ θορυβῶδεις ὡς τὰ κύματα τῆς θαλάσσης περὶ τοὺς νέους μοναχοὺς, ἐρωτῶσαι τίνες ἦσαν καὶ πῶς ἐφύτρωσαν εἰς τὸν κοιτῶνα των. Αφοῦ δὲ ἠὺχαρίστησαν τὴν περιεργίαν των, ἐφρόντισαν να κορέσωσι καὶ τῶν ξένων τῶν τὴν πείναν, προσκαλοῦσαι αὐτοὺς να συγκαθίσωσιν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ δειλινοῦ, ὅπου κατὰ πρῶτον ἐγεύθησαν τὰ τέκνα ἐκεῖνα τῆς Ἄρκτου τοὺς γλυκεῖς τῆς μεσημβρίας καρπούς, τὰ σῦκα καὶ τὰς σταφίδας ἐκείνας, περὶ ὧν ἠρώτα ἡ σοφὴ Ἰωάννα, λείχουσα τὰ χεῖλη καὶ τοὺς δακτύλους, ἂν ταῦτα ἦσαν ὁ γλυκὺς τοῦ λωτοῦ καρπός.

Τρεῖς μῆνας ἀνεπαύθησαν οἱ δύο ἐρασταὶ μεταξὺ τῶν φιλοξένων παρθένων, εἰς τὰς ὁποίας συνεχῶρουν οἱ κανόνες να ἔχωσι παρ' αὐταῖς κηπουροὺς καὶ πνευματικούς, ἵνα κυβερνώσι τὰς ψυχὰς των καὶ ποτίζωσι τοὺς μοναστικούς κήπους των, ὡς ἔλεγον οἱ καλοὶ χρονικογράφοι, οἵτινες βεβαίως δεν ἐμάντευον πόσων παρεξηγήσεων καὶ ὀνυπαρῶν λογοπαιγνίων ἀφορμὴν ἔμελλε να δώσῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς θρησκείας ἡ φράσις αὕτη, ἣτις χιαστοῦ μόνον σχήματος ὕλην παρέχει εἰς τὸν ἄκακον κάλαμόν μου. Τὰ πάντα ἐβάδιζον ἐν ἀρχῇ κατ' εὐχὴν· ἀμφότεροι ἐπάχυνον καὶ ἐλησμόνουσιν τὴν πατρίδα των ὑπὸ τὸν γλυκὺν οὐρανὸν τῆς Προβηγίας, ὑφ' ὃν λησμονοῦσι σήμερον καὶ οἱ Χῖοι τὴν μοσχοβόλον νῆσον των. Ὅπου καλόν, ἐκεῖ πατρίς, ἔλεγεν ὁ Εὐριπίδης³⁹⁶. Πανταχοῦ φύεται τοῦ λωτοῦ ὁ μελιθῆς καρπός, ὑπὸ παντοίας προσφερόμενος μορφὰς εἰς τῶν θνητῶν τὰ ἀκόρεστα χεῖλη, ὡς θρόνος εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ ὡς καλὴ παρθένος εἰς τοὺς ἐραστάς, ὡς χρυσὸς εἰς τοὺς ἐμπόρους καὶ ὡς ἐπευφημήσεις εἰς τοὺς τεχνίτας· καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τῶν βουνῶν τὰς χιονοσκεπεῖς κορυφὰς καὶ τὰς ἄμμους τῆς ἐρήμου ἐβλάστανε πρότερον ὁ λωτός, ὅτε οἱ ἐρημίται ἐζήτουν ἐκεῖ ἀγιότητα καὶ οἱ δούλοι ἐλευθερίαν, ἀλλὰ σήμερον κατήνησε φυτὸν κηπαῖον ὡς τὸ πράσον, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ἐξώρισαν αὐτὸν τοῦ Ἐλικῶνος οἱ ποιηταί.

Ὀλλανδίας, καὶ ὁ Ἰωάννης γοητευτικός καὶ τρυφερός σαν βιολέτα λιβαδιοῦ. Οἱ μοναχὲς παρθένες, που αγαπούσαν τα λουλούδια ὅπως ὅλοι οἱ φυλακισμένοι, συνωθούνταν λευκὲς καὶ θορυβῶδεις σαν τὰ κύματα τῆς θάλασσας γύρω ἀπὸ τοὺς νέους μοναχοὺς, ρωτώντας ποιοὶ ἦταν καὶ πῶς φύτρωσαν στο κοιτῶνα τους. Αφοῦ ικανοποίησαν τὴν περιέργειά τους, φρόντισαν να χορτάσουν καὶ τὴν πείνα των ξένων, προσκαλώντας τους να καθίσουν μαζί στο τραπέζι του δείπνου, ὅπου για πρώτη φορά ἐκεῖνα τὰ τέκνα τῆς Ἄρκτου γεύτηκαν τοὺς γλυκοὺς καρπούς του μεσημβρίας, τὰ σῦκα καὶ τὶς σταφίδες ἐκεῖνες, για τὶς ὁποῖες ρωτοῦσε ἡ σοφὴ Ἰωάννα, γλείφοντας τὰ χεῖλη καὶ τὰ δάχτυλά της, ἀν αὐτὰ ἦταν ὁ γλυκὸς καρπὸς του λωτοῦ.

Τρεῖς μῆνες ξεκουράστηκαν οἱ δύο ἐραστὲς ἀνάμεσα στις φιλόξενες παρθένες, στις ὁποῖες οἱ κανόνες ἐπέτρεπαν να ἔχουν κηπουροὺς καὶ πνευματικούς, για να κυβερνοῦν τὶς ψυχὲς τους καὶ να ποτίζουν τοὺς μοναστηριακοὺς κήπους τους, ὅπως ἔλεγαν οἱ καλοὶ χρονικογράφοι, οἱ ὁποῖοι βεβαίως δεν φαντάζονταν για πόσες παρεξηγήσεις καὶ ἀσεμνα λογοπαιγνία θα ἔδινε λαβὴ στους ἐχθροὺς τῆς θρησκείας ἡ φράση αὕτη, ἡ ὁποία ὁμως δίνει μονάχα υλικὸ για ἓνα χιαστό σχῆμα στο ἀκακὸ καλάμι μου με το ὁποῖο γράφω³⁹⁷. Στην ἀρχὴ ὅλα πηγαιναν καλά· καὶ οἱ δύο πάχυναν καὶ ξέχασαν τὴν πατρίδα τους κάτω ἀπὸ τὸν γλυκὸ οὐρανὸ τῆς Προβηγίας, κάτω ἀπὸ τὸν ὁποῖο ξεχνοῦν σήμερα καὶ οἱ Χιώτες το μοσχοβόλο νησί τους. Ὅπου εἶναι καλὰ, ἐκεῖ εἶναι ἡ πατρίδα, ἔλεγε ὁ Εὐριπίδης. Ὁ γλυκὸς σαν τὸ μέλι καρπὸς του λωτοῦ φυτρῶνει παντοῦ, προσφερόμενος με κάθε μορφὴ στα ἀχόρταγα χεῖλη των θνητῶν, σαν θρόνος στους βασιλεῖς καὶ σαν καλὴ παρθένος στους ἐραστὲς, σαν χρυσὸς στους ἐμπόρους καὶ σαν τὸ μπράβο στους τεχνίτες· Παλιότερα ὁ λωτός φύτρωνε ἀκόμα καὶ στα βουνὰ καὶ στις ἄμμους τῆς ἐρήμου, ὅταν οἱ ἐρημίτες ἀναζητοῦσαν ἐκεῖ ἀγιότητα καὶ οἱ δούλοι ἐλευθερία, ἀλλὰ σήμερα κατάντησε κηπευτικὸ φυτὸ σαν τὸ πράσο, καὶ γι' αὐτὸ ἴσως τὸν ἐξώρισαν ἀπὸ τὸν Ἐλικῶνα³⁹⁸ οἱ ποιητὲς.

³⁹⁶ Πατρίς ἐστὶ, ἵνα ἂν πράττοι τις εὖ.

³⁹⁷ Ἐνα πολὺ πονηρὸ υπονοούμενο του Ροῖδη, καθὼς μπορεῖ να διαβαστεῖ καὶ «χιαστί» ὅτι οἱ κηπουροὶ «κυβερνοῦσαν τὶς ψυχὲς» καὶ οἱ πνευματικὸ «ποτίζαν» τοὺς κήπους. Χρησιμοποιώντας δε καὶ τὸ «κάλαμι» ὡς φαλλικὸ υπονοούμενο, τὸ ἀστεῖο ἐνισχύεται.

³⁹⁸ Κατὰ τὸν ὕστερο ἑβδόμο αἰῶνα π.Χ., ὁ ποιητὴς **Ἡσίοδος** ἐξύμνησε τὴ νεότητά του ὅταν βοσκοῦσε τὰ πρόβάτὰ του στις πλαγιὲς του Ἐλικῶνος (Θεογονία, 23), ὅπου ὁ Ἔρως καὶ οἱ Μούσες ἤδη εἶχαν ἱερά καὶ ἓνα χορευτικὸ πεδίο κοντὰ στην κορυφὴ, ὅπου "τα παλλόμενα

Ἐλέγομεν λοιπὸν ὅτι οἱ δύο μοναχοὶ εὐρόντες καὶ πάλιν τὰς ἀναπαύσεις τῶν ἐπάχυνον καὶ ἔζων εὐχαριστημένοι εἰς τὴν γυναικίαν μάνδραν. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ κατελήφθη ἡ Ἰωάννα ὑπὸ ἀγνώστου τινὸς καὶ φοβερὰς ἀσθενείας. Αἱ παρειὰ αὐτῆς καθίσταντο κοῖλαι ὡς αἱ νῆες τῶν Ἀχαιῶν, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ θολοὶ καὶ ἀλαμπεῖς ὡς οἱ ἀστέρες τὴν πρωΐαν· ἀντὶ τροφῆς ἔτρωγε τοὺς ὄνυχας τῆς καὶ ἀντὶ να κοιμάται ἐστέναζεν ὅλην τὴν νύκτα. Ὁ σύντροφος τῆς δεν ἔπαυεν ἐρωτῶν αὐτὴν τί ἔχει, ἀλλ' αὐτὴ διὰ δακρῶν μόνον καὶ γογγυσμῶν ἀπεκρίνετο, ὡς αἰεὶ ἐπλησίαζε να τὴν ἀσπασθῆ, ἀντὶ τῆς παρειᾶς ἔστρεφε τὴν ῥάχιν, καὶ πότε μὲν τὴν ἀδελφὴν Μάρθαν, πότε δὲ τὴν ὀσίαν Βαθίλδην ἢ ἄλλην τινὰ παρθένον ἔστελλεν αὐτὸν να φιλήσῃ. Ὁ καλὸς Φρουμέντιος εἰθισμένος να ὑπακούῃ εἰς πάσας τῆς φίλης τοῦ τὰς προσταγὰς ἔτρεχε να ἐκτελέσῃ τὴν παραγγελίαν, ἀλλ' ὅτε ἐπέστρεφε να ζητήσῃ τὴν ἀμοιβὴν τῆς προθύμου ὑπακοῆς, ὕβρεις ἀντὶ εὐχαριστιῶν καὶ ὄνυχας ἀντὶ χειλέων εὗρισκε παρ' αὐτὴν ὁ δυστυχὴς νεανίας.

Περιγράψας τὰ συμπτώματα περιττὸν νομίζω να ὀνομάσω τὴν νόσον. Ἡ θέσις τῆς πτωχῆς ἡρώιδος μου ἦτο τοσοῦτον μᾶλλον οἰκτρά, καθ' ὅσον τηκομένη ὑπὸ ἀκοιμήτου ζηλείας δεν ἠδύνατο κἄν ν' ἀποδώσῃ τὰ ἴσα εἰς τὸν ἐραστήν, ἀλλ' ἦτο ἄοπλος ὑπὸ τὴν ἀνδρικήν αὐτῆς στολήν ὡς τίγρις ἐντὸς σιδηροῦ κλωβίου. Αἱ μοναχαὶ συνεσώρευον εἰκασίας ἐπὶ εἰκασίῶν ὡς οἱ γίγαντες ὄρη ἐπὶ ὀρέων, ζητούσαι να μαντεύσωσιν ὑπὸ τίνος ἀλλοκότου μανίας κατείχετο ὁ ξανθὸς καὶ ὠραῖος ἐκεῖνος καλόγηρος, ὅστις οὐ μόνον ἀπέφευγε τὰς θωπείας τῶν ὡς οἱ λυσσῶντες κύνες τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ συντρόφου τοῦ ὠργίζετο, ὡς αἰεὶ τὸν ἔβλεπε μετ' αὐτῶν συνομιλοῦντα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος πᾶσαι αἱ νόσοι ἀπεδίδοντο εἰς ἐρεθισμὸν τοῦ στομάχου καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα γαστρίτιδος ἐθεραπεύοντο ἀνεξαιρέτως διὰ βδελλῶν ὑπὸ τοῦ αἰμοβόρου Βρουσσαίου, κατὰ δὲ τὸν ἑνατον αἰῶνα πάντα τὰ τε ψυχικὰ καὶ σωματικὰ πάθη ἀπεδίδοντο εἰς τὴν ἐνοίκησιν τῶν δαιμόνων, καθ' ὧν μόνον φάρμακον ὑπῆρχον οἱ ἐξορκισμοὶ καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων. Ἡ θεολογία καὶ ἰατρική, ἐκ τῶν ὁποίων περιμένομεν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν τὴν σωτηρία,

Λέγαμε λοιπὸν ὅτι οἱ δύο μοναχοὶ, ἀφοῦ βρήκαν ξανά τὴν ἀνάπαυση, πάχυναν καὶ ζούσαν εὐχαριστημένοι στο γυναικεῖο μοναστήρι. Ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ λίγο ἡ Ἰωάννα χτυπήθηκε ἀπὸ μιὰ ἀγνώστη καὶ τρομερὴ ἀσθένεια. Τὰ μάγουλά της ἔγιναν βαθύσκαφτα³⁹⁹ σαν τὰ καράβια τῶν Ἀχαιῶν, τὰ μάτια της θολὰ καὶ δίχως λάμψη σαν τὰ ἀστέρια το πρωί· ἀντὶ γιὰ τροφή ἔτρωγε τὰ νύχια της καὶ ἀντὶ να κοιμάται στέναζε ὅλη τὴ νύχτα. Ὁ σύντροφός της δεν ἔπαυε να τὴ ρωτᾶει τί ἔχει, ἀλλὰ αὐτὴ ἀπαντοῦσε μόνον με δάκρυα καὶ ἀναστεναγμούς, καὶ ὅποτε πλησίαζε να τὴ φιλήσῃ, ἀντὶ γιὰ το μάγουλο τοῦ γύριζε τὴν πλάτη, καὶ ἄλλοτε τὸν ἔστελνε να φιλήσῃ τὴν ἀδελφὴ Μάρθα, ἄλλοτε τὴν ἁγία Βαθίλδη ἢ κάποια ἄλλη παρθένα. Ὁ καλὸς Φρουμέντιος, συνηθισμένος να ὑπακούει σε ὅλες τις προσταγὰς τῆς ἀγαπημένης του, ἔτρεχε να ἐκτελέσει τὴν ἐντολή, ἀλλὰ ὅταν ἐπέστρεφε γιὰ να ζητήσῃ τὴν ἀνταμοιβὴ τῆς πρόθυμης ὑπακοῆς, ἀντὶ γιὰ εὐχαριστίες ἀκούγε βρισιές καὶ ὁ δύστυχος νεαρός ἀντὶ γιὰ χεῖλη ἔβρισκε νύχια.

Περιγράψαμε τὰ συμπτώματα, ἀρα νομίζω πως εἶναι περιττὸ να ὀνομάσουμε τὴν ἀσθένεια. Ἡ θέση τῆς ἀτυχῆς ἡρώιδος μου ἦταν τόσο πιο ἀθλια, καθὼς λιώνοντας ἀπὸ ἀβάσταχτη ζήλια, δεν μπορούσε καν να ἀνταποδώσῃ στον ἐραστή της, ἀλλὰ ἦταν ἀοπλη κάτω ἀπὸ τὴν ἀνδρική της στολή σαν τίγρις μέσα σε σιδερένιο κλωβί. Οἱ μοναχὲς μάζευαν εἰκασίες ἐπὶ εἰκασίῶν, ὅπως οἱ γίγαντες βουνὰ ἐπὶ βουνῶν, προσπαθώντας να μαντέψουν ἀπὸ ποια παράξενη μανία ἔπασχε ὁ ξανθὸς καὶ ὠραῖος ἐκεῖνος καλόγηρος, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἀπέφευγε τὰ ἀγγίγματά τους ὅπως τὰ λυσσασμένα σκυλιὰ το νερό, ἀλλὰ καὶ θύμωνε με τὸν σύντροφό του, ὅποτε τὸν ἔβλεπε να συνομιλεῖ μαζί τους. Στις ἀρχές τοῦ παρόντος αἰῶνα, ὅλες οἱ ἀσθένειες ἀποδίδονταν σε ἐρεθισμὸ τοῦ στομαχίου καὶ θεραπεύονταν ἀδιακρίτως με βδέλλες ἀπὸ τὸν αἰμοβόρο Βρουσσαῖο, με τὸ ὄνομα γαστρίτιδα. Ἀντίθετα, τὸν ἑνατον αἰῶνα, ὅλα τὰ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ πάθη ἀποδίδονταν στὴν κατοχὴ δαιμόνων, ἐναντίον τῶν ὁποίων το μόνον φάρμακο ἦταν οἱ ἐξορκισμοὶ καὶ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων. Ἡ θεολογία καὶ ἡ ἰατρική, ἀπὸ τις ὁποῖες περιμένομε τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος μας, εἶναι οἱ μόνες ἐπιστῆμες που ὑπόκεινται, ὅπως τὰ ρούχα, στὴ μόδα. Ὁ, τι πίστευαν οἱ πρόγονοί μας,

πόδια τους ξυπνοῦν τὴν ἐρωτικὴ ἐπιθυμία" (Ἠσίοδος, 8). Ἐκεῖ οἱ Μούσες τὸν ἐνέπνευσαν καὶ ἀρχισε να τραγουδᾷ τὴν ἀπαρχὴ τῶν θεῶν. Ἐτοῖ ο Ἐλικῶν ἔγινε τὸ ἔμβλημα τῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως.

³⁹⁹ Κοιλὴ ναῦς (βαθύσκαφτο καράβι) στὴν Ὀδύσεια, μ, 245

είναι αί μόναι ἐπιστήμαι αἱ ὑποκείμεναι, ὡς τὰ ἐνδύματα, εἰς τὸν συρμόν. Ὅσα οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐπίστευον, ὀνομάζομεν σήμερον μυθολογίαν, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἰατροκουργεῖς ἐμπαίζουσι τοῦ Γαληνοῦ καὶ Παρακλήσου τὰς συνταγὰς. Κύριος οἶδε τὶ καὶ οἱ ἀπόγονοι ἡμῶν θέλουσι λέγει, ἀναγινώσκοντες τὰ περὶ Χρωμιδρωσεως⁴⁰⁰ ὑπομνήματα τῆς ἰατρικῆς ἀκαδημίας τῶν Παρισίων ἢ τὸ περὶ ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Αγ. Ἄννης δίπλωμα τοῦ πάπα Πίου, τὶ δὲ καὶ περὶ θαυμάτων τῆς Πεψίνης καὶ τῆς ἐν Τήνῳ θαυματουργοῦ εἰκόνας;

Μοναχικοῦ συμβουλίου γενομένου, ἀπεφασίσθη νὰ σταλῆ πρὸς ἰασιν ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης εἰς τὸ ἐν Ἀγία Βώμῃ σπήλαιον τῆς Αγ. Μαγδαληνῆς, ὅπου εἶχε βλαστήσει δένδρον, τοῦ ὁποῦ ἢ ὁσμὴ ἐδίωκε τότε τοὺς δαίμονας καὶ ἐθεράπευε τοὺς τυφλοὺς, ὡς ὁ καπνὸς τῶν ἰχθύων κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Τωβίτ⁴⁰¹. Ὁ καλὸς Φρουμέντιος ἀναβιβάσας ἐπὶ τοῦ πιστοῦ ὑποζυγίου τὴν δαιμονιοζομένην φίλην του διευθύνθη μετὰ βαρυθυμίας πρὸς τὸ ἅγιον σπήλαιον, στρέφων πολλάκις τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ καταρῶμενος τοὺς εὐνούχους καὶ τοὺς δαίμονας, οἵτινες ἐξώθουν αὐτὸν εἰς νέας καθ' ἐκάστην παραλίας, ὡς ἡ ἀρά τοῦ Ἰησοῦ τὸν Ἰουδαῖον σανδαλοποιόν.

σήμερα το ὀνομάζουμε μυθολογία, καὶ ἀκόμα καὶ οἱ ἰατροκουργεῖς χλευάζουν τὶς συνταγὰς τοῦ Γαληνοῦ καὶ τοῦ Παρακλήσου. Ἐνας Θεὸς μόνον ξέρει ξέρει τι θὰ πουν καὶ οἱ ἀπόγονοί μας, διαβάζοντας τὰ ὑπομνήματα τῆς ἰατρικῆς ἀκαδημίας τῶν Παρισίων γιὰ τὴν χρωμιδρωσὴ ἢ τὸ δίπλωμα τοῦ πάπα Πίου περὶ τῆς ἀμωμῆς σύλληψης τῆς Ἁγίας Ἄννης, ἀλλὰ καὶ τι θὰ πουν γιὰ τὰ θαύματα τῆς Πεψίνης καὶ τῆς θαυματουργῆς εἰκόνας στὴν Τήνο;

Μετὰ ἀπὸ συμβούλιο τῶν μοναχῶν, ἀποφασίστηκε νὰ σταλεῖ ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης στὸ σπήλαιο τῆς Ἁγίας Μαγδαληνῆς στὴν Ἀγία Βώμη γιὰ θεραπεία, ὅπου εἶχε φυτρώσει ἓνα δέντρο ἢ μυρωδιά τοῦ ὁποῦ ἐδίωχνε τοὺς δαίμονες καὶ θεράπευε τοὺς τυφλοὺς, ὅπως ὁ καπνὸς ἀπὸ τὰ ψάρια στους χρόνους τοῦ Τωβίτ⁴⁰². Ὁ καλὸς Φρουμέντιος, ἀφού ἀνέβασε στὸ πιστὸ ὑποζύγιό τὴν δαιμονιομένη φίλη του, κατευθύνθηκε με βαριά καρδιά πρὸς τὸ ἱερὸ σπήλαιο, γυρίζοντας συχνὰ τὸ κεφάλι του πρὸς τὰ πίσω καὶ ρίχνοντας κατάρες στους εὐνούχους καὶ στους δαίμονες, πὺν ἔσπρωχναν σὲ νέες περιπέτειες κάθε μέρα, ὅπως ἡ κατάρα τοῦ Ἰησοῦ τὸν Εβραῖο σανδαλοποιό⁴⁰³.

⁴⁰⁰ Νόσος ἄγνωστος μέχρι τοῦ 1862, χαρακτηριζομένη ὑπὸ μαύρου ἰδρώτος καταρρέοντος ἐκ τῶν βλεφάρων, πηγάζουσα δὲ ἐκ τῆς διαφθορᾶς τῶν ὑγρῶν ἢ κατ' ἄλλους ἐκ μαύρης τινὸς βαφῆς, ἦν ἐναποθέτουσιν οἱ ἀσθενεῖς μεταξὺ τῶν βλεφάρων. Ὅρα τὰ διάφορα περὶ ταύτης ἄρθρα τῆς Gazette des Hopitaux τοῦ ἄνω εἰρημένου ἔτους. (Ἀπόδοσις: Ἀγνωστὴ ἀρρώστεια μέχρι τοῦ 1862, πὺν χαρακτηρίζεται ἀπὸ μαῦρο ἰδρῶτα πὺν τρέχει ἀπὸ τὰ βλέφαρα, καὶ προέρχεται ἀπὸ τὴν φθορὰ τῶν ὑγρῶν ἢ, σύμφωνα με ἄλλους, ἀπὸ τὴν μαύρη βαφή πὺν βάζουν οἱ ἀσθενεῖς στὰ βλέφαρα. Βλέπε τὰ διάφορα ἄρθρα γι' αὐτὴν στὴν Gazette des Hopitaux τοῦ προαναφερθέντος ἔτους.)

⁴⁰¹ «Ἡ καρδιά καὶ τὸ ἥπαρ (τοῦ ἰχθύος), ἐὰν τίνα δαιμόνιον ἐνοχλῆ, ταῦτα δεῖ καπνίσαι ἐνὺπιον ἀνθρώπου ἢ γυναικὸς καὶ μηκέτι ὀχληθῆ, ἢ δὲ χολῆ ἐγγίσει ὡς ἔχει γλαυκώματα τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἰαθήσεται». Τωβίτ Κεφ. ζ' ἔδαφ. 7 καὶ 8.

⁴⁰² Ὅταν ὁ **Τωβίας**, γιος τοῦ Τωβίτ, ταξίδεψε συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν ἄγγελο Ραφαήλ, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὴν κοπέλα πὺν ἐπρόκειτο νὰ παντρευτεῖ, τὴν Σάρα, ψάρεψαν ἀπὸ τὸν Τίγρη ποταμὸ ἓνα ψάρι, τοῦ ὁποῦ ὁ νεαρὸς Τωβίας, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ ἀγγέλου πῆρε καὶ φύλαξε τὴν καρδιά, τὸ συκῶτι καὶ τὴν χολῆ. Οἱ δυο τοὺς πλησιάζουν στὰ Εκβάτανα, στὸν Ραγουήλ τὸν πατέρα τῆς Σάρρας. Ὁ ἄγγελος συνηθιστὰ στὸν Τωβία νὰ ζητήσῃ σὲ γάμο τὴ Σάρα. Ὁ Τωβίας ἀρνεῖται λέγοντας, ὅτι ἔχει μάθει, ὅτι ἐπτὰ ἄνδρες, οἱ ὁποῦ τὴν ζήτησαν σὲ γάμο, πέθαναν ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο κατὰ τὴν πρώτη νύχτα τοῦ γάμου, φονευμένοι ἀπὸ δαίμονα. Ὁ ἄγγελος καθησυχάζει τὸν Τωβία καὶ τὸν συμβουλεῖ, πὺς θὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ δαίμονα αὐτὸ (6, 10-22). Ὁ Τωβίας ὁμῶς δέχεται τὸ γάμο (7, 1-20). Οἱ νεόνυμφοι προσεχρήθηκαν, θυμιάσαν με τὴν καρδιά καὶ τὸ συκῶτι τοῦ ψαριοῦ καὶ τὸ δαιμόνιο ἐφυγε (8, 1-24).

Τὸ [χωρίο ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Τωβίτ](#) εἶναι τὸ ἐξῆς:

Ὅτε δὲ συνετέλεσαν δειπνῶντες, εἰσήγαγον Τωβίαν πρὸς αὐτήν. Ὁ δὲ πορευόμενος ἐμνήσθη τῶν λόγων Ραφαήλ καὶ ἔλαβε τὴν τέφραν τῶν θυμιαμάτων καὶ ἐπέθηκε τὴν καρδίαν τοῦ ἰχθύος καὶ τὸ ἥπαρ καὶ ἐκάπνισεν. Ὅτε δὲ ὠσφράνθη τὸ δαιμόνιον τῆς ὁσμῆς, ἐφυγεν εἰς τὰ ἀνώτατα Αἰγύπτου καὶ ἐδησεν αὐτὸ ὁ ἄγγελος.

Ὅταν τέλειωσαν τὸ φαγητὸ, οδήγησαν τὸν Τωβία στὴ Σάρα. Αὐτὸς, ὅταν μπῆκε στὸ δωμάτιο, θυμήθηκε τὰ λόγια τοῦ Ραφαήλ. Πῆρε, λοιπὸν, σταχτωμένα κάρβουνα ἀπὸ τὸ θυμιατήρι, ἔβαλε πάνω τὴν καρδιά τοῦ ψαριοῦ καὶ τὸ συκῶτι, καὶ τ' ἄφησε νὰ βγάλουν καπνὸ. Ὅταν τὸ δαιμόνιο ἐνίσωσε τὴν μυρωδιά, ἐφυγε στὰ μέρη τῆς ἄνω Αἰγύπτου καὶ ὁ ἄγγελος τὸ ἔδεσε.

⁴⁰³ Ὅταν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς οδηγούνταν στὸν τόπο τοῦ Μαρτυρίου, φέροντας τὸν βαρὺ Σταυρὸ διερχόμενος μπροστὰ ἀπὸ τὸ κατάστημα ἐνὸς Εβραίου σανδαλοποιῦ πὺν ἔφερε τὸ ὄνομα Ἀχασβήρος, οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες ζήτησαν ἀπ' αὐτὸν νὰ κρατήσῃ γιὰ λίγο χρόνο ἐκεῖνος τὸν Σταυρὸ προκειμένου νὰ ξεκουραστεῖ ὁ Ἰησοῦς. Ὁ Ἀχασβήρος ὄχι μόνον ἀρνήθηκε ἀλλὰ γυρνώντας πρὸς τὸν Ἰησοῦ εἶπε: "βάδιζε, βάδιζε". Τότε ὁ Ἰησοῦς στρέφοντας τὸ βλέμμα τοῦ σ' αὐτὸν τοῦ ἀπάντησε: "Βάδιζε καὶ ἐσὺ καὶ νὰ διατρέξεις ὅλη τὴ γῆ, χωρὶς νὰ σταθεῖς

Ἡ ζηλεία, ὅταν δεν ἦναι νόσος ἰδιοπαθῆς ἢ συνταγματικὴ⁴⁰⁴, ὡς ἡ θεσιθηρία ἐν Ἑλλάδι, εἶναι μὲν πάντοτε κακῆ καὶ ὀχληρὰ ἀσθένεια, ἀλλ' ἔχει καὶ τὸ καλὸν ὅτι εὐθὺς παύει, ἅμα ἐκλείψωσι τὰ ὑποθάλλοντα αὐτὴν αἷτια, ὡς ἡ ναυτία τῶν θαλασσοπλόων, ἅμα σταματήσῃ τὸ πλοῖον. Οὕτως ἡσύχασε καὶ ὁ βασανίζων τὴν ἡμετέραν ἡρώϊδα κακότηροπος δαίμων, ἅμα ἡ παρουσία τῶν ἀντιζήλων τῆς ἔπαυσε ν' ἀκονίζῃ τοὺς ὄνυχας καὶ τοὺς ὀδόντας του. Πρὶν φθάσωμεν εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου, εἶχεν ἤδη ἀναλάβει ἡ Ἰωάννα τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν εὐθυμίαν της, ὥστε ὀλίγον ἔμενε νὰ πράξῃ πρὸς ἐντελῆ αὐτῆς ἴασιν ἢ ἀγία. Ἀφιχθέντες μετὰ τριήμερον πορείαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποῦ ἠνοίγετο τὸ σπήλαιον, ἤρξαντο οἱ μοναχοὶ ν' ἀναβαίνωσιν ἐπιπόνως τὴν ἀπότομον ἀνωφέρειαν, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τοῦ ὄνου των, ὅστις νηστεῦων καὶ τρέχων ἀπὸ τῆς προτεραιᾶς ἔσειε μελαγχολικῶς τὴν κεφαλὴν του, ὡς εἰ ἐβαρύνετο τὴν ἀθλίαν τοῦ ζωῆν. Οἱ πρῶτοι γονεῖς τοῦ δυστυχοῦς τούτου ζώου ἔφαγον ἴσως κακεῖνοι στάχεις τινὰς ἀπηγορευμένης κριθῆς εἰς τὴν γωνίαν τοῦ Παραδείσου, οἱ δὲ ἀπόγονοι αὐτῶν ἀποτίουσιν ὡς καὶ ἡμεῖς τοῦ προγονικοῦ ἀμαρτήματος τὸν φόρον. Μετὰ δῶρον ἀνάβασιν ἐπάτησαν τέλος πάντων οἱ τρεῖς προσκυνηταὶ ἐπὶ δενδροφύτου ὀροπέδιου, ὅπου ἡ ξανθὴ θυγάτηρ τῆς Γεννησαρῆθ ἔκλαυσεν ἐπὶ τριάκοντα ἔτη τὰς ἀμαρτίας τῆς. Ἐν μέσῳ τοῦ σπηλαίου τούτου ἐφαίνετο λάκκος σκαφεὶς εἰς τὸν βράχον ὑπὸ τῶν δακρῶν τῆς ἀγίας, ἅτινα μετεμορφοῦντο καταπίπτοντα εἰς μαργαρίτας, οὓς διένεμεν ἡ ἐρημίτις εἰς τοὺς πτωχοὺς· ἐγγὺς δὲ τοῦ λάκκου τούτου ἀνεπαύετο τὸ σῶμα αὐτῆς, ἐναποτεθὲν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Ἀγίων Λαζάρου, Τροφίμου καὶ Μαξιμίνου, ἐλθόντων κακεῖνων εἰς Γαλλίαν, ὅπου κατέφυγον τότε οἱ προγεγραμμένοι μαθηταὶ τοῦ

Ἡ ζήλια, ὅταν δεν εἶναι ἰδιοπαθῆς ἢ συνταγματικὴ, ὅπως ἡ θεσιθηρία στὴν Ἑλλάδα⁴⁰⁵, εἶναι μὲν πάντα κακὴ καὶ ενοχλητικὴ ἀσθένεια, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὸ καλὸ ὅτι σταματᾷ ἀμέσως, μόλις ἐξαφανιστοῦν οἱ αἰτίες ποὺ τὴν τροφοδοτοῦν, ὅπως ἡ ναυτία τῶν ναυτικῶν, μόλις σταματήσῃ τὸ πλοῖο. Ἔτσι ηρέμησε καὶ ὁ κακότηροπος δαίμονας ποὺ βασάνιζε τὴν ηρώϊδα μας, μόλις ἡ παρουσία τῶν ἀντιζήλων τῆς ἔπαψε νὰ ἀκονίζει τὰ νύχια καὶ τὰ δόντια του. Πρὶν φτάσουν στὰ μισὰ τοῦ δρόμου, ἡ Ἰωάννα εἶχε ἤδη ἀνακτήσει τὴν ὄρεξιν καὶ τὴν καλὴ τῆς διάθεση, ὥστε πλέον ἡ ἀγία δεν εἶχε νὰ κάνει καὶ πολλὰ γιὰ νὰ τὴν γιαιτρέψῃ. ἐντελῶς Ἀφοῦ ἔφτασαν μετὰ ἀπὸ τριήμερη πορεία στους πρόποδες τοῦ βουνοῦ, στὴν κορυφὴ τοῦ ὁποῦ ἀνοίγονταν τὸ σπήλαιο, οἱ μοναχοὶ ἀρχισαν νὰ ἀνεβαίνουν με κόπο τὸν ἀπότομο ἀνήφορο, ἀκολουθούμενοι ἀπὸ τὸ γάϊδαρό τους, ὁ ὁποῖος, νηστεύοντας καὶ τρέχοντας ἀπὸ τὴν προηγούμενη, κουνούσε μελαγχολικὰ τὸ κεφάλι του, σαν νὰ βαριόνταν τὴν ἀθλία ζωὴ του. Ἴσως οἱ πρῶτοι γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀτυχοῦς ζώου ἔφαγαν κάποτε τίποτε ἀπαγορευμένα κριθαρένια στάχια σὲ κάποια γωνιά τοῦ Παραδείσου, καὶ οἱ ἀπόγονοὶ τοῦ πληρώνουν, ὅπως καὶ ἐμεῖς, τὸ τίμημα τῆς προγονικῆς ἀμαρτίας. Μετὰ ἀπὸ δῶρον ἀνάβαση, οἱ τρεῖς προσκυνητὲς πάτησαν ἐπιτέλους σὲ ἓνα δενδροφύτου ὀροπέδιο, ὅπου ἡ ξανθὴ κόρη τῆς Γεννησαρῆθ ἔκλαψε γιὰ τριάντα χρόνια τὶς ἀμαρτίες τῆς. Στὸ κέντρο αὐτοῦ τοῦ σπηλαίου φαίνετο ἓνα λακκούβα σκαμμένη στὸν βράχο ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς ἀγίας, τὰ ὁποῖα, πέφτοντας, μεταμορφώνονταν σὲ μαργαριτάρια, καὶ τὰ ὁποῖα ἡ ἐρημίτιδα τὰ μοίραζε στους φτωχοὺς. Κοντὰ σὲ αὐτὴ τὴν λακκούβα ἀναπαύετο τὸ σῶμα τῆς, τοποθετημένο ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀγίους Λάζαρο, Τρόφιμο καὶ Μαξιμῖνο, ποὺ εἶχαν ἐρθεῖ καὶ αὐτοὶ στὴ Γαλλία, ὅπου κατέφευγαν τότε οἱ προαναφερθέντες μαθητὲς τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως

πουθενά, μέχρις ὅτου ἐγὼ ἐπιστρέψω ἀπὸ τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν στὴ Γῆ." Κι ἐστὶ ἀπὸ τὴν ἐπόμενη, σύμφωνα πάντα με τὴν παράδοση αὐτὴ ὁ [Ἀχασβήρος ἀρχισε νὰ περιπλανιέται καὶ νὰ περιφέρεται συνεχῶς ἀνά τὴν υψήλιο.](#)

⁴⁰⁴ Το Syphil... Constitutionnelle μεταφράζεται διὰ τοῦ Συνταγματικῆ συφ... εἰς τὰ περιτυλίγματα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πωλουμένων ἀντισυφ... χαπίων.

⁴⁰⁵ **Επεξήγηση:** α) "ἰδιοπαθῆς" ὀνομάζεται ἡ ἀσθένεια ποὺ δεν ἔχει γνωστὰ παθολογικὰ αἷτια. β) Στὰ γαλλικὰ "συνταγματικὸς" (constitutionnel) σημαίνει κάτι ποὺ σχετίζεται με τὴν σωματικὴ ἢ ψυχολογικὴ διάπλαση κάποιου, ὁπότε ὑπάρχει "συνταγματικὴ ἀδυναμία", "συνταγματικὴ ἀσθένεια" κτλ. γ) Στὰ ἑλληνικὰ "συνταγματικὸ" σημαίνει καὶ αὐτὸ ποὺ καθορίζεται ἀπὸ τὸ "Σύνταγμα", τὸν βασικὸ νόμο τῆς χώρας. δ) Τέλος "θεσιθηρία" εἶναι ἡ χωρὶς ἠθικὰς ἀρχὰς ἐπιδίωξη κατὰληψης μίας θέσης ποὺ προσφέρει ἰσχύ ἢ χρήματα, κάτι ποὺ γινόταν κατὰ κόρον στὴν Ἑλλάδα τοῦ 1860 καὶ θεωροῦνταν μάλιστα καὶ συνταγματικὰ κατοχυρωμένο. Ὅποτε ἐδῶ ὁ Ροῖδης κάνει ἓνα πανέξυπνο λογοπαίγνιο, λέγοντας ὅτι ἡ σύφιλη καὶ ἡ θεσιθηρία εἶναι καὶ τὰ δύο "συνταγματικὲς" ἀσθένειες! Ενδιαφέρον εἶναι ἐπίσης ὅτι στὴ δική του υποσημείωση δεν ἀναφέρει ρητὰ τὴν σύφιλη, ἀλλὰ τὴν ἀφήνει ἡμιτελὴ με ἀποσιωπητικὰ, προκειμένου νὰ μὴν σκανδαλίσῃ τοὺς ἀναγνώστες τῆς εποχῆς.

Ἰησοῦ, ὡς σήμερον οἱ ὄπαδοι τοῦ Μαζίνι εἰς τὴν μεγάλην Βρεταννίαν.

Εὐσομον καὶ ἀειθαλὲς δενδρύλλιον ἐσκίαζε τὸν τάφον, σημαῖνον εἰς τοὺς προσκυνητὰς που ἔπρεπε νὰ γονατίσωσι. Πρὸ αὐτοῦ κλίναντες τὸ γόνυ οἱ ἐρασταὶ ἤρξαντο ταπεινὴ τῆ φωνῆ καὶ τῆ καρδιά νὰ ψάλλωσι τὸ τροπάριον τῆς ἀγνισθείσης ἐκείνης ἐταίρας, τῆς ὁποίας τὰ ἀμαρτήματα κατέστησαν πλείονας γυναικας ἀμαρτωλὰς παρ' ὅσας ἢ μετάνοια τῆς ἀγίας. Πάντες φιλοτιμούμεθα νὰ ὁμοιάσωμεν κατὰ τὶ τοὺς μεγάλους ἄνδρας, μιμούμενοι τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, ὡσὰκις ἀδυνατοῦμεν νὰ μιμηθῶμεν τὰς ἀρετὰς. Πολλοὶ ἔγιναν μέθυσοι, ἵνα ἔχωσι τὶ κοινὸν μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ δὲ αὐλικοὶ τοῦ μεγάλου Λουδοβίκου ἀφήρουν τοὺς ὀδόντας των, ἵνα ὁμοιάσωσι τῷ μονάρχῃ. Ἀλλὰ τῆς ὡραίας Μαγδαληνῆς τὰ παραπτώματα καὶ ἡ ἀγιότης μυριάκις πλείονας εἴκυσαν μιμητὰς. Αἱ ὀλίγαι ἀπομείνασαι καλαὶ χριστιαναὶ ταύτην ἔχουσιν εἶδωλον καὶ πρότυπον τῆς ζωῆς των, δάκνουσαι τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν, ἐνόσω ἔχουσιν ἀληθεῖς ὀδόντας, καὶ ἔπειτα προσφέρουσαι τῷ Θεῷ τὰς ῥυτίδας καὶ τὰς φενάκας τῶν ὡς ἀντίτιμον τοῦ Παραδείσου.

Ἐνῶ ἐπεκαλοῦντο οἱ δύο προσκυνηταὶ τὰς χάριτας τῆς ἀγίας, ὁ ὄνος, ὅστις εἶχεν ἀκολουθήσει αὐτοὺς εἰς τὸ σπήλαιον, ζητῶν ἄσυλον κατὰ τοῦ ἡλίου, ὡσφραίνεται τὸ ἐπὶ τοῦ ἁγίου τάφου δενδρύλλιον μετ' αὐξούσης ἐπιθυμίας. Τὸ δυστυχὲς ζῶον πρὸ πολλοῦ εἶχε γευθῆ χλωρὰς τροφῆς, ἀλλὰ λαβὼν μοναστηριακὴν ἀνατροφήν ἐγνώριζε νὰ σέβηται τὰ ἅγια, δεινὴ δὲ συνεκροτεῖτο ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ πάλη μεταξὺ πείνης καὶ εὐσεβείας. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὑγραίνοντο, οἱ ῥῶθωνες διεστέλλοντο, ἤνοιγε καὶ πάλιν ἔκλειε τὸ στόμα, λείχων ἐλαφρῶς τὰ εὐσομα ἐκεῖνα φύλλα διὰ τοῦ ἄκρου τῆς γλώσσης ὡς ἐραστῆς τὰς χεῖρας τῆς κοιμισμένης φίλης του, φοβούμενος μὴν τὴν ἐξυπνίσῃ. Ἀλλὰ τελευταῖον παντὸς ἄλλου αἰσθήματος ὑπερίσχυσεν ἡ πείνα· κλίνας τὰ μακρὰ αὐτοῦ ὦτα κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ὁμοίων του, ὡσὰκις ἐτοιμάζονται νὰ πράξωσιν ἀνοησίαν,

σήμερα οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Μαζίνι στὴ Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ⁴⁰⁶.

Ἐνα ευωδιαστὸ καὶ ἀειθαλὲς δενδράκι σκίαζε τὸν τάφο, δείχνοντας στους προσκυνητὰς πού ἔπρεπε νὰ γονατίσωσιν. Γονατίζοντας μπροστὰ του, οἱ ἐραστὲς ἀρχισαν με ταπεινὴ φωνῆ καὶ καρδιά νὰ ψάλλουν τὸ τροπάριον τῆς ἐξαγνισμένης ἐκείνης ἐταίρας, τῆς ὁποίας οἱ ἀμαρτίες ἔκαναν περισσότερες γυναικας ἀμαρτωλὰς ἀπὸ ὅσες ἡ μετάνοια τῆς ἀγίας. Ὅλοι φιλοδοξοῦμε νὰ μοιάσωμεν σὲ κάτι με τους φημισμένους ἀνθρώπου, μιμούμενοι τὰ ἐλαττώματά τους, ὅταν ἀδυνατοῦμε νὰ μιμηθῶμε τὶς ἀρετὰς τους. Πολλοὶ ἔγιναν μέθυσοι, γιὰ νὰ ἔχουν κάτι κοινὸ με τὸν Ἀλέξανδρο, ἐνῶ οἱ αὐλικοὶ τοῦ Μεγάλου Λουδοβίκου ἐβγαζαν τὰ δόντια τους γιὰ νὰ μοιάσουν με τὸν μονάρχη τους. Ἐτσι καὶ τὰ παραπτώματα καὶ ἡ ἀγιότητα τῆς ὡραίας Μαγδαληνῆς ἐλκυσαν χιλιάδες μιμητὰς. Οἱ λίγες καλὲς χριστιανὲς που ἀπέμειναν τὴν ἔχουν εἶδωλο καὶ πρότυπο τῆς ζωῆς τους, δαγκώνοντας τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ, ὅσο ἔχουν ἀληθινὰ δόντια, καὶ μετὰ προσφέρουν στὸν Θεὸ τὶς ρυτίδες καὶ τὶς περούκες τους ὡς ἀντάλλαγμα γιὰ τὸν Παράδεισο.

Ἐνῶ οἱ δύο προσκυνητὲς ἐπικαλοῦνταν τὶς χάρες τῆς ἀγίας, ὁ γάιδαρος, που τους εἶχε ἀκολουθήσει στὸ σπήλαιο ἀναζητῶντας ἄσυλο ἀπὸ τὸν ἡλιο, μύριζε τὸ δενδράκι πάνω στὸν ἁγιο τάφο με αὐξανόμενη ἐπιθυμία. Τὸ ἀτύχο ζῶο εἶχε καιρὸ νὰ γευτεῖ χλωρὴ τροφή, ἀλλὰ ἔχοντας λάβει μοναστηριακὴ ἀνατροφή, ἤξερε νὰ σέβεται τὰ ἅγια. Μια σκληρὴ πάλῃ διεξαγόταν στὴν καρδιά του ἀνάμεσα στὴν πείνα καὶ τὴν εὐσεβεία. Τὰ μάτια του υγραίνονταν, τὰ ρουθούνια του φουσκῶνανε, ἀνοιγε καὶ ἐκλείνε τὸ στόμα του, γλείφοντας ἐλαφρὰ τὰ ευωδιαστὰ ἐκεῖνα φύλλα με τὴν ἀκρὴ τῆς γλώσσας, σαν ἐραστῆς τὰ χέρια τῆς κοιμισμένης ἀγαπημένης του, που φοβάται μὴπως τὴν ξυπνήσει. Ἀλλὰ τελικὰ, κάθε ἄλλο αἰσθημα νικῆθηκε ἀπὸ τὴν πείνα. Κατεβάζοντας τὰ μακριὰ του αυτιά, ὅπως κάνουν οἱ ὁμοιοὶ του ὅταν ἐτοιμάζονται νὰ

⁴⁰⁶ Ο **Giuseppe Mazzini** (22 Ἰουνίου 1805 – 10 Μαρτίου 1872) ἦταν δημοσιογράφος καὶ ἀκτιβιστὴς γιὰ τὴν ἐνοποίηση τῆς Ἰταλίας (Risorgimento) καὶ ἡ ἀιχμὴ τοῦ δόρατος τοῦ ἰταλικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Οἱ προσπάθειές του βοήθησαν στὴ δημιουργία τῆς ανεξάρτητης καὶ ἐνοποιημένης Ἰταλίας στὴ θέση των πολλῶν χωριστῶν κρατῶν, σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποία κυριαρχοῦσαν ξένες δυνάμεις, που υπῆρχαν μέχρι τὸν 19ο αἰῶνα. Στις 28 Μαΐου 1834, ὁ Mazzini συνελήφθη καὶ μετακόμισε στὸ Παρίσι, ὅπου φυλακίστηκε ξανά στις 5 Ἰουλίου. Ἀπελευθερώθηκε μόνο ἀφοῦ υποσχέθηκε ὅτι θὰ μετακόμισε στὴν Ἀγγλία. Μαζὶ με μερικοὺς Ἰταλοὺς φίλους, μετακόμισε ἐκεῖ τὸ 1837 γιὰ νὰ ζήσει στὸ Λονδίνο σὲ πολὺ κακὲς οικονομικὲς συνθήκες.

τόσω σφοδρῶς ἔσεισε διὰ τῶν ὀδόντων τὸ θαυματουργὸν ἐκεῖνο δενδρύλλιον, ὥστε ἐκριζωθὲν ἔμεινεν εἰς τὸ βέβηλον αὐτοῦ στόμα ἀνηρημένον. Οἱ ἐρασταὶ βλέποντες ἀναρπαζόμενον τὸν βωμόν, πρὸ τοῦ ὁποίου προσήχοντο, ἠγέρθησαν μετὰ φρίκης προσηλοῦντες ἔντρομα βλέμματα ἐπὶ τοῦ ἱεροσύλου ὑποζυγίου καὶ ἔτι ἐντρομώτερα εἰς τὸ ἄφθονον αἶμα, τὸ ὁποῖον ἀπέσταζεν ἐκ τῆς ρίζης τοῦ φυτοῦ, ἐνῶ ἐκ τῆς ἀνοιχθείσης ὀπῆς ἠκούοντο στεναγμοὶ γοεροὶ ὡς οἱ τοῦ Πολυδώρου, ὅτε ἀπέσπα ὁ Αἰνεΐας τὰ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ βλαστήσαντα βέλη, ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν ἀντήχησε πένθιμος γυναικεία φωνή, τοιαῦτα εἰς τὸ λαίμαργον ζῶον καταρωμένη «Ἐκ τῆς καρδίας μου καὶ οὐχὶ ἐξ ἀναισθήτου κορμοῦ ῥέει τὸ αἶμα τοῦτο. Ἐπικατάρατος σὺ ὁ σπαράξας αὐτήν· θέλεις κύπτει ὑπὸ βαρὺ φορτίον καὶ τρώγει ξύλον πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου». Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὑπόκεινται οἱ ὄνοι εἰς διπλὴν ὡς οἱ Ἰουδαῖοι ἄράν. Ἀμφότεροι διεσπαρμένοι ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ὑβριζόμενοι, ῥαπιζόμενοι καὶ περιφρονούμενοι πληρόνουσι πλὴν τοῦ ἐπιβαρύναντος παντὸς ἡμᾶς προγονικὸν καὶ δευτέρου ἁμαρτήματος τὴν δίκην, οἱ μὲν τῆς θεοκτονίας, οἱ δὲ τῆς ἱεροσύλου λαίμαργίας.

Ὁ δὲ παραίτιος τῆς δευτέρας ταύτης πτώσεως ὄνος, δυστυχέστερος γενόμενος καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀδάμ, οὐδὲ να χωνεύση ἐπρόφθασε τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν, ἀλλὰ καταληφθεὶς ὑπὸ φοβερῶν σπασμῶν ἀπέδωκε εὐθύς τὸ πνεῦμα ὡς ὁ Ὀζας παρὰ τὴν κιβωτὸν τοῦ Ὑψίστου. Ἐκτοτε δὲ οἱ τυφλοὶ, χωλοὶ, δαιμονιζόμενοι καὶ παραλυτικοὶ τῆς Προβιγγίας, ὅσοι ἐθεραπεύοντο πρότερον ὑπὸ τοῦ δένδρου τῆς Μαγδαληνῆς, προσέρχονται κατ' ἔτος εἰς τὸ μέρος, ὅπου κείνται τὰ ἄταφα ὅσα τοῦ ἀφανίσαντος τὸ θαυματουργὸν αὐτῶν φάρμακον, καὶ ἐκεῖ μυρίας σωρεύουσι κατὰ τῆς μνήμης του κατάρας καὶ μυρίας ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν ἀπογόνων τοῦ πληγᾶς.

Οἱ δύο προσκυνηταί, τῶν ὁποίων αἱ τρίχες ἦσαν ὀρθαὶ ὑπὸ τῆς φρίκης, οἱ δὲ ὀδόντες συνεκρούοντο ὡς κροτάλια Ἰσπανῆς χορευτριάς, κατεκυλίσθησαν ἐκ τοῦ ὄρους ὀρμητικοὶ ὡς νιφοστιβάδες τῶν Πυρηναίων, οὐδ' ἔσταμάτησαν, μέχρις οὐ διέκριναν μακρόθεν τὰ γλαυκὰ ὕδατα τῆς Μεσογαίης. Ἀναπαυθέντες τότε ἐπὶ τίνας ὥρας ὑπὸ τὴν σκιὰν φηγοῦ ἐβάδισαν καὶ πάλιν δι' ὅλης τῆς νυκτός, τὸ δὲ πρωὶ εἰσηλθόν εἰς Τουλώνα, ἐναύλους ἔτι

κάνουν μια τρέλα, κούνησε τόσο δυνατά με τα δόντια του το θαυματουργό εκείνο δεντράκι, που ξεριζώθηκε και ἔμεινε κρεμασμένο στο βέβηλο στόμα του. Οἱ ἐραστῆς, βλέποντας να αρπάζεται ο βωμός μπροστά στον οποίο προσεύχονταν, σηκώθηκαν με φρίκη, καρφώνοντας ἔντρομα βλέμματα στο ἱερόσυλο υποζύγιο και ακόμα πιο ἔντρομα στο ἄφθονο αἶμα που ἔσταζε ἀπὸ τὴ ρίζα του φυτοῦ. Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πληγὴ ἀκούγονταν γοεροὶ στεναγμοί, σαν του Πολυδώρου ὅταν ο Αἰνεΐας του ἔβγαζε τα βέλη που φύτρωναν ἀπὸ το σώμα του, και ἀνάμεσά τους ἀκούστηκε πένθιμη γυναικεία φωνή που καταριόταν το λαίμαργο ζῶο ἔτσι: "Ἀπὸ τὴν καρδιά μου και ὄχι ἀπὸ ἄψυχο κορμό ῥέει αὐτὸ τὸ αἶμα." Καταραμένος εσύ που τὴν ἔσκισες! Θα σκύβεις κάτω ἀπὸ βαρὺ φορτίο και θα τρως ξύλο ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς σου." Ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα, οἱ γάιδαροι ὑπόκεινται σε διπλὴ κατάρα, ὅπως οἱ Ἰουδαῖοι. Και οἱ δύο, διασκορπισμένοι σε ὅλη τὴ γῆ, ὑβριζόμενοι, χτυπημένοι και περιφρονημένοι, πληρώνουν τὸ τίμημα, ὄχι μόνο τῆς προγονικῆς ἁμαρτίας που μας βαραίνει ὅλους, ἀλλὰ και μίας δευτέρης οἱ μὲν για τὴ θεοκτονία, και οἱ δε για τὴν ἱερόσυλη λαίμαργία.

Ὁ δε ἔνοχος αὐτῆς τῆς δευτέρης πτώσης γάιδαρος, πιο ἄτυχος και ἀπὸ τον ἴδιο τον Ἀδάμ, δεν πρόλαβε καν να χωνέψει τον ἀπαγορευμένο καρπὸ, ἀλλὰ παθαίνοντας φρικτοὺς σπασμούς και ἀφησε ἀμέσως τὸ πνεῦμα του, ὅπως ο Ὀζας δίπλα στην Κιβωτὸ του Ὑψίστου. Ἀπὸ τότε, οἱ τυφλοὶ, οἱ κουτσοί, οἱ δαιμονισμένοι και οἱ παραλυτικοὶ τῆς Προβιγγίας, ὅσοι θεραπεύονταν παλιὰ ἀπὸ τὸ δέντρο τῆς Μαγδαληνῆς, ἐρχονται κάθε χρόνο στο μέρος ὅπου βρῖσκονται τὰ ἄταφα ὅσα αὐτοῦ που ἐξαφάνισε τὸ θαυματουργὸ τους φάρμακο, και ἐκεῖ σωρεύουν κατάρες κατὰ τῆς μνήμης του και ἀμέτρητες ξυλιές στην ράχη των ἀπογόνων του.

Οἱ δύο προσκυνητῆς, με τὶς τρίχες ὀρθιες ἀπὸ τον τρόμο και τὰ δόντια να τρίζουν σαν κροτάλια Ἰσπανίδας χορευτριάς, κύλησαν ἀπὸ τὸ βουνὸ ὀρμητικοὶ σαν χιονοστιβάδες των Πυρηναίων, και δεν σταμάτησαν μέχρι που διέκριναν ἀπὸ μακριὰ τὰ γαλαζοπράσινα νερά τῆς Μεσογαίης. Ξεκουράστηκαν για λίγες ὥρες στη σκιά μίας βελανιδιάς και περπάτησαν ξανά ὅλη τὴ νύχτα. Το

έχοντες εἰς τὰ ὄτα τῆς Μαγδαληνῆς τὴν ὄνοκτόνον ἀράν καὶ τοῦ δυστυχοῦς ὑποζυγίου τῶν τοῦς ἐπιθανατίους ὄγκηθμούς.

Ὁ λιμὴν τῆς Τουλώνας ἦτο ἔρημος πλὴν μόνης ἐνετικής τινος τριήρεως, ἣτις μετακομίσασα ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Ἐνετίαν τὸ σῶμα καὶ τὸ ιδίόχειρον Εὐαγγέλιον τοῦ Ἀγ. Μάρκου, ἔπλευσεν ἔπειτα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Προβηγγίας πρὸς ἀγορὰν ἀνδραπόδων, μελλόντων ν' ἀνταλλαγῶσιν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ανατολῆς ἀντὶ λιβάνου, βάμβακος καὶ ἀγίων λειψάνων. Οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι ἦσαν ὁ χρυσοῦς τῆς σωματεμπορίας αἰὼν. Ἐνετοί, Ἀμαλφίται, Πισανοὶ καὶ Γενουήνσιοι περιέτρεχον ὡς καρχαρίαί τὴν Μεσόγειον, ἀμιλλώμενοι τὶς πρὸ τίνος περισσοτέρους ν' ἀγοράσῃ ἀνθρώπους παρὰ τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ ληστῶν, οἵτινες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου ἐλυμαίνοντο τὴν Γαλατίαν καὶ Ἰταλίαν, μετερχόμενοι τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἐλευθέρως καὶ ἀνενοχλήτως ὡς σήμερον ἐν Ἀττικῇ.

Ἄλλ' ἐκεῖνοι τουλάχιστον ἀντὶ να ληστεύωσι καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀκόμη, ζητοῦντες λύτρα, ἤναπτον πυρὰν παρὰ τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης, ἵνα εἰδοποιήσωσι τοὺς παραπλέοντας ἀγοραστάς, εἰς οὓς ἐπῶλουν αὐθημερὸν τὸν αἰχμάλωτον, ὠφελοῦντες μᾶλλον ἀντὶ να βλάπτωσι τοῦ κληρονόμου. Οἱ ἱερεῖς ἀνεθεμάτιζον μὲν ἐνίοτε τοὺς μετερχομένους τὸ τοιοῦτον ἐμπόριον, ἀλλὰ καὶ ἐδέχοντο παρ' αὐτῶν χρυσοκεντήτους στολάς, πολύτιμα ἀρώματα, λιθοστολίστους σταυρούς καὶ ἄλλα τῆς βιομηχανίας των προϊόντα, ὡς καταφέρονται καὶ σήμερον οἱ Ἄγγλοι μαυρόφιλοι κατὰ τῆς δουλείας, ἀναμιγνύοντες εἰς τὸ τέιον αὐτῶν σάκχαριν καὶ ῥόμι, τὸν ἰδρῶτα καὶ τὸ αἷμα τῶν μαύρων. Κακαὶ δὲ τίνες γλώσσαι διεθρῦλουν μάλιστα ὅτι πολλοὶ τῶν ἀξιοματικῶν τῆς παπικῆς αὐλῆς, ἐν οἷς καὶ ὁ μέγας κηριμονάριος, ἦτοι αὐλάρχης, συνέδεον μυστικὰς μετὰ τῶν ἀρρηληστῶν σχέσεις, συντείνουσας εἰς πλουτισμὸν καὶ διακόσμησιν τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ πλοῖον ἦτο ἔτοιμον πρὸς ἀπόπλουν, εἰς δὲ τὴν παραλίαν εὐρίσκετο προσδεμένον ἀκάτιον, ἀναμένον τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πλοιάρχου, πορευθέντος εἰς ἀντάμωσιν τοῦ ἀνταποκριτοῦ αὐτοῦ Ἰουδαίου, ἵνα συμπληρώσῃ τὸ φορτίον. Μετ' οὐ πολὺ ἐφάνη ὁ τίμιος οὗτος θαλασσινὸς

πρωί, μπήκαν στην Τουλόν⁴⁰⁷, ἔχοντας ἀκόμα στα αὐτιά τους τὴν γαϊδουροκτόνο κατάρα τῆς Μαγδαληνῆς καὶ τα ἐπιθανάτια γκαρίσματα τοῦ ἀτυχοῦ υποζυγίου.

Το λιμάνι τῆς Τουλώνας ἦταν ἔρημο, ἐκτός ἀπὸ μια βενετσιάνικη τριήρη που μετέφερε ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια στὴ Βενετία τὸ σῶμα καὶ τὸ ιδίόχειρο Εὐαγγέλιο τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Στὴ συνέχεια, ἐπλευσε στὶς ἀκτὲς τῆς Προβηγγίας γιὰ νὰ ἀγοράσει σκλάβους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀνταλλάσσονταν στὰ λιμάνια τῆς Ανατολῆς με λιβάνι, βαμβάκι καὶ ιερὰ λείψανα. Εκείνα τὰ χρόνια ἦταν ὁ χρυσοῦς αἰὼνας τῆς σωματεμπορίας Βενετοί, Ἀμαλφιτανοί, Πιζανοί καὶ Γενοβέζοι περιφέρονταν σαν καρχαρίες στὴ Μεσόγειο, ἀνταγωνιζόμενοι ποῖος θὰ ἀγοράσει περισσότερους ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς πολέμαρχους καὶ τοὺς ληστές οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Καρόλου, λυμαίνονταν τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰταλία, ασκώντας τὸ ἐπάγγελμά τους ἐλεύθερα καὶ ἀνενόητα, ὅπως κάνουν ἀκόμα καὶ σήμερον στὴν Ἀττικῇ.

Ἀλλὰ τουλάχιστον αὐτοί, ἀντὶ νὰ ληστεύουν καὶ τοὺς συγγενεῖς τοὺς ζητώντας λύτρα, ἀναβὰν φωτιές στὴν ἀκτὴ γιὰ νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς περαστικούς ἀγοραστὲς, στους ὁποῖους πουλοῦσαν τὸν αἰχμάλωτο τὴν ἴδια μέρα, περισσότερο ὠφελώντας παρὰ βλάπτοντας τοὺς κληρονόμους. Οἱ ἱερεῖς, μερικὲς φορὲς, ἀφόριζαν ὅσους ἀσκούσαν αὐτὸ τὸ ἐμπόριο, ἀλλὰ δέχονταν ἀπὸ ἐκείνους χρυσοκεντήτα ἀμφία, πολύτιμα ἀρώματα, σταυρούς με πολύτιμους λίθους καὶ ἄλλα προϊόντα τῆς βιομηχανίας τους, ὅπως κατηγοροῦν καὶ σήμερον οἱ Ἄγγλοι υποστηρικτὲς των μαύρων τὴ δουλεία, ἀνακατεύοντας στὸ τσάι τους, ζάχαρη καὶ ρόμι, τὸν ἰδρῶτα καὶ τὸ αἷμα των μαύρων. Καὶ κάποιες κακὲς γλώσσες ψιθύριζαν μάλιστα ὅτι πολλοὶ ἀξιοματοῦχοι τῆς παπικῆς αὐλῆς, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ὁ μέγας κηριμονάριος, δηλαδὴ ὁ αὐλάρχης, διατηροῦσαν μυστικὲς σχέσεις με τοὺς ληστές, με σκοπὸ τὸν πλουτισμὸ καὶ τὴν διακόσμησιν τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ πλοῖο ἦταν ἔτοιμο γιὰ ἀπόπλου. Στὴν ἀκτὴ περίμενε δεμένο ἓνα μικρὸ καραβάκι, ἔτοιμο νὰ υποδεχτεῖ τὴν ἐπιστροφή του πλοιάρχου ὁ ὁποῖος εἶχε πάει νὰ συναντήσῃ τὸν συνεργάτη του, ἓναν Εβραῖο, γιὰ νὰ συμπληρώσουν τὸ φορτίο. Λίγο ἀργότερα, φάνηκε ὁ τίμιος αὐτὸς θαλασσινός,

⁴⁰⁷ Ἡ **Τουλόν ἢ Τουλώνη** (γαλλ. Toulon) εἶναι πόλη στὴ μεσογειακὴ ἀκτὴ τῆς Γαλλίας καὶ πρωτεύουσα τοῦ διαμερίσματος Βαρ (Var), στὴ διοικητικὴ περιφέρεια των Προβηγκιανῶν Ἀλπεων-Κυανῆς Ἀκτῆς. Βρίσκεται 70 χιλιόμετρα ἀνατολικά-νοτιοανατολικά τῆς Μασσαλίας.

ἀκολουθούμενος ὑπὸ οὐκτῶ ναυτῶν, κρατούντων μάστιγα ἐν τῇ δεξιᾷ, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς σχοινίον, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἄκραν ἦσαν δεδεμένοι ἀνὰ δύο ὡς τρυγόνες εἰς τὴν ἀγορᾶν οἱ νεωστὶ ἀγορασθέντες δούλοι δεκαεὶς τὸν ἀριθμὸν, ἔννεα ἄνθρωποι καὶ ἑπτὰ γυναῖκες· εἶπον δὲ ἄνθρωποι καὶ οὐχὶ ἄνδρες, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡμφισβητεῖτο ἀκόμη ἂν ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος αἱ γυναῖκες, οἱ δὲ ἀρνούμενοι αὐταῖς τὴν ἀνθρωπότητα ἐπρότεινον τοὺς τραγικούς αὐτῶν ἔρωτας ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τοὺς ἵππικούς ἐν Θεσσαλίᾳ, τὴν γνώμην τοῦ Ἀριστοτέλους, τὴν κακίαν τῶν, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀριστοξένου, ἣτις εἶχε πόδας ὄνου, καὶ τὸ ἐδάφιον τοῦ Τωβίτ. Ὁ πλοίαρχος ἦτο Ῥαγουζαῖος, ἀλιεὺς καὶ εἰδωλόατρος κατὰ τὴν νεότητά του, ὅστις μνηθεὶς τῆς πίστεως τὰ μυστήρια ἠθέλησε να μιμηθῆ τὸν Ἀπόστολον, γενόμενος ὡς ἐκεῖνος ἀλιεὺς ἀνθρώπων, οὗς ἠγγίστρωνε καὶ ἐπῶλε ὡς πρότερον τοὺς ἰχθύας. Παρατηρήσας τοὺς δύο ἔραστὰς, οἵτινες περιεσφιγμένοι εἰς τὰ ῥάσα τῶν ἐκάθητον μελαγχολικοὶ ὡς ναυαγοὶ ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς ἀποβάθρας, ἐσκέφθη ὅτι καλὸν ἦθελεν εἶναι να παραλάβῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου τοὺς

ἀκολουθούμενος ἀπὸ οὐκτῶ ναύτες. Στὸ δεξιὸν χεῖρ κρατοῦσαν μάστιγιον καὶ στὸ ἀριστερὸν ἓνα σχοινί, ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ ὁποίου ἦταν δεμένοι ἀνὰ δύο, σαν τρυγόνια στὴν ἀγορᾶ, δεκαεὶς δούλοι που εἶχαν ἀγοραστεῖ πρόσφατα: ἔννεα ἄνθρωποι καὶ ἑπτὰ γυναῖκες. Λέω "ἄνθρωποι" καὶ ὄχι "ἄνδρες", γιατί ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἀμφισβητεῖτο ἀκόμα αν οἱ γυναῖκες ἀνήκαν στὸ ἀνθρώπινο γένος. Ἐκεῖνοι που ἀρνοῦνταν στὶς γυναῖκες τὴν ἀνθρωπιά, επικαλοῦνταν τοὺς τραγικούς ἔρωτές τους στὴν Αἰγύπτο⁴⁰⁸ καὶ τοὺς ἵππικούς στὴ Θεσσαλία⁴⁰⁹, τὴ γνώμη τοῦ Ἀριστοτέλη⁴¹⁰, τὴν κακία τους, τὴν κόρη τοῦ Ἀριστοξένου που εἶχε πόδια γαϊδάρου, καὶ τὸ χωρίο ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Τωβίτ⁴¹¹. Ὁ πλοίαρχος ἦταν Ῥαγουσαῖος, ψαράς καὶ εἰδωλόατρος στα νιάτα του. Ἀφοῦ μνηθῆκε στα μυστήρια τῆς πίστεως, θέλησε να μιμηθῆ τὸν Ἀπόστολο, καὶ να γίνεῖ ὅπως ἐκεῖνος ψαράς ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἀγκίστρωνε καὶ πουλοῦσε ὅπως παλιότερα τα ψάρια. Παρατηρώντας τοὺς δύο ἔραστές, που σφιχταγκαλιασμένοι στα ῥάσα τους κάθονταν μελαγχολικοὶ σαν ναυαγοὶ στα σκαλοπάτια τῆς ἀποβάθρας, σκέφτηκε ὅτι θα ἦταν καλὸ να πάρει στὸ πλοῖο τοὺς δύο ἐκείνους οπαδοὺς τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου για να βοηθούν τὸν δῆμιον στὴ

⁴⁰⁸ Δες σχόλιο 2

⁴⁰⁹ Οἱ "ἵππικοὶ ἔρωτες" τῶν Θεσσαλῶν γυναικῶν ἀναφέρονται πιθανότατα στους Κενταύρους καὶ τις περιπέτειές τους στὴν περιοχή. Ὡς γνωστόν, οἱ Κένταυροι ἦταν, χαρακτηριστικὰ, βίαια καὶ ἀγρία πλάσματα, με τάση να παρασύρουν (δηλαδή να ἀπαγάγουν καὶ να βιάζουν) γυναῖκες. Ἡ μάχη μεταξύ Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν, για παράδειγμα. Οἱ Κένταυροι προσκλήθηκαν, ἀπὸ τοὺς (θητούς) Λάπιθες, στὸ γάμο τοῦ Περιθούου καὶ τῆς Ἴπποδάμειας (τὸ ὄνομά τῆς σημαίνει «αὐτὴ που δαμάζει ἄλογα»: ἵππος + δαμάζω). Ὑπάρχει ἐπίσης μιὰ ἀκόμη "ἵππική" σύνδεση καὶ με τὸν σύζυγό τῆς, τὸν βασιλιά Περιθούου καθὼς ὁ Ζεὺς, πήρε τὴ μορφή ενός ἐπιβήτορα για να συνευρεθῆ με τὴ μητέρα του, Δία (Θηλ.). Μὴ συνηθισμένοι να πίνουν κρασί, οἱ Κένταυροι μέθυσαν καὶ προσπάθησαν να βιάσουν ὅλες τις γυναῖκες, συμπεριλαμβανομένης τῆς Ἴπποδάμειας. Οἱ Λάπιθες ἀντιστάθηκαν, βοηθούμενοι σύμφωνα με ὀρισμένες ἀναφορές καὶ ἀπὸ τὸν Θησέα — που βρέθηκε βολικὰ στὴν περιοχή— καὶ τιμώρησαν αὐτὴ τὴν προσβολή. Αὐτὴ ἡ «Κένταυρομαχία» ἦταν ἓνα πολὺ δημοφιλές θέμα για τὴν τέχνη στὸν κλασσικὸ κόσμο, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀναγέννηση.

⁴¹⁰ Οἱ ἀπόψεις τοῦ Ἀριστοτέλη για τις γυναῖκες ἐπηρέασαν μεταγενέστερους δυτικούς ἀλλὰ καὶ ἀραβες διανοητές οἱ ὁποῖοι θεώρησαν τὸν Ἀριστοτέλη αὐθεντία μέχρι τα τέλη τοῦ Μεσαίωνα, ἐπηρεάζοντας με αὐτὸν τὸν τρόπο τὴν ἱστορία τῶν γυναικῶν ἀλλὰ καὶ τις προκαταλήψεις σε βάρος τους. Στα «Πολιτικά» ὁ Ἀριστοτέλης τις θεωροῦσε ὑποτελεῖς στους ἀντρες ἀλλὰ ἀνώτερες ἀπὸ τοὺς δούλους καὶ χωρὶς ἐξουσία. Ἀνάμεσα στις διαφορές που, κατὰ τὴ γνώμη του, εἶχαν οἱ γυναῖκες ἀπὸ τοὺς ἀντρες ἦταν ὅτι ἐκεῖνες ἦταν πιο συναισθηματικές, πιο συμπονετικές, πιο παραπονιάρες καὶ πιο πονηρές.

⁴¹¹ Ὁ Τωβίτ ἦταν ἓνα πρόσωπο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, πιστὸς στὸ θεὸ καὶ γεναιόφρων. Ἐξ αἰτίας τῆς καλοσύνης του περιήλθε σε μεγάλη φτώχεια, ὥστε να ἀναγκαστῆ ἡ γυναῖκα του να ἐργάζεται ἐξῆς ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς. Ὁ Τωβίτ ὑπομένει καὶ τὴ συμφορὰ αὐτὴ παρά τὸν πειρασμὸ τῆς γυναῖκας του, ἡ ὁποία τὸν κοροΐδευε για τὴ φτώχεια του παρ' ὅλη τὴν ευσέβειά του. Στὸ παρακάτω χωρίο φαίνεται ἡ "ἐκνευριστικὴ" τῆς συμπεριφορὰ:

Καὶ ἡ γυνὴ μου Ἄννα ἠριθεύετο ἐν τοῖς γυναικείοις· καὶ ἀπέστειλε τοῖς κυρίοις, καὶ ἀπέδωκεν αὐτῇ καὶ αὐτοὶ τὸν μισθὸν προσδόντες καὶ ἔριφον. Ὅτε δὲ ἦλθε πρὸς μέ, ἤρξατο κράζειν· καὶ εἶπα αὐτῇ· πόθεν τὸ ἔριφον; μὴ κλεψιμαῖόν ἐστιν; ἀπόδος αὐτὸ τοῖς κυρίοις· οὐ γὰρ θεμιτὸν ἐστὶ φαγεῖν κλεψιμαῖον. Ἡ δὲ εἶπε· δῶρον δέδοται μοι ἐπὶ τῷ μισθῷ. Καὶ οὐκ ἐπίστευσον αὐτῇ καὶ ἔλεγον ἀποδιδόναι αὐτὸ τοῖς κυρίοις καὶ ἠρυθρίων πρὸς αὐτὴν· ἡ δὲ ἀποκριθεῖσα εἶπέ μοι· ποῦ εἰσὶν αἱ ἐλεημοσύνας σου καὶ αἱ δικαιοσύνας σου; ἰδοὺ γνωστὰ πάντα μετὰ σου.

Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ ἡ γυναῖκα μου ἡ Ἄννα ἔκανε τις γυναικείες δουλειές· ἔστειλε ὁ, τι ἔφτιαχνε σ' ἐκείνους που τῆς παρήγγελλαν κι ἐκεῖνοι τῆς ἔδιναν τὴν ἀμοιβή τῆς, προσθέτοντας κι ἓνα κατσίκι. Ὅταν γύρισε στὸ σπίτι καὶ τὸ κατσίκι ἀρχισε να βελάζει, τῆς εἶπα: «Ποῦ βρέθηκε τὸ κατσίκι; Μήπως εἶναι κλεμμένο; Δῶσ' το σ' ἐκείνους που τοὺς ἀνήκει, γιατί δεν εἶναι σωστὸ να φάμε κάτι κλεμμένο». Ἐκείνη ἀπάντησε: «Μου τὸ 'δωσαν δῶρο πέρα ἀπὸ τὴν ἀμοιβή μου». Ἐγὼ δεν τὴν πίστευα καὶ κόκκινος ἀπ' τὸ θυμὸ τῆς φώναξα να δώσει τὸ κατσίκι σ' αὐτοὺς που τοὺς ἀνήκει. Αὐτὴ τότε μου ἀπάντησε: «Κι ἐσὺ τι κέρδισες με τὶς ἐλεημοσύνες σου καὶ τὰ καλὰ σου ἔργα; Τα εἶδαμε τ' ἀποτελέσματα!»

δύο εκείνους ὁπαδοὺς τοῦ Ἀγ. Βενεδίκτου, ἵνα βοηθῶσι τὸν δῆμιον εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εὐταξίας μεταξύ τῶν δεσμιῶν, ἀπειλοῦντες εἰς τοὺς μεμψιμοιροῦντας τὰς φλόγας τῆς Κολάσεως ὡς ἐκεῖνος τὴν ἀγχόνην.

Ὁ πολῦπειρος ἐκεῖνος ναύτης ἦτο συγχρόνως καὶ βαθύς πολιτικός, ἐννοήσας, ὡς οἱ τότε βασιλεῖς, ὅτι διὰ μόνον τῶν ἱερέων καὶ δημίων καθίστανται οἱ ἄνθρωποι εὐάγωγος ἀγέλη, προσφέρονσα εὐπειθῆ ράχιν εἰς τὴν κουράν. Οἱ δυστυχεῖς νεανίσκοι γευθέντες πασῶν τῶν πικριῶν, ὅσαι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς βλασάνουσιν, ἐδέχθησαν προθύμως τοῦ ἀνδροκαπήλου τὰς προτάσεις, ἐλπίζοντες να εὕρωσι τέλος ἀνάπαυσιν μεταξύ τῶν κυμάτων ὡς ὁ Νῶε ἐν τῇ Κιβωτῷ, εἰς ἣν οὐδὲν πονηρὸν ἐπετράπη να εἰσέλθῃ πλὴν μόνων τῶν τίγρεων, ὄφρων, σκορπίων καὶ τῶν φθειρῶν, ὅσαι εὐρέθησαν εἰς τοῦ Πατριάρχου τὴν γενειάδα. Ἐν τούτοις αἱ κῶπαι ἔσχιζον τὸ κύμα καὶ μετ' οὐ πολὺ ναῦται, ἀνδράποδα, πλοίαρχοι καὶ μοναχοὶ ἐπάτουν τὰς σανίδας τοῦ Ἀγ. Πορκαρίου, διότι τοιοῦτον ἔφερεν ὄνομα τὸ εὐσεβὲς ἐκεῖνο σκάφος.

Οἱ ἔραστοι ἐκάθισαν ἐπὶ σωροῦ σχοινίων παρὰ τὴν πρῶραν θεωροῦντες τὰ φεύγοντα παράλια τῆς χλοερᾶς Προβηγίας. Ἡ ζηλεία εἶχεν ἀναζωπυρήσει τὸν ἔρωτα τῆς Ἰωάννας, αἱ δὲ ἰδιοτροπίαι αὐτῆς τὸν του Φρουμεντίου· ὥστε συνεσφίγγοντο πρὸς ἀλλήλους, ἀπολαύοντες τῶν ἡδονῶν τῆς συμφιλίσεως καὶ μυρία πλάττοντες σχέδια περὶ τοῦ μέλλοντος βίου. Τὸ πλοῖον ἔμελλε να πλεύσῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐσκόπουν ν' ἀποβῶσιν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκεῖ μεταξύ τῶν στηλῶν τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν δαφνῶν τοῦ Ἰλισσοῦ να πλέξωσι τὴν νέαν φωλεὰν των. Ὁ θετὸς πατήρ τῆς Ἰωάννας καταγόμενος, ὡς εἶπομεν, ἐξ Ἑλλήνων εἶχε διδάξει τῆς συζύγου του τὴν θυγατέρα τῶν προγόνων αὐτοῦ τὴν γλώσσαν καὶ ἱστορίαν, ὥστε οἱ μικροὶ πόδες τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος ἀνεσκίρτων ὑπὸ τῆς χαρᾶς, μέλλοντες μετ' ὀλίγον να πατήσωσι τὸ χῶμα, ὅπερ ἐκάλυπτε τοῦ Περικλέους καὶ τῆς Ἀσπασίας τὴν κόνιν, τὸ δὲ ὑποτιθέμενον αὐτῆς ἑλληνικὸν αἶμα ἀνέβραζεν εἰς τὰ φλέβας τῆς ὡς τὸ ὕδωρ τοῦ Ἰορδάνου, ὅτε ἐβυθίσθη ἐν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῦ Σωτήρος. Ἐν τούτοις τὸ πλοῖον παρέπλεεν ἤδη τὰς μωσχοβόλους ἀκτὰς τῆς Ἀγ. Μαργαρίτας. Ἡ ἡμέρα ἦτο ὑπόθερμος, ὁ ἥλιος ἔλαμπεν ὀπισθεν νεφῶν γαλακτοχρόων, ὡς τὸ πρόσωπον νέας Τουρκίσσης ὑπὸ τὰς πτυχὰς τοῦ γιασμακίου, ἢ θάλασσα ἐκοιμάτο ὡς ἐπίσκοπος μετὰ τὸ γεῦμα

διατήρησι τῆς τάξης ἀνάμεσα στους αἰχμαλώτους, ἀπειλώντας τους διαμαρτυρούμενους με τις φλόγες τῆς κόλασης ὅπως ἐκεῖνος με τὴν ἀγχόνη.

Εκεῖνος ὁ πολῦπειρος ναυτικός ἦταν ταυτόχρονα καὶ βαθύς πολιτικός, καταλαβαίνοντας, ὅπως οἱ βασιλεῖς τῆς ἐποχῆς, ὅτι μόνον με τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς δημίους οἱ ἄνθρωποι γίνονται υπάκουο κοπάδι, προσφέροντας με ευπείθεια τὴ ράχη τοὺς για κούρεμα. Οἱ δυστυχισμένοι νεαροί, ἀφού γεύτηκαν ὅλες τις πίκρες που φυτρώνουν στη στεριά, δέχτηκαν πρόθυμα τὶς προτάσεις τοῦ δουλεμπόρου. Ἐλπίζαν να βρουν ἐπιτέλους ἀνάπαυση μέσα στα κύματα, σαν τὸν Νῶε στην Κιβωτό, στην οποία δεν ἐπιτράπηκε να μπει τίποτα κακό, ἐκτός ἀπό τίγρεις, φίδια, σκορπιούς καὶ ὄσες ψεῖρες βρέθηκαν στα γένια τοῦ Πατριάρχου. Στο μεταξύ, τα κουπιά ἐσκιζαν τὸ κύμα καὶ σε λίγο ναῦτες, δούλοι, πλοίαρχοι καὶ μοναχοὶ πατούσαν τα σανίδια τοῦ Ἀγίου Πορκαρίου, διότι ἐτσι λεγόταν ἐκεῖνο τὸ εὐσεβὲς πλοῖο.

Οἱ ἐραστὲς κάθισαν πάνω σε ἕνα σωρὸ σχοινιά στην πλώρη, χαζεύοντας τα παράλια τῆς πράσινης Προβηγίας που φαίνονταν να φεύγουν. Ἡ ζήλια εἶχε ἀναζωπυρῶσει τὸν ἔρωτα τῆς Ἰωάννας καὶ οἱ ἰδιοτροπίες τῆς του Φρουμεντίου. Ἐτσι, σφιχταγκάλιαζε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο, ἀπολαμβάνοντας τὶς χαρὲς τῆς συμφιλίσεως καὶ πλάθοντας ἀπειρα σχέδια για τὴ μελλοντική τους ζωὴ. Τὸ πλοῖο ἐπρόκειτο να πλεύσει στην Ἀλεξάνδρεια, ἀλλὰ ἐκεῖνοι σκόπευαν να ἀποβιβαστοῦν στην Ἀθήνα καὶ ἐκεῖ, ἀνάμεσα στους κίονες τοῦ Παρθενῶνα καὶ τὶς δάφνες τοῦ Ἰλισσοῦ, να χτίσουν τὴ νέα φωλιά τους. Ὁ θετὸς πατέρας τῆς Ἰωάννας, καταγόμενος, ὅπως εἶπαμε, ἀπὸ Ἑλλήνες, εἶχε διδάξει στην κόρη τῆς συζύγου του τὴν γλώσσα καὶ τὴν ἱστορία των προγόνων του. Ἐτσι, τα μικρὰ πόδια τῆς ἡρωίδας μας χοροπηδούσαν ἀπὸ τὴ χαρὰ, καθὼς σκεφτόταν ὅτι σύντομα θα πατούσαν τὸ χῶμα που κάλυπτε τὴ στάχτη τοῦ Περικλή καὶ τῆς Ἀσπασίας. Τὸ ὑποτιθέμενο ἑλληνικὸ αἶμα τῆς ἐβραζε στις φλέβες τῆς, ὅπως τὸ νερό τοῦ Ἰορδάνη ὅταν βυθίστηκε σε αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Σωτήρα. Στο μεταξύ, τὸ πλοῖο προσπερνούσε πλέον μωσχομυρισμένες ἀκτὲς τῆς Ἀγίας Μαργαρίτας. Ἡ μέρα ἦταν ζεστή, ὁ ἥλιος ἔλαμπε πίσω ἀπὸ τα ἀσπρουδερά σύννεφα, ὅπως τὸ πρόσωπο μίας νέας Τουρκάλας πίσω ἀπὸ τὶς δίπλες του φερετζέ. Ἡ θάλασσα κοιμόταν σαν ἐπίσκοπος μετὰ τὸ γεῦμα καὶ λευκοὶ γερανοὶ ταξίδευαν κι

καὶ λευκοὶ γέρανοι ἐταξειδεύουν κακεῖνοι εἰς τὸν οὐρανόν. Οὐδὲν γλυκύτερον, ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι τοιοῦτος, ἢ να εὐρίσκεται τις ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ὠκυπόρου νηός, περιμένων μετὰ τὸ πρόγευμα τοῦ γεύματος τὴν ὥραν, στηρίζων τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς ἐρωμένης του καὶ μετ' ἐκείνης θαυμάζων τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς καὶ τῶν ὑδάτων τὰς καλλονάς. Ὁ στόμαχος καὶ ἡ καρδιά πρέπει να ἦναι εὐχαριστημένα, ἵνα ἡδυνώμεθα θαυμάζοντας τὴν φύσιν· ἄλλως ὁ ἥλιος φαίνεται ἡμῖν, ἐμοὶ τουλάχιστον, μηχανὴ πρὸς ὠρίμανσιν τῶν πεπόνων, ἡ σελήνη φανάριον τῶν κλεπτῶν, τὰ δένδρα καύσιμος ὕλη, ἡ θάλασσα ἀλμυρὸν ῥευστὸν καὶ ἡ ζωὴ ἀνούσιος ὡς νερόβραστος κολοκύνθη.

Μετὰ τριήμερον πλοῦν προσωρμίσθη τὸ πλοῖον εἰς τὸν λιμένα τῆς Αλερίας, πρωτευούσης τῆς νήσου Κύρνου, ὅπου ἀπέβη τὸ πλήρωμα, ἵνα ὑδρεύσῃ, συναπέβησαν δὲ καὶ οἱ μοναχοί, ἵνα πορευθῶσιν εἰς προσκύνησιν τῶν ἐν τῇ νήσῳ πανσέπτων καὶ καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην ὀνομαστῶν λειψάνων· καθότι ἐκεῖ φυλάττεται ἡ ράβδος τοῦ Μωϋσέως, βῶλοί τινες τῆς γῆς, δι' ἧς ἐπλάσθη ὁ Ἀδάμ, ἡ πλευρὰ τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, φιάλη περιέχουσα σταγόνας τινὰς γάλακτος τῆς Θεοτόκου, τεμάχιον πανίου ὑπὸ τῶν ἁγίων αὐτῆς χειρῶν ἐξυφασμένον καὶ ἄλλαι τινὲς οὐχ ἡττον ἱεραὶ καὶ πρωτότυποι ἀρχαιότητες, τὰς ὁποίας ἔτι καὶ σήμερον δύναται να προσκυνῆσῃ ὁ εὐσεβὴς περιηγητής. Τὴν ἐπιούσαν, πνεύσαντος σφοδρότερον τοῦ ἀνέμου, ὑπερέβησαν τὴν νῆσον Σαρδώ, τὴν κατὰ τοὺς ποιητὰς περίφημον διὰ τοὺς τυροὺς τῆς καὶ τὴν ἀπιστίαν τῶν κατοίκων, τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν καταπεσόντος αὐτοῦ... Ἄλλ' ἐγὼ μέτριος ὢν κολυμβητὴς δεν δύναμαι να παρακολουθῆσω τὰ ἴχνη τοῦ φέροντος τὴν ἡρώϊδα μου πλοίου ὡς τὸ βῆμα τοῦ μακαρίτου ὄνου τῆς. Ἄλλως δὲ αἱ ναυτικαὶ περιγραφαί, τὰ κύματα, τὰ σχοινία, ἡ πίσσα καὶ τὰ ναυάγια, κατήντησαν τετριμμένα ὡς τὰ ὑποδήματα γραμματοκομιστοῦ, προξενούσαι ναυτίαν εἰς τὸν ἀναγνώστην, ὡς ἡ κίνησις τοῦ πλοίου εἰς τὸν θαλασσοπόρον, ἐκτὸς μόνον ἂν παρεισαχθῶσι χαριέντα τίνα ἐπεισόδια πείνης ἢ ἀνθρωποφαγίας. Διὸ παραπέμποντες τοὺς ὀρεγομένους πρὸς τιμωρίαν τῶν εἰς τὰς γαλακτώδεις περιγραφὰς τοῦ Π. Σούτσου, ἐν αἷς οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ποιητικὴ πνοὴ ταράσσει τὸν

σιγαλὸν αἰγιαλόν, γελῶντα γάλα ὄλον,

ἐκεῖνοι στον οὐρανό. Τίποτα δεν εἶναι πιο γλυκό, ὅταν ο καιρὸς εἶναι τέτοιος, ἀπὸ το να βρῖσκεσαι στο κατάστρωμα ἐνὸς γοργοτάξιδου πλοίου, περιμένοντας μετὰ το πρόγευμα, τὴν ὥρα τοῦ γεύματος, στηρίζοντας το κεφάλι σου στα γόνατα τῆς ἀγαπημένης του καὶ θαυμάζοντας μαζί τῆς τῆς ομορφιῆς του οὐρανοῦ, τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας. Το στομάχι καὶ ἡ καρδιά πρέπει να εἶναι εὐχαριστημένα για να μπορούμε να θαυμάζουμε τὴ φύση. Διαφορετικά, ὁ ἥλιος μας φαίνεται, τουλάχιστον σε μένα, σαν μηχανὴ που ωριμάζει τα πεπόνια, ἡ σελήνη φανάρι των κλεφτῶν, τα δέντρα καυσόξυλα, ἡ θάλασσα ἀλμυρὸ υγρὸ καὶ ἡ ζωὴ ἀνοστή σαν νερόβραστη κολοκύθα.

Μετὰ ἀπὸ τριήμερο ταξίδι, τὸ πλοῖο ἐρίξε ἀγκυρα στο λιμάνι τῆς Αλερίας, πρωτεύουσας τῆς Κορσικῆς. Εκεί, τὸ πλήρωμα ἀποβιβάστηκε για να πάρει νερό, ἐνὼ μαζί τους κατέβηκαν καὶ οἱ μοναχοί για να προσκυνήσουν τα πανάγια καὶ φημισμένα σε ὅλη τὴν οἰκουμένη λείψανα που φυλάσσονταν στο νησί. Εκεί βρῖσκεται ἡ ράβδος τοῦ Μωυσή, κάποιοι βῶλοι ἀπὸ το χῶμα ἀπὸ το ὁποῖο πλάστηκε ὁ Ἀδάμ, ἡ πλευρὰ τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, μια φιάλη με σταγόνες ἀπὸ το γάλα τῆς Θεοτόκου, ἓνα κομμάτι πανὶ υφασμένο ἀπὸ τα ἱερά τῆς χέρια, καὶ ἄλλα ὀχι λιγότερο ἱερά καὶ αυθεντικά κειμήλια, τα ὁποῖα ἀκόμη καὶ σήμερα μπορεῖ να προσκυνῆσει ὁ εὐσεβὴς περιηγητής. Τὴν ἐπόμενη μέρα, με τον ἀνεμο να φυσάει δυνατότερα, ἀφησαν πίσω τους τὴ Σαρδηνία, νησί φημισμένο για τα τυριά του καὶ τὴν ἀπιστία των κατοίκων του, σύμφωνα με τους ποιητές. Τὴν τρίτη μέρα που ὁ ἀέρας ἔπεσε... Ἀλλὰ ἐγώ, ὡς μέτριος κολυμβητής, δεν μπορῶ να ἀκολουθῆσω τα ἴχνη τοῦ πλοίου που κουβαλοῦσε τὴν ἡρώϊδα μου, ὅπως ἔκανα με το βῆμα τοῦ συχωρεμένου γαϊδουριού τῆς. Ἀλλωστε, οἱ ναυτικὲς περιγραφές, τα κύματα, τα σχοινία, ἡ πίσσα καὶ τα ναυάγια, ἔχουν πια ξεφτίσει τόσο, ὅσο καὶ τα παπούτσια των ταχυδρόμων, προκαλώντας ναυτία στον ἀναγνώστη, ὅπως ἡ κίνηση τοῦ πλοίου στον θαλασσοπόρο, ἐκτὸς καὶ ἀνδιανθίζεται ἡ ἀφήγηση με κάποια εὐχάριστα ἐπεισόδια πείνας ἢ ἀνθρωποφαγίας. Γι' αὐτό, παραπέμποντας αὐτοὺς τοὺς ἀρέσουν αὐτὰ τα πράγματα, για τιμωρία τους, στις γαλακτερές περιγραφές τοῦ Π. Σούτσου, ὅπου οὔτε ἡ ἐλάχιστη ποιητικὴ πνοὴ δεν ταράζει τον

σιγαλὸν αἰγιαλόν, γελῶντα γάλα ὄλον,

θέλομεν πληροφορήσει τοὺς λοιποὺς ἀναγνώστας, ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἥρωες χασμηθέντες, ἐμέσαντες, βαυκαληθέντες ὑπὸ τῶν κυμάτων καὶ ὅσα ἄλλα εἰς τοὺς ταξιδεύοντας συμβαίνουσι παθόντες, ἔφθασαν εὐτυχῶς μετὰ δέμηνον πλοῦν εἰς Κόρινθον, κακεὶ ἀποβάντες διηυθύνθησαν διὰ Μεγάρων εἰς Ἀθήνας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν νέου τινὸς Ἑλληνοῦ δούλου ὀνόματι Θεωνά, φιλοδωρηθέντος αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ πλοιάρχου.

Ὁ ἥλιος ἀνέτελλεν ὀπισθεν τοῦ Ὑμηττοῦ στυλπνὸς καὶ ἀνέφελος ὡς ὁ ὠριμάσας τὰ μήλα τῆς Ἐδέμ, ὅτε οἱ τρεῖς ὁδοιπόροι παραμείψαντες τὸ Ποικίλον εἰσήλθον εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀδριανοῦ. Πλήθος Ἀθηναίων συνέρρεον πανταχόθεν εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἵνα πανηγυρίσωσι τὴν «Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας» ἥτοι τῆς ἀναστηλώσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων· ὑπὸ τούτων φερόμενοι εἰσήλθον οἱ τρεῖς ὁδοιπόροι εἰς τὸ Θησεῖον, ὅπερ ἦτο χριστιανικὴ ἐκκλησία, ἀφιερωμένη τῷ Ἁγ. Γεωργίῳ. Ὁ χριστιανισμὸς κατέπνιξε τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ ἐν τούτοις τὸ ἄκακον τοῦτο θῦμα κατέστησε τὸν φονεὰ τοῦ γενικὸν κληρονόμον, κληροδοτήσαν αὐτῷ τοὺς ναοὺς, τὰς τελετάς, τὰς θυσίας, τοὺς μάντις, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ὄνειροκρίτας. Ταῦτα πάντα παραλαβόντες οἱ χριστιανοὶ μετεσημάτισαν ὁπωσοῦν πρὸς χρῆσιν των, ὡς οἱ λογοκλόποι τὰς ξένας ἰδέας, ὀνομάσαντες ἐκκλησίας τοὺς ναοὺς, τοὺς βωμοὺς θυσιαστήρια, τὰς πομπὰς λιτανείας καὶ τοὺς θεοὺς Ἁγίους. Ἁγ. Νικόλαον τὸν Ποσειδῶνα, τὸν Πάνα Ἁγ. Δημήτριον καὶ Ἀπολλῶνα τὸν Ἁγ. Ἡλίαν· ἀλλ' εἰς τούτους προσήρτησαν οἱ ἱερεῖς, ἵνα τοὺς καταστήσωσι σεβαστοτέρους, καὶ μακριὰν γενειάδα, ὡς αἱ προαγωγοὶ τῆς Ῥώμης ξανθὴν φενάκην εἰς τὰς ὑποτρόφους των, ἵνα ἐλκύωσι πλείονας πελάτας. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μιαιοῦ Θεοφίλου, ὅστις ἔκοπτε τὰς χεῖρας τῶν ζωγράφων καὶ ἤλειψε δι' ἀσβέστου τὰς ἁγίας εἰκόνας, ὡς αἱ τροφοὶ τοὺς μαστοὺς τῶν δι' ἀλόης, ἵνα ἀηδιάζωσιν αὐτοὺς τὰ θηλάζοντα βρέφη, οἱ δυστυχεῖς ἀνατολίται στερούμενοι ἀπὸ ἑνδεκα ἤδη ἐτῶν τὰς εἰκόνας ἠσθάνοντο ἐκ τῆς μακρᾶς ἐκείνης στερήσεως τὸν πρὸς αὐτὰς πόθον διπλασιασθέντα. Πανταχόθεν κατέβαινον ἐκ τῶν ὁρέων οἱ ὑπὸ τοῦ τυράννου προγραφέντες ὀρθόδοξοι μοναχοὶ καὶ ζωγράφοι· κατὰ τίνας μάλιστα ἁγιογράφους, οὐ μόνον οἱ ζῶντες συνέρρεον ἄθροοι εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν νεκρῶν μαρτύρων ἠγέρθησαν ἐκ τῶν μνημείων, ἵνα παρευρεθῶσιν εἰς τὴν

πληροφοροῦμε τοὺς υπόλοιπους ἀναγνώστες ὅτι οἱ ἥρωές μας, ἀφού χασμουρήθηκαν, ἔκαναν ἐμετό, νανουρίστηκαν ἀπὸ τὰ κύματα καὶ υπέστησαν ὅ, τι ἄλλο συμβαίνει σε ὅσους ταξιδεύουν, ἔφτασαν εὐτυχῶς στὴν Κόρινθο μετὰ ἀπὸ δέμηνο πλοῦ. Εκεί, ἀποβιάστηκαν καὶ κατευθύνθησαν πρὸς τὴν Ἀθήνα μέσω Μεγάρων, με ὁδηγὸ ἕναν νεαρὸ Ἑλληνα δούλο ὀνόματι Θεωνά, τὸν ὁποῖο τοὺς ἔκανε δῶρο ὁ πλοίαρχος.

Ὁ ἥλιος ἀνέτειλε πίσω ἀπὸ τὸν Ὑμηττό, λαμπερὸς καὶ χωρὶς σύννεφα, σαν ἐκείνον ποῦ ὠριμάζε τα μήλα τῆς Ἐδέμ, ὅταν οἱ τρεῖς ὁδοιπόροι, ἀφού ἀφησαν πίσω τοὺς τὸ Ποικίλον, μπήκαν στὴν πόλη τοῦ Ἀδριανοῦ. Πλήθος Ἀθηναίων συνέρρεε ἀπὸ παντοῦ στὶς ἐκκλησίες γιὰ νὰ πανηγυρίσουν τὴν "Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας", δηλαδὴ τὴν ἀναστήλωση τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Παρασυρόμενοι ἀπὸ αὐτοὺς, οἱ τρεῖς ὁδοιπόροι μπήκαν στὸ Θησεῖο, ποῦ τώρα ἦταν χριστιανικὴ ἐκκλησία ἀφιερωμένη στὸν Ἅγιο Γεώργιο. Ὁ Χριστιανισμὸς κατέπνιξε τὴν εἰδωλολατρεία, ἀλλὰ παράλληλα τὸ ἀθῶο αὐτὸ θῦμα, ἔκανε τὸν δολοφόνου τοῦ γενικὸ κληρονόμου, παραχωρώντας τοὺς ναοὺς, τὶς τελετές, τὶς θυσίες, τοὺς μάντις, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ὄνειροκρίτες. Ὅλα αὐτὰ τὰ υἱοθέτησαν οἱ Χριστιανοὶ καὶ τὰ μετέβαλαν πρὸς ὄφελός τους, ὅπως οἱ λογοκλόποι τὶς ξένες ἰδέες, ὀνομάζοντας ἐκκλησίες τοὺς ναοὺς, τοὺς βωμοὺς θυσιαστήρια, τὶς πομπές λιτανείες καὶ τοὺς θεοὺς Ἁγίους. Ἅγιο Νικόλαο τὸν Ποσειδῶνα, τὸν Πάνα Ἅγιο Δημήτριο καὶ τὸν Ἀπόλλωνα Ἅγιο Ἡλία. Σε αὐτοὺς ὅμως προσάρτησαν οἱ ἱερεῖς, γιὰ νὰ τοὺς κάνουν πιο σεβαστοὺς, καὶ μακριὰ γενειάδα, ὅπως οἱ προαγωγοὶ τῆς Ῥώμης ἔβαζαν μιὰ ξανθὴ περούκα στὶς προστατευόμενές τους, γιὰ νὰ προσελκύσουν περισσότερους πελάτες. Ἀλλὰ ας ἐπιστρέψουμε εἰς τὴν Ἀθήνα.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἀθλίου Θεοφίλου, ποῦ ἔκοβε τὰ χεῖρια τῶν ζωγράφων καὶ ἀλειψε με ἀσβέστη τὶς ἱερές εἰκόνας, ὅπως οἱ βυζάστρες βάζουν στὸ στήθος τοὺς ἀψιθιά, γιὰ νὰ ἀηδιάζουν τὰ μωρὰ ποῦ θηλάζουν, οἱ δυστυχισμένοι Ἀνατολίτες, στερημένοι γιὰ ἑντεκα χρόνια τὶς εἰκόνας, ἐνιωθαν τὸν πόθο τοὺς διπλασιασμένο ἀπὸ τὴ μακρὰ αὐτὴ στέρηση. Ἀπὸ παντοῦ κατέβαιναν ἀπὸ τὰ βουνὰ οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ζωγράφοι ποῦ εἶχαν προγραφεῖ ἀπὸ τὸν τύραννο. Μάλιστα, σύμφωνα με κάποιους ἁγιογράφους, ὄχι μόνο οἱ ζωντανοὶ ἐσπεύδαν ὀμαδικὰ στὶς ἐκκλησίες, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ νεκροὶ μάρτυρες σηκώθηκαν ἀπὸ τὰ μνημεῖα τοὺς γιὰ νὰ παρευρεθῶν σε ἐκείνη τὴ χαρούμενη τελετὴ, ὅπου

χαρμόσυνον ἐκείνην τελετήν, καθ' ἣν ὠμίλου οἱ εἰκόνες καὶ ἐσκίρτων οἱ ἄνθρακες ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἐν τοῖς θυμιατηρίοις. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγριώτατοι τῶν εἰκονοκλαστῶν μετετράπησαν αἴφνης εἰς θερμούς εἰκονολάτραις, ἅμα τὸν θεομίσητον Θεόφιλον διεδέχθη ἡ θεοδώρητος Θεοδώρα⁴¹². Οἱ γονεῖς ἐκόλλων τὰς τρίχας τῶν τέκνων τῶν εἰς τὰ εἰκονίσματα, οἱ μοναχοὶ προσέφερον αὐτοῖς τὴν κόμην τῶν θυσῖαν, αἱ δὲ γυναῖκες ἀποξέουσαι τὰ βαφὰς τῶν εἰκόνων ὡς αἱ πρόγονοι αὐτῶν τὸν φαλλὸν τοῦ Πριάπου ἀνεμίγνυον αὐτὰς ὡς ἐκείναι εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἔπινον· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἱερεῖς ἐτόλμησαν πολλάκις διὰ τοιούτων βαφῶν νὰ νοθεύσωσι τὸν ἱερὸν οἶνον τῆς μετουσίωσης.

Εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας, τὴν κλασικὴν ταύτην καθέδραν τῶν εἰδώλων, τοιοῦτος κατήντησεν ὁ ζῆλος τῶν πιστῶν, ὥστε ὁ ἐπίσκοπος ἠναγκάσθη νὰ σκεπάσῃ δι' ὑέλων τὰς εἰκόνας, ἵνα μὴ ἐξαλείφωνται ἐκ τῶν πολλῶν φιλημάτων, καταντῶσαι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὡχραὶ καὶ ἀφανεῖς, ὡς ἡ ἐπὶ τοῦ ὀνομάκτρου τῆς Προυνίκης εἰκὼν τοῦ Σωτήρος. Κατὰ τοὺς νομικοὺς ἐκάστη κατάχρησις γεννᾷ νέον τινὰ νόμον, ἐν δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ὀρθόδοξον δόγμα γεννᾶται ἐξ ἐκάστης αἰρέσεως. Ἡ παραφορὰ τῶν Εἰκονομάχων ἐγέννησε τὴν Εἰκονολατρείαν, ὁ Υἱὸς κατέστη Ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ εἰς πείσμα τῶν Ἀρειανῶν, ἡ Παναγία ὀνομάσθη Θεοτόκος πρὸς ἀναίρεσιν τῶν βλασφημιῶν τοῦ Νεστορίου, ὁ δὲ Πάπας Πῖος ὁ Θ', ἵνα τιμωρήσῃ τοὺς περὶ τῆς ἀχράντου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου ἀσεβεῖς δισταγμούς τῶν ὀλιγοπίστων ὑπηκόων του, ἐπέβαλεν αὐτοῖς ὡς ἄρθρον πίστεως καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς τῆς θεοπρομήτορος Ἄννης τὴν ἀμόλυντον ἐγκυμοσύνην. Τὶς οἶδε ποῖα νέα καλὰ θέλουσι βλαστήσει καὶ ἐκ τῆς βλασφήμου βίβλου

οἱ εἰκόνες μιλούσαν καὶ τὰ κάρβουνα ἐσκαζαν ἀπὸ χαρὰ στα θυμιατήρια. Ἀκόμα καὶ οἱ πιο ἀγριοὶ ἀπὸ τοὺς εἰκονοκλάστες μετατράπηκαν ξαφνικὰ σε θερμούς εἰκονολάτραις, μόλις ἡ θεοδώρητη Θεοδώρα, διαδέχτηκε τὸν θεομίσητο Θεόφιλο⁴¹³.

Οἱ γονεῖς κολλοῦσαν τὶς τρίχες τῶν παιδιῶν τους στὶς εἰκόνες, οἱ μοναχοὶ τους προσέφεραν τὰ μαλλιά τους ὡς θυσίαι, καὶ οἱ γυναῖκες, ξύνοντας τὰ χρώματα ἀπὸ τὶς εἰκόνες, ὅπως οἱ πρόγονοὶ τους τὸν φαλλὸ τοῦ Πριάπου, τὰ αναμίγνυαν με νερὸ καὶ τὰ ἔπιναν, ἐνῶ καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἱερεῖς τολμοῦσαν συχνὰ νὰ νοθεύσωσι τὸν ἱερὸ οἶνο τῆς Θεῖας Ευχαριστίας με τέτοια χρώματα.

Στὴν Αθήνα, τὴν κλασικὴ αὐτὴ πρωτεύουσα τῶν εἰδώλων, τέτοιος ἦταν ὁ ζῆλος τῶν πιστῶν, ὥστε ὁ ἐπίσκοπος ἀναγκάστηκε νὰ σκεπάσῃ τὶς εἰκόνες με τζάμια, γιὰ νὰ μὴ σβήνουν ἀπὸ τὰ πολλὰ φιλιὰ καὶ γίνονται μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες ὡχρῆς καὶ ξεθωριασμένες, ὅπως ἡ εἰκόνα τοῦ Σωτήρα στὸ μαντηλάκι τῆς Προυνίκης. Σύμφωνα με τοὺς νομικοὺς, κάθε κατάχρησις γεννᾷ ἕνα νέο νόμο, ἐνῶ στὴν Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἕνα ὀρθόδοξο δόγμα γεννιέται ἀπὸ κάθε αἵρεσις. Ἡ αἵρεσις τῶν Εἰκονομάχων γέννησε τὴν Εἰκονολατρεία, ὁ Υἱὸς ἐγένετο Ὁμοούσιος με τὸν Πατέρα σε πείσμα τῶν Ἀρειανῶν, ἡ Παναγία ὀνομάστηκε Θεοτόκος γιὰ νὰ ἀνααιρεθῶν οἱ βλασφημίαι τοῦ Νεστορίου, καὶ ὁ Πάπας Πῖος ὁ Θ', γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀσεβεῖς δισταγμούς τῶν ὀλιγοπίστων ὑπηκόων του σχετικά με τὴν ἀμωμὴ σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, τοὺς ἐπέβαλε ὡς ἄρθρον πίστεως καὶ τὴν ἀμόλυντη σύλληψιν τῆς μητέρας τῆς, τῆς θεοπρομήτορος Ἄννης⁴¹⁴. Ποιοὶ ξέροι ποῖα καινούργια καλὰ θέλουν νὰ φντρώσωσι καὶ ἀπὸ τῆς βλάσφημης βίβλου τοῦ Ρενάν⁴¹⁵, ἡ ὁποία, σύμφωνα με τὸν ἱερότατο ηγούμενο Κρελιέρο,

⁴¹² Ὅρα τὰ συναξάρια καὶ μάλιστα τὴν «Καλοκαιρινήν», ὁ δὲ Λάββαιος (Sac. Concl. Gollect, τόμ. Γ/, στηλ. 403) ἀποκαλεῖ αὐτὴν «foemina veri dei munere, ut nomen indicat».

⁴¹³ Πόσο τυχεροὶ εἴμαστε ποὺ μπορούμε νὰ ἐκτιμήσωμε τὴν ὁμορφίαν αὐτῆς τῆς φράσεως, ἀκόμα καὶ 160 χρόνια μετὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ γράφτηκε!

⁴¹⁴ Το δόγμα αὐτὸ, τὸ ὁποῖο διετύπωσε τὸ 1854 ὁ Πάπας Πῖος ὁ 9ος, σημαίνει ὅτι ἡ Παναγία γεννήθηκε ἀσπίλη, ἀναμάρτητη, δὲν εἶχε τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα, ὅπως τὸ ἔχομε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ἡ διδασκαλία αὐτὴ βέβαια περὶ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως δὲν στηρίζεται ποθενά, οὔτε στὴν Ἁγία Γραφή, οὔτε στὴν διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχει ἐπίσης πολλὰ τρωτὰ σημεῖα.

⁴¹⁵ Ὁ **Ζοζέφ Ερνέστ Ρενάν** (27 Φεβρουαρίου 1823 - 2 Οκτωβρίου 1892) ἦταν Γάλλος Ἀνατολιστὴς καὶ μελετητὴς, ὁ ὁποῖος ἔγραψε γιὰ τὶς Σημιτικὲς γλώσσες καὶ πολιτισμούς. Ἦταν, ἐπίσης, ἱστορικὸς τῶν θρησκειῶν, φιλόλογος, φιλόσοφος, Βιβλικὸς μελετητὴς καὶ κριτικὸς. Ἐγραψε ἔργα γιὰ τὴν καταγωγὴν τοῦ πρώτου Χριστιανισμοῦ, καὶ υιοθέτησε δημοφιλεῖς πολιτικὲς θεωρίες, εἰδικὰ σχετικὰ με τὸν ἐθνικισμό, τὴν ἐθνικὴ ταυτότητα καὶ τὴν υποτιθέμενη ὑπεροχὴ τῶν Λευκῶν πάνω σε ἄλλες ἀνθρώπινες «φυλές». Ὁ Ρενάν εἶναι γνωστός ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους μελετητὲς ποὺ προωθοῦσαν τὴν ἀμφισβητούμενη Θεωρία τῶν Χαζάρων, ἡ ὁποία θεωροῦσε ὅτι οἱ Εβραῖοι Ἀσκενάζι ἦταν ἀπόγονοι τῶν Χαζάρων, τουρκικῶν λαῶν ποὺ εἶχαν υιοθετήσῃ τὴν εβραϊκὴ θρησκεία καὶ υποτίθεται ὅτι μετανάστευσαν στὴν κεντρικὴ καὶ ἀνατολικὴ Ἑυρώπη μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ Χανάτου τους

τοῦ Πενάν, ἥτις κατὰ τὸν πανοσιώτατον ἀββᾶν Κρελιέρον «πολὺ ἤδη ὠφέλησε τὴν θρησκείαν, δοῦσα ἀφορμὴν» εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς συντρόφους του ν' ἀποδείξωσι «φαινήν» τὴν Ἀλήθειαν ὡς τὸ φῶς τοῦ «ἡλίου».

Οἱ ἐρασταὶ εἰσελθόντες μετὰ τοῦ ὑπηρέτου εἰς τὸ Θησεῖον μόλις ἠδυνήθησαν νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς στενόχωρον τίνα γωνίαν τοῦ πλήθοντος ναοῦ. Κατ' ἐκείνην τὴν πρωΐαν ἐλειτούργει αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Νικητάς, στιλβῶν ὡς νεόκοπον φλωρίον ὑπὸ τὴν κατάχρυσον αὐτοῦ ἐνδυμασίαν. Τὰ δύο ταῦτα τέκνα τῆς Ἄρκτου ἐθαύμαζον τὴν πολυτέλειαν τοῦ θεράποντος τοῦ Θεοῦ ἐκείνου, ὅστις ἐδίδασκε τὴν πτωχείαν, ὑποσχόμενος ἀντ' αὐτῆς μετὰθάνατον εἰς τοὺς πιστοὺς παράδεισον ἐστρωμένον διὰ χρυσοῦ, σαπφείρων, σμαράγδων καὶ ἀμεθύστων. Ἀλλ' οἱ τότε ἀρχιερεῖς ἐπροτίμων ἤδη τὸ σήμερον ὦν μᾶλλον τῆς αὐριον ὄρνιθος, ἀφίνοντες εἰς τοὺς διαδόχους τῶν κυνικῶν ἀσκητᾶς τὰ ἐσχισμένα ῥάσα, τοὺς φθειρας καὶ τοὺς σμαράγδους τοῦ Παραδείσου, ἐκείνοι δὲ ἱερουργοῦντες κατάχρυσοι ἐντὸς τῶν αὐτῶν ἐκείνων ναῶν, ὅπου κατὰ Πλούταρχον οὐδεὶς εἰδωλολάτρης ἐτόλμα νὰ εἰσέλθῃ φέρων χρυσοῖν. Ἐν τούτοις ὁ Θεωνάς, ὅστις εἶχε χρηματίσει κανδηλάπτης, ἔκυπτε πρὸς τὸ ὠτίον τῆς Ἰωάννας ἐξηγῶν αὐτῇ τῆς παρ' ἡμῖν λειτουργίας τὰς τελετάς· ὅτι δηλ. ποιοῦσιν οἱ Ἀνατολίται τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ διὰ τῶν τριῶν δακτύλων, δηλούντων τὴν Ἁγ. Τριάδα, φέρουσι δὲ πρῶτον αὐτοὺς πρὸς τὸ μέτωπον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐν τῷ οὐρανῷ οἰκούσης Θεότητος, εἶτα δὲ πρὸς τὴν κοιλίαν, ἵνα δηλώσωσιν ὅτι οἱ Ἰησοῦς κατέβη εἰς Ἄδην, πρὸς τὸ δεξιὸν ὦμον, διότι ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ἐκάθισεν ὁ Υἱός, καὶ τέλος πρὸς ἀριστεράν, ἵνα ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τῆς καρδίας τῶν τὸν Σατανᾶν.

Μετὰ ταῦτα ἐξήγησεν αὐτῇ τὸ ὄνομα καὶ τὴν χρῆσιν ἐκάστου μέρους τῆς ἱερᾶς πανοπλίας τοῦ λειτουργοῦντος, τῆς ζώνης, «ἥτις ζώννυσιν αὐτὸν ἰσχύ», τοῦ ἐπιγονατίου, ὅπερ εἶναι ὡς ῥομφαία ἐπὶ τὸν μηρὸν του⁴¹⁶, τοῦ φελονίου, τοῦ ὁποίου τὰ τρίγωνα σημαίνουν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀκρογωνιαῖον τῆς Ἐκκλησίας λίθον, καὶ τῆς λόγχης, ἣν ἐνέπηγε πλαγίως ὁ ἱερεὺς εἰς τὸν ἄρτον τῆς προθέσεως εἰς ἀνάμνησιν τῆς βυθισθείσης ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου στρατιώτου εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ Σωτῆρος. Ἐνῶ ἔλεγε ταῦτα ὁ

"ὠφέλησε πολὺ τὴν θρησκείαν, δίνοντας ἀφορμὴ" σε αὐτὸν καὶ στους συντρόφους του νὰ ἀποδείξουν "φωτεινὴ" τὴν Ἀλήθειαν ὅπως τὸ φῶς τοῦ "ἡλίου".

Οἱ ἐραστὲς, ἀφοῦ μπήκαν στο Θησεῖο με τον υπηρέτη, μόλις που κατάφεραν νὰ στριμωχτοῦν σε μια γωνιά σε αὐτὸν το γεμάτο κόσμο το ναό. Εκείνο το πρωί, λειτουργοῦσε ὁ ἴδιος ὁ Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Νικητάς, λαμπερός σαν καινούριο φλουρί κάτω ἀπὸ τα χρυσὰ του ἀμφια. Αὐτὰ τα δύο τέκνα τῆς Ἄρκτου θαύμαζαν τὴν πολυτέλεια τοῦ υπηρέτη τοῦ Θεοῦ, που δίδασκε τὴν φτώχεια, υποσχόμενος στους πιστοὺς μετὰ θάνατον ἕναν παράδεισο στρωμένο με χρυσάφι, ζαφείρια, σμαράγδια καὶ ἀμέθυστους. Ἀλλὰ οἱ τότε ἀρχιερεῖς προτιμοῦσαν νὰ τρώνε σήμερα το αυγό, παρὰ αὐριο τὴν κότα, ἀφήνοντας στους ἀσκητῆς που διαδέχθηκαν τους κυνικοὺς φιλόσοφους τὰ σκισμένα ῥάσα, τις ψείρες καὶ τους σμαράγδια τοῦ Παραδείσου, ἐνῶ αὐτοὶ ἱερουργοῦσαν χρυσοποίκιλτοι μέσα στους ἴδιους ἐκείνους ναοὺς, ὅπου, σύμφωνα με τον Πλούταρχο, κανένας εἰδωλολάτρης δεν τολμοῦσε νὰ μπει φορώντας χρυσάφι. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ Θεωνάς, που εἶχε υπηρετήσῃ ὡς καντηλανάφτης, σκύβοντας στο αὐτὴ τῆς Ἰωάννας, τῆς ἐξηγοῦσε τις τελετῆς τῆς λειτουργίας μας, λέγοντας δηλαδὴ ὅτι οἱ Ἀνατολίτες κάνουν τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ με τα τρία δάχτυλα, που συμβολίζουν τὴν Ἁγία Τριάδα. Τα φέρουν πρῶτα στο μέτωπο, για νὰ θυμηθοῦν τὴ Θεότητα που κατοικεῖ στον οὐρανό, ἔπειτα στην κοιλιά, για νὰ δείξουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς κατέβηκε στον Ἄδη, στον δεξιό ὦμο, γιατί ὁ Υἱός κάθεται στα δεξιά του Πατέρα, καὶ τέλος στον ἀριστερό, για νὰ ἀπομακρύνουν τον Σατανά ἀπὸ τὴν καρδιά τους.

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ, τῆς ἐξήγησε τὸ ὄνομα καὶ τὴν χρῆση κάθε μέρους τῆς ἱερᾶς πανοπλίας τοῦ λειτουργοῦ: τὴ ζώνη "που τον ζώνει με δύναμη" τὸ ἐπιγονάτιο, που εἶναι σαν ξίφος στον μηρό του, Το φελόνιο, τα τρίγωνα τοῦ ὁποίου συμβολίζουν τὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν ἀκρογωνιαῖο λίθο τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴ λόγχη, τὴν ὁποία ὁ ἱερέας ἐμπηγε πλαγίως στον ἄρτο τῆς προσφορᾶς, σε ἀνάμνηση τῆς λόγχης που βύθισε ὁ Ῥωμαῖος στρατιώτης στην πλευρά του Σωτῆρα. Ἐνῶ ὁ Θεωνάς ἔλεγε αὐτὰ, ὁ λειτουργὸς ἔκοβε καὶ δεῦτερο ἄρτο, τὸν ὁποῖο μετέβαλλε σε

⁴¹⁶ Ψαλμ. ΜΔ ἐδ. 4.

Θεωνάς, ὁ λειτουργῶν ἔκοπτε καὶ δεύτερον ἄρτον, ὃν μετέβαλλεν εἰς «σῶμα τῆς Παρθένου», τῆς ὁποίας τὴν πραγματικὴν παρουσίαν ἐν τοῖς μυστηρίοις ἐπίστευον οἱ τότε ἀνατολίται, ἀφοῦ μάλιστα ἡμέραν τινά, ἐνῶ ἐξεφώνει ὁ ἱερεὺς τὸ «Ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας Ἀχράντου», μετεμορφώθη αἴφνης ὁ ἄρτος τῆς προθέσεων εἰς ὄρατὴν Παρθένον, κρατοῦσαν τὸν Υἱὸν εἰς τὰς ἀγκάλας. Οἱ δὲ λοιποὶ ἄρτοι καθιερώθησαν εἰς τὸν Ἅγ. Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, τοὺς προφήτας, τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς ἄλλους ἁγίους· μετὰ τούτους ἐγένετο μνεία καὶ τῶν ζώντων ἦτοι τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τῶν ἱερέων, τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων· ἀφοῦ δὲ πάντες ἔλαβον τὴν ἀνήκουσαν μερίδα τοῦ θυμιάματος, ὡς πρότερον ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Θεσέως, ἐθυμίασεν ὁ Διάκονος τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν καὶ τὸν Ἀστερίσκον, μετὰ δὲ ταῦτα ἐψάλθη τὸ «ἐκ βαθέων» καὶ ἔπειτα... Ἀλλὰ περιττὸν νομίζω, ἀναγνώστα, νὰ ἀκροασθῶμεν μέχρι τέλους τὴν λειτουργίαν, ἣτις ἄλλως ἦτο ὡς καὶ σήμερον βυζαντινὴ, καὶ τοιαύτη κατὰ τοῦ Καθολικοῦ θέλει διαμένει πρὸς τιμωρίαν τοῦ σχίσματος εἰς ἅπαντας τοὺς αἰῶνας, ἀνεπίδεκτος ἐκπολιτίσεως καὶ προσκολλημένη εἰς τοὺς τύπους τοῦ μεσαιῶνος, ὡς τὸ ὄστρεϊδιον εἰς τὸν βράχον.

Οἱ δὲ Γερμανοὶ ἐθαύμαζον τὸ μῆκος τῆς ἀτελευτήτου ἐκείνης ἱερουργίας, ἣτις ἦτο ἐπιτομὴ τῆς ἐπιτομῆς τῆς Συνάξεως τοῦ Ἅγ. Ἰακώβου, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Περικλέους ἐθεώρουν μετ' ἀπορίας τοὺς δύο ἐκείνους ξένους, ὡς ὁ φυσικοῖστορικὸς περιεργὸν τί τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου προῖόν, μὴ δυνάμενοι νὰ συμβιβάσωσι τὸ ῥάσον τῶν μετὰ τοῦ ἀγενεῖου προσώπου καὶ τῆς βραχείας κόμης. Ἄμα δὲ ἐτελείωσεν ἡ τελετὴ καὶ ἔλαβεν ἕκαστος τὸ ἀντίδωρον, ἐσηματίσθη περὶ τὰ δύο τέκνα τῆς Δύσεως πολυκέφαλος κύκλος περιεργῶν, ἐξεταζόντων αὐτοὺς ἀπὸ κορυφῆς μέχρι τῶν ποδῶν καὶ πάντων ἐρωτῶντων, πόθεν ἦσαν καὶ πῶς μοναχοὶ ὄντες δὲν ἠσχύνοντο νὰ κόπτωσι τὰ γένεια τῶν καὶ, τὸ ἀποτροπαιότατον, νὰ φορῶσιν ἐσῶβρακον, ὅπερ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀνατολιτῶν καλογήρων ὡς ἀσυγχώρητος μαλθακότης. Ἡ Ἰωάννα καὶ ὁ Θεωνάς μόλις ἐπρόφθανον ἀποκρινόμενοι εἰς τὰς παντοίας ταύτας ἐρωτήσεις, ἐνῶ ἡ περισφιγγούσα αὐτοὺς ἀνθρώπινη ἄλυσος καθίστατο τοσοῦτω στενὴ, ὥστε καὶ ἡ ἀναπνοὴ αὐτῶν ἤρχιζε νὰ στενοχωρῆται, οἱ δὲ Φρουμέντιος, ὅστις οὔτε ἑλληνικὰ ἐνόει οὔτε εἶχε πολλὴν ὑπομονήν, ἐπειρᾶτο ἤδη ν' ἀνοίξῃ διόδον διὰ τῶν γρόνθων,

"σῶμα τῆς Παρθένου", τῆς ὁποίας τὴν πραγματικὴν παρουσίαν στα μυστήρια πίστευαν τότε οἱ Ἀνατολίτες. Μάλιστα, μιὰ μέρα, ἐνῶ ὁ ἱερεὺς ἐψάλλε τὸ "Ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας Ἀχράντου", ὁ ἄρτος τῆς προσφορᾶς μετεμορφώθηκε ξαφνικὰ σὲ ὄρατὴν Παρθένον, πού κρατοῦσε τὸν Υἱὸ στὴν ἀγκαλιά της. Οἱ υπόλοιποι ἄρτοι ἀφιερῶθηκαν στὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸν Βαπτιστὴ, στοὺς προφῆτες, στοὺς μάρτυρες καὶ στοὺς ἄλλους ἁγίους. Μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς, ἐγένε μνεία καὶ τῶν ζωντανῶν, δηλαδὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τῶν ἱερέων, τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων. Ἀφοῦ ὅλοι ἔλαβαν τὸ μεριδίό τους ἀπὸ τὸ θυμίαμα, ὅπως παλιὰ στὸν ἴδιο ναὸ κατὰ τὴν ἐορτὴ τοῦ Θεσέα, ὁ διάκονος θυμίασε τὴν Ἁγία Τράπεζα καὶ τὸν Ἀστερίσκο, καὶ μετὰ ψάλλθηκε τὸ "Ἐκ βαθέων" καὶ ἔπειτα... Ἀλλὰ νομίζω, ἀναγνώστη, ὅτι εἶναι περιττὸ νὰ ἀκούσουμε μέχρι τὸ τέλος τὴν λειτουργίαν, ἡ ὁποία ἄλλωστε ἦταν βυζαντινὴ ὅπως καὶ σήμερον, καὶ τέτοια θὰ παραμένει στους αἰῶνες, σύμφωνα με τοὺς Καθολικοὺς, πρὸς τιμωρίαν τοῦ σχίσματος, ἀνεπίδεκτη ἐκπολιτισμοῦ καὶ προσκολλημένη στους τύπους τοῦ Μεσαιῶνα, ὅπως τὸ στρεῖδι στὸν βράχο.

Οἱ Γερμανοὶ θαύμαζαν τὸ μῆκος ἐκείνης τῆς ἀτελειώτης λειτουργίας, πού ἦταν μιὰ σύντομη ἐκδοσὴ τῆς λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπόγονοι τοῦ Περικλέους κοιτοῦσαν με ἀπορία τοὺς δύο ξένους, ὅπως ἕνας φυσιοδίφης κάποιον περιεργὸ εἶδος ζῶου, μὴ μπορώντας νὰ συμβιβάσουν τὸ ξυρισμένο πρόσωπο καὶ τὰ κοντὰ μαλλιά με τὴν ιδιότητα τοῦ μοναχοῦ. Μόλις τελείωσε ἡ τελετὴ καὶ ἔλαβε ὁ καθένας τὸ ἀντίδωρο, σχηματίστηκε γύρω ἀπὸ τὰ δύο παιδιὰ τῆς Δύσης ἕνας πολυκέφαλος κύκλος ἀπὸ περιεργῶν, πού τους ἐξέταζαν ἀπὸ τὴν κορυφὴν μέχρι τὰ πόδια καὶ τους ρωτοῦσαν ὅλοι: ἀπὸ πού ἦταν, πῶς ἐνῶ ἦταν μοναχοὶ δὲν ντρέπονταν νὰ ξυρίζουν τὰ γένεια τους καὶ, τὸ πιο ἀπαράδεκτο, νὰ φοροῦν ἐσῶβρακο, πού θεωροῦνταν ἀπὸ τοὺς ἀνατολίτες καλόγερους ἀσυγχώρητη μαλθακότης. Ἡ Ἰωάννα καὶ ὁ Θεωνάς μόλις προλάβαιναν νὰ ἀπαντοῦν σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐρωτήσεις, ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη ἀλυσίδα πού τους ἐσφιγγε γινόταν τόσο σφιχτὴ, πού καὶ ἡ ἀναπνοὴ τους ἀρχιζε νὰ δυσκολεῖται. Ὁ Φρουμέντιος, πού δὲν ἤξερε ἑλληνικὰ οὔτε εἶχε πολλὴ ὑπομονή, προσπαθοῦσε ἤδη νὰ ἀνοίξῃ διόδον με τὶς γροθιές του, ὅταν εὐτυχῶς πρόλαβε ὁ ἐπίσκοπος καὶ τοὺς ἀπελευθέρωσε, ἐπιπλήττοντας τὸ ποίμνιό του γιὰ

ὄτε καλῆ τύχῃ προφθάσας ὁ ἐπίσκοπος ἠλευθέρωσεν αὐτούς, ἐπιπλήξας τὸ ποίμνιον διὰ τὴν ἀδιακρισίαν του. Παραλαβὼν ἔπειτα τοὺς δύο ξένους ἐπὶ τοῦ ἀρχιερατικοῦ φορείου του, βασταζομένου ὑπὸ ὀκτῶ νεοφώτιστων Βουλγάρων, οἵτινες ὑπηρέτουν ὡς ἵπποι τὴν Αὐτοῦ Μακαριότητα, μετέφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ακροπόλεως ἐπισκοπὴν, ὅπου πολυοψον συμπόσιον εἶχεν ἐτοιμασθῆ πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς ἀναστηλώσεως τῶν εικόνων.

Ἡ τράπεζα ἦτο ἐστρωμένη εἰς τὸν κήπον ὑπὸ τὴν πράσινον σκιὰν γηραιᾶς πλατάνου καὶ ἔκυπτεν ὑπὸ τὸ βάρος τῶν σταμνίων καὶ κρεάτων, ὧν αἱ ἀναθυμιάσεις ἀνεμιγνύοντο μετὰ τῆς ὁσμῆς τῶν ἀνθέων. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἤρχισαν νὰ φθάνωσι καὶ οἱ συνδαιτυμόνες. Ὁ πλείστοι τούτων ἦσαν ὀρθόδοξοι καλόγηροι, καταφυγόντες εἰς τὰ σπήλαια καὶ τὰ ὄρη ἐπὶ τῆς Εἰκονομαχίας, ἵνα μὴ ἀναγκασθῶσιν ὑπὸ τοῦ Θεοφίλου νὰ πτύσωσιν ἐπὶ τῶν ἱερῶν εικόνων ἢ νὰ νυμφευθῶσι καλογοραῖαν ἐν μέσῃ ἀγορᾷ. Οἱ καλοὶ οὗτοι ἐρημίται εἶχον καταστήσει ἄγριοι καὶ φοβεροὶ τὴν ὄψιν ἐκ τῆς μακρᾶς αὐτῶν μετὰ τῶν θηρίων συνοικήσεως, ἐν αὐτοῖς δὲ διεκρίνοντο ὁ Πάτερ Βατθαῖος, ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ὁποῦ ἐξήρχοντο σκώληκες διὰ τὴν ὑπερβολικὴν νηστείαν, ὁ Ἀθανάσιος, ὅστις οὐδέποτε ἐνίψε τὸ πρόσωπον ἢ τοὺς πόδας του οὐδ' ἔφαγε μαγειρευμένον φαγητόν, διότι ὡσάκις ἔβλεπε τὸ πρόσκαιρον πῦρ τοῦ μαγειρείου ἐνθυμεῖτο τὸ ἄσβεστον πῦρ τῆς Κολάσεως καὶ ἔκλαιε, καὶ ὁ Μελέτιος τοῦ ὁποῦ τὸ σῶμα ἐκαλύπτετο ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ὑπὸ ἔλκους πονηροῦ ὡς τοῦ Ἰῶβ. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἰῶβ ἐξέετο πρὸς ἀνακούφισιν δι' ὄστράκου, ὁ δὲ ὅσιος Μελέτιος, ὡσάκις ἔπιπτε κατὰ γῆς σκώληξ ἐκ τῶν πληγῶν του, ἐλάμβανεν αὐτὸν καὶ τὸν ἔθετε πάλιν εἰς τὸν τόπον του, ἵνα ἔχη τοὺς πόνους τῆς σαρκὸς περισσοτέρους καὶ τὰς ἀμοιβὰς εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παρομοίως.

Μετὰ τούτους προσῆλθεν ὁ πάτερ Παφνούτιος, ὅστις βυθισμένος ἀεῖποτε εἰς οὐρανίους ἐκστάσεις τόσο ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τῶν ἐπιγείων, ὥστε διψήσας ἔτυχε πολλάκις νὰ πῖν ἀντὶ ὕδατος τὸ ἔλαιον τῆς κανδήλας του, ὁ ὅσιος Τρύφων, οὐδέποτε φορέσας καθαρὸν ὑποκάμισον, ἀλλὰ πάντοτε τὰ ἄπλυτα τοῦ ἡγουμένου του, ὁ ἐρημίτης Νίκων, ὅστις ὑποπεσὼν εἰς τὴν ἀμαρτίαν τῆς σαρκὸς ἐκλείσθη πρὸς μετάνοιαν εἰς νεκροταφεῖον, ὅπου ἔμεινε τριάκοντα ἔτη, κοιμώμενος ὀρθίως ὡς οἱ ἵπποι καὶ τρώγων μόνον τὰ χόρτα, ἅτινα ἐβλάστανον ἐκ τῆς

τὴν ἀδιακρισίαν του. Στὴ συνέχεια, παίρνοντας τοὺς δύο ξένους στο ἀρχιερατικὸ του φορεῖο, που το κουβαλοῦσαν ὀκτῶ νεοφώτιστοι Βούλγαροι, οἱ οποίοι υπηρετοῦσαν τὴν Αὐτοῦ Μακαριότητα ὡς ἄλογα, τοὺς μετέφερε στὴν ἐπισκοπὴ στους πρόποδες τῆς Ακρόπολης, ὅπου εἶχε ἐτοιμασθεῖ ἓνα πλούσιο συμπόσιο γιὰ νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἀναστήλωση τῶν εικόνων.

Το τραπέζι ἦταν στρωμένο στὸν κήπο κάτω ἀπὸ τὴν πράσινη σκιά ἐνὸς γερο-πλατάνου καὶ λύγιζε ὑπὸ τὸ βάρος τῶν σταμνίων καὶ τῶν κρεάτων, τῶν ὁποίων οἱ ἀναθυμιάσεις ἀναμιγνύονταν με τὴ μυρωδιά τῶν λουλουδιῶν. Λίγο ἀργότερα ἀρχισαν νὰ φτάνουν καὶ οἱ συνδαιτυμόνες. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὀρθόδοξοι καλόγηροι, που εἶχαν καταφύγει στὰ σπήλαια καὶ στὰ βουνά κατὰ τὴν Εἰκονομαχία, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκαστοῦν ἀπὸ τὸν Θεόφιλο νὰ φτύσουν πάνω στὶς ἱερὲς εἰκόνες ἢ νὰ παντρευτοῦν καλόγρια στὴν πλατεία. Αὐτοὶ οἱ καλοὶ ἐρημίτες εἶχαν γίνει ἄγριοι καὶ φοβεροὶ στὴν ὄψη ἀπὸ τὴν μακρὰ συμβίωσή τους με τὰ θηρία. Ξεχώριζαν μετὰξὺ τους ὁ Πατέρας Βατθαῖος, ἀπὸ τὸ στόμα του ὁποῦ ἐβγαίνουν σκουλήκια ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ νηστεία, ὁ Ἀθανάσιος, που ποτέ δὲν ἐπλυνε τὸ πρόσωπο ἢ τὰ πόδια του καὶ δὲν ἐτρώγε μαγειρευμένο φαγητό, γιὰτί ὅποτε ἐβλεπε τὴν πρόσκαιρη φωτιά τῆς κουζίνας θυμόταν τὴν ἀσβεστη φωτιά τῆς Κόλασης καὶ ἐκλαιγε, καὶ ὁ Μελέτιος, τὸ σῶμα του ὁποῦ ἦταν καλυμμένο ἀπὸ τὸ κεφάλι μέχρι τὰ πόδια ἀπὸ ἔλκη ἀσχημα σαν τοῦ Ἰῶβ. Ἀλλὰ ὁ Ἰῶβ τὰ ἔξυνε με ἓνα κομμάτι ὄστρακο γιὰ νὰ ἀνακουφιστεῖ, ἐνῶ ὁ ὅσιος Μελέτιος, ὅποτε ἔπεφτε ἀπὸ τὶς πληγές του σκουλήκι στὸ ἔδαφος, τὸ ἐπαιρνε καὶ τὸ ἐβάζε πάλι στὴ θέση του, γιὰ νὰ ἔχει περισσοτέρους πόνους στὴ σάρκα καὶ μεγαλύτερες ἀνταμοιβές στὴν ψυχὴ του.

Μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς ἦρθε ὁ πατέρας Παφνούτιος, ὁ ὁποῖος βυθισμένος πάντα σὲ οὐράνιες ἐκστάσεις, φρόντιζε τόσο λίγο γιὰ τὰ ἐπίγεια, ὥστε διψώντας ἔτυχε πολλές φορὲς νὰ πει ἀντὶ γιὰ νερὸ τὸ λάδι τῆς κανδήλας του. Ἦρθε καὶ ὁ ὅσιος Τρύφων, που ποτέ δὲν φόρεσε καθαρὸ πουκάμισο, ἀλλὰ φορούσε πάντα τὰ ἄπλυτα του ἡγουμένου του. Ἦρθε καὶ ὁ ἐρημίτης Νίκων, ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ ἔπεσε στὴν ἀμαρτία τῆς σαρκὸς, κλείστηκε γιὰ μετάνοια σὲ νεκροταφεῖο, ὅπου ἔμεινε τριάντα χρόνια, κοιμώμενος ὀρθίως σαν τὰ ἄλογα καὶ τρώγοντας μόνον τὰ χόρτα που φύτρωναν ἀπὸ τὴ γῆ που πότιζε με τὰ δάκρμά του.

γῆς ποτιζομένης ὑπὸ τῶν δακρῶν του. Κατόπιν τούτων ἤλθον καὶ ἄλλοι ὄρεινοι καλόγηροι, στηρίζοντας διὰ μακρὰς ῥάβδου τὸ βραδὺ καὶ κλονούμενον βῆμα των. Τινὲς τούτων ἦσαν ὡς ἀρχαῖα ἀγάλματα ἠκρωτηριασμένοι, πάντες δὲ ἀνεξαίρετως ῥυπαροί, φθειραλέοι καὶ ἀνυπόφορον ὄσμην νηστείας, ἀγιότητος καὶ σκόρδων ἀποπνέοντες. Ἡ ταλαίπωρος Ἰωάννα ὠπισθοδρόμει μετὰ φρίκης ἐνώπιον τῶν βδελυρῶν ἐκείνων προϊόντων τοῦ ἀνατολικοῦ φανατισμοῦ, ὅτε μὲν τὴν ῥίνα τῆς φράσσουσα, ὅτε δὲ κλείουσα τοὺς ὀφθαλμούς, διστάζουσα ἂν ἦσαν ἐκεῖνοι ἀνθρώπινα ὄντα καὶ ἀκουσίως ἀναπολούσα ὅσα ἀνέγνωσε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις περὶ τῶν κυνοκεφάλων καὶ πιθηκανθρώπων ἢ ἐν τοῖς συναξαρίοις περὶ τῶν Σατύρων, οἵτινες συνέζων μετὰ τοῦ Ἀγ. Ἀντωνίου εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Θηβαΐδος, διαλεγόμενοι μετ' αὐτοῦ περὶ θεολογίας.

Ἄλλ' οἱ δυσώδεις καὶ σκωληκόβρωτοι ἐκεῖνοι σκελετοί, δι' οὓς ἀπόλαυσις καὶ ἀπώλεια, Κόλασις καὶ καθαριότης ἦσαν λέξεις συνώνυμοι, οἱ μοναχοί, λέγω, ἀναχωρηταί, ἐρημίται καὶ ἀσκηταί ἐκεῖνοι, ὧν μόνη ἢ ἀνάμνησις διεγείρει σήμερον τὸν οἶκτον ἢ τὴν φρίκην, εἶχον μεγάλην ὑπόληψιν ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς εὐσεβοῦς Θεοδώρας, ὡς οἱ ἀμαξηλάται ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ γ', οἱ πίθηκοι ἐπὶ τοῦ πάπα Ἰουλίου καὶ οἱ φοιτηταί τῶν Χαυτείων ἐπὶ τῆς ἡμετέρας μεσοβασιλείας· ὁ δὲ φιλόδοξος καὶ αὐλικὸς ἐπίσκοπος Νικητᾶς ἠναγκάζετο νὰ περιποιητῆται αὐτούς, ὡς οἱ παρ' ἡμῖν ὑποψήφιοι βουλευταί νὰ δίδωσι τὴν χεῖρα εἰς τὰ περικαθάρματα τῆς ἀγορᾶς καὶ τοὺς κακούργους τῶν ὀρέων. Πλὴν δὲ τούτων, τῶν καλογῆρων δηλ., ἦσαν προσκεκλημένοι εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ

Μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς ἦρθαν καὶ ἄλλοι ὄρεινοὶ καλόγηροι, στηρίζοντας σε μακριὰ ραβδία τὸ ἀργὸ καὶ τρεμάμενο βῆμα τους. Κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ἀκρωτηριασμένοι σαν τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα, κι ὅλοι χωρὶς ἐξαίρεση ἦταν βρώμικοι, ψειριασμένοι καὶ ἀποπνέοντας μιὰ ἀνυπόφορη μπόχα νηστείας, ἀγιότητος καὶ σκόρδων. Ἡ ταλαίπωρη Ἰωάννα πσιωπατούσε με φρίκη μπροστὰ σε αὐτὰ τὰ ἀποκρουστικά προϊόντα τοῦ ἀνατολικοῦ φανατισμοῦ, ἄλλοτε βουλώνοντας τὴ μύτη τῆς, ἄλλοτε κλείνοντας τὰ μάτια τῆς, ἀπορώντας ἀν ἦταν ἀνθρώπινα ὄντα καὶ ἀναπολώνοντας χωρὶς νὰ το θέλει ὅσα εἶχε διάβασε στους ἀρχαίους γιὰ τους κυνοκέφαλους καὶ τους πιθηκανθρώπους ἢ στα συναξάρια γιὰ τους Σάτυρους, που ζούσαν με τὸν Ἅγιο Ἀντώνιο στις ἐρήμους τῆς Θήβας, συζητώντας μαζί του γιὰ θεολογία.

Ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ βρωμεροὶ καὶ σκουληκιασμένοι σκελετοί, γιὰ τους οποίους ἡ ἀπόλαυση καὶ ἡ ἀπώλεια, ἡ Κόλαση καὶ ἡ καθαριότητα ἦταν συνώνυμες λέξεις, οἱ μοναχοί, λέω, οἱ ἀναχωρητές, οἱ ἐρημίτες καὶ οἱ ἀσκητές ἐκεῖνοι, που σήμερα καὶ μόνο ἡ ἀνάμνησή τους προκαλεῖ μόνο οἶκτο ἢ φρίκη, εἶχαν μεγάλη ὑπόληψη στὴν αὐλή τῆς εὐσεβοῦς Θεοδώρας, ὅπως οἱ ἀμαξηλάτες ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Γ', οἱ πίθηκοι τὴν ἐποχὴ τοῦ πάπα Ἰουλίου καὶ οἱ φοιτητὲς τῶν Χαυτείων στὴν δική μας μεσοβασιλεία⁴¹⁷. Ὁ δὲ φιλόδοξος καὶ αὐλικὸς ἐπίσκοπος Νικητᾶς ἀναγκαζόταν νὰ τους περιποιεῖται, ὅπως οἱ δικοὶ μας ὑποψήφιοι βουλευτὲς δίνουν τὸ χεῖρι στα καθάρματα τῆς ἀγορᾶς καὶ στους κακούργους τῶν βουνῶν⁴¹⁸. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτοὺς, δηλαδὴ τους καλόγηρους, ἦταν προσκεκλημένοι στο

⁴¹⁷ Ἡ **ενδιάμεση περίοδος τῆς ἐξώσης τοῦ Ὁθωνα** καὶ τῆς ἀνάληψης τῆς βασιλείας ἀπὸ τὸν Γεώργιο τὸν Α', πρίγκιπα τῆς Δανίας, ονομάζεται Μεσοβασιλεία καὶ κατὰ τὴ διάρκειά της, ἡ Ελλάδα βρισκόταν σε κατάσταση ἀναρχίας, καθὼς ἐνόπλιες συγκρούσεις μάστιζαν τὴν πρωτεύουσα. Με τὸ Ψήφισμα τοῦ ἔθνους τῆς 11ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1862 ἀποφασίζοταν ἡ κατάρρευση τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνα -ὄχι γενικά τῆς βασιλείας- καὶ ἡ ἀντιβασιλεία τῆς Ἀμαλίας. Προέβλεπε ἐπίσης, τὴ συγκρότηση Προσωρινῆς Κυβέρνησης ἀπαρτιζόμενης ἀπὸ τοὺς Δημήτριο Βούλγαρη (πρόεδρο), Κωνσταντῖνο Κανάρη καὶ Μπενιζέλο Ρούφο. Αὐτὴ ἡ Κυβέρνηση θὰ εἶχε ὡς ἀποστολὴ νὰ οδηγήσει τὴ χώρα σε Ἐθνοσυνέλευση, ἡ ὁποία θὰ ψήφισε Σύνταγμα καὶ νέο βασιλιά.

⁴¹⁸ Ἐνα τεράστιο πρόβλημα ἀσφαλείας γιὰ τους κατοίκους τὴν ἐποχὴ μετὰ τὴν ἐπανάσταση καὶ τὴ σύσταση τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἦταν ἡ **ληστεία**, ἡ ὁποία υφίστατο καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ροῦδη, δηλαδὴ μετὰ τὴν ἐξώση τοῦ Ὁθωνα (1862) καὶ τὴν ἀνοδο στὸν θρόνο τοῦ Γεωργίου Α'. Ἔτσι, τὸ 1863, κατὰ τὴ διάρκειά των ἀντιθέσεων τῶν κομμάτων τῶν «Πεδινῶν» (με ἐπικεφαλῆς τὸν Δ. Βούλγαρη) καὶ τῶν «Ὀρεινῶν» (με ἡγέτες τους Κ. Κανάρη - Δ. Γρίβα), ὁ λήσταρχος Κυριάκης (ἢ Κυριάκου), ἀναστᾶτῳν τὴν Ἀττικὴ με τὴ δράση του. Σε συνεννόηση με τους «Πεδινούς» με τὴ συμμορία του, κατέλαβαν τὴ Μονὴ Ἀσωμάτων-Πετράκη. Ἡ ληστεία τῆς Χαλκίδας (1855), θύμα τῆς ὁποίας ἦταν ὁ βουλευτὴς Ν.Βουδούρης, ἐξόργισε τὴν κοινὴ γνώμη. Ἐγραφε χαρακτηριστικὰ, μεταξύ ἄλλων, ἡ ἐφημερίδα «Ἀθηνά» στις 3 Δεκεμβρίου 1855 : «Ὅτι βαδίζομεν ὁμως εἰς τὴν γενικὴν τῆς κοινωνίας μας παράλυσιν, κατὰ τοῦτο νομίζομεν ὅτι οὐδεὶς ἀμφιβάλλει». Ὁ Ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν Πάνος Κορωναῖος (ἀπὸ τους «Ὀρεινούς»), προσπάθησε νὰ ἐξουδετερώσει τους ληστὲς. Αὐτοὶ ὁμως συνεργάστηκαν με τὴν ἀντιπολίτευση καὶ σε ἐνόπλιες συγκρούσεις που κράτησαν τρεῖς μέρες (Ἰούνιος 1863), σκοτώθηκε ὁ Ἀριστείδης Κανάρης, γιος τοῦ θρυλικοῦ Ψαριανοῦ μπουρλοτιέρη. Ἀποκορύφωμα βέβαια τῆς δράσης τῶν ληστῶν στὴ χώρα μας, ἦταν ἡ περιβόητη «ληστεία τοῦ Δήλεσι» (Μάρτιος 1870), ἡ ὁποία ὄχι μόνο καταρράκωσε διεθνῶς τὸ κύρος τῆς χώρας μας, ἀλλὰ τὴν υποχρέωσε νὰ πληρώσει ὡς ἀποζημίωση, ἀρκετὰ ἑκατομμύρια δραχμές.

ἐπισκόπου δύο διδάσκαλοι ἐλληνικῶν γραμμάτων, εἷς ἀστρολόγος καὶ τρεῖς εὐνούχοι τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς, κομίσαντες εἰς Ἀθήνας τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα τῆς ἀναστήλωσης τῶν εἰκόνων.

Ἀφοῦ πάντες οὗτοι ἔλαβον θέσιν καὶ ἀπηγγέλθη τὸ «φάγονται πένητες», κόψας ὁ Νικητᾶς τεμάχιον ἄρτου προσέφερεν αὐτὸ ἐντὸς ἀργυροῦ δίσκου εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἣτις κατὰ τὰ συμπόσια τῶν τότε εὐσεβῶν χριστιανῶν ἐλάμβανε πάντοτε τὴν πρώτην μερίδα, ὡς ἡ θυγάτηρ τῆς Ῥέας⁴¹⁹ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Μετὰ ταῦτα ἐφρόντισεν ὁ ἐπίσκοπος καὶ περὶ τῶν συνδαιτυμόνων του, βυθίσας τὴν μάχαιραν εἰς τὴν κοιλίαν παχέος ἐριφίου, ἐξ ἧς ἀνοιχθείσης διεχύθη ἀμέσως εὐφρόσυνος σκοροδῶν, κρομμυδίων καὶ πράσων ὁσμή, δι' ὧν τὸ ζῶον ἐκείνο ἦτο μετὰ θαυμαστῆς τέχνης ἄνθυλευμένον. Μετὰ τὸ ἐρίφιον παρετέθησαν ἰχθύες διὰ χαβιαρίου ἠρτυμένοι καὶ ἔπειτα πρόβατον μετὰ μέλιτος καὶ κυδωνίων. Ἡ Ἰωάννα συνειθισμένη εἰς τὰ ἀπλᾶ καὶ ἀκαρύκευτα φαγητὰ τῆς τότε Γερμανίας, ὅπου καὶ αὐτὰ τὰ συμπόσια ἤρχιζον καὶ ἐτελείονον ὡς ἐν τῇ Ἰλιάδι διὰ ψητῶν κρεάτων, ἐβύθιζε τὸ περόνιον μετὰ δισταγμοῦ καὶ δυσπιστίας εἰς τὰ πολύπλοκα ἐκεῖνα προϊόντα τῆς βυζαντινῆς μαγειρικῆς, ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι περιηγηταὶ εἰς τὰ ὑποπτα μαγειρεύματα τῶν ἀθηναϊκῶν ξενοδοχείων. Ὅτε δὲ ἐγεύθη τὸν μετὰ πίσης, γύψου καὶ ῥητίνης συγκερασμένον οἶνον τῆς Ἀττικῆς, ἀπέστρεψε μετὰ τρόμου τὰ χεῖλη, φοβηθεῖσα μὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκεῖνοι προσέφερον αὐτὴ κώνειον, ὡς εἰς τὸν Σωκράτην, ἢ ὄξος μετὰ χολῆς, ὡς οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὸν Ἰησοῦν. Ὁ γείτων τῆς μοναχὸς προσέφερεν ὡς ἀποζημίωσιν ἕτερον ποτῆριον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο προὔξηνσεν ἔτι μείζονα εἰς τὴν ἡμετέραν Γερμανίδα ἀηδίαν, πλήρες ὄν καλογηρικοῦ τινος ποτοῦ, καλουμένου βαλανίου⁴²⁰, ὅπερ ἔφευρε πιθανῶς ὁ Ἅγ. Ἀντώνιος, βράσας τοῦ χοίρου τοῦ τᾶς βαλάνους, καὶ τὸ ὅποιον σῶζεται ἀκόμη ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Ἑλλάδος, παρατιθέμενον ἀντὶ καφέ εἰς τοὺς δυστυχεῖς ὑποτρόφους. Ἐνὶ λόγῳ ἦτε Ἰωάννα καὶ ὁ Φρουμέντιος ἐκαθῆντο εἰς τὴν πολυόψον ἐκείνην τράπεζαν νήστευσι καὶ διψαλέοι, ὡς οἱ Φράγκοι πρέσβεις εἰς τὰ συμπόσια τοῦ Νικηφόρου, μέχρις οὐ εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτοὺς ὁ

τραπέζι του ἐπισκόπου δύο δάσκαλοι ἐλληνικῶν γραμμάτων, ἓνας ἀστρολόγος καὶ τρεῖς εὐνούχοι τῆς βυζαντινῆς αὐλῆς, που ἔφεραν σὴν Ἀθήνα τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα γιὰ τὴν ἀναστήλωση τῶν εἰκόνων.

Ἀφοῦ ὅλοι πήραν τὴν θέση τους καὶ εἰπώθηκε τὸ «φάγονται πένητες», ὁ Νικητᾶς ἔκοψε ἓνα κομμάτι ψωμί καὶ τὸ πρόσφερε σὲ ἓνα ἀσημένιο δίσκο σὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἡ ὁποία σὲ τὰ συμπόσια τῶν τότε εὐσεβῶν χριστιανῶν λάμβανε πάντα τὴν πρώτη μερίδα, ὅπως ἡ κόρη τῆς Ῥέας σὲ τὸς ἀρχαίους. Στὴ συνέχεια, ὁ ἐπίσκοπος φρόντισε καὶ γιὰ τὸς συνδαιτυμόνες του, βυθίζοντας τὸ μάχαιρι σὴν κοιλία ἐνός παχίου κατσικίου, ἀπό ὅπου ξεχύθηκε ἀμέσως μία εὐχάριστη μυρωδιά σκοροδοῦ, κρεμμυδιῶν καὶ πράσου, με τὰ ὁποία εἶχε γεμιστεῖ τὸ ζῶο με θαυμαστὴ τέχνη. Μετὰ τὸ κατσικάκι, σερβιρίστηκαν ψάρια νοστιμευμένα με χαβιάρι καὶ μετὰ πρόβατο με μέλι καὶ κυδώνια. Ἡ Ἰωάννα, συνηθισμένη σὲ ἀπλὰ καὶ ἀκαρύκευτα φαγητὰ τῆς τότε Γερμανίας, ὅπου καὶ τὰ συμπόσια ἀκόμα ἀρχίζαν καὶ τελείωναν ὅπως σὴν Ἰλιάδα με ψητὰ κρέατα, βύθιζε τὸ πιρουνὶ τῆς με δισταγμὸ καὶ δυσπιστία σὲ τὰ περίπλοκα ἐκεῖνα προϊόντα τῆς βυζαντινῆς μαγειρικῆς, ὅπως σὴμερα οἱ Ἑρωπαῖοι περιηγητῆς σὲ τὰ ὑποπτα μαγειρέματα τῶν ἀθηναϊκῶν ξενοδοχείων. Ὅταν δοκίμασε τὸ κρασί τῆς Ἀττικῆς, ἀναμειγμένο με πίσσα, γύψο καὶ ρετσίνη, τράβηξε τὰ χεῖλη τῆς με τρόμο, φοβούμενη μήπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐκεῖνοι τῆς πρόσφεραν κώνειο, ὅπως σὲ τὸν Σωκράτη, ἢ ξύδι με χολή, ὅπως οἱ Ἑβραῖοι σὲ τὸν Ἰησοῦ. Ὁ γείτονας τῆς μοναχὸς τῆς πρόσφερε ἓνα ἄλλο ποτῆρι ὡς ἀποζημίωση, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ προκάλεσε ἀκόμα μεγαλύτερη ἀηδία σὴν Γερμανίδα μας, καθὼς ἦταν γεμάτο με ἓνα καλογηρικό ποτό που ὀνομάζεται «Βαλάνιον», τὸ ὁποῖο πιθανότατα εφεύρε ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος, βράζοντας τὰ βελανίδια τοῦ γουρουνίου του, καὶ τὸ ὁποῖο σῶζεται ἀκόμα σὲ τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ προσφέρουν ἀντὶ γιὰ καφέ σὲ τὸς ἀτυχὸς μαθητῆς. Με μία κουβέντα, ἡ Ἰωάννα καὶ ὁ Φρουμέντιος καθόντουσαν σὲ τὸ πλούσιο ἐκεῖνο τραπέζι νηστικοὶ καὶ διψασμένοι, ὅπως οἱ Φράγκοι πρέσβεις σὲ τὰ συμπόσια τοῦ Νικηφόρου, μέχρις ὅτου ὁ φιλόξενος Νικητᾶς, ἀφοῦ τὸς λυπήθηκε, διέταξε

⁴¹⁹ Ἡ Ἔστια.

⁴²⁰ Τοῦ βαλανίου τούτου γίνεται μεία καὶ παρ' Ἀθηναίω, ἀλλ' ἄγνωστον εἶναι ἂν ἦτο αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ρευστὸν τὸ ἐν χρῆσει εἰς Ἀνατολήν κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἰδε Ἀθῆν. Ἀ/, 62 καὶ Ζαμπελίου Βυζαντ. Μελέτας, σὴμ. 325

φιλόξενος Νικητάς διέταξε να παρατεθῶσιν ὄπται τρυγόνες, μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ ἄδολος οἶνος τῆς Χίου.

Εἰς τὴν θέαν τοῦ περιέχοντος τὸ θεῖον ἐκεῖνο ποτὸν ἐρυθροῦ σταμνίου, αἱ ζοφεραὶ ὄψεις τῶν καλῶν ἀσκητῶν ἤστραψαν ὑπὸ τῆς χαρᾶς ὡς ὁ Ἄδης, ὅτε κατέβη εἰς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, πάντες δὲ ἔτειναν μετὰ προθυμίας τὸ ποτήριον εἰς τὸ προφυροῦν νέκταρ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου, ἀποδεικνύοντες οὕτω ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὑπόκειται μὲν ὡς καὶ αἱ ἐγκυμονοῦσαι γυναῖκες εἰς ἰδιοτρόπους ὀρέξεις, δυναμένη ν' ἀγαπήσῃ τὸ βαλάνιον, τὴν ῥυπαρότητα, τοὺς χοίρους καὶ τὸν ῥητινίτην, ἀλλ' ἅμα τὸ ἀληθές καὶ ἄδολον καλὸν ὑπὸ οἰανδήποτε μορφῆν ἐπιλάμψη, εὐθὺς στρέφεται πρὸς ἐκεῖνο ὡς ἡ μαγνήτις πρὸς τὸν πόλον καὶ οἱ δαιτυμόνες τοῦ Νικητᾶ πρὸς τὸ σταμνίον τῆς Χίου. Σοφισταὶ μοι φαίνονται οἱ ἰσχυρίζομενοι ὅτι ἕκαστος λαὸς ἢ καὶ ἄνθρωπος ἔχει ἴδιον τίνα τύπον τοῦ καλοῦ καὶ ψευδῆς παροιμία περὶ ὀρέξεων οὐδεὶς λόγος⁴²¹. Ἐκ τῆς αὐτῆς ζύμης εἶναι πεπλασμένα πάντων τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ τὰ ὄμματα, τὰ ὄτα καὶ τὰ χεῖλη· «εἷς ἄρτος καὶ ἓν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν»⁴²² καὶ εἰς πάντας ἀρέσκουσιν αἱ παρθένοι τῆς Κιρκασίας, οἱ ἀδάμαντες τῶν Ἰνδιῶν, οἱ ἵπποι τῶν Ἀράβων, αἱ στήλαι τοῦ Παρθενῶνος, αἱ σταφυλαὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ πόδες τῶν Ἰσπανίδων, ὁ πάγος ἐν ὄρα θέρους, τὰ ἰταλικά ἄσματα καὶ οἱ οἶνοι τῆς Γαλλίας· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ μαῦροι τῆς Ἀφρικῆς προτιμῶσι τὰς λευκὰς γυναῖκας μᾶλλον ἢ τὰς Αἰθιοπίδας. Ἄν εἰς τίνα τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιῶν ἐνεφανίζετο Παναγία τίς τοῦ Ῥαφαήλου ἢ ἀντήχει αἴφνης ἱερὰ τίς τοῦ Ῥοσσίνη ἢ Μοζάρτου μελωδία, πρὸς ταύτας, νομίζω, ἤθελον στραφῆ τὰ ἀληθῶς ὀρθόδοξα ὄμματα καὶ τὰ ὄτα, ἄξιοι δὲ τοῦ ὀνόματος σχισματικῶν ἤθελον εἶναι οἱ προτιμήσαντες τὰς βυζαντινὰς μαυρογραφίας καὶ ῥινοφωνίας.

Ὁ Νικητάς ἐκέρασε τοὺς δαιτυμόνας του, ἀπαγγέλλων τὸ ἐδάφιον τῶν Παροιμιῶν, «Πίνετε οἶνον, ὃν ἐκέρασα ὑμῖν⁴²³», οἱ δὲ μοναχοὶ ἔτεινον τὸ ποτήριον, ψάλλοντες τὸ του Ἡσαΐου «Δεῦτε λάβωμεν οἶνον καὶ οἰνοφλυγήσωμεν μέθην⁴²⁴» πρὶν δὲ πῖωσιν, ἔκλειον εὐσεβῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς

να σερβιριστοῦν ψητὰ τρυγόνια, μέλι Ὑμηττοῦ καὶ ἀγνὸ χιώτικο κρασί.

Στὴν θέα τοῦ κόκκινου σταμνίου ποῦ περιείχε τὸ θεῖκό ἐκεῖνο ποτό, τὰ σκυθρωπά πρόσωπα τῶν καλῶν ἀσκητῶν ἐλαμψαν ἀπὸ χαρᾶς, ὅπως ὁ Ἄδης ὅταν κατέβηκε σὲ αὐτόν ὁ Ἰησοῦς. Ὅλοι ἔτειναν με προθυμία τὸ ποτήρι στο κόκκινο νέκταρ τῆς πατρίδας τοῦ Ὀμήρου, ἀποδεικνύοντας ἔτσι ὅτι μπορεῖ μὲν ἡ ἀνθρώπινη φύση νὰ ὑπόκειται, ὅπως καὶ οἱ ἐγκυες γυναῖκες, σὲ ἰδιότροπες ὀρέξεις, καὶ νὰ εἶναι ἰκανὴ νὰ ἀγαπήσῃ τὸ βαλάνιο, τὴ βρωμιά, τὰ γουρουνία καὶ τὸ ρετσίφι, ὅταν ὁμῶς λάμψει ἡ ἀληθινὴ καὶ ἄδολη ὁμορφιά, μὲ οποιαδήποτε μορφὴ, ἀμέσως στρέφεται πρὸς αὐτήν, ὅπως ὁ μαγνήτης πρὸς τὸν πόλο καὶ οἱ συνδαιτυμόνες τοῦ Νικητᾶ πρὸς τὸ σταμνί τῆς Χίου. Σοφιστὲς μοι φαίνονται πῶς εἶναι ὅσοι ἰσχυρίζονται ὅτι κάθε λαὸς ἢ καὶ ἄνθρωπος ἔχει δικό του τύπο τοῦ καλοῦ καὶ ψεύτικη ἡ παροιμία ποῦ λέει "περὶ ὀρέξεως οὐδεὶς λόγος". Ἀπὸ τὴν ἴδια ζύμη εἶναι πλασμένα τὰ μάτια, τὰ αὐτιά καὶ τὰ χεῖλη ὅλων τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ. "Ἐνα ψωμί καὶ ἓνα σῶμα εἴμαστε οἱ πολλοί" καὶ σὲ ὅλους ἀρέσουν οἱ παρθένες τῆς Κιρκασίας, τὰ διαμάντια τῶν Ἰνδιῶν, τὰ ἄλογα τῶν Ἀράβων, οἱ στήλες τοῦ Παρθενῶνα, τὰ σταφύλια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰ πόδια τῶν Ἰσπανίδων, ὁ πάγος τὸ καλοκαίρι, τὰ ἰταλικά τραγούδια καὶ τὰ κρασιά τῆς Γαλλίας. Καὶ ἀκόμα καὶ οἱ μαῦροι τῆς Ἀφρικῆς προτιμοῦν τὶς λευκὰς γυναῖκες παρὰ τὶς Αἰθιοπίδες. Ἄν σὲ κάποια ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες μας ἐμφανιζόταν μὴ Παναγία τοῦ Ῥαφαήλ ἢ ἀκούγονταν ξαφνικὰ μὴ ἱερὴ μελωδία τοῦ Ῥοσσίνι ἢ τοῦ Μότσαρτ, πρὸς αὐτά, νομίζω, θὰ στρέφονταν τὰ ἀληθινὰ ὀρθόδοξα μάτια καὶ τὰ αὐτιά, καὶ ὅσοι προτιμοῦν τὶς βυζαντινὰς μαυρογραφίες καὶ τὶς ψαλμωδίες μὲ τὴ μῦτη, θὰ μπορούσαν δίκαια νὰ θεωρηθοῦν σχισματικοί.

Ὁ Νικητάς κερνούσε τοὺς συνδαιτυμόνες του, ἀπαγγέλλοντας τὸ ἐδάφιο τῶν Παροιμιῶν "Πίνετε οἶνον, ὃν ἐκέρασα ὑμῖν", οἱ δὲ μοναχοὶ ἔτειναν τὸ ποτήρι ψάλλοντας τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Ἡσαΐα "Δεῦτε λάβωμεν οἶνον καὶ οἰνοφλυγήσωμεν μέθην". Πρὶν ὁμῶς πῖούν, ἐκλείναν τὰ μάτια μὲ εὐσέβεια,

⁴²¹ De gustibus non disputandum.

⁴²² Πρὸς Κορινθ. Α/. κεφ. ι/, ἐδ. 17.

⁴²³ Παροιμ. Κεφ. Θ/, ἐδάφ. 5.

⁴²⁴ Ἡσαΐου Κεφ. νς/, ἐδάφ. 12.

κατὰ τὴν ῥητὴν διαταγὴν τοῦ Σολομώντος, ἀπαγορεύοντος εἰς τοὺς οἰνοπότας νὰ θεωρῶσι τὸν οἶνον, πρὶν πῖωσιν αὐτόν⁴²⁵, ὡς ὁ Μωάμεθ εἰς τοὺς Τούρκους τὰς συζύγους των, πρὶν νυμφευθῶσι. Τὸ νὰ μεθύη τις εὐκόλως, σημεῖον ὅτι δεν εἶναι μέθυσος, ὡς καὶ τὸ νὰ ἐπιθυμῇ ὄσας βλέπει γυναῖκας ἀπόδειξις σωφροσύνης· τῶν δὲ καλῶν ἐκείνων ἀσκητῶν αἱ κεφαλαί, αἵτινες ἀπὸ τοσοῦτων χρόνων μόνον τῆς προσευχῆς καὶ τῶν οὐρανίων ἐκστάσεων τὴν ἠθικὴν μέθην ἐγνώριζον, ἤρχισαν μετ' ὀλίγον νὰ γυρίζωσιν ὡς ἡ γῆ περὶ τὸν ἥλιον. Ἀλλὰ καὶ μεθυσμένοι ὄντες μόνον περὶ ἀγίων πραγμάτων ὠμίλουν οἱ ὅσοι ἐκεῖνοι ἐρημίται. Καθὼς δὲ οἱ γέροντες ἀγωνισταὶ χαίρουσι διηγούμενοι μετὰ τὸ δεῖπνον τὰς μάχας καὶ τὰ τρόπαια των, οὕτω ἤρχισαν κακεῖνοι νὰ ἀνυμνώσι τὰ θαύματα καὶ τὰς ἀθλήσεις των· ὁ μὲν ὅτι φιλευθεῖς ὑπὸ πτωχοῦ ἀνθρώπου, μὴ ἔχοντος ἄλλο νὰ προσφέρῃ αὐτῷ πλὴν ὀλίγην φακὴν, ἐφύτευσεν εἰς τὰ γένεια τοῦ ξενίζοντος κόκκον σίτου, ὁ ὁποῖος τοσοῦτον ἐπολλαπλασιάσθη, ὥστε ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος σείων τὴν γενειάδα ἐγένεσε πεντήκοντα σάκκους σίτου· ὁ δὲ διηγῆθη ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ ἡγουμένου ἐφύτευσεν εἰς τὸν κήπον τῆς μονῆς τὴν ποιμαντικὴν αὐτοῦ ῥάβδον, ἣτις ποτιζομένη καθ' ἡμέραν δι' ὕδατος καὶ δακρῶν μετὰ τρεῖς χρόνους ἐβλάστησε καὶ ἔδωκε τόσων πολλοὺς καὶ παντοίους καρπούς, μήλα, ῥοδάκινα, σῦκα καὶ σταφυλάς, ὥστε ἐξ αὐτῶν ἐχορτάσθησαν ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ του· ὁ δὲ ὅσιος Νίκων ἰστόρησεν ὅτι τρωθεὶς τὴν καρδίαν ὑπὸ πόθου νὰ ἴδῃ τὴν ἔνδοξον ὠραιότητα τῆς Παναγίας, ἐνήστευε καὶ προσηύχετο νηχθημερόν, μέχρις οὐ εὐσπλαχνισθεῖσα αὐτόν ἡ ἐλεῆμων Παντάνασσα ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν του μὲ τὸσαύτην ὠραιότητα καὶ λάμψιν, ὥστε θαμβωθείς ἔμεινε μονόφθαλμος, ἤθελε δὲ μείνει καὶ τυφλός, ἂν δεν ἐπρόφθανε νὰ κλείσῃ τὸν ἕνα ὀφθαλμόν.

Μετὰ τούτους ἔλαβε τὸ λόγον ὁ ὅσιος Παγκράτιος, οὐ ἡ ῥάβδος ἔκαμνε τὰς πέτρας νὰ βλαστάνωσι κρίνα, ὁ Ἀθηναῖος ἐρημίτης Αἰγίδιος, τοῦ ὁποῖου ἡ σκιά ἐθεράπευεν ὄσους ἐπεσκίαζεν ἀσθενεῖς, ὥστε ὁσάκις ἐπεσκέπτετο τὰς ὁδοὺς τῶν πόλεων, ἐμάχοντο οἱ πάσχοντες περὶ αὐτῆς ὡς οἱ ἀρχαῖοι περὶ ὄνου σκιάς, ὁ Βαθθίας, τὸν ὁποῖον

Ἀκολουθώντας τὴν ῥητὴν διαταγὴν τοῦ Σολομώντα, που ἀπαγορεύει στους οἰνοπότες νὰ κοιτάζουν το κρασί πρὶν το πιοῦν, ὅπως ὁ Μωάμεθ ἀπαγορεύει στους Τούρκους νὰ βλέπουν τις συζύγους τους, πρὶν νυμφευθῶν. Το νὰ μεθάει κανεὶς εὐκόλα, εἶναι σημάδι ὅτι δεν εἶναι αλκοολικός, ὅπως καὶ το νὰ ἐπιθυμῇ ὄλες τις γυναῖκες που βλέπει εἶναι ἀπόδειξη σωφροσύνης ἔτσι καὶ τα κεφάλια ἐκείνων των καλῶν ἀσκητῶν, που για τόσα χρόνια γνώριζαν μόνο τὴν ἠθικὴ μέθη τῆς προσευχῆς καὶ των οὐρανίων ἐκστάσεων, ἀρχισαν μετὰ ἀπὸ λίγο νὰ γυρίζουν ὅπως ἡ γῆ γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἀλλὰ καὶ μέσα στο μεθύσι τους, μόνο για ἀγία πράγματα μιλοῦσαν οἱ ὅσοι ἐκεῖνοι ἐρημίτες. Καθὼς οἱ γέροι ἀγωνιστὲς χαίρονται νὰ διηγούνται μετὰ το δεῖπνο τις μάχες καὶ τα τρόπαια τους, ἔτσι ἀρχισαν καὶ ἐκεῖνοι νὰ υμνοῦν τα θαύματα καὶ τους ἀθλους τους. Ὁ ἕνας ἔλεγε ὅτι μια φορὰ που τον φίλεψε κάποιος φτωχὸς ἄνθρωπος που δεν εἶχε τίποτε ἄλλο νὰ του προσφέρει παρὰ λίγη φακὴ, ἐκεῖνος φύτεψε στα γένια του φιλόξενου ἕνα σπυρὶ σιτάρι που πολλαπλασιάστηκε τόσο πολὺ, ὥστε ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἄνθρωπος, κουνώντας τὴ γενειάδα του, γέμισε πενήντα σακιά σάρι. Ἐνας ἄλλος διηγούνταν ὅτι κατ' ἐντολὴν τοῦ ἡγουμένου φύτεψε στον κήπο τῆς μονῆς τὴν ποιμαντικὴν του ῥάβδο, ἡ ὁποία καθὼς ποτιζόνταν καθημερινὰ με νερὸ καὶ δάκρυα, μετὰ ἀπὸ τρία χρόνια βλάστησε καὶ ἔδωσε τόσους πολλοὺς καὶ διαφορετικοὺς καρπούς, μήλα, ῥοδάκινα, σῦκα καὶ σταφύλια, ὥστε ἀπὸ αὐτοὺς χορτάσαν ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ του. Ὁ ὅσιος Νίκων διηγῆθηκε ὅτι υποφέροντας ἀπὸ πόθο καρδιάς νὰ δεῖ τὴν ἔνδοξη ομορφιά τῆς Παναγίας, νῆστευε καὶ προσευχόταν νηχθημερόν, μέχρις ὅτου ἡ ἐλεῆμων Παντάνασσα τον σπλαχνίστηκε καὶ ἐφανίστηκε μπροστὰ του με τόση ομορφιά καὶ λάμψη, ὥστε θαμπωμένος ἔμεινε μονόφθαλμος, καὶ θὰ μπορούσε καὶ νὰ τυφλωθεῖ, ἀν δεν πρόλαβε νὰ κλείσει τὸ ἕνα μάτι.

Μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς πήρε τὸ λόγο ὁ ὅσιος Παγκράτιος, που ἡ ῥάβδος του ἔκανε τις πέτρες νὰ βλαστάνουν κρίνα, ὁ Ἀθηναῖος ἐρημίτης Αἰγίδιος, του ὁποῖου ἡ σκιά θεράπευε ὄσους ἀσθενεῖς σκέπαζε, ὥστε ὅσες φορές ἐπισκεπτόταν τους δρόμους των πόλεων, μάχονταν οἱ ἀρρωστοὶ γι' αὐτὴν ὅπως οἱ ἀρχαῖοι για τὴ σκιά του γαιδάρου⁴²⁶, ὁ

⁴²⁵ Non intuearis vinum quandum «flavescit», (Παροιμ. Ἄ/, ἐδ. 4.).

⁴²⁶ Ἡ φράση "**Περὶ ὄνου σκιάς**" πρωτοεἶδε τὸ φως στα Ἀβδηρα καὶ λέγεται μέχρι τις μέρες μας, υποδηλώνοντας τὴν ἀντισυμβατικὴ συμπεριφορὰ του ἐντολὰ προκειμένου νὰ ἐπιφελῆ ἀκόμα περισσότερο σε περιπτώσεις ἰδίως ἀτυπῶν συναλλαγῶν. Ἐπίσης ἡ φράση υποδηλώνει τὴν ἐντατικὴ καὶ ἰδιαίτερη ἐνασχόληση με ἕνα θέμα το ὁποῖο εἶναι ἀσήμαντο. Ἡ φράση προέρχεται ἀπὸ τὸ ἐξὸς περιστατικό: Κάποιος ἐπώνυμος Ἀβδηρίτης ἐνοικίασε ἕναν γαίδαρο (ὄνο) για νὰ μεταφέρει αὐτόν καὶ τις ἀποσκευές του σε ἄλλη πόλη. Περπατώντας

ἀντί να καίωσιν ἐδρόσιζον αἱ φλόγες, ὡς τοὺς Ὀλλανδοὺς τὸ πιπέρι. Τοιαῦτα καὶ ἄλλα θαυμάσια διηγούντο οἱ καλοὶ ἀσκηταί, πίνοντες οἶνον τῆς Χίου εἰς υγείαν τῆς ὀρθοδόξου καὶ φιλάτης δεσποίνης των Θεοδώρας. Καὶ μὴ νομίσης, ἀναγνώστα, ὅτι ἐξημμένων καλογήρων ὀπτασίαι ἢ συναξαριστῶν ληρήματά εἰσι ταῦτα· ἀπ' ἐναντίας, εἶναι θαύματα αὐθεντικὰ καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεγνωρισμένα, τὰ ὅποια πᾶς ὀρθόδοξος χρεωστὲι κατὰ τὸν κανόνα τῆς πανσέπτου οἰκουμενικῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου να «δέχεται πίστει ὀλοψύχως», ἀν δὲ πειραθῆ ὡς «ἀδύνατα να διαβάλη ἢ κατὰ τὸ δοκοῦν να παρεξηγήση, Ἀνάθεμα ἔστω!»

Ἐνῶ οἱ ἀσκηταὶ ὠμίλουν περὶ θαυμάτων, ὁ Νικητὰς διελέγετο μετὰ τῶν δύο βενεδικτίνων καὶ τῶν βυζαντινῶν εὐνούχων περὶ δογματικῆς. Ἐν πρώτοις ἠρώτησε τὴν Ἰωάνναν τι ἐδογματεύουν οἱ σοφοὶ τῆς Δύσεως περὶ τῆς Εὐχαριστίας⁴²⁷, ἀν δηλαδὴ πιστεύουσιν ὅτι ὁ ἄρτος καὶ οἶνος μεταβάλλονται τῷ ὄντι εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Σωτῆρος ἢ θεωροῦσιν αὐτὴν ὡς σύμβολον καὶ εἰκόνα τοῦ θείου σώματος. Τὸ ζήτημα ἐκεῖνο ἀπησχόλει τότε τὰ πνεύματα ὡς σήμερον τὸ Ἀνατολικόν, ἢ δὲ Ἰωάννα ἀγνοοῦσα τὴν περὶ τούτου γνώμην τοῦ ξενίζοντος, ἀπεκρίθη διπλωματικῶς ὅτι καθὼς ὁ ἥλιος εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ, ἢ δὲ λάμψις καὶ θερμότης αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτω καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθημένου Χριστοῦ εὐρίσκεται ἐν τῷ ἄρτῳ καὶ οἶνῳ τῆς μεταλήψεως. Ἀλλ' ἢ μεταφορικῆ αὐτῆ ἀπάντησις δεν ἠὲχαρίστησε τὸν Νικητάν, ὅστις πιστεύων εἰς τὴν «πραγματικὴν παρουσίαν» ἐξήγησεν εἰς τὴν Ἰωάνναν ὅτι ὁ ἄρτος καὶ οἶνος εἶναι αὐτὸ τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Σωτῆρος, ὁ δὲ στόμαχος ἡμῶν ὁ τάφος αὐτοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἐνταφιάζεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον

Βαθίας, τὸν ὁποῖο ἀντί να καίνε οἱ φλόγες τὸν δρόσιζαν, ὅπως τοὺς Ὀλλανδοὺς τὸ πιπέρι. Τέτοια καὶ ἄλλα θαύματα διηγούνταν οἱ καλοὶ ἀσκητές, πίνοντας χιώτικο κρασί στην υγεία της ορθόδοξης καὶ αγαπημένης δέσποινας τους, της Θεοδώρας. Καὶ μὴ νομίσεις, ἀναγνώστη μου, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ὀπτασίες τρελῶν καλόγηρων ἢ ἀνοησίες συναξαριστῶν. Ἀντίθετα, εἶναι θαύματα ἀληθινὰ καὶ ἀναγνωρισμένα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, τα ὁποῖα κάθε Ὀρθόδοξος οφείλει, σύμφωνα με τὸν κανόνα τῆς Ἀγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Νικαίας, να "δέχεται με πίστη ὀλοψυχη", ἀλλιῶς, ἀν ἐπιχειρήσει να τα "διαβάλει ὡς ἀδύνατα ἢ να τα παρερμηνεύσει με τὸν δικὸ του τρόπο, να εἶναι ἀναθεματισμένος!"

Ἐνῶ οἱ ἀσκητές μιλούσαν για θαύματα, ὁ Νικητὰς συζητοῦσε με τοὺς δύο Βενεδικτίνους καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς εὐνούχους για δογματικὰ θέματα. Πρῶτα ρώτησε τὴν Ἰωάννα τι δόγματιζαν οἱ σοφοὶ τῆς Δύσης για τὴν Εὐχαριστία, δηλαδὴ ἀν πιστεύουν ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μεταβάλλονται ὄντως σε σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Σωτῆρος ἢ τὴν θεωροῦν ὡς σύμβολο καὶ εἰκόνα τοῦ θείου σώματος. Τὸ θέμα αὐτὸ ἀπασχολοῦσε τότε τα πνεύματα ὅπως καὶ σήμερα τὸ Ἀνατολικὸ Ζήτημα⁴²⁸, καὶ ἡ Ἰωάννα, ἀγνοώντας τι πίστευε γι' αὐτὸ τὸ θέμα ὁ οἰκοδεσπότης τῆς, ἀπάντησε διπλωματικὰ ὅτι ὅπως ὁ ἥλιος εἶναι στὸν οὐρανὸ καὶ ἡ λάμψη καὶ ἡ ζέστη τοῦ στη γῆ, ἔτσι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, που κάθεται στα δεξιὰ του Πατέρα, βρίσκεται στὸν ἄρτο καὶ στὸν οἶνο τῆς Θείας Κοινωνίας. Ἀλλὰ ἡ μεταφορικὴ αὐτῆ ἀπάντηση δεν ἄρεσε στὸν Νικητὰ, ὁ ὁποῖος πίστευε στὴν "πραγματικὴ παρουσία" καὶ ἐξήγησε στὴν Ἰωάννα ὅτι ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος εἶναι τὸ ἴδιο τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρα, ἐνῶ τὸ στομάχι μας εἶναι ὁ τάφος του, στὸν ὁποῖο ἐνταφιάζεται ἀπὸ τὸν ἱερέα, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ λίγο ἀνασταίνεται ἀπὸ αὐτόν,

σε ἕνα ἄνδρo καὶ ἄδενδρο τοπίο θέλησε τὸ μεσημέρι να ξεκουραστὲι καὶ κάθισε στὴ σκιά τοῦ ζώου. Ὁ ἀγωγιάτης τότε τοῦ ζήτησε ἐπιπλέον ἀμοιβὴ για τὴν παρασχεθεῖσα ἀπὸ τὸν ὄνο εὐεργετικὴ σκιά τὴν ὁποῖα ὄμως ἀρνήθηκε ὁ ἐνοικιαστής. Ἡ διαφορά ὁδηγήθηκε στα δικαστήρια καὶ μετὰ ἀπὸ ἀλλεπάλληλες δικαστικὲς ἀποφάσεις ἐφθάσε ὡς τὴ Βουλή των τετρακοσίων. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ πόλη εἶχε ἀναστατωθεῖ καὶ σχεδόν παραλύσει λόγω τοῦ ὅτι οἱ πολῖτες εἶχαν διααιρεθεῖ σε δυο στρατόπεδα, τοὺς «Σκιερούς», δηλαδὴ τῶν οπαδῶν τῆς σκιάς τοῦ ὄνου ὡς αὐθὺπαρκτοῦ καὶ αὐτοτελοῦς πράγματος καὶ τοὺς «ὀνικοὺς» δηλαδὴ ἐκείνων τῆς ἐννοίας τοῦ ὄνου ὡς συνολικοῦ καὶ ἐνιαίου ἀντικειμένου στὴ συναλλαγή. Λέγεται ὄμως προτοῦ λήξει ἡ δίκη, τὴν λύση ἐδωσαν κάποιοι ἀγνωστοί, που ἐξόντωσαν τὸν ἄτυχο γάιδαρο καὶ ἔτσι μὴ ὑπάρχοντος τοῦ πειστηρίου ἡ ὑπόθεση ἐτέθη στο ἀρχεῖο.

⁴²⁷ Ἡ λέξις Μετουσίωσις δεν ἦτο ἀκόμη ἐν χρῆσει.

⁴²⁸ Ὁ ὀρος **Ἀνατολικὸ Ζήτημα**, γενικότερα, ἀναφέρεται στὸν ἀναγωνισμό μετὰξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσης καὶ ἐιδικότερα ἀφορὰ τα διπλωματικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα που δημιουργήθηκαν ἀπὸ τις ἐγγενεῖς ἀδυναμίες στὴ διατήρηση τῆς συνοχῆς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους που παρουσιάστηκαν ἀπὸ τα μέσα τοῦ 18ου μέχρι καὶ τις ἀρχές τοῦ 20ου αἰῶνα, ὅταν ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλο οἱ ὑπόδουλοι στους Ὀθωμανοὺς λαοὶ ἐξεγέρθηκαν κατὰ τῆς Αυτοκρατορίας, ἡ ὁποῖα εἶχε ἠττηθεῖ ἀπὸ τὴ Ρωσία κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸ Πόλεμο τὸ 1774. Μεταφορικὰ, ἀναφέρεται σε προβλήματα καὶ συζητήσεις που χρονίζουν ἀσκοπα (ἢ καὶ σκόπιμα), χωρὶς να ἐπιλύονται.

άνίσταται ἐξ αὐτοῦ, ὡς καὶ μετὰ τὴν Σταύρωσιν ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς τριήμερος ἐκ τάφου.

Μετὰ ταῦτα ἠρώτησεν αὐτήν, ἂν οἱ ἐν τῇ Δύσει χριστιανοὶ ἐτίμων κακεῖνοι τὴν Παναγίαν διὰ τοῦ ἐπιθέτου «Θεοτόκος», ἢ δὲ Ἰωάννα ἀπεκρίθη ὅτι ὠτοκόκους⁴²⁹ ἐκάλουν τὰς ὄρνιθας καὶ ζωοτόκους⁴³⁰ τὰς γαλαῖς, ὥστε ἐφοβοῦντο μὴ διὰ τὴν συγγένειαν τῶν λέξεων σκανδαλίση τὸ Θεοτόκος τὰς ἀκοὰς τῶν πιστῶν καὶ πλὴν τούτου μὴ δώση ἀφορμὴν εἰς τοὺς εἰδωλολάτρους νὰ παραβάλωσι τὴν Θεομήτορα πρὸς τὴν Ῥέαν, ὡς οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ὀπαδοὶ τῆς Ὑπατίας. Θέλουσα ἔπειτα νὰ θέσῃ κακεῖνη τὸν ἐπίσκοπον εἰς ἀπορίαν, ἠρώτησεν αὐτὸν διατὶ δὲν ἔκοπτον οἱ Ἀνατολίται τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, παραβαίνοντες τὴν συμβουλήν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, θεωροῦντος γυναικοπρεπὲς καὶ ἄτιμον τὸ νὰ τρέφῃ ἀνὴρ μακρὰν κόμην⁴³¹. Οὐδὲν ἔχων εἰς τοῦτο ν' ἀντίπηρ ὁ Νικητὰς⁴³² ἔξεσε τὴν κομῶσαν κεφαλὴν του, στρέψας καὶ πάλιν τὸν λόγον περὶ δογμάτων, περὶ τῆς «ἀντιδόσεως», περὶ τῆς διπλῆς φύσεως τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὴν ἐνσάρκωσιν, περὶ τοῦ ἂν ὀ«λόγος» ἠνώθη μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου ἢ μετὰ τὸν τοκετὸν αὐτῆς, καὶ ἄλλων θεολογικῶν κόμβων, οὓς ἔλυσαν οἱ ἐν Ἐφέσῳ πατέρες διὰ τῆς μαχαίρας, ὡς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸν γόρδιον δεσμόν, ἢ διὰ λακτισμάτων, ὡς οἱ ὄνοι τὰς ἐρωτικὰς καὶ χορτοφαγικὰς διενέξεις των⁴³³.

Ἐν τούτοις, ἐπελθούσης τῆς νυκτός, οἱ ὑπηρετοῦντες διάκονοι ἔσπευσαν νὰ φέρωσι λαμπάδας, ἵνα φωτίσωσι τὸν συζητούντα ἐπίσκοπον των, ὅπως μὴ γείνη ἐπίσκοτος, ὡς οἱ ἐπὶ Κοπρωνύμου καταργήσαντες τὰς εἰκόνας πατέρες. Ἄλλ' οἱ σύνδειπνοι ἀπαυδήσαντες ἤδη ἐκ τῆς ἀμηχάνου ἐκείνης συζητήσεως ἀφήκαν τὰ ἐπιχειρήματα, ἵνα λάβωσι καὶ πάλιν τὰ ποτήρια. Ἡ δὲ Ἰωάννα ζαλισθεῖσα ὑπὸ τοῦ οἴνου καὶ τῶν κραυγῶν τῶν περὶ αὐτὴν καλογήρων, οἴτινες ἐδίδασκον ἤδη τὰ πινάκια νὰ χορεύωσι καὶ τὰ ποτήρια νὰ πετώσιν, ἠγέρθη ἡσύχως καὶ ἐξῆλθε

ὅπως καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀναστήθηκε τριήμερος ἀπὸ τὸν τάφο μετὰ τὴν Σταύρωσιν.

Μετὰ τὴν ρώτησεν ἂν οἱ χριστιανοὶ σὴ Δύση τιμοῦσαν ἐπίσης τὴν Παναγία με τὸ ἐπίθετο "Θεοτόκος", καὶ ἡ Ἰωάννα ἀπάντησε ὅτι "ωτοκόκους" ὀνόμαζαν τὶς κόττες καὶ "ζωοτόκους" τὶς γάτες, ἀρα φοβόντουσαν μὴπως ἡ λέξι "Θεοτόκος", λόγω τῆς ομοιότητος, σκανδαλίσει τὰ αὐτιά των πιστῶν καὶ δώσει ἀφορμὴν στοὺς εἰδωλολάτρους νὰ παραβάλουν τὴν Θεομήτορα με τὴν Ἡρα, ὅπως ἔκαναν οἱ ὀπαδοὶ τῆς Ὑπατίας σὴν Αἰγύπτο. Θέλοντας ἔπειτα νὰ βάλει καὶ ἐκεῖνη τὸν ἐπίσκοπο σὲ ἀπορία, τὸν ρώτησε γιὰτί οἱ Ἀνατολίτες δὲν ἔκοβαν τὰ μαλλιά τους, παραβαίνοντας τὴν συμβουλήν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, που θεωροῦσε γυναικοπρεπὲς καὶ ἄτιμο τὸ νὰ ἔχει ἄνδρας μακριὰ μαλλιά. Ὁ Νικητὰς, μὴ ἔχοντας τίποτα νὰ ἀπαντήσῃ σὲ αὐτό, ἔξυσε τὸ μακρομάλλικο κεφάλι του καὶ στράφηκε ξανά σὲ θεολογικὰ θέματα, μιλώντας γιὰ τὴν "ἀντίδοση", γιὰ τὴ διπλή φύση τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὴν ἐνσάρκωση, γιὰ τὸ ἂν ὁ "λόγος" ἐνώθη με τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρα σὴν μήτρα τῆς Παρθένου ἢ μετὰ τὸν τοκετό τῆς, καὶ γιὰ ἄλλα θεολογικὰ ἀδιέξοδα, τὰ ὀποῖα ἔλυσαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐφέσου με τὸ μαχαίρι, ὅπως ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸν γόρδιο δεσμό, ἢ με κλωτσιές, ὅπως οἱ γάιδαροι λύνουν τὶς ἐρωτικὰς καὶ χορτοφαγικὰς τοὺς διαφορὰς.

Ἐν τῷ μετὰξὺ, καθὼς νύχτωσε, οἱ ὑπηρετὲς διάκονοι ἔσπευσαν νὰ φέρουν λαμπάδες γιὰ νὰ φωτίσουν τὸν ἐπίσκοπό τους, που συζητοῦσε, γιὰ νὰ μὴ μείνει σὲ σκοτάδια, ὅπως οἱ πατέρες που κατάργησαν τὶς εἰκόνες ἐπὶ Κοπρωνύμου. Ἀλλὰ οἱ συνδαιτυμόνες, ἔχοντας βαρεθεῖ πλέον ἀπὸ ἐκεῖνη τὴν ἀτελείωτη συζήτηση, ἐγκατέλειψαν τὰ ἐπιχειρήματά τους γιὰ νὰ ξαναπιᾶσουν τὰ ποτήρια. Ἡ Ἰωάννα ἀπὸ τὴν ἄλλη, ζαλισμένη ἀπὸ τὸ κρασί καὶ τὶς φωνές των καλογήρων που τὴν περιτριγύριζαν, καὶ που μάθαιναν πια σὲ πιάτα νὰ χορεύουν καὶ σὲ ποτήρια νὰ πετάνε, σηκώθηκε ἀθόρυβα καὶ

⁴²⁹ Ovipare.

⁴³⁰ Viripare

⁴³¹ Ἀνὴρ μὲν ἂν κόμα, ἀτιμία αὐτῷ ἔστι, γυνὴ δὲ, δόξα.

⁴³² Πιθανὸν νὰ ὑπάρχη ἢ κατὰλληλος ἀπάντησις, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνεύρω αὐτήν, οἱ δὲ ἱερεῖς, οὓς ἠρώτησα περὶ τούτου, δὲν ἐγνώριζον πλείονα τοῦ Νικητᾶ.

⁴³³ Κατὰ τὸν Εὐάγγελιον (βιβλ. Β, κεφ. 2) ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Φλαβιανὸς ἀνηρέθη κατὰ τὴν δευτέραν ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδον «λακτιζόμενος πρὸς Διοσκόρου» πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, ὅστις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ζωναρᾶ (βιβλ. ΙΓ, σ. 44) εἶχε τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ λακτιζῇ ὡς ἡμίονος.

τῆς ἐπισκοπῆς, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ πιστοῦ Φρουμεντίου.

Ὁ κῆπος ἐκεῖνος ἔκειτο, ὡς εἶπομεν, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, ὥστε μετὰ βραχεῖαν ἀνάβασιν εὐρέθησαν οἱ ἐρασταὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαρμαρίνου ἐκείνου βράχου, περὶ οὗ ὀπαδὸς τις τῶν «τελικῶν αἰτίων» ἤθελεν εἰπεῖ ὅτι ἐτέθη ἐπίτηδες ἐκεῖ, ἵνα χρησιμεύσει ὡς ὑπόβαθρον εἰς τὰ μνημεῖα τοῦ Περικλέους, ὡς ἐτοποθετήθη κατ' αὐτοὺς καὶ μύτη ἐν μέσῳ τοῦ προσώπου, ἵνα ὑποστηρίξει τὰ ὀμματοῦάγια. Ἦτο ἡ ὥρα, καθ' ἣν οἱ βρυκόλακες, οἱ τυμπανιτικοί, αἱ λάμια καὶ οἱ ἄλλοι κάτοικοι τοῦ σκότους διαφεύγουσι τοὺς σκώληκας τοῦ τάφου ἢ του Ἄδου τὰς πύλας, ἀφοῦ δεν φρουρεῖ πλέον αὐτὰς ὁ τρικέφαλος Κέρβερος, καὶ πλανῶνται εἰς τοὺς ἀγρούς, ταράττοντες τὰ ὄνειρα τῶν προβάτων καὶ τὰ φιλήματα τῶν ἐραστῶν. Ἄλλ' οἱ ἡμέτεροι μοναχοί, φέροντες ἀνηρητημένον περὶ τὸν τράχηλον ὀδόντα τῆς Ἀγ. Σαβίνης, ἀπέφυγον δι' αὐτοῦ τὰς κακὰς συναντήσεις, μακρόθεν δὲ μόνον εἶδον ἀγέλην ὄνοκεφάλων παγανίων, οἵτινες σείοντες τὰ μακρὰ ὄτα τῶν ἠτένιζον ἐρωτικῶς τὴν σελήνην, εἰς τὸ φῶς τῆς ὁποίας ἐζήτησαν τὸν περιμενόμενον Μεσσίαν. Δὶς δὲ ἢ τρις προσέκοψαν κατὰ καλογήρων κοιμωμένων ἐπὶ τῶν πλακῶν τῶν Προπυλαίων, οἵτινες οὐδὲ κὰν μετεκινήθησαν· καθότι οἱ Ἕλληνες εἶχον ἤδη συνειθίσει νὰ καταπατώνται ὡς σταφυλαὶ ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ξένων.

Ἡ Ἰωάννα ἄλλους ναοὺς δεν εἶχεν ἶδει πλὴν μόνων τῶν δρυϊδικῶν μονολίθων καὶ τινων ἀμόρφων ῥωμαϊκῶν ἐρειπίων, τῆς δὲ πατρίδος τῆς αἰ ἐκκλησίαι ἦσαν αἰ πλεισταὶ ξύλινα καὶ ἀπελέκητοι, ὡς οἱ ἀνεγείροντες αὐτὰς Γερμανοὶ ὥστε δεν ἠδύνατο νὰ χορτάσει θαυμάζουσα τὰς στήλας τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὰς Καρυάτιδας τοῦ Ἐρεχθεῖου, περὶ ὧν ἠρώτα κατασπαζόμενος τοὺς πόδας των ὁ καλὸς Φρουμέντιος ἂν ἦσαν ἄγγελοι ἀπολιθωθέντες. Ὁ ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς ἀνῆκε τότε εἰς τὴν παρθένον Μαρίαν. Ἀλλὰ κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν οὔτε ῥινόφωνοι ψαλμωδία οὔτε λιβάνου νεκρώσιμοι ἀναθυμιάσεις ἢ κώδωνες ὄχληροὶ ἤρχοντο νὰ ταράξωσι τὰ θέλητρα τῶν ἀναμνήσεων· γλαῦκες μόνον τινὲς ἐμφωλεύουσαι εἰς τὰ κοιλώματα τῆς ὀροφῆς ἐξέπεμπον ἐκ διαλειμμάτων πένθιμον κραυγὴν, ὡς εἰ ἐθρήνουν τῆς δεσποίνης τῶν τὴν ἐξορίαν. Ὁ δίσκος τῆς Ἐκάτης, περικυκλούμενος ὑπὸ νεφῶν διαφανῶν ὡς σεμνὴ παρθένος ὑπὸ τῶν νυκτικῶν τῆς πέπλων, ἔλαμπεν ἀκίνητος εἰς ὕψος

βγήκε ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν, ἀκολουθουμένη ἀπὸ τὸν πιστὸ Φρουμέντιο.

Ὁ κῆπος ἐκεῖνος βρισκόταν, ὅπως εἶπαμε, στους πρόποδες τῆς Ἀκρόπολης, ὥστε μετὰ ἀπὸ σύντομη ἀνάβαση οἱ ἐραστὲς βρέθηκαν στὴν κορυφὴ ἐκείνου τοῦ μαρμαρίνου βράχου, γιὰ τὸν ὁποῖο κάποιος ὀπαδὸς τῶν "τελικῶν αἰτίων" θὰ μπορούσε νὰ πει ὅτι τοποθετήθηκε σκόπιμα ἐκεῖ γιὰ νὰ χρησιμεύσει ὡς βᾶθρο στα μνημεῖα τοῦ Περικλή, ὅπως, τοποθετήθηκε με βᾶση τὴ θεωρία τους καὶ ἡ μύτη στὴ μέση τοῦ προσώπου γιὰ νὰ στηρίζει τὰ γυαλιὰ. Ἦταν ἡ ὥρα που οἱ βρυκόλακες, οἱ τυμπανιτικοί, οἱ λάμιες καὶ οἱ ἄλλοι κάτοικοι τοῦ σκότους ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ σκουλήκια τοῦ τάφου ἢ τις πύλες τοῦ Ἄδου, ἀφοῦ δεν τις φυλάει πλέον ὁ τρικέφαλος Κέρβερος, καὶ περιπλανῶνται στα χωράφια, ταράζοντας τὰ ὄνειρα τῶν προβάτων καὶ τὰ φιλιὰ τῶν ἐραστῶν. Οἱ δικοὶ μας ὁμως μοναχοί, φορῶντας κρεμασμένο στον λαιμὸ τους ἓνα δόντι τῆς Ἀγίας Σαβίνης, ἀπέφυγαν με αὐτὸ τις κακὲς συναντήσεις. Ἀπὸ μακριὰ μόνον εἶδαν ἓνα ἀγέλη γαῖδουροκεφάλων παγανίων, που κουνούσαν τὰ μακριὰ αυτιά τους καὶ κοιτούσαν ἐρωτικὰ τὸ φεγγάρι, στο φῶς τοῦ ὁποῖου ἐψαχναν τὸν ἀναμενόμενο Μεσσία. Δύο ἢ τρεῖς φορές σκόνταψαν σε καλόγερους που κοιμούνταν στις πλάκες τῶν Προπυλαίων, οἱ ὁποῖοι οὔτε καν κουνήθηκαν, μίας καὶ οἱ Ἕλληνες εἶχαν ἤδη συνειθίσει νὰ καταπατώνται σαν σταφύλια ἀπὸ τὰ πόδια τῶν ξένων.

Ἡ Ἰωάννα δεν εἶχε δεῖ ἄλλους ναοὺς ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δρυϊδικούς μονολίθους καὶ μερικὰ ἀμόρφα ῥωμαϊκὰ ερεῖπια. Στὴν πατρίδα τῆς, οἱ ἐκκλησίαι ἦταν ἀπὸ ξύλα ἀπελέκητα, σαν τοὺς Γερμανοὺς που τις ἐχτιζαν. Ἐτσι, δεν μπορούσε νὰ χορτάσει θαυμάζοντας τις κολώνες τοῦ Παρθενῶνα καὶ τις Καρυάτιδες τοῦ Ἐρεχθεῖου, γιὰ τις ὁποῖες ρωτοῦσε ὁ καλὸς Φρουμέντιος, καταφιλώντας τὰ πόδια τους, ἂν ἦταν ἄγγελοι ἀπολιθωμένοι. Ὁ ναὸς τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς ἀνῆκε τότε στὴν παρθένου Μαρία. Ἀλλὰ ἐκείνη τὴ στιγμὴ, οὔτε ῥινόφωνες ψαλμωδίες, οὔτε νεκρώσιμες ἀναθυμιάσεις λιβανιοῦ ἢ ἐνοχλητικὲς καμπάνες ἐρχόντουσαν νὰ ταράξουν τὰ θέλητρα τῶν ἀναμνήσεων. Μόνον μερικὲς κουκουβάγιες, φωλιασμένες στα κοιλώματα τῆς ὀροφῆς, ἐβγαζαν κατὰ διαστήματα ἓνα θλιμμένο κρῶξιμο, σαν νὰ θρηνοῦσαν τὴν ἐξορία τῆς κυρίας τους. Ὁ δίσκος τῆς Ἐκάτης, περιτριγυρισμένος ἀπὸ σύννεφα διαφανή ὅπως ἓνα σεμνὴ παρθένου ἀπὸ τὰ νυχτερινὰ τῆς πέπλα, ἔλαμπε ἀκίνητος σε ὕψος ἀπειρο, ρίχνοντας πάνω σε ἐκεῖνα τὰ ἀθάνατα μάρμαρα ἓνα λευκὴ καὶ

ἀκαταμέτρητον, ἐπιχέων ἐπὶ τῶν ἀθανάτων ἐκείνων μαρμάρων λάμπιν λευκὴν καὶ ἀμυδράν, οἷαν καὶ ἐπὶ τοῦ κοιμωμένου Ἀδώνιδος, ὅτε ἐπεσκέπτετο αὐτὸν ἡ θεὰ ἐπὶ τῶν ἀκρωρείων τοῦ Λάτμου. Αἱ στήλαι τοῦ Ὀλυμπίου, τὸ ρεῦμα τοῦ Ἰλισσοῦ, τὰ γλαῦκα κύματα τοῦ Φαλήρου, οἱ ἐλαιῶνες, αἱ οδοδάφναι, αἱ κορυφαὶ τῶν λόφων στεφόμεναι ὑπὸ ἐκκλησιῶν ἢ μνημείων, πάντα ταῦτα περιέσφιγγον τὴν ὄρασιν τῶν δύο νεανίσκων διὰ ζώνης καὶ αὐτοῦ τοῦ κεστοῦ τῆς Ἀφροδίτης θελκτικωτέρας, ἢ δὲ ἡδονή, ἣν ἡσθάνοντο ἐκ τοῦ πανοράματος τούτου, καθίστατο διπλασία, διότι μεθυσμένοι ὄντες ἔβλεπον τὰ πάντα διπλά. Ἡ Ἰωάννα εἶχε καθίσει ἐπὶ μαρμαρίνου ἔδωλιου, ὁ δὲ Φρουμέντιος κατακλιθεὶς παρὰ τῆς φίλης του τοὺς πόδας ἐδείκνυεν αὐτῇ τὸν ναὸν τῆς ἀπτέρου Νίκης, εὐχόμενος ὁ ἔξωρς αὐτῶν να διαμείνη ἄπτερος ὡς ἐκείνη. Τοιαῦτα λέγοντες καὶ διὰ φιλημάτων διακόπτοντες πολλάκις τὸν λόγον, ὡς οἱ συγγραφεῖς διὰ κομμάτων τὰς περιόδους, ἀπεκοιμήθησαν ἐπὶ τοῦ μαρμαρίου τῆς Πεντέλης, ὡς ὁ Ἰακώβ ἐπὶ τῶν λίθων τῆς Χαρράν.

Τὴν ἐπιούσαν τὸ πρωί, ἀποσεύσαντες τὸν ὕπνον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκ τῶν ῥάσων τὴν δρόσον τῆς πρωίας κατέβησαν, ἵνα ἐπισκεφθῶσι καὶ τὰς Ἀθήνας. Ἡ καρδιά τῆς Ἰωάννας ἔπαλλεν ὑπὸ περιεργίας ἅμα καὶ φόβου, ἀναλογιζομένης ὅτι ἔμελλε μετ' ὀλίγον να θαυμάσῃ τὴν κατείδωλον ἐκείνην πόλιν, τῆς ὁποίας καὶ μόνη ἢ ὄψις κατὰ τὸν Ἅγ. Γρηγόριον ἦτο ἐπικίνδυνος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν χριστιανῶν, ὡς ἡ θεὰ τῆς πρώην χαριτοβούτου καὶ φιλομειδούς ἐρωμένης εἰς ἄνδρα νυμφευθέντα ἄσχημον καὶ συνωφρωμένην γυναῖκα. Ἄλλ' αἱ ἐλπίδες καὶ οἱ φόβοι τῆς ἡμετέρας ἡρώιδος ἀπέβησαν κενοί. Πρὸ πολλοῦ οἱ εὐσεβεῖς αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου εἶχον κατεδαφίσει τὰ ἔργα ἐκεῖνα τοῦ Μύρωνος,

αχνὴ λάμπη, ὅπως ἐκείνη που ἐρίχνε πάνω στον κοιμισμένο Ἀδώνη, ὅταν τον επισκεπτόταν ἡ θεὰ στις κορυφές του Λάτμου⁴³⁴. Οἱ κολώνες του Ὀλυμπίου, τὸ ρεῦμα του Ἰλισσοῦ, τὰ γαλαζοπράσινα κύματα του Φαλήρου, οἱ ἐλαιῶνες, οἱ δάφνες, οἱ κορυφές των λόφων στεφανωμένες με ἐκκλησίες ἢ μνημεῖα, ὅλα αὐτὰ περιτύλιγαν τὴν ὄραση των δύο νεανίσκων σαν ζώνη σαν μια ζώνη γοητευτικότερη ἀκόμη καὶ ἀπὸ τον ἴδια τὴ ζώνη τῆς Ἀφροδίτης. Ἡ χαρὰ που ἐνιωθάν ἀπὸ αὐτὸ το πανόραμα γινόταν διπλή, γιατί καθὼς ἦταν μεθυσμένοι, ἔβλεπαν τὰ πάντα διπλά. Ἡ Ἰωάννα εἶχε καθίσει σε ἓνα μαρμαρίνο κάθισμα, καὶ ὁ Φρουμέντιος, ξαπλωμένος δίπλα στα πόδια τῆς φίλης του, τῆς ἐδείχνε τον ναὸ τῆς ἀπτέρου Νίκης, εὐχόμενος ὁ ἐρωτᾶς τους να παραμείνει δίχως φτερά⁴³⁵ ὅπως ἐκείνη. Ἐτσι μιλώντας καὶ διακόπτοντας συχνὰ τὰ λόγια τους με φιλιὰ, ὅπως οἱ συγγραφεῖς τις περιόδους με κόμματα, ἀποκοιμήθηκαν πάνω στο μάρμαρο τῆς Πεντέλης, ὅπως ὁ Ἰακώβ πάνω στις πέτρες τῆς Χαρράν.⁴³⁶

Τὴν ἐπόμενη το πρωί, ἀφοῦ ἐδιώξαν τον ὕπνο ἀπὸ τὰ μάτια τους καὶ τὴν υγρασία του πρωινού ἀπὸ τὰ ῥάσα τους, κατέβηκαν για να ἐπισκεφθῶν καὶ τὴν Ἀθήνα. Ἡ καρδιά τῆς Ἰωάννας χτυπούσε ἀπὸ περιέργεια καὶ φόβο μαζί, σκεπτόμενη ὅτι σε λίγο θα ἔβλεπε ἐκείνη τὴν εἰδωλολατρικὴ πόλη, τῆς ὁποίας σύμφωνα με τον Ἅγιο Γρηγόριο, καὶ μόνο ἡ θεὰ ἦταν ἐπικίνδυνη για τις ψυχές των χριστιανῶν, ὅπως ἡ θεὰ μιας πρώην χαριτωμένης καὶ χαμογελαστής ἐρωμένης σε ἄντρα που παντρεύτηκε μιαν ἄσχημη καὶ κατσούφα γυναῖκα. Ἀλλὰ οἱ ἐλπίδες καὶ οἱ φόβοι τῆς ἡρώιδας μας ἀποδείχτηκαν μάταιοι. Πρὶν ἀπὸ καιρὸ, οἱ εὐσεβεῖς αὐτοκράτορες του Βυζαντίου εἶχαν κατεδαφίσει τὰ ἔργα του Μύρωνος, του Ἀλκαμένη καὶ του Πολύκλειτου, που τὰ εἶχε θαυμάσει ὁ Ἅγιος

⁴³⁴ Ὁ **Λάτμος** (τουρκ. Beşparmak, Πενταδάκτυλος) εἶναι βουνὸ τῆς Τουρκίας, που βρίσκεται στο νοτιοδυτικὸ τμήμα τῆς, δυτικὰ τῆς ἀρχαίας πόλης τῆς Μιλήτου. Στους νότιους πρόποδες του βουνού ἦταν χτισμένη ἡ ομώνυμη πόλη, ἡ ὁποία τον 4ο αἰῶνα π.Χ. μετονομάστηκε σε Ἡράκλεια. Σύμφωνα με μῦθο που μεταφέρεται ἀπὸ τον Ρωμαῖο ποιητὴ Ὀβίδιο, ὁ Ενδυμίων (καὶ ὄχι ὁ Ἀδωνης) ἦταν βοσκὸς ἀπὸ τὴν Καρία με ἀπαράμυλλη ομορφιά. Ἡ Σελήνη τον εἶδε σε μία σπηλιά του Λάτμου καὶ τον ἐρωτεύτηκε. Τον επισκεπτόταν κάθε βράδυ τὴν ὥρα που κοιμόταν, ὁμως ἀνησυχώντας πως σαν θνητὸς θα γεράσει καὶ θα πεθάνει παρακάλεσε τον Δία να τον ἀφήσει να κοιμάται για πάντα τον ἀγέραστο ὕπνο ὥστε να μὴν τον χάσει ποτέ.

⁴³⁵ Ὁ **Ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης** ἢ (ὅπως ονομάστηκε ἐπὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς Ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης εἶναι μικρὸς ἀμφιπρόστυλος ἰωνικὸς ναὸς στὴν Ἀκρόπολη των Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ φυλασσόταν τὸ ξόανο τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς Νίκης, τῆς «ἀπτέρου», ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι τῆς εἶχαν κόψει τὰ φτερά, για να μὴ φύγει ποτέ ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Ἀθῆνας καὶ ἡ πόλη να εἶναι πάντα νικητρία στους πολέμους.

⁴³⁶ Ὁ **Ἰακώβ** πηγαίνοντας προς τὴ Χαρράν, ὅταν ἔδωε ὁ ἥλιος ἔφτασε σ' ἓνα τόπο, ὅπου κι ἔμεινε για να διανυκτερεύσει. Ἐβλεψε ἓνα λιθάρι για προσκέφαλο κι ἔπεσε να κοιμηθεῖ. Στον ὕπνο του εἶδε μιὰ σκάλα που στηριζότανε στὴ γῆ καὶ ἡ κορυφή τῆς ἀγγίζε τον οὐρανό. Πάνω τῆς ἀνέβαιναν καὶ κατέβαιναν ἄγγελοι του Θεοῦ. Ὁ Κύριος στάθηκε πάνω τῆς καὶ του εἶπε: «Εγὼ εἶμαι ὁ Κύριος, ὁ Θεὸς των πατέρων σου Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ. Αὐτὴ τὴ χώρα που κοιμάσαι θα τὴ δώσω σ' ἐσένα καὶ στους ἀπογόνους σου. Πλήθος θα εἶναι οἱ ἀπόγονοί σου ὅπως οἱ κόκκοι τῆς σκόνης στὴ γῆ».

Αλκαμένους και Πολυκλείτου, τὰ ὁποῖα ἐθαύμασεν ὁ Ἅγ. Λουκάς και ἐσεβάσθη αὐτὸς ὁ Ἀλαρίχος. Τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς ἀρξάμενον ἐπὶ Κωνσταντίνου ἐπεραιώθη ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ. Καὶ οὐ μόνον κατὰ τῶν λίθων ἐπέδειξαν τὸν χριστιανικὸν ζῆλον τῶν οἱ ἀκάματοι ἐκεῖνοι εἰδωλοθραύσαι, ἀλλὰ και κατὰ τῶν δυστυχῶν ἐκεῖνων, ὅσους ὑπωπτεύοντο ἐμμένοντας εἰς τῶν πατέρων τῶν τὴν θρησκείαν. Ὁ σφάζων πρόβατον πρὸς οἰκογενειακὴν εὐωχίαν, ὁ προσφερῶν ἄνθη εἰς τοῦ πατρὸς τοῦ τὸν τάφον, ὁ συλλέγων χαμαίμηλα εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης, ὁ ἀρωματίζων τὴν οἰκίαν τοῦ ἢ φέρων ἀνηρημένον περὶ τὸν τράχηλον φυλακτήριον κατὰ τοῦ πυρετοῦ κατεμηνύετο ὑπὸ κουκουλοφόρων κατασκόπων ὡς μάγος ἢ εἰδωλολάτρης, κατεβαρύνετο δι' ἀλύσεων και ἐστέλλετο εἰς Σκυθούπολιν, ὅπου εἶχε στηθῆ χριστιανικὸν κρεουργεῖον. Ἐκεῖ συνεδρίαζον εὐσεβεῖς δικασταί, ἀμιλλώμενοι τὶς πλείονας εἰδωλολάτρης να ὀπτήσῃ ἐπὶ ἐσχάρας, να βράσῃ ἐντὸς ζέοντος ἐλαίου ἢ κατακόψῃ μεληδόν. Μυριάδες μαρτυρολογίων διηγοῦνται τὰς ἀθλήσεις τῶν χριστιανῶν ὁμολογητῶν, ἐκ τῶν πληγῶν τῶν ὁποίων ἔσταζε γάλα, και οὐς ἐδροσίζον οἱ φλόγες, ἀλλ' οὐδεὶς ἔγραψεν ἀκόμη τὸ ἀψευδὲς συναξάριον τῶν μαρτύρων ἐκεῖνων, οἵτινες ἀντὶ μυθώδους γάλακτος ἔχυσαν αἷμα ἀληθὲς και ἀντὶ να τοὺς δροσίση κατέκαυσε τὸ πῦρ τῆς χριστιανικῆς ἀνεπιεικειᾶς, καυστικώτερον ὄν, φαίνεται, τοῦ πυρὸς τῆς πολυθεικῆς ὠμότητος.

Οἱ δύο βενεδικτῖνοι ἀκολουθοῦμενοι ὑπὸ τοῦ Θεωνά και πλήθους Αθηναίων, οἵτινες ὡς και κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀποστόλου «πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἠεκαίρουν ἢ λέγειν και ἀκούειν τὶ καινόν», περιέδραμον πᾶσαν τὴν πόλιν, ἢ ὁποῖα στερηθεῖσα τῶν εἰδώλων και τῶν βωμῶν τῆς ὠμοίαζε τὸν ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως τυφλωθέντα Πολύφημον. Ὅπου πρῶην ὑψοῦτο ἄγαλμα, εἶχεν ἐμπηχθῆ ξύλινος σταυρὸς, και ὅπου βωμὸς, μικροσκοπικὸν ἐκκλησίδιον, στεγαζόμενον διὰ θόλου ὁμοιάζοντος πετρίνην φενάκην. Οἱ ναῖσκοι ἐκεῖνοι εἶχον ἀνεγερθῆ ὑπὸ τῆς Αθηναϊδος Εὐδοκίας, ἥτις, θελήσασα εἰς ἕκαστον τῶν ἀγίων ν' ἀφιερῶσῃ ἰδιαιτέραν κατοικίαν, ἠναγκάσθη να οἰκοδομήσῃ πλήθος καλυβῶν, αἵτινες ὑπενθῦμιζον τὴν τεκτονικὴν βιομηχανίαν τῶν καστῶρων μᾶλλον ἢ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀγνώστου Θεοῦ. Παρὰ δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν ἐκαθῆντο μοναχοὶ και ἀσκηταί, ζέοντες τὰ ἔλκη των ἢ ἀρχαία χειροῖγραφα πρὸς ἐγγραφὴν συναξαρίων,

Λουκάς και τα εἶχε σεβαστεῖ ὁ ἴδιος ὁ Ἀλαρίχος. Το ἔργο τῆς καταστροφῆς, που ξεκίνησε ἐπὶ Κωνσταντίνου, ολοκληρώθηκε ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ. Καὶ οἱ ἀκούραστοι αὐτοὶ εἰδωλοθραύστες δεν ἀσκησαν τὸν χριστιανικὸν ζῆλον μόνον ἐναντῖα στις πέτρες, ἀλλὰ και ἐναντῖα στους ἀτυχῶν ἀνθρώπους που υποψιάζονταν ὅτι ἐξακολουθοῦσαν να πιστεύουν στην θρησκεία των πατέρων τους. Αὐτὸς που ἐσφαζε πρόβατο για οἰκογενειακὸ γεύμα, αὐτὸς που πρόσφερε λουλούδια στον τάφο του πατέρα του, αὐτὸς που μάζευε χαμομήλι στο φῶς του φεγγαριού, αὐτὸς που ἀρωματίζε το σπίτι του ἢ φορούσε φυλαχτὸ γύρω ἀπὸ το λαιμὸ του για τὸν πυρετό, καταγγέλλονταν ἀπὸ κουκουλοφόρους κατασκόπους ὡς μάγος ἢ εἰδωλολάτρης, φορτώνονταν με ἀλυσίδες και στέλνονταν στη Σκυθούπολη, ὅπου λειτουργοῦσε χριστιανικὸ χασάπικο. Ἐκεῖ συνεδρίαζαν εὐσεβεῖς δικαστές, που ἐσπευδαν να δουν ποιος θα ψῆσει περισσότερους εἰδωλολάτρης στη σκάρα, ποιος θα τους βράσει σε καυτό λάδι ἢ θα τους κόψει σε κομμάτια. Ἀμέτρητα μαρτυρολόγια ἀφηγοῦνται τα μαρτύρια των χριστιανῶν ὁμολογητῶν, ἀπὸ τις πληγές των ὁποίων ἔσταζε γάλα και που δροσίζονταν ἀπὸ τις φλόγες. Ἀλλὰ κανεὶς δεν ἔγραψε ἀκόμα τὸ ἀληθινὸ συναξάρι ἐκεῖνων των μαρτύρων, που ἀντὶ για μυθικὸ γάλα ἔχυσαν ἀληθινὸ αἷμα και ἀντὶ να τους δροσίσει, τους κατέκαψε ἢ φωτιά τῆς χριστιανικῆς σκληρότητας, που καθὼς φαίνεται ἐκαίγε περισσότερο, ἀπὸ τὴ φωτιά τῆς πολυθειστικῆς ἀγριότητος.

Οἱ δύο Βενεδικτῖνοι, ἀκολουθοῦμενοι ἀπὸ τον Θεωνά και πλήθος Αθηναίων, που, ὅπως και στους χρόνους τοῦ Ἀποστόλου, "δεν ἐπιθυμοῦσαν τίποτε περισσότερο ἀπὸ το να ἀκούνε και να λένε καινούρια πράγματα", τριγύριζαν ὅλη τὴν πόλη, ἢ ὁποῖα, στερημένη ἀπὸ τα εἰδῶλα και τους βωμοὺς τῆς, ἔμοιαζε με τὸν Πολύφημο που τυφλώθηκε ἀπὸ τον Ὀδυσσεά. Ἐκεῖ που παλιά ὑψωνόταν ἄγαλμα, εἶχε μπηχτεῖ ξύλινος σταυρὸς, και ἐκεῖ που υπήρχε βωμὸς, τώρα στέκονταν κάποιον μικροσκοπικὸ ἐκκλησάκι, στεγασμένο με θόλον που ἔμοιαζε με πέτρινη περούκα. Αὐτοὶ οἱ μικροὶ ναοὶ εἶχαν χτιστεῖ ἀπὸ τὴν Εὐδοκία τὴν Αθηναία, ἢ ὁποῖα, θέλοντας να ἀφιερῶσει σε κάθε ἅγιο ξεχωριστὴ κατοικία, ἀναγκάστηκε να χτίσει πλήθος καλύβες, που θύμιζαν τὴν τεκτονικὴ βιομηχανία των καστῶρων μᾶλλον παρὰ τὸ μεγαλεῖον του ἀγνώστου Θεοῦ. Στα κατώφλια τους καθόντουσαν μοναχοὶ και ἀσκητές, που ἐξυναν τις πληγές τους ἢ ἀρχαία χειροῖγραφα για να γράψουν συναξάρια, ἐπλεκαν καλάθια,

πλέκοντες καλάθια, προγευματίζοντες κρομμύδια και ευχαριστούντες ίσως κακείνου τον Θεόν ότι ἐγεννήθησαν Ἕλληνες και ὄχι βάρβαροι. Μόνον τὸ ἀρχαϊκὸν κάλλος τῶν γυναικῶν ἐθαύμαζον οἱ δύο ξένοι. Κατὰ τὸν αἰῶνα ἐκείνου αἱ Ἀθηναίηδες ἦσαν ὁ γυναικῶν τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν, οἵτινες ἐλάμβανον ἐκείθεν τὰς συζυγοὺς των, ὡς οἱ διάδοχοι αὐτῶν Σουλτάνοι ἐκ Κιρκασίας. Ἡ βελτίωσις αὐτῆς τῆς ἀττικῆς φυλῆς ἤρξατο ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς Εἰκονομαχίας, ὅτε, ἐξορισθέντων τῶν βυζαντινῶν εἰκονισμάτων, αἱ γυναῖκες ἀντὶ να ἔχωσιν ἀκαταπαύστως πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἰσχνὰς Παναγίας και λιποσάρκους ἁγίους, ἀνύψουν και πάλιν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος και ἐγέννων τὰ τέκνα τῶν ὁμοία τούτοις· ὡστε και ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς καλλιτεχνίας ἀναγκαία φαίνεται μοι ἡ μεταρρῦμισις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν εἰκονογραφίας.

Ἀπόδειξις δὲ τῆς ἐπιρροῆς ταύτης τῶν εἰκόνων ἔστωσαν αἱ σύζυγοι τῶν Ἑβραίων τραπεζιτῶν τῆς Πρωσσίας, αἵτινες ἀπὸ πρωΐας μέχρι νυκτὸς μετρῶσαι τάλληρα και φλωρία φέροντα τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως Γουλιέλμου, τίκτουσι τέκνα τοσοῦτον ὁμοιάζοντα τῶν μονάρχῃ, ὡστε δικαίως ἐπωνομάσθη πατὴρ τῶν ὑπηκόων του⁴³⁷. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ κάλλους τῶν γυναικῶν ἐθαύμαζον τὰ δύο τέκνα τῆς Ἄρκτου και τὴν ἀσυνήθη αὐτοῖς σεμνότητα τῶν παρθένων, αἵτινες περιτυλιγμέναι εἰς τοὺς μακροὺς πέπλους των συνεσφίγγοντο παρὰ τὴν μητρικὴν πλευρὰν, ὡς ξίφος παρὰ τὸν μηρὸν στρατιώτου, τὰ δὲ βλέμματα αὐτῶν ἀντὶ να μοιράζωσιν ὡς ἀντίδωρον εἰς τοὺς διαβάτας προσήλουν εἰς τὴν γῆν, ἵνα ἀποφύγωσι τοὺς λάκκους και τὰς παρεκτροπὰς, ἐρυσθιώσῃ ὁσάκις ἔσειεν ὁ ἄνεμος τὰς πτυχὰς τῆς ἐσθῆτος των και κατὰ πάντα διάφοροι τῶν σημερινῶν κορασίδων, αἱ ὁποῖαι τοσοῦτον ὁμοιάζουσιν ὑπάνδρους γυναῖκας, ὡστε ἀπορεῖ τις τίνος ἔνεκα ζητοῦσι δι' αὐτὰς σύζυγον οἱ πατέρες. Ἐν τούτοις ὑπερβάντες τὸν Πύργον τῶν Ἀνέμων και τὴν Ἀγορὰν, ἐνθα εἶδον μετὰ θαυμασμοῦ ἄρχοντας και ἐπισκόπους ὀψωνίζοντας τὰ ἐπιούσια πράσα, ἔφθασαν εἰς τὴν Ποικίλην Στοάν, ἐν ἣ ἀντὶ φιλοσόφων εὔρον ἀστρολόγους, λεκανομάντεις, ὄνειροκρίτας και διδασκάλους, οἵτινες κατέβαινον ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ Ὑμηττοῦ σχολείων, ἵνα ἐλκύσωσι μαθητὰς διὰ τῆς ἡδύτητος τῶν λόγων

ἐτρῶγαν κρεμμύδια για πρωινό και ἴσως ευχαριστούσαν κι αυτοί τον Θεό που γεννήθηκαν Ἕλληνες και ὄχι βάρβαροι. Μόνον το ἀρχαϊκὸ κάλλος των γυναικῶν θαύμαζαν οἱ δύο ξένοι. Εκείνον τον αἰῶνα ἡ Ἀθήνα ἦταν ὁ γυναικῶνας των βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν, ἀπὸ τον οποίο διάλεγαν τις συζύγους τους, ὅπως οἱ διάδοχοί τους Σουλτάνοι ἀπὸ την Κιρκασία. Ἡ βελτίωση αὐτῆς τῆς ἀττικῆς φυλῆς ἀρχισε ἀπὸ τα χρόνια τῆς Εἰκονομαχίας, ὅταν, με την ἐξορία των βυζαντινῶν εἰκόνων, οἱ γυναῖκες, ἀντὶ να ἔχουν ἀσταμάτητα μπροστὰ στα μάτια τους ἀδύνατες Παναγίες και λιπόσαρκους ἁγίους, σήκωναν ξανά τα μάτια τους στα ἀνάγλυφα του Παρθενῶνα και γεννούσαν παιδιά που τους ἐμοιαζαν ὡστε και ἀπὸ την ἀποψη τῆς καλλιτεχνίας ἀκόμη, μου φαίνεται ἀπαραίτητη ἡ μεταρρῦμισις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας εἰκονογραφίας.

Ἀπόδειξη τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν των εἰκόνων ἀς εἶναι οἱ σύζυγοι των Ἑβραίων τραπεζιτῶν τῆς Πρωσσίας, που ἀπὸ το πρωῒ μέχρι το βράδυ μετροῦν τάλληρα και φλουριά με την προτομή του βασιλιά Γουλιέλμου, και γεννοῦν παιδιά τόσο ὁμοία με τον μονάρχῃ, ὡστε δικαίως ονομάστηκε πατέρας των ὑπηκόων του. Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ την ομορφιά των γυναικῶν, τα δυο παιδιά του Βορρά, θαύμαζαν και την ἀσυνήθιστη σε αὐτοὺς σεμνότητα των παρθένων, που τυλιγμένες στα μακριὰ τους πέπλα, σφίγγονταν στο πλάι τῆς μητέρας τους, ὅπως το σπαθί στο μηρὸ στρατιώτη, και τα βλέμματά τους, ἀντὶ να τα μοιράζονται σαν δῶρο στους περαστικούς, καρφώνονταν στη γῆ, για να ἀποφεύγουν τις λακκούβες και τα παραστρατήματα, κοκκινίζοντας ὅταν ὁ ἄνεμος ἔσειε τις πτυχές του φορέματός τους και ἦταν σε ὅλα τους διαφορετικὲς ἀπὸ τις σημερινὲς κοπέλες, που τόσο μοιάζουν με παντρεμένες γυναῖκες, ὡστε ἀναρωτιέται κανεὶς γιατί οἱ πατέρες τους ψάχνουν σύζυγο γι' αὐτές. Ἐν τῷ μεταξύ, ἀφοῦ πέρασαν ἀπὸ τον Πύργο των Ἀέρηδων και την Ἀγορὰ, ὅπου εἶδαν με θαυμασμό ἄρχοντες και ἐπισκόπους να ψωνίζουν τα ἀπαραίτητα πράσα, ἔφτασαν στην Ποικίλη Στοά, ὅπου ἀντὶ για φιλοσόφους βρήκαν ἀστρολόγους, λεκανομάντεις, ὄνειροκρίτες και δασκάλους, που κατέβαιναν μια φορὰ την ἑβδομάδα ἀπὸ τα σχολεῖα του Ὑμηττοῦ, για να προσελκύσουν μαθητὲς με την γλυκύτητα των λόγων τους και με σταμνιά γεμάτα μέλι· ἐπειδὴ, μιας και δεν ἐπαρκούσε πλέον ἡ

⁴³⁷ Ἴδε Henrich Heine «Reisebilder», τόμ. Β.

των και δια σταμνίων μέλιτος· καθότι μη έπαρκούσης πλέον εις τάς ανάγκας των τής διδασκαλίας, προσέθετον εις ταύτην, ίνα αποζώσι, και τήν μελισσοουργίαν, ως οι καλόγηροι τής Φλωρεντίας εις τὰ κέρδη τής λειτουργίας και τὰ τών ρακοπωλείων.

Δέκα όλας ήμέρας έδαπάνησεν ή Ιωάννα έπισκεπτομένη μετά του συντρόφου τής τάς αρχαιότητας, τὰ εκκλησίας και τὰ περιχώρα τών Αθηνών και έτέρας δέκα ανεπαύθη υπό τήν φιλόξενον στέγην τής έν Δαφνίω Μονής. Οί καλόγηροι ήσαν πρόθυμοι να προσφέρωσιν ισόβιον φιλοξενίαν εις τους δύο βενεδεκτινους, ών οι απόγονοι έμελλον μετ' ολίγον να εκδιώξουν αυτούς εκ τής μάνδρας των⁴³⁸ ως άρπαγες λύκοι. Αλλ' ή νερόβραστος δίαιτα, αί μακραί προσευχαί, ή άχρύινος κλίνη και ή ρυπαρότης τών καλών πατέρων αδύνατον ήτο να ευχαριστήσωσιν επί πολυ τὰ τέκνα εκείνα τής Δύσεως, συνηθίσαντα εις τὰ εκλελυμένα μοναστήρια τής Γερμανίας να τρώγωσι και να πλύνωνται καθ' ήμέραν. Διό, παραιτηθέντες τής τών Μεγαλοσχήμων και Άγγελικών οπαδών του Άγ. Βασιλείου και αυτούς άκόμη τών Μικροσχήμων τους κανόνας εύρισκοντες τραχείς, κατετάχθησαν μεταξύ τών Ιδιορρύθμων⁴³⁹, εις τήν προαίρεσιν τών οποίων άφίνετο δια πλειόνων ή ολιγωτέρων ευχών και μαστιγώσεων να κατακτήσωσιν ύψηλήν τινα ή ταπεινότεραν θέσιν έν τώ Παραδείσω, και εις τήν Κόλασιν ελεύθεροι όντες να υπάγωσιν, αν ήγάπων τον πλησίον των, τον οϊνον ή τήν κρεωφαγίαν.

Εις μικράν από τής μονής απόστασιν εύρίσκετο ερημητήριο διαθέσιμον ένεκα του θανάτου του μονάζοντος εκει Όσιου Ερμούλου, όστις επιχειρήσας να μη λαμβάνη άλλην τροφήν πλην τής άγίας Μεταλήψεως, απέθανε μετά δεκαήμερον χρήσιν τοιαύτης διαίτης. Εκεί έστησαν οι έρασταί τήν έστίαν των, δαπανήσαντες τήν μικράν αυτών περιουσίαν εις αγοράν παχείας στρωμνης, μακροϋ όβελου, χαλκίνης χύτρας, στάμνου έλαιου, δύο αιγών, δέκα όρνίθων και μεγάλου σκύλου, ίνα φυλάττη πάντα ταύτα· τὰ δέ προς σωτηρίαν τής ψυχής τών αναγκαία σκεύη, τήν μάστιγα, τήν κεφαλήν

διδασκαλία τους για να καλύψει τις ανάγκες τους, πρόσθεσαν σε αυτήν για να εξοικονομούν τα προς το ζην και την μελισσοκομία, όπως οι καλόγηροι της Φλωρεντίας πρόσθεταν στα κέρδη της λειτουργίας και τα έσοδα από τα ρακάδικα.

Δέκα ολόκληρες ήμέρες ξόδεψε η Ιωάννα, επισκεπτόμενη με τον σύντροφό της τα αρχαία μνημεία, τις εκκλησίες και τα περιχώρα των Αθηνών, και άλλες δέκα αναπαύτηκε κάτω από την φιλόξενη στέγη της Μονής Δαφνίου. Οι καλόγηροι ήταν πρόθυμοι να προσφέρουν ισόβια φιλοξενία στους δύο Βενεδικτινους, των οποίων οι απόγονοι επρόκειτο σε λίγο να τους διώξουν από το μοναστήρι τους σαν αρπακτικοί λύκοι. Αλλά η άνοστη διατροφή, οι μακρές προσευχές, το αχυρένιο στρώμα και η βρωμιά των καλόγερων ήταν αδύνατον να ευχαριστήσουν για πολυ τα παιδιά εκείνα της Δύσης, που ήταν συνηθισμένα να τρώνε και να πλένονται καθημερινά στα «έκλυτα» μοναστήρια της Γερμανίας. Έτσι, Αφού παραιτήθηκαν από την τήρηση των κανόνων των Μεγαλόσχημων και Άγγελικών οπαδών του Αγίου Βασιλείου, αλλά και των Μικρόσχημων, που τους φάνηκαν τραχείς, κατατάχθηκαν μεταξύ των Ιδιορρύθμων, οι οποίοι αποφάσιζαν μόνοι τους, αν θα κατακτούσαν υψηλότερη ή ταπεινότερη θέση στον Παραδεισο ανάλογα αν έκαναν περισσότερες ή λιγότερες ευχές και μαστιγώσεις, και ήταν ελεύθεροι να πάνε ακόμα και στην Κόλαση, αν αγαπούσαν τον πλησίον τους, το κρασί ή το κρέας.

Σε μικρή απόσταση από το μοναστήρι βρισκόταν ένα ερημητήριο διαθέσιμο λόγω του θανάτου του ασκητή που ζούσε εκει, του Οσιου Ερμούλου, ο οποίος, επιχειρώντας να μην λαμβάνει άλλη τροφή πλην της Αγίας Μετάληψης, πέθανε μετά από δεκαήμερη χρήση αυτης της διατροφής. Εκεί έστησαν οι εραστές την εστία τους, ξοδεύοντας την μικρή τους περιουσία για να αγοράσουν ένα παχύ στρώμα, μια μακριά σούβλα, μια χάλκινη χύτρα, μια πλήλινη στάμνα λαδιού, δύο κατσίκες, δέκα κότες και έναν μεγάλο σκύλο, για να φυλάει όλα αυτά. Τα δε απαραίτητα για τη σωτηρία της ψυχής τους σκεύη, το μαστίγιο,

⁴³⁸ Η Μονή του Δαφνίου κατελήφθη τώ όντι υπό τών βενεδεκτινών επί τών δουκών Λαρόχων, ών φαίνονται έτι οι τάφοι παρά τήν είσοδον του Νασού. Όρα Παγκαβή «Ελληνικά» τόμ. Α. σελ. 221.

⁴³⁹ "Ιδε περι τών διαφόρων τούτων σχημάτων τάς διασαφήσεις του Λέοντος Άλλατίου (De Consensu Ecclesiae, βιβλ. Γ/, κεφ. 8) και τó «Έξομολογητάριον» του Νικοδήμου, σελ. 162.

νεκρού και τὸ καλὸν παράδειγμα ἔλαβον δωρεάν ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ μακαρίτου.

Αἱ πρῶται ἡμέραι τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν δύο βενεδικτίνων ὑπῆρξαν διηνεκῆς ἑορτῆ. Ἡ Τεσσαρακοστή εἶχε παρέλθει καὶ οἱ Ἰησοῦς ἀνίστατο ἐκ νεκρῶν· πανταχόθεν ἀντήχουν φιλήματα καὶ ἐστρέφοντο ἀρνία ἐπὶ τῶν πυρῶν, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φύσις, ὡσεὶ θέλουσα νὰ πανηγυρίσῃ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, ἀπετίνασσε τὴν χειμερινὴν αὐτῆς στολὴν ὡς νέα χήρα τὸ πένθος τοῦ συζύγου τῆς. Αἱ δάφναι τοῦ Ἀπόλλωνος ἤρυσαν, ἢ χλόη ἐφύετο ἐπὶ τῶν ἐρειπίων καὶ ἡ ἀνοιξὶς ἐδίδασκε τοὺς ὄνους νὰ χορεύωσι περὶ τὰς συντρόφους των. Ἡ Ἰωάννα ἐγειρομένη ἅμα τῇ αὐγῇ ἀνέπνεε μετ' ἀγαλλιάσεως τὰς πρωινὰς ἀναθυμιάσεις τοῦ βουνοῦ, ἤμελγε τὰς αἴγας, μὴ ὑπάρχοντος ἀκόμη τοῦ νόμου καθ' ὃν ἀπηγορεύετο τὸ ἄλμεγμα εἰς τοὺς μοναχοὺς ὡς ἐμπνέον πονηρὰς ἐπιθυμίας, συνέλεγε κερᾶσια ἀποστάζοντα δρόσου, ἔβραζεν ὧὰ καὶ ἔπειτα ἐξύπνιζε τὸν Φρουμέντιον. Μετὰ τὸ πρόγευμα ἐκεῖνος μὲν ἐπορεύετο νὰ ἀγκιστρῶσιν ἰχθύας ἢ νὰ στήσῃ παγίδας εἰς τοὺς λαγούς, ὁ δὲ Θεωνὰς ἐκαλλιέργει τὸν κήπον καὶ ἡ Ἰωάννα ἀποσυρομένη εἰς τὰ βάθη τοῦ κελλίου ὅτε μὲν ἀντέγραφε βίους ἀγίων, οὓς ἐπῶλει πρὸς αὐξήσιν τῶν οικιακῶν προσόδων, ὅτε δὲ διημέρευεν ἀναγινώσκουσα τοῦ Πλάτωνος τὰ ὄνειρα ἢ τοῦ Θεοκρίτου τοὺς στεναγμοὺς ἐν χειρογράφοις, ἅτινα ἐδάνειζον αὐτῇ ἢ καὶ ἐδώρουν οἱ καλόγηροι, ὡς ἡ ἀλώπηξ τοῦ μύθου τὴν κριθὴν εἰς τὸν ἵππον.

Τὸ ἑσπέρας παρετίθετο τὸ δεῖπνον πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἀσκητηρίου ὑπὸ γηραιὰν πεύκην, ἣν οἰχωρικοὶ ἐκάλουν «Πατριάρχην» διὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ γῆρας τῆς· τὰ δὲ προϊόντα τοῦ κήπου, τῆς ἀλείας καὶ κυνηγεσίας καθίστων μοναδικῆν ἐν τῷ ὄρει τὴν τράπεζαν τῶν δύο μοναχῶν, οἵτινες καὶ ὡς Σάξωνες καὶ ὡς βενεδικτίνοι ἦσαν ἐκ φύσεως παμφάγοι. Ἡ Ἰωάννα ἀναγινώσκουσα νυχθήμερον Ἑλλήνας φιλοσόφους, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀποστολικούς ἢ καὶ αἰρετικούς Πατέρας, ζήσαντας πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τῶν νηστειῶν, τῶν δογμάτων καὶ τροπαρίων, εἶχε βαθμηδὸν

τὴν νεκροκεφαλὴν καὶ τὸ καλὸν παράδειγμα, τὰ πῆραν δωρεάν ἀπὸ τῆς κληρονομίας τοῦ μακαρίτη.

Οἱ πρῶτες ἡμέρες τῆς εγκατάστασης τῶν δύο Βενεδικτίνων ἦταν μιᾶ ἀτελείωτη γιορτῆ. Ἡ Σαρακοστή εἶχε περάσει καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶχε ἀναστῆθαι ἀπὸ τοὺς νεκροὺς. Παντοῦ ἀντηχοῦσαν φιλία καὶ ψῆνονταν ἀρνία σὺς φωτιές, καὶ ἡ ἴδια ἡ φύσις, σὰν νὰ ἤθελε νὰ πανηγυρίσῃ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρα, ἀποτίναξε τὴν χειμωνιάτικην ἐνδυμασίαν τῆς, ὅπως ἡ νεαρὴ χήρα τὸ πένθος τοῦ συζύγου τῆς. Οἱ δάφνες τοῦ Ἀπόλλωνα κοκκίνισαν, τὸ γρασιδί φύτρωσε σὺς ερείπια καὶ ἡ ἀνοιξὴ δίδασκε τὰ γαϊδούρια νὰ χορεύωσι γύρω ἀπὸ τὰς συντρόφισσές τους. Ἡ Ἰωάννα, ξυπνώντας τὰ ξημερώματα, ἀνάσαινε μετὰ χαρὰ τὰς πρωινὰς μυραδιὰς τοῦ βουνοῦ, ἀρμεγε τὰς κασιέκας, ἀφοῦ δὲν εἶχε καθιερωθῆ ἀκόμη ἡ ἀπαγόρευση σὺς μοναχοὺς νὰ ἀρμέγουν, γὰρ νὰ μὴν τοὺς ξυπνοὺν πονηρὰς ἐπιθυμίας, μάζευε κερᾶσια γεμάτα δροσίαν, ἔβραζε αὐγὰ καὶ μετὰ ξυπνοῦσε τὸν Φρουμέντιον. Μετὰ τὸ πρωινόν, ἐκεῖνος πῆγαινε γὰρ ψάρεμα ἢ ἔστηνε παγίδας γὰρ λαγούς, ὁ Θεωνὰς καλλιεργούσε τὸν κήπον καὶ ἡ Ἰωάννα ἀποσυρόταν σὺς βάθη τοῦ κελλίου, ἄλλοτε ἀντιγράφοντας βίους ἀγίων, τοὺς οὗσιους πουλούσε γὰρ νὰ αὐξήσῃ τὰ οικιακὰ ἔσοδα, καὶ ἄλλοτε περνοῦσε τὰς μέρας τῆς διαβάζοντας τὰ ὄνειρα τοῦ Πλάτωνος ἢ τοὺς ἀναστεναγμοὺς τοῦ Θεοκρίτου σὺς χειρόγραφα, τὰ οὗσιους δανειζόταν ἢ τῆς δώριζαν οἱ καλόγηροι, ὅπως ἡ ἀλεπού τοῦ μύθου ἔδινε τὸ κριθάρι σὺς ἀλόγο.⁴⁴⁰

Τὸ βράδυ, τὸ δεῖπνον σερβιριζόταν μπροστὰ ἀπὸ τὴν πόρταν τοῦ ἀσκητηρίου, κάτω ἀπὸ ἕνα γέρικο πεύκο, τὸ οὗσιους οἱ χωρικοὶ τὸ ἔλεγαν "Πατριάρχην" λόγῳ τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἡλικίας τοῦ. Τὰ προϊόντα τοῦ κήπου, τοῦ ψαρέματος καὶ τοῦ κυνηγιοῦ ἔκαναν τὸ τραπέζι τῶν δύο μοναχῶν μοναδικόν σὺς βουνόν, καθὼς, ὄντας καὶ Σάξωνες καὶ Βενεδικτίνοι, ἦταν ἐκ φύσεως παμφάγοι. Ἡ Ἰωάννα, διαβάζοντας νυχθημερόν Ἑλλήνες φιλοσόφους, καὶ μερικὰς φορὰς ἀκόμη καὶ ἀποστολικούς ἢ καὶ αἰρετικούς Πατέρας, ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τὴν ἐφεύρεσιν τῶν νηστειῶν, τῶν δογμάτων καὶ τῶν τροπαρίων, εἶχε σιγὰ σιγὰ

⁴⁴⁰ Δηλαδή, χάριζαν πράγματα ποὺ δὲν χρειαζόντουσαν ὅπως υποδηλώνει ὁ [σχετικὸς μῦθος τοῦ Αἰσώπου](#), ὁ οὗσιους ὡστόσο δὲν ἀναφέρεται σὺς ἀλεπού ἀλλὰ σὺς λύκο, ὡς ἐξή: Ἦταν ἕνας λύκος ποὺ τριγυρνοῦσε μέσα σὺς κάποιο χωράφι καὶ βρῆκε λίγο κριθάρι. Δὲν μπορούσε, βέβαια, νὰ φάει τέτοια τροφή, γι' αὐτό τὸ παράτησε καὶ ἔφυγε. Μετὰ ἀπὸ λίγο, ὅμως, συνάντησε σὺς δρόμο τοῦ ἀλόγο. Τὸ πῆρε, λοιπόν, νὰ τὸ οδηγήσει σὺς χωράφι, καὶ σὺς δρόμο ὅλο τοῦ ἔλεγε γὰρ τὸ κριθάρι, ποὺ τὸ βρῆκε ὁ ἴδιος ἀλλὰ δὲν τὸ ἔφαγε, παρά τὸ φύλαξε γὰρ τὸν φίλο τοῦ ἀλόγο. «Καὶ ξέρεις», συμπλήρωνε, «γιατί σου κάνω τέτοια χάρη; Ἐπειδὴ εἶναι τόσο μεγάλη ἡ ἀπόλαυσή μου ἅμα ἀκούω τὰ δόντια σου νὰ μασάνε». Τὸ ἀλόγο, ἐντούτοις, δὲν ξεγέλαστηκε καὶ τοῦ ἀποκρίθηκε: «Βρε μαλαγὰνα, τί μου λες; Ἀς μπορούσαν οἱ λύκοι νὰ φάνε κριθάρι, καὶ θα σου ἔλεγα ἐγὼ ἂν θα προτιμούσες ποτέ τὴν τέρψη τῆς ἀκοῆς ἀπὸ ἐκείνην τῆς κοιλιάς». Τὸ δίδαγμα τοῦ μύθου εἶναι πὺς ὅσοι εἶναι ἐκ φύσεως ἀχρεῖοι, ἀκόμη καὶ ἂν κάνουν τοὺς καλοὺς, κανέναν δὲν τοὺς πιστεύει.

ἀποξύσει τὴν καλογηρικὴν σκωρίαν· ἀγχίνους δὲ οὔσα καὶ σκεπτικὴ συνήρμωσε πρὸς χρῆσιν τῆς εἰδός τι ἀνεκτικοῦ θρησκευματος, πολὺ ὁμοιάζοντος πρὸς τὰ συστήματα τῶν σήμερον συμπατριωτῶν τῆς, οἵτινες, χάρις εἰς τὰς προόδους τῶν φώτων καὶ τὰς θεολογικὰς σχολὰς τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Τουβίγγης, κατώρθωσαν να σχηματίσωσιν εἶδος τι χριστιανισμοῦ ἄνευ Χριστοῦ, ὡς ἔφθασαν να παρασκευάζωσι καὶ οἱ ἐξευγενισμένοι μάγιοι τὴν σκορδαλίαν ἄνευ σκόρδου καὶ ὁ κ. Π. Σούτσος ποιήματα ἄνευ ποιήσεως. Ὁ δὲ Φρουμέντιος, πρόθυμος ὢν ὡς οἱ ἥρωες τῆς ῥωμαντικῆς σχολῆς να συμμερισθῆ Παράδεισον ἢ Ἄδην μετὰ τῆς φίλης του, συνέτρωγε μετ' ἐκείνης ὀρνίθια τὴν Παρασκευὴν καὶ ἀρνίον τὴν Τετάρτην. Ἐν Ῥώμῃ, ὅσακις ἐξελέγετο δικτάτωρ, ἔπαυε πᾶσα ἄλληδικαιοδοσία· οὕτω ὅταν καὶ ὁ ἔρως καταστῆ ἀπόλυτος κύριος, πάντα τὰ ἄλλα αἰσθήματα σβύνονται ἐν τῇ καρδίᾳ ὡς τὰ ἄστρα εἰς τὸν οὐρανόν, ἅμα ὁ ἥλιος ἀνατείλει. Ὁ Ζεὺς λησμονήσας τὴν θεότητά του ἐκοσμεῖτο διὰ πτερῶν ἢ κεράτων, ἵνα εὐχαριστήσῃ τὰς ἐρωμένας του, ὁ Ἀριστοτέλης φέρων σαγμαρίον ἐπὶ τῶν νώτων καὶ χαλινόν εἰς τὸ στόμα προσέφερε τὴν ἑβδομηκονταετῆ ῥάχιν τοῦ εἰς τὴν Κλεοφίλην, εἰς ἣν ἐχρησίμευεν ὡς ὄνος ἐν Ἰνδία, ὁ δὲ Φρουμέντιος οὐ μόνον κρέας τὴν Παρασκευὴν, ἀλλὰ καὶ ξύλον καθ' ἡμέραν ἤθελε φάγει χάριν τῆς Ἰωάννας.

Ἡ κνίσσα τοῦ ἀσεβοῦς ἐκείνου μαγειρείου ἐσκανδάλιζεν οὐκ ὀλίγον τοὺς εὐλαβεῖς ῥώθωνας τῶν Γραικῶν καλογήρων. Πολλοὶ τούτων διαβαίνοντες πρὸ τοῦ ἀσκητηρίου ἐποιοῦν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ φράσσοντες τὴν μύτην των, ὡς ἔφρασε καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς τὰ ὦτα, ἵνα προφυλαχθῆ ἀπὸ τοῦ ἄσματος τῶν Σειρήνων, ἄλλοι δὲ τολμηρότεροι εἰσήρχοντο ἐκεῖ, ἵνα φοβίσωσι τοὺς σαρκοβόρους καλογήρους διὰ τῶν φλογῶν τῆς Κολάσεως ἢ τῶν ἀφορισμῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ μετὰ τῆς φιλοφροσύνης ὑπέδεχτο αὐτοὺς ἡ Ἰωάννα καὶ μετὰ τῆς χάριτος προσέφερεν αὐτοῖς τὴν παχυτέραν μερίδα, ὥστε οἱ Μεγαλόσχημοι ἐκεῖνοι ὀπαδοὶ τοῦ Ἀγ. Βασιλείου, οἵτινες ἄλλα πτηνὰ δεν ἔτρωγον εἰμὴ μόνον τὰς μυίας, ὅσαι ἔπιπτον εἰς τὸν νερόβραστον ζωμόν των, ἐξήρχοντο πολλάκις ἔχοντες τρυγόνια εἰς τὴν κοιλίαν καὶ ἀμάρτημα εἰς τὴν συνείδησιν των.

Ἐν τούτοις ἡ φήμη τῆς εὐφυΐας, τοῦ κάλλους καὶ τῶν γνώσεων τοῦ νέου «ἀδελφοῦ Ἰωάννου»

αποβάλλει τὴν καλογηρικὴν σκουριά. Επιπλέον, καθὼς ἦταν ἐξυπνὴ καὶ ἐπινοητικὴ, δημιούργησε γιὰ δικὴ τῆς χρῆσιν ἓνα εἶδος ἀνεκτικοῦ θρησκευματος, ποὺ ἔμοιαζε πολὺ μετὰ τὰ συστήματα των σημερινῶν συμπατριωτῶν τῆς, οἱ ὁποῖοι, χάρις εἰς τὴν πρόοδο τῆς γνώσεως καὶ στὶς θεολογικὰς σχολὰς τοῦ Βερολίνου καὶ τοῦ Τύμπιγκεν, κατάφεραν να διαμορφώσωσιν ἓνα εἶδος χριστιανισμοῦ χωρὶς Χριστό, ὅπως οἱ ἐκλεπτυσμένοι μάγιοι ἐφτάσαν να φτιάχνουν σκορδαλίαν χωρὶς σκόρδο καὶ ὁ κ. Π. Σούτσος ποιήματα χωρὶς ποίηση. Ὁ Φρουμέντιος ἀπὸ τῆς ἄλλης, ὄντας πρόθυμος, ὅπως οἱ ἥρωες τῆς ῥομαντικῆς σχολῆς, να μοιραστεῖ καὶ τὸν Παράδεισο καὶ τὸν Ἄδη μετὰ τὴν ἀγαπημένην του, ἐτρωγε μετὰ τῆς κοτόπουλα τὴν Παρασκευὴν καὶ ἀρνὶ τὴν Τετάρτη. Στὴ Ῥώμῃ, ὅποτε ἐκλεγόταν δικτάτωρ, παύανε ὅλες οἱ ἄλλες ἐξουσίαι. Ἔτσι, ὅταν καὶ ὁ ἔρως γίνεται ἀπόλυτος κύριος, ὅλα τὰ ἄλλα συναισθήματα σβύνουν εἰς τὴν καρδίαν, ὅπως τὰ ἄστρα εἰς τὸν οὐρανόν, μόλις ἀνατείνει ὁ ἥλιος. Ὁ Δίας, ξεχνώντας τὴ θεότητά του, στολιζόταν με φτερά ἢ κέρατα γιὰ να εὐχαριστήσῃ τὶς ἐρωμένες του, ὁ Ἀριστοτέλης, φέρωντας σαμάριον εἰς τὴν πλάτην καὶ χαλινάρι εἰς τὸ στόμα, προσέφερε τὴν ἑβδομηκονταετῆ ῥάχιν του εἰς τὴν Κλεοφίλην, εἰς τὴν ὁποία χρησίμευε ὡς γαῖδαρος εἰς τὴν Ἰνδία, καὶ ὁ Φρουμέντιος ὄχι μόνον κρέας τὴν Παρασκευὴν, ἀλλὰ καὶ ξύλον θα μπορούσε να φάει κάθε μέρα γιὰ χάρις τῆς Ἰωάννας.

Ἡ τσίκνα ἀπὸ ἐκεῖνο το ἀσεβὲς μαγειρείου ἐσκανδάλιζε πολὺ τὰ εὐλαβικά ρουθούνια των Γραικῶν καλόγερων. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, περνώντας μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἀσκηταριό, ἔκαναν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ἐφράζαν τὴ μύτην των, ὅπως ἐφράζε καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς τὰ αυτιά του γιὰ να προφυλαχθῆ ἀπὸ τὸ τραγούδι των Σειρήνων. Ἄλλοι, πῖο τολμηροί, ἐμπαιναν μέσα, γιὰ να φοβίσωσιν τοὺς σαρκοβόρους μοναχοὺς μετὰ τῆς φλόγης τῆς Κολάσεως ἢ τοὺς ἀφορισμοὺς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ ἡ Ἰωάννα τοὺς ὑποδεχόταν μετὰ τῆς φιλοξενίας καὶ τοὺς προσέφερε μετὰ τῆς χάριτος τὴν πῖο μεγάλη μερίδα, ὥστε ἐκεῖνοι οἱ Μεγαλόσχημοι ὀπαδοὶ τοῦ Ἀγίου Βασιλείου, ποὺ δεν ἔτρωγαν ἄλλα πετούμενα ἐκτὸς ἀπὸ τὶς μύγες ποὺ ἐπέφταν εἰς τὸν νερόβραστο ζωμόν των, ἐφευγαν συχνὰ μετὰ τρυγόνια εἰς τὴν κοιλίαν καὶ ἀμαρτία εἰς τὴν συνείδησίν των.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ φήμη τῆς εὐφυΐας, τῆς ὁμορφίας καὶ των γνώσεων τοῦ νέου "ἀδελφοῦ Ἰωάννη"

ἠπλοῦτο καθ' ὅλον τὸ ὄρος ἀρχίζουσα καὶ εἰς τὴν πόλιν νὰ καταβαίνει. Πολλοὶ τῶν σοφῶν διδασκάλων τοῦ Ὑμηττοῦ ἀφίνοντες τὰς μέλισσας καὶ τοὺς μαθητὰς τῶν ἐπορεύοντο πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος, ἵνα συζητήσωσι μετ' αὐτῆς περὶ ἀκανθῶδων προβλημάτων τῆς Δογματικῆς ἢ περὶ δαιμονίων καὶ λεκανομαντείας· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς Νικητὰς ἦλθε πολλάκις ν' ἀναπαυθῆ ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς γιγαντιαίας πεύκης, θαυμάζων, ὡς ὁ Πετράρχης, πῶς ὁ καρπὸς τῆς γνώσεως ἠδυνήθη τόσω ταχέως νὰ ὠριμάσῃ ὑπὸ τοὺς ξανθοὺς πλοκάμους τῆς εἰκοσαετοῦς ἐκείνης κεφαλῆς. Ἀλλὰ οὐ μόνον οἱ ἱερεῖς καὶ σοφοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες πατρίκιοι τῆς νέας Ῥώμης ἔμαθον βαθμηδὸν τὸν δρόμον τοῦ ἀσκητηρίου. Οὐδεὶς διήρχετο διὰ τοῦ Δαφνίου, χωρὶς νὰ κρούσῃ τὴν πύλιν τῶν βενεδικτίνων, πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἀτενίζοντες τοὺς στρογγύλους βραχίονας ἢ ἀσπαζόμενοι τοὺς λευκοὺς δακτύλους τοῦ «Πάτερ Ἰωάννου» κατελαμβάνοντο ὑπὸ δυσεξηγήτου τινὸς ταραχῆς, ὡς εἰ ἔδακνε τὴν καρδίαν τῶν ὁ Δαίμων τῆς ἠδυπαθείας.

Ἡ Ἰωάννα νομίζουσα τὸ ἀνδρικὸν ἔνδυμα τῆς ὡς θώρακα ἀσφαλῆ κατὰ πάσης πονηρὰς ἐπιθυμίας καὶ μὴ γνωρίζουσα ἀκόμη τὰ ἦθη τῶν νεοπλατωνικῶν ἐκείνων, ἀνέπνεεν ἀπλήστως τὴν ὁσμὴν τοῦ θυμιάματος, ζευγνύουσα καθ' ἑκάστην εἰς τὸ ἄρωμα τῆς νέον λάτριν τῆς ἀπεράντου σοφίας καὶ τῶν ἐρυθρῶν χειλέων τῆς. Πολλάκις δὲ ὑπὸ τοιοῦτου σμήνουσ περικυκλωμένη ἐσκέπτετο μετὰ στεναγμῶν, πόσω πλείονας καὶ θερμότερους ἠθέλεν ἔχει λάτρας, ἂν ἀντὶ νὰ κρύπτῃ ὑπὸ ῥάσον τὰ θέλητρα τῆς ὡς χρυσοῦν λεπίδα ἐντὸς θήκης μολυβδίνης, ἐνεφανίζετο αἴφνης ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς μορφήν, φέρουσα ἐσθῆτα μεταξίνην καὶ λυτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς τὴν ξανθὴν κόμην. Ἀλλ' ἠγνόει ἢ πτωχὴ νεᾶνις ὅτι, ἂν συνέβαινε τοῦτο, οἱ πλείστοι τῶν ἀνατολικῶν ἐκείνων ἠθέλον στρέψῃ εἰς αὐτὴν τὴν ῥάχιν, ὡς ἡ ἠρώϊς ἐκείνη τοῦ Λουκιανοῦ εἰς τὸν φίλτατον ὄνον τῆς, ἅμα εἰς ἄνθρωπον μετεμορφώθη.

ἀπλώθηκε σὲ ὅλο το βουνό καὶ ἀρχισε νὰ κατεβαίνει καὶ σὴν πόλιν. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς σοφοὺς δασκάλους τοῦ Ὑμηττοῦ, ἀφήνοντας τὶς μέλισσες καὶ τοὺς μαθητὰς τοὺς, πήγαιναν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὴν ἡρωίδα μας, γιὰ νὰ συζητήσωσι μαζί της γιὰ ἀκανθῶδη προβλήματα τῆς Δογματικῆς ἢ γιὰ τὰ δαιμόνια καὶ τὴ λεκανομαντεία. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιερεὺς Νικητὰς ἐρχόταν συχνά νὰ ξεκουραστῆ στὴ σκιά τοῦ γιγάντιου πεύκου, ἀπορώντας, ὅπως ὁ Πετράρχης, πῶς ὁ καρπὸς τῆς γνώσεως μπόρεσε νὰ ὠριμάσῃ τόσο γρήγορα κάτω ἀπὸ τὶς ξανθὲς μπούκλες ἐκείνου τοῦ εἰκοσάχρονου κεφαλιού. Ἀλλὰ ὄχι μόνον οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ σοφοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ παρεπιδημοῦντες πατρίκιοι τῆς νέας Ῥώμης ἔμαθον σιγὰ σιγὰ τὸν δρόμο πρὸς τὸ ἀσκητήριον. Κανεὶς δὲν περνοῦσε ἀπὸ τὸ Δαφνὶ χωρὶς νὰ χτυπήσῃ τὴν πόρτα τῶν Βενεδικτίνων, καὶ πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς, κοιτάζοντας τὰ στρογγυλά χέρια ἢ φιλώντας τὰ λευκά δάχτυλα τοῦ "Πατέρα Ἰωάννη", κυριεύονταν ἀπὸ μιὰ ἀνεξήγητη ταραχὴ, σαν νὰ δάγκωνε τὴν καρδιά τους ὁ δαίμονας τῆς ἠδυπαθείας.

Ἡ Ἰωάννα, θεωρώντας τὸ ἀνδρικό ἔνδυμα ὡς θώρακα ἀσφαλῆ ἀπὸ κάθε κακὴ ἐπιθυμία καὶ μὴ γνωρίζοντας ἀκόμη τὰ ἦθη ἐκείνων τῶν νεοπλατωνικῶν, ἀνάσαινε ἀπληστὰ τὸ ἄρωμα τοῦ θυμιάματος, ζεύοντας κάθε μέρα στο ἄρωμα τῆς κι ἕναν νέο λάτριν τῆς ἀπεραντοσύνης τῆς σοφίας καὶ τῶν κόκκινων χειλῶν τῆς. Πολλὲς φορὲς, περικυκλωμένη ἀπὸ τέτοιο πλῆθος, σκεφτόταν με στεναγμοὺς πόσο περισσότερους καὶ πιο θερμοὺς λάτρες θὰ μπορούσε νὰ ἔχει, ἀντὶ νὰ κρύβῃ κάτω ἀπὸ τὸ ῥάσο τὰ θέλητρα τῆς σαν χρυσὴ λεπίδα μέσα σὲ μολυβδίνη θήκη, ἐμφανίζόταν ξαφνικά με τὴν ἀληθινὴ τῆς μορφή, φορώντας μεταξωτὸ φόρεμα καὶ ἀφήνοντας τὶς ξανθὲς μπούκλες τῆς ἐλεύθερες στους ὤμους τῆς. Ἀλλὰ ἡ ἀτυχη νεαρὴ κοπέλα ἀγνοοῦσε ὅτι, ἀν συνέβαινε αὐτό, οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐκείνους τοὺς ἀνατολίτες θὰ ἐστρεφαν τὴν πλάτη τους, ὅπως ἐκείνη ἡ ἡρωίδα τοῦ Λουκιανοῦ στο ἀγαπημένο τῆς γαϊδούρι, ὅταν μεταμορφώθηκε σὲ ἄνθρωπο⁴⁴¹.

⁴⁴¹ Ὁ **Λούκιος ἢ Ὀνος** εἶναι μυθιστοριογραφία με τὴ μορφή τῆς παρωδίας με πολλὰ λαϊκὰ στοιχεῖα, με φραστικὴ ἐλευθεροστομία καὶ σκαμπρόζικες σκηνές. Σατιρίζονται ἡ μαγεία, ἡ μετεμψύχωση, οἱ περιπλανώμενοι «ιερεῖς» τῆς «Συρίας Θεοῦ» που τοὺς συναντοῦμε καὶ στο ομώνυμο ἔργο καὶ ἡ σεξουαλικὴ ἀπληστία μερικῶν γυναικῶν. Με λίγα λόγια ἡ υπόθεση εἶναι ἡ εξῆς: Ἐνας Πατρινὸς με τὸν υπηρέτη του φτάνει ἀπὸ τὴν Πάτρα σὴν Ὑπάτη (Ὑπατα). Κι ἐπειδὴ οἱ μάγισσες τῆς Θεσσαλίας ἦταν πολὺ φημισμένες, δε χάνει τὴν ευκαιρία νὰ ικανοποιήσῃ τὴν ἐπίμονη περιέργειά του. Ἀπὸ καιρὸ ἠθέλε νὰ δεῖ πὼς μεταμορφώνονται αὐτὲς οἱ μάγισσες, ἀλλὰ καὶ μόνος του θὰ ἠθέλε νὰ διαπιστώσῃ ἐάν μετὰ τὴν μεταμόρφωση μεταμορφώνεται καὶ ἡ ψυχὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἡ οἰκοδόμοινα που τὸν φιλοξενούσε ἦταν μάγισσα. Με τὴ βοήθεια τῆς υπηρέτριάς τῆς Παλαιστρας μπόρεσε νὰ δεῖ πὼς μεταμορφώθηκε ἡ κυρία σὲ κόρακα. Δὲν χάνει καιρὸ, ζητᾷ

Ο Φρουμέντιος ἐν ἀρχῇ μὲν ἔχαιρε διὰ τῆς φίλης τοῦ τὴν ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἤρχισε νὰ παρατηρή εἰς τὴν διαγωγὴν τῆς Ἰωάννας ἀλλοιώσεις τινάς, αἵτινες κατεθορύβησαν αὐτὸν ὡς φιλάρεσκον κυρίαν αἰ πρῶται ῥυτίδες. Ὁ νέος μοναχὸς ὑπὸ τὴν εὐρωστον αὐτοῦ καὶ ἀνδρῶδη μορφήν ὑπέκρουπε καρδίαν σύκου μαλακωτέραν, γεννηθεὶς ἵνα ἀγαπᾷ, ὡς ἡ ἀηδῶν ἵνα ψάλλῃ καὶ ὁ ὄνος ἵνα λακτίξῃ. Καὶ ἦτο μὲν ἱκανὸς νὰ καταπὶν διακόσια κάστανα χωρὶς νὰ αισθανθῆ τὸ παραμικρὸν εἰς τὸν στόμαχον βάρους, ἀλλὰ παρὰ τῆς φίλης τοῦ οὔτε χάσμημα οὔτε ψυχρὸν βλέμμα ἠδύνατο νὰ χωνεύσῃ· καὶ ταῦτα μετὰ ἑπταετίαν διηνεκοῦς συζυγικῆς συμβιώσεως! Κατὰ τοὺς ἠθολόγους ἡ ἀπόλαυσις εἶναι τοῦ ἔρωτος ὁ τάφος· ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἠθελον παραβάλλει αὐτὴν πρὸς τὸ φύσημα τοῦ αἰσωπείου ἐκείνου Σατύρου, τὸν ὁποῖον ὅτε μὲν θερμότητα, ὅτε δὲ ψῦχος ἐπροξένει. Ἀλλ' ὅπωςδὴποτε τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος τὰ φιλήματα καὶ αἰ θωπεῖαι εἶχον καταπτήσει εἰς τὸν καλὸν Φρουμέντιον ἀναγκαῖαι ὡς ὁ ἐπιούσιος ἄρτος, καὶ καθ' ὅσον ὠλιγόστευον ἐκεῖναι, ἠῦξανεν ἡ ἐπιθυμία του, ὡς ἠθελεν αὐξήσῃ καὶ ἡ ὄρεξις του, ἂν ἀπεκόπτετο αὐτῷ μέρος τῆς καθημερινῆς τροφῆς.

Οἱ μῆνες καὶ τὰ ἔτη παρήρχοντο, ἡ Ἰωάννα καθίστατο ψυχροτέρα ἐφ' ὅσον ἐπλατύνετο ὁ κύκλος τῶν θαυμαστῶν της, ἡ δὲ ἀθυμία τοῦ πτωχοῦ νεανίσκου ἠῦξανε καθ' ἑκάστην καὶ ὠχρὸν νέφος ἠπλοῦτο ἐπὶ τῆς νεαρᾶς καὶ φιλομειδούς αὐτοῦ ὄψεως, ὡς μαύρη σκέπη ἐπὶ ἀνθούσης ῥοδωνιάς. Ἐπὶ πολὺ ἐπειράθη νὰ κρύψῃ τὴν ἀδημονίαν του, ὡς οἱ Σπαρτιάται τὴν σπαράσσουσιν τὰς σάρκας τῶν ἀλώπεκα, ἀλλὰ τέλος πάντων ξεχείλισαν τὰ δάκρυα ἐκ τῶν

Ο Φρουμέντιος αρχικά χαιρόταν με την επιτυχία της φίλης του, αλλά μετά από λίγο άρχισε να παρατηρεῖ στην συμπεριφορά της Ἰωάννας κάποιες αλλαγές, που τον τάραξαν ὅπως οἱ πρώτες ρυτίδες μια φιλάρεσκη κυρία. Ο νεαρός μοναχός, κάτω από την εὐρωστη και ανδροπρεπὴ μορφή του, ἔκρυβε μια καρδιά πιο μαλακή από σύκο, γεννημένος για να αγαπᾷ, ὅπως το αηδόνι για να κελαηδᾷ και ο γάιδαρος για να κλωτσᾷ. Και μπορούσε να καταπιεῖ διακόσια κάστανα χωρὶς να νιώσει το παραμικρὸ βάρους στο στομάχι του, αλλά από την φίλη του οὔτε ἓνα χασμουρητό, οὔτε ἓνα ψυχρὸ βλέμμα δεν μπορούσε να χωνέψει· και μάλιστα μετὰ από ἑπτὰ χρόνια αδιάλειπτης συζυγικῆς συμβίωσης! Σύμφωνα με τους ἠθολόγους, ἡ ἀπόλαυση εἶναι ὁ τάφος του ἔρωτα· ἐγὼ ὅμως θα ἠθελα να την παρομοιάσω μᾶλλον με το φύσημα του Αἰσωπικοῦ ἐκείνου Σάτυρου⁴⁴², που προκαλοῦσε ἄλλοτε ζέστη και ἄλλοτε κρύο. Πάντως, τα φιλιὰ και τα χᾶδια της ἡρωίδας μας εἶχαν γίνεῖ για τον καλὸ Φρουμέντιο ἀπαραίτητα ὅπως ὁ ἄρτος ὁ ἐπιούσιος, και ὅσο λιγόστευαν, τόσο πιο πολὺ μεγάλωνε ἡ ἐπιθυμία του, ὅπως θα μεγάλωνε και ἡ ὄρεξή του, αν του στερούσαν ἓνα μέρος της καθημερινῆς τροφῆς.

Οἱ μῆνες και τα χρόνια περνούσαν, ἡ Ἰωάννα γινόταν πιο ψυχρὴ ὅσο πιο πολὺ πλάταινε ὁ κύκλος τῶν θαυμαστῶν της, και ἡ θλίψη του φτωχοῦ νεαροῦ ἀντρά μεγάλωνε κάθε μέρα, και ἓνα ὠχρὸ νέφος ἀπλωνόταν πάνω στο νεανικὸ και γελαστό του πρόσωπο, σαν μαύρο πέπλο πάνω σε ἀνθισμένη τριανταφυλλιά. Για πολὺ καιρὸ προσπάθησε να κρύψει τὴν ἀδημονία του, ὅπως οἱ Σπαρτιάτες ἔκρυβαν τὴν ἀλεπού που κατασπάραζε τις σάρκες τους,⁴⁴⁴ ἀλλὰ στο τέλος τα δάκρυα ξεχύθηκαν ἀπὸ

κι αὐτὸς ν' αλειφτεῖ με το ἴδιο «φάρμακο» για να γίνεῖ πουλί, ἀλλὰ ἡ Παλαίστρα κάνει λάθος και του δίνει ἄλλο κουτί και ὁ Λούκιος ἀντὶ να γίνεῖ πουλί γίνεται γάιδαρος. Γάιδαρος ὅμως με ψυχὴ ἀνθρώπινη και ἔτσι ἀρχίζει το δράμα του. Ρίχνεται σε ἀνυπόφορες περιπέτειες, τρώει ξύλο ἀλύπητο, ἀλλάζει διαρκῶς ἀφεντικά, πέφτει σε χέρια ληστῶν, στη Βέρροια πουλιέται στους κιναιδους ἀγύρτες που του φορτώνουν το ομοίωμα της «Συρίας Θεοῦ» για τις περιοδεῖες τους και τέλος βρίσκει ἀνθρώπινη περιποίηση στη Θεσσαλονίκη στο σπίτι ενός πλουσίου. Ἐδῶ τον ἐρωτεύεται παράφορα για τις... γαῖδουρινές του ἰκανότητες μια πλούσια και ὁμορφὴ κυρία. Ὅταν ὅμως τον πηγαίνουν στο ἀμφιθέατρο για νὰ «συνευρεθεῖ» με μια καταδικασμένη σε θάνατο γυναίκα, βρίσκει και τρώει τριαντάφυλλα και ἔτσι ξαναγίνεται ἀνθρώπος. Ἡ ὁμορφὴ κυρία τώρα τον δῶχνει και ὁ Λούκιος φεύγει με καρᾶβι για τὴν πατρίδα του.

⁴⁴² Ἐνας ἀνθρώπος, κάνοντας σπονδὴ, συνήψε φιλιὰ με ἓναν σάτυρο. Ἐπειδὴ ἦταν χειμῶνας και ἔκανε πολὺ κρύο, ὁ ἀνθρώπος ἔφερε τα χέρια κοντὰ στο στόμα του και τα φουσούσε. Ρωτᾷ ὁ σάτυρος: Γιατί φυσᾷς τα χέρια σου; - Μα, για να τα ζεστᾶνω. Δεν βλέπεις τί κρύο που κάνει; Ὑστερα κάθισαν να φάνε, και τους σέρβιραν ἓνα ψητό που ἀκόμη ἔκαιγε ἀπὸ τη φωτιά. Ὁ ἀνθρώπος ἔκοβε μικρὰ μικρὰ κομματάκια και το καθένα το φουσούσε προτοῦ να το φάει. Ρωτᾷ ὁ σάτυρος: Γιατί φυσᾷς τὴν τροφή σου; - Για να κρυώσει, δεν βλέπεις πῶς καίει; ἀπαντᾷ ὁ ἀνθρώπος. Τότε λέει ὁ σάτυρος: Φτάνει, δεν εἶμαι πιά φίλος σου, ἀφοῦ σε βλέπω που ἀπὸ το ἴδιο στόμα βγάζεις ἄλλοτε ζεστό κ ἄλλοτε κρύο!

⁴⁴⁴ Στην ἀρχαία Σπάρτη, ἓνα ἀγόρι ἔπιασε μια ἀλεπού και σκέφτονταν να τὴν σκοτώσει και να τὴν φάει. Πρόσεξε ὅμως ὅτι ἐρχόταν κἀτὶ στρατιῶτες και ἔκρυψε τὴν ἀλεπού κάτω ἀπὸ το πουκάμισό του. Για να ἀποφύγει τὴν τιμωρία που θα του ἐπιβάλλονταν αν τον ἔπιαναν

ὀφθαλμῶν τοῦ καὶ τὰ παράπονα ἐκ τῶν χειλέων. Ἡ Ἰωάννα ἐζήτει κατ' ἀρχὰς νὰ καθουχάσῃ τὸν σύντροφον τῆς, βεβαιούσα ὅτι τὰ περικυκλῶντα αὐτὸν ζοφερὰ νέφη ἦσαν ἀπλῶς μαῦραι πεταλούδαι, γεννήματα τοῦ ἐξημμένου ἐγκεφάλου του. Ἀλλ' ὁ Φρουμέντιος ἦτο δυσμετάπειστος, αἱ δὲ γυναῖκες ταχέως βαρύνονται τὴν μελαγχολίαν. Καὶ αὐταὶ αἱ Ὠκεανίδες, ἂν καὶ ἦσαν θεαί, μίαν καὶ μόνην ἡμέραν παρέμειναν παρηγορῶσαι τὸν δεσμώτην Προμηθεά, εἶτα δὲ βαρυνθεῖσαι τὰ παράπονά του ἐγκατέλιπον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ βράχου μετὰ τοῦ κατατρώγοντος τὰ σπλάγχνα τοῦ γυπός. Οὕτω καὶ ἡ ἡμετέρα ἡρώϊς, ἀφοῦ παρεχώρει εἰς τὸν ἑταῖρον τῆς σύντομον παρηγορίαν ἢ ταχὺν ἀσπασμόν, ὡς ῥίπτει τίς δεκάλεπτον εἰς τὴν χεῖρα πτωχοῦ, ἔστρεφεν ἔπειτα εἰς αὐτὸν τὴν ῥάχιν τὴν μὲν νύκτα, ἵνα κοιμηθῇ, τὴν δὲ ἡμέραν, ἵνα συναναστραφῇ μετὰ τῶν βιβλίων ἢ τῶν αὐλικῶν τῆς, ὧν αἱ ἐπισκέψεις διεδέχοντο ἀλλήλας ἀπὸ πρωΐας μέχρι νυκτός. Ὁ Φρουμέντιος ἔμενε συνήθως εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ θαλάμου, χωνεύων, ὡς οἱ ἡρώες τοῦ Ὀμήρου, τὴν χολὴν του, ὅτε δὲ ἦσθάνετο ἑαυτὸν ἀνίκανον νὰ κρατήσῃ ἐπίπλεον τὰ δάκρυα ἢ τοὺς γρόνθους του, ἐξώρμα ἐκ τοῦ θαλάμου καὶ ἔτρεχε νὰ μαδήσῃ ὀρνίθιον διὰ τὸ γεῦμα ἢ λευκανθεμον⁴⁴³, ἵνα μάθῃ, ἂν τὸν ἡγάπα ἡ Ἰωάννα.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη κατάστασις τῶν πραγμάτων ἀδύνατον ἦτο νὰ διαρκέσῃ αἰωνίως. Ὁ νέος μοναχὸς ἐσκέπτετο ὅτε μὲν νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἰωάννας, ὅτε δὲ πᾶσαν μετ' αὐτῆς σχέσιν. Ἡ φιλαρέσκεια καὶ αἱ ἐρωτοτροπίαι τῆς ἡμετέρας ἡρώϊδος «ἐλάμβανον καθ' ἐκάστην σπουδαιότερον χαρακτήρα», κατὰ τὴν φράσιν τῶν ἐφημεριδογράφων. Εἰς ἡγούμενος, δύο ἀρχιερεῖς καὶ ὁ ἑπαρχος Ἀττικῆς ἐγνώριζον ἤδη τὸ περιεχόμενον τοῦ ῥάσου τῆς, πολλοὶ ἄλλοι ὑπωπτεύοντο τοῦτο καὶ οἱ λοιποὶ προσέφερον εἰς

τὰ μάτια του καὶ τὰ παράπονα ἀπὸ τὰ χεῖλη του. Ἡ Ἰωάννα στὴν ἀρχὴ προσπαθοῦσε νὰ καθουχάσῃ τὸν σύντροφό της, βεβαιώνοντάς τον ὅτι τὰ ζοφερὰ νέφη που τον περικύκλωναν ἦταν ἀπλῶς μαῦρες πεταλούδες, δημιούργημα του ταραγμένου μυαλοῦ του. Ἀλλὰ ὁ Φρουμέντιος δὲν πείθονταν εὐκόλα, καὶ οἱ γυναῖκες βαριούνται εὐκόλα τὴ μελαγχολία. Ἀκόμα καὶ αὐτές οἱ Ὠκεανίδες, ἀν καὶ ἦταν θεές, μὴ μόνο καὶ μοναδικὴ μέρα παρέμειναν γιὰ νὰ παρηγορήσουν τὸν δεσμώτη Προμηθεά, κι ἔπειτα, βαριεστημένες ἀπὸ τὰ παράπονά του, τον ἐγκατέλειψαν στὸν βράχο με τὸν γύπα νὰ κατατρώει τὰ σπλάγχνα του. Ἔτσι καὶ ἡ ἡρώϊδα μας, ἀφοῦ πρόσφερε στὸν σύντροφό της μὴ σύντομη παρηγορία ἢ ἕνα γρήγορο φίλι, ὅπως ρίχνει κανεὶς ἕνα δεκάλεπτο στα χεῖρια ἐνὸς φτωχοῦ, του γύριζε μετὰ τὴν πλάτη: τὴ νύκτα, γιὰ νὰ κοιμηθῇ, καὶ τὴ μέρα, γιὰ νὰ συναναστραφῇ με τὰ βιβλία ἢ τοὺς αὐλικούς της, οἱ ἐπισκέψεις τῶν ὁποίων διαδέχονταν ἡ μὴ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὸ πρωῖ μέχρι τὸ βράδυ. Ὁ Φρουμέντιος ἔμενε συνήθως σὲ μὴ γωνιά τοῦ θαλάμου, χωνεύοντας, ὅπως οἱ ἡρώες τοῦ Ὀμήρου, τὴ χολή του⁴⁴⁵, καὶ ὅταν ἐνιωθε ἀνίκανος νὰ κρατήσῃ ἄλλο τὰ δάκρυα ἢ τίς γροθιές του, ἐβγαίνει τρέχοντας ἀπὸ τὸ δωμάτιο καὶ πηγαινε νὰ μαδήσῃ κανένα κοτόπουλο γιὰ τὸ γεῦμα ἢ καμιά μαργαρίτα, γιὰ νὰ μάθῃ ἀν τὸν ἀγαποῦσε ἡ Ἰωάννα.

Ἀλλὰ ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν ἦταν δυνατόν νὰ διαρκέσῃ αἰώνια. Ὁ νέος μοναχὸς πότε σκεφτόταν νὰ κόψῃ τὸ κεφάλι τῆς Ἰωάννας καὶ πότε κάθε σχέσι μαζί της. Ἡ φιλαρέσκεια καὶ οἱ ἐρωτοτροπίαι τῆς ἡρώϊδας μας "ἐπαιρναν κάθε μέρα σοβαρότερο χαρακτήρα", κατὰ τὴν φράση τῶν δημοσιογράφων. Ἐνας ἡγούμενος, δύο ἀρχιερεῖς καὶ ὁ ἑπαρχος Ἀττικῆς ἤξεραν ἤδη τὸ περιεχόμενον τοῦ ῥάσου τῆς, πολλοὶ ἄλλοι τὸ υποψιάζονταν καὶ οἱ ὑπόλοιποι πρόσφεραν στὸν ἀδελφὸ "Ἰωάννη" τὸ θυμίαμα πλατωνικῆς λατρείας. Ὁ Φρουμέντιος ὁμῶς δὲν

να κλέβει, προτίμησε νὰ ἀφήσῃ τὴν ἀλεπού νὰ του ξεσκίσει τὸ στομάχι, παρά νὰ ομολογήσῃ ὅτι τὴν εἶχε κλέψῃ. Δὲν ἐπέτρεψε οὔτε στὸ σῶμα του οὔτε στὸ πρόσωπό του νὰ δείξουν τὸν πόνο του.

⁴⁴³ Μαργαρίταν

⁴⁴⁵

Ἰλιάδα Α, 80

κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χῶσεται ἀνδρὶ χέρη·
εἶ περ γὰρ τε **χόλον γε** καὶ αὐτῆμαρ καταπέψη,
ἀλλά τε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσῃ
Ἰλιάδα Δ, 24,

"Ἦτοι Ἀθηναίη ἀκέων ἦν οὐδέ τι εἶπε
σκυζομένη Διὶ πατρί, **χόλος δέ μιν** ἄγριος ἦρει·

Ἀλλίμονο στὸν ἀχαμνὸ που τὰ 'βαλε τρανὸς μαζί του ρήγας!
Κι ἀν καταπιεῖ μαθὲς **τὴ μάνητα** προσώρας καὶ σωπάσει,
ὁμῶς καιρὸ κρατᾷ τὸ **χόλιασμα**, ξεγδικιωμὸ ὡς νὰ πάρει,

Ἀμίλητη ἡ Ἀθηνᾶ ἐκρατήθηκέ καὶ σῶπαινε, κι ἀς τὰ 'χε
με τὸν πατέρα Δία, κι ἀς ἐνιωθε **βαρὺ θυμὸ** στα φρένα.

τὸν ἀδελφὸν «Ἰωάννην» τὸ θυμίαμα πλατωνικῆς λατρείας· ὁ δὲ Φρουμέντιος δὲν ἔπαυε μεμψιμοιρῶν καὶ ὑβρίζων τὴν φιλότιμότητά του, ἥτις χάσασα ἐπιτέλους τὴν ὑπομονὴν ἔδιδεν εἰς αὐτὸν ἀποκρίσεις ξηρὰς ὡς σῦκα τῶν Καλαμῶν. Ἡ σχέσις τῶν δύο νεανίσκων εἶχε καταστήσει βαθμηδὸν νὰ ὁμοιάζῃ τὰς περικυκλούσας τὸν βασιλικὸν κήπον μας ἰνδοσυκὰς ἐκεῖνας, ὧν ὁ καρπὸς διαρκεῖ μίαν ἡμέραν καὶ αἱ ἄκανθαί ὅλον τὸν χρόνον. Καὶ ἐν τούτοις, ὡσάκις σπουδάζων ἀνελογίζετο ὁ Φρουμέντιος νὰ χωρισθῆ τῆς φίλης του, ἠσθάνετο τὰς τρίχας τοῦ ὀρθομένου ὑπὸ τῆς φρίκης. Οὔτε μετ' αὐτῆς οὔτε ἄνευ αὐτῆς ἠδύνατο νὰ ζήσῃ· ἀγνοῶν δὲ ὀδυστευτικῆς νεανίας ὅτι ἡ καρδιά τῆς γυναικὸς εἶναι ἄμμος κινητῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας μόνον σκηνὴ διὰ κατάλυμα μίας νυκτὸς δύναται ν' ἀνεγερθῆ, εἶχεν οἰκοδομήσει ἐκεῖ κατοικίαν, ἐν ἣ ὅλην τοῦ τὴν ζωὴν ἐσκόπευε νὰ διαμείνῃ.

Διωχθεὶς δι' ὕβρεων καὶ λακτισμάτων ἐκ τῆς Ἐδέμ ἐκεῖνης, ἀντὶ νὰ ὑποταγῆ ὡς ὁ Ἀδὰμ εἰς τὴν καταδίκην, ἐζήτει παντὶ τρόπῳ νὰ εἰσέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὸν ἀπηγορευμένον ἐκεῖνον περίβολον, οὐ τὴν θύραν ἀπέκλειεν αὐτῶ ἢ ψυχρότης καὶ ἢ κακία τῆς Ἰωάννας, ὡς ὁ ξιφήρης ἄγγελος τὴν του Παραδείσου. Ὅτε μὲν κατακλινόμενος παρὰ τῆς φίλης τοῦ τοὺς πόδας ἐπειρᾶτο νὰ συγκινήσῃ αὐτήν, ἐνθυμίζων τὰ τοσαῦτα αὐτῶν φιλήματα καὶ τοὺς ὄρκους, ἀλλ' οἱ λόγοι τοῦ ὠλίσθαινον ἐπὶ τῆς ἀναλγησίας τῆς ὡς βροχὴ ἐπὶ τῶν φύλλων, ὅτε δὲ περιτρέχων ὡς πληγωμένη ἔλαφος τὸ δάσος ἐζήτει τινὰ θαυματουργὸν ῥάβδον, ἵνα ἀποσπάσῃ δι' αὐτῆς δάκρυά τινα ἐκ τῶν ξηραθέντων ὀφθαλμῶν τῆς Ἰωάννας, ὡς ὁ Μωϋσῆς ὕδωρ ἐκ τοῦ βράχου τῆς ἐρήμου. Ἄλλοτε πάλιν οὐδὲν πλέον ἐλπίζων ἐζήτει παντὶ σθένει νὰ ἐκρίζωσῃ τὸν ἔρωτα ἐκ τῆς καρδίας του, ὡς ἀποσπᾶ ὁ κηπουρὸς δυσῶδες κρομμύδιον βλαστήσαν ἐν μέσῳ ἡλιοτροπιῶν· ἀλλὰ τὸ κακὸν φυτὸν εἶχε τὰς ῥίζας βαθείας, ὥστε παραιτούμενος μετὰ ματαίους ἀγῶνας τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπιπτε κατὰ γῆς περιρροεόμενος ὑπὸ ἰδρώτος καὶ καταρῶμενος ὡς ὁ Ἰώβ «τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ ἐγεννήθη, καὶ τὴν ὥραν, ἣ εἶπον ἰδοὺ ἄρσεν».

Καὶ μὴ νομίσης, ἀναγνώστη, ὅτι Ἐρωτόκριτός τις, σούτσειος ἥρωα ἢ ἄλλο τοιοῦτον δίποδον τοῦ ῥωμαντικοῦ θηριοτροφείου εἶχε καταστήσει ὁ καλὸς Φρουμέντιος· ἀπ' ἐναντίας ἦτο φρόνιμον καὶ εὐσεβὲς τέκνον τῆς ἥρωικῆς Γερμανίας, οἷα ἐγέννα ἢ κλασικὴ αὐτὴ πατρίς τοῦ ζῦθου καὶ τῶν ξυνολαχάνων πρὶν διαφθορῇ ὑπὸ τῶν στεναγμῶν

ἔπαυε νὰ μεμψιμοιρῆ καὶ νὰ βρίζῃ τὴν ἀγαπημένην του, ἢ ὁποία, χάνοντας τελικὰ τὴν ὑπομονὴν τῆς, του ἔδινε ἀπαντήσεις ξηρὰς σαν σῦκα Καλαμῶν. Ἡ σχέση τῶν δύο νεαρῶν εἶχε καταστήσει σιγὰ σιγὰ νὰ μοιάζῃ με τὶς ἰνδοσυκίαις ποὺ περικυκλοῦν τὸν βασιλικὸν κήπον, τῶν ὁποίων ὁ καρπὸς διαρκεῖ μίαν ἡμέραν καὶ τὰ ἀγκάθια ὅλον τὸν χρόνον. Καὶ ὅμως, ὡσὲν φορές σκεφτόταν σοβαρὰ ὁ Φρουμέντιος νὰ χωρίσῃ ἀπὸ τὴν φίλην του, ἐνιωθε τὶς τρίχας του νὰ σηκώνονται ἀπὸ φρίκη. Οὔτε μαζί τῆς οὔτε χωρὶς αὐτῆς δὲν μποροῦσε νὰ ζήσῃ. Ἀγνοῶντας ὅμως ὁ ἀτυχὸς νεαρὸς ὅτι ἡ καρδιά τῆς γυναικὸς εἶναι κινητὴ ἄμμος, πάνω στὴν ὁποία μπορεῖς νὰ στήσεις σκηνὴν γιὰ μίαν μόνον νύχτα, εἶχε χτίσει ἐκεῖ κατοικίαν, στὴν ὁποία σκόπευε νὰ διαμείνῃ ὅλη τὴν ζωὴν.

Ἀφοῦ διώχτηκε με βρισιές καὶ κλωτσιές ἀπὸ ἐκεῖνη τὴν Ἐδέμ, ἀντὶ νὰ ὑποταχθεῖ ὅπως ὁ Ἀδὰμ στὴν καταδίκη, ζητοῦσε με κάθε τρόπο νὰ ξαναμπεῖ στὸν ἀπαγορευμένον ἐκεῖνον περίβολο καὶ δὲν του ἐκλείνε τὴν πόρτα ἢ ψυχρότητα καὶ ἢ κακία τῆς Ἰωάννας, ὅπως ὁ ἄγγελος με τὸ ξίφος τὴν πόρτα τοῦ Παραδείσου. Κάποιες φορές ξαπλωμένος δίπλα στα πόδια τῆς ἀγαπημένης του προσπαθοῦσε νὰ τὴ συγκινήσῃ, θυμίζοντάς τῆς τὰ τόσα τοὺς φιλήματα καὶ τοὺς ὄρκους, ἀλλὰ τὰ λόγια του γλιστροῦσαν πάνω στὴν ἀναλγησία τῆς ὅπως ἡ βροχὴ πάνω στα φύλλα. Ἄλλες φορές ἔτρεχε σαν πληγωμένο ἐλάφι στὸ δάσος, ψάχνοντας γιὰ κάποιο θαυματουργὸ ῥαβδί, γιὰ νὰ ἀποσπάσῃ με αὐτὸ δάκρυα ἀπὸ τὰ στεγνά μάτια τῆς Ἰωάννας, ὅπως ὁ Μωϋσῆς τὸ νερὸ ἀπὸ τὸν βράχο τῆς ἐρήμου. Κάποιες ἄλλες φορές, μὴ ἐλπίζοντας πια σὲ τίποτα, προσπαθοῦσε με ὅλη τὴν δύναμιν νὰ ξεριζώσῃ τὸν ἔρωτα ἀπὸ τὴν καρδιά του, ὅπως ὁ κηπουρὸς ξεριζώνει ἓνα βρομερὸ κρομμύδι ποὺ φύτρωσε ἀνάμεσα σὲ ἡλιοτροπία. Ἀλλὰ τὸ κακὸ φυτὸ εἶχε ῥίζες βαθείας, ὥστε παραιτούμενος μετὰ ἀπὸ μάταιους ἀγῶνες ἀπὸ τὴν προσπάθειαν, ἐπέφτε κατὰ γῆς γεμάτος ἰδρώτα καὶ καταριόταν ὅπως ὁ Ἰώβ "τὴν ἡμέραν ποὺ γεννήθηκε καὶ τὴν ὥραν ποὺ εἶπαν κοιτάξτε εἶναι ἀγόρι".

Καὶ μὴ νομίσεις, ἀναγνώστη, ὅτι ὁ καλὸς Φρουμέντιος εἶχε καταστήσει σαν τὸν Ἐρωτόκριτο, ἢ σαν κάποιον ἥρωα τοῦ Σούτσου ἢ κάποιον ἄλλο τέτοιο δίποδο ἀπὸ τὸ ῥωμαντικὸ θηριοτροφεῖο. Ἀντίθετα, ἦταν ἓνα φρόνιμο καὶ εὐσεβὲς τέκνον τῆς ἥρωικῆς Γερμανίας, ὅπως αὐτὰ ποὺ γεννοῦσε ἡ κλασικὴ αὐτὴ πατρίδα τῆς μύρας καὶ τῶν

τοῦ Βερθέρου καὶ τῶν βλασφημιῶν τοῦ Στράους καὶ Ἐγέλου, τὴν δὲ Ἰωάνναν ἠγάπα ἴσως, ὡς ὁ Ἀρίστιππος τὴν Λαΐδα καὶ αἱ γαλαὶ τὸ γάλα. Ἀλλὰ πλὴν αὐτῆς ἄλλην γυναῖκα δεν ἐγνώριζεν οὐδ' ἦτο δυνατόν να εὕρη εἰς Ἀθήνας· καθότι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σόλωνος δεν ἦσαν ἀκόμη, ὡς σήμερον, πολιτισμένοι, αἱ δὲ μητέρες, οἱ σύζυγοι, οἱ ἀδελφοὶ καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα ὀχληρὰ πλάσματα, ἅτινα περικυκλοῦσι τὰς γυναῖκας, ὡς αἱ ἄκανθαι τὰ ῥόδα, δεν ἠμφεσβήτουν ἀκόμη τὴν τιμὴν να κρατῶσι τὸ κηρίον εἰς τοὺς ξένους, οὐδὲ ἂν ναύαρχοι ἢ διπλωμάται ἦσαν. Εἰς μόνους τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου ἔτεινον τὴν χεῖρα αἱ τότε Ἀθηναῖδες, καὶ εἰς τούτους δὲ πάλιν μόνην τὴν δεξιάν. Ταῦτα πάντα καθίστων δεινὴν τὴν θέσιν καὶ συγχωρητὰς τὰς τρέλλας τοῦ δυστυχούς Φρουμέντιου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἀκμάζουσαν καὶ σφριγώσαν νεότητα ἢ γυνὴ ἦτο σκεῦος ἀναγκαῖον, ὡς τὸ δικανίκιον εἰς τοὺς χωλοὺς καὶ ἡ κόπρος εἰς τοὺς ἀγρούς.

Εἰς ἀπεχούσας χώρας τοποθετοῦσιν οἱ ποιηταὶ καὶ εἰς μυθώδεις ἐποχὰς ὑποθέτουσιν οἱ μυθολόγοι τινὰ παράδοξα καὶ τερατώδη τοῦ φυτικού ἢ ζωικοῦ βασιλείου προϊόντα, μελισταγεῖς λωτοὺς, ψάλλοντα δένδρα, δράκοντας περωτοὺς, αἰγοπόδας σατύρους, ὕδρας, γίγαντας, σειρήνας, ἥρωας, μάγους, προφήτας, μάρτυρας, ἀγίους καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὄντα, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς ἐξ ἡν εἶδε πότε εἰμὴ ἐν εἰκόνι ἢ ἐν ὄνειρῳ· ἀλλὰ καὶ τὸ «ἠθικὸν βασιλεῖον», ἂν συγχωρῆς, ἀναγνώστα, τὴν ἔκφρασιν ταύτην, ἔχει τὴν μυθολογίαν του, ἠρωικὰς ἀφοσιώσεις, εὐσεβεῖς ἐκστάσεις, ὑπερανθρώπους θυσίας, ἀρρήκτους φιλίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα τραγικὰ ἢ μυθιστορικὰ ἐφόδια. Μεταξὺ τῶν χιμαιρικῶν τούτων προϊόντων τῶν παρελθόντων χρόνων πρέπει, νομίζω, να κατατάξωμεν καὶ τὸν ἔρωτα, ὅπως ἐννόουν αὐτὸν οἱ ἱππῶται τοῦ μεσαιῶνος καὶ τοῦ Πλάτωνος οἱ παρεξηγηταί, ἐνῶ κατὰ τὴν ὑγιὰ φιλοσοφίαν δεν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ μόνον «πρόσψαυσις δύο ἐπιδερμίδων»⁴⁴⁶. Ἄν δὲ ὁ Φρουμέντιος τὰ πάντα ἦτο ἔτοιμος χάριν τῆς Ἰωάννας να θυσιάσῃ, ἂν κυλιόμενος πρὸ τῶν ποδῶν τῆς κατηράτο τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐγεννήθη, ἔπραττε τοῦτο δι' ὄν λόγον συνεχώρησε καὶ ὁ Ἀδὰμ εἰς τὴν ἄπιστον γυναῖκα του, διότι... δεν εἶχεν ἄλλην.

Ξινολάχανων, πριν διαφθαρεῖ ἀπὸ τοὺς στεναγμοὺς του Βέρθερου καὶ τις βλασφημίες του Στράους καὶ του Χέγκελ. Ἀγαποῦσε ἴσως τὴν Ἰωάννα, ὅπως ὁ Ἀρίστιππος τὴν Λαΐδα καὶ οἱ γάτες τὸ γάλα. Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν, δεν ἔξερε ἄλλη γυναῖκα καὶ ἦταν ἀδύνατον να βρεῖ σὴν Ἀθήνα. Διότι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Σόλωνα δεν ἦταν ἀκόμα πολιτισμένοι, ὅπως σήμερα, καὶ οἱ μητέρες, οἱ σύζυγοι, οἱ ἀδελφοὶ καὶ τὰ ἄλλα παρόμοια ενοχλητικὰ πλάσματα, που περιτριγυρίζουν τις γυναῖκες ὅπως τὰ ἀγκάθια τὰ τριαντάφυλλα, δεν ἀμφισβητοῦσαν ἀκόμα τὴν τιμὴν να κρατοῦν τὸ κηρί στους ξένους, ἀκόμα καὶ ἂν ἦταν ναύαρχοι ἢ διπλωμάτες. Μόνον στους αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἔτειναν τὸ χεῖρι οἱ τότε Ἀθηναῖες, καὶ σ' αὐτοὺς πάλι μόνον τὸ δεξί. Ὅλα αὐτὰ ἔκαναν δεινὴ τὴν θέσιν καὶ συγχωρητέες τις τρέλες τοῦ δυστυχούς Φρουμέντιου, για τὰ ακμαία καὶ σφριγηλά νιάτα του ὁποίου, ἡ γυναῖκα ἦταν ἀπαραίτητο σκεῦος, ὅπως τὸ δεκανίκι για τοὺς κουτσούς καὶ ἡ κοπριά για τὰ χωράφια.

Σε μακρινές χώρες τοποθετοῦν οἱ ποιητές καὶ σε μυθικές εποχές υποθέτουν οἱ μυθολόγοι διάφορα παράδοξα καὶ τερατώδη προϊόντα του φυτικού ἢ ζωικοῦ βασιλείου, ὅπως λωτοὶ οἱ ὁποῖοι στάζουν μέλι, δέντρα που ψέλνουν, φτερωτοὶ δράκοι, κατσικοπόδαροι σάτυροι, ὕδρες, γίγαντες, σειρήνες, ἥρωες, μάγοι, προφῆτες, μάρτυρες, ἅγιοι καὶ ἄλλα τέτοια ὄντα, τὰ ὁποῖα κανεὶς δεν μπόρεσε να δει ποτέ παρὰ μόνον σε εἰκόνα ἢ σε ὄνειρο. Ἀλλὰ καὶ τὸ "ἠθικὸν βασιλεῖο", ἂν μου συγχωρεῖς, ἀναγνώστη, αὐτὴ τὴν ἔκφραση, ἔχει τὴν μυθολογία του, ἠρωικὲς ἀφοσιώσεις, εὐσεβεῖς ἐκστάσεις, ὑπεράνθρωπες θυσίες, ἀρρηκτες φιλίες καὶ ἄλλα τέτοια τραγικὰ ἢ μυθιστορηματικὰ στοιχεῖα. Μεταξὺ τῶν μυθικῶν αὐτῶν προϊόντων τῶν περασμένων χρόνων πρέπει, νομίζω, να κατατάξωμεν καὶ τὸν ἔρωτα, ὅπως τὸν ἐννοοῦσαν οἱ ἱππότες του Μεσαίωνα καὶ οἱ παρεξηγητὰς του Πλάτων⁴⁴⁷, ἐνῶ κατὰ τὴν υγιὰ φιλοσοφία δεν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον "ἐπαφή δύο ἐπιδερμίδων". Ἄν ὁ Φρουμέντιος ἦταν ἔτοιμος να θυσιάσει τὰ πάντα για τὴν Ἰωάννα, ἂν κυλώντας στα πόδια τῆς καταριόταν τὴν ἡμέρα που γεννήθηκε, τὸ ἔκανε για τὸν ἴδιο λόγο που συχώρησε καὶ ὁ Ἀδὰμ τὴν ἀπίστη γυναῖκα του, ἀπλῶς ἐπειδὴ... δεν εἶχε ἄλλη.

⁴⁴⁶ Ὁ εὐφυῆς οὗτος ὀρισμὸς ἀνηκεῖ εἰς τὸν Σαμφόρτισον

⁴⁴⁷ Διότι ὁ ἔρωτας για τὸν Πλάτωνα, κάθε ἄλλο παρὰ... «πλατωνικός» ἦταν!

Αλλά και η ἡμετέρα ἡρώϊς, καίτοι ὑπὸ ἀφωσιωμένων περικυκλωμένη, πολὺ ἀπέιχε τοῦ ν' ἀναπαύεται ἐπὶ ῥόδων. Οἱ ὄδυρμοι καὶ τὰ μυρολόγια τοῦ Φρουμεντίου, εἰ καὶ δεν συνεχίζουν πλέον αὐτήν, ἐτάραττον ὅμως τὰ νεῦρα τῆς καὶ ἔκοπτον πολλακίς τὸν ὕπνον ἢ τὴν ὄρεξιν τῆς, τὸ δὲ χειρίστον, ἀπεκάλυπτον εἰς πάντας τὸ μυστικόν. Κατὰ τὸν Αθηναῖον ὁ ἔρωσ καὶ ὁ βήχας, ἢ ὁ βήξ, ἂν ἀρχαῖζης, ἀναγνώστα, εἶναι τὰ μόνα πράγματα, ἅτινα δεν δύνανται να κρυβῶσι. Τὸ κατ' ἐμὲ (ἂν μοι συγχωρηθῆται να ἔχω γνώμην ἐναντίαν τῆς τῶν μεθυσμένων Δειπνοσοφιστῶν) φρονῶ ἀπ' ἐναντίας ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει εὐκρύτερον αὐτοῦ, τοῦ ἔρωτος δηλ. καὶ οὐχὶ τοῦ βήχα, ὅσακις οὗτος εὐτυχεῖ. Μόνη ἢ ζήλεια, αἱ ἀνησυχίαι, ἢ ἀπελπισία καὶ τὰ τοιαῦτα ἐρωτικά ἀρτύματα ἐντυπώνονται ὡς δημίου ῥαπίσματα ἐπὶ τοῦ προσώπου, ἢ δὲ χαρὰ καὶ εὐτυχία μετὰ τοσαύτης φειδωλίας ἀπονέμονται ἡμῖν ὑπὸ τῶν θυγατέρων τῆς Εὐας, ὥστε οὐχὶ ὑπὸ ῥάσον καλογήρου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ στενωτέρου γελεκίου δύνανται εὐκόλως να κρυβῶσιν. Ἀλλὰ πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ γυναῖκες ὁμοιάζουσι τοὺς ἀποθηριωθέντας ἐκείνους τῆς παρακμῆς Ῥωμαίους, οἵτινες ἀπήτουν παρὰ τῶν σφαζομένων ἐν τοῖς ἀμφιθεάτροις θυμάτων να πίπτωσι μετὰ χάριτος, τείνοντα εὐθύμως τὸν τράχηλον εἰς τὴν ῥομφαίαν. Οὕτω καὶ ἡ Ἰωάννα, ἀφοῦ παντοιοτρόπως, διὰ ζηλείας, ψυχρότητος, ἰδιοτροπιῶν καὶ ἄλλων γυναικείων ἐφευρέσεων ἐβασάνιζε τὸν δυστυχῆ Φρουμέντιον, ὠργίζετο ἔπειτα κατ' αὐτοῦ, ἂν κραυγὴ ὀδύνης ἐξέφευγε τῶν χειλέων τοῦ ἐν μέσῳ τῶν παντοίων τούτων βασανιστηρίων ἢ ἂν ἐν τῇ ἀδημονίᾳ τοῦ ἐδείκνυε τοὺς ὀδόντας ἢ τὴν θύραν τοῦ κελλίου εἰς τίνα τῶν ἀντεραστῶν του.

Ἐν τούτοις αἱ σκανδαλώδεις τοῦ ἀσκητηρίου σκηναὶ συνεχίζουν ὅλους τοῦ Δαφνίου τοὺς κουκουλοφόρους κατοίκους, δι' οὓς ἡ Ἰωάννα, τῆς ὁποίας οὐδεὶς πλέον ἠγνῶει τὸ φύλον καὶ τὰς τρέλλας, ἦτο τέρας σταλὲν ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἵνα καταβροχθίσῃ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Καὶ ἀληθὲς μὲν εἶναι ὅτι πολλαὶ πρὸ αὐτῆς γυναῖκες,

Αλλά και η δική μας ηρωίδα, παρόλο που ήταν περιτριγυρισμένη από αφωσιωμένους άντρες, απέιχε πολύ από το να αναπαύεται σε τριαντάφυλλα. Οι ὄδυρμοι καὶ τὰ μοιρολόγια τοῦ Φρουμέντιου, ἀν καὶ δεν τὴν συγκινούσαν πλέον, τῆς τάραζαν τὰ νεῦρα καὶ ἔκοβαν συχνά τὸν ὕπνο ἢ τὴν ὄρεξή τῆς. Τὸ χειρότερο ὅμως, ἀποκάλυπταν σε ὅλους τὸ μυστικόν. Κατὰ τὸν Αθηναῖο, ὁ ἔρωτας καὶ ὁ βήχας, ἢ ὁ βήξ, ἀν σου ἀρέσουν τὰ ἀρχαῖα, ἀναγνώστη μου, εἶναι τὰ μόνα πράγματα που δεν μποροῦν να κρυφτοῦν. Εγώ (ἀν μου ἐπιτρέπεται να ἔχω ἀποψη ἀντίθετη ἀπὸ αὐτῆ των μεθυσμένων Δειπνοσοφιστῶν⁴⁴⁸) πιστεύω, ἀντίθετα, ὅτι δεν ὑπάρχει τίποτα που να μὴ μπορεῖ να κρυφτεῖ καλύτερα ἀπὸ τὸν ἔρωτα, δηλαδὴ κι ὄχι τὸν βήχα, ὅσες φορές αὐτὸς εὐτυχεῖ. Μόνον ἡ ζήλεια, οἱ ἀνησυχίες, ἡ ἀπελπισία καὶ τὰ ἄλλα παρόμοια ἐρωτικά καρυκεύματα ἀποτυπώνονται σαν χτυπήματα δημίου στο πρόσωπο, ἐνῶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐτυχία μας χαρίζονται με τόση φειδῶ ἀπὸ τὶς κόρες τῆς Εὐας, ὥστε ὄχι μόνο κάτω ἀπὸ τὸ ῥάσο ἐνός καλόγερου, ἀλλὰ καὶ σὴν τσέπη του πιο στενοῦ γιλέκου μποροῦν εὐκόλα να κρυφτοῦν. Ἀλλὰ ὅλες ἀνεξαιρέτως οἱ γυναῖκες μοιάζουν με ἐκείνους τοὺς ἀποθηριωμένους Ῥωμαίους τῆς παρακμῆς, που ἀπαιτούσαν ἀπὸ τὰ θύματα που σφαγιάζονταν σὶς ἀρένες να πέφτουν με χάρη, τείνοντας με προθυμία τὸν λαιμὸ τους στο σπαθί. Ἐτσι καὶ ἡ Ἰωάννα, ἀφοῦ με κάθε τρόπο, με ζήλεια, ψυχρότητα, ἰδιοτροπίες καὶ ἄλλες γυναικείες ἐφευρέσεις βασάνιζε τὸν ἀτυχο Φρουμέντιο, ὠργιζόταν ἔπειτα μαζί του, ἀν ἐβγαίνε ἀπὸ τὰ χεῖλη του κραυγὴ πόνου μέσα σε ὅλα αὐτὰ τὰ βασανιστήρια ἢ μες τὴν ἀνυπομονησία του ἐδείχνε τὰ δόντια ἢ τὴν πόρτα του κελλιοῦ σε κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀντίζηλους του.

Παρ' ὅλα αὐτὰ, οἱ σκανδαλώδεις σκηνές του ἀσκητηρίου συγκινούσαν ὅλους τοὺς κουκουλοφόρους κατοίκους του Δαφνίου, για τοὺς ὁποίους ἡ Ἰωάννα, (τὸ φύλο καὶ οἱ τρέλες τῆς ὁποίας ἦταν πλέον γνωστὰ σε ὅλους), ἦταν ἓνα τέρας που στάλθηκε ἀπὸ τοὺς Φράγκους για να καταβροχθίσῃ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Καὶ ἀλήθεια εἶναι ὅτι

⁴⁴⁸ Οἱ «**Δειπνοσοφισταί**» εἶναι δεκαπεντάτομο ἔργο του ἀρχαίου Ἑλλῆνα Αθηναῖου ἀπὸ τὴν Ναυκρατίδα τῆς Αἰγύπτου. Σημαντικὸ ἔργο τῆς Ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς δίνει στοιχεῖα για τὴν Ρώμη. Πρωταγωνιστὲς του εἶναι γραμματικοί, λεξικογράφοι, ρήτορες, σοφιστὲς, μουσικοὶ καὶ ἄλλοι φιλόσοφοι. Πρόκειται για συλλογὴ διαλόγων που γίνονται ἀπὸ τοὺς θαμῶνες συμποσίων στο σπίτι του λόγιου καὶ εὐπορου χορηγοῦ των τεχνῶν, Λαρένσιου. Ἀπὸ τοὺς τριάντα τρεῖς καλεσμένους ἀναφέρονται ὀνομαστικά οἱ Γαληνός, ὁ νομομαθὴς Οὐλπιανός, Πλούταρχος, ὁ κυνικός Κυνοῦλκος, που λεγόταν ἔτσι γιατί ἔσερνε πίσω του πολυάριθμα σκυλιὰ, ἀλλὰ ἴσως να πρόκειται για φανταστικὰ πρόσωπα που ἀπλῶς ὀνομάζονται ἔτσι. Οἱ ὀμιλοῦντες ἀπαγγέλλουν στίχους ἀπὸ ἔργα σχεδόν 700 ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ μνημονεύουν σχεδόν 1.500 ἄλλα ἔργα που σὶς ἡμέρες μας δεν σώζονται. Θέματα εἶναι τὸ φαγητὸ, κρασί, ἡ πολυτέλεια, μουσικὴ, σεξουαλικὴ ἠθικὴ, τὰ κουτσομπολιά, ἡ φιλολογία καὶ ἡ Αφροδιτὴ Καλλιπυγος.

ἡ Αγ. Ματρώνα, Πελαγία καὶ Μακρίνα, ἐνεδύθησαν ῥάσα καὶ συνέζησαν μετὰ καλογήρων, ἀλλὰ δὲν ἔπραξαν τοῦτο, ἵνα τρώγωσι τρυγόνας καὶ κολάζωσιν ἐπισκόπους. Μεταξὺ τῆς παρωρισμένης ταύτης ἀγέλης ὑπῆρχον μοναχίσκοι τινές, ἀποπειρώμενοι ἐνίστε να ὑπερασπισθοῦν τὴν ὠραίαν Γερμανίδα, ἀλλ' ἡ φωνὴ αὐτῶν ἀπεπνίγετο ὑπὸ τῆς γενικῆς κατακραυγῆς. Οἱ δὲ μᾶλλον κατ' αὐτῆς ἐξηγριωμένοι ἦσαν «ἀγγελικοί τινες Μεγαλόσχημοι», δυσώδεις καὶ ῥυπαροὶ ὡς πάντες οἱ προτιθέμενοι ν' ἀρέσωσιν εἰς μόνον τὸν Θεόν, οἵτινες θελήσαντες ἐν εἶδει ἐπεισοδίου ν' ἀρέσωσι καὶ εἰς τὴν Ἰωάνναν, ἐστάλησαν ὑπ' αὐτῆς οἱ μὲν να κουρεύονται, οἱ δὲ εἰς τὸ λουτρόν· ἤδη δὲ ἐξεδικούντο τὴν ἀκατάδεκτον καλογραιάν, ῥίπτοντες κατ' αὐτῆς, ὡσὰκις ἐξήρχετο τοῦ κελλίου, ἀναθέματα καὶ κατάρας, ἐνίστε δὲ καὶ κρομμύδια, ὡς οἱ εὐγενεῖς νεανίσκοι τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὰς ἀοιδούς τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου, ὡσὰκις αἱ ἀηδόνες αὐταὶ τῆς Ἰταλίας εὐρίσκουσιν ὄχληρους τοὺς στεναγμούς τῶν ἢ τὰς προσφορὰς τῶν ἀνεπαρκεί.

Οὕτω ἔσωθεν ὑπὸ τοῦ Φρουμεντίου καὶ ἔξωθεν ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης πολεμουμένη ἡ Ἰωάννα καὶ βλέπουσα τὸν ζῆλον τῶν πιστῶν τῆς ψυχραινομένων καθ' ἐκάστην ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ ἀναθέματος, ἐνῶ ἠῦξεν ἡ αὐθάδεια τῶν ἐχθρῶν, ἤρχισε να σκέπτηται σπουδαίως περὶ ἀποδημίας. Πρὸ ὀκτῶ ἐτῶν εὐρίσκετο εἰς Ἀθήνας καὶ πάντα ἐγνώριζε τὰ ἐκεῖ μνημεῖα, τὰ χειρόγραφα καὶ τοὺς κατοίκους, ὥστε ἡ πόλις τῆς Ἀθηνᾶς ἐφαίνετο ἤδη αὐτῇ ἀνούσιος ὡς τὰ φιλήματα τοῦ Φρουμεντίου. Πλὴν δὲ τούτου ἐφλέγετο καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας να ἐπιδείξει ἐπὶ εὐρυτέρας σκηνῆς τὰς γνώσεις, τὸ κάλλος καὶ τὸ πνεῦμα τῆς, ἐγγίζουσα ἤδη εἰς τὸν τριακοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος, ὅτε αἱ γυναῖκες μὴ ἀρκοῦμεναι εἰς τὰ ἰδιάζοντα αὐταῖς ἐλαττώματα συνηθίζουσι να στολίζονται καὶ διὰ τῶν ἡμετέρων, προσλαμβάνουσαι τὴν φιλοδοξίαν, σχολαστικότητα, οἰνοφλυγίαν, καὶ εἰ τις ἄλλη «ἀρσενική» κακία, δυναμένη να καταστήσῃ τὴν καρδίαν τῶν πρότυπον γυναικειᾶς τελειότητος, ὡς κατέστη σήμερον καὶ ἡ Ἑλλάς διὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς πρότυπον βασιλείου ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἡ Ἰωάννα δὲν ὠμοίαζε τὰς ποιμενίδας ἐκεῖνας τοῦ Ὀβιδίου, αἵτινες ἠὺχαριστοῦντο ἂν μόνος ὁ Ἄθως ἡκροᾶτο τὸ ἄσμα τῶν ἢ ὁ ῥυαξ ἀντανάκλα τὸ ἀνθοστεφές πρόσωπον τῶν, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας ἐδάκρυε πολλάκις ἐπὶ τῶν βιβλίων,

πολλές γυναῖκες πρὶν ἀπὸ αὐτῆν, ἡ Αγία Ματρώνα, ἡ Πελαγία καὶ ἡ Μακρίνα, φόρεσαν ῥάσα καὶ ἐζήσαν με μοναχοῦς, ἀλλὰ δὲν το ἔκαναν αὐτό για να τρώνε τρυγόνια καὶ να κολάζουν ἐπισκόπους. Μέσα σε αὐτὴν τὴν εξαγριωμένο κοπάδι ὑπῆρχαν καὶ μερικοὶ νεαροὶ μοναχοὶ που προσπαθοῦσαν πού καὶ πού να ὑπερασπιστοῦν τὴν ὁμορφή Γερμανίδα, ἀλλὰ ἡ φωνὴ τους πνιγόταν ἀπὸ τὴν γενικὴ κατακραυγή. Οἱ περισσότερο ἐξοργισμένοι ἐναντίον τῆς ἦταν, κάποιοι "ἀγγελικοί Μεγαλόσχημοι", βρωμεροὶ καὶ λερωμένοι, ὅπως ὅλοι ὅσοι ἐπιδιώκουν να ἀρέσουν μόνο στον Θεό. Αὐτοὶ, θέλοντας να ἀρέσουν καὶ στην Ἰωάννα, ἔτσι για διάλειμμα, στέλνονταν ἀπὸ ἐκείνη ἄλλοι να κουρεύονται κι ἄλλοι να κάνουν μπάνιο. Για τὸ λόγο αὐτό, ὅμως, ἐκδικούνταν τὴν ἀκατάδεκτη καλογριά, πετώντας ἐναντίον τῆς, κάθε φορά που ἐβγαίνει ἀπὸ τὸ κελί, ἀναθέματα καὶ κατάρες, καὶ κάποιες φορές κρομμύδια, ὅπως κάνουν οἱ εὐγενεῖς νεαροὶ τῆς Ἀθήνας στις τραγουδίστριες τοῦ ἰταλικοῦ θεάτρου, ὅταν αὐτὰ τα ἀηδόνια τῆς Ἰταλίας βρίσκουν ἐνοχλητικούς τοὺς στεναγμούς τους ἢ τις προσφορὰς τους ἀνεπαρκεί.

Πολεμουμένη ἀπὸ τὸν Φρουμέντιο ἐσωτερικὰ καὶ ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη ἐξωτερικὰ, ἡ Ἰωάννα, καὶ βλέποντας τὸν ζῆλο τῶν πιστῶν τῆς να ψυχραίνεται μέρα με τὴν μέρα φοβούμενη ἀκόμα καὶ τὸν ἀφορισμὸ ἐνῶ ἡ αὐθάδεια τῶν ἐχθρῶν τῆς μεγάλωνε, ἀρχισε να σκέφτεται σοβαρὰ τὴν ἰδέα τῆς μετανάστευσης. Βρισκόταν στην Ἀθήνα ἐδῶ καὶ οχτῶ χρόνια καὶ γνώριζε καλά ὅλα τα μνημεῖα, τα χειρόγραφα καὶ τοὺς κατοίκους τῆς, ὥστε ἡ πόλις τῆς Ἀθηνᾶς τῆς φαίνόταν πλέον ἀνοστή ὅσο καὶ τα φιλιὰ τοῦ Φρουμέντιου. Πέρα ἀπὸ αὐτό, ὅμως, καίγονταν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία να δείξει σε μια εὐρύτερη σκηνὴ τις γνώσεις, τὴν ὁμορφιά καὶ τὸ πνεῦμα τῆς, ἀγγίζοντας πλέον τὸ τριακοστὸ ἔτος τῆς ἡλικίας, ὅταν οἱ γυναῖκες, μὴ ἀρκοῦμενες στα δικά τους ἐλαττώματα, συνηθίζουν να στολίζονται καὶ με τα δικά μας, υιοθετώντας τὴ φιλοδοξία, τὴ σχολαστικότητα, τὴν κρασοκατάνυξη καὶ κάθε ἄλλη "ἀνδρική" κακία, που μπορεῖ να κάνει τὴν καρδιά τους πρότυπο γυναικειᾶς τελειότητος, ὅπως ἐγίνε σήμερον καὶ ἡ Ἑλλάδα, μέσω τῶν πολιτικῶν τῆς ἀνδρῶν, πρότυπο βασιλείου στην Ἀνατολή. Ἡ Ἰωάννα δὲν ἔμοιαζε με ἐκεῖνες τις βοσκοπούλες τοῦ Ὀβιδίου, που θα χαιρόταν ἀν μόνον ὁ Ἄθως ἀκούγε τὸ τραγούδι τους ἢ τὸ ρυάκι ἀντανακλούσε τὸ ἀνθοστόλιστο πρόσωπό τους, ἀλλὰ ἀντίθετα δάκρυζε συχνὰ πάνω ἀπὸ τα βιβλία, σκεπτόμενη ὅτι ἡ σοφία τῆς θα ἔμενε ἀγνωστὴ καὶ ἀτραγούδιστη στη

σκεπτομένη ότι άγνωστος και ανύμνητος ήθελε μείνει ή σοφία της εις την γωνίαν εκείνην της Αττικής, ως κλαίουσι και αί νέαι καλογραΐαι, όσάκις γυμνούμεναι τὸ έσπέρας αναλογίζονται ότι τὰ λευκά των και εϋσαρκα μέλη μόνος ο άϋλος αυτών και άόρατος νυμφίος βλέπει. Εις τοιαύτην εύρίσκετο διάθεσιν, ότε έσπέραν τινά πλανωμένη παρὰ την κοίλην όχθην του Πειραιώς, όπου είχεν υπάγει ν' αποχαιρετήση τον φίλον της Νικητάν επιστρέφοντα εις Κωνσταντινούπολιν, είδεν εισερχόμενον εις τον λιμένα ξένον πλοϊον, του οποίου τὰ λευκά πανία τῆ έφάνησαν πτερά άγγέλου, έρχομένου να λυτρώση αυτήν εκ της γῆς εκείνης της έξορίας.

Τὸ πλοϊον ήτο ιταλικόν, ανήκον εις τον επίσκοπον Γενούης Γουλιέλμον τον Έλάχιστον και έλθόν εις Ανατολήν, ίνα προμηθευθή λιβάνιον δια τον Ύψιστον και στολάς δια τους υπηρέτας του. Η Ιωάννα προσφωνήσασα τους αποβάντας ναύτας λατινιστί, έμαθεν ότι έμελλον να αναχωρήσωσι την έπιούσαν τὸ πρωί εις Ρώμην, ήσαν δέ πρόθυμοι να συμπαραλάβωσιν αυτήν, ίνα αντικαταστήση τον συμπλέοντα μετ' αυτών ιερέα, άρπαγέντα υπό των κυμάτων, ενῶ ιστάμενος παρὰ την πρῶραν έζήτει κατά την συνήθειαν των καθολικῶν να κατευνάση την τρικυμίαν, ρίπτων εις την θάλασσαν ιεράς μερίδας, αίτινες έχρησίμευον προς μετάληψιν εις τους δελφίνας. Συμφωνήσασα περι πάντων επέστρεψεν ή Ιωάννα προς τον Φρουμέντιον, περιμένοντα αυτήν εις τὸ πλησίον του όρμου της Μουνυχίας σπήλαιον, όπου είχε στρώσει δείπνον και κοίτην. Ο καιρός ήτο υγρός, ο άνεμος δριμύς και ή θάλασσα έστέναζε πενθίμως υποκάτω του σπηλαιου. Ο νέος βενεδεκτικός έσπευσε ν' ανάψη πυράν, παρὰ την όποιαν εκάθισεν ή Ιωάννα, ίνα ξηράνη τὰ ενδύματα της υγραθέντα υπό των κυμάτων. Η καρδιά αυτης, καιτοι προ πολλου έκτραχυνθεισα υπό της σχολαστικότητας και φιλαρεσκείας, κατείχετο υπό είδους τινός ανησυχίας, ενῶ έσυλλογίζετο ότι έμελλε μετ' όλίγον να απομακρυνθή ανεπιστρεπτι του συντρόφου εκείνου, από του οποίου εις διάστημα δεκαπέντε έτών ουδέ στιγμήν απεχωρίσθη. Επὶ τίνας στιγμάς έσκέφθη να συμπαραλάβη αυτόν εις τας νέας περιπλανήσεις της· άλλ' ή ιδιότροπος ζηλεία του πτωχου καλογήρου, τρέφοντος την έσκωριασμένην ιδέαν ότι αί γυναίκες πρέπει να έχωσιν ένα μόνον έραστήν, ως οί όνοι εν μόνον σάγμα και οί λαοί ένα βασιλέα, καθίστα αυτόν σκευός όχληρόν και δυσμετακόμιστον. Αλλ' ουδέ

γωνιά εκείνη της Αττικής, όπως κλαίνε και οι νέες καλόγριες, κάθε φορά που ξεγυμνώνονται το βράδυ και σκέφτονται ότι τα λευκά και σαρκώδη μέλη τους τα βλέπει μόνο ο άυλος και άόρατος νυμφίος τους. Σε τέτοια διάθεση βρισκόταν, όταν ένα βράδυ, περιπλανώμενη στην κοίλη όχθη του Πειραιά, όπου είχε πάει να αποχαιρετήσει τον φίλο της Νικητά που επέστρεφε στην Κωνσταντινούπολη, είδε να μπαίνει στο λιμάνι ένα ξένο πλοίο, του οποίου τα λευκά πανιά της φάνηκαν σαν φτερά άγγέλου, που ερχόταν να την λυτρώσει από τη γη εκείνης της έξορίας.

Το πλοίο ήταν ιταλικό, ανήκε στον Επίσκοπο Γένοβας Γουλιέλμο τον Ελάχιστο και είχε έρθει στην Ανατολή για να προμηθευτεί λιβάνι για τον Ύψιστο και στολές για τους υπηρέτες του. Η Ιωάννα, μιλώντας λατινικά στους ναύτες που αποβιβάζονταν, έμαθε ότι θα αναχωρούσαν για τη Ρώμη το επόμενο πρωί και ήταν πρόθυμοι να την πάρουν μαζί τους, για να αντικαταστήσει τον ιερέα που συνταξίδευε μαζί τους και τον άρπαξε η θάλασσα, ενώ στεκόταν στην πλώρη και προσπαθούσε, σύμφωνα με το έθιμο των Καθολικῶν, να κατευνάσει την τρικυμία, ρίχνοντας στη θάλασσα ιερές μερίδες, που χρησίμευαν για κοινωνία στα δελφίνια. Αφού τα κανόνισε όλα, η Ιωάννα επέστρεψε στον Φρουμέντιο, που την περίμενε στο σπήλαιο κοντά στον όρμο της Μουνυχίας, όπου είχε στρώσει τραπέζι και κρεβάτι. Ο καιρός ήταν υγρός, ο άνεμος δυνατός και η θάλασσα στέναζε πένθιμα κάτω από το σπήλαιο. Ο νεαρός Βενεδεκτικός έσπευσε να ανάψει φωτιά, δίπλα στην οποία κάθισε η Ιωάννα για να στεγνώσει τα ρούχα της που είχαν βραχεί από τα κύματα. Η καρδιά της, αν και είχε σκληρύνει από τη σχολαστικότητα και τη φιλαρέσκεια, κυριευόταν από ένα είδος ανησυχίας, καθώς σκεφτόταν ότι σύντομα θα αποχωριζόταν οριστικά από εκείνον τον σύντροφο, από τον οποίο δεν είχε αποχωριστεί ούτε για μια στιγμή σε διάστημα δεκαπέντε ετών. Για μερικές στιγμές σκέφτηκε να τον πάρει μαζί στις νέες περιπέτειές της. Αλλά η παράξενη ζήλια του φτωχού καλόγηρου, που έτρεφε την ξεπερασμένη ιδέα ότι οι γυναίκες πρέπει να έχουν μόνο έναν εραστή, όπως τα γαϊδούρια μόνο ένα σαμάρι και οι λαοί μόνο έναν βασιλιά, τον έκανε ενοχλητικό σκευός που δεν μπορούσε να μεταφερθεί εύκολα. Όμως, η Ιωάννα δεν τολμούσε ούτε να τον

να τὸν ἀποχαιρετήσῃ ἐτόλμα ἡ Ἰωάννα, φοβούμενη εἰς τὸν ἔρημον ἐκεῖνον τόπον τὰ δάκρυα ἢ καὶ τοὺς γρόνθους του.

Εὐσπλαγχνικώτερον λοιπὸν καὶ ἐνταυτῷ φρονιμώτερον ἐνόμισε ν' ἀποκοιμίσῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας της, πρὶν τὸν ἐγκαταλείψῃ, ὡς προσέφερον καὶ οἱ δῆμιοι τῆς Ἰουδαίας εἰς τοὺς καταδίκους μεθυστικὸν ποτόν, πρὶν τοὺς σταυρώσωσι. Λαβοῦσα λοιπὸν τὴν κεφαλὴν τοῦ Φρουμέντιου ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς ἤρξατο νὰ θωπεύῃ τὴν κόμην τοῦ διὰ τῶν δακτύλων καὶ τὸ μέτωπον διὰ τῶν χειλέων της, ὁ δὲ ἀμνησικάκος ἐκεῖνος νεανίας, ὁ τοσοῦτον ὕβρισθεις, ἀπατηθεὶς καὶ καταπατηθεὶς, ἐν ἀκαρεῖ ἐλησμόνῃ καὶ ἀπιστίας καὶ ὕβρεις καὶ βασάνους. Ἡ μόνη πρόσψαυσις τῶν δακτύλων τῆς Ἰωάννας ἔκλειε πάσας αὐτοῦ τὰς πληγὰς, ὡς ἐθεράπευον πρὸ τοῦ συντάγματος καὶ οἱ Γάλλοι βασιλεῖς τὰ ἔλκη τῶν ὑπηκόων τῶν δι' ἀπλῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν. Ὁ Φρουμέντιος κατεχόμενος ὑπὸ ἀδιηγήτου ἡδονῆς, δὲν ἤξευρε τίνα τῶν ἁγίων διὰ τὴν αἰφνίδιον ἐκείνην μεταβολὴν νὰ εὐχαριστήσῃ, διότι πάντας ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ τοῦ τοὺς εἶχεν ἐπικαλεσθῆ, ἄϋπνος δὲ ὢν πρὸ πολλοῦ ἀπεκοιμήθη τέλος ἐπὶ τοῦ γλυκυτάτου ἐκείνου προσκεφαλαίου, εἰς ὅλους ὑποσχόμενος τροπάρια καὶ κηρία.

Ὅτε τὴν ἐπιούσαν, πρὶν ἔτι ἐξημερώσῃ, ἦνοιξε τὰς ἀγκάλας, ἵνα τὴν φίλην του περιπτυχθῆ, ἀντ' αὐτῆς ἐνηγκαλίσθη μόνον τὰ ἄχυρα τῆς στρωμνῆς του. Ἀναπηδήσας μετὰ τρόμου ἐξέτεινε τοὺς βραχίονας καὶ ἐψηλάφησε τὰ σκότη, ὡς ὁ τυφλωθεὶς Πολύφημος ζητῶν τὸν Ὀδυσσεά. Ἡ αὐγὴ ἐπάλαιεν ἀκόμη κατὰ τοῦ σκοτόυς, ὅτε γυμνοκέφαλος, ἀνυπόδητος καὶ ἀπηλιτισμένος ἐξῆλθε τοῦ σπηλαίου ὁ δυστυχῆς νεανίας· ἀλλ' οὐδαμοῦ τῆς Ἰωάννας ἶχνος. Ἀφοῦ δις καὶ τρις περιέδραμεν εἰς μάτην τὸν λόφον, ὥρμησε πρὸς τὴν παραλίαν, ὡς κάπρος πηδῶν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον τὴν κορυφὴν καὶ κράζων «Ἰωάννα!» μεγάλη τῇ φωνῇ. Οἱ κοῖλοι βράχοι ἐπανελάμβανον τὴν κραυγὴν ἐκείνην καὶ ὁσάκις ὁ Φρουμέντιος, τοσάκις κακεῖνοι ἐκράζον τὴν φυγάδα, ὡσεὶ λυπούμενοι τὸν δυστυχῆ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἥλιος ἀνέτειλε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἵνα βοηθήσῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἐναγωνίους ἐρεῦνας του. Ἀλλ' ἡ παραλία ἦτο ἔρημος, ἐπὶ δὲ τῆς θαλάσσης ἐφαίνετο λέμβος, σχίζουσα τὰ κύματα τῆς Μουνυχίας καὶ παρὰ τὴν πρύμνην αὐτῆς ἴστατο ἡ Ἰωάννα εἰς τὸ ράσον τῆς περιεσφιγμένη. Ἡ δραπέτις εἶδεν ἴσως ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τὸν ἀνατείνοντα πρὸς αὐτὴν τοὺς βραχίονας καὶ εἶτα

ἀποχαιρετήσῃ, φοβούμενη τὰ δάκρυα ἢ καὶ τις γροθιές του σε ἐκεῖνο το ἔρημο μέρος.

Ἐκρινε λοιπὸν πῶς συμπονετικὸ καὶ παράλληλα πῶς συνετό νὰ τον κοιμίσει στὴν ἀγκαλιά της πρὶν τον ἐγκαταλείψῃ, ὅπως ἔκαναν καὶ οἱ δῆμιοι τῆς Ἰουδαίας, προσφέροντας μεθυστικὸ ποτό στους καταδικασμένους πρὶν τους σταυρώσουν. Παίρνοντας τὸ κεφάλι τοῦ Φρουμέντιου στὰ γόνατά της ἀρχισε νὰ χαϊδεύῃ τὰ μαλλιά του με τὰ δάχτυλά της καὶ τὸ μέτωπό του με τὰ χεῖλη της. Καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀμνησικάκος νεαρός, πῶς τόσο πολὺ εἶχε υποστεί ὕβρεις, ἐξαπατήθηκε καὶ βασανίστηκε, σε μιὰ στιγμὴ ξέχασε τὰ πάντα: τὴν ἀπιστία, τὶς ὕβρεις καὶ τὰ μαρτύρια. Μόνον τὸ ἀγγίγμα τῶν δακτύλων τῆς Ἰωάννας ἐκλείσει ὅλες τὶς πληγές του, ὅπως θεράπευαν πρὶν ἀπὸ τὸ σύνταγμα καὶ οἱ βασιλιάδες τῆς Γαλλίας τὶς πληγές τῶν ὑπηκόων τους ἀγγίζοντας τους ἀπλὰ με τὰ χεῖρια τους. Ὁ Φρουμέντιος, κυριευμένος ἀπὸ ἀνείπωτη ἡδονή, δὲν ἤξευρε ποῖον ἀπὸ τοὺς ἁγίους νὰ εὐχαριστήσῃ γιὰ τὴν ξαφνικὴ αὐτὴ ἀλλαγὴ, ἀφοῦ στὴν ἀπελπισία του, τοὺς εἶχε ἐπικαλεστεί ὅλους, καὶ καθὼς ἦταν ἀπὸ καιρὸ ἄπνος, ἀπεκοιμήθηκε τελικὰ πάνω σε ἐκεῖνο τὸ γλυκύτατο προσκεφάλι, ὑποσχόμενος σε ὅλους τροπάρια καὶ κηρία.

Ὅταν τὴν ἐπόμενη μέρα, πρὶν ξημερώσῃ ἀκόμα, ἀνοιξε τὴν ἀγκαλιά του γιὰ νὰ σφίξει τὴν ἀγαπημένη του, ἀντὶ γιὰ ἐκείνη, ἀγκάλιασε μόνον τὰ ἄχυρα τοῦ στρώματός του. Πηδώντας ὀρθίος με τρόπον, τέντωσε τὰ χεῖρια του καὶ ψηλάφησε τὸ σκοτάδι, ὡς τὸν τυφλωμένο Πολύφημο πῶς ἐψάχνε τὸν Ὀδυσσεά. Ἡ αὐγὴ πάλευε ἀκόμα με τὸ σκοτάδι ὅταν ξεσκούφωτος, ξυπόλητος καὶ ἀπελπισμένος, ὁ ἀτυχῆς νεαρός βγήκε ἀπὸ τὸ σπήλαιον, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε πῶθενά ἶχνος ἀπὸ τὴν Ἰωάννα. Ἀφοῦ ἔτρεξε δύο καὶ τρεῖς φορές μάταια στὸν λόφο, ὥρμησε πρὸς τὴν παραλία, πηδώντας τὶς κορυφές ἀπὸ βράχο σε βράχο ὡς ἀγριογούρουνο, φωνάζοντας "Ἰωάννα!" με δυνατὴ φωνή. Οἱ κοῖλοι βράχοι ἐπανελάμβαναν τὴν κραυγὴ του καὶ κάθε φορὰ πῶς φώναζε ὁ Φρουμέντιος, φώναζαν καὶ ἐκείνη τὴν φυγάδα, λες καὶ τὸν λυποῦνταν τὸν δύστυχο. Καὶ ὁ ἥλιος μάλιστα ἀνέτειλε ἐκείνη τὴ στιγμὴ, γιὰ νὰ τον βοηθήσῃ στὶς ἀγωνιώδεις ἐρεῦνές του. Ἀλλὰ ἡ παραλία ἦταν ἔρημη, ἐνὸς τῆς θάλασσης φαίνετο μιὰ βάρκα, πῶς ἐσχίζε τὰ κύματα τῆς Μουνυχίας καὶ στὴν πρύμνη τῆς στεκόταν ἡ Ἰωάννα, τυλιγμένη στὸ ράσο της. Ἡ δραπέτις ἴσως εἶδε στὴν ἀκτὴ τὸν νεαρό νὰ υψώνῃ τὰ χεῖρια του πρὸς αὐτὴν καὶ μετὰ νὰ βουτᾷ στὴ θάλασσα, ἀλλὰ γυρίζοντας τὸ πρόσωπό της

εις τὴν θάλασσαν βυθιζόμενον νεανίαν, ἀλλ' ἀποστρέψασα τὸ πρόσωπον παρώτρυνεν εἰς ταχύτερον δρόμον τοὺς κωπηλάτας.

Μετ' οὐ πολὺ ἡ λέμβος ἀνεσύρετο παρὰ τὰς πλευρὰς τοῦ πλοίου, ὅπερ ἤνοιγεν εἰς τοὺς ἀνέμους τὰ ἱστία, ὃ δὲ Φρουμέντιος μετὰ ματαίαν καταδίωξιν, ἐξαντλήσας τὰς ἐλπίδας καὶ τὰς δυνάμεις του, ἔκειτο ἄπνουν ναυάγιον ἐπὶ τῆς προκουμαίας. Ὅτε συνήλθεν εἰς ἑαυτὸν, ἀπώθησεν ὡς κακὸν ὄνειρον τὴν ζωὴν. Ἀλλ' αἱ ὥραι παρήρχοντο, ὃ ἥλιος ἐξήραινεν τὰ ἐνδύματά του καὶ δὲν ἔπαυεν τὸ ὄναρ. Πρὸς στιγμὴν ἐσκέφθη νὰ πνίξῃ αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν, ὡς ὁ Σολομὼν τὰς λύπας τοῦ εἰς τὸν οἶνον, ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ἦτο ῥηχὸν καὶ πλὴν τούτου ἐφοβεῖτο τὴν Κόλασιν, ἔνθα ἐπὶ πολὺ ἀκόμη ἔπρεπε νὰ περιμένῃ τὴν Ἰωάνναν. Ἀνύψωσεν εἶτα πρὸς οὐρανὸν μεμψίμοιρον βλέμμα, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐκ τῶν ἐκεῖ ἀγίων κατέβη νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν τὰ χεῖλη τῆς πρὸς παρηγορίαν, ὡς ὁ Βάκχος εἰς τὴν Ἀριάδνην· ἔπειτα ὁ Φρουμέντιος δὲν ἦτο γυνή, καὶ τὶς οἶδεν ἄν, εἰς ἣν εὐρίσκετο διάθεσιν, δὲν ἠθελεν ἀγροίκως ἀπωθήσει καὶ αὐτὴν τὴν Ἀγ. Θαΐδα ἢ τὴν Ξανθὴν Μαγδαληνὴν;

Ὅτε ἐνύκτωσεν, ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς τὸ σπήλαιον. Ὅποιαν νύκταν ἐπέρασεν ἐκεῖ πρὸ τῆς κλίνης ἐκείνης, ἐν ἣ τὰ κάλλη τῆς Ἰωάννας ἐφαίνοντο ἀκόμη ἐν σχήματι λάκκου ἐντυπωμένα; Ἄν ἔχασες ποτε ἐρωμένην ἢ ὀλόκληρον παρουσίαν εἰς χαρτοπαίγνια, μαντεύεις, ἀναγνώστα· πόσον δὲ τὰ δάκρυά σου πικρά, ἂν ἔπιες ὡς χωνευτικὸν ἄψινθον μετὰ τὸ γεῦμα. Δεκαπέντε ἡμέρας ἔμεινεν ἐκεῖ ἐρωτῶν «ἵνα τί δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς καὶ ζωὴ ταῖς ἐν ὀδύνη ψυχαῖς».⁴⁴⁹ Ἀλλὰ τέλος εὐσπλαγχνισθεὶς αὐτὸν ἔδραμεν εἰς βοήθειάν του ὁ ἐν οὐρανῷ ἅγιος προστάτης τοῦ Βονιφάτιος. Ἐνῶ ἐσπέραν τινὰ ἐξαντλήσας τὰ μυρολόγια του ἐκοιμάτο ὁ Φρουμέντιος ἐπὶ τῆς ἄμμου τῆς παραλίας, καταβὰς ἐξ οὐρανῶν ὁ ἀπόστολος ἐκεῖνος τῶν Σαξόνων ἤνοιξε διὰ μαχαίρας τὰ στήθη τοῦ κοιμωμένου, εἰσήγαγε τοὺς ἱεροὺς δακτύλους τοῦ εἰς τὴν ὀπὴν καὶ ἐξαγαγὼν τὴν καρδίαν ἐβύθησεν αὐτὴν εἰς λάκκον πλήρη ὕδατος, ὅπερ ἠγάσσε προηγουμένως. Ἡ φλέγουσα ἐκείνη καρδία ἔφριξεν εἰς τὸ ὕδωρ ὡς σμαρὶς ἐντὸς τοῦ τηγανίου, ἀφοῦ δὲ ἐκρῶσεν, ἔθεσε πάλιν αὐτὴν ὁ ἅγιος εἰς

παρότρυνε τοὺς κωπηλάτας νὰ πλεύσουν πιο γρήγορα.

Λίγο αργότερα, ἡ βάρκα ἀνασύρθηκε στα πλευρὰ του πλοίου, που ἀνοίγε τα πανιά του στους ἀνέμους, καὶ ὁ Φρουμέντιος, μετὰ ἀπὸ μάταιη καταδίωξη, ἔχοντας ἐξαντλήσει τις ἐλπίδες καὶ τις δυνάμεις του, ἔπεσε ἀψυχος σαν ναυάγιο στὴν ακτὴ. Ὅταν συνήλθε, ἐδίωξε τὴ ζωὴ του σαν κακὸ ὄνειρο. Ἀλλὰ οἱ ὥρες περνοῦσαν, ὁ ἥλιος στέγνωσε τὰ ρούχα του καὶ τὸ ὄνειρο δὲν ἔλεγε νὰ τελειώσει. Για μὴ στιγμὴ σκέφτηκε νὰ πνίξῃ τὸ ὄνειρο στὴ θάλασσα, ὅπως ὁ Σολομὼν τις λύπες του στο κρασί, ἀλλὰ τὸ νερὸ ἦταν ῥηχὸ καὶ ἐπιπλέον φοβόταν τὴν Κόλαση, ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ περιμένῃ για πολὺ ἀκόμα τὴν Ἰωάννα. Ὑψώσε τότε πρὸς τὸν οὐρανὸ ἕνα βλέμμα γεμάτο ἀπόγνωση, ἀλλὰ καμὴ ἀπὸ τις ἀγίες ἐκεῖ πάνω δὲν κατέβηκε για νὰ του προσφέρει τὰ χεῖλη τῆς για παρηγορία, ὅπως ὁ Βάκχος στὴν Ἀριάδνη. Ἄλλωστε, ὁ Φρουμέντιος δὲν ἦταν γυναίκα, καὶ ποιος ξέρεῖ ἀν, στὴ διάθεση που βρισκόταν, δὲν ἐδίωχνε ἀγρία ἀκόμη καὶ τὴν Ἀγία Θεέκλα ἢ τὴν Ξανθὴ Μαγδαληνὴ;

Ὅταν νύκτωσε, ἐπέστρεψε καὶ πάλιν στὸ σπήλαιον. Ποια νύχτα πέρασε ἐκεῖ μπροστὰ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ κρεβάτι, ὅπου τὰ κάλλη τῆς Ἰωάννας φαίνονταν ἀκόμα τυπωμένα σε σχῆμα λάκκου; Ἄν ἔχασες ποτε ἐρωμένη ἢ ὀλόκληρη τὴν παρουσίαν σου στα χαρτιά, μαντεύεις, ἀναγνώστη, πόσο πικρά θὰ ἦταν τὰ δάκρυά σου, ἀν ἔπιες σαν χωνευτικὸ ἀψέντι μετὰ τὸ φαγητό. Δεκαπέντε μέρες ἔμεινε ἐκεῖ ρωτώντας "γιατί δίνεται στους πικραμένους τὸ φῶς καὶ ἡ ζωὴ στις ψυχές που πονάνε;". Ἀλλὰ τέλος, ὁ ἅγιος προστάτης τοῦ Βονιφάτιος, που βρισκόταν στὸν οὐρανὸ, τὸν λυπήθηκε καὶ ἐσπευσε νὰ τὸν βοηθήσει. Ἐνα ἀπόγευμα, καθὼς ὁ Φρουμέντιος, ἀφοῦ ἐξάντλησε τὰ μοιρολόγια του, κοιμόταν στὴν ἄμμο τῆς παραλίας, ὁ ἀπόστολος ἐκεῖνος τῶν Σαξόνων κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἀνοίξε με μαχαίρι τὸ στήθος τοῦ κοιμισμένου, ἔβαλε τὰ ἱερά δάχτυλά του στὴν τρύπα, καὶ βγάζοντας τὴν καρδίαν του, τὴν βύθησε σε ἕνα λάκκο γεμάτο νερὸ, τὸ ὁποῖο προηγουμένως εἶχε ἀγιάσει. Ἐκείνη ἡ φλεγόμενη καρδία τοιτίρισε μέσα στὸ νερὸ, ὅπως ἡ μαρίδα στὸ τηγάνι. Ἀφοῦ κρῶσε, ὁ ἅγιος τὴν ἔβαλε πάλιν στὴ θέση τῆς καὶ, ἀφοῦ ἐκλείσει τὴν πληγὴν, ἐπέστρεψε στὴν δικὴ του.

⁴⁴⁹ Ἰώβ, κεφ. γ, ἐδ. 20.

τὸν τόπον τῆς καὶ κλείσας τὴν πληγὴν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ἰδικὸν του.

Ἐτυχέ ποτε, ἀναγνώστὰ μου, ν' ἀποκοιμηθῆς μὲ ἀνυπόφορον βῆχα, κοιμώμενος να ἰδρώσης καὶ ἐξυπνήσας να εὐρεθῆς ἰατρευμένος; Ἀγνοῶν ὅτι εἶσαι καλὰ ἀνοίγεις μηχανικῶς τὸ στόμα, ἵνα πληρώσης εἰς τὸν ἐπικατάρατον βῆχα τὸν συνήθη φόρον. Ἀλλὰ πόσῃν αἰσθάνεσαι χαράν, μὴ εὐρίσκων εἰς τὸν λάρυγγα τὸ ὄχληρόν θηρίον! Οὕτω ἅμα ἤνοιξε καὶ ὁ Φρουμέντιος τοὺς ὀφθαλμούς, ἠτοιμάσθη να προσφέρῃ εἰς τὴν ἀχάριστον Ἰωάνναν τὴν συνήθη δακρῶν σπονδὴν, ἀλλὰ παρὰ πᾶσαν προδοκίαν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ εὐρέθησαν ξηροὶ καὶ να προγευματίσῃ μᾶλλον ἢ να κλαύσῃ ἠσθάνετο ὄρεξιν μετὰ πολυήμερον νηστείαν ὁ καλὸς βενεδεκτίνος. Νέα ποιμενὶς διέβη μετ' ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ, ἔχουσα στάμνον γάλακτος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ κομβολόγιον κολλυρίων εἰς τὴν χεῖρα. Ταύτην κράζας ἐπρογεύθη εὐθύμως· ὅτε δὲ ἡ Ἀμαρυλλὶς ἐκείνη, λαβοῦσα χάλκινον νόμισμα καὶ ἀσπασθεῖσα τὴν χεῖρα τοῦ καλογήρου ἀπεμακρύνθη, ἐνοῦσα τὸ εὐθυμον ἄσμα τῆς εἰς τὴν φωνὴν τῶν κορυδαλῶν, ἐνῶ ὁ ἄνεμος τῆς πρωΐας ἔπαιζε μὲ τῆς ἐσθῆτος τῆς τὰς πτυχάς, ἀνυψῶν αὐτὰς μέχρι μέσης κνήμης, θεωρῶν αὐτὴν ὁ Φρουμέντιος τότε κατὰ πρῶτον ἠσθάνθη ὅτι πλὴν τῆς Ἰωάννας ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι εἰς τὸν κόσμον γυναῖκες.

Ἡ θεραπεία αὐτοῦ ἠδύνατο ἤδη να θεωρηθῆ ὡς ῥιζικὴ. Οὕτω διὰ τοῦ θαύματος τοῦ ἁγίου γυμνωθεὶς τοῦ ἀνοήτου πάθους τοῦ καὶ ἄχρηστος ἤδη ὦν ἡμῖν ὡς ἤρως μυθιστορήματος, καθίστατο ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης χρησιμώτατον τῆς κοινωνίας μέλος, «λίαν κατάλληλος», ἂν ἔζη σήμερον, να «ἐξασκήσῃ» οἰονδήποτε ἔντιμον ἐπάγγελμα, να γίνῃ γραμματοκομιστής, κατάσκοπος, βουλευτής, προικοθήρας ἢ θεσιδιώκτης, να κρατῇ τὰ κατάστιχα Χίου ἐμπόρου ἢ τοὺς πόδας ἀγχιονιζομένου καταδίκου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ Κύριε ἐλέησον ἦσαν ἢ καλλιτέρα τέχνη, καὶ καλῶς ποιῶν ἔμεινε καλόγηρος ὡς πρότερον, ὁ Φρουμέντιος. Τὴν δὲ Ἰωάνναν πρὶν εἰς τὴν Ῥώμην κυνηγήσω θέλω

Σου ἔχει τύχει ποτέ, ἀναγνώστη μου, να ἀποκοιμηθεῖς με ἀβάσταχτο βῆχα, να ἰδρώσεις στον ὕπνο σου καὶ να ξυπνήσεις θεραπευμένος; Χωρὶς να το καταλάβεις ὅτι εἶσαι καλὰ, ἀνοίγεις μηχανικὰ τὸ στόμα σου για να πληρώσεις στον καταραμένο βῆχα τον συνήθη φόρο. Ἀλλὰ πόση χαρὰ νιώθεις ὅταν δεν βρίσκεις στο λαϊμό σου το ενοχλητικὸ θηρίο! Ἐτσι, μόλις ἀνοίξε καὶ ὁ Φρουμέντιος τα μάτια του, ἔτοιμος να προσφέρει στην ἀχάριστη Ἰωάννα τὴν συνηθισμένη θυσία με δάκρυα, πρὸς μεγάλη του ἐκπληξὴ διαπίστωσε πως, τα μάτια του ἦταν στεγνά καὶ ἀντὶ να κλάψει, ἐνωθε ὄρεξη για πρωινό μετὰ ἀπὸ πολυήμερη νηστεία, ὁ καλὸς βενεδεκτίνος. Μια νεαρὴ βοσκοπούλα πέρασε λίγο ἀργότερα μπροστὰ του, ἔχοντας ἕνα σταμνὶ με γάλα στο κεφάλι καὶ ἕνα κομπολόι φτιαγμένο ἀπὸ λεπτούς πήλινους δίσκους⁴⁵⁰ στο χέρι. Τὴν φώναξε καὶ προγεμάτισε με ευχαρίστηση. Κι ὅταν ἐκείνη ἡ Ἀμαρυλλίδα, παίρνοντας ἕνα χάλκινον νόμισμα καὶ φιλώντας τὸ χέρι του καλόγηρου, ἀπομακρύνθηκε ἐνώνοντας τὸ χαρούμενο τραγούδι τῆς με τὴ φωνὴ τῶν κορυδαλλῶν, κι ἐνῶ τὸ πρωινό ἀεράκι ἔπαιζε με τις πτυχές του ρούχου τῆς, σηκώνοντάς τες μέχρι τὴ μέση τῆς γάμπας, ὁ Φρουμέντιος τὴν κοίταξε καὶ τότε για πρώτη φορά συνειδητοποίησε ὅτι υπῆρχαν καὶ ἄλλες γυναῖκες στον κόσμο ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἰωάννα. Ἡ θεραπεία του μποροῦσε πλέον να θεωρηθῆ ῥιζικὴ.

Ἐτσι, με τὸ θαῦμα τοῦ ἁγίου, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὸ ἀσκοπο πάθος του καὶ ἀχρηστος πλέον καὶ σε μας ὡς ἤρως μυθιστορήματος, γινόταν ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμή ἕνα πολῦτιμο μέλος τῆς κοινωνίας, "λίαν κατάλληλος", ἀν ζούσε σήμερα, να "ἀσκήσει" οἰοδήποτε ἔντιμο ἐπάγγελμα, να γίνῃ γραμματοκομιστής, κατάσκοπος, βουλευτής, προικοθήρας ἢ δημόσιος υπάλληλος, να κρατᾶει τα βιβλία ἐμπόρου στη Χίο ἢ τα πόδια καταδικασμένου σε ἀπαγχονισμό. Ἀλλὰ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, τα "Κύριε ἐλέησον" ἦταν ἡ καλύτερη τέχνη, καὶ καλὰ ἔκανε καὶ ἔμεινε καλόγηρος ὅπως καὶ πρὶν, ὁ Φρουμέντιος. Τώρα, πρὶν κυνηγήσω μέχρι τὴ Ῥώμη, τὴν Ἰωάννα θα ἤθελα να ξεκουραστώ λίγο. Οἱ μεγάλοι ποιητές, ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ κύριος Π. Σούτσος, γράφουν ὁμορφους

⁴⁵⁰ Λεξικὸ Liddell-Scott :**κολλύριον**: ὄ, τό, ὑποκορ. τοῦ κολλύρα, παρ' ἀρχαιοτέρους συγγραφέων, οἷον τῷ Ἱππ.· συχνάκις δὲ φέρεται: κολλούριον, πόλτος, ἀλοιφή, Ἱππ. 609. 44, πρβλ. Διοσκ. 1. 1. 2) ἐν τῷ πληθ., ἀλοιφή τῶν ὀφθαλμῶν, Λατ. collyrium, Ἄρρ. Ἐπίκτ. 2. 21, 20., 3. 21, 21, Συλλ. Ἐπιγρ. 5980. 16. ἸΙ. λεπτότατος πηλός, ἐφ' οὗ δύναται νὰ ἐντυπωθῆ σφραγίς, Λουκ. Ἀλέξ. 21.

ΣτΜ:Τὴν ἐρμηνεία ἢ χρησιμοποιῶ για τὴν ἀπόδοση τῆς ἐκφράσεως «κομβολόγιον κολλυρίων»

ἀναπαυθῆ ὀλίγον. Οἱ μεγάλοι ποιηταί, ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ κύριος Π. Σοῦτσος, γράφουσι κοιμώμενοι ὠραίους στίχους, ἀλλ' ἐγὼ σπογγίζω πάντοτε τὸν κάλαμόν μου, πρὶν θέσω ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸν νυκτικόν μου πῖλον. Εἰς μόνους τοὺς ἐξόχους ἄνδρας συγχωροῦνται αἱ ὑπναλέαι φράσεις, ἡμεῖς δὲ οἱ ταπεινοὶ γραφίσκοι πρέπει νὰ ἤμεθα πάντοτε ἐξυπνοὶ ὡς αἱ χῆνες τοῦ Καπιτωλίου, αἵτινες ἐξύπνησαν τοὺς Ῥωμαίους.

στίχους στον ὕπνο τους, ἀλλὰ ἐγὼ σκουπίζω πάντα το καλάμι μου πρὶν βάλω το νυχτικό μου σκούφο. Μόνο στους ἐξαίρετους ἄντρες συγχωροῦνται οἱ ὑπναλέες φράσεις, ἐμεῖς ὅμως οἱ ταπεινοὶ γραφιάδες οφείλουμε νὰ εἴμαστε πάντα ξύπνιοι σαν τὶς χῆνες τοῦ Καπιτωλίου, που ξύπνησαν τοὺς Ῥωμαίους⁴⁵¹.

⁴⁵¹ Ὄταν οἱ Γαλάτες ἐπιτέθηκαν ἐναντίον τῆς Ῥώμης, αἰφνιδιαστικά μια νύχτα, τὸ 400 περίπου π.Χ., κὶ ἐνῶ οἱ φρουροὶ τῆς πόλης κοιμόντουσαν καὶ θὰ χάνονταν ὅλοι στα σίγουρα, οἱ χῆνες τοῦ ναοῦ τῆς Ἴρας με τὶς τσιριχτές κραυγές τοὺς ξύπνησαν τοὺς στρατιώτες που κατόρθωσαν ἔτσι νὰ ἀποκρούσουν τοὺς ἐχθρούς. Ἐκτοτε οἱ χῆνες ἀναφέρονται σαν σωτήρες τῆς πόλης κὶ ἡ φράση ἀπέμεινε νὰ συμβολίζει ο, τιδῆποτε κὶ οἰποιοδῆποτε προειδοποιεῖ γιὰ τυχόν ἐπερχόμενες συμφορές.

ΜΕΡΟΣ Δ

Φεῦ τῆς θηλείας, πῆ προβήσεται, φρενός;
Τί τέρμα τόλμης καί θράσους γενήσεται;
(Εὐριπίδου, Ἰππόλυτος, 935)

Πάντων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τήν κοιτίδα περικυκλοῦσι σκότη πυκνά, εἰς τά ὅποια μόνοι οἱ ποιηταί καί μυθογράφοι τολμῶσι νά ριψοκινδυνεύσωσιν, ἀνάπτοντες τῆς φαντασίας τῶν τό μαγικόν φανάριον, εἰς οὐ τό φῶς μυρία βλέπουσιν ὡχρά ἢ μειδιῶντα φαντάσματα. Ἄλλ' ἅμα ὁ ἥρωας ἀνδρωθῆ, ἅμα εἰς καρπόν μεταβληθῆ τό ἄνθος, ἐπέρχεται σμῆνος ἱστορικῶν κρατούντων τήν φλέγουσαν καί φεγγοβόλον δάδα τῆς κριτικῆς. Εἰς τήν ἐμφάνισιν τῶν συνωφρευμένων ἐκείνων δαδούχων φεύγουσι μετὰ τρόμου τά χρυσόπτερα πλάσματα τῆς φαντασίας, ἄτινα, ὡς οἱ ἀστέρες καί οἱ τεσσαρακοντούτιδες γυναῖκες, εἰς μόνον τό ἡμίφως εὐχαριστοῦνται· ἂν δέ τό φῶς ἐκεῖνο ἦναι πολύ ζωηρόν, καί ὁ ἥρωας αὐτός ἐξαφανίζεται πολλάκις εἰς τά ὄμματα τοῦ κριτικοῦ, ὡς ὁ Ὅμηρος εἰς τά τοῦ Βολφίου καί ὁ Ἰησοῦς εἰς τά τοῦ Στράους. Ἡ Ἰωάννα ἔμεινεν ἀκλόνητος εἰς τήν ὑψηλήν αὐτῆς θέσιν, οὐδόλως ὑπό τοῦ φωτός πτοηθεῖσα· ἀλλ' ἀπό τοῦδε καθίσταται ἥρωας ἱστορικός, οἱ δέ ἐλαφροί στέφανοι, δ' ὧν ἐστόλιζον τῆς δεκαεπταετίδος κόρης τήν ξανθήν κόμην, εἶναι ἤδη ἀνάρμοστοι εἰς τήν κεφαλὴν τήν μέλλουσαν μετ' ὀλίγον νά κοσμηθῆ διά τοῦ τριπλοῦ διαδήματος τοῦ Ἁγ. Πέτρου. Τήν ὕλην τῆς διηγῆσεώς μου ἀντί νά λαμβάνω, ὡς πρότερον, ἐκ τῆς κεφαλῆς μου, ἀναγκάζομαι ν' ἀρύωμαι παρά σεβασμίων χρονογράφων· ἂν δέ εὗρης ἀνοστώτερον τό μέρος τοῦτο τοῦ βιβλίου, σ' εὐχαριστῶ, ἀναγνώστα, διά τήν προτίμησιν.

Ἡ Ρώμη ἀπολέσασα τήν διά τοῦ ξίφους κατακτηθεῖσαν οἰκουμένην κατεγίνετο ν' ἀνορθώσῃ τήν κοσμοκρατορίαν τῆς, στέλλουσα εἰς τὰς πρῶν ἐπαρχίας δόγματα ἀντί λεγεῶνων καί ὑφαίνουσα ἐν σιωπῇ τόν ἀπέραντον ἐκεῖνον ἰστόν, εἰς ὃν ἔμελλε πάντα τὰ ἔθνη νά περιπλέξῃ. Ἀράχνη δέ τοῦ ἰστοῦ ἐκεῖνου, ὅτε ἔφθασεν εἰς Ρώμην ἢ ἡμετέρα ἡρώϊς, ἦτο ὁ Ἁγ. Λέων ὁ δ', διαδεχθεὶς Σέργιον τόν Γουρουνόστομον. Πάντες σχεδόν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ ἀρχιερεῖς εἴτε θέλοντες εἴτε μὴ ἐλάμβανον τόν τίτλον τοῦ Ἁγίου· ἀλλ' ὁ Λέων οὗτος εἶχε τήν ἀληθείαν ἀποκτήσει αὐτόν διά τῶν ἰδρώτων του, ἀνευρῶν τὰ σώματα τῶν Ἁγίων μαρτύρων Σεμπρονιανοῦ, Νικοστράτου καί Καστορίου, διεγείρας διά τῆς

Ἀλίμονο το θηλυκό μυαλό ως πού θα φτάσει;
Τό ὄριο του θράσους του, ποιο εἶναι καί της τόλμης;
(Εὐριπίδου, Ἰππόλυτος, 935)

Τήν κούνια ὅλων των μεγάλων ἀνδρῶν τήν περικυκλοῦσιν πυκνά σκοτάδια, στα οποία μόνο οἱ ποιητές καί οἱ μυθογράφοι τολμοῦν νά ριψοκινδυνεύσουν, ἀνάβοντας τό μαγικό φανάρι τῆς φαντασίας τους, στο φῶς τοῦ ὁποῖου βλέπουν μυριάδες ὡχρά ἢ χαμογελαστά φαντάσματα. Ἀλλά μόλις ὁ ἥρωας ἐνηλικιωθεῖ, μόλις τό ἄνθος μετατραπεί σε καρπό, ἐρχεται ἕνα σμῆνος ἱστορικῶν κρατώντων τήν φλεγόμενη καί φωτεινὴ δάδα τῆς κριτικῆς. Στὴν ἐμφάνιση ἐκείνων των αὐστηρῶν δαδούχων, τὰ χρυσόφτερα πλάσματα τῆς φαντασίας φεύγουν με τρόμο, αὐτὰ που, ὅπως τὰ ἀστέρια καί οἱ σαραντάρες γυναῖκες, εὐχαριστιοῦνται μόνο στο ἡμίφως. Κι ἂν τό φῶς ἐκεῖνο εἶναι πολύ δυνατό, ὁ ἴδιος ὁ ἥρωας ἐξαφανίζεται συχνά ἀπό τὰ μάτια τοῦ κριτικοῦ, ὅπως ὁ Ὅμηρος στα μάτια τοῦ Βολφίου καί ὁ Ἰησοῦς στα μάτια τοῦ Στράους. Ἡ Ἰωάννα ἔμεινε ἀκλόνητη στὴν ὑψηλὴ τῆς θέση, χωρὶς νά τρομάξει καθόλου ἀπό τό φῶς. Ἀπό ἐδῶ καί πέρα γίνεται ἱστορικὴ ηρωίδα, καί τὰ ἐλαφρά στεφάνια, με τὰ ὁποῖα στόλιζαν τὰ ξανθὰ μαλλιά τῆς δεκαεπτάχρονης κοπέλας, δὲν ταιριάζουν πλέον στο κεφάλι που σύντομα θὰ στολιστεῖ με τό τριπλό διάδημα τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Το υλικό τῆς ἀφήγησής μου, ἀντὶ νά το βγάλω, ὅπως πρὶν, ἀπό τό κεφάλι μου, ἀναγκάζομαι νά το ἀντλώ ἀπό σεβαστοῦς χρονογράφους. Κι ἂν βρεῖς αὐτό τό μέρος τοῦ βιβλίου πιο ἀνοστο, σ' εὐχαριστῶ, ἀναγνώστη, γιὰ τὴν προτίμησιν.

Ἡ Ρώμη, ἔχοντας χάσει τὴν οἰκουμένη που κατακτήθηκε με τό ξίφος, προσπαθοῦσε νά ἀναστήσει τὴν αυτοκρατορία τῆς, στέλλοντας στις πρῶν ἐπαρχίες δόγματα ἀντὶ γιὰ λεγεῶνες καί υφαίνοντας σιωπηλά ἐκεῖνο τὸν ἀπέραντο ἰστό, στον ὁποῖο ὅλοι οἱ λαοὶ ἔμελλε νά μπλεχτοῦν. Ἀράχνη ἐκεῖνου τοῦ ἰστοῦ, ὅταν ἔφτασε στὴ Ρώμη ἡ ηρωίδα μας, ἦταν ὁ Ἅγιος Λέων ὁ Δ', διάδοχος τοῦ Σεργίου τοῦ Γουρουνόστομου. Σχεδόν ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, εἴτε θέλοντας εἴτε μὴ, ἐπαιρναν τὸν τίτλο τοῦ Ἁγίου. Ἀλλὰ αὐτός ὁ Λέων τὸν εἶχε ἀποκτήσει πραγματικά με τὸν κόπο του, ἀνακαλύπτοντας τὰ σώματα των Ἁγίων μαρτύρων Σεμπρονιανοῦ, Νικοστράτου καί Καστορίου, ξεσηκώνοντας με τό ποιμαντικὸ τοῦ ραβδί, ὅπως ὁ

ποιμαντικής ράβδου του, ως ο Ποσειδών διά της τριαίνης, φοβεράν τρικυμίαν, ἤτις διεσκόρπισε τὰ πλοῖα τῶν Σαρακηνῶν, θανατώσας δι' εὐχῆς φοβερὸν δράκοντα ἐμφωλεύοντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγ. Λουκίας, πολλάκις ἀποκρούσας τῶν ἀπίστων τὰς ἐφόδους καί, τό θαρραστότερον, συστήσας ἐντός του παπικοῦ παλατίου γυναικεῖον μοναστήριον, ὅπου ὑπὸ τὴν πατρικὴν του σκέπην ἠγίαζον αἱ ἐκλεκτότεραι τῆς Ρώμης παρθέναι. Ἀλλὰ πλὴν τῶν καλογραιῶν ἐπροστάτευε καί τὰ γράμματα ὁ φιλόμουσος ποντίφηξ, ὑπὸ δὲ τῆς Ἰωάννας τοσοῦτον ἐθέλθη, ὥστε, ἀφοῦ ἐπὶ ὀλόκληρον ὥραν ὠμίλησε μετ' αὐτῆς περὶ πάντων τῶν γνωστῶν πραγμάτων καὶ τινῶν ἄλλων ἀκόμη, διώρισεν ἀμέσως αὐτὴν διδάσκαλον τῆς Θεολογίας εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἁγ. Μαρτίνου, ὅπου ἐδίδαξε ποτὲ καὶ ὁ ἱερός Αὐγουστίνος.

Ἡ Ἰωάννα ἢ μάλλον ὁ «πάτερ Ἰωάννης» (διότι τὸ θηλυκὸν ὄνομά της, ἀποτελοῦν ἤδη κακοφωνίαν, θέλομεν δίδει εἰς τὴν ἡμετέραν ἡρωίδα, ὡς ὅσακις μόνον εἴμεθα μόνον μετ' αὐτῆς, ὡς ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος τὸν τίτλον κλέπτου εἰς τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ) ἐδαπάνησε τὰς πρώτας ἡμέρας περιτρέχων τὴν «αἰώνιον πόλιν». Ἀλλὰ τότε μνημεῖα τῆς Ρώμης δὲν ἤξιζον οὐδέ τὰ ὑποδήματα ἅτινα κατέτριβε πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῶν. Ὁ διδάσκαλος τοῦ λόρδου Ἐλγίνου, Κάρολος ὁ μέγας, εἶχε ληστεύσει κατὰ τὴν φραγκικὴν συνθήκειαν τοὺς ἀρχαίους ναοὺς, ἵνα στολίσει διὰ τῶν στηλῶν καὶ ἀναγλύφων τὴν μητρόπολιν τοῦ Ἀκυϊσγράνου· αἱ δὲ ὑπὸ τῶν προκατόχων τοῦ Λέοντος οἰκοδομηθεῖσαι χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ἦσαν ἄρρυθμα καὶ τερατόμορφα κράματα ρωμαϊκῆς καὶ ἀνατολικῆς τεκτονικῆς, πολὺ ὁμοιάζοντα πρὸς τὸν τότε ἐν τῇ Δύσει χριστιανισμόν, ὄντα ἀσυνάρτητον καὶ βαρυστόμαχον μίγμα ἐβραϊσμοῦ καὶ εἰδωλολατρίας, τὸ ὁποῖον ἔμελλον βραδύτερον νὰ συγχωνεύσῃ καὶ νὰ καθαρίσωσιν οἱ Γάλλοι θεολόγοι, ὡς οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν τὰς σκωρίας τοῦ Λαυρίου. Ἀλλὰ τότε οὐδεὶς ἐφρόντιζεν ἀκόμη περὶ

Ποσειδῶνας με τὴν τριαίνα, μια φοβερὴ καταγιγίδα που διασκόρπισε τὰ πλοῖα τῶν Σαρακηνῶν, σκοτώνοντας με προσευχὴ ἕναν τρομερὸ δράκο που φωλιάζει στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Λουκίας, αποκρούοντας πολλές φορές τις ἐπιθέσεις τῶν ἀπίστων καὶ, τὸ πιο θαρραστό, ιδρύνοντας ἕνα γυναικεῖο μοναστήρι μέσα στο παπικὸ παλάτι, ὅπου ὑπὸ τὴν πατρικὴν του σκέπη αγίαζαν οἱ πιο ἐκλεκτές παρθένες τῆς Ρώμης. Ἐκτός ἀπὸ τις καλόγριες, ὁ φιλόμουσος ποντίφικας προστάτευε καὶ τὰ γράμματα. Τόσο πολὺ θέλησε ἀπὸ τὴν Ἰωάννα, ὥστε, ἀφοῦ μίλησε μαζί της γιὰ μιὰ ὀλόκληρη ὥρα γιὰ ὅλα τὰ γνωστὰ θέματα καὶ μερικὰ ἄλλα, τὴν διόρισε ἀμέσως δασκάλα Θεολογίας στὴ σχολὴ τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, ὅπου δίδαξε κάποτε καὶ ὁ ἱερός Αὐγουστίνος.

Ἡ Ἰωάννα, ἢ μάλλον ὁ "πάτερ Ἰωάννης" (γιατί τὸ θηλυκὸ ὄνομά της που ἀποτελεῖ ἤδη κακοφωνία, θὰ τὸ δίνουμε στὴν ἡρωίδα μας, μόνο ὅσες φορές εἴμαστε μόνοι μαζί της, ὅπως ὁ αὐτοκράτορας Ἀλέξανδρος ἔδινε τὸν τίτλο κλέφτη στους ὑπουργοὺς του), πέρασε τις πρώτες μέρες περιτρέχοντας τὴν "αἰώνια πόλη". Ἀλλὰ τότε τὰ μνημεῖα τῆς Ρώμης δὲν ἀξίζαν οὔτε τὰ παπούτσια που χαλούσε γιὰ νὰ τὰ ἐπισκεφτεῖ. Ὁ δάσκαλος τοῦ λόρδου Ἐλγίνου⁴⁵², ὁ Κάρολος ὁ Μέγας, εἶχε ληστεύσει κατὰ τὸ φραγκικὸ ἔθιμο τοὺς ἀρχαίους ναοὺς, γιὰ νὰ στολίσει με τις στήλες καὶ τὰ ἀνάγλυφα τὴν μητρόπολη τοῦ Ἀαχεν. Οἱ χριστιανικὲς ἐκκλησίαι που χτίστηκαν ἀπὸ τους προκατόχους τοῦ Λέοντα ἦταν ἀμορφες καὶ τερατώδεις μίξεις ρωμαϊκῆς καὶ ἀνατολικῆς τεχνοτροπίας, που ἐμοιαζαν πολὺ με τὸν τότε χριστιανισμό στὴ Δύση, ὁποῖος ἀποτελοῦσε ἕνα ἀσυνάρτητο καὶ δυσκολοχώνευτο μίγμα εἰδωλολατρίας, καὶ τὸ ὁποῖο ἀργότερα θὰ συγχώνευαν καὶ θὰ καθάριζαν οἱ Γάλλοι θεολόγοι, ὅπως οἱ ἀπόγονοί τους τις σκουριές τοῦ Λαυρίου⁴⁵³. Ἀλλὰ τότε κανεὶς δὲν νοιαζόταν ἀκόμα γιὰ δόγματα, καὶ οἱ ἀρχαῖοι θεοί, ὅσοι τουλάχιστον δὲν μεταβλήθηκαν σε χριστιανοὺς ἀγίους, ἐξορισμένοι

⁴⁵² Ενδεικτικὴ ἡ ἀναφορά στὸν **Λόρδο Ἐλγιν** καὶ τῆς βαρῦτητας που εἶχε ἡ ἀρπαγὴ τῶν μαρμάρων τοῦ Παρθενῶνα στὴν ἐλληνικὴ κοινωνία, ἀκόμη καὶ στὴ ἐποχὴ τοῦ Ροῦδη.

⁴⁵³ Πολὺ πρῶιμη ἀναφορά στα «**λαυρευτικὰ**», ἀν σκεφθεῖ κανεὶς πως ὅταν γράφονταν ἡ Πάπισσα, τὸ ζήτημα δὲν εἶχε ἀνακινηθεῖ ἀκόμη. Ὁ λαυρευτικὸς ζήτημα ἢ λαυρευτικὰ περιγράφεται ἡ νομικὴ διαφορὰμεταξὺ τῆς γαλλοῖταλικῆς εταιρείας Roux - Serpieri - Fressynet CIE με τὸ ἐλληνικὸ δημόσιο σχετικὰ με τὴν ἔκταση τῆς ἐκμετάλλευσης τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου, διαφορὰ ἡ ὁποία ἀπασχόλησε τὴν κοινὴ γνώμη τὴν περίοδο 1869 - 1875 καὶ ὁδήγησε σε χρηματιστηριακὸ σκάνδαλο με τὴν πώληση μετοχῶν τῆς εταιρείας στὸ ευρὺ κοινὸ σε τιμὴ δυσανάλογα υψηλὴ σε σχέση με τὴν πραγματικὴ τους ἀξία. Ἀπότοκος τῆς τελευταίας ἐξέλιξης ἦταν ἡ οικονομικὴ καταστροφὴ χιλιάδων οικογενειῶν που ἐπέλεξαν, βασισμένοι στὴν φημολογία τῆς ἐποχῆς, νὰ ἀγοράσουν μετοχές τῶν μεταλλείων. Πρόκειται γιὰ τὸ πρῶτο χρηματιστηριακὸ σκάνδαλο στὴν ἐλληνικὴ ἱστορία.

δογμάτων, οί δέ ἀρχαῖοι θεοί, ὅσοι τουλάχιστον ἐξ αὐτῶν δέν μετεβλήθησαν εἰς χριστιανούς ἀγίους, ἐξορισθέντες ἐκ τοῦ Ὀλύμπου εἶχον μετοικήσει εἰς τόν Ἄδην, κακεῖ ἔζων ἐν εἰρήνῃ μετά τοῦ Διαβόλου τῶν Χριστιανῶν καί τοῦ Σατανᾶ τῶν Ἑβραίων, ἀναγνωριζόμενοι ὑπό τῶν θεολόγων, εἰσακούοντες τὰς ἐπικλήσεις τῶν μάγων, ἐνίοτε δέ μετοικοῦντες καί εἰς αὐτά τά σώματα τῶν χριστιανῶν, οἵτινες ἐκαλοῦντο τότε δαιμονισμένοι.

Κατ' αὐτήν τήν ἡμέραν τῆς ἀφίξεως τῆς Ἰωάννας παράδοξος τίς τελετή ἐτελεῖτο περί τὰς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης εἰς τιμήν τῶν ἀρχαίων θεῶν. Χοροί μεθύσων χριστιανῶν ἐχόρευον ψάλλοντες «ιερόσυλα» ἄσματα, κράζοντες «Εὐοί! Εὐοί!» καί διώκοντες ἀλλήλους διά μαστίγων ὡς κατά τήν ἐορτή τῶν Κρονίων, ἐνῶ ἰέρειαι τῆς Ἀφροδίτης, μόνον ἔνδυμα ἔχουσαι φυλακτήρια περί τόν τράχηλον καί κωδωνίσκους εἰς τούς πόδας, περιέτρεχον τήν ὁμήγυριν, προσφέρουσαι ἀντί ὀλίγων σολδίων οἶνον καί φιλήματα εἰς τούς χορευτᾶς, πρὸς μέγα σκάνδαλον τῶν εἰς Ρώμην νεοφωτιστῶν ξένων, οἵτινες ἐνόμιζον ὅτι πάντα ταῦτα περιλαμβάνοντο εἰς τήν χριστιανικήν λειτουργίαν, ὡς ὑποθέτουσιν οἱ παρευρισκόμενοι εἰς θορυβώδη τινά συνεδρίασιν τῶν ἀμερικανικῶν κοινοβουλίων, ὅτι καί τὰ λακτίσματα ἀποτελοῦσι μέρος τῆς δημοκρατικῆς ἐλευθερίας. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἄνθρωποι, τούς ὁποίους ἐπρόκειτο ν' ἀλατίσει ἡ ἡμετέρα ἡρωὶς διά τοῦ ἄλατος τῆς Ἀττικῆς. Κατά τὰς πρώτας ἡμέρας ἐπειράθη νά ὀμιλήσῃ εἰς αὐτούς περί Δογματικῆς, ἀλλ' οἱ ἀκροαταὶ τῆς ἐθεώρουν τὰς τσοσούτον ἀπασχολοῦσας τούς Γραικοὺς συζητήσεις ταύτας περί τῆς φυσιολογίας τῆς ἁγίας Τριάδος περιττᾶς, ὡς καί τήν κοσμοῦσαν ἐκείνους μακράν γενειάδα. Οἱ διάδοχοί του θεοῦ Πλάτωνος συνεζήτουν ἀκόμη ἐν τῇ Ἀνατολή περί τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οἱ ἀπόγονοί του Κατωνος καί Κικινιάτου, πρακτικώτεροι ὄντες, ἐθεώρουν τήν θεολογίαν ὡς ἐπάγγελμα σπουδαῖον, παρ' οὐ ἐπερίμενεν ὁ ἱερεὺς τόν ἐπιούσιον ἄρτον καί πλὴν τούτου ὑπουργήματα, ἐπισκοπᾶς, ἵππους, παλλακίδας καί ἄλλα καλά πράγματα, ἅτινα μόνον διά δραστηριότητος καί πρακτικῶν γνώσεων ἀποκτῶνται.

Ἀντί λοιπόν νά ἐρευνῶσι τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ κατεγίνοντο, ὡς φρόνιμοι ἄνθρωποι, νά ἀπλώσωσι τήν βασιλείαν του ἐφ' ὅλην τήν γῆν, ἐν ὀνόματι αὐτοῦ εἰσπράττοντες φόρους παρά πάντων τῶν ἐθνῶν. Ἡ δέ Ἰωάννα, ἀγχίνους οὔσα

ἀπό τον Ὀλυμπο εἶχαν μετακομίσει στον Ἄδη, όπου ζούσαν εἰρηνικά με τον Διάβολο των Χριστιανῶν καί τον Σατανᾶ των Ἑβραίων, ἀναγνωριζόμενοι ἀπό τους θεολόγους, εἰσακούοντας τις ἐπικλήσεις των μάγων, καί μερικές φορές μετακομίζοντας καί στα σώματα των χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζονταν τότε δαιμονισμένοι.

Εκεῖνη τήν ἡμέρα τῆς ἀφίξεως τῆς Ἰωάννας, μια παράδοξη τελετή τελούνταν γύρω ἀπό τις ἐκκλησίες τῆς Ρώμης πρὸς τιμήν των ἀρχαίων θεῶν. Χοροὶ μεθυσμένων χριστιανῶν χόρευαν ψάλλοντες "ιερόσυλα" ἄσματα, φωνάζοντας "Ευοί! Ευοί!" καί κυνηγώντας ο ἕνας τον ἄλλον με μαστίγια ὅπως στην ἐορτή των Κρονίων, ἐνῶ ἰέρειες τῆς Ἀφροδίτης, ἔχοντας ὡς μόνον ρούχο κάποια φυλαχτά γύρω ἀπό τον λαιμό καί κουδουνάκια στα πόδια, περιφέρονταν στην ὁμήγυρη, προσφέροντας γιὰ λίγα σόλδια κρασί καί φιλιὰ στους χορευτῆς, σκανδαλίζοντας ἰδιαίτερα τους νεοφωτιστοὺς ξένους τῆς Ρώμης, οἱ ὁποῖοι νόμιζαν ὅτι ὅλα αὐτά περιλαμβάνονταν στη χριστιανική λειτουργία, ὅπως υποθέτουν οἱ παρευρισκόμενοι σε θορυβώδη συνεδρίαση των κοινοβουλίων, ὅτι καί οἱ κλωτσιές ἀποτελοῦν μέρος τῆς δημοκρατικῆς ἐλευθερίας. Τέτοιοι ἦταν οἱ ἄνθρωποι, τούς ὁποίους ἡ ἡρωίδα μας ετοιμαζόταν νά ἀλατίσει με τὸ ἀλάτι τῆς Ἀττικῆς. Τis πρώτες μέρες προσπάθησε νά μιλήσει στους ἀκροατῆς τῆς γιὰ Δογματικὰ θέματα, ἀλλὰ ἐκεῖνοι θεωροῦσαν αὐτῆς τις συζητήσεις, που ἀπασχολοῦσαν τόσο πολὺ τους Ἕλληνες, περί τῆς φύσεως τῆς ἁγίας Τριάδος, περιττῆς, ὅπως καί τὴ μακριὰ γενειάδα που τους στόλιζε. Οἱ διάδοχοι του θεοῦ Πλάτωνα συζητοῦσαν ἀκόμη στην Ἀνατολή γιὰ τὴ φύση του Θεοῦ, ἀλλὰ οἱ ἀπόγονοι του Κάτωνος καί Κικινιάτου, ὄντας πιο πρακτικοί, θεωροῦσαν τὴν θεολογία ὡς ἕνα σπουδαῖο ἐπάγγελμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ ἱερέας ἐπερίμενε μὲν τὸν ἐπιούσιο ἄρτο, ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν καί ἀξιώματα, ἐπισκοπῆς, ἀλογα, παλλακίδες καί ἄλλα καλά πράγματα, που ἀποκτῶνται μόνον με δραστηριότητα καί πρακτικῆς γνώσεως.

Ἀντί λοιπόν νά ἐρευνῶν τα μυστήρια του οὐρανοῦ, ἀσχολοῦνταν, σαν φρόνιμοι ἄνθρωποι, με τὸ νά ἀπλώσουν τὴν βασιλεία του σε ὅλη τὴν γῆ, εἰσπράττοντας φόρους στο ὄνομα του ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη. Ἡ Ἰωάννα, οξύνους καί ευέλικτη σαν φίδι ἢ

καί εὐτράπελος ὡς ὄφις ἢ γυνή, ταχέως ἐμάντευσε τῶν μαθητῶν τῆς τὰς ὀρέξεις. Ἀποτινάξασα τὰς βυζαντινὰς ἰδεολογίας ἔσπευσε νά καταβῆ ἀπό τοῦ οὐρανοῦ εἰς τήν γῆν καί ἀπό τῶν νιφοβλήτων κορυφῶν τῆς μεταφυσικῆς εἰς τὰς παχείας καί πολυκάρπους πεδιάδας τοῦ Κανονικοῦ δικαίου, εὐγλώττως ὁμιλήσασα τήν ἐπιούσαν περί τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τοῦ πάπα, τῆς δωρεᾶς τοῦ Καρόλου, περί φόρων, δεκάτων, χρυσῶν στολῶν καί ἄλλων ἱερατικῶν ἡδυσμάτων, δι' ὧν οἱ ρασοφόροι προσπαθοῦσι νά καταστήσωσιν ὀλιγώτερον ἀνυπόμονον τήν προσδοκίαν τοῦ Παραδείσου, ὡς διασκέδαζον καί οἱ μνηστήρες τῆς Πηνελόπης μετά τῶν θεραπαινίδων, περιμένοντες τήν ἀπόλαυσιν τῆς δεσποίνης.

Τοιαῦτα λέγουσα κατώρθωσε τέλος πάντων νά ἐλκύσῃ τήν εὐνοίαν τῶν ἀκροατῶν τῆς, ὡς ἡδυνήθη καί ὁ Ὁρφεύς διά τῆς λύρας του νά συγκινήσῃ τούς λίθους. Ἡ δέ παρομοίωσις δέν εἶναι ὑπερβολική· διότι ἂν λίθοι δέν ἦσαν, ὄνοι τουλάχιστον ὠνομάζοντο οἱ τότε Ἰταλοί παρά τῶν ἄλλων ἐθνῶν καί αἱ σύνοδοι αὐτῶν ὄνοσυνέδρια· οἱ δέ ὀλίγοι ὑπάρχοντες ἐκεῖ διδάσκαλοι ἐστέλλοντο ἐξ Ἰρλανδίας, Σκωτίας καί Γαλατίας εἰς τούς δυστυχεῖς ἀπογόνους του Κικέρωνος, ὡς σήμερον εἰς ἡμᾶς οἱ Ἕλληνοίτιαι ἐκ Γερμανίας. Ἀλλ' ὁ Κλαύδιος, ὁ Δουνγάλλος, ὁ Βιγιντίμιλλος καί οἱ ἄλλοι ξένοι σοφοί εἶχον ἤδη ἀποθάνει ἢ γηράσει, ἐν μέσῳ δέ τῆς μεσαιωνικῆς σκοτίας ὑπερεῖχεν ἡ Ἰταλία τὰ περικυκλοῦντα αὐτήν ἔθνη κατά τήν ἀμάθειαν, ὡς ἡ Καλυψῶ τὰς νύμφας τῆς κατά τό ὕψος. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἱερέων ἠγνόουν τήν ἀνάγνωσιν, ἀντί δέ νά κηρύττωσιν ἀπό τούς ἄμβωνος τό Εὐαγγέλιον διηγούντο παραμύθια εἰς τούς πιστούς, πῶς ὑπεστήριζεν ἡ Παναγία διά τῶν λευκῶν χειρῶν τῆς τούς πόδας τῶν ἀγχιονιζομένων κακούργων, ὡσάκις οὗτοι ἦσαν κηρία πρό τῶν εἰκόνων τῆς, καί πῶς, ἵνα σώσῃ ἀπό τῆς ἀμαρτίας εὐσεβῆ καλογραϊάν, ἐλάμβανε τήν μορφήν καί τήν κλίνην τῆς, εἰς ἣν ἐδέχετο ἀντ' ἐκείνης τούς ἐραστᾶς, πῶς οἱ ἀπαρνούμενοι τόν Θεόν, ἀλλά μένοντες εἰς τήν Παρθένον πιστοί, εἰσήγοντο ὑπ' αὐτῆς κρυφίως εἰς τὰς μακαρίους μονάς καί πῶς ἡ ἐλεήμων Θεοτόκος παρείχεν εἰς τούς εὐσεβεῖς ἐραστᾶς φίλτρα καί μαγικά ποτά, ἵνα ἀπολαύσωσι δι' αὐτῶν τήν ἐρωμένην των. Τοιαῦτα ἀκούοντες οἱ Λογγοβάρδοι, Φράγκοι, Βουργούνδιοι καί οἱ ἄλλοι περιζωννύοντες τήν Ἰταλίαν βάρβαροι τοσοῦτον τούς ὑπηκόους τοῦ πάπα κατεφρόνουν, ὥστε τό ἐπίθετον Ρωμαῖος ἦτο παρ' αὐτοῖς πάσης ὕβρεως

γυναίκα, μάντειψε γρήγορα τις ἐπιθυμίας των μαθητῶν τῆς. Ἀποτινάσσοντας τις βυζαντινές ἰδεολογίες, ἔσπευσε νά κατέβῃ ἀπό τον ουρανό στη γῆ καί ἀπό τις χιονισμένες κορυφές τῆς μεταφυσικῆς στις εὐφορες καί εὐκαρπες πεδιάδες του Κανονικοῦ δικαίου. Μίλησε με ἀνεση τὴν ἐπόμενη μέρα για τὴν κοσμικὴ ἐξουσία του πάπα, για τὴ δωρεὰ του Καρόλου, για φόρους, για δέκατες, για χρυσές στολές καί ἄλλα ἱερατικά... τερψιλαρούγγια, με τα οποία οἱ ρασοφόροι προσπαθοῦν να κάνουν τὴν προσδοκία του Παραδείσου λιγότερο ἀνυπόμονη, ὅπως διασκέδαζαν καί οἱ μνηστήρες τῆς Πηνελόπης με τις θεραπαινίδες, περιμένοντας τὴν ἀπόλαυση τῆς βασίλισσας.

Μιλώντας με αὐτόν τον τρόπο, κατάφερε τελικά να κερδίσει τὴν εὐνοία των ἀκροατῶν τῆς, ὅπως ο Ὁρφεύς κατάφερε να συγκινήσει τις πέτρες με τὴ λύρα του. Ἡ σύγκριση δὲν εἶναι ὑπερβολική· γιατί ἀν δὲν ἦταν πέτρες, τα ἄλλα ἔθνη ἀποκαλοῦσαν τους Ἰταλούς τουλάχιστον γαιῖδουρία καί τα συνέδριά τους τα ἔλεγαν γαιῖδουροσυνάξεις. Οἱ λίγοι δάσκαλοι που υπήρχαν ἐκεῖ στέλλονταν στους ἀτυχούς ἀπογόνους του Κικέρωνα, ἀπὸ τὴν Ἰρλανδία, τὴ Σκωτία καί τὴ Γαλλία ὅπως σήμερα σε ἐμᾶς οἱ Ἕλληνοίτιαι ἀπὸ τὴ Γερμανία. Ἀλλὰ ο Κλαύδιος, ο Δουνγάλλος, ο Βιγιντίμιλλος καί οἱ ἄλλοι ξένοι σοφοί εἶχαν ἤδη πεθάνει ἢ γηράσει, καί μέσα στο μεσαιωνικό σκοτάδι ἡ Ἰταλία υπερεῖχε των γύρω τῆς ἐθνῶν σὴν ἀμάθεια, ὅπως ἡ Καλυψῶ ξεπερνούσε τις νύμφες τῆς σε ὕψος. Οἱ περισσότεροι ἱερεῖς ἀγνοοῦσαν τὴν ἀνάγνωση, καί ἀντὶ να κηρύττουν τὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τους ἀμβωνες, διηγούνταν παραμύθια στους πιστούς, πῶς ἡ Παναγία υποστήριζε με τα λευκά τῆς χέρια τα πόδια των ἀπαγχιονιζομένων κακούργων, ὅταν αὐτοὶ ἀνάβαν κερία μπροστὰ στις εἰκόνες τῆς, καί πῶς, για να σώσει ἀπὸ τὴν ἀμαρτία μια εὐσεβῆ καλογραϊά, ἐπαιρνε τὴ μορφή τῆς καί τὴ θέση τῆς στο κρεβάτι τῆς, στο οποίο δεχόταν ἀντὶ ἐκείνης τους ἐραστῆς, πῶς αὐτοὶ που ἀρνιόνταν τὸν Θεό, ἀλλὰ ἔμεναν πιστοὶ σὴν Παρθένῳ, ἀδηγούνταν κρυφὰ ἀπὸ αὐτὴν στις μακαρίες μονές καί πῶς ἡ ἐλεήμων Θεοτόκος παρείχε στους εὐσεβεῖς ἐραστῆς φίλτρα καί μαγικά ποτά, για να ἀπολαύσουν με αὐτὰ τὴν ἐρωμένη τους. Ἀκούγοντας αὐτὰ οἱ Λογγοβάρδοι, οἱ Φράγκοι, οἱ Βουργούνδιοι καί καί οἱ ἄλλοι βάρβαροι που περιέβαλλαν τὴν Ἰταλία, περιφρονοῦσαν τόσο πολὺ τους ὑπηκόους του πάπα, ὥστε τὸ ἐπίθετο

ύβριστικώτερον, ὡς κατήντησε καί τό Γραικός παρά τοῖς χαρτοπαίκτης συνώνυμόν του ἀπατεῶνος.

Ἡ σοφία τῆς ἡμετέρας ἡρώιδος ἔλαμπεν εἰς τόν πυκνόν ἐκείνον σκότος, ὡς φάρος ἐν τῇ ὀμίχλῃ νεφελώδους νυκτός. Πλήθος ἀκροατῶν, πολλάκις δέ καί ὁ πάπας Λέων, συνέρρεον εἰς τό μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Μαρτίνου, ἵνα ἀκροασθῶσι τόν νέον ἐκείνον Αὐγουστίνον, ὅστις ἀντί νά ἐγγίξη τά φοβερά τῆς θρησκείας μυστήρια, μόνον περί τερπνῶν καί χρησίμων πραγμάτων ὠμίλει, ἀνυμνῶν τοῦ ποντίφηκος τὰς ἀρετᾶς καί διασύρων τούς βυζαντινούς, ἐξηγῶν τά θεωρήματα τοῦ Ἀριστοτέλους ἢ διηγούμενος τῶν ἀπογόνων του τήν ἀθλιότητα, τά σκόρδα, τά ἔλικη καί τὰς νηστείας. Ἡ παράδοσις τῆς Ἰωάννας ὠμοίαζε τὰς φιλοξένους ἐκείνας οἰκίας τοῦ Ἀμβούργου, ἔνθα εὐρίσκονται διά πάσαν γεῦσιν κατάλληλα φαγητά, ἄνθη διά πάσαν ὄσφρησιν καί γυναῖκες ὅλας ὀμιλοῦσαι τὰς γλώσσας καί εὐχαριστοῦσαι τὰς ὀρέξεις. Πολλάκις ἡ ἡμετέρα ἡρώϊς ἤρχιζεν ἀπό τῆς «Θεοδικίας» καί ἐτελείωνεν εἰς τήν μαγειρικὴν. Ἀλλά κατά τήν ἐποχὴν ἐκείνην τά προϊόντα του ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου δέν ἦσαν ἀκόμη διατεταγμένα εἰς τακτικά χωρίσματα, ὡς τὰ ἐρπετά εἰς τὰς φιάλας Μουσείου. Μόνη ἐπιστήμη ὑπῆρχεν ἡ Θεολογία ἔχουσα ἑκατόν ὡς ὁ Βριάρεως χεῖρας, τὰ πάντα περισφίγγουσα εἰς τούς κόλπους τῆς καί ἐν τούτοις ὀλόκληρος εἰς τήν ξανθοπλόκαμον κεφαλήν τῆς ἡμετέρας ἡρώιδος περιεχομένη. Δύο ἔτη ἐξηκολούθησε διδάσκουσα ἡ Ἰωάννα· ὄλην δέ αὐτῆς τήν ὑπόληψιν ἐχρεώσκει εἰς τήν εὐγλωττίαν τῆς, διότι οὐδεὶς ἐν Ρώμῃ ὑπωπτεύετο ὅποιοι θησαυροὶ ἐκρύπτοντο ὑπὸ τό ράσον τῆς. Πάντων ἐκεῖ τὰ πρόσωπα ἦσαν ἐξυρισμένα, τῶν δέ καλογήρων μόνον ἡ μύτη προέκυπτεν ἐκ τοῦ κουκουλίου. Βαθμηδόν δέ ἐν τῇ μέθῃ τῆς φιλαντίας κατήντησε σχεδόν καί ἡ ἴδια νά πιστεύῃ ὅτι μετεβλήθη εἰς ἄνδρα, ὡς ὁ Τειρεσίας εἰς γυναῖκα. Ὁ Φρουμέντιος εἶχε λησμονηθῆ πρό πολλοῦ, διάδοχον δέ αὐτοῦ δέν ἔσπευδε νά ἐκλέξῃ ἢ φιλόδοξος ρασοφόρος εἰς ὑψηλότερα πράγματα ἔχουσα τόν νοῦν. Μανδύας ἡγουμένου, ἡμίονους Ληγάτου, μίτρας ἐπισκόπου, ἐνίοτε δέ καί πάπα χρυσᾶς ἐμβάδας ὠνειρεύετο ἤδη ἡ ξανθὴ ἡμῶν ἡρώϊς, τούς δέ ἐραστᾶς ἐτοποθετεῖ ὡς φρόνιμος γυνή εἰς τό βάθος τῆς σκηνῆς, ὡς φυλάττονται καί τὰ γλυκύσματα διά τό τέλος τοῦ συμποσίου. Ἀλλ' ἀντί νά παραδίδηται εἰς ματαίας μόνον ὄνειροπολήσεις, εἰργάζετο νυχθημερόν ὑπὲρ τῆς

"Ρωμαίος" ἦταν γι' αὐτούς πιο ὑβριστικό ἀπό κάθε ἄλλη ὕβρη, ὅπως και το "Γραικός" κατέληξε στους χαρτοπαίκτης συνώνυμο του ἀπατεῶνα.

Ἡ σοφία τῆς ἡρώιδας μας ἔλαμπε μέσα σε ἐκεῖνο το πυκνὸ σκοτάδι, σαν φάρος σε συννεφιασμένη νύχτα. Πλήθος ἀκροατῶν, και πολλές φορές ὁ ἴδιος ὁ πάπας Λέων, συνέρρεαν στο μοναστήρι του Ἁγίου Μαρτίνου, για να ακούσουν τον νέο ἐκεῖνο Αὐγουστίνο, ὁ οποίος ἀντί να ἀγγίζει τα τρομερά μυστήρια τῆς θρησκείας, μιλοῦσε μόνο για εὐχάριστα και χρήσιμα πράγματα, υμνώντας τις ἀρετὲς του ποντίφικα και σατιρίζοντας τους Βυζαντινούς, ἐξηγώντας τα θεωρήματα του Ἀριστοτέλη, ἢ διηγούμενη τὴν ἀθλιότητα των ἀπογόνων του, τα σκόρδα, τις πληγές και τις νηστείες τους. Ἡ διδασκαλία τῆς Ἰωάννας ἐμοίαζε με ἐκεῖνα τα φιλόξενα σπίτια του Ἀμβούργου, ὅπου υπάρχουν φαγητά κατάλληλα για κάθε γούστο, ἄνθη για κάθε ὄσφρηση και γυναῖκες που μιλούν ὅλες τις γλώσσες και ικανοποιούν ὅλες τις ὀρέξεις. Πολλές φορές ἡ ἡρώιδα μας ἀρχιζε ἀπὸ τὴν "Θεοδικία" και κατέληγε στη μαγειρικὴ. Ἀλλὰ κατά τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, τα προϊόντα του ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου δεν ἦταν ἀκόμα διατεταγμένα σε τακτικά διαμερίσματα, ὅπως τα ἐρπετά στα βάζα του Μουσείου. Ἡ μόνη ἐπιστήμη που υπῆρχε ἦταν ἡ Θεολογία, που εἶχε ἑκατὸ χέρια σαν τον Βριάρεω, και ἐκλείνε τα πάντα στην ἀγκαλιά τῆς. Και ὁμως χωροῦσε ὀλόκληρη στο ξανθοπλόκαμο κεφάλι τῆς ἡρώιδας μας. Δύο χρόνια δίδασκε ἡ Ἰωάννα, και ὄλη τῆς τὴν ὑπόληψη τὴν ὀφείλε στην εὐγλωττία τῆς, γιατί κανεὶς στη Ρώμη δεν υποψιαζόταν ποιοι θησαυροὶ κρύβονταν κάτω ἀπὸ το ράσο τῆς. Τα πρόσωπα ὄλων ἐκεῖ ἦταν ξυρισμένα, και μόνο ἡ μύτη των καλόγηρων προεξείχε ἀπὸ το κουκούλι. Σιγὰ σιγὰ, μέσα στη μέθη τῆς ματαιοδοξίας, ἡ ἴδια σχεδόν ἀρχισε να πιστεύει ὅτι εἶχε μεταμορφωθεῖ σε ἄνδρα, ὅπως ὁ Τειρεσίας σε γυναῖκα. Ὁ Φρουμέντιος εἶχε λησμονηθεῖ ἐδῶ και καιρό, και ἡ φιλόδοξη ρασοφόρος δεν ἔσπευδε να ἐκλέξει διάδοχο, ἔχοντας το μυαλό τῆς σε ὑψηλότερα πράγματα. Ἡ ξανθὴ ἡρώιδα μας ὀνειρευόταν ἤδη μανδύα ἡγουμένου, μουλάρια Λεγάτου, μίτρα ἐπισκόπου, και μερικές φορές ἀκόμη και τα χρυσὰ παπούτσια του πάπα. Τους ἐραστῆς τῆς τους τοποθετοῦσε, σαν φρόνιμη γυναῖκα, στο βάθος τῆς σκηνῆς, ὅπως φυλάγονται τα γλυκά για το τέλος του συμποσίου. Ἀλλὰ ἀντί να παραδίδηται μόνο σε μάταιες ὀνειροπολήσεις, ἐργαζόταν νυχθημερόν για τὴν ἀνύψωσή τῆς, κολακεύοντας τους ἰσχυροὺς, διδάσκοντας, γράφοντας και στιχουργώντας ὕμνους στον Χριστό

ἀνυψώσεώς της, κολακεύουσα τούς ισχυρούς, διδάσκουσα, συγγράφουσα καί στιχουργούσα ὕμνους εἰς τόν Χριστόν καί τόν πάπαν διά ρυθμικῶν ὁμοιοκαταλήκτων στίχων, τούς ὁποίους πρώτη ἐκείνη εἰσήγαγεν εἰς Ἰταλίαν. Ἀλλά καί τήν ἰατρικήν ἐπηγγέλετο, κατά δέ τās κακῆς γλώσσας καί τήν μαγείαν, ἀναγκάζουσα τὰ πονηρά πνεύματα, ἤτοι τούς πρώην θεούς, τόν Βάκχον, τήν Ἥραν, τόν Πάνα καί τήν Ἀφροδίτην νά ἀφίνωσι τās πύλας τοῦ σκότους, τρέχοντες ὡς πιστοί θεράποντες εἰς τās ἐπικλήσεις της.

Ἐν τούτοις ὁ πανεύφημος πάπας Λέων, γηράσας ἤδη καί πάσχων ρευματισμούς, ἀφ' ὅτου θελήσας νά βαδίση ὡς ὁ Ἅγιος Πέτρος ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἔλαβεν ἀκούσιον λουτρόν, χάσας τήν μίτραν καί μέρος τῆς ὑπολήψεώς του, κατέστησε τόν «Πάτερ Ἰωάννην» μυστικόν του γραμματέα. Ἀπό τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρχον εἰς τήν Αὐλήν τοῦ πάπα πλὴν τῶν ἐπισήμων καί μυστικοί οὐ μόνον ἀξιωματικοί ἀλλά καί εὐτελέστατοι ὑπηρεταί, μυστικοί μάγειροι, αἰθίοπες, θαλαμηπόλοι καί σαρωταί τῶν κλιμάκων. Ἀλλά καί κλίμακες καί θύραι καί δωμάτια μυστικά εὐρίσκοντο ἐν τῷ Βατικανῷ· πολλάκις δέ ὁ ἐπὶ τῆς γῆς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰησοῦ ἐτέλει ἐκεῖ καί δεῖπνα μυστικά, ἀλλ' ἀγνοῶ ἂν εἶχεν ὁμοτραπέζους Ἀποστόλους.

Ἡ ἡμετέρα ἡρώϊς, ὅτε κατά πρῶτον εἰσήχθη εἰς τὰ ἰδιαίτερα δώματα τῆς αὐτοῦ Ἀγιότητος, μόλις ἐτόλμα νά θέσῃ τόν πόδα ἐπὶ τῶν παχυχνῶν ἐκείνων ταπήτων τῆς Ἀνατολῆς, ἐφ' ὧν ἤθελε τίς ἐπιθυμήσει νά ὀλισθήσῃ ὡς οἱ ἵπποι τοῦ Ἑριχθονίου, τῶν ὁποίων τὰ πέταλα, ὅτε ἔτρεχον, μόλις ἤγγιζον τās ἄκρας τῶν ἀνθέων. Ὅτε δέ ἔφθασεν ἐνώπιόν τους ἀρχηγῶ τῆς Χριστιανοσύνης, καθημένου ἐπὶ προφυροχρῶσου θρόνου, ἐν μέσῳ ἀργυρῶν κανίστρων, ὀλοχρῶσων γαβαθῶν, σμαραγδοστολιστῶν θυμιατηρίων καί ἄλλων κειμηλίων, τοσοῦτον ὑπὸ τῆς λάμπειος ἐκείνης ἐθαμβώθη, ὥστε ἂν ἐλάμβανεν ἀνάγκην νά πτύσῃ, μόνον εἰς τό ἐρρυτιδωμένον πρόσωπον τοῦ ἀγιωτάτου πατρὸς ἤθελε τολμήσει νά πράξῃ τοῦτο, μὴ εὐρίσκουσα εἰς τόν ἀστράπτοντα ἐκείνον θάλαμον ρυπαρώτερον μέρος. Ἄλλ' ἀντὶ τούτου κλίνας τὰ γόνατα ἠσπάσθη εὐλαβῶς τοῦ Λέοντος τὰ σανδάλια, ὅστις ἀνεγείρας μετὰ πατρικῆς φιλοστοργίας τόν «Πάτερ Ἰωάννην», συνειργάσθη μετ' αὐτοῦ μέχρις ἐσπέρας, καί τοσοῦτον ἠχαριστήθη, ὥστε ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης εὐκολώτερον ἠδύνατο νά στερηθῇ τῆς λειτουργίας ἢ τοῦ φιλάτου γραμματέως του. Οἱ

καί τον πάπα με ρυθμικούς ὁμοιοκατάληκτους στίχους, τούς ὁποίους πρώτη ἐκείνη εἰσήγαγε στήν Ἰταλία. Επιπλέον, ἀσκούσε καί τήν ἰατρική, ἐνώ κακῆς γλώσσες τήν κατηγοροῦσαν καί γιά μαγεία, ἀναγκάζοντας τὰ πονηρά πνεύματα, δηλαδή τούς πρώην θεούς, τόν Βάκχο, τήν Ἥρα, τόν Πάνα καί τήν Ἀφροδίτη, νά ἀφήνουν τίς πύλες τοῦ σκότους καί νά τρέχουν σαν πιστοί θεράποντες στίς ἐπικλήσεις της.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ δοξασμένος πάπας Λέων, ἔχοντας γεράσει ἤδη καί ταλαιπωρούμενος ἀπό ρευματισμούς, ἀπό τότε που θέλησε νά περπατήσῃ σαν ὁ Ἅγιος Πέτρος στή θάλασσα καί ἔκανε ἓνα ἀθέλητο μπάνιο, χάνοντας τή μίτρα του καί μέρος τῆς ὑπόληψής του, δφόρισε τόν "Πάτερ Ἰωάννη" μυστικό του γραμματέα. Ἀπό ἐκείνη τήν ἐποχή ὑπῆρχαν στή Αὐλή τοῦ πάπα, ἐκτός ἀπό τούς ἐπίσημους, καί μυστικοί ὄχι μόνον ἀξιωματικοί, ἀλλά καί εὐτελέστατοι ὑπηρετές, μυστικοί μάγειροι, μαύροι, θαλαμηπόλοι καί σαρωτές τῶν σκαλοπατιῶν. Μάλιστα, στο Βατικανό ὑπῆρχαν καί μυστικές σκάλες, πόρτες καί δωμάτια. Πολλές φορές ὁ ἐπίγειος ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰησοῦ τελοῦσε ἐκεῖ καί μυστικά δεῖπνα, ἀλλά δέν ξέρω ἀν εἶχε τούς Ἀποστόλους ὁμοτραπέζους.

Ἡ ἡρώϊδα μας, ὅταν πρωτομπήκε στα ἰδιαίτερα δωμάτια τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος, μόλις που τολμοῦσε νά πατήσῃ τὸ πόδι σε ἐκεῖνα τὰ χνουδωτά ἀνατολίτικα χαλιά, πάνω στα ὁποῖα κανεῖς θα ἤθελε νά γλιστρήσῃ σαν τὰ ἄλογα τοῦ Ἑριχθονίου, τῶν ὁποίων τὰ πέταλα, ὅταν ἔτρεχαν, μόλις που ἄγγιζαν τίς ἄκρες τῶν λουλουδιῶν. Ὅταν ἔφτασε μπροστά στον ἡγέτη τῆς Χριστιανοσύνης, που καθόταν σε χρυσοποίκιλτο θρόνο, ἀνάμεσα σε ἀσημένια καλάθια, ὀλόχρῶσα ποτήρια, σμαραγδοστολισμένα θυμιατήρια καί ἄλλα κειμήλια, θαμπώθηκε τόσο πολὺ ἀπὸ τὴ λάμψη, που ἀν ἔνοιθε τὴν ἀνάγκη νά φτύσει, θα τολμοῦσε νά τὸ κάνει μόνον στο ρυτιδιασμένο πρόσωπο τοῦ Ἁγίου Πατέρα, μὴ βρίσκοντας πιο βρώμικο μέρος σε ἐκεῖνον ἀστραφτερό δωμάτιο. Ἀλλὰ ἀντὶ γι' αὐτό, γονάτισε καί φίλησε εὐλαβῶς τὰ σανδάλια τοῦ Λέοντα, ὁ ὁποῖος, σηκώνοντας τόν "Πατέρα Ἰωάννη" με πατρικὴ στοργή, συνειργάστηκε μαζί του μέχρι τὸ βράδυ καί ἔμεινε τόσο εὐχαριστημένος, που ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα μποροῦσε εὐκολότερα νά στερηθεῖ τὴ λειτουργία παρὰ τὸν ἀγαπημένο του γραμματέα. Οἱ Κουβικουλάριοι, οἱ δαπίφεροι, οἱ θυρωροί, οἱ γραφεῖς, οἱ ἀρχοντες καί οἱ ἄλλοι αὐλικοὶ που

περικυκλοῦντες τόν Λέοντα Κουβικουλάριοι, δαπίφεροι, ὀστιάριοι, σκρίπτορες, ἀρκάνιοι καί ἄλλοι αὐλικοί, οἵτινες ὑπερηφανεύοντο προσφέροντες εἰς τήν αὐτοῦ Ἀγιότητα τάς ὑπηρεσίας, ὅσαι ὑπό ἀνδραπόδων ἀπεδίδοντο εἰς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης, ἐψιθύριζον ἐν ἀρχῇ κατά τοῦ νέου εὐνοουμένου, ὡς οἱ σωματοφύλακες τῆς σεμνῆς Αἰκατερίνης, ὡσάκις νέος ὑποψήφιος ἔκρουε τοῦ κοιτῶνος τῆς τήν θύραν. Ἀλλά τόσω εὐπροσήγοροι καί γλυκεῖς ἦσαν οἱ τρόποι τοῦ «Πάτερ Ἰωάννου» καί τοσαύτη ἡ ἀφιλοκέρδειά του, ὥστε μετ' οὐ πολύ πάσας κετέκτησε τάς καρδίας καί πάντες εἰς αὐτόν ἀπετείνοντο, ὡσάκις εἶχον τί νά ζητήσωσι παρά τοῦ Ἁγίου Πατρὸς.

Ἡ δέ Ἰωάννα, ξένη οὖσα ἐν Ρώμῃ καί οὔτε ἀνεψιῶν οὔτε παλλακίδων τήν ἀπλησίαν ἔχουσα νά χορτάσῃ, ἔσπευδε προθύμως νά καθυποβάλῃ εἰς τόν πάπαν τάς αἰτήσεις τῶν φίλων τῆς, ὧν καθ' ἑκάστην ἠῦξανεν ὁ ἀριθμός καί ἡ εὐγνωμοσύνη, ὥστε μετ' ὀλίγον ἀληθῆς κομματάρχης κατέστη ὁ μυστικός γραμματεὺς, περικυκλούμενος ὑπό σμήνους ἀπληστων αὐλικῶν, οἵτινες συνωθοῦντο περὶ αὐτόν ὡς τὰ ὄρνιθια περὶ ἀγροκόμον, τινάσσουσιν τήν πλήρη σταχύων ποδεᾶν τῆς. Ἐνῶ περὶ πάντων τῶν φίλων τῆς ἐφρόντιζεν οὐδενός ὠρέγετο ὑπὲρ ἑαυτῆς ἡ Ἰωάννα ἢ, μᾶλλον, ὅ, τι ὠρέγετο μόνον παρά τῆς Παναγίας ἐτόλμα νά ζητήσῃ, ἰκετεύουσα τήν ἐλεήμονα Παντάνασσαν νά βραβεύσῃ ὅσον τάχιστα τάς ἀρετᾶς τοῦ ἁγίου πάπα Λέοντος, μεταθέτουσα αὐτόν εἰς καλύτεραν ζωὴν. Αἰχάριστος καί ἀσεβῆς ἡ εὐχή εἰς τήν Θεοτόκον ἀποτεينوμένη! Ἀλλ' ἐν Ρώμῃ τοσαύτην ἔχουσιν οἱ πιστοὶ πρὸς τήν Παναγίαν οἰκειότητα, ὥστε οὐ μόνον πλούτη, ἵππους, θέσεις καί τιμᾶς ζητοῦσι παρ' αὐτῆς, ἀλλὰ καί τόν θάνατον ἐχθροῦ, πλουσίου συγγενοῦς, ἀντεραστοῦ ἢ ἄλλου τοιοῦτου ὀχληροῦ πλάσματος, καί ἄλλα ἀκόμη πράγματα τὰ ὅποια καί παρά προαγωγῶν ζητῶν τίς ἠθέλεν ἐρυθριάσει. Οἱ δολοφόνοι ἀναθέτουσι τήν μάχαιραν ἐπὶ τῶν βωμῶν τῆς, πρὶν βυθίσωσιν αὐτήν εἰς τοῦ θύματος τὰ σπλάγχνα, αἱ ἐταῖραι πρὸ τῶν εἰκόνων τῆς ἀναρτῶσι γυμνούμεναι τήν ζώνην των καί οἱ μέθυσοι εἰς τήν ὑγείαν τῆς κενούσι φιάλας καί σταμνία· ἡ δέ Ἰωάννα, ὡς ἔξυπνος γυνή,

περιέβαλλαν τόν Λέοντα, καί οἱ ὁποῖοι καμάρωναν που προσέφεραν στήν Αὐτοῦ Ἀγιότητα τίς ὑπηρεσίες που προσέφεραν οἱ δούλοι στους αυτοκράτορες τῆς Ρώμης, ψιθύριζαν ἀρχικά ἐναντίον τοῦ νέου εὐνοουμένου, ὅπως οἱ σωματοφύλακες τῆς σεμνῆς⁴⁵⁴ Αἰκατερίνης, κάθε φορά που ἕνας νέος υποψήφιος χτυποῦσε τὴν πόρτα τοῦ κοιτῶνα τῆς. Ἀλλά τόσο ευγενικοί καί γλυκοὶ ἦταν οἱ τρόποι τοῦ "Πατέρα Ἰωάννη" καί τόση ἡ ἀδιαφορία του γιὰ τὸ κέρδος, ὥστε σύντομα κέρδισε ὅλες τίς καρδιές καί ὅλοι στρέφονταν σὲ αὐτόν, ὅποτε εἶχαν κάτι νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν Ἅγιο Πατέρα.

Ἡ Ἰωάννα, ξένη στή Ρώμῃ καί χωρὶς νὰ χρειάζεται νὰ χορτάσει τὴν ἀπλησία ἀνεψιῶν ἢ παλλακίδων, ἔσπευδε πρόθυμα νὰ υποβάλῃ στον Πάπα τὰ αἰτήματα τῶν φίλων τῆς, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς καί ἡ εὐγνωμοσύνη αὐξάνονταν καθημερινά, με ἀποτέλεσμα ὁ μυστικός γραμματεὺς νὰ γίνῃ σύντομα ἕνας ἀληθινὸς κομματάρχης, περικυκλωμένος ἀπὸ ἕνα σμῆνος ἀπληστων αὐλικῶν που συνωστίζονταν γύρω του ὅπως τὰ κοτόπουλα γύρω ἀπὸ τὴν ἀγρότισσα που τινάζει τὴ γεμάτη στάχυα ποδιά τῆς. Ἐνῶ φρόντιζε γιὰ ὅλους τοὺς φίλους τῆς, ἡ Ἰωάννα δὲν ἐπιθυμοῦσε τίποτα γιὰ τὸν εαυτὸ τῆς. Ἡ μᾶλλον, αὐτὸ ἐπιθυμοῦσε, τολμοῦσε νὰ τὸ ζητήσῃ μόνον ἀπὸ τὴν Παναγία., ἰκετεύοντας τὴν ἐλεήμονα Παντάνασσα νὰ ανταμείψῃ ὅσο τὸ δυνατόν γρηγορότερα τίς ἀρετὲς τοῦ Ἁγίου Πάπα Λέοντα, μεταθέτοντάς τον σὲ μιὰ καλύτερη ζωὴ. Αἰχάριστη καί ἀσεβῆς ἡ εὐχή που ἀπευθύνθηκε στήν Θεοτόκο! Ἀλλὰ στή Ρώμῃ, οἱ πιστοὶ ἔχουν τόση οἰκειότητα με τὴν Παναγία, ὥστε ζητοῦν ἀπὸ αὐτὴν ὄχι μόνον πλούτη, ἀλογα, θέσεις καί τιμές, ἀλλὰ καί τὸν θάνατο τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ πλουσίου συγγενῆ, τοῦ ἀντεραστή ἢ ἄλλου παρόμοιου ἐνοχλητικοῦ πλάσματος, καί ἄλλα πράγματα που κάποιος θὰ κοκκίνιζε νὰ ζητήσῃ ἀκόμη καί ἀπὸ ἕναν προαγωγό. Οἱ δολοφόνοι ἀφιερῶνουν τὸ μαχαίρι τους στους βωμοὺς τῆς πρὶν τὸ βυθίσουν στα σπλάγχνα τοῦ θύματος, οἱ ἐταῖρες γδύνονται καί κρεμοῦν τὴ ζώνη τους μπροστὰ στις εἰκόνες τῆς καί οἱ μεθύστακες ἀδειάζουν μπουκάλες καί σταμνία στήν υγεία τῆς. Ἡ Ἰωάννα, ὡς ἔξυπνη γυναικίκα, ἀκολουθοῦσε τὰ ἐθίμα του τόπου,

⁴⁵⁴ Πρόκειται γιὰ τὴν **Αἰκατερίνη Β τῆς Ρωσίας**, ἡ ὁποία κάθε ἄλλο παρά «σεμνή» ἦταν! Εἶχε πολλοὺς ἐραστὲς, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς ἔφθανε στα 23 άτομα. Οἱ πιο διάσημοι ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὁ Σεργκέι Σάλτυκοφ, ὁ Γκριγκόρου Ορλόφ, ὁ ὑπολοχαγὸς Βασιλτσικοφ καί ὁ Γκριγκόρου Ποτέμκιν με τὸν ὁποῖον σύμφωνα με κάποιες πληροφορίες, παντρεύτηκε κρυφά

ήκολούθει τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου εἰς ἐκείνην ἀποτείνουσα τὰς φιλοδόξους αἰτήσεις της. Ἄλλ' οὔτε τοῦ διαβόλου ἀπαξιόυσα τήν προστασίαν, κατέφυγε καί εἰς τὰς ἀπαισίους της μεσαιωνικῆς μαγείας τελετᾶς. Ἀποσυρομένη εἰς τὰ ερείπια ἀρχαίου ναοῦ ἐπεκαλεῖτο τὰ πνεύματα τῆς ἀβύσσου, βυθίζουσα ὀξείαν βελόνην εἰς τὰ στήθη κηρίνης εἰκόνας τοῦ Λέοντος, ἐνῶ ἐκάπνιζον ἐπὶ τῶν τριπόδων χόρτα φαρμακερά καί ἔμενεν ἀκίνητος ἢ σελήνη, ἥτις ὑπήκουε τότε εἰς τὰς ἐπικλήσεις τῶν μάγων, ὡς ὁ ἥλιος εἰς τόν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ.

Ἄγνοῶ ἂν ἡ Παναγία ἢ ὁ Διάβολος εἰσήκουσε τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος τὰς εὐχᾶς, καί οὐδ' ἐκείνη ἐγνώριζε τίνα ἐκ τῶν δύο νὰ εὐχαριστήσῃ, ἀλλ' ὅπωςδήποτε ὁ Λέων ἠσθένησε μετ' ὀλίγον, ἡ δὲ ἀσθένεια αὐτοῦ καθίστατο καθ' ἡμέραν βαρύτερα· ὥστε, ἀφοῦ ἐξήντησαν οἱ ἰατροὶ τὰ βότανα καί οἱ καλόγηροι τὰς εἰς τόν ἀρχάγγελον Μιχαήλ, τόν διάδοχόν του Ἀσκληπιοῦ, ἐπικλήσεις των, ἀφοῦ μάτην μετῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι γόητες καί οἱ Ἄραβες ἀστρολόγοι τὰ ἀπόκρυφα τῆς τέχνης των, ἀπεφασίσθη ὑπὸ γενικοῦ συμβουλίου ἐπισκόπων νὰ μετακομισθῇ ὁ ἀρχηγός τῆς Χριστιανοσύνης εἰς τόν ὑπόγειον ναόν τοῦ Ἁγ. Τιβουρκίου, ἵνα περιμείνῃ ἐκεῖ τό ὄνειρον, δι' οὗ ὁ ἅγιος ἤθελε φανερώσει αὐτῷ τό κατάλληλον πρὸς θεραπείαν τοῦ ἰατρικόν. Οἱ πιστοὶ κατέφευγον τότε ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ τῶν εἰς τὰ οὐρανόπεμπτα ὄνειρα, ὡς οἱ πρόγονοι αὐτῶν εἰς τοὺς χρησμούς τῆς Πυθίας καί οἱ σήμερον ἀσθενεῖς εἰς τὰς συνταγὰς τῶν περιστρεφόμενων τραπεζῶν· ἡ δὲ Ἐκκλησία, καίτοι καίουσα τοὺς μάντις, παρεδέχετο τήν ὄνειρομαντείαν ὡς σήμερον οἱ ἰατροὶ οἱ καταδιώκοντες τοὺς μαγνητιστὰς καί μεταχειριζόμενοι τόν μαγνητισμόν. Ὁ δυστυχῆς πάπας, μετατεθεὶς ἀπὸ τῆς κλίνης τοῦ εἰς μαῦρον φορεῖον, μετεκομίσθη ὑπὸ τεσσάρων εὐρώστων καλογήρων εἰς τήν ὑπόγειον ἐκκλησίαν, ὅπου ἐναπετέθη ἔμπροσθέν του θυσιαστηρίου, περικυκλούμενος ὑπὸ φλεγουσῶν λαμπάδων, ἀπηλπισμένων ἰατρῶν καί ψαλμωδούντων ἱερέων. Ὁ ἔνδοξος ἐκεῖνος ποντίφηξ, καίτοι ἅγιος ὢν οὐδέποτε ὑπῆρξεν ὑπὲρ τό δέον εὐβλαβῆς, τόν δὲ βίον τοῦ ἔδαπάνησε

ἀπευθύνοντας σ' ἐκείνη τις φιλόδοξες αἰτήσεις της. Ἀλλά δεν περιφρόνησε οὔτε την προστασία του διαβόλου. Κατέφυγε και στις απαισίες τελετές της μεσαιωνικῆς μαγείας. Αποσύρονταν στα ερείπια ενός αρχαίου ναοῦ και επικαλούνταν τα πνεύματα της ἀβύσσου, βυθίζοντας μια αιχμηρή βελόνα στο στήθος μιας κέρινης εικόνας του Λέοντα, ενώ φαρμακερά βότανα κάπνιζαν στα τρίποδα και η σελήνη ἔμενε ακίνητη, υπακούοντας τότε στις ἐπικλήσεις των μάγων, ὅπως ο ἥλιος στον Ἰησοῦ του Ναυῆ.

Ἄγνοῶ ἂν ἡ Παναγία ἢ ὁ Διάβολος εἰσάκουσε τις προσευχῆς της ἡρωίδας μας, και οὔτε ἐκείνη ἤξερε ποιον ἀπὸ τους δύο να ευχαριστήσῃ. Πάντως, ο Λέων ἀρρώστησε λίγο ἀργότερα, και η ἀσθένειά του γινόταν καθημερινά ὄλο και βαρύτερη. Αφοῦ οι γιατροὶ ἐξάντησαν τα βότανα και οι καλόγηροι τις ἐπικλήσεις στον ἀρχάγγελο Μιχαήλ, τον διάδοχο του Ἀσκληπιοῦ, ἀφοῦ μάταια προσπάθησαν οι Ἰουδαῖοι μάγοι και οι Ἀραβες ἀστρολόγοι με τα μυστικά της τέχνης τους, ἕνα γενικό συμβούλιο ἐπισκόπων ἀποφάσισε να μεταφερθεῖ ὁ ἡγέτης της Χριστιανοσύνης στον ὑπόγειο ναό του Ἁγίου Τιβουρκίου. Εκεί θα περιμένε το ὄνειρο, μέσω του οποιου ὁ ἅγιος θα του φανέρωνε το κατάλληλο γιαντρικό για την θεραπεία του. Οι πιστοί, στην ἀμηχανία τους, κατέφευγαν στα οὐρανόπεμπτα ὄνειρα, ὅπως οι πρόγονοί τους στους χρησμούς της Πυθίας και οι σημερινοὶ ἀσθενεῖς στις συνταγές των περιστρεφόμενων τραπεζῶν⁴⁵⁵. Ἡ Ἐκκλησία, ἐνῶ ἔκαιγε τους μάντις, δεχόταν την ονειρομαντεία, ὅπως σήμερα οι γιατροὶ που κυνηγοῦν τους μαγνητιστὰς ἀλλά χρησιμοποιοῦν τον μαγνητισμό. Ὁ ἀτυχὸς Πάπας, ἀλλάζοντας θέση ἀπὸ το κρεβάτι του σε ἕνα μαῦρο φορεῖο, μεταφέρθηκε ἀπὸ τέσσερις δυνατοὺς καλόγηρους στην ὑπόγεια ἐκκλησία. Εκεί τον τοποθέτησαν μπροστά ἀπὸ το θυσιαστήριο, περικυκλωμένο ἀπὸ φλεγόμενες λαμπάδες, ἀπελπισμένους γιαντροὺς και ἱερεῖς που ἔψελναν. Εκείνος ὁ ἔνδοξος Ποντίφικας, ἀν και ἅγιος δεν υπῆρξε ποτὲ υπερβολικά εὐλαβῆς, και ἀφιέρωσε τη ζωὴ του στο να καλλωπίσει τη Ρώμη, να σωρεῦσει θησαυροὺς, να χτίζει περισσότερα κάστρα παρὰ ναοὺς και να υπερασπίζεται τα κράτη του ἐνάντια

⁴⁵⁵ Το **περιστρεφόμενο τραπέζι** εἶναι ἕνας τύπος πνευματιστικῆς συνδρίασης κατὰ την οποία οι συμμετέχοντες κάθονται γύρω ἀπὸ ἕνα τραπέζι, τοποθετοῦν τα χέρια τους πάνω σε αὐτό και περιμένουν να περιστραφεῖ. Το τραπέζι υποτίθεται ὅτι φτιάχτηκε για να χρησιμεύσει ὡς μέσο ἐπικοινωνίας με τα πνεύματα. Κάποιος ἔλεγε την ἀλφαβήτα ἀργά και δυνατά και το τραπέζι ἐγερνε στο κατάλληλο γράμμα, συλλαβίζοντας ἔτσι λέξεις και προτάσεις. Στην Εὐρώπη ἔφτασε ἀπὸ την Ἀμερικὴ τον χειμῶνα του 1852–1853, και ἀποτελοῦσε την πιο δημοφιλή μέθοδο ἐπικοινωνίας με τα πνεύματα. Ὅπως φαίνεται δέκα χρόνια μετὰ, εἶχε φτάσει και στην Ελλάδα και ὁ Ροῖδης αἰσθάνθηκε την ἀνάγκη να το σατιρίσει.

καλλωπίζων τὴν Ρώμην, σωρεύων θησαυρούς, ἀνεγείρων περισσοτέρους προμαχώνας ἢ ναούς καὶ τὰ κράτη του ὑπερασπιζόμενος κατὰ τῶν Σαρακηνῶν μᾶλλον ἢ κατὰ τοῦ Διαβόλου, οὐδένα καίων αἰρετικόν, ἀλλὰ πολλοὺς κατακόπτων ἐχθρούς καὶ κατὰ πάντα ἀξιώτερος τοῦ τίτλου μεγάλου βασιλέως, ἢ ἀγίου, ὡς αὐτός ὁ Βολταῖρος ὁμολογεῖ. Ἄν δέ ἠναγκάσθη ἐνίοτε καὶ νά θαυματουργήσῃ, ἔπραξε τοῦτο χαριζόμενος εἰς τοὺς ἠλιθίους ὑπηκόους του, ὡς ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς Ἑβραίους.

Ἀλλ' ἡ ἀσθένεια καὶ αὐτοὺς τοὺς «λέοντας» εἰς λαγούς καὶ τὸν σκεπτικώτατον ἄνθρωπον εἰς εὐσεβῆ χριστιανὸν μεταμορφώνει. Ὁ μέγιστός του αἰῶνος ποιητής, ὁ Βύρων τοῦ ὁποίου ὁ μυελός ἐζύγιζεν ἑξακόσια τριάκοντα καὶ ὀκτώ δράμια, ὁμολογεῖ ἀπερικαλύπτως ὅτι ἀσθενήσας μετὰ τὴν πρώτην φλεβοτομίαν ἐπιστευσεν εἰς τὰ θαύματα τοῦ Μωυσέως, μετὰ τὴν δευτέραν εἰς τὴν ἐνσάρκωσιν, μετὰ τὴν τρίτην εἰς τὴν ἄχραντον σύλληψιν, μετὰ δέ τὴν τετάρτην ἐλυπεῖτο ὅτι δὲν ὑπῆρχον καὶ ἄλλα νά πιστεύσῃ. Οὕτω καὶ ὁ καλὸς Λέων, ὁ φρονιμώτερος ἴσως τοῦ αἰῶνος του ἀνήρ, ἐπερίμενε τὴν ἰασίν του παρὰ τοῦ Ἁγ. Τιβουρκίου. Τρεῖς ὀλοκλήρους ἡμέρας ἔμεινε νῆσις καὶ ἀκίνητος ὁ ποντίφηξ περιμένων τὴν ἔλευσιν τοῦ θεοῦ ὄνειρου. Ἀλλ' οὔτε ὕπνον ν' ἀπολαύσῃ οὔτε ὄνειρα νά ἴδῃ ἄφινον αὐτόν οἱ πόνοι· ὅτε δέ μετὰ τριήμερον ἀγωνία ἐκλείσῃ τέλος πάντων τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸν ὕπνον χωρὶς ὄνειρα, διὰ παντός ἀπεκοιμήθη. Ἀφοῦ μετὰ τῶν συνήθων τελετῶν τὸ σῶμα τοῦ πανευφήμου Λέοντος, πλυθέν δι' οἴνου καὶ ἐλαίου παρετέθη εἰς τοὺς σκώληκας πρὸς εὐωχίαν, ἀφοῦ ἐσιώπησαν οἱ κώδωνες καὶ ἐξηράνθησαν οἱ ὀφθαλμοί, οἱ ἀρχιερεῖς, ὁ κατώτερος κληρὸς, οἱ πρέσβεις τοῦ αὐτοκράτορος, οἱ προύχοντες καὶ ἅπας ὁ λαὸς συνηθροίσθησαν εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Ἁγ. Πέτρου, ἵνα σκεφθῶσι περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ μέλλοντος νά ζωσθῇ τὰς κλεῖδας τοῦ Παραδείσου.

Κατὰ τὸν ἑνατον αἰῶνα δὲν ἐξελέγετο ἀκόμη ὁ ποντίφηξ εἰς τὰ ἀπόκρυφα σκόπη ἱερατικοῦ συνεδρίου, οὔτε Κογκλάβα ὑπῆρχεν οὔτε καρδινάλιοι κεκλεισμένοι εἰς ζοφερά κελλία καὶ ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ ψηφοφοροῦντες, μέχρις οὐ ἠναγκάζοντο ὑπὸ τῆς πείνης νά συμβιβάσωσι τὰς ἀπαιτήσεις των, ἀλλ' οἱ ποντίφηκες ἐξελέγοντο ἐν πληθούσῃ ἀγορᾷ, μεσουρανοῦντος τοῦ ἡλίου, ρέοντος ἀφθόνως τοῦ οἴνου καὶ τοῦ αἵματος πολλακίς, τῶν δέ κομμάτων παλαιοντων διὰ ράβδων καὶ λίθων μᾶλλον ἢ διὰ ραδιουργιῶν. Οἱ

στους Σαρακηνούς μᾶλλον παρὰ στον Διάβολο. Δὲν ἔκαψε κανέναν αἰρετικόν, ἀλλὰ κατέσφαξε πολλοὺς ἐχθρούς καὶ ἦταν σε ὅλα πιο ἀξίος γιὰ τον τίτλο ἐνὸς μεγάλου βασιλιά, παρὰ γιὰ ἅγιο, ὅπως ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὁ Βολταῖρος. Ἄν καὶ ἀναγκάστηκε μερικὲς φορὲς νά κάνει θαύματα, τὸ ἔκανε χαριζόμενος στους ἠλιθίους ὑπηκόους του, ὅπως ὁ Ἰησοῦς στους Ἑβραίους.

Ἀλλὰ ἡ ἀσθένεια μεταμορφώνει ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ "λιοντάρια" σε λαγούς καὶ τον πιο σκεπτικιστὴ ἄνθρωπο σε εὐσεβῆ χριστιανόν. Ὁ μεγαλύτερος ποιητής του αἰῶνα μας, ὁ Βύρων, τοῦ ὁποίου ὁ ἐγκέφαλος ζύγιζε ἑξακόσια τριάντα ὀκτὼ δράμια, ὁμολογεῖ ξεκάθαρα ὅτι ἀφοῦ ἀρρώστησε μετὰ τὴν πρώτη φλεβοτομία πίστεψε στα θαύματα τοῦ Μωυσῆ, μετὰ τὴν δεύτερη στὴν ἐνσάρκωση, μετὰ τὴν τρίτη στὴν ἀχραντὴ σύλληψη, καὶ μετὰ τὴν τέταρτη λυπόταν που δὲν ὑπῆρχαν κι ἄλλα γιὰ νά πιστέψῃ. Ἔτσι καὶ ὁ καλὸς Λέων, ἴσως ὁ πιο σοφὸς ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του, ἐπερίμενε τὴν γιαιτρεία του ἀπὸ τον Ἁγιο Τιβούρκιο. Τρεῖς ὀλοκλήρες ἡμέρες ἔμεινε νησιτικὸς καὶ ἀκίνητος ὁ Ποντίφηξ περιμένοντας τὴν ἔλευση του θεοῦ ὄνειρου. Ἀλλὰ οὔτε ὕπνο νά ἀπολαύσῃ οὔτε ὄνειρα νά δει ἀφήναν οἱ πόνοι. Ὅταν ὁμως μετὰ ἀπὸ τριήμερη ἀγωνία ἐκλείσῃ τελικὰ τὰ μάτια του στον ὕπνο χωρὶς ὄνειρα, κοιμήθηκε γιὰ πάντα. Ἀφοῦ μετὰ ἀπὸ τις συνήθεις τελετὲς τὸ σῶμα του πανένδοξου Λέοντα, πλύθηκε με κρασί καὶ λάδι, καὶ παραδόθηκε στα σκουλήκια γιὰ νά το γλεντήσουν, ἀφοῦ σίγησαν οἱ καμπάνες καὶ στέγνωσαν τὰ μάτια, οἱ ἀρχιερεῖς, ὁ κατώτερος κληρὸς, οἱ πρέσβεις του αὐτοκράτορα, οἱ πρόκριτοι καὶ ὅλος ὁ λαὸς συγκεντρώθηκαν στὴν πλατεία του Ἁγίου Πέτρου, γιὰ νά σκεφτοῦν τὴν ἐκλογὴ αὐτοῦ που ἐπρόκειτο νά ζωστεῖ τὰ κλεῖδιά του Παραδείσου.

Κατὰ τον ἑνατο αἰῶνα, ὁ Ποντίφικας δὲν ἐκλεγόταν ἀκόμη στα ἀπόκρυφα σκοτάδια του ἱερατικοῦ συνεδρίου. Οὔτε ὑπῆρχε Κογκλάβιο, οὔτε καρδινάλιοι κλεισμένοι σε ζοφερά κελλία που ψηφίζουν ὁ καθένας γιὰ τον εαυτό του, μέχρι νά τους ἀναγκάσει ἡ πείνα νά συμβιβαστοῦν στις ἀπαιτήσεις τους. Ἀντίθετα οἱ Ποντίφικες ἐκλέγονταν στὴν πολυσύχναστη ἀγορᾷ, με τον ἥλιο νά λάμπει ψηλά, τὸ κρασί καὶ τὸ αἷμα νά ρεεῖ ἀφθονο καὶ συχνά, με τὰ κόμματα νά παλεύουν με ραβδιά καὶ πέτρες παρὰ με ραδιουργίες. Οἱ Πάπες

πάπαι αντιπροσώπευον τότε τόν λαόν ως οί δήμαρχοι παρά τοῖς ἀρχαίοις Ρωμαίοις, καί εἰς τόν λαόν ἀντιτίθετο κατά μέγα μέρος τοῦ ἀντιπροσώπου του ἡ ἐκλογή. Αἱ δέ ψῆφοι αὐτοῦ ἠγοράζοντο ἀναφανδόν ἀντί ὑποσχέσεων, χρυσοῦ, οἴνου ἢ γυναικῶν, αἵτινες περιέτρεχον τήν ἀγοράν λυσίζωνοι, ἀνταλλάσσουσαι φιλήματα ἀντί ψήφων. Ὁ θάνατος λοιπόν τοῦ πάπα ἦτο ἀληθῆς χαρά διὰ τούς ὑπηκόους του, οἵτινες, ὡς σήμερον οἱ συνταγματικοί λαοί, ἐν μόνον εἶχον κτήμα, τήν ψήφον των, παρέχουσαν κατά πάσαν νέαν ἐκλογὴν καί εἰς αὐτούς τούς ἀχθοφόρους τήν τιμὴν νά σφίγξωσι τήν χεῖρα καταχρύσου ἄρχοντος, πίνοντας φαλέρνειον νέκταρ εἰς τό χρυσοῦν αὐτοῦ ποτήριον καί εἰς τῆς μοσχοβόλου ἐταίρας του ἀναπαύομενοι τά στήθη.

Κατά τόν Ἅγιον Προυδέντιον ὑπάρχουσιν εἰς τόν Ἄδην ἡμέραι, καθ' ἃς σβύνεται τό αἰώνιον πῦρ καί διακόπτονται τά βάσανα τῶν κολασμένων. Τοιαῦται καί ἐπί γῆς ἦσαν καί εἶναι ἀκόμη διὰ τόν λαόν αἱ ἡμέραι τῶν ἐκλογῶν, αἱ μόναι καθ' ἃς ἐνθυμεῖται ὅτι ὁ δούλος καί ὁ αὐθέντης, τό πῆλινον καί τό πορφυροῦν ἀγγεῖον, εἶναι σκεύη ἀδελφά, ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ καί ὑπό τοῦ αὐτοῦ πηλοπλάστου πλαστουργηθέντα. Ἐνῶ σύμπασα ἡ Ρώμη συνεκινεῖτο ἐπί τῆς πλατείας, ἡ ἡμετέρα ἡρώϊνη, τά πάντα πρός ἐπιτυχίαν τῶν φιλοδόξων σκοπῶν τῆς ἐτοιμάσασα πρό πολλοῦ, ἴστατο ἐπί ὑψηλοῦ δώματος τῆς μονῆς τοῦ Ἁγ. Μαρτίνου, σταυρόνουσα ὡς ὁ Ναπολέων τὰς χεῖρας ἐπί τοῦ στήθους καί δ' ἀνησύχου βλέμματος ἐπερχομένη τὰς περιπετείας τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος. Πολλοί ἦσαν κατά τό ἔτος ἐκεῖνο οἱ ὑπέρ τῆς τιάρας διαγωνιζόμενοι· ἀλλ' οἱ τετρακόσιοι τῆς Ἰωάννας μαθηταί, οἱ ὁμοιοσημοὶ μοναχοί, οἱ ὑπ' αὐτῆς εὐεργετηθέντες αὐλικοί, αἱ γυναῖκες αἱ θαυμάζουσαι τοῦ νέου βενεδικτίνου τό κάλλος καί τήν εὐγλωττίαν, οἱ ἀρχαῖοι του Λέοντος θεράποντες, πάντες οὗτοι ὑπέρ μόνου του «Πάτερ Ἰωάννου» εἰργάζοντο, ὑμνοῦντες εἰς τό πλήθος τήν σοφίαν, τήν ἀφιλοκέρδειαν καί τὰς ἀρετὰς τοῦ ὑποψηφίου των, ὅστις ξένος ὦν καί οὔτε ἀνεψιός οὔτε γυναικῶνα ἔχων, ἔμελλε νά μοιράσῃ εἰς τοῦ πτωχοῦς τά εἰσοδήματα τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Τέσσαρας ὀλοκλήρους ὥρας διήρκεσεν ἡ πάλη, κατά τὰς ὁποίας τό πρόσωπον τῆς Ἰωάννης ἠλλαξεν ὅλα τά χρώματα, ὡς αἱ χεῖρες τῶν Συριανῶν βαφῶν, ἀλλ' ἤδη νικηθεῖσα ὑπό τῆς συγκινήσεως εἶχε καταπέσει ἐπί μαρμαρίνου

ἀντιπροσώπευαν τότε τόν λαόν ὅπως οἱ δήμαρχοι στους ἀρχαίους Ρωμαίους, καί στον λαόν ἀνατίθονταν σε μεγάλο βαθμό ἡ ἐκλογή τοῦ ἀντιπροσώπου του. Οἱ ψῆφοι τοῦ ἀγοράζονταν στα φανερά με ἀντάλλαγμα ὑποσχέσεις, χρυσάφι, κρασί ἢ γυναῖκες, οἱ ὁποῖες περιέτρεχαν τήν ἀγορά με λυτή τη ζώνη, ἀνταλλάσσοντας φιλιὰ με ψήφους. Ὁ θάνατος λοιπόν τοῦ Πάπα ἦταν ἀληθινή χαρά γιὰ τους ὑπηκόους του, οἱ ὁποῖοι, ὅπως σήμερα οἱ συνταγματικοί λαοί, εἶχαν μόνο ἓνα κτήμα, τήν ψήφο τους, που ἔδινε σε κάθε νέα ἐκλογή ἀκόμη καί στους ἀχθοφόρους τήν τιμὴ νά σφίξουν τὸ χεῖρι ἐνός χρυσοποικίλου ἀρχοντα, πίνοντας φαλέρνειο νέκταρ⁴⁵⁶ στο χρυσό του ποτήρι καί νά ἀναπαύονται στο στήθος τῆς ἀρωματισμένης του ἐταίρας.

Σύμφωνα με τόν Ἅγιο Προυδέντιο, στον Ἄδη ὑπάρχουν ἡμέρες κατά τις ὁποῖες σβήνει ἡ αἰώνια φωτιά καί διακόπτονται τὰ βασανιστήρια των καταραμένων. Τέτοιες ἦταν καί εἶναι ἀκόμα γιὰ τὸν λαόν οἱ ἡμέρες των ἐκλογῶν, οἱ μόνες κατά τις ὁποῖες θυμάται ὅτι ὁ δούλος καί ὁ ἀφέντης, τὸ πῆλινον καί τὸ πορφυρό ἀγγεῖο, εἶναι ἀδελφὰ σκεύη, φτιαγμένα ἀπὸ τὸν ἴδιο πηλό καί πλασμένα ἀπὸ τὸν ἴδιο πηλοπλάστη. Ἐνῶ ὅλη ἡ Ρώμη ἐσφύζε ἀπὸ ζῶῃ στην πλατεία, ἡ ἡρώϊδα μας, ἔχοντας προετοιμάσει τὰ πάντα ἐδῶ καί καιρὸ γιὰ τὴν ἐπιτυχία των φιλόδοξων σκοπῶν τῆς, στεκόταν σε ψηλὸ δῶμα τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, σταυρώνοντας τὰ χεῖρια τῆς στο στήθος, ὅπως ὁ Ναπολέων, καί περιμένε με ἀνήσυχον βλέμμα τις περιπέτειες τῆς ἐκλογικῆς ἀναμέτρησης. Ἐκεῖνο τὸ ἔτος, πολλοὶ διεκδικούσαν τὴν τιάρα. Ὅμως, οἱ τετρακόσιοι μαθητὲς τῆς Ἰωάννας, οἱ μοναχοὶ που ἀνῆκαν στο ἴδιο σχῆμα, οἱ αὐλικοὶ που τους εἶχε εὐεργετήσει, οἱ γυναῖκες που θαύμαζαν τὴν ομορφιά καί τὴν εὐγλωττία τοῦ νέου Βενεδικτίνου, οἱ παλιοὶ ἀκόλουθοι τοῦ Λέοντα, ὅλοι αὐτοὶ ἐργάζονταν μόνο γιὰ τὸν «Πατέρα Ἰωάννη». Ὑμνοῦσαν στο πλήθος τὴ σοφία, τὴν ἀδιαφορία γιὰ τὸ κέρδος καί τις ἀρετὲς τοῦ υποψηφίου τους, ὁ ὁποῖος, ὄντας ξένος καί χωρὶς ἀνεψιὸς ἢ χαρέμι, σκόπευε νά μοιράσει στους φτωχοὺς τὰ εἰσοδήματα τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Ἡ πάλη κράτησε τέσσερις ὀλόκληρες ὥρες, κατά τὴ διάρκεια των ὁποίων τὸ πρόσωπο τῆς Ἰωάννας ἄλλαξε ὅλα τὰ χρώματα, σαν τὰ χεῖρια των Συριανῶν βαφῶν. Νικημένη πλέον ἀπὸ τὴ συγκίνηση, εἶχε καταρρεύσει σε ἓνα μαρμαρίνο κάθισμα καί με κλειστὰ μάτια περιμένε τὸ πεπρωμένο τῆς. Ἐαφνικὰ, οἱ χαρούμενες κραυγὲς

⁴⁵⁶ Ἐκλεκτὸ κρασί ἀπὸ τὴν περιοχή τοῦ Φαλέρνου τῆς Ἰταλίας

καθίσματος καί κλείσασα τούς ὀφθαλμούς ἐπερίμενε τό πεπρωμένον, ὅτε αἱ εὐθυμοὶ τῶν φίλων της κραυγαί, χαιρετώντων τόν Πάπαν Ἰωάννην τόν Ὅγδοον! ἀπέσπασαν αὐτήν τοῦ ἐναγωνίου ἐκείνου ληθάργου. Ὁ νέος ποντίφηξ κλονούμενος ὑπό τῆς χαρᾶς, ὡς τό ὄπωροφυλάκιον τοῦ Ἡσαΐου, ἔρριψεν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν πορφύραν καί ὑπέδεθη τὰ σταυροφόρα σανδάλια, ἅτινα ὅμως εἶτε διότι ἀπεστρέφοντο τούς γυναικίους πόδας εἶτε διότι ἦσαν πολὺ μεγάλα, τρίς ἐγκατέλιπον τούς πόδας της, ἐνῶ κατέβαινε τὴν κλίμακα τοῦ μοναστηρίου.

Πλήθος ἐνθουσιῶντος λαοῦ καί χρυσοστόλιστος ἡμίονος ἐπερίμενε παρὰ τὴν θύραν τόν νεοκλήρικτον πάπαν, ὅστις ἱππεύσας μετέβη παραχρῆμα εἰς Λατεράνον, ὅπου ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ θρόνου καί ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τό τριπλοῦν της Ρώμης, τῆς οἰκουμένης ὅλης καί τοῦ οὐρανοῦ στέμμα, ἐνῶ οἱ γραμματεῖς συνέταττον τό διάταγμα τῆς ἐκλογῆς, καί ἀντήχουν τοῦ πλήθους αἱ ζητωκραυγαί. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, ἵνα λαμπρότερος καταστή ὁ θρίαμβος τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος, εἰσῆρχετο εἰς Ρώμην προσκυνητὴς ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐθελούλφος, ὅστις ἐζήτησε πρῶτος ἐκεῖνος ν' ἀσπασθῆ τοῦ νέου πάπα τούς πόδας, καταστήσας διὰ τοῦ φιλήματος ἐκείνου τὰ κράτη τοῦ ὑποτελῆ της ἀγίας Ἐδρας, συγχρόνως δέ παρουσιάζοντο οἱ πρέσβεις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κομίζοντες παρὰ τοῦ αυτοκράτορος Μιχαήλ πολὺτιμα δῶρα καί τὴν παραχώρησιν τῶν Συρακουσῶν. Ἡ Ἰωάννα ἔβλεπε τέλος πάντων ἐκπληρούμενον τό ὄνειρον τῆς νεότητός της· ἴστατο ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καί περὶ αὐτὴν συνεπυκνοῦντο εὖοσμα θυμιάματος νέφη. Ὑπὸ ἀδιηγήτου κατεχομένης χαρᾶς ἔστρεφεν ἀκτινοβόλα βλέμματα ἐπὶ τό γονυπετές ἐκεῖνο πλήθος, εἶτα δέ ἀνυψώσασα εἰς οὐρανόν τούς ὀφθαλμούς «Λιόββα, Λιόββα», ἀνέκραξεν, «εὐχαριστῶ!».

Ὁ τελετάρχης διέκοψε τὴν ἔκστασιν ἐκείνην τοῦ νεοκλήρικτου πάπα, προσκαλέσας αὐτόν νὰ καθίσῃ ἐπὶ χαμηλῆς τινός ἔδρας, καλουμένης κοπρανικῆς, ἐφ' ἧς ἐτοποθετεῖτο μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του ὁ ποντίφηξ, ἵνα ἐνθυμηθῆ ὅτι, καίτοι τριπλοῦν φέρων στέμμα, ὑπέκειτο ὅμως ὡς καί ὁ ἔσχατος τῶν ὑπηκόων τοῦ εἰς τοῦ στομάχου τοῦ τὰς ἀναγκᾶς. Ἐνῶ δέ ἐκάθητο ἐκεῖ ἡ αὐτοῦ

των φίλων της, που χαιρετούσαν τον Πάπα Ἰωάννη τον Ὅγδοο!, την ἔβγαλαν ἀπὸ τον αγωνιώδη ἐκεῖνο ληθάργο. Ὁ νέος ποντίφικας, τρέμοντας ἀπὸ χαρὰ, ὅπως το ὄπωροφυλάκιο του Ἡσαΐα⁴⁵⁷, ἔριξε στους ὤμους του τὴν πορφυρὴ ῥόμπα καὶ φόρεσε τὰ σταυροφόρα σανδάλια, τὰ ὁποῖα ὅμως, εἴτε ἐπειδὴ ἀποστρέφονταν τὰ γυναικεία πόδια, εἴτε ἐπειδὴ ἦταν πολὺ μεγάλα, τρεῖς φορές γλίστρησαν ἀπὸ τὰ πόδια της καθὼς κατέβαινε τὴ σκάλα του μοναστηρίου.

Πλήθος ἐνθουσιασμένου λαοῦ κι ἓνα χρυσοστόλιστο μουλάρι περιέμεναν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τον νεοεκλεγμένο πάπα ο ὁποῖος, ἀφού καβάλησε, κατευθύνθηκε ἀμέσως στο Λατεράνο, ὅπου κάθισε στον χρυσοῦ θρόνο καὶ τοποθέτησε στο κεφάλι του το τριπλό στέμμα της Ρώμης, ολόκληρης της οἰκουμένης καὶ του οὐρανοῦ, ἐνῶ οἱ γραμματεῖς συνέτασσαν το διάταγμα της ἐκλογῆς καὶ οἱ ζητωκραυγές του πλήθους ἀντηχοῦσαν παντού. Ἐκείνη τὴ στιγμή, γιὰ νὰ γίνῃ ἀκόμα πιο λαμπρός ο θρίαμβος της ἡρωίδας μας, ἐμπαινε στὴ Ρώμη προσκυνητὴς ο βασιλιάς της Ἀγγλίας Ἐθελούλφος. Ἐκεῖνος ζήτησε πρῶτος νὰ φιλήσῃ τὰ πόδια του νέου πάπα, ὑποτάσσοντας με αὐτό το φιλή τα βασιλεία του στὴν Ἁγία Ἐδρα. Ταυτόχρονα, παρουσιάστηκαν οἱ πρέσβεις της Κωνσταντινουπόλης, φέρνοντας ἀπὸ τον αυτοκράτορα Μιχαήλ πολὺτιμα δῶρα καὶ τὴν παραχώρηση των Συρακουσῶν. Ἡ Ἰωάννα ἔβλεπε ἐπιτέλους νὰ ἐκπληρώνεται το ὄνειρο της νεότητάς της: στεκόταν σε ψηλὸ θρόνο καὶ γύρω της πύκνωναν ἀρώματα ἀπὸ θυμιάματα. Ὑπὸ τὴν ἐπήρεια ἀσύγκριτης χαρᾶς, ἔριχνε ἀκτινοβόλα βλέμματα στο γονατιστὸ πλήθος καὶ ὕστερα, ὑψώνοντας τὰ μάτια της στον οὐρανὸ, φώναξε: «Λιόββα, Λιόββα, εὐχαριστῶ!».

Ὁ τελετάρχης διέκοψε τὴν ἔκσταση του νεοεκλεγμένου πάπα, προσκαλώντας τον νὰ καθίσῃ σε ἓνα χαμηλὸ κάθισμα, ὀνομαζόμενο κοπρανικό, στο ὁποῖο τοποθετεῖτο ο ποντίφικας μετὰ τὴν ἀναγόρευσὴ του, γιὰ νὰ θυμηθεῖ ὅτι, παρόλο που ἔφερε τριπλό στέμμα, ὑπόκυπτε ὅμως ὅπως καὶ ο τελευταῖος ἀπὸ τους ὑπηκόους του σὲς ἀνάγκες του στομαχίου. Ἐνῶ ἡ Ἀγιότητά του καθόταν ἐκεῖ, οἱ

⁴⁵⁷ Ἀπὸ τὶς **προφητείες του Ἡσαΐα**, (Κεφ. Α', 1-20): Ἐγκαταλειφθήσεται ἡ θυγάτηρ Σιών, ὡς σκηνὴ ἐν ἀμπελῶνι, καὶ ὡς ὄπωροφυλάκιον ἐν σικυηράτῳ, ὡς πόλις πολιορκουμένη. Δηλαδή: Ἡ θυγατέρα της Σιών θὰ εγκαταλειφθεῖ, σαν σκηνὴ σε ἀμπέλι, σαν ὄπωροφυλάκιο σε ἀγρόκτημα, σαν πόλη πολιορκημένη. Δὲν γίνεται ἀντιληπτός ἀμέσως ο λόγος γιὰ τον ὁποῖο ἐπέλεξε τὸ συγκεκριμένο χωρίο.

Αγιότης, οί ιερείς έψαλλον τό «Κύριος από κοπριάς», καίοντες συγχρόνως άχυρα και στουπίον, ίνα ένθυμίσωσιν αυτώ ότι, καθώς ή φλόξ εκείνη, ούτω σβέννυται και παρέρχεται έν τώ κόσμω τούτω ή δόξα. Οκτώ όλας ήμέρας διήρκεσαν αί τελεταί, τά ποδοφιλήματα και αί φωτοχυσίαι. Αλλ' ένω οί τυφλώττοντες ιερείς έτριβον τά χείλη τών εις τής ήρωίδος μας τά σανδάλια, ή φύσις άπασα έξανίστατο κατά τής τοιαύτης βεβηλώσεως. Τήν έπιούσαν τής στέψεως, καιίτοι μεσοϋντος του θέρους, πᾶσαι τής Ρώμης αί άγυιαί έσκεπάζοντο υπό χιονώδους σινδόνας, ως ει ήθελεν ή άγία πόλις νά κηρύξει τό πένθος της, ένδυομένη ως νεκρικόν σάβανον τήν πένθιμόν του χειμῶνος στολήν.

Αλλά και εις Γαλλίαν και Γερμανίαν ήκολούθησαν τέρατα και σημεία· σεισμοί εκλόνησαν σύμπασαν τήν αυτοκρατορίαν, ένω έν Βρεσέννη έπιπτε βροχή αίματος και έν Νορμανδία χάλαζα νεκρών ακριδών, ών ή σήψις προϋξένησε μυριόνεκρον πανώλη. Και αυτοί δέ οί έμφωλεύοντες εις τάς όροφᾶς του Βατικανού σκῶπες και νυκτικόρακες ώλόλυζον επί τρεϊς νύκτας άπαισίως, ως αί χήνες του Καπιτωλίου, ότε ήπειλουν τήν Ρώμην οί Γαλάται. Τίς οίδεν, (άν ύπήρχον κατά τήν έποχήν εκείνην περιστρεφόμεναι τράπεζαι), πόσον κακείνοι ήθελον όργισθῆ και κροτήσῃ τούς πόδας! Πάντα δέ τά σημεία ταυτα παρ' άξιοπίστων μνημονευόμενα χρονογράφων παρέθεσα προς δικαιολογίαν του Αγίου Πέτρου, άδίκως υπό τών αίρετικῶν κατηγορηθέντος ότι δέν έσπευσε νά υπερασπισθῆ διά θαυμάτων τήν βεβηλουμένην έδραν του. Αλλα δέ σημεία πλήν κοράκων, πανώλους, αίματος και σεισμῶν δέν ήδύνατο ό Απόστολος νά μεταχειρισθῆ κατά τής Ιωάννας, διότι κατά τον Σειράχ «Ουκ έστι καλόν σημείον επί γυναικί».

Ότε μετά τοςαυτας συγκινήσεις έμεινε τέλος μόνη ή Ιωάννα εις τον άπέραντον παπικόν κοιτώνα, τον τοσούτον ήρεμον, μεγαλοπρεπή και ευώδη, μάτην έζήτησεν ύπνον επί τής προφυρᾶς αυτης κλίνης, ητις ώμοίαζε βωμόν ανεργεθέντα εις τον Μορφέα. Η λύπη, ή χαρά και ό καφές τήν αυτην έχουσιν επί τών βλεφάρων ένέργειαν. Ο μέγας Αλέξανδρος, ό τοσούτον βαθέως κοιμώμενος τήν προτεραίαν δέν ένθυμοϋμαι τίνος μάχης, άμφιβάλλω άν τήν έπιούσαν τής νίκης έκοιμήθῃ. Αλλά προς τί νά ζητῶμεν ύπνον και όνειρα, όπόταν αυτη ή αλήθεια ή ή «πραγματικότης», ως λέγομεν σήμερα, είναι

ιερείς έψαλλαν το «Κύριος από κοπριάς», καίγοντας ταυτόχρονα άχυρα και στουπί, για να του υπενθυμίσουν ότι, όπως εκείνη η φλόγα, έτσι σβήνει και παρέρχεται σε αυτόν τον κόσμο η δόξα. Οκτώ ολόκληρες ημέρες διήρκεσαν οι τελετές, τα ποδοφιλήματα και οι φωτοχυσίες. Αλλά ενώ οι τυφλωμένοι ιερείς έτριβαν τα χείλη στα σανδάλια της ηρωίδας μας, η φύση όλη ξεσηκώθηκε ενάντια σε αυτην την βεβήλωση. Την επομένη της στέψης, παρόλο που ήταν μεσοκαλόκαιρο, όλοι οι δρόμοι της Ρώμης σκεπάστηκαν από ένα σεντόνι χιονιού, σαν να ήθελε η ιερή πόλη να κηρύξει το πένθος της, φορώντας σαν νεκρικό σάβανο την πένθιμη στολή του χειμῶνα.

Αλλά και στη Γαλλία και στη Γερμανία ακολούθησαν τέρατα και σημεία: σεισμοί συγκλόνησαν ολόκληρη την αυτοκρατορία, ενώ στη Βρεσέννη έπεφτε βροχή αίματος και στη Νορμανδία χαλάζι από νεκρές ακρίδες, η σήψη των οποίων προκάλεσε πανώλη με μυριάδες θύματα. Και οι ίδιες οι κουκουβάγιες και τα κοράκια που φώλιαζαν στις στέγες του Βατικανού ούρλιαζαν για τρεις νύχτες απείσια, όπως οι χήνες του Καπιτωλίου, όταν απειλούσαν τη Ρώμη οι Γαλάτες. Ποιος ξέρει, (αν υπήρχαν περιστρεφόμενα τραπέζια εκείνη την εποχή), πόσο κι εκείνα θα οργίζονταν και θα χτυπούσαν τα πόδια! Όλα αυτα τα σημάδια όμως τα παρέθεσα από αξιόπιστους χρονογράφους προς δικαίωση του Αγίου Πέτρου, που άδικα κατηγορήθηκε από τους αιρετικούς ότι δεν έσπευσε να υπερασπιστεί με θαύματα την βεβηλωμένη έδρα του. Αλλα σημάδια όμως εκτός από κοράκια, πανώλη, αίμα και σεισμούς δεν μπορούσε ο Απόστολος να χρησιμοποιήσῃ εναντίον της Ιωάννας, διότι κατά τον Σειράχ «Ουκ έστι καλόν σημείον επί γυναικί».

Όταν μετά από τόσες συγκινήσεις έμεινε τελικά μόνη η Ιωάννα στο τεράστιο παπικό υπνοδωμάτιο, που ήταν τόσο ήρεμο, μεγαλοπρεπές και ευωδιαστό, μάταια ζήτησε ύπνο στο πορφυρένιο κρεβάτι της, που έμοιαζε με βωμό αφιερωμένο στον Μορφέα. Η θλίψη, η χαρά και ο καφές έχουν την ίδια επίδραση στα βλέφαρα. Ο μέγας Αλέξανδρος, που κοιμόταν τόσο βαθιά την προηγούμενη νύχτα - δεν θυμάμαι ποιας μάχης -, αμφιβάλλω αν κοιμήθηκε την επόμενη της νίκης. Αλλά γιατί να ζητάμε ύπνο και όνειρα, όταν αυτη η αλήθεια ή η «πραγματικότητα», όπως λέμε σήμερα, είναι γλυκύτερη από κάθε όνειρο; Ποιος θυμάται χωρίς πόθο και συγκίνηση την

παντός ονείρου γλυκυτέρα; Τίς άνευ πόθου και συγκινήσεως ένθυμείται την άργυρνον νύκτα, ήν διήλθεν, άφου άπήλαυσεν μυριάδας εκ λαχείου, δάφνης εκ ποιήματος ή στενου φίλου του την θέσιν ή την γυναίκα; Η Ιωάννα άποτινάξασα τά χρυσοκέντητα έφαπλώματα της άποστολικής κλίνης περιέτρεχε γυμνόπους την νέαν αυτής κατοικίαν. Πανταχού εις κρύσταλλον, χρυσόν, κυανόλιθον και πορφυρίτην κατωπτρίζετο τό φώς της λαμπάδος. Τό παπικόν δωμάτιον ώμοίαζε τόν παράδεισον του Άγ. Ιωάννου, όστις ως γνήσιος Έβραϊος, ήρέθιζε τών συμπατριωτών του την πλεονεξίαν, περιγράφων την κατοικίαν τών μακάρων διά χρυσοῦ και άδαμάντων έστρωμένην. Καί τουτο ουκ όλίγον συνέτεινε προς έξάπλωσιν της χριστιανικής πίστεως· καθότι πάντες έπροτίμων την πολυτάλαντον έβραϊκόν Παράδεισον μάλλον ή τά πτωχά Ηλύσια τών αρχαίων, όπου αντί σαπφείρων και μαργαριτών άλλο δέν υπήρχεν ειμή μόνον άλλο μυρσινών, διαυγείς ρυάκες και έλεφαντίνη πύλη.

Η Ιωάννα περιήρχετο τόν θάλαμον μη δυναμένη νά χορτασθή της θέας τσοούτων θησαυρών, ζυγίζουσα εις τάς λευκάς χείρας της τά λιθοστόλιστα ποτήρια, αριθμούσα τούς κοσμοῦντας τό άγαλμα της Παναγίας άδάμαντας και σμαράγδους και έξετάζουσα του άραβικου ώρολογίου τά κοσμήματα και τούς τροχούς. Πλησιάσασα έπειτα εις μικράν παρά την κλίνην τράπεζαν, έφ' ής παρετίθετο έλαφρόν δείπνον, ίνα χρησιμεύση εις την αυτού Αγιότητα, άν, τυχόν, έξύπνει την νύκτα, έπιδε ποτήριον ήδυτάτου τινός νέκταρος του Βεζουβίου, Δακρύου του Χριστου, ως έβάπτισαν τόν οϊνον εκείνον οί ευσεβείς Ιταλοί, δι' εκάστην του οποίου σταγόνα ήθελε δώσει πās γνήσιος οϊνοπότης μίαν του αίματος του ρανίδα. Οί άτμοί του οϊνου ένωθέντες μετά τών άτμών της φιλοδοξίας εκορύφωσαν την μέθην της ήμετέρας ήρωίδος. Άν κατ' εκείνην την στιγμήν ένεφανίζετο ό αυλάρχης προσκαλών αυτήν νά καθίση επί της κοπρανικής έδρας ή ό υπηρέτης του Φιλίππου κράζων τό «Μέμνησο άνθρωπος ών», ήθελεν άποκριθῆ εις άμφοτέρους ότι ήσαν ζώα. Εύρίσκουσα τό άπέραντον εκείνο δωμάτιον στενόχωρον διά τό τώσον μεγαλείον της ήνοιξε

άργυρνη νύκτα που πέρασε, αφού κέρδισε μυριάδες στο λαχείο, δάφνες από ένα ποίημα ή τη θέση ή τη γυναίκα του στενού του φίλου; Η Ιωάννα, τινάζοντας τα χρυσοκέντητα σεντόνια του αποστολικού κρεβατιού, περιφερόταν ξυπόλητη στο νέο της σπίτι. Παντού, σε κρύσταλλο, χρυσάφι, λαζουλί και πορφυρίτη, αντανακλούσε το φως του λυχναριού. Το παπικό δωμάτιο έμοιαζε με τον παράδεισο του Αγίου Ιωάννη, ο οποίος, ως γνήσιος Έβραϊός, εξόργιζε την πλεονεξία των συμπατριωτών του, περιγράφοντας την κατοικία των μακαρίων στρωμένη με χρυσάφι και διαμάντια. Και αυτό συνέβαλε αρκετά στην εξάπλωση της χριστιανικής πίστης: διότι όλοι προτιμούσαν τον πολυτελή εβραϊκό παράδεισο παρά τα φτωχά Ηλύσια πεδία των αρχαίων, όπου αντί για ζαφείρια και μαργαριτάρια δεν υπήρχαν παρά μόνο δάση μυρτιών, διαυγή ρυάκια και μια ελεφαντένια πύλη.

Η Ιωάννα περιφερόταν στην αίθουσα, μη μπορώντας να χορτάσει από τη θέα τόσων θησαυρών. Ζύγιζε στα λευκά της χέρια τα λιθοστόλιστα ποτήρια, μετρούσε τα διαμάντια και τα σμαράγδια που κοσμούσαν το άγαλμα της Παναγίας και εξέταζε τα κοσμήματα και τους τροχούς του αραβικού ρολογιού. Πλησιάζοντας έπειτα σε ένα μικρό τραπεζάκι δίπλα στο κρεβάτι, όπου είχε τοποθετηθεί ένα ελαφρύ δείπνο για την περίπτωση που η Αγιότητά της ξυπνούσε τη νύχτα, ήπιε ένα ποτήρι από το γλυκύτατο νέκταρ του Βεζουβίου, το "Δάκρυ του Χριστού", όπως βάπτισαν αυτό το κρασί οι ευσεβείς Ιταλοί, για κάθε σταγόνα του οποίου κάθε γνήσιος οϊνοπότης θα έδινε μια σταγόνα από το αίμα του. Οι ατμοί του κρασιού, αναμειγμένοι με τους ατμούς της φιλοδοξίας, κορύφωσαν το μεθύσι της ηρωίδας μας. Αν εκείνη τη στιγμή εμφανιζόταν ο αυλάρχης και την καλούσε να καθίσει στον κοπρανικό θρόνο ή ο υπηρέτης του Φιλίππου⁴⁵⁸ φωνάζοντας "θυμήσου ότι είσαι άνθρωπος...", θα τους απαντούσε και στους δύο ότι ήταν ζώα. Βρίσκοντας αυτό το τεράστιο δωμάτιο, στενόχωρο για το τόσο μεγαλείο της, άνοιξε το παράθυρο και σκύβοντας προς τα έξω, άρχισε να

⁴⁵⁸ Λέγεται ότι ο βασιλέας **Φίλιππος Β΄ της Μακεδονίας** έβαζε ένα υπηρέτη του κάθε πρωί να του θυμίζει «Δέσποτα μέμνησο ότι θνητός ει» (δηλ. να θυμάσαι δεσπότη μου πως είσαι θνητός). Το αρχικό ρητό αποδίδεται στον Ισοκράτη και είναι το εξής: «Άνθρωπος -ών μέμνησο της κοινής τύχης».

(Σαν άνθρωπος που είσαι να θυμάσαι ότι έχεις κοινή τη μοίρα με τους άλλους ανθρώπους (δηλ. το θάνατο).»

καί τό παραθυρον, ἐφ' οὐ κύψασα ἤρξατο νά θεωρῆ ὑπό τό σεληνιαῖον φῶς τήν κοιμωμένην Ρώμην, μάτην ἀναζητοῦσα εἰς τήν ἱστορίαν ἡρώϊδα ἀξίαν νά παραβληθῆ πρός ἑαυτήν. Πολλαί πρό αὐτῆς γυναῖκες ἐζώσθησαν τό ξίφος ἢ ἔθεσαν στέμμα ἐπί τῆς κεφαλῆς· ἀλλά τί εἶναι εὐμάραντοι πολεμικαί δάφναι ἢ πρόσκαιρος ἐπί γῆς βασιλεία, παραβαλλόμεναι πρός τήν παπικήν ἐξουσίαν, τήν θείῳ δικαίωματι ἄρχουσαν ψυχῶν καί σωμάτων καί ὑποτελή ἔχουσαν τήν Οἰκουμένην, τόν Παράδεισον καί τόν Ἄδην; Τίς δέ θέλει τολμήσει νά παραβάλλῃ τήν Σεμίραμιν, τήν Μοργάνην, τήν Αὐρηλιανήν Παρθένον ἢ ἄλλην οἰανδήποτε ἡρώϊνην πρός τήν ἡμετέραν Ἰωάνναν; Ἀλλ' οὐδ' ἡμεῖς ἔχομεν πρόχειρον ὄρον συγκρίσεως· καθότι, ὡς ἄνθρωπος ὑπερέχει τούς ὁμοίους του καθ' οἷον ἴσως προτέρημα, μόνον πρός ζῶον δύναται τότε νά παραβληθῆ, πρός βοῦν, ἂν ὑπῆρξε μέγας βασιλεύς, πρός ὄνον, ἂν ἦτο ἀνδρεῖος, πρός ἀλώπεκα, ἂν διεκρίθη ὡς διπλωμάτης, ἀλλ' ἀγνοῶ πρός ποῖον ζῶον, ἂν κατώρθωσε νά γίνῃ πάπας. Τό ψῦχος τῆς πρωίας καί οἱ ὀγκηθμοί τῶν ὄνων κομιζόντων τά ἐπιούσια λάχανα εἰς τούς ὑπηκόους τῆς διέκοψαν τῆς Ἰωάννας τούς φιλοδόξους ρεμβασμούς, ἦτις κλείσασα τόν παραθυρον ἐπέστρεψεν εἰς τήν κλίνην.

Τήν δέ ἐπιούσαν ἐγερεῖσα, κατά τήν παπικήν συνήθειαν, περί τήν δεκάτην ἔπλυνε τάς χεῖρας καί ἔσπευσε ν' ἀναλάβῃ τοῦ κράτους τῆς τάς ἡνίας. Ὀλίγαι ἡμέραι ἤρκεσαν εἰς αὐτήν νά μάθῃ τήν τέχνην τοῦ παπεύειν. Μόλις πρό μίας ἐβδομάδος ἐκάθητο ἐπί τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου καί πᾶς τίς ἠδύνατο ν' ἀναγνώσῃ καθαῶς γεγραμμένον ἐπί τοῦ μετώπου τῆς τό «οὐκ ἔσονται σοί πλὴν ἐμοῦ ἔτεροι θεοί». Οὐδεὶς πρό αὐτῆς ποντίφηξ ἔτεινε μετά πλείονος χριστιανικῆς ταπεινότητος τούς πόδας του πρός ἀσπασμόν· ἀλλ' ἡ Ἰωάννα ἦτο καί ὡς γυνή καί πρό πολλοῦ εἰς τοῦτο συνειθισμένη. Ἀξιοθαύμαστος δέ ὑπῆρχε καί ἡ ἐπιτηδειότης, μεθ' ἧς ἤξευρε νά συνδυάζῃ τήν κοσμικήν ἐξουσίαν μετά τῆς πνευματικῆς, ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ φορολογοῦσα διά τοῦ εἰσπράκτορος καί σφάζουσα διά τοῦ δημίου, καί πλὴν τούτων δημεύουσα, φυλακίζουσα καί ὅσα ἄλλα ἀνάγονται εἰς τήν τέχνην τοῦ κυβερνᾶν ἐνεργοῦσα. Καί μὴ νομίσης, ἀναγνώστα, ὅτι πρός κατηγορίαν ἀναφέρω ταῦτα, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς λυπηρᾶς τῆς θέσεώς της ἀναγκασ, εἰς τάς ὁποίας ἄλλως ὑπετάσσετο ἡ Ἰωάννα μετά χριστιανικῆς ὑπομονῆς.

ἐπιθεωρεῖ κάτω ἀπό το φως του φεγγαριού την κοιμισμένη Ρώμη, ψάχνοντας μάταια στην ιστορία μια ηρωίδα αξία να συγκριθεῖ με τον εαυτό της. Πολλές γυναίκες πριν από αυτήν έζωσαν το ξίφος ή φόρεσαν στέμμα στο κεφάλι τους. Αλλά τι είναι οι πολεμικές δάφνες που μαραίνονται εύκολα ή η πρόσκαιρη βασιλεία στη γη, σε σύγκριση με την παπική εξουσία, που με θεϊκό δικαίωμα κυβερνά ψυχές και σώματα και έχει υποτελή της ολόκληρη την Οικουμένη, τον Παράδεισο και τον Άδη; Ποιος θα τολμήσει να συγκρίνει τη Σεμίραμη, τη Μοργάνα, την Αυρηλιανή Παρθένο ή οποιαδήποτε άλλη ηρωίδα με την δική μας Ιωάννα; Αλλά ούτε εμεῖς έχουμε έτοιμο όρο σύγκρισης. Διότι, όσες φορές ένας άνθρωπος υπερέχει στους όμοιους του σε οποιοδήποτε προτέρημα, μόνο με ζώο μπορεί τότε να συγκριθεῖ: με βόδι, αν υπήρξε μέγας βασιλιάς, με γάιδαρο, αν ήταν ανδρεῖος, με αλεπού, αν διακρίθηκε ως διπλωμάτης, αλλά δεν ξέρω με ποιο ζώο, αν κατάφερε να γίνει πάπας. Το πρωινό ψύχος και τα γκαρίσματα των γαϊδουριών που έφεραν τα καθημερινά λάχανα στους υπηκόους της, διέκοψαν τις φιλόδοξες ονειροπολήσεις της Ιωάννας, η οποία έκλεισε το παράθυρο και γύρισε στο κρεβάτι.

Την επόμενη μέρα, αφού σηκώθηκε κατά την παπική συνήθεια, γύρω στις δέκα, έπλυνε τα χέρια της και έσπευσε να αναλάβει τα ηνία του κράτους. Λίγες μόνο μέρες έφτασαν για να μάθει την τέχνη του να είσαι πάπας. Μόλις μια εβδομάδα πριν καθόταν στον αποστολικό θρόνο και όλοι μπορούσαν να διαβάσουν καθαρά γραμμένο στο μέτωπό της "Δεν θα έχεις άλλους θεούς εκτός από εμένα". Κανένας προηγούμενος ποντίφικας δεν έτεινε τα πόδια του προς ασπασμό με μεγαλύτερη χριστιανική ταπεινότητα. Αλλά η Ιωάννα ήταν και γυναίκα και από πολύ καιρό εξοικειωμένη με αυτό. Αξιοθαύμαστη ήταν και η δεξιοτεχνία με την οποία ήξερε να συνδυάζει την κοσμική εξουσία με την πνευματική, φορολογώντας στο όνομα του Ιησού μέσω του εισπράκτορα και σκοτώνοντας μέσω του δημίου, και επιπλέον δημεύοντας, φυλακίζοντας και κάνοντας ό, τι άλλο περιλαμβάνει η τέχνη του να κυβερνάς. Και μην νομίζεις, αναγνώστη, ότι τα αναφέρω αυτά ως κατηγορία, αλλά απλώς ως λυπηρές υποχρεώσεις της θέσης της, στις οποίες εξ άλλου η Ιωάννα υποτάχθηκε με χριστιανική ὑπομονή.

Αἱ γυναῖκες, τὰ ἐνσαρκωμένα ταῦτα κράματα ἀγάπης, ἀφοσιώσεως, εὐσπλαχνίας καί ὄλων τῶν ἄλλων τρυφερῶν ἀρετῶν, ὅσάκις ἡ χρεία τό καλέση, βυθίζονται εἰς τό αἷμα ὡς εἰς εὐῶδες λουτρόν. Αἱ Ἑστιάδες, ἤτοι αἱ καλογραῖαι τῆς ἀρχαίας Ρώμης, ἔκλινον πολλάκις τόν ἀντίχειρα, ἵνα σφαγή ὁ νικηθεῖς μονομάχος, ἡ Ἁγία Εἰρήνη ἔσφαξε μυριάδας ἀνθρώπων καί ἐτύφλωσε καί τόν υἱόν της, αἱ δέ σεμναί βασιλίδες Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας καί Αἰκατερίνη τῆς Ρωσίας μετεχειρίζοντο τόν πέλεκυν καί τό κνοῦτον μετά τῆς αὐτῆς ἐλαφρότητος μεθ' ἧς καί τό ριπίδιον των. Ἀλλ' οἱ πάπαι θεῖο δικαίωματι ἢ μᾶλλον θεῖα διαταγή πράττουσι ταῦτα. Ὁ Ἅγ. Πέτρος, πεινασμένος ὦν ἡμέραν τινά ἐπέσεν εἰς ἔκστασιν καί εἶδεν ὄθονην, ἐπί τῆς ὁποίας ὑπῆρχον πάντα τά τετράποδα, ἐρπετά καί δίποδα ζῶα, συγχρόνως δέ ἤκουσε φωνήν λέγουσαν πρὸς αὐτόν: «Ἀναστᾶς, Πέτρε, θύσε καί φάγε». Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀποκάλυψις τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τῶν παπῶν, οἵτινες ἔκτοτε ἔθουον καί ἔτρωγον· ἵνα δέ κατά πάντα μιμηθῶσι τόν Ἀπόστολον, παρά τοῦ ὁποίου τοὺς πόδας ἔθετον οἱ πλούσιοι τὴν τιμὴν τῶν πωληθέντων κτημάτων των, καθίστων κακείνοι τόν κόσμον ὅλον πτωχόν ἐπὶ προφάσει του νά δώσωσι τά πάντα εἰς τοὺς πτωχοῦς. Ἄν δέ καί ἐφόνευον ἐνίοτε, κατά τόν μεσαιῶνα, ἐπραττον τοῦτο διότι κατά τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ πίστις εἰς τὴν ἀθάνατον ζωὴν καθίστα μικροῦ λόγου ἀξίαν τὴν παροῦσαν, οὐδέ ἠσθάνοντο, καίοντες ἀνθρώπους, συνειδότες τύψιν, βέβαιοι ὄντες ὅτι καί οἱ Ἀπόστολοι, ἂν εἶχον δημίους καί ζύλα, ἤθελον πράξει ὡς ἐκεῖνοι.

Ἡ Ἰωάννα κατά τὴν μαρτυρίαν πάντων τῶν ἱστορικῶν ὑπῆρξε, κατ' ἀρχάς τουλάχιστον, καλὸς πάπας, πάσας φυλάττουσα τῶν προκατόχων τῆς τάς παραδόσεις καί ἀκαμάτως ὑφαίνουσα τό δογματικόν ἐκεῖνο δίκτυον, τό προωρισμένον ν' ἀποκρύπτῃ τόν οὐρανόν εἰς τά ὄμματα τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν. Ἀλλ' οὐδεὶς τότε ἐφρόντιζε νά ἐξερευνήσῃ, ἂν τό παπικόν ἐκεῖνο ὕφασμα ἦτο τῶ ὄντι ὁ οὐράνιος θόλος. Ἄρτον καί θεάματα ἐζήτησαν παρά τῶν αὐτοκρατόρων τῶν οἱ πάπαι Ρωμαῖοι, ταυτά καί οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν ἐζήτησαν παρά τοῦ πάπα· ἀλλὰ τὴν θέσιν τῶν θεαμάτων κατεῖχεν ἐν Ρώμῃ ἡ θρησκεία, ἡ δέ ἡμετέρα ἡρώϊς ἢ μᾶλλον ὁ ἀγιώτατος πάπας Ἰωάννης ὁ Η', νέος ὢν, φιλόκαλος καί ἐπιδεικτικός, οὐδενὸς παρημέλει ἵνα καταστήσῃ λαμπροτέρας τάς θρησκευτικὰς παραστάσεις. Νυχθημερόν ἐκάπνιζε τό θυμίαμα, ἐκαίοντο κηρία καί

Οἱ γυναῖκες, αὐτά τα ἐνσαρκωμένα κράματα ἀγάπης, ἀφοσίωσης, εὐσπλαχνίας καὶ ὄλων τῶν ἄλλων τρυφερῶν ἀρετῶν, ὅταν ἡ ἀνάγκη το καλέσει, βυθίζονται στο αἷμα σαν να εἶναι ευωδιαστό λουτρό. Οἱ Ἑστιάδες, δηλαδή οἱ παρθένες ἱερεῖες τῆς ἀρχαίας Ρώμης, ἐστρεφαν συχνά τον ἀντίχειρα πρὸς τα κάτω γιὰ να σφαγεί ὁ ἠττημένος μονομάχος, ἡ Ἁγία Εἰρήνη ἔσφαξε μυριάδες ἀνθρώπους καὶ τύφλωσε ἀκόμα καὶ τον γιο τῆς, ἐνῶ οἱ σεμνὲς βασιλίσσες Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας καὶ Αἰκατερίνη τῆς Ρωσίας χειρίζονταν τὸ τσεκούρι καὶ τὸ μαστίγιο με τὴν ἴδια ἐλαφρότητα που χειρίζονταν καὶ τὴν βεντάλια τους. Ἀλλὰ οἱ πάπες, αὐτά τα κάνουν με θεϊκό δικαίωμα ἢ μᾶλλον θεῖα διαταγή. Ὁ Ἅγιος Πέτρος, μιὰ μέρα που πεινούσε, ἐπέσε σε ἔκσταση καὶ εἶδε ἓνα ὕφασμα, πάνω στο ὁποῖο ὑπῆρχαν ὅλα τα τετράποδα, τα ἐρπετά καὶ τα δίποδα ζῶα. Ταυτόχρονα, ἀκουσε φωνή να του λέει: «Σήκω, Πέτρε, θυσίασε καὶ φάε». Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη ἀποκάλυψη τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας τῶν παπῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τότε θυσίαζαν καὶ ἔτρωγαν. Καὶ γιὰ να μιμηθοῦν σε ὅλα τον Ἀπόστολο, στα πόδια του ὁποῖοι οἱ πλούσιοι ἔθεταν τὴν τιμὴ τῶν κτημάτων που πουλοῦσαν, ἔκαναν ὅλο τον κόσμο φτωχὸ με πρόσχημα να δώσουν τα πάντα στους φτωχοῦς. Καὶ ἀν σκότωναν μερικὲς φορὲς, κατὰ τον Μεσαιῶνα, το ἔκαναν διότι κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ πίστη στὴν ἀθάνατη ζωὴ καθιστοῦσε μικρῆς ἀξίας τὴν παρούσα. Ἀκόμα, δὲν ἐνιωθάν τύψεις συνειδήσεως καίγοντας ἀνθρώπους, ὄντας βέβαιοι ὅτι καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ἀν εἶχαν δημίους καὶ ζύλα, θα ἔκαναν τὸ ἴδιο.

Ἡ Ἰωάννα, σύμφωνα με μαρτυρίες ὄλων τῶν ἱστορικῶν, ὑπῆρξε, τουλάχιστον στὴν ἀρχή, καλὸς πάπας, τηρώντας ὅλες τις παραδόσεις τῶν προκατόχων τῆς καὶ ὑφαίνοντας ἀκούραστα ἐκεῖνο τὸ δογματικὸ δίκτυο, που προορίζονταν να κρύβει τὸν οὐρανὸ στα μάτια τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν. Ἀλλὰ κανεὶς τότε δὲν νοιαζόταν να ἐξερευνήσῃ ἀν ἐκεῖνο τὸ παπικὸ ὕφασμα ἦταν ὄντως ὁ οὐράνιος θόλος. Οἱ παλιοὶ Ρωμαῖοι ζητοῦσαν ἀπὸ τους αὐτοκράτορες ψωμί καὶ θεάματα, καὶ οἱ ἀπόγονοὶ τους τα ἴδια ζητοῦσαν ἀπὸ τον πάπα. Ἀλλὰ στὴ Ρώμη, τὴ θέσιν τῶν θεαμάτων τὴν κατεῖχε ἡ θρησκεία, καὶ ἡ ἡρωίδα μας, ἢ μᾶλλον ὁ ἀγιότατος πάπας Ἰωάννης ὁ Η', ὄντας νεαρός, φιλόκαλος καὶ ἐπιδεικτικός, δὲν παρέλειπε τίποτα γιὰ να κάνει τις θρησκευτικὲς παραστάσεις πιο λαμπρὲς. Νυχθημερόν κάπνιζε τὸ θυμίαμα, καίγονταν κηρία, καὶ ἀντηχοῦσαν οἱ καμπάνες καὶ οἱ ζητωκραυγὲς του

ἀντήχουν οἱ κώδωνες καί τοῦ πλήθους αἶ
ζητωκραυγαί. Μόνον αἶ Ρωμαῖδες δέσποιναι
παρεπονούντο ἐνίστε κατά τοῦ ποντίφηκος, ὡς μή
τηροῦντος ὅσα παρά τῆς νεότητος καί τοῦ
κάλλους αὐτοῦ ἐπερίμενον, ἀλλά κακεῖναι
ἤλπιζον ὅτι ταχέως ἤθελε γνωρίσει καί διορθώσει
τό σφάλμα του, ἀκολουθῶν καί κατά τοῦτο τό
παράδειγμα τῶν προκατόχων του καί παραδίδων
αὐταῖς τῆς καρδίας καί τοῦ ταμείου τοῦ τάς
κλείδας.

Δύο σχεδόν ἔτη διήρκεσε τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος
ἡ φιλόδοξο μέθη καί ἡ ἀπαράμιλλο
δραστηριότης, εἰς διάστημα τῶν ὁποίων
ἐχειροτόνησε δεκατέσσαρας ἐπισκόπους,
ἀνήγειρε πέντε ἐκκλησίας, προσέθεσε νέον δόγμα
εἰς τό Πιστεύω, ἔγραψε τρία κατά τῶν
εἰκονομάχων βιβλία, ἐκούρευσε τόν αὐτοκράτορα
Λοθάριο, ἔστεψε τόν διάδοχον αὐτοῦ Λουδοβίκον
καί πολλά ἄλλα ἀξιωμακίονενα ἔπραξε, τά
ὅποια μετά θαυμασμοῦ μνημονεύουσιν οἱ
χρονογράφοι, οἱ δέ μή θέλοντες νά παραδεχθῶσι
τήν Ἰωάνναν ὡς πάπαν ἀποδίδουσι τά μὲν εἰς τόν
προκάτοχον, τά δέ εἰς τόν διάδοχον αὐτῆς ἢ καί
ἐξαλείφουσιν ἐκ τῆς παπικῆς ἱστορίας. Οὕτω
ἐχρονολογοῦν καί οἱ βουρβονισταί τήν βασιλείαν
Λουδοβίκου τοῦ ἠ΄ ἀπό τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου
τοῦ ἀδελφοῦ του, παρατρέχοντες ὡς μικροῦ λόγου
ἄξια του Ναπολέοντος τάς δάφνας καί τήν
κοσμοκρατορίαν. Ἄν δέ μέχρι τέλους ὑπερίσχυον
οἱ ἀπόγονοί του Ἁγ. Λουδοβίκου, ἄν κατώρθουν
ὅλα του Κορσικανοῦ τά ἀγάλματα νά κρημνίσωσι
καί ἐκ πάντων τῶν βιβλίων νά ἐξαλείψωσι τό
ὄνομά του, ὡς ἐπεχείρησαν οἱ καθολικοί κατά τῆς
Ἰωάννας, τίς οἶδεν ἄν, «περιπλομένων ἐνιαυτῶν»,
δέν ἤθελε καί ὁ γίγας ἐκεῖνος καταντήσει οὐχ
ἦττον ἀμφίβολος καί μυθώδης τῶν πρό αὐτοῦ
γιγάντων, οἵτινες συνεσώρευσαν ὄρη ἐπί ὀρέων,
ἵνα πολιορκήσωσι τόν οὐρανόν;

πλήθους. Μόνο οἱ Ρωμαῖες δέσποινες
παραπονούνταν μερικές φορές για τον ποντίφικα,
ὅτι δεν τηρούσε ὅσα περιμέναν ἀπό τῆ νεότητα και
την ομορφιά του. Ἀλλά και αυτές ἤλπιζαν ὅτι
σύντομα θα συνειδητοποιούσε και θα διόρθωνε το
λάθος του, ἀκολουθώντας και σε αὐτό το
παράδειγμα των προκατόχων του και θα τους
παρέδινε τα κλειδιά της καρδιάς και του ταμείου του.

Το φιλόδοξο μεθύσι και η αστείρευτη
δραστηριότητα της ηρωίδας μας διήρκεσαν σχεδόν
δύο χρόνια. Σε αὐτό το διάστημα χειροτόνησε
δεκατέσσερις επισκόπους, ἔκτισε πέντε εκκλησίες,
πρόσθεσε ἕνα νέο δόγμα στο Σύμβολο της Πίστης,
ἔγραψε τρία βιβλία κατά των εικονομάχων, κούρευσε
τον αυτοκράτορα Λοθάριο, ἔστεψε τον διάδοχό του
Λουδοβίκο και ἔκανε πολλά ἄλλα ἀξιωμακίονενα
ἔργα. τα οποία οι χρονογράφοι μνημονεύουν με
θαυμασμό. Ἐκεῖνοι ὁμως που δεν θέλουν να δεχτούν
την Ἰωάννα ὡς πάπα, ἀποδίδουν τα μεν στον
προκάτοχό της, τα δε στον διάδοχό της, ἢ και τα
ἐξαλείφουν εντελῶς ἀπό την παπική ἱστορία. Με τον
ἴδιο τρόπο οι Βουρβόνιοι χρονολογοῦσαν τη βασιλεία
του Λουδοβίκου του ΙΗ΄ ἀπό την ἡμέρα του θανάτου
του ἀδερφοῦ του, παραβλέποντας ὡς ἀσήμαντες τις
δάφνες και την αυτοκρατορία του Ναπολέοντα. Ἄν
οι ἀπόγονοι του Ἁγίου Λουδοβίκου επικρατούσαν
τελικά, ἄν κατάφεραν να γκρεμίσουν ὅλα τα
ἀγάλματα του Κορσικανοῦ και να σβήσουν το ὄνομά
του ἀπό ὅλα τα βιβλία, ὅπως προσπάθησαν οι
καθολικοί με την Ἰωάννα, ποιος ξέρει; Ἴσως, "σαν
κυλήσουν τα χρόνια", ⁴⁵⁹ και ἐκεῖνος ο γίγαντας να
καταντούσε ἐξίσου ἀμφίβολος και μυθώδης με τους
προ αὐτοῦ γίγαντες, που σώρευαν βουνά πάνω σε
βουνά για να πολιορκήσουν τον ουρανόν.

⁴⁵⁹ Το ἀπόσπασμα ἀπό την ραψωδία α της Οδύσσειας, ὅπου αναφέρεται:

Ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες, ὅσοι φύγον αἰπὺν ὄλεθρον,
οἴκοι ἔσαν, πόλεμόν τε πεφευγότες ἠδὲ θάλασσαν·
τὸν δ' οἶον, νόστου κεχρημένον ἠδὲ γυναικός,
νύμφη πότνι' ἔρκε Καλυψώ, δία θεάων,
ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι, λιλαιομένη πόσιν εἶναι.
ἀλλ' ὅτε δὴ ἔτος ἦλθε **περιπλομένων ἐνιαυτῶν**,
τῷ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἰκόνδε νέεσθαι
εἰς Ἰθάκην, οὐδ' ἔνθα πεφυγμένος ἦεν ἀέθλων
καὶ μετὰ οἴσι φίλοισι. θεοὶ δ' ἑλέαιρον ἅπαντες
νόσφι Ποσειδάωνος· ὁ δ' ἄσπερχές μενέαιεν
ἀντιθέω Ὀδυσῆϊ πάρος ἦν γαίαν ἰκέσθαι.

Κι οἱ ἄλλοι ὅλοι, που ἔφυγαν τον σίγουρο ὄλεθρό τους
σπίτι γυρίσαν, πόλεμο ξεφεύγοντας και κύμα
Κι αὐτόν, που την γυναίκα του κι ἐπιστροφή, ποθοῦσε
ἡ θεία νύμφη Καλυψώ, κρατούσε, ἡ λαμπροθέα
σε σπήλαιο ολοστόλιστο, τον λαχταροῦσε γι' ἄντρα
Μα ὅταν ἦρθε ο καιρός, **και κύλησαν τα χρόνια**
του ἐκλώσαν τέλος οἱ θεοὶ στο σπίτι να σαλπάρει
για την Ἰθάκη, που κι ἐκεῖ δεν ξέφυγε ἀπ' ἀγώνες
ἀνάμεσα στους φίλους του. Ὅλοι οἱ θεοὶ οἰκτίραν
ἐξόν του Ποσειδῶνα που, ἐμάνιζε συνέχεια
ἀνέκαθεν ἀντίθετος σπῆτι ο Δυσσεῆας να πάει.

Μετά δέ χίλια ἢ δισχίλια ἔτη, ἀφοῦ ἡ Ἑλλάς κατακτήσῃ ὡς καί ἡ Γαλλία χώρα τῶν ἀναμνήσεων, ἤθελεν ἴσως ἐπέλθει περίεργος τίς ἀρχαιολόγος, ἐξετάζων τά περὶ Βοναπάρτου, ὡς σήμερον ἡμεῖς τά περὶ Ἰωάννας, καί πληροφορῶν τοὺς ἀναγνώστας του ὅτι εἰς τοὺς σκοτεινοὺς τῆς ἱστορίας χρόνους ἔζησε τολμηρὸς τίς ἀνὴρ, ὃν ἄλλοι μὲν καλοῦσι Ναπολέοντα καί ἄλλοι Προμηθεά, ἐπιχειρήσας νὰ ἀρπάσῃ τὴν ἐξουσίαν τῶν βασιλέων καί ὑπὸ τούτων προσηλωθεὶς εἰς ἔρημον κατὰ τὰ πέρατα τῆς γῆς βράχον, ὅπου ἀχόρταγος γύψ ὀνόματι Οὐδσων κατέτρωγε τὰ σπλάγχνα του. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Ἰωάνναν. Αἱ ὑψηλαὶ τῆς κοινωνίας θέσεις ὁμοιάζουσι τὰ βουνά, τὰ μακρόθεν τοσοῦτον ἀρμονικὰ τὸ σχῆμα καί τὴν ὄψιν φαιδρὰ, ὅτε μὲν παρθενικὴν ἐκ νεφελῶν ἐσθῆτα ἐνδεδυμένα, ὅτε δὲ ἐνθυμίζοντα διὰ τῆς χροιάς τῶν τόν χρυσόν εἰς τοὺς ἐμπόρους ἢ τὴν πορφύραν εἰς τοὺς βασιλεῖς· ἀλλ' ἅμα τίς ἀναβῆ εἰς τὴν κορυφὴν, ὑπὸ τριβόλων, ἀκανθῶν καί θηρίων, ἐν Ἀττικῇ δὲ καί ὑπὸ ληστῶν περικυκλοῦται. Τοιοῦτος ὑπῆρξε καί διὰ τὴν ἡμετέραν ἡρώιδα ὁ θρόνος τοῦ Ἁγ. Πέτρου. Νυχθημερόν πολιορκουμένη ὑπὸ γραμματέων, κολάκων, αὐλοδούλων καί ἄλλων τοιούτων ἀδηφάγων ἐπαιτῶν, οἵτινες περικυκλοῦσι τοὺς θρόνους ὡς οἱ κόρακες τὰ θνησιμαία, ταχέως ἐβαρύνθη νὰ τείνῃ τοὺς πόδας εἰς τοὺς χαμερπεῖς αὐτῶν ἀσπασμούς, ἐνθυμουμένη μετὰ πόθου τὰς χρυσᾶς ἡμέρας, ὅτε ἀντὶ τῶν σανδαλιῶν ἔτεινε τὰ χεῖλη τῆς εἰς τὰ θερμὰ φιλήματα τοῦ Φρουμεντίου. Ἡ φιλοδοξία ὁμοιάζει τὰς βδέλλας, αἵτινες ἐκπνέουσιν ἅμα κορεσθῶσιν· ἡ δὲ Ἰωάννα ἤρχιζεν ἤδη ν' ἀηδιάζῃ τὴν ὁσμὴν τοῦ θυμιάματος ὡς οἱ μάγειροι τὴν κνίσσαν τῶν ὀρτύγων. Πολλάκις ἐχασμῆθη, ἐνῶ ὀλόχρυσος ἱερούργει πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Ἁγ. Πέτρου, πολλάκις δὲ καί ἐνῶ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Βατικανοῦ εὐλόγει τὴν Ρώμην καί ὅλην τὴν οἰκουμένην.

Ἀλλ' ἐνῶ διεσκεδάζοντο οἱ ἀτμοὶ τῆς φιλοδοξίας, ἐξύπνουν καί πάλιν αἱ ἀρχαῖαι ἐπιθυμίαι. Ἡ πλήξις ἀπαλύνει τὰς γυναικειᾶς καρδίας ὡς ἡ θερμότης τὸ κηρίον, ἡ δὲ ἀργία καί ἡ καλὴ τράπεζα ἔχουσιν ἐπὶ τῶν παθῶν τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν, ἢν καί τὸ ἔλαιον ἐπὶ τοῦ πυρός. Τοῦτο γνωρίζοντες οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι ἐμέτρουν μετὰ φειδωλίας εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν τόν ἄρτον, τὸ κρέας, τὰ στρώματα τῆς κλίνης καί τοῦ ὕπνου τῶν τὰς ὥρας, ὑποβάλλοντες αὐτούς, ἵνα μείνωσι κατάλληλοι νὰ βασιλεύωσιν, εἰς τὴν αὐτὴν

Μετά ἀπὸ χίλια ἢ δύο χιλιάδες χρόνια, ὅταν ἡ Ἑλλάδα θα κατακτήσῃ, ὅπως καὶ ἡ Γαλλία, χώρα ἀναμνήσεων, ἴσως νὰ ἐρθεῖ κάποιος περίεργος ἀρχαιολόγος, που θα μελετήσῃ τα σχετικά με τον Βοναπάρτη, ὅπως εμεῖς σήμερα με τὴν Ἰωάννα. καὶ πληροφορῶντας τοὺς ἀναγνώστες του ὅτι σε σκοτεινοὺς χρόνους τῆς ἱστορίας ἔζησε ἕνας τολμηρὸς ἀντρας, που ἄλλοι τον ονομάζουν Ναπολέοντα καὶ ἄλλοι Προμηθεά. Αὐτός ο ἀντρας ἐπιχείρησε νὰ ἀρπάξῃ τὴν ἐξουσία ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, ἀλλὰ αὐτοὶ τον κάρφωσαν σε ἕνα ἔρημο βράχο στα ἄκρα τῆς γῆς, ὅπου ἕνας ἀχόρταγος γύπας ὀνόματι Οὐδσων καταβρόχθιζε τὰ σπλάγχνα του. Ἀς ἐπιστρέψουμε ὁμως στὴν Ἰωάννα. Οἱ υψηλές θέσεις στὴν κοινωνία μοιάζουν με βουνά, που ἀπὸ μακριὰ φαίνονται τόσο ἀρμονικὰ στὸ σχῆμα καὶ ευχάριστα στὴν ὄψη, ἄλλοτε ντυμένα με παρθενικὴ ἐσθῆτα ἀπὸ σύννεφα, καὶ ἄλλοτε θυμίζοντας με τὸ χρῶμα τοὺς τὸ χρυσάφι στους ἐμπόρους ἢ τὴν πορφύρα στους βασιλιάδες. Ὅμως, μόλις κανεῖς ἀνέβει στὴν κορυφὴ, περικυριζοῦται ἀπὸ ἀγκάθια, θηρία, καὶ στὴν Ἀττικῇ, μάλιστα, καὶ ἀπὸ ληστές. Τέτοιος ἦταν καὶ γιὰ τὴν ἡρώιδα μας ὁ θρόνος τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Πολιορκουμένη νυχθημερόν ἀπὸ γραμματεῖς, κόλακες, αὐλοδούλους καὶ ἄλλους τέτοιους ἀπληστους ἐπαίτες, που περικυριζοῦν τοὺς θρόνους ὅπως τὰ κοράκια τοὺς ετοιμοθάνατους, γρήγορα ἀρχισε νὰ βαριέται νὰ τείνει τὰ πόδια τῆς στους ταπεινοὺς τοὺς ἀσπασμούς, θυμούμενη με πόθο τις χρυσές μέρες, ὅταν ἀντὶ γιὰ σανδάλια ἔτεινε τὰ χεῖλη τῆς στα θερμὰ φιλιὰ τοῦ Φρουμεντίου. Ἡ φιλοδοξία μοιάζει με τις βδέλλες, που ξεψυχοῦν μόλις χορτάσουν. Ἡ Ἰωάννα ὁμως ἀρχιζε πια νὰ ἀηδιάζει ἀπὸ τὴν ὁσμὴ τοῦ θυμιάματος, ὅπως οἱ μάγειροι ἀπὸ τὴ μυρωδιά των ὀρτυκιῶν. Πολλές φορές χασμουρήθηκε, ἐνῶ ἱερουργούσε ὀλόχρυση μπροστά στο θυσιαστήριο τοῦ Ἁγίου Πέτρου, καὶ πολλές φορές ἀκόμα, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Βατικανοῦ εὐλογούσε τὴ Ρώμη καὶ ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένην.

Μα καθὼς σκορπούσαν οἱ ἀτμοὶ τῆς φιλοδοξίας ξυπνοῦσαν καὶ πάλι οἱ παλιές ἐπιθυμίες. Ἡ πλήξη μαλακώνει τις γυναικειᾶς καρδιές ὅπως ἡ ζέστη τὸ κερὶ, καὶ ἡ ἀργία καὶ τὸ καλὸ τραπέζι ἔχουν τὴν ἴδια ἐπίδραση στα πάθη, ὅπως τὸ λάδι στὴ φωτιά. Αὐτὸ τὸ γνωρίζαν οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι καὶ μετροῦσαν με φειδῶ στους βασιλεῖς τοὺς τὸ ψωμί, τὸ κρέας, τὰ στρώματα τῆς κλίνης καὶ τις ὥρες τοῦ ὕπνου, υποβάλλοντάς τους, γιὰ νὰ μείνουν κατάλληλοι νὰ βασιλεύουν, στὴν ἴδια περίπου δίαιτα, που χρησιμοποιοῦν οἱ Ἀγγλοὶ καὶ στα ἄλογα των

περίπου διάιταν, εις ἣν καί οἱ Ἄγγλοι τοὺς ἵπποδρομικούς τῶν ἵππους. Ἄλλως ὅμως ἔζων οἱ διάδοχοί του Πέτρου, ἀναπαυόμενοι ἐπὶ κυκνειῶν πτερῶν καὶ τρώγοντες περδίκων πυραμίδας καὶ ἐλάφων ἐκατόμβας, κατὰ δὲ τὰς νηστησίμους ἡμέρας πτερωτοὺς ἰχθύας, ἤτοι χήνας καὶ νήσσας, καὶ πλὴν τούτων ἰχθύων ὡς, βολβούς, ὄστρεϊδια, ἀμανίτας καὶ ἄλλα καλὰ πράγματα, ἀναπληροῦντα τὰ μῆλα ἐκεῖνα τῆς Ἐδέμ, ἅτινα κατὰ τοὺς ραβίνους ἀντὶ πυρήνων περιεῖχον κανθαρίδας. Ταῦτα πάντα κατέστησαν τὴν ἡμετέραν ἠρωίδα πρότυπον συνταγματικοῦ βασιλέως, οἵτινες ὡς οἱ θεοὶ τοῦ Ἐπικούρου ρέγχουσιν ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ θρόνου των, παραδίδοντες τὴν ράχιν τῶν κυβερνωμένων εἰς τὰς ψαλίδας τῶν ὑπουργῶν, ὡς παρέδωκε κατὰ τοὺς Μανιχαίους καὶ ὁ Πλάστης τὸν κόσμον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ Διαβόλου. Ἐν τούτοις τὰ πράγματα (ἐννοῶ τὰ ρωμαϊκὰ) ἐβάδιζον κακῆν κακῶς, οἱ ὑπὸ τοῦ Λέοντος συσσωρευθέντες θησαυροὶ εἶχον μεταβληθῆ εἰς ἵππους, λιτανεῖας, συμπόσια καὶ συντάξεις, οἱ δὲ κλειδοῦχοι τοῦ παπικοῦ ταμείου, καίτοι πρὸ πολλοῦ κενώσαντες αὐτό, δὲν ἔσπευδον ν' ἀποσυρθῶσι, μιμούμενοι τὸν Διογένη, ὅστις, ἀφοῦ ἔπιε τὸν οἶνον, ἐκλείσθη εἰς τὸ βαρέλιον.

Ὁ δὲ μακαριώτατος Ἰωάννης ἡ', καὶ ὑποθέσεις καὶ ὑπηκόους καὶ βούλλας καὶ ἀφορισμούς καὶ ἄλλα παπικὰ ἀθύρματα βαρυνθεῖς, εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς Ὀστίαν, ἣτις ἦτο ἡ Κέρκυρα τῶν τότε παπῶν, κακεῖ ἐν μέσῳ φαιδρουῦ ὀμίλου ἀγενεῖων ἱερέων διῆγεν ἀφρόντιδας ἡμέρας, βαυκαλῶμενος ὑπὸ τῶν γλαυκῶν κυμάτων τῆς Μεσογείου καὶ τῆς μελωδίας τῶν αὐλῶν, βαρβίτων, τριχορδῶν καὶ εὐνοῦχων, οἵτινες ἠκολοῦθον πανταχοῦ τὴν αὐτοῦ Ἀγιότητα, ὡς ἠκολοῦθει τὸ ἔκπτωτον βασιλέα μας τὸ κυβερνητικὸ του χαρτοφυλάκιον καὶ ἡ μέριμνα τῶν ὑπηκόων του. Ἡ Ἰωάννα εὐρίσκετο τότε εἰς τὸν ἥμισυν δρόμον τοῦ βίου, ὡς ὁ Δάντης ὅτε ἀπήντησεν εἰς τὸ δάσος τὸν λέοντα, τὴν παρδαλιν καὶ τὸν λύκον· ἐκεῖνη δὲ ἠσθάνετο πλησιάζοντα ἄλλα θηρία οὐχ ἥττον τῶν λύκων καὶ λεόντων εἰς τὰς γυναῖκας φοβερά, τὰς λευκὰς τρίχας καὶ τὰς ρυτίδας. Τὸ κάλλος τῆς ἔψαλλεν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ κύκνειόν του ἄσμα. Ἀλλὰ καίτοι φαγοῦσα τοσοῦτους ἀπηγορευμένους καρπούς διετήρει ἀκόμη λευκοὺς καὶ ἀκεραίους ὄλους τῆς τοῦς ὀδόντας, ἡ δὲ ὄρεξις αὐτῆς χάριν τῆς φιλοδοξίας ἐπὶ τοσοῦτον θυσιασθεῖσα ἤρχισε καὶ πάλιν νὰ ταράσῃ τὰ στήθη τῆς, ἅτινα ἦσαν κακεῖνα οὐχ ἥττον τῶν ὀδόντων στερεὰ καὶ καλῶς διατηρημένα.

ἵπποδρομιῶν. Ἀλλὰ ἀλλιῶς ζούσαν οἱ διάδοχοι του Πέτρου, ἀναπαυόμενοι σε φτερά κύκνου καὶ τρώγοντας πυραμίδες ἀπὸ πέρδικες καὶ ἐκατόμβες ἀπὸ ἐλάφια, ἐνὸς τις νηστήσιμες μέρες, φτερωτὰ ψάρια, δηλαδή χήνες καὶ πάπιες, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ, αὐγοτάραχο, βολβούς, στρεΐδια, μανιτάρια καὶ ἄλλα καλὰ πράγματα, που ἀντικαθιστοῦσαν ἐκεῖνα τὰ μῆλα τῆς Ἐδέμ, τὰ ὁποῖα, σύμφωνα με τοὺς ραβίνους, ἀντὶ γιὰ κουκούτσια περιεῖχαν κατσαρίδες. Ὅλα αὐτὰ καθιέρωσαν τὴν ἠρωίδα μας ὡς πρότυπο συνταγματικοῦ βασιλιά, οἱ ὁποῖοι, σαν οἱ θεοὶ τοῦ Ἐπικούρου, ροχαλίζουν στὸν ψηλὸ θρόνο τους, παραδίδοντας τὴν ράχη τῶν κυβερνωμένων στὰ ψαλίδια τῶν ὑπουργῶν, ὅπως, σύμφωνα με τοὺς Μανιχαίους, καὶ ὁ Πλάστης παρέδωσε τὸν κόσμον στὴν κρίση τοῦ Διαβόλου. Ἐν τῷ μεταξύ, τὰ πράγματα (ἐννοῶ τὰ ρωμαϊκὰ) πῆγαιναν ἀπὸ τὸ κακὸ στὸ χειρότερο. Οἱ θησαυροὶ που εἶχε συσσωρεῦσει ὁ Λέοντας εἶχαν μετατραπῆ εἰς ἀλόγα, λιτανεῖες, συμπόσια καὶ συντάξεις, ἐνὸς οἱ κλειδοῦχοι τοῦ παπικοῦ ταμείου, ἀν καὶ τὸ εἶχαν ἀδειάσει πρὸ πολλοῦ, δὲν ἔσπευδαν νὰ ἀποσυρθοῦν, μιμούμενοι τὸν Διογένη, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἤπιε τὸ κρασί, κλείστηκε μέσα στὸ βαρέλι.

Ὁ μακαριώτατος Ἰωάννης ἡ', ἔχοντας βαρεθεῖ ἀπὸ υποθέσεις, ὑπηκόους, σφραγίδες, ἀφορισμούς καὶ τὰ ἄλλα παπικὰ παιχνίδια, εἶχε ἀποσυρθῆ ἐντὶ Ὀστίαν, που ἦταν ἡ Κέρκυρα τῶν τότε παπῶν, καὶ ἐκεῖ, ἀνάμεσα εἰς ἓνα χαρούμενο πλῆθος ἀπὸ ἀγενεῖους ἱερεῖς, περνοῦσε ξένοιαστες μέρες, νανουρισμένος ἀπὸ τὰ γαλανὰ κύματα τῆς Μεσογείου καὶ τὴ μελωδία τῶν αὐλῶν, τῶν πολύχορδων λυρῶν, τῶν τριχορδῶν καὶ τῶν εὐνοῦχων, που ἀκολουθοῦσαν παντοῦ τὴν Ἀγιότητά του, ὅπως ἀκολουθοῦσε τὸν ἔκπτωτο βασιλιά μας τὸ κυβερνητικὸ του κλιμάκιο καὶ ἡ μέριμνα γιὰ τοὺς ὑπηκόους του. Ἡ Ἰωάννα βρισκόταν τότε ἐντὶ τῆς μέσης τοῦ δρόμου τῆς ζωῆς, ὅπως ὁ Δάντης ὅταν συνάντησε ἐντὶ δάσος τὸ λιοντάρι, τὴ λεοπάρδαλη καὶ τὸν λύκο. Ἐκεῖνη, ὅμως, ἐνιωθε νὰ πλησιάζουν ἄλλα θηρία, ὄχι λιγότερο τρομακτικὰ γιὰ τὶς γυναῖκες ἀπὸ τοὺς λύκους καὶ τὰ λιοντάρια: οἱ λευκὲς τρίχες καὶ οἱ ρυτίδες. Ἡ μορφοῖα τῆς τραγουδοῦσε, θὰ ἔλεγε κανεῖς, τὸ κύκνειο ἄσμα τῆς. Μα καὶ ἀν εἶχε γευτεῖ τοσοῦτους ἀπαγορευμένους καρπούς, διατηροῦσε ἀκόμα λευκὰ καὶ ἀθικτὰ ὅλα τὰ δόντια τῆς, ἐνὸς ὁ πόθος τῆς, που τὸν εἶχε θυσιάσει γιὰ χάριν τῆς φιλοδοξίας γιὰ τόσα χρόνια, ἀρχίζε καὶ πάλιν νὰ ταράζει τὰ στήθη τῆς, που ἦταν κι αὐτὰ, ὅπως καὶ τὰ δόντια τῆς, σφριγηλά καὶ καλοδιατηρημένα.

Πολλάκις συναθροίζουσα εἰς πολυτελές συμπόσιον πάντας τοὺς εὐπροσώπους αὐλικούς της, περιήρχετο μετὰ τὸ γεῦμα τὰς τάξεις τῶν ρασοφόρων ἐκείνων Ἀδωνίδων, ὡς ἡ σεμνὴ Αἰκατερίνη τὰς τῶν σωματοφυλάκων της, διστάζουσα πρὸς ποῖον ἐξ αὐτῶν ἤθελε προσφέρει τὸ μῆλον καὶ πολὺ μᾶλλον τίνι τρόπῳ ἠδύνατο εὐσχήμως νὰ τὸ προσφέρει. Ἄλλοτε πάλιν κατανοοῦσα τὸ μέγεθος τοῦ προβλήματος ὠπισθοδρομεῖ μετὰ τρόμου, ὡς συνταγματικὸς βασιλεὺς ἔμπροσθεν αὐθαιρεσίας, ἣτις εἶναι τῶν συνταγματικῶν Ἐνδυμίωνων ὁ ἀπηγορευμένος καρπός. Ἡ Ἰωάννα ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἀσεβείας καὶ ἔτι ὀλιγότερον ἐφοβεῖτο τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ οὐρανοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον τιμωρεῖ στιγμιαίαν ἀδυναμίαν δι' αἰωνίου πυρός, βράζον εἰς τὴν αὐτὴν χύτραν τὸν προξενήσαντα λύπην ἢ ἡδονὴν τινὰ εἰς τὸν πλησίον του. Πολύπειρος δὲ οὖσα καὶ ἔξυπνος γυνὴ δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἔθεσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς τοσαῦτα ἀγαθὰ, ἵνα ἀπέχωμεν αὐτῶν, ὡς παρατίθενται εἰς τὰ ἀγγλικά συμπόσια αἱ σταφυλαί, ἵνα μὴ τρώγονται, ἀλλ' ἐφοβεῖτο τὸ σκάνδαλον, τὴν ἐγκυμοσύνην καὶ τὰς κακὰς γλώσσας, τοὺς τρεῖς τούτους «σωματοφύλακας» τῆς γυναικείας σωφροσύνης· ἂν δὲ οἱ ἄνδρες ἦσαν στεῖροι ὡς οἱ ἡμίονοι καὶ βουβοὶ ὡς οἱ ἰχθύες οὐχὶ νὰ στενάξωσιν, ἀλλ' οὐδὲ ν' ἀναπνεύσωσι, νομίζω, ἤθελον ἀφίνει αὐτοὺς αἱ ἀπόγονοί της Εὐας. Ἐπὶ δύο ὀλόκληρους μῆνας ἐπάλαισε κατὰ τοῦ Δαίμονος ἢ Ἰωάννα, σκορπίζουσα φύλλα ἄγνου ἐπὶ τῆς κλίνης της, ὡς αἱ Ἀθηναῖαι κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Δήμητρος, πίνουσα ἀφεψήματα νυμφαίας κατὰ τὴν συμβουλήν τοῦ Πλινίου, τρώγουσα θριδάκων κορυφὰς ὡς ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ νηστευτής, καὶ οὐδὲν παραλείπουσα τῶν μεσαιωνικῶν φαρμάκων, ἵνα καταπνίξῃ τοὺς νεανικὸς πόθους, οἵτινες ἀνεβλάστανον εἰς τὰ τεσσαρακονταετῆ της στήθη ὡς τὰ ἄνθη ἐπὶ τῶν ῥεπιτίων.

Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι πόθοι ὁμοιάζουσι τὴν ἄσβεστον, ἣτις ὅσω περισσότερον βρέχεται, τόσο μᾶλλον ἀνάπτει. Μετὰ πάσαν κατὰ τῆς σαρκὸς νίκην ἀντὶ νὰ ψάλλῃ ἐπινίκια ἐκλαίει ἡ Ἰωάννα ὡς ὁ Βροῦτος, ἀφοῦ ἐθυσίασε τὸν υἱὸν τοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος. «Μία ἀκόμη τοιαύτη νίκη καὶ ἐχάθη» ἐκραξεν ὁ Πύρρος, ἀριθμῶν τοὺς πεσόντας στρατιώτας του· ταυτὰ ἔλεγε καὶ ἡ Ἰωάννα, ἀποσπῶσα μετὰ ἄγρυπνον νύκτα τρεῖς

Συχνὰ μαζεύοντας σε πολυτελὴ συμπόσια ὅλους τοὺς σημαντικὸς αὐλικούς της, μετὰ το φαγητὸ περιδιάβαινε τὰς τάξεις ἐκείνων τῶν ρασοφόρων Ἀδωνίδων, ὅπως ἡ σεμνὴ Αἰκατερίνη τὰς τάξεις τῶν σωματοφυλάκων της, ἀμφιταλαντευόμενη σε ποῖον ἀπὸ αὐτοὺς νὰ προσφέρει τὸ μῆλο καὶ πολὺ περισσότερον με ποῖον τρόπο θὰ μπορούσε νὰ τὸ προσφέρει με ευπρέπεια. Ἄλλοτε πάλι, συνειδητοποιώντας τὸ μέγεθος τοῦ προβλήματος, ὀπισθοχωροῦσε με φόβῳ, ὅπως ἓνας συνταγματικὸς βασιλιάς μπροστὰ στὴν αὐθαιρεσία, ἡ ὁποία εἶναι ὁ ἀπαγορευμένος καρπός γιὰ τοὺς συνταγματικὸς Ἐνδυμίωνες⁴⁶⁰. Ἡ Ἰωάννα δὲν ἀσχολοῦταν πολὺ με τὸ μέγεθος τῆς ἀσεβείας καὶ ἀκόμα λιγότερον φοβόταν τὴν ἐτυμηγορία τοῦ οὐρανοῦ δικαστηρίου, τὸ ὁποῖο τιμωρεῖ μίαν στιγμιαία ἀδυναμία με αἰώνια φωτιά, βράζοντας στὴν ἴδια χύτρα αὐτὸν ποῦ προκάλεσε πόνον ἢ ἡδονή στον πλησίον του. Πολύπειρη ὁμως καὶ ἔξυπνη γυναίκα, δὲν μπορούσε νὰ πιστέψῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἔβαλε στὴ γῆ τόσα ἀγαθὰ, γιὰ νὰ τα στερούμαστε, ὅπως σερβίρονται στὰ ἀγγλικά συμπόσια τὰ σταφύλια, γιὰ νὰ μὴν τρώγονται. Ὡστόσο φοβόταν τὸ σκάνδαλο, τὴν ἐγκυμοσύνη καὶ τὰς κακὰς γλώσσες, αὐτοὺς τοὺς τρεῖς "σωματοφύλακες" τῆς γυναικείας σωφροσύνης. Ἀν οἱ ἄνδρες ἦσαν στεῖροι ὡς οἱ μουλάρια καὶ βουβοὶ ὡς οἱ ψάρια, τότε, νομίζω, ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῆς Εὐας δὲν θὰ τοὺς ἀφῆναν ὅχι νὰ στενάξουν, ἀλλὰ οὔτε καν νὰ ἀναπνεύσουν. Γιὰ δύο ὀλόκληρους μῆνες πάλεψε ἡ Ἰωάννα με τὸν Δαίμονα, σκορπίζοντας φύλλα ἀγγόχορτου στο κρεβάτι της, ὅπως οἱ Ἀθηναῖες στὶς γιορτὰς τῆς Δήμητρος, πίνοντας ἀφεψήματα νούφαρου κατὰ τὴ συμβουλή τοῦ Πλινίου, τρώγοντας κορυφὰς ἀπὸ μαρούλια ὅπως ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Νηστευτής, καὶ μὴ παραλείποντας κανένα ἀπὸ τὰ μεσαιωνικά φάρμακα, γιὰ νὰ καταπνίξῃ τοὺς νεανικὸς πόθους, ποῦ φύτρωναν στο στήθος της στὰ σαράντα της χρόνια ὅπως τὰ ἄνθη στὰ ερεπίτια.

Ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ πόθοι μοιάζουσι με τὸν ἀσβέστη, ποῦ ὅσο περισσότερον τὸν βρέχει κανεὶς, τόσο περισσότερον ἀνάβει. Μετὰ ἀπὸ κάθε νίκη κατὰ τῆς σαρκὸς, ἀντὶ νὰ ψάλλῃ ὕμνους νίκης, ἡ Ἰωάννα ἐκλαίει ὅπως ὁ Βροῦτος, ἀφοῦ θυσίασε τὸν γιο του γιὰ τὴν πατρίδα. «Μία ἀκόμα τέτοια νίκη καὶ χάθηκα», φώναξε ὁ Πύρρος, μετρώντας τοὺς πεσόντες στρατιώτες του. Τὰ ἴδια ἔλεγε καὶ ἡ Ἰωάννα, τραβώντας μετὰ ἀπὸ μίαν ἀύπνη νύκτα τρεῖς

⁴⁶⁰ Ὁ Ἐνδυμίων ἦταν ὁ δεῦτερος μυθικὸς βασιλιάς τῆς ἀρχαίας Ἡλίδας.

λευκανθείσας τρίχας της. Βεβαίαν ἤδη προβλέπουσα τὴν ἦτταν περιττόν ἐνόμισε νὰ προμηκύνῃ τὴν πάλην· τὸν δὲ νικητὴν αὐτῆς πρό πολλοῦ εἶχεν ἐκλέξει. Ὀλίγας στιγμᾶς πρὶν ἀποθάνῃ, εἶχε κληροδοτήσῃ εἰς αὐτὴν ὁ Ἅγιος Λέων τὸν μονογενῆ υἱὸν ἢ μᾶλλον ἀνεψιὸν του, (διότι ἀνεψιοὶ καλοῦνται ἐν Ρώμῃ τὰ τέκνα τῶν παπῶν, ὅταν μάλιστα οὗτοι τύχωσι καὶ ἄγιοι), εἰκοσαετῆ τότε νεανίαν, ξανθὸν ὡς σκύλον τῆς Λακωνικῆς καὶ ἀφωσιωμένον, ὡς ἐκεῖνοι, εἰς τὴν Ἰωάνναν, ἣτις εἶχε καταστήσῃ αὐτὸν μυστικὸν θαλαμηπόλον, μέγα καὶ ἐπιζήλον ἀξίωμα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ παπικὸς ἐκεῖνος βλαστὸς ἐκαλεῖτο Φλῶρος καὶ ἐκοιμάτο πάντοτε παρακείμενον τοῦ ἀποστολικοῦ κοιτῶνος δωμάτιον, ἔτοιμος ὢν νὰ τρέξῃ εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ παπικοῦ κωδωνίσκου.

Ἡ ἡμετέρα ἡρώϊς συνήθιζεν, ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι, νὰ ἐκτελῇ ὅσα ἀπεφάσιζεν ἄνευ ἀναβολῆς· ἀλλὰ τότε εὐρέθη κατὰ πρώτην φοράν εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, μάτην ζητοῦσα νὰ εὕρῃ πῶς ἠδύνατο, πάπας οὖσα, νὰ τείνῃ εἰς τοὺς ἀσπασμοὺς τοῦ ἀθῶου ἐκείνου νεανίσκου ἄλλο τί πλὴν τῶν σανδαλίων της. Πολλάκις ἐν ὥρᾳ μεσονυκτίου φεύγουσα γυμνόπους τὴν ἄυπνον κοίτην της εἰσέδυνεν ἀκροποδητεῖ εἰς τὸν θάλαμον, ὅπου ἐκοιμάτο ὁ ὑποψήφιος διάδοχος τοῦ Φρουμεντίου, καὶ σκιάζουσα διὰ τῶν δακτύλων τὸ φῶς τῆς λυχνίας, ὡς ἡ σελήνη τὰς ἀκτῖνας τῆς διὰ νεφελῶν, ὅτε ἐπεσκέπτετο τὸν Λάτμιον ποιμένα, ἔμενεν ὀλοκλήρους ὥρας θεωροῦσα τὸν ὑπνώττοντα νεανίαν. Ἐσπέραν δὲ τινὰ ἐτόλμησε καὶ νὰ ἐπιψαύσῃ διὰ τοῦ ἄκρου τῶν χειλέων τὸ μέτωπον τοῦ κοιμωμένου, φυγοῦσα μετὰ τρόμου, ἅμα εἶδε κινούμενα τὰ βλέφαρά του. Ὁ δὲ καλὸς Φλῶρος διηγήθη τὴν ἐπιούσαν εἰς τοὺς συντρόφους τοῦ πῶς νυκτερινὴ ὄπτασις εἰς κεντητὸν ὑποκάμισον περιτυλιγμένη ἐπεσκέφθη αὐτὸν καθ' ὕπνου. Ἀλλ' αἱ ὄπτασιαι, τὰ ὄνειρα καὶ τὰ φαντάσματα ἦσαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνήθη, ὡς σήμερον αἱ εἰς τὰς τραπέζας ἐμφωλεύουσαι ψυχαὶ τῶν ἡρώων ἢ καὶ τῶν «ζώων», ὥστε ἀντὶ νὰ ἐκπλήττωνται οἱ πλεῖστοι ἐχασμῶντο ἀκούοντες τὰς διηγήσεις τοῦ νέου θαλαμηπόλου. Ἀλλ' ἐκεῖνος, βέβαιος ὢν ὅτι τὸ φάντασμα του δὲν ἦτο ἐκ τῶν συνήθων, ἔτρεμε

λευκὲς τρίχες ἀπὸ τα μαλλιά της. Ἐχοντας προβλέψει ἤδη τὴν βέβαιη ἦττα, θεώρησε περιττό νὰ παρατείνει τὴν πάλην. Καὶ τὸν νικητὴ της τὸν εἶχε ἐπιλέξει ἀπὸ καιροῦ. Λίγο πρὶν πεθάνῃ, ὁ Ἅγιος Λέων της εἶχε κληροδοτήσῃ τὸν μονογενῆ γιο ἢ μᾶλλον ἀνεψιὸν του (γιατὶ στη Ρώμῃ τα παιδιά των παπῶν, τα λένε ἀνεψιούς ὅταν μάλιστα αὐτοὶ τύχει νὰ εἶναι καὶ ἄγιοι), ἕναν εἰκοσάχρονο τότε νεαρό, ξανθὸ σαν σκυλί της Λακωνίας καὶ ἀφωσιωμένο, ὅπως ἐκεῖνα, στὴν Ἰωάννα, ἡ ὁποία τὸν εἶχε κάνει μυστικὸ θαλαμηπόλο, ἕνα μεγάλο καὶ ζηλευτὸ ἀξίωμα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ. Ἐκεῖνος τὸ παπικὸ βλαστάρη λεγόταν Φλῶρος καὶ κοιμόταν πάντα σὲ ἕνα δωμάτιο δίπλα στο ἀποστολικὸ κοιτῶνα, ἔτοιμος νὰ τρέξῃ στο κάλεσμα τοῦ παπικοῦ κωδωνιου.

Ἡ ἡρώϊδα μας συνήθιζε, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι, νὰ ἐκτελεῖ ὅ,τι ἀποφάσιζε χωρὶς ἀναβολή. Ἀλλὰ τότε βρέθηκε γιὰ πρώτη φορά σὲ μεγάλη ἀμηχανία, ψάχνοντας μάταια πῶς μπορούσε, μίας καὶ ἦταν πάπας, νὰ τείνῃ πρὸς τὸν ἀσπασμὸ ἐκείνου τοῦ ἀθῶου νεανίσκου κάτι ἄλλο ἀπὸ τα σανδάλια της. Πολλὲς φορές, τα μεσάνυχτα, φεύγοντας ξυπόλητη ἀπὸ τὸ ἄυπνο κρεβάτι της, ἐμπαινε κρυφὰ στο θάλαμο ὅπου κοιμόταν ὁ υποψήφιος διάδοχος τοῦ Φρουμεντίου, καὶ σκιάζοντας με τα δάχτυλά της τὸ φῶς της λάμπας, ὅπως ἡ σελήνη τις ἀκτῖνες της μέσα ἀπὸ τα σύννεφα, ὅταν ἐπισκεπτόταν τὸν Λάτμιο βοσκό⁴⁶¹, ἔμενε ὀλοκλήρες ὥρες κοιτάζοντας τὸν κοιμισμένο νέο. Κάποιο βράδυ τόλμησε καὶ ἀγγίξε με τὴν ἄκρη τῶν χειλιῶν τὸ μέτωπο τοῦ κοιμισμένου, φεύγοντας με τρόμο, μόλις εἶδε τα βλέφαρά του νὰ κινούνται. Ὁ καλὸς Φλῶρος διηγήθηκε τὴν ἐπόμενη μέρα στους συντρόφους τοῦ πῶς μίαν νυκτερινὴ ὄπτασις, τυλιγμένη σὲ κεντητὸ πουκάμισο, τὸν ἐπισκέφτηκε στὸν ὕπνο του. Ἀλλὰ οἱ ὄπτασιες, τα ὄνειρα καὶ τα φαντάσματα ἦταν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ συνηθισμένα, ὅπως σήμερον οἱ ψυχὲς τῶν ἡρώων ἢ καὶ τῶν «ζώων» που φωλιάζουν στα τραπέζια, ὥστε ἀντὶ νὰ ἐκπλήσσονται, οἱ περισσότεροι, χασμουριόταν ἀκούγοντας τις διηγήσεις τοῦ νέου θαλαμηπόλου. Ἀλλὰ ἐκεῖνος, βέβαιος ὅτι τὸ φάντασμα του δὲν ἦταν ἀπὸ τα συνηθισμένα, ἔτρεμε τὴν ἐπόμενη μέρα στο κρεβάτι του, μὴ μπορῶντας νὰ κλείσει τα μάτια του.

⁴⁶¹ Σύμφωνα με μία μεταγενέστερη παραλλαγή του μύθου που μεταφέρεται ἀπὸ τὸν Ρωμαῖο ποιητὴ Οβίδιο καὶ ἀπὸ μεταγενέστερους ποιητὲς, ὁ Ενδυμίων ἦταν βοσκὸς ἀπὸ τὴν Καρία με ἀπαράμιλλη ομορφιά. Ἡ Σελήνη τὸν εἶδε σὲ μίαν σπηλιά τοῦ Λάτμου καὶ τὸν ἐρωτεύθηκε. Τὸν ἐπισκεπτόταν κάθε βράδυ τὴν ὥρα που κοιμόταν, ὁμως ἀνησυχώντας πῶς σαν θνητὸς θα γεράσει καὶ θα πεθάνῃ παρακάλεσε τὸν Δία νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ κοιμάται γιὰ πάντα τὸν ἀγέραστο ὕπνο ὥστε νὰ μὴν τὸν χάσει ποτέ.

τήν ἐπιούσαν ἐπί τῆς κλίνης του μή δυνάμενος νά κλείση τούς ὀφθαλμούς.

Τά πάντα εἶχον ἤδη σιωπήσει εἰς τό παπικόν οἶκημα πλὴν τῶν γλαυκῶν καί τῶν ὥρολογίων, ὅτε κρότος ἐλαφρός ὡς πτήσις νυκτίου πτηνοῦ ἤ βάδισμα νέας δεσποινίδος, σπενδούσης εἰς τήν πρώτην αὐτῆς συνέντευξιν καί φοβουμένης τήν παρθενική ἠχώ τῶν ὑποδημάτων της, ἠκούσθη εἰς τό πρόθυρον τοῦ θαλάμου. Ἡ θύρα ἠνοιχθη ἀθορύβως, ὡς ὑπό αὐλοῦ ὠθουμένη φυσήματος καί τό φάσμα διητυθύνθη πρὸς τήν κλίνην βαδίζον ἐπί τῆς ἄκρας τῶν γυμνῶν ποδῶν του. Ὁ Φλῶρος ἠσθάνθη τό ὑποκάμισόν του βρεχόμενον ὑπό ἰδρώτος ψυχροῦ, ὡς ὕδατος τῆς Στυγός, (τοῦ ἀρκαδικοῦ, ἐννοῶ, ποταμοῦ καί ὄχι τοῦ καταχθονίου, ὅστις ἦτο ζεστός), τό δέ σκότος ἐπηύξανε τόν τρόμον του· καθότι οὔτε αὐτόφωτον, ὡς τά ἄλλα φαντάσματα ἦτο τό φάσμα οὔτε ἔφερε λυχνίαν τήν νύκτα ἐκείνην, ἀλλά μόλις διεκρίνετο ὑπό τό σπινθήρισμα τῆς σβηνομένης θερμάστρας ὡς λευκόν τί καί ἀμφίβολον νέφος, βραδέως καί ἀπειλητικῶς πρὸς τήν κλίνην προχωροῦν. Τό νέφος, τό φάσμα, ὁ βρυκόλαξ, ἡ Ἰωάννα τέλος πάντων, ἐστάθη παρά τήν κλίνην καί, ἐνθαρρυνόμενη ὑπό τῆς ἀκίνησias τοῦ νεανίσκου, ἤρχισε διά τοῦ ἄκρου τῶν χειλέων νά λείχη τόν ἀπηγορευμένον καρπόν, ὃν δέν ἐτόλμα νά δαγκάσῃ. Ἡ θερμή ἐκείνη προσψαυσις διεσκέδασεν ἐν ἀκαρεῖ τό εἰς τὰς φλέβας τοῦ νεανίου κυκλοφοροῦν ρίγος· ἅμα δέ συνελθῶν ἐξέτεινεν ἀμφοτέρους τούς βραχίονας, ἵνα συλλάβῃ τό φάσμα, ὅπερ μόλις ἐπρόφθασε νά διαφύγῃ, ἀφίνον εἰς χεῖρας του τό ἥμισυ του ὑποκαμίσου καί πέντε της κεφαλῆς τοῦ τρίχας. Ἀλλ' ὁ καλός Φλῶρος δέν ἠδύνατο εἰς τοιαῦτα λάφυρα νά ἀρκεσθῇ· τό αἷμα αὐτοῦ ἔβραζεν ἤδη ὑπό τῆς συγκινήσεως καί περιεργείας, οἱ δέ πόδες ἐδίωκον τήν νυκτερινήν ὀπτασίαν, ἣτις ἔφευγεν ὠκύπους. Δίς καί τρίς περιέδραμον οὕτω τόν θάλαμον, μέχρις οὐ περιπλεχθέν τό φάσμα εἰς τὰς πτυχᾶς τοῦ σχισθέντος χιτῶνος ἢ σαβάνου τοῦ κατέπεσεν ἐπί τοῦ τάπητος ὑποκάτω ανοικτοῦ παραθύρου.

Ὁ Φλῶρος ἐξέτεινε τότε πάλιν τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἀντί νά ἀπαντήσῃ ὀστᾶ, σκώληκας, σαπρίαν ἢ ἄλλα τοιαῦτα κλασικά κοσμήματα τῶν βρυκολάκων, ἡ χεῖρ αὐτοῦ ἀνεπαύθη ἐπί θερμῆς καί λείας ἐπιδερμίδος, ἣτις ἐφαίνετο χρησιμεύουσα ὡς θήκη εἰς ζῶσαν καί πάλλουσαν καρδίαν· ἤδη δέ ἤπλωνε καί τήν ἄλλην χεῖρα, ἀλλά κατ' ἐκείνην τήν στιγμήν προβάσα ὀπισθεν

Τά πάντα εἶχαν ἤδη σιγήσει στο παπικό οἶκημα, ἐκτός ἀπό τις κουκουβάγιες καί τα ρολόγια, ὅταν ἕνας ἐλαφρὺς θόρυβος, σαν πτήση νυκτερινοῦ πουλιοῦ ἢ βάδισμα νέας δεσποινίδας που σπεύδει στο πρώτο της ραντεβού καί φοβάται τον παρθενικό ἠχο των υποδημάτων της, ἀκούστηκε στο κατώφλι του θαλάμου. Ἡ πόρτα ἀνοίξε ἀθορύβα, σαν να την ἐσπρωχνε ἕνα αὐλο αεράκι, καί το φάντασμα κατευθύνθηκε πρὸς το κρεβάτι, βαδίζοντας στις ἄκρες των γυμνῶν ποδιῶν του. Ὁ Φλῶρος ἐνίωσε το πουκάμισό του νά βρέχεται ἀπὸ κρῦο ἰδρώτα, σαν νερό της Στύγας (του Ἀρκαδικοῦ, ἐννοῶ, ποταμοῦ καί ὄχι του χθόνιου, που ἦταν ζεστός), καί το σκοτάδι μεγάλωνε τον τρόμο του· γιατί το φάντασμα δέν ἦταν αὐτόφωτο, ὅπως τα ἄλλα φαντάσματα, οὔτε κρατούσε φανάρι ἐκείνη τη νύχτα, ἀλλά μόλις διακρινόταν στο φῶς της σβησμένης θερμάστρας σαν ἕνα λευκὸ καί ἀμφίβολο νέφος, που προχωροῦσε ἀργά καί ἀπειλητικὰ πρὸς το κρεβάτι. Το νέφος, το φάντασμα, ὁ βρυκόλακας, ἡ Ἰωάννα τέλος πάντων, στάθηκε δίπλα στο κρεβάτι καί, ἐνθαρρυνόμενη ἀπὸ την ἀκίνησia του νεαροῦ, ἀρχισε με την ἄκρη των χειλιῶν της νά γλείφει τον ἀπαγορευμένο καρπὸ, που δέν τολμοῦσε νά δαγκῶσει. Αὐτὴ ἡ ζεστὴ επαφὴ διέλυσε ἀκαριαῖα το ρίγος που κυκλοφοροῦσε στις φλέβες του νεαροῦ. Μόλις συνήλθε, ἀπλώσε καί τα δύο χεῖρα του για νά πιάσει το φάντασμα, που μόλις πρόλαβε νά ξεφύγει, ἀφήνοντας στα χεῖρα του τα ο μισὸ του πουκάμισο καί πέντε τρίχες ἀπὸ το κεφάλι του. Ἀλλὰ ὁ καλὸς Φλῶρος δέν μποροῦσε νά ἀρκεστεῖ σε τέτοια λάφυρα· το αἷμα του ἔβραζε ἤδη ἀπὸ τη συγκίνηση καί την περιέργεια, καί τα πόδια του κυνηγοῦσαν την ὀπτασίαν της νύχτας, που ἔτρεχε γρήγορα. Δύο καί τρεῖς φορές γύρισαν ἔτσι γύρω ἀπὸ τὸ θάλαμο, μέχρι που το φάντασμα μπλέχτηκε στις πτυχῆς του σχισμένου χιτῶνα ἢ του σάβανου καί ἔπεσε στο χαλί κάτω ἀπὸ το ἀνοιχτὸ παράθυρο.

Ὁ Φλῶρος ἀπλώσε τότε ξανά τα χεῖρα του, ἀλλὰ ἀντί νά συναντήσῃ ὀστᾶ, σκουλήκια, σαπίλα ἢ ἄλλα τέτοια κλασικά στολίδια των βρυκολάκων, το χεῖρι του ἀκούμπησε σε ζεστὴ καί λεία ἐπιδερμίδα, που φαίνετο νά χρησιμεύει ὡς θήκη για μια ζωντανὴ καί πάλλουσα καρδιά· ἀπλώσε μάλιστα καί το ἄλλο χεῖρι, ἀλλὰ ἐκείνη τη στιγμή, βγαίνοντας πίσω ἀπὸ ἕνα σύννεφο, ἡ σελήνη ἐλαμψε, πανσέληνος πάνω

νέφους ή σελήνη έλαμψε πανσέληνος επί του προσώπου καί των γυμνων μαστων του άγιωτάτου πάπα Ιωάννου του όγδόου!

Ένταύθα, άναγνώστα, ήδυνάμην, άν ήθελον, νά δανεισθώ παρά του άββα Κάστη, του πανοσιωτάτου Πούλκη, του αιδεσιμωτάτου Ραβελαι ή άλλου σεμνοϋ ιερέως όλίγην αισχρολογίαν, ίνα δί' αυτής κοπρίσω όπωσοϋν τήν διήγησίμ μου, ήτις κινδυνεύει νά καταντήση άγονος ώς ή συκή του Ευαγγελίου· άλλ' ούτε θεολόγος, ούτε ιερεύς, ούτε καν διάκονος ών άκόμη, άμφιβάλλω άν έχω τό δικαίωμα νά ρυπάνω τάς χείρας μου καί τάς άκοάς σου. Είς τήν αυτήν άμηχανίαν εύρέθη καί ό ποιητής του Δόν Ζουάν, ότε μετά μακράν καταδίωξιν ή χείρ του ήρώος του άνεπαύθη τέλος πάντων επί του γυμνοϋ στήθους τής τρίτης ή τετάρτης ήρωίδος του, ώς ή κιβωτός επί του όρους Αραράτ. Μή γνωρίζων δέ τίνι τρόπω ήδύνατο νά παραστήση κοσμίως τά μετέπειτα, παρήτησεν ό Βύρων τό ποίημα καί τήν ποιήσιν καί γενόμενος μισάνθρωπος καί φιλέλλην υπό τής άπελπισίας, έτρεξε νά ταφή εις τούς βούρκους του Μεσολογγίου. Αλλ' έγώ γράφων άληθή ιστορίαν άναγκάζομαι έκων άκων νά όμολογήσω ότι μεταξύ της Ιωάννας καί του Φλώρου τοσοϋτον έπροχώρησαν τά πράγματα μετά τάς άναγκαίας έξηγήσεις, ώστε αί παρειαί τής Παναγίας, ήν έλησμόνησαν νά σκεπάσωσιν, έγιναν έρυθραί υπό τής αισχύνης, αί του Αγ. Πέτρου κίτριναί υπό τής όργής, ή εικών του Έσταυρωμένου κατέπεσε καί έθραύσθη, ό δέ προστάτης Άγγελος του πάπα Ιωάννου ή', όστις δέν είχεν άκόμη έννοήσει ότι ό κλειδοϋχος του Παραδείσου ήτο γυνή, άπέπτη εις ουρανόν σκιάζων τό πρόσωπον διά των πτερύγων.

Αν ήτο ήμέρα, ότε διεπράττετο τό άνοσιούργημα εκείνο, ήθελε συμβή άναμφιβόλως καί εκλειψις ήλίου, ώς ότε έσφάγη ό Καίσαρ, άπέθανεν ό Αϋγουστος καί έσταυρώθη ό Ιησούς· άλλ' επειδή ήτο νύξ βαθεία, μόνην τήν σελήνην ήδυνήθησαν νά παραστήσωσιν ήμίν οί φιλαλήθεις χρονογράφοι σκιαζομένην υπό αίμοβαφούς νεφέλης. Κατ' άλλους πάλιν τό θαϋμα άνεβλήθη μέχρι τής επιούσης πρωίας, καθ' ήν μάτην έπεριμενον οί κάτοικοι τής αιώνιου πόλεως τό άστρον τής ήμέρας· ώστε ή νύξ εκείνη ύπήρξε τριπλή, ώς ότε ό Ζεύς έφύτευσε τόν Ηρακλή· άλλ' άμφιβάλλω άν εύρεν αυτήν μακράν ή Ιωάννα, διότι κατά τόν Σολομώντα «Άδης καί πυρ καί έρωσ γυναικός ου μή είπωσιν άρκει». Τήν επιούσαν τής τριπλής εκείνης νυκτός,

στο πρόσωπο και τους γυμνούς μαστούς του άγιωτάτου Πάπα Ιωάννη του όγδόου!

Σε αυτό το σημείο, αναγνώστη, θα μπορούσα, αν ήθελα, να δανειστώ λίγο αισχρολόγιο από τον άββα Κάστη, τον πανιερώτατο Πούλκη, τον αιδεσιμώτατο Ραμπελαί ή κάποιον άλλο σεμνό ιερέα, για να ρίξω λίγη κοπριά στην αφήγησή μου, η οποία κινδυνεύει να γίνει άγονη σαν τη συκιά του Ευαγγελίου. Αλλά μιας και δεν είμαι θεολόγος, ούτε ιερέας, ούτε καν διάκονος ακόμα, άμφιβάλλω αν έχω τό δικαίωμα να λερώσω τα χέρια μου και τα αυτιά σου. Στην ίδια άμηχανία βρέθηκε και ο ποιητής του Δον Ζουάν, όταν μετά από μακρά καταδίωξη το χέρι του ήρώα του ξεκουράστηκε τελικά στο στήθος της τρίτης ή τέταρτης ηρωίδας του, όπως η κιβωτός του Νώε στο όρος Αραράτ. Μην ξέροντας πώς να περιγράψει ευπρεπώς τα επόμενα, ο Βύρων παράτησε το ποίημα και την ποιήση και, καθώς έγινε μισάνθρωπος και φιλέλληνας από την άπελπισία, έτρεξε να ταφεί στους βάλτους του Μεσολογγίου. Αλλά έγώ, γράφοντας άληθινή ιστορία, αναγκάζομαι θέλοντας και μη να όμολογήσω ότι μεταξύ της Ιωάννας και του Φλώρου τα πράγματα προχώρησαν τόσο πολύ μετά τις απαραίτητες έξηγήσεις, ώστε τα μάγουλα της Παναγίας, που ξέχασαν να τα σκεπάσουν, έγιναν κόκκινα από ντροπή, αυτά του Αγίου Πέτρου κίτρινα από θυμό, η εικόνα του Έσταυρωμένου έπεσε και έσπασε, και ο προστάτης άγγελος του Πάπα Ιωάννη του όγδόου, που δεν είχε καταλάβει ακόμα ότι ο κλειδοκράτορας του Παραδείσου ήταν γυναίκα, πέταξε στον ουρανό σκεπάζοντας το πρόσωπό του με τα φτερά του.

Αν ήταν μέρα, που διαπραττόταν εκείνο το άνοσιούργημα, θα συνέβαινε αναμφίβολα και εκλειψη ήλίου, όπως όταν έσφαξαν τον Καίσαρα, όταν πέθανε ο Αϋγουστος και σταυρώθηκε ο Ιησούς. Αλλά επειδή ήταν βαθιά νύχτα, μόνο το φεγγάρι μπόρεσαν να μας δείξουν οι φιλαλήθεις χρονογράφοι, να σκεπάζεται από μια αιματοβαμμένη νεφέλη. Κατά άλλους πάλι, το θαύμα αναβλήθηκε μέχρι το επόμενο πρωί, οπότε μάταια περιμεναν οι κάτοικοι της αιώνιας πόλης το άστρο της ήμέρας. Έτσι, η νύχτα εκείνη έγινε τριπλή, όπως όταν ο Ζευς φύτευε τον Ηρακλή. Οσοσο άμφιβάλλω αν η Ιωάννα την βρήκε μεγάλη, διότι κατά τον Σολομώντα "Ο Άδης κη φωτιά κι ο έρωτας της γυναίκας δεν θα πουν ποτέ «σώνειν»". Την επομένη εκείνης της τριπλής νύχτας, όταν ο Πάπας

ὄτε ὁ πάπας Ἰωάννης ἐπαρουσιάσθη εἰς τοὺς αὐλικούς του, τὸ πρόσωπον τῆς αὐτοῦ ἀγιότητος ἠκτινοβόλει, τὰ χεῖλη καὶ αἱ χεῖρες ἐμοίραζον ἀφειδῶς εὐχὰς, συντάξεις καὶ εὐλογίας, καὶ ὅλη ἡ παπικὴ ἐκείνη χαρὰ ἀντανακλάτο ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν αὐλικῶν, οἵτινες ἀνήγειρον φαιδρῶς τὴν κεφαλὴν ὡς στάχεις ποτισθέντες μετὰ μακρὰν ἀνομβρίαν.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς χριστιανοσύνης διένειμε τὴν ἡμέραν ἐκείνην τέσσαρας ἐπισκοπᾶς, ἐχειροτόνησεν ἱερεῖς δεκαεξὶ διακόνους, προσέθεσε δύο ἀγίους εἰς τὸ συναξάριον, ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τῆς ἀγχόνης πέντε κακούργους καὶ ἀπὸ τῆς πυρᾶς εἴκοσιν αἰρετικούς, λυπούμενος ὅτι δὲν εἶχεν ἑκατόν, ὡς ὁ Βριάρεως, χεῖρας ἵνα περισσοτέρας χάριτας μοιράσῃ. Μετὰ ταῦτα μετέβη ἡ Ἰωάννα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἶτα ὑπεδέχθη τοὺς πρέσβεις τοῦ πρίγκηπος Ἀνσιγίζου, ζητοῦντος βοήθειαν κατὰ τῶν Σαρακηνῶν. Ἀλλ' ἐνῶ ταῦτα πάντα ἔπραττε μηχανικῶς, ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῆς πανταχοῦ ἀνεζητεῖ τὸν Φλῶρον, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπτερῦγιζε περὶ τὴν κλίνην τῆς ὡς μέλισσα περὶ ἄνθος, πολλάκις δέ εἰς τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐψιθύρισεν ὡς ὁ Προφητάναξ: «Τίς δώσει μοὶ πτέρυγας ὥσει περισσεῶς καὶ πετασθήσομαι καὶ καταπαύσω!».

Δύο ὀλοκλήρους μῆνας ἐξακολούθησεν ἡ Ἰωάννα πλέουσα ὡς κύκνος εἰς τὰ νάματα ἀνεξαντλήτων ἡδονῶν καὶ ὑπὸ τοῦ νέου ἐραστοῦ τῆς λατρευομένη, εἰ καὶ εἶχεν ἤδη ὑπερβῆ τὸν μεσαῖον ἐκείνον σταθμὸν τοῦ βίου, μετὰ τὸν ὁποῖον στρέφομεν μετὰ πόθου τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἀλλ' ὁ Φλῶρος εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν εὐδαιμόνα ἐκείνην ἡλικίαν, καθ' ἣν καὶ αἱ ἄκανθαι φαίνονται ἡμῖν εὐώδεις καὶ ὄλαι αἱ γυναικαὶ ὠραῖαι, καθ' ἣν ἐκθέτομεν εἰς δημοπρασίαν τὴν καρδίαν καὶ τὰ χεῖλη μας, ριπτόμενοι ἀφόβως εἰς πάσαν ἀνοιγομένην ἡμῖν ἀγκάλην, ὡς ὁ Δανιὴλ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, ζητοῦντες ὕδωρ, ἵνα σβέσωμεν τὴν δίψαν μας, καὶ ἀδιαφοροῦντες, ὡς οἱ Ἀραβες, ἂν διαυγές εἶναι ἢ ἀμμῶδες καὶ θολωμένον. Ἄλλως δέ καίτοι τεσσαρακοντούτις οὐδόλως εὐκαταφρόνητος ἦτο ἡ ἡμετέρα ἡρώϊνη, ἔχουσα ἀκόμη λευκότερους τῶν τριχῶν τοὺς ὀδόντας καὶ ἀναπληροῦσα τὸν χνοῦν καὶ τὸ ἄρωμα τῆς νεότητος διὰ τῆς ἡδυπαθοῦς ἐκείνης στρογγυλότητος καὶ ἡγεμονικῆς εὐσαρκίας, ἣτις τοσοῦτον θέλγει τοὺς ἀγενεῖους νεανίσκους, ἀγαπῶντας νὰ ἐμπιστεύονται εἰς χεῖρας

Ἰωάννης ἐφανίστηκε στους αὐλικούς του, τὸ πρόσωπο τῆς Ἀγιότητάς του ἔλαμπε, τὰ χεῖλη καὶ τὰ χεῖρα μοίραζαν ἀφειδῶς εὐχές, συντάξεις καὶ εὐλογίες, καὶ ὅλη ἡ παπικὴ ἐκείνη χαρὰ ἀντανακλούνταν στα πρόσωπα τῶν αὐλικῶν, οἱ ὁποῖοι ὑψῶναν χαρούμενα τὸ κεφάλι σαν στάχυα ποτισμένα μετὰ ἀπὸ μακρὰ ἀνομβρία.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Χριστιανοσύνης μοίρασε ἐκείνη τὴν ἡμέρα τέσσερις ἐπισκοπές, χειροτόνησε δεκαεξὶ διακόνους σε ἱερεῖς, πρόσθεσε δύο ἀγίους στο συναξάρι, ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν ἀγχόνη πέντε κακούργους καὶ ἀπὸ τὴν πυρὰ εἴκοσι αἰρετικούς, καὶ λυπόνταν που δὲν εἶχε ἑκατό χεῖρα, σαν τὸν Βριάρεω, γιὰ νὰ μοιράσει περισσοτέρες χάρες. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἡ Ἰωάννα πῆγε στὴν ἐκκλησία καὶ κατόπιν δέχτηκε τοὺς πρεσβευτὲς τοῦ πρίγκηπα Ἀνσιγίζου, που ζητοῦσαν βοήθεια κατὰ τῶν Σαρακηνῶν. Ἀλλὰ ἐνῶ ἔκανε ὅλα αὐτὰ μηχανικά, τὸ μάτι τῆς παντοῦ ἔψαχνε τὸν Φλῶρο, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πετοῦσε γύρω ἀπὸ τὸ κρεβάτι τῆς σαν μέλισσα γύρω ἀπὸ ἄνθος, καὶ πολλές φορές μέσα στὴν ἡμέρα ἐκείνη ψιθύριζε ὅπως ὁ Προφήτης Ἡλίας: "Ποιος νὰ μου δώσει περισσεύου φτερούγες, νὰ πετάξω μακριὰ καὶ νὰ ἠσυχάσω!".

Δύο ὀλοκλήρους μῆνες ἡ Ἰωάννα συνέχιζε νὰ πλέει σαν κύκνος στὶς πηγές ἀτελείωτων ἡδονῶν, λατρευομένη ἀπὸ τὸν νέο τῆς ἐραστή, ἀν καὶ εἶχε ἤδη ὑπερβῆ ἐκεῖνο τὸ μεσαῖο σταθμὸ τῆς ζωῆς, μετὰ τὸν ὁποῖο στρέφουμε με πόθο τὸ βλέμμα πρὸς τὰ πίσω. Ἀλλὰ ὁ Φλῶρος βρισκόταν ἀκόμα σε ἐκείνη τὴν εὐδαιμόνα ἡλικία, κατὰ τὴν ὁποία ἀκόμα καὶ τ' ἀγκάθια μας φαίνονται εὐωδιαστά καὶ ὅλες οἱ γυναῖκες ὄμορφες, κατὰ τὴν ὁποία ἐκθέτομε σε δημοπρασία τὴν καρδιά καὶ τὰ χεῖλη μας, πέφτοντας ἀφοβὰ σε κάθε ἀγκαλιά που μας ἀνοίγεται, ὅπως ὁ Δανιὴλ στὸ λάκκο τῶν λιονταριῶν, ψάχνοντας νερό γιὰ νὰ σβήσουμε τὴ δίψα μας, καὶ ἀδιαφορώντας, ὅπως οἱ Ἀραβες, ἀν εἶναι διαυγές ἢ ἀμμῶδες καὶ θολωμένο. Ἄλλωστε, ἀν καὶ σαραντάρα, ἡ ἡρωίδα μας δὲν ἦταν καθόλου εὐκαταφρόνητη, ἔχοντας ἀκόμα λευκότερα δόντια ἀπὸ μαλλιά, καὶ ἀναπληρώνοντας τὸ χνοῦδι καὶ τὸ ἄρωμα τῆς νεότητος με ἐκείνη τὴ γλυκιά στρογγυλάδα καὶ τὴν ἐπιβλητικότητα τῶν γυναικείων καμπυλῶν, που τόσο γοητεύει τοὺς ἀμούστακους νεαροὺς, στους ὁποῖους ἀρέσει νὰ ἐμπιστεύονται σε στιβαρά καὶ ἐμπειρα χεῖρα, τὰ ἡνία τῆς καρδιάς τους. Πολλοὶ κριτικοὶ (δὲν ξέρω ἀν ὀρθόδοξοι ἢ αἰρετικοὶ)

στιβαρᾶς καὶ ἐμπείρους τῆς καρδίας τῶν τὰς ἡνίας. Πολλοὶ κριτικοὶ (ἀγνοῶ ἂν ὀρθόδοξοι ἢ αἰρετικοί) προτιμῶσι τὴν Ὀδύσειαν τῆς Ἰλιάδος· ὑπάρχουσι δὲ καὶ ζωγράφοι προτιμώντες τὰ εἰρήπια τῶν νεοκτίστων οἰκοδομῶν καὶ γαστρονόμοι τὰς σαπρᾶς πέρδικας ἀγαπῶντες· οὕτω καὶ πολλοὶ ὀπαδοὶ τοῦ Σολομώντος ἰσχυρίζονται, ὅτι μόνον αἱ ὠριμοὶ δέσπιναι γνωρίζουσι νὰ ἀρτύωσιν ἐμπείρως τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν, στρώνουσαι δὲ ἀνθέων τὴν πρὸς αὐτὸν ἄγουσαν ὁδόν, ὡς οἱ Ἰησοῦται τὴν τοῦ Παραδείσου.

Ὁ Πετράρχης, ἀφοῦ ἐγήρασεν, ὠνειροπόλει ἰδανικὴν τινὰ γυναῖκα συνεννοῦσαν τὴν τέχνην ταύτην μετ' ἀνθηρᾶς νεότητος, καὶ μάτην περιέτρεχε κήπους καὶ δάση ἵνα ἀνεύρη τὴν χίμαιραν ταύτην, ἣν ὠνόμαζεν εὐχρυμον καρπὸν ἐπὶ ἀνθοῦντος δενδρουλλίου· ἀλλ' ὁ Φλῶρος δὲν εἶχεν ἀκόμη καταστήσει νὰ ὄνειρευῆται λευκοὺς κοσύφους, τὴν δὲ Ἰωάνναν του, καίτοι τεσσαρακοντούτιδα, οὐδὲ ἀντὶ δύο εἰκοσαετῶν παρθένων ἤθελεν ἀνταλλάξει. Ἐν τούτοις τὸ θέρος εἶχε παρέλθει πρὸ πολλοῦ καὶ ὁ ἀγιώτατος Πατὴρ δὲν ἔσπευδε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν καθέδραν του. Τὰ τελευταῖα του ἔτους φύλλα ἐσωρεύοντο παρὰ τὰς ρίζας τῶν δένδρων, ἢ θάλασσα ἐμυκάτο ἀντὶ νὰ ψιθυρίζῃ, οἱ λύκοι κατέβαινον ἐκ τῶν ὀρέων, ἀλλ' οἱ δύο ἐρασταὶ διέμενον φαιδροὶ καὶ φιλοπαίγμονες, ὡς τὴν ἀνοιξὶν αἱ τρυγόνες. Πολλοὶ φιλόσοφοι ἐπροσπάθησαν νὰ εὐρωσιν κατὰ τί διαφέρει ὁ ἄνθρωπος τοῦ κτήνους· καὶ οἱ μὲν Ἑβραῖοι ἰσχυρίσθησαν ὅτι διαφορὰ καμμία δὲν ὑπάρχει, οἱ δὲ χριστιανοὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀθάνατον ψυχὴν, οἱ φιλόσοφοι ὅτι εἶναι λογικὸς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι παρνίζεταί συχνότερον τῶν ἄλλων ζῶων. Ἀλλὰ κάλλιον τούτων ἐπέτυχε, νομίζω, ὁ Σωκράτης, παρατηρήσας ὅτι κατὰ τοῦτο ὑπερέχομεν τὰ ζῶα, ὅτι ὅσα τὴν ἀνοιξὶν μόνον πράττουσιν ἐκεῖνα, ταῦτα ὁ ἄνθρωπος δύναται καθ' ὅλον τὸ ἔτος νὰ πράξῃ. Ὁ Ζεὺς, ἵνα δικαιολογήσῃ τὰς ὑπερόγκους συζυγικὰς ἀπαιτήσεις του, ρίπτων τὸ σφάλμα εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀνοιξέως, διέττατε τὴν γῆν νὰ βλαστάνῃ ἀνθη, ὁσάκις ἐπεθύμει μετὰ τῆς Ἡρας νὰ «ὀμιλήσῃ», (καθ' ἣν ἔννοιαν δίδει εἰς τὸ ρῆμα τοῦτο ὁ κύρ. Φίλιππος Ἰωάννου)· ἢ δὲ Ἰωάννα, μὴ δυναμένη τὸ αὐτὸ θαῦμα νὰ κατορθώσῃ, ἀνεπλήρως διὰ ξύλων καὶ λαμπάδων τὰς ἀκτίνας τοῦ ἑαρινοῦ ἡλίου, τὴν ὁσμὴν τῶν ἀνθέων δὲ ἀλόης καὶ κινναμώμου καὶ τὸ κελάδημα τῶν

προτιμῶν τὴν Ὀδύσειαν ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα. Ὑπάρχουν ἐπίσης ζωγράφοι που προτιμῶν τα εἰρήπια τῶν νεοκτιστῶν κτιρίων καὶ γαστρονόμοι που ἀγαποῦν τις σιτεμένες πέρδικες. Ἔτσι καὶ πολλοὶ ὀπαδοὶ τοῦ Σολομώντος ἰσχυρίζονται ὅτι μόνον οἱ ὠριμὲς κυρίες ξέρουν νὰ ἀρτύωσιν με ἐμπειρία τὸν ἀπαγορευμένον καρπὸν, στρώνοντας με λουλούδια τὸ δρόμον πρὸς αὐτόν, ὅπως οἱ Ἰησοῦτες πρὸς τὸν Παράδεισον.

Ὁ Πετράρχης, ἀφοῦ γέρασε, ὄνειρευόταν μιὰ ἰδανικὴν γυναῖκα που θα συνδύαζε αὐτὴν τὴν τέχνην με τὴν λουλουδάτην νεότητα, καὶ μάταια περιφερόταν σε κήπους καὶ δάση γιὰ νὰ βρῇ αὐτὴν τὴν χίμαιραν, που τὴν ὀνόμαζε χυμώδη καρπὸν σε ἀνθισμένον δενδράκι. Ἀλλὰ ὁ Φλῶρος δὲν εἶχε φτάσει ἀκόμα στο σημεῖον νὰ ὄνειρευῆται λευκά κοσύφια, καὶ τὴν Ἰωάνναν του, ἀν καὶ σαραντάρια, δὲν θα τὴν ἀντάλλαζε οὔτε με δύο εἰκοσάχρονες παρθένας. Ἐν τῷ μεταξύ, τὸ καλοκαίρι εἶχε περάσει ἐδῶ καὶ καιρὸν καὶ ὁ ἀγιώτατος Πατέρας δὲν ἔσπευδε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἑδρὰν του. Τα τελευταῖα φύλλα τοῦ ἔτους σωριάζονταν σὲ ρίζες τῶν δέντρων, ἡ θάλασσα βρυχιόταν ἀντὶ νὰ ψιθυρίζῃ, οἱ λύκοι κατέβαιναν ἀπὸ τὰ βουνά, ἀλλὰ οἱ δύο ἐραστὲς παρέμεναν χαρούμενοι καὶ παιχιδιάρηδες, ὡς τὰ τρυγόνια τὴν ἀνοιξὴν. Πολλοὶ φιλόσοφοι ἐπροσπάθησαν νὰ βρῶν σε τί διαφέρει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ κτήνος. Καὶ οἱ μὲν Ἑβραῖοι ἰσχυρίστηκαν ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμία διαφορὰ, οἱ δὲ χριστιανοὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀθάνατην ψυχὴν, οἱ φιλόσοφοι ὅτι εἶναι λογικὸς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι φτερνίζεται συχνότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα. Ὅμως καλύτερα ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τὸ πέτυχε, νομίζω, ὁ Σωκράτης που παρατήρησε ὅτι σε ἓνα μόνον ὑπερέχομε ἀπὸ τὰ ζῶα ὅτι δηλαδὴ ὅσα ἐκεῖνα τα κάνουν μόνον τὴν ἀνοιξὴν ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ τα κάνει καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους. Ὁ Δίας, γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τις ὑπερβολικὰς συζυγικὰς ἀπαιτήσεις, ρίχνοντας τὸ φταίξιμον εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀνοιξέως, διέταξε τὴν γῆν νὰ βλαστήσῃ λουλούδια, ὡς φορὸς ἤθελε νὰ "μιλήσῃ" με τὴν Ἡρὰ (με τὴν ἔννοιαν που δίνει στο ρῆμα αὐτὸ ὁ κύριος Φίλιππος Ἰωάννου). Πάντως ἡ Ἰωάννα, μὴ μπορῶντας νὰ κατορθώσῃ τὸ ἴδιον θαῦμα, ἀντικαθιστοῦσε τις ἀκτίνες τοῦ ἀνοιξιᾶτικου ἡλίου με ξύλα καὶ λαμπάδες, τὴν ὁσμὴν τῶν λουλουδιῶν με ἀλόη καὶ κανέλα καὶ τὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν με αὐλοὺς καὶ τραγοῦδια. Τα συμπόσια, τὰ ζάρια, οἱ πίθηκοι, οἱ μίμοι, οἱ γελοιοποιοὶ καὶ οἱ ἄλλες μεσαιωνικὰς διασκεδάσεις

πτηνῶν δι' αὐλῶν καὶ ἀσμάτων. Τὰ συμπόσια, οἱ κύβοι, οἱ πίθηκες, οἱ μίμοι, οἱ γελωτοποιοὶ καὶ αἱ ἄλλαι τοῦ μεσαιῶνος διασκεδάσεις διεδέχοντο ἀλλήλας ἀκαταπαύστως ἐν τῶν παπικῶ ἀνακτόρῳ, κατὰ δέ τούς χρονογράφους πολλάκις ἀντήχουν ἐκεῖ ἄσματα βακχικά καὶ χορευτῶν ποδοκρουσία. Οὐδέποτε πλέον παρευρίσκετο εἰς τούς ὄρθρους ὁ ποντίφηξ ἀκολουθῶν τὸ τοῦ Σολομῶντος: «Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστὶν τὸ ὀρθρίζειν» τὰς δὲ εὐχὰς, τὰς λειτουργίας καὶ ἀκολουθίας συνέθετεν ὁ ἴδιος κατὰ τὸ ρητόν του Εὐαγγελίου, τὸ ἀπαγορεῦον εἰς τούς χριστιανούς τὴν μωρολογίαν· πολλάκις δὲ ἀφοῦ μετὰ τρισμακαρίαν νύκτα ἀπεσπάτο ἀπὸ τοῦ φίλου της τὰς ἀγκάλας συνέβη αὐτῇ, καθὼς ἐνόθευσε τὸ Πιστεύω οὕτω καὶ τὸ Πάτερ ἡμῶν νὰ τροποποιῇ ἀντὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου, τὸν Φλῶρον αὐτῆς τὸν ἐπιούσιον ζητοῦσα παρὰ τοῦ Οὐρανίου Πατρός.

Βασιλεύς τις τῆς Περσίας, ὁ Κύρος, ὁ Καμβύσης, ὁ Ξέρξης ἢ ὁ Χοσρόης, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς ποῖος ἐξ αὐτῶν, ὑπέσχετο πολυτάλαντον ἀμοιβὴν εἰς ἐκεῖνον ὅστις ἤθελεν ἐφεύρει αὐτῶν νέο τί εἶδος ἡδονῆς· τὸ κατ' ἐμὲ ἤθελον προθύμως ἀρκεσθῆ εἰς τὰς ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Ἀδάμ ὑπαρχούσας, ἀλλὰ τὸ κακόν εἶναι ὅτι οὐδὲ ἐκεῖνοι εἶναι διαρκεῖς. Τὸ γλυκύ ποτήριον ἢ ἐκφεύγει τῆς χειρός, πρὶν προφθάσωμεν νὰ σβύσωμεν τὴν δίψαν μας ἢ τὸ ἐν αὐτῷ θεῖον νέκταρ μεταβάλλεται εἰς ὄξος, καὶ τότε ἡμεῖς αὐτοὶ ἀποστρέφομεν μετ' ἀηδίας τὰ χεῖλη. Ἡ δὲ ἡμετέρα ἡρώϊς, ἐνῶ ἔπλεε πλησίστιος εἰς τὸ πέλαγος τῆς ἡδονῆς, προσέκοψεν αἰφνης κατὰ φοβεροῦ τινός ὑφάλου, ὃν πρὸ πολλοῦ εἶχε παύσει νὰ φοβῆται. Ἡ δεκαετής μετὰ τοῦ Φρουμεντίου καὶ τῶν ἀντεραστῶν αὐτοῦ συμβίωσις εἶχε πείσει σχεδόν αὐτήν, ὅτι ἡδύνατο νὰ φάγη ὅσα ἤθελεν ἀπηγορευμένα μῆλα χωρὶς φόβον νὰ ἐξογκωθῆ ἢ κοιλία της· πρὸ πολλοῦ δὲ μὴ ἀνοιξασα τὰς Γραφᾶς εἶχε λησμονήσει ὅτι ὄλαι σχεδόν αἱ βιβλικαὶ ἡρωίδες, ἡ Σάρα, ἡ Ρεβέκκα, ἡ Ραχήλ καὶ αἱ ἄλλαι, ἦσαν στείραι μέχρι γήρατος καὶ ἔπειτα ἐγέννησαν πατριάρχας καὶ προφήτας. Πολύ λοιπόν ἠπόρησεν, ὅτε τὰ εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον τοῦ Ἀριστοτέλους περιγραφόμενα συμπτώματα εἰδοποιούσαν αὐτήν, ὡς ὁ ἄγγελος τὴν μητέρα τοῦ Σαμψῶν, ὅτι ὁ Ὑψιστος ἠλόγησε τέλος πάντων τὰ σπλάγχνα της. Ἀλλ' ἡ μὲν Ἑβραία ἐσκίρτησεν ἐκ τῆς χαρᾶς εἰς τὸ πρῶτον σκίρτημα τοῦ τέκνου της, ἡ δὲ Ἰωάννα ἀφήκεν ὑπὸ τῆς ταραχῆς νὰ καταπέση τὸ ποτήριον, τὸ ὅποιον ἔφερεν εἰς τὰ χεῖλη της, καὶ ἐνῶ οἱ συνδεδειμένοι ἐπευφήμουν

διαδέχονταν ἡ μία τὴν ἄλλη ἀσταμάτητα στο παπικό ἀνάκτορο, καὶ σύμφωνα με τοὺς χρονογράφους, συχνὰ ἀντηχοῦσαν ἐκεῖ βακχικά τραγούδια καὶ ποδοκρουσίες χορευτῶν. Ποτέ πλέον δὲν παρευρίσκετο στον ὄρθρο ὁ ποντίφικας, ἀκολουθῶντας τὸ ρητό του Σολομῶντα: "Εἶναι μάταιο νὰ σηκώνεστε νωρίς". Τὶς εὐχές, τὶς λειτουργίες καὶ τὶς ἀκολουθίες τὶς συνέθετε ὁ ἴδιος, σύμφωνα με τὸ ρητό του Εὐαγγελίου που ἀπαγορεύει στους χριστιανούς τὶς πολυλογίες. Καὶ πολλές φορές, ἀφοῦ μετὰ ἀπὸ μὴ τρισμακάριστη νύκτα ἀποχωριζόταν ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά του φίλου της, συνέβη νὰ τροποποιῆσει καὶ τὸ Πάτερ ἡμῶν, ὅπως τροποποίησε τὸ Πιστεύω, καὶ ἀντὶ γιὰ τὸν ἐπιούσιο ἄρτο, νὰ ζητᾶ ἀπὸ τὸν Οὐράνιο Πατέρα τὸν Φλῶρο αὐτῆς τὸν ἐπιούσιο.

Ἐνας βασιλιάς τῆς Περσίας, ὁ Κύρος, ὁ Καμβύσης, ὁ Ξέρξης ἢ ὁ Χοσρόης, δὲν θυμάμαι ἀκριβῶς ποῖος ἀπὸ αὐτούς, ὑπόσχονταν πολυτάλαντη ἀμοιβή σε ἐκεῖνον που θα τοὺς ἐπινοοῦσε ἕνα νέο εἶδος ἡδονῆς. Εγώ, ἀπὸ τὴν πλευρὰ μου, θα προτιμοῦσαν πρόθυμα νὰ ἀρκεστώ σε αὐτές που ὑπάρχουν ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ Ἀδάμ, ἀλλὰ τὸ κακόν εἶναι ὅτι οὔτε ἐκεῖνες διαρκοῦν γιὰ πάντα. Τὸ γλυκὸ ποτήρι εἴτε ξεφεύγει ἀπὸ τὸ χέρι μας πρὶν προλάβουμε νὰ σβήσουμε τὴ δίψα μας εἴτε τὸ θεῖκὸ νέκταρ που περιέχει μετατρέπεται σε ξίδι, καὶ τότε εμεῖς οἱ ἴδιοι ἀποστρέφουμε με ἀηδία τὰ χεῖλη. Ἡ ἡρωίδα μας, ἐνῶ ἔπλεε με ορθάνοιχτα πανιά στο πέλαγος τῆς ἡδονῆς, προσέκρουσε ξαφνικά σε ἕναν τρομερὸ ὑφαλο, τὸν ὁποῖο ἐδῶ καὶ καιρὸ εἶχε πάψει νὰ φοβάται. Ἡ δεκαετής συμβίωσις με τὸν Φρουμέντιο καὶ τοὺς ἀντεραστές του τὴν εἶχε πείσει σχεδόν ὅτι μποροῦσε νὰ φάει ὅσα ἀπαγορευμένα μῆλα ἤθελε χωρὶς φόβο νὰ φουσκῶσει ἡ κοιλία της. Καὶ καθὼς δὲν εἶχε ἀνοιξοί τῆς Γραφῆς ἐδῶ καὶ καιρὸ, εἶχε ξεχάσει ὅτι σχεδόν ὅλες οἱ βιβλικὲς ἡρωίδες, ἡ Σάρα, ἡ Ρεβέκκα, ἡ Ραχήλ καὶ οἱ ἄλλες, ἦταν στείρες μέχρι τὰ γηρατεῖα καὶ μετὰ γέννησαν πατριάρχες καὶ προφῆτες. Πολύ λοιπόν ξαφνιάστηκε, ὅταν τὰ συμπτώματα που περιγράφονται στο τέταρτο βιβλίον τοῦ Ἀριστοτέλους τὴν εἰδοποίησαν, ὅπως ὁ ἄγγελος τὴν μητέρα τοῦ Σαμψῶν, ὅτι ὁ Ὑψιστος εὐλόγησε ἐπιτέλους τὰ σπλάγχνα της. Ἀλλὰ ἡ Ἑβραία χοροπηδοῦσε ἀπὸ τὴν χαρὰ στο πρῶτο σκίρτημα τοῦ παιδιοῦ της, ἐνῶ ἡ Ἰωάννα ἀφήκε ἀπὸ τὴν ταραχὴ νὰ τὴν πέσει τὸ ποτήρι που ἔφερε στα χεῖλη της, καὶ ἐνῶ οἱ συνδαιτυμόνες ἐπευφημοῦσαν ἐξηγώντας ὡς καλὸ

ἐξηγοῦντες ὡς καλόν οἰωνόν τόν χυθέντα οἶνον, ἔτρεξεν ἐκείνη εἰς τόν θάλαμόν της, ὅπου κλεισθεῖσα ἤρξατο νά κλαίῃ τήν συμφοράν της.

Πάντες οἱ ὀφθαλμοί ἦσαν πρό πολλοῦ κεκλεισμένοι ἐν τῷ παπικῷ ἀνακτόρῳ, ἡ δέ Ἰωάννα ἠγγρύπνει ἀκόμη στηρίζουσα ἐπί τῶν χειρῶν τήν κεφαλήν, ὡς ὁ Ἄγ. Πέτρος ἀφοῦ ἠρνήθη τόν Χριστόν, καί μάτην ἀναζητοῦσα πῶς ἠδύνατο ν' ἀποφύγῃ τόν ἀπειλοῦντα αὐτήν κίνδυνον. Ὅτε μὲν ἐσκέπτετο, ἐγκαταλείπουσα τήν Ρώμην καί τὰς κλείδας τοῦ Παραδείσου νά φύγῃ μετά τοῦ Φλώρου εἰς ἀγνωστον τινά τῆς γῆς γωνίαν, ὅτε δέ δὲ ἐξορκισμῶν ἢ καί δὲ ἰατρικῶν νά ἐκδιώξῃ τόν εἰς τήν κοιλιάν τῆς συστηθέντα ἀπρόσκλητον καί ὄχληρόν ἐνοικέτην. Ἀλλ' ἀμφοτέρω τὰ σχέδια ταῦτα πολλᾶς παρίστων δυσχερείας καί ἀκάνθας· καθότι οὔτε τήν ἀποστολικήν ἔδραν ἤθελε νά χάσῃ οὔτε τήν ζωὴν αὐτῆς ὠρέγετο νά κινδυνεύσῃ, ἄλλῃ δέ λύσιν τοῦ κόμβου ἐκείνου ματαίως ἐζήτει ν' ἀνεύρῃ. Ἡ κεφαλή αὐτῆς ἦτο βαρεία, τὰ ὦτα τῆς ἐβόμβουν καί πρό τῶν ὀφθαλμῶν ἐπλανῶντο οἱ σπινθῆρες καί τὰ σκότη ἐκεῖνα, ἅτινα ὡς βέβαια σημεῖα ἐγκυμοσύνης ἐθεώρει ὁ Σταγειρίτης, ὅτε αἴφνης πολὺς κρότος πτερυγῶν ἀντήχησεν εἰς τὰς ἀκοᾶς της. Εἰς τό ἀκουσμα ἐκεῖνο ἀνήγειρεν ἡ Ἰωάννα τήν κεφαλήν, καί ἐμπροσθέν της ἴστατο λευκόπτερος νεανίσκος ἐνδεδυμένος ἀστράπτουσιν ἐσθήτα, ἰριδα φέρων ἐπί τῆς κεφαλῆς, ἐρυθράν λαμπάδα εἰς τήν δεξιάν καί ποτήριον εἰς τήν ἀριστεράν.

Ἡ ἡμετέρα ἡρώϊς οὐδέποτε ἰδοῦσα ἄγγελον πλὴν μόνον ἐν εἰκόνι, τοσοῦτον ὑπό τῆς ὀπτασίας ἐταράχθη, ὥστε οὔτε νά ἐγερθῇ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ξένου ἠδυνήθη οὔτε καν κάθισμα ἐφρόντισεν νά προσφέρῃ. Ἐν τούτοις ὁ οὐράνιος ἀπεσταλμένος, διπλώσας τὰ πτερά του καί ἀποσεύσας τοὺς καταπίπτοντας ἐπί τοῦ μετώπου τοῦ ξανθοῦς βοστρύχους, «Ἰωάννα», εἶπε, προσηλῶν πύρινον βλέμμα ἐπί τῆς ἀθλίας παπίσης, «ἡ λαμπάς αὕτη σοὶ ἀναγγέλλει τό πῦρ τό αἰώνιον πρὸς τιμωρίαν τῶν ἀνομημάτων σου, τό δέ ποτήριον πρόωρον θάνατον καί κατασχύνην ἐπί τῆς γῆς. Ἐκλεξον μεταξύ αὐτῶν». Ἡ ἀγγελικὴ ἐκείνη πρότασις ἔρριπεν εἰς φοβεράν ἀμηχανίαν τήν δυστηνον ἡμῶν ἡρωίδα, ἥτις ἐπί πολὺ ἔμεινε ἀμφοίροπος, ὡς ὁ Δαυὶδ, ὅτε ἐπρόκειτο μεταξύ πείνης, πολέμου καί πανώλους νά ἐκλέξῃ. Ὁ φόβος τοῦ θανάτου καί ὁ τρόμος τῆς Κολάσεως ἐπάλαιον εἰς τὰ στήθη τῆς πτωχῆς Ἰωάννας, ὡς ὁ Ἡσαὺ καί ὁ Ἰακώβ ἐν τῇ κοιλιᾷ τῆς

οἰωνό το χυμένο κρασί, ἐκείνη ἔτρεξε στο θάλαμό της, ὅπου κλείστηκε και ἄρχισε να κλαίει τη συμφορά της.

Ὅλα τα μάτια ἦταν ἐδῶ και καιρό κλειστά στο παπικό ἀνάκτορο, ὅμως ἡ Ἰωάννα ἀγγυπνούσε ἀκόμα στηρίζοντας στα χέρια το κεφάλι, ὅπως ὁ Ἅγιος Πέτρος ἀφοῦ ἀρνήθηκε τον Χριστό, και μάταια ἐψαχνε πῶς μπορούσε να ἀποφύγει τον κίνδυνο που την ἀπειλοῦσε. Πότε σκεφτόταν να ἐγκαταλείψει τὴ Ρώμη και τα κλειδιά του Παραδείσου για να φύγει με τον Φλώρο σε μια ἀγνωστὴ γωνιά της γῆς, πότε με ἐξορκισμούς ἢ και με ἰατρικά μέσα να διώξει τον ἀπρόσκλητο και ἐνοχλητικό ἐνοικο που εἶχε ἐγκατασταθεῖ στην κοιλιὰ της. Ἀλλά και τα δύο αὐτά σχέδια παρουσίαζαν πολλές δυσκολίες και ἀγκάθια, καθὼς οὔτε τον ἀποστολικό θρόνο δεν ἤθελε να χάσει οὔτε τὴ ζωὴ της ἐπιθυμοῦσε να θέσει σε κίνδυνο, και μάταια ζητοῦσε να βρεῖ ἄλλη λύση στον κόμπο ἐκεῖνο. Το κεφάλι της ἦταν βαρὺ, τα αὐτιά της βούιζαν και μπροστά στα μάτια της πλανιόυνταν οἱ σπίθες και τα σκοτάδια ἐκεῖνα, τα ὁποῖα ὁ Σταγειρίτης θεωροῦσε ὡς βέβαια σημάδια ἐγκυμοσύνης, ὅταν ξαφνικά ἐντονος θόρυβος ἀπὸ φτεροκόπημα ἀντήχησε στα αὐτιά της. Στο ἀκουσμα ἐκεῖνο ἡ Ἰωάννα σήκωσε το κεφάλι, και μπροστά της στεκόταν ἕνας λευκόπτερος νέος ντυμένος με ἀστραφτερό χιτῶνα, με ἕνα οὐράνιο τόξο στο κεφάλι, κόκκινη λαμπάδα στο δεξιὸ χέρι και ἕνα ποτήρι στο ἀριστερό.

Ἡ ἡρωίδα μας, μη ἔχοντας δει ποτέ ἄγγελο παρὰ μόνο σε εἰκόνα, ταράχτηκε τόσο ἀπὸ τὴν ὀπτασία, που οὔτε να σηκωθεί, για να υποδεχτεῖ τον ξένο, κατόρθωσε οὔτε καν φρόντισε να του προσφέρει μια καρέκλα. Ἐν τούτοις, ὁ οὐράνιος ἀπεσταλμένος, διπλώνοντας τα φτερά του τινάζοντας τις ξανθὲς μπουκλές που ἐπέφταν στο μέτωπό του, και καρφώνοντάς τὴν ἀξιολύπητη πάπισσα με ἕνα πύρινο βλέμμα, της εἶπε: "Ἰωάννα ἡ λαμπάδα αὐτῆ σου ἀναγγέλλει τὴν αἰώνια φωτιά για τιμωρία των ἀνομημάτων σου, ἐνῶ το ποτήρι πρόωρο θάνατο και ντρόπιασμα στη γῆ. Διάλεξε ἀνάμεσά τους". Ἡ ἀγγελικὴ ἐκείνη πρότασις ἐρίξε σε φοβερὴ ἀμηχανία τὴν δύστυχη ἡρωίδα μας, ἡ ὁποῖα για πολὺ ἔμεινε ἀμφοίροπη, ὅπως ὁ Δαυὶδ, ὅταν ἐπρόκειτο να διαλέξει ἀνάμεσα στην πείνα, τον πόλεμο και τὴν πανώλη. Ὁ φόβος του θανάτου και ὁ τρόμος της Κόλασης πάλευαν στο στήθος της φτωχῆς Ἰωάννας, ὅπως ὁ Ἡσαὺ και ὁ Ἰακώβ στην κοιλιὰ της Ρεβέκκας. Στην ἀρχὴ ἔτεινε το χέρι προς τὴν καιόμενη δάδα,

Ρεβέκκας. Ἐν ἀρχῇ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὴν φλέγουσαν δάδα, θυσιάζουσα τὴν μέλλουσαν ζωὴν χάριν τῆς παρουσίας, ἀλλὰ τόσο ἀγριῶς ἀνεκάγχασαν τὰ πνεύματα τῆς ἀβύσσου, ἅτινα παρευρίσκοντο πάντοτε ἀοράτως εἰς τὰς τοιαύτας σκηνᾶς, καὶ τοσαύτη ἐπεσκίασε τὸ πρόσωπο τοῦ ἀγγέλου κατῆφεια, ὥστε μεταμεληθεῖσα ἐξέτεινε τὴν ἄλλην χεῖρα καὶ λαβοῦσα τὸ ποτήριον τῆς αἰσχύνης ἐκένωσεν αὐτὸ μέχρι πυθμένου.

Ταῦτα, ἀναγνώστα μου, διηγοῦνται οἱ καλοὶ χρονογράφοι, σὺ δέ, ἂν μὲν ἀνήκεις εἰς τὴν σχολὴν τῶν Εὐημεριστῶν, οἵτινες τὰ θαύματα τῆς Γραφῆς ἐξηγοῦσι διὰ φυσικῶν αἰτίων, ὡς ὁ Πλάτων τὰ τῆς μυθολογίας, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὁ ὀδηγήσας τούς μάγους ἀστὴρ ἦτο ἀπλῶς φανάριον, ὅτι ὁ προσφέρων τὸ κρίνον εἰς τὴν Παναγίαν ἄγγελος ἦτο μετημφιεσμένος ἐραστής, ὁ δὲ Λάζαρος ἐκοιμάτο βαθέως, ὅτε ἀνεστήθη ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, ἂν, λέγω ἀνήκεις εἰς τὴν σχολὴν ταύτην, δύνασαι νὰ ὑποθέσῃς ὅτι καὶ ἡ Ἰωάννα εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν ὄνειρῳ ἢ ὅτι φιλάστειος τίς διάκονος, μαθὼν τὰ μυστικά της ἐστολίσθη διὰ πτερῶν, ἵνα τὴν τρομάξῃ· ἂν δὲ προτιμᾷς τὸ σύστημα τοῦ Στράους, ὅστις, ἀντὶ νὰ χρονοτριβῇ ζητῶν ἐξηγήσεις δυσεξηγήτων πραγμάτων, ἀκοπώτερον εὔρε νὰ ὀνομάσῃ μύθους τὰ θαύματα καὶ τὰ Εὐαγγέλια, δύνασαι νὰ θεωρήσῃς τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος τὴν ὀπτασίαν ὡς ἀπλήν ἐφεύρεσιν τῶν ρασοφόρων βιογράφων της. Τό κατ' ἐμὲ εἰς οὐδεμίαν ἀνήκων σχολὴν προτιμῶ νὰ πιστεύσω τὸ πρᾶγμα ὅπως τὸ ἀνέγνωσα, διότι κατὰ τὸ Σολομώντα ὁ «ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ.»

Ὅτε τὴν ἐπιούσαν εἰσηλθεν ὁ Φλώρος εἰς τὸν παπικὸν κοιτῶνα, εὔρε τὴν αὐτοῦ ἀγιότητα κατάκοιτον ἐπὶ τοῦ τάπητος καὶ ὑπὸ φοβερῶν κατεχομένην σπασμῶν· μάτην δέ ὁ πτωχὸς νεανίας ἐζήτησεν, ὡς ἄλλος Πυγμαλίων, νὰ θερμάνῃ διὰ τῶν χειλέων τοῦ τὴν ὑπὸ τοῦ τρόμου ἀπολιθωθείσαν φίλην του. Ἐπὶ δεκαπέντε ὄλας ἡμέρας ἔμεινεν ἡ Ἰωάννα ἐπὶ τῆ κλίνης της ἀμφίροπος μεταξύ ζωῆς καὶ θανάτου. Ὅτε δὲ μετὰ τὴν μακρὰν ἐκείνην ἀγωνίαν ἠγέρθη τέλος πάντων, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ρώμην καὶ κλεισθεῖσα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ της ἀπηγόρευσε τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς πάντας τούς αὐλικούς καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου. Ἐκεῖ πολιορκουμένη νυχθημερόν ὑπὸ ἀπαισιῶν φασμάτων, ὡς ὁ Σαοῦλ, ἀφοῦ εἶδε τὴν σκιάν τοῦ Σαμουήλ, κατήντησε μετ' ὀλίγον της πρῶν Ἰωάννας σκιά, ἀνασκιρτώσα ὁσάκις ἔτριξε θύρα

θυσιάζοντας τὴ μελλοντικὴν ζωὴν χάριν της παρούσας, ἀλλὰ τόσο ἀγρία γέλασαν τὰ πνεύματα της ἀβύσσου, που ἦταν πάντα ἀόρατα παρόντα σε τέτοιες σκηνές, καὶ τόσο σκίασε τὸ πρόσωπο τοῦ ἀγγέλου ἡ θλίψη, ὥστε μεταμελημένη ἔτεινε τὸ ἄλλο χεῖρι καὶ λαμβάνοντας τὸ ποτήρι της αἰσχύνης τὸ ἀδειασε μέχρι τὸν πάτο.

Αὐτά, ἀναγνώστη μου, διηγοῦνται οἱ καλοὶ χρονογράφοι. Εσὺ, ὅμως, ἂν ἀνήκεις στὴ σχολὴ τῶν Εὐημεριστῶν, οἱ οποίοι ἐξηγοῦν τὰ θαύματα τῆς Γραφῆς με φυσικὰ αἴτια, ὅπως ὁ Πλάτωνας τοὺς μύθους, ἰσχυριζόμενοι ὅτι τὸ ἀστέρι που ὀδηγήσῃ τοὺς μάγους ἦταν ἀπλῶς φανάρι, ὁ ἄγγελος που προσέφερε τὸ κρίνον στὴν Παναγία ἦταν μεταμφιεσμένος ἐραστής καὶ ὁ Λάζαρος κοιμόταν βαθιά ὅταν ἀναστήθηκε ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ, ἂν, λέω, ἀνήκεις σὲ αὐτὴ τὴ σχολή, μπορεῖς νὰ υποθέσῃς ὅτι καὶ ἡ Ἰωάννα εἶδε τὸν ἄγγελο σὲ ὄνειρο ἢ ὅτι κάποιος καλαμπουρτζῆς διάκονος, μαθαίνοντας τὰ μυστικά της, ντύθηκε με φτερά γιὰ νὰ τὴν τρομάξῃ. Ἄν πάλι προτιμᾷς τὸ σύστημα τοῦ Στράους, ὁ οποίος, ἀντὶ νὰ χρονοτριβῇ ψάχνοντας ἐξηγήσεις γιὰ δυσεξηγήτα πρᾶγματα, βρήκε πιο εὐκόλο νὰ χαρακτηρίσει μύθους τὰ θαύματα καὶ τὰ Εὐαγγέλια, μπορεῖς νὰ θεωρήσῃς τὴν ὀπτασία της ἡρωίδας μας ὡς ἀπλή ἐφεύρεση τῶν ρασοφόρων βιογράφων της. Εγώ, που δὲν ἀνήκω σὲ καμμία σχολή, προτιμῶ νὰ πιστέψω τὸ πρᾶγμα ὅπως τὸ διάβασα, γιὰτὶ σύμφωνα με τὸν Σολομώντα ὁ "ἄκακος πιστεύει σὲ κάθε λόγο".

Ὅταν τὴν ἐπόμενη μέρα ὁ Φλώρος μπήκε στὸ παπικὴ κρεβατοκάμαρα, βρήκε τὴν ἀγιότητά της ξαπλωμένη στὸ χαλί καὶ νὰ καταλαμβάνεται ἀπὸ τρομεροῦς σπασμούς. Μάταια ὁ ἀτυχὸς νεανίας προσπάθησε, ὡς ἄλλος Πυγμαλίων, νὰ ζεστάνει με τὰ χεῖλη του τὴν ἀγαπημένη του που εἶχε παγώσει ἀπὸ τὸν τρόμο. Γιὰ δεκαπέντε ὀλόκληρες ἡμέρες ἡ Ἰωάννα ἔμεινε στὸ κρεβάτι, ἀμφίροπη μεταξύ ζωῆς καὶ θανάτου. Ὅταν μετὰ ἀπὸ ἐκείνη τὴ μακρὰ ἀγωνία σηκώθηκε ἐπιτέλους, ἔσπευσε νὰ ἐπιστρέψῃ ἐπὶ τὴν Ρώμη καὶ κλεισμένη στὸ προσευχητᾶρι ἀπαγόρευσε τὴν εἴσοδο σὲ ὅλους τοὺς αὐλικούς ἀκόμα καὶ σὲ τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου. Εκεί, πολιορκουμένη νυχθημερόν ἀπὸ ἀπείσια φαντάσματα, ὅπως ὁ Σαοῦλ ἀφοῦ εἶδε τὴν σκιά τοῦ Σαμουήλ, κατάντησε σύντομα σκιά τῆς προηγούμενης Ἰωάννας, ἀνατριχιάζοντας κάθε φορὰ που τρίζε μιὰ πόρτα καὶ λιποθυμώντας ἂν

καί λιποθυμούσα ἄν γλαυῆ ἢ νυκτικόραξ ἔκρωζε τήν νύκτα ἐπί τῆς στέγης τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ θέα τῶν κατοίκων τοῦ οὐρανοῦ οὐδέποτε ὠφέλησε τοὺς δυστυχεῖς θνητοὺς, οἵτινες ἠξιώθησαν νά ἴδωσι κατὰ πρόσωπον θεοῦς, ἀγγέλους ἢ ἀγίους. Ἡ Σεμέλη κατεφλέχθη ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ Διός, ὁ ὅσιος Νίκων ἔμεινε μονόφθαλμος ἀφοῦ εἶδε τήν ἔνδοξον ὠραιότητα τῆς Παναγίας, ὁ Ἅγ. Παῦλος ἐτυφλώθη ὑπὸ τῆς λάμπσεως τοῦ Ἰησοῦ καί ὁ Ζαχαρίας ἔμεινε βωβός μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Ἀγγέλου οἱ δὲ Ἑβραῖοι τοσοῦτον ἐφοβοῦντο τὰς ὀπτασίας, ὥστε καθ' ἐσπέραν πρὶν πλαγιάσωσι παρεκάλουν τὸν Ὑψιστον νά φυλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὰ φοβερά ἐκεῖνα «πράγματα τὰ περιπατοῦντα ἐν τῷ σκότειν».

Ἀλλ' ἐνῶ τοὺς κατοίκους τοῦ ἄλλου κόσμου ἔτρεμεν ὁ ποντίφηξ, φοβερότεροι ἐχθροὶ ἠπειλοῦν τὴν ἐξουσίαν του καί ἐκορυφοῦτο κατ' αὐτοῦ τῶν Ρωμαίων καταφορά. Οἱ τότε Ἰταλοὶ δὲν ὠμοίαζον τὰ σήμερον συνταγματικά ἔθνη, τὰ θεωροῦντα τοὺς βασιλεῖς ὡς ἀπλὰ ἀρχιτεκτονικά κοσμήματα τιθέμενα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ πολιτικοῦ οἰκοδομήματος, ὡς τὰ ἀγάλματα ἐπὶ τῆ στέγης τῶν ναῶν· ὀλίγον δὲ ἀσχολούμενοι εἰς συνωνυμικὰς μελέτας, δὲν εἶχον εἰσέτι φθάσει νά ἐξακριβώσωσι τὴν μεταξὺ τῶν λέξεων «βασιλεύειν» καί «κυβερνᾶν» διαφορὰν, ἀλλ' ἀπτήτουν παρὰ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν νά ἄρχῃ ὡς καί παρὰ τοῦ μαγείου τῶν νά μαγειρεύῃ. Βλέποντες δὲ τὰ ταμεῖα κενά, τὰς ἐκκλησίας σιωπηλᾶς, τὰ μοναστήρια μεταβεβλημένα εἰς καπηλεία, τοὺς Σαρακηνούς ληστεύοντας τὰ παράλια καί τοὺς ληστᾶς ἐσκηνωμένους εἰς τὰ προάστια τῆς ἁγίας πόλεως ἠρώτων οἱ καλοὶ Ρωμαῖοι, ἐν ἀρχῇ μετ' ἀπορίας, εἶτα μετ' ἀνυπομονησίας καί τέλος μετ' ὀργῆς, τί ἔκαμνεν ἡ αὐτοῦ ἀγιότης καί διατί, ἐνῶ ὑπῆρχον τοσοῦτοι ἐχθροὶ νά πολεμήσῃ, ἄφινεν εἰς τὴν θήκην τὰ κοσμικά καί πνευματικά του ὄπλα. Οἱ εὐλαβεῖς παρεπονοῦντο διότι δὲν ἀπενέμοντο πλέον εἰς αὐτοὺς εὐλογίαι καί οἱ ἐπαῖται διότι δὲν ἐμοιράζετο φακὴ, οἱ φανατικοὶ ἀνέφερον μετὰ δακρῶν ὅτι ἀπὸ ἕξ ἡδὴ μηνῶν οὐδεὶς ἐκάη μάγος ἢ αἰρετικός, οἱ δὲ χωλοὶ, δαιμονιζόμενοι καί παραλυτικοὶ ἠρώτων διατί δὲν ἐθαυματούργει πλέον ὁ πάπας. Ἀλλ' οἱ μᾶλλον κατὰ τοῦ ἀγίου πατρὸς ἐξηγγιωμένοι ἦσαν οἱ ἱερεῖς ἄνευ παραιοκίας, οἱ ἡγούμενοι ἄνευ μοναστηρίων, οἱ καγκελᾶριοι καί κοντόσταυλοι, δὲ οὐς δὲν ὑπῆρχε πλέον τόπος εἰς τὴν Αὐλήν, οἱ παράσιτοι οἱ διωχθέντες τοῦ παπικοῦ μαγείου, πρὸ πάντων

κάποια κουκουβάγια ἢ νυχτοπούλι ἐσκουζε τὴν νύκτα στη στέγη τοῦ Βατικανοῦ. Ἡ θέα τῶν κατοίκων τοῦ οὐρανοῦ δὲν ὠφέλησε ποτὲ τοὺς δυστυχεῖς θνητοὺς που ἀξιώθηκαν νά δουν κατὰ πρόσωπο θεοῦς, ἀγγέλους ἢ ἀγίους. Ἡ Σεμέλη κἀκε ἀπὸ τις ἀκτίνες τοῦ Δία, ὁ ὅσιος Νίκων ἔμεινε μονόφθαλμος ἀφοῦ εἶδε τὴν ἔνδοξη ὁμορφιά τῆς Παναγίας, ὁ Ἅγιος Παῦλος τυφλώθηκε ἀπὸ τὴ λάμψη τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὁ Ζαχαρίας ἔμεινε βωβός μετὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Ἀγγέλου. Καὶ οἱ Ἑβραῖοι φοβόντουσαν τόσο πολὺ τις ὀπτασίες, ὥστε κάθε βράδυ πρὶν πλαγιάσουν παρακαλοῦσαν τὸν Ὑψιστο νὰ τοὺς φυλάξῃ ἀπὸ ἐκεῖνα τα τρομερὰ "πράγματα που περιπατοῦν στο σκοτάδι".

Ἀλλὰ ἐνῶ ὁ ποντίφικας ἔτρεμε τοὺς κατοίκους τοῦ ἄλλου κόσμου, φοβερότεροι ἐχθροὶ ἀπειλοῦσαν τὴν ἐξουσία του καὶ ἡ ὀργὴ τῶν Ρωμαίων ἐναντίον του κορυφωνόταν. Οἱ τότε Ἰταλοὶ δὲν ἐμοίαζαν με τὰ σημερινὰ συνταγματικά ἔθνη, που θεωροῦν τοὺς βασιλεῖς ὡς ἀπλὰ ἀρχιτεκτονικά κοσμήματα τοποθετημένα στὴν κορυφὴ τοῦ πολιτικοῦ οἰκοδομήματος, ὅπως τὰ ἀγάλματα στὴν οροφὴ τῶν ναῶν. Ἀσχολούμενοι ἐλάχιστα με φιλοσοφικὲς μελέτες, δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμα νὰ ξεχωρίζουν τὴ διαφορὰ μεταξὺ τῶν λέξεων "βασιλεύω" καὶ "κυβερνώ", ἀλλὰ ἀπαιτοῦσαν ἀπὸ τὸν ἄρχοντα τοὺς νὰ ἀρχεῖ ὅπως καὶ ἀπὸ τὸν μάγειρα νὰ μαγειρεύει. Βλέποντας τὰ ταμεῖα ἀδεια, τὶς ἐκκλησίες σιωπηλές, τὰ μοναστήρια μεταβλημένα σε καπηλεῖα, τοὺς Σαρακηνούς νὰ ληστεύουν τὰ παράλια καὶ τοὺς ληστὲς νὰ ἔχουν στήσει τὰ λημέρια τοὺς στα προάστια τῆς ἁγίας πόλης, οἱ καλοὶ Ρωμαῖοι ρωτοῦσαν, στὴν ἀρχὴ με ἀπορία, ἐπειτα με ἀνυπομονησία καὶ τέλος με ὀργή, τί ἔκανε ἡ ἀγιότητά του καὶ γιατί, ἐνῶ ὑπῆρχαν τόσοι ἐχθροὶ νὰ πολεμήσει, ἀφῆνε στὴ θήκη τὰ κοσμικά καὶ πνευματικά του ὄπλα. Οἱ εὐλαβεῖς παραπονιόντουσαν ἐπειδὴ δὲν τοὺς δίνονταν πλέον εὐλογίες καὶ οἱ ἐπαῖτες ἐπειδὴ δὲν μοιραζόταν φακὴ, οἱ φανατικοὶ ἀνέφεραν με δάκρυα ὅτι ἐδῶ καὶ ἕξι μῆνες κανένας μάγος ἢ αἰρετικός δὲν εἶχε καεῖ, ἐνῶ οἱ κουτσοί, οἱ δαιμονιζόμενοι καὶ οἱ παραλυτικοὶ ρωτοῦσαν γιατί ὁ πάπας δὲν θαυματοουργοῦσε πλέον. Ἀλλὰ οἱ περισσότερο ἐξοργισμένοι ἐναντίον τοῦ ἀγίου πατέρα ἦταν οἱ ἱερεῖς χωρὶς ἐνορία, οἱ ἡγούμενοι χωρὶς μοναστήρια, οἱ καγκελᾶριοι καὶ οἱ κοντόσταυλοι, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπῆρχε πλέον θέση στὴν Αὐλή, οἱ παράσιτοι που διώχθηκαν ἀπὸ τὸ παπικὸ μαγεῖο, καὶ πάνω ἀπ' ὅλους οἱ μαστροποὶ καὶ οἱ κουρεῖς, οἱ ὁποῖοι δὲν μποροῦσαν νὰ

δέ οί μαστροποί καί οί κουρεῖς, οἵτινες δέν ἠδύναντο νά ἐννοήσωσι διατί ἀπεκλείοντο τῶν ἀνακτόρων, ἐνῶ ἡ τέ συνήθεια καί ἡ παράδοσις ἐπέταπτον εἰς τόν πάπαν τό ξύρισμα καί τήν γυναικοκρατίαν. Πάντες οὔτοι, ἀφοῦ πολλάκις καί εἰς μάτην προσέφεραν τήν ἀφοσίωσιν, τάς ἐκδηλώσεις, τά ξυράφια καί τάς ὑποτρόφους τῶν, ἀπελπισθέντες τέλος πάντων μετετρέπησαν εἰς φοβερούς ἐπαναστάτας. Μή δυνάμενοι ν' ἀπολαύσωσι κοχλιάριον, ἵνα ἀντλήσωσιν εἰς τήν χύτραν τῆς παπικῆς μεγαλοδωρίας, ἐζήτουν ἤδη ν' ἀνανατρέψωσιν αὐτήν, ὡς ἐκριζώνουσι καί οἱ Ἰνδοί τά δένδρα, ἵνα φάγωσι τοὺς καρπούς.

Ἀλλά καί ἡ φύσις αὐτῆ ἐφαίνετο ἔχουσα κατά τό ἔτος ἐκεῖνο ἐπαναστατικῶς διαθέσεις. Ὁ Τίβερις ἐπλημμύρει συμπαρασύρων φραγμούς, λέμβους, πύργους καί γεφύρας, ἄς ἄνθη ἐλθσμόνουν νά ἀνθήσωσι καί τά κεράσια νά ὠριμάσωσι, καίτοι μεσοῦντος ἤδη τοῦ Μαΐου, τά δέ πτηνά ἔμενον ἐπὶ τῶν κλάδων σιωπηλά καί κατηφή, ὡς οἱ εὐσεβεῖς πετεινοί τῶν Ἱεροσολύμων κατά τήν ἐβδομάδα τῶν Παθῶν. Ἀλλά τό μᾶλλον θορυβῆσαν τοὺς Ρωμαίους σημεῖον ἦσαν νέφη ἀκριδῶν τοσοῦτον πυκνά, ὥστε ἐπὶ ὀκτῶ ἡμέρας ἐπεσκίασαν τάς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ὁ δέ ἦχος τῶν πετρύγων αὐτῶν ὠμοίαζε κρότον ἀρμάτων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. Τά φθοροποιά ταῦτα ἔντομα εἶχον ἕξ πτέρυγας, ὀκτῶ πόδας, τρίχας μακρᾶς, ὡς αἱ γυναικῆς καί οὐρᾶς φαρμακερᾶς, ὡς οἱ σκορπίοι. Ἄγνωῶ ἂν ἡ περιγραφή αὐτῆ εἶναι ἱστορική ἢ ἂν ἠρανίσθησαν αὐτῆν οἱ χρονογράφοι ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως, ὡς οἱ Εὐαγγελισταί τήν Καινήν Διαθήκην ἐκ τῆς Παλαιᾶς, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε τόσω ἀδηφάγοι ἦσαν αἱ ἀκριδῆς αὗται, ὥστε, ἀφοῦ κατέφαγον τοὺς στάχεις καί τά δένδρα, εἰσώρμησαν εἰς τάς οἰκίας καί εἰς αὐτᾶς τά ἐκκλησίας κατατρώγουσαι τοὺς ἄρτους τῆς Προθέσεως καί τά κηρία τοῦ θυσιαστηρίου. Ἀφοῦ δέ καί ταῦτα κατέφαγον, ἤρχισαν νά τρώγωσιν ἀλλήλας, μαχόμεναι εἰς τόν ἀέρα μετά τοσαύτης μανίας, ὥστε τά πτώματα κατέπιπτον πυκνότερα φθινοπωρινῆς χαλάζης, οὐδεὶς δέ Ρωμαῖος ἐτόλμα κατά τάς ἡμέρας ἐκεῖνας νά ἐξέλθῃ ἄνευ ὀμβρέλλας, θολίας, σκιαδίου ἢ ἀλεξιβρόχου.

Εἰς τήν τελευταίαν ταύτη πληγῆν ἡ χολή τῶν πιστῶν ἐξεχείλισε τέλος πάντων ἀκάθεκτος καί ὀρμητικῆ, ὡς τά ὕδατα τοῦ πλημμυροῦντος ποταμοῦ τῶν Βέβαιου ὄντες ὅτι ἤρκει ἐν νεῦμα τοῦ πάπα, ἵνα φυγαδεύσῃ τά πετρωτά ἐκεῖνα θηρία, ἠρώτων ἀλλήλους μετ' ἀπελπισίας διατί ὁ

καταλάβουν γιατί αποκλείονταν ἀπό τα ἀνάκτορα, ἐνῶ ἡ συνήθεια καί ἡ παράδοσις ἐπέτασαν στον πάπα το ξύρισμα καί τήν γυναικοκρατία. Ὅλοι αὐτοί, ἀφοῦ πολλές φορές καί μάταια προσέφεραν τήν ἀφοσίωσι, τίς ἐκδηλώσεις, τά ξυράφια καί τίς προστατευόμενές τους, ἀπελπισμένοι τελικά μετατρέπηκαν σε φοβερούς ἐπαναστάτες. Μὴ μπορώντας νά ἀπολαύσουν ἓνα κουταλάκι γιὰ νά ἀντλήσουν ἀπὸ τὴν χύτρα τῆς παπικῆς μεγαλοδωρίας, ζητοῦσαν πια νά τὴν ἀνατρέψουν, ὅπως οἱ Ἰνδοὶ ξεριζώνουν τὰ δέντρα γιὰ νά φάνε τοὺς καρπούς.

Ἀλλά καί ἡ φύση ἡ ἴδια φαίνετο νά ἔχει ἐπαναστατικῶς διαθέσεις ἐκεῖνη τὴ χρονιά. Ὁ Τίβερις πλημμύριζε παρασύροντας φράγματα, βάρκες, πύργους καί γέφυρες, τὰ ἄνθη ξέχασαν νά ἀνθίσουν καί τὰ κεράσια νά ὠριμάσουν, ἀν καὶ ἦταν ἤδη μέσα Μαΐου, καί τὰ πουλιά ἔμεναν στὰ κλαδιά σιωπηλά καί κατηφή, ὅπως τὰ εὐσεβῆ κοκόρια τῶν Ἱεροσολύμων κατά τὴν ἐβδομάδα τῶν Παθῶν. Ἀλλὰ αὐτὸ που θορύβησε περισσότερο τοὺς Ρωμαίους ἦταν νέφη ἀκριδῶν τόσο πυκνά, ὥστε γιὰ ὀκτῶ μέρες σκίαζαν τίς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, καί ὁ ἦχος τῶν φτερῶν τοὺς ἐμοίαζε με κρότο ἀρμάτων πολλῶν που τρέχουν σε πόλεμο. Αὐτὰ τὰ φθοροποιά ἔντομα εἶχαν ἕξι φτερά, ὀκτῶ πόδια, τρίχες μακριές σαν γυναικῆς καί οὐρῆς φαρμακερῆς σαν σκορπιῶν. Δὲν ξέρω ἀν ἡ περιγραφή αὐτῆ εἶναι ἱστορική ἢ ἀν τὴν ἀντλήσαν οἱ χρονογράφοι ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψη, ὅπως οἱ Εὐαγγελιστῆς τὴν Καινὴ Διαθήκη ἀπὸ τὴν Παλαιᾶ, ἀλλὰ πάντως αὐτῆς οἱ ἀκριδῆς, ἦταν τόσο ἀδηφάγες, ὥστε, ἀφοῦ κατέφαγαν τὰ στάχυα καί τὰ δέντρα, εἰσέβαλαν στὰ σπίτια καί ἀκόμη καί στίς ἐκκλησιᾶς κατατρώγοντας τοὺς ἄρτους τῆς Προθέσεως καί τὰ κηρία τοῦ θυσιαστηρίου. Αφοῦ τὰ κατέφαγαν καί αὐτὰ, ἄρχισαν νά τρώνε ἡ μία τὴν ἄλλη, παλεῦοντας στον ἀέρα με τέτοια μανία, ὥστε τὰ πτώματα ἐπεφταν πιο πυκνά ἀπὸ φθινοπωρινὸ χαλάζι, καί κανένας Ρωμαῖος δὲν τολμοῦσε ἐκεῖνες τίς μέρες νά βγεῖ ἔξω χωρὶς ὀμπρέλα, θολία, σκιαδίου ἢ ἀλεξιβρόχο.

Σε αὐτὴν τὴν τελευταία πληγῆ, ἡ χολή τῶν πιστῶν ἐξεχείλισε τελικά ἀκάθεκτη καί ὀρμητικῆ, ὅπως τὰ νερά τοῦ πλημμυρισμένου τοῦ ποταμοῦ. Βέβαιου ὅτι ἀρκοῦσε ἓνα νεῦμα τοῦ πάπα γιὰ νά διώξῃ ἐκεῖνα τὰ φτερωτά θηρία, ῥωτοῦσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον με ἀπελπισία γιατί ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ

ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ ἄφινε τὰς παντοδύναμους χεῖρας τοῦ εἰς τὰ θυλάκια τῆς ἐσθήτος του καί τούς ὑπηκόους τοῦ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀκριδῶν· αἱ δὲ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι ἀξιότιμοι τάξεις τῶν ἀντιπολιτευομένων ἤνοιγον τούς ρώθωνας καί ὠσφραίνοντο ἀπλήστως τὴν ἐγγίζουσαν τρικυμίαν, ὡς οἱ ἀραβικοὶ ἵπποι τὰς βρῦσεις τῆς ἐρήμου, ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ὥρα κατατάξαντες τὸ ρωμαϊκὸν σκυλλόγιον κατὰ φάλαγγας καὶ λόχους, ὠδήγησαν τὴν ὑλακτοῦσαν ἐκείνην σπεῖραν ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ Βατικανοῦ. Εἰς τὴν θέαν τοῦ ἀφηνιάσαντος πλήθους οἱ μὲν φύλακες ἔσπευσαν νὰ ὀχυρωθῶσιν ὀπισθεν τῶν πυλώνων, οἱ δὲ αὐλικοὶ νὰ ἐναγκαλισθῶσι τούς σταυρούς καὶ τὰ εἰκονοστάσια, ὡς αἱ Θηβαῖοι παρθένοι τὰ εἰδῶλα τῆς ἀκροπόλεως, ὅτε ἔσειον πρό τῶν πυλῶν τὰς ἀσπίδας τῶν οἱ ἐπτὰ λοχαγέται. Μόνος ὁ Φλῶρος, ὅστις πρό πολλοῦ στερούμενος τῆς φιλάτης του, περιέφερετο νυχθημερόν ἔμπροσθέν τῆς κεκλεισμένης πύλης τοῦ εὐκτηρίου, ὡς ὁ Ἀδάμ πρό τοῦ ἀπολεσθέντος Παραδείσου, ἀνεσκίρτησεν ὑπὸ τῆς χαρᾶς εὐρῶν τέλος πάντων εὐλογον πρόφασιν νὰ ὑπερβῇ τὴν ἀπηγορευμένην ἐκείνην φλιάν.

Ἡ ταλαίπωρος Ἰωάννα ἐκάθητο ἐπὶ στασιδίου προσηλοῦσα ὡς Αἰγύπτιος καλόγηρος ἀνήσυχα βλέμματα ἐπὶ τῆς ἐξωδημένης κοιλίας της, ἐξ ἧς ὅμως ἀντὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος ἐπερίμενε νὰ ἴδῃ ἐξερχόμενον τὸ ὄνειδος καὶ τὴν κατασχύνην της, μόλις δὲ διὰ πολλῶν ἰκεσιῶν συγκατένευσε νὰ ἐμφανισθεῖ εἰς τούς ὑπηκόους της, ἵνα κατευνάσῃ τὴν τρικυμίαν. Ὅτε ἡ ὠχρὰ καὶ ἠλλοιωμένη τοῦ ποντίφηκος μορφὴ ἐπέλαμψεν εἰς τὸ παραθυρον, φωτιζομένη ὑπὸ ἀμυδρᾶς ἀκτίνος διαπερώσης τὰ νέφη τῶν ἀκριδῶν, πολλοὶ τῶν ἐπαναστατῶν ὑπὸ ἀκουσίου καταληφθέντος σεβασμοῦ προσέκλιναν ἐδαφιαίως, ὡς αἱ σημαῖαι τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν πρό τοῦ Χριστοῦ, ὅτε ἐνεφανίζετο ἐνώπιόν του Πιλάτου, ἀλλὰ καὶ πολλαὶ ἀσεβεῖς χεῖρες ὑψώθησαν πάλλουςαι πέτρας καὶ σαπρὰ λειμώνια καὶ πολλὰ Φαρισαίων χεῖλη ἐξήμεσαν κατὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἰησοῦ ὕβρεις καὶ κατάρας. Ὁ ποντίφηξ ἐκτείνας τὴν ἁγίαν του χεῖρα, ἵνα ζητήσῃ τὸν λόγον, ἀνήγγειλεν ὅτι τὴν ἐπιούσαν, ὅτε ἤρχιζον αἱ τελεταὶ τῶν Δεήσεων ἠθέλεν ἀναθεματίσει τὰς ἀκριδας ἐν ἐπισήμῳ λιτανείᾳ, ἐν τούτοις δὲ ἀνεθεματίζε τους μὴ ἀμέσως ἐπιστρέφοντας εἰς τὰς οἰκίας των. Ἡ παπικὴ ἐκείνη ὑπόσχεσις διεσκέδασεν ἐν ἀκαρεῖ τὰς ἀνησυχίας καὶ κατεπράυνε τὴν ὀργὴν τῶν

Χριστοῦ ἄφινε τὰ παντοδύναμα χεῖρα του στις τσέπες του ράσου του και τους υπηκόους του στο ἔλεος των ακριδων. Οι προαναφερθείσες αξιοσέβαστες τάξεις των αντιπολιτευόμενων ἀνοίγαν τα ρουθούνια τους και μύριζαν ἀπληστα τὴν θύελλα που πλησίαζε, ὅπως τα ἀραβικὰ ἄλογα τις πηγές τῆς ἐρήμου. Ὅταν ἔφτασε ἡ ὥρα, παρέταξαν τὸ ρωμαϊκὸ σκυλλοῖ σε φάλαγγες και λόχους και ὠδήγησαν τὸ ἐκεῖνο κοπάδι που αλυχτούσε κάτω ἀπὸ τα παράθυρα του Βατικανοῦ. Στὴν θέα του ἐξαγριωμένου πλήθους, οἱ μὲν φύλακες ἔσπευσαν να ὀχυρωθῶν πίσω ἀπὸ τους πυλώνες, οἱ δε αὐλικοὶ να ἀγκαλιάσουν τους σταυρούς και τα εἰκονοστάσια, ὅπως οἱ Θηβαῖες παρθένες τα εἰδῶλα τῆς ἀκρόπολης, ὅταν ἔσπρωχναν τις ἀσπίδες τους μπροστὰ ἀπὸ τις πύλες οἱ ἐπτὰ λοχαγοί. Μόνο ο Φλῶρος, που ἐδῶ και καιρὸ εἶχε στερηθεῖ τὴν πολυαγαπημένη του και περιφερόταν νυχθημερόν μπροστὰ ἀπὸ τὴν κλειστὴ πόρτα του προσευχητηρίου, ὅπως ο Ἀδάμ μπροστὰ ἀπὸ τον χαμένο Παράδεισο. χάρηκε ὅταν βρῆκε ἐπιτέλους εὐλογη πρόφαση να περάσει ἐκείνη τὴν ἀπαγορευμένη ζώνη.

Ἡ ταλαίπωρη Ἰωάννα καθόταν σε ἕνα σκαμνί, με ἀνήσυχο βλέμμα και τα μάτια καρφωμένα σαν Αἰγύπτιος καλόγηρος στην φουσκωμένη κοιλιά της, ἀπὸ τὴν ὁποία ὅμως ἀντὶ γιὰ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα ἐπίμενε να δει να βγαίνει ἡ ντροπὴ και ἡ αἰσχύνη της. Μόνο μετὰ ἀπὸ πολλές ἰκεσίες δέχτηκε να ἐμφανιστεῖ στους ὑπηκόους της γιὰ να κατευνάσει τὴν θύελλα. Ὅταν ἡ ὠχρὴ και ἀλλοιωμένη μορφὴ του ποντίφικου φώτισε τὸ παράθυρο, φωτιζομένη ἀπὸ μια ἀχνὴ ἀκτῖνα που διαπερνοῦσε τα σύννεφα των ἀκριδῶν, πολλοὶ ἀπὸ τους ἐπαναστάτες, ὑπὸ ἀκουσίου σεβασμοῦ, προσκύνησαν ὡς τὸ ἔδαφος, ὅπως οἱ σημαῖες των Ρωμαίων στρατιωτῶν μπροστὰ στον Χριστό, ὅταν ἐμφανιζόταν ἐνώπιον του Πιλάτου. Ἀλλὰ και πολλαὶ ἀσεβὴ χεῖρα ὑψώθηκαν ρίχνοντας πέτρες και σάπια λαχανικά και πολλαὶ Φαρισαϊκὰ χεῖλη ξέρασαν ὕβρεις και κατάρες ἐναντίον του ἀντιπροσώπου του Ἰησοῦ. Ὁ ποντίφικος, ἀπλώνοντας τὸ ἅγιο χεῖρι του γιὰ να ζητήσῃ τον λόγο, ἀνακοίνωσε ὅτι τὴν ἐπόμενη μέρα, ὅταν ἀρχιζαν οἱ τελετὲς των Δεήσεων, θα ἀναθεματίζε τις ἀκριδες σε ἐπίσημη λιτανεία και ταυτόχρονα ἀναθεματίζε ὅσους δεν θα ἐπέστρεφαν ἀμέσως στα σπίτια τους. Ἡ παπικὴ ἐκείνη ὑπόσχεση διέλυσε ἀκαριαία τις ἀνησυχίες και κατεπράυνε τὴν ὀργὴ των καλῶν Ρωμαίων, των ὁποίων οἱ ὀχλοβοῆς εἶχαν

καλῶν Ρωμαίων, ὧν αἱ ὀχλαγωγίαι εἶχον καταστήσει νά ὁμοιάζωσι τὰς τρικυμίας ἐκεῖνας τῆς Προποντίδος, τὰς ὁποίας κατά τόν Ἀριστοτέλη ἤρκουν νά κατευνάσωσιν ὀλίγαι σταγόνες ἐλαίου. Τήν ἐπιούσαν πάντες ἀπό πρωΐας ἦσαν εἰς κίνησιν ἐν τοῖς ἀνακτόροις. Οἱ ἀρχιερεῖς ἠτοιμάζον τὰς χρυσᾶς στολᾶς των, οἱ διάκονοι ἔτριβον τούς δίσκους καί οἱ ἵπποκόμοι τὰς ἡμιόνους, ἐν δέ τῇ πλατεία πλήθος εὐλαβῶν ἔτριβον κακεῖνοι τὰς χεῖρας τῶν ὑπὸ τῆς χαρᾶς. Ἡ λιτανεία τῶν Δεήσεων ἦτο, ὡς καί αἱ πλεῖσται τοῦ Χριστιανισμοῦ τελεταί, κληροδότημα τῶν εἰδωλωλατρῶν, οἵτινες κατά τήν αὐτήν ἐποχὴν ἐτέλουν θυσίας ὑπὲρ τῆς εὐφορίας τῶν ἀγρῶν, χορεύοντες καί εὐωχούμενοι περὶ τούς βωμούς τῆς Δήμητρος καί τοῦ Βάκχου, παρ' ὧν ἐζήτουν νά εὐλογήσωσι τούς στάχεις, τὰς ἀμπέλους καί τὰ γογγύλια· οἱ δέ ἀπόγονοι αὐτῶν ἐπικαλοῦντο δὲ ὁμοίων τελετῶν τῇ προστασίαν τῆς Σταχυοδοτείας Παναγίας καί τοῦ Ἁγ. Μαρτίνου, ἀντικαταστησάντων τήν Δήμητρα καί τόν Βάκχον. Ἀλλά τήν ἡμέραν ἐκείνην ἡ τελετὴ ἔμελλε νά εἶναι διπλή, προστιθεμένου εἰς τὰς Δεήσεις καί τοῦ ἀφορισμοῦ τῶν ἀκριδῶν.

Εἰς τόν χρυσὸν ἐκείνου τῆς πίστεως αἰῶνα οὐ μόνον οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καί πάντα τὰ κακοποιὰ ζῶα, οἱ ποντικοί, οἱ κόρακες, οἱ ἀγριόχοιροι, οἱ σκώληκες, αἱ κάμπιαι καί αὐτοὶ οἱ ψύλλοι ὑπέκειντο εἰς τούς ἀφορισμούς τῆς Ἐκκλησίας, ὡσάκις ἐτόλμων νά φάγωσι τὰ λάχανα ἢ νά ταράξωσιν τόν ὕπνον τῶν πιστῶν. Τό δέ πλήθος καί ἡ κακοήθεια τῶν ἀκριδῶν καθίστα τόν κατ' αὐτῶν ἀφορισμὸν φοβεράν καί ἐπίσημον τελετήν, εἰς ἣν ἔσπευδον νά παρευρεθῶσι πάντες τῆς Ρώμης καί τῶν περιχώρων οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοί. Ἐνῶ οἱ αὐλικοὶ συνωθοῦντο εὐέλπιδες καί θορυβῶδεις εἰς τὰς στοᾶς καί τούς διαδρόμους τοῦ Βατικανοῦ, ἡ Ἰωάννα ἀπεχαιρέτα μετὰ δακρῶν τόν ἐραστὴν τῆς. Ἡ δυστηνος ἡμῶν ἠρωῖς εἶχε περάσει κακὴν καί ἄυπνον νύκτα ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τῆς, ὅτε μὲν σκεπτόμενη περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ὅτε δέ δοκιμάζουσα ἀρχιερατικᾶς στολᾶς, ἵνα εὖρη τίς ἐξ αὐτῶν ἠδύνατο κάλλιον νά κρύψει τόν σκανδαλώδη ὄγκον τῆς κοιλίας τῆς. Οἱ φοβεροὶ λόγοι τοῦ ἀγγέλου ἀντήχουν ἀπαισίως εἰς τὰς ἀκοᾶς τῆς ἀθλίας, ἥτις ἀπολέσασα μετὰ τήν ἀγγελοφάνειαν ἐκείνην ὅλην αὐτῆς τήν φιλοσοφίαν ἀνεπόλει μετὰ τρόμου τὰς πλάστιγγας, δὲ ὧν ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ἐζύγιζε τὰς ψυχᾶς, τόν φυσητήρα τοῦ Διαβόλου, τούς λέβητας, τούς ἄνθρακας, τὰς

φτάσει νά μοιάζωσιν με τὶς θύελλες ἐκεῖνες τῆς Προποντίδας, τὶς ὁποῖες, σύμφωνα με τὸν Ἀριστοτέλη, ἀρκοῦσαν νά κατευνάσωσιν μερικὲς σταγόνες λάδι. Τὴν ἐπόμενη μέρα ὅλοι ἀπὸ πρωΐ κίολας ἦταν σε κίνηση στα ἀνάκτορα. Οἱ ἀρχιερεῖς ετοίμαζαν τὰ χρυσὰ ἀμφιά τους, οἱ διάκονοι ἔτριβαν τὰ δισκοπότηρα καὶ οἱ ἵπποκόμοι τὰ μουλάρια, ἐνῶ στὴν πλατεία πλήθος εὐλαβῶν ἔτριβε καὶ ἐκεῖνο τὰ χεῖρια τοῦ ἀπὸ τῆς χαρᾶς. Ἡ λιτανεία τῶν Δεήσεων ἦταν, ὅπως καὶ οἱ περισσότερες τελετὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ, κληρονομία τῶν εἰδωλωλατρῶν, οἱ ὁποῖοι τὴν ἴδια ἐποχὴ τελοῦσαν θυσίες γιὰ τὴν εὐφορία τῶν ἀγρῶν, χορεύοντας καὶ εὐωχούμενοι γύρω ἀπὸ τοὺς βωμούς τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Βάκχου, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ζητοῦσαν νά εὐλογήσουν τὰ στάχια, τὰ ἀμπέλια καὶ τὰ γογγύλια. Οἱ ἀπόγονοὶ τοὺς ἐπικαλοῦνταν με παρόμοιες τελετὲς τὴν προστασία τῆς Σταχυοδοτείας Παναγίας καὶ τοῦ Ἁγίου Μαρτίνου, ποὺ ἀντικατέστησαν τὴν Δήμητρα καὶ τὸν Βάκχο. Ἀλλὰ ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἡ τελετὴ ἔμελλε νά εἶναι διπλὴ, καθὼς στὶς Δεήσεις θὰ προστίθονταν καὶ ὁ ἀφορισμὸς τῶν ἀκριδῶν.

Εκείνον τὸν χρυσὸ αἰῶνα τῆς πίστεως, ὄχι μόνον οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ κακοποιὰ ζῶα, οἱ ποντικοί, τὰ κοράκια, τὰ ἀγριογούρουνα, τὰ σκουλήκια, οἱ κάμπιες καὶ μέχρι καὶ οἱ ψύλλοι ὑπόκειντο στοὺς ἀφορισμοὺς τῆς Ἐκκλησίας, κάθε φορὰ ποὺ τολμοῦσαν νά φάνε τὰ λάχανα ἢ νά ταράξουν τὸν ὕπνο τῶν πιστῶν. Τὸ πλήθος καὶ ἡ κακία τῶν ἀκριδῶν καθιστοῦσαν τὸν ἀφορισμὸ ἐναντίον τοὺς μὴ φοβερὴ καὶ ἐπίσημη τελετὴ, στὴν ὁποία ἔσπευδαν νά παρευρεθῶν ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ τῆς Ρώμης καὶ τῶν περιχώρων. Ἐνῶ οἱ αὐλικοὶ σπρώχνονταν γεμάτοι ἐλπίδα καὶ κάνοντας θόρυβο στὶς στοᾶς καὶ στοὺς διαδρόμους τοῦ Βατικανοῦ, ἡ Ἰωάννα ἀποχαιρετοῦσε με δάκρυα τὸν ἐραστὴ τῆς. Ἡ δυστυχισμένη μας ἠρωίδα εἶχε περάσει μὴ κακὴ καὶ ἄυπνη νύχτα στο προσηχητήριό τῆς, ἄλλοτε σκεπτόμενη γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἄλλοτε δοκιμάζοντας ἀρχιερατικὰ ἀμφια, γιὰ νά βρεῖ ποιο ἀπὸ αὐτὰ θὰ μπορούσε νά κρύψει καλύτερα τὸν σκανδαλώδη ὄγκο τῆς κοιλίας τῆς. Οἱ φοβεροὶ λόγοι τοῦ ἀγγέλου ἀντηχοῦσαν ἀπειλητικὰ στα αὐτιά τῆς δύστυχης, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ἔχασε ὅλη τῆς τὴ φιλοσοφία μετὰ ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἀγγελοφάνεια, ἀντίκριζε με τρόπο τὶς ζυγαριές με τὶς ὁποῖες ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ζύγιζε τὶς ψυχές, τὸ φυσητήρα τοῦ Διαβόλου, τὰ καζάνια, τὰ κάρβουνα, τὰ μαστίγια καὶ τὰ ἄλλα σκεῦη τῆς

μάστιγας καί τά ἄλλα σκεύη τῆς μεσαιωνικῆς Κολάσεως. Εἶτα ἤρξατο νά σκέπτηται περί τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων, περί μετεμψυχώσεως περί μεταβάσεως τῶν ψυχῶν εἰς τήν σελήνην καί τέλος περί σεισμῶν, ακριδῶν, λέπρας καί πανώλους, καταντώσα ἀείποτε εἰς τό αὐτό συμπέρασμα ὅτι ὁ Θεός, ἐνῶ ἦτο παντοδύναμος, κακῶς ἔπραξε θέσας βάσανα καί λύπας εἰς τόν κόσμον τοῦτον καί δαίμονας καί φλόγας εἰς τόν ἄλλον. Τοιαῦτα διελογίζετο κατὰ τήν νύκτα ἐκείνην ἢ ἡμετέρα ἡρωῖς καί πολλά ἄλλα ἀκόμη, ἅτινα ἀναγκάζομαι νά παραλείψω σπεύδων νά τελειώσω τήν διήγησίν μου. Ἄν ἤμην ποιητής, ἤθελον εἶπει ὅτι ὁ Πήγασός μου ὠσφράνθη τόν σταῦλον του καί ἐκόντα ἄκοντα πρὸς αὐτόν μέ παρασύρει, «πεζός» δέ ὦν δικαιοῦμαι ἔτι μᾶλλον νά ὁμολογήσω, ὅτι μετά τασαύτας περιπλανήσεις ἐκουράσθην τέλος πάντων καί ἐπόθησα τόν σταῦλον μου, ἦτοι τοῦ δράματός μου τήν καταστροφήν. Ὁ καλός Φλώρος, βλέπων τῆς φίλης του τήν ωχρότητα καί τήν ἀνησυχίαν, ἐζήτηε παντοιοτρόπως νά κρατήσῃ αὐτήν, ἰκετεύων μετά δακρύων ν' ἀναβάλῃ τήν λιτανεῖαν. Ἀλλ' ἀφοῦ ἅπαξ ἐδέχθη τό πικρόν ποτήριον, ἔπρεπε ἢ Ἰωάννα νά καταπίῃ αὐτό μέχρι πυθμένος. Ἄλλως δέ ἀδύνατον πλέον ἦτο νά ὀπισθοδρομήσῃ.

Τά κατωθεν τῶν ἀνακτόρων ἐστρατοπεδευμένα πλήθη ἐκρότουν ἀνυπομόνως τούς πόδας των καί οἱ πτεροστόλιστοι ἡμίονοι τά πέταλα τῶν· αἱ λαμπάδες ἦσαν ἀναμμέναι, οἱ κώδωνες ἀντήχουν καί ἐκάπνιζε τό θυμιάμα, οἱ δέ παναγιώτατος πάπας, θέσας ἐπί τῆς κεφαλῆς τήν τιάραν καί λαβῶν ἀνά χεῖρας τήν ποιμαντορικὴν ράβδον, ἀπεσπάσθη τέλος πάντων ἀπὸ τοῦ φιλάτου του τὰς ἀγκάλας, κατεχόμενος ὑπὸ προαισθημάτων μαύρων, ὡς οἱ κόρακες, οἵτινες ἐπτερυγίζον ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τοῦ Γράκχου τήν ἡμέραν τοῦ θανάτου του. Ὅτε ὁ ἀρχηγός τῶν πιστῶν ἐνεφανίσθη εἰς τό πόδιον τοῦ Βατικανοῦ, δισμύριοι καί ἐπέκεινα Ρωμαῖοι ἦσαν ἤδη παρατεταγμένοι ἐν λιτανεῖα, ἰππεύσαντος δέ τοῦ πάπα, ὁ ἀκαταμέτρητος ἐκεῖνος ἀνθρώπινος ὄφρις ἤρχισε νά ἐκτυλίσῃ βραδέως τὰς ρασοφόρους σπεῖρας του πρὸς τήν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου. Ἐπί κεφαλῆς ἐβάδιζον οἱ σημαιοφόροι φέροντες τούς σταυρούς καί τὰς εἰκόνας τῶν πολιούχων ἁγίων, μετὰ τούτους οἱ ἀρχιερεῖς ἐν πορφύρα, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ τῶν ἡγουμένων καί καλογήρων, οἵτινες ἐπροχώρουν γυμνόποδες κύπτοντες πρὸς τήν γῆν τὰς τεφροσκεπεῖς

μεσαιωνικῆς Κόλασης. Ἐπειτα ἀρχισε νά σκέφτεται τα διάφορα φιλοσοφικά συστήματα, περί μετενσάρκωσης, περί μετάβασης τῶν ψυχῶν στη σελήνη καί τέλος περί σεισμῶν, ακριδῶν, λέπρας καί πανώλης, καταλήγοντας πάντα στο ἴδιο συμπέρασμα ὅτι ὁ Θεός, ἐνῶ ἦταν παντοδύναμος, ἔπραξε ἀσχημα θέτοντας βάσανα καί λύπες σε αὐτόν τον κόσμο καί δαίμονες καί φλόγες στον ἄλλον. Τέτοια σκεφτόταν ἐκείνη τη νύχτα ἢ ἡρωῖδα μας καί πολλά ἄλλα ἀκόμα, τα οποία ἀναγκάζομαι νά παραλείψω βιαζόμενος νά τελειώσω τὴν ἀφήγησή μου. Ἄν ἤμουν ποιητής, θα ἔλεγα ὅτι ὁ Πήγασός μου μυρίστηκε τὸ στάβλο του καί με τραβολογᾷ πρὸς αὐτόν ἀθελά μου. Μίας καί εἶμαι ὁμως "πεζός", δικαιούμαι ἀκόμα περισσότερο νά ὁμολογήσω ὅτι μετὰ ἀπὸ τόσες περιπλανήσεις κουράστηκα τελικὰ καί ἐπιθύμησα τὸ στάβλο μου, δηλαδή τὴν καταστροφή τὸ δράματός μου. Ὁ καλὸς Φλώρος, βλέποντας τὴν ωχρότητα καί τὴν ἀνησυχία τῆς ἀγαπημένης του, προσπαθοῦσε με κάθε τρόπο νά τὴν κρατήσῃ, ἰκετεύοντας με δάκρυα νά ἀναβάλῃ τὴ λιτανεῖα. Ἀλλὰ ἀφοῦ δέχτηκε μὴ φορὰ τὸ πικρὸ ποτήρι, ἔπρεπε ἡ Ἰωάννα νά τὸ πιεῖ μέχρι τὸ τέλος. Ἐξ ἄλλου, ἦταν πλέον ἀδύνατο νά ὀπισθοχωρήσῃ.

Τα στρατοπεδευμένα κάτω ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα πλήθη χτυποῦσαν ἀνυπόμονα τὰ πόδια τους καί τὰ φτεροστολισμένα μουλάρια τὰ πέταλά τους. Οἱ λαμπάδες ἦταν ἀναμμένες, οἱ καμπάνες χτυποῦσαν καί ἐβγαζε καπνὸ τὸ θυμιάμα, καί ὁ παναγιώτατος Πάπας, ἀφοῦ ἔβαλε τὴν τιάρα στο κεφάλι του καί πήρε τὸ ποιμαντικὸ ραβδί στα χεῖρια του, ἀπελευθερώθηκε τελικὰ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά του ἀγαπημένου του, κυριευμένος ἀπὸ μαύρα προαισθήματα, σαν τους κόρακες που πετοῦσαν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Γράκχου τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του. Ὅταν ὁ ἀρχηγὸς τῶν πιστῶν ἐμφανίστηκε στο πόδι τοῦ Βατικανοῦ, εἴκοσι χιλιάδες Ρωμαῖοι καί παραπάνω, ἦταν ἤδη παραταγμένοι σε λιτανεῖα. Μόλις ἰππευσε ὁ Πάπας, αὐτὸ τὸ ἀμέτρητο ἀνθρώπινο φίδι ἀρχισε νά ξετυλίγει ἀργὰ τὶς ρασοφόρες σπεῖρες του πρὸς τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννη. Προπορεύονταν οἱ σημαιοφόροι κρατώντας τους σταυρούς καί τὶς εἰκόνες τῶν πολιούχων ἁγίων. Ἀκολουθοῦσαν οἱ ἀρχιερεῖς με τὰ πορφυρά τους ἀμφια, καί μετὰ οἱ ἡγούμενοι καί οἱ καλόγεροι, που προχωροῦσαν ξυπόλυτοι, σκύβοντας πρὸς τὸ ἔδαφος, με τὰ σκεπασμένα με τέφρα κεφάλια τους. Οἱ μοναχὲς καί

κεφαλάς των· αἱ μοναχαὶ καὶ αἱ διακόνισσαι εἶποντο ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἁγ. Μαρκελλίνου, αἱ ὕπανδροι γυναῖκες ὑπὸ τὴν τῆς Ἁγ. Εὐφημίας καὶ τέλος αἱ παρθένοι ἡμίγυμνοι καὶ λυσίκομοι, ἀλλὰ κατηφεῖς, διότι αἱ ἀκρίδες δὲν εἶχον ἀφήσει οὔτε ρόδα οὔτε ναρκίσσους, δὲ ὧν ἐσυνήθιζον εἰς τοὺς ἀνθηρούς ἐκείνους τῆς πίστεως χρόνους νὰ στολίζωσι τὰς κεφαλὰς καὶ τὰ στήθη τῶν κατὰ τὰς ἐπισημοὺς λιτανείας.

Οἱ κατώτερος κλῆρος, οἱ στρατιῶται καὶ ὁ ὄχλος εἶποντο τελευταῖοι, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ πλήθους θερμοπωλῶν καὶ καπήλων, οἵτινες ἐθέρμαινον τὴν εὐλάβειαν τῶν πιστῶν διὰ ζύθου, ὕδρομέλιτος καὶ ἀφεψήματος κυδωνίων. Ἄπαν τὸ πλήθος ἐκεῖνο ἐψάλλον ὕμνους εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν Ἁγ. Πέτρον, ἐπειδὴ δὲ μεταξύ τῶν λιτανευόντων ὑπῆρχον καὶ νεοφώτιστοι Σαρακηνοί, Γερμανοί βενεδικτίνοι, Ἕλληνες καλόγηροι, Ἄγγλοι θεολόγοι καὶ πλείστοι ἄλλοι ξένοι, οἵτινες μὴ προφθάσαντες νὰ μάθωσι λατινικὰ ἀπήγγελλον ἕκαστος εἰς τὴν γλώσσαν τοῦ τούτου ψαλμοῦς, ἀπετελεῖτο ἀλλόκοτος κακοφωνία, ἣν ὁ εὐσεβὴς Σατωβριάνδος ἠθέλην ἀναμφιβόλως ὀνομάσει «ἀρμονικωτάτη πάντων τῶν ἐθνῶν, περὶ τοῦ Χριστοῦ συμφωνίαν».

Ἡ λιτανεὶα ὑπερβάσα τὸν φόρον τοῦ Τραϊανοῦ καὶ παραμείψασα τὸ ἀμφιθέατρον τοῦ Φλαβίου ἐσταμάτησε τέλος πάντων, ἵνα ἀναυπαθῆ εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Λατεράνου. Ὁ καύσων καὶ ὁ κονιορτός, κατὰ τοὺς χρονογράφους, ἦτο τοσοῦτος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὥστε αὐτός ὁ διάβολος καὶ ἐντὸς ἡγιασμένου ὕδατος ἠθέλε λουσθῆ, τὰ δὲ πτώματα τῶν ἀκριδῶν, ὧν ἡ πάλῃ ἐξηκολούθει εἰς τὸν ἀέρα, ἔτριζον ἀπαισίως ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν προσκυνητῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων. Ταῦτα πάντα ἠῤῥξαν τὴν κακοπάθειαν καὶ ἀδημονίαν τῆς πτωχῆς Ἰωάννας, ἣτις μόλις ἠδύνατο ἐπὶ τοῦ ἡμίονου τῆς νὰ κρατηθῆ, αἰσθανομένη πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπὸ τινῶν ἤδη στιγμῶν τοιαύτην εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς ταραχῆν, ὥστε δὲς προσέκοψεν, ἐνῶ ἀνέβαινε τὰς βαθμίδας τοῦ μεγαλοπρεποῦς θρόνου, στηθέντος ἐν μέσῳ τῆς πλατείας, ἵνα ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτοῦ ἐκσφενδονηθῆ τὸ κατὰ τῶν ἀκριδῶν ἀνάθεμα. Ἡ αὐτοῦ ἀγιότης βυθίσασα τὸ περιορραντήριον εἰς τὸ ἡγιασμένον ὕδωρ ἐρράντισεν πρὸς Ἀπηλιώτην, Ζέφυρον, Νότον καὶ Βορρᾶν, εἶτα δὲ λαβούσα ἐλεφαντίνην εἰκόνα τοῦ Ἐσταυρωμένου, ὕψωσεν αὐτήν, ἵνα σταυροκοπήσῃ τὴν ὑπὸ τῶν ἀκριδῶν μεμολυσμένην ἀτμόσφαιραν· ἀλλ' αἴφνης ὁ ἅγιος σταυρός πίπτει ἐκ τῶν χειρῶν τῆς καὶ θραύεται

οἱ διακόνισσες ἀκολουθοῦσαν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Ἁγίου Μαρκελλίνου, οἱ παντρεμένες γυναῖκες ὑπὸ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, καὶ τέλος οἱ παρθένες, ἡμίγυμνες καὶ με λυμένα τα μαλλιά, ἀλλὰ στενοχωρημένες διότι οἱ ἀκρίδες δὲν εἶχαν ἀφήσει οὔτε τριαντάφυλλα οὔτε νάρκισσους, με τα οποία συνήθιζαν ἐκεῖνα νὰ ἀνθηρὰ χρόνια τῆς πίστεως νὰ στολίζουσι τα κεφάλια καὶ τα στήθη τους κατὰ τις ἐπίσημες λιτανείες.

Ο κατώτερος κλῆρος, οἱ στρατιῶτες καὶ ὁ ὄχλος ἐρχονταν τελευταῖοι, καὶ ἀκολουθοῦνταν ἀπὸ πλήθος πλανόδιων πωλητῶν ζεστοῦ φαγητοῦ καὶ ποτοῦ, που ζέσταιναν τὴν εὐλάβειαν τῶν πιστῶν με μπίρα, ὑδρομέλι καὶ ἀφεψήματα κυδωνίων. Ὅλο το πλήθος ἐψάλλε ὕμνους στον Ἰησοῦ καὶ στον Ἅγιο Πέτρο. Ἐπειδὴ ὅμως μεταξύ τῶν λιτανευόντων υπῆρχαν καὶ νεοφώτιστοι Σαρακηνοί, Γερμανοί βενεδικτίνοι, Ἕλληνες καλόγηροι, Ἄγγλοι θεολόγοι καὶ πλήθος ἄλλοι ξένοι, οἱ οποίοι δὲν πρόλαβαν νὰ μάθουν λατινικά, ψάλλοντας ὁ καθένας στὴ δική του γλώσσα τοὺς ψαλμοὺς, δημιουργοῦταν μιὰ παράξενη κακοφωνία, τὴν ὁποία ὁ εὐσεβὴς Σατωβριάνδος θὰ ὀνόμαζε ἀναμφίβολα " ἀρμονικωτάτη ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη, συμφωνία γιὰ τὸν Χριστό".

Ἡ λιτανεὶα ξεπερνώντας τὴν Αἴψίδα τοῦ Τραϊανοῦ καὶ, ἀφοῦ προσπέρασε τὸ ἀμφιθέατρο τοῦ Φλαβίου, σταμάτησε τελικὰ ἑτοιμὴ γιὰ τὴν τελετὴ, στὴν πλατεία τοῦ Λατεράνου. Ὁ καύσωνας καὶ ἡ σκόνη, σύμφωνα με τοὺς χρονογράφους, ἦταν τόσο ἐντονα ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, που ἀκόμα κι ὁ ἴδιος ὁ διάβολος θὰ μποροῦσε νὰ κάνει μπάνιο σε ἀγίασμα. Τα πτώματα τῶν ἀκριδῶν, που συνέχιζαν νὰ μάχονται στὸν ἀέρα, τρίζανε ἀπαισία κάτω ἀπὸ τα πόδια τῶν προσκυνητῶν καὶ τῶν ὑποζυγίων. Ὅλα αὐτὰ αὔξαναν τὴν ταλαιπωρία καὶ τὴν ἀνησυχία τῆς φτωχῆς Ἰωάννας, ἡ ὁποία μετὰ βίας μποροῦσε νὰ κρατηθεῖ στὸ μουλᾶρι τῆς. Ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, ἐνιωθε ἀπὸ ἐδῶ καὶ λίγη ὥρα μιὰ τέτοια ταραχὴ στὰ σπλάγχνα τῆς, που δύο φορές παραλίγο νὰ πέσει, ἐνῶ ἀνέβαινε τα σκαλιὰ τοῦ μεγαλοπρεποῦς θρόνου, που εἶχε στηθεῖ στὴν πλατεία γιὰ νὰ ἐκτοξευθεῖ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ἡ κατὰρα ἐναντίον τῶν ἀκριδῶν. Ἡ Αὐτοῦ Ἀγιότης, ἀφοῦ βούτηξε τὸ ραντιστήρι στὸ ἀγιασμένο νερὸ, ράντισε πρὸς ἀνατολή, δύση, νότο καὶ βορρᾶ. Ἐπειτα, παίρνοντας μιὰ εἰκόνα τοῦ Ἐσταυρωμένου ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο τὴν ὕψωσε γιὰ νὰ σταυροκοπήσει τὴν ἀτμόσφαιρα που εἶχε μολυνθεῖ ἀπὸ τις ἀκρίδες. Ξαφνικά ὅμως, ὁ ἅγιος σταυρὸς πέφτει ἀπὸ τα χέρια του καὶ θρυμματίζεται στὸ ἔδαφος. Λίγο μετὰ, πέφτει κι ὁ

κατά γῆς, μετ' οὐ πολύ δέ αὐτός ὁ ποντίφηξ πίπτει κακεῖνος ὠχρός καί ἡμιθανής παρὰ τοῦ θρόνου τοῦ τούς πόδας.

Εἰς τὴν θέαν ἐκείνην ἀνεσκίρτησεν ὑπὸ τοῦ τρόμου ἡ ἀγέλη τῶν πιστῶν, οἵτινες συνεσφίγγοντο πρὸς ἀλλήλους ὡς πρόβατα καταληφθέντα ὑπὸ λυκοφοβίας. Οἱ κρατοῦντες τὴν οὐράν τῆς παπικῆς ἐσθῆτος ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ὅστις ἐστέναζε κυλιόμενος ἐπὶ τοῦ κονιορτοῦ ὡς ὄφρι μεσοκοπημένος. Οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ὁ Παναγιώτατος εἶχε πατήσει ἐπὶ μανδραγόρου, οἱ δέ ὅτι σκορπιός ἐκέντησε τὴν ἱεράν κνήμην του καὶ ἄλλοι ὅτι εἶχε φάγει φαρμακερούς ἀμανίτας· ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἰσχυρίζοντο ὅτι ἡ αὐτοῦ ἀγιότης ἦτο δαιμονισμένη, ὁ δέ ἐπίσκοπος Πόρτου, ὁ μέγιστος τῶν χρόνων ἐκείνων ἐξορκιστής, ἔσπευσε νὰ ἐπιχύσῃ ἐπ' αὐτῆς ἀγίασμα ἐξορκίζων τὸ πονηρὸν δαιμόνιον νὰ ἐκλέξῃ ἄλλην κατοικίαν. Πάντων τῶν πιστῶν τὰ βλέμματα προσηλοῦντο εἰς τὸ ὠχρὸν πρόσωπον τοῦ ποντίφηκος περιμένοντας νὰ ἴδωσι τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ στόματος ἢ τοῦ ὠτίου του, ἀλλ' ἀντὶ δαιμονίου ἄωρον καὶ ἡμιθανές βρέφος ἐξωλίσθησεν αἴφνης ἐκ τῆς ποδεᾶς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Χριστιανοσύνης! Οἱ ὑποστηρίζοντες τὸν πάπα ἱερεῖς ὀπισθοδρόμησαν μετὰ φρίκης, ἐνῶ ὁ κύκλος τῶν περιέργων συνεσφίγγετο σταυροκοπούμενος καὶ ἀλαλάζων. Αἱ γυναῖκες ἀνέβαινον ἐπὶ τῆς ράχεως τῶν ἀνδρῶν καὶ οἱ ἔφιπποι ὠρθοῦντο ἐπὶ τῆς τῶν ὑποζυγίων, οἱ δέ διάκονοι μετεχειρίζοντο ὡς ρόπαλα τὰς σημαίας καὶ τοὺς σταυρούς, ἵνα ἀνοίξωσι δίοδον διὰ τοῦ πλήθους. Ἰεράρχαι τινές ὀλοψύχως εἰς τὴν Ἁγ. Ἐδραν ἀφωσιωμένοι ἐζήτησαν νὰ μεταβάλωσιν εἰς κατάνυξιν τὴν μανίαν τοῦ πλήθους κράζοντες «θαῦμα!» μεγάλη τῆ φωνῆ καὶ προσκαλοῦντες εἰς προσκύνησιν τοὺς πιστούς. Ἀλλὰ τὸ θαῦμα ἐκεῖνο ἦτο ἀνήκουστον καὶ πρωτοφανές εἰς τὰ χρονικά τῆς χριστιανικῆς θαυματουργίας, ἥτις καίτοι πολλά τέρατα δανεισθεῖσα παρὰ τῶν εἰδωλολατρῶν, οὐδένα ὅμως ἐκ τῶν ἀγίων ἔκρινε εὐλογον νὰ παραστήσῃ ἐγκυμονοῦντα καὶ τίκτοντα ὡς τὸν βασιλέα τοῦ Ὀλύμπου· ὥστε ἡ φωνὴ τῶν εὐσεβῶν ἱερέων ἀπεπνίγη ὑπὸ τῶν ὀρυγμῶν τοῦ μαινομένου ὄχλου, λακτοπατοῦντος, καταπτύοντος καὶ ζητοῦντος νὰ ρίψῃ εἰς τὸν Τίβεριν Πάπισσαν καὶ παπίδιον.

Ὁ Φλώρος κατορθώσας νὰ σχίσῃ τὸ πλήθος ὑπεστήριξε εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ τὴν δυστηνον Ἰωάννα, ἧς ἡ ὠχρότης ηὔξανεν ἀνά πάσαν

ἴδιος ὁ ποντίφικας ὠχρός καὶ μισοπεθαμένος, στα πόδια τοῦ θρόνου του.

Στο θέαμα αὐτό, ἡ ἀγέλη τῶν πιστῶν ανατρίχιασε ἀπὸ τὸν τρόμο καὶ στριμώχτηκαν μεταξύ τους σαν πρόβατα που τα ἔπιασε λυκοφοβία. Οἱ αξιωματοῦχοι που κρατοῦσαν τὴν οὐρὰ τῆς παπικῆς στολῆς ἔσπευσαν νὰ βοηθήσουν τὸν ηγέτη τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος στέναζε κυλιόμενος στο χῶμα σαν φίδι κομμένο στα δύο. Κάποιοι ψιθύριζαν ὅτι ὁ Πάπας εἶχε πατήσει μανδραγόρα, ἄλλοι ὅτι τὸν εἶχε δαγκώσει σκορπιός στὴν ἱερὴ του κνήμη, καὶ ἄλλοι πάλι ὅτι εἶχε φάει δηλητηριώδη μανιτάρια. Οἱ περισσότεροι ὅμως πίστευαν ὅτι ἡ Αὐτοῦ Ἀγιότης ἦταν δαιμονισμένη, καὶ ὁ Επίσκοπος τοῦ Πόρτο, ὁ πιο φημισμένος ἐξορκιστής ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἔσπευσε νὰ ρίξῃ πάνω του ἀγίασμα νερό, ἐξορκίζοντας τὸ κακὸ πνεῦμα νὰ βρεῖ ἄλλο σπίτι. Τα βλέμματα ὅλων τῶν πιστῶν καρφώθηκαν στο ὠχρὸ πρόσωπο τοῦ Ποντίφικα, περιμένοντας νὰ δουν τὸ ἀκάθαρτο πνεῦμα νὰ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα ἢ τὸ αὐτί του. Ἀλλὰ ἀντὶ γὰρ δαιμόνιο, ἓνα πρόωρο καὶ ἡμιθανές βρέφος βγήκε ξαφνικὰ ἀπὸ τὴν ποδιά τοῦ ηγέτη τῆς Χριστιανοσύνης! Οἱ ἱερεῖς που υποστήριζαν τὸν Πάπα ὀπισθοχώρησαν με τὸν τρόμο, ἐνῶ ὁ κύκλος τῶν περιέργων ἐκλείσε σφιχτὰ, κάνοντας τὸν σταυρὸ του καὶ ἀλαλάζοντας. Οἱ γυναῖκες ἀνέβαιναν στὶς πλάτες τῶν ἀνδρῶν τους καὶ οἱ ἔφιπποι ἀνασηκωνόνταν στα ἄλογά τους, ἐνῶ οἱ διάκονοι χρησιμοποιοῦσαν τὶς σημαίες καὶ τοὺς σταυρούς σαν ρόπαλα γὰρ νὰ ἀνοίξουν δίοδο μέσα στο πλήθος. Μερικοὶ ἱεράρχες, ἀφωσιωμένοι ὀλοψύχα στον Ἅγιο Θρόνο, προσπάθησαν νὰ μετατρέψουν τὴν οργὴ τοῦ πλήθους σὲ κατάνυξη, φωνάζοντας δυνατὰ "θαῦμα!" καὶ καλώντας τοὺς πιστοὺς νὰ προσκυνήσουν. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ "θαῦμα" ἦταν πρωτοφανές καὶ ἀγνωστο στα χρονικά τῆς χριστιανικῆς θαυματουργίας, ἡ ὁποία ἀν καὶ εἶχε δανειστεῖ πολλά τέρατα ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρία, κανένας ἅγιος δὲν θεωρήθηκε σωστό νὰ παρουσιαστεῖ ἐγκυος καὶ νὰ γεννάει σαν τὸν βασιλιά τοῦ Ὀλύμπου. Ἔτσι, ἡ φωνὴ τῶν εὐσεβῶν ἱερέων πνίγηκε ἀπὸ τὶς κραυγές τοῦ ἐξαγριωμένου ὄχλου, που ποδοπατοῦσε, ἔφτυνε καὶ ζητοῦσε νὰ ρίξουν στον Τίβεριν τὴν Πάπισσα καὶ τὸ παπίδιο.

Ὁ Φλώρος, ἀφοῦ κατάφερε νὰ σχίσῃ τὸ πλήθος, κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά του τὴν δύστηνη Ἰωάννα, τῆς ὁποίας ἡ ὠχρότητα αὐξανόταν με κάθε στιγμή.

στιγμήν, μέχρις οὐ ὑψώσασα πρὸς οὐρανὸν τὸν θνήσκον βλέμμα της, ἵνα ἴσως ἐνθυμίσει εἰς τὸν ἐκεῖ κατοικοῦντα ὅτι μέχρι τελευταίας σταγόνας ἐκένωσε τὸ ποτήριον, ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα ψιθυρίζουσα τὸ τοῦ Ἡσαΐου: «Τὰς σιαγόνας μου ἔδωκα εἰς ραπίσματα, τὸ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης καὶ ἐμπτυσμάτων». Ἄμα ἡ ἀμαρτωλὴ ἐκείνη ψυχὴ ἐγκατέλιπε τὴν πρόσκαιρον αὐτῆς κατοικίαν, πλήθος δαιμόνων ἐξώρμησαν ἐκ τῆς ἀβύσσου, ἵνα ἀρπάσωσι τὴν λειάν, ἐφ' ἧς ἐνόμιζον ὅτι εἶχαν ἐγγεγραμμένην πρὸ πολλοῦ ἀναμφισβήτητον ὑπόθηκην, ἀλλὰ συγχρόνως κατέβαινε ἐξ οὐρανοῦ πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν πονηρῶν πνευμάτων φάλαγξ ἀγγέλων ἰσχυριζομένων ὅτι ἡ μετάνοια αὐτῆς εἶχεν ἐξαλείψει πάντα τοῦ Ἄδου τὰ δικαιώματα. Ἀλλ' οἱ δαίμονες ἦσαν δυσμετάπιστοι καὶ εἰς τῶν Ἀγγέλων τὰ ἐπιχειρήματα ἀντέταττον τὰ κέρατα των, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἐγύμνουσαν τὰς ρομφαίας. Ἡ μετὰ τῶν πνευμάτων πάλη εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκμήν, τὰ ὄπλα τῶν ἀντήχουν ὡς συγκρουόμενα νέφη καὶ αἱματώδης βροχὴ ἔσταζεν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ πλατεΐᾳ συνηγμένων πιστῶν, ὅτε αἴφνης ὁ φανεὶς εἰς τὴν Ἰωάνναν ἄγγελος, διασχίσας τὰς τάξεις τῶν μαχομένων συνέλαβε τὴν ἀθλίαν αὐτῆς ψυχὴν, πόθεν δὲν γνωρίζω, καὶ ἐπιβὰς νέφους μετέφερεν αὐτήν... εἰς τὸ Καθαρτήριον πιθανῶς.

Ταῦτα, ἀναγνώστα μου, τὰ θαύματα διηγῶνται οὐχὶ τέσσαρες ἀλιεῖς, ὡς τὰ ἐν Ἰουδαίᾳ, ἀλλὰ ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους σεβάσμιοι καὶ ρασοφόροι χρονογράφοι, ἡμεῖς δὲ ἐνώπιον τοιαύτης χορείας πανσέπτων μαρτύρων κλίνομεν τὸν αὐχένα ἐκφωνοῦντες μετὰ τοῦ Ἁγ. Τερτουλλιανού: «τὰ πιστεύομεν διότι εἶναι ἀπίστευτα». Τὸ σῶμα τῆς πτωχῆς Ἰωάννας ἐτάφη μετὰ τοῦ τέκνου της ἐκεῖ ὅπου εἶχεν ἐκπνεύσει καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἀνηγέρθη μαρμάρινον μνημεῖον κοσμούμενον δι' ἀγάλματος παριστῶντος τίκτουσαν γυναῖκα. Ὁ Φλώρος ἐγένετο ἐρημίτης, οἱ δὲ εὐσεβεῖς προσκυνηταί, ἵνα μὴ μιαινῶσι τὰ σανδάλια των πατοῦντες τὰ ἴχνη ἱεροσύλου Παπίσσης, πορεύονται ἔκτοτε δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς Λατεράνον

Ὡσπου, σηκώνοντας τὸ ετοιμοθάνατο βλέμμα της πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἴσως γὰρ νὰ υπενθυμίσει σὲ αὐτὸν ποὺ κατοικεῖ ἐκεῖ ὅτι εἶχε ἀδειάσει τὸ ποτήρι μέχρι τὴν τελευταία σταγόνα, ἀφῆσε τὸ πνεῦμα της ψιθυρίζοντας τὰ λόγια τοῦ Ἡσαΐα: «Ἐδῶσα τὸ σαγόνι μου σὲ ραπίσματα, τὸ πρόσωπό μου δὲν ἔστρεψα ἀπὸ αἰσχύνῃ καὶ φτυσίματα». Μόλις ἡ ἀμαρτωλὴ ἐκείνη ψυχὴ ἐγκατέλειπε τὴν πρόσκαιρη κατοικία της, πλήθος δαιμόνων ξεπήδησαν ἀπὸ τὴν ἀβύσσο γὰρ νὰ ἀρπάξουν τὸ θήραμά τους, πάνω στο ὁποῖο νόμιζαν ὅτι εἶχαν ἐγγεγραμμένη ἀπὸ καιρὸ ἀδιαμφισβήτητη ὑπόθηκη. Συγχρόνως ὁμως, κατέβαινε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν γὰρ νὰ ἀποκρούσει τὰ πονηρὰ πνεύματα μὴ φάλαγγα ἀγγέλων, ποὺ ἰσχυρίζονταν ὅτι ἡ μετάνοιά της εἶχε ἐξαλείψει ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ Ἄδῃ. Ἀλλὰ οἱ δαίμονες δὲν πείθονταν εὐκόλα καὶ στα ἐπιχειρήματα τῶν Ἀγγέλων ἀντέτασαν τὰ κέρατά τους, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἐβγαζαν τὰ ξίφη τους. Ἡ μάχη μετὰ τῶν πνευμάτων βρισκόταν στο ἀποκορύφωμά της, τὰ ὄπλα τους ἀντηχοῦσαν σαν συγκρουόμενα σύννεφα καὶ μὴ ματωμένη βροχὴ ἔσταζε πάνω στους πιστοὺς ποὺ ἦταν συγκεντρωμένοι στὴν πλατεΐα. Ξαφνικά, ὁ ἄγγελος ποὺ ἐφανίστηκε στὴν Ἰωάννα, διασχίζοντας τὴς τάξεις τῶν μαχομένων, ἀρπάξε τὴν ἀμοιρῆ ψυχὴ της – ἀπὸ ποῦ δὲν γνωρίζω – καὶ καβαλώντας ἓνα σύννεφο τὴ μετέφερε... πιθανότατα στο Καθαρτήριον.

Αὐτά, ἀναγνώστη μου, τὰ θαύματα δὲν τὰ διηγῶνται τέσσερις ψαράδες, ὅπως ἐκεῖνα ποὺ ἐγέναν στὴν Ἰουδαία, ἀλλὰ πάνω ἀπὸ τετρακοῖοι σεβαστοὶ καὶ ρασοφόροι χρονογράφοι. Ἐμεῖς, μπροστὰ σὲ αὐτὸ τὸ πλήθος τῶν πάνσεπτων μαρτύρων, σκύβουμε τὸν αὐχένα μας καὶ λέμε μαζί με τὸν Ἅγιο Τερτουλλιανό: "Τὰ πιστεύομε ἐπειδὴ εἶναι ἀπίστευτα." Τὸ σῶμα τῆς ἀτυχῆς Ἰωάννας θάφτηκε μαζί με τὸ παιδί της ἐκεῖ ποὺ ἀφῆσε τὴν τελευταία της πνοή. Πάνω ἀπὸ τὸν τάφο της ἀνεγέρθηκε μαρμάρينو μνημεῖο, στολισμένο με ἀγαλμα ποὺ παριστούσε μὴ γυναῖκα νὰ γεννά. Ὁ Φλώρος ἐγένετο ἐρημίτης καὶ οἱ εὐσεβεῖς προσκυνητές, γὰρ νὰ μὴ λερώσουν τὰ σανδάλια τους πατώντας τὰ ἴχνη τῆς ἱεροσύλου Πάπισσας, πλέον πηγαίνουν στο Λατεράνο ἀπὸ ἄλλο δρόμο.